d. d. Miss Rogers

J. E. T. Rogers.

To Mr. William Cobbett Jr.
from his obliged and
sincere friend.

John Yonge Akerman

Oct. 29, 1829.—

HENRICI CORNELII

AGRIPPÆ AB NETTESHEYM,

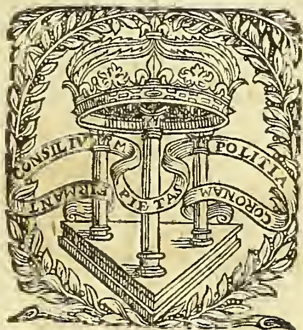
ARMATÆ MILITIÆ EQVITIS AVRATI, ET IVRIS VTRIVSQVE ac Medicinæ Doctoris,

OPERVM PARS POSTERIOR.

Quorum Catalogum exhibebunt tibi paginæ ſequentes.

VNA CVM RERVM ET VERBORVM HOC tomo memorabilium INDICE, & locuplete & certo.

Huic acceſſerunt Epiſtolarum ad familiares libri ſeptem, & orationes decem ante hoc ſeorſim editæ.

Editio rariſſima.

LUGDUNI,

PER BERINGOS FRATRES.

OPERVM HOC ALTERO TOmo contentorum Elenchus.

DE incertitudine & vanitate Scientiarum atque Artium declamatio invectiua, ceu Cynica, qua docetur, Nusquam certi quicquã perpetui & diuini, nisi in solidis Dei eloquiis atque eminentia verbi Dei latere. pag. 1.
Apologia pro defensione Declamationis de Vanitate Scientiarũ, & Excellentia Verbi Dei, contra Theologistas Louanienses 257
Querela ob eandem Declamationem ipsi, qui ad Cęsaream Maiest. 407
In artem breuem Ray. Lullii Commentaria. 334.
Tabula abbreuiata in artem breuem Ray. Lull. 460
De triplici ratione cognoscendi Deum lib. vnus. 480
Dehortatio Gentilis Theologiæ. 502
Expostulatio cum Ioan. Carilineto, Theologiæ Doctore, super expositione sua in librum Ioannis Capnionis de verbo mirifico. 508
De nobilitate & pręcellentia fæminei sexus declamatio seu libellus. 518
De Sacramento Matrimonii declamatio. 544
De originali peccato disputabilis opinionis declamatio. 553
De vita monastica sermo, per venerabilem Abbatem in Brovviler habitus. 565
De inuentione reliquiarum B. Antonii Eremitæ sermo pro quodam venerabili eius Ordinis religioso conscriptus. 573
Regimen seu antidota aduersus pestem. 578
De beatissimæ Annæ Monogamia, ac vnico puerperio propositiones abbreuiatæ & articulatæ. 588

Defensio propositionum prænarratarum contra quẽdam Dominicastrum, earundem impugnatorem. 594.
Epistolarum ad Familiares, & eorum ad ipsum Libri septem, nunc primum euulgati. 683

Orationes decem, scilicet.

I. In prælectionem conuiuii Platonis, Amoris laudẽ continens, in Ticinensi gymnasio habita.
II. In prælectionem Hermetis Trismegisti, de potestate & sapientia Dei.
III. Pro quodam Doctorando.
IV. Ad Metensium Dominos, cùm in illorum aduocatum, syndicum & oratorem acceptaretur.
V. Ad Senatum Lucẽburgiorum, pro Dominis suis Metensibus habita.
VI. In salutatione cuiusdã Principis & Episcopi, pro Dominis suis Metensibus scripta.
VII. In salutatione cuiusdam magnifici Viri pro Dominis Metensibus scripta.
VIII. Per quendam affinem suum Carmelitanum, S. Theologiæ Baccalaureum formatum, Parisiis habita.
IX. Pro filio Christierni Regis Daciæ, Noruvegię & Sueciæ, &c. in aduentu Cæsaris habita.
X. In funere D. Margaretæ, Austriacorum & Burgũdionum Principis, habita.
Historiola de duplici coronatione Caroli V. Romanorum Imperatoris apud Bononiam.
Epigrãmata nonnulla, partim ipsius Agrippæ, partim verò aliorum doctorum Virorum.

SPECTA-

SPECTABILI VIRO, DOMINO AVGVSTINO FVRNARIO, Ciui Genuensi.

HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA AB NETTESHEYM, S. P. D.

Ogitanti mihi, Integerrime Augustine, qui bene merendi studio me tibi perpetuò debēda gratiæ reum effecisti, quo cultu, qua veneratione, quo pignore, quave ingenii industria tibi hanc animi mei obseruātiam testarer, animus erat te pulchro aliquo & magno (quādo tu pulcherrimis maximisq; dignissimus) munere adornare, ac cùm ornatissima sermonis integritate, tum locupletissima rerum dignitate, grauissimarumq; sententiarum pondere, tibi de penitissimis vtriusq; diuinæ & humanæ literaturæ Libros offerre: verùm cùm ego tanto animo meo cum doctrina & ingenio longe sim inferior, tum dicendi facundia, sermonisq; elegantia illum remoto gressu sequar, non habeo in mei ingenii supellectile, quod præstare possim, præter insignem ignorantiam, ipsumq; iacet ingenium, fortunæ meæ indignatione deiectū, adeo vt ex ipsa indignatione fermè cum Troiana illa Hecuba versus sim in canē, ac nullarum virium sim ad benedicendum, nil amplius memini, nisi mordere oblatrare, maledicere, conuitiari: atq; sic adfectus, scripsi his diebus volumen satis amplum, cui De incertitudine & vanitate scientiarum titulum feci, in

quo

quo sic in universam illã scientiarũ m atq; artium gigãtomachiam oblatravi, sic omnes illos scientiarum & artiũ robustissimos venatores validissimis morsibus perstrinxi, ut quoties opus ipsum reviso, ipse ego me demirer talẽ in homine canẽ, & cui nihil caninũ desit præter unam adulationem, licet aulico admodũ necessariam. Ne igitur observantiæ tuæ desertor esse videar, dum cõdigna te & ex sciẽtiarum deprompta thesauris fœcunda munera impẽdere nequeo, saltem ex eadẽ ignorãtiæ & indignationis meæ officina hãc Cynicam declamationẽ in observantiæ in te meæ argumẽtum tibi nunc offero, hac te dono, hanc tibi dedicatam cõstituo, magnitudinem animi erga te mei libenter ostensurus, atq; quam vigilem custodem, quã oculatum speculatorem, quã audacem militem, quã magnanimũ ducem in me tibi acquisieris: qui cũ velut e sublimi specula hostes procul denuncio, quo se divinarũ literarum cives in loca recipiãt tutiora, tũ pro eorundem omnium salute omnib. me lacerãdum obiiciens, primùm comminusq; in acie propugno: quo facinore tantũ abest, quod metuã invidiam, ut gratiã ab omnib. mihi deberi putẽ, qui ad operã publicæ utilitatis simul speculator & miles denuntiem & impugnẽ, quib. salus periclitatur humana, atq; insuper ducem me præbeã iis, qui egrediẽtes humanarũ scientiarum labyrinthũ, in arcem tendunt veritatis. Accipe igitur nũc, August. colendissime, hãc qualiscunq; est, declamationem, atq; illã tibi tuo iure habe. Scio enim, si venatores & canes amas, non poterit illa tibi nõ esse gratissima. Verum ego nunc è cane in crocodilum, aut draconem, aliumve ignivomum serpentem

migrabor, & Pyrographiam (opus quale hactenus nõ viderit ætas, sed non nisi famoso cuiquã orbis vastatoti profuturũ) protinus absolvam: tũ sacra me spargam lympha, & flumine vivo abluam, quò tãdem fatalib. his larvis exutus, rursus in hominẽ revertar, ne quãdo nimium pythagorizãs, & in tã varias belluas demigrans, tandẽ Luciani & Apuleij instar, in philosophantem asinum vertar. Sed tu nũc fœlicissime vale: meminerisq; cùm hæc nostra legeris, quia nihil scire fœlicissima vita.

HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA *ad Lectorem.*

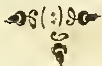
N non tibi, lector studiose, magnanimũ præaudaxque ac penè Herculeum hoc meum facinus videbitur, contra universam illam scientiarum omnium atq; artium gygantomachiam arma sumere, ac universos illos scientiarum artiumq; robustissimos venatores in arenam provocare? Infremẽt adversum me Doctorum supercilium, Licentiatorum eruditio, Magistrorum autoritas, Baccalaureorum conat⁹, & scholasticorum omnium zelus, mechanicorum seditio: quos si confecero, nonne aut par aut maius erit, atq; leonem Nemeum clava percutere, hydrã lernæã igne interimere, aprũ Erymantheum occidere, cervã in Mænalio nemore aurea cornua gerẽtem capere, Stymphalidas aves in nubibus sagittis confodere, Antæum intra ulnas opprimere, columnas in Oceano figere, Gereonem tricipitẽ vincere, boves abigere, taurũ perimere, Acheloũ monomahia superare, Diomedis equos abducere, Cerberum vinctum catena trahere, aurea Hesperidum mala rapere, eiusq; generis plura quæ ab Hercule & magnis laborib. nec minori periculo gesta sunt: cũ non minoris laboris, periculi autem quã maximi sit, hæc gymnasiorũ atq; palęstrarũ mõstra superare? Neq; n. non video, quã cruẽta pugna hìc mihi comin⁹ ineunda est, atq; quã plenũ periculo bellum, cũ sim tã potẽt ssimorũ hostiũ vallat⁹ exercitu. Hei quot me machinis oppugnabũt, quot me

impetent moliminibus, quot me persequentur ignominiis? obstrepent imprimis pediculosi Grammatici, atque etymologiis suis ex Agrippa nomen indēt podagricum. Attoniti poetæ pro Momo, vel hirco Aesopico, traducēt carminibus. Nugiuendæ Historiographi super Pausaniam & Herostratū profanabunt. Magnicrepi Rhetores iratis oculis, terribili vultu, grandistrepis vocibus dirisque gesticulationibus perduellionatus accusabūt. Monstruosi Memoriographi larvis cerebrū obtundēt. Pugnaces dialectici innumera syllogismorum tela in me conjicient. Flexiloqui Sophistæ verborum laqueis suisque indissolubilibus, ceu iniecto freno, obturabunt. Barbar⁹ Lullista absurdis verbis ac solœcismis demētabit caput. Terra cœloq; proscribent impii Mathematici. Atomographi Arithmetici, cōcitatis in me fœneratorib⁹ ad alieni æris rationem cogent. Ad laqueum adiget pervicax Aleator. infaustos numeros supputabit sortilegus Pytagorista. carcerem tristitiamque infœlices figuras projiciet punctator Geomantes. canent me in triviis vulgi fabulā multitoni Musici, ac stridulis ronchis dissonisque cōcharum, pelvium, patinarumque strepitibus, plus quam solent, digamorum sponsalitiis, obthurabunt, excludent choreis pomposæ Matronæ. oscula negabūt blandulæ Puellæ: camelum saltantem subsannabunt garrulæ Anchillulæ. saltator Histrio ludet in me turpi scena tragediā. dextera lævaq; impetet centimanus Gladiator. perplexi Geometræ, injectis triquetris tetragonisq; circulis, tanquā Gordionis nodis irretitum, captivabunt. simia, vel ipso Thersite deformiorē pinget sculpetq; inanis opticus. ultra Sauromatas glacialem relegabunt vagi Cosmimetræ. dædaleus Architectus inexpugnabilibus machinis clandestinè subcuniculabit, correptum inobservabilibus labyrinthis errare coget. ad arrugias condemnabit stygius Metallarius. suspēdium comminabuntur fatales Astrologi, cœlorumque labili vertigine concensum ad superos cohibebunt: ominabuntur omne malum minaces Divinatores. frigidum in venerem invalidique femoris diffamabit importunus Physiognomus. cerebricosū asellum pronunciabit delirus Metoposcopus. divinabit omnia sinistrè fatidicus Chiromātes. tristi auspicio exaugurabit præsagus aruspex. Mittet ultrices flammas Iovis, & præsagi fulminis ignes portētosus Speculator. Nocturnis terrebit lemuribus tenebricosus Oniropola. furens Vates ambiguo decipiet oraculo. prodigiosi Magi tanquam alterum Apuleium, aut Lucianum in asinum, nō tamen aureum, sed fortè stercorarium

tarium transformabunt. ſpectris atque manibus proſequetur ater Goëticus. ſacrilegus Theurgus caput conſecrabit εἰς κόρακας vel fortè in cloacas. imprecabuntur ſuam dettactim dementulati Cabaliſtæ. Acephalum ſpadonemve repræſentabit anilis Præſtigiator. diſcrepent pugnaciſſimis opinionib. contentioſi Philoſophi. Nosque inter canem & crocodilum migtare faciet circulatores Pythagorici. dolio aut ſepulchro recludent fœdi mordacesq; Cynici. vxorem communicandam clamabunt peſtilentes Academici. enecabunt crapula glutones, Epicurei. mortificabunt animam excludentq; Paradyſo impii Peripatetici. ſeveri Stoici ademptis humanis affectibus in ſilicem permutabunt. vaniloqui Metaphyſici velut ex chao Demogorgoneo eorum quæ nuſquam ſunt, nec erunt, nunquam nō paradoxis mentem everrent. cenſores Ethici in cētum referent tabulas. interdicet muneribus Legiſlator politicus. abdicabit aula voluptuarius Princeps, ſiſtitiis propellent ambitioſi Optimates. Inſēſatus Populus vicatim affliget opprobriis. Phalaris tauro cruciandum recludet terribilis Tyrānus. in exilium agent factioſi Oliarchæ. Plebs impetuoſa, & multorum capitum mala beſtia, indicta cauſa, rapiet in exitiū. Proditionis inſimulabit afflicta quævis Reſpublica. Aris interdicent avari Sacerdotes. á pulpito laceſſent larvati Cuculliones, cōtumelioſiq; Hypoctitæ. peccata reſervabunt æternis ignib. plenipotētes Pontifices. Gallicam ſcabiem comminabuntur fallaces meretriculæ. rapax Leno lenaq; temulēta obſtetricabunt loculos. excludent Xenodochiis hulceroſi Mendicantes. ſacrum incendium rapidosque morſus offerent, Gyrovagi quæſtuarii, ſuisq; deſtituent indulgentiis. obærabit macello infidus diſpenſator Oeconomus. impinget in Scyllas blaſphemus Nauta. Mercator improbus uſuris oppignoratum abſumet. Furax quæſtor cōpilabit ſtipendium. prohibebunt amœnis hortulis duri Agricolæ. Lupis me devovebunt otioſi Paſtores. Hamum ſubjiciet latentem undivagus Piſcator. Canes accipitresque immittet clamabundvs Venàtor. deprædabit armipotens Miles. ſubmovebunt ordine purpurati Nobiles. exuent majorum imaginib. paludati Heraldi indictisq; equitiis, quæ torneamenta vocant, pro ruſtico exactionario inclamabunt. lotio & tetrimentis ſcatophagi Medici perfundēt. é quib⁹ loquax Logiſticus diſputādo de morbo, tempeſtivum ſubtrahet remedium. temerariusq; Empyric⁹ dubio experimento mortis exponet periculo. fallax Methodicus procraſtinādo remedia, ægritudinē producet ſuum

ad compendium. exugent clysteriis sordidi Pharmacopolæ. dentibus ac testibus insidabuntur emasculatores Chirurgi. dissecandum postulabunt crudeles anatomistæ. Angario recludet immundus Veterinarius, ac quadrigario pulvere occęcabit oculos. fame conficiet prævaricator Diætarius. Offensam insulsam siticulosus obtrudet Coquus. Divitiis interdicet prodigus Alchimista, ablegabitque fornaculis. vastissimis glossarum voluminibus obruēt inexpugnabiles Iuristæ. Majestatis reum agent fastuosi Legulei. excommunicabunt diris execrationibus arrogantes Canonistæ. sexcentas calumnias intentabunt litigiosi Causidici. colludet cum adversario deserta causa subdolus Procurator. subscribet falsum dubius tabellio. condemnabit actionis inexorabilis Iudex, negabitq; (quos vocant) appellandi Apostolos. destituet rescripto imperiosus Archiscriba cācellarius. Hæreseos inclamabunt obstinati Theosophistæ, aut ad idola sua sectari compellent. ad Palinodiam vociferabunt superciliosi Magistri nostri, magnisq; sigillis proscribent Sorbonici Atlantes. Vides nunc Lector, quantą obeam pericula? Facilè tamen hos insultus evadendi spes est, si tu modo veritatis patiens, posito livore, candido animo ad hæc legenda accesseris. Habeo præterea quo me tuear, verbum Dei, quod ego his pro clypeo scutoque intrepidus opponā. Et si n. qui pro illo lubens tantos in me cōcitavi hostes, libens etiam occumbam, priusquam deseram, Et te scire volo, me non odio, non ambitione, non dolo, nō errore inductum, hæc scripsisse, nec me sacrilega cupiditas, nec improbæ mentis arrogantia ad hoc impegit, sed causa omnium cùm justissima, tum verissima, quod videlicet videā, multos humanis disciplinis scientiisque usque adeo insolescere, ut sacrarum literarum eloquia, & Canonicas Spiritus sancti scripturas (quia careant ornamentis verborum, viribus syllogismorum, affectisque suadelis, & peregrina philosophorum eruditione, sed simpliciter in operatione virtutis, & nuda fide firmatæ sunt) idcirco tanquam rusticas & idiotas nō modo despicere & aspernari, sed & velut contemptu quodam insuper insectari. Alios etiam videmus, licet sibi magis pii videantur, qui Christi leges probare & confirmare nituntur, decretum philosophorum, illis plus tribuentes, quam sanctis Dei Prophetis, Evangelistis & Apostolis, cum tamen hi ab illis plus dia pason absunt. Præterea in multis ac fermé omnibus gymnasiis perversus mos, ac damnabilis consuetudo inolevit, initiandos discipulos jureiurando adigunt Aristoteli

ristoteli, aut Boëthio, aut Thomæ, aut Alberto, seu alio cuius suo scholastico, Deo nunquam sese repugnaturos: à quibus si quis latum unguem diversum senserit, hunc hæreticum scandalosum, piarum aurium offensivum, igne flammisque absumendum proclamant. Hi igitur tam temerarii gigantes, & sacrarum literarum hostes aggrediendi sunt, illorum castra & arces expugnanda sunt, ostendendumque, quanta sit hominum cæcitas, cum tot scientiis & artibus, cum tot insuper singularũ magistris & autoritatibus, semper à veritatis cognitione aberrare, quanta etiam temeritas, quam arrogãs præsumptio, Philosophorum scholas præferre Ecclesiæ Christi, opinionesq; hominum præponere, aut adæquare verbo Dei. Denique quam impia tyrannis, captivare ad præfinitos autores studiosorum ingenia, & adimere discipulis libertatem indagandæ, & sequendæ veritatis. Quæ omnia cum tam manifesta sint, ut inficias iri non possint, venia danda erit, si liberius ac fortè amarulentius in aliqua disciplinarum genera, earundemve professores videar perorare. Vale.

DECLA-

DECLAMATIONIS

DE INCERTITVDINE ET VANITATE SCIENtiarum atque artium, Loci communes seu capitum argumenta.

I. *juxta ordinem tractandorum.*

1 De scientiis in generali, 1
2 De literarum elementis. 6
3 De Gramatica. 8
4 De poësi. 14
5 De historia. 17
6 De Rhetorica. 22
7 De Dialectica. 26
8 De Sophistica. 28
9 De arte Lullii. 31
10 De arte memorativa. 32
11 De mathematica in genere. 32
12 De Arithmetica, 33
13 De Geomantia. 33
14 De aleatoria. 33
15 De sorte Pythagorica. 34
16 Adhuc de Arithmetica. 35
17 De Musica. 35
18 De saltationibus & choreis. 39
19 De gladiatoria. 41
20 De histrionica. 41
21 De rhetorismo. 42
22 De Geometria. 42
23 De Optica, vel perspectiva. 44
24 De pictura. 45
25 De statuaria & plastica. 46
26 De speculatoria. 47
27 De Cosmimetria. 48
28 De architectura. 50
29 De metallaria. 52
30 De Astronomia. 53
31 De astrologia judiciaria. 57

32 De

32 De divinationicus in genere. 64
33 De physiognomia. 65
34 De metoscopia. 65
35 De chiromantia. 65
36 Iterum de Geomantia. 66
37 De aruspicia. 67
38 De speculatoria. 67
39 De somnispicia. 68
40 De furore. 69
41 De magia in genere. 70
42 De magia naturali. 70
43 De magia mathematica. 72
44 De magia venefica. 72
45 De goëtica & necromantica. 47
46 De theurgia. 76
47 De cabala. 77
48 De præstigiis. 80
49 De philosophia naturali. 82
50 De principiis rerum naturalium. 83
51 De mundi pluralitate, & duratione. 84
52 De anima. 85
53 De metaphysica. 90
54 De morali philosophia. 93
55 De politica. 98
56 De religione in genere. 102
57 De imaginibus. 104
58 De templis. 107
59 De festis. 109
60 De cæremoniis. 110
61 De magistratibus Ecclesiæ. 113
62 De sectis monasticis. 118
63 De arte meretricia. 127
64 De arte lenonia. 120
65 De mendicitate. 136
66 De œconomia in genere. 140
67 De œconomia privata. 141
68 De œconomia regia sive aulica. 145
69 De nobilibus aulicis. 147
70 De plebeis aulicis. 149
71 De mulieribus aulicis. 151
72 De mercatura. 153
73 De quæstura. 156

74 De agricultura. 157
75 De pastura. 157
76 De piscatione. 158
77 De venatica & aucupio. 159
78 De agricultura residuum. 161
79 De arte militari. 163
80 De nobilitate. 167
81 De arte Heraldica. 180
82 De medicina in genere. 184
83 De medicina operatrice. 186
84 De pharmacopolia. 197
85 De Chirurgia. 200
86 De anatomistica. 201
87 De veterinaria. 201
88 De diætaria. 202
89 De arte coquinaria. 203
90 De alcumistica. 206
91 De iure & legibus. 209
92 De jure canonico. 212
93 De arte advocatoria. 216
94 De arte notariatus & procuratoria. 216
95 De juris prudentia. 217
96 De arte inquisitorum. 218
97 De theologia scholastica. 221
98 De theologia interpretativa. 225
99 De theologia prophetica. 227
100 De verbo Dei. 233
101 De scientiarum magistris. 238
102 Ad encomium asini digressio. 241
103 Operis peroratio. 244

I I. Ordine alphabetico.

ADvocatoria arte. cap. 83
Agricultura 74&78
Alcumistica. 90
Aleatoria. 14
Anatomistica. 86
Anima. 52
Architectura. 28
Aritmetica. 12 & 16
Arte advocatoria. 83
Arte coquinaria. 89
Arte Heraldica. 81
Arte inquisitorum. 96
Arte lenonia. 64
Arte Lullii. 9
Arte memorativa. 10
Arte meretricia. 63
Arte militari. 79
Arte notariatus. 97

Aruspicia

CAPITA.

Aruspicia. 37
Asini encomio. 102
Astrologia iudiciaria. 31
Astronomia. 30
Aucupio. 77
Aulica œconomia. 68
Aulicis mulieribus. 71
Aulicis nobilibus. 69
Aulicis plebeis. 70
Cabala. 47
Cæremoniis. 60
Canonico iure. 92
Chiromantia. 35
Chirurgia. 85
Choreis. 18
Coquinaria arte. 89
Cosmimetria. 27
Dei verbo. 100
Dialectica. 7
Diætaria. 88
Divinationibus in genere. 32
Ecclesiæ magistratibus. 61
Elementis literarum. 2
Festis. 59
Furore. 40
Geomantia. 13. & 36
Geometria. 22
Gladiatoria. 19
Goëtia. 45
Grammatica. 3
Heraldica arte. 81
Historia. 5
Histrionica. 20
Imaginibus. 57
Inquisitorum arte. 96
Interpretativa theologia. 98
Iudiciaria astrologia. 31
Iurisprudentia. 95
Iure. 91
Iure canonico. 92
Legibus. 91
Lenonia. 64
Literarum elementis. 2
Lullii arte. 9
Magia in genere. 41
Magia mathematica. 43
Magia naturali. 42
Magia venefica. 44
Magistratibus ecclesiæ. 61
Magistris scientiarum. 101
Mathematica in genere. 11
Medicina in genere. 82
Medicina operatrice. 83
Memorativa arte. 10
Mendicitate. 65
Mercatura. 72
Meritricia arte. 63
Metallaria. 29
Metaphysica. 53
Metoposcopia. 34
Militari arte. 79
Monasticis sectis. 62
Morali philosophia. 54
Mulieribus aulicis. 71
Mundi pluralitate & eius duratione. 52
Musica. 17
Naturali philosophia. 49
Naturaliũ rerũ principiis. 50
Necromantia. 45
Nobilibus aulicis. 69
Nobilitate. 80
Notariatus arte. 94
Oeconomia in genere. 66
Oeconomia privata. 67
Oeconomia regia sive aulica (68.
Operatrice medicina. 83.
Optica. 23
Pastura. 75
Perspectiva. 23
Pharmocopolia. 84
Philosophia morali. 54
Philosophia naturali. 49
Physiognomia. 33

Pictura.

Pictura. 24
Piscatione. 76
Plastica. 25
Plebeis aulicis. 70
Poësi. 4
Politica. 55
Præstigiis. 48
Principiis rerũ naturalium 50
Privata œconomia. 67
Procuratoria. 94
Prophetica theologia. 99
Pythagorica sorte. 13
Quæstura. 73
Regia œconomia. 68
Religione in genere. 36
Reru naturaliũ principiis 50
Rethorica. 6
Rethorismo. 21
Saltationibus. 18
Scholastica theologia. 97
Scientiarum magistris. 101
Scientiis in generali cap. 1
Sectis monasticis. 62
Somnispicia. 39
Sorte Pythagorica. 51
Sophistica. 8
Specularia. 26
Speculatoria. 38
Statuaria. 25
Templis. 58
Theologia interpretativa. 98
Theologia prophetica. 99
Theologia scholastica. 97
Theurgia. 46
Verbo Dei. 100
Venatica. 77
Veterinaria. 87

Inter Divos nullos non carpit Momus.
Inter heroas monstra quæq; insectatur Hercules.
Inter dæmones, Rex Herebi Pluton irascitur omnibus umbris.
Inter philosophos ridet omnia Democritus.
Contra defiet cuncta Heraclitus.
Nescit quæq; Pyrrhias.
Et scire se putat omnia Aristoteles.
Contemnit cuncta Diogenes.
Nullis hic parcit Agrippa.
Contemnit, scit, nescit, flet, ridet, irascitur, insectatur, carpit omnia.
Ipse Philosophus, dæmon, heros, Deus & omnia.

NOBI-

NOBILIS VIRI,

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ, EQVITIS AVRATI, ET VTRIUSQUE IURIS DOCTORIS, SAcræ Cæsareæ Majestatis à Consilio & archivis iudiciarii;

DE INCERTITVDINE ET VANITATE *scientiarum atque artium,*

DECLAMATIO.

De scientiis in generali. CAP. I.

Etus opinio est, & fermè omnium Philosophanrium concors & unanimis sententia, qua arbitrantur scientiam quamlibet homini ipsi pro utriusque captu ac valore nonnihil divinitatis adferre, ita ut sæpè ultra humanitatis limites in Deorum beatorũ choros eos referre possint; hinc varia illa & innumera scientiarum encomia prodierunt, quibus unusquisque eas artes atque disciplinas, in quibus jam diuturno exercitio ingenii sui vires exacuit, nõ minus ornato, quàm longo sermone nititur omnibus anteferre, & vel supra cœlos ipsos extollere. Ego verò alius generis persuasus rationibus, nil perniciosius, nil pestilentius hominum vitæ, animarumque nostrarum saluti posse contingere arbitror, quàm ipsas artes, ipsasque scientias. Ideoq; converso ordine agendum censeo, & scientias ipsas nõ tantis præconiis extollendas, sed magna ex parte vituperandas esse, mea opinio est, nec ullam esse, quę careat justa reprehensionis censura, neq; rursus, quæ ex seipsa laudem aliquam mereatur, nisi quam à possessoris probitate mutuatur. ea autem modestia hanc sententiam meam à vobis accipi volo, ut me nec alios reprehendere, qui diversum sentiunt, nec mihi aliquid arrogare insolentius putetis. Itaq; mihi in hoc à reliquis dissentienti veniam dabitis, donec à singulis per ordinem literarum facultatibus, hanc sententiam auspicabimur, non vulgaribus duntaxat argumentis, & à superficie rerum sumptis, sed rationibus firmissimis, & ex intimis rerum viscerib. eductis, non illa Demosthenis aut Chrysippi argumentosa eloquentia, quæ mihi

ſacras literas profitenti opprobrio eſſet futura, tanquam adulationes amanti, ſi fucos dicendi ſequar. Nam loqui propriè, non eloqui: & rei veritatem, non ſermonis ornatum, ſacrarum literarum poſſeſſorem intendere decet. Non enim in lingua, ſed in corde veritatis ſedes eſt. Nec intereſt in dicendis veris quali ſermone utamur. Mendacium enim eloquentia, verbiſque phaleratis indiget, ut ſe poſſit hominum mentibus inſinuate; veritatis autem ſermo, ut ſcribit Euripides, ſimplex exiſtit, non quærens fucum, nec pigmenta. Quod ſi ergò aſſumptum negotium abſque omni eloquentiæ flore (quæ ea ipſa quoq; nunc à nobis, etiã non tam negligenda, quàm damnanda erit) veſtris delicatiſſimis auribus offundam, ea vos precor feratis patientia, qua Romanus ille Imperator, quondam cum exercitu conſtitit, ut audiit et mulierculam; atque Archeſilaus Rex interdum audire voluit raucos & inamœnæ vocis homines, quo audiens poſtea eloquentes plus caperet delectamenti. Memineritis illius Theophraſti ſententiæ apud maximos quoſq; & elegantiſſimos Viros etiam rudes loqui poſſe, dummodo fide & ratione loquantur; atque ne quaſi oſcitantes vos auribus pendere ſinam, quibus veſtigiis & indiciis veluti canibus hanc narratam opinionem meam venatus deprehenderim, nunc proferam in medium; ſi modò id vos priùs commonuero, ſcientias omnes tam malas eſſe quàm bonas; nec aliam nobis ſupra humanitatis metam afferre Deitatis beatitudinem, niſi illam fortè, quam antiquus ille ſerpens pollicebatur primis parentibus, inquiens. Eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum. In hoc itaque ſerpente glorietur, qui gloriatur ſe ſcire ſcientiam, quod probè factitaſſe legimus Ophitos hæreticos, qui ſerpentem in ſacris ſuis colebant, dicentes, Ipſum in paradyſo virtutis cognitionem induxiſſe. Aſtipulatur iſtis Platonica hiſtoria, Theutum quendam humano generi infenſum dæmonem ſcientias primum excogitaſſe, non minus offenſivas, quàm utiles, ut prudentiſſimè diſſeruit ille totius Ægypti Rex Thamus, de ſcieutiarum ac literarum inventoribus. Hinc eſt, quod Grammatici pleriq; dæmones quaſi ſcientes exponunt; ſed eſto, has fabulas ſuis Poëtis philoſophiſque relinquamus, & non ſint alii ſcientiarum inventores, quàm homines, atque illos ſcimus fuiſſe peſſimæ generationis filios, filios inquam Cain, & de quibus verè dictum eſt. Filii hujus ſæculi prudentiores ſunt filiis lucis in generatione hac. Si itaque nunc ſcientiarum inventores homines ſunt, nonne omnis homo mendax, nec eſt qui faciat bonum uſque ad unum. Sed

esto; rursus sint homines aliqui boni nihil scientiæ ipsæ bonitatis, nihil veritatis habebunt, nisi quantum ab ipsis inventoribus vel possessoribus mutuantur; vel acquirunt. Nam si in malum quempiam inciderint noxæ erunt, illumque ex malo reddent deteriorem ut perversum grammaticum, vaniloquum Poëtam, mendacem historicum, rhetorem palponem, memoriographum ostentatorem, litigiosum dialecticum, sophistam perturbatorem, linguacem Lulistam, arithmeticum sortilegum, lascivum musicum, impudicum saltatorem geometram jactatorem, cosmographum erronem, architectum perniciosum, nautam piratam, astronomum fallacem, magum flagitiosum, perfidum caballeum, physicum somniatorem, portentosum metaphysicum, morosum ethicum, iniquum politicum, Principem tyrannum, Magistratum oppressorem, populum seditiosum, Sacerdotem schismaticum, Monachum superstitiosum, prodigum œconomum, mercatorem falsijurũ, quæstorem compilatorem, segnem agricolam, pastorem abigeũ, piscatorem maledicum, venatorem latronem, militem prędonem, nobilem exactorem, medicum occisorem, pharmacopolam veneficum, coquum helluonem; alchimistam impostorẽ; Jurisconsultum versipellem, causidicum mille scelerum protectorem, tabellionem falsarium, judicem venalem, & è sublimi tribunali latronem, Theologum hæreticum, & universæ multitudinis seductorem. Nihil autem inauspicatius, quàm ars, quàm scientia impietate constipata, & malarum rerum perniciosissimus est maximus quisque artifex & doctissimus author. Quod si etiam in non tam malum, sed stultum aliquem incidat, nil illo insolentius ac importunum magis, nam præter id, quod illi de cognata stultitia superest tuetur illum doctrinæ authoritas, habetque literarum instrumenta quib. suam defendat amentiam, quibus cæteri stulti carentes mitius insaniunt; quemadmodum de Rhetore ait Plato: Nam quò erit (inquit) ineptior atque indoctior, hoc plura narrabit, imitabitur omnia, nihilque se indignum existimabit. Nihil igitur exitialius, quàm cum ratione insanire. Si quis autem Vir bonus & sapiens possideat, fortassis bonæ erunt scientiæ, ac Reipub. utiles, possessorem autem suum nihilo reddent beatiorem: non enim (ut ajunt Porphyrius & Iamblicus) verborum accumulatio disciplinarumque multitudo beatitudo est, quæ nec ullum insuper pro rationum ac verborum qualitate accipit incrementum: quòd si ita esset, nihil prohiberet illos, qui omnes congregaverunt disciplinas, esse beatos: hunc verò

qui his careat, nequaquam: essentque Philosophi sacerdotibus beatiores. Vera enim beatitudo non consistit in bonorum cognitione, sed in vita bona: non intelligere, sed in intellectu vivere: neque enim bona intelligentia, sed bona voluntas conjungit homines Deo, nec aliud efficiunt disciplinæ foris adhibitæ, nisi quia conditionem nobis quandam purgatoriam adhibent, ad beatitudinem aliquid conducentem, non tamen rationem ipsam, qua nobis beatitudo compleatur, nisi eis adsit & vita in ipsam bonorum translata naturam: sæpissimè enim est compertum, vt ait Cicero pro Archia, ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quàm doctrinam sine natura valuisse. Non igitur tàm longa, tàm difficili, & vix unquam perscrutabili (ut Averroistæ contendunt) scientiarum omnium disciplina animum imbuere opus erit, quàm ipse etiam Aristot. beatitudinem ait valdè communē, & quam cuncti facilè adipisci queant per disciplinam quandam & diligentiam, quam scilicet ait facilē, & quasi communem facultatem contemplandi objectum omnium nobilissimum, scil. Deum: qui quidem tam facilis omnibus communis contemplandi actus, non syllogizando & demonstrando perficitur, sed credēdo & colendo. Quæ ergo nunc scientiarum felicitas? quæ sapientum philosophorumque laus & beatitudo, quibus scholæ omnes perstrepunt, resonantque encomiis eorum, quorum animas diris cruciatibus distrahi audiunt, videntque inferi? Vidit hæc August. & timuit, exclamans illud Pauli: Surgunt indocti & rapiunt cœlos, & nos cum scientia nostra mergimur in infernum. Quod si audēdum est verum fateri, tam est scientiarum omnium periculosa, inconstansque traditio, ut longè tutius sit ignorare, quàm scire. Adam nunquam è beatitudinis paradyso pulsus fuisset, nisi serpente Magistro didicisset scire bonum & malum. Et Paulus ejiciendos censet de Ecclesia, qui plus scire volunt quàm oportet. Socrates, dum omnes fermè disciplinas perscrutatus esset, tunc primum ab oraculo sapientissimus omnium judicatus est, cùm se nihil scire palàm fateretur. Tam est scientiarum omnium cognitio difficilis, ne dicam impossibilis, ut prius vita tota hominis deficiat, quam vel unius disciplinæ minima ratio perfectè investigari possit. Quod mihi hìc affirmare videtur Ecclesiastes, dum ait: Intellexi, quòd omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole, & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniat, etiamsi dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire. Nihil homini

mini pestilentius contingere potest quàm scientia: hæc est vera illa pestis, quæ totum ac omne hominum genus ad unum subvertit, quæ omnem innocentiam expulit, & nos tot peccatorum generibus, mortique fecit obnoxios, quæ fidei lumen extinxit, animas nostras in profundas cõjiciens tenebras, quæ veritatem damnans, errores in altissimo throno collocavit. Quare jam non vituperandi mihi videntur, Valentinianus ille Imperator, quem acerrimum literarum hostem extitisse ajunt atque Licinus Imperator, qui literas virus ac pestem publicam dictabat: quin & Ciceronem ipsum fontem literarum abundantissimum referr Valerius tandem literas contempsisse. Tanta autem est veritatis ampla libertas, liberaque amplitudo, ut nullius scientiæ speculationibus, non ullo sensuum urgenti judicio, non ullis logici artificii argumẽtis, nulla probatione evidente, nullo Syllogismo demonstrãte, nec ullo humano rationis discursu possit deprehendi, nisi sola fide: quam qui habet, is ab Aristot. in priorum resolutionum lib. dicitur melius dispositus, quàm si esset sciens: quod exponens Philoponus, ait, id esse melius cognoscentem, quàm per demonstrationem, quæ per causam fit. Et Theophrastus in suis Transnaturalibus sic ait. Vsque ad aliquid quidem possumus per causam speculari, principia à sensibus sumentes: quando autem ad ipsa extrema & prima transierimus, non amplius possumus scire, sive quia non habemus causam, sive propter intellectus nostri infirmitatem. Et Plato in Timæo ait, quod illa explicare plus est, quàm vires nostræ sufficiunt, sed credi jubet iis, qui antè dixerunt, quanquam nulla demonstrationis necessitate loquantur: fuerunt enim Academici Philosophi in precio, qui dixerunt: Nihil posse affirmari: fuerunt Pyrronici, & alii multi, qui quidem nihil affirmabant. Nihil itaque præcipuum habet scientia supra ipsum credere, ubi videlicet probitas authoris movet discipulorum liberam credendi voluntatem. Hinc Pythagoricum præsumptum illud de Magistro responsum, Ipse dixit. Et Peripateticorum illud vulgatũ Proverbium, unicuique perito in arte sua credendum est. Sic creditur Grammatico de verborũ significationibus. Credit Dialecticus de parte orationis à Grammatico accepta. Assumit à Dialectico Rhetor argumentationis locos. Poëta mensuras mutuatur à Musico Geometra proportiones sumit ab Arithmetico. Astrologus utrisque fidem dat. Deinde transnaturales conjecturis utuntur naturalium, & quisque artifex rectè præsumit de statutis alterius. Habet enim quævis scientia certa

quædam principia, quæ credere oporteat, nec ullo modò queat demonſtrari: quæ ſi quis pertinacius negare velit, non habent Philoſophi illi, quod contra illum diſputent, moxque dicent contra negantem principia non eſſe diſputandum, aut ad alia, quædam extra ſcientiæ metas relegabunt, ut ſi quis (dicunt) neget ignem eſſe calidum, projiciatur in ignem, & quæratur ab eo quid ſentiat, ita demum ex Philoſophis tortores fiunt & carnifices, volunt nos vi cogere fateri id, quod ratione debuerant docere. Proinde nil Reip. infenſum ac perniciosum magis quàm literæ, quàm ſcientiæ; in qua ſi qui eruditione & ſcientia præditi ſunt homines, eorum arbitrio, veluti plus ſapientium plurimum res geruntur, ac plebis ſimplicitate, multitudiniſq; imperitia freti, omnem Magiſtratus authoritatem ſibi ſoli uſurpant, unde Reip. ſtatus à populari in oligarchiam migrat, atque exinde in factiones diviſa, in tyrannidem facilè tranſit, quam nemo unquam uſpiam terrarum obtinuiſſe legitur ſine ſcientia, ſine doctrina, ſine literis, præter unum L. Syllam Dictatorem, qui ſolus ſine literis Rempublicam occupavit, in quo tamen literarum ignorantiæ vel hoc Reſpublica maximè debet, quod tyrannidem ſpontè tandem depoſuerit. Præterea omnes ſcientiæ nil niſi decreta & opiniones hominum ſunt, tam noxiæ, quàm utiles, tam peſtiferæ, quàm ſalubres, tam malæ, quàm bonæ, nuſquam completæ, ſed & ambiguæ, plenæ erroris & contentionis, atque id nunc ita eſſe per ſingulas ſcientiarum diſciplinas progrediendo oſtendemus.

De literarum elementis. CAP. II.

NAm in primis quis non videt benè dicendi artes, dico Grãmaticam, Logicam, Rhetoricam, quæ ſolum veſtibula ac fores ſcientiarum ſunt, non autem ſcientiæ, ſæpè non minus peſtilitatis adferre, quàm voluptatis: quibus tamen nulla alia veritatis regula eſt, quam primorum quorumcunq; inſtituentium placita atque voluntas, quod ab ipſis uſque literarum inventis, quæ prima artium illarum elementa inſtrumentaque ſunt, pleniſſimè conſtat; quarum primæ fuerunt Chaldææ, inventore Abrahamo, ut ait Philo, quibus Chaldæi, Aſſyrii, & Phœnices uſi ſunt; ſed ſunt qui ajunt, Aſſyriis primum literas dediſſe Rhadamanthum. Poſt has Moyſes literas tradidit Iudæis, fortè non quidem his characteribus, quibus hodie utuntur, quæ inventum putantur Ezræ, quem omnium ferè veteris inſtrumenti librorum ſcriptorem exiſtimant. Porrò quidam Linus Chalcides literas ex Phœnice tulit ad Græcos, ſed phœniceas,

niceas, donec Cadmus Agenoris filius alio charactere illis novas literas daret numero sexdecim, quibus Trojano bello quatuor addidit Palamedes. Postea totidem Simonides Melicus Ægyptiis autem primum scribēdi usum tradidit, quidam nomine Memmona per animalium effigies, ut in obeliscis cernitur, sed literas illis primum dedit Mercurius, ille videl. quem Lactant. ait quintum Mercurium fuisse, cui Vulcanus Nili filius successit in regnum. Latinis verò literas tradidit mulier Nicostrata, cognomento Carmentę. Septem itaque literarum genera antiquitus præcellebant, Hebrææ, Græcæ, Latinæ, Syriæ, Chaldææ, Ægyptiæ, & Geticæ, de quibus in pervetusto Codice hos sequentes versiculos sese legisse refert Crinitus.

Moyses primus Hebraicas exaravit literas.
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas.
Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostrata.
Abraham Syras, & idem repperit Chaldaicas.
Isis arte non minore protulit Ægyptias.
Galfila prompsit Getarum quas videmus ultimas.

Cæteræ verò gentes & barbaræ nationes recentioribus temporibus novas literas invenerunt. Nam Gotthis Cardanus Episcopus literas dedit, & antiqui Franci, qui sub Marcomiro & Pharamundo Gallias devicerunt, suos habuere literarum characteres à Græcis parum distantes, quibus Vuastaldus eorum patrio sermone descripsit historiam, sed inventore illarum literarum incerto, extant etiam aliæ Francorum literæ, quarum inventor quidam nomine Doracus, sed à Vuastaldi charactere longè diversę: & adhuc alię inventore Hicho Franco, qui cum Marcomiro ad ostia Rheni venit è Scythia. Quin & Beda aliquas descripsit, sed incerto inventore, aliquorum Normanorum literas. Et multæ alię gentes simili modò vel novos sibi literarum characteres constituerunt, vel ab antiquis acceptos pro parte aut immutarunt, aut corruperunt, ut Dalmatæ Gręcas, & Armenii Chaldæas: at Gothi, Longobardique Latinarum literarum characteres dehonestaverunt. Multæ præterea antiquæ literæ perierunt, sicuti veterum Hetruscorum, quæ tamen olim Plinio. Livioq; testibus, magno in precio fuerunt apud Rom. & adhuc cernuntur in antiquis monumentis harum effigies, sed penitus incognitæ: nam Romanis olim orbē terrarum vastantibus, obsoletis antiquis & cujusque nationis propriis, suarum usum literarum illis violenter imponebant: Sic Hebræorum literæ sub captivitate Babylonis perierunt, & lingua eorū à Chaldæis corrupta est. Sic antiqua Germanorū,

Hispanorum, & aliarum nationum literæ introductis Romanis characteribus perierunt, linguæque earum gentium corruptæ sunt. Contra Romanorum & literæ & linguæ à Gothis, Longobardis, Francis, aliisque barbatis gentibus vice versa corrupta sunt & immutata: neque enim Latina lingua, ea ipsa est hodie, quæ olim: de Hebræa lingua & charactere inter ipsos Thalmudistas non modice dissensio est: nam Rabbi Iehuda ait, protoplastum Adamum Aramæo idiomate locutum. Marsutra ait, traditam à Moyse legem charactere, qui dicitur Hebræo, idiomate verò sancto, quæ ab Esdra in Aramæum idioma, Assyriosque characteres mutata, paulò pòst characteres retinens Assyrios, sanctum idioma resumpsit. Hebræo charactere cum Aramæo sermone relictis Chusi, hoc est, iis, qui simul legem susceperunt, & idola colunt, ut Samaritæ. Alii dicunt, nō aliis à primordio, quàm nunc characteribus scriptam fuisse legem: propter prævaricationem autem aliquando mutatum fuisse characterem, sed post pœnitentiam restitutum. Rabbi Simon Eleazaris filius, & sermonem & characterem nullo tempore mutatum putat. adeò de Hebraicis, ne apud ipsos Hebræos quidem aliquid habetur certi. Atque hæc est temporum vicissitudo, ut nullæ sint literæ, nullæ linguæ, quæ hodie formam antiquitatis suæ agnoscant, aut intelligant.

De Grammatica. CAP. III.

AT ex his tam inconstautibus & ad omne tempus mutabilibus principiis, literarum dico & linguarum, prior Grammatica, deinde cæteræ, quas diximus, benè dicendi artes prodiere. Nam cum parum visum esset literas scire, nisi certo gradu formaque jungerentur, atque ex literis syllabæ, ex illis tandem verba & dictiones formarentur, sibique ad intelligentiam sermonis jungerentur, ausi sunt ingeniosi homines loquendi regulas, videlicet constructus, regiminis & significatorum ponere, ac velut linguæ frænum injicere, ut quicquid secundum illas diceretur, benè dictum esset, essetque ars benè dicēdi, vocâruntq; artem hāc Grammaticam. Ejus inventor apud Græcos primus traditur Prometheus. Romam primus intulit Crates Mallotes, missus ad Senatum ab Attalo, inter secundum & tertium bellum Punicum: quam postea magno fastu professus est Palæmo, adeò ut nomen arti indiderit, voceturq; Grammatica ars Palæmonia, vir admodum arrogans, ut jactaret secum & natas literas, & interituras, tamque superbus, ut omnes ævi sui doctissimos viros contemptui haberet: etiam ipsum M.

Var-

Varronem porcum appellare ausus sit. Veruntamen ipsa Latina Grammatica tam egena est, ac Græcæ literaturæ obnoxia, ut qui hanc non calleat, is è Grammaticorum numero protinus sit ejiciendus. Omnis itaque Literaturæ seu Grammaticæ ratio, non nisi in solo usu Majorum, authoritateque consistit: quibus placitum est, ita rem vocari, sicque scribi, verbaque sic & sic componi & construi. quod ipsi tunc bene dictum vocant. Vnde Grammatica se recte loquendi artem jactat, sed falsò, cùm idipsum longè melius discimus à matribus, aut nutricibus mulierculis, quàm à Grammaticis. Gracchorum linguam (qui eloquentissimi sunt habiti) mater Cornelia formavit. Silem Atipithis, Schythiæ regis filium Istrine mater Græcam linguam docuit. Notum est in multis provinciis exterarum gentium colonias inductas, natos filios matrum sermonem semper tenuisse. Hinc Plato atque Quintilianus de deligenda pueris nutrice idonea, tam solicitè statuerunt. Absit ergo ut rectè loquendi rationem ab illis in Grammatistas transferamus; qui cùm nihil pręter unam Grammaticam profiteantur, nihil sciunt minus. Siquidem Priscianus hanc ne toto vitæ suæ tempore discere potuit; & Didymus de ea quatuor, sive, ut alii dicunt, sex millia librorum scripsisse perhibetur. Legimus Claudium Cæsarem ita fuisse Græcis literis deditum, ut tres literas novas illi linguæ adinvenerit, quas postea Princeps non omisit. Et Carolus ille Magnus Germanicæ linguæ Grammaticam commentus est, mensibusq; ac ventis nova nomina indidit. Et in hunc usq; diem dies noctesque laboratur, scribuntur Commentaria, elegantiæ, quæstiones, annotationes, scholia, observationes, castigationes, cẽturiæ, miscellanea, antiquitates, paradoxa, collectanea, additiones, lucubrationes, iteratæ ac reiteratæ editiones. Atque interim parturiuntur nobis totidem Grammaticæ, quot sunt Grammatici. Neque tamen quispiam illorum, siue Græcus, siue Latinus fuerit, rationem reddidit, quomodo orationis partes distinguendæ sunt, quis illarum in constructione servandus ordo; an quindecim duntaxat sint pronomina, ut sentit Priscianus, an plura, ut Diomedes & Phoca voluerunt; an participium per sese positum remaneat aliquando participiũ, utrum gerũdia nomina sint an verba; cur Græcis neutri generis pluralia nomina cum verbo singularis numeri conjungãtur. Qua ratione liceat Latinis nomina terminata in a & in vs proferre in vm, sicut pro margarita margaritum, pro punctus punctũ; quo modo nominativus Iupiter producat genitivum Iovis.

Atq;, qua ratione verba neutralia admittũt, alii excludũt. Cur plerasq; Latinas dictiones alij cũ Græca diphthõgo scribũt, alii nõ, ut fœlix, quęstio. Atq;, an Latine æ, & œ diphthõgi scribãtur tantũ, & nõ pferantur, aut ambæ vocales; sicut scribũtur, ita sub una syllaba exprimãtur. Similiterq;, cur in Latinis plerisq; vocabulis, aliqui y Græco, alii i Latino solũmodo utãtur, sicut in Considero. Item in al quib. quidam duplicant literas, quidam nõ, ut in caussa, relligio. Cur caccabus, cũ habeat primam syllabam positione geminati c c productam, nihilominus à plerisq; Poetis ut plurimum corripiatur. Item, utrum Aristotelis anima scribi debeat endelechia per delta, vel entelechia per tau. Prætereo infinitas & nunquam cessaturas eorum contentiones de accentibus, de orthographia de pronuntiatione literarum, de figuris, de etymologiis, analogiis, deq; cęteris præceptionibus & regulis, inflexionibus & modis significandi; de mutatione casuum, varietateq; temporum, modorum, personarum, numerorum, deq; variis impedimentis, & ordine constructionis; deniq; de ipso literarum Latinarũ numero ac genealogia; & vtrum H, sit litera, nec ne, & huiusmodi plura. Ita non solum in dictionib. & syllabis, sed & in elementis nulla ratione reddita à se invicem dissentiunt. Cujusmodi pugnam Lucianus Samosatensis de S, T, consonantib. lepidissimo libello derisit, cujus exemplum esse potest in halassa & thalatta. Quidam etiam Andreas Salernitanus de ea re grãmaticale bellum studiosa facundia descripsit. Sed pauca & modica hæc sunt. Plura & majora de nominum depravatis interpretationib dicere possemus, quib. universo orbi plurimum imponunt, è quib. primum in repub. non minima mala proced nt, dum legib. subiici, servitutem exponunt; civium autem libertatem interpretantur eam, ubi unicuique licet, quod libet; ac isonomiam, hoc est, juris æqualitatem dicunt, ubi omnib. indiscretim idem jus, idem præmium. Simili modo tranquillum imperium ajunt, vbi omnia Principis libidini obsecundant; felicissimum, ubi populus luxu defluit & otio. Similibusq, admodum multis & medicina, & leges, & canones corruptę sunt expositionibus, quib cogunt ipsas etiam sacras literas ipsumque Christum à se dissentire, contorquentes illas non ad sensum Spiritus sancti, nec ad communem hominum salutem, sed ad suum ipsorum compendium. Ex qua re sæpe gravissima imminuerũt pericula, ut solet error in vocabulis errorem parere in rebus. Cujusmodi deceptus quondam Rex primus Hebræorum Saul in verbo Zachar, quod & masculum

culum significat & memoriã, cum dixisset Deus; Delebo memoriam Amelech, ipse Saul putabat, si mares abstulisset, se satisfecisse præcepto. Cõtigit & Græcis & Italis similis error in verbo Phos, quod & hominẽ significat & lumen. Vnde quondam Saturnaliũ cultores verbi ambiguitate decepti, hominẽ quotannis Saturno immolarunt, dum illum accensis luminib. æque placare potuissent. Quæ gens tam stulta, tandem Hercule magistro resipuit. Tãdem etiam Theologi, & fratres cucullati, sese Grammaticis inserentes, de verborum significationibus cum multis hæresum appendicibus digladiantur, evertentes scripturas occasione Grammaticæ, interpretes mali effecti eorũ, quæ bene dicta sunt, homines vani, & vere infelices, per artem suam semetipsos excæcantes fugientes lumẽ veritatis: & dum virtutem dictionũ curiose nimis scrutantur, sensum scripturarum nolũt intelligere, sed nuda vocabula tenentes circa illa morantur, subvertentes & amittentes verbũ veritatis. Sicut narratur de sacrificulo illo, sive verum sive fabula sit, qui cum plures haberet hostias, ne in Grammaticam committeret, in hæc verba consectavit: Hæc n. sunt corpora mea. Vndenam orta est illa Antidicomarianitarũ & Elvidianorum execranda hæresis, divæ Christi matris perpetuã virginitatem negantium, nisi ex hoc unico vocabulo Donec: ubi legitur in Euangeliis, Quoniam Ioseph non cognoscebat eã, donec peperit filium suum primogenitum. At quantã Latinæ cum Græca Ecclesia contentionem concitarunt duæ illæ dictiones, Ex & Per, Latinis asserentib. Spiritum S. procedere ex Patre & ex Filio, Græcis autem dicentib. non ex Filio, sed ex Patre per Filium? Quantas rursus Tragœdias movit dictio illa Nisi, in concilio Basiliensi? Bohœmis utriusq; speciei cõmunionem necessariam affirmantibus, quia scriptum sit: Nisi manducaveritis carnẽ filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vndenam illa Vualdensiũ & sequacium recentiorumq; circa Eucharistiam hæresis? nisi ex illa dictione est, quam illi symbolice ac significative duntaxat dictam volũt, tropumq; subesse verbis: Romana Ecclesia illã essentialiter exponẽte? Sunt adhuc aliæ grammaticorũ perniciosæ hæreses, verum tam occultę, tamq; subtiles, ut nisi Oxonienses acutissimi Anglorũ Theologi, atq; Parisiensium Sorbonistæ, lynceis oculis has perspexissent, magnisq; sigillis condẽnassent, vix aliquis posset præcavere. Ejusmodi sunt, si qs æque bene dictũ senserit, Christus prædicas: Christus prædicat, Ego credis, Tu credit, Credens est ego. itẽ, quod verbũ,
manens

manens verbum, poteſt privari omnibus accidentibus. Item, quòd nullum nomen eſt tertiæ perſonæ, & his ſimilia. Quæ profectò ſi hæretica dici debeāt, hæretici erunt in primis propheta Eſaias & Malachias quorum uterq; inducit Deum de ſe ipſo loquentem; Prior ad Ezechiam his verbis; Ecce ego addet ſuper dies tuos, &c. non enim dicit Addam, ſed addet. Alter ſic; Et ſi domini ego, ubi eſt timor meus? quo in loco facit Deū pluratiue ſe appellare dominos; ſed multò magis hæretici erunt omnes, qui nunc per univerſum Romanum orbē habentur Theologi, quatenus univerſam orthodoxæ Eccleſiæ doctrinam novitate pronunciationis contra omnem Grāmaticorum artem ac uſum ad confictas voces monſtroſa vocabula, & perplexa ſophiſmata protraxerunt, auſi inſuper docere, Theologiam ipſam incorrupto ſermone tradi non poſſe. Sunt infinita horum ſimilia; & miſerandum eſt ætate noſtra, quantas contentiones & errores moveant pertinaces Grammatici, & ſuperbi ſophiſtæ ſuis perverſis vocabulorum interpretationibus, dum alii ex verbis colligunt ſententias, alii contra ex ſententiis colligunt verba. Hinc in Medica arte, in utroque Iure, in Philoſophia & Theologia, cæteriſque facultatibus literarum infinitæ contentiones erroreſq; quotidie inſurgunt. Nihil enim demonſtrant Grammatici, ſed ſolis nitūtur authoritatibus, quæ ſæpiſſimè inter ſe tam variæ ſunt atque diſcordes, ut neceſſarium ſit plurimas illarum eſſe mendaces, quarum præceptionibus qui maxime confidunt, hi rectè loquuntur omnium minimè. Omne enim ſermonis jus non apud Grāmaticos, ſed penes populum exiſtit, & vulgari conſuetudine bene dicendi uſum ſortitur. Latini autem ſermonis vigor poſtquam invaleſcentibus barbaris apud populum eſſe deſierit, ejus ratio tamen non à Grammaticis, ſed idoneis & doctis ſcriptoribus, ut à Cicerone, Catone, Varrone, utroque Plinio, Quintiliano, Seneca, Suetonio, Quinto Curtio, Tito Livio, Salluſtio, ſimilibuſque eſt petenda: quos penes ſolos reſtant antiquæ deliciæ Latinitatis, uſuſq; rectè loquendi, non apud Grammaticos literatores. qui ſuis regulis de verborum & caſuum inflexionibus, & deponentiis ipſi Latinitati plurimum imponunt, ac talia ſæpiſſime conſtruūt vocabula, quæ fas non ſit homini Latino uſurpare, niſi forte Pariſienſis Sorbona inter articulos referat. Si quis dicat, de veritate ſermonis Latini fidem Grammaticis non habēdam, atque tamen hi literatores Grammatici ſeſe ſolos ſcriptorum omnium cenſores, judices & interpretes conſtituunt, ac authores

thores omnes librosque in ordinem redigere, aut è canone submovere sibi arrogant, nullus unquam tam excellentis ingenii author extitit, qui maledicam istorum linguã evaserit, quem non taxaverint, aut in quo non plurimum culpaverint. Criminantur in Platone confusionem, & ordinẽ desiderant, de cujus vitijs Georgius Trapezuntius libros composuit, qui ab aliis idcirco Conotimon & Etynim vocatus est, ut narrat Crinitus. Quærũnt in Aristotele dilucidam perspicuitatem, arguunt tenebrosam ejus obscuritatem, & sepiam vocant: taxant Vergilium, ut pauci ingenii, & compilatorem, aliorumque usurpatorem criminantur. Tullio non satisfacit Demosthenes, & ille summus Latinorum rhetor à Græcis repetundarum petitur, & multis notis accusatur, timidus, superfluus in repetitionibus, frigidus in facetiis, lentus in principiis, ociosus in digressionibus, rarò incalescẽs, tarde assurgens; quin & à nostris etiam reprehensus, à M. Capella tanquam turbato numero locutus, ab Apollinari flaccidus & supinus notatus est; jamque etiam Livianas orationes Trogus pro fictis damnat, & Horatio non placet Plautus, idem ab incompositis versib. damnat Lucilium, ut turbidum flumen nullis bene digestis; multa dicitur involvere Plinius, nimium fertur indulgere genio Ovidius, ab Asinio Pollione pro affectatore reprehenditur Salustius; furta & aliena prorsus recitasse; & à Labeone & Scipione adjutus arguitur Terentius; Seneca calx sine arena vocatus est, quem his verbis taxat Quintilianus; Si nullum æqualium contempsisset, si partim non concupisset, si non sua omnia amasset, si rerum pondera minutissimis sentẽtiis non fregisset, sensu potius eruditorum, quam puerorum amore comprobaretur. Sed M. Varro porcus appellatus est, & Ambrosius cornicula & fabulator nuncupatus; Macrobius homo eruditissimus, impudentis & ingrati ingenii taxatus, & ab Laurentio Valla Grammaticorum omnium eruditissimo, nullis eorum, qui unquam Latine scripserunt, indultum est, & illum laniavit Mancinellus. Erat olim inter Grammaticos de lingua Latina bene meritus Servius; & hunc impugnavit Beroaldus; tandem & hunc posteriores Grammatici veluti barbarum omnino aversantur. Sic Grammatici omnes alter in alterum furere soliti sunt; denique horum opera factũ est, ut sacræ Scripturæ traductio correctionis prætextu, toties immutata, jam tota à seipsa dissonet; horum censuris de Apocalypsi Ioannis Apostoli, de Epistola Pauli ad Hebræos, de epistola Iudæ, & aliis plerisque novi Testamẽti capitulis diu dubitatum

bitatum est: quin & Evangelia ipsa ad problemata revocare conati sunt. Sed jam ad Poetas.

De Poesi. CAP. IV.

POesis ipsa, authore Quintiliano, altera Grammaticæ pars est, hoc ipso non modicum superba; quod olim theatra & amphitheatra, augustissima hominum ædificia, non philosophis, non jurisconsultis, non medicis, nõ rhetoribus, non mathematicis, non theologis, sed ipsis Poetarum fabulis ingentibus sumptibus extructa sunt. Ars non in aliud inventa, nisi ut lascivientibus rhythmis, syllabarum numeris, ac ponderibus, nominumque inani strepitu, stultorum hominum aures demulceat, ac fabularum oblectamentis, mendaciorumque centonibus decipiat animos. Quocirca architectrix mendaciorum, & cultrix perversorum dogmatum dici meruit; atq; ut, quod ad furorem, & temulentiam, & impudentiam, & audaciam attinet, illi condonemus, certe interritam illam mẽtiendi fiduciam, quis æquo animo ferret? quem enim angulum insanis nugis fabulisque reliquit vacuum? Iam enim ab ipso chaos faciens exordia fabularum, narrat cœli sectiones Veneris partus, Titanum pugnam, Iovis incunabula, Rheæ fraudes, & Iapigis suppositiones, Saturni vincula, gigantum rebellionem, Promethei furtum atque supplicium, Deli errores, Latonis labores, Pythonis cædem, Tyri insidias, Deucalionis inundationes, hominumq; ex lapidibus ortũ, Iacchi dilaniationes, Iunonis dolum, Semelis conflagrationẽ, Bacchi vtranq; stirpem, & quęcunq; de Minerva, Vulcano, Erichthonio, Boria, Orichia, Theseo, Ægeo, Castore, Polluce, raptu Helenæ, & morte Hyppoliti in fabulis Atticis referũtur. Præterea errationem Cereris, raptam & inventam Proserpinam; & quæcunque de Minoe, de Cadmo & Niobe, de Pentheo, Atthæo, Oedipode, de Herculis laborib., de Solis & Neptuni pugna, Athamantis insania, de Io in vaccam mutata, & ejus custode Argo à Mercurio perẽpto, & quæ de Vellere aureo, Peleo, Iasone, Medæa, item de Agamemmonis morte, & Clitemnestræ supplicio, & quæ de Danae, Perseo, Gorgone, Cassiopæa, Andromeda, Orpheo, Oreste, de Æneæ & Vlyssis erroribus, de Circe, Thelagonio, & Æolo, Palamede, Nauplio, Ajace, Daphne, Ariadne; Europa, Phædra, Pasiphae, Dedalo, Icaro, Glauco; Athlante, Geryone, Tantalo, de Pane; Centauris, Satyris, Syrenibus, & reliquis hujusmodi insignib. mendaciis memoria prodidit. Nec interim humanis rebus

con-

contenta, ipsos denique deos in fabularũ suarum partẽ vocat, eorum ortus, interitus, lites, jurgia, odia, iras, prælia, vulnera, lamentationes, vincula, amores, lenocinia, libidines, fornicationes, adulteria, cum hominib. & bestiis concubitus, & quæ his absurdiora & nefanda magis, venenosis verborũ lepotib., & noxia carminis suavitate texens, non præsentes tantũ fallit ac inficit, sed furiosa hæc venefica pulchris versiculis metrisque servata, ẽt posteris communicat, & tanquam rabidi canis morsu quoscunque dogmatib. suis mendaciisque semel infecerit, consimili rabie furere compellit. Tanta n. arte mendacia ejus conficta sunt, ut non raro veris præjudicent historiis. Quemadmodum de ementito Didonis cum Ænea adulterio, atque capto à Græcis Ilio, manifestum est. Sunt tamen, qui ad tantum insaniæ furorem devenerint, ut illi nonnullas divinitatis sortes inesse putent, quia dæmones olim poeticis versiculis responsa dederunt: hinc illos prophetas ac vates, divinoque spiritu afflatos vocat, ac poetarum nugacissimis versiculis tanquam oraculis ad divinandum utuntur. Hinc apud priscos sortes Homericæ cognominatæ sunt, ab Homeri versiculis: sicut à Virgilij carminib. sortes Vergilianæ, quarum in vita Adriani meminit Spartianus. Quæ superstitio hodie & ad Sacras Literas, & Psalmorum versiculos translata est, etiam non improbantib. plerisque nostræ religionis Magistris nostris. Sed ad Poesim revertamur, hanc August. à civitate Dei exulare jubet, Ethnicus Plato à sua Respublica expellit, Cicero admitti vetat, Socrates admonet, si cui fama maxime curæ est, illamque servare cupiat illæsam, is caveat, ne poetam aliquem inimicũ habeat, quia non tam magnam in laudando, quam in maledicendo & vituperãdo vim habent. Minos rex justissimus ab Hesiodo & Homero celebratus, quia Atheniensib. bellum intulit, tragicos poetas in se concitavit, qui illum ad inferos relegârunt. Penelopem ab Homero singulari pudicitia illustratam, Lycophron aliquot procis concubuisse scribit. Didonem Carthaginis conditricem continentissimam viduam, Ennius Poeta, Scipionis gesta decantans, primus Æneam adamasse finxit, quem tamen ex ratione temporum vidisse unquam non potuit: quod mendacium Virgilius deinde sic ornavit, ut pro vera creditum sit historia. Tandem eousque hæc mentiendi licentia, maledicendique improbitas processit, ut necesse fuerit legem illis per Censores præscribere, qua ejusmodi Poetarum probra atque mendacia reprimerentur. Sed & apud priscos Romanos ipsa Poesis palam probro habeba-

bebatur, atque adeo, ut (Gellio & Catone testibus) qui in illa studeret, publicus grassator vocaretur; quin & à M. Catone ob id taxatus fuit Q. Fulvius, quòd Proconsul missus in Ætoliam, Ennium Poetam secum assumpserit; & Imperator Iustinianus illius Professores nulla prorsus immunitate dignatur; Homerum etiam, quem omnium Poetarum Philosophum, & omnium Philosophorum Poetam vocant, veluti insanientem quinquaginta drachmis Athenienses mulctaverunt; & Tichetum Poetam veluti mentis inopem deriserunt; quin & Lacedæmonii Archilochi Poetæ libros è civitate sua exportari jusserunt. Sic Poesim ipsam probissimi quique tanquam mendaciorum parentem aspernati sunt; Poetis adeo monstrosè mentientibus; quippe quibus studium est nihil sani dicere, aut literis prodere, sed consarcinatis versiculis, stultis auribus cantillare, & fabularum involucris perstrepere, & super fumo machinari omnia, sicut alicubi cecinit Campanus.

Vivunt carmine insani Poetæ;
Si nugas adimas, fame peribunt.
His mendacia sunt opes & aurum,
Fingunt quæque volunt, putantq; palmam
Mentiri bene gloriosiorem.

Sunt præterea apud Poetas acerrimæ contentiones, non solum de carminis charactere, de pedibus, de accentibus, & syllabarum quantitatibus; (nam de iis etiam triviales quique Grammatici concertant) sed de iis ipsis suis nugis, figmentis atque mendaciis, utputa de nodo Herculis, de casta arbore, de literis Hyacinthi, de filiis Niobe, de arboribus apud quas Latona Dianam peperit. Item de Homeri patria, deque ejus sepulchro, atq; utrum Homerus an Hesiodus ætate superior sit, an Patroclus antiquior Achille, quo corporis habitu Anacharsis Scytha dormierit, cur Homerus non honoraverit carmine Palamedem, utrũ Lucanus inter Poetas aut Historicos reponendus sit. Item de furtis Vergilii, & quo anni mense mortuus fuerit, &, Quis exiguos elegos emiserit author, Grãmatici certant, & adhuc sub judice lis est. Omnia autem Poetarum carmina plena fabulis sunt, non nisi sub adulationis, aut detractionis pessimorum vitiorum prætextu ad stultorum delectationem decantata. Quicquid agunt Poetæ, narrent, laudent, invocent, fabulis suis adulantur. Rursus invehant, mordeant, accusent, fabulis debacchantur, semper verò insaniunt. Rectè igitur Democritus hanc non artem, sed insaniam

vocat.

vocat. Et Platonis sententia est, frustrà Poëticas fores compos sui pepulit. Tunc siquidem admiranda canunt Poetæ, quando videlicet insaniunt, aut temulenti sunt. Hinc Augustinus Poësim vocat vinum erroris, ab ebriis Doctorib. propinatum. Hieronymus eam dæmonum cibum appellat. Ars insuper pertenuis & nuda, quæ per se quidem tota insulsa res est, nisi alia quavis disciplina vestiatur, condiaturque: ars esuriens, semperq; famelica, & tanquam mures alienũ panem comedens, atque tamen nescio quam inter nugas & fabulas cum Tithonis cicadis, Lyciorum ranis, & Myrmidonum formicis polliceri audet immortalẽ gloriam nominis, ac dicere:

Vivite felices, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo.

quæ revera aut nulla est, aut nihil profutura. Sed hoc munus docent Historici, non Poetarum, sed suum esse.

De Historia. CAP. V.

EST autem Historia, rerum gestarum cum laude & vituperio narratio, quæ magnarum rerum consilia, actiones, exitus, regumq; & magnorum virorum actus, cum temporum & locorum ordine ac descriptione, tanquam viva quadam pictura ante oculos exponit, ideoque hanc tanquam vitæ magistram, & ad ejus institutionem utilissimam censent ferè omnes, eò quòd multarum rerum exẽplis, cùm optimos quosque ob laudis, nominisq; immortalem gloriam, ad præclara quæque facinora accendat, tùm quòd impios quosq; ac pravos perpetuæ infamiæ metu à vitiis deterreat, quãvis res hæc sæpissimè in diversum cesserit; & multi, quod Livius dixit de Manlio Capitolino, malint esse famæ magnæ, quàm bonæ, & plerique, quod virtutibus nequeunt, sceleribus innotescere volunt, inscribiq; Historiis. quemadmodum de Pausania Macedone adolescente Philippi Regis parricidio illustri, ex Trogo recitat Iustinus, atque de Herostrato, qui Dianæ Ephesiæ templum, opus omnium præclarissimum, à tota Asia annos ducentos ædificatum incendit, narrant Gellius, Valerius atq; Solinus. Et quanquam severissimis legibus cautum fuerit, ne quis hominem illum voce scriptove nominaret, finẽ tamen, cujus gratia perpetravit scelus, adsecutus est, fama videlicet & nomine ejus per tot secula ad nos usque deductis. Sed ad historiam revertamur. Hæc cum maximè omnium rerum seriem, fidem, consonantiam, veritatemq; exposcat, illa tamen

minimè omniũ præſtat: tam inter ſe diſſentiunt hiſtoriographi, tam varia & diverſa de eiſdem tradunt, ut impoſſibile ſit plurimos illorum non eſſe mendaciſſimos: non dico ſolum de principio mundi, de diluvio univerſali, de urbe cõdita, à quib. exordiis res geſtas ſeſe ſcribere profitentur, cum primum illorum omnes ignorent, alterũ non omnes credant, tertiũ penes eos incertum ſit. Quare cum hæc remotiſſima ſint, nec æqua ratione ab omnibus recepta, habeant erratorum illorum veniam. Sed de poſterioribus temporibus haud poterit illis non imputari mendaciorum culpa: cauſæ autem tantæ illorũ diſſonantiæ multæ ſunt. Nam pleriq; eo quod narratorum temporibus, locis, perſonis, geſtis non adfuerunt, ex aliorum relatu populares ſermones colligentes, nihil certum, nihil conſtans ſcribunt: quo vitio à Strabone taxantur Eratoſthenes, Metrodorus Sceptius, Poſſidonius, & Patroclus geographus. Sunt alii, qui cum partem rerum viderint, quaſi in tranſitu militari, aut prætextu votorũ mendaci per xenodochia provincias tranſcurrentes conſcribere audent hiſtoriam: cujuſmodi quondam Onoſicritus, & Ariſtobulus ſcripſerunt de India; Sunt qui delectationis cauſa rebus veris nonnihil admentiũtur, ſæpe etiam veritatem omittentes, de quo Herodotũ notat Diodorus Siculus, ac Trebellium Liberianus & Vopiſcus, atq; Tacitum Tertullianus & Oroſius, in quorum numerum et Danudem & Philoſtratum reponemus. Sunt etiam, qui res veras ad ſabulas convertunt; quales Gnidius Cteſias, Hecatæus, & plures alii antiquorum hiſtorici. Sunt & multi, qui impudenter Hiſtoriographorum nomine ſe jactantes, ne videantur quicquam ignorare, aut aliquid aliud ab aliis retuliſſe, dum de ignotis & inacceſſis provinciis verboſa novitate ſcribere præſumpſerunt, nil niſi elegantes nugas, & monſtroſa mendacia tradiderũt; cujuſmodi ea, quæ de Arimaſpis, Gryphis, Pygmæis, & Gruibus, ac de Cynocephalis, & Aſtromoris, Hypopodibus, Phannifiis, Troglodytis legimus. quorum erroribus proximi ſunt, qui ſub arctico mare congelatum affirmârunt, atque tamen inveniunt ſtultos, & ſine judicio homines, qui illis talia credant, ac pro oraculis habeant; at ex horũ numero ſunt Ephorus, qui unam duntaxat civitatem eſſe Hybernis tradidit, cum illi tantam Heſperiæ partem inhabitare noſcuntur. Et Stephanus Græcus, qui Francos Italiæ populos, & Viennam oppidum eſſe Galileæ, pro Galatiæ dixit. Et Arianus Græcus, qui Germanorum ſedes non procul ab Ionio aſſerit, quibus accedit & Dionyſius in his, quæ falsò tradidit de Pyre-

Pyrenæis montibus. Præterea quæ Cornelius Tacitus, Marcellus, Orosius, Blondus de Germaniæ locis disserunt, magnâ ex parte à veritate discrepant. Similiter falso scribit Strabo, Istrum, hoc est, Danubium, non procul ab Adriatico oriri, & Herodotus eundem ab Hespero fluere, & apud Celtas, qui omnium in Europa extremi sunt, oriri, & ad Scythiam, ingredi, & iterum Strabo Lapum ac Visurgum fluvios ad Hanalum ait deferri, cum Lapus Rheno misceatur, Visurgus autem mari exoneretur. Sic & Plinius Mosam fluvium in Oceanũ properare tradit, cùm se non Oceano, sed Rheno immergat. Cõsimilibus erroribus ex recentioribus Historicis ac Geographis, Sabellicus Alanos ab Alemanis falso deducit, & Hungaros ab Hunnis falso derivat: quin Gothos & Getas Scytas ait, & Danos cum Dacis confundit, ac D. Ottiliæ montem in Bavariam locat, cum non procul sit ab Argentorato. Volaterranus etiam Austerianam & Austriam, Avaros & Savaros, Lucernam quoque & Nausium confundit, & Plinium dicit Bernensium Helvetiorum mentionem fecisse, cum illi longe posterioribus temporibus à Bartholdo duce Zaringiorum primum conditi fuerunt. Similiter Conradus Celtes Dacos eosdem cum Cimbris existimat, & Ceruscos eos, quos Cerusos, quin & Riphæos montes in Samaria sitos putat, & electrum gummam ex arbore defluentem tradit. Sunt & adhuc alii inter Historicos longe majorum mendaciorum culpam habentes, qui cum aut rebus interfuerunt, aut aliter res ipsas, ut sunt, vel gestæ sunt, cognoverunt, tamen benevolentia & obsequio victi suis adulantes, contra fidem confirmant. Sunt ex istis qui ad accusandas aut defendendas alienas causas, historias narrare aggressi, ea sola quæ suo argumento conducunt, narrantes, cætera vero dissimulantes, prætereuntes, aut extenuãtes, mancas & corruptas Historias scribunt, de quo vitio Blondus taxat Orosium, quod ingentem illam Italiæ cladem, qua Gothi Ravennam, Candanum, Aquilejam, Ferrariam, ac totam fere Italiam diripuerunt, conticuerit, suum ne attenuaret propositum argumentum. Sunt præterea, qui metu aut simultate, aut odio aliorum corrupti, detrahunt veritati. Alii dum suorum gesta extollere cupiunt, aliorum patrata extenuant, & in humilitatem deiiciunt, scribuntque non quod est, sed quod cupiunt, quod volunt, quodque lubet, confidentes non defuturos mendaciorum suorum comites atque patronos, testesque eos, quibus egreditur, palpati fuerint. Quod vitium antiquitus Græcis scriptoribus familiare erat, hodie

verò fermè omnis nationis Chronographi eo ipso laborant, ut Sabellicus, & Blondus in rebus Venetorum, Paulus Æmilius, ac Gaguinus in gestis Francorum, quos non ob alium fructum alunt Principes, nisi, quod ait Plutarchus, ut famulante ipsis bono ingenio, virtutem alienis meritis suffocâtes. illorum facta nugis ac figmentis pro historica majestate attollant. Sic Græci Historici de rerum inventorib. scribentes, omnia sibi, sed non sua vendicare voluerunt Est & aliud corruptissimum adulatorum genus, qui cum principum suorum originem ad antiquissimos quosque reges extendere conentur, cum in suo genere eò nequeant pervenire ad externas origines fabulasq; recurrunt, & Regum, & locorum nomina confingunt, & nihil non commentiuntur. Huius generis est barbarus ille Hunibaldus, qui Francorum Historias conscribens, Scythicam, Sicambriam, & Priamum juniorem, aliaq; locorum ac Regum nomina commentus est, quorum nullus unquam priorum meminit Historicus: atq; tamen illius nugas consimilis ingenii homines secuti sunt, videlicet Gregorius Turonensis, Rhegino, atq; Sigisbertus, & plerique alii. Huius furfuris est & Vitichindus, qui Saxones antiquissimos & primores Germaniæ incolas, Macedonum sobolem ait, & ab Alexandri Magni reliquiis derivat: quem in hoc errore sequuntur plerique alii. Multi præterea scribunt historias, non tam ut vera referant, quàm ut delectent, ut egregii Principis imaginem in quovis lubeat, exprimant, aut effingant. Quos si quis arguat mendacii, dicunt se non tam ad rem gestam, quâ ad posteritatis utilitatem & famam ingenii intueri: ideoque non omnia narrare ut acta sunt, sed ut narrare expedit: nec se veritatem pertinaciter velle tueri, sed ubi figmentum falsitatemve communis postulat utilitas, citantes testem Fabium, dicentem; Non esse vituperandum tale mendacium, quod ad honestatis persuasionem conducit: Præterea cùm posteris ipsis scribant, non magni referre, cujus nomine, quave serie boni principis exemplum proponatur in publicum. Tale profecto Xenophon de Cyro, non qualis esset, sed qualis esse debuisset, tanquam optimi Principis exemplar, & archetypum, scitam elegantemque, sed àbsque veritatis fide Historiam descripsit. Hinc tandem factum est, ut multi & natura, & industria ad mentiendum apti, confictis argumentis, fabulosas describant historias, ut sunt illa Morgonæ, Magdalonæ, Melusinæ, Amadisi, Florandi, Tyranni, Conaniori, Arcturi, Dietheri, Lanceloti, Tristanni, illa, inquam, prorsus fabulosa, ac

simul

simul inerudita deliramenta, Poetarum Comœdiis ac fabulis fabulosiora: inter eruditos vero principatum in istis obtinuerunt Lucianus atque Apulejus: quin & apud Herodotum historiæ patrem, apud Diodorum, & apud Theopompum, quod ait Cicero, innumerabiles sunt fabulæ, & ipsi pleni mendaciis. Ibi enim epota Medo prandente flumina, & velificatum Athon legimus,

Et quidquid Græcia mendax
Audet in historia.

Atque hæ sunt causæ, cur nusquam vere exacta fides repetiatur historiæ, etsi hanc in ea maxime quæramus: judicium autem, quo in discernendo opus esset, difficillimum est cõsequi. Cum enim publice rerum gestarum conscriptiones non fierent, quæ rerum docerent veritatem, & mentientes arguerẽt, sed suæ opinioni quisque permissus est, hinc nacti sunt errandi mentiendiq; potestatem: unde tanta apud historiographos discordia nata est, ut etiam (quod ait Iosephus contra Apionem) libris suis alterutros arguant, & valde contraria de rebus eisdem conscribant, quantis quidem locis (idem ait) Hellanicus ab Agesilao de Genealogiis discrepat, & in quantis Herodotum corrigit Agesilaus, & quomodo Ephorus quidem Hellanicum in plurimis ostendit esse mendacem, Ephorum vero Timæus, Timæum, qui post eum fuere, Herodotum vero cuncti. Sed neque de singulis cum Antiocho & Philisto, aut Callia Timæus concordare dignatus est: in multis etiã Thucydides tanquam fallax accusatur, licet scrupulosissimam historiam conscripsisse videatur. Hæc de aliis scribit Iosephus, atq; hunc noster corrigit Egesippus. Præterea ex historiographis multi multa narrant, sed non omnia probanda, & quidã probant haudquaquam probanda, plerique pessima exempla imitanda proponunt. Nam qui Herculem, Achillem, Hectorem, Thesum, Epaminondam, Lysandrum, Themistoclem, denique Xerxem, Cyrum, Darium, Alexandrum, Pyrrhum, Hannibalem, Scipionem, Pompejum, Cæsarem, miris laudib. depingunt: quid, nisi magnos & furiosos latrones famosofq; orbis prædones descripserunt? Esto, fuerint Imperatores optimi, certe viri pessimi scelerosissimique. Quod si quis dicat mihi, ex historiarum lectione præcipuam nancisci prudentiam, non negaverim, modo id quoque concedat, ex iisdem etiam summam hauriri perniciem, atque, ut alicubi canit Martialis: Sunt bona multa, sunt mediocria multa, sunt mala multa

De Rhetorica. CAP. VI.

RHetorica vero, quæ iis proxima est, ars sit, necne, inter gravissimos viros certatur, & adhuc sub judice lis est. Ipse siquidem Socrates apud Platonem firmissimis rationibus eam nec artem, nec scientiam contendit, sed sagacitatem quandã, ipsamq; nec præclaram, nec honestam, quinimo turpem, illiberalem ac servilem adulationem. Sed & Lysias & Cleanthes, & Menedemus censuerunt eloquentiam nulla arte posse cõtineri, sed à natura duntaxat proficisci, quæ quemlibet doceat dum opus sit, blandiri, & res suas enarrare, argumentisq; firmare, atq; veram pronunciationem, memoriam, pulchrumq; inveniendi modum, non nisi à natura proficisci; quod ipsum in Antonio Romanorũ Oratorum Principe visum est. Quin & cum ante Thysiam, Coracẽ, & Gorgiam nullus adhuc rhetoricæ artem scripserit, aut docuerit, multos tamen ingenii bonitate fuisse eloquentissimos. Præterea cum ars definiatur esse collectio præceptorum ad unum finem tendentiũ, adhuc certant rhetores, quis illius finis sit, an persuadere, an bene dicere: nec contenti veris causis, novas & fictas ẽt excogitant. Præterea tot theses, hypotheses, figuras, colores, ductus, characteres, suasorias, controversias, declamationes, procemia, insinuationes, benevolentiæ captiones, artificiosissimas narrationes invenerunt, ut vix numerare sufficiat, & tamen rhetoricæ finẽ factum esse inficiantur. Hanc Lacedæmonii omnino reprobarunt, æstimantes proborum hominum sermonem non ab arte, sed à pectore proficisci oportere. Antiqui ẽt Romani sero admodũ rhetores in urbem admiserunt: cumq; post multã controversiam ostendere Cicero conatus esset orandi facultatem non tam ab arte, quam à prudentia proficisci, atq; idcirco opus de perfecto Oratore scripsisset, tamen ille orator, quẽ ipse velut exemplar ibi fabricat, non omnib. probatus est: quin & Bruto ipsi singularis integritatis viro admodũ suspectus visus est, semperq; vicit sententia Rhetorũ, bene dicẽdi præcepta hominum vitæ plus officere, quam prodesse: atq; ut liceat verum fateri, constat totam illam ac omnem rhetoricæ disciplinam nihil aliud esse, quam assentationis adulationisq; (& ut quidam audacius dicunt) mentiendi artificium, ut quod rei veritate efficere nõ possit, persuadeat fuco orationis, quẽ admodum de Pericle sophista ait Archidamus, (ut author est Ennapius) qui interrogatus, nũ esset illo potentior, respondit: Etsi Pericles in bello à me victus sit, ea tamen præditus est dicendi

cendi facundia, ut cum de iis ratiocinetur, non victus, sed victor appareat: atq; de Carneade ait Plini⁹, quod ipso argumētante, quid veri esset, haud facile discerni poterat: de eodē traditū est, quod cùm pro justitia multa publicè eleganter & sapienter disseruisset, postridie non minore doctrina atq; copia contra justitiā perorasse. Erat apud Syracusas Corax, Rhetor, vir acuti ingenii & linguæ promptioris, qui hanc artem mercede docebat: ad hunc accessit Thysias, qui cū promptā mercedem non haberet, pollicitus est duplicem, postquam ille eū docuerit rhetoricam, quem Corax hac conditione suscepit & docuit. Hanc Thysias cum didicisset, de precio magistrū circumvenire studens, interrogavit Coracem, quid esset rhetorica: quo respondente, effectricem persuasionū, in præceptorem sic argumentatus est: Quodcunq; igitur de mercede dixero, si tibi me nihil debere persuasero, nihil debeo, quia non debere persuasi: si non persuasero, nō debebo ēt, quia me scire persuadere non docuisti. Tū Corax hoc argumentū in Thysiā retorquere nisus, Quodcunq;, ait, ego quoq; de mercede dixero, si me accepturū persuasero, accipiam, quoniā persuasi: si non persuasero, ēt accipere debeo, quoniam tantū discipulum erudivi, qui præceptorē superaret. His antistrophis argumentis eos contendere audientes Syracusani, exclamaverūt: Mali corvi malum ovum, significātes mali præceptoris pejorem discipulum. Haud absimilem historiam refert Gellius de Protagora sophista, & Euathlo ejus discipulo. Atqui scire exacte, ornate graviter & copiose dicere, pulchrū & delectabile, ac semper utile est, nonnunquam tamen turpe & importunū, sæpissime vero periculosum, semper aūt suspectum est: quocirca Socrates ipse Rhetores nulla æstimatione dignos cēset, nec qui ullam in bene instituta repub. debeant potentiam obtinere: & Plato illos à sua repub. cum tragicis histrionibus & poetis simul excludendos censuit, nec injuria. Nam hoc artificio nihil periculosius civilib. officiis; ab hoc prævaricatores, tergiversatores, calumniatores, sycophātæ, & cætera huiusmodi sceleratæ linguæ hominum nomina descendunt. Hoc n. præditi homines in civitatibus plerunq; conjurant, ac seditiones movent, dum hac artificiosa loquacitate alios decipiunt, alios mordent; alios cavillant, blandiuntur aliis, ac in innocentes tyrannidem quandam sibi usurpāt. Hinc recte dixit Euripides, tyrannicum quoddam esse multa scire dicere; & Æschilus ait, Malum omnium turpissimum esse dico compositos sermones, & Raphael Volaterranus, historiarum & ex-

emplorum studiosissimus, fatetur, collatis quæcunque audiverit, quæque legerit, veterum & recentiorum exemplis, paucissimos viros bonos reperiri eloquentes. Nonne eo ipso ingentes respub. sæpe graviter vexatæ, sæpe penitus deletæ sunt? Exemplo sunt ejus rei Bruti, Crassi, Gracchi, Catones, Cicero, Demosthenes, qui ut omnium habiti sunt eloquentissimi, ita semper fuere omnium seditiosissimi Nam Censorius Cato quadragesies accusatus, ipse septuagesies ac ultra alios reos fecit, tota ætate sua insanis declamationibus reipub. tranquillitatem perturbans. Alter Vticensis provocato Cæsare, libertatem Romanam funditus subvertit. Non minus Cicero Antonium in reipub. perniciem provocavit, & Demosthenes Philippum in detrimentũ Atheniensium. Nullus deniq; reip. status ab hoc artificio non est aliquando eversus, nullus ab eloquẽtiæ vitio, si aures præbuit, perstitit illæsus. Perinde multum potest in judiciis fiducia eloquentiæ: hac patrona defenduntur malæ causæ, & nocens reus eripitur legis periculo: hac accusante sæpe innocens damnatus est, nec ullus unquam eo artificio tã defensus extitit, quin læsus sit, qui ex diverso erat. M. Cato Romanorum prudentissimus vetuit tres illos Atheniensium oratores, Carneadem, Crirolaum, Diogenem in Romanam urbem publice audiẽdos admitti, quia tam acuto ingenio, orationis facundia, ac valida eloquentia præditi essent, ut facile possent æqua & iniqua persuadere. Constat de hoc gloriatũ apud amicos olim Demosthenẽ, sese quando liberet, posse judicum sententias ad suam voluntatem convertere artificio sermonis, ad cujus arbitriũ Atheniensib. cum Philippo sæpe bellũ sæpe pax fuit. Tanta illi vis erat eloquentiæ in concitandis sedandisque animorum ac voluntatum affectibus, ut tanquã civium suorum imperium habens, illos, quo voluerat, verteret dicendo. Consimilem ob rationem Cicero Romæ à plerisq; rex vocatus est quia Senatum, quovis vellet, verteret dicẽdo oratione sua omnia regens. Hinc apparet, Rhetoricã non aliam esse, quàm persuadendi & movendorum affectuũ artẽ, subtili eloquio, exquisito fuco, & subdola verisimilitudine rapientẽ animos incautorum, eosq; ducentẽ in captivitatẽ erroris, pervertendo sensum veritatis. Quod si naturæ beneficio nulla res non vera voce exprimitur, quod pestilentius quã verborum fucatorũ studium? Veritatis sermo simplex est, sed vivus & penetrans, & discretor intentionum cordis & tanquã securis ac gladius anceps omnia artificiosa rethorum enthymemata facile dissecans & abscindens. Hinc Demosthenes quum

quum reliquós quoſcunque ex arte dicentes facilè contemneret, unum Phocionem vera & ad rem pertinentia ſimpliciter & breviter dicentem metuebat, ideoq; orationum ſuarum ſecurim nuncupare ſolebat; fortè noverant hęc priſci Romani, qui (teſte Suetonio) Rhetores bis Roma civitate ſemel ſub C. Fãnio Strabone, & M. Valerio Meſſala Conſulibus ſemel, iterum ſub Cn. Domitio Aenobardo, & L. Licinio Craſſio Cenſorib. publico edicto ejicientes, tertio ſub Domitiano Imperatore univerſali ſenatuſcõſulto & urbe Roma, & tota inſuper expulerunt Italia Athenienſes eos, tãquam juſtitiæ perverſores, foro prohibuerunt, ac Thymagoram, quòd inter officia ſalutationis Dario Regi more gentis illius adulatus fuiſſet, capitali ſupplicio affecerunt Pepulerunt Lacedęmonii Cteſiphonem, eo quod ſe jactarat de re quavis totum diem poſſe dicere. nihil enim apud illos magis inviſum quam curioſum hoc linguę artificium eorum, quibus veritatis proferendæ nulla cura eſt, ſed opus modicum proponentes, illud orationis lenociniis & verborum ampullis excolere & dicendi dulcedine decipere animos auditorum, illoſque lingua ſua revinctos ducere ab auribus, jamq; palàm eſt nullos hoc artificio factos meliores, complures autem deteriores reddi, qui etſi de virtutibus comptius dicere poſſent, longè tamen videmus elegantiores eſſe feliciorisque eloquentiæ ad defendendos errores, ad ſeminandas lites, ad excitandas factiones, ad congerẽda convicia, maledicta, calumnias, quàm ad reconciliandam pacem, concordiam tranquillitatem atque ad prædicandam charitatem, fidem, religionem. Porrò hoc artificio confiſi plurimi, ab orthodoxa fide deſciverunt, ſectæq; ac ſchiſmata, ſuperſtitioneſq; ac hęreſes hinc pullularunt, dum nonnulli Scripturã ſacram, eo quod eloquentia Ciceronianoq; lepore careat ita aſpernantur, ut cũ ethnicorum fucatis argumẽtorum perſuaſionibus contra Catholicam interdum veritatem ſentirẽt. Quod de Tacianis hęreticis inprimis manifeſtum eſt, & iis, quos Libanius ſophiſta, & Symmachus orator idololatrię defenſores, atq; Celſus Africanus, & Iulianus apoſtata, contra Chriſtum magnis rhetoriſmis inſultantes ſeduxerunt; è quorum pernicioſo ac blaſphemo eloquio multas perſuaſionum argumentationes acceperunt hæretici, quas in aures hominum ſimplicium immittentes, totos ſeduxerunt à verbo veritatis. Sed quid veterum hęreticorum exemplis inſiſtimus? noſtra tempora ſpectemus. Qui ſunt duces Germanicarum hæreſum, quæ ab uno Luthero ſuſcepto exordio, hodie tam multæ ſunt, ut ferè ſingulæ ci-

vitates suam peculiarem habeant hęresim? nonne authores illorum homines disertissimi, linguæ eloquentia, & calami elegantia instructi? & quos ante annos aliquot à linguarum peritia, à sermonis ornatu, à dicendi scribendiq; promptitudine sic laudatos vidimus, ut nihil illorum laudibus potuisset adiici, hodie videmus capita & principes hæreticorum; ita sunt adhuc multi, qui eloquentiæ dediti, dum volunt Ciceroniani fieri, efficiuntur Pagani; & qui Aristoteli & Platoni impensius student, fiunt illi quidem superstitiosi, hi vero impii. Omnes autem illi, quicunque præter simplicia veritatis verba, ociosos sermones in aures hominum effundunt, assistent in judicio, rationem reddituri de iis, quæ vane conjecerunt, & mentiti sunt adversus Deum.

De Dialectica. CAP. VII.

SVccedit istis in subsidium Dialectica; & ipsa quidem non nisi contentionis ac tenebrarum artificium est, per quam reliquæ omnes scientiæ obscuriores, ac cognitu difficiliores redduntur; atq; hæc etiam sese, Logicam, videlicet dicendi & ratiocinandi scientiam vocat. Miserū profecto & irrationale hominum genus, si absque hac disciplina nesciat ratiocinari; hanc tamen Servius Sulpicius omnium artium maximam esse dixit, & quasi lucem ad ea quæ ab aliis doceātur; cùm ipsa (ut ait Cicero) rem universam doceat distribuere in partes, & latentem definiendo explicare, interpretando obscuram explanare, ambiguam contemplari & distinguere, atque regulam de iis omnibus tradat, qua vera & falsa judicentur. Præterea pollicentur Dialectici, se cujusque rei essentialem, ut ajunt, definitionem posse invenire; tamen hanc nullis unquam verbis præstare possunt tam lucidam, quin æque nescius maneat animus, quin dicat, quis idiota pro homine animal rationale mortale, minus intelliget, quam si dixisset hominem? Plura de his scripsit inter Latinos Boetius, cujus opera non habentur; sed præstant omnibus, quæ scripsit Aristoteles, Prædicamēta, Elēchos, Topica, Perihermenias, Analytica, & reliquas; quem secuti Peripatetici, opinantur nihil stare, aut scire posse, nisi quod syllogizando probetur per Demonstrationem, eam videlicet, quam depingit Aristoteles, sed nūquam in dogmatibus suis observavit, cū omnes suæ argumentationes ex præsuppositis ab eo deducantur, quem secuti omnes isti scientiarum pollicitatores, hactenus nullas, aut paucissimas veras demonstrationes dederunt, ne dum in naturalibus; sed omnes

dedu-

deducunt illas ex præacceptis, aut ab ſuo Ariſtotele, aut abs alio, qui illa prior dixerit, quorum authoritatem ſervāt ſibi pro principiis demonſtrationis: veram autem demonſtrationem, quæ facere debeat ſcientiam, docet Ariſtoteles eam eſſe, quæ fit per quidditates, (vt loquuntur Dialectici) per proprias rerum differentias nobis occultas & ignotas. Ait inſuper, demonſtrationem ex cauſis fieri, ex iis quæ ſunt De, Per, Se. & ſecundum quod ipſum: quæ quidem enunciationes cum ſint convertibiles, ſe ad invicem inferentes, tamen ait non dari, nec concedi demonſtrationem circularem ex cauſis. Si itaq; nunc principia demonſtrationis plurimum ignota ſunt, & circulatio non admittetur, certa nulla inde aut pauciſſima, eaque incerta haberi poteſt ſcientia. credere enim oportebit demonſtratis per fragilia quædam principia, quibus aut propter præcedentem prudentium authoritatem, veluti notis terminis aſſentimur, aut quos ex experientia comprobamus per ſenſus. Omnis enim notitia (ut ajunt) ortum habet à ſenſibus; & experimentum ſermonum verorum, ut ait Averroes, eſt ut concordent ſenſatis. Et illud notius eſt & verius, in quod plures ſenſus conveniunt. Ex ſenſibilibus itaque, eorum ſcientia manu ducimur ad omnia ea, quæ à nobis ſciri poſſunt. Iam enim quum ſenſus omnes ſæpe fallaces ſunt, certe nullam nobis ſynceram probare poſſunt experientiam. Præterea quum ſenſus intellectualem naturam nequeant attingere, & rerum inferiorum cauſæ, ex quibus illarum naturæ effectus & proprietates ſeu paſſiones demonſtrari deberent, ſint omnium conſenſu noſtris ſenſibus penitus ignotæ, nonne convincitur veritatis via ſenſibus eſſe præcluſa? quare etiam omnes illæ deductiones & ſcientiæ, quæ in ipſis ſenſibus radicitus fundatæ ſunt, omnes incertæ erunt, & erroneæ, & fallaces. Quæ ergo nunc vtilitas Dialecticæ? quis fructus ſcientificæ illius Demonſtrationis ex principiis & experimentis, quibus cum veluti notis terminis aſſentire neceſſe erit, nonne iam ipſa principia & experimenta magis ſcientur, quam demonſtrata? Sed hæc ars nunc paulo remotius nobis repetenda eſt. Dialectici decem numerant prædicamenta, quæ vocant genera generaliſſima: hæc ſunt, Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Quando, Vbi, Situs, Habitus, Actio, Paſſio, quibus omnia conſtare putant, & intelligi, quæcunque in toto univerſoque orbiculari mundo continentur, Tradunt inſuper, quæ de iis ipſis ac earum partibus prædicentur: quinque videlicet, Ge-

nus, Speciem, Differentiam, Proprium, Accidens, quæ ob id prædicabilia nominarunt. Portò invenerunt quatuor cujuslibet rei causas, Materialem, Formalem, Efficientem, & Finalem, ex quibus omnium rerum veritatem & falsitatem sese invenire posse arbitrantur quadam infallibili (ut putant) demonstratione, hoc est syllogismo, quem altero trium ordinum ut vocant figurarum supra undeviginti modos esse oportebit. Componunt autem omnem syllogismum, sive demonstrationem, ex tribus terminis, qui sunt subjectum quæsiti, & dicitur Major; tertius est medium inter utrunq; participans; & juxta hos duas formant propositiones, quas præmissas appellant, Majorem & Minorem: ex illis tandem nascitur conclusio scilicet de altero ad extremum, alterum tanquam à limine ad metam procurrentes. Hoc totum est egregium illud artificium; hæc ejus sunt extrema confinia, quibus omnia combinare, dividere, & concludere opinantur, per quædam, quæ refelli posse impossibile putant, axiomata atque hæc sunt Logici artificii portentosa & alta mysteria, magnoq; labore exquisita à magistris fallacibus, quæ tanquam occulta quædam & arcana non omnes profiteri licet, nec discere, nisi illos, qui grandes mercedes pro illis præstare possunt, magnisque sumptibus authoritatem hanc sibi inter scholasticos coemerint. Denique ij sunt eorum canes, hæc illa retia, quibus (illorum opinione) rerum omnium sive naturæ subjectarum, ut Physica, sive naturam ipsam comitantium, ut Mathematica, sive naturam ipsam quodammodo superantium, ut Metaphysica, venantur veritatem, quam tamen artificio, juxta P. Clodii, atque Varronis proverbium, nimium altercando amittunt: atque hæc sunt duntaxat veterum Dialecticorum confinia.

De Sophistica. CAP. VIII.

SEd longè plura prodigia majoraque portenta iis addidit recentior Sophistarum schola, de terminorum passionibus, de infinito, de comparativis, de superlativis, de differt aliud ab, de incipit & desinit, de formalitatibus, hæreditatibus, instantibus, ampliationibus, restrictionibus, distributionibus, intentionibus, suppositionibus, appellationibus, obligationibus, consequentibus, indissolubilibus, exponibilibus, reduplicativis, exclusivis, instantiis, casibus, particularisationibus, suppositis, mediatis & immediatis, completis, incompletis, complexis & incomplexis, & cæteris intolerandis, vanisque vocabulis, quæ traduntur in parvis Logicalibus, quibus omnia,

omnia, quæcunque re ipsa falsa sunt, & impossibilia, vera esse facilè convincent; & è contrariò, quæcunque vera sunt, velut ex equo Trojano erumpentes, iis machinis subitò verborum incendio atque ruina vastabunt. Sunt rursus, qui non nisi tria prædicamenta recipiunt, nec nisi duas Syllogismorum figuras, & tantùm octo illorum modos probant: modales autem propositiones, concretos insuper & abstractos terminos rident. Nec desunt, qui undecimum numerent prędicamentum, & quartam Syllogismorum figuram, augeantque prædicabilium & causarum numerum, totque invictas & Stoicas subtilitates invexerunt, ut Cleanthis Chrysippique argutiæ cum Daphidæ, Euthydemi, Dionysiodori circunventiunculis, penitus crassæ, rusticanęq; futuræ sint, si cum iis novis Sophistarum nostrorum inventis conferantur, in quibus nunc passim ferè omnis Scholasticorum turba, cum misero labore ac damnabili studio occupata, nil magis agere videtur, nisi ut discat errare, ac perpetuis digladiationibus explicandam veritatem obscuriorem reddere vel amittere; quorum tota disciplina non aliud quicquam est, quàm captio quædam ex depravatis verborum dictionibus subdola quadam cavillatione pervertens usum loquendi & vim inferens linguæ, quàm ignorat, transvertens veritatem secundum verisimilem expositionem, quorum gloria non nisi in conviciis & strepitu sita est, ut qui non tam victoriam appetant, quam certamen, nec veri inveniendi, sed altercandi propositum sit; adeò ut inter hos primas partes teneat, quicunque clamosissimus est, & impudentissimus, & linguę fremitu audacissimus: de quibus ait Petrarcha. Sive is styli pudor, sive ignorantiæ confessio est, lingua implacabiles sunt, calamo non contendunt, nolunt apparere, quia frivola sunt, quibus ornantur: ideoque more Parthico fugitivam pugnam exercent, & volatilia verba jactantes, quasi ventis vela committunt. Hi sunt enim, quos Quintilianus dicit in disputando mirè callidos: cùm autem ab illa cavillatione discesserint, non magis sufficere in aliquo graviore actu, quàm parva quædam animalcula, quæ in angustiis mobilia, campo deprehenduntur: itaque campum timent: verumque est illud, diverticula & anfractus suffugia esse infirmitatis, ut qui parum cursu valent, flexu eludant. Sic & Sophistæ metuunt sub Notariis, & collatis libris, & authoribus pugnare, se solius memoriæ & linguæ viribus & fugitivis clamoribus, non ad calamos, sed ad obliviosas aures concertare volunt: nec referre putant, qua quisque ratione utatur, dum modo instantiam

tiam

tiam det: nec curandum, quicquid sentiat, aut dicat, modo loquatur, & strenue contendat. Nam qui verbosior est, is inter eos vadetur doctior, iis præstigiis circumeant scholas & plateas & mensas, quærunt æmulos, quos ut congrediantur, invitant, instant, insiliunt: si congreditur & urget, ad diverticula prolabuntur, & latebras quærunt, & ad usitata recurrunt, tot facientes anfractus, ac si labyrinthum circumiri oporteat: quod si quis nolit, aut pigeat cum illis decertare, subdola aliqua interrogatione, & quam quis non optima cognitione inquisivit, aggrediuntur, ut si vel ex improviso respondentem de errore convincant, aut scire se negantem verecundiæ reum faciant & explodant, atque ipsi in utramque partem doctrinæ vendicent gloriam. Sed quos fructus nobis in Ecclesia Christi peperit, pariatque Dialectica cum suis Sophistis, spectemus, qui non assentientes divinæ traditioni, illam compositis, & ex fallacibus sensibus, deductis rationib. confundunt; quibus dum nimium credunt, recedente luce veritatis, succrescunt tenebræ, quibus obvoluti & excæcati, factique magistri & duces cæcorum, multos secum iis falsis argumentationibus & apparentibus rationibus trahunt in foveā, semperque ignorantiæ profundum, errorumque pelagus innatantes, serpentum more lubrici, fraudulentiæ & seductionis verbis subinvolantes, imperitiores seducunt ad credēdum figmentis suis & extollentes ea, persuadere audent sacratissimam Theologiam sine Logica, sine Dialectica, sine rixa, sine altercatione, sine sophismatibus constare non posse. Non inficior. Dialecticam ad scholasticam exercitationem, conferre, sed ad theologicam contemplationem quid conferat. non video, cuius summa Dialectica est in oratione constituta. Neque enim vana promissione pollicitus est nobis Christus, inquiens; Petite, & accipietis. Itaque priusquam contentiosi scholastici suam Dialecticam discant, isti Christi fideles ab ipso Magistro veritatis impetrant omnem necessariam veritatem. Præterea Dialectica per varias ambages tandem non altius pertingere potest, quam ad Philosophiam; sed per fidelem orationem recta & certissima via conscenditur ad summam divinarum atque etiam humanarum rerum sapientiam. Errant igitur, quicunque dicunt, Dialecticam hanc esse evertendorum hæreticorum machinam omnium potentissimam, quum revera ipsa sit robur omnium hæreticorum; hac arte freti quondam Arrius & Nestorius hæretici tam impudenter desipuerunt, ut ille diversas per gradus & tempora in Trinitate sub-

æ substantias assereret; alter Mariam virginem theotocon esse negaret, quia divinas operationes logicis sophismatibus metiri præsumpserunt, plus Aristotelis observantes Dialectica sophismata, quam divinæ Scripturæ animadvertentes verba. Omnia namque (ut ait Hieronymus) hæreticorum dogmata sedem sibi & requiem inter Aristotelis & Chrysippi spineta repererunt. Inde Eunomius profert, quod natum est, non fuit antequam nasceretur. Inde Manichæus, ut Deum liberet à conditione malorum, alterum mali inducit authorem. Inde Novatus subtrahit veniam, ut tollat pœnitentiam. De illis fontibus universa hæreticorum dogmata argumentationum suarum rivulos trahunt. Nam cum nullus sermo sit, qui non recipiat contradictionem, nec ulla argumentatio, quæ non possit per aliam subverti, inde est, quod ad nullum finem scientiæ, ad nullam cognitionem veritatis per dialecticas disputationes homines pervenire possunt; sed & multos contingit declinare à veritate in hæreses, dum speciem sibi validioris veritatis logicis argumentationibus reperisse se credunt, aut sic hæreticos reprobant, ut ipsi nihilo saniora restituant; quare Plato ipse sero admodum voluit dialecticam attingi à veritatis custodibus, eo quod hæc in utranque partem disserat, & minus firmas reddat de honesto aut inhonesto rationes. Hæc de Dialectica hactenus.

De Arte Lulli. CAP. IX.

INvenit autem Raymundus Lullus recentioribus temporibus dialecticæ haud absimilem prodigiosam artem, per quam, tanquam olim Gorgias Leontius, (qui primus in conventu literatorum hominum poscere ausus est, qua de re quisque audire vellet) de quovis subjecto sermone abunde quis valeat disserere, atq; invenire quadam artificiosa nominum ac verborum perturbatione, atque in utramque partem de omni sermone curioso hoc plus quam eleganti artificio garrula loquacitatis ostentatione disputare, neque ullum vincendi locum aliis relinquere, & res minutissimas & pusillas in immensum dilatare. Sed hæc altius repetere non est necesse; nos ampla satis commentaria in hanc artem dedimus alibi; verum nolo hæc alicui fucum faciant in artificio admodum levi, quod etsi eisdem extollere visi sumus, tamen res ipsa palam se faciet, ut opus non sit circa hanc magnopere depugnare. Hoc autem admonere vos oportet, hanc artem ad pompam ingenii & doctrinæ ostentationem potius, quam ad

compa-

comparandam eruditionem valere, ac longè plus habere audaciæ, quàm efficaciæ. Esse præterea totam ineruditam ac barbaram, nisi elegantiore quadam literatura adornetur.

De Arte Memorativa. CAP. X.

HIs artibus adnumeratur etiam memorativa, quæ (ut ait Cicero) nihil aliud est, quàm inductio quædam, & præceptionis ratio, locis & imaginibus tanquam membrana constans, & characteribus, à Simonide Melitone primùm excogitata, deinde per Metrodorum Sceptium perfecta: ipsa tamen; qualis qualis sit, sine naturali memoria, persistere minimè potest, quam tot sæpissimè monstrosis obtundit imaginibus, ut pro memoriæ tenacitate maniam & phrenesim nonnunquam inducat; dum videlicet naturalem memoriam innumerabilium rerum ac verborum imaginibus prægravans, naturæ finibus non contentos, arte insanire facit. Hanc itaque cum Simonides, aut alius quivis Themistocli obtulisset, ait ille. Oblivionis mallem, nam multa memoro, quæ nollem: oblivisci non possum, quæ vellem. Et Quintil. de Metrodoro: Vanitas, inquit, nimirum fuit, atque jactatio, circa memoriam suam potius arte quàm natura gloriantis. Scripserunt de ea Cicero lib. Rhetoricorum novorum, & Quintil. in Institutionibus, & Seneca: & ex recentioribus Franciscus Petrarcha, Mareol. Veronensis. Petrus Ravennas, & Hermannus Buschius, & alii; sed indigni Catalogo, obscuri homines permulti, & multi hanc quotidie profitentur, sed non reperitur, qui in ea multum proficiat, & magistri ejus pro lucro infamiam sæpè reportant. Solent enim in gymnasiis plerunque hujus artis professione nebulones quidam scholaribus imponere, ac rei novitate pecuniolam ab incautis emungere; denique puerilis gloria est, ostentare memoriam; turpe & impudentis est, multarum rerum lectionem instar mercimoniorum ante fores explicare, cum interim vacua domus sit.

De Mathematica, in genere. CAP. XI.

SEd tempus est nunc de mathematicis disciplinis dicere, quæ multo omnium certissimæ putantur, omnes tamen non nisi in Doctorum suorum quibus plurima fides datur, opinionibus consistunt: qui etiam in illis non parum errârunt, quòd & Albumasar unus eorum nobis attestatur, inquiens: Antiquos etiam usque post Aristotelis tempora non planè mathematica

matica scivisse, cumque omnes hæ artes circa sphæricam seu rotundam, sive figuram, sive numerum, sive motum potissimè versentur, fateri tandem coguntur, perfectè rotundum seu sphæricum nusquam; neque secundum artem reperiri, neque secundum naturam. Atque hæ disciplinæ licet vel paucas, vel nullas in Ecclesia hæreses dederint, tamen, quod ait Augustin. nihil ad salutem pertinent, sed magis in errorem mittunt, & à Deo avocant, atque (ut ait Hieronymus) non sunt scientiæ pietatis.

De Arithmetica. CAP. XII.

INter has prior est Arithmetica, hoc est, numerorum disciplina, quæ matris quodammodo ad cæteras obtinet vicem, non minus superstitiosa quàm vana, ac propter vilem numerandi practicam non nisi à mercatoribus avaritiæ causa in precio habitam: tractat enim de numeris & eorum divisionibus, quis par, quis impar, quis pariter par, quis pariter impar, quis impariter par, quis superfluus, quis diminutus, quis perfectus, quis compositus, quis incompositus, quis per se: quis ad alium. Item de proportione & proportionalitate, earundemque speciebus; de numeris harmonicis & geometricis, deque variis numerorum passionibus & minutiis, atque modò supputandi.

De Geomantia. CAP. XIII.

DEnique Arithmetica hæc nobis geomanticam divinationem, & prænestinas tesseras, & talos, & aleas, & quicquid est ejusmodi numeralium sortilegorum, progenuit: quamvis Geomantiam omnes fermè Astrologæ adaptent, ob parilem judicandi rationem, tum quia vires ejus non tam ex numero, quàm ex motu eliceant, juxta illud Aristotelis dictum in primo Metheor. Motus cœli est perpetuus, & est principium & causa omnium motuum inferiorum. Scripserunt autem de hac ipsa ex antiquioribus, Hali: ex recentioribus, Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmensis, & quidam Tundinus: scripsi & ego quandam Geomantiam ab aliis longè diversam, sed non minus superstitiosam fallacemque, aut si vultis, dicam etiam mendacem.

De Aleatoria. CAP. XIV.

ARs item Aleatoria & ipsa tota sortilega est: cujus quantò quis studiosior, tantò erit & nequior & infelicior, dum alieni concupiscentia sua profundit, nec vel patrimonii ullam reverentiam tenet. Hæc ars mendaciorum, perjuriorum, fur-

torum, litium, injuriarum, homicidiorumque mater, est vere malorum dæmonum inventum: quæ, exciso Asiæ regno inter eversæ urbis manubias varia sub specie migravit ad Græcos. Hinc tesseræ, calculi, tricolus, lenio, monarchus, orbiculi, thaliorchus, vulpes, præterea octocedron, duodecacedron; quibus nonnihil divinationis inesse putatur. Sunt & qui dicant, Attalum Asiaticum artem hanc invenisse, & ab artificio numerandi excogitasse: è Romanis vero memoriæ proditum est, Claudium Imperatorem de illa librum composuisse, cujus ipse atque ante eum Augustus Cæsar ambo studiosissimi cupidissimiq; extiterunt. Ars tota infamis, & omnium gentium legibus interdicta: quin & Cobilon Lacedęmonius jungendæ societatis causa Corinthum legatus missus, cum duces, ac seniores Corinthiorum invenisset in alea ludentes, infecto negotio rediit, dicens: Nolle se Spartanorum gloriam hac infamia maculare, ut dicerentur cum aleatoribus societatem contraxisse. Tanto probro apud maximos quosq; habita est, ut regi Demetrio in levitatis opprobrium taxilli aurei à Parthorum rege missi sint: atque tamen hodie regum & nobilium hic exercitatissimus ludus est: quid ludus? imo sapientia eorum, qui fuerint in hac ad fallendum damnabilius instituti.

De Sorte Pythagorica. CAP. XV.

NEc illud prætereundum censeo, quod asserebant Pythagorici, & quod alii putant, ipse etiam credidit Aristoteles, literarum elementa certos suos possidere numeros, ex quibus per propria hominum nomina divinabatur, collectis in summam cujuslibet literarum numeris; quibus collatis, palmam illi tribuerunt, cujus summa alteram excesserat, sive de bello, sive de lite, sive de conjugio, sive de vita, aut alia consimili re quæsitum foret; eaq; ratione dicunt Patroclum ab Hectore victum, illum vero ab Achille superatum; quam rem Terentianus tradit iis versibus, & nomina tradunt ita literis facta;

Hæc ut numeris pluribus, illa sint minutis.
Quandoq; subibunt dubia pericula pugnæ.
Maior numerus qua steterit favere palmam.
Præsagia libi minima, patere summa.
Sic & Patroclem Hectoris manu perisse.
Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli.

Et sunt, qui simili computo promittunt sese horroscopia inventuros, sicut de iis tradidit, nescio quis, nomine Alchandrius,

arius, obscurus philosophus, quem ferunt discipulum fuisse Aristotelis Et narrat Plinius, Pythagoræ inventis etiam illud attribui, propriorum nominum imparem vocalium numerum, orbitates oculorum, claudicationes, consimilesve casus portendere.

Adhuc de Arithmetica. CAP. XVI.

SEd ad Arithmeticam redeamus; hanc Plato à malo dæmone vna cum talorum & alearum ludo primum monstratam ait. Et Lycurgus, magnus ille Lacedæmoniorum legislator, illam ceu turbulentam è Repub. sua eiiciendam censuit. Vacuum enim & inanem laborem deposcit, & ab utilibus honestisque negociis homines abstrahit, ac de rebus futilibus sæpe magnis jurgiis contendit. Hinc illud Arithmeticorum irreconciliabile bellum, uter numerus, par an impar, præferendus sit; quis inter ternariũ, senarium, denarium, numerus sit perfectior. Item quis numerus dicitur pariter par, circa cujus definitionem Euclidem, ipsum Geometriæ principem, non parum errasse contendunt. Præterea non facile dixerim, quæ Pythagorica mysteria, quas magicas vires numeris inesse somniant, etiam ab ipsis rebus nudatis; dicereque audent, nisi illis instrumentis exemplaribusque mundum à Deo creatum iri non potuisse, ac divinorum omnium cognitionem in numeris, tanquam in regula omnium certissima, contineri. Hinc orti sunt Marci magi, & Valentini hæreses in numeris fundatæ & ex numeris progressæ, qui divinam religionem & innumerabilia divinæ veritatis secreta, sese per frigidissimos numeros posse invenire & enunciare præsumebant. Accedit istis Pythagorica retractis inter sacramenta habita, & alia plura iis similia, quæ omnia vana, ficta & falsa sunt, nec quicquã veri superest arithmeticis illis, nisi insensatus ac inanimatus numerus; atque tamen hinc sese divinos homines agere arbitrantur, quod sciant numerare; sed hoc ægre illis concedunt Musici, hunc honorem suæ harmoniæ libentius deferentes.

De Musica. CAP. XVII.

DE Musica igitur jam nobis sermo esto; de qua ex Græcis copiose scripsit Aristoxenus, qui & animam musicam esse dixit, cujus documẽta Boetius deinde latinis tradidit; dico autem illam, quæ in vocum ac sonorum modulatione consistit, non eam quam de metris & rhythmis ac carminum fictionibus nuncupant, quæ Poesis est; quæ, authore Alpharabio,

non tam speculatione ac tatione, quàm furoris insania fertur; de qua superiùs diximus; verùm eam, quæ de modulationibus est, qui est concentus nervorum, aut vocum in suos modos sine aurium offensione consonantium; agit enim de sonis, de intervallis, de sistematis genere, de tono, de commutationibus ac modulationibus. Hanc veteres divisêre in enharmoniacam, chromaticam, diatonicam; priorem autem (videlicet enharmoniacam) ob nimis reconditam difficultatem pro impossibili ejus indagine deseruêre; alteram verò ob lasciviæ infamiam aspernati sunt atque abdicârunt; tertiam verò speciem duntaxat (tanquam mundanæ compositioni conformem persuasi) admiserunt. Sunt etiam ex veteribus, qui Musicos modos ex gentium vocabulis distinxerunt, ut in Phrygium, Lydium, Dorium, quos apud Polymestorem, & Saccadam. Argivum genere fuisse antiquissimos constat, quibus Sappho Lesbya, (ut inquit Aristoxenus) quartum videl myxolydium, superinstituit, cujus inventorem alii Terpandrum, alii Pythoclidem tibicinem putant, Lysias Lamproclem Atheniensem authorem posuit, atque hos quatuor modos veterum authoritas celebres notavit, totamque astructionem encyclopædiam vocaverunt, quasi scientiarum orbem, quòd Musica omnes amplectatur disciplinas, sicut ait Plato in primo de legibus; Musicam sine universa disciplina tractari non posse. Inter hos verò quatuor modos Phrygium, quia distrahit & rapit animum, non probant, sed barbaricum Porphyrius illum vocat, quia ad furorem & pugnas excitandas tantùm commodum. Alii idcirco Bacchicum vocant, uti furibundum, impetuosum, & perturbatum; cujus modulatione, quàm anapæsto pede declarant, Lacedæmonios & Cretenses ad arma concitatos legimus; eodem Timotheus Alexandrum Regem ad arma excitavit, & Taurominitanus juvenis, narrante Boëthio, domum, in qua scortum latitabat, Phrygio sono excitus comburere festinavit. Lydium etiam Plato reprobat, ut qui acutus sit, & à modesta Dorii recedens, lamentationibus accommodus; verùm (ut quibusdam placet) etiam iis, qui natura hilares & jucundi sunt, congruus. Hinc Lydos hilares & perjucundos populos iis modulationibus delectatos ferunt, quas etiam Tusci Lydorum progenies choricis saltationibus adhibebant. Dorium autem tanquam graviorem honestioremque, & omnibus modis modestum, ad graviores animi affectus, & motus corporis aptum, & ad rectè ac benè vivendum utilem, omnibus prætulerunt; ideò apud Cretenses, Lacedæmonios, Arcades, in magna ve-

gna veneratione habitus Imperator quoque Agamemnon ad bellum Trojanum profecturus, Doricum domi reliquit musicum, qui spondæo pede mulierem Clytemnestram in pudicitia probitateque conservaret, quare non prius ab Ægystho vitiari potuit, quam is musicum prius è medio impiè sustulisset. Mixolydium verò Tragœdiis & commiserationibus congruum, incitationis & retractionis efficaciam habere & mœroris imperium tenere dicunt His quatuor modis sunt qui alios superadinvenerunt, ut quos collaterales vocant, videl. Hypodorium, Hypolydium, & Hypophrygium, ut sint septem totidem Planetis correspondentes, quibus Ptolemæus addit octavum hypermixtolydium omnium acutissimum, firmamento attributum; verùm Lucius Apulejus primo Floridorum quinque modos describit, Aeolium, hyastium, varium, Lydium, querulum. Phrygium bellicosum. Dorium religiosum His addunt alii Jonicum, jucundum & floridum. A Martiano etiam, juxta Aristoxeni traditionem, quinque numerantur modi principales, & decem collimitii. Et licet hanc artem suavitatem non modicam habere fateantur, communis tamen sententia est, atque ipsa experientia omnibus nota, esse illam vilium ac infelicis intemperantisque ingenii hominum exercitium, & qui nec incipiendi, nec finiendi rationem teneant; sicut de Archabio tibicine legitur, qui pluris conducendus erat, ut desineret, quàm conducendus, ut caneret. De quibus tam importunis Musicis sic ait Horatius:

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Vt nunquam inducant animum cantare rogati,
Iniussi nunquam desistant.

Hinc Musica ipsa ad precium & stipem semper vagabunda exivit, & lenociniorum clientela, quam nullus unquam professus est Vir gravis, modestus, pudicus, fortis; ideoque Græci illos communi vocabulo Liberi patris artifices, sive (ut Aristoteles) Dionysiacos technitas, hoc est, artifices bacchanales, appellârunt, qui improbis esse moribus magna ex parte consueverunt, vitam plurimùm traducentes incontinenter, partem etiam cum inopia; quæ quidem vitia & gignit, & auget. Persarum ac Medorum Reges, Musices inter Parasitos & Histriones referebant, videlicet ex opere illorum voluptatem sibi capientes; ipsos autem actores contemptui habentes, atque Antisthenes ille sapiens cùm audisset Ismeniam quendam optimum habere tibicinem, homo nequam est, inquit; non enim, si probus foret, tibicen esset; non enim, ut dicitur,

ars est illa viri sobrii & probi, sed otiosi & jocantis. Hanc Scipio Æmilianus & Cato, tanquam à Romanis moribus alienã, aspernabantur. Hinc Augusto atq; Neroni probro datum est, quod Musicam avidius sectarentur. Sed Augustus correptus quidem abstinuit: Nero autem peramplius insequutus, ob hoc contemptui, ludibrioque habitus est. Philippus rex cum audisset filium quodam loco suavius cecinisse, objurgatus est: Nonne pudet, inquiens, quod tam bene scias canere? satis enim est, superque Principi viro caventibus aliis audiendi otium superesse. Non canit apud Græcos Poetas Iupiter, nec pulsat cytharam, docta Pallas detestatur tibias. Apud Homerum pulsat citharœdus, præbent aures Alcyones, & Vlysses. Apud Vergilium sonat & cantat Iophas, auscultant Dido & Æneas. Alexandro Magno quondam canente Antigonus pædagogus citharam fregit, abjecitque, inquiens, Ætati tuæ jam regnare convenit, non canere. Sed & Ægyptii, teste Diodoro, musicam, tanquam virorum animos effœminantem, prohibebant adolescentes suos perdiscere. Et Ephorus, teste Polybio, eam non nisi ad illudendos ac [fa]llendos homines inventam tradidit. At revera quid inutilius, quid contemptibilius, quid fugiendum magis istis tibicinibus, cantoribus, ac reliqui generis musicis, qui tot vocibus canentium, præcinentium, decinentium, intercinentium, occinentium, & cõcinentium universarum avium garritus superantes, venenata quadam dulcedine, velut Sirenes hominum animos lascivientibus vocibus, gesticulationibus ac sonis præstigiant, atq; corrumpunt? Quapropter Ciconum matres atque nurus Orpheum ipsum ad Parcarum usque invidiam persecutæ sunt, quod modulis suis mares effœminaret. Quod si fabulis quædam authoritas est, centum luminibus cinctum caput Argus habebat, quæ omnia tamen unius fistulæ modulo sopita sunt & extincta. Atque tamen hinc plurimum gloriantur musici isti, quasi ipsi supra Rhetores habeant movẽdorum affectuum imperium: quos insuper eo ipsa evexit insania, ut ipsos etiam cœlos canere affirment, vocibus tamen à nullo unquam mortalium auditis, nisi forte quod musicis istis per suum Evovae, semper temulentiam vel insomnium innotuerunt. Nullus tamen musicorum interim è cœlo descendit, qui vocum consonantias omnes noverit, quique proportionum inductiones omnes invenerit. Attamen dicunt artem esse consummatissimam, & quæ omnes amplectatur disciplinas, nec sine universa disciplina tractari posse, etiam divinationis vim illi tribuentes,

entes, qua corporis habitudines, animique affectus & mores hominum per ipsam judicentur: sed & dicunt artem esse infinitam, nec ullo ingenio exhauriri posse, sed indies illam pro cujusque captu novos dare modulos. Propterea que non male Anaxilas: Musica per deos, inquit, perinde atque Libya semper quotannis novam quampiam feram parit. Hanc Athanasius ob vanitatem suam interdixit Ecclesiis: sed Ambrosius cæremoniarum & pompæ appetentior, Ecclesiis instituit canendi & psallendi usum. Augustinus vero in medio hærens, inde sibi haud non difficile dubium ortum esse in Confessionibus suis meminit: hodie vero tanta in Ecclesiis Musicæ licentia est, ut etiam una cum Missæ ipsius canone obscœnæ quæq; cantiunculæ interim in organis pares vices habeant, ipsaq; divina officia, sacræ & orationum preces conductis magno ære lascivis musicis, non ad audientium intelligentiam, non ad spiritus elevationem, sed ad fornicariam pruriginem, non humanis vocibus, sed bellvinis strepitib. cantillant, dum hinniunt discantum pueri, mugiunt alii tenorem, alii latrant contrapunctum, alii boant altum, alii frendent bassum, faciuntque, ut sonorum plurimum quidem audiatur, verborum, & orationis intelligatur nihil, sed auribus pariter & animo judicii subtrahitur authoritas.

De Saltationibus & Choræis. CAP. XVIII.

AD Musicam spectat etiam saltationum, sive choræarum artificium, puellis amatoribusque longe gratissimum, & quod magna cura discunt, & in medias noctes sine satietate protrahũt, summaq; diligentia observant, ut ad lyræ, tympanique ac tibiarum numeros compositis gestib., moderatisq; incessib. saltent, ac rem omnium stultissimam, & ab insania quadam haud absimilẽ, prudentissime, ut putant, scientissimeque peragant: quam nisi tibiarũ concentus temperaret, & (ut dicitur) vanitas vanitatem commendaret, nullum choræis spectaculum ridiculum ac inconditum magis: hæc laxamen petulantiæ, amica sceleris, incitamen libidinis, hostis pudicitiæ, ac ludus probis omnibus indignus: sæpe ibi matrona, ut ait Petrarcha, diu servatum decus perdidit, sæpe infelix virguncula ibi didicit, quod melius ignorasset, multarum ibi fama periit pudorque. Multæ inde domum impudicæ, plures ambiguæ rediêre, castior autem nulla: pudicitiam choræis sępe stratam, semperq; impulsam, oppugnatamque videmus: laudârunt tamen hanc nonnulli Græcorum scriptores, sicut pleraque alia

fœda ac perniciosa, ipsaq; saltationum exordia è summis cœlis, è stellarum siderumq; lationib., eorumq; gressu & regressu, complexu ad ordinē tanquam harmonica quadam cœlestiū chorea, una cum mundi generatione divinitus prodiisse dicunt. Alii inventum esse Satyrorum: Bacchum quoque hac arte Tyrrhenos, Indos, & Lydos bellicosissimos populos devicisse ajunt. Hinc tandē saltatio ipsa in religionē relata est, & à Corybantis in Phrygia, à Curetis in Creta, abs dea Rhea fieri jussa est, & in Delo nulla sacra peragebantur, cui saltatio non fuisset adhibita, nec ullæ unquā celebratæ festivitates & ceremoniæ citra saltationē. Indorum quoq; Brachmanni mane & vespere ad solem conversi, saltantes illū venerabantur. Apud Æthiopas ēt, & Ægyptios, & Thraces, & Scytas saltatio inter sacrorum ceremonias habita est, quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Erant ēt apud Romanos sacerdotes Salii, qui in honorem Martis saltabant. Lacedæmonii Græcorum præstantissimi, cum à Castore & Polluce saltare perdidicissent, omnia saltationib. peragere soliti sunt. In Thessalia tanto in precio habita est, ut populi præsides & antesignani præsaltatorum nomine honorarētur. Ipse ēt Socrates, vir omniū sapientissimus ab oraculo judicatus, illā jam natu grandior discere nō erubuit: quin & summis laudib. extulit, & inter serias disciplinas numeravit, visaq; illi res gravior, quam ut de ea recte pronunciari possit, quæ tota divina cum mundi generatione nata esset, & cum Amore Deo vetustissimo in lucem prodierit. Sed quid mirum, sic à Græcis philosophari, qui adulteria, qui stupra, qui parricidia, deniq; nullum non facinus in deos referunt authores? Complures de saltatione libros scripserunt, qui omnia genera ejus & species, numerosque comprehenderunt, earundemque nomina percensuerunt, & cujusmodi unaquæque illarum esset, à quo authore inventa: quare de illis plura hic dicere supersedeo. Romani veteres, viri prudentia & authoritate graves, saltationes omnes repudiârunt, nec ulla penes eos honesta matrona saltasse laudatur. Hinc Sallustius improperat Semproniæ, quod cantasset saltassetque doctius, quam conveniret probæ: quin & Gabinio viro consulari, atq; M. Cælio nimia saltandi peritia probro data est: & M. Cato L. Murenæ, quod in Asia saltasset, pro crimine objecit, cui patrocinatus Cicero, id ut recte factum defendere non est ausus, sed constāter factum pernegavit: Nemo, inquiens, saltat sobrius, ni forte insaniat, neq; in solitudine, neq; in convivio moderato, atq; honesto: intempestivi

pestiui convivii, immoderati joci, turpium deliciarum comes est extrema saltatio. Itaq; saltationem necesse est omnium vitiorum esse postremum: neque vero facile dictu, quæ mala hic visus hauriunt & auditus, quæ pariant colloquia & tactus. Saltatur inconditis gestibus & monstroso pedum ritu, ad molles pulsationes, ad lascivas cantilenas, ad obscœna carmina, contrectantur puellæ & matronæ impudicis manib. & basiis, meretriciisque complexibus, & quæ abscondit natura, velavit modestia, ipsa lascivia tunc sæpe nudantur, & ludi tegmine obducitur scelus. Exercitium profecto non è cœlis exortum, sed à malis dæmonibus excogitatum in injuriam divinitatis, quando populus Israel erexit sibi vitulum in deserto, cui cum sacrificassent, cœperunt edere & bibere, & postea surrexerunt ludere, & cantantes saltabant in chorum. Hæc de chorearum saltationibus satis.

De Gladiatoria. CAP. XIX.

NEque tamen me præterit hoc loci esse adhuc alia pleraq; saltationum genera à priscis scriptoribus celebrata, quorum maxima pars hodie obsoleta est, pars adhuc in usu est, ut saltatio armata, gladiatoriæ, chironomiæ ac militiæ accommodata, tragicum profecto artificium, quo hominem innoxium occidere ludus est: ac lethale vulnus excepisse paulo cũctantius, summa infamia. Execrandum omnibus artificium, cujus stultitiæ juxta est impietas, & omnia ejusmodi saltationum genera, ut sunt vanitatis & impudentiæ plena, non tam vituperanda sunt, quam execranda, eo quod non aliud doceant, quã mir ficos quosdã ritus, quomodo insanire oporteat.

De Histrionica. CAP. XX.

HIstrionica autem saltatio imitationis & demonstrationis artificium est, res mente conceptas decenti gesticulatione explicans: tam clare & perspicue mores & affectus omnes repræsentans, ut spectator omnis histrionem, quamvis nihil loquentem, ex plurimis motib. & gesticulationib. clare intelligat. Tantum præstat histrionica, ut nullis prorsus opus sit interpretibus: tam apte n. senem, puerum, mulierem, servum, ancillam, temulentum, iracundum, omniumque personarum differentias & affectus jucunda gesticulatione repræsentat, ut etiam è longinquo spectator non audiens fabulam, ex sola histrionis saltatione, illius intelligat argumentũ. Hinc histriones non parum in precio habitos legimus, cõstatq; referente

Macrobio Ciceronem cum Roscio histrione, qui etiam Syllæ dictatori charissimus fuit, contendere solitum, utrum ille sæpius eandem sententiam variis gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diverso pronunciaret, quæ res Roscium induxit, ut librum conscriberet in quo eloquētiam compararet cum histrionica. Verum Massiliensium civitas, teste Valerio, tantæ gravitatis custos extitit, ut nullum aditum histrionibus daret: nec mirum, quia eorum argumēta magna ex parte stuprorum continent actus, ne talia spectandi consuetudo, imitandi etiam licentiam faceret. Proinde vero exercere histrionicam non solum turpis & scelesta occupatio est, sed etiam conspicere & delectari, flagitiosum: siquidem & lascivientis animi oblectatio cadit in crimen. Nullum deniq; nomen olim fuit infamius, quam histrionum, ac legibus ipsis arcebantur ab honoribus, quicunque fabulam saltassent in theatro.

De Rhetorismo. CAP. XXI.

ERat & saltatio Rhetorica, histrionicæ non dissimilis, sed remissior: quam Socrates, Plato, Cicero, Quintilianus, ac Stoicorum plurimi, admodum utilem, ac oratori perquam necessariam arbitrati sunt, quatenus apto quodam corporis gestu, vultus & corporis composita adformatione constat: tū vigore oculorum, pondere vultus, accommodatoq; singulis verbis ac sententiis sono vocis, cum efficaci corporis motu ad ea, quæ exprimuntur, sed gesticulatione tenus. Hæc autem saltatoria, sive histrionica rhetorica, porro apud quosq; oratores tandem exulare cœpit, admonente Tiberium Augusto, ut ore, non digitis loqueretur, & jam in totum sublata est, dūtaxat à scenicis aliquot fraterculis adhuc colitur, (quamvis olim ab Ecclesia histriones etiam sacro Communionis sacramento illis denegato depulsi essent) quos hodie aliquos videmus mira vocum contētione, vultu multiformi, oculo vago & petulanti, jactatis brachiis. saltantibus pedibus, lascivientibus lumbis, ac variis motibus, inversionibus, circunductionibus, resupinationibus, saltibus, gesticulante toto corpore, animi videlicet mobilitate ipsum secum volvente, populares conciones ad plebem è suggesto proclamare, memores fortassis Demosthenis sententiæ, qui (ut est apud Valer.) interrogatus, quidnam esset in dicendo efficacissimū, respondit, Hypocrisis: iterum deinde, & tertio interrogatus, idem dixit, ac pene totam dicendi vim huic deberi. Sed ne à mathesi longius progrediamur, ad Geometriam nunc properemus.

De Geo-

De Geometria. CAP. XXII.

IPsa Geometria, quam Philo Iudæus principem & matrem omnium disciplinarum appellat, hanc præ cæteris disciplinis laudem habet, quod, cum inter omnium ferme disciplinarum sectas magna & innumera sunt certamina, Geometræ omnes undiq; sibi consonant: nec aliqua unquam de illa inter ipsos est contentio, nisi quod de punctis, de lineis, de superficiebus adhuc disputant, sintne hæc divisibilia, an indivisibilia: cæterum non discrepant ab invicem, nec doctrina, nec traditione, sed quisque alterum novis vel subtilioribus inventis, & quæ nunquam quisquam excogitavit, nititur superare. Nullus tamen Geometra adhuc circuli veram quadraturam invenit, nec costæ æqualem lineam dedit: licet Archimedes Syracusanus hæc se quondam invenisse putabat, & multi posteri usque in hæc tempora idipsum, sed frustra, quodammodo conati sunt, licet proxima dixisse videantur. Ea tamen est eorũ ambitio, ut priorum traditionibus nunquam acquiescant, sed in talibus amplius aliquid, quam magistri eorum, invenire putantes, seipsos in tantam insaniam agunt, quam universæ terræ elleborum non sufficiat expurgare. Ab ipsa autem Geometria ultra hoc, quod lineamenta, formas, intervalla, magnitudines, corpora, dimensiones atq; pondera rimatur, dependet, quæcunq; organica ingeniosa opificia, artificiosaq; instrumenta maganaria, machanopoetica, polioretica tam bellorum, quam architecturæ, cæterorumque usibus accommoda, ut arietes, testudines, cuniculi, catapultæ, scorpiones, exostræ, sambucæ, scalæ, tolleones, turres ambulatoriæ, heliopoles, naves, triremes, pontes, molæ; itẽ bigæ, trigæ, quadrigæ, trocleæ, cyclocleæ, rotæ, vectes, & quibuscunq; immania põdera vi minima trahuntur, aut attolluntur. Præterea quæcunque aut pondere, aut aqua, aut spiritu, aut nervis & funiculis constant, sicut horologia, quæ pondere gradiuntur, & quæ ventorum impulsu resonant organa, et quæcunq; hydraulica & spiritstica instrumenta, & quæ ex his etiam non nisi ad voluptatẽ admirationemq; fabricata sunt, ut pilæ sponte saltantes, lucernæ suas sibi producentes stupas, & oscula seu cucurbitę sponte ignẽ sufflãtes, & quale Politianus narrat animal, quod dum secatur in mensa, bibit interim, viventisq; repræsentat motus atq; voces. Cujusmodi forte artificio narrat Mercurius Ægyptios Deorũ confinxisse simulachra, ut articulatam promerent vocem, atq; progrederentur. Ille etiam Archytas Tarentinus ligneam columbam

lumbam sic geometricis rationibus construxit, ut surgeret in altum & volitaret. Iam vero & Archimedes primus æneum cœlum tanto artis opificio fabricasse legitur, ut inibi planetarum omnium motus planissime deprehenderentur, simulque singularum cœlestium sphærarum vertigines, cujusmodi etiam proximis his diebus, fabricatum vidimus. Ex hac arte simul prodeunt tormentorum varia genera, & bombardæ, cæteraque instrumenta ignivoma: de quibus ego nuper sub titulo pyrographiæ specialem librum composui, cujus nunc tandem pœnitet, quum nihil nisi perniciosissimum magisterium doceat. Denique quicquid artificii est in pictura, in cosmimetria, in agricultura, arte bellica, in fusoria, in plastica, in statuaria, in fabrili, in architectura, in metallica, totum hoc vel potissimum à Geometria est.

De Optica, vel Perspectiva. CAP. XXIII.

A Geometria itaque proxima est Optica, quam vocāt Perspectivam: deinde cosmimetria, atq; architectura. Perspectiva autem, siue optica hæc triplicem videndi rationem, directā, reflexam, refractamq; pertractat: quid lux, quid umbræ, quid intervalla, edocet: causasq; visibiliū, quæ per intervalla falsa videntur, deprehēdit: radiorumq; projectiones inquirit, per unum seu plura perspicua super diversas corporum figuras: tum umbrarū, & lucis figurationes, atq; quæ rebus, quæ visui, quæ modice accidant, atq; quomodo res & visio ex medii diversitate vano modo afficiantur, cōmonstrat. De ratione autem videndi variæ & dissonæ opiniones sunt: nam Plato secundū conclaritatem visum fieri arbitratur, videlicet ea, quæ ex oculis est, luce defluente ad unum extrinsecū aerē, ea quæ à corporibus est luce obviam relata; ea vero, quæ circa aerem media est, facile effusibilium vertibiliq; coextēsæ igniformi visus virtuti. Galenus concorditer sentit cum Platone; verum Hipparchus ait, radios ab oculis extensos usq; ad corpora ea quasi palpitatione quadam tangentes, susceptionem eorum ad visum reddere. Epicurei autem simulachra eorum, quæ apparent, sese oculis ingerere affirmant. Aristoteles autē simulachra non quidem corporea, sed secundum qualitatem per alterationem aeris, quæ in circuitu est, à visibilibus vsque ad visum devenire censet. Porphyrius vero neque radios, neque simulachra, neque aliud quicquam videndi causam ait, sed animam ipsam seipsam cognoscentem visibilē, & quæ est una omnium, seipsam in omnibus, quæ sunt, cognoscere. Verum

rum geometræ & optici Hipparcho quodammodo accedentes, conos quosdam ex coincidentia radiorum factos subscribunt, quæ per oculos emittuntur; vnde multa simul visibilia comprehendere visum, sed illa certissima, vbicunque radii coinciderint. Sed enim Alchindus de aspectibus omnino docet aliud; verum Augustino videtur, animæ potentiam in oculo aliquid efficere, quod à sapientiæ studiosis necdum sit pervestigatum. Hęc itaque scientia ad deprehendendum cœlestium corporum varietatem, distantiam, magnitudinem, motum, eorumque reflexiones & refractiones, permultum conducit; architecturæ etiam in metiendis ædificiis inservit. Proxime tamen pingendi artificio, atque speculorum fabricæ plurimum confert ornamenti, ut sine ipsa hæ artes perfici non possint. Monstrât enim, qua ratione nec abnumera, nec deformia fingamus in imaginibus, quæ cernuntur, intervallorum & altitudinum causâ.

De Pictura. CAP. XXIV.

Pictura itaque ars monstrosa, sed imitatione rerum naturalium accuratissima, lineamentorum descriptione, & colorũ debita appositione constans; hæc olim tanto in precio fuit, ut primum gradum liberalium artium obtineret. Ipsa vero non minus libera est, atque poesis, sicut bene cecinit Flaccus;

Pictoribus atq; Poetis
Qualibet audendi semper fuit æqua potestas.

Dicitur enim pictura non aliud, quam poesis tacens; poesis verò, pictura loquens; tam sunt sibi invicem affines. Nam sicut Poetæ, sic pictores historias & fabulas fingunt, omniumq; rerum imagines, lumen, splendorem, umbras, eminentias, depressiones exprimunt. Illud præterea ex ipsa optica habet pictura ut visum decipiat, ac in una imagine vario situ, plures species intuentium oculis obfundat; & quo statuaria pertingere non potest, ipsa pervenit; pingit ignem, radios, lumen, tonitrua, fulmina, fulgura, occasum, auroram, crepusculum, nebulas hominisque affectus, sensus animi ac pene vocem ipsam exprimit, & mentitis dimensionibus, commensurationibus, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt, aut quæ non ita sunt, ita tamen videri facit. Quemadmodum de Zeuxi & Parrhasio pictore narrant Historici; qui quum de artis prærogativa venissent in certamen, & prior detulisset uvas pictas tanta similitudine ut aves advolarent, alter detulit pictum velũ, sic veritatem mentiens, ut ille avium judicio tumens postularet;

ret. deducto velo ostendi picturam: tandem agnito errore, cō-actus est illi palmam deferre, quum ipse aves fefellisset, Parrhasius vero artificem. Et narrat Plinius in ludis Claudii fuisse picturæ admirationem, quum ad tegularum similitudinem corvi decepti imagine advolarunt. Iam vero & celebri Triumviratu, narrante Plinio, experimento compertum est, aviū cantus depicto dracone cohibitos. Habet insuper hoc pictura ut in omnibus suis operibus plus semper intelligatur, dijudiceturque quam conspiciatur sicuti diligentissime hæc scrutatus est Plutarchus in suis Iconibus, quumque ars summa sit, ingenium tamen ultra artem est.

De statuaria & Plastica. CAP. XXV.

PIcturam comitatur statuaria & Plastica, fusoria & criptica, importuni ingenii artificia, quæ tamen etiam sub architectura comprehendi possunt. Statuaria ex lapide, ligno, ebore, rerum idola fabricat, eademq; ex gleba fingit plastes. Ars autem fusoria, hæc in proplaste, ex ære aliisq; metallis exprimit, cripticus vero lapidibus & gemmis insculpit. Scripsit de istis è recentioribus Pomponius Gauricus. Verum omnes hæ artes pariter cum pictura ad ostentationem & libidinem, superstitionemq; à malis, puto, dæmonibus repertæ sunt: cujus artifices fuerunt, qui primi juxta verba Pauli commutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum & serpentum: qui contra divinum præceptum vetans idolum sculptile & similitudinem, tam eorum quæ in cœlo sursum, quam quæ in terra deorsum, fieri odiosissimam Deo idololatriam introduxerūt: de quibus ait Sapiens, Idolum ipsum maledictum est; & qui fecit illud, & quod factum est, tormenta patientur. Vanitas n. hominum, ut ait idem, invenit artes istas in tentationem animæ hominum, & in decipulam insipientium: & adinventio illarum, corruptio vitæ est Nihilo minus tamen nos Christiani præ cæteris gentibus sic desipimus, in hanc vitæ, & morum corruptelam, ut ubique in atriis, in domibus, in cubiculis tenere non pudeat, quo lascivis imaginibus nostræ matronæ filiæque ad lasciviam invitentur: quin etiam hæc in templa, in sacella, in aras Dei, magnis venerationibus traducimus, non absq; idololatriæ periculo, sed hoc latius in Religione disputabimus. Verum in esse Picturis atque statuis non contemnēdam authoritatem, ego olim in Italia didici: nam cum fratres Augustini cum Canonicis regularibus coram Romano Pontifice

tifice de B. Augustini habitu, videlicet nigram ne ille stolam super alba tunica, an candidam super nigra induisset, pertinaciter litigarent, atq; ex Scripturis, quod in hanc litem dirimēdam faceret, nihil compertum haberetur, visum fuit Romanis judicibus, rem omnem ad pictores & statuarios delegare, ut quod illi ex vetustis picturis atque statuis adsererent, sentētiæ haberet vigorem. Hoc exemplo confirmatus ego, quum aliquando in defatigata diligentia monachalis cuculę originem investigarem, nec quicquam inde ex Scripturis invenire potuissem, tandem ad pictores me contuli, atq; in istis fratrum procœstriis atq; porticibus, ubi utriusq; Testamenti historię ut plurimum depictæ cernuntur, rem perquisivi. Cumque in toto veteri Testamento nullum ex Patriarchis, neq; ex Sacerdotibus, neque ex Prophetis, neque ex Levitis neq; Heliam ipsum, quem licet Carmelitæ sib. faciunt Patronum, invenissem, cucullatum: novum Testamentum adgressus, inveni illic Zachariam, Simeonē, Ioannem Baptistam, Ioseph, Christum, Apostolos, Discipulos, Scribas, Pharisæos, Pōtifices, Annam, Caypham, Herodem, Pilatum & plerosque alios, nullam usquam conspexi cucullam: rursusque ab initio omnia & singula diligenter examinans, mox in ipsa fronte historiæ, sese offert cucullatus diabolus, ille videlicet qui erat Christum tentans in deserto. Gavisus sum plurimum reperisse me in picturis, quod hactenus nequivi in literis, diabolum scilicet fuisse primum cuculæ authorem à quo deinceps, puto cæteri monachi & fratres, hanc sub diversis coloribus mutuarunt; aut forte velut hæreditario sibi relictam acceperunt.

De Specularia. CAP. XXVI.

SEd nunc ad Opticam revertamur, quæ etiam speculorum artificio plurimo est adjumento, omnium illorum affectiones & imposturas indicans: quorum experimenta patent in variis speculorum generibus, ut sunt cava, cōvexa, plana, columnaria, pyramidalia, turbinalia, gibbosa, orbicularia, angularia, universa, eversa, regularia, irregularia, solida, perspicua. Sic legimus, narrante id Cælio in Antiquis lectionib. Augusti temporib. Hostium virium quendam, sed obscœnitatis ac se principē, fecisse eius notæ specula, quæ imagines longe majores redderent, ut digitos brachii mēsuram & longitudine & crassitudine excederet. Fit quoq; speculum, in quo quis alterius videt imaginem, non suam. Et aliud quod in certo loco positum, nihil imaginetur: aliorsum vero translatum facit

imagi-

imagines. Item, quod universas reddat imagines, & quod unius rei plures reddat imagines. Et aliud quod contra aliorum speculorum morem dextrum reddit dextro, & sinistrum sinistro. Et fiunt specula comburentia anterius & posterius, atque aliud quod susceptam imaginem non intra se repræsentat, sed remotius extra se in aera reiicit, ibiq; tanquam aereum simulachrum apparere facit, ignemq; collectis in se Solis radiis per remota spatia in quodcunque combustibile potenter incutit, & ejusmodi plura, qualia vidimus aliquando; & fabricare novimus. Habent etiam perspicua specula suas imposturas, videlicet, vt rem magnam apparere faciant parvam; & contra quæ minima sunt apparere magna; & quæ remota sunt, propinqua; aut quæ propinqua; sunt, videantur remota; quæ infra pedes, sursum; & quæ supra nos sunt, hæc infima, aliove situ sese conspectui nostro offerāt. Sunt & per quę una res videtur plures, & alia, quæ res ipsas diversis coloribus; ut in Iride, aut sub diversis dissimilibusque figuris decepto visu repræsentant, & iis similia. Et novi ego fabricare specula; in quibus lucente Sole, omnia quæcunque illius radiis illustrantur per remotissima spatia; puta trium aut quatuor miliarium, plenissime conspiciuntur. Est & illud in planis speculis mirandum, ut quanto minora sunt, pro eorū modulo rem repræsentent se ipsa minorem; quantumcunque autem maxima; nunquam tamen rem ipsam se ipsa reddent majorem; quod considerans Augustinus, ad Nebridium scribens, aliquid occultum illic latere putat, atque tandem omnia vana & supervacua sunt, nec nisi ad ostentationem & otiosam delectationem adinventa. Scripserunt de speculis cum Græci, tum Latini perplures; præstat autem omnibus unus Vitellius.

De Cosmimetria. CAP. XXVII.

DEinceps nunc Cosmimetriam paucis discutiamus; atque hæc in Cosmographiam, & Geographiam dividitur, utraque orbem mensurat atq; distinguit, sed prior juxta cœlestium rationem, ex illorum distinctione, terrarum & locorum illis subjectorum situs per graduum & minutorum mensura commensurat, rationesque climatum, dierumque & noctium discrimina, ventorum cardines, siderum varios exortus, polorum elevationes, parallelos & meridianos, gnomorū umbras & quæ adhæc reliqua sunt, ad singula loca Mathematicis rationibus edocet. Altera vero nulla adhibita cœlestium ratione, orbē per stadia & miliaria mensurat, ac per montes, sylvas

lacus

lacus, flumina, maria & littora distinguit: gentesq; ac populos, regna, provincias, civitates, portus, & quæ inter cætera memorabilia sunt, commonstrat.

Ac patrios omnes cultus, habitusq; locorum.
Et quid quaq; ferat regio, & quid ferre recuset.

explicat: ac imitatione quadam picturæ, juxta Geometræ & Perspectivæ rationes orbem omnem in globo, vel plana tabula effingit

Pingens in parvo totum volumine mundum.

Sub iis generibus quidam chorographiam numerant, quæ partialia quædam loca seorsum explorando, perfectiora insuper, & quasi consummata effigie depingit:

Ornatu vario partes distincta per omnes,
Vitibus & sylvis pratorum fontibus agris,
Æquora quaq; rigant humentia flumina, corpus,
Inq; humiles premitur valles ubi surgit in altum,
Verticibus celsis tollens ad sidera montes.

Hæc omnia, & quæ antea diximus, ipsa nobis Cosmimetria pollicetur. Sed qui nos illam docturi sunt authores, inter se tantum non una discordia pugnant de limitibus, longitudinibus, latitudinibus, magnitudinibus, mensuris, distantiis, climatibus, eorundem habitudinibus, admodum à se invicem discrepantes. quæ aliter Eratosthenes, aliter Strabo, aliter Marinus, aliter Ptolemæus, aliter Dionysius, aliter Iuniores distinxere. Nec de terræ umbilico inter eos convenit, quẽ Ptolemæus sub æquinoctiali circulo collocat, Strabo Parnasum Græciæ montem credidit: cui assentiunt Plutarchus & Lactantius Grammaticus, putantes illum Cataclysmi tempore, aquarum cœlique fuisse discrimen: quemadmodum de hoc canit Lucanus;

Hoc solum, fluctu terras mergente, cacumen
Emicuit, pontoq; fuit discrimen & astris.

Quod si hæc ratio ad renunciandum satis est, erit umbilicus terræ non in Parnaso Græciæ, sed in Gordico Armeniæ monte; qui teste Beroso, primus à diluvio emicans, arcam Noe excepit. Alii alia adferunt, & quomodo aquilarum volatu medium terræ inventum sit. Sunt etiam & Theologi, qui falcem suam in hanc messem mittentes, Hierosolymam medium terræ esse volunt, quia scriptum sit per Prophetam; Deus operatus est salutem in medio terræ. Accedunt ad hanc mensuram Lucretius, Lactantius & Augustinus, qui Antipodas tam constanter negârunt; atq; illi insuper, qui extra Europam, Asiam,

Africam, alium habitabilem orbem inficiârunt: quæ tamen Hispanorum, Lusitanorumq; navigationibus, posteris nobis secus comperta sunt, qui etiam totam sub Zodiaco Zonam, contra Poetarum nugas, ac Aristotelis falsam opinionem habitatam monstrârunt. Alios præterea Geographorum plerosque errores superius inter Historicos recitavimus. Verum hæc ars, dum terram immensam, & inscrutabilia maria, insularumque & regionum omnium situs, limites, & insignia, ac innumerabilium pariter gentium ignotas origines, ritus, mores, discrimina nos docere conatur, nullum alium fructum inde percipimus, nisi quod aliena avidius scrutamur, nos ipsos discimus ignorare: &, ut ait Augustinus in Confessionibus, eunt homines admirare alta montium, & ingentes fluxus maris, & latissimos lapsus fluminum, & Oceani ambitum, & gyros siderum, & relinquunt seipsos. Plinius quoque insaniam esse dicit, metiri terram, quamdiu metimur, sæpissime mensuram egredimur.

De Architectura. CAP. XXVIII.

ARchitectura autem non dubium, quin permultum commodi ornatusque adferat, & publicis, & privatis ædificiis; hæc parietes & tecta, pistrinas & vehicula, pontes & naves, phana, templa, delubra, mœnia, turres & omnis generis machinas, quibus res hominum tam publicæ, quã privatæ tuentur, ornanturque, nobis largitur, disciplina alioqui pernecessaria & honesta, si non admodũ fascinaret mortaliũ animos, ut nemo ferme reperiatur, modo facultates non desint, qui non totus cupiat etiam bene constructis semper aliquid coædificare. Quo insatiabili ædificandi studio desiderioque effectum est, ut hujus rei nullus statutus sit modus, neque finis; hinc abscissæ rupes, completæ valles, acti in planum montes, perfossa saxa & adaperta maris promontoria, excavata terræ viscera, deducta flumina, juncta maribus maria, exhausti lacus, exiccatæ paludes, coercita æquora scrutataq; maris profunda, factæ novæ insulæ, rursusq; aliæ restitutæ continenti; quæ omnia & his plura, cùm cum natura ipsa pugnent, sæpe tamen non modicam universo orbi commoditatem attulerunt. Sed comparemus his, quæ nullo prorsus alio mortalibus sunt usui, quam quod ad mirandum spectandumque, &, ut ait Plinius, ad otiosam, & stultam pecuniæ ostentationem ingentibus sumptibus constructa sunt; cujusmodi sunt Ægyptiorum, Græcorum, Hetruscorum, Babyloniorũ, ac cæterorum

rum aliquot gentium superstitiosa operum miracula, labyrinthi, pyramides, obelisci, colossi, mausolæi, Rapsinatis, Sesotris & Amasis monstrosæ statuæ, atq; Sphynx illa miranda, in qua rex Amasis conditus putatur. Erat enim, ut ait Plinius, à saxo naturali elaborata & rubrico; capitis monstri ambitus per frontem, centum & duos pedes collegit; longitudo cētum quadraginta tres. Sed & sunt his majora, opus Memnonis atq; Semiramidis, in Bagisiano Mediæ monte, vastæ stadiorum septem & decem effigies; quæ tamen longe superasset, quicunque ille architectus fuit, sive Stesicrates, ut refert Plutarchus, sive Democrates, ut refert Vitruvius, qui ex Athos monte Alexandri effigiem facturum se pollicebatur, in cujus manu civitas assideret decem millium hominum capax. Adnumeremus istis Babylonicam speluncam, cujus basis, (teste Herodoto) quaq; versus stadium adimplevit; atque turrim illam, quæ in profundo mari vitreis cancris superextructa memoratur. Accedunt etiam Gordianæ ædes, & arcus triumphales, deorum templa, & præcipue illud Dianæ Ephesiæ per annos ducentos tota Asia fabricatum, & quod in Ægypto ad Latonæ templum constructum uno lapide sacellum, latum fronte cubitos quadraginta, id ipsumque uno etiam lapide contectum; ac Assyrii regis Nabuchodonosor statua ex auro LX. cubitorum magnitudine, quam non adorasse capitale fuit, atq; alia cubitorum quatuor ex ingenti Topasio Ægyptiæ reginæ facta. Huc spectāt & nostris divis templa superbissimis fastigiis extructa, & in miram altitudinem congesta ingenti saxorum mole, erecta campanilia multis admodum sacris pecuniis & eleemosynis profusis, quibus multi pauperes Christi, vera Dei templa & imagines, interea fame, siti, algore, ægritudine, egestateq; periclitantia, rectius ædificari & sustentari potuissent, deberentque. Cæterum vero quantam perniciem hæc ars sæpissime adferat hominibus, ipsæ hostiles arces, bellorumque machinæ, cataphrattæ, scorpiones, basilistæ, cæteraque subvertendæ mortalium vitæ instrumenta, devicti horū ingenio populi testes sunt. Neque id in terra modo, quum etiam naves, castrorum ac artium instar, fabricare docuerit; quibus periculosa maria non tam navigamus, quam habitamus, & cum natura sua mille periculis nobis infesta sunt, his navigiis reddimus infestiora, in illis non secus, ac in solida terra latrocinantes, bellaque gerentes. Scripserunt de architectura primus Agatarchus Atheniēsis, postea Democritus & Anaxagoras, deinde Silenus, Archimēides, Aristoteles, Theo.

phraſtus, Cato, Varro, Plinius; demum Vitruvius, Nigrigentus; ex recentioribus autem Leo Baptiſta, frater Lucas, Albertus Duterus.

De Metallaria. CAP. XXIX.

ARchitecturæ quoque ſubeſt ars metallica, ars revera non modici ingenii. Primum ſiquidem ex telluris montiumque ſuperficie, quæ quoquo loco venæ intus ſitæ ſint, quæ illarum extenſiones, exitus, fibræ, cognoſcere docet, & quomodo excavatis terræ viſceribus, montium moles ſubſtruendæ ſunt; de quibus ſcripſit apud veteres Strato Lampſacenus librum, quem de Machinis metallicis intitulavit. Porro quēadmodum ex erutis minerarum lapidibus ignis liquamine pura metalla excoquantur, eaque ſi mixta ſunt, à ſe invicem diſcernantur, aut nulli, aut pauciſſimi hactenus integre tradiderunt; forte quod ars hæc veluti mechanica & ſervilis, à doctis quibuſque & liberis ingeniis deſpecta ſit. Verum cum ego ante aliquot annos à Cæſarea Majeſtate aliquot mineris præfectus eſſem, omnia, quantum potui, indagatus, cœpi de illis ſpecialem librum ſcribere, quem adhuc uſque in manibus habeo, continuo pro majore rerum notitia adaugens, & corrigens, ſperans me, quod tum ad metallorum invētionem, tum cognitionem, tum venarum examinationem & conflationem, montiumque ſubſtructionem, & tractoriarum machinarum, cęterarumque artificia hactenus incognita pertineat, nihil omiſſurum. Hac arte omnes humanæ conſtant opes, quarum avaritiæ tanta mortales libido invaſit, ut vivi ad inferos uſque penetrent, & magna naturæ ruina in ſedibus manium quærant divitias, ut canit Ovidius;

Itum eſt in viſcera terræ,
Quasq́ꝫ recondiderat, ſtigiis admoverat umbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum;
Iamq́ꝫ nocens ferrum, ferroq́ꝫ nocentius aurum
Prodierat, cuius diraq́ꝫ cupidine tandem
Omne nefas fugêre pudor, verumq́ꝫ fidesq́ꝫ,
In quorum ſubiêre locum fraudesq́ꝫ doliq́ꝫ.
Inſidiæq́ꝫ & vis, & amor ſceleratus habendi.

Et, ut alius Poëta inquit;

Auro pulſa fides, auro venalia iura.

Peſſimum igitur vitæ ſcelus invenit, quicunque primus aurifodinas, cæteraſque metallorum venas reperit, & (ut ait Plinius) tantò nocentiores fecerunt illi terras, ut non minus temerarii

nerarii sint, quam qui è profundo maris petunt margaritas. nventum autem multis quidem, sed dissonantibus historiographis, attribuitur. Præcipue vero plumbum in insulis, quæ Cassiterides dicuntur, contra Celtiberiam sitis primo inventum tradunt; æs autem in Cypro; ferrum in Creta; sed aurum & argentum apud Pangeum Thraciæ montem, demum orbem omnem infecerunt. Soli Scythæ, ut refert Solinus, usum uri & argenti damnârunt, in æternum sese à publica avaritia bdicantes. De auri superfluitate apud Romanos olim veteri nterdicto cautum erat, eratque lex censoria victimaliarum urifodinæ, qua, ut ait Plinius, in Vercellensi agro cavebatur, e plus quinque hominum publicani haberent, Atq; utinam omines eo studio ferrentur in cœlum, quo scrutantur terræ iscera, sola divitiarum vena allecti, quæ beatum hominem deo facere non possunt, ut multos admodum, idque non ra- o pœniteat insumptæ operæ.

De Astronomia. CAP. XXX.

Vpremo jam loco sese offert astrologia, quę & astronomia, tota prorsus fallax, poetarumque fabulamentis multo nuacior; cujus magistri audaces profecto homines, & prodiiorum authores, impia curiositate, pro eorum libito supra umanam sortem, (tanquam Basilides hæretici Abraxas, faricant orbes cœlorum, siderum mensuras, motus, figuras, iagines, numeros, concentusque tanquam nuper è cœlis depsi, ac in il is aliquandiu versati, depingunt, quibus omnia are, ac fieri atque sciri posse arbitrantur, de iis ipsis tamen lmodum inter se diffidentes, contrarii & adhuc pugnantes, cum Plinio dicere non dubitem, hujus artis inconstantiam ilam arguere, ipsam esse nullam; cum de ejus etiam princiis aliter senti nt Indi, aliter Chaldæi, aliter Ægyptii, aliter auri, aliter Iudæi, aliter Arabes, aliter Græci, aliter Latini, aer antiqui, aliter recentiores. Nam de numero sphærarum actātes Plato, Proclus, Aristoteles, Averroes, ac omnes fere ante Alphonsum Astrologi, præter paucos, octo duntaxat hęras numerarunt. Hermeten tamen & aliquot Babylonios cunt Averroes & Rabbi Isaac nonum orbem posuisse; cui inioni adhæret Azarcheles Maurus, atque Tebith, & idem ctus Rabbi Isaac, & Alpetragus, quibus adstipulantur Alrtus Teutonicus suo ævo, nescio quo facinore magnus, & nnes, qui motum accessus & recessus probaverunt. Iuniores tem astrologi nūc decem orbes censent, quos ipse Albertus

etiam Ptolomæum tenuisse putat. Averroes quoque novem illum censere arbitratur, cum tamen revera non plures octo adfirmet Ptolomæus. Sed & Alphonsus sequutus aliquando judicium Rabbi Isaac cognomento Bazam, novem sphæras tenuit; sed post quatuor annos ab editione Tabularũ suarum, adhærens sentẽtiis, Albuhassen Mauri, atq; Albategni, sese revocavit ad octo. Ipse ẽt Rabbi, Abraam Abenazra, & Rabbi Levi, ac Rabbi Abraam Zacutus, nullũ orbem mobilem supra octavũ esse autumant. Sed & de motu octavi orbis ac stellarũ fixarum admodũ inter se variant. Chaldæi n. atq; Ægyptii illũ unica duntaxat latione ferri adfirmant, quib. assentiunt. Alpetragus, & ex recentiorib. Alexander Aquilinus; cæteri autem Astronomi ab Hipparcho ad nostra usq; tempora, illum pluribus motib. circumagi dicunt. Iudæi Talmudistæ illi duplicẽ motum assignãt Azarcheles atq; Tebith, & Ioannes de monte regio motum Trepidationis, quem dicũt accessus & recessus, super parvis circulis circa capita Arietis & Libræ illi adscripserunt, sed in hoc à se invicem differẽtes quod Azarcheles ait, caput mobile à fixo non plus decem partibus distare posse; Tebith autem, non plus partibus quatuor cum decem & novem ferme minutiis; Ioannes de Regio monte, non plus partibus octo, atque idcirco stellas fixas non semper ad eandem mundi partem vergi sed quandoque reverti unde cœperunt, arbitrãtur; sed Ptolomæus, Albategni, Rabbi Levi, Abenazra, Zacutus, & inter recentiores Paulus Florẽtinus, & Augustinus Ritius, mihi in Italia summa familiaritate devinct⁹, stellas juxta signorum successiones semper & continuo moveri affirmant. Recentiores autem astronomi triplicẽ octavæ sphæræ motum attribuunt, unum proprium, quem Trepidationis diximus, qui in septem millibus annis semel compleatur; alterum, quem gyrationis dicunt, à nona sphæra, cujus circumvolutio non minus, quam quadraginta novem millibus annis finiatur; tertium à decimo orbe, quem vocant motum primi mobilis sive motum raptus, sive diurnum, qui intra diem naturalem ad principium suum quotidie revertitur. Præterea qui duplicem motum octavæ sphæræ attribuerunt non omnes inter se conveniunt. nã recentiores ferme omnes & qui trepidationis motum admittunt, eam à superiori sphæra rapi argumentantur; sed Albategni, Albuhassen, Alfraganus, Averroes, Rabbi Levi, Abraam Zacutus, Augustinus Ritius motum diurnum, quem alii motum raptus putant, arbitrantur non esse alicuius sphæræ proprium, sed à toto fieri cœlo. Ipsi

lo. Ipse etiam Averroës ait, Ptolemæum in libro suo, quem Narrationum inscripsit, negare motum gyrationis, & Rabbi Levi ait, illum cum Averroe sensisse motum diurnum fieri à toto cœlo. Rursus nunc de mensura motus octavi orbis, & stellarum fixarum non magis conveniunt. Nam Ptolemæus arbitratur, stellas fixas moveri in centum annis uno gradu. Albategni hoc fieri contẽdit in sexaginta sex annis Ægyptiis: cui adsentiunt Rabbi Levi, Rab, Zacutus, & Alphonsus in correctione Tabularum s arum. Azarcheles Maurus ait, in septuaginta quinq; annis uno gradu moveri. Hipparchus in septuaginta & oct . Hebræorum plures, ut Rabbi Iosue, Moyses, Maymonus, Rabbi Avenazra, & post illos Haly Benrodam, in septuaginta annis. Ioannes de Monte regio in octoginta. Augustinus Ritius medium tenet inter opiniones Albategni & Hebræorum, sentiens stellas fixas unam cœli partem non citius, quam sexaginta sex, nec tardius, quam septuaginta annis moveri: sed & Rabbi Abraam Zacuti (ut narrat Ritius) testatur ex Indorum traditione, esse adhuc in cœlo duas stellas sibi diametraliter oppositas, quæ cursum suum contra signorum ordinem, non nisi in centum & quadraginta quatuor annis compleant. Ipse etiam Alpetragus arbitratur, esse adhuc in cœlis varios motus hominibus ignotos: quod si ita est, possunt & inibi esse stellæ & corpora, quibus motus illi conveniãt, quæ aut cernere homines non possunt propter exuberantiam altitudinis, aut hactenus nulla adhuc artis observatione deprehenderunt: cui assentit etiam Phavorinus Philosophus apud Gellium in oratione adversus genetliacos. Restat igitur, nullum adhuc astronomum è cœlis descendisse, qui vel motum aplanes verum certumq; nos docere potuerit, nec ipse etiam Martis verus motus hucusque cognitus fuit: quod etiam conqueritur Ioannes de monte regio in epistola quadam ad Blanchinum, ejusdemque motus errorem etiam quidam Gulielmus de sancto Clodoaldo insignis astrologus, in suis observationibus ante ducentos & plures annos scriptum reliquit, nec posterorum quispiam hunc hactenus correxit. Quin & verum Solis ingressum in puncta æquinoctialia invenire impossibile est, quod Rabbi Levi mul is rationibus probat. Sed quid dicemus de postea cõpertis, quomodo circa illa aberrarunt priores? Nam multi cum Tebith maximam solis declinationem continuo variari arbitrati sunt, cum tamen una semper mensura feratur: aliter tamen de illa opinatus est Ptolomæus, aliter compertum est per Albaten, Rabbi Levi,

Avenazram, & Alphonsum. Similiter etiam de motu solis & anni mensura, aliter illi compertum habent, quàm Ptolomęus & Hipparchus tradiderunt. Similiter de motu augis Solis aliter Albatechni ac cæteri sentiunt. De cœli insuper imaginibus, ac stellarum fixarum considerationibus aliter Indi, aliter Ægyptii, aliter Chaldæi, aliter Hebræi, aliter Arabes, aliter Timothæus, aliter Arsatilis, aliter, Hipparchus, aliter Ptolomæus, aliter recentiores tradiderunt. Transeo hic de cœli principio, dextro atq; sinistro, quàm desipiunt, narrare: de quibus tamen S. Thomas Aquinas & Albertus Teutonicus, superstitiosi Theologi, dum aliquid seriò se dicere conarentur, nihil invenire potuerunt, quod ostenderent, nec ullus certè invenire poterit unquam. Quin & galaxias, hoc est lacteus circulus, quid sit, adhuc ab Astrologis ignoratur. Transeo etiam de excentricis, concentricis, epicyclis, retrogradationibus, trepidationibus, accessibus, recessibus, raptibus, cæterisque motibus, & motuum circulis, sermonem prorogare, cùm omnia hæc non sint nec Dei, nec naturæ opera, sed Mathematicorum monstra, & fingentium nugæ, à corrupta Philosophia & Poëtatum fabulis derivata: quibus tamen, veluti rebus veris, & à Deo creatis, aut à natura firmatis, non pudet magistros illos tantum attribuere fidei, ut in has nugas, veluti causas, referant, quæcunque in istis fiunt inferioribus, illosque confictos motus dicunt esse principia omnium motuum inferiorum. Astronomos istos Anaximenis serva non spernendo dicto opportunè castigavit. hæc enim consueverat unà cum hero Anaximene ambulare: qui cùm quodam die sidera inspecturus, domo maturiùs exiuisset, immemor situs loci: dum securiùs cœlum intuendo explorat astra, in subjectam cecidit foveam, dixitque tunc ancilla: Miror, here, qua ratione, quæ in cœlo sunt, præscire existimas, cùm, quæ sunt ante pedes, nequeas prævidere. Legitur eadem facetia Thales Milesius ab ancilla Tressa correptus. Haud absimile de illis ait Tullius, inquiens: Astrologi dum cœli scrutantur plagas, quod ante pedes est, nemo eorum spectat. Ego quoq; hanc artem à parentib. puer imbibi: deinde non modicum temporis & laboris in ea amisi: tandem didici, totam hanc & omnem nullo alio fundamento inniti, nisi meris nugis & figmentis imaginationum, tædetq; & pœnitet insumptæ olim operæ, cuperemque omnem illius memoriam, usumque expoliare, abjecique jamdudum ex animo, nec reassumerem unquam, nisi me potentum violentæ preces (qui solent nonnunquam ad indigna artificia etiam magnis,

magnis probisque ingeniis abuti) sæpe rursus impingere cõpellerent, suaderetque domestica utilitas me aliquando illorum frui debere stultitia, & nugas tantopere cupientib. nugis obsequi: dico quidem nugis: quid enim habet Astrologia, nisi meras Poetarum nugas, & fabulas, portentosaque figmenta, quibus cœlum ipsum refertissimum commenti sunt? Neque vero ulli hominum generi plus inter se convenit, quam Astrologis cum Poetis, nisi quod de Lucifero, & Vespere inter se dissentiunt, Poetis asserentibus, quo die Lucifer ante orientem Solem apparuerit, eodem occidentem Solem subsequi, quod eodem die fieri posse Astrologi negant fere omnes: præter illos, qui Venerem supra Solem locant, quia Stellæ quę longe ulteriores sunt, nobis in ortu citius oriri, & in occasu serius recidere videntur. Sed hanc Astrologorum de situ Stellarum, sive Planetarum discordiam, nisi nunc recordatus, prętermisissem, siquidem non tam Astrologorum, quam Philosophorum est. Nam Plato post Lunam, secundam sphæram Solis locat, idem faciunt Ægyptii, inter Lunam & Mercurium Solem collocantes. Archimedes autem & Chaldæi Solem in ordine quartum collocant. Anaximander, & Metrodorus Chius, & Crates, Solem omnium supremum constitutum dicunt, post quem Lunam infra has cæteras errantes inerrantesque. Xenocrates omnes una eademque in superficie stellas moveri putat. Non minus de Solis & Lunæ, cæterarumque stellarum magnitudine & distantia discordant, nec ulla inter eos de cœlestibus opinionum constantia, nec veritas: nec mirum id, cum cœlum ipsum, quod scrutantur, omnium sit inconstantissimum, nugisque & fabulis repletissimum; nam ipsa duodecim signa, reliquæque & boreales, & australes imagines, non nisi fabulis in cœlum ascenderunt, atque tamen in his fabulis vivunt, imponunt, lucrantur Astrologi, Poetis interim eorundem inventoribus egregie esurientibus.

De Astrologia iudiciaria. CAP. XXXI.

RESTAT adhuc altera Astrologiæ species, quã Divinatoriam vocant, seu Iudiciariam, quæ agit de revolutionibus annorum mundi, de nativitatibus, de quæstionibus, de electionibus, de intentionibus, & cogitationibus, de virtutibus, ad omnium futurorum ẽt, vel divinæ providentiæ arcanarũ dispositionum eventus prædicendos, evocandos, devitandos, vel repellendos. Hinc Astrologi cœlorum siderumq; effectus à remotissimis annis, ac ante omnem rei memoriam, aut Pro-

methei tempora, à magnis, ut ajunt, & ante diluvianis conjunctionibus nundinantur, omniumq; animantium, lapidũ, metallorum, herbarum, & quæcunq; in his inferiorib. creata sunt, effectus, vires ac motus, ab his ipsis cœlis sideribusq; defluere, omninoq; dependere ac indagari posse affirmant: homines profecto increduli, nec minus impii, vel hoc unum non agnoscentes, quod Deus jam herbas, plãtas, arbores, ante cœlos & stellas condiderat. Quin gravissimi quiq; Philosophi, ut Pythagoras, Democritus, Bion, Favorinus, Panætius, Carneades, Possidonius, Timæus, Aristoteles, Plato, Plotinus, Porphyrius, Avicenna, Averroes, Hippocrates, Galenus, Alexander Aphrodisius, præterea Cicero, Seneca, Plutarchus, & alii multi, qui ab omni arte, & scientia rerum causas scrutati sunt, nusquã nos in has Astrologicas causas remittunt: quæ etiamsi causæ essent, tamen quia stellarum cursus, & earum vices non plane cognoscunt, quod omnib. sapientibus notissimũ est de eorum effectib. certum judicium dare non possent. Nec vero desunt inter ipsos, ut Eudoxus, Archelaus, Cassandrus, Hoychilax Halicarnassæus, peritissimi Mathematici & multi alii recentiores, gravissimiq; authores, qui fatentur, impossibile esse, posse quicquã certi de judiciorum scientia inveniri, cum propter innumeras cooperantes cum cœlo alias causas, quas simul attendere oportet, jubetq; sic ẽt Ptolomæus: tum, quia obstant illis occasiones quamplurimæ, ut putà cõsuetudines, mores, educatio, pudor, imperium, locus, genitura, sanguis, cibus, animiq; libertas & disciplina, cum influxus illi non cogãt, ut ajunt, sed inclinent. Præterea, qui judiciorum regulas perscripserunt, tam diversa plurimumq; pugnantia eadem de re statuunt, ut impossibile sit Prognosticatorẽ ex tot, tam variis, dissonisq; opinionibus aliquid certi posse pronunciare, nisi insit illi intrinsecus quispiam futurorum, occultorumq; sensus, ac præsagii instinctus, sive potius occulta & latens dæmonis inspiratio, quo inter hæc valeat discernere, seu alio quovis modo nunc illi, nunc alteri opinioni adhęrere inducatur, quo instinctu si quis careat, is in Astrologicis judiciis (ut ait Hali) veridicus esse non potest; quare iam non tam arte, quam obscura quadam rerum sorte Astrologica constat prædictio; & sicut non arte, sed sorte ex ludorum codicillis versus exit nõnunquam verum pronuncians, sic etiam ex animo Astrologi non arte, sed sorte prodeũt vaticinia; cui attestatur etiam Ptolemæus. Scientia, inquiens, stellarum ex te & illis est, indicans futurorum occultorumq; prædictionem non tam esse ex observa-

servatione stellarum, quam ex animi affectibus. Nulla igitur est certitudo hujus artis, sed convertibilis est ad omnia, secundum opinionem, quæ coniecturis, aut existimatione, aut imperceptibili dæmonum afflatu, aut superstitiosa sorte colligitur. Nihil igitur aliud est hæc ars, quam superstitiosorum hominum fallax conjectura, qui ob multi temporis usum de reb. incertis scientiā fecerunt, in qua emungendæ pecuniæ gratia decipiant imperitos, atq; ipsi simul decipiantur. Quod si ars istorum vera est, & ab illis intelligitur, unde tot & rāti errores ebulliunt in eorū Prognosticationibus? sin minus, nonne frustra, & stulte, & impie de rebus nullis, aut non intellectis, sciētiam profitentur? Sed cautiores illorum de futuris non nisi obscura pronunciāt, & quę ad omnem rem, & tempus, & principem, & nationē adplicari possunt, ambigua Prognostica artificiosa versutia confingunt. Postea vero quā aliquid horum acciderit: tunc illius colligunt causas, atq; post factum vetera vaticinia novis rationibus stabiliunt, ut videantur prævidisse, quemadmodum somniorum interpretes, ubi somnium viderint, nihil certi intelligunt: ubi autē post aliquid eis evenerit, tunc ad id, quod accidit, aptāt etiam somnium visum. Præterea cum impossibile sit, in tāta stellarum varietate non semper invenire quasdam bene, quasdam male positas, occasionē capiunt ex his dicendi quod volunt: & quib. volunt vitam, salutem, honores, opes, potentiam, victoriam, sanitatem, sobolē, amicos, conjugia, vel sacerdotia, magistratus, similiaq; prædicunt. Quod si quib. sint male propitii, iis mortes, suspendia, dedecora, clades, exilia, orbitates, languores, calamitatesque renunciant, non tā ex scelerata arte, quā ex sceleratis affectib., huic impiæ curiositati credulos homines pertrahentes in exitiū, populos ac Principes sæpe funestis seditionib. ac bellis inter se cōmittentes. Quod si cum Prognosticis illorum fortuna coincidat, ut inter tot ambigua, unum aut alterum verum evenerit, mirum, quam tunc cristas efferunt, quam id insolentissime prædicant. Quod si assidue mentiuntur, convincantur mendacii, id tunc excusant blasphemia, vel mendacium mendacio tegunt, inquientes: Sapientem dominari astris, cum revera nec astra sapienti, nec sapiens astris sed utrisque dominetur Deus: aut ajunt, Ineptitudinem recipientis cœlestibus influxibus obstitisse, ulteriorem autem fidem requirentib. irascuntur, & inveniūt circulatores illi interim principes & magistratus, qui illis credant omnia, ac ornent publicis stipēdiis, quum revera nullum genus hominum Reipu. sit pestilentius,

quam

quàm istorum, qui ex astris, ex inspectis manibus, ex somniis, consimilibusque divinationum artificiis futura pollicentur, & vaticinia spargunt, homines insuper & Christo, & omnib. in illum credentibus semper offensi: de quibus Cornelius Tacitus conqueritur; Mathematici, (sic enim eos vulgo nominant) inquiens, genus hominum Principibus infidum, credentibus fallax, à civitate nostra semper prohibentur, sed expellun ut nunquam. Quin & Varro, author gravis, omniũ superstitionum vanitates ex Astrologiæ sinu profluxisse testatur. Erat n. in Alexandria vectigal, quod Astrolog. persolvebant, blacenominon, à stultitia sic nuncupatum, quia ex ingeniosa stultitia quæstum facerent, nec, nisi stulti & temerarii homines illos consulere soleant; quippe si ab Astris est hominum vita atq; fortuna, quid timemus; quid solicitamur? quin Deo hæc & cœlis, qui nec errare, nec malum agere possunt, relinquamus atq; homines cum simus, non plus, quam oportebat, ultra vires nostras altum, sed humana duntaxat sapiamus; quin & Christiani cum simus, Christo relinquamus horas, & momenta Deo Patri, qui ea posuit in sua potestate. Quod si vero vita nostra atq; fortuna ab Astris non sunt, nonne in vacuum currit omnis Astrologus? Sed est hominum genus adeo timidulum, credulumque qui tanquam pueri ad lemurum fabulas plus timent, creduntq; tam ea, quæ non sunt, quam ea, quę sunt, atq; quo res est minus possibilis, hanc eo timent magis, atque quo est verisimilis minus. hanc eo firmius credunt; qui profecto, si non essent Astrologi & divinatores, perirent fame, atq; horum stulta credulitas præteritorum oblita, præsentium negligens, in futura præceps, sic deceptorib. illis favet. ut cum in cæteris hominibus uno mendacio tam suspecta fides reddatur dicentis, ut reliqua omnia vera obscurentur, contra in his mendaciorum magistris una fortuita veritas etiam publicis mendaciis faciat fidem. Quib. profecto, qui maxime confidunt, maxime omnium redduntur infelicissimi, ut solent superstitiosæ illæ nugæ perniciem suis adferre cultoribus, quod in Zoroaste, Pharaone, Nabuchodonosor, Cæsare, Crasso, Pompeio, Deiotaro, Nerone, Iuliano apostata testatur antiquitas, ut his nugis fuere deditissimi, sic earundẽ confidentia periere infelicissimi, & quibus læta cuncta promiserant Astrologi, mœsta provenerunt omnia, ut Pompeio, Crasso, & Cæsari, quibus neminem eorum, nisi jam senem, nisi domi, nisi cum gloria moriturum promiserunt, attamen quisque eorum male & immature periit. Pertinax profecto & præpo-

sterum

ſterum hominum genus, futura ſe præſcire qui profiteantur, præteritorum & præſentium ignari: & cum omnibus omnia occultiſſima ſe dicturos profiteantur, quid in propria domo, quid in thalamo ſuo fiat, ſæpiſſimè neſciunt: cujuſmodi aſtrologum Motus Angelicus hoc Epigrammate perpulchro taxavit:

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati.
Omnibus & quæ ſint fata futura, monent.
Omnibus aſt vxor quod ſe tua publicat, id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla monent.
Saturnus procul eſt, iamq; olim cæcus, ut aiunt,
Nec prope decerneris à puero lapidem,
Luna verecundis formoſa incedit ocellis,
Nec niſi virgineam virgo videre poteſt.
Iuppiter Europem, Martem Venus, & Venerem Mars.
Daphnem Sol, Herſen Mercurius recolit.
Hinc factum aſtrologe eſt, tua cum capit vxor amantes.
Sydera ſignificent ut nihil inde tibi.

Præterea quàm inter ſe de his ipſis judiciorum regulis diſſentiant Iudæi, Chaldæi, Ægyptij, Perſæ, Græci, Arabes, omnibus notum eſt; & quomodo omnem antiquorum aſtrologiam abiicit Ptolemæus, & hunc ut defendit Abenrodam, ita laceſſit Albumaſar, atque omnes hos lacerat Abraam Abenazara Hebræus; denique Dorotheus, Paulus Alexandrinus; Ephæſtion, Maternus, Aomar, Tebit, Alchindus, Zahel, Meſſaballa, & fere omnes alii aliter ſentiunt & opinantur, & cum quæ dicunt, probare vera nequeunt, ſola experimenti ratione ſeſe tuentur, nec ſuper ea quidem omnes unanimiter conveniunt; neq; minus de domorum proprietatibus, ex quibus omnium eventuum prædictionem venantur, diſcrepant, quas aliter aſſignat Ptolemæus, aliter Heliodorus, aliter Paulus, aliter Manlius, aliter Maternus, aliter Porphyrius, aliter Abenragel, aliter Ægyptii, aliter Arabes, aliter Græci & Latini, aliter veteres, aliter recentiores. Quandoquidem etiam initia finesq; domorum, quonam modo conſtituere oporteat, inter eos nondum liquet, cum hæc aliter fabricant antiqui, aliter Ptolemæus, aliter Campanus, aliter Ioannes de Regio-monte; vnde fit, ut ſuis ipſimet obſervationibus ſibi fidem adimant, cum locis eiſdem diverſi diverſas adſcribunt proprietates, initia atq; fines. Impium hominum genus, qui quæ ſolus Dei ſunt, tribuunt aſtris, & nos liberos natos, ſiderum ſervos faciunt; & cum ſciamus Deum creaſſe omnia bona, illi

ſtellas

ſtellas aliquas malevolas, & ſcelerum authores, & malorum influxuum tradunt, non abſq; maxima Dei cœlorumq; injuria, ſtatuentes, in cœleſtibus, in illo divino ſenatu mala & ſcelera facienda decerni, & quicquid à nobis voluntatis culpa perpetratur, quod vitio materiæ in natura præter ordinem accidit, totum imputant ſyderibus. Iam vero & hæreſes, & infidelitates perniciosiſſimas docere non verentur, videlicet dum donũ prophetiæ, vim religionum, arcana conſcientiæ, imperium in dæmones, virtutem miraculorum, efficaciam ſupplicationũ, futuræ vitæ ſtatum omnia pendere ab aſtris, ab illis largiri, ex illis cognoſci impia temeritate fatentur. Dicunt enim, aſcendente Geminorum ſydere, idq; Saturno Mercurioq; ſub Aquario junctis, in nona cœli plaga naſci Prophetam: ideoque Chriſtum Dominum tot claruiſſe virtutibus, quia eo in loco Saturnum habuerit in Geminis. Religionum etiam ſectas, quibus Iovem præcipuum præficiunt patronum, per cæterarum ſtellarum commixtiones diſtribuunt, ita ut Iupiter ille cum Saturno religionem faciat Iudæorum, cum Marte Chaldæorum, cum Sole Ægyptiorum, cum Venere Saracenorum, cum Mercurio Chriſtianorum, cum Luna eam, quam futurã dicunt, Antichriſti: atque Moyſen Iudæis ſabbathi diem ex aſtrologicis rationibus inſtituiſſe religioſum, ideoque errare Chriſtianos, qui diem ſabbathi Iudæorum ritu operibus vacantes non feriantur, cum ſit illa dies Saturni: Fidelitatem autem cuiuſq;, cum ad homines, tum ad Deum, profeſſamque religionem, conſcientiæ etiam arcana à parte ſolis, ac tertia, nona, undecimaq; cœli domiciliis deprehendi poſſe putant, prænoſcendiſq; hominum cogitationibus, &, ut ajunt, intentionib. multi multas admodum regulas tradunt, ipſiſq; divinę omnipotentię miraculoſis operibus, puta univerſalis diluvii, & datæ per Moyſen legis, ac Virginis puerperio, cœleſtium configurationes cauſas præficiunt, ac Chriſti redemptricem humani generis mortem, Martis opus fuiſſe fabulantur. Quin & Chriſtum ipſum in miraculis ſuis horarum electione uſum, quibus illum Iudæi lædere non poſſent, dum aſcenderet Hieroſolymam: ideoq; vetantibus diſcipulis dixiſſe: Nonne duodecim horæ ſunt diei? Dicunt præterea, ſi cui Mars in nona cœli domo feliciter locatus fuerit, hunc dæmones ab obſeſſis ſola præſentia expulſurum: qui vero Luna atq; Iove cum capite draconis in medio cœli conjunctis, Deo ſupplicaverit, omnia illum quæcunq; petierit, impetraturum: porro futuram vitæ felicitatem à Iove Saturnoque largiri. Quod ſi quis Saturnum

ctum in Leone feliciter constitutum habuerit in Genesi, ejus animam post hanc mortalem vitam innumeris angustiis liberatam, ad cœlum & originis suæ primordia, applicatam diis, transituram. Atq; tamen istis execrandis nugis, perniciosissimisque hæresibus, Petrus Apponensis, Rogerius, Bacon, Guido Bonatus, Arnoldus de Villa nova, Philosophi: Alyacēsis Cardinalis & Theologus, & pleriq; alii Christiani nominis doctores, haud absq; hæreseos infamia subscribunt, & sese vera hæc expertos esse testati atq; tueri audent. Scripsit autē adversus astrologos recentioribus annis duodecim libris Ioannes Picus Mirandula, copia tanta, ut vix ullum perierit argumentum: tanta autem efficacia, ut hactenus nec Lucius Bantinus acerrimus Astrologiæ propugnator, nec alius quisquā hujus artis defensor, hanc ab adductis à Pico rationib. potuerit salvare. Is n. probat validissimis argumentis, illam non hominum, sed malorum dæmonum fuisse inventum quod idem etiam Firmianus ait, per quam illi omnem Philosophiā, medicinam, leges atque religionem in humani generis exterminium nisi sunt abolere. Nam primum quidem religioni fidem adimit, miracula extenuat, providentiam tollit, dum omnia constellationum vi provenire, & à syderibus fatali necessitate pendere docet: insuper vitiis patrocinatur, excusans quasi cœlitus in nos descēdentib.: bonas quascunq; artes contaminat atque evertit, inprimis Philosophiam, rerum causas veris rationibus ad fabulas traducens, deinde Medicinam à naturalibus efficacibusque remediis ad vanas observationes, perversasq; & corpori & animo exitiales superstitiones convertens. Porro leges, mores, & quascunque humanæ prudentiæ artes in totum pessundans, cum quo tempore, qua ratione, quibus mediis quid agendum, sola Astrologia consuletetur, solaque vitæ & morum & rei publicæ & privatæ sceptra teneret, tanquam de cœlo omnium trahens authoritatem, vanaq; putarentur cætera omnia, quæ hanc non agnoscerent patronam. Dignissima profecto ars, quam olim ēt dæmones profiterentur in fallaciam hominum, & in injuriam divinitatis. Iam vero & Manichæorū hæresis arbitrii libertatem in totum tollens & auferens, non aliunde emanavit, quā ex astrologorum de fato falsa opinione atq; doctrina. Ex eodem fonte & Basilidis hæresis emanavit, qui trecentos sexaginta quinque cœlos, per successionem & similitudinem ab invicem factos pronunciavit, & horum ostensionem esse numerum dierum anni, atque singulis eorum certa principia, &
virtu-

virtutes, & angelos assignans, atque illis nomina adfingens; esse autem omnium principem Abraxas, quod nomen juxta Grecam literaturã, continet in se tercẽtum sexagiuta quinq;, quot videlicet sunt illorum cœlorũ locales positiones ab illo cõmentæ. Hæc ideo narrata sunt, ut cognoscatis, Astrologiã etiam hæreticorum progenitricem esse. Porro Astrologiam hanc divinatoriam, sicut splendidissimi quiq; explodunt Philosophi, sic Moyses, Esaias, Iob, Ieremias, cæterique antiquæ legis detestantur Prophetæ, & è Catholicis Doctoribus Augustinus, illam à Christiana religione expellendam censet. Hieronymus hanc Idololatriæ genus esse disputat. Rident eã Basilius & Cyprianus; refutant Chrysostomus, Eusebius & Lactantius; invehuntur Gregorius, Ambrosius, atq; Severianus, sanctumque Toletanum Concilium eam prohibet atq; damnat; etiam in synodo Martini, & abs Gregorio juniore, & Alexandro tertio Pontificibus anathematizata, & à civilibus Imperatorum legibus punita. Apud veteres Romanos sub Tiberio Vitellio, Diocletiano, Constantino, Gratiano, Valentiniano, Theodosio Imperatoribus urbe prohibita, ejecta atq; punita; ab ipso etiam Iustiniano capitis supplicio percussa: quod ex Codice ejus manifestum est.

De Divinationibus in genere. CAP. XXXII.

ADmonet hic locus etiam de cæteris divinationum artib dicere, quæ non tam observatione cœlestium, quam rerum inferiorum quandam cœlestium umbram & imitationem habentium, vaticinia præbent, ut illis intellectis melius cognoscatis, hanc astrologicam arborem, de qua tales fructus descendunt, atque abs qua velut Lernæa hydra, multorum capitum fera generata est. Inter artes itaque ad divinandum quæstum properantes, physiognomia, metoposcopia, chiromantia, (de qua etiam supra diximus) aruspicia, speculatoria, & onirocritica; quæ est somniorum interpretatio, ac furentium oracula hic sedem sibi vindicarunt. Omnia autẽ hæ artificia nullius solidæ doctrinæ sunt, nec ullis certis rationibus constant, sed de rebus occultis, aut fortuita sorte, aut spiritus agitatione, aut apparentibus quibusdam conjecturis inquirunt, quæ ex quotidianis & longi temporis sumptæ sunt observationibus. Solent enim omnes illæ divinationum prodigiosæ artes, non nisi experientiæ titulo se defendere, & se obiectionum vinculis extricare, quoties aliquid supra fidem

ac præ

ac præter rationem doceant polliceanturq; : de quibus omnibus sic in lege præceptum est. Non inveniatur in te, qui lustret filium, ducens per ignem, & ariolos sciscitetur: aut observet somnia atque auguria: nec sit maleficus, nec incantator; quoniam hæc abominatur Dominus.

De Physiognomia. CAP. XXXIII.

HArum itaq; Physiognomia naturam (ut ait) ducem secuta, ex totius corporis inspectione, quæ sunt animæ & corporis affectiones, quæ hominis fortuna, probabilibus signis se assequi posse præsumit, quatenus hunc Saturnium aut Iovialem, illum Martium aut Solarem, alterum Venereum, Mercurialem, aut Lunarem pronunciat: & ex corporis habitudine illorum horoscopia colligit: ex affectibus paulatim (ut ajunt) ad causas videlicet astrologicas transcendens, ex quibus postea nugatur, quicquid lubet.

De Metoposcopia. CAP. XXXIV.

MEtoposcopia autẽ ex solius frontis inspectione omnia hominum initia, progressus & fines sagacissimo ingenio ac docta experientia se præsentire jactat; ipsa se etiam Astrologiæ alumnam faciens.

De Chiromantia. CAP. XXXV.

CHiromantia autem in vola manus pro numero planetarum septem montes effingit: atque ex lineis, quæ ibi conspiciuntur, quæ hominis complexio, qui affectus, quæ vita, quæ fortuna; sese posse cognoscere arbitratur per linearum harmonicam correspondentiam; ceu per cœlestia quædam stigmata nobis à Deo & natura illic impressa; & quæ Deus, authore Iob, posuit in manibus hominum, ut inde noscat unusquisque opera sua, quamvis reverà divinus propheta illic non de chiromantica vanitate, sed de arbitrii libertate locutus fuerit. Præterea tuentur se prædicti divinatores, quòd licèt non per rerum causas, tamen per signa ab eisdem, similibusve causis impressa, quæ semper sint eadem rebus eisdem, similiaque similibus de effectibus possent judicare: dicuntque: iis artibus usum quondam Pythagoram, qui adolescentum mores, naturas, ingenia, ex oris & vultus, totiusq; corporis filo ac habitu conjectabatur: quemque idoneum judicabat, hunc in disciplinam recipi jubebat. Idem consuevisse Pharaotem Indorum regem, narrat Philostratus: verùm harum omnium artium errorem non alia ratione nobis impugnare necesse est,

nisi ea ipsa, quod deficiunt videlicet omni ratione. Scripserunt tamen de istis permulti ex antiquis viri gravissimi, Hermes, Alchindus, Pythagoras, Pharaotes Ind⁹, Zophyrus, Helenus, Ptolemæus, Aristoteles, Aspharabius: præterea Galenus, Avicenna, Rasis, Iulianus, Maternus, Loxius Phylemon, Palæmon, Constantinus, Africanus: ex Romanis denique Principibus, L. Sylla, & Cæsar Dictator ejus studiosissimi fuêre. Ex posterioribus verò Petrus Apponensis, Albertus Teutonicus, Michaël Scotus, Antiochus Bartholomæus, Coclites, Michaël Zavonarola, Antonius Cermisonus, Petrus de Arca, Andreas Corvus, Tricassus Mantuanus, Ioannes de Indagine, & plerique alii illustres Medici: omnes tamen ultra conjecturas, & experientiæ observationes tradere queunt nihil. Non esse autem conjecturis illis, & observationibus ullam veritatis regulam, ex eo manifestum est, quia figmenta sunt voluntaria, & super quibus ipsi etiam æqualis doctrinæ, & authoritatis illarum Doctores non concordant. Quare vehementer delirant, errantque omnes, qui per hæc signa, ultra corporis complexionem, & naturæ dispositionem, mores quoque ipsos & fortunæ, animique affectus prædicere volunt: quod in Zopyri judicio de Socrate, satis comprobatum est. Nec vobis fidē faciat, quod Appion Grammaticus scriptum reliquit, Alexandrum quendam tam disertè imaginum similitudines pinxisse, ut ex his Metoposcopus futuræ aut præteritæ mortis annos dixerit: quod quidem posse iis artibus sciri, non tam incredibile est, quàm impossibile: sed solet hoc nugivendum hominum genus, instinctu malorum dæmonum sic delirare, trahentium illos ab errore in superstitionem, & ab hac paulatim in infidelitatem.

Iterum de Geomantia. CAP. XXXVI.

GEomantia etiam (de qua & in Arithmetica locuti sumus) quæ projectis punctis, vel casu, vel vi quadam deductis, ex quibus per pares & impares numeros, figuras quasdam cœlestibus attributas componit, per quas divinatur, idcircò omnes illius scriptores Astrologiæ filiam testantur. Est & alia Geomantiæ species, quam Almadal Arabs introducit, quæ ipsa per conjecturas quasdam à similitudinibus sumptas ex terræ crepitu, motu, scissura, tumore, vel sponte, vel ab æstu & caumate, aut tonitruis provenientibus divinatur, quæ ipsa etiam inani Astrologiæ superstitione fulcitur, horas, & lunationes, & syderum ortus, figurasque coobservans.

De Aruspicia. CAP. XXXVII.

AVgurium verò, cujus multæ admodum sunt species, ars ipsa priscis temporibus in magna observatione fuit, ac tãta, ut nihil eorum, quæ ad publica, vel ad privata pertinerent, inauspicatè perfecerint. Hæc ars antiquissima est, ut tradit Pomponius Lætus, à Chaldæis ad Græcos, apud quos Amphiareus Tyresias, Mopsus Aphilotes, & Calchas summi augures habiti sunt, à Græcis ad Hetruscos venit, ab illis ad Latinos. Et ipse Romulus augur fuit, & magistratus instituit auguriis cõfirmari: & Dionysius tradit antiquam augurandi artem fuisse, etiam Aboriginum: & Ascanium, priusquam aciem contra Mezentium educeret, augurium captasse: quod ubi felix conspexit, pugnavit, atque vicit Denique Phrygii, Pisidæ, Cilices, Arabes, Vmbri, Thusci, & multi alii populi auguria secuti sunt. Lacedæmonii etiam Regibus suis augurem assessorem dederunt, & publico interesse concilio voluere, & apud Romanos augurum collegium. Huic arti fidem fecerunt, qui docuerunt, à cœlestibus corporibus quædam præsagiorum lumina super animantia quæque in hæc inferiora descendere: velut signa quædam in eorum motu, situ, gestu, incessu, volatu, voce, cibo, colore, opere, eventu constituta, quibus tanquã insita quadam vi occulta, ac tacito quodam consensu cum cœlestibus corporibus, quorum viribus afficiuntur, sic cõveniant, ut possint omnia hæc præsagire, quæcunque cœlestia corpora cogitârunt facere. Ex quo patet, hanc divinationem non nisi conjecturas sequi, partim à siderum, ut ajunt, influentiis, partim à parabolicis quibusdam similitudinib⁹ sumptas, quibus nihil est fallacius. Quare rident eam Panætius, & Carneades, Cicero, Chrysippus, Diogenes, Antipater, Iosephus, & Philo: damnant Lex & Ecclesia Atque hujuscemodi sunt illa Chaldæorum, Ægyptiorumque mysteria, quę quondam Hetrusci, deinde Romani, & hodie adhuc superstitiosum hominum vulgus, velut oracula adorat.

De Speculatoria. CAP. XXXVIII.

EX eodem fundamento prodit Speculatoria, quæ fulmina, & fulgura, cæterasque elemẽtorum impressiones, insuper ostenta, portenta, prodigia interpretatur, non tamen alia via, quàm conjecturæ & similitudinis, quam equidem plurimum errare manifestum est, quòd hæc omnia naturalia opera sunt, non prognostica.

De Somnispicia. CAP. XXXIX.

ACcedit Onirocritica, quæ est somniorum interpretatio; quorum interpretes propriè Conjectores vocantur: quemadmodum canit Euripides:

Qui benè coniectat, is vates optimus esto.

Cui artificio etiam, & quidem magni Philosophi haud parum tribuerũt, præcipuè Democritus, Aristoteles, & ejus sectator Themistius, atque Synesius Platonicus, sic innitentes exemplis illis somniorum, quæ casus aliquis vera fecit, ut inde nihil frustrà somniari suadere conentur. Dicunt enim, quod quemadmodum cœlestis influxus in corporali materia formas producat diversas, sic ex eisdem influxibus in potentia phantastica, quæ organica est, phantasmata imprimi cœlesti dispositione, effectui cuipiam producendo consentanea: maximè verò in somniis, quia animus tunc à corporeis, exterisq; curis relaxatus, liberius divinos illos suscipit influxus: unde multa dormientibus in somniis innotescunt, quæ latent vigilantes. Hac itaque potissimùm ratione ipsis somniis veritatis opinionem conciliare nituntur. De causis tamen somniorum tam intrinsecis quàm extrinsecis, non omnes in unam sententiam conveniunt: nam Platonici illas referunt in species & notiones animi concretas. Avicenna in intelligentiam ultimam moventem lunam, medio illius luminis, quo irradiatur phantasia hominum dum dormiunt. Aristoteles refert in sensum communem, sed phantasticum. Averroës in imaginativam, Democritus in idola à rebus decisa, Albertus in influxum superiorũ, mediis tamen quibusdam speciebus, qua continuò defluunt à cœlo: medici in vapores & humores hæc referunt: alii in affectus & curas vigiliæ: aliquì Arabes in potentiam intellectualem: alii dicunt à potentiis animæ, & influxu cœli & simulachris simul dependere: Astrologi illa à suis constellationibus causari volunt: alii causas illorum in aërem circundantem penetrantemque referunt. Scripserunt præterea de somniorum interpretatione Daldianus & Arthemidorus, & circumferuntur libri sub Abraham nomine, quem Philo in libris de Gigantibus, & de civili vita asserit somniorum solutiones primum adinvenisse, & alii sub Salomonis & Danielis nominibus in hanc rem conficti, in quibus de somniis nihil nisi mera somnia traduntur. Sed ipse M. Tull. in suis divinationum libris adversus hanc vanitatem, eorumque stultitiam, qui somniis fidem habent, validissimis rationibus disputat: quas hîc enumerare omitto.

De Furore. CAP. XL.

SED (quod ferè præterieram) istis somniatoribus eos etiam adnumeremus, qui furentium vaticiniis divinitatis fidem præbent, eosque qui & præsentium notitiam, & præteritorum memoriam, omnemque humanum sensum perdiderunt, divinam futurorum præscientiam assecutos putant, & quæ sapientes, vigilantesq; nesciunt, videre insanos, & dormientes, ac si plus, quā sanis, vigilantibus, intelligentibus & præmeditantibus, Deus sit propinquior: infelices profectò homines, qui his vanitatibus credunt, illisque imposturis obediunt, qui hujusmodi pascunt artifices, illorumq; ventri ingenia sua, suamque fidem submittunt. Quid namque aliud putabimus furorem, quàm alienationem humani animi, ab ipsis malis dæmonibus exagitati, aut per astra, aut per inferiora instrumenta ab immundis spiritibus deducta? quod ita expressisse videtur Lucanus, dum inducit Arvum Thuscum vatem:

Fulminis edoctum motus, venasq; calentes
Fibrarum, & motus errantis in aëre pennæ.

Post lustratam urbem, post mactatam victimam, post inspecta exta, tandum figulum in hæc verba protulisse sententiam:

Quod cladis genus, ô superi, qua peste paratis
Sævitiam? extremi multorum tempus in unum
Convenêre dies, summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudisset Aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus.
Si sævum radiis Nemæum Phœbe Leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,
Succensusq; tuis flagrasset curribus æther,
Hi cessant ingens, Tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis, cauda Chelasq; peruris,
Quid tantum Gradive paras? nam mitis in alto
Iuppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
Sidus habet, motuq; celer Cyllenius hæret,
Et cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
Deseruêre suos, mundoq; obscura feruntur,
Ensiferi nimium fulget latus Orionis,
Imminet armorum rabies, ferriq; potestas
Confundet ius omne manu, sceleriq; nefando
Nomen erit virtus, multosq; exibit in annos.

Omnia itaque hæc divinationum artificia in ipsa Astrologia suas radices & fundamenta habent. Nam sive corpus, vultus,

manus, inspecta sint, sive somnium, sive prodigium visum sit, sive auspicium, sive furor afflaverit, cœli figuram erigendam consulunt, ex cujus indiciis, unà cum similitudinum, signorũ-que conjecturis significatorum venantur opiniones: ita divinationes omnes Astrologiæ artem usumq; sibi deposcunt, ut hanc veluti clavem, ad omnium arcanorum notitiam necessariam fateantur. Quare omnes hæ divinationum artes quantum absint à veritate, palàm sese offerunt ex eo, quod principiis utantur tam manifestè falsis, ac Poëtica temeritate confictis: quæ cum nec sunt, nec fuerunt, nec erunt unquam, tamen causas & signa eorum esse solent, quæ sunt rerum eventus, contra apertam veritatem in illa referentes.

De Magia in genere. CAP. XLI.

EXigit etiam hic locus, ut de Magia dicamus: nam & ipsa cum Astrologia sic conjuncta, atq; cognata est, ut, qui Magiam sine Astrologia profiteatur, is nihil agat, sed tota aberret via. Suidas Magiam à Magusæis, & nomen, & originem traxisse putat. Communis opinio est, nomen esse Persicum, cui adstipulantur Prophyrius, & Apuleius, & significare eorum lingua idem, quod sacerdotem, sapientem, sive Philosophum. Magia itaque omnem Philosophiam, Physicam & Mathematicam complexa, etiam vires religionum illis adjungit: hinc & Goëtiam, & Theurgiam in se quoque continet. Qua de causa Magiam plerique bifariam dividunt, in naturalem videlicet & cæremonialem.

De Magia naturali. CAP. XLII.

NAturalem Magiam non aliud putant, quàm naturalium scientiarum summam potestatem, quam idcircò summũ Philosophiæ naturalis apicem, ejusque absolutissimam consummationem vocant: & quæ sit activa portio Philosophiæ naturalis, quę naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum, & opportuna applicatione opera edit, supra omnem admirationis captum. Magia Æthiopes maximè & Indi utebantur, ubi herbarum & lapidum, cæterorumque ad id spectantium facultas suppetebat. Ejus meminisse volunt Hieronymũ ad Paulinum, ubi ait, Apollonium Tyanæum fuisse magum seu Philosophũ, ut Pythagorici. Ejus etiam generis fuisse Magos, qui Christum natum muneribus invisentes adoraverunt, quos Euangeliorum interpretes exponũt Chaldæorum Philosophos: quales fuēre Hiarchas apud Brachmanas, Tespion

apud

apud Gymnosophistas, Budda apud Babylonios, Numa Pompilius apud Romanos, Zamolxides apud Thracas, Abbaris apud Hyperboreos, Hermes apud Ægyptios, Zoroastes Oromasi filius apud Persas. Nam Indi, & Æthiopes, & Chaldæi, & Persæ hac maximè præcelluêre Magia; qua idcircò (ut narrat Plato in Alcibiade) imbuuntur Persarum regum filii, ut ad mundanæ Reipublicæ imaginem, suam & ipsi Rempublicam administrare, distribuereque condiscant; & Cicero in Divinationum libris ait, neminē apud Persas regno potiri, qui prius Magiam non didicerit. Magia itaque naturalis ea est, quæ rerum omnium naturalium atque cælestium vires contemplata, earundemque sympathiam curiosa indagine scrutata, reconditas ac latentes in natura potestates ita in apertum producit; inferiora superiorum dotibus tanquam quasdam illecebras sic copulans per eorum mutuam applicationem adinvicem, ut exinde stupenda sæpè consurgant miracula, nō tam arte quàm natura, cui se ars ista ministram exhibet hæc operanti. Nam Magi, ut naturæ accuratissimi exploratores, cōducentes ea, quæ à natura præparata sunt, applicando activa passivis, sæpissimè ante tempus à natura ordinatum effectū producunt, quæ vulgus putat miracula, cum tamen naturalia opera sint, interveniente sola temporis præventione; ut si quis in mense Martio rosas producat, & maturas uvas, aut satas fabas, vel petroselinum intra paucas horas excrescere faciat in perfectam plantam, & iis majora; ut nubes, pluvias, tonitrua & diversorum generum animalia, & rerum transmutationes quamplurimas, cujusmodi multas fecisse se jactat Rogerius Bachon pura & naturali Magia. Scripseruut de illius operibus Zoroastes, Hermes, Euantes rex Arabum, Zacharias Babylonius, Ioseph Hebræus, Bocus, Aaron, Zenotenus, Kirannides, Almadal, Thetel, Alchindus, Abel, Ptolemæus, Geber, Zahel, Nazarabub, Tebith, Ærith, Salomon, Astrophō, Hipparch⁹, Alcmæon, Apollonius, Tryphon, & plerique alii, quorū aliqua opera adhuc integra, & pleraque fragmenta adhuc extant, & ad manus meas aliquando pervenerunt. Ex recentioribus verò scripserunt in naturali Magia pauci, & illi quidem pauca, ut Albertus, Arnoldus de Villa nova, Raymundus Lullus, Bachon, & Aponus, & author libri ad Alphonsum, sub Picatricis nomine editus, qui tamen unà cum naturali Magia plurimum superstitionis admiscet: quod quidem fecerunt & alii,

De magia Mathematica. CAP. XLIII.

SVnt præterea alii naturæ sagacissimi æmulatores, inquisitoresq; audacissimi, qui absque naturalibus virtutibus ex solis mathematicis disciplinis, adscitis cœlorũ influxibus, sese naturæ operum similia producere posse pollicentur, ut corpora euntia, vel loquẽtia, quæ tamen non habeant virtutes animalis: qualis fuit columba Archytæ lignea, quæ volabat: & statuæ Mercurii, quæ loquebantur, & caput æneum ab Alberto Magno fabricatum, quod locutum perhibent. Excelluit in istis Boetius vir maximi ingenii, & multiplicis eruditionis: ad quem de istiusmodi scribens Cassiodorus, Tibi, inquit, ardua cognoscere, & miracula monstrare propositum est: tuæ artis ingenio metalla mugiunt. Diomedes in ære gravius buccinatur, æneus anguis insibilat, aves simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere, parva de illa referimus, cui cœlum imitari fas est. De istis puto artificiis dictum est, quod apud Platonem legimus in undecimo de Legibus: Ars data est mortalibus, qua res posteriores quasdam generarent, nõ quidem veritatis & divinitatis participes, sed simulachra quædam sibiipsis cognata deducerent: atque eousque progressi sunt Magi homines audacissimi omnia perpetrare, favente maximè antiquo illo, & valido serpente scientiarum pollicitatore, ut similes illi tãquam simiæ, Deum & naturam æmulari conarentur.

De Magia venefica. CAP. XLIV.

EST præterea naturalis Magiæ species, quã veneficam, sive pharmaciam vocant, quæ poculis, philtris, variisque veneficiorum medicamentis perficitur: cujusmodi Democritus confecisse legitur, quo boni, felices, fortunatique filii gignantur: & aliud, quo avium voces ritè intelligamus, sicut de Apollonio narrant Philostratus, atque Porphyrius Vergilius etiam de quibusdam herbis Ponticis locutus dixit.

His ego sæpè lupum fieri, & se condere sylvis
Mœrim, sæpè animas imis exire sepulchris,
Atq; satas aliò vidi traducere messes.

Et Plinius narrat, quendam Demarchum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Iovi Lycæo humana hostia faciebãt, immolati pueri exta degustasse, & in lupum se convertisse: propter quam hominum in lupos immutationem putat Augusti-

nus

nus Pani Lycæo & Iovi Lycæo nomen esse impositum. Narrat idem Augustinus, dum esset in Italia, quasdam fœminas magas, Circes instar, dato viatoribus veneficio in caseo, eos in jumēta vertisse, cumq; portassent, quæ placuissent, onera, rursus in homines restituisse, idq; patri cuidam Præstantio tunc accidisse. Sed & ne quis hæc putet omnino deliramenta esse & impossibilia, is recordetur, quomodo Sacræ literæ narrāt, Nabuchodonosor Regem mutatum in bovem, & septem annis fœno vixisse, tandem Dei misericordia in hominem rediisse; cujus corpus post mortem illius filius Euilmerodach in escam dedit vulturibus, nequando resurgeret à mortuis, qui jam de bestia redierat in hominem: & hujusmodi plura de magis Pharaonis narrat Exodus. Verū de iis, sive magis, sive veneficis, loquitur Sapiens, dum dicit: Exhorruisti illos Deus, quia horribilia opera tibi faciebant per medicamina. Illud preterea vos scire volo, non solùm naturalia scrutari hos magos, verū etiam ea, quæ naturam comitātur, ac quodam modo exuunt, ut motus, numerus, figuras, sonos, voces, concentus, lumina, & animi affectus atque verba. Sic Psylli & Marsi convocabāt serpentes, alii aliis deprimentes fugabant: sic Orpheus Argonautarum tempestatem hymno compescuit, & Homerus narrat Vlyssi sanguinem verbis restrictum: & in lege duodecim Tabularum iis qui messes excantassent, pœna constituta est, ut nō dubium sit, magos etiam solis verbis & affectibus, aliisque similibus non in seipsos modò, sed etiam in res extraneas sæpè mirum aliquem producere effectum. Quæ omnia non secus vim insitam in res alias profundere, illasque ad se trahere, vel abs se repellere, seu alio quovis modo efficere putant, quàm magnes ferrum, & succinum paleas trahunt, sive adamas & alium magnetem ligant, sicque per hanc rerum gradariam ac concatenatam sibi sympathiam non solum dona naturalia & cælestia, sed etiam intellectualia & divina Iamblichus, Proculus, atque Synesius ex magorum sententia desuper suscipi posse confirmant: quod Proculus in libro de sacrificio, & magia fatetur, scilicet per hujusmodi rerum consensum magos etiam numina evocare solitos. Ad tantam enim quidam eorum devoluti sunt insaniam, ut ex diversis stellarum constellationibus, per temporum intervalla & quadam proportionum ratione ritè observatis constructam imaginem cælitum nutu vitæ intellectusq; spiritum accepturam putent, quo consulentibus illam, respondeat & occultæ veritatis arcana revelet. Hinc patet hanc naturalem magiam nonnunquam in

Goëtiam & Theutgiam reclinatam, sæpissimè malorum dæmonum vatramentis erroribusque obretiri.

De Goetia & Nicromantia. CAP. XLV.

CÆremonialis autem magiæ partes, sunt Goëtia atqu Theurgia, Goëtia immundorum spirituum commercii inauspicata, nefariæ curiositatis ritibus, illicitis carminibus & deprecamentis concinnata, omnilegum placitis est extermi nata & execrata. Hujus generis sunt, quos necromanticos & maleficos hodiè nuncupamus,

Gens invisa diis maculandi callidæ cœli,
Quas genuit natura, mali qui sydera mundi,
Iuraq; fixarum possunt pervertere rerum.
Nam nunc stare polos & fulmina mittere norunt,
Æthera sub terras adigunt, montesq; revellunt

Hi sunt ergo, qui defunctorũ inclamant animas, & illi, quo veteres dicebant epodos, qui excantant pueros, & in eloquii oraculi eliciunt, & qui dæmones paredros circumferuut, qual quiddam de Socrate legimus, & qui, ut dicitur, spiritus pascũ in vitro, per quos se prophetare mentiũtur. Et hi homines bi fariam proceduut. Nam alii dæmones malos virtute quadam maximè divinorum nominum adjuratos advocare & coger student, quippe cum omnis creatura timet & reveretur nom illius, qui fecit eam, non mirum, si Goëtici & quique etiã in fideles, Pagani, Iudæi, Saraceni, & cujuscunq; prophani collegii sive sectæ homines, divini nomiuis invocatione dæmone astringant. Alii autem nefandissimi, detestando & omnibu ignibus plectendo scelere se dæmonibus submittẽtes, illis sacrificant & adorant, idololatriæ & vilissimæ dejectionis rei ef fecti sunt. quibus criminibus etsi priores non sunt obnoxii. tamen manifestis periculis se exponunt. Nam etiam coacti dæmones invigilant, semper, quo errantes nos decipiant. Ex horum verò Goëticorum anagyri profluxerunt omnes isti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus jurisconsultus appellat, protinusq; corrumpendos esse statuit Cujusmod primus excogitasse dicitur Zabulus, quidam illicitis artibu deditus, deinde Barnabas quidam Cyprius, & hodie adhu confictis titulis circumferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis; item Pauli, Honorii, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronimi, & Eboracẽsis cujusdam, quorũ nugas stultè secuti sunt Alphonsus rex Castellę, Robertus Anglicus, Bacon & Apponus, & plerique alii deplorati ingenii ho

nii homines. Præterea non homines modò, & ſanctos & patriarchas, & angelos Dei tam execrabilium dogmatum fecerunt authores, ſed & libros à Raziele & Raphaële, Adami & Tobiæ angelis traditos oſtentant: qui libri tamen acutius inſpicienti ſuorum præceptorum canonem, rituum conſuetudinem, verborum & characterum genus, extructionis ordinem, inſulſam phraſin, apertè ſeſe produnt non niſi meras nugas, ac impoſturas continere, ac poſterioribus temporibus ab omnis antiquæ magiæ ignaris perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos, ex prophanis quibuſdam obſervationibus noſtræ religionis cæremoniis permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus & ſignaculis, ut perterreant rudes & ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his, qui neſciunt bonas literas Neque tamen propterea patet has artes fabulas eſſe, nam niſi revera eſſent, atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arctè de illis ſtatuiſſent divinæ ac humanę leges, eas exterminandas eſſe de terra. Cur autem Goetici illi ſolis malis utantur dæmonibus, ea ratio eſt, quia boni angeli difficilè comparent, quia Dei juſſum expectāt, nec niſi mundis corde & vita ſanctis hominibus congrediuntur: mali autem faciles ſe exhibent ad invocandum, falſo faventes & divinitatem mentientes, ſemper præſtò, ut aſtu ſuo decipiant, ut venerentur, ut adorentur. Et quia mulieres ſecretorum avidiores ſunt, ac minus cautæ, atque in ſuperſtitionem proclives, faciliuſque illuduntur, ideo illis ſe præbent faciliores, faciuntq; ingentia prodigia; cuiuſmodi de Circe, de Medea, de aliis canunt Poëtæ; teſtantur Cicero, Plinius, Seneca, Auguſtinus, & multi alii tū Philoſophi, tum catholici doctores & hiſtorici, ipſæ etiam Sacræ literæ. Nā in libris Regum legimus Phytoniſſam mulierem, quæ erat in Endor, evocaſſe animam Samuelis Prophetæ, licet pleriq; interpretentur, non fuiſſe animam prophetæ, ſed malignū ſpiritum, qui illius ſumpſerit imaginem. Tamen Hebræorum magiſtri dicūt, quod etiam Auguſtinus ad Simplicianum fieri potuiſſe non negat, quia fuerit verus ſpiritus Samuelis, qui antè completū annum à diſceſſu ex corpore facilè evocari potuit, prout docent Goëtici, Quin etiam magi necromantici illud naturalibus quibuſdā viribus ac vinculis fieri poſſe autumant, ſicut nos in libris noſtris de Occulta philoſophia tractavimus; ideoq; antiqui patres, rerum ſpiritualiū periti, non ſine cauſa ordinaverunt, ut corpora mortuorum ſepelirentur in loco ſacro, & luminibus ſocientur, aqua benedicta aſpergantur, thure incenſo ſuffumigentur, & expientur orationibus,

quouſque

quousq; super terram exciterint. Nam ut ajunt magistri Hebræorum, omne corpus nostrum & carnale animal. quicquid in nobis super materia carnis malè disposita innititur, relinquitur in cibum serpenti, ut ipsi vocant, Azazeli, qui est dominus carnis, & sanguinis, & princeps hujus mundi, & vocatur in Levitico Princeps desertorum, cui dictum est in Genesi: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et in Esaia: Pulvis panis tuus, hoc est, corpus nostrum creatũ ex pulvere terræ, quàmdiu nõ fuerit sanctificatum & transmutatum in melius, ut non amplius serpentis, sed Dei effectum, videlicet ex carnali spirituale juxta verbum Pauli dicentis; Seminatur quod animale est, & resurget quod spirituale est Et alibi; Omnes quidem resurgent, sed non omnes immutabuntur, quia multi remansuri sunt in perpetuum cibum serpentis Hanc itaq; turpem & horridam carnis materiam, ac serpentis cibum mortem deponimus, illam aliquando in meliorem sortem, & spiritualem transmutatam reassumpturi, quod erit in resurrectione mortuorum. Et jam factum est in his, qui primitias resurrectionis degustarunt, & multi hoc ipsum virtute deifici spiritus in hac vita cõsecuti sunt, Enoch, & Helias, & Moyses: quorum corpora transmutata in naturam spiritualem, nõ viderunt corruptionem, nec, sicut cętera cadavera, potestati serpentis relicta sunt. Atq; hæc est illa disceptatio Diaboli cum Michaële de corpore Moysi, cujus meminit in Epistola sua Judas Sed de Goëtia, & Necromantia hæc satis.

De Theurgia. CAP. XLVI.

Theurgiam verò plerique putant haud illicitam. quasi hæc bonis angelis, divinoq; numine tegatur; quum sæpissime tamen sub Dei & angelorum nominibus malis dæmonum fallac is obstringatur. Non solùm siquidem naturalibus viribus, sed etiã certis ritibus, ac cæremoniis cœlestib⁹, & per illa divinas virtutes nobis conciliamus, attrahimus, de quibus multis regulis antiqui magi editis voluminibus pertractant. Omnium autem cæremoniarum pars maxima in munditie servanda consistit; primum quidem animi, deinde etiam corporis, & eorum quæ circa corpus sunt, ut in cute, in vestibus, in habitaculis, in vasis, in utensilibus, oblationibus, hostiis, sacrificiis quorum munditia ad divinorum consuetudinem & contuitum disponit, & in sacris summopere efflagitatur juxta verba Esaiæ, Lavamini & mundi estote, & auferte malum cogitationum vestrarum. Immunditia verò, quia aërem frequenter &

er & hominem inficit, mundissimum illum cœlestium & divinorum influxum disturbat, & mundos Dei spiritus fugat. Verum nonnunquam immundi spiritus & deceptrices potestates, ut venerentur, & adorentur pro diis, etiam hanc munditiam exquirunt: ideò hîc maxima opus est cautela, de quibus latè in libris nostris de Occulta philosophia disseruimus. Verùm de hac Theurgia, sive divinorum magia, plura disputans Porphyrius, tandem concludit, Theurgicis consecrationibus posse quidem animam hominis idoneam reddi ad susceptionem spirituum, & angelorum, ad videndos deos: reditum verò ad Deum hac arte præstari posse inficiatur omnino. Ejus itaque scholæ sunt ars Almadel, ars notoria, ars paulina, ars revelationum, & ejusmodi superstitionum perplura, quæ eo ipso sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diviniora.

De Cabala, CAP. XLVII.

VErùm occurrunt hîc mihi verba Plinii, qui, Est & alia inquit, magices factio, a Moyse etiamnum & Latopæa Iudæis pendens, quæ verba me de Cabala Iudæorum commonefaciunt, quam in monte Sina à Deo ipso Moysi datam, penes Hebræos constans opinio est, ac deinceps per successionũ gradus citra literarum monumenta, usque in Ezræ tempora posterioribus sola viva voce tradita: quemadmodum Pythagorica dogmata olim ab Archippo & Lysiade, qui in Græcia Thebis scholas habuere, tradebantur, in quibus discipuli memoriter doctorum præcepta tenentes, ingenio & memoria pro libris utebantur: sic & Iudæi quidam literas aspernati, in memoria & observatione, ac vocali traditione hanc collocârunt: unde Cabala ab Hebræis, quasi solo auditu unius ab altero receptio nuncupata est. Ars ut refertur, pervetusta, nomen autem non nisi recentibus temporibus apud Christianos cognitum. Ejus verò duplicem tradunt scientiam, unam de Bresith, quam & Cosmologiam vocant, videlicet rerum, creatarum, naturalium & cœlestium vires explicantem, & legis, Bibliæque arcana philosophicis rationibus exponentem, quæ profectò hac ratione nihil differt à magia naturali, qua Salomonem Regem præstitisse credimus. Legitur namque in sacris Hebræorum Historiis, illum disputare solitum à cedro Libani usque ad Hyssopum: item de jumentis, volucribus, reptilibus & piscibus, quæ omnia magicas quasdam naturæ vires præ se ferre possunt: ipse quoque inter posterio-

res Moyses Ægyptius in expositionibus suis super Pentateuchum, & plures Thalmudistæ hanc insecuti sunt. Alteram verò ejus scientiam vocant de Marcana, quæ est de sublimioribus divinarum, angelicarumq; virtutum ac sacrorum nominum, & signaculorum contemplationibus quædã quasi symbolica Theologia, in qua literæ, numeri, figuræ, res, & nomina, & elementorum apices, ac lineæ, puncta & accentus nomina sunt profundissimarum rerum & magnorum arcanorum significativa. Hanc rursus bifariam secant, in Arithmantiam videlicet quæ notaria convocatur, de angelicis virtutibus, nominibus signaculisq; etiam dæmonum ac animarum conditionibus tractans: atque in Theomantiam, quæ divinæ majestatis mysteria, emanationes, sacraque nomina & pentacula scrutatur: quã qui norit, hunc ajunt admirandis pollere virtutibus, ita quòd dum velit, futura omnia præsciat, toti naturæ imperet, in dæmones, & angelos jus habeat, & miracula faciat. Hac putãt Moysen tot signa edidisse, virgam in colubrum. aquas in sanguinem vertisse: ranas, muscas, pediculos, locustas bruchos, ignem cum grandine, vesicas, & tabes Aegyptiis immisisse, primogenitum omne ab homine usque ad pecus interemisse, suosq; deducentem mare aperuisse, fontem de petra, coturnices de cœlo produxisse, aquas amaras dulcorasse, fulgura & nubes per diem, columnam ignis per noctem suis præmisisse, vocem Dei viventis ad populum è cœlis devocasse, arrogantes igne, murmurantes lepra percussisse, malè merentes subita strage, alios terræ hiatu absorptos affecisse. populi cælesti cibo pavisse, serpentes placasse, venenatos curasse, numerosam turbam ab infirmitate, vestes eorum à corrosione conservasse, & hostium victricem reddidisse: hac denique miraculorum arte & Iosua stare solem præcepisse; Eliam ignem in adversarios è cælo devocasse. puerum mortuum vitæ restituisse: Danielem leonum ora perstrinxisse, tres pueros in camino æstuantis incendii carmina succinuisse: porrò hac arte astruunt perfidi Iudæi etiam Christum tam admiranda sæpè fecisse: Salomonem quoque hanc percalluisse, atque ex ea artem contra dæmones, eorundemque vincula, & conjurationum modos, ac contra morbos excantamenta tradidisse, ut author est Iosephus. Verùm ego Deum Moysi, cæterisque Prophetis multa, quæ continerentur sub cortice verborum Legis, prophano vulgo non communicanda mysteria retexuisse, ut non dubito, sic hanc, quam jactant Hebræi: cabali artem, quam ego multo labore aliquando scrutatus sum, non
ni

isi meram superstitionis rapsodiam, ac theurgicam quan-
iam magiam agnosco. Quod si (quod Iudæi jactant) à
Deo profecta, ad vitæ perfectionem, ad hominum salutem,
d Dei cultum, ad intelligentiæ veritatem conduceret, profe-
tò spiritus ille Veritatis, qui repudiata Synagoga, venit ad
os docere omnem veritatem, hanc usq; in hæc postrema
empora suam non celasset Ecclesiam, quæ profectò omnia
ovit, quæ sunt Dei, cujus benedictio, baptismus, cæteraque
lutis Sacramenta revelata, & perfecta sunt omni lingua: u-
iuscujusque enim linguæ par est & eadem virtus, modò par
t & eadem pietas: nec est aliud nomen in cœlis, nec in terra,
i quo oporteat nos salvos fieri, & in quo operemur virtutẽ;
ræter unum nomen IESV in quo recapitulantur & conti-
entur omnia. Hinc Iudæi in divinis nominibus peritissimi,
arum aut nihil post Christum operari possunt, sicut prisci il-
orum Patres. Quod autem experimur, & videmus, hujus ar-
s, ut vocant, revolutionibus sæpè miras magnorum mysteri-
um à sacris literis extorqueri sententias, totũ hoc nihil ali-
d est, quam lusus quidam allegoriarũ, quas otiosi homines in
ngulis literis, & punctis, & numeris occupati, quod hæc lin-
ua, & scribendi ritus facilè patiuntur, pro eorũ arbitrio fin-
unt atq; refingunt: quæ etsi nonnunquã magna sonent my-
eria nihil tamẽ probare, nec evincere queũt: quin juxta ver-
i Gregorii, eadem facilitate contemnere liceat, qua afferun-
r. Cõfixit simili artificio pleraq; Rabanus monachus, sed la-
nis characteribus & versibus, insertis variis imaginibus, qui
aq; versus lecti, per quælibet superficiei, ac imaginum line-
nenta sacrum aliquod enunciãt mysterium, depictæ illic hi-
oriæ repræsentativũ, quæ etiã ex prophanis literis extorque-
posse nemo ignorat, qui Valeriæ Probæ ex Virgilii carmini-
s cõpositos de Christo centones legerit: quæ omnia & ejus-
odi sunt speculationes ociosorum hominum. Quod autem
miraculorum operationem attinet, neminem vestrum pu-
tam stolidæ cervicis, qui de iis credat aliquam haberi ar-
n, vel scientiam. Est itaq; nihil aliud hæc Iudæorum caba-
quàm perniciosissima quædã superstitio, quæ verba, & no-
ua, & literas sparsim in Scriptura positas, pro arbitrio suo,
ligunt, dividunt, transferunt: & alterum ex altero faciẽtes
vunt membra, veritatis sermones, inductiones, & parabo-
hinc inde ex propriis fictionibus construentes: aptare illis
unt eloquia Dei, infamantes Scripturas & dicentes sua fig-
nta ex illis constare, calumniantur legem Dei per impu-
dentes

dentet extortas supputationes dictionum, syllabarum, literarum, numerorum, tentant violentas & blasphemas perfidiæ suæ inferre probationes. Præterea iis nugis inflati, ineffabili: Dei mysteria, & quæ sunt supra Scripturam arcana, sese invenire & scire jactant; per quæ etiam prophetare, & virtutes & miracula sese perficere, sine rubore; magnaque audacia mentiti non erubescunt. Sed accidit illis, quod cani Æsopico, qu pane relicto, & in umbram ejus inhians, perdidit escam: si perfidum hoc, & duræ cervicis hominum genus, semper um btis scripturæ occupatum, & circa illas vanitates sua artificiosa, sed superstitiosa cabala impetum faciens, amittit paner vitæ æternæ, & inanibus nominibus depastum perdit verbur veritatis. Ex hoc cabalisticæ superstitionis Iudaico ferment prodierunt (puto) Ophitæ, Gnostici, & Valentiniani hæreti ci, qui ipsi quoque cum discipulis suis Græcam quandam Ca balam commenti sunt, omnia Christianæ fidei mysteria per vertentes, & hæretica pravitate ad Græcas literas, & numerc protrahentes, ex illis construentes corpus; quod vocant veri tatis, docentes, absque illis literarum, & numerorum mysteri non posse in Evangelicis literis inveniri veritatem: quia va riæ sunt, & alicubi sibi repugnantes, plenæque parabolis scr ptæ, ut videntes non videant, & audientes non audiant, & in telligentes non intelligant, sed cæcis & errantibus juxta su cæcitatis & erroris capacitatem propositas: latentem vero su illis synceram veritatem solis perfectis non perscripta, sed p vivę vocis successivam pronunciationem esse creditam, atqu hanc esse illam alphabetariam, & Arithmanticam Theolog am, quam Christus secretò manifestavit Apostolis; & quai Paulus se loqui dicit, non nisi inter perfectos. Cum enim ha altissima sint mysteria, ideò nec scripta esse, nec scribi, sed silentio servari apud sapientes, in abscondito secum illa cust dientes. Sapiens autem apud eos nemo, nisi qui maxima hær seos monstra fabricare novit.

De Præstigiis, CAP. XLVIII.

SEd redeamus ad magiam; cujus particula etiam est Præst giorum artificium, hoc est illusionum, quæ secundum a parentiam tantùm fiunt, quibus magi phantasmata edun multaque miracula circulatoriis fraudibus ludunt, & somn immittunt: quod non tam Goeticis incantamentis & impr cationibus, dæmonumque fallaciis, quam etiam certis fum giorum vaporibus, luminibus, phyltris, collyriis, alligation bu

as, & ſuſpenſionibus, præterea annulis, imaginibus, ſpeculis milibuſq; magicæ artis pharmacis & inſtrumentis, naturali cœleſtique virtute perpetratur. Multa & manuum prompta btilitate & induſtria fiunt: cujuſmodi ab hiſtrionibus & joulatoribus quotidie fieri videmus, quos idcirco chiroſophos, oc eſt manu ſapientes, appellamus. Extant de hoc artificio ori præſtigiorum Hermetis & quorundam aliorum: legimus uoq; Paſeten quendam præſtigiatorem refertiſſimum convivium hoſpitibus monſtrare ſolitum, idque, cum libuit, rurm evanuiſſe, diſcumbentibus omnibus fame ac ſiti eluſis. umam Pompilium etiam iſtiuſmodi præſtigiis uſum legiius. Sed & doctiſſimum Pythagoram id ridiculum aliquano factitaſſe, ut quæ collibuiſſet, ſanguine perſcriberet in ſpeulo, quo ad pleni luminis lunæ orbem obverſo ſtanti, à tero res exaratas in diſco lunæ commonſtraſſe. Huc ſpectat ēt, uidquid de hominum transmutationibus legitur decantaım à poetis, traditum ab hiſtoricis, & à nonnullis Chriſtiaıs Theologis, inſuper à ſacris literis adſertum. Sic apparent omines aſini, vel equi, vel alia animalia oculis faſcinatis, aut erturbato medio, idque arte naturali. Nonnunquam etiam æc fiunt à bonis & malis ſpiritibus, ſeu ad bonorum preces ipſo Deo, ſicut in ſacris literis legimus de Heliſæo prophe., obſeſſo ab exercitu regis Syriæ, vallantis Dothain: verum uris & apertis à Deo oculis iſta non poſſunt illudere. Sic muer illa, quæ à vulgo jumentum judicabatur, Hilarioni non imentum, ſed, quod erat, mulier videbatur. Ea igitur, quæ oc modo ſecundum apparentiam fiunt præſtigia, dicuntur: uæ autem fiunt permutantium aut transferentium, ut de abuchodonoſor, aut meſſibus ad alios agros traductis, de is diximus ſuperius. Verum de hac præſtigiorum arte ſic ait amblichus: Quæ præſtigiati ſeu faſcinati imaginantur, præer imaginativa nullam habent actionis eſſentiæ veritatem. juſmodi namq; artificii finis eſt, non facere ſimpliciter, ſed ſq; ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox ullum compareat veſtigium. Iam itaq; ex his, quę dicta ſunt, atet, non aliud eſſe magiam, quam complexum idololatriæ, ſtrologiæ, ſuperſtitioſæque medicinæ. Iamq; etiam à magis agna hæreticorum caterva in Eccleſia orta eſt, qui, ſic ut Iaınes & Iambres reſtiterunt Moyſi, ſic illi reſtiterunt Apoſtocæ veritati. Horum princeps fuit Simon Samaritanus, qui Romæ ſub Claudio Cæſare propter hanc artem ſtatua donaus eſt, cum hac inſcriptione: Simoni ſancto Deo. Eius bla-

ſphemias copioſe narrant Clemens, Euſebius, & Irenæus. E
hoc Simone, tanquam ex hæreſum omnium ſeminario, pe
multas ſucceſſiones monſtroſi Ophitæ, turpes Gnoſtici, imp
Valentiniani, Cerdoniani, Marcioniſtæ, Montaniani, & mu
ti alii hæretici prodierunt propter quæſtum & inanem glori
mentientes adverſus Deum, utilitatem nullam, neq; beneſic
hominibus præſtantes, ſed decipientes, & in perniciem & i
errorem mittentes: & qui credunt illis, confundentur in jud
cio Dei. Verum de magicis ſcripſi ego juvenis adhuc libr
tres, amplo ſatis volumine, quos de Occulta philoſophia nu
cupavi: in quibus quidquid tunc per curioſam adoleſcentia
erratum eſt, nunc cautior hac palinodia recantatum volo: pe
multum enim temporis & rerum in his vanitatibus olim co
trivi. Tandem hoc profeci, quod ſciam, quem iis rationib
oporteat alios ab hac pernicie dehortari. Quicunque en
non in veritate, nec in virtute Dei, ſed in eluſione dæmonun
ſecundum operationem malorum ſpirituum, divinare & pr
phetare præſumunt, & per vanitates magicas, exorciſmos, in
cantationes, amatoria, agogima, & cætera opera dæmoniac
& idololatriæ fraudes exercentes, præſtigia & phantaſma
oſtentantes, mox ceſſantia miracula ſeſe operari jactant, on
nes hi cum Iamne & Mambre, & Simone mago æternis ign
bus cruciandi deſtinabuntur.

De Philoſophia naturali. CAP. XLIX.

CÆterum nunc ad ulteriora procedamus, ipſiuſque phil
ſophicæ placita, & quę naturam ipſam ſcrutantur, rerun
que principia & fines vafris ſyllogiſmis inquirunt, ſcienti
inveſtigemus. Quæ profecto quam habeant certitudinem a
liam a doctorum ſuorum fide, omnis homo ignorat. Har
primo poetæ profeſſi ſunt, è quibus Prometheus, Linus,
Muſæus & Orpheus, porro Homerus primi inventores n
merantur. Philoſophia itaque nunc quam nobis veritate
præſtare poterit, quæ ipſa ex poetarum nugis fabuliſque pr
genita eſt? quod ita eſſe, manifeſtis indiciis probat Plutarch
omnes videlicet philoſophorum ſectas ab Homero princ
pium ſumpſiſſe: ipſe Ariſtoteles fatetur, etiam Philoſo
phos natura philomythos, hoc eſt, fabularum ſtudioſos e
ſe. Sectas philoſophorum alii novem, alii decem, ſed mu
to maiori numero illa Varro partitus eſt. Quod ſi quis etia
omnes philoſophos in unum congregaverit, adhuc inter e
conſtare non poterit, quæ ſecta potior dicenda ſit, quoru
dogma

dogmatibus potius parendum: adeo circa singula inter se pugnant atq; dissentiunt, perpetuamq; hanc per secula litem agunt: & (quod ait Firmianus) unaquæq; secta omnes alias evertit, ut se suaq; confirmet, nec ulla alteri sapere concedit, ne se desipere fateatur. Cumq; de singulis philosophia disputat, & opinatur, de nullis certa est: unde philosophos an inter bruta, an inter homines numerem, plane nescio: brutis siquidem præstare videntur, eo quod rationem habeant & intelligentiam: homines autem quomodo erunt, quorum ratio nihil constans persuadere potest, sed semper in lubricis opinionib. vacillat, quorũ intellectus ad omnia incertus, non habet quod teneat, aut sequatur: idq; nunc ita esse, diffusius ostendamus.

De Principiis rerum naturalium. CAP. L.

NAm inprimis de rerum naturalium principiis, super quibus tota hæc facultas fundatur, acerrima pugna inter gravissimos philosophos certatur, & adhuc sub judice lis est, quis eorum melius dixerit, admodum persuasibiles, invincibilesq; de contrariis adferunt rationes. Nam Thales Milesius, primus sapiens ab oraculo judicatus, ex aqua omnia constare voluit: ejus auditor & in schola successor Anaximander rerum principia dixit infinita: illius autem discipulus Anaximenes, infinitum aerem esse rerum principium astruit. Hipparchus, Heraclitus Ephesius ignem: his ambobus quodammodo assentit Archelaus Atheniensis, Anaxagoras Clazomenius, infinita principia tanquã particulas minutas & confusas, sed divina mente in ordinem postea redacta: Xenophanes unum esse omnia, neque idipsum motabile: Parmenides calidum & frigidum tanquam ignem qui moveat, & terram, quæ formet: Leucippus, Diodorus, Democritus plenum & vacuum: Diogenes Libertus aerem, divinæ tamen rationis compotem: Pythagoras Samius numerum statuit rerum principium, quem sequitur Alcmæon Crotoniates, Empedocles Agrigentinus litem & amicitiam, ac quatuor elementa: Epicurus atomos & inane: Plato ac Socrates Deum, Ideas materiam, Zeno Deum, materiam & elementa. Aristoteles materiam ad appetitum formæ per privationem, quam ipse inter principia tertium ponit, contra id, quod alibi docuit, æquivoca non debere annumerari: quare alii recentiores Peripatetici loco privationis motum quendam utraque cogentem posuerunt, qui cum sit accidens, quomodo erit principium substantiæ, aut quis erit ejus motus motor? Ideo

Hebræorum philosophi materiam, formam & spiritum statuerunt.

De Mundi pluralitate, & eius duratione. CAP. LI.

CÆterum cum de mundo disputant, nihilominus dissentiunt. Thales unum mundum censuit illumq; Dei facturam asserit. Empedocles similiter unum, sed Universi tantum exiguam esse particulam. Democritus & Epicurus contra, mundos esse innumerabiles, quos sequitur Metrodorus horum discipulus, dicens, innumerabiles esse mundos, quia causæ eorum innumerabiles sint: nec minus absurdum esse, tantum unum in Universo esse mundum, quam in agro unam duntaxat nasci spicam. De mundi autem duratione locuti Aristoteles, Averroës, Cicero, Xenophanes, illum æternum, omnis corruptionis expertem dicunt Nam cum non possint intelligere, (ut Censorinus ait) ová ne an aves ante generatæ sint, cum & ovum sine ave, & avis sine ovo gigni non posset, hinc arbitrati sunt, mundum hunc, & uniuscuiusque geniti initium simul & finem perpetua revolutione sempiternum. Pythagoras & Stoici à Deo genitum, & aliquando, quantum ex sui natura est, corrumpendum: queis consentiunt Anaxagoras, Thales, Hierocles, Avicenna, Algasel, Alcmæus, & Philo Hebræus: sed Plato asserit, à Deo illum ad sui exemplar fabricatum, nunquam desiturum Epicurus contra plane interiturum. Democritus semel mundum genitum docet & interiturum, nec unquam reparandum. Empedocles & Heraclitus Ephesius non semel, sed semper mũdum generari & corrumpi asserunt Agamus liceat de re quapiam quam illi à causa naturali potissimum procedere dicunt, puta de terræ motu, adhuc ipsum unanimiter advenire nequierunt, sed per multa vagati, causam ejus Anaxagoras æthera dixit, Empedocles ignem, Democritus & Thales Milesius aquam, Aristoteles, Theophrastus, & Albertus ventum, vel vaporem subterraneum; Asclepiades casum, vel ruinam. Possidonius, Metrodorus, Calisthenes parcas; Seneca & alii in diversa distracti, causam ejus effectus frustra inquisiverunt; propterea veteres Romani, ubi terram tremuisse senserant, nunciatumve esset, ferias quidem imperabant, sed cui Deorum servari illas oporteret, non edicebant; quoniam qua vi, & per quem Deorum tremeret, adhuc incertum esset.

De Anima. CAP. LII.

QVòd si de anima ab illis aliquid sciscitemur, multo minus conveniunt: nam Crates Thebanus nullam esse animam ait, sed corpora sic à natura moveri. Qui autem animam assi sunt, plerique illam corporum tenuissimum opinati sunt, huic crasso corpori suffusum: sed illorum alii illud esse igneũ dixerunt, ut Hipparchus & Leucippus: quibus quodammodo consentiunt Stoici, dicentes animam esse spiritum fervidum, ac Democritus, dicens illam esse spiritum mobilem & ignitum atomis insertam. Alii dixerunt, esse aerem, ut Anaximenes & Anaxagoras, Diogenes Cynicus, & Critias: quibus adstipulatur Varro inquiens, Anima est aer conceptus ore, defervefactus in pulmone, temperatus in corde, diffusus in corpus. Alii aqueum, ut Hippias. Alii terreum, ut Heliodorus & Pronopides, quibus quodammodo assentiunt Anaximander & Thales, ambo concives Milesii. Alii mixtum ex igne & aere spiritum, ut Boetes & Epicurus. Alii ex terra & aqua, ut Xenophanes. Alii ex terra & igne, ut Parmenides. Alii sanguinem, ut Empedocles & Circias. Alii spiritum tenuem per corpus diffusum, ut Hippocrates medicus. Alii carnem cum sensuum exercitio, ut Asclepiades. Multi autem alii arbitrati sunt animam non corpusculum illud, sed illius quandam qualitatem, vel complexionem, per illius particulas sparsam, ut Zeno Cithicus: & Dicæarchus animam definiens quatuor elementorum complexionem: atque Cleanthes, Antipater, Possidonius, dicentes, illam esse calorem, sive complexionem calidam: quibus adhæret Galenus Pergamenus. Sunt & alii, qui dixerunt animam non eam esse qualitatem seu complexionẽ, sed tanquam ad ejus punctum aliqua certa corporis parte, ut corde, vel cerebro, residentem, & exinde totum corpus gubernantem: ex quorum numero sunt Chrysippus, Archelaus & Heraclitus Ponticus, qui animam vocavit lucem. Sunt rursus alii, qui adhuc liberius quoddam opinati sunt animam ut punctum aliquem liberum, nulli corporis parti alligatum, sed ab omni determinato situ seclusum, & totum cuique corporis parti præsentem, quem sive complexio genuerit, sive Deus creaverit, tamen ex mater ægremio eductus sit. Huius opinionis fuerunt Xenophanes Colophonius, Aristoxenus & Asclepiades medicus, dicentes, animam esse sensuum coercitationem, & Critolaus peripateticus, dicens, eam esse quintam essentiam, ac Thales Milesius, dicens animam esse naturam

irrequietam sese moventem, & Xenocrates vocans eam se moventem numerum: quem sequuntur Ægyptii, dicentes, animam esse vim quandam in omnia corpora transmeantem: & Chaldæi, inquientes, eam virtutem absque determinata forma, omnes tamen exteras suscipientem; omnes quidem in hoc convenientes, quod anima sit vis quædam agilis ad movendum, vel esse partium corporalium sublimem quandam harmoniam, sed tamen ab ipsa corporis natura dependentem. Atq; horum vestigia sequitur dæmoniacus Aristoteles, qui invento novo vocabulo, animam vocat entelechiam, scilicet perfectionem corporis naturalis organici, potentia vitam habentis, dantem illi principium intelligendi, sentiendi & movendi. Atque hęc receptissimi Philosophi animæ futilis definitio, quæ non essentiam, naturam, aut ejus originem declarat, sed affectus. Porro supra hos omnes sunt alii, qui dixerunt animam esse divinam quandam substantiam, totam ac individuam, ac toto ac cuique corporis parti præsentem, ab incorporeo authore taliter productam, ut ex sola agentis virtute, non ex materiæ gremio depēdeat; Ejus opinionis fuerūt Zoroastes, Hermes, Trismegistus, Orpheus, Aglaophemus, Pythagoras, Euminius, Hammonius, Plutarchus, Porphyrius, Timęus, Locrus, & divinus ille Plato, dicēs, animam esse essentiam sui motricem intellectu prędítam. Eunomius Episcopus partim Aristoteli, partim Platoni consentiens, definit, animam esse substantiam incorpoream in corpore factam; super qua definitione deinde reliqua sua dogmata fabricavit. Cicero, Seneca, Lactantius, quid sit anima, dicūt penitus ignorari. En videtis de animæ essentia quam inter se diffident. nec minus ridicule de ejus sede inter se variant; nam Hippocrates & Hierophilus in cerebri ventriculis illam ponunt; Democritus in toto corpore. Erasistratus circa mēbranam epicranidem; Strabo in superciliorum interstitio; Epicurus in toto pectore; Diogenes in cordis arteriato ventriculo; Stoici cū Chrysippo in toto corde ac spiritu circa cor versante; Empedocles in sanguine, cui adstipulatur Moyses, idcirco ꝓhibens vesci sanguine, quia animalis anima sit in illo. Plato & Aristoteles, & reliqui nobiliores Philosophi in toto corpore; Galenus autem in quavis corporis particula suam esse animā putat; sic n. ait libro de Partium utilitate; Multæ animalium etiam particulæ, hæ quidem majores, illæ minores, aliæ vero omnivariam in animalium speciem indivisibiles, necessario autem iis omnibus anima quævis indiget; corpus n. huius organum, & propterea multum à se invicem animalium parti-

ulæ differunt, quia & animæ. Neque vero hic prætereundum enseo Bedæ Theologi sententiam, qui scribens super Marcũ, animæ locus, inquit, principalis non juxta Platonem in cerebro, sed juxta Christum in corde est. De animę autem duratione, Democritus & Epicurus, una cum corpore interituram aiunt. Pythagoras & Plato omnino immortalem, sed egressam corpore ad sui generis naturam devolare. Stoici tanquam inter hos medii, animam corpus relicturam, sicut quę in vita hac nullis sublimata virtutibus infirmior sit, una cum illo emori; in autem heroicis formata virtutibus, permanentibus illam naturis sociari, & ad sublimiores sedes evadere putent. Aristoteles quasdam animæ partes, quæ corporeas sedes habeãt, ab illis inseparabiles esse unaq; cum illis interire dicit: intellectum autem, qui nullius sit corporei organi, velut perpetuum a corruptibili separari, sed adeo nihil manifesti dicit, ut interpretes adhuc de ea re disputent. Alexander Aphrodisæus ait manifesto, eum mortalem posuisse animam: idẽ sentit ex nostris Gregorius Nazianzenus. Contra hos Pleton, & ex nostris Thomas Aquinas, pro Aristotele digladiãtur, illum de animæ immortalitate recte sentire. Porro Averroes, eximius ille Aristotelis commentator, hominem quemq; propria anima pollere putat, sed mortali: Mentem vero humanam, seu intellectũ dicamus esse usquequaq; ab omni, tam anteriori, quam posteriori parte æternam, sed omnib. hominibus, seu humanæ speciei unam, qua tantum in vita uteremur. Themistius vero ait, Aristotelem mentem quidem agentem unicam, capacem aũt multiplicẽ posuisse, atq; vtramq; perpetuã. Horum præterea Philosophorum opera factum est, ut ẽt inter Christianorum Theologos de animarum origine ortum sit dissidiũ, quorum aliqui à mũdi origine factas in cœlo omnium hominum animas putant, inter quos est unus de multis doctissimus Origenes August. quoq; primi parentis animam cœlitus ortam putat corpore antiquiorẽ, idq; postea, tanquam aptum sibi contemplatum domicilium voluntario motu expetisse: quanquã nec hoc quidẽ satis cõstanter affirmare videatur. Alii ex traduce animã propagari putant, sic animã ab anima generari quẽadmodum à corpore corpus: in qua opinione fuit Apollinaris Laodiceæ Episcopus, & Tertullianus. Cyrillus, & Luciferianus, cõtra quorũ hęresim disputat Hieronymus. Alii à Deo animas quotidie creari tradunt: hos sequitur Thomas, eo Peripatetico argumento pugnans, quod, cum anima sit corporis forma, eam non seorsum, sed in corpore creari debere: quam opinio-

nem sequitur jam fere omnis recentiorum Theologorũ schola. Mitto gradus animarum, ascensiones & descensiones, quas Origenistæ inducũt, sed divinis Scripturis non corroboratas nec Christianorum dogmatibus conformes; adeo nihil neq; apud Philosophos, neque apud Theologos de anima certum. Nam Epicurus & Aristoteles mortalem putant. Pythagoras in gyrum ducit. Et sunt, (ut quodam loco ait Petrarcha) qui eam contrahunt ad suum corpus; sunt, qui etiam spargunt in corporib. animantium; sunt, qui cœlo reddant; sunt, qui circa terras exulare cogant; sunt, qui inferos asserunt; sunt, qui negent; sunt, qui unamquamque per se, sunt, qui omnes simul animas creatas putent. hæc ille. Fuit & Averroes, qui mirabilius quiddam dicere ausus, unitatẽ, ut dixi, attulit intellectus. Manichæi hæretici dixerunt, unam solam esse omnium seu universi animam, in singula corpora, tam animata, quam inanimata, dispertitam; sed minus participare, quæ nobis videntur animæ expertia; magis autem quę animata, maxime vero cœlestia; atq; sic tandem concludunt, non nisi universalis animæ partes esse singulares animas. Plato ẽt unam quidem universi animam astruit; particularium vero alias, quasi separatim universum sua anima existat animatum, divisim item particularia. Præterea alii unam animarum speciem, alii non unam, sed duas, rationalem & irrationalem; alii multas, & tot, quot sunt animalium species, affirmant. Galenus medicus diversis juxta speciem, diversas item esse animas sentit; insuper & multas in eodem corpore animas ponit. Sunt &, qui in homine duas animas ponunt, unam sensitivam à generante, aliam intellectivam à creante; inter quos est Occam Theologus. Plotinus aliam esse animam, & alium asserit intellectum; quem sequitur Apollinaris. Quidam non distinguunt ab anima intellectum, sed illum substantiæ animæ principalem partem esse dicunt; verũ Aristoteles hunc potentia adesse hujusmodi, atq; actu de foris illi supervenire opinantur, neq; ad naturam hominis & essentiam conferre, sed ad perfectionem cognitionis & contemplationis; ideoq; paucos homines, & solos Philosophos illum, qui actu intellectus dicitur, habere affirmat. Quippe ẽt gravis inter Theologos disputatio est, an (quæ Platonicorum opinio est) in animabus exutis eorum quæ in vita gesserint, reliquerintq;, memoria, sensusq; supersint, aut istorum cognitione omnino careant; quod Thomistæ cum suo Aristotele firmiter tenent, & Carthusiensis exemplo confirmant, de Parisiensi illo Theologo ab inferis reverso, qui interroga-

terrogatus, quid illi restaret de scientia sua? respondit, nihil se scire nisi pœnam; &, citato Salomonis verbo, Non est ratio, non scientia, non opes apud inferos, conclusisse illis videbabatur, nullam mortuis superesse cognitionem; quod tamen manifeste est, non tam contra Platonicorum assertionem, quã contra Scripturæ authoritatem, veritatemq;, cum dicat Scriptura, Visuros, & scituros impios, quia ipse Deus est; quin & omnium, non modo factorum, sed & verborum ociosorũ, & cogitatuum rationem reddituros. sunt etiam, qui de animarum separatarum apparitionib. plura scribere, & referre audent, eaq; non raro ab Evangelica doctrina, & sacro Canone aliena; atq;, cum præcipiat Apostolus, nec angelis de cœlo credendum esse, si quid renunciarent aliud, quam quod traditum est, adeo penes istos antiquatum est Euangelium, ut citius, magisq; credant uni ex mortuis renuncianti, quã Prophetis, quam Moysi, quam Apostolis, quam Euangelistis. Talis profecto fuit doctrina atq; sententia divitis sepulti in inferno, qui putabat tunc credituros superstites fratres, si quis ex mortuis iret, & testificaretur illis. Cui sic opinanti in Euangeliis contradicit Abraham, inquiens; Si Moysi & Prophetis nõ credant, neq;, si quis ex mortuis mittatur, credituros. Neque tamen propterea pias defunctorum apparitiones, admonitiones & revelationes omnino inficior, sed valde suspectas esse admoneo, Sathana sese sæpissime in lucis angelum, & animarum effigiem transfigurante. Quocirca credendi anchora in illis non est figenda, sed ad ædificationẽ pie acceptanda sunt, sicut alia, quæ extra sacrum Canonem, vel inter Apocrypha sunt. Circumferuntur de his nugis multi fabulosi libelli, Tundali, & qui Consolationis animarum inscribitur; & alii, quorum exemplis Cõcionatores quidam imperitam plebeculam territant, & munuscula contorquent. Scripsit etiam recentib. diebus de spiritu quodam Lugdunensi fabulam Protonotarius quidam Gallus, homo nequam & impostor. Ex laudatis autem Scriptoribus agit de istis Cassianus & Iacobus de Paradiso Carthusianus; verum nihil unquam solidæ veritatis, aut abditæ sapientiæ, quæ veram charitatem & animarũ nostrarum salutem ædificarent, ab his animarum apparitionibus revelatum est, sed duntaxat eleemosynæ, peregrinationes, orationes, jejunia, & reliqua popularis pietatis opera persuasa sunt, quæ tamen multo melius salubriusq; docent Sacræ literæ, præcipitq; Ecclesia. Verum de his apparitionibus late scripsimus in Dialogo nostro de Homine, & in libris de occulta Philo-

Philoſophia: ſed modo redeamus ad Philoſophos. Ethnici omnes, qui animam immortalem aſſeruerunt, animarum tranſmigrationem communi conſenſu aſtruunt, & rationales animas ad rationis expertia corpora, ad plantas uſq; tranſmeare per temporum quaſdam periodos, vel ut aliter contigerit: harum tranſmigrationum authorem ferunt Pythagoram, de quo in Transfigurationibus ſic cecinit Ovidius:

Morte carent animæ, ſemperq; priore relicta
Sede, novis domibus vivunt, habitantq; receptæ.
Ipſe ego, nam memini, Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Hæſit in adverſo gravis haſta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum lævæ geſtamina noſtræ,
Nuper Abantæis templo Iunonis in Argis.

Multo plura de hac Pythagorica migratione ſcripſerunt Timon, Xenophanes, Cratinus, Ariſtophon, Hermippus, & Lucianus, & Diogenes Laertius: verum Iamblicus & plerique alii cum Triſmegiſto, non ab hominibus ad rationis expertia animalia, neq; ab illis item ad homines, ſed ab animalibus ad animalia, & ab hominibus ad homines tranſmigrationes dũtaxat fieri conſentiunt. Sed & ſunt Philoſophi, ex quorum numero Euripides Anaxagoræ conſectator, & Archilaus Phyſicus, atq; poſt eos Avicenna, qui primos homines olerum more ex terra natos tradant, eo ipſo non minus ridiculi Poetis, qui homines quoſdam ſativos ex ſerpentum dentib. progerminaſſe fabulantur. Sunt, qui generationem omnino negent, ut Pyrrho Elienſis: ſunt &, qui negent motum, ut Zeno.

De Metaphyſica. CAP. LIII.

SEd ad ulteriora progrediamur, oſtendamuſq; Philoſophos illos non ſolum de iis, quæ in rerum natura videntur, ſed etiam de figmentis cogitationum ſuarum digladiari, atq; de iis rebus, quæ nullis principiis firmantur, neq; certum eſt, an ſint, vel non ſint, ut quas abſq; corpore & materia ſubſiſtere opinantur, quaſq; Formas ſeparatas vocant; quæ, quondam in rerum natura non ſunt, ſed ſupra illam eſſe putantur, idcirco Tranſnaturalia ſeu Metaphyſica vocãt. Hinc illæ innumerabiles de diis, & undiq; ſibi repugnãtes, nec minus impiæ, quã indoctæ opiniones prodierũt; nã Diagoras Mileſius, & Theodorus Cyrenaicus nullum prorſus Deum eſſe dixerunt; Epicurus autem, eſſe quidem Deum aſſeruit, ſed nulla inferiorum cura teneri. Protagoras, eſſet, nec ne, nihil ſcire poſſe dixit. Anaximander nativos deos putabat, longiſq; intervallis orientes oc-

es occidentesque. Xenocrates octo esse deos dixit; Anthistenes multos quidē deos populares, sed unum naturalē summū potius artificē. Sed in tantam insaniam multi eorum prolapsi sunt, ut quos adorarent deos propriis manib. ipsi sibi fabricarent; ut erat statua Beli apud Assyrios, quos tamē factitios deos mirum quam extollat Hermes Trismegistus in suo Æsculapio. De divina autem essentia locuti. Thales Milesius mētem dixit Deum, qui ex aqua cuncta formaverit; Cleanthes & Anaximenes aera Deum dixerunt; Chrysippus naturalem vim ratione præditam seu divinam necessitatē; Zeno divinam naturalemq; legem; Anaxagoras, infinitam mentem per se mobilem; Pythagoras animum per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex quo omnia vitam capiunt; Crotoniates Alcmçon solem, lunam, cæterasq; stellas deos dixit. Xenophanes omne, quod esset, Deū esse voluit; Parmenides continentem quēdam lucis orbem, quem Stephanon, hoc est, coronam pro Deo statuit; Aristoteles quasi ex cœlorū motu satis explorata Deorum cognitio haberi posset, ex illorum natura deos commentus est, ac divinitatē modo menti tribuit, modo cœli authorem Deum dicit, modo mundum ipsum Deum statuit, modo aliū illi Deum præficit. Hunc eadem inconstantia sequitur Theophrastus. Transeo, quid Strato, Perseus, Aristo Zenonis discipulus, Plato, Xenophō, Speusippus, Democritus, Heraclitus, Diogenes Babyloni⁹, Hermes Trismegistus, Cicero, Seneca, Plinius & reliqui censuerunt, quorū opiniones tamen à priorib. illis, & jam recitatis non longe discedunt. Possem ēt reliquas illorum lites, & verborum portenta percurrere de ideis, de incorporeis, de atomis, de hyle, de materia, de forma, de vacuo, de infinito, de æternitate, de fato, de transcendentibus, de introductione formarū, de materia cœli, an ex elementis sidera constant, an ex quinta essentia, quā Aristoteles introducit, deq; similibus, quæ insanis hominib. opinandi ac dubitandi contendendique materiā præbent; sed satis me indicasse arbitror, quā nihil inter Philosophos de veritate ipsa conveniat, quib. quo quis redditur propinquior, eo magis à vero ipso lōgiusq; abest & Catholica religione aberrat. Hinc errasse scimus Ioannem XXII. Romanū Pontif. volentem animas beatas non visuras faciem Dei ante diem judicii. Scimus Iulianū apostatam Christum abnegasse non alia causa, quam, quod Philosophiæ studiosior, humilitatem fidei Christianæ irridere ac contemnere cœpit. Eadē causa Cœlius, Porphyrius, Lucianus, Pelagi⁹, Arrius, Manichæus,

Averroës, multiq; alii tanta rabie adversus Christum & Ecclesiam ejus oblatrarunt. Hinc natum illud apud vulgus Proverbium: Maximos quosq; Philosophos, maximos esse hereticos solere: sed & Hieronymus vocat eos patriarchas hæreticorũ, & primogenita Ægypti, & vestes Damasci, nimis vere dicta, nam quicquid hæresum unquam fuit, totum hoc & omne ex Philosophiæ fontibus, ceu primo seminario scaturiit. Ab hac ferme tota Theologia adulterata est, ac pro Evangelicis Doctoribus pseudoprophetæ, hæretici ac philosophi nati sunt, qui divina oracula humanis inventis æquârunt, ac mirabilib. hominum dogmatibus polluerunt, ipsamq; simplicem Theologiam (ut ait Gerson) ad verbosam & sophisticam loquacitatem, ac Chimerinam Mathematicã reduxerunt, quod prævidens Paulus Apostolus, toties nos hortatur, ac cavere jubet, ne quis nos per Philosophiam deprædetur, vel seducat. Augustinus Civitatem Dei ab illa tuetur atque defendit: reliqui ferme omnes Theologi & sancti Patres eã à Christianis scholis procul propellendam, penitusq; extirpandam censuerunt. Nec desunt etiam ethnicorum exempla, quibus aliquando factitatum legimus, nam sustulerunt Athenienses Socratẽ Philosophiæ parentem: ejecerunt urbe philosophos Romani, Messaniq; & Lacones, nec admisêre unquam: quin etiam sub Domitiano urbe exacti sunt, & tota insuper Italia interdicti. Extat etiam Antiochi regis decretum in adolescentes, qui philosophari ausi sunt, atque etiam in parentes, qui liberis id admittebant. Nec modo ab Imperatoribus regibusque damnati pulsique, sed à doctissimis viris editis libris reprobati: è quorum numero sunt Phliasius Timon, qui opus nomine Syllos: in derisionem Philosophorum scripsit: & Aristophanes, qui in eos Comœdiam scripsit, cujus nomen Nubes, & Dion Prusæus orationem scripsit contra Philosophos omnium eloquentissimam. Scripsit etiam orationem Aristides contra Platonem, pro quatuor Atheniensium procerib. multo eloquentissimam: sed & Hortensius Romanus, vir nobilissima familia, & eloquentissimus, validissimis rationibus philosophiam insectatus est. Sed de iis hactenus.

De Morali Philosophia. CAP. LIV.

Reliquum vero, si qua de moribus (ut aliquibus placet) Philosophia sive disciplina est, hanc arbitror ego non tam Philosophorum ratiunculis, qui vario usu, consuetudine, observatione, ac communis vitæ conservatione constare, ac

pro

ro temporum, locorum, hominumque opinione mutabilem ſſe, quam minæ ac blandimenta pueros, leges atque vindictæ najores docent. Nonnulla hominibus nativa addit induſtria, uæ doceri nequeunt, ſed pro temporum uſu, hominumque onſpiratione per fas vel nefas inoleſcunt: quo fit, ut quod aquando vitium fuit, modo virtus habeatur: & quod hic virus eſt, alibi vitium ſit: quod uni honeſtum, alteri turpe: quod obis juſtum aliis injuſtum ſit, pro cujuſque temporis, loci, tatus, hominum opinionibus, vel legibus. Apud Athenienes licuit viro ſororem germanam habere in matrimonio: at d quidem apud Romanos nefas habebatur: quondam apud udæos, & hodie apud Turcas licet viro plures habere uxoes: inſuper & pellices concubinas: hoc apud nos Chriſtianos ıon tam nefas eſt, quam damnabile ſcelus. Laudi in Græcia lucitur, adoleſcentulos quam plurimos habere amatores. Denique tam fœminas quam viros in ſcenam prodire, & poul eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitulini; quæ tamen apud Latinos Romanoſque humilia, infania, & ab honeſtate remota cenſebantur. Neque tamen pulebat Romanos uxores ducere in convivia, illaſque in celeritate verſari, ac primas tenere partes ædium; in Græcia veo neque in convivium adhibetur uxor, niſi propinquorum, ieque verſatur niſi in interiore parte ædium, quo nemo accelit, niſi propinqua cognatione conjunctus. Furari apud Ægytios & Lacedæmonios honorificum erat, apud nos fures fura ſuſpenſi ſtrangulantur: inquit Iulius Firmicus in Aſtrologicis ſuis ad Lollianum ſcribens; Quædam gentes ita à cœlo ormatæ ſunt, ut propria ſint morum unitate perſpicuæ. Scyhæ immanis feritatis crudelitate graſſantur, Itali fuerunt regali ſemper nobilitate præfulgidi, Galli ſtolidi, acuti Siculi, uxurioſi ſemper Aſiatici, & voluptatibus occupati, Hiſpani lata iactantiæ animoſitate præpoſiti. Habent ſingulæ nationes à ſuperis agnata ſibi morum diſcrimina, per quæ facile à e invicem diſcernantur, ut cujus quiſq; natione ſit oriundus, voce, à ſermone, ab oratione, à conſilio, à converſatione, à victu, à negotio, ab amore & odio, ab ira ac malitia, ſimilibuſque exercitiis facile cognoſcatur. Quis enim videns homiıem ingredientem inceſſu gallinaceo, geſtu gladiatorio, vulu effreno, voce bubula, ſermone auſtero, moribus ferocem, ıabitu diſſoluto, laciniatove, non mox judicet eſſe Germaıum? nonne Gallos cognoſcimus ab inceſſu modetato, geſtu nolli, vultu blando, voce dulcinoſa, ſermone facili, moribus

modeſtis

modestis, habitu laxo? Hispanos autem ab ingressu & moti bus, gestibusq; festivis, vultu elato, voce flebili, sermone eleganti, habitu exquisito? Italos vero videmus incessu tardiusculos, gestu graves, vultu inconstãtes, voce remissos, sermon captiosos, morib. magnificos, habitu compositos. Iamq; scimus &̃, quia in cantu balant Itali, gemunt Hispani, ululan Germani, modulantur Galli. Sunt in oratione graves, sed versuti Itali; culti, sed jactabundi Hispani: prompti, sed superb Galli: duri, sed simplices Germani. In consiliis est providus Italus, astutus Hispanus, inconsideratus Gallus, utilis Germanus. In victu est mundus Italus, delicatus Hispanus, copiosu Gallus, incõditus Germanus. Sunt erga exteros officiosi Itali placidi Hispani, mites Galli; agrestes inhospitalesq; German In conversationib. sunt prudẽtes Itali, cauti Hispani, mansuet Galli, imperiosi intolerabilesq; Germani. Sunt in amorib. zelotypi Itali, impatientes Hispani, leves Galli, ambitiosi Germani. In odiis vero sunt occulti Itali, pertinaces Hispani, minaces Galli, ultores Germani. In gerendis negotiis sunt circumspecti Itali, laboriosi Germani, vigiles Hispani, solliciti Galli In militia sunt strenui, sed crudeles Itali: Hispani callidi & rapaces, Germani truces & venales, Galli magnanimi, sed præcipites. Insignes sunt literatura Itali, navigatione Hispani, civilitate Galli, religione & mechanicis artificiis Germani. E habet unaquæq; natio, quantulacunq; &̃, sive civilis, sive barbara, peculiares mores ritusq; sibi à cœli influxu à cæteris diversos, qui sub nullã artem philosophiamq; cadere queũt, sed sola naturali virtute, absq; omni disciplina, hominibus adgenerantur. Sed convertamus sermonẽ nostrum ad eos, qui nobis harum rerum disciplinam scriptis tradidere. Hi certe fũct serpentis officio, eum nobis fructum dedere, cujus pastu discamus scire bonum & malum. Hæc n. prima eorum pestilens opinio est, bonum & malum non esse ignoranda: ita demum a junt, melius virtutem homines sequuturos, & vitia fugituros At quanto certius & utilius, quanto &̃ felicius foret, mala n modo non facere, sed & penitus ignorare? Quis nescit eo ipso nos omnes miseros factos, cum primi humani generis parentes, quid bonum esset, quidque malum, didicerunt? ac idcirco forte condonatus esset Philosophis hic error, si non etiam su virtutum ac bonorum nomine, nos pessima mala turpissimaq vitia docerent. Sectæ autem illorum, qui Ethica tractârunt haud paucæ sunt, ut Academica, Cyrenaica, Eliaca, Megarica, Cynica, Erotica, Stoica, Peripatetica, & pleræque aliæ. D

hi

his inter cæteros ita philosophatus est Theodorus ille, quem nuncupatum esse Deum memorant Scriptores, videlicet furto & adulterio, sacrilegio quoque cum tempestivum erit, dabit operam sapiens: nihil quippe horum turpe natura est, sed si auferatur ex hisce vulgaris opinio, quæ à stultorum imperitorumque plebecula conflata est, sapientem publice absq; ullo repræhensionis rubore scortis congressurum. Talia sunt divini hujus philosophi placita, quib. nescio an quid tradi posset turpius, nisi quam legimus ab Aristotele probatam, & in Creta lata quoque legi permissam masculam venerem: quam & Hieronymus Peripateticus ea ratione celebrat, inquiens, quia ejus causa multæ tyrannides sublatæ fuerunt. Aristotelis autem verba in politicis, ubi censet utilem esse Reipublicæ, ne sit plebeis hominibus numerosa soboles, hæc sunt: ad cibi temperantiam, velut perutilem, multa legislator sapienter ac studiose constituit, & de mulierum divortiis, siquidem ne superfluam parerent multitudinem, cum masculis indixit concubitum. Hic est ille Aristoteles, cujus mores à Platone reprobati: unde exortum illius in magistrum odium & ingratitudo, qui scelerosæ vitæ judicium veritus, Athenas clam raptimque profugit, qui in benefactores ingratissimus, etiam Alexandrum illum Magnum, à quo ample magnificeq; ornatus extitit, quique illi vitam, corpus animamque credebat, ac patriam restituit, Stygiæ aquæ veneno peremit: qui etiam de anima male sentiens, locum gaudii post mortem negavit, qui veterum dicta compilatus, maligneque interpretatus est, ingenii laudem furto ac calumnia quæsivit: quin jam inveteratus dierum malorum, ex scientiæ immoderata cupiditate, in rabiem versus, sibi ipsi intulit necem, ipsis dæmonib. dignum factus sacrificium, qui docuerunt illum scire. Dignissimus profecto hodie Latinorum gymnasiorum doctor, & quem Colonienses mei Theologi etiam divis adnumerârunt, librumq; sub prælo evulgatum ederent, cui titulum facerent de salute Aristotelis, sed & alium versu, & metro de vita & morte Aristotelis, quem theologica insuper glossa illustrarũt, in cujus calce concludunt, Aristotelẽ sic fuisse Christi præcursorẽ in Naturalibus, quemadmodum Ioannes Baptista in Gratuitis. Sed ne longius digrediamur à proposito, quid de felicitate, ac summo bono sentiant philosophi, audiamus; hanc namque alii in voluptate posuerunt, ut Epicurus, Aristippus, Gnidius, Eudoxus, Philoxenes, & Cyrenaici; alii cum voluptate honestam copulârunt, ut Dinomachus & Calipho; alii id

in pri-

in primogeniis naturæ collocârunt, ut Carneades, & Hieronymus Rhodius; alii in indolentia, ut Diodorus, alii in virtutibus, ut Pythagoras, Socrates, Ariston, Empedocles, Democritus, Zeno Citicus, Cleantes, Hecaton, Possidonius, Dionysius Babylonicus, & Antisthenes, & Stoici omnes, multiq ex nostris Theologis, illis quodammodo absentientes, adhuc disputant de connexione virtutum, & quod sit illud commune felicitatis fundamentum, in quod virtutes convenire debent. Nisi enim omnes in unum confluxerint, nequaquam facient hominem felicem, etiamsi una sola defuerit. Cum itaque dispares & quodammodo pugnantes virtutes sunt, liberalitas & parsimonia, magnanimitas & humilitas, misericordia & justitia, contemplatio & sollicitum opus in frequenti ministerio, & hujusmodi multæ, nisi omnes in uno conveniant concordes, jam non virtutes, sed vitia censeri possent Illud autem, in quod convenire omnes debent, Ambrosius & Lactantius cum Macrobio, Platonem in sua Rep. secuti justitiam putant; alii temperantiam modum omnibus imponentem; alii pietatem, ut Plato in Epinomide; alii charitatem, sine qua nullus est perfectus in virtutibus, ut sentit Paulus, & adhuc super istis argumentatur Thomas, Henricus, & Scotus, & alii. Sed modo revertamur. Felicitatẽ adhuc posuerunt alii in fortuna, ut Theophrastus; sed Aristoteles in fortuna cum primigeniis, virtutibusque conjuncta; quinimo in voluptate, sed virtutum bonis fucata, quasi non eisdem etiam Epicurus suam voluptatem tueatur; cæteri denique Peripatetici in speculatione. Herillus philosophus, Alcidamus & Socratici multi summum bonum putabant scientiam; verum Tiberini populi Chalybibus vicini, quorum meminerunt Apollonius & Pomponius luxum risumque summam esse felicitatem dixerunt. Sunt & qui summum bonum in silentio posuerunt. Platonici vero cum suo Plotino divina semper redolentes in unione cum summo bono felicitatem locaverũt; Bias Prienæus in sapientia, Bion & Borysthenes in prudentia; Thales Milesius in harum congerie, Pittacus Mitylenæus in beneagere, Cicero in omnium rerum vacatione; sed hæc nisi in solo Deo inveniri potest. Transeo reliquos plebeios philosophos, qui omnem felicitatem sustulerunt; ut Pyrrho Eliensis, Euricolus, & Xenophanes, & qui summam felicitatem in gloria, honore, potentia, otio, divitiis, & similibus locârunt, ut Periander Corinthius, & Lycophron, atque illi, de quibus Psalmista, Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum

am dextera iniquitatis: quorum filii, sicut novellæ plantatio-
es, in juventute sua: filiæ eorum compositæ circumornatæ,
t similitudo templi: promptuaria eorum plena, eructantia ex
oc in illud: oves eorum fœtosæ, abundantes in egressib. suis:
oves eorum crassæ. Non est ruina maceriæ, neque transitus,
eque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum
ui hæc sunt. Iam & de voluptate itidem diversum sentiunt,
uam (ut superius audistis) Epicurus summum bonum arbi-
atur: contra Archytas Tarentinus, Antisthenes, Socrates
anc summum malum dicunt: Speusippus autem, & aliqui ve-
eres Academici dixerunt, voluptatem & dolorem esse duo
ala inter se opposita: bonum autem hoc, quod inter illa me-
ium esset. Zeno censuit voluptatem neq; bonum, neq; ma-
um, sed esse indifferets. Critolaus Peripateticus & Plato vo-
uptatem dicunt malum, multorumq; malorum escam atque
arentem. Longum nimis esset omnium adferre de felicitate
pinjones, & congeriem facere ex his, quibus alii quampluri-
ios libros complevêre. nam octo supra ducentas, & octogin-
a de istis à M. Varrone collectas opiniones meminit Augusti-
us, quarum famosiores hic nos recitasse putamus. Sed videa-
ius nunc, quomodo hæc cum Christo conveniant, appare-
itq; felicitatem beatitudinemq; nobis non acquiri per vir-
item Stoicam, nec per purgationem Academicam, nec per
peculationem Peripateticam, sed per fidem & gratiam in ver-
o Dei. Audistis enim, quomodo felicitatem, seu beatitudinẽ
hilosophorum alii ponunt in voluptate, sed Christus in fa-
e & siti: alii in honestate & fama, & amplitudine nominis,
d Christus in maledictione, & odio hominum: alii in primo-
enitis, sanitate, lætitia, & indolentia: sed Christus in fletu &
ctu: alii in prudentia & scientia, ac virtutib. moralibus, sed
hristus in innocentia & simplicitate & munditia cordis: alii
fortuna, sed Christus in misericordia: alii in gloria belli, &
bactione terrarum, sed Christus in pace: alii in honore &
ompa, sed Christus in humilitate, beatos vocans mites: alii
potentia & victoria, sed Christus in persecutione: alii in di-
itiis, sed Christus in paupertate. Docet Christus absolutam
irtutẽ, non nisi gratia desuper data acquiri, Philosophi hanc
ropriis viribus, & assuetudine parari: docet Christus omnem
oncupiscentiam esse peccatum, contra Philosophi interme-
ias res numerant, quæ nec virtutis, nec vitii censeantur: eva-
ere autem virtutes, si quis eis mediocriter afficiatur. Docet
hristus de omnibus bene merendum esse, etiam inimicos

diligendos, libere mutuum dandum, de nullo vindictam su-
mendam, omni petenti tribuendum: contra philosophi, non
nisi his, qui beneficium compensant beneficio: cæterum licet
irasci, odisse, contendere, belligerari, fœnerari. Porro ii nob-
cum suo libero arbitrio, ac rectæ rationis dictamine, atq; na-
turali lumine, Pelagianos hæreticos dedêre. Tota autem mo-
ralis philosophia (teste Lactantio) falsa est & inanis, nec in-
struens ad justitiæ munera, nec officium hominis rationesque
confirmans. Tota denique divinæ legi, ipsique Christo repu-
gnat, ut ejus gloria nulli alii debeatur: quam Sathanæ.

De Politica. CAP. LV.

AD hanc philosophiam pertinet etiam Politica, quæ est ar-
administrandæ Reipub. Ejus vero tres sunt species, vide-
licet Monarchia, quæ est unius regimen: Aristocratia, quæ e-
paucorum, sed nobilium, divitum, seu optimatum; Democra-
tia, quæ est plebis, sive popularis. His affines sunt tyrannides
Oligarchia & Anarchia; verum quæ istarum præferenda si-
inter scribentes nondum convenit. Nam qui Monarcham an-
tecellere disputant, naturæ exemplis opinionem suam mun-
unt, dicentes, quod, sicut in universo unus est summus Deu-
in stellis unus sol, rex unus in apibus, dux unus in gregibus, i-
armentis rector unus, & grues unum sequuntur, sic in Repub-
oportere unum esse regem tanquam caput, à quo nequaquam
membra dissentiant. Hanc præ cæteris probârunt Plato, Ar-
stoteles, Apollonius; quibus subscribunt ex nostris Cypria-
nus & Hieronymus. Qui vero Aristocratiam extollunt, ajun-
nihil melius rebus magnis administrandis, quam plurium o-
ptimorumq; in unum consentientium consultationes. Nam
ex pluribus optimis necesse est optima constare consilia; ne-
minem autem solum satis sapere; solius Dei hoc munus esse.
Huic quoque opinioni subscribunt Solon, Lycurgus, Demo-
sthenes, Tullius, & ferme omnes illi veteres Legislatores eti-
Moyses; quibus consentit etiam Plato, eam Rempublicam &
civitatem, inquiens, in optimo felicissimoq; statu videri con-
stitutam, quæ à sapientibus regeretur; cui si placet, adiicia-
mus etiam à nobilibus, siquidem hæc est opinio multorum
consensu firmata. Qui autem popularem Rempubl. prætule-
runt, hanc omnium pulcherrimo nomine appellârunt Isono-
miam, hoc est, juris æqualitatem. Nam omnia illis in com-
mune referuntur, & consilia omnia à multitudine, cui haud
dubie omnia insunt, capiuntur certiora. Denique vox populi

vox Dei: hinc quicquid omnibus placet, quicquid communis populi consensu statuitur, hoc tanquam à Deo ipso ordinatum, optimum atque justissimum esse præsumatur, necesse est. Hoc denique regimen tutius esse aiunt, quam optimatum, ex eo quod minime subjacet seditioni: populus enim nunquam, vel raro, inter se dissidet, optimates autem maxime & sæpissime. Præterea in populari regimine omnis inest æqualitas atque libertas nullorum tyrannide oppressa, ubi pares honorum gradus: nec quisquam vicino præstat, sed unusquisque & omnis multitudo per vices imperat, & imperatur. Hanc igitur præ cæteris laudârunt Othanes Persa, Eufrates, & Dion Syracusanus: & nos videmus, hodie hac democratia Venetos & Helvetios pre omnibus Christiani orbis principatibus maxime florere, prudentiæq; & potentiæ, divitiarum & justitiæ laudem, atque victoriæ palmam obtinere: quin & Athenienfium Respublica olim latissime potentissimeque imperans, sola democratia regebatur, omniaque agebantur à populo & apud populum. Atq; Romani olim omnes has administrationes perpessi, maximam imperii partem sub populari democratia adepti sunt, nec unquam pejus habuere, quam sub regibus & optimatibus, pessimeque sub Imperatoribus; sub quibus omnis eorum potentia naufragium fecit. Itaque quæ istarum trium melior, potiorque non facile diiudicari potest, cum quæque suos assertores habeat, & impugnatores. Reges enim, quibus pro libidine omnia licet impune facere, rarissime bene imperant, nec unquam sine bellorum strepitu regnant. Habet quoq; hoc in se regalitas pestiferum malum, ut etiam ij qui olim fuerint viri optimi, omniumque consensu probati, mox regiam adepti, tanquam peccandi licentiam, insolentes pessimique evaderent; quod in Caligula, Nerone, Domitiano, Mithridate, & plerisque aliis visum est; quin etiam in Saule, Davide, Salomone, electis à Deo regibus, Sacræ literæ produnt, atque ex omnibus regibus Iudæ vix pauci sunt probati, ex Samariæ regibus nullus. Sed qui hodie Reges & Imperatores & Principes habentur, non pro populo, pro civibus, pro plebe, pro justitia, sed pro nobilitate tuenda confirmandaque nati constiturique sibi videntur; atque sic regunt, ut non eorum custodiæ traditæ, sed rapinæ, & depopulationi datæ civium omnium fortunæ videantur, omnia ab omnibus auferentes; ac subjectis utuntur pro arbitrio, interdum etiam pro placito, & concessa eis desuper potestate in subditos abutuntur, cives mutationibus, plebem indictio-

nibus, alios exactionibus, cæteros vectigalibus aliis super aliis sine modo, sine fine onerantes. Quod si qui modestiores hæc remittant, tamen non in commune bonum, sed in sua commoda illud faciunt, permittentes subditis bene esse, quo ipsis bene sit, habeantque, cum velint, quod rapiant; quia & quo justitiæ laudem aucupentur, leges arcte sanciunt, sed avaritiam & crudelitatem justitia vestiunt; prævaricationis reos terribilibus suppliciis, bonorum proscriptionibus & mulctis enormibus afficiunt, in hoc tyrannis non meliores, quo cupiunt quamplurimos esse prævaricatores. Nam vt scelera delinquentium vires sunt tyrannorum, sic multitudo transgressorum divitiæ sunt Principum. Erat mihi olim in Italia cum potente Principe consuetudo admodum familiaris, quẽ cum hortarer aliquando, ut Gibellinorum ac Guelforum factiones in dominatu suo compesceret, fassus est mihi, illius factionis occasione ad duodecim millia ducatorum in multis fisco suo quotannis inferri. Verum de hoc latius in libro de Nobilitate Politica disseremus. Vbi autem Reipub. regnum optimates tenent, in eadem cum ipsis Repub. deguntira, odium, æmulatio. Quapropter rarissime inter se concordes regnant, & dum unusquisque suam sententiam præferri, ac primus esse vult, odia inter se privata excitantur; unde sæpe factiones, seditionesque & cædes & civilia bella in Reipub. perniciem exoriuntur. Cujus mali infinita exempla & Græcorum & Latinorum historiæ commemorant, & hodie adhuc plures Italiæ civitates misera illorum spectacula præbent. Administrationem vero popularem, perinde ac pessimam, censent fere omnes. Hãc multis rationibus Vespasiano dissuadet Apollonius; & Cicero ait, non esse rationem in vulgo, non consilium, non discrimen, non diligentiam, ut Poëta canit;

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Et Othanes Persa ait, populari multitudine nihil esse insolentius, nihil insipientius, propriumq; plebi nihil intelligere sed ad res obeundas sine consilio præcipites ruere, torrenti flumini similes. Demosthenes quoque populum malam bestiam vocat, & Plato hunc beluam multorum capitum nominat, cujus meminit Horatius, & Phalaris ad Egesippum scribens; populus omnis, inquit, temerarius est, demẽs, desidiosus, promptissimus in quodcunq; contigerit mutare sententiam, perfidus, incertus, velox, proditor, fraudulentus, voce tantum utilis, & ad iram & laudem facilis. Hinc est, ut qui in agenda Republica

Republica populo placere annititur, honestis pereat contumeliis. Sed & Lycurgus legislator Lacedæmonius interrogatus aliquando cur in Republica statum popularem non constituisset, respondet interroganti; Tu prius in domo tua efficito principatum popularem. Aristoteles quoque in Ethicis censet, administrationem populi esse pessimam, unius vero optimam. Est enim plebs errorum princeps, & pravarum consuetudinum magistra, ingensque malorum cumulus. Nec rationibus, nec authoritatibus, nec suasionibus flecti potest, quum illas non intelligat, has aspernatur; ad persuasiones vero indocilis est & obstinata, cujus mores inconstantissimi, semper nova cupiens, & odiens præsentia, nec sapientum doctrina, nec patrum disciplina, nec magistrum authoritate, nec majestate principum contineri potest, quam penes nunquam sine periculo, aut frustra sapientum consilia audita sunt, semper fere multitudinis stultitia prævalente; sicut notum est in Socrate de Deorum opinione ad Athenienses, in Capy Troiano, de equi introductione; in Magio Campano, ne Hannibal in urbem reciperetur, consulenti; in Paulo Æmilio, pugnam Cannensem detrectanti; denique in tot prophetarum Domini prædictionibus, à populo Iudaico minime exauditis. Proinde populi statuta ac plebis placita quomodo poterint esse bona, cum popularis illa multitudo fere semper quæ optima sunt, ignoret? cum major illius pats manuarii sint opifices, tum quia non in justitiæ & æquitatis ratione, sed in numero consistant, in quo semper plures sunt mali, quam boni; nec exactor rerum ducitur judicio, sed studio multitudinis & numero, sicut ait Plinius ille junior; numerantur enim sententiæ, non ponderantur. Non enim quod prudentioribus, sed quod pluribus visum est, in populari consultatione majores obtinet vires. Inter quos cum omnes sibi æquales, nihil est tam inæquale, quam inæqualitas ipsa. Promiscuo itaque plebis impetu nihil salubriter instituitur, nihil eorum, quæ in peius collapsa sunt, in melius restituitur, qui, quæ optima instituta sunt, plebis licentia potius conturbantur, tolluntur que. Inter has autem tam diversas Reipub. administrationes plerique mixtam ex duabus specieb. politiam delegerunt; ut quidem Solon ex optimatibus & populo instituit, omnibusque eo modo suos honores communicavit. plerique etiam mixtam ex omnibus, cujusmodi erat Lacedæmoniorum. Rex enim apud eos erat perpetuus, sed qui tantum bellorum tempore dominaretur, eratque optimatum senatus è potentioribus & ditio-

ditioribus. Ephoros quoque ex plebe creabant decem perpe tuos, qui vitę necisque haberent potestatem, statum plebis re præsentantes. Apud Romanos olim democratiæ propter se natus authoritatem mixta erat aristocratia, (multa enim apu populũ, nonnulla apud senatum imperabantur;) hodie multi locis reges & principes pro arbitrio imperant, tamen optima tes provinciarum ac magistratus consiliis rebusque gerendi adhibent. Atque hinc oritur quæstio, quæ Resp tutior sit, a in qua princeps malus & consiliarii boni, sive ubi princeps bo nus probusque, sed consiliarii pravi. Marius Maximus & Iu lius Capitolinus, ac multi alii priorem eligunt; quibus tamē alii multi graves authores non adsentiunt, cum experienti ipsa videamus sæpe à bono principe malos corrigi, quam ma lum principem à bonis emendari. Tandem vero ut Resp. opti me administretur, nulla philosophia, nulla ars, nulla scienti præstat, sed probitas rectorum. Optime enim unus, optim pauci, optime populus imperant, si probi sint; pessime auter si sint improbi. Sed, quod omnem vincit improbitatis temeri tatē cum agrum colere, gregem pascere, navim regere, fami liam gubernare, filios educare, multi se aut ignorare, aut ne scire, aut non posse fateantur, tamen magistratum in urbibu agere, regem & principem se gerere, & quod difficillimur est, populis & nationibus imperare, nemo sibi à natura nega tum putat. Cæterum, quod spectat hic ad civilium legum sci entiam, quibus omnes Respublicæ & civitates constant, re guntur, augentur, atque servantur, dicemus inferius.

De Religione in genere. CAP. LVI.

AD Reip. integritatem pertinet etiam religio, quæ est dis ciplina quędam exteriorum sacrorum ac cęremoniarum quam rerum internarum & spiritualium, tanquam per sign quædam, admonemur, quam Cicero definit disciplinam, pe quam reverenti famulatu cæremoniæ divini cultus exercen tur; quam quidem civitatibus maxime utilem & necessariar esse testatus est cùm Cicero, tum etiam Aristoteles. Sic enir ait in politicis; Oportet principem præ aliis deicolam videi Minus enim putant subditi talibus pati aliquid iniquum, & minus machinantur contra talem, tanquã habeat propugna tores etiam deos. Religio autem à natura sic hominibus insit est, ut plus illa, quam rationalitate, à cæteris animantibus dis cernamur. Quod autem nobis naturaliter insita sit religio, i pse fatetur Aristoteles, tum ex eo liquet, quod, quoties in su bitanei

pitaneis periculis & timoribus aliqua perturbatione obrui-mur, confestim, antequam aliquid perscrutemur & ante omnem electionem, ad divinam invocationem confugimus, natura videlicet nos absque alio præceptore divinum auxilium implorare edocente. jamque ab initio creationis mundi Cain & Abel ipsi Deo religiose sacrificarunt; sed & Enoch primus fuit, qui, quo ritu Deus invocandus esset, instituit. Quare de eo dicit Scriptura; Tunc tandem cœpit invocari nomen Domini. Post diluvium à multis multę quam multis gentibus religionum leges datæ sunt. Nam Mercurius & Menna Rex Ægyptiis; Melissus Iovis nutritor, Cretensibus; Faunus & ante illum Ianus, Larinis; Numa Pompilius, Romanis; Moyses & Aaron, Hebræis; Orphæus, Gręcis; tum Cadmus Agenoris filius, ex Phœnice mysteria & solemnitates Deorum, simulachrorum consecrationes, & hymnos, cæteraque sacra, pompas & celebritates, quibus diis honores impenderentur, Græcis primum tradidisse legitur. Quin etiam furtorum & scelerum numina esse tradiderunt. nec tantum nomina Deorum dederunt, sed etiam instaurârunt sacra. Coluerunt Romani Iovem adulterum & stupratorem, & Febri publicum phanum in palatio dedicarunt, & arã malæ Fortunæ in Exquiliis. Quin etiam apud inferos invenerunt quos colerent, Deos, ipsum infernorum principem omnium infimum & miserrimum Sathanam sub Ditis, Plutonis & Neptuni nominibus venerantes, assignantes illi custodem Cerberum, hoc est, carnivorum, qui semper circuit quærens quem devoret, nulli parcens, omnibus nocens, omnes accusans; hinc diabolus, quasi criminator, appellatus. Vnde Poëta canit;

Dux Erebi populo poscebat crimina vitæ.
Nil hominum miserans, iratus omnibus umbris,
Stant furiæ circum, variæq; exordia mortis,
Sævaq; multisonans exercet pœna catenas.

Coluerunt quondam Ægyptii cum diis suis etiam animalia bruta & monstra, & sunt adhuc hodie, qui Idola & simulachra colunt. Quin Turcæ, Saraceni, Arabes, Mauri, & magna pars orbis hodie Mahumetum colunt, absurdissimæ religionis cõditorem; & Iudæi in sua perfidia adhuc perseverantes, venturum eorum Messiam pertinaciter expectant. Et nobis Christianis diversi diversis temporib. & religionibus pontifices nostri religionum mores præscripserunt, nimirum quod legibus inter se diffidẽtes circa cæremonias, circa cultum, circa cibos,

circa jejunia, circa vestitum, circa quæstus, circa pompas, circa mitras, circa purpuram, & ejusmodi. Sed unum admirabilium vincit admirationem, quod illi his ambitiosis moribus se cœlum posse ascendere putant, quibus Lucifer olim cœlo deciderit. Ac tandem omnes istæ religionum leges nullo alio fundamento incumbunt, quam suorum instituentium placitis: nec aliam insuper certitudinis regulam habent, nisi ipsam credulitatem. Considerate ab initio mundi, quot sunt, quot fuerũt in religione studia, quot cæremoniæ, quot cultus, quot ritus, quot hæreses, quot placita, quot vota, quot leges, & nõdum à tot seculis homines ad rectam fidem producere potest religio absque verbo Dei? quo incarnato, & in cruce de hostibus triumphante, dejecta sunt templa & idola, & deorum potestates ablatæ, defecerunt oracula:

Ablata est Pithij vox haud revocabilis ulli.
Temporibus longis etenim jam cessat Apollo,
Clavibus occlusis silet: ergo rite peractis,
Discedas, patria & redeas ad limina, sacris.

Ex quo enim verbum Dei per Euangelii nuncium elucescere cœpit mundo, omnes dii gentium, veluti fulgure tacti corruerunt, sicut apud Lucam ait Christus; Vidi Sathanam, sicut fulgur, de cœlo cadentem. Verum quod hic ad fidem, & ad Theologiam, & ad canonum decreta pertinet, discutiemus inferius; nos hic de religione loquimur, quantum ad eas artes, quæ ad sacerdotum quæstum, & rempublicam suis simulachris, statuis, imaginibus, templis, phanis, sacellis, fastis, põpis, & sacerdotiorum magistratib. ornandam attinet; de quibus alibi inter placita theologica anno millesimo quingentesimo decimo per me Coloniæ declamata amplo sermone disputaui. Quocirca ea istic brevissimo sermone transigemus, ostendentes etiam in illis, quæ honestandæ religionis causa, & ad hominum salutem inventa sunt, sæpe non minimam inveniri cum vanitate malitiam. quod ita esse, nunc per singula discurrentes, monstrabimus.

De Imaginibus. CAP. LVII.

IMaginum itaq; cultum jam ab antiquo non omnes populi admiserunt. Siquidem Iudæi (ut narrat Iosephus) nihil magis exhorruerunt, quam simulachra; nec aliquam effinxerunt imaginem ejus, quod coluerunt, neque eorum, quorum memoriam tenuerunt. Lex siquidem Dei per Moysen prohibuit illis simulachra fieri, aut in templis poni, aut adorare corã eis.

Apud

Apud Seres populos (teste Eusebio) etiam lege cautum erat, ne simulachra venerarentur In Romanorum quoque templis apud Clementem & Plutarchum, ex decreto Numæ annis cētum & septuaginta ab urbe condita, nullam imaginem, neque fictam, neque pictam esse conspectam legimus. Augustinus quoque idem testatur authore Varrone. Cuius, inquit, verba clarissimè testantur, nullum fuisse in vrbe simulacrum Deorū per annos centū sexaginta, factumq; deinceps, vt ex imaginum ac statuarum multitudine religionis cultus negligeretur atq; contemptui haberetur. Persæ etiam (testibus Herodoto & Strabone) statuas non extruebant. Ægyptiorum autem in istis summa erat impietas & stultitia, exinde in omnes gentes derivata Qui quidem corruptus gentilium mos & falsa religio, cum ipsi ad Christi fidem converti cœperunt, nostram quoq; religionē infecit, & in nostram Ecclesiam simulachra & imagines, multasq; pomparum steriles cæremonias introduxit, quorum nihil omnino fuit apud primos illos & veros Christianos. Nec dici potest, quanta superstitione, ne dicam idololatria peues rudem & indoctam plebem alatur in imaginib. conniventibus ad ista sacerdotibus, hinc non parvū lucri quæstum percipientibus. Atque hic tuentur se Georgii verbis dicentis, imagines esse libros vulgi, ut possit rerum memoria retineri; atq; in his legant, qui literas non didicerint, illisque conspectis ad Dei contemplationem trahantur. Verum hæc sunt excusantis Gregorii humana commenta, licet sanctus ille vir imagines, probet, non cultum. Non enim decet nos ex petito imaginum libro discere, sed ex libro Dei, qui est liber Scripturarum. Qui vero cupit Deum esse, non requirat ab imaginibus pictorum & statuariorum, sed (ut inquit Ioannes) scrutetur Scripturas, quæ testimonium perhibent de illo; qui autem nesciunt legere, ii audiant verbum Scripturæ. Fides enim eorum (ut ait Paulus) ex auditu est. Et Christus apud Ioannem ait. Oves meæ vocem meam audiunt. Iamque etiam si (quod ait Christus) nemo potest venire ad eum, nisi pater traxerit illum, & nemo venit ad patrem, nisi per ipsum Christum; cur aufetimus gloriam Deo, tribuentes illam picturis & statuis, ac si possent trahere in contemplationem Dei? Accedit istuc etiam reliquiarum cultus immoderatus. Fatemur enim nec quisquam negare poterit, sanctas esse sanctorū reliquias, & quæ æternitatis gloria fulgebunt aliquando; ideoque à nobis summa reverētia colendos fateamur, etiam sanctos ipsos, licet in omnib. locis exaudiant pie invocantes, magis tamen,

ubi aliquid reliquiarum suarum velut pignus habent;sed quia non omnium certitudo eadem est, cum variis in locis putantur sanctorum eorundem eadem retineri figura, necesse est horum aut illorum stultam confidentiam esse oportere. Ne igitur in idololatriam, vel superstitionem incidamus, tutius est, fidem rebus visibilibus non affigere, sed colere sanctos in spiritu & veritate per Dominum nostrum Iesum Christum, illorum opem implorantes. Certiores itaque & digniores non habemus Sacramento corporis Christi, quod unicum Sanctum Sanctorum in omnibus templis nostris servatur, quia coràm Christum veneramur, & adoramus præsentem; qui licet vbique præsens sit, ibi tamen etiam corporaliter præsens est. Sed avarum sacerdotale genus, avari homines, non modo ex ignis & lapidibus, sed etiam ex mortuorum ossibus, & sanctorum martyrum reliquiis materiam avaritiæ suæ captãres suæ rapinæ instrumenta fecerunt; attollunt sepulchra Confessorum, exponunt reliquias Martyrum, vendẽtes illorum contactus & oscula, exornant illorum simulachra, & festa illorum magnis pompis decorant, prædicant illos sanctos, & extollunt magnis præconiis, vitam illorum, quo tantopere laudant, longissime fugiunt. Nonne istis loquutus est Salvator, Væ vobis qui ædificatis sepulchra Prophetarum, similes illis, qui occiderunt eos? Proinde gentilium more sanctis ipsis officia distribuunt, & hunc cum Neptuno aquarum periculis subvenire, illum cum Iove fulmen incutere, aut cum Vulcano ignem alium messes curare cum Cerere, alium præesse vitibus cum Baccho. Et habent mulierculæ suas Divas, à quibus, ceu à Lucina, aut Venere, liberos petant, & quæ cum Iunone iratos placant, vel vindicant maritos. Iam vero etiam sunt, qui furta & amissa seu perdita recuperare faciunt, atque nullum morbi genus est, quod inter divos non habeat suum medicum; quæ causa est, quo minus lucrentur medici, quam causidici, cum nulla sit lis tam pusilla, tam justa, quæ divum aliquem habeat patronum. Verum sicut anima nostra per diversa membra diversos explicat actus, & illa, pro diversitate dispositionũ suarum, diversas suscipiunt potentias, ut oculi visum, aures auditum, ita Dominus noster Iesus Christus in corpore suo mystico, cujus ipse anima est, per diversos sanctos suos velut accommodata ad hoc membra, diversa suæ gratiæ munera, in istis inferioribus administrat atque distribuit, & singuli sancti peculiare cooperandi munus sortiuntur, & singuli certas gratias impartiuntur; juxta quam multiformem gratiarum distributio

tributionem, partim hominibus revelatam, partim piis conjecturis adsecutam, variis precibus, & invocationibus sanctos imploramus. Putamus equidem, quemadmodum Christus morte sua mortem nostram redemit, in cujus morte cœperunt sanctæ mortes, omniumq; fidelium mortes sanctificantur, sic martyres eos, qui certo quodam morborum genere, ut huic simili tormento cruciati perierint, ab illo ipso, tanquam id pro nobis passi, nos liberare: & habet id quidem rationem non invalidam. Sed ridendi sunt, qui à nominis similitudine, & vocum confusione, & per similia futilia inventa sanctis illa adscribunt: ut Germani caducum morbum Valentino, quia hoc nomen cadere significat, & Galli Etropio addicant Hydropicos, ob vocis consimilem sonum. Nihil ergo hic divinæ potentiæ, & Sanctorum meritis derogatum volo. Impius enim est, quisquis de pietate Christiana ac Sanctorum miraculis perperam sentit: sed superstitiosus & improbus est, qui pro miraculis prodigiosa quæque mendacia, ceu poëtica nugamenta vertunt in historiam, & simplicibus oraculi loco credenda proponunt, magnisque clamoribus inculcant: stultissimi quoque sunt, qui iis fabulis & somniis fidem habent. Atque hic vos scire volo, quod, quemadmodum imaginum exuperans cultus, idololatria est, ita illarum pertinax detestatio, hæresis est, de qua olim Philippus & Leo tertius Imperatores damnati sunt. Sic etiam quemadmodum reliquiarum abusus execrabile scelus est, ita earundem irreverentia, detestanda hæresis est: quæ quondam à Vigilantio Gallo progenita, ab Hieronymo profligata, nunc rursus una cum imaginum expugnatoribus à proximis annis apud Germanos repullulascere cœpit.

De Templis. CAP. LVIII.

CÆterum nunc de Templis scimus hanc maximam olim fuisse gentilium superstitionem singulis diis, suis sua templa fabricantium: quorum imitatione cœperunt deinde Christiani suis divis templa inscribere. Multæ tamen gentes tēplis omnino carebant, & Xerxes quondam suadentibus Magis omnia templa per totam Græciam cōbusisse traditur, quia impium & nefarium esset, deos ipsos parietibus includere. Verum de templis quondam Zeno Citicus in hæc verba philosophatus est, inquiens: Sacella ac templa constituere, nihil quidem necesse est. nihil enim sacrum jure existimandum, neque pro sancto habendum, quod ipsi homines construxerint. Apud

Per-

Persas nulla olim templa erant. Hebræis autem in tota natio ne, non nisi unicum templum religiosum erat, à Salomon Hierosolymis extructum, de quo tamen legitur apud Esaian Hæc dicit Dominus, Cælum sedes mea, Terra autem scabel lum pedum meorum, quæ est ista domus, quam ædificas mi hi? Et Stephanus Protomartyr ait: Salomon ædificavit illi do mum, sed Excelsus in manu factis non habitat. Et Paulus A postolus ait Atheniensibus, Deus non in manufactis templ habitat: qui, cum sit Dominus, cœli & terræ, manibus hom num non colitur, tanquam indigens aliquo. Docet autem humanam naturam, ipsosque homines, sed puros, pios, san ctos, religiosos, Deoque devotos, esse acceptissima Deo tem pla: quemadmodum scribens Corinthiis, inquit: Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis, templum Dei san ctum est, quod estis vos. Præterea in prima illa nostra religio ne ab ipsis Christianæ fidei incunabulis, & diu post Christum passum non fuisse nostris sacris templa constructa, fatetur ips Origenes contra Celsum, docens multis rationibus, Christia nis illa ad verum Dei cultum, veramq; religionem nihil con venire. Et Lactantius ait, Non templa Deo congestis in alti tudinem saxis struenda sunt. sed suo cuique conservandus e pectore, in quod se conferat, cum adorat Deum:

Non habitat templis manuum molimine factis
Omnipotens, ædes aurea verus homo.

Et Christus suos adoraturos non in templum remittit, ne in synagogas, sed in cubiculum orare in abscondito. Atque i pse, quod legitur apud Lucam, nunquam ad turbas, ad urbes ad templum, ad synagogas accessit orare, sed exivit in mon tem orare, & ipse erat pernoctans in oratione. Verum Eccle sia, quæ nihil agit, nisi acta spiritu Dei, cum, multiplicat Christiano populo, Ecclesiam jam ingressi essent cum fideli bus peccatores, cum firmis infirmi, & , tanquam in arcan Noæ, cum mundis animalib. simul & immunda, sacras quas dam ædes, & templa, & basilicas. loca sacrata, ab omni pro phano commercio libera, instituit, in quibus Christianæ mul titudini verbum Dei publice prædicaretur, cæteraq; religio nis sacramenta, & commodius & castius administrarentur quæ à populo Christiano summa semper in veneratione habi ta, etiam à Principibus immunitate munita, nunc in tantam excrevere multitudinem, accedentibus illis tot fratrum ora toriis, privatisq; sacellis, ut maxime necessarium foret, mult

illis, tanquam superflua & indebita membra, resecari. Accedit ad hæc structuræ superba magnificentia, in quam multa admodum sacræ pecuniæ & eleemosynæ indies profunduntur: quibus, quod & superius diximus, multi Christi pauperes, vera Dei templa: imaginesque, fame, siti, æstu, algore, labore, debilitate, egestate periclitantia, sustentari deberent.

De Festis. CAP. LIX.

Festorum etiam dies tam apud Gentes, quam apud Iudæos magna religione semper celebres fuere: qui omnes distinctim, per certa anni tẽpora, per certos & statutos dies Deum colebãt: quasi liceret aliquando à divino cultu discedere, aut forsan Deus, plus alio, quam alio tempore se coli velit. quod idcirco, ut probrum, Paulus objecit Galatis, ad eos sic scribens: Dies observatis, & menses, & tempora; & annos; timeo, ne vobis frustra & sine causa laboraverim. De qua re etiam Collossenses admonens, præcepit illis dicens; Nemo vos judicet de cibo & potu, in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. Veris enim & perfectis Christianis nulla est dierum differentia, qui sunt, semper in festivitate, semper conquiescentes in Deo, & sine intermissione verum Sabbatum agentes; sicut vaticinatus erat Esaias ad Patres Iudæorum, Fore aliquando, ut Sabbatum eorum tolleretur, cumq; venerit Salvator, futurum Sabbatum perpetuum, perpetuasque neomenias; rudiori autem populo, infirmæ multitudini, ac imperfectiori Ecclesiæ partim à sanctis Patribus ejusmodi dies statuti sunt, quibus conveniant ad sacram verbi Dei concionem audiendam, & ad cultum divinum celebrandum, ac communicandorum sacramentorum causa; ita tamen, ut non Ecclesia diebus serviat, sed dies serviant Ecclesiæ. Sunt itaque constituti dies à Patribus in Ecclesia, quibus ab omnibus externis negotiis, atque corporalis actib. plebem abstinere deceat, quo liberius serviat Deo, vacet orationibus & contemplationibus, intersit divinis officiis, & verbi Dei concionibus, & quæcunque ejusmodi sunt, quæ tunc ob æternæ salutis commodum fiunt. Sed ille distortor æquitatis, labefactator omnis ordinis & pulchritudinis, author omnium malorum Diabolus, quidquid Spiritus sanctus ædificat, assidue demoliri nitens, etiam hanc artem prorsus diruit. Adeo maxima pars Christiani populi sacrum hoc dierum Festorum otium non ad orandum, non ad Dei verbum audiendum, non ad cætera, quorum causa instituta sunt, impen-

impendit, sed ad omni variam bonorum morum ac Christi-
næ doctrinæ corruptelam, in choræis, in Comœdiis, in H str
onibus, in cantilenis, in ludis, in compotationibus, in pon
pis, in speculis, in quibuscunque mundanis, carnalibus, spir
tui sanctitatique contrariis operibus consumit, & (quema
modum inquit Tertullianus de Cæsarum solennibus) sole
tunc grande officium agere, focos & choros in publicum d
cere, vicatim epulari, civitatem tabernæ habitu obolefacer
vino gulam cogere, certatim cursitare ad injurias, ad imp
dentias, ad libidinis illecebras: sic exprimitur publicum ga
dium per publicum dedecus. Nonne ergo merito damnan
sumus, qui hoc ritu Christi & Sanctorum ejus solennitates c
lebramus? Cæterum à diebus festis, præter Manichæorum i
sanam Blasphemiam, & Cataphrygum pestifera dogmata, a
nullas, aut paucissimas hæreses compertas habemus: verur
tamen maximi in Ecclesia schismatis occasionē præstiterun
cum Victor Romanus Pontifex omnes ferme Orientales
Australes Ecclesias à communione amputasset, ea sola de ca
sa, quod in diei Paschatis observatione morem à Romana c
suetudine sequerentur diversum: cui tunc inter cæteros e
cellentissimos viros restitit Polycrates Asiæ episcopus. Præte
ea Irenæus Lugdunensis Episcopus, quamvis ipse Roman
ritu Pascha celebravit, magna tamen libertate Victorem Po
tificem objurgare ausus est, quod præter exemplum præd
cessorum suorum pacis perturbator abscidisset Ecclesias no
in fide errantes, sed in solis ritibus quibusdam à Romana E
clesia dissidentes. Multa deinceps super hac Paschatis observ
tione Conciliorum & Pontificium decreta, ac Patrum ratio
nes, & quæ vocantur Ecclesiastica computa, emanârunt: n
que tamen in hunc usque diem veram, atque per vniuersu
orbem eandem Paschatis diem constituere potuerunt: & i
hunc diem usque consultis Astrologis de Calendarii repar
tione, sed de indeciso negotio disputatur. Digna profecto re
pro qua ob unius Romani Pontificis pertinacem religione
tantum Ecclesia pateretur naufragium.

De Cæremoniis. CAP. LX.

EX membris deniq; religionis non minima sunt rituum
cæremoniarum pompæ in vestibus, in vasis, in luminibu
in campanis, in organis, in concentu, in odoribus, in sacrif
ciis, in gestibus, in picturis preciosis, in ciborum, & jejunio
delectu, ac similibus magna cum admiratione, tum vener
tio

ione ab imperita plebe & hominibus, qui nihil advertunt, quam quę ante oculos obversantur, receptis ejusmodi. Numa Pompilius primum Romanis cęremonias indixit, quatũ prætextu rudem adhuc & ferocem populum, qui vi & injuria imperium occupaverat, ad pietatem, fidem, justitiam, & religionem invitaret, feliciusque gubernaret. Testantur hæc ancylia ac palladium, sacra imperii pignora, Ianus bifrons belli & pacis arbiter, ignis Vestæ, cui flamina custos imperii jugiter vigilaret, ipseq; annus fastorum & nefastorum dierum veritate per duodecim menses divisus, sacerdotiorumque magistratus in Pontifices & augures partitus, variiq; sacrificiorum & supplicationum, spectaculorum, processionum, delubrorum & officiorum ritus, quorum magna pars (Eusebio teste) exinde in nostram quoque religionem migravit. Verum Deus ipse, quem non delectant caro, & cor, & sensibilia signa, has exteriores carnalesq; cæremonias despicit, atque contemnit. Non enim in corporalibus actionibus, & sensibilibus operibus, cuiq; carnali vult coli Deus, sed in spiritu & veritate per Iesum Christum. Ipse enim spectator fidei est, considerans intimum spiritum, & occulta hominum, scrutator cordium, qui intuetur intima mentis. Quapropter carnales illæ & externæ cæremoniæ nequeunt homines promovere ad Deum, apud quem nihil est acceptum præter fidem in Iesum Christum, cum ardenti imitatione illius in charitate, ac firma spe salutis & præmii. Hic enim est verus, & nulla externorum carnaliumque rituum inquinatione violatus Dei cultus: quod nos instituens Ioannes, ait: Spiritum esse Deum, & eos, qui volunt adorare, in spiritu & veritate oportet adorare. Cognoverunt hoc aliqui gentium Philosophi: hinc Plato in veneratione summi Dei exteras omnes cæremonias auferri jubet. Nihil n. deest ei, qui ipse est omnia aut in eo sunt omnia, sed nos agentes gratias adoremus. Hęc n. sunt summæ incensiones Dei, quando aguntur gratiæ & mortalibus. Neque præterea habemus quicquam aliud, quod reddamus Deo magis acceptum, quam laudem, gloriam, & gratiarum actionem. Neq; vero hic quispiam obiiciat Mosaicæ legis sacrificia, ritus & cæremonias, quasi Deus in illis delectatus sit: non propter hoc eduxit eos e Ægypto, ut sacrificia illi offerrent, & adolerent incẽsa, sed ut obliti idololatriæ Ægyptiorum, audirent vocem Domini, & obedirent illi in fide & justitia propter illorum salutem. Quod autem Moyses illis sacrificia & cæremonias instituit, morem gessit infirmitati & duriciei cordis eorum aliquid indulgens

dulgens errori, ut eos ab illicitis revocaret, ne gentium riti
sacrificia immolarent dæmonibus, & non Deo. Non enim
principaliter hæc, sed secundum consequentiam concess
sunt, nec aliter eos obligare potuit lex illa, nisi quatenus po
puli consensu fuerat comprobata. Quin & Moyses ipse latu
rus has cæremoniarum leges, seniorum & populi collegit suf
fragia, quo illos sibi magis haberet obnoxios; ideoque lex ill
pro temporum & rerum vicissitudine potuit immutari, & a
liquando in totum erat abroganda; lex autem Dei, quæ in la
pideis tabulis tradita erat, perpetua est. Sic enim locutus es
Dominus per Ieremiã. Quod mihi thus de Sabba affertis, &
cinnamomum de terra longinqua? Holocaustomata & sacri
ficia vestra non delectaverunt me. Et iterum per eundem ai
Hæc dicit Dominus, Holocaustomata vestra colligite cur
sacrificiis vestris, & manducate carnes, quia non sum locutu
ad patres vestros, nec de Holocaustomatibus, nec de sacrifi
ciis præcepi eis, qua die eduxi vos de Ægypto; sed sermoner
hunc præcepi eis, dicens; Audite vocem meam, & ero Deu
vester & vos eritis populus meus; ambulate in omnibus vi
meis, quæcunq; præcepero vobis, ut bene sit vobis. Et iterur
apud Esaiam ait Dominus; Non obtulisti mihi oves holocau
stomatis tui, nec in sacrificiis tuis clarificasti me, non servivi
sti mihi in sacrificiis, nec aliquid laboriose fecisti in thure, ne
mercatus es mihi argento incensum, nec adipem sacrificio
rum tuorum concupivi, sed in peccatis tuis ante me stetist
Super quem igitur, ait, aspiciam, nisi in humilem & quietun
& trementem sermones meos? Non enim adipes & carne
pingues auferent ante injustitias tuas; hoc enim est jejuniun
quod ego elegi, dicit Dominus. Solve omnem nodum inju
stitiæ, dissolve connexus violentorum commerciorũ, dimi
te quassatos in requiem, & omnem conscriptionem injusta
conscinde. Frange esurienti panem tuum ex animo, & per
grinum sine tecto induc in domum tuam. Si videris nodur
adoperi eum, & domesticos seminis tui ne despicias, tunc
rumpet matutinum lumen tuum, & sanitates tibi cit oorien
tur, & præcedet ante te justitia, & gloria Dei circundabit t
& adhuc te loquente, dicam, Ecce adsum. Non inficior, qu
admodum olim in synagoga Moyses & Aaron, & per succes
onem cæteri põtifices, judices, Prophetæ, usque ad scribas
Pharisæos, sic postmodum in Ecclesia ab Apostolis, Evangel
stis, Pontificibus, sacerdotibus, & doctoribus factum, ut illa
piis quibusdam cæremoniis, elegantibusque ritibus & inst
tut

tis, tanquam sponsam ornatam viro suo, decorarent: multa super statuta & decreta ediderunt posteriores, juxta homi-num imbecillitatem: sed, quod solet sæpe contingere, ut, quod ovisum est ad remedium, tendat ad noxam, sic accidit, ut escentibus iis cæremoniarum legibus, pluribus constitutio-bus hodie onerentur Christiani, quam olim Iudæi: quodq; agis dolendum est, cum ipsæ per se nec bonæ sint, nec malę, us illis fidat populus, arctiusque observet, quam tradita à eo præcepta, dissimulantibus illa nostris Episcopis & Sacer-otibus, & Abbatibus, & Monachis, ac suo ventri interim e-egie consulentibus. Cæremoniæ autem etsi nullas contra lem hæreses dederint, innumeras tamen in ecclesiam sectas troduxerunt, maximorumq; schismatum semina fuerunt. inc primum Græca Ecclesia à nostra abscissa est, quod illa on in azymo consecraret, sed in fermento, cum tamen illam re consecrare fateamur. Deinde etiam Bohemorum Eccle-a separata est, quia sub utraq; specie communicaret Eucha-tiæ: nam, ut ait Apostolus, circumcisio nihil est, & præpu-ım nihil est, sed observatio mandatorum Dei: sic & cære-oniæ nihil sunt, nisi observatio præceptorum Ecclesiæ. Ne-s ergo est utrobiq; propter modicas & quaslibet causas, quæ hristianæ Fidei nihil officiunt, unitatem Ecclesiæ scindere, corpus Christi dividere, &, quod Pharisæis Salvator impro-rat, excolare culicem, & camelum glutire, atque, turbata ce Ecclesiæ, in illis pugnare, unde plus obsit schismatis per-cies, quam prosit correptio. Potuissent Romani Pontifices ulta mala sustulisse, pacatamque & integram servare Eccle-m, si tolerassent Græcorum fermentum, & Bohemorum licem. Neque vero majora hæc sunt, quam quod Innocen-is Octavus (Volaterrano teste) concessit Norvvegiis, ut lice-t illis sine vino sacrificare calicem.

De Magistratibus Ecclesiasticis. CAP. LXI.

Am vero & Magistratus, & variæ hominum sectæ sunt in Ecclesia, cum ad ornamentum religionis, tum pro confer-ndo sacrorum ordine, ne fiat confusio. Quidquid autem a-tur in Ecclesia, sive ad ornamentum, sive ad ædificationem ligionis, tam in deligendis magistratibus, quam in institu-dis ministris Ecclesiæ, nisi id fiat divini spiritus instinctu, ui quasi anima est Ecclesiæ, vanum est & impium. Quicunq; im ad magnum Dei officium, & Apostolatus dignitatem à itu Dei vocatus non fuerit, sicut Aaron, & qui non ingres-

sus fuerit per ostium, quod est Christus, sed aliunde in Eccl
siam ascenderit per fenestram, per favores hominum, per em
ptitias voces, per imperium Principũ, certe hic non est Chr
sti Vicarius & Apostolorum, sed fur & latro, & vicarius Iud
Iscarioris, & Simonis Samaritani. Hinc ab antiquis Patrib
de electione Prælatorum (quod facer Dionysius vocat Nomi
nationis sacramentum) tam arcte statutum est, quod Ponti
ces & Apostoli, qui præessent ministeriis in Ecclesia, nomin
rentur viri moribus & vita integerrimi, potentes in doctri
sana de omnibus rationem reddere: sed antiquis patrum co
stitutionibus paulatim à sua majestate cadentibus, ac recen
tiore Pontificio jure cum damnabili consuetudine invalesc
te, tales pleriq; super sedem Christi conscendunt Pontifices
Apostoli, quales olim super sedem Moysi sedebant Scribæ
Pharisei, qui dicunt, & non faciunt, alligantes onera gravia
humeris populi, ipsi autem nolunt digito movere. Hypocr
tæ sunt, omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibu
ostentantes religionem suam in scenis: cupiunt primas st
tiones in choro, in gymnasiis, in synagoga, & ubique in for
in plateis Rabbi, & Magistri, & Doctores vocari volunt: cla
dunt viam cœlorum, & ipsi non introeuntes, etiam alios e
cludunt, nec sinunt intrare: comedunt domos viduarum, or
tiones longas factitantes, circumeuntes mare & aridam, sed
cunt, & furantur pueros, ut nacto uno proselyto, exaugea
perditum eorum numerum, ut ipsi perditi & addicti gehen
igni, alios simul secum multo magis disperdant: suis comme
tis & traditionibus piissimas Christi leges labefactant, veru
Dei templum, ac vivas Christi imagines, & aras animarũ p
puli negligentes: aurum & oblationes avaro oculo curan
leviora, & quasi sinistra legis facientes: de decimis, collect
oblationibus & eleemosynis accurate nova cudunt, & leg
cęremoniarum arcte sanciunt, decimantes fruges, pecora, p
cunias, & etiam quævis minima, mentham, anethum, cum
num, & de his canum more collatrãtes à suggesto confligu
cum populo. Quæ vero graviora & dexteriora sunt opera
vangelii, & Legis, & justitiæ Christianæ, judicium, mise
cordiam, & fidem omnino negligunt, excolant culicem, d
glutiunt camelum, cespitant ad lapidem, ingens saxum tra
siliunt, duces cæci, falsi & dolosi, genimina viperarum, te
calices, sepulchra dealbata, foris in mitris, in pilis, in habit
in cuculla ostentantes sanctimoniam, intus pleni spurciti
hypocrisi, iniquitate, scortatores, saltatores, histriones, len

s, aleatores, helluones, temulenti, venefici, qui jam antea uod notat Camotensis Episcopus) non ex virtutum meri, sed aut per turpe obsequ um, aut intuitu munerum, aut vore Principum, aut vi armorum ad sacerdotia, ad benefia, ad episcopatus conscenderũt, aut sub hypocrisis fuco hæc se traxerunt, ex bonis Ecclesiæ, quæ pauperum sunt, sibi ivatas divitias cumulantes, monopolia, & nundinas constientes in eleemosynis parentum nostrorum, abutentes illis scortis, in alea, in venatione, in omni luxu & spurcitia.

Gaudent equis canibusq; & aprici gramine campi.

oncutiunt populos, vexant regna, sollicitant bella, diruunt clesias, quas religiosorum Patrum construxit devotio, ipsi truentes palatia, incedentes in vestibus purpuratis & deauis, magno plebis detrimento, & religionis infamia, ac Reib. insupportabili onere: quos non mercenarios pro pastous, non lupos pro mercenariis, sed pro lupis diabolos, beaille Clarevallensis Bernardus in sermone ad generalem mensem Synodum, præsente Romano Pontifice, definivit. n etiam ipse Romanus summus Pontifex (quod idem sanis Episcopus Camotensis conqueritur) omnibus gravissis & intolerabilis est, cujus pompam & fastum nullus unqam tyrannorum æquavit: atque ii interim in se solis jactant igionis & Ecclesiæ statum consistere, cum religionis one& verbum Evangelii, quod verum Pontificium munus est, lios reiicientes, ipsi in condendis propriis legibus occupaEcclesiæ accipiunt emolumenta, otiosi simul & flagitiosi: & ia, ut ajunt, sedes ipsa Pontificia aut sanctos recipit, aut ctos facit, hanc sibi nihil non licere putant; adeo ut etiam ris Ecclesiæ cæremoniis, quas sancti Patres ad instruendos rtalium animos, & pro conferenda nobis Dei gratia ma obseruantia instituerunt, nefaria voluptate sua libidine udenter flagitiosissimeque abutuntur: cujusmodi exemm de Bonifacio octavo Pontifice in Porchetum Cardina legimus apud Crinitum. Hic est ille magnus Bonifacius, tria magna & grandia fecit: primum, falso oraculo deluClemente, persuasit sibi cedere Apostolatum: secundum, didit sextum Decretalium, & Papam asseruit omnium donum: tertium, instituit Iubilæum, indulgentiarum nunas, illasque primus in Purgatorium extendit. Transeo craílla Romanorum Pontificum monstra, quales Formo Papa, & novem sequentes, olim Ecclesiæ turpiter præfue-

runt; taceo etiam posteriores illos, Paulum, Sixtum, Alexa drum, Iulium, famosos Christiani orbis perturbatores. Pr tereo Eugenium, qui ob violatum Turcæ jusiurandum Ch stianam Rempubl. in tot funestissima bella conjecit, ac si n etiam hosti fides servanda sit. Alexander VI. quanto Christi næ Reipub. damno Zizimum Pajazaithæ, Turcæ fratrem, neno sustulerit, omnibus notum est. Iamque ipsi etiam R manorum Pontificum Legati (quod ait Carnotensis, & qu tidiana experientia notissimum est) sic interdum in Provi ciis debachantur, ac si ad flagellandum Ecclesiam egressus Sathan à facie Domini; commovent & conturbant terram, videantur habere, quod oporteat sanare; lætantur, cum m fiunt, exultantes in rebus pessimis, vixque tenent lachrym cum nil lachrymabile cernũt. Siquidem peccata populi co edunt, & vestiuntur & nutriuntur, & luxuriantur in eis. S habent vitiorũ suorum efficacissimos titulos, nec quicqua illis obiici potest, quod non alicujus Sanctorũ exemplo co stantissime excusent, aut tueantur. Nam si improperetur ill quia indocti & illiterati, dicent tales Christum delegisse Ap stolos, qui nec Magistri Legis, nec Scribæ fuerint, nec Syn gogas, nec Scholas unquam frequentaverint; si linguę bar ries obiicitur, dabunt Moysen impeditæ linguæ, & Ieremi nescientem loqui; quin & Zachariam, quod mutus esset, à cerdotio non exclusum. Quod si etiam sacrarum literar ignorantia, aut infidelitas, aut error, aut hæresis obiiciatur, cent, Ambrosium nondum Christianum, sed Catechumen adhuc, in Episcopum electum; & Paulum non ex infideli m do, sed ex persecutore ad Apostolatũ vocatum; Augustin quoque aliquando Manichæum fuisse, & Marcellinum m tyrem in Papatu idolis thura adolevisse. Quod si obiiciatur lis ambitio, exemplo illis erunt filii Zebedæi; si timiditas, midi erant Ionas & Thomas, ille ad Ninivitas, hic ad Ind accedere metuentes; si perfidia, Petrus perfidiæ addidit p jurium; si fornicatio, Oseas meretricem, & Sampson sco amplexi sunt; si percussio, si homicidiũ, si militia, Petrus M cho auriculam amputavit, Martinus Iuliano militavit, & M yses Ægyptium interfecit, & abscondit in stabulo. Adeo hil penes eos refert, qualis quisque sit, qui accedit ad sacerd tia, atque tunc horum magistrorum gladio oportet, ut qui cervices suas supponat; gladio horum, inquam, non glad verbi Dei, cujus illi custodes & ministri esse debent, sed glad ambitionis, gladio avaritiæ, gladio mulctæ & extorsion

gl

gladio mali exempli, gladio sanguinis & occisionis, quo armantur contra omnem veritatem, & justitiam & honestatem.

Sceptrorum vis tota perit, si pendere iusta
Incipit, evertetq; aras respectus honesti;
Libertas scelerum est, quæ regna invisa tuetur;
Sublatusq; modus gladij facere omnia sævè.

Non impune licet eorum placitis contradicere, nec libidini eorum resistere, nisi quis paratus sit martyrium subire pro Christo; hoc erit excremati pro hæretico. quemadmodum Hieronymus Savonarola Prędicatorii ordinis Theologus, simul ac Propheticus vir, olim apud Florentiam exustus est. Verum quoniam omnis potestas bona est, quia à Deo est, à quo sunt omnia, & omnia bona, & licet utentibus, aut patientibus aliquando mala sint, universitati tamen semper bona sunt, providente sic illo, qui bene utitur malis nostris. Propter multitudinem enim delinquentium superinducit Deus tyrannos, & peccata populi faciunt regere Hypocritam. Quicunque igitur à Domino constitutus est Episcopus in Ecclesia, dignum & justum est obedire illi, & in nullo cõtradicere. Qui enim Episcopo, & Sacerdoti obedire contemnit, non illum, sed Deum contemnit, quemadmodum de contemptoribus Samuelis ipse locutus est, inquiens; Non te spreverũt, sed me. Et Moyses adversus murmurantem populum ait; Non adversus nos murmurastis, sed adversus Dominum Deum. Non igitur inultus permanebit à Domino, qui se contra Episcopum, & prælatum suum posuerit. Dathan & Abiron restiterunt Moysi, & terra vivos absorbuit. Multi cum Chore conspiraverunt adversus Aaron, & igne consumpti sunt. Achab & Iezabel persecuti sunt Prophetas, & canes comederunt eos. Egressi sunt pueri, ut illuderent Helisæo, & ursi dilaniârunt illos, Ozias rex contra sacerdotes, sacerdotium arrogare ausus, leprosus factus est. Saul, quia præter Samuelem, sacerdotum principem, sacrificare præsumpsit, regia unctione simul & prophetico spiritu, privatus à Deo, datus est spiritui malo. Infidele est Scripturis sacris non credere, impium est sacerdotes spernere; boni sunt sacerdotes, melior Episcopus, super omnes sanctissimus summus Pontifex, & Princeps Sacerdotum, cui creditæ sunt claves regni cœlorum, & commissa sunt secreta Dei, princeps quidem secundum Deum, Pontifex secundum Christum; quem qui honorat, honorabitur à Deo,

qui inhonoraverit, inhonorabit illum Deus, & ultionem evadere non poterit.

De Sectis Monasticis. CAP. LXII.

SVnt adhuc in Ecclesia diversarum sectarum populi, Monachi, & Fratres anachoritæ, quibus vetus Lex omnino caruit. Caruit etiam Ecclesia eo tempore, quo fuit optima, nec tot cæremoniarum retibus implicata. Qui hodie religiosorum nomen sibi soli vendicant, arduas profecto vivendi regulas, & officia sanctissima professi, laudabiliumque virorum, sanctissimorumque Patrum nomina, putà Basilii, Benedicti, Bernardi, Augustini, Francisci, & similium præ se ferentes: sed hodie est inter eos ingens malorum turba. Siquidem huc, tanquam in malorum omnium asylum, confluunt, quoscunque scelerum conscientia terret, qui ob legum vindictam nusquam alibi tuti sunt, qui crimina commiserunt supplicio expianda, quos vitæ turpitudo abstraxit ab infamia, quos, reb. suis scortis, alea, ingluvie profusis, æs alienum ac turpis egestas mendicare compellunt, & quos laborem subterfugientes, spes otii ac fraudatæ cupidinis impatiens desperatio, aut circumventa juventus, aut injusta noverca, aut iniqui tutores huc impegerunt: quorum omnium agmen jungit simulata sanctimonia, cucullatus habitus, & valida mendicitas. Atq; illud mare magnum, in quo cum cæteris piscibus habitant Leviathan & Behemoth, cæte grandia, belluæ & reptilia, quorum non est numerus: de quo exiliunt tot Stoicæ simiæ, tot insolentissimi poscinummia, tot palliata mendicabula, tot cucullata monstra, barbigeri, funigeri, restiferi, saccogeruli, loripedes, lignipedes, nudipedes, atrati, nigritæ, grisones, albichlamydes, versicolores, multipelles, linostolii, retiarii, palliati, chlamydati, pullati, paludati, præcincti, brachati, ac id genus aliorum turba histrionum, qui cum de rebus humanis nullam fidem habeant reliquam, ob monstrosæ vestis habitum creduntur illi divina, hodieque sacrum religionis nomen sibi soli usurpant, ac se Christi sodales, Apostolorumq; contubernales jactant: quorum vita sæpe scelestissima est, avaritia, libidine, gula, ambitione, temeritate, petulantia, & omni scelere referta, sed religionis prætextu semper inulta. Romanæ enim Ecclesiæ privilegiis muniti sunt, & à jurisdictione omnium Ecclesiarum exempti sunt, quo plura illis impune liceant: quumq; ipsi pro foro rei alios quosque ubiq; conveniant, ipsi tamen conveniri non possunt, nisi aut Romæ, aut Hierosolymis. Horum vanitates &

s & errores si mihi calamo explorandi forent, non caperent mnes pelles Madian: eorum, inquam, qui non pietatis causa rofessi sunt religionem, sed ventris gratia cucullam induerint. Neq; vero bonos offendet hic sermo, quem de solis improbis dictum volo, qui sub pellib. agninis sunt lupi rapacissimi, & in vestibus ovium astutam gerunt sub pectore vulpem, deo dissimulantes artes fallaciȩ suæ, ut nihil aliud professi videantur, quam scenicam quandam hypocrisim, & merũ quæstum pietatis imagine personatum, dum pallido vultu mentiuntur jejunia, & obsequentibus lachrymis profunda à pectore trahunt suspiria, & mobilibus labris frequentes orationes mulantes, & gressu incessuq; composito, gestib. tranquillis.

Obstipo capite figentes lumina terræ,

Modestiam sibi vendicantes, fucato habitu humilitatem, & suspẽsa à collo cuculla, sanctimoniam foris professi, intus autem detestandos mores secũ ferentes: atq; cum inter hæc sceleratissima, quæq; nonnunquam committant, servantur, vinuntq; religionis titulis, cuculla, veluti clypeo, cuncta fortunȩ jicula repercutientes, & ab omnibus mundanis periculis, civilibusque molestiis securi, panem ociosum & emendicatum ro eo qui laboribus acquiritur, vescentes, securi, & sine sollicitudine dormientes: hancq; tamen Evangelicã paupertatem utant, in otio & mendicitate vesci alienis laboribus. Cumq; ummam humilitatem profiteantur, incedentes vili vestitu, ut ustici, nudipedes ut histriones retiarii, cincti funibus, ut capti atrones, raso toto capite, ut fatui, cuculla, auriculis ac tintinabulis tenus morionibus ac larvis carnisprivialibus quam simillimi, cæteraq;, quæcunq; contumeliæ, & abjectionis signa propter Christum & religionem sese suscipere fateantur, vincuntur ambitione, & omnẽ instituti sui rationem in arrogantissimos titulos referunt, ac paranymphi, rectores, gardiani, præsides, priores, vicarii, provinciales, archimandritȩ, generales vocari gloriantur, ut nullum hominũ genus tam videatur primi loci appetens, quam istud. Non desunt, quæ de istis plura mala male dici possent: sed jam præcesserunt qui de iis amplissimis maledictis concionati sunt, adeo ut non solum multos probos & integræ vitæ vere religiosos Patres, sed etiam sanctorum Patrum bene vivendi instituta & regulas contemptui exposuerint. Quocirca nihil ego hic in sugillationes eorum dixisse volo, qui recte in professionibus suis ambulantes, sanctorum illorum Patrum vestigia sequentes, ad cumulum aspirant perfectionis. Fateor regulas & professiones illo-

rum sanctas: fateor esse in hunc diem sanctos monachos; sanctos fratres mendicantes: sanctos anachoritas; sanctos canonicos regulares; tamen inter hos plurimos infideles & reprobos, & apostatas, quibus religionis professio deformatur. Atque hoc est propositum nostrum, ostendere nullam unquam cujusvis religionis professionem tam castam extitisse, in qua non irrepserit erroris & malitiæ macula. Siquidem & Angelos apostatas legimus; & primos fratres parricidas; Prophetas reprobos; Apostolos proditores; & discipulos Christi perfidos; atque inter Romanos Pontifices supra multos schismaticos & reprobos, & etiam hæreticos; aliquando etiam mulierem ad tanti apicis culmen conscendisse, quæ vocata est Ioannes octavus, rexitq; sedem Apostolicam, laudata ab omnibus, annos duos cum aliquot mensibus atque diebus; & quod mulieribus in Ecclesia negatum est, contulit sacros ordines, promovit Episcopos, ministravit Sacramenta, cæteraque Romanorum Pontificum exercuit munera; & facta ejus in Ecclesia non fuerunt irrita, communi videlicet errore faciente ejus; quo prævalente, puto Ecclesiam tunc coactã multa dissimulare, quæ religionis rigor aliàs non tulisset; adeo nec in religionibus quicquam integrum, stabile & perpetuum reperiri potest. Quicunque autem in Ecclesiam Dei sectas introducunt, & tanquam sibi placentes, quæstus causa, aut fictæ sanctitatis gloria secedunt à Principe Romana Ecclesia, tanquam Nadab & Abiu, alienum ignem offerentes ad altare Dei, ab eo comburuntur; qui vero elati & perversę sententiæ excogitatis hæresibus, exurgere audent adversus Ecclesiam Dei, cum Dathan & Abiron, voragine terræ absorpti vivi, descendent in infernum; qui autem scindunt unitatem religionis, & Christi membra dividentes, affligunt Ecclesiam Dei eadem pœna, qua Ieroboam, exterminabuntur.

De Arte Meretricia. CAP. LXIII.

Reliquum nunc, quia apud Ægyptios primos religionum authores, neminem olim sacerdotem fieri licebat, qui Priapi sacris non prius initiatus fuisset; atque in nostra Ecclesia receptum sit, quod carens testib. Papa esse non possit, prohibeanturq; spadones, eunuchi & castrati in sacerdotes ordinari, palamq; videmus, ubicunq; sunt magnifica ista templa & sacerdotum monachorumq; collegia, ut plurimum in proximo esse lupanaria; quin & plurimæ monialium & vestalium ac beguinarum domus, privatę quædam meretricularum fornices

ices sunt, quas etiam monachos & religiosos (ne diffametur orum castitas) nonnunquam sub monachali cuculla, ac virili este in monasteriis aluisse scimus; visum est non præter ordinem de arte meretricia sermonem hic subnectere, quam eandem ad bene institutæ Reipub. rationem non solum utilē, sed & necessariā esse pleriq; sapientissimi arbitrati sunt. Nam Solon, ille magnus Atheniensium legislator, atq; unus de septem sapientibus Apollinis oraculo judicatus (ut testes sunt Philemon & Menander) emptas juventuti meretriculas comparavit, & primus Veneris Pandemi templū ex prostitutarum capturis dedicavit, lupanariaque instituit, legem sancivit, immunitate etiam meretricib. concessa roboravit. Tantæ quoq; reverentiæ habitæ sunt meretrices in Græcia, ut cum Perses in Græciam expeditionem faceret, Corinthiæ meretrices pro salute Græciæ in templo Veneris supplicarent. Mos quoque is erat apud Corinthios, ut de re magna supplicaturi Veneri, meretricibus id committeretur. Meretricum templa constructa plurima apud Ephesum, & aliud celebre ædificarunt Abydeni, quod libertatem sibi ademptam meretricis opera recuperarunt. Ipse præterea sapiens Aristoteles non dubitavit etiam meretrices divinis honoribus dignas, quando Hermiæ pellici, sicut Eleusinæ Cereri, sacra fecit. Inventum autem hujus artis Veneri tribuitur, quæ idcirco etiam inter deas relata est. Hæc enim impudica, omnibusque prostituta libidinibus, author mulieribus in Cypro fuit, ut vulgato corpore quæstum facerent; unde apud Cyprios, narrante Iustino, mos inolevit, ut virgines eorum ante statutas nuptias in quæstum ad littus maris prostituerent dotem lucraturas, & pro reliqua pudicitia Veneri libamenta soluturas. Apud Babylonios etiam, teste Herodoto, consuetudo fuit, ut qui rem domesticam consumpsissent, filias suas adigerent ad quæstum corpore faciendum. Verum Aspasia Socratica meretrix, universam Græciam (ut scribit Athenæus) meretricibus implevit; ob cuius amorem, ejusq; ministras à Megarensibus raptas, ait Aristophanes, bellum Peloponnesiacum à Pericle susceptum. Extulit aurē hanc meretricandi artem permultum Imperator ille Heliogabalus, qui (ut testis est Lampridius) lupanaria domi amicis, clientib. & servis exhibuit, convivia dedit ad viginti duo fercula ingentia epularum, sed ut per singula convivæ coirent & lavarent; juramentoque adigebantur, quod voluptatem hanc perficerent; sæpe etiam meretrices à lenonib. cunctis redemit, & manumisit, è quib. meretricem quandam notissimam & pul-

chertimam triginti atgenti libris redemisse legitur: fertur & una die ad omnes circi, & theatri, & amphitheatri, & omnium urbis locorum meretrices ingressus, & singulis aureũ donasse. Aliquando ẽt omnes de circo, de theatro, de stadio, & omnib locis & balneis meretrices collegit in ædes publicas, & apud eas concionem habuit quasi militatem, vocans cõmilitones, disputavitque de generibus schematum & voluptatum: post concionem pronunciavit iis, quasi militibus ternos aureos donantium Etiam matronis Romanis meretricari volentibus non solum impunitatem, verumetiam immunitatem concessit, salariaque ex publico ærario meretricibus statuit. Etiam senatusconsulta quædam amatoria & meretricia, sive futuaria, invulgavit: eaque de nomine matris sive conjugis suæ, Semiramida jussit appellari: insuper & genera quædam libidinum adinvenit, quibus etiam Cyrenæ meretriculæ (quæ Dodecamechana, quoniam in venereo usu duodecim excogitasset modos, quibus inscensori jucundius redderetur, libidinis proluvium cognominata est) numeros superat, ac veteres omnes, Tribades, Hostias, Aphias, Spinctrias, Gasalvadas, Casaritas, prostibulas, cæteraq; scortilla vinceret. Transeo Iudã Israelitam patriarcham scortatorem, & Sampsonem populi Dei judicem, qui non, nisi scorta, duxit uxores: ac Salomonem Iudæorum regem sapiẽtissimum, qui greges meretricum pene innumerabilium habuisse proditur: quin & cùm Cæsarem dictatorem virum strenuissimum hanc ob causam omnium mulierum virum nuncupatum, tum & Sardanapalum Babyloniorum monarcham, cæterosque innumeros meretricum potentissimos patronos: ipse etiam Proculus Imperator in hac arte non postremam gloriam importavit, qui (ut testatur ejus ad Metianum epistola) ex captis centum Sarmaticis virginib. decem prima nocte iniuit, omnes autem intra quindecim dies constupravit. Sed majus illo est, quod poetæ narrant de Hercule, illum quinquaginta virgines una nocte omnes mulieres reddidisse. Narrat ẽt Theophrastus, gravis author, herbulam quandam Indicam tantæ virtutis, ut quidam ea comesta, ad septuagesimum coitum processerit. Reliquum vero, non parum hanc artem ornarunt Sappho poetes Phaonis adamatrix, & Leontium Methodori scortum in philosophia eruditissima, adeo ut adversus Theophrastum contra conjugium pro tuendo meretricatu libros ediderit. Accedit Sempronia Græce & Latine elegantissima: nec prætereunda hic est Leęna Aristogitonis Atheniensis probatissimæ fidei scortum, quæ tor-

taà

à tyrannis ut amicum proderet, tormenta omnia cum constanti silentio perpessa est. Nobilitârunt præterea hanc artem Rhodope meretrix, Æsopi fabulatoris conserva quondam & contubernalis, quæ tantas opes meretricio quæstu consecuta sit, ut inter mundi spectacula tertiam ordine condiderit Pyramidem. Sequitur hanc Thais Corinthia, quæ prærogativa pulchritudinis insignis, regum duntaxat & principũ dignabatur amplexus. Maxime vero hanc artẽ extulit Messalina Claudii Cæsaris uxor, quæ lupanaria circumiens, ẽt ancillam nobilissimam è prostitutis, die ac nocte quinto & vigesimo concubitu superavit, & lassata vitiis, sed non satiata recessit. Quibus adjungere poterimus ex recentiori memoria Ioannã Neapolitanorum illustrem reginam, & plerasque alias principes meretrices, & palatina scorta, si nuncupare eas tum foret, quamvis vulgata fama notissimæ sint: hoc ipso tamen à cæteris meretricibus discretæ, quod contra Heliogabali legem nõ in publicis lupinaribus, ut Messalina illa Imperatrix, sed intra limina clanculum futuunt, & quasi per insidias meretricantur. Adscribamus licet etiam Octaviani Augusti vtranque Iuliam, filiam & Neptem, tum & Populeam & Cleopatram Ægypti reginam, & alias nobilissimas meretrices: quin etiam Semiramidis monarchæ, & pasiphae vetustissima libidinis exempla, quarum hæc tanta libidine ardebat, ut non modo filium proprium in complexum solicitaret, sed etiam equum usque ad coitum adamârit: illa vero Minois regis vxor se tauro suppesuerit. Nolumus autem hoc loco illustrium meretricum catalogum degere. sed illud prætereundum non est, meretricios & adulterinos concubitus germinasse nobis splendidissimos heroas, puta Herculem, Alexandrum, Ismaelem, Abimelech, Salomonem, Constantinum, Clodoueum, Francorum regem, & Theodoricum Gothum, Guillermum, Normannum, Raymirum Arragonensem. Sed & qui hodie regnant & imperant reges, pauci admodum ex legitimis matribus nati sunt. Tam levia habentur penes eos matrimonii iura, ut pro libito desponsatas, justas verasq; vxores repudiẽt, mutent, atq; permutent. Similiter & filios filiasq; tot nuptiis & sponsalitiis copulant & recopulant, ut nescire cogamur, ubi verum cohæreat illorum matrimonium. Exempla hujus plura suppetunt, sed pauca, quæ à proximis annis sese offerunt, pro omnibus faciunt. Nonne Ladislaus Polonus accepta in uxorem Beatrice, cujus nutu Hungariæ regnum obtinuit, tandem, repudiata illa, superinduxit aliam ex Gallis pellicem?

Nonne

Nonne Carolus octavus, rex Francorum, repudiata Margarita, Maximiliani Cæsaris filia, illius sponsam rapuit, & uxorem sibi copulavit? quam eandem postea Ludovicus duodecimus repudiata sua, sibi consimili thoro conjunxit, consentientibus illis & juvantibus regni Episcopis & Pontificibus, quibus visum est, pluris facienda jura acquirendæ Britanniæ, quam jura observandi legitimi matrimonii. Et hodie adhuc nescio cui regi persuasum audio, ut liceat sibi jam plus viginti annorum uxorem dimittere, & nubere pellici. Sed ad meretrices revertendum est. Harum artes qui nosse velit, videlicet quo ritu suam prostituant pudicitiam, qua oculorum lascivia, quo nutu faciei, quo corporis gestu, queis sermonum blanditiis, queis impudicis contrectationibus, quo exteriori habitu a fuco sollicitent corruptores, cæterasque meretriciæ artis vafricias, illices, laqueos, stratagemata, apud comœdiarum poetas hæc requirat. Qui autem scire cupit, quo ritu, quo delinimento, quo contuitu, quo affatu, quibus basiis, quibus suaviis, quibus contactibus, quibus oppressiunculis, quibus affrictionibus, quibus luctis, quo accubitu, quo constrictu, quibus motibus, quo impulsu, quo exceptu, quo recessu, qua Veneris procelatione, qua reciprocatione, qua instauratione meretricius ludus sit explendus, in medicorum voluminibus traditum inveniet: Scripserunt præterea libros de meretricibus Antiphanes, Aristophanes, Apollodorus, Calistratus; particularim vero Laidis meretricis laudes scripsit Cephalus Rhetor, atque Naidis meretricis laudes conscripsit Alcidamus. Scripserunt præterea de fornicariis amoribus tam Græci, quam Latini, Callimachus, Philotes, Anacreontes, Orpheus, Alcæon, Pindarus, Sappho, Tibullus, Catullus, Propertius, Virgilius, Iuvenalis, Martiales, Cornelius Gallus, & multi alii, non tam Poetarum, quam lenonum officio functi, sed hos omnes vincit Ovidius in epistolis heroicis ad Corinnam dictatis, maxime vero de Arte amandi, quam verius de arte meretricandi aut lenocinandi intitulasset; ob quorum eruditionem, quod juventutem impudicis documentis corrupisset, ab Octaviano Augusto in meritum exilium ad Getas usque relegatus est. Ipse etiam Archilochus Lacedæmonius olim omnes amorum libros jussit excremari; & tamen hæc ars hodie adhuc à nobis legitur, & ludimagistri hanc suis prælegunt discipulis, & editis in eam scelestissimis commentariis exponunt; quin & vidi ego nuper atque legi sub titulo Cortosanæ Italica lingua editum & Venetiis typis excusum de arte meretricia dialogum, utriuſ-

tiusque Veneris omnium flagitiosissimum, dignissimumne, qui ipse cum authore suo ardeat. Prætereo hic, & consul- quidem, cynœdorum & prædiconum detestandam libidi- em referre, etsi illã magnus probet Aristoteles: ac Nero im- erator publico thoro honestauit, quo tempore Paulus Apo- olus scribens ad Romanos, indignationem omnipotentis ei illis indicit: Pluet enim super eos Dominus laqueos, vt on effugiant: ignis & sulphur & spiritus procellarum pars alicis eorum. In hos jubet Imperator insurgere leges, & ar- ari iura, & exquisitis pœnis ultore gladio pœnam irrogari apitalem: sed hodie igne excremantur, quam Moyses in le- ibus suis crudelibus suppliciis extirpandam censuit, & Plato sua republica expellit, & in legibus damnat. Antiqui etiam omani hanc (teste Valerio & aliis) severissime punierunt. xempla hujus fuerunt Q. Flaminius, atq; tribunus ille à Cæ- o occisus. Sed nos honestis auribus parcentes, ab hac mon- rosa libidine & brutali spurcitia, ad meretrices redeamus. Si- uidem omnibus hæc libido infesta est: & non est, qui ignem lius aliquando non senserit: sed aliter uruntur fœminæ, ali- et viri, aliter adolescentes, aliter senes, aliter plebei, aliter roceres, aliter pauperes, aliter divites, quodque mirabilius st, pro nationum & terrarum varietate, aliter Itali, aliter Hi- pani, aliter Galli, aliter Germani: ita libidinis incendio pro ujusque sexus, ætatis, dignitatis, fortunæ atque nationis dif- erentia sibi varios insaniendi ritus deligente: virorum amor rdentior, sed fœminarum pertinacior: amor juvenum lasci- us est, & senum ridiculus: placere studet pauper obsequio, ives muneribus: plebei conviviis, proceres pompa & ludis. adoritur pathicam ingeniosus Italus dissimulato ardore, uadam adornata lascivia, illamque editis laudat carminibus, mnibusq; præferens extollit: si potitur zelotypus, illam per- etuo recludit ac veluti captivam observat: si amore frustra- us de recuperanda pathica desperaverit, ad male dicta con- ersus, illam infinitis conviciis detestatur. Præceps Hispanus, rdoris impatiens, furibundus, irrequieta lascivia irruit, mise- abilibusque lamentis incendium suum deplorans pathicam nvocat & adorat: si potitus fuerit, tandem aut zelotypus per- mit, aut satiatus ad merecedem prostituit: si frui desperate co- atur, seipsum excruciat, & morti destinat. Lascivus Gallus bsequio nititur, cantibus, & jocis pathicam oblectat: si capi- ur zelotypia, mœstus luget, si frustratus, lacessit contumeliis, indictam minatur, vimque intendit, si potitus fuerit, tandem negli-

negligit, & aliam vrit. Frigidus Germanus lente inardescit accensus arte instat, & donis provocat, zelotypus liberalitatem continet, frustratus contemnit, potitus refrigescit. Fingit sese amare Gallus, ardorem dissimulat Germanus, amatum sese sibi persuadet Hispanus, amare nescit absque zelotypia Italus. Amat jucundam licet deformem Gallus, præfert pulchram licet inertem Hispanus, mavult timidulam Italus, cupit audentiorem Germanus; fit è sapiente stultus pertinaciter amando Gallus, rebus omnibus amando profusis è stulto tandem, sed sero fit sapiens Germanus, ob placandæ amatæ desiderium magna aggreditur Hispanus ut amata fruatur maxima quæque contemnit Italus. Quin hujusmodi amorum libidinumq; passionibus irretiti etiam maximi viri, multa præclara facinora sæpissime negligunt & post terga relinquunt; cujusmodi quondam in Ponto Mithridates, in Capua Hannibal, in Alexandria Cæsar, in Græcia Demetrius, in Ægypto Antonius: cessat olim ab opere Hercules propter Iolem, Achilles pugnam detrectat propter Briseidem, moratur Circe Vlyssem, moritur in carcere Claudius propter Virgineam, retinetur Cæsar per Cleopatram, eademque exitio fuit Antonio. Produnt Sacræ literæ, propter fornicationem Seth cum filiabus Cain prope universum humanum genus diluvione extinctum. Propter fornicationis impetum deletæ sunt Sichen, & domus Emor, & pene tota tribus Beniamin: populus Israel propter fornicationem externarum fœminarũ quoties percussus est, & in servitutem datus? Iamque propter unius David regis adulterium quanta strages peste, fame, & gladio facta est? propter fornicarios amores, fœminarumque raptus, Thebani, Phocenses, Circei expugnati atque deleti sunt, ipsumque ut diximus, Peloponnesiacum bellum à Pericle susceptum est, ac decennali bello expugnatum Ilium, maximo totius Græciæ atque Asiæ detrimento. Similes ob causas Tarquinius, Claudius: Dionysius, Hannibal, Ptolomæus, M. Antonius, Theodoricus Gothus, Rodoaldus Longobardus, Childericus Francus, Advincelaus Bohemus, atq; Manphrodus Neapolitanus mortem, & patriæ ruinam passi sunt, propter Ganam Iuliam Tingitanæ provinciæ præfecti filiam, per Rodericum regem stupratam, pulsis Gothis, Saraceni omnem Hispaniam occuparunt. Henricus secundus, Anglorum rex, ob stupratam nurum suam Philippi Francorum regis sororem, à filio suo regno pulsus est. Propter virorum fornicationes indignatæ uxores Clytemnestra, Olympia, Laodicea,

cea, Beronica, Frigiobunda, & Blancha, ambæ Francorum ginæ, & Ioanna Neapolitana, & pleræque aliæ maritos ocderunt. Eadem causa Medeam, Prognen, Ariadnen, Aleam Heristilam, materno amore in odium verso, in crulem filiorum cædem adegit. Et posteris temporibus multæ lhuc mulieres maritorum stupra in natos filios vindicarunt, que ex mitissimis matribus crudelissimæ Medeæ, furibundę lthcæ, & impiæ Heristillæ factæ sunt.

De Lenonia. CAP. LXIV.

VErum quia Lenonum & Lenarum suasu, consilio & opera committunt meretrices & scortatores ut plurimum elera sua, ipsam lenociniorum artem prosequamur. Nā sicut eretricatio ars est prostituendæ propriæ pudicitiæ: sic lenonium ars est oppugnandæ, & prostituendæ pudicitiæ alienæ: quæ tanto quidem major est meretricia, quanto sceleraor: tanto potentior, quanto ipsa res plurium artium satellio constipata: tanto autem perniciosior, quanto ipsa plures eterarum artium, ac scientiarum disciplinas amplectitur, ıas aranearum instar irrepens, quidquid in singulis artibus disciplinis uspiam est veneni, id totum è singulis haurit, sua tela contexens: non quidem quales aranearum telæ, ıæ, dimissis avibus, non nisi muscas capiunt, nec etiam cusmodi illa venatorum ingentia retia, quæ grandiores belas retinent, pusillas astutiores que bestiolas elabi sinunt: sed ncula nectit tam fortia, tamque solida, ut nulla puella, nulla ulier tam sit simplex sive prudens, tam constans sive pertiıx, tam verecunda seu timidula, tam potens sive pusilla, ut si mel aures præbeat lenæ, non illico capiatur & hæreat. Astuı vero ea est, quam nulla vincit muliebris prudentia, à quam tendiculis nulla puella, nulla matrona, nulla vidua, nulla stalis evadat indemnis: cujus inermis militia plurium muerum pudicitiam prosternit, quam ullus unquam, quantumınq; maximus exercitus: illius technæ, fraudes, doli, versue, astus ejusmodi, quæ tradere nullus stylus sufficiat, nullum quare possit ingenium. Quumque hæc ars plurimos utriusıe sexus habeat professores, tamen paucos admodum conmmatos dedit magistros: nec mirum. Nam licet tot sint leociniorum genera, quot artium & disciplinarum, idcirco sque omnium cognitione perfici non potest. Oportet ergo rfectum & consummatum lenonem lenamve omniscium e, nec ad unam solam disciplinam, velut ad Arcticam stel-

lam

Iam tantum respicere, sed omnes amplecti, eam artem prof
sus, cui cæteræ omnes disciplinæ serviunt, & famulantur. I
enim certa quædam omnium scientiarum servitus lenocin
famulantium. Nam huic inprimis Grammatica scribendi
loquendi disciplina amatorias largitur epistolas, illasque ef
ctis amatoriis salutatiunculis, precatiunculis, lamentatiunc
lis, allectatiunculis, dictare docet: quarum exempla pleraq
ex recentioribus Æneas Sylvius, & Iacobus Caniceus, & pl
rique alii reliquerunt. Verum est alia quædam Grammati
ratio de modo occulte scribendi, ceu de Archimede Syrac
sano legimus apud Aulum Gellium: de quo artificio ante pa
cos annos scripsit Trithemius Abbas Spanheimensis duo i
geniosa volumina, quorum unum nuncupavit Polygraphi
alterum Steganographiæ, in quo posteriore tam securos s
cretosque ad quantamcumque etiam distantiam explican
animi ritus modosque tradidit, quibus nec Iunonis omnisc
zelotypia, nec Danaës arctissima custodia queat resistere, n
que omnia pervidens centoculi Argi vigilantia queat expl
rare: ars profecto non tam necessaria regibus, quam lenor
bus & amantibus omnib. commodissima. Succedit huic pr
xime poësis, quæ suis lascivis rythmis atque fabulis, ac am
toriis bucolicis, epigrammatib., epistolis, & præceptiuncul
comœdiis atque expenitissimis Veneris armariis deprompt
lascivis carminib. lenocinio functa, pudicitiam omnem su
vertit, ac adolescentiæ bonam indolem moresque corrump
Vnde Poetæ inter lenones principatum facile obtinuerunt
quorum numero apud Priscos peritiores extitere illi, quos s
petius in arte meretricia nuncupavimus, Callimachus, Ph
letes, Anacreontes, Orpheus, Pindarus, Alceon, Sappho. T
bullus, Catullus, Propertius, Virgilius, Ovidius, Iuvenal
Martialis: & hodie adhuc sunt poetæ, qui pestilentissima ca
mina scribunt. Post istos vero non infimum inter lenones l
cum sibi vendicant Rhetores, fraudulentarum blanditi
rum & persuasionum artifices, illaque lenarum felicissim
qui propitia est dea Suadela. Superiorem tamen istis locu
possident Historici, illi præcipue, qui amatorias illas Hist
rias contexuerunt: Lanceloti, Tristamii, Eurealis, Pelegrir
Calisti, & similium, in quibus fornicationi, & adulteriis à t
neris annis puellæ instituuntur, & assuescunt. Neque v
ro machina quævis ad oppugnandum cum matronarum p
dicitiam, tam virginum ac viduarum castimoniam va
dior, quam lectio lascivæ historiæ: nulla tam bonæ ind

fœmina, quæ hac ipsa non corrumpatur, mirumque putâ-
n, si aliqua reperiatur, aut mulier, aut tam exactæ castitatis
e pudicitiæ, quæ ejusmodi lectionibus, & historiis peregri-
libidine, non sæpè ad furorem usque accendatur. Atque
nen, quæ in his libris plurimum edocta puella est, quæque
rum jacere scit dicteria, & ex horum disciplina cum procis
multas horas facundè confabulari, hæc demum est probè
lica. Permulti autem Historici lenones extitêre, quorum
mina obscura sunt: multi etiam inter præclaros Scriptores
is operam navârunt: cujusmodi ex recentioribus Æneas
lvius, Dantes, Petrarcha, Bocatius, Pontanus, Baptista de
mpo fragoso, & alter Baptista de Albertis Florentinus: itẽ
trus Hœdus, & Petrus Bembus, Iacobus Caniceus, & Iaco-
s Calandrus, Mantuanus, & multi alii, inter quos tamen
annes Bocatius, superatis omnibus, lenonum palmam sibi
ratus est, in iis maximè libris, quos Centum novellorum
itulavit: cujus exempla, & traditiones nihil aliud sunt,
àm callidissima lenociniorum strategemata. Iam verò quã
honestatis, ac religionis verecunda, timidulaque fœmina
pugnanda est, quantum tunc Dialecticæ argutiæ lenociniis
jumenti præstant, ipsa apud Ovidium Myrrhæ fabula facit.
oinde nunc ex Mathematicis disciplinis Arithmetici ludi
ociniis commodi sunt, & Musica ipsa non minima lenoci-
orum clientula est, quæ vocis gratia & pestilentibus cantio-
bus, instrumentorumque voluptariis modulis libidinis
centiva, in omnem lasciviam & corruptionem animum e-
ollit, mores subvertit, luxuriæ concupiscentiam affectusq;
idissimè incutit: cui accedit chorearum & saltationum cõ-
oditas, ubi cũ pathicis liberè loqui licet, & palphitare oscu-
basia & suavia figere, & impudicis manibus quam velis
attrectare, & non raro ad latebras confugere. Nec deest à le-
ciniis geometricus architectus, qui scansili machinula per
pluvium, vel fenestram sub noctu congrediatur amatæ,
ique adulteratis clavibus, similibusque, ceu quale Dædalus
bricavit Pasiphaæ, ingeniis adulteris obsequatur. Iamque
am in picturis legunt, quæ literas nesciunt, mulieres, plusq;
istis intelligũt, quàm aliæ ex literis conspiciunt, dum intra
bilia nusquam non videant, quod cum scelere & flagitio æ-
ulentur, nec minus per oculos, atque per aures animus cor-
mpitur. tam enim hi ad animum penetrant, atque illæ: nec
nus lascivis carminibus, quam rerum præsentia homines
libidinem invitantur: cujus rei argumenta sunt Venus-

Gnidia, Praxitelis in templo stuprata, ejusdemq; artificis C
pido abs Alchida Rhodio adolescente corrupta, & quæ ref
tur ab Æliano Fortunæ statua abs Atheniensi juvene tam
denter adamata, ut cùm emere prohiberetur, apud eand
expirârit. Terentius etiam in Eunucho introducit adolesce
tem ad libidinem incensum, cùm vidisset tabulam, in qua
pictum fuerat, quomodo Iupiter per aureum impluvium c
ruperit Danaen: ideoque non immeritò Aristoteles pœn
publicam statuit pictoribus, qui talia proponunt oculis mu
tudini: quibus libido inflammetur. Neque verò sine causa
cit Sapiens, Picturæ ac statuariæ artes inventas esse in ten
tionem animæ hominum, & in decipulam insipientium,
corruptionem vitæ. Occurrunt nunc Astrologi, chiromant
geomantes, somniatores, ominatores, aruspices, augures, r
quusque divinatorum populus, qui omnes lenonum offi
fungentes, suis fallacis ac versipellis astutiæ fraudibus sp
dent illicitos amores conciliantque, non rarò scelestissin
conglutinant nuptias, nimis rarò benè pactas dirimunt in
ulteria: ab iis lenonibus non modò mulieres, sed, quod
dendum est, viri etiam amorum & conjugiorum suorum
spicia petunt, & spem potiundæ pathicæ puellæ capiunt, &
illorum non tam stulto, quàm impio hortatu sese connub
jungunt, vel eximunt. Cæterùm etiam ad tam insanam c
dulitatem plerique inducti sunt, ut putent Astrologicis in
ginibus, & horarum observationibus amorem cogi posse,
ut de istis Theocritus, Virgilius, Catullus, Ovidius, Horati
Lucanus, & multi alii nugaces Poëtæ cecinerunt, atque i
Astrologi, Poëtis non minus mendaces authores, in suis e
ctionum libris statis Canonibus tradiderunt: quo uno pro
ctò lenociniorum obsequio Astrologi omnes, & divinato
non minimum faciunt quæstum, quibus in adjutorium p
ximè sese offert Magia.

Quæ se carminibus promittit solvere mentes,
Quas velit: ast alij duras immittere curas.

De qua etiam apud Lucanum;

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non satis adductus amor.

Et apud Horatium Candidia, apud Apulejum Pamph
maleficæ suos amatores astringunt, ut, & in Callisti trag
Comœdia Cælestina lana Melibœam puellam accendit. A
cedunt iis etiam veneficia, & philtra, amatoria pocula, sed
modum periculosa, ut pro amore nonnunquã morbum,

grav

ivem aliquam mortem inducant. Horum haustu motus est
cullus; Lucretius,sed dilucidis intervallis, sensum, mentē-
e amisit. Legimus etiam mulierem quandam, quæ amato-
poculo hominem occiderat, ab Areopagitis absolutam,
ia amoris causa hoc commiserat. Sed nulla lenocinii accō-
odatior ars, quàm medicina, quæ concupitam Venerem à
avis pathica puella facilè obtinet, dum pollicetur, resarci-
to hymenæo, amissam virginitatem restituere, papillas ne
crescant cohibere, uterum prohibere, sterilitatis venena in
igam securamque libidinem ministrans, aut quassata spina
nceptum semen ejicere docens,ut canit Lucretius;

Idque sui causa consuêrunt scorta moveri,
Ne complerentur crebrò, gravidæq; iacerent;
Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset.

Quo uno medicorum beneficio jam multæ matronæ si-
il & puellæ aulicæ etiam dominæ securè fuerūt. Faciunt ad
nc rem etiam vetularum incrustationes, & reliqui meretri-
atium mulierum fuci, qui apud medicos in libris de deco-
ione passim traduntur: docenturque,quibus noxias mere-
cum merces vendibiliores reddant; quæ idcirco Sacræ lite-
vocant unguēta meretricia,& cum istis al a permulta phar-
ıca libidinum incentiva; cujusmodi ope gloriatur Ovidius
novenarium numerum se inscēdisse, & Theophrastus scri-
ım reliquit plantam quandam ad septuagesimum coitum
es extendentem. Iam vero nullum lenocinium opportunū
npestivumque magis, quàm quod medicinæ prætextu per-
itur, nullæ siquidem domus tam clausæ, nullà monasteria
n reclusa,nulli carceres tam custoditi, quæ non admittant,
æ ve excludant lenonem medicum: è quibus, teste Plinio,
am in principum domibus adulteria perpetrata sunt,ut Eu-
mi in Livia Drusi, & Vectii Valentii in Messalina Claudii. Et
quis philosophos lenocinio inutiles putet, ipse Cyrenaico-
m magister prohibet Aristippus,cui quum esset apud Thai-
m nobile scortum frequens cum aliis rivalibus cōsuetudo,
oriabatur, quod ipse haberet Thaidem, quum alii à Thaide
berentur, quumq; illi sua bona perderent, ipse gratis luxu-
retur. Sic meretrix philosophum illum habuit pro lenone,
jus exemplo & authoritate omnem juventutem ad se tra-
ret; nec satis fuit Aristippo, sese meretrici lenonem exhi-
re, sed etiam docere publicè libidines cœpit, illasque dē
panari in scholas transtulit. Reliquum nunc & mechanicæ
tes perplures lenociniorum vicem obtinent, inter quas

Phrygia artificia, nendi, texendi, suendi, cæteraque muliebi exercitia principatum tenent: quorum prætextu lenæ, du linũ, filum, vittas, tiaras, corollia, vestes, loculos, chirothec circumferunt, ex juvenculis olim meretricibus jam vetu mercatrices effectæ, pathicas puellas his rebus facilè allectai & colloquendi opportunitatem capiunt, quibus tum adsu subsidio lotrices, quibus permissum est domos liberè ingre & filias ancillulasque absentibus matribus ad lintea abducer adsunt etiam mendicæ, quæ eleemosynarum pietate obs vant januas, deferunt, referuntque plena lenociniorum nuncia, & literas.

Et ferunt ad nuptam dona, quæ mittit adulter.

Proinde etiam & virilia nobilium exercitia lenociniis a commoda sunt, ut equitia, quæ torneamenta vulgo vocar ludique militares, quorum astu Romulus olim rapuit Sal nas. Iamque etiam venatio ô quoties in sylvarum latebris n bilium potentumque adulteria conciliavit. Lusit hoc pulch Virgilius in Ænea & Didone, à venandi opportunitate del psu comitum occasione capta. Ipse etiam Iupiter usus est l nonibus pastoribus. Proinde & nautæ quid conferant leno niis, ipsæ Venetiæ testabũtur. Quin etiam lautæ coquinaru epulæ opiparaque convivia lenociniorum vicem tenent, ut leganter in suis Æneadibus expressit Virgilius:

Postquam prima quies epulis, mensæque remotæ,
Crateras magnos statuunt & vina coronant,
Hic regina gravem gemmis auroque poposcit,
Implevitque mero pateram: Celebrate faventes,
Dixit: & immensum laticum libavit humorem,
Primaque libato summo tenus attigit ore.
Tum Biciæ dedit increpitans: ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro:
Post alij proceres Tyrij, Troesq; sequuntur.
Nec non & vano noctem sermone trahebat
Infelix Dido, longumq; bibebat amorem.

Sunt adhuc, quæ prætereo, permulta lenociniorum ædi cia, sed hæc omnia vincit aurum: quo si Alchimistæ nobis, pollicentur, satisfacere possent, ipsi profectò lenonum futu sunt omnium invictissimi. Potentissimum enim lenociniu in auro atque pecunia est.

Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Auro placatur zelotypus maritus, auro mollitur inexor bi

bis rivalis, auro accuratissimi vincuntur custodes, auro quæ-
e janua panditur, auro omnis thalamus conscenditur, auro
ctes & saxa, & insolubilia matrimonii vincula franguntur.
uid mirû, quòd auro virgines, puellæ, matronæ, viduæ ve-
es veneunt, si auro Christus ipse venditur? Denique hac le-
ciniorum duce plurimi ab infima sorte ad summum propè
bilitatis gradum conscenderunt. Prostituit hic uxorem, fa-
s est senator; prostituit ille filiam, creatus est comes; hic a-
n quamvis matronam in adulteri principis sollicitavit am-
xum, mox amplo stipendio dignus, fit regius cubicularius;
ob desponsata regia scorta spectabiles facti sunt, publicis-
e muneribus præfecti, eisdem artibus abs Cardinalibus &
ntificibus multi multa perpinguia venantur beneficia; nec
via ulla compendiosior. Quantum autem lenociniis ipsis
nducat religio, ipsa Paulinæ castissimæ inflexibilisque ma-
nnæ historia ab Hegesippo descripta testatur, quam Isidis
erdotes cuidam equestris ordinis adolescenti pro Anube
o prostituerunt. Quid etiam in istis posset auricularis no-
a confessio, ipsa Tripartita indicat historia; Nec desunt mi-
si referre velim, cognita recentia exempla. Habent enim sa-
dotes, monachi, fraterculi, moniales, & quas vocant soro-
, specialem lenocinorum prærogativam, quum illis religio-
prætextu liberum sit quocunque pervolare, & quibuscun-
e, quantum, & quoties libet, sub specie visitationis & con-
ationis, aut confessionis secretò sine testibus loqui; tam piè
sonata sunt illorum lenocinia, & sunt ex illis, quibus pecu-
m tetigisse piaculum est, & nihil illos movent verba Pauli
entis; Bonum est mulierem non tangere, quas illi non ra-
impudicis contractant manibus, & clanculum confluunt
lupanaria, stuprant sacras virgines, vitiant viduas, & hospi-
n suorum adulterantes uxores, nonnunquam etiam, quod
scio & vidi, Iliaci prædonis instar abducunt, & Platonica
e cum popularibus suis communes prostituunt, & quarum
imas lucrari debent Deo, illarum corpora sacrificant dia-
lo, aliaque his multò sceleratiora, & quæ nefas est eloqui,
ana libidine perpetrant, interim castitatis voto abundè sa-
facientes, si libidinem, si luxuriam, si fornicationem, si adul-
ia, si incestum verbis acerrimè incessent detestenturque, &
virtute locuti clunes agitent. Sed & flagitiosissimi leno-
s, scelestissimæque lenæ sæpè sub illis religionum pellibus
litescunt. Tales habent aulicæ dominæ plerunque sacro-
n suorum mystas, & aulicarum nuptiarum scortationumq;

consultores. Extabat olim Romæ in templo Veneris dual tabulis exsculptum senatus cõsultum, & lex futuaria scorta ribus & lenonibus admodum favorabilis, quam apud Petr Crinitum in hæc verba latam legimus: in prima tabula coi nebatur: Iura visundi, consectandi, susurrandi, gestiundi, si trudendi, salutandi, cõfabulandi, præcandi, perpetuo inter futuariis permissa ex me sunto, ex æde, foramine, horto, po: co, impluvio, cuncta hæc commoda nemini homini ptohil to, consilia ferunto, fidem servanto, auxilium operamve d: to. In altera tabula erat: Sub noctu vota tractando, perc juramenta lamento, admiscento, solicitanto, verecundiam moremque amovento, tristitiam supprimẽto, tempori lo ve obsecundanto, occasioni ne unquã cedunto, internunc epistolas succidunto: iis spem, voluntatem, expectatione necessitatem, misericordiam adfectanto, inferunto: fraude, dolo, ostentatione attemperatè utunto, prudentiam fatui tem habento, tenento, gestanto: ex pathica quicquam sem ternè quasi stipem & pignus capiunto, ejus permisso advel to, novam quærunto, astu, pompâve grandianimem nobil insectanto notas conjecturas tacitus novanto, Erat etiã I curgo lata lex, si quis ætate provectior ac nuptiis intempe vior, puellulam primæ pubis duxisset, huic integrum esset adolescentibus aliquem deligere, qui Venere potentior p currens feracem uterum generoso semine impleret, mod psum, quod natũ esset, mariti assereretur. Erat & Solonis l quæ similiter permittebat uxoribus, si mariti in rem Vene am ignaviores essent, ex necessariis unum aliquem sibi de cere, qui cum colluctarentur, nec idcirco alienum dici, qu nasceretur. Mitto, quod sunt & cognoscuntur mulieres hunc diem etiam ex nobilioribus, quæ quotannis externo mine gravidę, nothos filios maritis supponunt, rursusque p partum redeunt ad alternam adulterorum satietatem, neq ores M. Agrippæ Iulia, quæ nisi plena navi vectorem non re piebat, Atq; surrexit his tempotibus ex Theologorum sch la invictus hæreticus, qui has Lycurgi & Solonis leges asse ret licere etiam in Ecclesia (quod vos ideo scire volo, ne pu tis non etiam Theologos esse lenones) Ipsa siquidem sacra bliorum eloquia (si fas est dicere) lenociniorum stratagem tã habent, in socru Ruth, & in Ionadab, quem vocat Scrip ra virum prudentem, atque in Achitophel potenti consilia manifestum est. Quin & Abraham cum esset illi uxor Sara p chra & juvenis, & peregrinarentur apud Ægyptios, ait illi: N

vi, qu

,quod pulchra sis mulier, & cum viderint te Ægyptii, dicent, xor illius est, & interficient me, & te reservabunt: dic ergo, ɔsecro, quòd soror mea sis, ut benè fit mihi propter te, & vi-
ɛt anima mea ob gratiam tui: & ita tandem sublata est Sara domum Pharaonis & Abraham benè usi sunt propter il-
m. Eodem stratagemate apud regem Palæstinorum Abime-
ch usus est utrisque regibus, sed diversis temporibus conju-
ɛm suam ad concubitum usque permittens. Fecit idem A-
ahæ filius Isaac, atque ita etiam sanctorum exemplis ars le-
ociniorum illustrata est. Proinde à diis, abs heroibus, à legis-
toribus, à Philosophis, à sapientissimis viris & theologis, à
incipibus ipsisque religionis capitibus culta & cohonestata.
enones fuerunt Pan Deus atque Mercurius, ipseq; puer Cu-
do; leno fuit heros ille Vlysses, leno fuit legislator Lycurgus,
sapiens ille Solon, qui prius lupanaria ædificavit, & meretri-
ılas, juventuti prostituit. Sed & recentioribus temporibus
ixtus Pontifex Maximus Romæ nobile admodum lupanar
xtruxit. Imo fuit Imperator ille Heliogabalus, qui domi suæ
ıeretricum cohortes aluit, amicisque & servis exhibuit. Iam
erò etiam reginarum cæterarumque principum & domina-
ım nonnunquam ea cura est. atque regum matres, nonnun-
uam filiorum suorum lenæ sunt. Neque præterea optimates
ıagistratusque id officii abhorrent, quippe lenones olim fue-
ınt Corinthii, Ephesii, Abydeni, Cyprii, Babylonii, & multi
ii magistratus, qui in civitatibus suis lupanaria construunt
ɔventque, nonnihil ex meretricio quæstu etiam ærario suo
ccumulantes emolumenti: quod quidem in Italia non rarum
st, ubi etiam Romana scorta in singulas hebdomadas Iulium
endent Pontifici, qui census annuus nonnunquam viginti
ıillia ducatos excedit, adeoque Ecclesiæ procerum id munus
st, ut unà cum Ecclesiarum proventibus etiam lenociniorum
umerent mercedem. Sic enim ego illos supputantes aliquan-
o audivi; Habet, inquiëtes, ille duo beneficia, unum curatum
ureorum viginti, alterum prioratum ducatorum quadragin-
ı, & tres putanas in burdello, quæ reddunt singulis hebdoma-
ibus Iulios viginti. Iã verò nihilominus lenones sunt Episco-
i illi & Officiales, qui censum pro concubinatu à sacerdoti-
us quotannis extorquent, idque tam palam, ut apud plebem
ɔsam in proverbium abierit illa eorum cõcubinaria exactio,
ıve lenocinium, quod dicunt, Habeat, vel non habeat, aureũ
olvet pro concubina, & habeat, si velit. Sed in regno avaritiæ
ıihil turpitudini adscribitur, quod lucrum pariat. Mitto to-

lerantiæ commentum, quo certa pecunia Episcopis soluta a
sentis mariti uxor præter adulterii, ut dicunt, offensam alt
cohabitare permittitur: quæ omnia tam manifesta sunt, atq
frequentia, ut nesçire cogamur, Episcoporumne impudent
an plebis patientia hactenus fuerit ineptior, ut tandē opus fu
rit Germaniæ Principibus, inter cætera nationis illius grav
mina hæc quoq; deferre, ex quibus quæ hîc silentio premu
tur, elicere poteritis. Ejusmodi itaq; patronos habet ars Len
nia, quiq; tueātur artem meretriciā: cui in hunc usq; diē (pr
dolor) in Christiana Rep. locus est: & in civitatib. publica th
atra, immunitates & stipendia cōcessa sunt, unica illa cōtra c
vinas leges, atq; ipsum Dei verbum humana ratiuncula, si
potiùs lenonio commento militante, qua inquiunt, Ut juve
tus, egesto illic libidinis imperu, pejora conari desistat; Toll
ajunt, è Rep. meretrices, cūcta stupris, incestis, adulteriis pe
miscebuntur, nulla matrona integra remanebit, nulla vid
pudicitiā incolumis persistet, vix virgines ac vestales inviol
tę servabūtur. Hinc tandē impossibile esse concludunt, Rei
tranquillitatem sine meretricibus posse consistere; sine qui
tamen populus Israël olim per tot sæcula continentissimè d
ravit, sicut præcipit illis Deus; Non erit meretrix, neq; scort
tor in filiis Israël. Atq; præterea hæc spurcitia olim etiā sub r
ligionis specie Ecclesiā insiliit, ac Nicolaitarum hæresim pr
pagavit, qui ob vitandam zelotypiam uxores prostituebant,
veluti Platonica lege cōmunes habendas docebant. Quicu
que autem Principes, Iudices, & Magistratus lupanaria fovē
sive quovis modo permittunt, etiam licet ipsi non scortentu
dicetur eis à Domino, quod ait Psalmista; Si videbas furen
currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam poneba
hæc fecisti & tacui, existimasti iniquè, quòd ero tui simili
sed arguam te, & statuam contra faciem tuam.

De Mendiciate. CAP. LXV.

PErtinet ad Remp. atque religionem, etiam pauperum & æ
grotantium rationē habere, ne quis delinquat propter pau
pertatem, & furetur, aut mendicando circumiens, contagios
pestis calamitate cives inficiat, aut fame pereat in opprobri
humanitatis. Quapropter pauperum Xenodochia publico æ
re insigni pietate pluribus in locis instituta sunt, & privatis di
vitum eleemosynis indies locupletata. Publicè enim mēdica
re, & circumire civitates, ab initio semper ubique gentium o
mnium legibus prohibitum fuit. Nam in vetere Lege Iudæi
à Moys

Moyse præceptum est. Omninò egenus & mendicus non sit
ter vos. In lege etiã Romana de validis mendicantibus ar-
è statuit Iustinianus Imperator, ut si qui laborare potẽs, e-
mosynis se immisceat, captivandus sit, & in servitutem re-
gẽdus. In lege autem Euangelica præcepit Christus, Quod
per est, dandum pauperibus, ut nullus mẽdicus, nequè ege-
s in plebe remaneat, sed fiat æqalitas, sicut scribit Paulus
orinthiis, inquiẽs: Vestra abundantia illorum inopiam sup-
eat, ut & illorum abũdantia vestræ inopiæ sit supplementũ,
fiat æqualitas, sicut scriptum est, Qui multum habuit, non
undavit: & qui modicum, non minoravit. Et ad Ephesios
ibens, ait: Qui furabatur, jam non furetur, magis autem
boret operando mãibus, quod bonum est, ut habeat, unde
buat necessitatem patienti. Idem & Thessalonicenses ju-
t laborare manibus, & operam dare ut abundent, tanquam
cretum illis statuens, ut qui nolit operari, non manducet;
ùs autem agentibus, communionem fidelium præcipiens
otrahendam; atquè in Epistola ad Timotheum condem-
t eos, qui mendicitatis quæstum arbitrantur pietatem. Ipsa
am Canonica Pontificum decreta solis illis pauperibus
gandas eleemosynas decernunt, qui laborare non possunt:
oscunq; alios illas accipientes inter prædones, fures, latro-
s, & sacrilegos connumerant. Iis itaque authoribus doce-
ur, non tam paupertati condolendum, quàm mendicitatem
am detestandam: Artes verò quas pro explendo mendicita-
quæstu excogitaverunt, ab omnibus execrandæ sunt, dum
lunt ante templorum fores in humanæ naturę injuriam, &
ntra divinam legem lethale frigus, dentium stridores, uren-
æstus, ingentesque cruciatus, ut vix mortem ipsam exclu-
nt, spontaneè perpeti, quàm in Xenodochiis pauperum sti-
contenti degere, & malis suis mederi: quodq; magis exe-
ndum est inter hæc malorum tormenta insuper blasphe-
, maledici, contumeliosi, temulenti, dejerantes, nonnun-
am autem simulatè orantes, sacra omnia aut negligentes,
t contemnentes, ne Christum quidem ulla veneratione co-
ites, ut spectantibus non Christi martyrum præ se ferant i-
aginem, sed infernalium manium, damnatorumque repræ-
ntent cruciatus. Est aliud mendicantium scelestissimum ge-
s minimè miserandum, eorum videlicet qui visco, farina,
ore, tabe, superincrustatis vulneribus, & superinductis sti-
atibus sese totos ulcerosos, cancrososque pingunt. Alii a-
s confictis morbis, variis præstigiis, spectantibus se misera-

biles mentiuntur. Sunt alii, qui votorum & peregrinationu
prætextu provincias obambulant, laborem ex industria fug
entes, otiosa paupertate ostiatim mendicantes, atque ii inte
im, ne cum regibus quidem vitam suam commutare velin
modò illis liberum est, quòd libet & velint, vagari, quodcu
que collibitum est, facere bello & pace: ubique tuti ab ex
ctionibus, à publicis oneribus, à servitutibus, censuris civil
bus undique & ubique liberi, nec fraudibus, dolis, impostur
furtis, injuriis in jus vocati, & velut diis sacri ab omnibus ino
fensi: atque tamen ex illorum ordine non minima nascit
pernicies, ingentiaque prodeunt facinora, dum prætextu m
dicitatis civitatum & provinciarum explorant secreta: fraud
bus & dolis exercitati, hostiles deferunt referuntque tabella
ad omnium proditionum genera instructi. Ab iis nonnunq
incensæ urbes, quod proximis annis ipsa Gallia, atque Trev
rensis experta est, nonnunquam ab iis corruptæ aquæ, infect
fruges, venenata pabula, &, seminata peste, ingens hominu
strages facta est. His adnumerandæ sunt gentes illæ, qu
Cynganos vocant,

Quas aliena iuvant, propriis habitare molestum.
Fastidit patrium non nisi nosse solum.

Hi enim ex regione inter Ægyptum & Æthiopiam oriund
de genere Chus filii Cham, filii Noë, adhuc usq; progenitor
maledictionem luunt, per universum orbem vagantes, in tr
viis tētoria erigentes latrociniis, & furtis deceptionibus & pe
mutationibus, atq; ex chiromantica divinatione oblectant
homines, iis fraudibus victum mendicant. Volaterranus h
Vxios esse putat Persidis populos, secutus Scilatem, qui Co
stantinopolitanam scripsit historiam. Hic enim dicit Micha
lem Traulum Imperatorem ex vaticinio Vxiorum adeptu
fuisse imperium, quæ secta per Mœsiam atque Europam spa
sa, passim omnibus futurá prædicebat. Polydorus Assyrios a
que Cilices affirmat. Iam vero hęc variæ mendicitatis lues, n
inter prophanos modo & extremæ fæcis vilissimos nebulon
hospitatur, sed in religionem, in monachorum & sacerdotu
usque ordinem conscendit. Hinc illæ fratrum, monachoru
cæterorumque quæstuariorum sectæ natæ sunt: è quorum nu
mero sunt, qui maleficia religionis specie divorum, ut ajun
reliquias circunferentes, aut insidiosa sanctitate pietatem pr
se ferentes, cum multis confictorum miraculorum appendic
bus divorum iras comminantes, indulgentias & dispensati
nes pollicentes, eleemosynarum prætextu venantur divitia
atq

que provincias peragrantes, ab incautis rusticis, ac crudelis ulierculis superstitiose attonitis, ovem, agnum, hœdum, vi-lium, porcum, pernas, vinũ, oleum, butyrum, triticum, legu-ina, lac, caseos, ova, gallinas, lanam, linum, etiam pecunias orradentes, universam regionem deprędantur, ac onusti opi-is spoliis domum redeunt; ubi à suis magno omniũ applau- accipiuntur, collaudanturque, quòd simplici plebi piisque ulierculis tam religiose imposuerunt, putanque, per hujus-odi mendicitatis artes, insignesq; fraudũ versutias seseDeo, q; sanctis gratissima offerre sacrificia, quoties ad istum mo-um onusti præda, magno populi dispendio, ac Reipub. detri-ento, sui famulitii satellites saginent otiosos, ipsa misericor-iæ opera, quorũ prætextu tanta donaria illis conferuntur, pe-itus posthabentes, negligentes & contemnentes. Lusit olim torum fabulam Apuleius in suo Asino de sacerdotibus deæ yriæ. Accedunt istis multæ admodum ex fratrum mendican-um atque beguardorum, ut vocant, numero, qui postergata rofessionum suarum sanctimonia, quæstum cum pietate cõ-iutârunt, ac si non in aliud religionem professi sint, quam ut ib paupertatis titulo liceat illis impudenti mendicitate quo-inque pervolare, & perfricata fronte, importuna hypocrisi ndique pecunias corradere, nullius quæstus pudere, ac insi-ni sycophantia in choro, in foro, in templis, scholis, in aulis, palatiis, in publicis & privatis colloquiis, in confessionibus, disputationibus, in concionibus, è subselliis, è cathedris, è ilpitis, è suggestis, impudentiæ suæ arcibus, spargere in vul-us, indulgentiarum merces vendere, sua benefacta emetiri eremoniis, & à mercatoribus, usurariis, & à nobilibus prædo-bus malè partorum prædam extorquere, & à crassis civibus indocta plebecula superstitiosisq; aniculis emungere num-os, ac serpentis exemplo stultas mulierculas primum allice-, & per illas sibi aditum parare ad fallendos viros; qui cùm, fectata vestium vilitate, ostentant paupertatem, & vociferã-o prædicant spernendam pecuniam, fugiendam ambitionẽ, si nihil magis curant, quam ut plurimum pecuniæ possideãt, q; ob id causæ mare & aridam circumeunt, & omnium do-os & tabernas penetrãt, nec sacra nisi pro mercede ministãt, eemosynas quàm tyrannice, tanquam tributum, postulant, mnium negotiis se misceant, compingunt matrimonia malè ohærentia, intervertunt testamenta, componunt lites, refor-iant sacras virgines; sed omnia hæc nisi suo compendio. Hęc int artes fratricæ, quibus pleriq; illorum in tantam excreve-

runt

runt authoritatem, ut timori sint ipsis Pontificibus & monachis, divitiasq; plus quàm mercatorum opes, ac Principu thesauros congesserint, & multis aureorum millibus mitras capella mercati sint, summumq; Pontificatum ingentibus pecuniis ambierũt. Tanta potest religiosa illa mendicitas. Cum que ingentes possideant pecunias, plerique interim severa paupertatem plus quàm Evangelicam perfectionem præsta ostentant, si hanc nudis digitis non contrectant, sed habea suum Iudam, qui illorum gerat loculos, & rationes redda interea dicere ausi, sicut Petrus & Ioannes: Argentum & a rum non est mecum. Quòd si hîc non mentirentur, & fide sit sermo illorum, haberent etiam jus dicendi, Surge & ambu la, & cum beato patre Francisco à pecuniis pariter & vitiis n dato, imperarent creaturis, & obedirent, aquam in vinum c verterent, flumina siccis pedib. transirent, rapidos lupos ma suetos redderent, hirundinum garritum solo jussu compesc rent, falconem veluti gallum excitatorem redderent, igni pr ciperẽt, & multa ejus generis, quæ sanctus ille vir miracula f cit, peragerẽt: sed non faciunt hæc omnes, qui dicunt, Dom ne, Domine, & velut Stoicæ simiæ exterius duntaxat Chri & Francisci insignia & vestes gerunt, voluntatem autem & t stamentum illorum non observant. Scripserunt contra ist quondam Richardus Episcopus Armachanus, & Malleol Præpositus Tigurinus, & Ioannes Episcopus Camotensis, plerîq; alii commeminerunt, quorum scripta tolerabiliora f rent, si non adeò religiosam hanc mendicitatem, sed illius busum duntaxat damnassent. Verùm de his modò satis, ut ulteriora progrediamur.

De Oeconomia in genere. CAP. LXVI.

SVB Reipublicæ administratione continetur etiam Oeco nomia, quæ est domestica quædam Respublica, & non n monarchia quædam privata: sed ejus species plures sunt. Na quædam regia, sive aulica, alia satrapica, sive castrensis: rurs alia publica, seu communitatis sive cõventualis, sive sodaliti alia deniq; privata, seu monastica. Hæc itaq; docet, quomod uxor, filii, affines, familia, servi regendi sunt: quomodo tue da, ampliandaq; domus, ac possessio: unde sumptus corrade di: præterea, quidquid est astutiæ de proventibus, monet portoriis, vectigalibus, decimis, usuris, fœnoribus, monop liis, & quidquid est comparandi lucri & vectigalis novaru artium & inventionum; insuper quoq; de sodalitiis, fœder

bu

s,litibus & bello: quæ omnia cùm nec modum habeant, nec gulam, idcirco anomala dicũtur. Quocirca œconomia ne rè ars, neque ſcientia dici poteſt, ſed quædam ex hominum inione, uſu, conſuetudine, prudentia, ſeu etiam aſtutia cons domeſtica diſciplina; ad quàm ſelluaria opificia & artes echanicæ omnes referũtur, quæ in lino, lana, ferro, ære, melifq; variis cõſiſtunt: ſerviles quoq; obſecundationes tonſo-, balneatorum, cauponum & multiplices victus acquirendi, tem privatam amplificandi formæ, quæ nec ad præſidendi ctineat authoritatem, nec reipub. regimini uſque quaq; cõcunt, nihil divinum, nihil liberale, nihil heroicum ſpeculã-: quorum tantæ ſunt, ut numerari nequeant, & hæ omnes idem ſerviles ſunt. Pleræq; etiam ſunt cognatis quibuſdam iis infames, ſicut aurigæ, nautæ, caupones, loquacitatis vi- infames habentur, quia fabulis gaudent, & rumores ſpar-nt; ſimiliter & tonſores & balneatores & paſtores; nam hos idæ fabula, & Syllæ Athenas obſidentis hiſtoria, illos verò tti fabella infames fecerunt. Sic etiã cantores, & tibicines & haroœdi, homines mercenarii; qui in conviviis in aliorum lectamentum muſica inſtrumenta ſonant, infames ſunt. ſed utarum vita omnium cùm infœliciſſima, tum peſſima, quon habitatio inſtar carceris eſt, victus aſperrimus, idẽ & imndiſſimus, indumenta ſpurca, & rerum omnium incomoditas, perpetuũ exilium, ſemper vagi, profugi, neſcii quie-; ſemper ventorum rabie, incertis undis jactati, æſtus, frigris, imbrium, fulgurum, famis, ſitis, ſqualoris ſemper obno-: Accedunt ad hæc Scyllæ, Charybdes, Syrtes, Symplegades, infeſta maris pericula; præterea tempeſtates, quibus nihil triſtius & horribilius, & cum his omnibus pluribuſq; aliis lis continuum vitæ diſcrimen; cumq; nautæ hominum oium ſint infeliciſſimi, ſunt ſimul omnium mortalium ſceciſſimi. Sed inter tam multas mechanicas artes mercatura, icultura, militia, medicina, cauſidica, potiores partes tent; de quibus inferius per ordinem dicemus. Sed prius gealia œconomiæ fundamenta diſcutiamus.

De Oeconomia privata. CAP. LXVII.

PRivatæ Oeconomiæ vis tota in conjugio eſt; unde Metellus Numidicus cenſor, cùm Populum Romanum ad manonia capeſſenda adhortatur; Si ſine uxore poſſemus uirites eſſe, inquit, omnes ea moleſtia careremus; ſed quom ita natura tradidit, ut nec cum illis ſatis commodè, nec

ſine

ſine illis ullo modo vivi poſſit, ſaluti perpetuæ potius, quà brevi voluptati conſulendũ eſt: hæc ita narrat Aulus Gelliu Neque enim ſine uxore ulla domus, aut res domeſtica ſtare durare poteſt: nã ſine uxore nec extendi progenies, nec voca hæres, nec appellari hæreditas, nec eſſe propinqui, nec famili nec paterfamiliâs dici poteſt. Qui uxorem non habet, domu non habet, quia domum non figit: & ſi habet moratur in e ut peregrinus in diverſorio. Qui uxorem non habet, etian locupletiſſimus ſit, nihil fere habet, quod ſuum ſit, quia no habet cui poſſit relinquere, nec cui confidere: omnia ſua p tent inſidiis, furantur illum ſervi, defraudant ſocii, contemn vicini, negligunt amici, inſidiantur propinqui: filii, ſi quos h bet extra conjugium, ſunt ſibi ignominiæ, neq; nomen fam liæ, neq; avorum imagines, neq; opes ſuas vetantibus legib illis relinquere poteſt: ipſiuſq; ſimul ab omnibus publicis m neribus, & honorib. legislatorum omnium conſenſu propu ſus eſt. Neq; enim dignus eſt regere civitatem, qui domum r gere non didicit: nec gubernate rempublicam, qui rem priv tam & familiarem nunquam cognovit, quæ eſt illius veriſſin exemplar & imago. Noverant hoc Græci, qui, cùm Philipp Macedo diſſidentes eos pacare ſtuderet, & Leontinus Gorgi de Græcorum cõcordia librum recitaſſet in Olympia, utrui que reſpuentes irriſerunt, quod alios concordare ſtuderei qui domi ſuæ nullam concordiam ſtabilire poſſent. Erant nim Philippo domi diſſidentes filius & uxor: Gorgiæ aute uxor & ancilla: quorum ergo præſumpta prudentia & auth ritas domeſticas rixas ſedare non poterat, nec illos exterior diſcordias ſapienter poſſe componere putabant. Qui igit civitati & reipublicæ præficitur, niſi ſeipſum & domum ſua remq; privatam regere ſciat: is planè inauſpicatò præficit Deniq; hic unicus vitæ ſtatus eſt, in quo homo in diligen uxore, educandis liberis & regenda familia, tuendis rebus, g bernando domicilio, propaganda progenie, vitam omni ducere poteſt feliciſſimam: in qua ſi quid cadat oneris & lab ris; (cadunt autem permulta, neq; vero vita ulla ſua cruce ret) certe hoc unicum illud onus leve, & ſuave jugum eſt, quod in conjugio eſt, ſi modo tales ſint conjuges, quos non varitia, non faſtus, non dolus, non fraus, non inſana libido; Deus ipſe conjunxerit, ut relinquat homo patrem & matre & filios, & fratres, & affines, & adhæreat uxori ſuæ, cujus an omnium aliorum dilectionem ſuperare debet. Sic Hector dens excidendum Ilium, non parentum nõ fratrum, non ſ

ipſ

ius solicitudine angitur, quantum charæ conjugis. Sic enim ad Homerum:

Haude quidem dubito, quin concidat Ilion ingens,
Et Priamus Priamiq; ruet plebs armipotentis.
Sed mihi nec populi, nec chara cura parentis,
Nec priami regis tantum præcordia rodit.
Nec germanorum, quamvis multiq; probiq;
Ense sub hostili vitas in pulvere ponent,
Quàm me cura tui coniunx charissima vexat.

:eor perversas nuptias multas comitari angustias, & mala ılta, cujusmodi quondam recensuit Socrates, perpetuam icitudinem, excruciantem zelotypiam, contextum quere-um, exprobrationem dotis, grave affinium supercilium, eni matrimonii subcensuras, varios sumptus, incertos li-orum eventus, nonnunquam orbitates, interitum gene-, hæres alienus, & dolores innumeri; adde nullam uxoris ctionem, sed qualiscunque evenerit, habenda: si jucunda, si ita, si perversis moribus, si superba, si sordida, si deformis, si pudica, quodcunque vitii est, post nuptias discitur, vix, aut aquam emendatur. Sunt perversarum nuptiarum non dica exempla. M. Cato Censorius, ætate sua Romanæ Rei-plicæ facilè princeps, & qui bello & pace parem vix habe-, cum jam senex Salomonis cujusdam viri inopis & obscuri am adolescentulam duxisset uxorem, illa se contumaciter ente, domi suæ omni authoritate carebat. Tiberius cum iam Augusti filiam manifestis adulteriis infamem haberet orem, eamque nec castigare, nec deferre, nec repudiare, nec inere auderet, Rhodum secedere, non sine famæ ignomi-, vitæque periculo coactus est. M. Antonius Philosophus: tonii Pii filia Faustina in uxorem accepta, adulteram illam de dote & imperio in certamen veniret, retinere coactus Verum omnia hæc incommoda non tam uxorum, quàm ritorum culpa proveniunt, nullis enim nisi malis maritis or contingere solet improba. De iis ita philosophatus est rro apud Gellium, inquiens: Vxoris vitium aut tollendum ferendum est, qui enim tollit, hanc sibi cõmodiorem præ-t: qui fert, ipse sese meliorem reddit. de iis in declamatione tra de Sacramento Matrimonii latius locuti sumus. Iam ò & filiorum educatio non omnibus rectè cedit: quorum iimi male audientes, vel rebelles parentibus, alii eisdem m infesti, alii insani, & vecordes contingunt, & alibi hebe-& crassi, alii per vitiorum omnium præcipitia vitam a-gunt,

gunt, patrimonia luxu, libidine, & alea evertũt, alii patrici
quales Alcmæon & Orestes, & P. Malleoles, qui matrem o
derunt. Ipse etiã Artaxerxes Mnemon susceptis centũ & qu
decim liberis, magnã eorum partẽ, illi insidias parantẽ de
dio sustulit. Quocirca non nescire Euripides ait. & noster I
nardus assumpsit, bonũ esse incognitum carere liberis. Ipse
iam Augustus, felicissimus Imperator, propter filiam & ne
sæpè Homericum versiculum exclamare coactus est:

Coniuge non ducta, natis utinam caruissem.

De servis etiam ait Euripides: Domi nullus major ini
cus, neq; peior, neq; inutilior servo. Et Democritus inq
Servus necessaria possessio, non autem dulcis. Et Petrarch
licubi scripsit: Sciebam me cum canibus vivere, verùm ve
torem esse, nisi admonitus, nesciebam. Servi vocantur car
sunt mordaces, sunt gulosi, sunt latratores. Plautus in Ps
dolo naturas eorum iis verbis exprimit: Plagigera homin
genera, quorum haud quicquam in mentem venit, ut re
faciant: at cùm est occasio data, tene, clepe, rape, hoc est e
opus, ut malis lupos apud oves relinquere, quã hos domi
stodes. Et Lucianus in Palinuro ait: Servorum in domi
semper prompta maledicta, furta, impositiones, fuga, ar
gantia, negligentia, temulentia, edacitas, somnolentia, ta
tas, ignavia. Hinc jactatum illud proverbium, Totidem do
hostes habemus, quot servos. Sed nos illos sæpè non tam
stes habemus, quàm facimus, cùm in illos superbi, avari, c
tumeliosi, & crudeles sumus, & domi induimus animos ty
norum, & non quantum decet, sed quantum lubet, exerc
volumus in servos. De iis ita loquitur Strophilus servus ap
Plautum in Adulularia:

Inique domini servis utuntur suis.
Et servi inique dominis nunc parent suis.
Sic fit neutrobi, quod fieri iustum foret.
Penum, popinas, cellas, promptuaria,
Occludunt mille clavibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt.
Servi furaces, versipelles, callidi,
Occlusa sibi mille clavibus reserant,
Furtimq; raptant, consumunt, liguriunt,
Centena nunquam furca dicturi cruce.
Sic servitutem ulciscuntur servi mali.
Risu, iocisq;. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.

Mu

Multæ Respublicæ olim à servis ingentia mala perpessæ
nt: testantur id seruilia bella à multis Historicis descripra.
l Volsinensium urbs opulenta diuitiis, ornata moribus &
gibus, olim seruórum insolentiæ misetabile spectaculum
ebuit. quæ cum seruis laxis frenis familiarius egisset, non-
nquam etiam consiliis admisisset, tandem senatorum ad-
dum pauci ordinem intrare ausi, mox universam Rempu-
cam occupârunt, testamenta ad arbitrium suum scribi jus-
ũt, convivia cœtusq; ingenuorum fieri vetebãt, ducebant
as dominorum: postremò lege sanxerunt, ut stupra sua in
luis pariter atq; in nuptis impunita essent, ac ne qua virgo
genuo nuberet, cujus castitatem non antè aliquis de nume-
ipsorum delibasset. Sic opulentissima urbs, & quæ caput
riæ habebatur, ob nimiam in servos indulgentiam clemen-
mque in profundum injuriarum & turpitudinis decidit.
blata enim servorum disciplina, (ut inquit Aristoteles, in
liticis orationibus) domini in insidias veniunt, sicut Hilo-
in Lacedæmonios, & Prænestæ in Thessalos fecerunt.

De Oeconomia regia, sive aulica. CAP. LXVIII.

Vperest, ut regiam œconomiam, hoc est, aulicam, breviter
explicemus. Est igitur revera aula nihil aliud, quàm colle-
im gigantum, hoc est, nobilium famosorumq; nebulonum
nventus, theatrumq; pessimorum satellitum, morum, cor-
ptissimorum schola, & execrabilium scelerum asylum, ubi
perbia, fastus, tumor, rapacitas, libido, luxus, livor, ira, cra-
la, violentia, impietas, malitia, perfidia, dolus, malignitas,
idelitas, & quæcunq; uspiam sunt vitia, moresq; corruptis-
ni habitant, imperant atq; regnant: ubi stupra, raptus, adul-
ia, fornicationes principum & nobilium ludi sunt, ubi etiã
ncipum regumq; matres nonnunquam filiorum lenæ sunt:
scelerum omnium procellæ, virtutumq; omnium inenar-
bile naufragium: probus quisq; illic opprimitur, pessimus
isque provehitur, simplices irridentur, justi persequuntur,
daces & impudentes eriguntur: soli illic prosperantur adu-
ores, susurrones, detractores, renũciatores, calumniatores,
ophãtæ, pseudoli, famicidæ, supplantatores, invẽtores ma-
um, cæterique tempestatum populi, quibus perversissima
æque facinora in professo sunt: quorum vita omnis tur-
sima, quicquid uspiam est teterrimarum belluarum per-
rsitatis, tota hæc & omnis in aulicum gregem, quasi in unũ
rpus, confluxisse videtur. Illic ferocitas leonis, sævitia tigri-

dis, truculẽtia ursi, temeritas apri, superbia equi, rapacitas lu
pi, obstinatio vituli, fraudulentia vulpis, versutia chamæle
tis, varietas pardi, mordacitas canis, desperatio elephãtis, vi
dicta cameli, timiditas leporis, petulantia hirci, immundit
suis, fatuitas pecudis, stoliditas asini, scurrilitas simiæ: ibi f
rentes Centauri, ibi perniciosæ Chimeræ, ibi insanientes S
tyri, ibi fœdæ Harpyiæ, ibi improbæ Syrenes, Scyllæque b
formes, ibi horridi strutiones, ibi voraces gryphi avidiq; drac
nes, & quicquid fatalium monstrorum, infelicisque porten
uspiam stupet coacta natura, illic habitat atquè visitur: ibi
mne genus suos patitur carnifices atque tyrannos: in summ
aut nequitiæ, malitiæ, impietati insistendum, aut aula cede
dum. Non impũè licet, nisi cum satis: exeat aula, qui vult e
se pius. Nullum civitatibus exitialius malum contingere p
test, quam potentis aula. Hæc ubi movetur, tanquam Com
tes malorum omnium prænuncia; ac veluti contagiosissim
pestis, quocunque applicat, perniciosissimam cladem secu
fert, undecunque migrat, insanabilia; veluti eorũ, quos rabi
sus canis momorderit, relinquit veneni sui vestigia Comit
tur illam perpetua rerum caritas, dum quisque ex ea lucru
captare nititur, exaucto rerum precio, quod nonnunqua
postea remitti potest magno detrimento: comitatur & lux
cibariorum, quo introductis pereginis epulis populus ip
patrios cibos fastidire incipit, passimq; popinæ, & gulæ indu
gens, res suas turpiter absumit: comitatur & fastus, quẽ du
cives, mulieresque imitari conantur, & singulæ domus disp
sitionis suæ formulam, habitumque inde mutuantur, omn
sua in vestes & pompam profundunt. Sequitur corruptio m
rum, introductis pessimis vitiis, perniciosissimum malur
Iam verò recedens à civitate aula, heu quàm fœdam cauda
post se relinquit? hi adulteras comperiunt uxores, illi stupr
tas & vel abductas in scorta filias: alii supplantatos filios: a
corruptos servos & ancillas. Quid multa? fit luctus ingen
totaque civitatis facies immutata, facta est sicut facies mer
tricis. Scio ergo famosam Galliarum urbem ea causa sic pe
versam, ut vix aliqua ibi matrona pudica sit, vix filiæ nubar
virgines: quin & Palatinum scortum fuisse, summi honor
est, & seniores matronæ juniorum lenæ sunt, eaquè turpitud
sic invaluit, ut nullius verecundiæ locus sit, vix maritis ip
uxorum meretricatus curæ est, modo (ut ait Abraham
ad Saram) benè sit illis propter illas, vivantq;
ob gratiam illarum.

De Nobilibus aulicis. CAP. LXIX.

Aulicus populus duplex est: Priores partes tenent satrapæ: nobiles, inquam, illi Thrasões, qui fastu, luxu & pompa, saniũt, induti purpura & bysso & opere plumatio, vestibus auratis, & circumdatis varietate, quibus

Scorta placent, fracti curvique è corpore gressus,
Et laxi crines, & tot nova nomina vestis.

Hi vires omnes in Venerem frangunt, tum illorum ingeniosa gula est & gustus, per omnia cultum quærunt, epulantur splendidè, dant & accipiunt convivia. Inter hos laudi plerunquè ducitur, si illustri convivio sic sua prodigant semel, ut trimestri toto impudenter mensas circumeant alienas. Ad hos undiquè confluunt citharœdi, tibicines, & omne genus musicorum, mimi, histriones, parasitæ, meretrices, lenones, aleatores, venatores, & hujusmodi prodigia hominum: aliũ-rque canes, equi, lupicervarii, accipitres, cæteræq; armatæ es, simiæ, psitaci, & si qua monstra sunt, ac naturæ probra, si, leones, leopardi, tigrides. Colloquia eorum meræ nugę, otiosæ fabulæ: obtrectant, deferunt, effutiunt, mentiũtur, vera falsis commiscent. Hi de canibus, de vẽationibus, de luæ ambitu, de ambage lustrorum, de venationum eventis multa fabulantur: illi de equis, de malitia, & fortiter ab se ctis multa mentiuntur. Si adest qui invideat æmulus, aliom sermones obstrependo discutiat, alias inserendo nugas, quæ sibi putet laudem gignere, sua insolenter narrabit facinora: hunc alius sæpè de mẽdacio convincit, & variis scommatibus explodit. unde totum tunc convivii colloquium frequenter in iram & contumeliam desinit, & veluti in Centaurum conviviis Bacchi munera non cessant, donec eliciant sanguinem. Ita & in istorum aulicorum cõviviis sæpè hospites redeunt cum cicatricibus, ac si edicto invitati videantur:

Quod superest, læti benè gestis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam sperate parati.

Proinde verò summa istorum disciplina est obseruare tempora principum, ne quid intempestivè illis ingerant, eaq; non astris, à cœlis, ac ephemeridibus, captãt, sed à vino, a prãdio, à convivio, à vẽatione, ab accubitu, dum exhileratus est princeps, & voluptatis alicujus compos. & quos alios molles aditus & tempora norunt: tunc nouitatum rumusculos primùm aspergunt, quibus Principis aures titillant: deinde

paulatim ad ea, quæ cupiunt, procedunt, inscriptum à natura sua habentes Aristotelis ad Calisthenem discipulum consiliū, hortantis, ut cum Rege aut nunquam, aut jucundissimè loqueretur, quo scilicet apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. Quod si tunc cuivis illorum Princeps, aut Rex arriserit, & ad id quod loquitur, annuat, si gratum quid quod dixerit, aut fecerit, si illi quid crediderit, si illum confabulatorem secum secretò abduxerit, atq; aliis non ita, profectò magnus tunc erit ille in oculis hominum, jamq; omnia audebit, mordebit omnes, ridebit omnes, floccipendet omnes, detrahet clanculum, reprehendet palàm, loquetur grandia, nihil non audebit quo metuant eum omnes, conculcabit inferiores, contemnet pares, superiores dedignabitur, honorem & adorationem exiget etiam per contumeliam, totus tumet & effertur, & potentiam affectat,

Libertas scelerum est virtus, & summa potestas.

Quisquis illi non arridet, non applaudit, etiam cùm male fecerit, illico reus: nam aut fortunæ eius inuidere, aut officio ejus non deferre judicabitur, neq; ii tūc solum paribus inferioribusque infesti sunt, sed & principibus ipsis sæpè perniciosissimi, quibus seueritatis, prudentiæ, correptionis & consiliorum imagine perditissimè adulantur, & in nefanda scelera sæpissimè impellunt: quemadmodum apud Lucanum Curio instigat Cæsarem:

Quid tam lenta tuas tenuit potentia vires,
Conquerimur, deeratne tibi fiducia nostri?
Dum manet hic calidus spirantia corpora sanguis,
Et dum pila valent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiêre togam, regnumque senatus.

Similes Alexander Magnus habuit instigatores, qui illum suaptè natura insanientem magis magisque in bella & cædes incenderent. Tales habuit & Roboam Salomonis filius consultores, tales habēt & nostri sęculi principes, qui morem gerentes illorum cupiditatibus, illis ad omne scelus parent, hortanturq;, aut sic dissuadent, ut fortius impellant, dum rationes suas tam futiles & infirmas opponunt, ut sic se convictos passi, credulorum principum confirment errorem, utrobiq; sic decipiētes, ut non possint argui, sed de proditionis perfidia insuper gratiam mereantur. Tales hodie habet Gallorum rex Franciscus, ad mala consilia nimium promptos, qui illum contra Cæsarem in omnem perfidiam ac tyrannidem liberi-

er impellerent, atque ii interim optimi habentur atque fides Hæc de nobilibus aulicis hactenus, quorum qui unum offenderit, omnium cæterorum reus est.

De Plebeis aulicis. CAP. LXX.

Unt adhuc quidam plebei aulici, homines improbi animi, qui nulli in vita præesse sciunt, sed ipsi subjectione continua gaudent; ii circumeunt nobilium domos, illisque parasintur, mensis viventes alienis;

Et bona summa putant aliena vivere quadra.

Omnibus idcirco obsequuntur, omnibus adulantur, omnibus arasitantur, & omnibus omnia fieri student, plures, quàm roteus, species mentientes, atque in plures formas sese vertentes, quò potentiorum favorem sibi concilient, convivarũ rmones explorare student, ut habeant quod renuncient; issidentium autem secretos rumusculos vulpina astutia inuirunt, eosdemque nunc ad amicos, nunc ad inimicos perfeint, utrisque se gratos præbentes, dum sunt utrisque perfidi, oque magis proditionibus idonei, quo ob imaginem simplitatis minus habeantur suspecti. Quumque nullum facinus eleratius habeatur, quam proditio, nullum tamen ad divis & dignitates in aula comparandas utilius ac compendiois, ipsisque aulicis, etiam regibus, acceptum gratumque mas; adhærent itaque nobilium liminibus, &c. Scire volunt seeta domus atque inde timeri. Quod si semel fuerunt turpidinis aut proditionis alicujus conscii, jam evaserunt, jam put extulerunt. Nam

Charus erit Verri, Verrem qui tempore quovis
Ac usare potest.

Iam familiaritas, imo necessitudo quædam nobiliorum ntracta est, qua freti, ad ea quæ desiderant, facile accedunt. imum itaque quærunt, ut in matricula aulicorum inscrintur, idque illis vel sine stipendio satis est; siquidem sola inriptio, etiam absque solario quæstuosa est, & suam prædam bet, deinde potentes quoscunq; captare non diffidunt, quos nc sollicitant blanditiis, instant obsequiis, & se muneribus igerunt ratione consortii, aut alia quavis arte, & quæcunque aliis aut periculorum metu, aut laborum intolerantia, aut cri penuria relinquuntur, isti avidissime quærunt, vigilant es ac noctes, peregrinantur & susceptas ferunt referuntque gationes & literas, labores immensos aggrediuntur, & per- unt, & audent quid brevibus Gyaris & carcere dignum,

donec iis meritis aut scriniis præficiantur, aut consignandi su
scipiant officium, aut ærarii custodiam obtineāt, aut censu
varia ratiocinatione illis committantur: jamque egressi labo
rum angustias, nullum obsequium eorum amplius gratuitu
est, sed omnia deinceps ad precia venalia habent: & cum nov
honore mutatis morib. omnium, quæ retrò sunt obliti, in an
teriora tendentes, priora sua contemnunt, ulteriora concup
scunt, avaritiaque contracti ad prædam strepitumque lucri o
mnia vertunt, fide parci, verborum prodigi, blandi pariter
insidiosi, sermone obscuri, & oraculorū instar ambigui, quic
quid vident, quidquid audiunt, quidquid agitur, conjectan
omnia in pejorem partem: sibi soli fidunt, se solos amant, si
soli sapiunt, nullius fidei, aut amicitię credunt, sodalitatē nu
lam nisi lucri causa colunt, commodum proprium omnibu
præferunt: amicos, hospites, propinquos socios, quicunq; lu
crum non adferunt, tanquam steriles arbores despiciunt: pr
stinos sodales, si quis eorum occurrat, prætereunt, quasi ne n
rint quidem. Si quis illorum implorat opem, hunc verbis
promissis abunde pascunt, plusq; promittunt, quàm præstā
si nihil attulerit, auxilio destiuunt, vel causa spoliant. Gratia
omnem venalem babent, virtutem omnem cōtemnunt, ali
rumque laudes diversis sententiis frangunt, & post terga art
ficiose cuilibet detrahunt, ipsi neminem sine exceptione lau
dant, quemadmodum orator ille, Iulium fortunatum, ajeba
fateor virum fortem, & quem cōstat strenuè egisse quam pl
rima; quo tamen pacto judicium repetundarum apud judic
justos evaserit, mirarer quidem, si vis eloquii ejus mihi esset
cognita. Et alius;

Felix & nato, felix & coniuge Proteus,
Et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant.

Præterea aulicis muneribus vulturum instar semper inhian
undecunque venantur prædam, eamque quibus possunt, v
uti Phineo obsonium, vel ipsis è faucibus, Harpiarum ins
præripiunt. Ac multorum calamitatibus gaudent, nullius m
lo compatiuntur, nullà promissa se debere putant, nisi pro s
libidine, nulli gratiam referunt, sed omnes pariter aut bene
cio indignos judicant, aut negligentia prætereunt, nonnull
odio compensant Sed in odio gratiam fingunt, & dissimula
iram; præter principem, aut regem, nullum alium observa
aut verentur; sed ne hos quidem, nisi aut metu, aut pro co
pendio; cumque jam ad canos usq; in proditionibus, in fra
dibu

bus, in ærumnis & laboribus versati, anxiis his sordibus in-
entes opes sublimesque honores corripuerunt, tunc fasque
fasque confundunt, ut filios non tam honoris, quam rapinæ
nul & iniquitatis relinquant hæredes.

Sic serpenti ciconia pullos
Nutrit, & inventa per devia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis.
Sic leporem aut capream famulæ Iovis, & generosæ
In saltu venantur aves, tunc præda cubili
Ponitur; inde autem, cùm se matura levavit
Progenies, stimulante fame festinat ad illam,
Quam primum rupto prædam gustaverit ovo.

Atque hæc sunt plebeiorum aulicorum artes, quibus mul-
ex infima hominum fece ad amplissima munera, quæsturas,
gnitatesque conscendunt, proximamque apud principes &
ges suos authoritatem adepti, divitias principibus pares
nflant, regiaque extruunt palatia, dum interim nobiliores
i aulici sua omnia in scorta, in aleas, in venationes, in equi-
a, in convivia, in pompas, in vestes, in fastũ profundunt, ter-
s, castra, possessiones, patrimonia decoquentes, quæ tunc
ebeis isti, emunt, in nobilium locum his suis scelestissimis
ribus succedentes.

De mulieribus aulicis. CAP. LXXI.

HAbent & aulicæ mulieres sua vitia. Omninò enim nõ pau-
cas videmus corporis dotibus, & formæ elegantia spectã-
s, scitulas & nitidas & venustas, insuper vestimentis purpu-
is & aureis, & gemmeis monilibus exornatas: sed non omni-
is est cernere, quam turpissima monstra sub formosis illis
llibus sæpè latitent. Hinc aptissimè Lucianus illas Ægyptiis
mplis comparat. Illic enim ipsum delubrum forinsecus pul-
errimum est, simulatque maximum, sumptuosis lapidibus
tructum, atque compositum: cæterum si intus Deum re-
isiveris, aut simiam invenies, aut cinocimum, aut hircum,
t felem. Ita est de illis aulicis puellis atque dominabus, quæ
prima ætate, in teneris annis in molli ocio, saltationibus, &
mni luxu enutritæ, pessimisq; disciplinis ex aulicis illis amo-
ilibris, pravissimisque luxus, libidinũ, adulteriorum, forni-
tionum, lenociniorum historiis, comœdiis, novellis, face-
is, cantilenis imbutæ, veluti ex nutrice perniciosissimos mo-
s suxerunt, levitatem, insolentiam, arrogantiã, morositatem,
npudentiã, obscœnitatem, contentionem, cõtradictionem,

pertinaciam,ultionem,astum,vafriciem, petulantiam, loquacitatem,procacitatem,& turpem concupiscentiam: habẽt linguas, quibus silentium pœna est: habent labia ad omnem loquacitatem armata, quibus sermones producunt otiosissimos ineptissimosq; & non raro iis,qui audire coguntur, molestos. Quid enim illas in tā multas horas inter se loqui putabimus nisi stulta & ociosa? puta quomodo componenda coma, quomodo pectenda,quomodo tingendi capilli,quomodo fricanda facies,qualiter complicanda vestis,qua pompa incedendũ assurgendum,decumbendum: quibus quo vestitu fas sit incedere, quæ quibus loco cedere debeant, quot inclinationibus salutate, quæ ad quorum oscula venire fas aut nefas sit, quæ asino,quæ equo,quæ sella, quæ curru, quæ lectica vehi debeãt quæ aurum,quæ gemmas,quæ corallia,quæ torques, quæ in aures, quæ armillas, quæ annulos, quæ monilia ferre possint cæteraque Semiramidârum legum nugamẽta. Nec desunt seniores matronæ, quæ narrent, à quot procis olim adamatæ quibus muneribus dignatæ,quibus blanditiis ambitæ; hæc de eo loquitur, quem amat; altera ægrè silet de illo quem odit; & quævis putat se cum aliarum admiratione dicere; nonnunquã intempestivis dicteriis, aut impudentissimis menda iis sermonẽ insulciunt. Nec desunt inter illas intentissima odia,& acerrima jurgia,calumniæ,detractiones, sycophantiæ, & quæcunque sunt malæ linguæ vitia; habent ocellos, habẽt vultus habent visus plena illecebris,habent nutus,habent gestus plenos lascivia, habent astus, habent verba, quibus decipiendo procos sollicitant & munuscula extorquẽt; si illis annullus est si gemma,si monile,si catenula,quidquid est,subtrahunt blanditiis aut extorquent precibus, redduntq; pro illis basia, suavia,oscula, amplexus, contactus,cõfabulationes,quæ illis publica merx & aulici amoris alimenta sunt. Pudet referre, quæ secreta intra cubile probra sæpè gerantur, consecrato Hymenæo naturæ contumelia, quæ cum vestem induerunt, omnia contexisse & occuluisse existimant. Tales itaque qua fide & integritate postea erga maritos putabimus futuras uxores? O quanto dolore afficiũt bonos conjuges, dum genus, dum dotem, dum formam, dum aliena matrimonia continuò objiciunt & jurgiis ac contumeliis obtundunt viros, conqueruntur semper, dum domesticam, & frugalem mensam spernunt, & aulicum luxum viris exprobant, ac deliciis & pompa assuetæ ornamentorum ambitione exhauriunt illorum opes, labefactant domos, nonunquam ad turpes & malos quæstus miseros maritos

aritos impellunt, quibus dies noctesque insidiantur mille audibus, simulatione, proditione, hypocrisi. Taceo externos nores, occulta adulteria, supposititios partus & alieno semie cōceptas proles: quod si semel ad odium vertantur, zelotyiam parabunt, aut venena. Familiares enim (ut ait Hieronyius contra Iovinianum) malarū fœminarum artes sunt doli, audes, veneficia, mala medicamenta & magicæ vanitates. ic Livia virum suum interfecit, quem nimis odit. Lucilia suū :remit, zelotypia illa sponte miscuit aconitum, hęc improba irorem pro amoris poculo propinavit. Adeò tutius est, quod t Ecclesiasticus, commorari leoni & draconi, quàm cū muere nequam. Quisquis morigeram cupit habere uxorem, ne ucat talem aulicam. Quæcunque mulier probum velit haere maritum, ne nubat aulico. Sed jam nimium progressus st cum lingua sermo; dixi tamen & jam non dixisse non posım. Cæterum autem ponam manum meam super os meum, :iis alia non addam; quin de aula modò egredientes, reliquas conomiæ partes, & quas diximus mechanicarum potiores isciplinas mercaturam, agriculturam, militiam, & reliquas xaminemus.

De Mercatura. CAP. LXXII.

MErcatura ipsa quidem latentium lucrorum astutissima indagatrix, manifestæ prædæ avidissima vorago, nunuam habendi fructu felix, semper autem quærēdi cupiditate ıiserrima; hāc tamen non modico reip. auxilio esse, & ad exrnorum regum, populorumq; amicitias contrahendas acōmodam, atq; etiam privatæ hominum vitæ perutilē ac quoımmodo necessariam plerique arbitrati sunt; quin & Plinius lam victus causa inventam putat. Quocirca etiam multi ilıstres simul ac sapientes viri hanc exercere sunt aspernati; cusmodi, teste Plutarcho, fuere Thales, Solon, Hippocrates. erū sicuti quascunq; scientias & artes, alias propter voluptam admittimus, alias propter laborem æstimamus, alias proter virtutem honestatemque sectamur, alias propter veritam justitiamque veneramur; nō tamen omnes illæ, quamvis ecessariæ, lucrosæ, jucūdæ, laboriosæ, idcirco statim honestę, udabilesque ac justæ sunt. Sic & mercatorum, institorum, eneratorum, trapezitarum, colybistarum exercitia necessaa, utilia & laboriosa sunt, tamen illiberales, sordidi & improi quæstus vocantur; quia illorum operosæ fraudes, non artes enduntur emunturque; quod quidē, ut ait Cicero, non apti,

non simplicis, non ingenui, non justi, nō boni viri, sed versut obscuri, astuti, fallacis, & callidi officiū est. Mercatores eni omnes & institores hîc emunt, ut alibi carius & supra sorte vendāt; atq; ille melior, qui lucratur magis, quibus passim p culiare est mentiri, peierare, fraudare & imponere, nec ulla ill lucrandi ratio turpis: quin & legibus id sibi licere dicunt, dec pere secum contrahentes ad dimidium justi precii. Nec dub um esse potest, cum omnis eorū vita ad quæstum, ad lucrun ad divitias adornata sit, illos earūdem occasione turpia plur ma & dignas supplicio fraudes committere. Nulli enim sir fraude ditescunt, &, ut ait Augustinus, lucrum habere non p terit, nisi fraudem fecerit. Et plenius æquo laudat venale quas vult extrudere merces. Et alius poëta canit;

Periurata suo postponit numina lucro
Mercator Stygiis non nisi dignus aquis.

Hinc emit ille, vendit alter: hic portat, ille asportat, hic cred tor, ille debitor, hic solvit, ille recipit, alter rationes scribit, c mnes autem peierant, fraudant, fallunt, nec animæ, nec corp ris, nec fortunæ ullum periculum excludunt, modò lucru sperant, nec cognationes, nec affinitates, nec amicitias ulla fi de, nisi sola utilitate, colunt, sicq; omnes per omnem ætate post lucrum, post divitias currunt, ac si alibi laborum requi vitæq; solatium nequeat inveniri:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

At vero cujus modi fraudes committant mercatores in la na, in lino, in serico, in panno, in purpura, in gemmis, in aro matibus, in cera, in oleo, in vino, in frumento, in equis, in ani malibus, denique in omnium mercium genere, nemo est qu nesciat, qui non videat, qui non palpitet, nisi qui fortè illorur damna non senserit. Atque hæc minora mala sunt: longè hi majora supersunt. Ipsi sunt, qui invectis damnosis mercibu & quæ ob raritatem vel delicias à mulieribus & pueris appe tuntur, quæ ad nullam vitæ faciunt necessitatem, sed dunta xat ad luxum, ad pompam, ad fucum, ad ludum, ad mollitiem ad voluptatem, ab ipsis usque terræ finibus, veluti laqueos im portantes. Provincias ac regna quotannis immensa spolian pecunia, corrumpunt bonos mores introductis peregrinis vi tiis: ac sublato patrio ritu, semper novis & externis rebus stu dentes, eam perditissimis implicant consuetudinibus. Ipsi sunt, qui initis sodalitiis cōtra jus, fas & leges monopolia exer cent, omnia tentantes, excogitantes, explorantes, quibus mul titudini

tudinis opes ad se contrahant, dum collectis pecuniis alios incunt, alios præveniunt, alios exaucto rerum precio deterrent, ac soli emunt omnia, quæ deinceps pro suo libito soli vendunt quàm maximi. Ipsi non raró ingenti ære alieno concinnato, cõstituto alibi domicilio, inde vero prostituta fide, verso solo profugi, & sero aut nunqum redeuntes, creditores fraudant, & ad desperationem ac laqueum adigunt. Ipsi sunt qui chirographis & objurgationibus implicant & explicant cives, debitorumque radices adeo profundas, laboriosas, funebres & inevitabiles plantantes, ut evelli nequeant; sed in gyrum pullulantes, & ex debitis debita germinantes, civitates suffocant & evertunt, ipsi interim fœnori & usuris incessanter dediti, totius plebis substantiam devorant, ipsi nonnunquam numismata præcidunt, semper autem monetæ valorem, utcunque suo lucro conducere visum est, nunc intendunt, nunc demittunt, non absq; totius reipubl detrimento. Ipsi explorata principum secreta, civitatumque consilia, & varios rumores hostibus renunciant; nonnunqum etiam pacta mercede principum vitæ insidiantur, ac nihil non pecuniæ studio attentantes, facientes, pacientes, & venale habentes. Omne eorum institutum non nisi mendacia, fuci, sermonum nebulæ, explorationes, insidiæ fraudes, deceptionesque manifestæ. Hinc Carthaginenses mercatoribus distincta statuerunt diversoria, nec ea illis cum civibus volebant esse communia; cæterum patebat illis in forum via, ad navalia autem & secretiora urbis loca ne aspectus quidem concedebatur. Græci autem nequaquam intra urbes recipiebant, sed quo cives à periculi suspicione essent immunes, à pomœriis non longè forum venalium statuebant. Pleræque aliæ gentes mercatores ad se accedere prohibuerunt, quod mores depravarent. Epidaurii, teste Plutarcho, cum cives suos Illicorum commercis improbos fieri animadverterent, veriti à peregrinorum contagione, corruptis civium suorum moribus res novas civitati suæ excitari, unum in primis gravem & circumspectum ex omni civium multitudine virum in singulos annos eligebant, qui ad Illyricos accederet, & quæ qui que suorum mandasset, mercaretur atque contraheret. Vituperat mercatores Plato, quod optimos inquinent mores, & apud bene constitutam Remp. lege cavendum censet, ne externarum gentium deliciæ in urbem comportentur, ac ne quis è civibus, minor quadraginta annis, peregrè proficiscatur, exteri autem ad suos remittantur, eo quod istius-

istiusmodi peregrinorum contagiis cives veterē patrum p
simoniam, priscosque mores dediscant, & odisse incipiant:
quo uno urbes plerunq; redduntur deterrimæ, omnique f
nicationum, adulteriorum, luxus & libidinum genere inq
natissimæ: cujusmodi Lugdunum & Antuerpia, famatissi
hodie mercatorum emporia, de se exempla præbent. Ipse
iam Aristoteles jubet omninò curam habendam, ne quid
vitates adventitiorum admixtione vitientur: mercatores a
tem etsi sunt necessarii, non tamen in civium numero reci
endos: quos ideo etiam detestatur maximè, quod gaudea
mendaciis, & in civitatibus fora vexant, tumultus excita
feruntque discordias. Quin apud plerasq; Resp. antiqua lex
rat, ne quis mercator magistratum gereret, nec in senatu
nec in consilium admitteretur. Porrò mercatura à theolog
cis sentētiis planè damnata est, & à canonicis decretis (auth
ribus Gregorio, Chrysostomo, Augustino, Cassiodoro, Le
ne) omnibus verè Christianis interdicta: nam, ut ait Chrys
stomus, Mercator Deo placere non potest. Nullus ergo Chi
stianus sit mercator; aut si esse velit, projiciatur ab Ecclesi
Augustinus quoque marcatores pariter ac milites, ait, vera
pœnitentiam agere non posse.

De Quæstura. CAP. LXXIII.

MErcatoribus non multò meliores sunt Quæstores, fura
quoddam hominum genus, & ut plurimum servile, a
mercenarium, aut quod sub stipe operam locârit, rude ac
gnavum, sed audax, ac impudens, nec nisi tenuia quædam a
tificia, qualia par est tales homines nosse, didicit, scribendi v
delicet & supputandi: maxime autem furandi formulas hau
inscitas, ingeniosioresque, quæ in vulgares cōpetant latrone
ideoq; omnium, qui vivunt, hominum furacissimi sunt, &
solis digitis, quibus talenta & milliones supputant, opulent
quos adeo viscosos habent, ac infinitis uncis hamis sic imbu
tos, ut pecunia omnis, quantumcunq; levis, fugax, labilis, an
guillarum & serpentum instar lubrica, ab his contacta illic
hæreat, neq; facile queat avelli. Hoc ipso tamen minus mal
sunt, cum quod non nisi regum, principumque ac potentun
ærariis insidiantur, tum quæ inde suffurantur, in scorta, in a
leas, convivia, ædificia atque alendis parasitis, equis, canibus
histrionibus, non libenter expendunt: aut seniores, prudentio
resq; facti, non rarò filios nobis tales relinquunt, qui, quæ ist
multis ex perjuriis, rapinis, furtis, flagitiis paulatim & minu
tatin

m corrasefunt, convivando, scortando, venando, aucu-do, vestiendo, & nequicquam ad explendas voluptates o-tendo rursus in multa fragmenta dissecantes, simul omnia eliciter profundant. Cæterùm vero & quæstores ipsi fœnus ipiunt, & dona extorquent procrastinando, debita compi-t, cum capitaneis colludunt, falsum supputan t, chirogra-a adulterant, & literas affictis sigillis resignant, numismati nnihil detrahunt, nonnunquam fucato metallo vitiant; oq; alchimistis plurimùm amici sunt, artisq; illius ut plu-ùm sectatores; aut, si desit ingenium, saltem fautores sunt. um cùm dicat Cicero, mercaturam ipsam, si magna sit & iosa, multa undiq; apportans, & sine vanitate importans, n esse admodum vituperandam, mercatores autem & quæ-tes tunc posse optimo jure laudari, si aliquando satiati estu, tandem ad colendos agros, possessionesque se contu-int; ideoque de Agricultura quid sentiendum sit, hìc sub-gemus.

De Agricultura, CAP LXXIV.

Gricultura itaque, cui & pastio annexa est, & piscatio atq; venatio, tanto apud priscos in honore fuit, ut nec Roma-Imperatores, potentissimosq; Reges, & Duces puduerit os colere, semina tractare, arbores inserere. Ad hanc se ulit, deposito imperio, Diocletianus, & dimissa regni ad-nistatione, Attalus. Cyrus quoq; magnus ille Persarum x, gloriari plurimùm solebat, cum venientibus ad se amicis tum ostenderet suis manibus consertum, & arbores sua nu in ordinem positas. Sed & Seneca plantauit platanos, manu piscinas effodit, aquas diduxit, nec alibi lubentius quàm in agris. Hinc illa nobilissimarum familiarum co-omenta Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, Pisonum, à ltitudine videlicet horum leguminum.

De Pastura, CAP. LXXV.

milli ratione à pecorum pastionibus Iunii, Bubulci, Stati-i, Tauri, Pomponii, Vituli, & Vitellii, Porci, Catones, nii, & Capræ orta sunt. Pastores fuerunt Romulus & Re-s, Romanæ urbis conditores. E pastoribus ad imperium mptus fuit Diocletianus. Pastor ipse Romanæ potentiæ nendus Spartacus. Pastores erant Paris, & pater Æneæ Anchises, & à Venere dilectus formosus Endymion, Polyphe-s etiam, & centumoculorum Argus. Ex ipsis denique diis Apollo

Apollo Admeti Thessaliæ armenta pavit, & Mercurius fistu-
læ inventor, pastorum princeps fuit, atquè ejus filius Daph-
nis. Pan quoq; pastorum Deus, & Proteus pastor atq; Deus.
Atque (ut Hebræorum Patriarchas, Iudices, ac Reges al-
quos recenseam) maximi inter eos viri, & Deo gratissimi pa-
stores fuerunt: sicut Abel justus, Abraham pater multarum
gentium, & Iacob pater populi electi, item Moyses legislator
& Propheta Deo familiaris, ac David Rex, secundum cor Do-
mini electus. Quinetiam apud veteres Græcos, illustrissimus
quisq; pastor erat: hinc alios Polyatnas, alios Polymedas, alios
Polybutas appellârunt, videlicet à multitudine agnorum, ovi-
um & boum, nomina illis imponentes: Sic etiam Italiam à vi-
tulis nuncupatam, (quos antiqui Græci Italos vocabant) ne-
mo ignorat. Atqui uterq; Bosphorus, Cymmerius & Thra-
cius, atque Ægæum mare, & Argos, Hippion, nonne à bov
transitu, à capris, ab equis, dicta sunt? Et Numidia Aphric
provincia, à pascuis hoc nomen habet. Prima post Adæ la-
psum hominum in terris vita fuit pastoritia: hæc nobis præte
pecudum carnes varias, etiam lac, caseum, butyrum, in cibum,
ac pro vestitu lanam, pelles & coria, omnia profecto human
vitæ cùm necessaria, tum utilissima largitur: quæ omnia, se
post caseum homini concessa sunt, cum antea iis solis, quæ
terra sponte prodibant, fructibus Deus illum in Paradiso ve-
sci jusserat.

De Piscatione, CAP. LXXVI.

Accedunt ad hæc Piscatio atque Venatio. Piscationis stu-
dium apud Romanos tanto in precio & celebritate hab-
tum est, ut peregrinos & Italis littoribus ignotos pisces è lon-
ginquis provinciis advectos, navibus in mari Italico, tanquam
in terra fruges, seminarent, arbitrantes non modicam in h
Reipublicæ utilitatem versari. Præterea piscinas & vivar
preciosissimis piscibus referta, magnis sumptibus instruxe-
runt, è quibus demum plerique Romani principes, famili-
que agnomina traxêre, ut Licinii, Murenæ, Sergii, Orat.
Hinc Cicero Lucium, Philippum atq; Hortensiū piscinario
appellavit; videlicet à Piscinis. Legimus divū Octavianū Au-
gustum hamo piscari solitum, & Neronem (scribit Suetoniu
piscatum reti aurato, è purpura & cocco nexis finibus. Mo-
autem piscationum non admodum multi. nam retibus, ha-
mo, nassa, jaculis, rastro, veneno, quotquot sunt pisces, cap-
untur. Verum piscatio eo minus laudis habet, quo pisces di-

limenti, ne stomacho quidem utiles, nec deorum oblatio-us accepti sunt. Nemo enim unquam piscem in sacrificiis molatum esse audivit.

De Venatica, & Aucupio, CAP. LXXVII.

milibus quoque, quibus Piscatio, ingeniis, cōstant venatio x aucupium, additis insuper viribus corporis, & indagine, iisq; laqueorum, pedicarum, decipularumq; ingeniis, ad-itis etiam visco, aquilis, accipitre, canibus, ac Lupo cerva-& plerisque aliis mansuetis feris rapinæ venationiq; aptis. profecto detestabilis, studium vanum, certamen infœlix, tis laboribus & vigiliis de nocte ad noctem pugnare, & ire in bestias. Ars crudelitatis, & tota tragica: cujus volu-s est in morte & in sanguine, quam ipsa refugere deberet nanitas. Hæc ab initio sæculi semper pessimorum homi-n, peccatorumq; præcipuum exercitium fuit: nam Cain, nech, Nimbrotum, Ismaëlem, Esaum, robustos venatores ræ literæ prodiderunt, nec ullos in veteri Lege venaticam rcuisse legimus, nisi Ismaëlitas, Idumæos, & gentes quæ i cognoverunt Deum. A venatione tyrannidi initium fuit, a commodiorem non repperit authorem, quàm eum, in cæde & carnificio ferarum, & volutabro sanguinis um naturamq; contemnere didicisset. Hanc tamen Per-um reges tanquam verissimam rerum bellicarum medita-nem, coluerunt: quia habet in se venatica bellicum quid-n & truculentum, dum rapacibus canis objecta fera, effu-anguine, laniatis visceribus, voluptatem præstat, acerbis-amque mortem, tanquam jocum, summa cum voluptate tat: interimque ridet crudelis venator, prostratamq; ca-n exercitu, aut laqueorū fraude, infelicem prædam, triū-ntis instar, magna comitatus caterva domum reducit, ubi c feralis instruitur carnificina, solennique chironomia, scriptisq; vocabulis, neque enim aliter fas est, bellua lania-Insignis profecto venatorum stultitia, insigne bellum, dum nimium insistunt, ipsi abjecta humanitate feræ effi-itur, morumq; prodigiosa perversitate, tanquam Actæon, :ātur in naturas belluarum. In tantam quoq; plurimi illo-i prorupére insaniam, ut hostes naturæ fierēt, quemadmo-a de Dardano narrant fabulæ. Inventores tam infelicis ar-ii extitisse narrantur Thebani, gens fraude, furtis, perjuriis gnis, parricidiis, & incestibus detestanda: à quibus ejus ex-tiis præcepta ad Phrygios transmissa sunt, gentem æquè impudi-

impudicam, sed stultam atque levem; quos idcircò conte[m]pserunt Athenienses, & Lacedæmonii, populi graviores. P[o]stea verò, quam Athenienses interdictę venationis legem so[l]vissent, artemque cum exercitio publice admittens, in Re[m]publicam suam introduxissent, tunc primum Athenæ cap[tæ] sunt. Hinc miror, venationem à Platone ipso, Academiaru[m] principe, commẽdatam, nisi fortè, quod eventus, aut prop[o]siti honestas, necessitasve hanc commendat, non volupt[as]: quemadmodum aprum Calydoniæ vastatorem confixe[rit] Meleager, non voluptati suæ, sed utilitati Reipublicæ, pat[riam] abs vastatrice bellua liberans. Et Romulus venabatur cerv[os], non voluptatis causa, sed necessitate alendi se & socios. Est [&] aliud venandi exercitium, quod Aucupium dicunt, mino[ris] quidem crudelitatis sed non minoris vanitatis; hinc aucup[es] dicti, qui videlicet aut aves venantur, aut per aves ludent[es] (quemadmodum ait Baruch Propheta) in avibus cœli. A[u]thorem illius ferunt Vlyssem, quem primum post captu[m] Ilium armatas edoctasque in venationem aves Gręciam int[ulisse] narrant, ut videlicet essent novæ voluptatis solatia h[is] qui, amissis parentibus, Troiani belli damna sentirent; tam[en] filium Telemachum ab hac vivere jussit expertem. Tand[em] hæc exercitia in se revera servilia & mechanica, eo usq; eve[cta] sunt, ut positis quibusq; liberalibus studiis, hodie prima n[o]bilitatis elementa sint atque progressus, illis ducibus ad su[m]mum nobilitatis gradum perveniatur; hodieque ipsa Reg[um] & Principum vita, ipsa etiam (proh dolor) Abbatum, E[pi]scoporum, cæterorumq; Ecclesiæ præfectorum religio, to[ta] inquam, venatio est; in qua se potissimum experiuntur, vir[tu]temque suam extendunt,

Spumantemq; dari, pecora inter inertia, votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.

Et quos decet esse exempla patientiæ, quotidie quærunt [ha]bere, quod vincant & venentur; & quæ natura libera sunt a[ni]mantia, & decernente jure occupantium fiunt, nobilium ty[ran]nides sibi temerariis interdictis usurpâtunt; à novalibus s[uis] arcentur agricolæ, subtrahuntur prædia rusticis, agri colon[is], præcluduntur sylvæ & prata pastoribus, ut augeantur pasc[ua] feris, in sagimen & delicias nobilium, quos solos has edere [li]cet; de quib. si colonus quispiam gustavit, aut agricola, is m[a]jestatis reus factus, simul cum belluis illis fit præda venat[o]. Scrutemur Scriptutas; certè in Sacris literis, etiam in Gen[tium] historiis, nullum sanctum, nullum sapiẽtem, nullum Philo[so]phi

[...]um legimus venatorem: pastores vero plurimos, & aliquos [pi]scatores. Et Augustinus artem hanc dicit omnium nequissi[ma]m, sacraque Elibitanum & Aurelianense Concilia, hanc in [cle]ro prohibuerunt damnâruntque; in sacrisque Canonibus [no]n modo prohibetur venatoribus ascensus ad sacros ordi[ne]s, sed etiam summi sacerdotii gradus adimitur jam adeptus: [in] eisdem legitur: Esau venator erat, quoniam peccator erat. [Ne]que vero uspiam venationis vocabulum Scriptura sacra in [bo]num assumit. Quare venationem ipsam reprobam esse, jam [n]ihil in ambiguo sit, quæ omnium sapientum atq; sancto[ru]m tuba explosa est atq; damnata. Antiquitus etiam, cum in [in]nocentia viverent homines, nulla illum animantia fugie[ba]nt, nulla infesta erant, nulla noxia; omnia illi subdita obe[di]entiam præstabant: cujus exempla etiam posteriorib. tem[po]ribus, in his, qui optimam vitam agerent, manifesta sunt: [qu]omodo ferarum insidiis superiores extiterunt, sicut Daniel [le]onibus, & Paulus Apostolus viperæ. Heliam Prophetam, [Pa]ulum & Antonium eremitas nutrivit corvus, & Ægidium [cer]va. Helenus Abbas præcepit onagro, & paruit belua, & [san]cti viri onera portavit: præcepit etiam Crocodilo, & ab eo [flu]men transvectus est. Anachoritæ multi habitabant in de[ser]tis, & stabant in speluncis & cavernis ferarum, non timen[tes] nec leones, nec ursos, nec serpentes. Cum peccato enim a[ni]malium noxa simul & persecutio & fuga subintravit, & ar[tes] venationum excogitatæ sunt. Non enim (ut ait Augusti[nu]s 3. super Genes.) animalia fuere à principio producta ve[ne]nosa, inimica & molesta humano generi, sed post peccatum [inf]esta inimicaque constituta sunt: quod ex divina sententia [in] pœnam injustæ rebellionis primorum parentum factum [e]st, cujusmodi sententia lata est ad serpentem, dum diceret [De]us: Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter semen [tu]um & illius. Ex hac sententia venationum orta est pugna; [ho]minum scilicet cum cæteris animalibus.

De Agricultura residuum. CAP. LXXVIII.

[S]ed modo revertamur. Scripserunt de his jam dictis agri[c]ulturæ, pastionis, piscationis, venationis, aucupii artibus, [Hi]ero, Philometer, Attalus & Archelaus reges: Xenophon & [Ma]go duces, & Oppianus poeta: prætereа Cato, Varro, Pli[niu]s, Columella, Virgilius, Crescentius, Palladius, & plerique [a]lii recentiores: Cicero his nil melius, nil uberius, nil dulcius, [ni]l libero homine dignius arbitratur. Non pauci summũ bo-

num,summamq; beatitudinem istic collocârunt. Hinc agricolas fortunatos Vergilius, Horatius beatos vocat. Hinc Delphicum oraculum Aglaum quẽdam felicissimum pronunciavit, qui in Arcadia parvum prædium colens, nunquã id egressus est, sicq; minima cupidine minimum in vita mali expertu fuerit: sed miseri homines tam altum de agricultura sapiẽte ignorant hanc esse effectũ peccati, ac summi Dei maledictionem. Eiiciens enim hominem de paradiso voluptatis, in agro misit, ad prævaricatorem Adam sic dicens; Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ; spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es. Sed nulli hoc magis sentiunt, quam agricolæ & villici, qui, dũ arant, seminant, occant, putant, pastinant, messant, metunt, vindemiant, pascunt, tondunt, venantur, piscantur; post multos labores, hic, agris à grandine tempestateq; vastatis, amittit panẽ, huic oves moriuntur, at boves, aut a militib. abiguntur, ille perdit feram, alter piscem & domi plorat vxor, illachrymantur filii, & tota esurit familia rursusq; spe incerta dubiũ redeunt in laborem. Ante hanc maledictionem nulla fuisset opus artificiosa telluris cultura, non pastione, non piscatione, non venatione, non aucupio; nam sponte omnia productura erat terra hybernis, æstivisq; frugibus, odoris suavitate, pratorumque vestitu semper florescens. Denique nihil noxium terra progerminasset, non herbam ullam veneno pestilentem, nullam arborem sterilitatis vitio inutilem, sequestrataq; ẽt natricum & viperarum, cæterorum reptilium virulentia (author nobis Beda) ipseque homo animantium omnium adeptus principatum, ipsis etiam feris, in jumentis pecudibusq; onera impositurus, imperasset piscibus maris, aves ad nutum advolassent; moxq; natus homo, omnium membrorum usum exercitiumque consecutus fuisset ac sine corporis tegumentis, sine tectis, sine conditis obsoniis, sine medicamentis, felicissimam vitam egisset, cum sponte sua illi suppeditura essent, ut ait Poeta ille;

Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile;

Sed peccati noxa, mortisq; necessitas, omnia nobis infesta fecit; jam non terra quicquam citra labores sudoresque nostros producit; quin & lethifera, & venenosa, ceu palã nobis, quo vivimus, exprobans, generat, nec reliqua elementa nobiscu mitius agunt, multos mare sævientib. procellis obruit, monstrosæque belluæ absorbent; tonitruis, fulgure, tempestat

is contra nos pugnat aer: & pestilentiarum lue cœlum quoque in nostrum interitum conspirat. Iamque etiam animantia ex professo nobis infesta sunt, & ipse etiam homo (ut est in proverbio) homini lupus est, circunsistunt nos innumeris scelerum illecebris tentantes immundi spiritus, quo nos in superiorum tenebrosa conceptacula protrahant, æternis ignibus ac diris cruciatibus perpetuo cruciandos. Atque hinc patet, non, nisi optimarum rerum jacturam, malorum inventionem, ac vitæ incommoda esse agriculturam, cum cæteris illi cohærentibus pascendi, piscandi, venandique exercitiis, quo telluris infœcunditatem, & victus egestatem, ac ex pellium amictu algorem, quibus mortis fata admonita humanitas, saltem pro tempore effugeremus, vel potius mitigaremus. Haberet autem agricultura hanc necessitatis seu calamitatis nostræ laudem non modicam, si inter hos mansisset terminos, nec prætergressa doceret tot prodigiosas plantarum fabricas, et portentosas arborum mutationes ac metamorphoseos. Quin & equos asinis jungere, & canibus lupos, sicque mulas & lyciscas, aliaque præter naturæ legem monstrosa animalia procreare. Sed & quibus natura, cœlum, maria, terras libera assignavit, aviariis, piscinis, vivariis & carceribus coercere etiam exemptis luminibus, mutilatisve membris in ergastulo saginare: tum in lino, lana, pellibus, bombyce, & quæ natura ad hominem vestitum largitur, tot textuarum, infectionum, & similia, non nisi ad luxum & fastum artificia, sæpissime etiam in hominum perniciem, excogitata. Quod de uno lino conqueritur Plinius, tam parvo semine nato, quod nunc planta, mox velum, levissimo ventorum flatu orbem terrarum ultro citroq; portat, hominesq; ipsos, ac si parum sit in terra etiam perire, cogat in aquis, ac à marinis belluis vorari. Prætereo mille agricolarum, pastorum, piscatorum, venatorum, aucupum, observantiarum decreta, non tam stulta & ridicula, quam superstitiosa, & divinæ legi adversa: quib. tempestates avertere, sementa fœcundare, noxia quæq; propellere, lupos & feras abigere, fugacia animalia sistere, pisces avesq; manibus prehendere, morbos pecudum incarminare se posse autumant: de quibus cum magna credulitate, & seriose scripserunt sapientes illi viri, quos supra nominavimus.

De Arte Militari. CAP. LXXIX.

Sed jam ab agricolis ad milites transeamus, quos ex agris delectos, aptiores pugnæ, ait Vegetius, ex quibus etiam

Cato viros fortissimos, & milites strenuissimos gigni asserit. Quin & testibus sacris literis, primus ille pugnator Cain, agricola fuit atque venator. Et Ianus atque Saturnus pugnacissimi dii antiquissimi, hanc simul cum agricultura vitam in terris egerunt. Ars itaq; militaris minime contemnenda videtur quæ (ut ait Valerius) principatum Italiæ Romano imperio pe perit, multarum urbium, magnorumque regum, validissima rum gentium regnum largita est, fauces Ponti, marisq; sinu patefecit, Alpium, Taurique montis convulsa claustra tradi dit. Ipse Africanus Scipio apud Ennium gloriatur, quod pe sanguinem hostium atque cædes viam sibi ad cœlum aperuit Cui & Cicero adsentit, inquiens, & Herculem eadem via cœ los conscendisse. Hanc Lacedæmonii primum tradidisse di cuntur: hinc Hannibal Italiam petiturus, Lacedæmonē quæ sivit armorum ducem. Hac duce constituta sunt regna & im peria, illaque neglecta potentissima quæq; rursus demolita In manibus enim temerariorum ducum ceciderunt bellicos Numantia, ornatissima Corinthus, superbæ Thebæ, doctæ A thenæ, sancta Ierusalem, ipsaque Romani imperii æmula Car thago, tandem etiam potentissima Roma. Hæc ars plurimo & plus quam Draconis leges, humani generis sanguine scri pta, docet pugnæ ordinem eleganter constituere, aciem com mode instituere, adoriri hostem, instare, premere, circumve nire, læva dextraque ferire, ad ducum signa dimicare, profer re gradum, sustinere impetum, resistere urgentibus, premer cedentes, ictus incutere, incussos evitare, aut clypeo exciper ac contemnere, acriusq; in hostem consurgere, invehi equc urgere stimulis, moderari frenis, & omnem in partē circum flectere, ingerere tela, vibrare lanceas, torquere hastas, ho stium vultus, latera, terga, pro loco & tempore adoriri, ne prius quam desperata victoria de fuga cogitare: fugientes ar tem insequi, mactare, capere, exarmare, diripere, profliger suos reducere, recolligere, exercitum instaurare, & desperat victoria ad spem vindictæ animum succendere, & quæ reliqu sunt militum ducumque officia. Instruit quoque de apparat dis classibus, extruendis arcibus, muniendis castris, locand præsidiis, extruendis vallibus, compingendis aggeribus, ev cuandis fossis, suffodiendis cuniculis, fabricandis machini deligendis armis, oppugnandis mœnibus, cōportandis com meatibus, configendis dolis, locandis insidiis, variisque sci uti stratagematibus. Præterea obsidere civitates, jacere tel fremere tormentis, admovere machinas, perfodere muro

concute

oncutere turres, occupare mœnia, parare incendia, diruere
ces, ſpoliare templa, diripere urbes, ſubvertere oppida, va-
tare agros, conculcare leges, adulterari matronas, ſtuprare
iduas, rapere virgines, cives alios vulnerare, alios incarcera-
, alios deportare, alios trucidare. Tota deniq; diſciplina hæc
on niſi in hominum pernicie occupata, hunc finem quærit, ut
imoſos urbis everſores, ſtrenuoſque homicidas faciat, tranſ-
ormetq; homines in ritus ferarum moreſq; belluarum. Hinc
ellum nihil aliud eſt, quam commune multorum homici-
ium, ac latrocinium, nec aliud milites, quam ſtipendiarii, &
reip. exitium armati latrones. Præterea cum bellorum even-
is ſemper ſint incerti, & fortuna, non ars largitur victoriam,
uid proſunt ſtratagemata, & inſidiæ, & reliqua artis militaris
ræcepta? nunquid omnis ars inanis eſt ubi fortuna domina-
ur? Atque nihilominus laudavit hanc divinus ille Plato, &
ueros hanc diſcere, adultoſque ſtatim armatæ militiæ tradi
ibet. Et Cyrus inclytus ille rex, illam non ſecus atque agricul-
uram ſumme neceſſariam ajebat. Ipſeque Auguſtinus atque
ernardus Catholici in Eccleſia doctores, hanc alicubi pro-
averunt, & pontificia decreta illam non improbant, licet
hriſtus & Apoſtoli longe aliter ſentiant. Tandem vel repu-
nante Chriſto non infimum in Eccleſiá gradum obtinuit,
bortis tot ſacrorum militum ſectis & ordinibus, quorum o-
nis religio in ſanguine, in cædibus, in rapinis, & piratica ſita
t, prætextu defendendæ & ampliandæ fidei: ac ſi Chriſtus
vangelium ſuum non prædicatione verbi, ſed armis, non
onfeſſione cordis & martyrio, ſed oſtentatione & commi-
atione armorum, vi bellorum, & hominum cædibus ac ſtra-
e voluerit innoteſcere. Nec ſatis iſtis militibus in Turcas, in
aracenos, in Paganos arma ferre, niſi etiam contra Chriſtia-
os pro Chriſtianis claſſes ducant. Denique bellum & militia
ultos gignunt Epiſcopos, & non raro pro ſummo pontifica-
pugnatum eſt, & (ut ait ſanctus ille Camotenſis Epiſcopus)
on ſine fratrum ſanguine ſancta ſanctorũ ingreſſus eſt Pon-
fex: atque hoc tunc vocatur conſtantia martyrii, ſi pro ca-
edra magna Chriſtianorum cæde fortiter fuerit dimicatũ.
cripſerunt de arte militari Xenophon, Xenocrates, Onozan-
er, Cato Cenſorius, Cornelius Celſus, Iginius, Vegetius, Frõ-
nus, Helianus, Modeſtus, & antiquiores multi: ex recentio-
bus Volturius, Nicolaus Florentinus, Iacobus Comes Purli-
arum, & alii pauci. Hi artis Doctores, ſed ſpeculativi, non
m periculoſi, ut sũt practici. Tituli vero ac dignitates, diſci-

pulorumq; gradus non sunt bacca laureatus, magistratus, do ctoratus: nec modo etiam sunt, quibus dicuntur Imperatores, Duces, Comites, Marchiones, Equites, Capitanei, Centuriones, Decani, Signiferi, & consimilia nobilitatis nomina e ambitione, aut injuria nata, sed latrones, perfossores, raptores sicarii, fures, sacrilegi, gladiatores, stupratores, lenones, scortatores, adulteri, proditores, peculatores, abigei, aleatores blasphemi, venefici, parricidæ, incendiarii, prædones, piratæ tyranni, & ejusmodi. Quos omnes, qui uno nomine velit exprimere, dicat milites, hoc est, revera barbaricas sceleratorum hominum feces, quos mala mens, malus animus ad facinus extimulat: quos penes dignitatis & libertatis nomen habet licentia delinquendi & latrocinandi, undique quærentes ut noceant, ipsamque innocentiam, veluti mortis quandam imaginem odientes, omnesq; quasi unum corpus sunt ex patre diabolo, cujus illi sunt membra, de quo ait Iob: Corpus illius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se prementibus una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per ea una alteri cohæreat, tenentes se nequaquam separabuntur: assistunt sibi, quia convenerunt in unum adversus Dominum & adversus Christum ejus. Insignia autem militiæ sunt non purpura, torques, annuli, tiaræ: sed adverso pectore vulnera & deformata cicatricibus corpora. Exercitium non nisi cum plurimorum exitio, doloreq; conjunctum, morum, legum a pietatis pernicies, cum Christo, cum beatitudine, cum pace cum charitate, cum innocentia, cum patientia, ex diametro pugnans Præmia ejus sunt, gloria nobilitatis, humani sanguinis effusione parta, imperii propagatio libidine dominandi possidendi, cum multarum animarum perpetua damnatione Nam cum omnis belli finis sit victoria, nemo potest esse victor, nisi homicida, nemo contra victus, nisi male perierit. Mors igitur militum pessima, malum epitaphium sibi inducente peccato. Qui autem occidunt, iniqui sunt, etiamsi justum sit bellum. Non enim propter hoc, sed quia lucri & prædæ gratia militârunt, impii homicidæ, in eos, quos male occidunt. Si qui autem juste ab illis perimuntur, ipsi qui occiderunt, in carnificum ordinem seipsos statuentes, nobilitatem hanc commeruerunt: quumque leges alioqui in prædones incendiarios, raptores, homicidas, sicarios, pœnis sæviant, tales nomine militiæ habentur nobiles & honesti.

De Nobilitate. CAP. LXXX.

EX militia itaque ortum habet nobilitas gentilitia, videlicet claritas, ex cruore hostium, & cædibus strenua carnifina acquisita, & publicis honorum insigniis cohonestata. inc apud Romanos tot coronarum genera civilium, muraim, obsidionalium, navalium, tot militaria dona, armillæ, ıltæ, phaleræ, torques, annuli, statuæ, imagines nata sunt, iibus prima nobilitatis initia auspicabantur. Apud Carthanenses tot donabantur annulis, quot interfuissent præliis. eri tot circa defuncti sepulchrum erigebant obeliscos, quot e interemisset ex hostibus. Apud Scythas in celebri convio iis tantum circumlatam pateram accipere licitum erat, ui hostem occidissent. Apud Macedonas lex erat, qui nullum ostem interemissent, cap stro cingi, in opprobrium ignobitatis. Apud G rmaniæ populum neminem vxorem ducere ceb t, qui non prius caput hostis occisi ad regem detulisset, saq; indignatio non dati debiti honoris iis, qui strenue mitârunt, contra patriam multos induxit, ut subverterent ejus bertatem. Exemplo sunt Coriolanus, Gracchi, Sylla, Maus, Sertorius, Catilina, & Cæsar. Si itaque nunc nobilitatis imordia requiramus, comperiemus hanc nefaria perfidia crudelitate partam: si ingressum spectemus, reperiemus anc mercenaria militia, & latrociniis auctam: quod si etiam gnorum & imperii originem quæramus, occurrunt impia atrum parentumve parricida, funesta conjugia, & pulsi reno patres à liberis, aut trucidati principes, in cujus verba jutum erat. Sed ipsam nobilitatem jam à primis unguibus exoremus. Ipsa revera nihil aliud est, quàm robusta improbis atque dignitas non nisi scelere quæsita benedictio, & hæditas pessimorum quorumcunque filiorum. Quod ita esse, imum nobis Sacræ Literæ, deinde etiam antiquæ Gentium, recentiores historiæ notum faciunt. Nam cum ab initio eationis mundi genuisset transgressor Adam primogeniım suum Cain agricolam, & alterum Abel pastorem ovium, quibus humana familia bivium fecit, videlicet in Abel pleis, in Cain nobilium, qui cum secundum carnem crudelis & ıpe bus esset, de more persequens eum, qui secundũ spiritum umilis erat, interfecit Abel: sed reparata fuit plebeia familia eth tertio filio Adæ. ipse itaq; Cain parricid o fratris primus ilitiæ & nobilitati initium dedit, ac contemptis Dei & naturæ legibus, confidens autem in propriis viribus, usurpans sibi

dominationem, primus condidit urbes, constituit imperiu
ac creatos à Deo liberos homines, & filios generationis sa
ctæ, vi, rapina, servitute, & iniquitatis legibus opprimere cœ
pit, donec illi etiam contempto Dei judicio, & corrupta om
carne, promiscua libidine inquinati, genuerũt gigantes, qu
interpretatur Scriptura potentes à sæculo, viros famosos. A
que hæc est vera, & commodissima nobilium definitio, O
primebant enim inopes, extollentes se latrociniis, & superb
entes opibus, celebrantes nomina sua, imponentes ea regi
nibus, & urbibus, & montibus, & fluminibus, & aquis & m
ri, quorum primus parens Cain natura malignus, in restino
dio invidus, a divina correptione incorrigibilis, dissimulata
ra proditor, in proprium sanguinem parricida, maledictio
vagus & profugus, etiam maledictioni superaddens plasph
miam. Atque hæc sunt illa antiquissima & primæva nobili
tis munia, hæ virtutes, hæc ingenia, quibus vsq; in hunc di
ipsa ornatur nobilitas, cujus architectus pater ille gigantu
quos delevit Dominus in diluvio aquarum, uno solo reserv
to Noha, viro justo in generationibus Seth, cum sua famil
cui cum tres essent filii, Semus, Iapetus & Chamus, atque
instaurato post diluuium sæculo, priscorum gigantum exe
plo etiam urbes conderent, & regna constituerent: idcir
Scriptura à Noha vsque ad Abrahamum nullam facit menti
nem justorum: omnes siquidem ad Abrahamum usque nobi
tatis artifices extiterunt, robustæ videlicet improbitatis, i
pietatis, confusionis, potentiæ, militiæ, violentiæ, oppressi
nis, venationis, luxus, pompæ, & vanitatis, & similium nobi
tatis stigmatum, quæ Nohæ filii huic impresserunt: è quoru
numero Chamus, eo quod cæterorum esset nequissimus, a
in parentem impius primum, & super omnia regna domi
tricem monarchiam promeruit. Ipse genuit Nimbrotum, q
Scriptura describit potentem in terra, & robustum venator
adversus Dominum, hic ædificavit Babylonem illam magi
& linguarum confusioni initium fuit, tradiditque regna
disciplinam, nobilitatumque gradus, honores, dignitates, o
ficia, imaginesque discrevit. Exinde in plebem leges sanci
introducta servitus & exactiones à populo, conscripti exer
tus, gestaque crudelia bella. Abs eodem Chamo processer
Chus, à quo Æthiopes: & Mizraim, à quo Ægyptii, & Chan
an, à quo Chananæi, nobilissimæ quidem gentes, sed deter
mæ, reprobatæ, & à Deo maledictæ. Exacto tandem mu
tempore, rursus elegit Deus hominem justum, Patriarch
illu

um Abrahamum, ex quo suscitaret sibi semẽ, ac populũ san-
ctum, quem circumcisionis signaculo ab aliarum gentiũ mul-
titudine distinxit. Hic duos ab initio genuit filios, unum ex
ancilla, spurium, Ismaëlem: alterum ex vxore legitimum, cui
nomen Isaac. Factus est aũt Ismaël homo ferus, & sagittarius,
nobilis & potens, princeps Ismaëlitarum, genti nomen suũ
perpetuum relinquens, benedixitq; illi Deus, & confirmavit
nobilitatẽ ejus in rapina & militia, inquiens: Manus ejus con-
tra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione fratrũ
suorum figet tabernacula. Isaac aũt perseverans in justitia pa-
tris sui, illius gregem pascebat, atq; hic ex Rebecca sua duos
genuit filios, Esau, & Iacob. Esau itaque odiosus Deo, homo
rufus & hispidus, venator, & sagittarius, helluo, & ventri de-
ditus, adeo ut pro uno pulmento vendiderit primogenita, fa-
ctus est vir potens, atq; princeps Idumæorum, benedictionẽ
accipiens nobilitatis in pinguedine terræ, & rore cœli, in gla-
dio & excussione jugi. Iacob aũt justus, profugus apud avun-
culum suum Laban, oves illius pascebat, cujus vtrasq; filias 14.
annorum servitute cum promeruisset uxores, duodecim ex
his filios suscepit, vocatumq; est nomẽ illius Israël, quod po-
steris suis deinceps reliquit, ut vocaretur populus Israel. Erãt
Iacob (quod diximus) duodecim filii, videlicet Ruben, Syme-
on, Levi, Iuda, Isachar, Zabulon, Ioseph, Benjamin, Dan, Ne-
pthalim, Gad, & Aser, ad quorum numerum, duodecim trib.
Israel numeratæ sunt. Verum Ioseph à fratribus suis venditus
in Ægyptum, omni Ægyptiorum disciplina imbutus est, &
factus est somniorum interpres peritissimus, & augurabat in
scyphe: œconomicæ disciplinæ adeo perit⁹ erat, ut ingenii cal-
liditate novas artes parandarum divitiarum, & vectigalis au-
gendi inveniret, quam ob causam Pharaoni regi gratissimus,
constitutus est ab eo princeps super omnem Ægyptum, atque
e servili mancipio, solenni Ægyptiorum ritu nobilis creatus
est. Posuit enim rex annulum in manu ejus & torquem in col-
lo ejus auream, & induit eum purpura, fecitq; ascendere cur-
rum, clamante præcone, ut omnes deinceps tanquam nobilem
& principem revererentur illum. Similis per omnia nobilitã-
di mos erat apud Persas, sicuti de Mardochæo Hebræo nobi-
litato ab Artaxerxe rege, legimus in libro Hester. Inde in hunc
usq; diem hæc nobilium creandorum consuetudo permansit
apud omnes Reges & Cæsares, à quibus alii pro pecunia emunt no-
bilitatẽ, alii illam lenocinio, alii veneficiis, alii parricidiis hanc
commeruerunt. Multis proditio nobilitatem conciliavit, si-

simul atque divitias peperit, quemadmodum de Euthicra Philocrate, Euphorba: & Philagro historiis proditum est. P rique adulatione, detractione, calumniis, sycophantia: plu ob prostitutas regibus uxores & filias, nobiles facti sunt, m tos venationes, rapinæ, cædes, præstigia, & aliæ malæ artes nobilitatē promoverunt. Sed ad Ioseph revertamur. Hic c potens esset in domo regis, & suscepit filium primogenit Manassen, elatus eventitia hac nobilitate, in injuriam & co temptum paternæ domus, non sine culpa locutus est dice Oblivisci me Deus fecit laborū meorum, & domus patris m quaptopter in benedictionibus postpositus fuit Manasse, prælatus illi junior Ephraim. Ipse denique Ioseph licet esse lius Iacob, tamen propter hanc nobilitatis Deo odibilem co ditionem, non meruit ferre nomen tribus in Israel, sed dat est filiis suis Ephraim & Manasse Neq; illi in tribubus suis buerunt Prophetam, & omnium minimā benedictione be dicuntur, videlicet in fortitudine & multitudine familiæ s Habitavit autē populus Israel in Ægypto annis multis, era que pastores pecorum in terra Gossen: cum vero cresceren gentem magnam & potentem, suspecti & odibiles facti s nobilibus & Regibus Ægyptiis: quare affligebant eos ope bus duris, luti & laterum, & omni servitute operum terræ pueros eorum masculos occiderunt, mergentes in flumine non superesset illis semen in terra. Horum itaq; unus, eo q esset puer elegans, salvatus est à filia regis, quę adoptavit ill in filium, & vocavit illum Moysen quia de aquis eripuisset Crevit itaq; Moyses in domo regis, omniq; Ægyptia doc na imbutus, tanquam regis filius habitus, potens factus es dux militiæ Pharaonis contra Æthiopes. Desponsavit aut sibi filiam regis Æthiopum in conjugem, unde contracta gyptiorum invidia & odio, exulare coactus, profugit in M dian, ubi apud puteum quendam contra regionis illius pa res, pro puellis quibusdam certamen suscipiens, eo benefi unam ex illis meruit habere uxorem filiam sacerdotis. Ta provectus ætate & sapientia, agnoscens genus suum de ge Hebræorum, reversus est in Ægyptum, & renunciata Æ ptia nobilitate, confortatus à Deo, ducem se præbuit pop Israel, & multis miraculis eduxit illum de Ægypto, cum peccasset populus adversus Deum in vitulo aureo, iratus M ses, junxit sibi viros fortes filios Levi, & præcepit illis, inq ens: Ponite gladios super femur vestrum, & euntes & rede tes, occidat unusquisque fratrem & amicum & proxim suu

m, factaque hac memorabili cæde, quasi viginti trium millia hominum benedixit illis, inquiens: consecrastis manus vestras hodie in sanguine, unusquisque in filio & fratre suo, impletaq; est benedictio Iacob & Simeon & Levi, vocantis vasa iniquitatis bellantia, quorum furor maledictus & pertinax, & indignatio dura. In hoc itaq; insigni parricidio initium cepit nobilitas in Israel: tunc enim constituit illis Moyses principes & duces, & capita exercitus tribunos & centuriones & quinquagenarios, & decanos viros bellicosos, & pugnatores egregios per tribus & cognationes suas: è quibus, qui robore & fortitudine alios præcellere videbatur, huic tribuerunt principatum, judicandiq; potestatem. Regem enim non habebant, sed judicibus regebantur, à quibus Iosue vir nobilis robustus & bellicosus, victor regum, & non timens quenquam, post Moysen tenuit principatum, post cujus obitum sine principe sub democratia vixerunt, sed seditiosi facti pugnârunt in se invicem, & prope deleverunt tribum Benjamin, ut non superessent nisi sexcenti viri. Cumque abjurassent illis filias suas, datæ sunt illis quadringentæ virgines captivorum Iabis Galaad, reliquis ducentis permissum est rapere virgines Silo. Atque hoc modo impleta est benedictio nobilitatis Benjamin, in imagine lupi mane rapientis prædam, & vespere dividentis spolia. Post hæc rursus ad aristocratiam, & principum regimen conversi sunt, è quibus tandem Abimelech spurius Hieroboal de tribu Manasse, interfectis solenni parricidio super uno lapide septuaginta fratribus suis legitimis, primus regnum obtinuit in Sichem. Porro universo populo Israel petente sibi regem, in furore Domini dati sunt illis reges pauciffimi quidem boni, plures autem mali. Iratus enim est Dominus, & dixit illis jus regis, quia tolleret filios & filias eorum, faciens sibi aurigas, panificas, & agros & greges & prædia & servos & ancillas & optima quæque illorum pro libito addecimaret sibi, & distribueret servis suis, populumque totum servitutis premeret jugo, & quoties rex peccaverit, & inique egerit, populus plecteretur pro eo. Constituit autem illis Regem adolescentem de tribu Benjamin, nomine Saul, virum fortem robore, statura procerum, adeo ut ab humero sursum, altior esset omni populo, incussitque Deus timorem omnibus, ut eum quasi ministrum Domini venerarentur. Hic antequam regnare cœpisset, tanquam filius unius anni innocens erat, & optimæ indolis: adeptus autem Regni nobilitatem, effectus est vir nequam, & filius Belial. Sustulit ergo Deus

Deus regnum de domo Saul, & dedit illud David filio
de tribu Iuda. Atque hic è pastore ovium constitutus rex
dem nobi itatis pestifera contagione infectus, factus est
mo peccati, sacrilegus, adulter & homicida, tamen non de
navit misericordia Dei ab illo. Regnavit autem ab initi
Hebron, quum Hisboseth filius Saul regnaret post Iordan
tandem confirmatum est illi regnum universi populi in H
rosolymis. Veruntamen pacificam Israelitarum monarch
non obtinuit. Nam eo vivente, filius ejus Absolon regnum
vasit in Hebron, quo occiso, rursus invasit in regnum Sib
lius Bochra: Porro ambivit regnum filius David Adonias.
aūt David moriturus hæredem instituit minorem natu S
monem filium Bethsabeæ adulteræ, atq; hic primus Hebr
rum monarchiam obtinuit, quam Adoniæ fratris natu m
ris parricidio confirmavit, adeptusq; rerum summam et
ipse à via declinavit post mulieres in fornicationes & idol
triam, derelinquens legem Dei: successitque illi filius m
Roboam, ēt ille nequam & peccator adversus Deum: ide
scissa est ab eo monarchia populi, & defecerunt ab eo de
tribus, & constituerunt sibi regem Hieroboam virum neq
simum de tribu Dan, qui venenavit totum Israel, abdu
decem tribus ad idololatriam, erectis vitulis in Samaria,
impleretur benedictio, inquiens: Dan coluber super viam
rastes super semitam, mordens calcaneum equi, ut cadat se
ejus retrorsum. Tribus autem Iuda quievit sub semine Da
quemadmodum benedixit illi Iacob, non auferendum
ptrum à Iuda, donec veniret Messias. Erat autem ille Iuda
liorum Iacob pessimus, & in nurum suam incestuosus: era
illi filii nequissimi & scelestissimi: quocirca benedictio
nobilitatis accepit in sceptro regni & fortitudine leonis.
dem quoq; recesserunt à regib. Israel populus Edom & L
ne, & constituerunt sibi reges arbitrio suo, quemadmo
benedixit Deus Esau de excutiendo jugo Inter omnes au
reges Iuda & Israel, vix quatuor inventi sunt boni. Exact
taque regibus, cum tota nobilitate, Iudæi in captivitate
servitutem in Babyloniam traducti sunt: iterumque post r
ta tempora miserante Deo reducti in Hierosolymam alic
diu sub sacerdotibus & optimatibus & populari magist
Rempublicam suam feliciter administrârunt, donec Ari
bulus Hircani filius diadema sibi imposuit, regnumque
dæorum & matris & fratrum parricidio refecit, quod d
ceps per plures reges, postremo sub Archelao insolenti &
sc

orege finivit, Iudæa tota in Romanorum provinciam re-
,ac tandem sub Tito & Vespasiano deleta, universo po-
per universum orbem ad hunc usq; diem in perpetuam
utem relegato. Hæc itaque ex sacris literis prosequi li-
ut ostenderem ab initio mundi nullam fuisse nobilitatē,
non sceleratum habuerit initium: etiam in populo Dei,
liud esse nobilitatem, quam gloriam & præmium publi-
iquitatis: in qua quò pollutior vita, eò præclarior: quò
scelerum, eò plus præmii & gloriæ, sicut non inscite com-
ensus Diomedes pirata ille ad Alexandrum, inquiens: E-
uia uno navigio latrocinor, accusor pirata: tu quia ingēti
id agis, vocaris Imperator: si solus & captivus esses, la-
is, si mihi ad nutum populi famularentur, vocarer Im-
or. Nam quo ad causam, non differimus, nisi quia dete-
st qui capit improbius, qui justitiam abjectus deserit, quā
festius impugnat leges. Quos enim ego fugio, tu perse-
es, quos ego utcunque veneror, tu contemnis, me fortunæ
itas & rei familiaris angustia, te fastus intolerabilis &
lebilis avaritia furem facit. Si fortuna mea mansuesce-
erem forte melior: at tu quo fortunatior, nequior eris.
tus Alexander hominis constantiam jussit adscribi mili-
t posset deinde salvis legibus militare, hoc est latrocina-
n vero progredientes ad ethnicorum historias, similiter
damus ipsam nobilitatem non aliud esse, quam impro-
em, furorem, latrocinium, rapinam, homicidiū, luxum,
ionem, violentiam à pessimis ubique principiis ortam,
ib. prosequutam, turpissimum semper habuisse exitum:
in illis quatuor famatis monarchiis, deinde in cæteris
ue nobilium regnis constabit. Prima itaque post dilu-
monarchia fuit Assyriorum, cui initium dedit Ninus
us, qui prior omnium non contentus suis limitibus, pro-
di imperii libidine arma foras extulit, & cruenta bella
s inferens, totius Orientis populos subegit, magnitudi-
; sui imperii, sequentibus semper novis victoriis, conti-
rouinciarum accessione, adauxit, subacta Asia, perdo-
Ponto. Porro Zoroasten Bactrianorum regem patrici-
ugna oppressum interfecit. Vxor erat Nino nomine Se-
nis, hæc (ut refert Dion historicus) petit à viro, ut quin-
iès imperaret: quo concesso impetratoque, stolam ac
am sibi aptavit, ac in sellam regiam conscendit impera-
satellitib. ut Ninum virum suum regiis ornamentis ex-

utum

utum interficerent: quo sic extincto, ipsa successit in imper
nec contenta regni terminis, Æthiopiam imperio suo ad
cit, in Indiam bella extulit, Babyloniam muro augustissi
cinxit: postremo à filio Nino secundo, quem flagitiose con
perat, impie exposuerat, incestuose cognoverat, occidit
His itaq; parricidiis Assyriorū monarchia obtinuit princi
tū, donec sub Sardanapalo rege viro omni muliere corrupt
re deficeret, quem Arbactus Mediæ præfectus inter scort
greges comprehensum interfecit, ipseq; se constituēs rege
imperium omne ab Assyriis transtulit ad Medos, idque Cy
tandem detulit ad Persas, penes quos filius ejus Cambyses
væ Babylonis conditor, adjectis multis regnis, secundam m
narchiam obtinuit, quam & fratris & filii parricidio consec
vit: hæc tandem in Narso Ochi filio inclinavit, cui interfe
eo abs Bageo Eunucho, surrogatus est Darius Persa Arso
lius, Gademanus antea vocatus, qui abs Alexādro Magno
victus, Persarū monarchiam simul cum vita finivit, quā id
Alexander paternæ cędis una cum adultera matre consciu
consultor, hoc ipso famoso parricidio transtulit in Mace
nas, atq; hæc tertia fuit monarchia, quæ extincto Alexan
mox & ipsa corruit. Successit quarta monarchia Romanor
qua nulla in rebus humanis potentior, sed si temporum se
abs urbe condita repetatur, illam invenimus ab pessimis i
tiis ortam, & à pessimis frequentius gestam, ideoq; hæc no
paulo altius, & à primis urbis conditoribus repetenda est. V
Roma à geminis fratrib. Remo & Romulo ex incestuosa
stali genitis, à meretrice educatis, in Italia primū condita
cujus regnum Romulus parricidio fratris instar Cain ini
vit. Cumq; se deorum filium dici pateretur, collecta scel
torum satellitum manu, promissa illis impunitate, rapuit fi
Sabinorum & constituens illis uxores ex omnib. quas ele
runt, genuerunt gigantes, illos inquam, Romanæ nobilit
reges atq; proceres toto orbi formidabiles. Iamq; Sabino
fœminis & filiabus fraudulento fœdere proditorioque l
pellectis, nefarie raptis, crudelibus nuptiis sibi suisq; socia
parentum ac maritorum nece obrentis, novis insuper parr
diis defendit: Nam soceri sui sanguinis incontinens, etiam
tum Tatium pium senem, Sabinorum honestissimum duc
in societatem regni assumptum miserabiliter occidit. H
fuere Romani regni primordia, quod per ducentos qua
ginta tres annos sub crudelibus regibus rectum, sub Tarq
nio Superbo flagitio stupratæ Lucretiæ desiit. Et quemadn

d

successio Cain in septenaria generatione periit sub diluquarum: sic & isti Romuli successores in septenario renumero à populari tumultu obruti sunt: & licet Romarbs regum exuisset imperium, non tamen evasit tyranni. Exactis namque regibus, cum post tumultuantis populi dationes, regnum ad optimates translatum esset. Brutus am vir nobilis, primus Romanorum consul designatus Hic quò tantum stabiliret imperium, primum illis condim regemq; Romulum, non solum exæquare parricidio, vincere studuit, quippe duos filios suos adolescentes, tonq; uxoris suæ fratres Vitellios, medio foro virgis cæsos i percussit. Cumque imperium hoc sub optimatibus & e, per diversos magistratus privatasque tyrannides, per a sæcula stetisset, sub Iulio Cæsare, viro difficile dictu an fortiore, aut libidine corruptiore, atq; deinceps sub Anidetidem libidinis mancipio terminavit, totaq; Romaperii summa uni Octaviano Augusto Imperatori collata hoc quarta illa orbis monarchia initium cepit. Neq; vesq; parricidio, quamvis Augustus hic Principū omnium simus haberetur, tamen avunculi Cæsaris, à quo adoptaerat in imperium & hæres institutus, filium atque puelx Cleopatra susceptas proles interemit, neque nomini, beneficio, neq; affinitati, neq; pueritiæ parcens. Iamque anorum principes orbis monarchiam tenuerunt, atque onem, Domitianum, Caligulam, Heliogabalum, Galie-, aliaq; crudelitatis & turpitudinis monstra produxerūt, uib. totus orbis concussus est, quousq; Magnus illi Coninus interfecto Maxentio, qui ob libidinem & crudelita-Romano populo infensus erat, à Senatu Augustus declair. Hic cum Byzantium instauraret, urbemq; Romæ æm faceret, atq; exinde novam Romam & ex nomine suo tantinopolim vocari juberet, hanc Imperatorum sedem oluit, Romanumq; imperiū transtulit ad Græcos, ipsumonstantinopoli, quemadmodum Romæ Romulus, duo-iciniorum, sororis suæ viri, & filii, propriæque prolis & s parricidiis sacravit: perstititq; imperium apud Græcos d tempora Caroli Magni, in quem nomen duntaxat imranslatum est ad Germanos. Sed hæc de monarchiis has. Cæterorum aliquot regnorum initia, finesq; perscrur, & comperiemus auspiciis non melioribus incepta, nec oribus flagitiis parta, nec minori luxu rursus dissoluta. ream Dardani parricidia, quo facinore ille persuasus in

scelus

ſcelus Achivis Gręcorum regni initia dedit. Taceo etiam mu
lierum imperia, virorum parricidiis parta; quemadmodu
de Amazonibus narrant hiſtoriæ. Ad recentiora tempor
noſtraque confinia vadamus. In Hiſpania tempore Theod
ſii Imperatoris, primus regnavit Atanaricus Gothus, ſed
tempore ēt Alani, & Wandali Hiſpaniam poſſidebant. Pr
mus autem ex Gothorum regib. Hiſpaniæ monarchiam a
ſecutus eſt Suytilla, quam poſtremo Rodericus rex, quod
liam Iuliam Tingitanæ provinciæ præfectus ſtupraſſet, am
ſit, finem adferens Gothorum imperio, Saracenis Hiſpania
occupantibus, deinde ſub Pelagio rege, recuperatis aliqu
locis, tunc primum Hiſpaniæ reges, at non ultra Gothoru
dici cœperunt, titulo regni apud Legionem oppidum mane
te, uſque ad tempora Ferdinandi Sanctii filii, qui primum
Caſtellæ regem pronunciavit, ac interfecto fratre Garſia,
parricidio etiam Navarræ regnum adjecit. Illorum autem fr
ter Romanus, quem pater illorum ex concubina genuerat,
bellicoſus, & ferus primus Arragonenſium rex evaſit. Luſi
norum autem rex primus fuit Alphonſus, Henrico Lothari
go, & Tyreſia Alphonſi Caſtellæ regis notha filia genitus,
in armis ſtrenuus, & qui quinque Saracenorum regulos u
prælio ſuperavit; hinc quinq; ſcutorum inſigne Luſitanoru
reges ferunt in clypeis: fuit tamen Alphonſus hic in matre
parricidialis animi, quam propterea, quod ſecundario nup
ſet in perpetua vincula conjecit, nec ut dimitteret ullis pre
bus flecti, nec Eccleſiaſticis cenſuris impelli potuit. Deniq
omnia hæc Hiſpaniarum regna, aut ingentib. ſceleribus p
ta ſunt, aut illis artibus confirmata. Iam vero & Anglor
regni pia initia fere fabuloſa ſunt. Deinde hæc inſula var
ſub regibus, & à multis gentibus, Pictis, Scotis, Danis, Sax
nibus, paſſim habitata, & ſubacta. Poſtremo ſub Guilhel
Normanno monarchiam obtinuit quietam; quam ille At
regis Weſtoſaxonum conſanguinei ſui parricidio; ſibi poſ
riſq; ſuis confirmavit, cujus ſucceſſio manet in hunc uſq; d
ſemper famoſis parricidis admodum inſignis. Tranſeo B
gundionum & Lombardorum regna, expeditiſſimis Germ
niæ populis in Gallia, & Italia, hinc rege Gondiaco, inde v
Alboyno primum incepta; crudeliſſimiſq; parricidiis pro
gata; Frācorum in Gallia potentiſſimum regnum ſpectem
Hujus prima initia à Pharamundo Merovei Ducis filio o
habent, qui primus è Germania in Galliam migrans, prim
rex conſtitutus eſt Francorum, omni crudelitate & trucul

tia

superior. Hujus series duravit usque ad Childericum ter-
um, qui ob segnitiem in administranda Republica, & pro-
er libidinem in matronas dejectus regno, in cœnobium
onachorum detrusus est, Pipino majore domus in regnum
rogato, quod ille sibi, posterisque suis proditione partum;
super Grifonis fratris parricidio stabilivit, usque ad Ludo-
cum sextum Lotharii filium, qui ob adulterii crimen à Blan-
a conjuge veneno sublatus est, invadente Francorum reg-
im Hugone Capero, viro gladiarore & sanguinolento, stre-
uoq; pugnarore, & qui his artibus apud Parisiensem populũ
agnus habitus est, alias vero ignobilis, atque è lanione pro-
nitus. Hic contra Carolum Ludovici patruum ac verum re-
ni hæredem rebellis, collecta sceleratissimorum nebulonum
anu, acieq; pessimorum satellitum, dictum Carolum apud
urelianum sibi in manus proditum, in carcerem conjecit, i-
q; mori compulit: quo nefandissimo in regem & principem
um perpetrato parricidio, & ipse sibi diadema imposuit, &
rnificina pro regno commutata, Gallis deinceps, cum po-
eris suis imperavit: Cujus successio in hunc usq; diem durat,
onec illa rursus in aliquo meretricum libidinis mãcipio rui-
ra sit. Nimis longum forer hoc loci, regnorum omnium in-
a recensere; & per omnes antiquitatum historias discurre-
. Ego hanc rem, quam hic summario conceptu tetigi, am-
iore volumine descripsi alibi, ipsam nobilitatem suis colori-
is & lineamentis exacte expressi, ostendique non fuisse, nec
se aliquod in orbe regnum, insignemve principatum, quæ
on incœperint parricidio, proditione, perfidia, crudelitate;
rage, cædibus, aliisque horrendis sceleribus, artibus inquam
obilitatis, cujus cum talia sint capita, facile cognoscere po-
rimus, cujusmodi sint reliqua belluæ illius membra, eaque
mnia ad violentiam, ad rapinam, ad cędem, ad venationem,
l libidinem, & omnis generis luxũ prona, & exercitata. Ve-
: quis nobilis fieri, primum venator fiat, hoc primum ele-
entum est nobilitatis, deinde miles mercenarius, & precio
cet homicidia, hæc vera nobilitatis virtus, in qua si se fortẽ
tr nem exhibuerit, nulla major nobilitaris gloria. Qui ad
æc ineptus est, hic nobilitatem emat pecunia; siquidem & i-
sa etiam venalis est; aut si id non poterit, parasitetur regibus;
ut alia quavis aulica fraude se intrudat, & palatinarum me-
etricum lenonem agat, aut principi prostituat uxorem vel
lias, aut ipse dominarum expleat libidinem, aut regio con-
ubat, aut eorundẽ spurias filias ducat uxores, hic summus est

nobilitatis gradus: unum siquidem corpus efficitur cum illi Hæc sunt itinera, hæ scalæ, hi gradus, quibus ad nobilitatis a picem compendioso tramite conscenditur. Qui vero cæter generosiores, & in genere suo nobilissimi omnium videri vo lunt, progenitores jactant ejusmodi, cujusmodi nemo nc contemneret, videlicet homines alienos, Trojanos, & Mac dones, incertis sedibus vagabundos, ac transfugos, & mil scelestissimis facinoribus coopertos, atque adhuc (si diis pl cet) laudare oportet, & extollere hanc eorum nobilitatē, qu tam scelestissimos habuit ortus. Alii cum à meretriculis, scortis ortum habuerunt, turpitudinem hanc fabulis tegun qualem de Melusina legimus. Sunt qui alios sceleratos h buêre ortus, incestus, stupra, raptus, adulteria; & ejusmodi. S Balduinus, ob raptam Iudith filiam, à Carolo Calvo prim Flandriæ comes creatus est. Sic Marchiones illi Pedemontii videlicet Montis Ferrati, Salutiarum, Senæ, & cæteri mul ab Othone Imperatore, ob raptam filiam instituti sunt. Sc lent enim nonnunquam reges & Imperatores, quasi sine sum ma verecundia injurias ulcisci nequeunt, dignitatis aliquo ti tulo perducere ad gloriam. Porro quatuor principalia sur nobilium istorum munera, in quibus omnis eorum sita est fe licitas. Primum illorum rapacitas; qua præter fas & æquur habent, capiunt, & possident, alterum voluptas, qua omni lu xus & libidinis genera insolescunt: tertium libertas, qua con temptis legibus violentiæ viribus stipati, omnia pro libitu a gunt: quartum ambitio, qua intumefacti supra sortem & sta tum suum nullo non scelere altiora petunt. Omnium deniqu nobilium sufficientia in eo probatur, si venaticam noverint, in alea fuerint damnabilius instituti, si corporis vires ingen tibus poculis commonstrent, si naturæ robur numerosior Venere comprobent, si audacter strenueque profundant, si fa stu, si luxu omnique intemperantiæ dediti, virtutumq; hostes obliviscantur quod nati, quodque morituri sint. Nobiliore autem, si hæc pernicies à patribus emanârit in filios magnisq subintrârit authoribus: ut

Si damnosa senem iuvat alea, ludit & hæres
Bullatus, parvoq; eadem movet arma fritillo.

Hæ sunt nobilium insignes virtutes. Sed habent pręterea alia quasdam nobilitatis artes, quibus cum maxime omnium no centissimi sint, id agunt, ut viri probi, atque boni esse videan tur, & prudentia, libertate, pietate, justitia, insignes appareant

adeo

ideo se præbent faciles, beniloquos, affabiles, & omnium vir-
itum hypocrisi claros, molliunt sermones suos supra oleum,
: ipsi sunt jacula, conquisitis quotidie convivis, epulantur
plendide, in sermone & colloquiis liberiores disputat de Re-
ublica, aliorumque sententias captantes, ex illis sapientiæ
rudentiæque famam, in principum conciliis sibi aucupan-
ır, liberalitatis etiam famam sibi ex avaritia usurpant, dum
uod auferunt uni, dono dant alteri, munifici prædones, &
uod veteres de Sylla scribunt, alios per aliorum injuriam lo-
upletare studentes, ipsi inter quotidianas rapinas semper in-
pes. Proinde justitiæ & pietatis nomen sibi venantur, dum
auperum quæstiones libenter suscipiunt, foventque eorun-
em causas contra ditiores, sed eo usque duntaxat afflictis il-
s succurrunt, donec interim exhauriant loculos pleniorum:
Neque enim animus est, prodesse pauperibus, sed nocere di-
itibus, quod cuivis illorum facilius est, quam prodesse, atque
ac justitiæ pietatisq; umbra tantam sæpe licentiam sibi arro-
ant, ut civitatibus & potentioribus vim inferant, & publica
ostilitate vexent, & unde legum authoritate nullis sperare
cet veniam, isti nobilitatis prætextu assequuntur gloriam, &
nquam antiqui gigantes gloriantur in peccatis suis, & cum
eluti mali dæmones undiq; quærunt ut noceat, tunc maxi-
e prodesse putantur, quando solum nocere desistunt, agen-
s ut omnibus sint terrori, amentur à nullo, cum sceleratis &
agitiosis omnibus ponentes portionem, & qui se custodiæ
orum tradunt, depopulantur & opprimunt: nec ullum ho-
inum genus civitatibus pestilentius, quam nobiles isti, qui
bi ipsis placentes, quasi cæteris generosiores, semper super-
o spiritu turgent. De quibus idcirco non male consulit Ari-
ophanes, inquiens, non oportere in urbe nutrire leones;
i autem alti sunt, obsequi illis oportere. Horum tyranni-
: oppressi olim Helvetii, nobiles omnes occiderunt, & to-
m eorum progeniem patria extirpaverunt. hac insigni no-
lium strage, nomen sua virtute celebre cum libertate ade-
i sunt, qua plus quadringentis annis, in hunc diem felici-
r imperant, atque regnant, semperque hoc nobilium homi-
ım genus oderunt. Olim nulli erant populis gratiores, nec
ajoribus præmiis digni censebantur, quam qui tyrannos,
orumque stipatores, & satellites etiam, vel innoxios liberos
teremerunt. quin & Iurisconsulti docent, nonnunquam in-
oxios recte occidi posse, si id magnopere prosit Reipublicæ,
: extincto tyranno, & liberos trucidare, ne repullulet nova

tyrannis: quemadmodum & Græci, post eversum Ilium, occ derunt Hectoris filium Astyanactem, ne novi belli instaura di occasio superesset. Legamus liceat veterum temporum h storicos, Titum Livium, Iosephum, Egesippum, Quintu Curtium, Suetonium, Tacitum, Serenum, Tranquillum, reliquos, semper licuit tyrannis insidiari, licuit decipere, h nestissimum autem occidere, etiam vel veneno tollere, c jusmodi Tiberius à Iulio tertius Imperator peremptus est: s cum veneficium detestabile semper fuerit, venenum quo i extinctus est, orbis censuit esse vitale. Attestantur istis etia sacræ literæ in Eglon, in Sisara, in Holoferne, quos interem Ajoth, Iael, Iudith, quod etiam coram Deo licuit, occisis qu que facinore tyrannis jugum excutere, omnesq; illi quoru facinore afflictus populus liberatus est, Sacris Bibliorum a nalibus pro ministris Dei honorati sunt. Iam verò nobilit tem, non tam usu & consuetudine, quam etiam natura m lam esse non ambigimus: siquidem inter aves, & quadrup dia nulla alia nobilitatis prærogativam habent, præter il quæ cæteris animantibus etiam hominibus non tam infes quam exitio sunt, cujusmodi aquilæ, vultures, falcones, acc pitres, corvi, milvi, struthiones, & fabulosæ harpyæ, gryph syrenes, & hujusmodi monstra. Simili ratione tigrides, le nes, lupi, pardi, ursi, apri, dracones, serpentes, bufones. Ex a boribus vero nullæ, aut paucæ diis sacræ & nobiles habentu nisi quæ aut steriles sunt, aut nullum hominibus edibile fructum ferunt, ut quercus, esculus, fagus, laurus, myrtus. I ter lapides non marmora, non ædiles, non molares, sed ger mæ, quæ nullum hominibus utilitatis usum præbent, habe tur nobilissimæ. Sic & in metallis, argentum admodum pe nicio sum, & ferro nocentius aurum: nobiliora sunt & dign habita, pro quibus tot cædibus, & humani sanguinis dispe dio populi dimicent.

De Arte Heraldica. CAP. LXXXI.

Atque hinc processit heroica illa Heraldorum ars, & Ph losophia in censendis distribuendisq; istis nobilium cl peis admodum occupata: quos aut jumentum, aut vitulun aut ovem, aut agnum, aut caponem, aut gallinam, aut ans rem, aut aliquod horum animantium, quæ hominibus serv tute vel usu necessaria sunt, in armis gestare nefas est, & inf me, sed omnes à crudelibus belluis & rapacibus feris nobilit tis suæ insignia auspicari oportebit. Sic Romani aquilā aviu omniu

nnium rapacissimam sibi delegerunt. Phrygii suem pernisum animal; Thraces Mattem; antiqui Gothi ursam; Ala- Hispaniam invadentes, catum rapax simul & fraudulētum im l; Franci veteres leonem, eundem etiam Saxones; sed inde su-upserunt Franci in Gallia commorantes bufones; xones vero equum, bellicosum animal; Cymbri taurum febant, f r itudinis & roboris signaculum. Antiocho Regi ala draconem unguibus eferens in signaculum erat; Pomjo autem ensifer Leo; Attilæ coronatus astur; Quin & Roan ipsi, quib. anseres pro capitolio vigilantes salutem cona Gal os præstiterunt, ne tanto quidem beneficio induci tuêre, ut anserem inter insignia referrent. Forte gallum & yrcum, sunt qui admittunt clypeis, siquidem hæc animalia onstat superba & luxuriosa esse, quæ etiam præcipuæ nobium doces sunt. Eadem ratione & pavonem recipiunt proter fastum; & upupam, quæ ipsa etiam quid regium habere idetur, & coronam gerit; nec obest nobilitati, quod nidificat n excrementis, nam ipse quondam Vespasianus Imperator etm ex lotio vectigal accepit, inquiens; Lucri non esse malum dorem. Iamque etiam pleraque minuta animalia in istis noilium imaginibus prærogativam habent, si modo exitii alijus documenta sunt, alias non admittenda. Ex horum nuiero sunt cuniculi, talpæ, ranæ, locustæ, mures, serpentes, salegæ, scolopendræ, à quibus (Plinio authore) aliquando abatos populos, & deletas civitates creditum est, atque eisdem ationibus non illis etiam culices, cimices, muscas, quin & si elint vesicas, tabes, hulcera, pestes libentissime concedemus; uippe istis olim Ægyptus sub Pharaone & Moyse, flagellata st, & hodie etiam nobiliores habentur, qui præ cæteris orantur scabie gallica. Sunt etiam qui enses, pugiones, mahæras, bipennes, scorpiones, turres, arces, machinas, & quæis alia homicidiorum & perniciei instrumenti clypeis suis ngerunt. Quin & Scytharum fulmen, Persarum arcus & pharetræ, Corallorum rotæ insignia fuerunt. Similiter inter dios, Iuppiter fulmen, Neptunus tridentem, Mars frameam, Bacchus thyrsum, Hercules clavam, Saturnus falcem sibi deegerunt. Atque hæc armorum insignia quæque pro suæ crudelitatis, rapinæ, violentiæ, turpitudinis, temeritatis, cæterarumque nobilitatis virtutum expressione (heraldis decernentibus) alia aliis censentur nobiliora. Quæ vero clypea iis carent, & mitiora quædam, ut arbores, flores, stellas, & ejusmodi, exprimunt, ut Apollinis cythara, & Mercurii caduceus, aut

M 3

sola colorum varietate distincta sunt, hæc prioribus illis mu
to recentiora minusque nobilia sunt, quia non censentur ha
ulla militiæ fortitudine, aliove sanguinis aut exitii artifici
fuisse conquisita, mirum tamen quam stulta sapientia in ist
astrologicantur, philosophantur etiam & theologizant palu
dati isti heraldi, dum fuscum & nigrum Saturno assignan
idcirco perseverantiam, taciturnitatem & patientiam illi ac
scribentes, saphyreum autem & azurinum Fidem, ac juxt
Gallorum opinionem, cœlum significare volunt, Iovem il
præponentes. In rubro iram vindictamque exponunt, ob fu
ribundi Martis dominium. Auri flavus color Soli dicatu
hunc ob sui metalli precium, atque Solis lucidissimum splet
dorem, desiderium ac lætitiam significare dicunt. Venere
præficiunt purpureo ac viridi, purpureum roseo nitore ar
dentem amorem significare dicunt, sed Galli proditionis astu
tiam illi adscribunt. Viridis autem omnium consensu spe
denotat: virescentibus enim agris, fructus speratur. Albu
color Lunæ adscribitur, qui cum sine mixtione simplex sit, o
mnis tamen mixtionis facile susceptivus: puritatem, simpli
citatem, aptitudinem signare volunt. Cæteros omnes mixto
colores, adjudicant Mercurio, qui ut ipse vagus est & varius
ita omnes illos varietatem animi exprimere. nam cineritiu
nigro vicinior, angustiam: carneus quasi remissi sanguinis, oc
cultum animi dolorem, vel secretum absconditumque cogi
tatum: palearis vero & clarus & obscurus velut decidentiun
foliorum, & arescentium herbarum, desperationem & su
spicionem pro significatis habent. Longum esset referre, ejus
modi nænias ex humoribus & complexionibus & tempori
bus anni, mensibus & diebus, mundi angulis ac ventis, signis
planetis, lapidibus, ipsisque Ecclesiæ Sacramentis & myste
riis, huc affingunt, & fere totam Apocalypsin ad has fabula
suas demigrare coguntur. Atque hæc est illa heroicorum he
raldorum heroica Philosophia. Hic finem facturus eram hu
jus negocii, nisi occurrisset mihi præterisse me heraldorum o
riginem: hunc itaque sermoni huic appendere libet Heral
dos ab heroibus deducit Æneas Sylvius. Erant autem Heroe
veterani milites, quos solos heraldos esse deceat, atque sic, he
rald, Teutonicum vocabulum significat, videlicet, senem ir
armis, sive veteranum milite. Sed hodie serviles quidam ho
mines, caduceatores & nuncii fetiales, etiam qui nunquam
militaverunt, id officii assequuntur. Privilegia autem officia
que heraldorum ex antiquissimis seculis in hunc usque diem
duram

urant. Primus eorum autor fuit Liber pater, qui ſubacta In-
ia illos in hæc verba initiavit: Ego vos hodie militia labori-
uſque abſolvo, veteranos milites eſſe volo, heroaſque voca-
: munus veſtrum erit reipublicæ conſulere, ſontes arguere,
udate probos: cæteris muneribus vacabitis, quocunq; gen-
um terrarumque veneritis, victum vobis reges veſtitumque
ibunt, honoratiores apud omnes eritis, xenia vobis princi-
s offerent, ſuaſque veſtes condonabunt, ſtabit fides dictis
eſtris, mendacia horrebitis, proditores judicabitis: qui fœ-
inas male habent, infames hos aſſeverabitis: in omni terra
bertas vobis eſto, ſecuruſque vobis tranſitus & incolatus. Si
uis vos, veſtrûmque verbo factove angariaverit quempiam,
adio ferietur. Adjecit poſt multa tempora iſtis heroum pri-
ilegiis Alexander Magnus, ut auro, purpura, coccineiſq; ve-
ibus & paludamentis uti poſſent: quin & arma regia & inſi-
nia deferre, quovis gentium terrarumq; loco fuerint. Si quis
os manu pulſaſſet, aut verbo læſiſſet, eum proſcriptis bonis
iam capitis reum eſſe. Sic Thucydidem, Herodotum, Didy-
um, Megaſthenem, & Xenophontem tradere, idem Æneas
fert. Tertio deinde Octavianus Auguſtus, conſtituta Roma-
a monarchia, illos hac lege decoravit: Quiſquis es, qui per
ecennium nobiſcum militaveris, ſi modo quadragenarius
ieris, ſive eques, ſive pedes ſtipendia merueris, militia poſt-
ac vacato, heros eſto veteranuſque miles: nemo te civitate,
oro, templo, hoſpitio, domo prohibeat: nemo tibi crimen
dſcribat, onus imponat, pecuniam ex te quærat; ſi quid pec-
averis, ſolam Cæſaris vindictam expectato; quidquid turpi-
udinis admiſerint homines, te judicem propalatoremque ti-
eant, ſeu privati ſeu principes fuerint; quod dixeris affirma-
eriſque nemo falſum arguet, libera & aperta tibi omnia iti-
era locaque ſunto, in ædibus principum menſa tibi cibi po-
uſque eſto, ſtipendia quibus te tuamque domum ſerves, ex
ublico quotannis habeto; quam legitima facie duxeris uxo-
em, cæteris fœminis præferatur; quem exprobaveris infa-
emque dixeris, hic reprobatus homo & infamis eſto, arma
iſignia, nomina & ornamenta heros ferto, quæ reges decent,
uæ dicere aut facere velis, ubivis gentium, locorum natio-
umque facito. Si quis injurius fuerit, cervice careto. Poſtre-
o Carolus Magnus translato ad Germanos imperii nomine,
oſt devictos Saxones & Longobardos Cæſar & Auguſtus ap-
ellatus, illos hoc honore donavit, inquiens; Milites mei vos
eroes vocabimini, ſocii regum & judices criminum, vivite

posthac laboris expertes, consulite regibus publico nomin turpia corrigite, fovete fœminas, juvate pupillos, cōcilio c cundate principes, ab his victum, vestitum, stipendiumq; p tite; si quis negaverit, inglorius, infamisque esto; si quis inj riam vobis intulerit, reum se læsæ majestatis agnoscat; V autem caveritis, ne tantum decus, tantumq; privilegium jul bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut scurrilitatis, aut lio quovis vitio maculetis, ne, quod vobis largimur ad glor redundet ad pœnam, quam de vobis sumendam, si forsitan e cesseritis, nobis & successorib. nostris Romanorum regibu perpetuo reservamus. Atq; hæc est Heraldorum magnifice tia, quibus antiqua consuetudine temporum magnos sese stimant. quia impune maximis obtrectare illis permissum e

De Medicina in genere. CAP. LXXXII.

SEd jam à militia & nobilitate ad medicinam properemu quæ ipsa etiam quædam homicidiorum ars est, prorsus m chanica, licet philosophiæ titulo se traduci posse præsumat, supra juris prudentiam proximas theologiæ sedes ambiat, u de maxima inter medicos & juristas contentio est. Argume tātur enim medici; Cum triplicia sint bona ex ordine, anim corporis, & fortunæ; priora curat theologus, secunda med cus, tertia jurisconsultus. hinc medicis medias quoque sed deberi supra jurisconsultos, quantū corporis robur & sanita fortunæ divitiisq; præstat. Sed hanc litem nescio quis præt levi interrogatione diremit, quæsivit enim ex litigantib. ill quis mos & ordo servaretur in educēdis ad supplicia reis, u præcederet & sequeretur, latrone an carnifex? Cum respond rent, præcedere latronem, sequi autem carnificem, dedit i sententiam; precedant ergo juristæ, sequantur medici; horu insigne latrocinium, istorum temeraria homicidia notās. S ad medicinam redeamus, ejus plures hæreses sunt; Nam est na, quam rationalem, sive sophisticam, sive dogmaticam v cant, eamq; Hippocrates, Diocles, Chrysippus, Caristinus, P raxagoras, & Heresistratus secuti sunt, quam etiam Galen his longo tempore posterior approbavit, qui præ cæteris in quutus Hippocratem, totam medendi artem ad causarum gnitionem, signorum notitiam, rerum qualitates, & corpo diversas habitudines gradusq; revocavit. Sed hec heresis cu circa voces potius, quā circa res ipsas versetur, naturalis ph losophiæ fateor non infima pars est, medendis tamen ægr tantibus non admodum necessaria, ne dicam vel perniciol

ut q

quæ hominum salutem sanitatemq; ad contorta quædam phismata relegat potius, quam ad sincera, quib. morbis meri possit, medicamina, & scholasticis syllogismis occupata, litudinum & saltuum hortorumque nescia, ignorat herbas medicinam: quocirca Serapion hanc rationalem medicim nihil ad medendi artem pertinere professus est. Est itaq; ia medicorũ factio prorsus quæstuaria & mechanica, à qua q; in hunc diem medici suum nomen habent. Hanc idcirco peratricem vocant, in empiricam & methodicam dispartitã, hac nobis hic sermo est. Empiricam itaq; ab experimentis ppellant, cujus principes Serapion, Heraclides, & ambo Apollonii fuêre, quos postremo ex Latinis Marcus Cato, C. Valius, Pomponius, Leneus, Cassius, Felix: Aruntius, Cornelius elsus, ac Plinius & pleriq; alii secuti sunt. Ex hac deinde methodicam construxit Hierophilus, Chalcedonius, & ex longa erum omnium magistrata experientia ad certas regulas adeit, quam postea validissimis argumentis probarunt Asclepiaes, Themision, ac Archigenes: complevit autem Thessalus Ialus, qui (ut author est Varro) cuncta superiorum placita sulit, ac velut rabie quadam in cunctos prioris ævi medicos eroravit. Post istos vero complures externarum gentiũ barari philosophi de ea scripsere, inter quos adeo crevit Arabum loria, ut hujus artis inventores plurimis visi sint, facileq; id e posse contendere videãtur, nisi ipsa originalia Græca & Laina nomina ab illis usurpata, aliam artis originem indicarẽt. Hinc Avicennæ, Rasis, & Averrois volumina pari cum Hippocratis & Galeni libris authoritate recepta sunt, tantamque idem adepta, ut si quis sine eorum placitis cuiquã mederi præsumat, is publicam salutem palam decoquere videatur. Hæ autem medicorum factiones licet paucæ sint, non tamen minor inter eos contentio est & opinionum pugna, quam inter philosophos. Nam de spermate, quod genitale semen est, audite quibus anilib. ratiunculis certant: Pythagoras illud utilissimi sanguinis spumam, sive cibi utilissimum excrementum dixit, Plato autem spinalis medullæ defluxum, quia nimium coëuntes dorsum & renes dolent. Alcmeon autem cerebri partem adseveravit, ex eo quod coeuntibus oculi dolent, qui sunt partes cerebri. Democritus autem ipsum ab omnib. corporis partibus derivatum ait, & Epicurus à corpore & anima convulsum. Aristoteles alimenti sanguinei excrementum, quod ultimum in membra digeritur. Cæteri putant sanguinem esse testium calore decoctum, & dealbatum, ea duntaxat moti

ratione, quòd ultra vires coeuntes, sanguinis guttas ejiciu Porrò Arist. & Democr. nil dicunt mulieris semen ad gene tionē conferre, neq; germen illas, sed particularem quend sudorē emittere. Galen. illas & sperma, licet imperfectum g men, emittere air, & utrorumq; viri & mulieris semen fœt cōstituere. Cęterùm, Arist. corpora animaliū ex sanguine p ximè vult generari & immediatè nutriri, sperma quoq; ex s guine generationem habere. Hippocrates contrà, corpora nimalium, ex quatuor humorib. primò coagulari. Sed & m ti ex Arabibus putârunt animalia perfecta posse absque ma & fœminæ permixtione generari, ac sine semine produci: propterea dicebant, matrices non esse necessarias nisi per cidens. De causis autem morborum originalibus agent Hippocrates illas in flatu sive spiritu collocat, Hierophilus humoribus, Erasistratus in arteriarum sanguine, Æsclepiad ex atomis per corporis invisibiles poros illapsis illas rimat Alcmeon ex corporalium potentiarum exuberantia vel in pia. Diocles ex inæqualitate elementorum corporalium, aër que halitu. Strato ab alimenti exuberantia cruditateque & jus corruptione omnes morbos fieri solummodò putat. De c borum autem conversione non minùs discrepant. Nam Hi pocrates, Galenus, Avicenna, in stomacho, cibos per calore concoqui affirmant, Erasistratus hęc in ventre fieri contend Plistonicus, & Paraxagoras non concoqui modò, sed putresc re ajunt: quin etiam Avicenna, & ejus expositores, Gentile & Iacobus de Forlino, non sine insigni errore, stercus in st macho generari tradunt. Asclepiades autem & ejus æmuli no concoqui cibos, sed crudos in corpus omne dividi putant, q insuper omnium superiorum dogmata vana & supervacua e se dicunt. Transeo urinarum judicia, ab illis necdum perfect cognita, pulsuumq; dieses incomprehensas. Iam verò & Hip pocrates, quem ipsi pro Deo colunt, ab aliis in plerisque no tam diversum sentit, quàm turpiter erravit. Nam in libro d natura infantis ait: Generatur ex luteo ovi avis, nutrimentur autem & augmentum habet album, quod in ovo est: quod fal sum probat Aristoteles in libro De animalibus, & in libro D generatione animalium, disputans contra Alcmonem, qu cum Hippocrate sentiebat, concludit: origo pulli in albumin est, cibus per umbilicum ex luteo petitur. cui sententiæ adhæ ret etiam Plinius, inquiens: Ipsum animal ex albo liquore ov corporatur, cibus ejus in luteo est. Nonne etiam ille Hippo cratis aphorismus mendax est? Mulier non podagrizat, nis

men

nstrua illi defecerint: cum multæ fœminæ, quibus men-a fluunt, podagras patiantur.

De Medicina Operatrice. CAP. LXXXIII.

'Ota prçtereà medendi operatrix ars nullo alio fundamento quàm fallacibus experimentis superextructa est, ac te-ægrotantium credulitate roborata, non minùs venefica, ım benefica, ut sæpissimè, & ferè semper plus periculi sit à dico ac medicina, quàm ab ipso morbo: quod quidem & hujus artis principes ingenuè fatentur, videl. Hippocrates, ens artem hanc esse difficilem, & experimento fallacem: & icenna, inquiens, fidem ac spem ægri erga Medicum & me-inam, sæpè plus efficere, quàm ipsam cum Medico medici-n: & Galenus, difficilè posse repetiri medicamen, quod rimum profit, ac non simul in aliquo obsit: atque alius qui-n ex illis ait, medicinarum notitia delectabilis est, ut reli-orum omnium, quæ arte, & regulis constant, operatio au-n secundum medicinam à casu est. Eam igitur nunc fortu-i ægri, ac periculosis experimentis, & casui fidem habeant, tam blanda est cuique pro se sperandi dulcedo, ut ait Pli-s, ut cuicunque se Medicum profitenti statim credatur, n sit periculum in nullo mendacio majus. Hinc est quòd sç-sime illic quæritur ubi mors est: quippe medicorum hic o-mus creditur, quem particeps lucri commendat pharma-pola, qui cum illo colludit, cujus servulos etiam Medicus si-sub stipe devincit, qui lenocinio fungentes, illum apud mi-os ægros collaudando præferunt: magnæ quoque præstan-t: Medicus est, quem usurpata pomposa vestis, & intermi-ates crebris hyacinthis digiti commendant, & cui remota tria vel longa peregrinatio, aut diversa religio (ceu Iudæus l Maranus) ad fallendum efficacissima frontis impudentia, ignorumque remediorum constans inconcussis mendaciis tantia, authoritatem, famam, fidemque conciliârunt. Et i pertinax contentio, ac multæ semper in ore cùm semigræ-læ, tum barbaræ voces: & multa authorum suorum nomina ctrinæ fecerunt opinionem: atque sic instructus, plus quàm umbea gravitate, sed audacia penè militari, medendi pra-icam tunc hac hypocrisi aggreditur. Primùm invisit ægrum, spicit urinam, tangit arteriam, inspicit linguam, palpitat tera, explorat excrementa, scire vult victus consuetudi-m, & si qua etiam secretiora sunt, inquirit, ac si per hæc libeat

libret elementa, & velut in statera expendat humores æg
tant s, fabulaturq; egregie: deinde magna jactantia pra
bit medicamina, recipe catapotia, mitte sanguinem, fiant
steria, fiant pessi, fiant unctiones, fiant cataplasmata, dentu
linctoria, detur masticatoria, gargarismata, fiant sacculi, f
fumi, dentur condita, dentur syrupi, dentur aquæ, exhibe
tur teriacalia; quod si leviusculus sit morbus, & æger delica
tus, excogitabit blandimenta, & quæcunq; muliercul s ef
minatisq; viris grata atq; jucunda putat, magna authori
præcipi ; jam suspenso molli grabatulo, aut fontalis aqu
pelvim stillantibus guttis, somnos allicit; jam fricationib
stufis, cucurbitulis, morbum extenuat; jam balneis, therr
cibisq; delicatioribus, ac cœli mutatione, extenuatum ægr
reficit; ut autem magnæ authoritatis habeatur, & simul ad
rationi sit, horas observando, physicas allegationes susp
sionesque adnecti facit, nec nisi ephemer de mathema
pharmaca potionesque ministrat, quin & in pharmacopol
sibi imperium arrogat, & se coram omnia dispẽsari jubet, s
que meliora aromata deligere simulat, cũ sæpe nesciat sop
sticata à veris discernere, resque ipsas nomine tenus penitu
gnoret. Si vero dives sit æger, aut magnæ authoritatis, tu
quo plus sibi compendii atq; famæ accessurum sit, morb
quantum potest protrahit, ac non nisi paulatim restituit,
iamsi posset semel uno pharmaco morbũ depellere, nonnu
quam vero medicamentis suis exagitato morbo, priusqu
illum tollat, hominem ad extremum vitæ discrimen addu
quo illum tunc abs gravissima & periculosissima ægritud
liberasse prædicetur. Quod si quandoque in manus suas æg
incidat graviori morbo conflictans, cognoveritque pernic
sum esse malum, & cujus dubius sit eventus, tunc ist s ingre
ditur strat gematibus austero vultu vivendi leges præscrib
jubet insolita, prohibet consueta, arguit oblata, execratur
hibita, comminatur exitium, & vitam pollicetur, magnaq
poscit præmia. Si dubitat de eventu, suadet convocari col
gium, & postulat socium, quo securius medeatur, aut non
ro cautius perimat, ne superveniens alius, qui ęgrum solus
stituat, famam sibi atque laudem cum lucro præripiat. Si æg
quid male cesserit, sive illum præter spem, per insignem imp
ritiam occiderit, hic se aut per catharri præfocativum defl
xum, aut aliquod aliud simile subitaneum accidens, immed
cabilemque casum apparenter excusat, & ægri inobedient
aut custodum negligentiam acriter accusat, aut incusat c
leg

ıs,aut in pharmacopolam culpam protrudit:sic enim effi- ut nemo ægrotus,nisi propria culpa periisse,nemo nisi Me- beneficio restitutus videatur. Iam vero Medicos plerum- nequam esse, suorummet testimoniis comprobabimus. enim eorum conciliator Petrus Apponius,artem Medici- Marti esse adscriptam, qui Planetarum omnium odiosissi- s est, & qui ingratitudinis,jurgiorum,omnisque iniquita- & malitiæ author existat. Ideoque etiam Medicos ut pluri- m malorum esse morum, tum ab Martis Scorpionisq; in- tum, tum quod ait, quia ex vili stipite & sterili originem traxerunt, intumescentes demum, & contumeliosi facti, n fuerint incrassati. Hæc ille, edoctus forte Æsculapii ex- plo, quem primum Medicinæ repertorem ex mente Iovis itum, & per Solis viam in terris destinatum fabulatur an- uitas. Celsus vero hominem fatetur, sed in deorum nume- n receptum. Complures alii asserunt, illum meretricio in- tu ex Coronide, venusta muliercula genitum, quam Sa- dotes in Apollinis templo adulterinis amplexib. sæpe sub- runt,qui finxerunt,illum Dei filium. Omnes autem in hoc iveniunt,tam scelestum fuisse hunc Deum,ut Iovis fulmi- in eo coercendo opus fuerit; de quo Lactantius ad Con- ntinum Imperatorem sic scripsit: Æsculapius & ipse non si- flagitio Appollinis natus, quid fecit aliud divinis honori- s dignum nisi quod sanavit Hyppolitum? Mortem sane ha- it clariorem,quod à Deo meruit fulminari:hæc ille. At sunt re a medici homines omnium scelestissimi, discordantissi- , invidentissimi, mendacissimi. Sic enim omnes à se invi- m dissentiunt, ut nullus reperiatur medicus, qui citra exce- onem,additionem,vel permutationem,præscriptum aba- pha macum comprobet,quin immo qui laceret,mordeat, videlicet ipse non melior medicus videatur; si alterius vel timo consilio nihil detraxerit,vel his,quæ etiam sæpe nimis alta sunt, non aliquid addiderit:unde tandem in Proverbiũ iit medicorum invidia & discordia. Nam quicquid probat us,r det alter:nec quicquam apud eos certi,sed omnia pro- issa eorum nugæ volatiles, & mera mendacia: hinc vulgus m vult aliquem insigniter mendacem ostendere,ait illi,mẽ- is ut medicus. Summumque ingeniorum suorum opus in s versatur; ut in cogitandis novis, veterum recte facta ne- igantur, contemnanturque: tum quæ pauci sciunt, recon- nt, aut monstrare nolunt, quasi neminem docere authori- te scientiæ sit, invidentesq; aliis, etiam vitam nostram frau-

dant

dant alienis bonis. Sunt insuper plurimùm superstitiosi, a
gantes, malæ conscientiæ, superbi, avari, quibus hoc semp
ore versatur, dum dolet, accipe, facientes etiam, si suu
compendium expedire crediderint, ut doleat quod sanum
sicut legimus Petrum illum Apponium (quem Conciliato
vocant) cum Bononiæ artem Medicam profiteretur, tant
varitiæ & arrogantiæ extitisse, ut extra urbem alicubi a
grotos vocatus, non minoris quinquag nta aureis in sing
dies se conduci pateretur, vocatusque aliquando ad H
rium tunc Pontificem, quadringentos aureos in dies sing
sibi statui pactus est. Quin & Æsculapium, medicinæ pa
tem, ait Pindarus, à Jove fulmine adactum avaritiæ mer
eò, quòd medicinam nocenter, & in damnum Reipublicæ
ercuisset. Jam verò si casu quovis fortunatus æger in m
bus eorum evaserit, fit plausus intolerabilis, nemo suffi
gloriam tanti miraculi decantare, Lazarum è mortuis resu
tatum narrabunt, illius vitam suum munus esse, sibi deberi
se illum ab orco revocasse (usurpantes sibi, quę solius Dei s
continuò jactant, nec ullo præmio se compensari posse, aj
Nonnulli illorum in id tumoris evecti sunt, ut se pro diis
paterentur, atque Joves sese nuncuparent, sicut Menecra
Syracusanus Medicus, qui quandoq; ad Agesilaum Spartæ
gem in hæc verba scripsisse legitur: Menecrates Jupiter, A
silao regi salutem. Sed illius stultitiam subridens Agesila
respondit: Agesilaus Menecrati sanitatem. Quòd si verò
grotorum quispiam infelicior (quòd plurimùm fit) inter M
dicorum manus expiraverit, tunc naturæ inopiam, morbi n
litiam, aut ægri inobedientiam inculpant, ac artis suæ ren
dia ad hoc naturæ sævientis a canum non extendi, sese Me
cos esse, non deos, curare posse sanabiles, non suscitare m
bundos, nec quicquam se debere ægris præter experientia
& hujusmodi verbis etiam in sinistris eventibus superbiu
& ultrò, qui periêre, arguunt intemperantiæ, & simul preci
poscunt, cùm occiderint suis pharmacis, qui sine illis viv
potuissent, ægros pariter & fama, & pecunia, & sanitate, &
ta spoliantes, secura interim conscientia: cùm, quia error e
rum (quod ait Socrates) terra regitur: tum, quia irremeabi
est mortuorum regio, quo minus redire possunt, quos illi
lusos manibus: verbis & medicamentis noxiis infectos, an
diem in tartara præmittunt, ne contra illos spoliatæ vitæ
pecuniæ repetundarum agant. Sunt præterea Medici plerur
que contagiosi, & ab objectis urinis & stercoribus fœtulen
loti

olenti,ſterculenti,& ipſis obſtetricibus ſordidiores,ac ſenſibus omnibus infecti, dum oculis obſcœna quæque & fœdiſſima conſpiciunt,auribus pariter & naribus ægrotorum ructus, ventriſque crepitus, & infecti aëris halitus, flatus pedorésque excipiunt, labris ac lingua atras letheaſque potiones guſtant,manibus ſtercora & purgamenta explicant,ęgrotorúmque horridæ imagines & umbræ nocte diéque phantaſiæ eorum obverſantur, innumeraq; homicidia conſcientiam eorum perturbant,totum denique illorum ſtudium,ſermo,ratio, oratio,ſpiritus & ingenium non niſi circa triſtia, fœda,tabida, horrida mortis & morborum genera verſatur: totumq; eorum exercitium eſt in locis fœtidis,ſquallidis, & vilibus cubilibus & obſcœno artificio conſtat,ſemper ægrotorum maculas, lotia, cas & latrinas infamis lucri cauſa ambientes, atque tanquam upupa avis ſordida ex humanis ſtercorib. nidificantes. An non videris illos quotidie,quomodo obvinctis digitis, lutoſis ſandiis, vultu turbulento aut pallenti, continuo obambulantes civitatem,ac præcipiti inceſſu, viliſſimi ſpe lucelli diſcurrentes ab apotheca in apothecã, quærentes & mendicantes ſicubi quis lotium inſpectandum, vel concham offerat ſtercorariam, atque ut cucullati vultures ad cadavera, ſic iſti ad excrementa homines omnium ſunt naſutiſſimi: quæ etiam prægustare ſolitum ajunt Hippocratem, ut inde morbi naturã melius perſentiret: quod pleriq; etiam Æſculapio adſcribunt, quẽ Aristophanes idcirco ſcatophagum vocat, quo verbo ſignificatur, qui ciborum veſcuntur ſuperfluitatibus, quod nomen inde ad medicos omnes derivatum eſt,ut eos ſcatophagos & scatomantes,hoc eſt,merdivoros, & merdarũ inſpectores vocemus. Hinc ſcatomantia,oromantia,dymimantia dicuntur divinationes ſeu prognoſtica medicorũ ex ſtercorib. & urinis deprompta. Hinc apud multas nationes mechanici iſti Medici olim infames habebantur, atque adeò, ut (teſte Seneca) etiam graviſſima infamia haberetur Medici opus quærere: & hodie adhuc pleriq; populi Medicos pariter & obſtetrices & carnifices a menſis & conviviis excludunt, aut non niſi ſecretis ſeparatisq; patinis calicibuſq; excipiunt: quocirca ſtomachari hic soleo deteſtabilem illum multorum Principum morem, qui peſtilentes homines nedum ad matutina cubicula, ſed & quotidianis ægrotantium congreſſibus,recentibus ſemper petitis vaporibus infectos,etiam menſis admittunt,quin adhibeat quis Medicum convivio,inter ipſos cibos & pocula de ſtercore, urinis, ſudoribus, ſanie, vomitu, menſtruis diſſeret,

atque

atque epilepsias,lepras,hulcera,scabies, & pestes tractabit
tumq; alioqui lautissimis obsoniis paratissimum convivi
sermonum suorum impuritate in nauseam convertet. A
bere etiam medicum,si vultis, civilibus consultationibus
hil illo ineptius insulsiusque, idque forte, cùm quia medic
disciplina (quod eorum ait conciliator) non est de virtut
nec bonis moribus, tum quod (ut idem ait) naturaliter p
bus medicus, malorum morum debeat : & nos scimus a
multas civitates decretis publicis & plebiscitis cautum esse
medici in concilium admittantur, nec magistratum ger
forte non tam,quia inepti,leves,male morigerati, quam c
semper sordidi, & ægrotantium retrimentorumq; assidu
trectatione adeo contagiosi,ut non solum propinquantes
homines,sed etiam subsellia inquinent, & marmoria infic
ut eleganter de quodam medico cecinit Lucillus Græco
grammate, ab Ausonio sic Latine reddito:

Alcon gesterno signum Iovis attigit, ille.
Quamvis marmoreus vim patitur medici.
Ecce hodie iussus transferri ex æde vetusta,
Effertur, quamvis sit Deus atq; lapis.

Quando vero in suam medicam cõsultationem coeunt, q
ea nocte minxerit & cacaverit æger, examinatur, ac tanqu
Laconum Ephori de vita ac nece pronunciaturi sententi
mirum, sed dolendum, quàm tunc miseris altercationib
nullo idem censente, circa ægri lectulum concertãt, quasi n
ad curandum,sed disputandum conducti sint; atq; ægro i
cui (juxta Græcum Menandri versiculum, Latine autem
quientis: Medicus garrulus ægrotanti alter morbus) fere
mo molestus est, illorum oratione non opera opus sit, ac p
ductis ad ostẽtationem suam scholastico more aliquot ap
rismis,quos ad omnem usum semper eosdem paratos habe
invocatisq; Hippocrate,Galeno,Avicẽna,Rasi,Averroe,C
ciliatore, cæterisq; suis diis, quorum nomina & tituli illis
doctrina satis sunt, ad conciliandum sibi apud imperitum v
gus fidem, doctrinæq; æstimationem, ubi de causis, de sig
de affectib., de humoribus, de die critica, aliquandiu set
sed in decisa discordia digladiatum est, tandem de adhiben
remedio, quod caput & cauda toti⁹ negotii esse debuerat,
gidissimo decreto transigunt: atq; ut est eorum inter se mu
invidia, nullo illorum sua decreta (ut vocãt) æmulis suis co
municare volente, tanquam ipsis periturum sit quod trad
rint aliis, ad communem methodicam recurrunt, quæ si i
de

ſtituat, ad empiricam, tanquam ad ſacram anchoram con-
giunt, ut quem ratio non reſtituit, adjuvet temeritas, ſatius
e inquientes anceps experiri auxilium, quàm nullum: vel
rum ipſum, ſi minus ſunt illi propitii, atq; illos (ut ait Ec-
ſiaſticus) languor prolixior gravet, prognoſticis relinquūt:
entes quia deſperatis Hippocrates vetat adhiberi medica-
na: aut ſi paulo religioſiores ſunt, morbum in divotum ali-
em reiiciunt, vel extremū præſcribunt pharmacum, quod
t: Recipe tabellionem unum, teſtes numero ſeptem, adde
erdotem cum aqua & oleo benedictis quantum ſufficit, &
pone domui tuæ, quia morieris. Hinc Raſis conſcius pro-
to ægrotantium credulæ ſtultitiæ, tum medicorū conten-
ſæ inſcitiæ, utrique & ægro & medico non incaute conſu-
s, ſuadet in aphoriſmis ſuis, tantum unum medicum fore
gendum, quia unius (inquit) error, magnam infamiam non
ucit: & unius utilitas, quam in ægro efficit, collaudatur:
autem quamplures medicorum adhibuerit, is in errorem
idit plurimum hæc Raſis. Atteſtaturque huic vetuſta illa
numenti inſcriptio, turba ſe medicorum periiſſe: atq; illud
ecum proverbium: multorum medicorum introitus, æ-
m perdidit: illud etiam moribundi jam Adriani Impera-
is dictum: Medicorum turba Principem perdidit. Nullum
ut pro conſervāda vita ſanitateq; utilius conſilium, quam
tincre a medicis. Corporis enim ſanitas Deo debetur, non
dicis. Ideoque Aſſa rex Iuda corripitur à Propheta Domi-
quia in infirmitate ſua non quæſivit Dominum, ſed in arte
dicorum confiſus eſt: quorum quidem conſiliis, qui ſe tra-
erint, ſani eſſe non poterunt: nec enim vita ulla miſera ma-
quam quæ ſub eorum auxilii fiducia ducitur. Eſto vero,
nt medici, atque utinam ſcirent, omnes vires & poteſta-
elementorum, radicum, herbarum, florum, fructuum, ſe-
num, etiam animalium & mineralium, omniumque, quæ
ens natura producit, tamen non poſſunt omnibus iis vir-
bus hominem, ne dum immortalem facere, ſed quod mi-
eſt nec levi quovis morbo ægrotantem ſemper ſanare.
uoties medicamen quod prodeſſe debuerat, non profuit,
uod debuerat excernere non excrevit? quoties recidente
o remedicatū eſt, & tandem, poſt multos labores & ſum-
s, vel tunc vel paulo poſt, etiam vel aſtantib. medicis mo-
dum eſt? Quæ ergo nunc ſpes nobis in medicis repoſita
ſi (quod ipſe eorum ſcit Hippocrates) experientia fallax ſit?
uid certi poſſunt promittere medici, ſi verum eſt, quod Pli-

nius scribit, nullam artem medicina inconstantiorem esse, iamnum sæpius immutari? Multæ gentes olim fuerunt & a hæc sunt absque medicis degentes, quas videmus ultra d c pitam ætatem robustas, supra centenarios annos vivere: co trarie istos delicatiores populos, qui medicorum promissis opera vivunt, ut plurimum media ætate senescere & occu bere, quin & ipsosmet medicos plus cæteris hominibus, quasi semper ægrotare, ac immaturiore ætate decedere. Hi ille Lacon cuidam dicens, nihil mali habes? respondit, qu non utor medico. Illoque iterum dicente, senex factus es, r spondit, quia nunquam usus sum medico. ostendens nulla esse ad sanitatem & senectutem certiorem viam quam med cis caruisse. Quod si dicat quis, multos medicorum auxi convaluisse, respondebimus illi, contra plures etiam occub isse, quibus medicorum opera nihil profuêre, obiiciemusq illum Ausonii versiculum, inquientis:

Evasere fati ope, non medici.

Olim enim Arcades non medicaminibus, sed (quod na rat Plinius) verno lacte utebantur, quoniam tunc maxim succis herbæ turgerent, mederenturque uberiores pascuæ: ligebant autem præ cæteris lac vaccinum, quia illæ omniv ræ sunt in herbis. Lacones etiam, Babylonii, Ægyptii, Lusit ni, Herodoto ac Strabone testibus, medicos omnes respu bant: languentes vero in forum & plateas efferebant, ut q simili morbo tentati effugissent, aliumve evasisse nossent, il expertis in se consulerent remediis: arbitrantes, quod etia Cornelius Celsus adserit, ad ipsam curandi rationem nil plus conferre, quam experientiam, qua constat doctissim medicorum abs rustica anu sæpissime victos, illamque uni planta seu herbula illa perfecisse, quæ famatissimi medici no potuerunt cum omnibus suis preciosis elaboratisque pha macis. Nam illi dum inexplicabilibus mixtionibus (cum t dederit natura, quæ singula sufficiant remedia) confident per compositam diversarum rerum complexionem morb pellere nituntur, conjectura magis, quam causa aut ratio incedunt, totamque medendi artem, non nisi casum aut con jecturam faciunt. Hæc autem unius simplicis medicinæ vi & qualitatem cognoscens, solidis expertisque naturæ viribu difficiles solvit ægritudines. Rursus illi per preciosa & ab ex tremis Indis aut Gadibus quæsita, persuadentes nisi precio non prodesse, magno impendio venalem sanitatem promit tunt: hæc inventu facillimis, vulgoque paratis, & quas in ho

s suis quisque facile habet, domesticis plantis, sanitatem non
m promittit, quam restituit. Præterea hi ex fallacibus libris,
pictis codicillis edocti difficillimam medicandi operam,
idaci quadam temeritate, cultaque garrulitate ad quæstum
urpant. Hæc à terris & agris singulas plantas, earumq; co-
res, figuras, sapores, odores, varietates contemplata & edo-
a. & quid in morbis reliquisq; casibus possint, experta, gra-
, cuique certissima dat remedia. Ipsi etiam medicorum præ-
pui confitentur se à mulierculis plurima excellentissima re-
edia didicisse, & digna quæ ipsi libris insererent, & veluti
tiora posteris communicarent, quale contra capitis dolo-
m extollit Avicenna medicamentum. Quod si medicina,
æ sanitatis temperamentum afferre debet, consistit in pro-
rtione & temperamento rerum ad invicem, cùm inter se,
m etiam cum quantitatibus corporis cui tribuuntur, atque
quotum medicorum hæc diligentissima cura fuit in pro-
rtionandis & contemperandis medicaminibus, per justa &
rmoniaca pondera, relinquentes posterioribus hæc dein-
ps proportionanda ægrotorum corporibus: quæ est ista
dacia atque impudentia hæc non solum immutare, sed il-
eti m superaddere, penitusque negligere aut ignorare?
de fit, quod sicut consonans pharmaci temperamentum
itatem adferre deberet, ita illius dissonantia dolorem, hor-
rem, exasperationem morbi, & nonnunquam mortem in-
cit, ideoque tutius medetur rustica anus, uno aut altero
rtensi & naturæ opera absoluto medicamine, quam medi-
s ille cum suis prodigiosis, sumptuosis, & dubia conjectura
nflatis pharmacis. Fuerunt illius sententiæ multi & excel-
tissimi philosophi & medici, videlicet non nisi simplicissi-
s rebus medendum esse. Hinc simplicium vires perscruta-
expertique de illis posteris nobis egregia volumina reli-
erunt, quale Chrysippus de brassica, Pythagoras de scyl-
Marchion de raphano, Diocles de rapo, Phanias de ur-
a, Apulejus de betonica, & multi alii antiqui de aliis con-
pserunt. Sed hos illi officinarum medicini non solum non
ant, sed etiam irrident, simplices appellantes, qui stude-
simplicibus. Hos igitur medicos (dico quidem, qui
simplicia medentur) non tam consulendos, quam etiam
uendos esse nulli dissuadeo. Verum illos officinarum
tores, tanquam sortilegos & maleficos, consulo fugien-
s & propellendos, qui suis prodigiosis compositioni-
s, de malis nostris negotiantur, & super vitam nostram

mittunt sortes. Nam cum composita medicamenta ex mult disparibus & pugnantibus speciebus conflari necesse sit, im possibile aut saltem difficillimum est in illis aliquid certi po se statuere medicum, nisi sola opinione, æstimatione, conj ctura: cumque innumeræ sæpe res sint, quæ singulæ prodel posse videntur, ea sola congerit medicus, quæ sors vel cas memoriæ suæ tunc obtulerit, aut in quæ alio quovis intrins co, sive occulto instinctu fuerit propensior, unde fit, ut con positum illud pharmacum non tam ab ingredientium simpl cium potentia, quam à medici fausta vel infausta effectio sortiatur virtutem & effectum, quatenus ille occulto quoda influxu, sive naturali, sive cœlesti, sive dæmoniaco, sive fo tuito plus ad hæc, quam ad alia eligenda, inducitur. Atq; h est, quod communiter dicitur, atque ipsi fateantur, medicu unum esse alio fortunatiorem, ac sæpissime indoctum doct feliciorem. Quin & vidi ego, & novi medicum virum liter tissimum tam infelicem, ut è multis ægris vix paucissimi manibus ejus salvi evaderent: Novi & alium semisciolum, q omnes ferme ægros suos, plerosque etiam ab aliis pro depl ratis derelictos, feliciter sanaret. Quin & memini me legi de medico, in cujus manus quicunq; nobiles & magnates i cidissent, evaderent, plebei omnes & rustici perirent, aut p riclitarentur. Videre igitur nunc facile est, hanc officinariar in qua pluris potest medici fortuna, quam doctrina, totar aut pro maxima parte sortilegam esse: ideoque procul pelle dam, atque tanquam veneficam & sicariam esse damnandar Proinde Romani quondam sub Catone Censorio medicos mnes & urbe tota, & tota Italia pepulerunt, eorum funes mendacia, crudelitatemque aversati, quod videlicet mul plures occiderent, quam sanarent: tum quod venenorum p ritissimi, odio, ambitione, aut lucro facile adduci possent: venenum ministrent pro remedio, & pacta mercede hon num vitæ insidientur: sicut Phyrrhi medicus, sive is Tim charis fuerit (ut vult Gellius) sive Nicias, ut alii, qui Fabric promiserat, se Dominum interfecturũ medicina, quod facin aversatus Fabricius, Pyrrhum, quamvis inimicum, mon per epistolã, caveret à medico, de quo Claudianus ita inqu

Romani scelerum semper spre vere ministros,
Noxia pollicitum domino miscere venena,
Fabricius regi nudata fraude remisit,
Infesto quem Marte petit, bellumq; negavit
Per famuli patrare nefas.

Sim

Simil ter de Græcorum medicis apud Plinium Cato ſcri-
it ad filium inquiens : Iurarunt inter ſe barbaros omnes ne-
ære medicina : ſed hoc ipſum mercede faciunt, ut fides ejs
;, & facile diſperdant. Et paulo poſt ſubjungit : Vnde teſta-
ientorum plures inſidiæ, jam vero & adulteria in principum
omibus etiam, ut evidens Eudemi in Livia Druſi Cæſaris:
æc Plinius. Ipſe etiam Socrates apud Platonem vetuit, ne
ed'ci in civitate multiplicentur. Expediret & in hunc diem
eipub. nullos eſſe, aut pauciſſimos medicos, quodque lex ex-
tet, quæ eorum punitet cùm inſcitiæ tùm negligentiæ ma-
tiam. Capitale enim eſt, neque refert, imperitia an negli-
entia, ſtultitia an malit a, perperam an ſtudioſe medicus
o pharmaco venenum porrexerit, hominemq; in vitæ diſ-
imen adduxerit, atque non (quod Plinius ait) medico homi-
em occidiſſe ſumma eſſet impuni as: qui certe unus illis atq;
ommunis cum carnifice honos eſt, homines ſcilicet accepta
ercede occidere: atque ex homicidio, unde ſupplicium cun-
is lex ſtatuit, nulliq; conceſſa impunitas, ii ſoli capiunt præ-
ia. Hoc tamen intereſt, quod carnifex non niſi ex judicum
ntentia necat noxios; Medicus autem præter omne judiciũ
timit etiam inſontes. Non ergo inſalubriter Pontificum
onſtitutiones arcent à medicando clericos, cum ars medica
s ſit adeo cruenta, ut ſi fas ſit ſacerdotibus & clericis medi-
um agere, liceat etiam agere carnificem. Neq; imprudenter
orcius Cato medicis quondam interdixiſſe putandus: Cum,
iia ſcientiæ hujus famam ſemper novitate aliqua aucupan-
r: tum, & dum pudet, novi nihil adferentes, aliorum inhæ-
re veſtigiis, experimenta per mortes agunt, & artem ſuam
oſtris periculis diſcunt, qua de vita noſtra negotiantur ma-
que hominum quæ breviſſimo tempore tolli poſſent, pro-
icunt, non raro etiam adaugent majori pro compendio: cui
aud ut obviaretur apud Ægyptios, medici ante diem ter-
um ægrotorum corpora eorum periculo curabant, poſt tri-
ium autem ſuo.

De Pharmacopolia. CAP. LXXXIV.

Amque etiam à cocis ſuis (Apothecarios & Pharmacopolas
vocant) quorum (ut eſt in proverbio) tituli remedia habent,
xides venena: ſive [ut canit Homerus]

Pharmaca mixta ſalubria multa, & noxia multa.

Quibus cùm damno esse minime volunt, nos mortem no
st am magna emere pecunia compellunt, dum illi aliud pr
alio propinantes, seu putridum inveteratumve, & evanidu
pharmacum miscentes, sæpe mortiferam potionem dant pr
salutifera, dum facta jampridem emplastra, collyria, unguen
ta, pastillos, & alia pharmaca, non nisi in officinarum compen
dia ex ipsa specierum fece ac tabe conflata mercantur: atq
hæc omnia nescientes discernere, credunt barbaris mercato
ribus, omnia fraudibus ac sophisticatione corrumpentibu
Possem etiam hic ostendere perniciosas illorum discordia
de simplicium, quibus utuntur, medicinarum cognitione, e
rotesque eorum circa medicinalium rerum nomina, ab ill
male intellecta, pessimeque usurpata: quæ plurima Nicola
Leonicenus amplo volumine ostendit. Transeo etiam doc
re de prodigiosis compositionibus, multarumq; externatu
rerum mixturis, quibus dum omnia confundentes, unun
quod omnibus naturis quadret, medicamentum sese effectu
ros nobis persuadere volunt (sicut de compositione theriac
ac tyri fabula, deque illo antidoto Mithridatico statuerun
nihil aliud efficitur, quam poeticum illud chaos:

------ Rudis indigestaq; moles,
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Vbi corpore in uno
Frigida cum calidis pugnant, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Esto, sint quædam compositiones ab antiquis medicis ex
cogitatæ, & utiles inventæ, quæ tanquam experta liceat reci
pere, tamen à vera illa methodo sunt aliena, & ab ipsisme
medicis propria conscientia coactis damnata, & omnib. mo
dis explosa, à Plinio, à Theophrasto, à Plutarcho, ab Hip-
pocrate, Galeno, Dioscoride, Erasistrato, Celso, Scribonio
Avicenna, quorum verba hic subscribere nimis longum es
set, nec ab antiquis illis solum, sed etiam à multis recentiori
bus, è quibus unus Arnoldus de Villa nova iu Aphorismo
ait, ubi in promptu habentur simplicia, dolum esse, si qui
compositis utatur. At hodie neglectis & ne cognitis quiden
simplicibus, non nisi ex duobus illis apothecariorum lumi
nariis, ac aromatariorum thesauro, tum Mesue, & Nicolai
cæterorumque antidotariis, pictuatis & inauratis titulis me
dicamina promuntur: atque hinc fit, ut dum medici isti suo o
tio consulentes, vitas hominum apothecariorum fiducia gu
bernant

rnant: atque illi sine literis, sine cognitione, barbaris mercatoribus confisi, pro officinæ compendio res permiscent, ut multo plus periculi sit à medicamine, quam à morbo. Iamque iam dicamus de preciosorum medicinalium sophisticatione, quæ tanto ingenio sæpe adsimulata sunt, ut industrios etiã omnes decipiat: plurimumq; conduceret saluti hominum, Reipublicæ, peregrinis omnibus, exoticisque pharmaciis, quæ tanto præterea precio à prædonibus mercatorib. in Reipublicæ detrimentum adductæ sunt, omnino interdicere, ac medicos omnes in ordinẽ cogere, pharmacopolasq; adstringere, ac legem illis præscribere, cujusmodi olim Romæ (dum adhuc melior esset) Nero tulisse legitur, qua iis duntaxat, quæ noster gignit orbis pharmacis uti compellantur, cùm hæc nostræ cujusque naturæ conveniant magis, tum longe recentiora, electiora, minorique difficultate ac sumptu haberi possunt, minorique periculo, quam peregrina, quorum maxima pars suspecta est, ut quæ sæpissime sophisticata, adulterata, rejectitia, vel in navi suffocata, vel immersa lacunæ, vel vetustate corrupta, vel non debito tempore & loco [unde sæpe plurimũ imminet periculi] collecta sunt. nam coloquintida non matura sanguinem educit & interficit, & quæ sola vel unica nascitur, venenum est: similiter & agaricum masculum mortiferũ est, & quo antiquius, eo perniciosius: scamonea omnis sophisticata est similiter & terra Lemnia: & fides sigillorum periit. Iam quæso quæ necessitas est iis uti peregrinis, si eadem, similisque consilii & efficaciæ nostra terra producit? Annon egregie stultũ est, malle ex India petere, quod domi habemus, existimantes propriam neq; terram, neq; mare sufficere, patriisque rebus peregrina, frugalibus sumptuosa, ac facile acquisitibus difficilia & ab ipsis usque terræ finibus importata præferentes? An sine armoniaco spleni nemo mederi poterit, nec hepati absque sandalis? An si caremus bedellio, hulcera interiora nemo curabit? nec capiti quis medebitur sine musco & ambra, nec stomacho sine mastice & corallis? Si hæc peregrina nostris corporibus convenirent medicamina, procul dubio natura factum esset, quæ omnib. providit abundanter, ut hæc apud nos quoq; nascerentur. Nonne absq; illis & salubrius vixerunt patres nostri? Sunt ergo hæc desidiosorum, qui nostra non inquirunt nugamẽta, & pharmacopolarum commenta, qui non communem salutem, sed suæ negociationis compendium quærunt, persuadentes nobis non nisi preciosa æque plurimum prodesse, quibus idcirco improbatur per

Ieremiam: Nunquid non resina in Galaad, aut medicus n
est ibi? Suis quisque terris & regionibus, suæ genti, suo clim
ti, suo cœlo, suo seculo natura herbas producit atq; conter
perat: esto, quædam aliis atque aliis locis temporibusque
criores habeant vires, in quolibet tamen tempore & clima
pro suo hominumque temperamento, eadem operantur, h
beant licet preciosa illa & exotica nostris plantis majores v
res, sed has non nisi in sui climatis hominibus, quibus crea
& producta sunt, putabimus salubres. At sunt etiam empi
corum, rapinæ, persuadentium nobis monstrosa quæda
pharmaca, & à medendi usu exotica, plurimum posse confe
re, & sine iis salutem nostram non posse constare, impend
miserorum sua commentaria experiuntes. Hinc viperas,
serpentes, & nocentissima quæque reptilia antidotis adn
scent, & veluti deficientibus remediis humanam adipem
unctiones subigunt, humanasque carnes aromatibus adse
vatas [quam mummiam nuncupant] nefario naturæ piacu
hominibus edendas præbent.

De Chirurgia. CAP. LXXXV.

Restat chirurgia, altera medicinę pars, quæ excutanea co
poris vitia curat. cujus opera manifesta & securiora su
remedia, nam reliquorũ medicorum cæca consilia sunt. Cl
rurgi vident & palpitant, quod agunt, ac pro oportunita
mutant, applicant & auferunt: hęc inter omnes medicandi a
tes prima in usum venit. Nam cum homines ab antiquo se
bellis exercerent, & vulnera sibi invicem infligerent, cœp
runt illorum quærere remedia. Nam quæ homo homini ma
inflixisset, ab hominibus quoque curari posse putabant. C
teros autem morbos, & interiorum cruciatus, tanquam
Deorum genitos, incurabiles naturalibus virib. æstimaba
Primus itaque chirurgiæ inventor fuit Apis Ægyptiorũ re
sive ut vult Clemens Alexandrinus, antiquior illo Mizria
lius Cain, nepos magni Nohæ. Scripsit autem primus medi
nam vulnerum Æsculapius, deinde excellentes in ea exti
runt Pythagoras, Empedocles, Parmenides, Democrit
Chiron, Pæon. Narrat Plinius hanc Romæ primum exercu
se Archagatum Peloponensem, illumq; ob secandi urendiq
sæviriam Vulnerarium publice vocatum, mox transiisse n
men in carnificem, deniq; universam artem tædio habitam
explosam. Est itaq; Chirurgia non minus reliquorum me
corum factionibus, excellentium virorum authoritate cla
s

virulentarum ſordium immunditia & ſanguinolenta cru-
itate infamis.

De Anatomiſtica. CAP. LXXXVI.

HAnc tamen crudelitate ſuperat anatomia, utrorumque pharmaceuticorum & chirurgorum theatrica carnifici-, qua damnatos publice morti reos, quondam vivos & re-nente ſpiritu, truculentiſſimis cruciatibus reſecarunt. Sed die ob Chriſtianæ religionis reverentiam paulo mitiores ecti, interempto prius homine, ipſorum vel lictoris manu, mortui cadaver, deinde his piaculis graſſantur, humanum-e corpus dilaniantes, membrorum ſingulorum ſitum, or-iem, menſuram, opera, naturam & abdita quæque perqui-it ac rimantur, ut inde quomodo & quibus locis curandum addiſcant: crudeli hac diligentia atque ſpectaculo horren-& abominabili, nec minus impio.

De Veterinaria. CAP. LXXXVII.

Stadhuc alia medicinæ praxis quam Veterinariam vocant, quæ brutorum morbis medetur, cæteris longe certior & lior, à Chirone Centauro, ut fertur inventa, & à Columel-Catone, Varrone, Pelagiano, Vegetio, nobiliſſimis ſcripto-us illuſtrata: Hanc tamen annulati iſti medici, non tam recundiæ ſibi ducunt quam penitus quoque ignorant & a-ernantur, admodum delicatuli, ut tãquam upupa avis, non ſi humanis ſtercoribus oblectentur. Vnde ſi quis ab illis pro no aut bove ſuo medicamen requirat pro remedio mox in-iam accepturus ſit: quaſi ad eos non pertineat ſcire non ſo-n hominibus, ſed etiam cæteris animalibus (præcipue quæ minibus commoda referunt) mederi: pro qua re Alphonſus agonum rex olim duos experitiſſimos medicinæ doctores, o equis & canibus amplo conduxit ſtipendio, juſſitque ſol-itos ſcrutari, quæ remedia, & quis medendi modus, ſingulis ſtiarum morbis conveniret, quod illi facientes, librum de s rebus utiliſſimum ediderunt. Fecit idem his temporibus annes Ruellus Pariſienſis, uir in utraque lingua peritiſſimus. phyſicus primarius, qui de morbis equorum eorundemque mediis, ex vetuſtiſſimis authorib. Apſircho, Hierocle, Tne-mneſto, Pelagiano, Anatolio, Tiberio, Eumelo, Archeda-o, Hippocrate, Hemerio, Africano & ex Æmilio Hiſpano & itorio Beneventano confectum volumen tranſtulit, veteri-atiis omnib. magna cum reipublicæ cõmoditate profuturũ.

De Diætaria. CAP. LXXXVIII.

SUperest adhuc medicina diætaria, cujus Princeps præ cæteris extitit Asclepiades, qui sublato magna ex parte pharmacorum usu, totam medicinæ artem ad victus rationem, quantitatem & naturam ciborum, obsoniorumq; condimenta reduxit: à quo cæteri Medici non omninò dissentiunt, ita putantes, quòd alterum altero indigeat, victus quandoque pharmaciis, ac illa pariter victus ratione atque mensura. Hi jubent, inhibent, execrantur, accusant cibos & potus, quos Deus creavit, inobservabilesque victus regulas condunt: & quas aliis escas vel modestè delibare prohibent, ipsimet, tanquam porci glandes, devorant: & quas aliis vivendi leges præscribunt, ipsi omnium primi prævaricantur, non tam negligenter, quam consultè. Nam si ipsi juxta hæc sua diætaria decreta vivere deberent, sanitatis non modicam jacturam facerent: si verò ut ipsi vivunt sic ægros quoque naturæ legibus vivere permitterent, pecuniæ damnum sentirent. Verùm de his diætariis ita ait Ambrosius: Contraria divinæ conditioni præcepta medicinæ sunt, quæ à jejunio revocant, lucubrare non sinunt, ab intentione meditationis abducunt, ita, qui se medicis dederit, seipsum sibi abnegat. Et Bernardus scribens super Cantica, ait: Hippocrates & Socrates docent animas salvas facere in hoc mundo, Christus & discipuli ejus perdere: quem vos è duobus sequi vultis magistrum? Manifestum se facit, qui disputat: hoc oculis, hoc capiti, hoc stomacho nocet, leguminа ventosa sunt, caseus stomachum gravat, lac capiti nocet, potum aquæ pectus non sustinet: quare hoc est, ut totis fluviis agris hortis & cellariis vix invenire possis, quòd comedas. Sed esto, hæc Ambrosii & Bernardi verba ad solos monachos dicta sint, quorum fortè non est debere tantam rationem habere de valetudine, quàm de professione: at civiles homines non dedecet cum valetudinis ratione, etiam victus & obsoniorum varietas atque mensæ lautities. Primum diætaria medicina pollicetur, alterum præstat coquinaria præparandorum ciborum & potuum disciplina. quocirca Plato hanc medicinæ adulatricem vocat. plerique eam diætariæ medicinæ partem annumerant: quamvis Plinius & Seneca, & residua Medicorum schola fateantur, ab exquisitorum ciborum varietate multijugos morbos generari.

De arte Coquinaria. CAP. LXXXIX.

Rs itaque coquinaria percommoda est, nec inhonesta, si modò discretionis limites non egrediatur. Atque hæc ratio etiam summos & continentissimos Viros induxit, ut de quinaria & obsoniorum condimentis scribere non erubèrent. Ex Græcis Pantaleon, Mithecus, Epiricus, Zophon, esippus, Pazanius, Epenetus, Heraclides Syracusanus, ndaricus, Sicyonius, Symonactides, Chius, Glaucus Lonsis: ex Romanis Cato, Varro, Columella, Apicius: & ex entioribus Platina: Asiatici autem in his rebus tam luxui atque intemperantes semper extitêre, ut ipsum nomen um in heluonum ac gulonum transierit cognomentum: os inde Asotas nuncupamus. Hinc (quod refert Titus Lis) post Asiaticam victoriam peregrinæ luxuriæ in Romaa urbem defluxerunt, tunc enim primùm epulæ cura & ptu majore apparari cœptæ: tunc coquus antiquus vilissim mancipium, & in æstimatione, & in usu, & in precio esculina adhuc jure madens, fuligine tinctus, cum ollis, pas, tunstillo, mortario, veru, in scholas receptus, & quod viinisterium fuerat ars haberi cœpit: cujus tota solicitudo ndecunque conquirere invitamenta gulæ, eduliaque ciumad profundam ingluviem satiandam undecunque loam investigare: cujusmodi plura ex Varrone enumerat lius, videlicet pavonem è Samo, Phrygiam attagenem, es Melicas, hœdum ex Ambracia, pelanum Chalcedoni murenam Tartesiam, asellum Pessinuntium, ostreas Tainas, pectunculum Chium, helopem Rhodium, scaros Ci-, nuces Tasias, palmas Ægyptias, glandes Ibericas, quæ nes edendi institutiones ad improbam satietatis luxusque viam reperta sunt. Ejus autem artis gloriam & famam sibi cæteris vendicavit Apicius, ut ex ejus nomine (teste Seno Floro) cognomentum in coquos, quo Apiciani diceur, quadam Philosophorum imitatione propagatum sit: oc Seneca sic scriptum reliquit: Apicius, inquiens, nostra noria vixit, qui in ea urbe (ex qua aliquando Philosophi r corruptores juventutis abire jussi sunt) scientiam popirofessus, disciplina sua sæculum infecit: Plinius quoque n nepotum omnium altissimum gurgitem severissimè cupavit. Tot denique gulæ instrumenta, tot irritamenta linum, tot obsoniorum varietates Apicianorum illorum nio excogitata & conficta sunt, ut tandem opus fueræscriptis legibus popinæ luxus coërcere. Hinc veteres

illæ

illæ sumptuariæ & cibariæ leges latæ, videlicet Archia, F nia, Didia, Licinia, Cornelia, lex Lepidi, lex Antii Restio sed & Lucius Flaccus & collega ejus censores, Durionium natu moverũt, quod legem de coercendis conviviorum su ptibus latam Tribunus plebis abrogare vellet, quam im denter enim Durionius rostra conscendit, illa dicturus: F sunt injecti vobis. Quirites nullo modo perpetiendi, alli & constricti estis amaro vinculo servitutis: lex enim lata quæ vos frugi esse jubet: Abrogemus igitur illud horrida tustatis rubigine obsitum imperium: etenim quid opus lil tate est, si volentibus luxu perire, non licet? Erant & plera alia edicta, quæ nunc omnia antiquata sunt, penitusque s lata, adeo ut nulla ætas unquam majori gulæ cura ac luxu dulserit, quam hæc nostra, qui ejus causa (ut ait Musoniu post illum noster Hieronymus) terram percurrimus & ma & ut mulsum, vinum preciosusque cibus fauces nostras tr eat, totius vitæ opera desudamus, tot modò apud nos p næ, tot ganeæ, tot gnatonum & luparum tabernæ, ubi ho nes edacitate, ebrietate & libidine perduntur, ut sæpe non que magno reipubl. detrimento tota devorent absumant patrimonia, tot modò reperta ferculorum genera, tot ch niorum condimenta, tot mensarum leges, ritus & cærer niæ, ut asotorum Milesiorum, Sybaritarum, Tarentinor præterea Sardanapali, Xerxi, Claudii, Tiberii, Vitellii, Hel gabali, Galieni Imperatorum aliorumque illorum veter heluonum (quos omnes deliciis luxu ac voluptate pop cæteris nationibus ac hominibus præstitisse narrant hist ci) opipara convivia penitus sordida, incondita, rusticana evasura sint, si cum iis nostris conviviorum apparatibus c ferantur. Præterea nihil actum est cibi & potus elegantia simul etiam adsit abundantia usque ad fastidium, & quæ Herculem inebriet, qui eadem sæpius navi & vehebatu potabat, ac cibi sacietate Crotoniensem Milonem & Aur ni phagonem expleat, quorum ille triginta panes una cc præter reliquos cibos comedere solitus erat, alter uno die te Aureliani Cæsaris mensam aprum integrum, centum nes, vervecem & porcellum devoravit: bibit autem in inf dibulo apposito plus orca: hæc hodie apud nos receptis sunt in rusticanis illis publicis conviviis, & templorum d cationibus cæterisq; eorum festis: diceretis Orgia Bacchi lebrari, tam sunt illic omnia furore, cruore, & multiplici gulæ ebrietatisque flagitiis commaculata: tum Centauro

conv

vivia à quibus sine cicatrice nemo revertitur, illic specta-
;, & qualem de Erisichthone voracitatem describit Ovid.
carmine:

Iec mora quod pontus, quod terra, quod educat aer,
oscit, & appositis quer tur ieiunia mensis.
nq; epulis epulas quærit, quodq; urbibus esse,
Quodq; satis poterat populo, non sufficit uni,
lusq; capit, quo plura suam demittit in alvum.
tq; fretum recipit de tota flumine terra,
Iec satiatur aquis, peregrinosq; ebibit omnes,
iq; rapax ignis non ulla alimenta recusat,
nnumerasq; faces cremat, & quò copia maior
Est data, plura petit, turbaq; voracior ipsa est:
ic epulas omnes Erisichthonis ora prophani
Accipiunt poscuntq; simul, cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperq; locus fit inanis edendi.

rant olim apud Græcos, deinde etiam apud Romanos
etæ homines voracissimi, sed horum infamia tandem et-
à viris consularibus & imperatoribus victa est: nam Al-
us, quondam rerum potiebatur in Gallia, centum persica,
os pepones, quingentas ficus passurias, trecentas ostreas
cœna devoravit; & Maximinus Imperator, qui Alexan-
Mammeæ filio successit, quadraginta libras carnis una
comedit, bibitque vini amphoram; continet autem am-
ra quadraginta octo sextarios. Gera etiam Imperator tam
liti luxus traditur, ut dapes per alphabetum inferri jusse-
eseque triduanis epulis ingurgitarit. Iam vero (quod sce-
mprum magis) cum Deus & natura cibum nobis potum-
salutis ac fortitudinis causa præparent, nos contrà variis
oniorum artificiis illis abutimur ad voluptatem, & supra
anæ naturæ capacitatem ingurgitamus corporibus no-
, immedicabiles morbos inde contrahentes, quo palam
mus verum esse quod ait Musonius, dominos servis, ur-
usticis, inopes opulentioribus & quosque qui vilioribus
iisque utuntur alimentis, cæteris esse robustiores, valen-
es, fortiores, labores melius tolerantes, minusq; in iis de-
gari, ægrotare autem rarissime, neque ullos magis vexant
res illæ ægritudines, puta hydrops, podagra, morphæa,
ca, & consimiles, quam qui simplicem victum contem-
res, excoquinatum officinis vivunt; contra vero, qui sim-
i contenti victu, magis incolumes cernimus, adstipulatur
tiam Cornelius Celsus, qui homini, inquit, utilissimus ci-
bus

bus est simplex, acervatio saporum pestifera, & cond omnia duabus de causis inutilia sunt, quoniam & plus p pter dulcedinem absumitur quàm modò par est, tum griùs digeritur. Multi præterea gravissimi viri authoresq hæc gulæ irritamenta, observatorumque artificiosam vo ptatem detestati sunt: sed & alii, qui Religionis nomine, dum gulam, nedum luxum, sed & cibos nonnullos, quos D creavit ad vescendum. detestantur, abstinentes carnibus, v autem, in quo, ut ait Apostolus, luxuria, ipsis Epicureis ca ciores, abstinere & jejunare se dicentes, cum se omnium pi um genere, & optimo quovis vino oppleverint, ad quæ la & linguas & dentes & ventres armata circumferunt, non men loculos: sed de his satis, quin à cibaria ad gebericam. h est, alcumisticam coquinam, quæ non minores decoquit o quàm popina, modò vadamus.

De Alcumistica. CAP. XC.

ALcumistica itaque, sive ars, sive fucus, sive naturæ perfec tio dici debeat, profectò insignis est, eademque impu impostura, cujus vanitas eo ipso se facilè prodit, cùm pollic tur, quæ natura nûllo modo pati potest, nec attingere: cum men ars omninò non possit naturam superare, sed illam imi tur, & longis passibus sequatur, & multò fortior sit vis na ræ, quàm artis. Alcumistica autem

Ars suspecta probis, ars ipsa invisaq; multis,
Invisos etiam cultores efficit artis.
Mendaces adeò multi manifestè videntur,
Qui seipsos, aliosq; simul frustrantur inertes,

Dum rerum vertere species tentant, ac benedictum que dam Philosophorum, ut vocant, lapidem fabricare præ munt, quo, Midæ instar, contacta omnia corpora, ilicò in a rum argentumvè permutentur, quin etiam è summis inacc sisque cœlis quintam quandam essentiam deponere nituntu quæ jam non solùm plures quam Crœsi divitias, sed & depul senio rejuvenescentiam, perpetuamque sanitatem, ac tantu non immortalitatem, unà cum ingentibus opibus nobis p licentur.

At nusquam totos inter qui talia curant,
Apparet ullus, qui re miracula tanta Comprobet.

Sed medendi aliquot experimentis, tum ex cerussa, purp rissa, stabio, sapone, consimilibusque pigmentis, ac mulieb bus fucis, vetularumque incrustationibus, & cujusmodi fac

lit

ræ vocant unguenta meretricia, stipem colligunt, quo ge-
icam instituant officinam, unde in proverbium demùm a-
: Omnis Alcumista, vel Medicus vel saponista: credulo-
hominum aures verbis ditant, pecunia inanes ut reddant
llos. Et quibus ipsi spondent divitias, ab his drachmas pe-
t. Hinc se palàm prodit hanc artem esse nullam, sed ingen-
nugas & insanæ mentis inania commenta. Inveniunt ta-
tantæ felicitatis percupidos homines, quibus miro inge-
sese majores divitias consecuturos in hydrargyrio, quam
ura præstet in auro, persuadeant, & quos jam terque qua-
ue deceptos, semper novis præstigiis incautos denuò fal-
, & prodigiosa hac impostura cogant follibus aurum im-
ere fornacibus, nulla dulcior insania, quàm fixum volati-
um volatile fixum fieri posse credere: sic deterrimi car-
es, sulfur, stercus ac venena, lotia, & omnis dura pœna est
is melle dulcior, donec prædiis, mercibus, patrimoniis o-
ibus decoctis, & in cinerem, & in fumum conversis, dum
i laboris præmia & nascituros fœtus aureos, perpetuam-
cum rejuvenescentia sanitatem sibi molliter pollicen-
devoratis multo tempore & sumptibus, tum primùm ve-
nnosi, pannosi, esurientes, semper sulfurolentes, & in-
arbones atra fuligine sordidi, assiduaque argenti vivi
rectatione paralytici, solius nasi affluentia divites: cæte-
adeò miseri ut pro tribus assibus etiam animam venalem
ant: quam metallis inferre conabantur metamorpho-
in seipsis experiuntur, effecti jam ex alcumistis cacochi-
i, ex Medicis mendici, ex saponistis cauponistæ, ludibri-
ue populi, stultitiaque patens, & fabula vulgi, & qui ju-
s in mediocritate vivere contempserunt, per omnem vi-
lcumistarum fraudibus expositi, jam senes facti, in sum-
upertate mendicare compelluntur, ac in tanta calami-
onstituti, pro favore & misericordia, insuper contem-
, risumque reportant, paupertateque coacti sæpè ad ma-
es, & monetæ adulterationem, aliaque falsificia degene-
ideoque hæc ars non modo à Repub. Romanis legibus
, sed etiam sacrorum Canonum Decretis in tota Chri-
Ecclesia prohibita est. quod si & hodie omnibus, qui
e singulari Principis indulto alcumisticam exercent, re-
c provinciis interdiceretur, addita etiam bonorum pro-
ione, corporisque afflictione, profectò non tot adulte-
nummos haberemus, quibus hodie fraudantur fermè o-
magno Reipublicæ detrimento. Hanc ob causam puto
Ama-

Amasim Regem Ægyptiis olim legem tulisse, qua cogeba
unusquisque destinato magistratui rationem reddere, quo
foveret artificio, quod qui non faceret, pœna illi erat ext
mum supplicium. Permulta adhuc de hac arte [mihi tam
non admodum inimica] dicere possem, nisi juratũ esset[qu
facere solent, qui mysteriis initiantur] de silentio. Eoque pr
terea à veteribus Philosophis, atque scriptoribus, tam co
stantissime religioseque observato, ut nullus usquam prob
authoritatis Philosophus, ac fidus scriptor comperiatur,
hujus artis alicubi, vel solo verbo meminisset; quæ res pler
que induxit, ut crederent omnes ejus artis libros, recenti
ævo jam pridem confictos; cui non modicum adstipulatu
psa authorum Giberis, Morieni, Gilgildis, ac reliquæ eor
turbæ obscura, & à nullis aliis celebrata, nomina, cum rer
quibus utuntur absona vocabula, tum sententiarum inepti
do, philosophandiq; ratio perversa. Sunt tamen qui aurei v
leris pellem interpretentur fuisse librum Alcumisticum, ve
rum more in pelle conscriptum, in quo auri conficiẽdi sci
tia contineretur, ejusmodi libros apud Ægyptios, qui hu
artis peritissimi fuisse dicebantur, cùm Diocletianus ma
diligentia conquisisset, omnes exussisse legitur, ne compar
divitiis, aurique copia fidentes Ægyptii, Romanis aliquar
bellum inferre auderent, atq; exinde hanc artem publico C
saris edicto, semper habitam flagitiosam. verum nimis lo
foret, narrare omnia hujus artis stulta mysteria, ac inania
nigmata, de leone viridi, de cervo fugitivo, de aquila vola
de stulto saltante, de dracone caudam suam vorante, de bu
ne inflato, de capite corvi, deq; illo nigro nigrius nigro, d
gillo Hermetis, de luto stultitiæ[sapientiæ dicere debui]a
milibus nugis innumeris. Denique de illo unico solo, pra
quod non est aliud, ubiq; tamen reperies, benedicto, sacrat
mi Philosophorum lapidis subjecto, videlicet, pene nomen
effutivi, cum perjurio sacrilegus futurus, dicam tamen
cumlocutione, sed obscuriore, ut non nisi filii artis, & qui
jus mysteriis initiati sunt, intelligant. Res est quę substant
habet, nec igneam nimis, nec prorsus terream, nec simplic
aqueam, nec acutissimam, nec obtusissimam qualitatem,
mediocrem & tactu levem, & quodammodo mollem vel
tem non duram, non asperam, quin & gustu quodamm
dulcem, olfactu suavem, visu gratam, auditu blandam at
jucundam, cogitatu latam. plura dicere non conceditur,
que sunt tamen iis majora; sed ego hanç artẽ [ob eam, qua
c

n mihi familiaritas est) illo honore potissimè dignam cen-
, quo probam mulierem definit Thucydides, illam inqui-
optimam esse, de cujus laude vel vituperio minimus esset
no. Illud duntaxat addam, Alcumistas omnium hominum
perversissimos, siquidem cùm præcipiat Deus, in sudore
us vescendum esse pane suo, & alibi dicat per Prophetam:
ores manuum tuarum quia manducabis, ideò beatus es;
enè tibi erit: hi divini præcepti promissæque beatitudinis
temptores procul labore, &, ut ajunt, in opere mulierum
ido puerorum aureos montes moliuntur. Non inficior ex
arte multa admodum egregia artificia ortum habere tra-
èque originem. Hinc aceri, cinnabrii, minii, purpuræ, &
d aurum musicum vocant, aliorumque colorum tempe-
ræ prodierunt, huic aurichalcum & metallorum omnium
tiones, glutimina, & examina & sequestrationes debe-
s, bombardæ formidabilis tormenti inventum illius est, ex
. prodiit vitrificatoria nobilissimum artificium; de qua
ophilus quidam pulcherrimum librum conscripsit. Nar-
autem Plinius, Tiberii Cæsaris tempore excogitatum vi-
emperamentum, quo flexibile & ductibile fieret, sed ejus
cinam à Tiberio abolitam, quin ipsum quoque tanti indu-
æ artificem (si Isidoro creditur) neci datum, idque factum
aurum præ vitro vilesceret, & argento atque æri sua præ-
detraherentur. Sed de iis satis.

De Iure & Legibus. CAP. XCI.

Restat nunc de juris scientia dicere, quæ sola se jactat inter verum & falsum, æquum & iniquum, fas & nefas scire d-s-
c nere; cujus facultatis hodie Principes sunt Papa, & Impe-
rator; qui gloriantur se habere jura omnia in scrinio pectoris
s recondita, quibus pro ratione sufficit sola voluntas, cujus
a itrio omnes scientias, & artes, & scripturas, & opiniones, &
q ecunque hominum opera judicare, & regere præsumunt.
H nc firmiter præcipit Leo Papa omnibus Christi fidelibus,
u nemo in Ecclesia Dei quicquam vel quenquam judicare,
ju ificare, aut aliquid discutere præsumat, nisi sanctorum Cō-
c orum, Canonum, & Decretalium (quorum caput est Pa-
p authoritate: atque ne nobis uti liceat, nec doctissimorum,
e: quorumcunque etiam sanctissimorum Theologorum de-
t minatione, nisi in quantum Papa permittit, & suis Cano-
n bus authorizaverit: sed & alibi adhuc præcipit Canon, ne
a ad volumen, vel quicunque liber per Theologos (imò

per universum mundum, ait) recipiatur: nisi ille, qui per Ec
siam Romanam Papæ Canonibus comprobetur. Simile
prætendit Imperator in Philosophiam, ac Medicinam, ca
rasque scientias, nulli disciplinæ permittens aliquid auth
tatis, nisi quantum illis conceditur per sui juris peritiam;
quam, ut ait, quotquot sunt scientiæ & artes, si comparent
sunt tanquam viles, & parum utiles. Hinc Ulpianus ait: Le
Rex omnium humanarum, & divinarum rerum, cujus vi
est, ut ait Modestinus, imperare, permittere, punire, ve
quibus dignitatibus nullum munus majus invenitur: & Po
ponius in Legibus definit eam esse inventum & donum D
& dogma sapientum omnium: quia prisci illi legislatores, c
Decretis suis apud rude vulgus authoritatem conciliare
finxerunt, se diis edoctos illis præscribere. Sic Ægyptiis O
ris à Mercurio, Zoroastes Bactrianis & Persis ab Oroma
Charundas Carthaginensibus à Saturno, Solon Athenie
bus à Minerva, Zantraftes apud Arimaspos à bono numi
Zamolxis Scythis à Vesta, Minos Cretensibus à Jove, Lyc
gus Lacedæmoniis ab Apolline, Numa Pompilius Roma
à Nympha Ægeriæ. En videtis modò cujusmodi hæc ju
scientia in omnes alias sibi imperium arroget, exerceatque
rannidem, ac quomodo se omnibus reliquis disciplinis, t
quam Deorum primogenitam præferens, illas tanquam
les ac inanes aspernatur, cùm tamen ipsa tota atque om
non nisi ex caducis infirmissimisque hominum commenti
placitis constituta, omnium quæ sunt tenuissima & ad
mnem temporis, status, Principis mutationem, convertib
existat: quæ primam suam ab ipso primi parentis (omni
malorum nostrorum causa) peccato traxit originem. A q
lex corruptæ naturæ (quòd jus naturale dicunt) prima prod
cujus egregia illa decreta: Vim vi repellere licet. Frangenti
dem, fides frangatur eidem. Fallere fallentem non est fra
Dolosus doloso in nullo tenetur. Culpa cum culpa compe
sari potest. Malè meriti nulla debent justitia nec fide gau
re. Volenti non fit injuria. Licitum est contrahentibus se de
pere. Tantum valet res, quantum vendi potest. Item, ut lic
sibi consulere cum damno alterius. Ad impossibile nemin
obligari. Item, si te vel me confundi oporteat, potiùs elig
te confundi quàm me. Et ejusmodi plura, quæ postea scri
inter leges relata sunt. Denique lex naturæ est, non esuri
non algere, non vigiliis, non laboribus macerari. Quæ
mnem Religionis pœnitentiam, pœnitentiæque opera dep
len

,Epicuream voluptatem pro summa statuit felicitate. Ex-
e verò jus gentium emersit, ex quo primùm bella, cædes,
itutes orta, distinctaque rerum dominia sunt. Porrò jus
le prodiit seu populare, quòd populus aliquis sibi propri-
constituit. Ex quo tot emanârunt in homines litigia, ut
ibus ipsismet legibus, plura facta sint negotia, quàm rerum
entur vocabula. Nam cum homines proni essent ad dis-
iendum, necessarium, ut dicunt, erat justitiæ observandæ
leges promulgatio: ut malorum sic coërceretur audacia,
nter improbos innocentia tuta redderetur, & boni quietè
erent inter malos Atque hæc sunt illa ram insignia juris
ic pia, in quo legislatores fuêre penè innumeri. Quorum
nus Moyses, qui leges scripsit Judæis, quo tempore etiam
yptiis leges tulit Cecrops: post Pheroneus primus omni-
leges dedit Græcis: rursus Ægyptiis leges dedit Mercu-
Trismegistus: deinde Dracon & Solon Atheniensibus, &
urgus Lacedæmoniis, & Palamedes primus leges tulit
orum, ad judicandum exercitium Romanis verò leges tu-
Romulus, quæ Curiatæ appellatæ sunt, post quem Numa
npilius leges tulit Religionum, & cæteri per successum
nani Reges suas leges dederunt, quæ omnes Papyrii libris
tea descriptæ fuerunt, unde jus civile Papyrianum nomen
epsit. Post hos jus duodecim tabularum prodiit. Item jus
vianum, jus Helianum, lex Hortensia, Honorarium jus
toris, item plebiscita, Senatusconsulta, jus Magistratuum
onsuetudinis, denique vis juris constituendi Principi da-
præterea Jurisconsultos illos innumeros, quorum bonam
tem recenset lex secunda de origine juris. Qui verò jus
le in volumen redigere conati sunt, ex his primus hoc
ntavit Cn. Pompejus, deinde Cajus Cæsar: sed præven-
uterque bellis civilibus, immaturaque morte, non potue-
r perficere. Tandem veteres illas leges innotavit Con-
tinus, sed & Theodosius minor in Codicem ab eo nun-
atum redegit: randem Justinianus hunc, qui hodie in u-
abetur, Codicem edidit. Juris autem civilis rota autho-
s penes populum ac Principes est, neque aliud est jus civi-
quàm quod homines communi consensu volunt. Hinc Ju-
nus ait, leges non alia de causa nos ligare, quàm quòd ju-
io populi receptæ sunt: qui communi consensu omne
perium ac potestatem in Principem contulit, unde si
d populo ac Principi placuerit, hoc tum per consuetu-
em, tum per constitutiones juris habet vigorem, etiamsi

error videatur vel falsitas: nam communis error facit jus, res judicata veritatem. Quod Ulpianus nos docuit his ver videlicet, ingenuum accipi debere etiam eum, de quo sent tia lata est, quamvis reverà fuerit libertinus, quia res judic pro veritate accipitur. Apud eundem legimus, Barbari quendam Philippum, cùm servus fugitivus esset, Romæ p turam petisse, qua functus, ac tandem agnitus, receptum fi nihil eorum immutari, quæ servus in tantæ dignitatis v mento gesserit. Et alibi senex rusticus Imperatoris auth tate in tantum veneratur, quòd Jurisperitus ex verbis illius gumentari jubetur. Paulus quoque Romanorum Jurison tissimus: hodie, inquit, propter usum Imperatorum, si in gento relatum sit candelabrum argenteum, argenti quo esse, non autem supellectilis, quoniam error jus facit. Iden legibus & Senatusconsultis palàm fatetur, non omnium, q à majoribus constituta sunt, rationem reddi posse. Hinc e scimus jam omnem juris civilis prudentiam, ex sola homin opinione voluntateque dependere, nulla alia ratione urg te, quàm vel honestate morum, vel commoditate vivendi, authoritate Principis, vel vi armorum: quæ si conservat bonorum & malorum vindex existat, bona disciplina est, naliter, pessima res, propter iniquà, quæ Magistratu ac Pr cipe negligente vel tolerante, vel probante fiunt. Quin i Demonactis sententia erat, leges omnes inutiles & super cuas esse, ut quæ nec bonis nec malis rogentur, cùm illi no geant legibus, hi verò per easdem nihilo fiant meliores. P terea cùm apud Livium fateatur Cato, vix ullam legem f posse, quæ omnibus commoda sit, & ex qua non sæpissi contingat æquitatem cùm rigore juris pugnare, ipse etiam ristoteles in Ethicis suis definiens ęquitatem, vocat illam c rectionem justæ leg s, qua parte deficit, quòd generatim l est. nonne ergò jam hoc ipso satis ostenditur, totam juris stitiæque vim non tàm à legibus, quàm à judicis probitate quitateque dependere?

De Iure Canonico. CAP. XCII.

A Jure Civili dimanavit jus Canonicum sive Pontificiu quod plerisque sacrosanctissimum videri posset, tam in niosæ avaritiæ præcepta ac rapiendi formulas specie pieta adumbrat, cùm tamen paucissima in eo statuantur ad pie tem, Religionem ac Dei cultum, sacramentorumque ri spectantia, taceo, quòd nonnulla Dei verbo contraria aut pugna

gnantia. Cætera omnia non nisi jurgia, lites, fastus, pom-, tum quæstus ac lucri negotia, Pontificumque Romanon placita, quibus neque satis sunt, qui olim à sanctis Patris conditi sunt Canones, nisi his continuè accumulent nova creta, paleas extravagantes, declaratorias, cancellariæ regu-, ut nullus sit condendorum Canonum finis, neque mensu-, quæ una omnium Romanorum Pontificum ambitio at-e libido est, condendorum scilicet novorum Canonum, orum eousque excrevit arrogantia, ut Angelis cœlorum eciperent, ut ex inferno sublata præda rapinam facere præ-merent, & in mortuorum manes manum mitterent: etiam divinam legem, interpretando, declarando, disputando nnunquam tyrannidem exercerent, ne quid plenitudini po-tatis suæ posset deesse aut derogari. Nonne Clemens Pa-in Bulla, quæ hodie adhuc Viennæ, Limonis, Pictavii in pri-egiorum scriniis plumbata servatur, præcipit Angelis de elo, quòd animam peregrinantis Romam pro indulgentiis, decedentis, à purgatorio absolutam ad gaudia perpetua in-ducant? insuper, inquiens, nolumus, quod pœna inferni si-aliquatenus infligatur, concedens insuper cruce signatis ad rum vota, tres aut quatuor animas, quas vellent, è purga-rio posse eripere: quam erroneam, intolerabilemque teme-atem, ne dicam propè hæresim, tunc Parisiensis schola pa-m detestata est atque corripuit, sed & fortassis pœnitens ho-e, quòd non hyperbolicum illum Clementis zelum, pio ali-io commento interpretati sunt, ut res valeret potiùs quàm eriret, cùm propter eorum affirmare vel negare nihil muta-r in re & authoritate summi Pontificis, ad cujus Canones & creta ipsam Theologiam totam sic adstrinxerunt, ut nullus antumcunque contentiosissimus Theologus, quicquam ideat statuere, nedum opinari aut disputare à Pontificum anonibus diversum, absque protestatione & venia, ceu de ufo canit Martialis:

Quicquid ait Rufus, nihil est nisi venia Rufo,
Si gaudet, si flet, si tacet, aut loquitur.
Cœnat, popinat, poscit, negat, innuit, una est
Venia, si non sit venia, mutus erit.

ix horum præterea Canonibus & Decretis didicimus Christi atrimonium esse regna, astra, donationes, fundationes, allo-lia, opes & possessiones, ac sacerdotium Christi Ecclesiæque rimatum esse imperium, regnum: & gladium Christi esse ju-

risdictionem ac potestatem temporalem: & petram Eccle fundamentum esse personam Pontificis: Episcopos esse E clesiæ non Ministros modò, sed capita: & bona Ecclesiæ e non modò doctrinam Evangelicam, ardorem fidei, conte ptum mundi, sed vectigalia, decimas, oblationes, collect purpuram, mitras, aurum, argentum, gemmas, prædia, pec nias, potestatem, summi Pontificis esse gerere bella, dissolv fœdera, solvere juramenta, absolvere ab obedientia. & c mum orationis facere speluncam latronum, ita quòd Pa potest deponere Episcopum sine causa, quòd potest dare re alienam, quòd non potest committere Simoniam, quòd p test dispensare contra votum, contra juramentum, contra naturale, & nemo debet illi dicere, cur ita facis? posse insu gravi, ut dicunt, aliqua de causa dispensare contra totum n vum Testamentum, etiam ad tertiam partem & ultrà fide um animas in infernum protrahere. Episcoporum verò of cium esse jam non prædicare verbum Dei, sed datis alapis co firmare pueros, conferre ordines, dedicare templa, baptiza campanas, consecrare aras & calices, benedicere vestes & im gines: quibus verò super hæc altius ingenium est, ii reli quentes illa nescio quibus titularibus Episcopis, ipsi regnu funguntur legationibus, illorum præsunt oratoriis, aut con tantur reginas, magnam satis & grandem ob causam excu ti, ne serviant Deo in templis, si magnificè venerentur Rege in aulis. Ex iisdem fontibus prodierunt cautelæ istæ, quib hodie citra Simoniam Episcopatus & beneficia emuntur ve duntur que, & quicquid prætereaest nundinationum & m nopoliorum in gratiis, in condonationibus, in indulgenti in dispensationibus, & similibus raptuarum formulis, à quib etiam in gratuitis ab ipso Deo factis peccatorum remission bus, precium statutum est, & inferorum pœnis inventum e fucum. Insuper huic juri debetur illa emeutita Constanti donatio, cùm reverà atque contestante verbo Dei, nec Cæs sua relinquere, nec Clerus quæ Cæsaris sunt sibi debeat usu pare. Sed ex multis admodum ambitionis, superbiæ ac tyra nidis legibus duntaxat aliquas vobis referam, quæ iis, qu nunc diximus, faciant fidem. Scrutamini igitur, si libet, antiquis Decretalibus cap. Significasti, & cap. venerabilem electi. c. solite de ma. & obed. cap. cùm olim de privileg. cap summus Pontifex de sent. excom. c. inter cætera de offic. ju ord. Deinde in sexto Decretal quem compilavit Bonifaci octavus, videte quid loquatur in illius Prologo; & in cap I. e

immu

munitate Ecclesiarum. neque cedit istis illa arrogantissima ementina pasto. alis de sent. & re jud. cum extravagante Jo. . 22. quæ incipit: Ecclesiæ Romanæ, & alia ejusdem super ntes, & extravagans Bonifacii. 8. unam sanctam: Ex compi- ione denique Gratiani occurrunt nobis c. Si cujus, d. 14. c Si nis, de 18. c. Sic omnes, & c. enimverò, c. In memoriam, c. Si manorum, d. 19. c. Omnes, d. 22. c. tibi domino, d. 60. c Cō- ntinus, d. 69. & c. Quando, d. 86, & gloss. ibid & c. Si Papa, 60. Porrò etiam accedunt istis 9. q. 3. c. Cuncta, & c. Con- est. 15. q 6. c. Authoritatem, 17. q. 4 c. Nemini, 22. q. 3. Sunt i, 23. q 5. Omnium & q. 8. c Omni, 30. q. 1. c Omnia. Hos & rum similes Canones qui diligenter examinârit, comperiet, jusmodi sint illa magna & admirabilia & abscondita myste- a, quæ aliqui Romani Pontifices in suis Canonibus fructifi- nt, etiam ea, quæ alicubi dicuntur in Scripturis sacris, cōver- ntes, & nonnunquam adulterantes, atque illis suis figmentis ssimulantes & adaptantes. hinc illæ, quas vocant concordā- as Bibliæ & Canonum natæ sunt. Accedunt istis tot rapina- m tituli de palliis, de indulgentiis, de bullis, de confessiona- us, de indultis & rescriptis, de testamentis, de dispensationi- us, de privilegiis, de electionibus, de dignitatibus, de præbē- is, de religiosis domibus, de sacris ædibus, de immunitatibus, e foro, de judiciis, & ejusmodi reliquis, denique totum ipsum s Canonicum omnium est inconstantissimum, ac ipso Pro- eo atque Chamæleonte mutabilius, ac Gordio nodo magis nplicitum, ipsaque Christiana Religio, à cujus origine Chri- tus finem imposuit cæremoniis, nunc hoc Canonū jure plu- es habeat, quàm unquam olim habuerunt Judæi, quorū pon- ere addito ipsum leve ac suave Christi jugum nunc redditum t omnium gravissimum, coguntúrque Christiani plus ex Ca- onū præscripto, quàm ex ipso vivere Evangelio Tota autem triusq; juris peritia, non nisi circa caduca, fragilia, fluxa, ina- ia, ac profana negotia, vulgique commercia atque contume- ias, tum circa hominum cædes, furta, compilationes, grassa- iones, factiones, cōspirationes, iniurias, proditiones versatur. Accedunt ad hęc periurationes testiū, falsificia scribarum, pręvaricationes causidicorum, corruptiones Judicum, ambitiones Consiliariorum, rapinæ præsidum, quibus opprimuntur viduæ, prosternuntur pupilli, exulant probi, proculcātur pauperes, damnantur innocentes, atque ut est apud Juvenalem:

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Et cæci homines, quæ putaverunt se per leges & canones posse

evitare, sibi protinus paraverunt & incurrerunt, quia non fu
hæ leges & Canones à Deo nec ad Deum, sed à corrupta h
minum natura ingenioque profecta, & ad quæstum, & ava
tiam excogitata.

De Arte Advocatoria. CAP. XCIII.

IUris autem adhuc aliud est exercitium, quam artem voca placitatoriam sive advocatoriam, ut ajunt, maximè necess riam, ars vetustissima & fraudulentissima suasorio coope mento subdolè adornata. Quæ non est alia, quàm scire jud cem persuasione demulcere, & ad omne arbitrium uti, scire j ribus vel inventis glossis, ac coinmentis leges quascunque p libidine fingere & refingere, vel iniquis quibusque divertic lis illas subterfugere, aut fraudulentam litem prorogare, sic c tare leges, ut pervertatur æquitas, sic glossatorum adstruc authoritatem, ut subvertatur sensus legis, mensque legislat ris. In hac arte plurimum momenti habet altum vociferar audacemque, & in litigando clamosum & improbum esse. I que habetur advocatorum optimus, qui plures allicit ad lit gandum, & promissa spe vincendæ litis in judicium impelli stimulatque impiis consiliis, qui venatur appellationes, qu que est egregius rabula, ac jurgiorum author, qui garrulitat ac linguæ viribus nihil non possit clamare: sed & quamvis cau sam alteri judiciorum præstigiis præferre, ac vera & justa ist modo dubia & iniqua facere, justitiamque ipsam suismet ar mis profligare, pervertere, prosternere, apud quos Justitia ni hil est nisi publica merces: at judex in causa qui sedet, empt probat. Sed & ea etiam quæ non sunt rerum, scilicet privatio nes & silentia, precio exponunt. nam ut nullus eorum loqui tur, nisi ad mercedem, ita nec tacet nisi ad præmium, exempl puto Demosthenis, qui cùm Aristodemum fabularum autho rem interrogasset, quantum mercedis, uti ageret, accepisset & responderet ei, talentum: At ego, inquit Demosthenes, plu accepi, ut tacerem. Causidicorum siquidem lingua, tam dam nifica est, ut nisi vinciatur muneribus, fieri non potest, ut non noceat.

De Arte Notariatus & Procuratoria. CAP. XCIV.

QUibus tum ad hoc ipsum adsunt Procuratores, & Notarii, quos vocant tabelliones, quorum injurias, & damna, & nequitias & falsificia, omnes patienter ferre oportet, cùm omnium fidem, & licentiam, ac potestatem Apostolica & imperiali authoritate se obtinuisse videntur. Atq; inter hos illi sunt

præci-

æcipui, qui nôrunt forum egregie perturbare, miſcere lites, nfundere cauſas, ſupponere teſtamenta, inſtrumenta, reipta, diplomata; tum egregie fallere, decipere, & ubi opus peierare, & falſum ſcribere. Omnia audere, & conſtruen- dolis, fraudibus, technis, calumniis, laqueis, captiunculis, ſidiis, tricis, ambagibus, circumventionibus, Scyllis & Charbdibus ſe à nullo vinci patiantur. Nullus præterea notariom tam integrum quod vocant inſtrumentum præſcribere teſt, quin rurſus litem conteſtari neceſſe ſit, ſi quis ve- contradicere adverſarius. Nam aut aliquid omiſſum cet, aut falſum, aut fraudem ſubeſſe, aut aliam exceionem opponet, qua inſtrumenti, aut notarii fidem imignet. Atque hæc ſunt alia juris remedia, ad quæ litiganous confugiendum eſſe docent: hæ illæ vigiliæ, quibus ra ſubvenire dicunt, niſi ſit qui malit pugnare, quam litiga-. Is enim tantum juris habebit, quantum potentia ſua pote- defendere, dicente lege, quoniam potentioribus pares eſſe on poſſumus.

De Iuriſprudentia. CAP. XCV.

HVc ſpectant etiam vaſtiſſimi illi gigantes, qui nobis contra Iuſtiniani edictum, tot gloſſarum, commentariorum, poſitionum, ingentia innumeraq; volumina, uno quoque orum aliter & aliter interpretante genuerunt. Præterea tot pinionum procellas, tot vaferrimorum conſiliorum ac caularum ſylvas infeliciſſima fœcunditate parturierunt, quibus dvocatorum inſtruuntur nutriunturque nequitiæ, qui tam elebri illorum juriſperitorum per ſingulas periodos, & (ut ocant) paragraphos, nomenclatura pudorem ſuum obſtrinunt, ac ſi non potius rationibus conſtet veritas, quam confus teſtimoniis, ex tam nugantium opinatorum colluvie aductis, penes quos tanta laus eſt contentio atque diſcordia, ut ui non diſſenſerit ab aliis, qui neſcierit novis opinionibus aorum dictis contradicere, ac judicata omnia in dubium reocare, & bene inventas leges per ambiguas expoſitiones ad a figmenta adaptare, is parum vel nihil doctus habeatur. Hinc tota illa Iuriſprudentia facta eſt conſilium perverſum & ubdolum rete iniquitatis: hæc ſunt ingenia, hæ artes, quibus odie regitur orbis Chriſtianus, quibus conſtituuntur imperia & regna, & principatus populorum, atque ex his nebuloibus deliguntur Principum, Pontificumq; officiales, atque arlamentarii, ſenatores & præſides, ac ſi qui iniqui hactenus uerint advocati, æquiores futuri ſint judices, atq; tandem ca-

pita regnorum sunt. Hi etiam regibus suis, ut Iovi quond
Titanes, formidabiles. Porro ex his prodeunt tandem Cæ
rum, Regumque ventricosi isti archiscribæ, ac circumpur
rati cancellarii, quibus rerum summa commissa est, qui Pri
cipum placita, dona, beneficia, officia, dignitates, rescripta,
plomata: præterea jus, fas, leges, æquum, & honestum, om
venalia habent, & abs se mercari compellunt. Ex quorum a
bitrio regum numerantur amici & inimici, quos pro libidi
sua nunc fœderibus jungunt, nunc rursus funestis bellis co
mittunt. Atque cum ipsi ex infima plebis fece sordidissima v
cis prostitutione, ad tantum dignitatis culmen conscēderi
ad tantum simul audaciæ scelus evehuntur, ut audeant no
nunquam proscribere Principes, & vel absq; senatusconsul
vel indicta causa dānare capitis, mutandisq; regnorum stat
authores sunt, ipsi interim tumentes furtis & latrociniis su

De Arte Inquisitorum. CAP. XCVI.

SPectant ad hunc cœtum etiam ordinis prædicatorum hæ
ticorum inquisitores, quorum jurisdictio cum tota in the
logicis traditionibus, & sacris Scripturis fundata esse deber
ipsi tamen hanc omnem ex jure Canonico & Pontificis decr
to, ac si Papam errasse impossibile sit, crudelissime exercent,
psam Scripturam sacram, velut mortuam literam, & non n
umbram veritatis à tergo relinquentes, quin & veluti hære
corum, ut ajunt, scutum & propugnaculum procul reiiciun
Neque etiam antiquorum doctorum, Patrumq; tradition
recipiunt, dicentes, quia falli possunt & fallere, sed unam R
manam Ecclesiam, quæ, ut dicunt, errare non potest, cujus c
put Papa est, ejusq; curiæ stylum sibi scopum fidei præfigun
non aliud cum inquirendo expostulantes, quam si credat i
Romanam Ecclesiam, quod si affirmârit, illico dicunt, Eccles
Romana hanc propositionem, aut hæreticam, aut scandalo
sam, aut piarum aurium offensivam, aut Ecclesiasticæ potesta
tis derogativam damnat, moxque ad palinodiam, & revoca
tionem compellunt. Quod si tunc inquisitus opinionem sua
Scripturæ testimoniis aliisve rationibus tueri conetur, inter
rumpentes strepitu, iratis buccis, dicunt non esse illi negoci
cum baccalaureis & scholaribus ad cathedram, sed cum jud
cibus ad tribunal, non esse ibi litigandum & disputandum, se
simpliciter respondendum, si velit stare decreto Romanæ Ec
clesiæ, & opinionem suam revocare: sin minus, fasciculos & i
gnem ostendunt, inquientes, cum hæreticis non argumenti
& Scri

Scripturis, sed fasciculis, & igne decertandum, hominemq; c pertinaciæ alicujus convictum, nec meliora edoctū con- conscientiam suam sua abjurare compellunt: quod si nolit, luti Ecclesiæ desertorem seculari foro tradunt, ut combu- :ur, dicentes cum Apostolo: Auferte malū de medio vestri. inta olim fuit Ecclesiæ mansuetudo, Pontificumq; clemen- ., sicut in quarta distinctione de consecratione compilavit :atianus, ut nec relapsos in Iudaismum capite punirent, nec asphemos supplicio afficerent: ipseque Berengarius in abo- inabilem hæresim relapsus, non solum non occisus est, sed :c archidiaconi dignitate privatus est. At hodie in minimum rorem prolapsus, plus quam capitis reus agitur, & ab istis in- uisitoribus nonnunquam pro minimo crimine traditur in- ndio: forte expedit hodie Ecclesiæ tam severa animadver-), modo interea non occidat germana pietas: sunt hæreticæ avitatis inquisitores nonnunquam ipsimet pravi, possuntq; iam esse hæretici, quę res novæ constitutionis Clementi oc- sionem præbuit. Debent ergo inquisitores contra hæreti- os, non per tenebricosa argumenta, & rixosos syllogismos, d per verbum Dei, de fide Catholica disputare, & hæreti- ım per Sacras literas convincere, deinde juxta Canonum ocumenta, & Sacrorum Conciliorum constitutiones nego- um terminare, & inquisitum ad fidem orthodoxam reduce- :, aut hæreticum declarare. neq; enim hæreticus est, qui te- ıerarius non est, nec fautor hæreticorum censendus est, qui ınocentem criminis, & indamnatum hæreseos defendit, uo minus ad iniquorum aliquot inquisitorum, imo rapa- ium authorum tribunal, & in locum non tutum tradatur, di- ıcerandus. Iam vero etiam cum Iure expresse cautum sit, in- uisitores nec cognoscendi potestatem, nec jurisdictionem llam habere super quavis hæresis suspicione, defensione, re- eptatione vel favore, ubi, & quomodo, non constat manife- te, quod ibi sit hæresis expressa, & explicite condemnata, ta- nen isti sanguisitibundi vultures, ultra privilegia officii in- uisitionis sibi concessa, contra jura & canones, sese jurisdi- ctioni ordinariorum ingerunt, arrogantes sibi jurisdictio- ıem Pontificum, in ea quæ non sunt hæretica, sed duntaxat ıiarum aurium offensiva, aut scandalosa, aut alio quovis mo- do citra hæresim erronea, & in rusticas mulierculas crudelis- sime sæviunt, quas sortilegii, aut maleficii accusatas, denun- ciatasve, sæpe nullis juridicis judiciis præcognitis, atrocibus enormibusq; tormentis exponunt, donec extortis nunquam

cogi-

cogitatis confessionibus, habeant quod condemnent, & tu
vere inquisitores sese agere putant, quando non desistunt
officio, donec misera sit combusta, aut inquisitori man
inaurârit, quo misereatur, & tanquam tormentis sufficien
purgatam, absolvat: potest enim inquisitor non raro pœ
mutare, de corporali in pecuniariam, & suo inquisitionis
ficio applicare, unde illis non modicum lucrum est, haben
ex miseris illis non paucas, quæ annuum censum illis pend
coguntur, ne denuo rapiantur ad inquirendum: præterea c
bona hæreticorum Fisco proscribuntur, etiam inde non p
va præda est inquisitori, sola denique accusatio aut denunc
tio, vel lævissima etiam suspicio hæresis, aut sortilegii, ipsaq
inquisitoris citatio, infamiam annexam habent, cujus in
gritati non nisi data inquisitori pecunia, consulitur, atque
lud nonnihil est. Hac cautela, dum essem ego in Italia, ple
que inquisitores in Ducatu Mediolanensi multas honesti
mas matronas, etiam ex nobilioribus vexârunt, ingente
que pecuniam à timidulis territisque clam emunxerunt. Ta
dem cognita fraude, à nobilioribus male mulctati sunt, vix
gladium & ignem evasere. Fuit mihi olim cum apud Medi
matricos Reipublicæ à consiliis advocatus præessem, gra
admodum cum inquisitore pugna, qui rusticam mulierculа
ob futiles quasdam & iniquissimas calumnias in suam carn
ficinam, & in locum non debitum homo nequam nequit
traxit, non tam inquirendam, quam trucidandam: hanc eg
cum tuendam suscepissem, ostendissemque in ipsis actis nil
esse indicii, quod ad quæstionem faceret, ille in faciem re
stens: Est, inquit, unum sufficientissimum, nam mater huj
quondam pro sortilega excremata est; hunc articulum eg
cum impertinentem, & de facto alieno citatis juribus etia
ex judicis officio rejiciendum esse ostenderem: ille mox co
tra, ne sine ratione locutus videretur, ex mallei maleficaru
penetralibus, & peripateticæ Theologiæ fundamentis, tale
eduxit inquiens: ideo id esse, cùm quia solitæ sint malefic
mulieres fœtus suos ilico natos sacrificare dæmonibus, tu
quia solent illos ex incuborum dæmonum concubitu plur
mum concipere: quocirca contingit, tunc in hac prole velu
ex hæreditario morbo radicatam remanere malitiam. Infer
ego, siccine perverse pater tu theologizas? hisce figmentis a
torturam protrahis insontes mulierculas, istis sophismatib
alios judicas hæreticos, tu ipse Fausto Donatoque hæretici
ea sententia non inferior? esto ita ut dicis, nonne evacuas gra
tiar

n Baptiſmi?ac fruſtra dixerit ſacerdos:exi immunde ſpiri-
,da locum Spiritui ſancto,ſi propter ſacrificium impiæ pa-
tis proles remanſura ſit diabolo : quod ſi tibi libeat etiam
rum opiniones tueri, qui incubos dæmones generare poſ-
atentur , certe nullus eorum , qui hoc aſſerunt , adeo deſi-
it unquam,ut ſentiret dæmones illos una cum ſuffocato ſe-
ne, aliquid de natura ſua extra mittere in genitum : quin e-
tibi dico,inquam,ex fide,quod ex propria natura humani-
is noſtræ ſumus omnes nati una maſſa peccati & maledi-
onis æternæ,filii perditionis,filii diaboli,filii iræDei,& hæ-
les inferni,ſed per gratiam Baptiſmi ejectus eſt de nobisSa-
as , & effecti ſumus nova creatura in Ieſu Chriſto , à quo
mo poteſt,niſi per peccatum proprium ſeparari,tantum ab-
ut obſit illi factum alienũ. Vides nunc,quam ſit hoc tuum,
od ais ſufficientiſſimum , judicium jure irritum , & ratione
cuum,& adſertione etiam hæreticum ? Incanduit ſuper iis
pocrita,& comminabatur ſeſe adverſum me,ut contra fau-
rem hæreticorum,cauſam acturum:ego miſellam illam de-
dere non deſtiti, ác tandem juris potentia ab ore leonis il-
is ſalvam eripui , reſtituitque ſanguinolentus ille monachus
ram omnibus confuſus. & crudelitatis nomine perpetuo
famis, etiam calumniatoribus illis, qui mulierem traduxe-
nt, ipſi Metenſis Eccleſiæ capitolio, cujus ſubditi erant , in-
gni mulcta condemnatis.

De Theologia Scholaſtica. CAP. XCVII.

Oſtremo nunc reſtat de Theologia dicere. Præteribo au-
tem Gentilium Theologiam à Muſæo, Orpheo, Heſiodo,
iondam deſcriptam, quam omnino poeticam & fabuloſam
ſe in confeſſo eſt: quam Euſebius & Lactantius , & aliorum
hriſtianorum doctores jam dudum validiſſimis rationibus
rofligarunt, neque etiam de Platonis cæterorumque Philo-
ophorum,quos omnes errorum magiſtros oſtendimus ſupe-
us: Sed de Chriſtianorum Theologia nobis duntaxat hic
rmo eſto,hanc, certum eſt non niſi a doctorum ſuorum fide
ependere, cum nullam ſub artem cadere queat. Primum au-
em dicamus de Theologia Scholaſtica , quæ à Pariſienſium
orbona mixtione quadam ex divinis eloquiis & Philoſophi-
is rationibus tanquam ex Centaurorum genere biformis di-
ciplina conflata eſt : inſuper & novo quodam ac ab antiquo-
um uſu alieno tradendi genere per quæſtiunculas & argutos
ſyllo-

syllogismos absque omnis sermonis elegantia conscripta, alioquin tamen judicio & intellectu plenissima, & quæ ad vincendos hæreticos non modicum attulerit Ecclesiæ em lumentum, ejus authores, & qui in ea excelluerunt, fuert Magistri sententiarum, Thomas Aquinas, Albertus cogn mento Magnus & multi alii excellentes viri: Porro Ioan Scotus doctor intellectu subtili, sed in contentionem pro vior. Hinc tandem scholastica theologia in sophismata pa latim delapsa est, dum recentiores isti theosophistæ, ac ve Dei cauponatores, qui non nisi empto titulo theologi su ex tam sublimi facultate quandam logomachiam fecerui circumeuntes scholas, moventes quæstiunculas, fabricant opiniones, & scripturis vim inferentes, intricatis verbis ali num sensum illis obducentes, paratiores ventilare quam ex minare, multa admodum jurgiorum seminaria excogita ausi, quibus litigiosis sophistis contendendi materiam pr bent, dum formas abstrahunt, dum discutiunt intellectu dum voces ipsas genera dicunt & species, dum alii rebus, a solis nominibus inhærent, & quod uni subtrahunt alteri i scribunt, alii indifferenter hoc accipiunt & student; quisq quibus suam hæresim possint confirmare. Atque ipsam fide nostram sacrosanctam apud sapientes hujus sæculi (quod e iam Thomas Aquinas conqueritur) risui ac diffidentiæ e ponunt, dum relictis post terga canonicis Spiritus sancti scr pturis, multas admodum aptas jurgiis de divinis quæstion sibi delegerunt, in quibus ingenium suum exercentes, & æt tem consumentes, totius theologiæ doctrinam in illis sol collocarunt, quibus si quis sacrarum literarum authoritate re sistere velit, mox auditurus est: litera occidit, pernicio est, inutilis est, sed quod latet in litera inquirendum dicen moxq; ad interpretandum, ad exponendum, ad glossandum ad syllogizandum conversi quemvis potius alium, quam pro prium literæ sensum illi induunt, si instas acrius: si urges, con tumelias recipies & asinus diceris, quidquid latet in literam intelligas, sed tanquam serpens sola terra vescaris, adeo nul penes eos pro theologis habentur, nisi qui norint egregie cõ tendere, & ad omne propositum instantiam dare, prompt fingere & novos sensus invenire, ac monstruosis vocabulis si obstrepere, quo non pro rei difficultate, sed præ verborum portentis intelligantur à nemine. Atque hi tunc doctores vo cantur, cum id effecerint, ut intelligantur quam minime: hi tunc auditorum circumstrepit multitudo, qui quidquid ex i

sti

hauserint, ex intimis theologiæ abditis depromptum pu-
t, jurantq; in verba magistri, & inopinabile putant, si quid
fuerit ignotum, illiusq; opinionib. sic captivantur, ut nullis
ersis rationib. vincantur, nullis scripturis acquiescant, sed
inum matris suæ in quo geniti sunt, more Antæi vires re-
are contendunt, suosque doctores in subsidium vocant:

Tunc vultur iumento canibus trucibusq; relictis
Ad suos properat, partemq; cadaveris adfert.
Hic est ergo cibus magni quoq; vulturis, & se
Pascentis, propria cum facit arbore nidum.

Hinc effectum est, ut scholasticæ theologiæ sublimis gym-
iorum facultas, ab errore malitiaque non sit immunis, tot
tas, tot hæreses introduxerunt pravi hypocritæ temerariiq;
histæ, qui (ut inquit Paulus) non propter bonam volunta-
, sed propter contentionem Christum prædicant, ut faci-
s inter philosophos conveniat, quam inter theologos, qui
nem illam antiquæ theologiæ gloriam humanis opinioni-
; novisq; erroribus extinxerunt, ac variis exponendi insti-
is ceu labyrinthis excogitatis, fucatis titulis detestandam
ctrinam professi, sacræ theologiæ nomen sibi furto & rapi-
usurpant, ac sanctorum doctorum nominibus & institutis
tentes sectas introduxerunt, sicut olim in Ecclesia dictum:
Eo Apollo, ego Pauli, ego Cephæ, prætendentes studia eo-
n, quorum opera initiati sunt doctrinis, & jurantes in verba
gistri, cæteros spernũt, & non quid, sed à quo quid dicatur
endentes. Atque hi sectatores insuper inter se multifariam
ti sunt. Nam aliqui eorum quibus sublime ingenium est,
ique peritiores prophetis & apostolis videri volunt, ea quæ
a fide creduntur, etiam suis syllogismis sese invenire & de-
nstrare posse præsumunt, atque de divinis philosophantur
loratis quæstionibus, contenduntq; prodigiosa confiden-
, variis, nonnunquam etiam absurdis opinionibus, ut cum
inam essentiam à relationibus alii re ipsa, alii duntaxat ra-
ne distinguunt, alii infinitas (ut loquuntur) realitates tan-
m Platonicas ideas adstruunt, illas rursum alii negant atq;
ent, tot præterea de Deo portenta, tam varias divini numi-
formas, tot phantasmatum cogitationumque suarum de
inis idola fabricant, Christumque salvatorem opinionum
rum pravitate discerpunt: atque tam variis sophismatum
vis vestiunt, ac tanquam cereum idolum in quamvis vo-
t figuram, suis absurdis suppositionibus formant atque re-
mãt, quod eorum doctrina mera videri posset idololatria.

Cæterũ

Cæteri vero quibus ad tam alta non est ascensus, hi divor
construunt historias, pie nonnihil admentientes, suppon
reliquias, fabricant miracula, confinguntque (quæ exem
vocant) vel plausibiles vel terribiles fabulas, numerant pre
ponderant merita, mentiuntur cæremonias, nundinantur
dulgentias, distribuunt venias, vendunt sua benefacta, ac r
dicandi populi devorant peccata. Atq; de apparitionibus,
jurationibus, responsisq; defunctorum veluti certa lege, p
nunciant, atque ex Tundali Brandariique libris, aut ex Pa
cii antro edocti, ludunt purgatoriorum tragœdias, & ind
gentiarum comœdias, & à suggesto veluti scena; tam mili
audacia, tam Thrasonica jactantia, tam arrogantibus ocu
commutato vultu, protensis brachiis, multiformibus ge
bus, cujusmodi Proteum describunt Poetę, sese transform
tes, ventosa lingua, ac Stentorea voce ad plebem denota
Qui vero ex his ambitiosiores, cyclicæ doctrinæ pariter &
loquentiæ decorem sibi arrogant, hi in clamando (declama
do dicere putavi) canunt poemata, narrant historias, disp
tant opiniones, citāt Homerum, Virgilium, Iuvenalem, P
sium, Titum Livium, Strabonem, Varronem, Senecam, C
ceronem, Aristotelem & Platonem, atque pro Euangeliis, p
verbo Dei meras nugas & humana verba crepant; prædica
tes Euangelium novum, adulterantes verbum Dei, quod a
nunciant non ad gratiam, sed ad quæstum & ad precium:
ventes autem non ad veritatem verbi, sed ad voluptatem ca
nis: & cum interdiu è suggesto de virtute, vario errore loqu
ti sunt, sero in latibulis clunes agitant labore nocturno. Atq
hæc est via eorū, qua itur ad Christum. Deniq; ubi vitia rep
hendenda occurrunt, mirum qua linguæ maledicentia irasc
tur, qua gestuum insolentia debacchentur, qua sermonis tu
pitudine incandescant, qua vocis impudentia exclament, a
Christus sui verbi præcones non attrahentes à dextris mo
reticulo piscatores, sed persequentes à sinistris sagittarios
vulnerarios venatores esse voluerit: aut ipsi etiam non hom
nes sint, atq; iis ipsis vitiis, quæ insectantur, vel majoribus o
noxii sint, aut aliquando fuerint, vel adhuc obnoxii fieri po
sint: ita isti piscatores hominum, quibus lingua pro reti est,
trahant malos ad salutem, facti sunt venatores etiā bonoru
in exitium: os habēt quasi arcum mendacii, sagitta vulnera
lingua eorum, sed dimissis istis ad veram theologiam nu
properemus, atq; hæc ēt bifariam partita est: nā una proph
tica est, altera interpretativa est, de posteriore prius dicem

De Th.

De Theologia interpretativa. CAP. XCVIII.

IVtant enim interpretativi Theologi, quod quemadmodũ naturæ liberalitate, uvæ, olivæ, frumenta, linum, & hujusmodi plura crescunt & maturantur; è quibus tandem hominum ingenio & adjumento formantur vinum, oleum, panes, ..., & sic reliqua naturæ opera humanis artibus complen...: ita etiam divina oracula admodum obscura & abscondi... data nostris interpretationibus explicanda, non quidem ex nostris viribus aut adinventionibus, quasi Dei oracula sicuti naturę opera opus habeant nostro adjumento, sed ex ipsomet scripturarum illatum sancto Spiritu, qui distribuit dona sua omnibus secundum quod vult & ubi vult, faciens alios quidem prophetas, alios prophetarum interpretes. Hæc itaque divinorum interpretandi Theologia, non peripateticorum more definiendo, aut dividendo aut componendo, quorum modorum nullus ad Deum attingit, cum ille nec definiri nec dividi nec componi possit, progreditur: sed alia constat cognoscendi via, quæ inter hanc & propheticam visionem media ..., quæ est adæquatio veritatis cum intellectu nostro purgato, veluti clavis cum sera, qui ut est veritatum omnium cupidissimus, ita intelligibilium omnium susceptiuus est, atque idcirco intellectus passibilis vocatur, quo etsi non pleno lumine percipimus ea quæ depromunt prophetæ, & hi qui ipsa divina conspexerunt, aperitur tamen nobis porta, ut ex conformitate veritatis perceptæ, ad intellectum nostrum; & ex lumine, quod ex ipsis penetralibus apertis nos illustrat, multo certiores reddamur, quam ex philosophorum apparentibus, demonstrationibus, definitionibus, divisionibus & compositionibus, daturq; nobis ut legamus & intelligamus non oculis & auribus exterioribus, sed percipiamus melioribus sensibus, & ablato velamine & revelata facie hauriamus veritatẽ, à medulla sacrarum literarum emanantem, quam sub velaminibus tradiderunt hi: qui vero intuitu conspexerunt, quæ à sapientib. hujus mundi & philosophicis cognitionib. abscondita est, eamque nos tanto certitudinis judicio apprehendimus, ut omnis amoveatur perplexitas. Atque cum hæc veritas in sacris literis multiplex lateat, hinc sancti & spirituales viri varias & multiplices sacrarum literarum expositiones adorti sunt. nam alii per corticem literæ leni decursu incedentes, scripturas concordantes, & literam per aliam literam exponentes, ex verborum ordine, & etymologiis, proprietatibus,

atque ex vocabulorum viribus & similibus sensum aliqu
convincentes, scripturæ veritatem venantur, quam expo
tionem idcirco literalem vocant. Alii quæcunq; scripta su
ad animæ negotium & iustitiæ opera referunt, quorum ex
sitio idcirco mortalis dicitur. Alii hanc per varios tropos,
figuras ad Ecclesię arcana revocant, quorum sensus propte
tropologicus vocatus est. Alii supernæ vitæ contemplati
dediti, omnia ad cœlestis gloriæ arcana referunt, quam ex
sitionem Anagogicam nuncupant. Atque hæ sunt quatuo
Ecclesia exercitatæ Theologorum expositiones: præter
sunt adhuc aliæ duæ, quarum una ad temporum vicissitu
nes, regnorum mutationes & sæculorum restitutiones om
referens: idcirco typica dicta est: in qua excelluerunt Cy
lus, Methodius, & Ioachim Abbas, atq; ex recentioribus H
ronymus Savonarola Ferratiensis. Altera in ipsis sacris lite
ipsius universi, & sensibilis mundi, totiusque naturæ, ac mu
danæ fabricæ vires virtutesque exquirit, quam exposition
inde physicam, sive naturalem appellant. in hac excelluit Ra
bi Simeon, BenIoachim, qui super Leviticum amplissim
volumen scripsit, in quo pene omnium rerum naturas dis
tiens, ostendit quomodo Moyses secundum triplicis mu
convenientiam & rerum naturam arcam, tabernaculum,
sa, vestes, ritus, sacrificia, & reliqua mysteria ad Deum & v
tutes cœlestes placandas, & ad explicandam horum ima
nem, hominem ordinavit, & hanc expositionem multi cal
listæ sequuntur, illi videlicet, qui de Beresith, hoc est, de cr
tis tractant. Nam illi qui de mercana, hoc est, de tribunali I
differentes per numeros, per figuras, per revolutiones,
symbolicas rationes omnia in ipsum referunt archetypum,
anagogicum sensum scrutantur. Hi igitur sunt sex famosi
mi sacrarum literarum sensus, quorum authores, expositor
& interpretes omnes communi vocabulo Theologi nunc
pati sunt. Ejusmodi itaque ex nostris fuerunt Dionysius, O
genes, Polycarpus, Eusebius, Tertullianus, Irenæus, Nazia
zenus, Chrysostomus, Athanasius, Basilius, Damascenus, L
ctantius, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Ambrosi
Gregorius, Ruffinus, Leo, Cassianus, Bernardus, Anselm
& multi alii sancti Patres, quos illa prisca tempora protulert
nonnulli alii posteriores, ut Thomas, Albertus, Bonavent
ra, Ægidius, Henricus Gandavensis, Gerson, & plerique al
verum omnes hi interpretativi Theologi, homines cum si
humana quoque patiuntur, alicubi errant, alicubi contra
a

pugnantia scribunt, nonnunquam à se ipsis dissentiunt, in ltis hallucinantur, nec omnes omnia vident. Solus enim ritus sanctus plenariam divinorum scientiam habet, qui tribuit omnibus secundum certam mensuram, multa sibi ervans, ut semper nos habeat sibi discipulos, omnes enim ait Paulus) non nisi ex parte cognoscimus, & propheta-s. Tota igitur hæc interpretativa Theologia in libertate ritus versatur, & separata quædam à Scriptura sapientia in qua unicuique juxta suum sensum abundare datum est, multiplices illas quas recitavimus expositiones, quas Pau-uni o vocabulo mysteria, sive mysteriorum locutiones cat, ubi Spiritus loquitur mysteria. unde Dionysius hanc ticam & significativam Theologiam vocat, è sanctis illis ctoribus ingentibus voluminibus tractatam. Neque vero per omnia credatis, nam multi illorum perseverârunt in ltis erroneis opinionibus de fide, quæ per Ecclesiam pro ereticis reprobatæ sunt. Sicut manifestum est de Papia Hie-colitano Episcopo, de Victorino Pictaviensi, de Irenæo gdunensi, de beato Cypriano, de Origene, de Tertulliano, multis aliis, quos constat in fide errasse, & opiniones illo-m pro hæreticis damnatas, cum tamen ipsi habeantur in ca-e sanctorum. Hic tamen altiore opus est spiritu, qui diiu-et atque discernat, qui videlicet non ex hominibus, nec ex ne & sanguine, sed desuper datus sit à patre luminum: de enim sine ejus lumine nemo rite quicquam effari po-e, lumen autem illud est verbum Dei, per quod omnia facta t, illuminans omnem hominem venientem in hunc mun-m, dans illis potestatem filios Dei fieri, quotquot recepe-t, & crediderunt ei: neque vero alius est qui possit enarra-e uæ sunt Dei, nisi proprium ipsius verbum: quis enim alius novit sensum Domini? aut quis alius consil arius factus nisi filius Dei verbum Patris? De hoc nunc mox dicturi su-m, si propheticam Theologiam prius absolverimus.

De Theologia Prophetica. CAP. XCIX.

QVemadmodum Prophetia est sermo Prophetarum, sic Theologia non est aliud, quam traditio Theologorum, est, cum Deo loquentium: neque enim qui Prophetiam uam memoraverit, sive interpretari noverit, is protinus pheta est, sed ille, qui in divinis cum scientia pietatis, ute ac sanctitate est præditus, qui cum Deo loquitur,

& in lege ejus meditatur die ac nocte: sic namque Ioannes a
thor Apocalypsis, in literis Dionysii nominatus est Theol
gus, à divina scilicet locutione, quibus dixit ipsa veritas: q
vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit: quod ve
bum non ad contentiosos Theosophistas dictum est, sed
veros Theologos, ad Apostolos, ad Evangelistas ad nunci
verbi Dei, qui dicunt: non audeo aliquid loqui, quod per
non efficit Christus. Horum itaque Theologorum de fide
pietate sanctæ traditiones, theologica sunt: horum dictis a
scriptis creditur, tanquam fundatis, non in contentionib
syllogismorum, aut opinionibus hominum, sed in doctri
sana (ut ait Paulus) divinitus inspirata: non Philosophor
more dividendo, definiendo, componendo, speculando
quisita, sed essentiali quodam divinitatis contactu, per clar
in ipso divino lumine visionem comprehensa: cujus visio
plures admodum species in sacra Scriptura deprehendim
juxta Prophetarum diversas recipiendi dispositiones: n
quosdam legimus Deum sive Angelos in forma hominis
disse, alios in forma ignis, alios in forma aeris ac venti, al
in forma fluvii & aquæ, alios in forma volucrum, alios in fo
ma lapidum preciosorum & metallorum, alios in forma li
rarum ac characterum aut manus scribentis, alios in son
vocis, alios in somniis, alios in spiritu quodam habitante in
se, alios in energia intellectus: quocirca Scriptura sacra pr
phetas omnes videntes vocat. Sic legimus: Visio Isaiæ, vi
Ieremiæ, visio Ezechielis, & reliquorū. Et in nova lege Io
nes ait. Fui in spiritu, in illa dominica die, in qua subvect
vidi thronum Dei. Et Paulus testatur, se vidisse quæ non li
homini loqui. atque hic intuitus à plerisque raptus voca
sive extasis, sive mors spiritualis: fit enim tunc separatio qu
dam animæ à corpore, sed non corporis ab anima: De h
morte dictum est: Deum non videbit homo & vivet. Et ali
Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Et c
rius adhuc per Apostolos expressa est, ubi ait: Mortui estis,
vita vestra abscondita est cum Christo. hac igitur mortem
oportet, quicunque ingredi cupit ad propheticæ Theolog
penetralia. Hujus autem tam Deificæ visionis duplex est i
tuitus: Vnus quo videtur Deus facie ad faciem, atque tu
vident Prophetæ (quod ait Paulus) quæ non licet homini l
qui atque quę nulla nec hominum nec angelorum lingua p
tens est exprimere, nec calamus reserare. Est siquidem q
dam divinæ essentiæ contactus & unio, & sine omni imagi

& sin-

similitudine puri, & separati intellectus illustratio: ideoq; etpretantur hanc Theologi visionem meridionalem, sicuti iis late differunt Augustinus super Genesim, & Origenes ntra Celsum. Alter intuitus est, quo videntur posteriora ei, quando videlicet claro intuitu intelliguntur creaturæ, æ sunt creatoris posteriora & effectus, per quarum cogninem cognoscitur creator opifex, & prima causa agens onia, sicut ait Sapiens: A magnitudine speciei, & creaturæ, terit cognosci eorum creator. Et Paulus de eodem inquit: visibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta cognoscun-, quin & apud Peripateticos usitatus dicendi modus est, ut guentes ab effectibus ad causas, dicantur arguere à posteri. Vtraque hac visione fruebatur Moyses, testantibus id sas literis. Nam de priore legimus, quia vidit Moyses Domim facie ad faciem: de altera legimus illi dictum à Domino: debis posteriora mea. & juxta hanc posteriorum visionem ndidit Moyses legem, & instituit sacrificia, & cæremonias, ædificavit arcam, cæteraque mysteria ad ipsius universi exratissimum exemplar, omniaque Dei hæc & naturæ open secreta in illis complexus est. atque hæc visio rursus biiam incedit: nam aut creaturas in ipso Deo intuetur, & vour à Theologis visio matutina, aut Deum ipsum conspicit creaturis, & vocatur visio vespertina. Est præterea alia quęm prophetica visio, videlicet quæ in somniis fit, sicut legiis apud Matthæum, quia apparuit angelus Dei in somniis eph: & alibi: quia Magi adorato Christo in somniis admoi sunt, ut per aliam viam reverterentur in regionem suam: nt & in veteri Testamento multa illius exempla, qualis deque sit hæc visio, exponit ipse Iob, ubi dicit: In horrore vinis nocturnæ, quando cadit sopor super homines, & dorunt in lectulo, tunc aperit aures, & erudiens instruit eos diplina. Et hæc tanquam quarta visionum species, vocatur cturna. Sunt adhuc alia duo prophetiæ genera, unum quod pressa voce recipitur, quo genere illustrati, & docti fuerunt yses in monte Sinai, Abraham, Iacob, Samuel, & plerique i veteris legis prophetæ: in nova autem lege Apostoli & risti discipuli omnes, viva & vera voce à Christo edocti erunt. Alterũ genus prophetiæ fit agitatione spiritus, quan videlicet anima à numine aliquo correpta, illi tunc anne, & ab animali homine abstracta, & ab eo sapienti & cognine ultra humanum ingenium & vires repletur, quæ quidẽ rreptio provenit, non solum ab angelico numine, sed non-

nunquam etiam à Spiritu Domini, ficut legitur de Saul, qu
insiluit in eum Spiritus Domini & prophetavit, & mutat
est in virum alterũ, & numeratus inter prophetas. Et in Ac
Apostol. Spiritus S. insiluit in baptizatos in flamma ignis. at
hic Spiritus sæpe et corripit homines peccatis obnoxios. qu
multi Gentilium vates, ut Cassandra, Helenus, Chalchas, A
phiareus, Tiresia, Mopsus, Amphilochus, Polybius, Corint
Item Galanus Indus, Socrates, Diotima, Anaximander, E
menides Cretensis: Item Magi Persarũ & Asiatici Brachma
Æthiopum gymnosophistæ & Memphitici vates: Gallor
Druides, & Sybillæ eo ipso excelluerunt. Ad quam quidẽ P
pheticam spiritus correptionem nonnunquam præviæ qu
dam cæremonię, & officii authoritas, sacrorumq; commu
plurimum præstant: sicuti de Balaam exemplificat Scriptu
Et alibi de applicatione ephod, & Euangelista testatur de C
pha, quia prophetavit, cum esset Pontifex anni illius. Atq; h
Hebræorum Mecubales etiam prophetandi artificium co
mentari ausi sunt. Transeo quæ circa ista Hebræorum The
logi de triginta duabus semitis intelligentiæ profunda co
templatione tractant, & quæ August. de gradibus tetigit.
bertus de receptionibus formarum, quarum ille septem m
dos refert in somniis, & totidem in vigilia apparitiones.
quibus unum hoc duntaxat admonemus considerandũ: N
semper divina numina prophetis forinsecus occurrere in c
spectum aut colloquium, sed sæpissime illa intrinsecus cau
ri, cum videlicet mens Prophetę divinum lumen concipit, e
jus illustratio effusa radiis suis per singula media, usque in h
crassum corpus, et sensus ipsos suæ felicitatis reddit parti
pes, & ex intellecto per rationem & imaginationem, ac pass
per totam animam usq; ad sensuum instrumenta intrinsec
progrediens, in illis evadit objectum, ut nox vel lumen,
visio, vel sermo, unumquenque sensuum propria sua con
tione movens: & id quidem multis Prophetis contigit, a
quidem in vigiliis, aliis vero in somniis, Sic legimus apud P
tonem & Proculum de Socrate, illum non solum intelligib
influxu, sed etiam per vocem & colloquium inspiratum fuis
multo tamen facilius hæc in somniis proveniunt. sed de h
hactenus, quin ad propositum nostrum revertamur. Est ita
prophetica theologia, quæ ex intuitiva inspiratione inco
cussum verbum Dei docet. Authoritas autem & argumen
quib. corroboratur illius veritas, non sunt hominum plac
non longi temporis usus, non sapientum excogitata cóm
ta, n

,non sectarũ magnifica decreta, non syllogismi, non enthy-emata, non inductiones, non obligationes, non solubiles onsequentię, sed divina oracula sibi invicem consonantia, in iiversa Ecclesia unanimi ac stabili consensu recepta, mira-lis, prodigiis, portentis, ac omnimoda sanctitate vitæq; dis-imine, ac ipso effusi sanguinis testimonio probata: doctores tẽ hujus propheticæ theologiæ habemus Moysen, Iob, Da-l, Salomonem, & plerosq; alios veteris Testamenti canoni-s scriptores & prophetas. Novi autem Testamẽti doctores bemus Apostolos & Euangelistas, atq; vero hi omnes licet iritu sancto repleti fuerint, omnes tamẽ alicubi veritate de-cerunt, & secundũ quid fuerunt mendaces, non quod scien-r, quod astu aliquid mentiti sint, hoc n. dicere perniciosissi-ium, Atq; Arrii ac Sabellii hæresib. major & periculosior er-r est totius canonicæ scripturæ subvertens authoritatem, in io tamen tã maximo errore fuit olim magnus ille ac sanctus Iieronymus, de reprehensione Petri disputans adversus Au-istinum: dixerat enim Hieronymus, Paulum astu mentitũ. uod si concessum fuerit, & in sacra Scriptura tale menda-im admissum fuerit, mox (ut ait Augustinus) tota sacrarum erarum certitudo corrueret. Cui sic monenti post plures ntradictiones & erroris sui defensiones, tandem agnito er-re, & cognita veritate cessit Hieronymus. Quod ergo dico, cros scriptores secundum quid alicubi fuisse mendaces, in-lligi volo, non sponte errantes, sed aut humanitus lapsos, t mutata Dei sententia deficientes. Sic defecit Moyses, qui pllicitus erat populo Israel, ut educeret eum de Ægypto, & itroduceret in terram promissam, & eduxit quidem de Æ-pto, sed ad terram promissam non perduxit: defecit Ionas, iniviris cladem in quadragesimum diem pronuncians, quæ men dilata est: defecit Helias, prædicens mala ventura die-s Achab, quæ etiam usque in obitum Achab dilata sunt: de-cit Esaias, prædicens mortem Ezechiæ in crastinum, quæ que ad annos xv. prorogata est: defecerunt & alii Prophe-, & ipsorum etiam vaticinia reperiuntur aliquando sublata t suspensa: defecerunt etiam Apostoli & Euangelistæ: de-citPetrus quando reprehensus est à Paulo: defecit Matthęus ando scripsit Christum nondum mortuum: dum lancea la-s ejus aperuit. Verum istic defectus, non est defectus Spiri-s sancti, sed aut defectus prophetæ, non bene percipientis iid suggerat spirit⁹ vel indicet visio, aut ex aliqua mutatione

facta in iis, de quibus vaticinabatur, unde contingit orac
sententiam, aut mutari, aut differri. Hinc contingit omn
prophetas & scriptores in aliquib videri mendaces juxta Sc
pturã dicentem: omnis homo mendax. Solus autem Chris
Deus & homo nunquam repertus est, nec reperietur mend
nec verba ejus mutabuntur aut deficent, qui solus expers m
dacii & erroris, oracula nunquam irritanda protulit, sicu
ipse dixit: cœlum & terra transibunt, verba autem mea n
præteribunt: & quia omnis veritas est per Spiritum sanctu
solus Christus hunc Spiritum sanctum firmiter possidet,
nunquam dimittetur ab eo, sed requiescit in illo. Non sic
de aliis: nam venit Spiritus super Moysen, sed in percussio
petræ ablatus fuit. Venit super Aaron, sed in peccato vituli
cessit: Venit super Mariam sororem illorum, sed in murmu
tione contra Moysen reliquit illam: Venit super Saulum, D
vid, Salomonem, Esaiam, & reliquos, sed non requievit in
lis. Neque vero prophetæ semper sunt prophetæ sive viden
prævidentesque, neque habitus continuus est prophetia,
donum, & passio, & spiritus transiens, & cum nullus sit,
non peccet, nullus est à quo non recedat spiritus, aut ad te
pus saltem relinquat, nisi à solo filio Dei Iesu Christo, de q
ideo dictum fuit ad Ioannem: super quem videris spirit
descendentem & manentem in eo, hic est filius Dei, qui bap
zat in Spiritu sancto, potens illum etiam aliis impartiri. Vnc
quemadmodum ait Symonides: solus Deus habet hunc h
norem, quod sit metaphysicus: ita & nos vere dicere pote
mus: Solus Christus habet hunc honorem, quod sit Theol
gus. neque tamen propterea quis putet, veteris Testame
scripturas post natum ex illis divino partu Christi Euang
lium, idcirco tanquam effœtas & mortuas: vivunt enim se
per summa in authoritate: ex illis Apostoli sua probârunt d
gmata, & sine illarum testimonio loquuti sunt nihil, ad il
nos remittit ipse Christus scrutandas, cujus Euangelium sc
pturas illas non solvit, sed adimplevit usque ad minimum j
ta & apicem. Sed de hoc latius differemus inferius. Illud
huc advertendum est etiam, ipsam sacram Scripturam mul
voluminibus suis deficere, quod ex ea ipsa facile convincit
Nam Moyses citat libros bellorum domini, & Iosue libr
Iustorum, Hester libros memorabilium, & Machabæorum
ber citat libros sanctos de Spartiatis, & Paralipomenon co
memorat libros lamentationum, libros Samuelis videntis
bros Nathan, Gad, Semeiæ, Haddo, Ahiæ Silonitis, & Iesu f
Hamm

mmoni prophetarum. Citat Judas in Epistola Canonica li-
:m Henoch. Citatur à fide dignis liber Abrahæ patriarchæ,
omnes periere & nusquam sunt. Jam verò & qui habentur
nanibus, non omnes æqua lance recepti sunt. Nam Diony-
Evangelium Bartholomæi, & Hieronymus meminit Ev-
gelium secundum Nazareos, & Lucas in præfatione Evan-
ii sui plures ait Evangelium scribere aggressos, quæ omnia
ierunt & amplius non sunt, & plura illorum, quia ab Hæ-
cis depravata sunt, aut incertis authoribus invulgata, nec à
ribus recepta sunt, nec ab Ecclesia approbata. Taceo in-
m Pseudoprophetas, qui subintroierunt propter vanam
riam prophetantes, quæ Spiritus sanctus non suggessit, sed
udita quædam mendacia, quæ non sunt de veritate Scri-
ræ, nec ad unitatem spiritus, nec ad pacem Ecclesiæ, sectas
oducunt, & quasi Dei Consiliarios sese procaci temerita-
onstituentes, audent testamentum Domini assumere per
uum & scribere vaticinia & Evangelia, quæ omnia aut hæ-
ca sunt, aut apocrypha, nec sacro Canoni inserta, quemad-
dum de Apostolorum Canonibus manifestum est. Sed i-
Salomonis Cantica in sacro Hebræorum Canone inserta
fuerunt, nisi prius castigata & comprobata ab Esaia Pro-
ta. Jam ex his facilè patet quomodo ipsa etiam vera Theo-
cia, sacra videlicet Scriptura, multis voluminibus suis pri-
a & quodammodo manca videri posset, ac pauci admodum
nultis veri ac certi supersit, qui tanquam libri vitæ sacrum
Canonem constituant.

De verbo Dei. CAP. C.

IN audistis modò quàm sint omnes disciplinæ ambiguæ,
quàm bisulcatæ, quàm incertæ, quàm plenæ periculo, ut
ntum ex ipsis est, nescire cogamur ubinam quiescat veri-
etiam in Theologia, nisi sit, qui habeat clavem scientiæ &
retionis, (clausum enim est veritatis armarium, variisque
luctum mysteriis, atque ipsis etiam sapientibus & sanctis
clusum) qua ad tantum, tam incomprehensum thesaurum
is pateretur ingressus. Clavis autem hæc sola est, nec quic-
m aliud quàm verbum Dei, hoc solum discernit omnem
speciemque verborum, & quis sermo ex arte sophistica
iat, non veritatem, sed ejus quandam præferens imagi-
: & quis sermo veritatem non in specie & in fuco, sed in
& ratione possideat, dijudicat, in ipso omnis ars malitiæ
endaciorum superatur, neque argumentationes, neque

Syllogismi, neq; ullæ sophismatum versutiæ contra ipsum
re possunt. Qui illi non acquiescit, vel ab illo dissentit, is, ut
quit Paulus, superbus est, nihil sciens. Igitur ad ipsum verb
Dei oportet nos omnes scientiarum discip'inas & opinion
tanquam ad Lydium lapidem aurum examinare, atque i
mnibus eo ceu ad solidissimam petram confugere, atque e
solo omnium rerum veritatem venari, ac de omnibus disci
nis, de omnium opinionibus & commentis judicare. Qu
cunque enim, ut ait Gregorius, ab eo authoritatem non
bet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur: hujus au
verbi scientiam, nulla schola philosophorũ, nec quorumcu
scholasticorum gymnasia nobis tradidêre, sed solus Deus
Jesus Christus per Spiritum S in illis Scripturis, quæ Can
cæ vocantur, quibus juxta divinum præceptum nihil ad
licet, nihilque detrahere. Quisquis enim etiam si Angelu
cœlo id egerit, anathema est, & à lege Domini maledictus
Hujus Scripturæ tanta majestas est, tanta energia, ut nulla
terna commentaria, nullas humanas, nec angelicas glossas
tiatur: nec tanquam cerea ad humanorum ingeniorum
cita se flecti permittat, nec more humanarũ fabularum in
rios sensus se tanquam Proteus aliquis poëticus transfor
ri, aut transfundi patiatur, sed sibi ipsi sufficiens, seipsum
ponit & interpretatur: & omnes judicans, à nullo judica
Major enim est ejus authoritas, ut ait August. quàm omnis
mani ingenii perspicacitas, unum enim constantem, sim
cem, & sanctum sensum habet, quo solo constat veritas,
solo pugnatur & vincitur. Cæteri verò extra hunc sensus
rales, mystici, cosmologici, typici, anagogici, tropologic
allegorici, quibus plerique illam variis ac peregrinis color
depingunt, docere quidem nos & persuadere ad plebis æ
cationem rectè, & verè aliqua possunt, verùm ad autho
tem verbi Dei confirmandum probare aliquid vel impug
sive reprobare non possunt. Nam adducat quis in certa
horum aliquem sensum, citet etiam ejus quantumcunque
vem authorem, citet interpretem, citet glossam, citet exp
tionem quorumlibet sanctorum Patrum, non ita nos ads
gunt, quin liceat reluctari. Ex litera autem Scripturæ, ex i
ductu & ordine vincula nectuntur, quæ nemo perrump
nemo evadere potest, quin omnes argumentationum m
nas elidens ac dissipans, dicere ac fateri compellat, quin
tus Dei est, quin nunquam sic locutus est homo, quia no
Scribæ & Pharisæi loquitur, sed ut potestatem habens.

ò authores divinitus inſpirati canonem nobis ſaluberrima horitate fecerunt, cujus ea magnificentia eſt, ut cuncta ei damus oportet, & quicquid pronunciaverit & docuerit, abſque ulla retractione firmum & ſanctum teneatur. Sic ehoc loquutus eſt Auguſtinus ſe ſolum eis libris, qui caiici appellantur, hunc honorem deferre, ut nullum ſcriptoa eorum erraſſe firmiſſimè credat. Cæteris autem quanta t doctrina ſanctitateque polleant, ſe nolle credere, niſi evicti ratione ex divinis literis, quòd à verò non abhorreat, uadeant. Ad has nos relegat Chriſtus, docens ut ſcruremur ipturas. Ex illis jubet nos Apoſtolus omnia probare, ut temus quæ bona ſunt, atque probare ſpiritus utrum ex Deo ; ac in illis potentem eſſe de omnibus rationem reddere, ontradicentes redarguere, & ſic ſpirituales effecti, omnia dicemus, à nullo dijudicemur. Harum autem Scriptura- (dico Canonicarum) veritas & intelligentia à ſola Dei rentis authoritate depēndet, quæ non ullo ſenſuum judicio, a ratione diſcurrente, nullo Syllogiſmo demonſtranre, a ſcientia, nulla ſpeculatione, nulla contemplatione, nulenique humanis viribus comprehendi poteſt, niſi ſola fin Jeſum Chriſtum, à Deo Patre per Spiritum S. in anin noſtram transfuſa. Quę rantò quidem ſuperior eſt atque ilior omni humanarum ſcientiarum crudelitate, quantò is ipſe hominibus eſt ſublimior & veracior, ſed quid vera- ? Imò ſolus Deus verax, omnis homo mendax: omne ir, quod ex hac veritate non eſt, error eſt, ſicut quod ex fide eſt, peccatum eſt. Deus enim ſolus fontem veritaris cont, à quo haurire neceſſe eſt qui vera dogmara cupit, cùm a ſit nec haberi poſſit de ſectetis naturæ, de ſubſrantiis ſetis, deque ipſorum authore Deo ſcientia, niſi divinitùs reta: divina enim humanis viribus non tanguntur, & natu quovis momenro ſenſum effugiunt, quo fit ut quam nos is ſcientiam putamus, is error ſit & falſitas, quod ita Eſaias ropetat Chaldæorum Philoſophis & ſapientibus, ad eos ns: Sapientia tua & ſcientia tua ea ipſa decepit te, defeciſti uititudine adinventionum tuarum. Cavet ſumma vigia Grammaticus, ne quid peccet in ſermone, incultumque rbarum verbum proferat, vitæ autem ſordes atque pec- interim conremnit: ſimiliter & Poëta mavult vita claure, quam carmine, & Hiſtoricus Regum & populorum geemporumque ſeries, litetis & memoriæ mandat, propriæ nullam tenet rationem: & ſi teneat, nolit, pudétve confiteri.

fiteri. Rhetor plus horret orationis inelegantiam, quàm v
deformitatem. Dialecticus mavult manifestam veritatem
negare, quàm ab adversario una Syllogistica conclusion
discedere. Arithmetici & Geometræ omnia numerant
metiuntur, animæ autem & vitæ numeros mensurasque
gligunt. Musici quoque sonos atque cantus tractant. cont
ptis moribus, animique dissonantiis, ejusmodi Diogene
nopeus citabat, qui lyræ chordas ad harmoniam congru
ptitarent, animi autem mores inconcinnos & incompo
habuissent. Lustrant cœlos & sydera Astrologi, & quid
turum sit in mundo, prædivinantur alii: quæ autem sibi
quotidiè præsentia imminent, non attendunt. Cosmim
notitiam dant terrarum, formas montium, cursus flumin
limites provinciarum: cæterum neque meliorem homi
faciunt, neque saniorem. Philosophi rerum causas & pri
pia magna jactantia investigant, ipsum autem Deum or
um Creatorem negligunt, & ignorant. Inter Principes &
gistratus nulla est pax, & alter in alterius exitium ducitur
compendio. Curant ægrotorum corpora Medici, & pro
negligunt animas. Juristæ humanarum legum observan
mi, divina præcepta transgrediuntur, quo circa Prove
cessit: Nec Medicum benè vivere, nec Juristam benè m
quòd Medici genus hominum sint intemperantissimum,
ristæ autem omnium qui vivunt nequissimi, atque, quod
tinuè videmus, & unus illorum non infimæ famæ Baldu
ris interpres testatur, subitanea morte frequenter extingu
tur. Theologi autem Dei mandata, sacraque dogmata n
clamando prædicant, vivendo autem longè destituunt,
luntque Dei cognitores videri, quàm esse amatores. Nu
gitur qui cætera novit omnia rectè loqui & scribere, ca
nisque vires, sæculorum vices, argumentandi rationes,
tionisque ornatus, rhetoricosque colores, & multarum re
memoriam teneat, numerorum proportiones atque so
vocum omnium harmoniam, saltationumque modos, q
titatum omnium mensuras, radiorum omnium inflexus
que reflexus, terræ marisque situs, ac magnitudinis ædifi
rum omnium, machinarumque varias structuras, bello
certamina, arvorum cultus, animalium capturas, pastion
sagimina, & omnem speciem rusticationis, omnem mech
carum artium, & opificum industriam, picturam, statuar
fusoriam, fabrilem, institoriam, & navigatoriam, astro
cursus atque in hæc inferiora influxus, fatorumque inge
sas

prædictiones, & quæcunque futurorum occultorumque nacula, & inexpugnabilia magicarum artium portenta, lusquam magica, cabalistica, arcana, rerumque omnium uralium causas, transcendentiumque altissimas sedes & uras, morum censuras, Reipublicæ varias administratio-, domesticasque disciplinas, remedia morborum, medica-um vires, i lorumque agnitionem & mixtiones, obsonio-que latissimos apparatus, vertere rerum species & ex o-bus elicere mundi spiritum: Sciat etiam utraque jura ad-cationumque forenses tragœdias, & sanctorum Patrum de divinis traditiones, is inquam, qui hæc & si qua reliqua omnia norit, tamen nihil scit, nisi sciat voluntatem verbi, & fecerit illam: qui omnia didicit, & hoc non didicit, fru-didicit, frustrà scit omnia. In divino verbo via, in illo nor-est, in illo meta est, quò tendere oportet qui nolit errare & tatem attingere, omnes reliquæ scientiæ tempori & obli-i subjectæ sunt, quin non solum hæ scientiæ & artes, sed teræ, & characteres, & linguæ, quibus utimur, peribunt, surgent al æ, & fortasse jam sæpiùs extinctæ fuerunt, & us iterum resurrexerunt. Neque ipsa ortographiæ ratio er eadem fuit, nec similis apud omnes, vel eodem sæcu-& Latinæ linguæ genuina pronunciatio hodie nusquam prisci Hebræorum characteres perierunt, & non est eo-memoria, sed quos novos adinvenit Esdras: & lingua eo-à Chaldæis corrupta, quod omnibus ferè linguis conti-t nulla hodie sit, quæ suam antiquitatem agnoscat, vel in-gat, subnascentibus vicissim novis vocabulis, deiectisque tibus, illisque porrò rursum restitutis: adeò nihil stabile, diuturnum. Denique Terentiana sententia est, nihil esse dictum, quod non sit dictum prius, ita fortè nec factum, l non sit factum prius, quin & bombardam, cujus recens nanorum inventum putant ferè omnes, nonnulli (inter est Volaterranus) prisco ævo usitatam fuisse, vel ex Vir-versiculis convincere volunt:

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iovis, & sonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic invectus equis, & lampada quassans
Per Graium populos, mediaq; per Elidis urbem
Ibat ovans, divumq; sibi poscebat honorem
Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
Aëre & quadrupedum cursu simularet equorum.

onne de hoc locutus est Eccles. inquiens: Quid est, quod fuit

fuit ipſum quod factum eſt? Ipſum quod faciendum eſt? N
hil ſub Sole novum, nec valet quiſquam dicere: Ecce hoc
cens eſt, jam enim præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante n
non eſt priorum memoria, ſed nec eorum, quæ poſtea fut
ſunt, erit recordatio apud eos, qui futuri ſunt in noviſſimo.
paulò inferius ait: Moritur doctus ſimul & indoctus, quid
gò hîc dicemus? niſi quia omnes ſcientiæ & artes oblivion
morti ſubjiciuntur, nec perpetuò manebunt in anima, ſed
cum morte tranſibunt in mortem, dicente Chriſto: Qui
mnis plantatio quam non plantavit pater cœleſtis, eradica
tur, & in ignem æternum mittetur, tantum abeſt ut ſcien
conducat immortalitati, ſolùm autem Verbum Dei mane
æternum. Cujus quidem cognitio nobis tam neceſſaria eſt
qui contempſerit, qui neglexerit, qui non audierit (teſte ip
met verbo in Scripturis ſacris) inducet ſuper illum Deus n
ledictionem, & perditionem, & judicium æternum. Non
ergo, ut putetis ipſum ad ſolos Theologos pertinere, ſed ad
mnem hominem, omnes ad ejus cognitionem pro data
capacitatis gratia, obligari, & ab illo ne feſtucam diſced
dum. Hinc in veteri lege præcipitur: Erunt verba hæc in c
de tuo, cunctis diebus vitæ tuæ, & narrabis, & mandabis e
liis tuis, & nepotibus cuſtodire & facere ea, meditaberis
ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens ac c
ſurgens, & ligabis ea tanquam ſignum in manu tua, erunt
& movebuntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limin
oſtiis domus tuæ. Sic Joſue legit omnia verba, & cuncta c
ſcripta fuerant in legis volumine, coram omni multitudi
mulieribus & parvulis, & advenis. Et Eſdras attulit librum
gis coram omni multitudine virorum & mulierum, cunc
que qui poterant intelligere, & legit in eo apertè in platea.
Chriſtus jubet Evangelium ſuum prædicari omni creatu
per univerſum orbem terrarum, idque non in tenebris, no
aurem, non clanculariè, non in cubiculis, non ad aliquo
gregatos Magiſtros & Scribas, ſed palàm, in lumine, ſuper
cta, ad populum, ad turbas. Sic enim ait ad Apoſtolos: Q
vobis dico, omnibus dico, quod dico vobis in tenebris, di
in lumine, & quod in aurem auditis, prædicate ſuper recta
Petrus in Actis ait: Præcepit nobis prædicare populo. Et P
lus jubet educari pueros in inſtitutione, & admonitione C
ſti, quin ipſe Chriſtus increpavit diſcipulos, prohibentes
vulos ad illum accedere, & quorum ſimplicitatem, & hu
litatem, ut nullis pravis opinionibus præventum, nec ullis
m.

is scientiis inflatum habentes animum, divinorum ver-m auditori adeò necessariam esse docet, ut nisi quis sic-rvulus effectus sit, omninò ineptus sit regno Dei. Hinc ysostomus in quadam Homilia vult, pueros præcipuè di-literis occupari debere, quin etiam domi, atque priva-viros, cum uxoribus & liberis invicem de sacris literis di-re: ac ultrò citroque, & ferre, & inquirere sententiam. Nicena Synodus Decretis suis cavit, ne quis è numero istianorum sacris Bibliorum libris careret. Scitote ergò nihil esse in sacris literis tam arduum, tam profundum, difficilè, tam absconditum, tam sanctum, quod ad omnes i fideles non pertineat: quin tota ipsa Theologia omni-idelibus communis esse debet, unicuique autem secun-capacitatem & mensuram donationis Spiritus S. Boni e doctoris est, unicuique secundùm id quod confert, tum capere potest, distribuere, illi quidem in lacte, alteri n in solido cibo, neminem necessariæ veritatis pastu de-are.

De Scientiarum Magistris. CAP. CI.

ndem ut me aliquando recolligam, audistis ex his, quæ initio hucusque dicta sunt, nihil aliud esse scientias & te, quàm hominum traditiones, à nobis bona in illos cre-ite receptas, easque omnes constare non nisi ex rebus bs & opinionibus, per apparentes demonstrationes: esse-mnes non tam incertas, quàm fallaces, quàm simul et-pias: quocirca credere omninò impium est, illas posse aliquam divinitatis adferre beatitudinem. Gentium lim superstitio erat, qui rerum inventores, & quos sci-vel arte aliqua præstare reliquis intuebantur, eos divinis ibus venerabantur, atque in Deorum suorum refere-umerum, templa, aras, & simulacra illis dedicantes, & iis imaginibus eos colentes. Quemadmodum Vulca-ud Ægyptios, cùm esset primus Philosophus, & natu-cipia in ignem referret, ipse deinceps pro igne cultus : Æsculapius (ut ait Celsus) quia rudem adhuc medici-aulò subtiliùs exercuisset, in Deorum numerum ob id us est. Atque hæc est illa, nec ulla alia scientiarum dei-, quam antiquus ille serpens, hujusmodi Deorum arti-imis parentibus pollicebatur, inquiens: Eritis sicut dii, s bonum & malum. In hoc serpente glorietur, qui glo-riatur

riatur in scientia. Nemo siquidem possidere poterit scien
nisi favore serpentis, cujus dogmata non nisi præstigia su
finis semper malus est, ut etiam apud vulgus in Prover
cesserit: Omnes scientes insanire. cui adstipulatur etiam
dicens: Nullam magnam esse scientiam absque mixtu
mentiæ. Ipseque Augustinus testatur, multos sciendi de
rio amisisse sensum. Nulla res Christianæ religioni atque
tam repugnat, quàm scientia, minusq; se invicem compa
tur. Scimus enim ex Ecclesiasticis historiis, etiam experi
ipsa edocti, quomodo invalescente fide Christi, ceciderin
entiæ, ita quòd maxima, & potior earum pars penitùs pe
nam magicæ illæ potentissimæ artes sic abierunt, ut ne ve
supersint: è tot Philosophorum sectis vix una restitit Peri
tica, nec ea quidem integra. Neque verò unquam meliu
buit, securiusque quievit Ecclesia, quàm dum scientiæ il
mnes in arctum deductæ erant, cùm Grammatica non
nisi apud unum Alexandrum Gallum, Dialecticæ præesse
trus Hispanus, Rhetoricæ sufficeret Laurentius Aquile
historiis fasciculus temporum satisfaceret, pro Mathem
disciplinis Computus Ecclesiasticus, reliquis omnibus
satis esset Isidorus Nunc verò ubi linguarum peritia, di
ornatus, & authorum numerus reviviscunt, invalescu
scientiæ, turbatur Ecclesiæ tranquillitas, & novæ insu
hæreses. Neque verò est ullum hominum genus suscipi
Christianæ doctrinæ minus idoneum, quam qui scienti
opinionibus mentem jam imbutam habent. Hi enim ta
tinaces & obstinati in suis opinionibus sunt, ut Spiritui S
lum locum relinquant, ac propriis viribus proprioque
nio sic innituntur atque confidunt, ut nulli veritati c
nec admittant, nisi quam syllogisticis rationibus possun
dere: quæ autem propriis viribus & industria investigar
intelligere nequeunt, rident atque aspernantur. Ideoq;
stus abscondit hanc à sapientib. & prudentibus, & revel
parvulis, qui videl. sunt pauperes spiritu, nullos scient
thesauros possidétes, qui sunt mundi corde, nullis scient
opinionibus inquinari, qui sunt pacifici, non sectatore
contentiosi, nec rixosis Syllogismis veritatem expugna
qui persecutionem patiuntur propter veritatem & just
Sic Athenis olim Socrates veneno sublatus, Anaxagor
mo supplicio adjudicatus, Diagoras capitis libello acc
sed ille instantem necem celeri fuga evasit. Inter Hebra
etiam Prophetas, Esaias in partes dissectus, Hieremias

obrutus, Ezechias cæsus, Daniel ad bestias damnatus, A-
; fustè occisus, Micheas in precipitium datus, Zacharias a-
aram trucidatus, Helias ab Jezabele persecutus, quæ & i-
plurimos occidit Prophetas: Quin & sanctus ille Patriar-
Abraham in Chaldaicam fornacem proiectus: Sic & Chri-
Apostoli, infinitique Martyres divinitatis Christi testes
tiplicibus tormentis occisi sunt. Omnes autem isti non a-
x causa, quàm quòd isti sanctius de Deo sentirent, quàm
mundi sapientes. Ecce hi qui sic in paupertate spiritus, pu-
e cordis, & pace conscientiæ pa vuli, & humiles sunt, pa-
etiam sanguinem pro veritate effundere, hi inquam sunt
bus solis datur illa vera & deificans sapientia, quæ nos in
rum beatorū choros referr, ac in similes beatos deos transf-
nat. Sicut hæc nos clarè docet Christus, inquiens: Beati
peres spiritu, quoniam eorum est regnum Dei Beati mun-
orde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoni-
filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur
pter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
iùs est ergò & utiliùs idiotas, & nihil omninò scientes exi-
e, & per fidem, & per charitatem credere, & proximum
Deo, quàm per subtilitates scientiarum elatos & super-
tes cadere in possessionem serpentis. Sic legimus in Evan-
is, quomodo Christus ab idiotis, à rudi plebecula, & sim-
i populorum turba susceptus est, qui à principibus Sacer-
um, à legisperitis, à Scribis, à Magistris & Rabbinis respue-
ur, condemnabatur, & ad mortem usque persecutus est:
c & Christus ipse Apostolos suos non Rabbinos, non scri-
, non Magistros, nec Sacerdotes elegit, sed è rudi vulgo i-
tas, omnis literaturæ expertes, inscios & asinos.

Ad Encomium asini Digressio. CAP. CII.

Sed ne quis me calumnietur, quòd Apostolos vocârim asi-
os, ipsius asini mysteria paululùm quidem, sed non extra
positum digredientes, paucis explicabimus. Hunc enim
bræorum Doctores fortitudinis ac robotis excelsi, patien-
ique & clementiæ symbolum esse exponunt, ejusque influ-
à sephiroth, quod hochma, hoc est, sapientia dicitur, de-
dere. Ejus namque conditiones sapientiæ discipulo neces-
æ maximæ sunt, vivit enim exiguo pabulo, eoque quali-
que contentus, tolerantissimus penuriæ, famis, laboris,
garum, negligentiæ, omnisq; persecutionis patientissimus,
plicissimi ac pauperrimi spiritus, ut ne inter lactucas &

carduos discernere sciat: corde innocenti ac mundo, ac
carens, cum omnibus animantibus pacem habens, omnib
oneribus patienter dorsum supponens, in quorum remun
tionem caret pediculis, raro morbis afficitur, tardiusq; qu
ullum armentum deficit. Plurima, inquit Columella, & ne
saria opera supra portionem respondent, cùm & facilem
ram aratro proscindat, & non minimo pondere vehicula
hat. Jam verò molarum & conficiendi frumenti penè so
n:s est hujus pecoris labor, omne rus tam necessarium ins
mentum desiderat asellum, qui pleraque utensilia & vehe
urbem, & reportare collo vel dorso commodè potest. In
gurio etiam quàm salutaris nuncius sit asinus, testatur V
rius de C Mario, qui olim Austri & Aquilonis domitor, t
dem patriæ hostis declaratus, & à Sylla persequutus, consu
re ac duce asino Syllæ minas evasit, asinum authorem fuga
salutis habuit. Jamque etiam in veteri lege sic asinum De
pse honoravit, ut cùm juberet omne primogenitum occid
sacrificium, solis asinis cum hominibus pepercit, videlicet p
mittens hominem precio redimi, & pro asino ovem comn
tari: hunc, quæ constans fama est, Christus suæ nativitatis
stem esse voluit, in hoc è manibus Herodis salvari voluit,
que ipse asinus etiam contactu corporis Christi consecrat
crucisque signaculo insignitus: nam Christus ipse pro rede
ptione humani generis triumphaturus ascendens in Hieru
lem, testibus Evangelistis, hunc vectorem conscendit, si
magno mysterio per Zachariæ oraculum prædictum fuit.
ipse electorum pater Abraham asinis tantùm equitasse legi
ut non inane sit illud apud vulgus vetus Proverbium, quo
citur, Asinum portare mysteria. Quo nunc ego vos egreg
illos scientiarum Professores, quinimo Cumanos asinos
monitos volo, quod nisi humanarum scientiarum depo
sarcinis, ac leonina illa (non quidem à leone illo de tribu Ju
sed ab illo, qui circuit rugiens & quærens quem devoret) n
tuata pelle exuta, in nudos & puros asinos redieritis, esse
portandis divinæ sapientiæ mysteriis omninò penitusque
utiles: neque verò Apulejus ille Megarensis ad Isidis sa
mysteria unquam admissus fuisset, ni prius è Philosopho v
sus fuisset in asinum. Legimus diversorum animantium mi
cula elephantem Græcos pinxisse characteres, eundem eti
Aristophani Grammatico rivalem Stephanopolidem puell
adamasse tradit Plutarchus: quin & draconem adamasse pu
lam Ætholidem apud eundem authorem legimus: eundem

i

suum servasse nutritium, & ad agnitam vocem accurrisse multis creditum est. Et apud Plinium legimus, aspidem ad mensam cujusdam quotidie venire solitam, cùm sensisset ab catulorum suorum hospitis filium interemptum, in violati hospitii pœnam necem intulisse catulo, nec posteà præ pudore in tectum id reversam. Recenset idem pantheram eductos à foveo catulos retulisse homini gratias, & ex solitudines eductum in viam publicam restituisse. Jam vero Cyrum à cane, & Romanæ urbis conditores à lupa nutritos, cùm essent expositi, celebratum est. Transeo delphinorum miracula, & leonum agnita beneficia, relatásque gratias. Taceo ursam Dauniam, ac bovem Tarentinum a Pythagora mansuefactos, horumque similia permulta: sed quod omnia prodigiorum vincit admirationem, Ammonius Alexandrinus, summus suo tempore Philosophus, D. Origenis & Porphyrii præceptor, asinum sapientiæ auditorem illis condiscipulum habuisse legitur: quin etiam ex sacra Bibliorum historia scimus asinum aliquando prophetico spiritu donatum. Nam cùm Balaam vir sciens & Propheta exiret, ut malediceret populo Israël, Angelum Domini non vidit, vidit autem asinus, & humana voce ad sessorem Balaam locutus est. Sic insinum sæpissimè videt simplex & rudis idiota, quæ videre non potest depravatus humanis scientiis scholasticus Doctor. Nonne Samson in maxilla asini, in mandibula pulli asinarum percussit & delevit viros Philistæorum? sitiensque rogavit Dominum, qui aperuit molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt aquæ vivæ, quibus haustis refocillati sunt spiritus & vires ejus? Nonne Christus in bucca asinorum suorum simplicium & rudium idiotarum Apostolorum & discipulorum suorum vicit & percussit omnes Philosophos gentium & legisperitos Judæorum, omnemque humanam sapientiam prostravit atque confecit, propinans nobis ex illorum suorum asinorum maxilla aquas vitæ & sapientiæ æternæ? Jam vero in Ecclesiasticis historiis & sanctorum gestis varia & multa legimus illorum precibus in diversa animalia collata divino munere beneficia: verùm nullum unquam animal à mortuis suscitatum legimus, præter asinum illum, quem B. Germanus Britonum Episcopus in vitam revocavit, quo ingenti miraculo ostensum videtur, asinum ipsum etiam post hanc vitam participare immortalitatis. Ex iis igitur, quæ jam dicta sunt, sole clarius liquet, nullum animal tam esse divi-

nitatis capax, quàm asinum, in quem nisi versi fueritis, di
mysteria portare non poteritis. Proprium id olim apud R
manos Christianorum nomen erat, ut vocarentur asinarii
psamque Christi imaginem asininis auribus pingere soleba
testis horum est Tertullianus: quocirca jam non indignen
nec sibi opprobrio dari putent nostri Pontifices & Abbate
apud istos scientiarum giganteos elephantes asini sint at
vocentur, nec miretur Christianum vulgus, si apud istos
clesiarum præfectos, & sacrorum nostrorum mystas, quo q
que doctior est, tantò inter reliquos fiat paucioris: non e
faciunt ad asinorum aures lusciniarum cantus & moduli,
que nec asinorum insuavem & minimè musicum rugitur
lyram consonare in Proverbio est, atque tamen ex asino
ossibus exempta medulla omnium optimæ fiunt tibiæ,
spiritu inflatæ, sicut omnium avium eloquentissimam can
tatem, aut cujusque lyræ aut cytharæ elegantissimos so
longissimè superant atque vincunt, ita religiosi isti idiotæ
asinino clangore omnes loquacissimos Sophistas superan
que percellunt. Sic legimus nonnullos gentilium Philosop
ad Antonium visendum venisse disserendi gratia, & brevi
mone abs eo captos, cum rubore & verecundia abscedisse.
gimus etiam simplicem & idiotam hominem quendam i
teris exercitatissimum ac versatissimum hæreticum pa
verbis devicisse, ac reduxisse ad fidem, quem doctissimi Vi
Episcopi, qui ad Nicænum Concilium convenerunt, diu
na & anxia admodum disputatione non poterant super
interrogatus autem postea ab amicis, quomodo idiotæ ce
set, qui tantis restitisset doctissimis Episcopis, respondit
piscopis facilè pro verbis verba dedisse: huic autem idic
qui non ex humana sapientia, sed ex spiritu loquebatur,
stere nequivisse.

Operis peroratio.

VOs igitur nunc ô asini, qui jam pro vestris filiis sub jug
bus jussione Christi per ejus Apostolos veræ sapientiæ
cios prælectoresque in sancto ejus Evangelio soluti estis à
ligine carnis & sanguinis, si divinam hanc & veram, non l
scientiæ boni & mali, sed ligni vitæ sapientiam assequi cup
projectis humanis scientiis, omnique carnis & sanguinis
dagine atque discursu, qualescunque illæ sint, sive in sen
num rationibus, sive in causarum perscrutationibus sive i
perum & effectuum meditationibus vagentur, jam no

sç

scolis philosophorum & gymnasiis Sophistarum, sed egressi in vosmetipsos cognoscetis omnia: concreata est enim vobis omnium rerum notio, quòd (ut fatentur Academici) ita sacræ literæ attestantur; quia creavit Deus omnia valdè bona, in optimo videlicet gradu, in quo consistere possent: is igitur sicut creavit arbores plenas fructibus, sic & animas ceu rationales arbores creavit plenas formis & cognitionibus, sed per peccatum primi parentis velata sunt omnia, intravitque oblivio mater ignorantiæ. Amovete ergò nunc, qui potestis, velamen intellectus vestri, qui ignorantiæ tenebris involuti estis, evomite lethæum poculum, qui vosmetipsos oblivione inebriastis, evigilate ad verum lumen, qui irrationabili somno depressi estis, & mox revelata facie transcendetis de claritate in claritatem: uncti enim estis à sancto (ut ait Joannes) & nostis omnia & iterum: non necesse habetis, ut aliquis vos doceat, quia unctio ejus docet vos de omnibus: Ipse enim solus est, qui dat os & sapientiam. David, Esaias, Ezechiel, Hieremias, Daniel, Joannes Baptista, multique cæteri Prophetæ & Apostoli literas non didicêre, sed ex pastoribus, rusticis & idiotis facti sunt rerum omnium doctissimi: Salomon in unius noctis somnio omnium superiorum & inferiorum sapientia repletus est, simulatque rerum gerendarum prudentia, adeò ut nullus ei par extiterit. Et omnes hi homines fuerunt mortales, sicuti & vos estis, quin & peccatores. Dicetis forsan paucissimis admodum hæc contigisse. Et pauci quos æquus amavit Jupiter: aut ardens evexit ad æthera virtus. Diis geniti potuere. Sed nolite desperare, non est abbreviata manus Domini omnibus invocantibus eum, qui illi fidele præstant obsequium. Antonius, & barbarus ille servus Christianus, triduanis precibus plenariam dominorum notitiam (quod testatur Augustinus) consecuti sunt. Qui autem non potestis cum Prophetis & Apostolis & sanctis illis viris claro & revelato intellectu ea intueri, procuretis intellectum ab his, qui verò intuitu ea conspexerunt, hæc via quærenda superest (sicut ait Hieronymus ad Rufinum) ut quod Prophetis & Apostolis spiritus suggessit, vobis studio literarum quærendum sit, earum inquam literarum, quæ divinis oraculis traditæ, & ab Ecclesia unanimi consensu receptæ sunt, non quę humanis ingeniis excogitatæ sunt, quia non hæ illustrant intellectum, sed obtenebrescere faciunt. Igitur ad Moysen, ad Prophetas, ad Salomonem, ad Evangelistas, ad Apostolos recurrendum est, qui omnimoda doctrina, sapientia, moribus, linguis, vatici-

niis, oraculis, prodigiis, & sanctitate coruscantes, de divinis ipso, de inferioribus autem supra homines locuti sunt omi Dei, & naturæ secreta nobis clara luce tradiderunt. Omi enim Dei & naturæ secreta, omnis morum & legum ratio, omnis præteritorum, præsentium & futurorum notitia, in ip sacris Bibliorum eloquiis traduntur. Quò ergò precipites r tis vos, qui quæritis scientiam ab illis, qui ipsi in inquirendo mnem ætatem suam consumpserunt, & tempus & industri perdiderunt, nec ullam veritatem invenire potuerunt? O st ti & impii, qui posthabentes dona Spiritus S laboratis, t perfidis Philosophis, & errorum Magistris discatis ea, qu Christo & Spiritu S. suscipere deberetis An putabitis vos p se ex Socratis ignorantia haurire scientiam? ex Anaxago tenebris lucem? ex Democriti puteo virtutem? ex Emped clis insania prudentiam? Ex Diogenis dolio pietatem? Carneadis Archesilai stupore sensum? ex impio Aristotele, perfido Averroe sapientiam? ex Platonicorum superstitio fidem? erratis admodum valdè, & decipiemini ab his, qui fu runt decepti. Sed revocate vosmetipsos qui veritatis cup estis, discedite ab humanarum traditionum nebulis, adscis te verum lumen. vox ecce de cœlo, vox de sursum docens, sole clariùs ostendens, quod vobis iniqui estis, & sapienti suscipere cunctamini, Audite oraculum Baruch: Deus inq est, & non existimabitur alius ad illum. hic adinvenit omne viam disciplinæ, & tradidit eam Jacob puero suo, & Israël lecto suo, dans legem & præcepta, atque ordinans sacrific post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus e videlicet factus caro, & aperto ore docens, quę in lege, & Pr phetis ænigmaticè tradiderat. Et ne putetis ad divina dunt xat, & non etiam ad naturalia hæc referri, audite quid de se pso testatur Sapiens: ipse inquit, mihi dedit eorum, quæ sun scientiam veram, ut sciam dispositiones orbis terrarum & vi tutes elementorum, initium, consummationem, medietaten & vicissitudines temporum, anni cursus, stellarum dispositi nes, naturas animalium, iram bestiarum, vim ventorum, c gitationes hominum, differentias virgultorum, virtutes rad cum, & quæcunque sunt abscondita & improvisa didici: mnium enim artifex docuit me sapientiam. Indeficiens eni est divina scientia, cui nihil elabitur, nihil accedit sed compr hendit omnia. Scitote ergò nunc, quia non multo labore ist opus est, sed fide & oratione: non longi temporis studio, s humilitate spiritus, & munditia cordis: non librorum mult

ru.

n sumptuosa supellectile, sed expurgato intellectu, & veri- veluti clavis cum cera coaptato: nam librorum turba o- at discentem, non instruit, & qui multos sequitur autho- e, errat cum multis. In uno sacrorum Bibliorum volumine nia continentur, & traduntur: ea autem lege, ut non nisi llustratis percipiantur, cæteris sint parabolæ & ænigma- nultisque signaculis præclusa. Orate igitur ad Dominum um in fide, nihil hæsitantes, ut veniat agnus de tribu Juda, brum vobis aperiat signatum, qui agnus solus est sanctus erus, qui solus habet clavem scientiæ, & discretionis, qui rit, & nemo claudit, qui claudit & potest aperire. Hic est SUS CHRISTUS, verbum, & filius Dei patris, & sa- ntia Deificans, verus Magister, factus homo sicut sumus , uti nos perficeret filios Dei, sicut est ipse, qui est benedi- tus in omnia sæcula. Sed ne diutius sermocinando ul- tra clepsydram, ut dicitur, declamem, hic ora- tionis nostræ finis esto.

EPIGRAMMA AD DOMINVM AGRIPPAM, DE INCERTITVDINE ET VANITATE SCIENtiarum & artium, atque excellentia Verbi Dei dec

matorem, quin potius * artemasticem, benigna sub interpretatione accipiendum * citra iniuriam aut invidiam aut invectivam longè absentem, simulque alienam Buscono, * veritatis alumno.

*. Artemasticem *nov vocabulum à Buscono Latino & Græco comp tum, nusquam apud ca ros Poëtas aut Gramm cos repertum: quia mise mi ingenij esset semper inventis & ex seipso invenire nova vocabul*

* Citra injuriam *c est Rhetoricus, quo negat se facere, quod maximè facit, vocans Ardelionem, insuper periurij & tergiversationis à Verbo Dei ii mulans.*

* Veritatis alumno. *Si veritatis alumnus esset Busconus, tam insigni mulcta punitus fuisset in iudicio apud Bruxellas da natus de commisso crimine falsi.*

Clara sub Agrippa * probantur dogmata vafro.
Et sua sulcat aquas scriptio stultiferans.
Censor enim rigidus nulli qui parcit honori,
Papa redarguitur, Cæsar & omne bonum.
Quos fert * erratus titulus benè * tutat eosdem
Declamans, vario fingere cuique licet.

* probantur, *pro exp brantur, per figuram q dicitur ignorantia p tica.*

* Erratus, *pro errata, locum ab auctoritate, q sic loquutus est Reverẽ pater, Frater Magisteri ster & Magister hæreti ru*

llere cuique nefas cur scribere quilibet audet
Audax est verbi copia vanitoni
Iobrifer est titulus * scitum qui * vanat amandum.
Eminet insigni certius arte nihil
s haud sit damnans, multus licet artis abusus
Fit nitidæ viuens crimine nemo caret.
æsignis * bellam denigras quamlibet author
Artem, scis qui sis, amplus es ardelio
am noscis, nescis, rides, fles, omnia carpis.
Sic proprio ecce tuus codice versus habet.
s gemini Doctor iuris gravitatis amicus.
At* iuramenti quęso memento tui.
uisque tuum laudat librũ quod verba tonantis
Celsa Dei præfert quem decus omne decet.
la profecto vigent cedrinis digna tabellis,
Æternisque tuæ messibus historiæ.

rum Iac. Hochstratus in libro suo contra Cabalam.

* Tutat, *Poetice & Busconice: nam vulgus Grammaticorum dicit tutatur aut tuetur.*

* Scitum, *pro scientia, novus lepos: & sicut pueri in scholis dicunt comestum pro cibum meum.*

* Vanat, *novum verbum, & Buscono dignum. Sed admonitus pro illo postea supposuit. Pungit.*

* Bellam artem, *Venusta & rosea elegantia in carmine tam spinoso.*

* Amplus ardelio *appositum epithetum, quemadmodum dicitur. Amplissime pater.*

* Iuramenti, *Non intelligitur de iuramento præstito in baptismo, quo renunciatur Satanæ & artibus eius. Sed de extorto in scholis, quo iuratur in verba magistri.*

Quas reprobas artes, aulam complecteris ipsam.
Verba Dei laudas more negata tuo.
Levior ô frater præsenti parcito pennæ,
Recto forsan ego * numine motus agor.

Numine, *fortassis suo n lo Genio. Quippe etiam m dæmones nonnunquam à P tis vocantur numina.*

REVERENDI PATRIS FRA TRIS AURELII AB AQUAPENdente Augustiniani Epigramma in Busconum Lovan. versificatorem.

EST levis ardelio, currensq; per omnia nescit
Sistere, sed petulans fertur in omne genus
Busconis: at cunctas misereatur nescius artes,
Et sic Busconio carmine cuncta tonant.
Agrippam miseris decerpit morsibus, inde
Vir gravis esse sibi dicitur ardelio.
Quid quoq; quod gracili volitat super omnia pœna:
Busconius est igitur maximus ardelio.

EJUSDEM AVRELII EPIgramma in Lovanienses articulatores.

EXpectata diu vestra est censura per orbem
Artibus oppressis spem daret ut reditus.
Agrippæ hinc ignem gladiumq; minatur & undas,
Diis etiam invitis destinat ille stygem

Qu

Q tandem exiguum potuistis gignere murem,
Res versa in risum est, gloria parq; decus.
Si decet indoctas, qui torquet spicula musas,
Ut cadat, ut toto fabula in orbe siet,
In Pigmaeos convertite tela gruesq;
His eritis Caesar numina magna Deus.

HENRICI CORN. AGRIPPÆ Epigramma ad Cæsarem.

Qvum me suspectum teneas de crimine Caesar
Quod tibi persuasit Monachorum barbara turba.
Praecipis insontem, ut iuguletpalinodia librum.
Ut detractorum ut noscas mendacia & artes
Sic gradum iustum est, unam ut insontibus aurem
Exhibeas, quam iam primam concesseris hosti.

REVE-

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI GENEROso Domino, Domino Laurentio Campeg titului S. Mariæ trans Tyberim presbyte Cardinali, Sanctæ Romanæ sedis, per Germ niam nuper à latere Legato, Domino & Patrono suo semper observandissimo, Henricus Corn. Agrippa.

S. D.

VVM me tuæ sublimitati (ob prope sum eius erga me favorem, tum c collata in me beneficia, tum ob patr cinium adversus illos qui Cæsaren totamque Cæsaris aulam in meam pe niciem irritarunt, & propemodum persuaserunt plurimis maximisque nominibus obligatum esse co gnoscam (Pater reverendissime) veniam mihi dabi si gravioribus quoque nominibus cupiam me til reddere obligatiorem: rursusque te Patrem virtu præstantissimum, & literatura eruditissimum ore ut in tuendo Agrippa, iam vetere clientulo tuo t similis esse velis, eademque animi clementia me s scipere digneris. Quod enim ad te iterum confugic author mihi est ignara pudoris necessitas, qui iuss Cæsaris, tuoque hortatu cogor me ab impietatis cr mine vindicare, atque hanc pugnam aggredi, taleq certamen suscipere, ut capitale impietatis crimen a gnoscam, si obticescam: nimiumque obfuturu

si

fi famæ meæ si negligam, nimisque periculosum,
fi letrectem pugnare contra fortiter. Quod quum
fie adversariorum dolore & vulneribus fieri ne-
queat, periculosum mihi visum est, absque stre-
næ eruditionis, pariter & æquissimi iudicii patro-
n, in hanc arenam descendere. En prodit apolo-
gi nostra adversus Lovaniensium aliquot rabino-
rn calumnias, ad quas quanta cum celeritate re-
sondi, nulli meliores testes sunt, quam vir ille or-
rtissimus dominus Lucas Bonsius, tuæ sublimita-
t secretarius, qui non immodicam apologiæ no-
stæ partem vidit legitque. Atque venerabilis Do-
nnus Bernardus Paltrinerius tuæ amplitudinis Oe-
conomus, in cuius cubiculo dies noctesque impor-
tuo studio peregi omnia; ita quum datus esset mihi
licellus adversariorum, ad diem decimum quin-
tm Decembris, ego Apostologiam hanc reddide-
rn ante vltimas Calendas Februarii, tradidique
Mechliniensis Senatus Præsidi, non editurus in pu-
blicum, nisi accepto prius Senatus illius decreto, à
quo mihi transsumptum calumniosorum articulo-
rm illorum transmissum esset: quamvis iudicium,
& sententiam eius negotii iam pœna antecesserit, &
incognita causa, ex sola suspicione damnatus es-
sn ab his, qui posthabita senatus authoritate, si-
bi iudicandi libertatem usurpassent: quique accu-
sores quum essent & inimici, non tam iudican-
c, quam opprimendi mei causam quærebant. Quia
itur nunc supra annum & medium frustra expe-
ctavi senatus illius decretum, ne honoris mei pro-
digus, & famæ meæ crudelis, innocentiæque meæ
delertor, tam crudelem hæresis, impietatis, & scan-
dali infamiam, quam mihi scelestissimi illi scripto-
rum

rum meorum falſarii, & perfidi famicidæ impe
runt, ſilentio meo agnoſcere videar, cogor illam
ante iudicium (paucis recognitam & nonnullis
iectis) in publicum edere. Idque ſub tui nomi
protectione. Quod quidem eo audentius fac
quod etiam tua amplitudo me adhortata eſſet,
reſponderem, & me de tam horribilibus crimi
bus purgarem, ſed lenitatem mihi iniungens
que modeſtiam. Vnde ego mihi non promiſi t
libere loqui, nec tam vehementer reſponde
quam perfide illi calumniatores mei commen
runt. Qui (quod noſti) non iſtis articulis ta
tum contra me egerunt, ſed innumeris aliis cl
culariis inſidiis, & capitalibus criminationib
multiſque ſubornatis ſycophantiis, multo aco
to conditis, tantum lætalis veneni, in aula Cæ
ris, apud principes viros, & in templariis conc
nibus, apud imperitam multitudinem, adv
ſum me effuderunt, ut difficillimum ſit mihi
tam proditorias perſequutiones, ubique habereb
num ſtomachum. Quorum calumniæ quæda
eius generis ſunt, ut quemvis etiam excelſum a
mum poſſent à tranquillitate dimovere, & ad qu
levis eſſe nec poſſim, nec admodum debeam. S
ubi ergo in hac Apologia paulo liberius in m
los male loquor, ſitque aliquid amaritudinis, m
iure id me facere puto mihique in illos licere arb
tror, edito nomine meo, palam & præcipiente C
ſare, me defendere contra eorum calumnias, d
tractiones & maledicta, quæ ipſi præter auctorit
tem, tacitis nominibus ſuis, clanculum & poſt te
ga, & proditoriè, in me ſibi licere promiſerunt. Ce
te non ignorabam ab initio declamationis me

mei

invidiam eruditionis præmium recepturum, quodque mihi obviatura essent gymnasiarcharum cæcitas, sophistarum astus, scholasticorum insidiæ, magistrorum nostrorum furor, pseudomonachorum doli, & omnia mihi pulchre prædivinaveram, sed arbitrabar illos, eruditorum & proborum virorum more, aut diversam partem defensuros, & adversus mea scripturos, aut disputationem publicam indicturos fuisse. non tot falsæ linguæ apparatibus insectaturos, non tot mendacibus calumniis apud Cæsarem capitis expetituros. Quod si scripsissent aut disputassent, quid hic valiturus fuissem, non iacto. Certe eruditionem eorum, non verebar, violentiam autem pertimescere oportuit, non ignarus quanto periculo viverem in ea multitudine, queîs cum mihi æternum bellum esset susceptum, præsertim cum tanta sit tyrannidis eorum impunitas. Sed qui quondam disputationes indicere solebant scholarum magistri, nunc inscitiæ suæ conscientia conscii, illas exhorrent, violentiaque damnare præcedunt, quod deberent rationibus convincere. Scio à quorum iudicio pendeat Cæsar, quales illi adsint Theologi, scio quam odiosa, quam periculosa sit veritas: sed iusto sub iudice vincet, nec terrebitur crimine innocens. At dicere causam apud eos, contra quos scripsissem, grave est. Quod si Cæsar nosset totius negotii circumstantias, & quas passus sum iniurias, ac illi auderent, quæ ego scripsi, fortassis propensior esset illius in me animus, nec me inter postremos numeraret, nisi in aulis Regum plerumque plus va-

leret

lerēt detractorum improbitas, quam bonorum
vor. Sed quum non solum ille reus sit, qui falsum
alio profert, sed etiam is, qui aurem cito crimini
præbet. Non me admodum læsissent illæ calumn
nec cuiquam persuasissent malæ illæ linguæ si r
invenissent sibi similes auriculas, Sed confido in
nocentia mea, quo fit, ut non confundar, nec al
cupio, quam æquum & intelligentem iudicem, q
lis tu es unus. Propterea nunc iterum atque iter
oro amplitudinem tuam, ut non graveris anim
tuum, licet plurimis gravissimisque negotiis occu
tissimum, mihi tantisper accommodare, nostra
scripta, & responsa expendere velis, donec causan
mnem perdiscas. Nec moleste feras, si te (quod fo
plerique dicturi sunt) tam odioso argumento p
ficiam patronum. Non enim molesta nec odios
bi fore puto, quæ adversus perfidos falsarios, &
pios sycophantas fidei & pietatis negotia tuean
Faxit Deus, ut Ecclesia sua ab omni hæreticorum
pietate & sophistarum tenebris expurgata, in pri
num splendorem restituatur, qui te prosperet
& incolumem conservet & omnibus
bonis impleat & repleat. Va-
le fœlicissime.

NO

NOBILIS VIRI, HENRICI CORNELII AGRIPPÆ, ARMATÆ MILITIÆ EQVITIS aurati, ac Vtriusque Iuris Doctoris, Cæsareæ Majestatis à Consiliis, & Archivis Iudiciarii, Apologia adversus calumnias, propter declamationem de Vanitate scientiarum, & excellentia verbi Dei, sibi per aliquos Lovanienses Theologistas intentatas.

Nolite secundùm faciem iudicare, sed rectum iudicium iudicate.

EGO Henricus Cornelius Agrippa, superiorē anno edidi declamationem quandam, quam de incertitudine & Vanitate scientiarum, atque excellentia verbi Dei inscripsi. Præsagus revera, tum quantis monstrorum generibus pr ter illam forem depugnaturus, eoque quum non prodiret ed dula, multos admodum esset offensura. Præ cæteris autem T ologos aliquos & Monachos superciliosum hominum ge nu Hinc primum ex Lovaniensi Academia prodierunt, qui m hæreseos, impietatis & scandali, congestis aliquot articu e etulerunt, aliqui Magistri nostri (neque enim credo to ti Theologici ordinis communibus suffragiis hanc rem a t n esse: quum compertum habeam esse in illorum collegio n nullos viros candidos, & quibus illa declamatio nostra n displiceat) volitârunt articuli illi clam me, per multo-

rum manus, & plerique aulici mystæ, ad hanc calumni instructi, illos Cæsari non semel obtruserunt. Hinc ad p vatum Cæsaris consilium remissi, inde ad Parlamen rum Senatum Mechliniam relegati, per annum ferm è judicum manibus versabantur, me inscio, & Cæsare versum me, non sine causa, licet sine ratione, graviter dignato. Quod tandem ubi resc ss m, supplicavi apud u que Senatum, impetratis etiam literis à Reverendissi domino Archiepiscopo Panormitano, supremo privati (saris consilij præside, ut mihi articulorum illorum dare transsumptum quo illorum admonitione discerem, q mihi vel explicandum, vel corrigendum, vel emendandu vel revocandum esset, paratus cognito errore, illum Ch stiana modestia retractare. Datum itaque est mihi a culorum illorum transsumptum, die 15 Decembr. anni n lesimi quingentesimi tri esimi primi, & per eundem Re rendissimum dominum Archiepiscopum Panormitanu supremum privati consilij præsidem, edictum, velle Cæsar me horum articulorum publicam palinodiam canere. rum ego cum in illis spectarem multa meorum non in lecta, multa item depravata, multa perversa, & perper interpretata, non æquum duxi, eiusmodi abs me inaudito indefenso palinodiam postulari, quodque debeam revocar agnoscere impietatis crimen, cum mihi non essem consc de quo non essem convictus, quicquid sit de voluntate Cæsa Respondeo constanter cum Ambrosio, divina Imperato Maiestati non esse subiecta. Vrgemur præceptis Regalib sed confirmamur scripturæ sermonibus. Potuit Cæsar c dere adumbrata pietatis fuco mendacia deferentibus, at ego non nescio, quanta Principum pestis sit lingua bonar rerum, interpres mala. Potuit Cæsar obsequi impor nè instigantibus, neque ego ignoro, quantum possit i probitas instigatorum fuco pietatis sese vendicantium. D

Athan

*anasii deportatio clarè docet, quantum insimulationes
alumniæ (maxime si ab his, qui side digni habiti sunt,
rantur) contra innocentes, valeant operari. Tunc eti-
Imperatore (sed alias eruditissimo, sed æquissimo clemē-
neque quippè Constantino Magno) per falsos sacerdo-
ingestis callidè calumniis, ad tantum iræ atque furoris
ersus Athanasium impulso, ac sceleris consensum a-
e. Scio Cæsarem hominem, & suis posse agi af-
bus, qui mihi obstare non debent, quo minus liceat mihi
m tueri innocentiam, præsertim de tam inexpiabili
seos & impietatis crimine, quibus de causis hanc re-
ationis sententiam, quam Cæsar mandasse dicitur, cen-
on judicij, non deliberationis fuisse, sed suspicionis, at-
ex insidiosis adversariorum meorum consiliis, inconsi-
ta crudelitate profectam, & me inauditum & inde-
um illa non teneri. Nam quæ inaudita parte gerun-
nunquam, pro judicio habebuntur, quod si etiam vel
ssimam sententiam, quis importunè, vel aliter vitiose
it, tamen hæc nulla est, & pro sententia non est ha-
a. Mihi ergo licet, semperquè licebit, apud Cæsarem
centiam meam tueri, calumnias repellere, malè con-
t contemnere, & quod olim licuit apud Philippum
edonem, & hodie etiam apud Romanos Pontifices, à dor-
nte ad eundem vigilantem, à malè instructo ad eundem
us instructum appellare. Non enim Cæsar damnare potest,
n lex non prius iudicârit, ni fortè (ut in Actis, ait Aposto-
Iudicans me secundum legem, contra legem iubeat me
ti. At lex (ut est in Evangel.) non iudi at hominem, pri-
am interrogaverit ab illo, & cognoverit quid fecerit. Et in
Apostolorum capite vigesimo secundo: Hominem in-
natum non licet flagellare. Et in cap. vigesimo quinto ait
s Romanus: Non est consuetudo damnare aliquem, prius-*

quàm is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locum
defendendi accipiat, ad abluenda crimina quæ ei obiiciunt.
Nihil enim temerè (ait Moses) judicandum, neque æstim
dum, neque credendum est, nondum audita altera pa
hinc ex Atheniensium legibus in duodecim tabulis à Roma
acceptum fuit, similiter ambos audire: Vnde de requirer
reis Martianus Consul scriptum reliquit, ne inaudita ca
quenquam damnemus. Olim ne tyranni quidem judicar
incognita causa. Laudatur Caius Caligula, qui ambas au
delatori claudebat. Laudatur Alexander, qui alteram
fensori servabat. Et divus Adrianus Aufidio Severo resc
psit, de suspicionibus non debere aliquem damnari. Non en
debet quis suspectus fieri, sed deprehendi. Et Imperator C
stantinus ait: Iudex criminosum discutiens, non ante sent
tiam proferat, quàm ipse confiteatur, aut per inno.entes
stes convincatur. Et beatus Eleutherius Papa dixit: N
contra quemlibet accusatum absque idoneo & legitima ac
satore fiat: Deus ipse cuius scientia non fallitur, priusqu
iudicaret protoplastum, loquutus est illi, & confession
criminis extorsit: Idem iudicaturus civitates Sodomorum
Descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me o
compleverint, an num est ita, ut sciam. Quod si mihi c
cedatur hæc respondendi facultas, ostendam me nihil nnqu
assertive scripsisse, credere, aut tenere, cuius contrarium
serit, credit, sentit, & tenet Ecclesia Catholica. Si scri
mea non pervertantur, aut in perversum sensum, & con
mentem meam interpretentur, quod sive inscitia, sive mali
fiat, non debeo ego pœnitentiam agere alienæ inscitiæ,
malitiæ, quando ostendere potero meliorem sensum. No
Rex Abimelech, quod accepit sibi Saram uxorem Abra
quia dixerat ille soror mea est, graviter reprehensus est à D
& non imputatur scandalum hoc vitio proferentis Abra
sed præsumentis Abimelech, quia non fuerat scrutatus me
verborum Abrahæ. Quo exemplo, Augustinus, ream lingu

n: facit, nisi rea mens sit, & habetur in cap. queritur. xxxij q: st. ij. Estque Iurisconsultorum communis sententia, non [ta]ntum in his, quæ sunt de foro animæ, sed etiam in his quæ sunt d quasi foro animæ, credendum esse declaranti se, & voluntatem suam confitenti. Vnde Metiano authore, lex promulgata est. In ambiguis orationibus, maxime sententiam spectandam eius esse, qui eas protulisset, præsertim in meliorem partem, ut res valeat potius, quàm pereat. Et Vlpianus in lib is digestorum de iudiciis sic ait: Si quis intentione ambigua, vel oratione usus sit, id quod ei melius est accipiendum est. Et generalis Iurisperitorum sententia est, quod quando actus aliquis potest dici vel geri, eo modo, quo dicens vel gerens incidat in delictum vel pœnam, & eo modo quo non incidat, debet semper interpretari, ut non incidat. Et Hilarius a, intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, qua non sermoni res, sed rei est sermo subiectus. Et Occham Scolasticus Theologus, in suo Dialogo, multis rationibus falsum ostendit, quod vulgo dicitur, verba non ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu accipienda esse, concludens quod in verbis ambiguis & multiplicis intelligentiæ, non sit recurrendum ad communem intelligentiam, sed potius ad intentionem loquentis. Fuit olim Beatus ille Dionysius Alexandriæ Episcopus, Iulio Papæ, de Ariana hæresi delatus, quia filium Dei dixisset creaturam, ille dictum negans, nec dogma defendens, sed mentem suam synceram declarans, & à suspicione liberans, summa benevolentia & commendatione, ab Ecclesiæ patribus receptus est, edita insuper (per Athanasium) apologia, pro defensione eius contra detractores, docentem non verba, sed mentem & sententiam iudicandam & explicandam esse, ab ipso quicquid scripserit aut dixerit. Quis enim hominem scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui est in ipso? Quod si nunc mihi concessum erit, ostendam nihil meorum hæreticum aut impium, aut scandalosum esse adversus Ecclesiam Dei, si recte & candide fuerit intellectum, &

non hostiliter perversum, atque id facturus primum bona recitabo articulos quos continet libellus adversariorum, bi à Mechliniensi senatu transmissus, supplicatione mea eundem clarissimum Senatum nuper missa, hic etiam pr sita. Deinde ad singula respondebo, ne meo silentio, quasi pa conscientia, abuti possent nostri obtrectatores, numeri in margine adiectis signabo, ad qua adversariorum dicta q que responsionis mea verba referantur, ostendamque adi ad articulorum marginem brevibus scholiis, quibus calumniarum artibus utantur isti piarum aurium Theologi.

* * *

CLA

CLARISSIMIS VIRIS DOMINO PRAESIDI ET SEnatoribus Cæsarei Parlamenti apud Mechliniam.

QVoniam Lovanienses aliquod Rabini, ante annũ fermè cōgestos scholastico odio, quosdam ex declamatione mea (de incertitudine & vanitate scientiarum & artium, atq; excellentia verbi Dei) articulos produxerunt, quib? r: clanculum, & post terga, erroris, impietatis, scandâli, & f:tè etiam hæreseos, Cæsareæ Maiestati, & eiusdem privato cnsilio, calumniati sunt. Deinde vero, sive veriti, judicium e:s causæ sibì dedecus importaturũ, sive satis illis visum sit, qod in exulcerato Cæsaris animo fictum de me crimen insid:t, prosequutionem articulorum illorum hactenus deseru-eint. Ego autem qui neq; famæ meæ crudelis, neq; honoris r:i prodigus, nec innocentiæ meæ desertor esse, nec injurio-s nomine apud Cæsarem & quoscunq; claros & probos vi-r: cēseri volo nec debeo, quum articulos illos in vestris ma-r bus jam per multos menses desertos, & veluti sepultos jace-r eādem intellexissem, claritudini vestræ supplico, & instā-t: peto, mihi articulorum illorum dari transumptum, vestrũ-: e illis interponi decretum, paratus, si qua errata sunt emē-: re, si qua perperam intellecta, declarare, meamq; innocen-t:m & integritatem ab impietatis crimine, & calumniantiũ injuria vindicare. quod ut justum & æquum postulo, ita vos illud mihi minime negaturos puto, cæterum mihi in omnibus jugiter percipiendo.

SEQVVNTVR ARTICVLI LOVANIENSIVM AV tentico transumpto, sed absque ullo interposito Senatus decreto transmissi.

ASSERTIONES Agrippæ.

Ex quodam libro de Vanitate scientiarum.

Prima assertio in fronte declamationum post Epistolam ad Lectorem: Ego inquit, aliis generis persuasus rationibus, nil perniciosius, nil pestilentius hominum vitæ, animarumque saluti posse contingere arbitror, quam ipsas artes, ipsasque scientias.

Contra hanc assertionem videtur B. Augustinus in libris de doctrina Christiana, & in scriptis contra Cresconium Grammaticum Donatistam.

Vbi varie demonstrat artes liberales cuilibet Theologo Doctori aut esse necessarias aut maxime conducibiles.

I. *Falso interpretantur [...] Declamatione Assert[...] nes.*

II. *Malitiose detrunca[...] titulum obscurantes s[...] pum totius declamati[...] nis.*

III. *Ignari Grammati[...] pro genitivo alius legu[...] aliis.*

IV. *Argumentantur p[...] verbum videtur.*

V. *Futilis argumentati[...] vel sic vel sic vel nescio.*

Sun

int & ancillæ quas ipsa esapientia, ut vocarent tem misit Proverb. 9.

VI. *Impertinens & detorta allegoria.*

ui igitur eas damnat, ,de quo Apostolus di- Corinth. 2. Animalis o non percipit ea, quæ Spiritus Dei.

VII. *Fratralis orthographia, videlicet dampnat eump.*

Impertinenter citat Apostolum.

nde cautum est ut di- s locis constituantur aistri & Doctores, qui ia literarum artiumq; alium doceant.

VIII. *Falsa argumentatio.*

is artibus declaratur scriptura & confun- ur hæreses.

IX. *Falsa assumptio.*

nde Sapiens: Qui elu- it me, vitam æternam bunt.

X. *Falsa assumptio.*

on igitur apparet, quo- o nihil scire sit felicis- vita cum dicat Apo- s: Qui ignorat ignora- . Et dominus inquit: terea captivus ductus opulus meus, quia non uit scientiam.

XI. *Malitiosa dissimulatio.*

lia assertio quæ loqui- le scientiarum inven- us in eadem declama- e inquit.

Impudens mendacium.

int homines aliqui bo- , hil tamen scientiæ ipsę

XII. *Crassa ignorantia nesciunt distinguere bo-*

bonitatis, nihil veritatis habebunt, nisi quantum ab ipsis inventoribus mutuant vel acquiruut.

nitatem operativam essentiali.

Quasi vellet innuere nullam scientiam habere in se veritatem, sed tantum mutuata ab authore.

Divinatio per Quasi.

Quod est contra Philosophum dicentem, scientię sunt de numero bonorum honorabilium.

XIII. Futilis applicat.

Et est contra c. Si quis artem xxxvii. dist.

XIV. Impertinens & ficiens allegatio.

¶ Sequuntur aliæ propositiones piarum aurium offensivæ.

XV.

Canones sacerdotes sublatis honestis nuptiis, turpiter scortari compellunt.

XVI. Ambiguum bum in peiorem pa accipiunt.

Volens innuere in effectu Sacerdotes posse contrahere, nisi obstaret iuris dispositio.

XVII. Improbitas in statem Ecclesiæ scan sa.

Cum tamen à morte Christi non est auditum Sacerdotem duxisse uxorem, nisi quod iam attemptarũt homines plurimum seducti.

XVIII. Mendacium litiosum.

In eodem fol. p. 2. habet hanc propositionem.

Surrexit his tempori-

XIX. Perverse accipi.

ex Theologorũ Schola
ictus hæreticus Luthe-

Et ſequitur quod ideo
ſcire volo, ne puteris
etiam Theologos eſſe
nes.

XX. *Moroſi ſunt.*

Et ibidem in fine con-
dens, quicunque prin-
s Iudices & Magiſtra-
lupanaria fovent aut
mittunt, dicetur iliis à
nino illud Pſalmogra-
: Si videbas furem, &c.

XXI. *Reiiciunt tropos & hyperboles.*

Quaſi permittentes ſeu
rantes minus malum,
itandum maius, pecca-
enſeantur contra ſen-
iam Auguſtini, quæ ha-
ur xxxiii. q. ii. c. ſi quod
us dicitur. Si facturus
quod non licet, faciat
lterium, & non homi-
um.

Divinatio per Quaſi.

Turpi obſequio patrocinantur lupanaribus.

ic ergo permittitur mi-
malum ut evitetur ma-
licet faciens non excu-
tr.

XXII. *Dignum patella operculum.*

ia propoſitio ſub litera D. *folio 3.*

Mercatores & milites
eum pœnitentiam agere
poſſunt.

XXIII. *Malitioſe diſſimulantes authorem, transferunt in me, quod eſt Auguſtini*

Alia

Alia propositio sub lit. F.

Augustinus & Bernardus contra Christi sensum bella permittunt

XXIV. Depravant v[erba] mea & sensum.

Et Christo repugnante ordo militantium est in Ecclesia.

XXV. Depravant v[erba] mea & sententiam.

Alia Propositio sub litera I. folio 4.

Habere imagines in templis, non est absque Ydolatriæ vitio, sive periculo.

XXVI. Malitiose diss[imu]lant, quæ de his Cat[holi]ce concludimus.
Ydolatriæ per ypsilon, [...] Græcum est vocabu[lum ...] tam sciunt etiam ([...] Magistri nostri.

Alia propositio sub lit. K.

Dialogus est author cuculle.

XXVII. Superciliosi [...] rositate fabellam [...] cum trahunt in ca[lum]niam.

Alia Propositio sub lit. R.

Moses.David, Apostoli, Evangelistæ, Prophetæ, homines fuerunt, & à veritate in quibusdam defecerunt, & mendaces in quibusdam inventi sunt.

XXVIII. Depravant [ver]ba & sensum.

Quasi innuat scripturam sacram una cum aliis scientiis humanis esse ambiguam, incértam, & periculo plenam, nisi accedat verbum Dei.

XXIX. Divinati[o] Quasi.

Asserens ulterius quod

XXX. Detrahunt

rum Dei nullas huma-
lossas,
ec Angelicas patitur,
deipsam exponit.
Contra has assertiones
um Petri, 2 Pet. 1.
Non enim voluntate
ana allata est aliquan-
rophetia, sed Spiritu
to inspirati locuti sunt
ti Dei homines. Item
ohetia est interdum cō-
ationis & non eventus,
erat de Ioan apud Ni-
as.
bintelligebatur enim
conditio: Si Ninivitæ
pœniterent, ut dicit
a,
uare non oportet di-
Prophetam menda-
, quia semper est unus
is verus à Deo intelle-
subintelligitur semper,
Deus aliter disposuerit.

Deihanc impugnantes.

XXXI. Detrahunt Apostolo huic contradicentes.

XXXII.

Malitiose argumentantur & sycophantæ sunt.

At propositio sub litera R. folio. 3.

erbi Dei scientiam nul-
hilosophorum Schola,
Theologorum sor-
, nec quorumcuuque
nasia Scholasticorum

XXXIII. Huic contradicentes impij & blasphemi sunt.

nobis

nobis tradidere, sed solus Deus atque Christus.

Cui nihil addere licet nihilque detrahere.

Nulla patitur externa commentaria, nullas humanas aut angelicas glossas.

Alia Propositio sub lit. S. folio 3.

Nulla res Christianæ fidei, & religioni tam repugnat quam scientia, minusque se invicem compatiuntur.

Alia sub lit. T. folio 3.

Discedite ab humanarum traditionum nebulis.

Alia sub lit. V. fol. 2.

Cæremonias exteriores despicit Deus, nec vult coli actionibus corporalibus, sensibilibus operibus.

Quia, ut inquit, nihil est apud Deum acceptum præter fidem, Contra illud Apostoli: Si fidem habeam: ut montes transferam, charitatem autem non habeam, factus sum sicut æs sonans, &c.

Charitas igitur excitat

XXXIV. Huius opposi asserentes plane har sunt.

XXXV. Qui huic con dicunt offendunt in ritum Sanctum.

XXXVI. Malitiose se gant, quæ accipi del coniunctim ad idem cundum idem simul eodem tempore.

XXXVII. Malitiose in pretantur pro dogm bus philosophorum stitutiones humanar legum.

XXXVIII. Malitios copbantia verba mea truncant, & bene ac tholice dicta dissimul

XXXIX. Mutilant ve pervertunt sententiam crimen falsi committu

Malitiose citant has sc turas, ut videar illis c tra dixisse apud eos po sime qui nostra non le runt.

omovet ad corpora-
ctiones & sensibilia o-
r.

XL. Divinatio pervidetur.

lterius concludendo
tatem scientiarum, vi-
r asserere, quod scien-
piunt finem in hoc se-
cuius contrarium te-
Hieronymus in prolo-
icens: Discamus in ter-
uorum scientia nobis
veret in cœlo.

Falsa applicatio.

quanquam dicat Ec-
esiasticus: Vanitas vani-
tum & omnia vanitas, o-
rtet intelligere sapien-
nterdum loqui ex sua
na, aliquando eius
nam gerere, qui ea
n mundo sunt attoni-
dmiratur, interdum
ersona stultorum, in-
rdum in persona pruden-
r.

XLI. Cur mihi quoq; non opitulatur ista distinctio: O malitiosi sycophanta.

Quamvis igitur Eccle-
siasticus ostendat, quæcun-
eant in mundo vanita-
esse, non tamen omnia
nat, verum reprehen-
onsilia hominum, qui
hoc mundo spem suam
isse videntur.

XLII. Fratrica elegantia Dampnat.

quia author ipse asse-
ersum in canem, ac

XLIII. Morositas plusquam stoica.

quod

quod nullarum virium ſit ad benedicendum, ſcripſitque volumē cui titulum fecit de incertitudine & Vanitate ſcientiarum, ſic etiam eius Indicio liber eſt famoſus & contumelioſus ac Piarum aurium offenſivus.

Caveat ambulare ſine qui à cane impetitu

Inſolens præſumptio quod ignorat, vi quis in iure dicat bellus famoſus.

Impudens mendacium: quum generalis ſermo, teſte Hie mo, ad nullius contumeliam pertineat.

HIC FINIS ARTICVLORVM, FVERV que ſubſignati per protogrammateum Parlamentar Senatus Lamberti Vanderex.

CHORVS

TANTUM ergo firmamentum iſti co nent articuli.

Vt quodcunque documentum illorum dat ritui.

Præſtet dolus ſupplementum veritatis d ctui.

RESPONSIO CORNELII AGRIPPÆ AD PRÆNARratos articulos.

I.

HÆccine sunt illæ propositiones, quæ manifestam habituræ sunt hæresim, impietatem, blasphemiam, & scandalum, quas Magistri nostri Lovanienses, quasi hęreticas, impias, scandalosas, & piarum aurium offensivas [d]amnârunt? Verum ego adduci vix possum, ut credam istas [p]ropositiones, sive ut vocant articulos, totius Theologici [Col]legii communi cōsensu editos, sed suspicor insciis Theo[log]is per Busconum aliquem poetastrum, cui fingere & men[tiri] professo est, aut per alium quempiam scholasticum Pa[ras]itum consarcinatos, qui sese exercere voluerit in hac hare[na] sub Theologorum Lovaniensium nomine. Non enim tan[tum] ocii Theologis illis fuisse crediderim, ut dignarentur no[str]as nugas legisse, quin ipsa etiam ordinis confusio. & frustu[l]atim detruncatio, ac falsa applicatio, cum verborum & senten[ti]arum depravatione ipsa etiam occultatio nominis istius ar[tic]ulatoris: missaque subscriptio, satis docent, hos articulos [p]roprorum Theologorum manibus non fuisse exceptos, quos [ne]c ego tanta Grammaticæ inscitia teneri arbitror, ut decla[mat]ionem interpretarentur assertionem, quare tam imperito [ar]ticulatori, qui hanc in me accusationem instituit, antequam [inte]lligeret hujus caput negocii, pro responsione proponen[du]s esset aliquis vocabularius: ex quo discat primum, quid [si]gnificet declamatio. Est namque declamationis proprium, in [fi]cto themate, exercendorum studiorum gratia, citra veri[tatis] statuendæ regulam, abrogata fide laborare. Qui enim [dec]lamationem scribere se profitetur, hoc ipso sibi fidem ab[di]cat, nec quicquam asserit, non etiam ea, quæ vera & noto[ria] sunt, & quibus alias extra declamationem credere, & asseriri teneretur, & de quibus ambigere nefas est. Vnde non [pu]to tam iniquos fore Theologos, ut omnium illorum, quæ [dec]lamando diximus, aut scripsimus, rationes ad Theologi[c]um rigorem exigere velint, ni forte subscripserint his articu-

lis, aliqui male auſpicati ingenii veluti Theologi, qui iniq
tate temporum ſuorum, ab imperitis præceptoribus deluſi
miſſis optimarum literarum ſtudiis, per omnem ætatem
ſordidis ſophiſmatibus educati, infenſi ſunt his ſtudiis, q
ipſi olim juvenes non attigerunt, tam pertinaces veterum
lorum ſordium amatores, quos perinde ac ſi Lydia gleba
ſent, aut formicarum in India auriferum opus, tam obſt.n
religione colunt, ut offendat illos, etiam optimatum rer
novitas, ac præter propoſitiones & corollaria, aliud non
mittant, hi forte decrepitis rationibus cæcutientes, declar
tionis titulum, interpretati ſunt pro concione Eccleſiaſti
ſicut olim fecit adverſus Eraſmum, Lovanienſis Academ
Procancellarius, Ioannes Athenienſis, ſed ille tandem doc
quid eſſet declamatio, quæ ejus qualitates, quæ condition
quæ licentia, quæ libertas, errorem ſuum faſſus reſipuit, qu
factum, non puto Lovanienſes Theologos ignorare, proin
quo major eſt Theologorum authoritas, hoc magis etiam
portebit illorum cenſuras eſſe candidas, juſtas, atque ver
Nam qui ad aliena ſcripta diſcutienda, non æquo judicio, n
veritatis amore, non candido animo accedunt, velintque
lumniandi anſam capere, non dubium, quin etiam Chriſto
Apoſtolis calumniam ſtruere poſſint, neque vero magni ar
ficii eſt, in alieno opere, quantumvis circumſpecto, quantu
vis pio & vero, reperire quod aliqua calumniæ ſpecie rep
hendi poſſit. Vtrumque igitur indigniſſimum eſt, ſi debea
ego pœnam dare alienæ ſive malitiæ, ſive inſcitiæ, quodq
ego ab his, qui ſine Grammatica Theologi ſunt, impieta
reus poſtuler, propterea quod ipſi non didicerunt quid Lati
ſignificet declamatio, neque vero æquum eſt, ut ego omi
illa, quæ in declamatione, ſub quocunque genere argume
ti, apparenti, veriſimili, jocoſo, aut violenter etiam contort
vel tranſſumpto dicta, vel quæſita, vel diſputata ſunt, ſic aſſ
uiſſe judicet, ut hæc mihi meo periculo defendenda ſint, a
mea ignominia retractanda, ad Theologorum ſeria decre
Certe liber declamationis noſtræ magno eruditorum appla
ſu exceptus, quorum plurimi etiam doctiſſimi & literatiſſi
Theologi, mihi & ſermone coram, & abſentes per literas gr
tulati ſunt, nec unus quidem illorum me, aut impietatis, a
hæreſeos, aut ſcandali notavit, niſi forte immodicæ cujuſda
& imperterritæ dicendi libertatis. Quod ſi vitium eſt, mi
cum multis commune eſt, idque magnis & ſanctis viris, n
ſine illorum exemplo id feci, nec fateri verebor hoc natu
me

vitium, quod adulari nescius, locutus sum alicubi libe- quam forte expediebat delicatis Mydæ auriculis. Mul- fateor offendi, verum dicens, plerisq; curiosa nimis, inqui- ne factus sum onerosus, & sunt forte adhuc aliæ causæ, me subiiciunt invidiæ, quas adhuc aut ignoro aut igno- volo, in aliud tempus explicandas reservans. si dicere co- alias celaturus haud segniter, ne nova veritas, novũ mihi m pariat, tamẽ in ea semper opinione sum, quod impiam tem, in scriptis meis nullus inveniet: esto, sint multa, quæ deratius, quæ circumspectius, quæ eruditius tractari po- ent, sic etiam à me alicubi nonnihil erratum, scio enim hominem esse & labi posse, semper tamen syncerus ani- est, & me Catholicum esse profiteor, nec usque adeo de- natoriæ licentiæ me indulsisse puto, quod ab orthodoxa desciverim, aut meo lapsu scandalum dederim Ecclesiæ, ue gratiabor, sicubi erravi, magistrorum nostrorum subi- censuram, & ex eorum monitis, errorem meum corrigere, lo meminerint ipsi, se quoque homines esse, & labi posse cando, quemadmodum ego illis videor lapsus in scriben- Æquum igitur est, ut ipsi me nunc vicissim audiant, per- antque me eorum expendere sententiam.

II.

DEclamationem nihil asserere jam diximus, & latius de hoc in querela nostra dissERvimus, unde licet false & ca- niose assertionum titulus istis articulis præponatur, & e- ne uno declamationis vocabulo ab his tuendis absolvere em, licet tamen Theologico nomini hanc reverentiam ere, & eorum supercilio morem gerere, nec recusabo hac arte setio respondere, & cum ipsa declamatione mea peri- ri, exequarque quocunque modo, calumniosorum arti- tum ordinem, sed prius mihi hoc unum cum illis expo- andum est, quod declamationis meæ titulum detruncâ- , inquientes: ex quodam libro de Vanitate Scientiarum, ittentes alteram partem, atque excellentia verbi Dei, ubi catur scopus, & finis, & intentio, totius declamationis, nenturque Lectores, scientias omnes incertas & vanas , si conferantur ad verbum Dei, licet secundum se conside- e, certæ sint & utiles, sic homines justi, ad Dei justitiam ati negantur habere justitiam, sic Angeli purissimi, im- ndi dicuntur in conspectu Domini, cujusmodi hyperbo- multas frequenter obvias habemus in authoribus, quæ pliciter positæ, non videntur probandæ, tamen condonan-

tur illis collatione aliorum, ſicut condonatur Hieronym quod matrimonium dixerit ma'um, ad collationem virginitatis, quam gratiam ſi nunc etiam mihi cum ſacris Doctoribus largiantur, nihil erit in hoc titulo, quod criminati quea ſi namque B. Thomas Aquinas in quodlibetis diſputat, in Sacramento Euchatiſtiæ, corpus Chriſti potius repræſentādu fuiſſe, carnib. pecudum, quam pane & vino eo, quod ille pe fectius repræſentent id quod ſignificant, ſunt ejus generis lia in eodem libro, quæ blaſphemias & ſcandaloſa repr:hen poſſent, niſi ſanctus Doctor librum illum quodlibetarum (h eſt latino vocabulo placitorum) titulo præmuniviſſet, & h die adhuc ſervantur in pleriſq; Academiis quodlibetarum riæ, quibus cuique in ſcholis diſputare licet quodlibet, præ omnem ſcādali aut impietatis imputationem, ubi etiam ſt tiſſimæ & abſurdiſſimæ quæſtiones, ſæpe tractantur à graviſſimis Theologis, nam licet ibi, quod cuiq; l bet loquatur, cr dere non eſt neceſſe; in omnibus igitur, quæ ſcribuntur & d cuntur, quorſum ſpectet mens ſcribentis dicentiſve c nſide randum eſt, quæ ſi feratur ad nullum perverſitatis ſcopum meretur ſimplex & recta authoris intentio poſcit que public utilitas, ut ſi qua ſint errata, etiam vel pauca pernicioſa admi xta; condonentur authoris eruditioni, aliiſve meritis, nec protinus trahantur ad calumn'am, ſed ad rectum ſenſum melioribus interpretationibus accommodentur, aut cautionis notulà ſignentur. Leguntur pro orthodoxis Lactantius & Tertullianus, & plerique alii, quos tamen à rectitudine fidei Catholicæ alicubi aberraſſe conſtat, leguntur cum reverentia i Hieronymo, quæ damnata ſunt in Tertulliano, legitur & veneratur Magiſter ſententiarum, non paucis locis prolapſus neq; tamen protinus damnatur impietatis & ſcandali. Divus Auguſtinus & Innocentius Pontifex atque Zozimus, judicârunt infantes non poſſe ſalvari, niſi poſt Baptiſmum accepiſſent Euchatiſtiam, docet Thomas ingreſſum religionis æquari baptiſmo: idem cum ſuis, docet neminem obligari ad ſubveniendnm proximo, niſi in extrema neceſſitate, ita tamen ut liceat repoſcere, cum ille ad pinguiorem fortunam provectus fuerit: idem contra Scotiſtas, & ferme omnes Theologos, tenet quod humanitati Chriſti per ſe ſumptæ debeatur adoratio latriæ, & in 3. ſententiarum dicit, quod cruci Chriſti in qua pependit, etiam ut rei inanimatæ, debeatur adoratio: dicit enim alibi, quod imagini Chriſti, in quantum eſt mago, debetur eadem reverentia, quæ debetur ipſi Chriſto, quæ eſt ado-

ratio

itio latriæ, eo quod dicat Aristoteles libro de memoria & reminiscentia, motum animæ in imaginem in quantum imago, esse unum, & eundem cum illo, qui est in rem. Adeo profecit doctor ille sanctus, adjutorio male intellecti Aristotelis, cum ibi loquatur de motu recordativo, & conceptu definitivo, non de motu voluntatis, sive identificativo: non dissimile huic est Scoti commentum, imagines videlicet eadem adoratione adorandas, qua illi quos repræsentant. Tradit idem Scotus, non probari ex scripturis illum fidei articulum: Descendit ad inferos: tradit Ocham ex scripturis non probari, quod ad operandum bona, opus sit divina gratia, atque isti doctores tam periculose opinantes, interim habentur Catholici. Iam vero etiam nostro seculo dogmatisarunt Colonienses Theologi, Aristotelem sic esse præcursorem Christi in naturalibus, quemadmodum Ioannes Baptista in gratuitis: Iacobus Hochstratus in suo de invocatione Sanctorum libello, hæreticum pronunciavit ad scripturam confugere: & alius quidam Theologus palam concionari non erubuit, consuetudinem potius sequendam esse quam scripturam divinam, adhuc prænominatus Hochstratus hæreticorum (ut vocant) magister, in opere suo contra Lutheranos, inquit in hæc verba: Scimus enim consecratione super debita materia facta Christum esse in Sacramento, non autem quod sub hac vel illa determinata hostia Christus contineatur, quia ut subdit, hæreticum est fidem infallibilem & infusam ad talia particularia per certitudinem extendere, eademque ratione concludit, credendam esse remissionem peccatorum in generali, neminem autem in particulari sibi esse peccata dimissa, an non est hoc vere Magistrum hæreticorum esse, vestra hæc sunt, & adhuc alios deposcitis igni. Quoties errasse constat Scholasticos Theologos, istis suis præcocibus articulationibus, & doctrinalibus damnationibus. Quot articulos velut impios damnavit olim Schola Parisiensis, quos hodie pro veris & Catholicis defendit: eadem olim damnavit Occhanum pro hæretico, & excommunicatum proscripsit Academia, at ille hodie receptus inter doctiores & acutiores orthodoxos: damnarunt posterioribus annis Ioannem Picum Mirandulæ Comitem, cujus conclusiones hodie ab omnibus venerantur Catholicè, eadem his recentibus annis determinavit, Papam non posse dispensare, ut frater ducat uxorem fratris mortui sine liberis, atque propterea matrimonium inter Angliæ regem & Cæsaris amitam, veluti contra jus naturale & divinum, indi-

ſpeſabile, pro inceſtuoſo, abominabili, & ſacrilego adulte damnatunt, magna Sorbonæ infamia. Cum non multis an ante pro Auguſtino Furnario Civi ac Patricio Genuenſi d terminaſſent oppoſitum. Cenſuit in ſua pro eodem divor determinatione Schola Patavina, illa quæ ſunt juris divi non ſubeſſe Romani Pontificis poteſtati, nec hunc in illis g nere vicem Dei, ſed ſolum ſuper ea, quæ ſunt commiſſa jur dictioni nominum.

Atque tamen hic unus eſt articulorum, pro qua Luther damnatus eſt hæreticus. Dicite mihi ô Lovanienſes & Col nienſes Magiſtri noſtri, quem honorem reportaſtis cont Capnionem, nonne appenſi in ſtatera juſtitiæ, inventi e minus habentes. quam victoriam habuiſtis contra generoſu Comitem Hermanum Nuenarium, nonne calumnias veſtı publice revocare, & mendacia veſtra fateri coacti eſtis, ipſi facto & jure notorie infames, ac omni veritatis fide deſtitu quid lucrati eſtis adverſus Eraſmum Roterodamum, Fabru Stapulenſem, & Petrum Ravennatem, certe numerati ſu dies veſtri, & Dominus complevit illos, victoriæ veſtræ ce ſaverunt, & ſcholæ veſtræ conticuerunt, & ſplendor ſophi matum obſolevit; declinaſtis ad interitum plane perituri, qu jam nimium toleravit mundus, inſanabilem inſcitiã veſtra jam nimium cognovit fucos & technas veſtras, ideo obſol verunt in vobis dignitatis inſignia, & contumelioſum factu eſt nomen veſtrũ, quo gloriabimini nuncupari MAGISTR NOSTRI, nihil fidei vobis reliquum eſt, qui quoties depre henſi eſtis probis viris palam falſam obiicere, toties benedict calumniari, toties non intellecta damnare, toties impegiſſe i manifeſtam veritatem, & tanta nominis, famæ, honoris ja ctura, nondum facti eſtis ſapientiores, propterea diviſum e à vobis regnum veſtrum, & datum eſt laicis, & mulieribus, & idiotis, qui præcedunt vos in intelligentia ſcripturarum, ab ſcondit enim illam Deus à Sapientibus & Prudentibus veſtri & revelavit illam parvulis ſuis. Nonne generoſus Dominu Gulielmus ab Iſenberg, licet homo laicus, & nullis Scholaſti cis diſciplinis imbutus, occluſit ora Theologorum Colonien ſium, & ad deprecandum ulteriorem diſputationem adegit Sed & quis credidiſſet, Theologos in rebus fidei & conſcien tiæ, non ſolum amore, odio, invidia perverti, ſed nonnunqu etiam flecti conviviis, & muneribus abduci à vero, niſi ipſi il lius ſceleris fidem feciſſent in Anglicani matrimonii damna tione, ſed modo revertamur. Non tam rigide judicandum do-

cet Ec-

t Ecclesia, quæ quondam sub Gelasio Papa diiudicans scri-
a authorũ, inter cæteros de Eusebio Cæsariẽsi sic ait: Chro-
con Eusebii Cæsariensis, & ejusdẽ Ecclesiasticæ historiæ li-
os, quamvis in primo narrationis suæ libro tenuerit, & post
laudib. atq; excusatione Origenis schismati, unum scilicet
xtum librum conscripserit, propter horum tamen singularẽ
otitiam, quæ ad instructionem pertinet, usquequaq; non du-
nus reiiciendos, ita namq; recitat Grat. in c. sancta Romana
.d. ad hunc modum, si & hodie agerent Theologi, & non ex
uncatis & frustulatis articulis, aut ex leviter erratis, eruditis
ris tot struerent calumnias, minus haberent tragœdiæ, nec
etuere cogerentur schismaticos & hæreticos, eos quos per-
cuti sunt adhuc Catholicos & Orthodoxos, quos cum neq;
hismatici neq; hæretici essent, ob eruditionis invidiã, rixis
contentionib. expulerunt ab Ecclesia, in castra schismatico-
m & hæreticorum, sic Tertullianũ refert Hieronymus cle-
corum invidia pulsum Ecclesia, sic Chrysostomus, sic Atha-
sius, viri Christianissimi, olim propulsi sũt, sic Arrius vir do-
issimus, sic Sergius Monachus in Ecclesiæ perniciẽ excitati
nt, eisdem artib. hodie Lutheranũ malum, ex modica scin-
la in vastissimum incendium excrevit, quod ab initio facile
dari potuisset, si Lutherus tractatus fuisset aliquãto civilius,
uando non adhuc repugnaret Romanæ Ecclesiæ, sed quorũ-
am monachorum indulgenti riorum intolerabili improbi-
ti atque quorundam Prælatorum tyrannidi sese opponeret,
ui illum tandem adversus hanc exagitatunt, melius quietu-
m, si per illos licuisset, sed revertar ad meum institutum.

III.

Dico igitur, quam iste articulorum exceptor primam asser-
tionem vocat, nequaquam esse assertionẽ, sed disputan-
orum, inquirendorum & persuadendorum thema, totiusq;
eclamationis argumentum, expectans diversum, ab alio vel
io tempore declamari. Quod autem non sit assertio, ipsa quę
quuntur verba palam faciunt, ubi ago: Ea aũt modestia hanc
ntentiam meam à vobis accipi volo, ut me nec alios velle re-
rehendere, qui diversum sentiunt, nec mihi aliquid arrogare
isolentius putet s: in quib. verbis palam significo, me nequa-
uam omnia & singula, quæ in ea declamatione dicuntur, vel-
: pro veris asserere, & adversus quæ nulli liceat repugnare, sed
ne de illis per modum opinionis, cum patientia oppositi, citra
eritatis regulam probabiliter velle declamare. Non enim o-
nnis qui dissentit disputando, protinus damnat, neq; qui sibi

nihil insolenter arrogat, adversus diversum sentientes, pro
nus asserit, aut pertinaciter defendit. Recentiores Theolo
sexcentis locis dissident à dogmatibus veterum, & inter s
ipsos etiam contrariis opinionibus depugnant, neque tam
sic sua asserunt, quod adversariorum placita, veluti blasph
mia, & hæretica damnent, præsertim in illis conflictationu
suarum thematibus, de quibus nihil in utramuis partem d
terminavit Ecclesia.

IV.

CVm igitur istud sit thema declamationis meæ, quod eg
multis admodum rationibus, exemplis, & authoritatib
persuadere aggressus sum, si qui sunt, qui illud improbare v
lunt, ipsorum erit meas argumentationes primum destruer
non meum erit de novo causam dicere, nam dare instantia
non est solvere, sed objecta oportet diluere. Cuperem eni
audire solutionem argumentorum illorum. quæ ibidem a
fero, atque hic articulatores isti magis muti sunt quam pisce
Numerant thema hoc inter damnabiles assertiones, nem
detrahit lucro facultatis, quod timent ne omnino crescat,
persuasa fuerit hæc propositio, rationes autem illius reli
quunt omnino intactas. At demus jam assertionem esse, & l
ceat mihi cum Sophistis sophisticari, tunc dico, esse propos
tionem indefinitam, ad cujus veritatem sufficit unam eju
singularem esse veram, neque enim negare poterunt, esse ple
rasque artes & Scientias animarum saluti nocivas, quod si de
serta Logica sua, dicant mihi receptum apud jurisperitos, in
definitam æquipollere universali, verum fatebor, nisi non s
eadem ratio & conditio omnium singularium sub illo uni
versali comprehensorum, quia tunc indefinita non æquipol
let universali, sicut hoc declarat glossa magna in c. ut circa d
electio. lib. 6. & Dinus sub rubrica, de reg. jur. lib. 6.

V.

SEd cum turpe sit Theologis sine scriptura loqui, quas scri
pturarum machinas expugnando huic themati, (quam fal
so assertionem vocant) admoveant, nunc discutiamus, ut ita
tandem manifesta fiant, illorum doctrina atq; voluntas. ajunt
Augustinum demonstrare artes liberales cuilibet Theologo
Doctori, aut esse necessarias, aut maxime cõducibiles. Memi-
ni ego Augustinũ in principio operis sui adversus Cresconium
Donatistam, longo sermone excusare Grammaticã eloquen-
tia.n, &

am, & Dialecticam sibi à Cresconio objectam, ostendendo ulris persuasionibus, si quis illis rectè uratur, non officere heologicæ veritati, conducere autem plurimum ad instruionem, si quis rationum suarum argumenra cùm eleganter ornare, rum rectè & ordinatè proponat. Idem eriam in dorina Christiana disputat, non autem veluri fidei articulum atuir, à quo non liceat dissentire. Nam in libro secundo de octrina Christiana expresse dicir: Absque jactura non perici gentilium dogmata, nisi sanguine Christi tingantur, quin experiundi ejusmodi disciplinarum faculratem, vix his larrur, qui scientia sacrarum lirerarum sunt formari, & jam ex a periculum positi, & in opere contra Academicos, palam fatur, verissimas Philosophiæ disciplinas, non esse Philosoiam hujus mundi, quam meritò nostra sacra detestantur, d alrerius intelligibilis, qua exciratæ animæ, in semetipsos dire & respicere patriam etiam sine dispuratione possent. uomodo enim Theologiam docuit Christus? quomodo ocuerunt Apostoli? quomodo instituebantur Theologi tēore Martyrum? S. Antonius, S. Panutius, & plures Sancti achoritæ, Theologi fuerunt: item Theologæ fuerunt, S. Aes, S. Lucia, S. Anastasia, & pleræque aliæ Sanctæ Virgines Fœminæ, tamen illas artes liberales, & gentilem Philosoiam non didicerunt; nec erat tunc illa Philosophica & conriosa Theologiæ traditio, quæ hodie in Scholis recepta est, nrum ergò abest, quod artes liberales necessariæ sinr ad heologiam, ur qui illis se crediderit, verus Theologus esse on poterit, in quem qui cupit evadere, oportet instructum esad pietarem, non ad contentionem, parere Scripturis, non dere Syllogismis, ignorare Aristotelem, & scire Christum. m verò ex quo arriculator iste adversum me argumentatur sjunctive, inquiens aut necessarias, aur conducibiles, non orest me urgere, nisi ad alreram ejus partem, utque liberum mihi utram velim eligere, Concedam iraque duntaxat esse onducibiles, sed necessarias constanter negabo, conducibis aurem, haud aliter, arque venenum in theriaca, quod taen in se est perniciosissimum, neque alirer de illis sentir Hieonymus, exponens illud, Quomodo capriva ducenda est in onjugem: atque ego in capire de Scholastica Theologia, quæ t ex divinis eloquiis & Philosophicis rationibus composira, teor illam & judicio, & inrellectu plenam, & revincendis æreticis non parum utilem, præsertim ubi decretis Philosoiæ & Dialecticis argutiis sic innituntur, ut sinr aliqua inge-

niosa disputatione constringendi, & tanquam Golias p
prio gladio jugulandi, cæterum nihil pertineant ad negoci
fidei Catholicæ, neque quod adversus illos dicitur, dece
diosè pertrahere ad hæresim.

V I.

QUas autem huc adducit ex Proverbiis ancillas, his ego
pono ex Genesi, ejice ancillam & filium ejus foras, sed j
receptum est apud Theologos, argumenta & rationes ex al
goriis deducta, non probare, vel improbare aliquid necessa
& ego de illis dicam paulò inferiùs.

V I I.

PRoinde ex his tam bellè productis, infert iste articulat
Qui ergò eas damnat (puta artes liberales) is est, de quo
postolus dicit: Animalis homo non percipit ea, quæ sunt S
ritus Dei, cui ego respondeo verbo Christi: Vade retro Sa
nas, non intelligis ea, quæ sunt Dei. An soli Magistri nostri
Scholastici Sophistæ, homines sunt, & spirituales, cæteri
mnes, stipites sunt, aut fungi, aut asini, quicunque non sa
unt, quod ipsi sapiunt. Paulus vocat animales homines, qui d
cuntur humanis affectibus, unde Jacobus appellat animale
sapientiam, quæ tumet humanarum rationum & Syllogism
rum fiducia, carens Spiritu Dei, quales sunt qui pro suo affec
citant & torquent, & interpretantur, & applicant Scriptura
ex humanis ratiunculis, & Philosophia gentium, quærent
quæ suæ sunt, non quę sunt Dei, non omnes ergo Magistri n
stri, non omnes caputiati, & cucullati, spirituales sunt, si vitio
rum quorumlibet genere fœdati, superba hypocrisi, insatiab
avaritia, impudenti calumnia, odio, ira, invidia, & tecta cucu
la luxuria, prostergata imitatione Christi, affectiones sequun
tur animales, quantacunque licet contentiosa loquacitate pr
diti sint, & humanarum scientiarum opinionibus inflati, se
qui ad sacras Scripturas, etiam vitæ, morum, ac fidei ration
accommodant. Nonne Ægyptii eruditissimi & scientissimi e
rant in omni genere disciplinarum, & tamen in Deutero
mio dicit Moyses, non intellecta ab illis miracula, quæ in Æ
gypto facta sunt, & mari rubro, quia Dominus non dedit e
cor intelligens opera sua: sic caro quia non suscipit verbun
Dei, etiam non intelligit opera Dei, quæ solus credit & admi
ratur, qui sentit Spiritum Dei in se operantem. Ubi ergò didi
cit iste articulator, artes liberales? & si quæ reliquæ sunt hu
manæ artes & scientiæ, esse Spiritus Dei, quum aut omnes, au
plurimæ illarum sint effectus peccati, nisi enim peccasset A
dam

m, aut nunquam aut frustra futuræ fuissent illæ artes atque scientiæ, quæ ex carne atque sanguine sunt humano studio, terrena diligentia conquisitæ, non à Spiritu Dei influxæ, quæ etiam licet non rarò aliquid rectè & verè de divinis disserere queant, nullam tamen propterea merentur laudem divinitatis. Nonne confessio Nathanael, similis erat confessio Petri, dum diceret Nathanael ad Christum: Rabbi tu es filius Dei, tu es Rex Israël, & Petrus dixisset: Tu es Christus filius Dei vivi, tamen solo Petro dicitur à Christo: Beatus es, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Nathanael autem redargutus est, sicut hæc dilucide declarat Chrysostomus, Homilia quinquagesima quinta super Matth. Animalis igitur homo est, omnis qui ex carne & sanguine, & voluntate viri, natus licet in animam viventem, nondum tamen regeneratus ex Deo, Dei filius factus est, nec accepit inhabitantem in se Spiritum Dei. Hæc autem quæ ad scientias attinent, ut intelligantur etiam ab eis, qui in theologica palestra non sunt admodum exercitati paucis verbis explicabimus, dicentes, duplex esse scientiarum genus, unum quod ex principiis naturali intelligentiæ notis eruitur, ut sunt Arithmetica & Geometria, sive quod ex præcedentis scientiæ principiis dimanat, ut Musica & optica ex Arithmetica & Geometria, & illæ à Peripateticis propriè dicuntur scientiæ, ad quarum perceptionem opinabilia phantasmata opitulantur, quæ in sensu incipiunt, atque ea semper fuit omnium ætatum unanimis Scholasticorum sententia, ut humano intellectu non capiantur, quæ priùs in hominis sensu non fuerint. Quæ igitur intellectus non capit, de his neque ratio, neque illius discursus quicquam discernere, aut judicare potest, quæ ergò sensum omninò effugiunt, de his nulla potest esse propriè dicta scientia, quæ autem sensu percipiuntur, infrà scientiam sunt, sic quæ nec sensuum apprehensu, nec rationis discursu, nec Logici artificii argumentis acquiruntur, sed nobiliori quadam notitia, à mentis lumine supernæ illabuntur hæc longè certiora & solidiora suprà propriè dictam scientiam sunt. Nam quum à natura prorsus, & ab omni materia & motu sint essentialiter absoluta, nulla erit eorum propriè dicta scientia, sed alius generis, firmior & validior notitia, cujus possessio, ut fatetur Aristoteles, videtur magis divinitùs illabi, quam humanitus acquiri, unde etiam in resolutionum posteriorum libro dicit, immediatorum scientiam indemonstrabilem esse, & B. Athanasius libro tertio contra Arrianos ait: Simplici-

plicitatis fides melius est, quam curiositatis persuasiva rat
Item in opere contra Græcos inquit: Ipsa quidem de cultu
vino, & de universorum veritate cognitio, non tam instit
ab hominibus doctrina eget, sed à superis habet notorium
um, & Greg Nazianz. lib. 2. Theologiæ ait. Non compreh
sibile fore humano discursui divinum, neque totum, quicq
contingit imaginari: & Lucius Aurelius Commodus, in o
tione pro Christianis, coram Marco Aurelio Antonio habi
ostendit, divinis dogmatibus, non eisdem argumentis, quib
de humanis artibus posse persuaderi.

Est enim (ut ait Job) Deus magnus, vincens omnem scie
tiam nostram. Cognitio igitur supernaturalium & divin
rum, ab inenarrabili mente pendet, non è ratione, quæ pot
errare, quæ ut idem fatetur Aristoteles, non minus falsum s
scipit quam opinio, his ita prænarratis dico scientiam omne
de qua ego in Declamatione mea loquor, & quam Aristotel
propriè dicit scientiam, scilicet habitum conclusionis per d
monstrationem acquisitum, esse animalem, carnalem, & e
roris admissivam, quæ non potest comprehendere, quæ su
Spiritus Dei. Scientia autem, de qua in allegatis per articul
torem Scripturis agitur, esse alius generis scientiam, videlic
spiritualem, & adeò influxam, de qua alibi ait Ecclesiasticu
Fons sapientię verbum Dei in excelsis & ingressus illius man
data æterna; quæ ipsa etiam duplex est, una contemplativa, i
qua lumen Spiritus S. cadens super intellectum nostrum, mo
neat liberam credendi voluntatem, & hæc est, cujus verita
sola est ab authoritate revelantis, & in qua nullus dominatu
Syllogismus, & hæc dicitur sapientia, & domina, & sponsa
Altera est scientia actualis, quæ & activa sive practica, sive sci
entia mandatorum dicitur, & ipsa quidem via est ad spiritua
lis scientiæ lumen, per emendationis gratiam, & opera chari
tatis, promovens intellectum, sicut scriptum est: Beati mun
do corde: quoniam ipsi Deum videbunt, & ista bona opera
& virtutes morales, & purgatoriæ, sunt illæ ancillæ, de quibus
loquitur Salomon, in loco ab articulatore citato; non illæ sci-
entiæ carnales & mundanæ, quæ in eodem loco designantur
per mulierem stultam & clamosam, cujus convivæ sunt in in-
ferno, de quibus scientiis dictum est per Apostolum. In mul-
ta scientia multa indignatio, & quod scientia inflat Et alibi
per Esaiam: Scientia tua, & sapientia tua, ea ipsa decepit te: Et
Ecclesiasticus ait: qui addit scientiam, addit dolorem. & Hie-
remias ait: Stultus factus est omnis homo à scientia, nihil si-
quidem

dem ad fœlicitatem consequendam pertinet, (ut ait Aug. in Enchiridio) scire quæ in naturæ sinu occultantur, causas corporalium motionum, unde tremor terris, qua vi maria tumescant obicibus ruptis rursusque in seipsa residant. Quod si causæ corporalium motionum noscendæ nobis essent, nullas magis nosse, quam nostræ valetudinis deberemus, qui verò eis ignoratis, Medicos quærimus. Quis non videat, qua quæ de secretis cœli & terræ nos latent, quanta patia sint nescienda, huc accedit etiam allegoria Jacob, qui ancillis & uxoribus genuit populum Dei, nec adulteratur ancillis, quia sponte illas obtulerunt uxores, dummodò ipsi susciperent proles ex ancillis, ita etiam si in rebus creatis speculandis, & inquirendis delectatur homo non peccat, modò omnia dirigat in Deum, & in ejus contemplationem.

VIII.

Scio in primitiva Ecclesia institutas fuisse Christianas scholas, in quibus utriusque sexus juventus, non in humanis artibus, quæ in prophanis Academiis tradebantur, sed in fidei disciplina erudiebatur à senioribus Ecclesiæ, ex quibus scholis deinde tot sacerdotum Collegia, tot Monachorum monasteria, tot fratrum sodalitia, saluberrima fœcunditate pullularunt, quæ nobis priscis illis temporibus, tot sanctissimos pariter & doctissimos Theologos acerrimosque fidei propugnatores dederunt, qui non in Dialecticis contentionibus, & scientiis mundanis incumbebant, sed in doctrina Spiritus, & ostensione virtutis, ut Dii propè putarentur, ubi autem posterioribus temporibus, Collegiorum Præsides, & Monasteriorum Abbates, aucti opibus, ocio tepescerent, & cura temporalium distraherentur vetere instituto, cautum est à Romanis Pontificibus in suis Decretalibus; de Magistris in celebribus Ecclesiarum Collegiis conducendis. Verum non qui Poëtarum fabulas, aut Arist. contentiosos Syllogismos, & Mathematicos labyrinthos, & quæ prophanarum Academiarum professiones sunt doceant, sed qui Grammaticam & linguas doceant, Hebraicam, Græcam, Latinam, Arabicam, Chaldaicam, quod conducant ad intelligentiam scripturarum, & plus quam omnes reliquæ artes & scientiæ, & in Decretis distinct. citantur Augustini verba, ut veterum librorum fides de Hebræis voluminibus examinanda est, ita novorum veritas Græci sermonis normam desiderat: hinc Augustinus contra

Cresco-

Cresconium Donatistam, jam per articulatorem superiùs tatum, sese excusans ostendit, sermonis elegantiam, & Gr maticæ notitiam, rectamque rationandi disciplinam, p plurimum conferre, atque tamen hunc eloquentiæ ornat hancque linguarum peritiam, hodie Scholastici Theol junctis phalangibus tanto odio prosequuntur, ut eas velut mnium schismatum & hæresum causas, ab omni loco ex minari velint, nec eloquentiam, nec quicquam elegantis ciplinæ pati possunt, introductis vice illarum rixosis sop matibus, nec se ullo modo nisi eversis bonis literis fore in lumes putant, & quum non admittatur ad Theologiam, ignorat parva Logicalia, admittitur qui nescit Grammatic quàm si iste articulator didicisset, non fuisset interpreta pro declamatione assertionem.

IX.

QUòd autem per artes liberales declaratur Scriptura confundantur hæreses, hoc ego nunc primum edoct hactenus nescivi, fateorque hanc meam profundam don tantiam, fateor ingenii mei tarditatem, qui hoc non sum a quutus. Heu me ter infelicem, qui credidi sacram Scriptur à nullis humanis disciplinis accipere lumen, sed ipsam cæte omnes illuminare, dijudicare & discernere, putavique hæ ses suum robur, & fundamentum habere in scientiis humai quod ego per totam illam Declamationem meam, multi cibus argumentis, rationibus, authoritatibus, testimoniis, emplis, demonstrare conatus sum. Nam Hieronymus in P mum centesimum scribens, syllogisandi artem, Theolo applicatam, comparat plagis Ægypti, & in Psalmum 143 terpretatur Dialecticam esse illam latam viam quæ ducit mortem, & ad Damasum ait de Hebraicis disputantem, n decet Aristotelis argumenta conquirere, quin & legi Amb sium Letaniis addidisse, à Dialecticis, libera nos Domi Nam garrula Logica, Theologiæ plus obest, quam confe His & similium authoritatibus persuasus, putavi non posse dei Christianæ robur, atque lumen, aliunde pendere, qu ab ipso verbo Dei, & Jesu Christi, qui est gladius spiritus, gladius oris Domini, quo solo confunduntur hęreses & int ficitur homo peccati.

X.

VErùm Doctores Scholastici, super primum sententiaru scribentes, ubi tractant eam quæstionem, an Theolog sit sui gratia, & an cæteræ scientiæ ad eam ordinentur, co

mun

niter concludunt, illam sui causa esse, & ad nullam scientiam externam constitutam, sed cætera omnia scientiarum ...eta, sic ad eam statuta, ut ipsa sit dominatrix, & rectrix omnium, non quòd ipsa à cæteris instruatur, aut elucidetur, e...tque illarum ministerio, & Augustinus libro secundo, ca... trigesimo primo, contra Cresconium Grammaticum, dis... de Scripturis sacris, quas Ecclesiæ Canon complectitur, ...nò non licere judicare per humanas scientias, sed secun... eas de ceteris literis & infidelium judicandum, quod ma... sè dissimulavit articulator, qui Augustinum contra Cre...nium hic pro se citavit, nunc si id præstare possunt artes li...les, ut per illas elucidetur Scriptura, & confundantur hæ...s, longè ego aberravi à scopo, in ea hucusque opinione ...atus, hanc esse unam Theologiæ pestem, ex humanis dog...ibus interpretari divina, vixque aliter sentire potuissem, ni ...rticulator me revocaret, ostendens etiam sapientis & A...oli testimoniis, quod artes liberales, quia elucidant Scri...am, vitam æternam habebunt, & qui eas ignorat ignota...r, quodque propterea captivus ductus est populus, quia ...habuit illarum scientiam. Annon suave quippiam est adeò ...divitem Scripturarum, qui non miretur sapientiam Lova...sium Theologorum, quis tot ac tantis Scripturarum te...oniis, tam appositæ citatis, non revinceretur hæreseos, & ...alinodiam adigeretur. Pudet me verè meorum lapsuum, ...hactenus nesciverim ejusmodi dogmata, certè non ha...e, quod ad hæc respondeam, quia nihil in illis habetur re...so dignum, quæ & lectione sunt indigna, sed sperabat isto ...ulator, solis barbaris & ignavis cerebellis loqui, non dis...ris, quid veri in rebus, & quid falsi sit, atque ideò sibi li...omnia. Dico igitur quod intellectum sacratum literarum ...ete atque colligi ex artibus liberalib. nisi Grammaticam ...ligamus accipi, error est, nec ostendi potest aliquis, qui ...turam sactam per Dialecticam & artes liberales sit inter...tus, quodq; id illi licuerit, quod qui facere præsumpserit, ...admodum asina Balaam sonabit, & loquetur, ignorans, ...dicat, nihil enim commercii Christianæ fidei, cum artib. ...nanis, nihil Dialecticis argutiis, cum divinæ sapiētiæ my...s. Christus illa docet, non Aristot. gratia hęc largitur, non ...cinatio, non afflatus illa præstat, non Syllogismus, non à ...cis consequentis nomen habet Theologus, sed à divinis ...lis, ab ipso inquam verbo Dei. Ad scripturas autem con...citatas, dico articulatorem esse hæreticum, siquidem hære-

hæreticus eſt, quicunque aliter Scripturam intelligit, qu
ſenſus Spiritus S. efflagitat, ut habetur 24. quæſt. 3. hæreſi
cundum Hieronymum, atque eſt revera hæreticum, ſacr
Scripturam obſtinatè ad hæreticum ſenſum detorquere
non bona fide citare.

X I.

ITa ne tandem corruit, vetus illud & Græcanicum Pro
bium: Nihil ſcire fœliciſſima vita: quod ſi à me repertum
ſet, erat fortaſſe, quod infelix articulator iſte contra me
cenſeret, ſed quum videar illius patrocinium ſuſcepiſſe, c
poſiti illud in præliminari pagina declamationis meæ, exp
ar ſi fortè commodiore interpretatione, potero illud, aut
ri, aut excuſare. Neque verò hic ingrediar diſputationem
lam profundiſſimam; de nihilo ex quo cuncta creata ſu
Deo, cujus ſcientia proculdubio fœliciſſima eſt, ſed obſequ
tes articulatoris hebetudini, ignorantiam tuebimur, facit
tur pro illo, in primis quod ait alicubi Auguſt. Deum vid
cet potiùs ignorantia quam ſcientia attingi. Atque quæ r
do major fœlicitas, quam attingere Deum? Hinc Diony
ad Cajum, ignorantiam perfectiſſimam ſcientiam vocat, &
ipſa ignorandi ſcientia, paſſim in multis locis mentionem
cit. Et Philo. Hebræus in quæſtionibus ſuper Geneſim ait
nis ſcientiæ in Deo reconditus eſt; quem etiam teſtem an
vocat cum pura conſcientia confiteatur ſuam ignoranti
ſola enim novit anima, quia nihil novit firmiter. Non eſt e
vera & perfecta ſcientia (ut ait Nicolaus de Cuſa) qua c
credit ſe ſcire, quod ſcire nequit, ſed ubi ſcire eſt ſe non p
ſcire. Nonne cæcus aliquis audiens quempiam de Solis cl
tudine quanta ſit, multa docentem, arbitrabitur, per hæc
quæ audierit, habere ſe aliquam ſolaris luminis ſcienti
quod tamen ignorat, quia lux ſolo viſu attingitur, videns
tem, quum viderit claritatem ſolis viſum ſuperare, fatetu
illam penitus ignorare, habetque cum luminis illius exp
entia, etiam ignorantiæ ſcientiam. Cæcus verò, neque ig
rantiæ ſcientiam habet, neque ullam illius, quod ſe ſcire
tat experientiam, ſic multi Philoſophi & Magiſtri hum
ſcientiis clari, ſed oculo mentis cæci, & ſuæ cæcitatis ſcient
non habentes, putantes ſe videre, obdurantur in aſſertioni
ſuis. Sic multi, qui ſe Theologos dicunt, cum habent Scrip
ram, in qua veluti in agro abſconditus eſt theſaurus regni
ex ſola agri poſſeſſione, ſeſe divites putant, & Scriptura
pr

digi, quæcunque in partibus alicubi legerunt, ad suas opi-
nes illustrandas, pro lapidibus preciosis (tanquam de the-
is suis nova & vetera) sine judicio producunt, putantes se
iere articulos fidei, quum longissimè nonnunquam ab-
nt à scopo veritatis. Qui autem videt sibi thesaurum a-
manere absconditum ab oculis suis, in hoc sapientior est
tis, quia scit se pauperem, quod illi ignorant, unde Alga-
n sua Metaphysica ait: Quisquis per probationem neces-
) cognoscit, & apprehendit impossibilitatem suam, ipse
st cognitor, & apprehensor, quoniam apprehendit scire i-
n à nullo posse comprehendi, & hæc est fœlicissima illa i-
rantia, quæ longissimè supcrexcellit omnem humanam
ntiam, quam professus mihi videtur Cotta apud Cicero-
, omnibus ferè, inquiens, in rebus, quid non sit, quàm quid
xero, & facet ille Dionysius ait, tutiores circa Deum esse
itiones quàm affirmationes, quod etiam Divus ille Plato
armenide inprimis observat, & in Epistola ad Dionysium
em servari jubet, denique de hac ignorandi scientia, mul-
ncti & mystici Theologi, editis libris profundi locuti
, inprimis beatus ille Dionysius Areopagita, item Marius
orinus ad candidum Arrianum. Item Theodotus in eo
), quem inscripsit clavem Philosophorum. Item Joan-
Scotigena in tomis paraphraseos, & Joannes Mosbacen-
in Commentariis Proculi. Item Maximus Monachus,
go de sancto Victore. Robertus Linconiensis, & prænо-
atus Scotigena. Commentatores in mysticam Theolo-
n Beati Dionysii supradicti. Ex recentioribus verò Nico-
de Cusa Cardinalis, de hac doctissimum librum conscri-
quem de docta ignorantia intitulavit, tum etiam in aliis
isque suis opusculis, de eadem commeminit. Sed condo-
us huic articulatori, suam, non doctam, sed crassam igno-
iam, qui pauca legit, & minus quæ legit, intelligit, & ut si-
dicio Patrum authoritate devoravit, ita incoctas, & in di-
as, hic illas contra me evomuit, & impotenter depravan.
etorsit, ad firmandam calumniam, cui se addicavit, qui
n sit tam doctæ ignorantiæ incapax, melius imposuisset
io silentium, & quod intelligere nequit, admiraretur po-
quàm morderet.

X I I.

Nunc ad secundam assertionem mihi respondendum est,
quę quum de rigore sermonis nullum contineat errorem,

addivinat ille argutulus articulator sensum, quem impug
inquiens: Quasi vellet innuere, &c. nec aliam Scriptu
contra me producit, præter Aristotelem, & cap. si quis ar
36 d. in quibus cardinem victoriæ locat, ac si obligaren
tanquam articuli fidei. Hîc ego primùm respondeo, qu
re vincendum aliquem hæreseos, aut impietatis, non val
gumentum à quasi, sed ut inquit Hieronymus ad Ctesip
tem, quod à nobis asseritur, sacrarum Scripturarum test
niis asserendum est, in quibus quotidie credentibus loq
Deus. Idem Psalmo 98. ait: Omne quod loquimur, deb
affirmare ex Scripturis sanctis. Et in Epistolam ad Titu
cit, sine authoritate Scripturæ, garrulitas non habet lo
quia ut inquit super 23. cap. Matth. quod de Scripturis no
bet authoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua pr
tur. Hinc Origenes super Hieremiam homilia prima: Ne
est (inquit) nobis Scripturas sanctas in testimonium vo
sensus quippe nostri, & enarrationes, sine his testibus, no
bent fidem. Deinde scire cupio, an hæreticus est, qui co
dicit Aristoteli, aut non credit illius somniis. An peric
est, subversam in Religionem Christianam, si quis alicub
sentiat ab Aristotele, aut Gratiano, quum secundum Spe
torem; Joan. Andr. Panorm. Felin. Paul. de Castr. & cæt
Jurisconsultos. Gratianus nunquam habuit authorit
quælibet canonisandi, atque ipse Scotus, bonis ration
motus, dicit, sibi non esse manifestum, quòd Canone
Gratianum collecti, omnes obstringant, ego hoc dico, &
miter assero, non valere consequentiam, hæc propositio
assertio est contra dicta Aristotelis, aut etiam Augustini,
Gratiani, aut contra alium quemvis Doctorem Ecclesiæ
gò est hæretica, impia, aut scandalosa. Hæreticus nemo
nunciandus est, nisi qui Apostolicis authoritatibus, er
contra fidem & Ecclesiam publicè convictus, mutare no
rit insana dogmata. Quod si quis etiam habeat erroneam
nionem, de rebus fidei, adhuc per Ecclesiam non determ
tis, modò in voluntate ejus nulla sit macula, ille nec pe
mortaliter, nec dicendus est hæreticus.

XIII.

SI calumniandi passio, non incessisset hunc articulator
intelligere poterat, me loqui de bonitate operativa, qua
habitus voluntatis, sive voluntas confirmata consuetudi
in operandis bonis, ad quam bonitatem parum aut nihil
en

æ operantur, quod ipse verum fatetur Aristoteles, inqui-, scire parùm aut nihil operatur ad virtutem, siquidem in ana anima, voluntas Imperatoris vicem gerit, cui sub- & parent omnia. Scientiæ verò, & artes, atque memoria, eræque apprehensivæ virtutes, consiliariorum vice fun-tur, utilitates & pericula præmonstrantes, nunciantibus ibus, cæterisque viribus exequentibus. Manifestum enim quod ut res vel benè vel malè administrentur, totum hoc nitate vel malitia Imperatoris illius (voluntatis inquam) dere. Nam tollatur ab homine bonitas voluntatis, etiam s & positis illi omnibus scientiis, malus homo dicetur, ad-onitas voluntatis, etiam ablatis reliquis omnibus, homo us erit. Quod autem ad veritatem attinet, Petrus Aposto-non aliter probat fidei veritatem, quàm ex Doctoris cer-line. Cur non idem licebit de scientiis! & hanc fuisse in-ionem meam, facilè intelligere potuisset, si iste Aristote-; Theologus, Magistrorum nostrorum parasitus, amaret tatem, & integram declamationem meam attentè legis-Oportet enim, qui scribentis in re aliqua mentem investi-velit, ut omnia attentè legat, & in unam conformem entiam conferat, facilè enim est ex truncatis Scripturis, a-id reperire, quod offendat.

XIV.

VErùm minimè hac in te me refellere quibus, sed connectere nugas frustrà conaris, quum allegatus per te Canon taxat benedicendi & ratiocinandi disciplinas se non im-pare dicat, cæteras artes liberales dicat non esse scientias atis, esse autem scientias pietatis, nosse legere Scripturas, telligere Prophetas, Evangelio credere; Apostolos non rare. Et ibidem in cap. ideo prohibetur, interpretatur ex is Isidori, illud Apostoli: Qui ignorat ignorabitur, quod intelligendum sit, qui noluit intelligere, ut benè ageret. ique tota illa distinctio, cum sequenti, plus adversatur articulatori, quàm patrocinatur. Hæc est illa ignorantia, ter quam captivus ductus est populus, sic enim prosequi-unc sermonem Propheta, inquiens: Abjecerunt enim le-Domini exercituum, & sermonem sancti Israël blasphe-erunt, propterea iratus est furor Domini in populum su-non exprobratur in illis ignorantia artium liberalium, & osophiæ, sed ignorantia legis, & sermonum Domini, i-inquam verbi Dei.

X V.

POst hæc ſcientificus articulator, plenus aurarum bucci colligit magnam congeriem aliarum propoſitionum, qu omnes uno homine damnandas, eodemque vaſe ſimul in b rathrum detrudendas cenſet, vocans eas piarum aurium o fenſivas, ex quo probabiliter conjicio, priores illas, quib jam reſpondimus, cenſeri ab illo hæreticas, & blaſphema quum ea ſit doctrinalis inquiſitionis Scholaſtica conſuetu do. Primò hæreticas, & ſchiſmaticas, deinde ſcandaloſas, piarum aurium offenſivas, per ordinem locare. Nunc erg propoſitiones illas, quibus tam impiè pias aliquorum Arc dicorum Theologorum aures offendi, examinemus, ſi pri illos admonuero, ut caveant, ne quando dum putant in me Scriptis offendi, ſibi ipſis temerè judicando offendiculi ſi authores.

X V I.

HArum prima habet, Canones Sacerdotes ſublatis hon ſtis nuptiis turpiter ſcortari compellunt. Hic puto offe dit verbum compellunt, quod iſte articulator in pejorem pa tem interpretatur, ac ſi dixiſſem: Canones præcipere ſcort tionem, ſive illius eſſe cauſam, quum hoc verbum compellu eo loci poſitum ſit occaſionaliter in ſubjecto, non cauſalit in efficiente, aut ſi malint dicam Logico more, occaſionalit in prædicato; non cauſaliter in ſubjecto, neque id citra co ſuetudinem Latini ſermonis, etiam Scholaſticis Theologis ſitatum, ut quum aſſerunt Deum eſſe occaſionem mali, ſed e ſe cauſam mali negant, neque aliud ſonat hîc compellun quam incontinentes & urentes Sacerdotes matrimonio jun non permittunt.

Loquor enim non de caſtis Sacerdotibus, ſed de concub nariis, & turpiter viventibus, quorum ubique nunc & publ ca, & magna admodum turba eſt, quos melius eſſet habere u xores, quàm tam impuro cœlibatu tenere publicas concub nas, convenientibus ad hæc aliquibus Pontificibus & Ep ſcopis, & accepto in ſingulos annos nummo aureo, iſta pe mittentibus: nec deeſt huic turpitudini Canonici Juris priv legium, quo ſtatuitur concubinam Sacerdotis gaudere emu nitate, & eſſe de foro Eccleſiæ, ne à ſeculari judice conveni poſſit, ut habetur in cap. ſi concubinæ de ſent. excom. & D communiter tenent.

Atqu

XVII.

Atque ad hanc propositionem, rursus infœlix articulator iste, temere obstrepens, divinat sensum, quem sibi statuit ıpugnare, dum inquit, volens innuere, &c. Huic ergò sequi ini dulcem parentem potci, sed liceat nunc etiam mihi con a divinare, quid hoc loci sentiat ipse. Nonne quod cœliba s sacerdotum sit de jure diviuo, ita, ut nihil possit in illo hu ani juris dispositio immutare, atque hoc est falsissimum, & ıtestati Ecclesiæ derogativum, ac scandalosum. Quum cœ ›atus sacerdotum, planè sit juris humani, sive positivi, qui r Pontificem, vel Concilium, pro ratione temporum, loco ım, personarum, seu alia quavis gravi, seu rationabili causa, teſt remitti, mutari, vel omninò tolli. Quinimò, Pium se ndum, Romanum Pontificem, olim dixisse constat, ob gra s causas, ereptas sacerdotibus uxores, sed ob graviores, illis re reddendas.

XVIII.

QVòd autem dicit, à morte Christi nullum Sacerdotem duxisse uxorem, illa sunt adulantis & formidolosi Sophi : deliramenta, quibus tota primitiva Ecclesia, multaque manorum Pontificum diplomata reclamant. Quod si riltus & Apostoli vetuissent Sacerdotibus matrimonium, n recepisset illa primitiva Ecclesia, nec indulsissent illa Pon ces, quum lex Evangelica, nec rejici possit, nec relaxari; sed ıoscendum huic desidioso articulatori, qui veterum histo s non legit, neque etiam vulgatissimam Theologi Antoni ummam consuluit. Nunc ergò quid periculi est, si dix s ı, pro statu horum temporum, pro honestate Clericorum, lius esse, ut sublato rigore juris, permittantur illis honestæ ›tiæ, potius quàm sub certa mulcta concubinatus: quod Sacerdotes in cœlibatu turpiter libidini servientes, ho ti matrimonii permissione sublevarentur. Neque verò pterea probo: neque laudo, eos qui his temporibus Sacer es putant sibi licere, contrahere matrimonium contra sta ı Pontificum & Ecclesiæ, propterea quod multi contra ea n statuta, publicè teneant concubinas: neque etiam assen t huic propositioni, quod Sacerdoti in sacris constituto, ›a non possit permittere nuptias, quum hæc per Scripturam caciter probari non possit, neque per Ecclesiam determi am sit, illam infallibilem continere veritatem, & quæ ad ıc rem adduci possunt sacræ literæ, magis stant à sententia posita. Et hodie adhuc Græcorum Sacerdotes ducunt uxo-

res, etiam post susceptum ordinem neque propterea habe
irregulares, aut impii, & Romanorum Canon, jubet Sace
tem, qui uxorem duxerit, suspendi ab officio, & minister
cerdotali, non à laqueo, & arboribus, liberumque relinqu
officium posse reverti. Quin constat Romanum Pontifi
aliquando Cardinali cuidam permisisse, ut nuberet, atqu
scepta prole, rediret si vellet, ad pristinam Cardinalitia
gnitatem, non ergò habentur pro impiis, sed pro rem
duntaxat irregulares.

X I X.

PRoinde nunc atrox mihi crimen objicitur, quod Lu
rum vocaverim invictum hæreticum. Nescio an fortè
aliqui tam superstitiosè Theologi, qui invideant Luther
men hæretici, tanquam illi cum Paulo Apostolo comm
qui in Actis Apostolicis, coram Felice Præside, confite
servire Deo, secundum sectam, quam hæresim Judæi vo
verum ego non dubito, quin probent Magistri nostri L
nienses, quod Lutherum vocaverim hæreticum, sed off
fortè, quod dixerim invictum, quem ipsi cum Colonien
complicibus suis, primi omnium doctrinaliter conden
runt. At ego Lutherum hæreseos damnatum non nescio
victum non video, quum ille in hunc diem adhuc profic
pugna, regnetque in animis populorum, quos penes tam
fidem authoritatemque conciliavit illi plurimorum Sace
tum & Monachorum & Magistrorum nostrorum impi
tas, inscitia, malitia, mendacia, de eventu loquor, non de
mate, qui etiamsi scholasticissimè oppugnatus sit, si rigidi
judicatus sit, si augustissimè damnatus sit, omnia tamen
liciter adversus illum gesta sunt, nec profuerunt, quo m
grassaretur hoc incendium, cui quo plus à Magistris no
etiam à principibus & pontificibus repugnatum est, hoc l
dilatatum est, & jam etiam plerique Principes & Episco
eruditi, & Theologi quamplurimi, & quædam integræ
demiæ in illius dogmata discesserunt, & populus ferè pl
vet Luthero, quàm Romanæ Ecclesiæ, atque Pontifici,
si victus est Lutherus, quid conclamatur ad generale Co
lium? Quid tantum negotii facessitur, non solum Mag
nostris (qui illum jam non minùs metuunt, quàm olim
tempserunt) sed Pontificibus, & Cæsaribus, summis Chri
næ Religionis Monarchis. Certè oppugnatum quàm va
simè Lutherum novimus, victum nondum vidimus.

Primò enim in arenam hanc descenderunt Prierias, H
stra

tus, Eckius. Sed ita pugnantes, ut nil præter risum reporta-
: Successeruut Monachi, apud rudem plebẽ contumeliosè
tra Lutherũ vociferantes, quid egerunt, nisi quod ea quæ
ino sermone à doctis intra scholarum parietes agebantut,
serunt in vulgus, & Lutherum Saxonicè scribere impule-
t, factaque est uberrima hæresum sementis. Prodierunt
:ea Academiæ Lovaniensis, Coloniensis, Parisiensis, cum
nudis articulis & doctrinalibus damnationibus, quæ dum
is & librorum incendiis implerent omnia ac si posset ignis
:em restinguere, Lutheri libros desiderabiliores vendibi-
esque reddiderunt. Tandem prodiit terrifica Leonis bul-
hæc adeò contempta est à Lutheranis, ut non dubitarint il-
contumeliosis scholiis & glossematibus, sub divo catami-
ndam exponere. Additum est diploma Cæsaris nihilo fœ-
is successit. Porrò sævitum est hominum carnificina, quid
d actum quam truncata Hydræ capita. An hoc est vicisse
herum? De eventu loquor non de dogmate, atque utinam
etiam religiosius prædicaretur Christus ab aliquibus hæ-
cis, quàm à Magistris nostris. An olim victus dicebatur
ius, quando plures habebat Ecclesias quàm Orthodoxi:
ndo Romanus Pontifex & Imperator erant Arriani,
ndo vix tres Episcopi superessent Orthodoxi, quando in
ncilio Arrianorum, plures sederent Episcopi suum dogma
bantes, quàm in Concilio Ecclesiæ, ubi fuerat damnatum?
victus dicitur Mahumetes, cujus secta in hunc diem latius
et, quàm Religio Christiana? Iterum dico me de eventu
ui, non de dogmate. Quid ergò peccavi, si dixero Luthe-
n invictum hæreticum, utinam mentiar, & Lutherus ab
doctrinalibus damnatoribus, tam fœliciter fuisset devi-
, quàm fortiter provocatus. Utinam non solum sit invi-
s hæreticus, & non etiam hæreticorum victor, magno Ma-
rorum nostrorum dedecore. Quis enim vicit Anabapti-
? Quis restitit Sacramentariis? Nonne unus Lutherus?
te vos vel unum scriptum Academiarum vestrarum; quo
s vel digitum latum loco moveritis. Quæ utilitas vestra in
clesia, an sufficit dicere: damnamus, quia sic determinavit
clesia? (ad cujus Decreta strenuè fugiunt Magistri nostri,
oties urgentur & hærent in causa, nescientes producere
ipturam qua se tueantur) Certè idem sciunt quicunque an-
habere rustici & idiotæ: idem potuissent suo tempore dixis-
Hieronymus & Augustin. si id satis fuisset revincendis hæ-
ticis. O nunc salutarem hæreticum Lutherum, qui dormien-

tibus Magiſtris noſtris, & longum ſomnum ſtertentibus, ſo-
lus vigilavit pro Eccleſia, illamque tam validis, tam violen-
Anabaptiſtarum & Sacramentariorum hæreſibus totam pe
Germaniam occupaturis liberavit ſolus. Sed videor hic p
bare Lutherum, & in hoc quidem probo. Sed nolite ira
probo non aliter quam ſerpentem in teriaca, qui quum ipſe
venenum, in hac etiam venenis eſt venenum: quòd ſi vos ni
tam expediti ſitis, ad illum irrefutabilibus argumentis ex
gnandum, quam olim prompti fuiſtis, nudis ſententiis co
demnandum, & hactenus benè ſucceſſerit, pergite cum C
ſare in Germaniam, & clamare fortiter Magiſtri noſtri, per
non ſtabit, quominus vincatur, ſed illud vos amice admo
tos eſſe volo, ut præſtantioribus argamentis contra illum
gatis, quam hic adverſum me utimini, quem auctorit
Scripturæ, ut virtute verbi Dei victum eſſe oportebit. Quo
opinamini, cum Lutheranis non aliis argumentis pugnandu
eſſe, quàm faſciculis, & igne, videte, & cavete, ne ipſi vobis
ſpondeant, & flammis, & ferro. Erumpatque illorum hære
in atrociorem tempeſtatem. Perículoſe fortaſſis iſta dico,
Lutheranorum patrocinium ſuſcipere videbor, quemadm
dum accepturi ſint Magiſtri noſtri, horreo, verum ego me n
Lutheranum, ſed Catholicum profiteor, nec in illorum gr
tiam, nec in iſtorum odium, neque ob quorumcunque metu
fieri volo hæreticus, & ſi cecidero in errorem aliquem, qu
humanum eſt, pertinaciter perſeverare non intendo, ſed
cecidiſſe me fatebor, ut ſciam me honeſtiſſime ſurgere poſſe

X X.

SUccedit aliud crimen, quod Theologos vocatim Lenon
ſi ad hoc probandum, exempla adduxero, ex novellis Boc
tii, mox dicturi ſunt, illum luſiſſe jocis, ac ſi ego hæc dixeri
ſeriò, nec liceat mihi, meum jocum alterius joco redimere, ſ
quod ſi ego hoc, de uno atque altero Theologo verum facia
oſtendamque qui lenocinio functi ſunt, nonne ſtabit illius i
definitè veritas, etiam theologos eſſe lenones? puto non neg
bunt, ſed dicent Theologico nomini injurium eſſe, & piaru
aurium (quæ de illis tam altum ſentiunt) offenſivum, fateo
ſerio, & injuriandi animo dictum eſſet, modò quod piaculu
eſt, ſi Theologicum nomen admiſcuerim argumento joco
quod in nullum hominum genus non ludit, quod neque Pri
cipibus, neque Pontificibus parcit, neq; ſanctis Patriarchis
Prophetis, quo fortè non injuria reprehendere potuiſſent, n
inept

eprire ex verbis & exemplis sacræ scripturæ, & irreligiosiore co ludere. Sed quia etiam ipsi Theologi id nonnunquam faciunt, & à multis fieri solet circa omnem impietatis notam, ideo transilientes hoc saxum, ad hunc lapidem cespitant, illud in Theologos scandulose dictum, ita ut etiam si verum esset, tacuisse oportuerit, ne quid Majestatis Theologico nomini decederet. Est enim hodie receptum in scholis dogma, à Sorbona Parisiensi profectum, valde suspectum esse de hæresi, quicunque quocunque modo male senserit de Theologis & Monachis, aut de illis irreverentiore sermone loquatur. At tanto irreverentius isti Theologici Magistri nostri, nonnunquam loquuntur de Deo, de Christo, de intemerata Virgine Maria, quum disputant illum potuisse supponitare omnem naturam, puta Crocodili; Tortuce, Cynocephali, & illum secundum naturam suam, non minus esse in culina, aut cloaca, quam in cœlo? An mater Christi aliquando senserit primos naturæ motus, sive carnis pruriginem? & dum his obscœnioribus de Deo, de beatissima Virgine, disputare non pudet, offenduntur si quis inquirat. An Theologus possit agere lenonem? an Theologus possit esse non minus in prostibulo, quam in schola?

XXI.

Verebar ne post impassibiles offensionum Magistros nostros, tandem etiam prodirent adversum me meretrices: atque Lenones, & sui scandali articulos producerent. Verum ab hoc metu præter spem liberatus sum, vicitque exspectationem meam, istius ficulnei Theologi pervicacia, (quis enim expectasset, ut Lovaniensium Theologorum majestas, sese ad meretricum lenonumque patrocinia demitteret) qui pro illis acerrime pugnat, & magna authoritate lupanaria tuetur, dignus profecto, cujus deforme patrocinium, turpi compensetur præmio, qui gratis in Veneris Phano sacrificet, & in Cupidinis hortis donetur ficulnea statua. Olim jocatus Petrus Ravennas, dixerat, scholares Italos: non posse vivere sine meretricibus. Postularunt illum scandali Magistri nostri Colonienses. Declamavi ego, Rempubl. posse stare sine meretricibus, & me impietatis postulant Lovanienses. & quod illis tunc placuit, nunc istis displicet. Itane Magistris nostris, pro tempore, & loco, veritatem & hæresim, & scandala, præsumere licet? forte dicere illis poterimus, sicut ait Christus ad Pharisæos: Venit Ioannes, neque manducans, neque bibens, & dicunt dæmonium habet. Venit filius hominis, manducans &

bibens, & dicunt; ecce homo vorax, & potator vini, publi
norum & peccatorum amicus. Quis istis canibus; posset r
lectum sternere; qui accubituri, huc atque huc, sic in gyr
volvuntur, ut nescientes, quam in partem casuri sint, eti
nescire cogamur, ubi pulvinar illis collocandum sit. Dico a
tem iterum ego, quia omnis potestas desuper à Deo est, ad h
norem & utilitatem ejus, à quo est, exercere debet, & non co
tra. Quare Principes & Magistratus, tenentur, eos qui in le
Dei palam & publice delinquunt, justis legibus coërcere, n
publica authoritate fovere, tueri, & publicis theatris hospi
ri, quemadmodum de publicis usurariis non admittendis, n
que hospitandis, statutum est, per Gregorium X. in conci
Lugdunensi, & habetur in c. usurarium, de usur lib 6. Sim
ratione lupunaria, & scorta publica, fovere non licet, qu
sint in Deuteronomio, atque etiam in Euangelio, utraq;
vina lege, vetita, quibus accedit etiam c. meretrices 32. q.
Nec urget me citatus per articulatorem c. si quod verius 33
2. quum Augustinus ibi loquatur de malo deliberato, & i
vitabili, de quibus alibi ait Gratian. d. 13. c. duo mala, & c
nervi testiculorum, & 22. quæst. 2. cap. David & aliquot
quentibus. Deinde, licet tolerabilius malum sit adulteri
quam homicidium, & meretricatus quam adulterium, tam
institutum prostibularum, atque ratio eam turpitudinem p
blicis indultis & privilegiis fovendi, damnabile est. Verum
go hanc sententiam nulla pertinacia defendere præsumo, s
inter illas referri volo, in quibus unicuique in suo sensu abu
dare concessum est, idque non veritatis diffidentia, sed s
vandæ modestiæ gratia. Neque quisquam in hoc scandaliz
debet, ubi dissuadentur aut reprehenduntur vitia, si quis
maculentiore hyperbole utatur, quum ejusmodi in Hiero
mo, in August. in Bernardo, in cunctis fere sanctis Patribus
gimus, & quotidie Ecclesiasticis concionibus graviora te
culamenta inoffensi audiamus.

XXII.

VErum, ut solet disputatio disputationē gignere, veni
mihi dabit articulator, ex hoc argumento suo, & cita
per illum Canone, aliquid non extra propositum inquirere.
è duobus malis, quod minus est, eligibilius est, tolerabilius e
& quod puto consequi, etiam mitius puniendum est. Quæ
quid faciet sacerdos incontinens, fornicabitur ne, an nub
utrūq; peccatum est, utrumque vetitum est, hoc quidem le
divina, illud constitutione Romanæ Ecclesiæ, utrisque fid

juray

ravit. Deo & Ecclesię, illi in Baptismo, huic in ordine. Quod fides frangenda est, si jusjurandum solvendum est, si lex prę-ricanda est, utrum illorum duorum malorum eligibilius t, utrum tolerabilius est, utrum mitius puniendum est, for-cari, an nubere? Scimus Paulum dixisse, qui non continet, ibat: Melius est nubere quam uri. Item, unusquisq; vxorem am habeat, propter evitandam fornicationem. Sed de sa-rdote incontinente, quid dicit articulator, an ita, qui non ontinet sacerdos scortetur, minus malum est scortari, quam ibere. Accedat lupanaria, p ost bula, meretrices, quarum on est numerus, ut non alligetur uni uxori, quoniam pol-itur sacerdotium conjugiis, non polluitur meretricibus. occine suum argumentum erit, quomodo evadet laqueum, rte est dare aliquod medium, quo neque meretricetur, neq; ibat, sed soluto aureo habeat concubinam. Facient fortassis o illo, ex Toletano concilio, & ex Isidoro, duo illi canones, os posuit Grat anus 34.d. dicentes: Qui homini Christia-, qui non habet uxorem, loco uxoris liceat habere concu-nam, dummodo unica concubina contentus. Neq; desunt heologi, qui opinantur, monachos & sacerdotes non abju-re incontinentiam, sed conjugium, quia non abjuratur, od nulli permittitur: forte scādalizabit Magistros nostros, nc casum hic illis propositum, neq; ego serio proponerem, si articulatoris hujus ad hoc me adigeret argumentum. Sed istarursus inter articulos referantur, ego hic nihil assero, d inquiro: cupioque doceri hujus argumenti solutionem.

XXIII.

Equitur alia tragica propositio: Mercatores & milites ve-ram pœnitentiam agere non posse, quam non dubito, à fra-bus aliquib. huc insertam, ut qui plurimum soleant à mer-toribus & militibus male partorum portiunculas corrade-, dum participant illis sua beneacta & preculas, securas con-entias pollicentes, si illis plurimum prædæ in sinum effun-tur, in quo habeant scientiam quæstuosam. Sed quum sit c sententia Augustini, in lib. de pœnitent. & ego illum au-orem verborum illorum citaverim, non mecum, sed cum igustino hanc propositionem delitigent.

Necesse enim est, ut aut illum mecum faciant scandalosum, hæreticum, aut me cum illo pariter absolvāt. Sed videamus forte commoda aliqua interpretatione poterit nobis suc-

curri,

curri, atque ego cum Augustino, ab hac sermonis scandalo impietate liberati, ad quod nescio an opus erit mirifico illo, magistrorum nostrorum mysteriis sophismate, quo dicur hanc esse veram. Peccatores Deus non exaudit: contra fa sam, si dicatur, Deus non exaudit peccatores. Quis Catho corum dubitat, de nullius peccati pœnitentia desperandu esse? sed ea est patrum loquendi consuetudo, ut sæpe dica peccatum aliquod impœnitibile, seu inexpiabile, quod diffi cile expietur. Quemadmodum Ambrosius dixit solutione quadragesimæ, esse peccatum inexpiabiabile. Et Petrus a Symonem inquiens: Age pœnitentiam, si forte remittatur ti bi cogitatio cordis tui, soli namque Deo in manu est, dare r sipiscentiam, sive pœnitentiam peccati. Potest etiam tanta e se malitia, tanta enormitas criminum, tanta continuatio assuetudo peccandi, in homine, velut in naturam versa, Deus hominem illum nolit sua gratia vocare ad pœnitētiar sicut legitur obdurasse cor Pharaonis. Legat igitur iste arti culatot Canones, quos Gratianus ex Leone, Chrysostom Gregorio, Augustino, Cassiodoro, adducit de mercatoribu & quæ præterea præfati authores in operibus suis diversis lo cis tradiderunt, neque nodum in scyrpo quærat. Quod si d cat mihi, oportuisse hæc in Declamatione explicuisse, eg non dogma interpretabar, sed declamationem scripsi, cuju argumentum non in laude, sed vituperio, non in defensione sed accusatione versabatur, nec concionabatur apud imperi tam plebem, sed scripsi doctis & eruditis, quod si his offen duntur aliqui testamentorum venatores, licet Theologiæ ti tulo inflentur, imputent suæ infelicitati, qui non didicerun tropos sermonum & scripturarum, necessarios ad eorum bo nam intelligentiam, ac non mox damnent, quicquid suam a varitiam & rapacitatem offendit.

XXIV.

NOn sunt hæc verba mea, sed perfidus cavillator, suo mor statuit sensum, quem impugnarer, & scripta mea, tam in sensu, quam in verbis depravavit. Ego in capite de arte milita ri sic scripsi. Augustinus atque Bernardus, Catholici in Eccle sia Doctores hanc alicubi probaverunt, & pontificia decreta illam non improbant, licet Christus & Apostoli longe alite sentiant. Docet Thomas in quodlibetis, non obligari nos de necessitate salutis credere Ecclesiæ Doctoribus, neque etiam ipsi Ecclesiæ, nisi in his, quæ ad substantiam fidei pertinent;

quia

tia in illis Spiritus admonens, docet Ecclesiam omnem veritatem. Atque ipse Augustinus ad Vincentium: Hoc genus literarum, (inquit) ab authoritate canonis distinguendum est, non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, sicubi forte aliter sapuerint, quam veritas postulat. Sic ego Augustini, & Bernardi, & sanctorum Patrum omnium, & quorumcumque eruditorum authorum scripta, extra canonem Bibliæ posita, debita cum reverentia semper suscipio, non tamen ita authoritate illorum me obligati puto, quod non liceat illis contradicere, aut ab illis alicubi diversum sentire, aut circa eorum scripta dubitare, nisi probentur per scripturam sacram evidenter expressa, aut per universalem Ecclesiam fuerit determinatum, illa firmam & indubiam continere veritatem, sicuti de Epistola B. Leonis ad Flavianum, factum legitur, in c. sancta Rom. 15. d. Si igitur Augustin. & Bernard. de bello per omnia recte sentiant, ego adhuc dubito, Pontificiis decretis, debitam obedientiam exhibeo, conciliis generalibus plus tribuo, tamen infallibilem veritatem, circa quam solam versantur, & fides & hæresis, illis non tribuo, quum hæc sint solius sacræ scripturæ, & sanctionum universalis Ecclesiæ, in his quæ ad substantiam fidei pertinent, in cæteris Ecclesiam errare posse, etiam scholastici fatentur Theologi, neque tamen omne quod à Christo & Spiritu sancto non est, hoc illico illi contrarium est. Multa in scripturis exposuerunt authores, aliena à sensu Spiritu sancto & inter se pugnant contrariis opinionibus, nonnunquam à ipsis dissident, quum spiritus sibi repugnare, & secum dissidere non possit, tamen non protinus contrariantur Spiritui sancto, nec propterea reiiciendum est, omne quod à Spiritu sancto non est: cum teste Hieronymo, nulla interpretatio sit à Spiritu sancto, qui & septuaginta interpretum cellulas pro fabula ridet, tamen non protinus reiiciendæ sunt interpretationes, quantumcunque inter se variæ sint, & dissonantes, ita nec protinus damnantur per me Augustinus & Bernardus, si quid admittant adversus consilia Evangelica, ubi deest maliciosus illorum cõtemptus. Nonne Paulus Apostolus consilium dat, quod se dicit non habere à Domino, & habet Domini præceptum, quod tamen non exigit. Scimus quod olim Deus in veteri testamento permiserit bella, neque tamen sinebat suos principes adorare bellum, nisi prius obtulissent pacem, sicut legitur Deut. cap. 22. In novo autem Testamento promissa est pax perpetuo fœdore conservanda, sicut in ejus recessu dixit testa-

testator Christus: Pacem meam do vobis, pacem meam rel-
quo vobis, cujus doctrina tota est ad charitatem, ad fratern.
concordiam, ad patientiā, & dilectionem, non admittens m
levolentiam, odium, iram, bellum, sed docens diligere inir
cos, & tollenti tunicam pallium adiicere, & fraudem pati, si
de his ad Galatas tertio, & prima Corinthiorum sexto, & M
thæi quinto, & plerisque aliis locis docet Euangelica lect
Nullum ergo inter veros Christianos licitum est bellū, qu
omne bellum ex malo sit, & contra Euangelicam perfectio
Et Hieronymi sententia est, olim Iudæis licuisse bellare, Ch
stianis autem non licere, unde dico illam propositionē, Ch
stiano ut Christiano non licet bellare, citra omnem hæresi
impietatis notam posse defendi, neq; per hoc calumn anti
me Augustinus, & Bernardus: & Ambrosius & cæteri Doc
res, & Pontifices, qui bella permiserunt, quod cōtra Christ
agant, sicut neque qui jure permittunt, illico contra Chri
permittunt, quod ille dixerit non jurandum omnino. N
quæcunq; pro perfectione Euangelica prohibentur, sic p
hibita intelliguntur, nisi rationabilis urgeat necessitas, ut
cap ita ergo 22. quæst. 1 Neq; Augustinus, Bernardus, & A
brosius, bellum simpliciter & indistincte, quantumcunq;
sta de causa susceptum probant, nisi simul ex necessitate, a
cum fide, & religionis amore fuerit susceptum. quanquam
cat Ambrosius, neque hoc esse Euangelicæ perfectionis, ip
que Bernardus, mundi militiam expresse appellat malitia
ubi qui cadit (inquiens) perit in æternum, qui occidit & vi
cit, vivit homicidia. Itaque licet à perfectis non sit belland
docente Apostolo ad Romanos, nobis jam ultra bella non
se carnaliter peragenda, sed animæ certamina, contra spi
tuales adversarios desudanda, quod idem ex verbis Grego
ostendit Gratianus, in cap. nisi bella, 23. quæstio. 1. Propte
tamen non plane prohibetur justis & necessariis causis be
gerari, & si hoc non exceperit Christus, qui nec litigandi
coram judice, nec jurandum docuit, siquidem à Christo p
vata vindicta prohibetur, publica quæ legum officio sit,
judicia, simplicia, bella non sic prohibetur. Quare non eti
pugnant cum Christo, qui quod ille pro perfectione Euang
lica docuit, diversa ratione tractant de statu civili. Non er
protinus damnatur princeps, qui bellum gerit, sicut nec j
dex, qui pronunciat sententiam, quod agat contra Christu
& Euangelium, quum agat ex officio civili, non ut Christ.

,neque afflatus Spiritu sancto,sed ut ministet humanarum rem. Nonne Christus in totum vetat divortium, excepta causa fornicationis, tamen Romana sedes dirimit matrimonia, multas alias ob causas, à Christo non exceptas. Sic multa conceduntur de foro judiciali, de consuetudine,de autoritate monarcharum, quæ non sunt de perfectione Christianismi. Neque vero omne illud hæreticum est, quicquid contra Euangelium est, nec plane prohibitum est, quicquid contra concilium est. Quod si utrunque de hæresi suspectum est, utrum proprius accedit ad hæresim, dicere in totum esse abstinendum à bello,quod consonat Euangelio & Apostolis, an dicere licitum esse bellare, quod nusquam legitur in Euangelicis literis: certe Theologorum officium est, hortari ad charismata meliora,ad pacem, & tranquillitatem,quæ Christi doctrina est, non ad bella, ad seditiones, ad effusionem sanguinis,quæ sunt Ethnicorum.Nec decet Theologos dissimulare tam aperta Christi & Apostolorum dogmata propter opiniones Augustini, Bernardi, Ambrosii, & aliquot cæterorum,qui licet alicubi bella probant, eadem etiam pluribus locis improbant, & detestantur. At cuperem videre,ut isti Theologistæ, qui tam religiose bello patrocinantur, vel unicum Christi verbum,aut Euangelii sensum producerent,bella hæc comprobantem, quod si fecerint, & non inique eo detorserint,victum me fatebor, & herbam illis dabo.

XXV.

NEque hæc mea verba sunt,nec mea intentio, quod Christo repugnante, ordo militantiũ est in Ecclesia, sed quod sceleratissimum illud militiæ genus, de quo locutus ibi fueram,prætextu ordinum illorum irrepserit in Ecclesiam, quod si quis negare velit, non deerunt ad manum horum scelestissimorum exempla, quorum myriadibus vel obrui posset. Proinde quum bellum res sit crudelis magis quam pia, & necessaria, potius quam honesta, non adeo decet religiosos, Euangelicam perfectionem professos, quam tolerabile est in hominibus prophanis, nec ipsa eorum militum primordia, vacant reprehensione. Nam quum à Ioanne Patriarcha Alexandrino, primum institutus esset ordo hospitalariorum, propter peregrinos Hierosolymam petẽtes,ita ut sacerdotes & fratres instituti & sacrorum ministerio insisterent, cæteri autem barbati laici, quos conversos vocant, peregrinos ad spectanda sacra

ſacra loca ducentes, interpretes agerent, illoſque à Sarace
rum contumeliis tuerentur, tum eleemoſynarum collec
dona, cæteraſque monaſterii temporalia, adminiſtrarent.
ut ſolent ex bonis principiis peſſima quæque ſubſequi, qu
in immenſum creviſſent religionis illius divitiæ prædicti
verſi, qui illarum negociationes & procurationes agebant
cet rudes & imperiti laici eſſent, in tantam ambitionem
ſunt, quod ſupra venerandum ſacerdotalis dignitatis o
nem, ſeſe extollentes, pro converſis & ſervis, totius ord
Domini, & Præceptores facti ſunt, atque pro hoſpitalit
malitiam profeſſi ſunt, gratiſſimum Deo ſervitium ſeſe p
ſtare exiſtimantes, ſi ſua manu quam plurimos infideles o
derent, & in tartara mittentes diabolo ſacrificarent, dum
terea aut nullos, aut pauciſſimos lucrati ſunt Chriſto, licet
die longe plus verubus pugnent adverſus capos & perdi
quam lanceis contra infideles. Contra quos acerrime inv
tur Divus Bernardus, & de quibus vere dici poteſt, malun
lud, quod Eccleſiaſtes vidit ſub ſole, videlicet ſervos in eq
& dominos quaſi ſervos ambulantes ſuper pedes, quod co
derantes Carthuſiani, licet contemplatiſſimi, in hoc ſuæ
ſteritati & durationi ſapienter conſuluerunt: quod ſuis bar
tulis converſis: temporalium & proventuum ſuorum ne
tiationes & procurationes, non committunt, ſed ſervos ſe
lia duntaxat curare permittunt.

XXVI.

IN capitulo de ſtatuatia & plaſtica, de imaginibus & ſta
in hæc verba loquutus ſum. Quin etiam hæc in templa
ſacella, in aras Dei, magnis venerationibus traducimus, n
abſque idololatriæ periculo, ſed hæc latius in religione diſ
tabimus. Nonne ibi expreſſe fateor, me non aſſertive, nec
finitive, ſed diſputative, & inquiſitive loqui, remittens lec
rem, ad ejus rei ampliorem ſermonem poſterius de religi
requirendum, videlicet in capite proprio de imaginib
quo poſt longam diſputationem, tandem ſic aſſertive conc
do, inquiens: Atque hic vos ſcire volo, quod quemadmod
exuperans imaginum cultus idololatria eſt, ita illarum pe
nax deteſtatio hæreſis eſt, de qua olim Philippus & Leo im
ratores damnati ſunt. Quis hic non videat h jus articula
ris malitioſam cavillationem, qui iſta odio malo diſſimu
obticuit. Quid enim ſcandali eſt, ſi pro evitando ſcandalo
moneo periculi, quod eſſe poteſt, non ex imaginum natu

tec

l ex immoderato, aut superstitioso cultu, vel ex defectu cō-
i rudis plebeculæ. (Quum nec hodie unanimiter, nec suf-
ienter explicatum sit a Theologis, quomodo cultus & ve-
ratio, competant rei inanimatę) vel ex hypocrisi & avaritiâ
erdotum, & monachorum nonnullorum, quibus quæstus
eptior Christi gloriâ, quique ad ejusmodi plebis errorem
nivent propter lucrũ, quod inde solet illis accrescere. Hinc
gyptiorum mo e fere nihil non infertur aris, hinc videmus
n Ioba & Bernardo, etiam diabolum traduci in aras Dei;
iliter cum Georgio crocodylum, cum Roccho canem, cum
tonio suem. Venerabile Eucharistiæ s cramentum, procul
aris, ad angulum aliquem detruditur, ante quod vix una
a et olida lampas, dum insensata illa simulachra, collustran-
t innumeris cereis. Quod si quis rem diligenter expendat,
nperiet, fortassis in non minorem abusum prolapsa nostra
ulachra, quam olim fuerunt idola Ethnicorum. Quis non
tus nostris istis exhibitus est, dum alterũ altero augustius
ornatum, & appensis omnis generis anathematibus, velut
rcimoniarum taberna instructum, ac coemptitiis indulgē-
magis propitium prædicatum admentitisq; miraculis, po-
tius & prope divinius confictum est, contra qua non con-
nelia affecta sunt nostra simulachra, si quādo nobis minus
pitia credita sunt. Quoties vidistis, lætis viribus; Vrbani si-
lachrum, Bacchi instar frondib. coronatum, fidibus, tibiis;
ypanis, præeuntibus; comitante sacerdote, solenni gratu-
onis pompa, per civitatem humanis humeris delatum, per-
á sq; bacchanalibus, in taberna quapiam vinaria, sacerdote
& eliquis bene potis, eadem pompa templo suo restitutum.
Nonne etiam vidistis, si forte gelu, aut pruina, vites aruissent,
n simulachrum, per luta, per sordes, per stercora, laqueo
tum, insuper consputum, conspurcatum, & omni contu-
iarum genere affectum. Taceo quid vestri agant Hollan-
cum Paulino idolo, si quando in conversionis ejus festo,
nix ceciderit, aut pluvia, nonne hæc vidistis, & tacuistis;
ndo consensistis, elatis cachinnis arrisistis, & socii sceleris
estis? Quid socii, imo vos tam perniciosi sacrilegii, dete-
iles auctores extitistis, aperuistis insanæ plebi templa, tra-
stis consputcāda simulachra, & caput abominationis fui-
& cauda. Hîc mihi dicite magistri nostri, dicite Pontificū
ides, dicite Christianitatis decani, dicite hæreticorum in-
sitores, & magistri, quem illorum unquam aut hæreseos,
scandali postulastis; & nunc (si diis placet) cogar ego de

hæresi causam dicere, si quid contra aliquot superstitiosa si-
mulachra, illorumve abusus, vel hiscere ausus fuero, eo quo
habetis in illis religionem quæstuosam, & quæ ad eruditio-
nem rudis plebeculæ, pro signis, vix tandem recepit ecclesia
fecistis vobis instrumenta avaritiæ vestræ, & laqueos irro-
tiendæ pecuniæ. Si quid ergo ex capitulo de plastica profer-
tur quod accusent, quia me oderunt, invenient in capite de i-
maginibus, unde me excusent, qui me amant. Non enim im-
probo imagines, quæ ad notitiam deducunt eorum, quæ i
vero unius Dei cultu conceduntur; sed quando à cultu latri
unius Dei abducunt, quasi in ipsis imaginibus & statuis sit ali-
quid divinitatis, aut illis alligetur, tunc quia decipiunt, &
veritate avertunt, merito damnandæ sunt: non aliam ob cau-
sam, concilium Laodicense, & damnavit, & anathemate per-
cussit, eos qui colerent Angelos, quasi tales committerent i-
dololatriam. Atque utinam plebs imperita hodie non pericli-
taretur in imaginibus, & non cum acceptione adoraret, qua
indifferenter pro signis colere deberet. Atque sacerdotes no
quærerent lucrum, à quibus Deus vitari jussit periculum.

XXXVII.

HÆc est illa execrabilis propositio, nullo satis igne expia-
bilis, nec in hoc seculo, nec in futuro excusabilis, & velu
Erinnis in tragœdia, quæ si in hac declamatione scripta no
fuisset, de reliquis omnibus nihil fuisset scandali, sed in sacro
sanctam cucullam offendens, omnium cæterorum reus factu
sum. O facinus audax, iniquum, & impium, quale hactenu
nemo omnium patravit. Sed invenirent hic forte Pilatus, &
Herodes, aliquid quo me liberarent, nisi monachi & fratres o-
mnes clamarent: Crucifige, crucifige, blasphemavit, dicen
Diabolus est auctor cucullæ, qua instar alterius baptismi, me
lius renascuntur Monachi quam priore, qua etiam mortui in
voluti, sanctificari traduntur, præcipuè si in sacrosancta Fran-
ciscanorum cuculla sepeliantur. Sed admirer & valde, si tan
sancta sit cuculla, quomodo tot ac tantos operiat calumnia-
tores, à quo solo vitio apud Græcos diabolo nomen est? D
hac ergo, cum in capitulo de statuaria & plastica, narrassem le-
pidam fabellam, isti sic referunt in articulum, ac si ego theo-
logum ibi agens, hanc serio credendam concionatus essem a-
pud populum, nec liceat mihi scribere, quod pictoribus lice
palam pingere. Quis hic non videat, quanta calumniandi sca-
bies, teneat istos articulatores, qui etiam à jocis, & f libus ve-
nantur, quod condemnent. Non puto aliquos theologos tar
stupid

ipidi, tam insensati cerebri esse, aut adeo (vel extremo se-
o) desipere, ut putent me serio probare jocum quem hic re-
o, quodque pro hoc ludicro, me serio respondere velint,
um dicat Augustinus, in quæstionibus super Genesim, &
betur xxij. qu. ij. quod ait, videlicet, quæ non sunt, si non se-
, sed joco dicantur, non deputantur mendacia, neque pia-
n aurium offensiva. Quis non rideret magistros nostros, si
theologicum rigorem excutere velint, novellas Bocarii, &
etias Pogii. Forte sunt aliqui, qui ob magnum aliquem fra-
is relligionis (ne dicam stupiditatis) zelum, non possunt
e jocum in cucullam, dicentque cum cuculla non fuisse a-
dum joco, fateor me ignorasse hunc articulum fidei. Do-
t ergo hic me primum auctoritate scripturæ sacræ pericli-
fidem, si quis quid jocetur in cucullam, aut fortassis de illa
ius benè senserit. Hoc unum scio, Evangelium non doce-
non præcipere, non consulere, discrimina vestium, neque
id cultus vestium, sicut nec esca, commēdet homines Deo,
us spiritu (ut ait Paul.) transformamur de claritate in clari-
m, non de colore in colorem, de cingulo in funem, de cal-
e in callopodia, de toga in sagum, de veste in vestem, de ru-
o cucullo in effœminatam cucullam fratralem, ac si perfe-
Evangelicæ relligionis pendeat à veste & cultu, quæ sunt
itiones hominum. Narravit mihi his diebus, vir quidam
pi juxta & eruditus theologus, ex familia Franciscanorum,
& ex ejus ordinis primariis, Franciscanos olim fusca & ferè
nigra veste usos, quo colore adhuc moniales ejus ordinis
m tis locis induuntur, quumque propterea ab Augustinianis
satis discernerentur, qui ipsi nonnunquā etiam funiculis
cingebantur, orta lite, post multas tandem contentiones
Augustiniani acceperunt latum illud, & longum pendens, pel-
l cum cingulum, osse bubalo, aut multis æres emblematibus
adornatum, deinde etiam Franciscani lucidiore colore sese ab
discreverunt. Cum eisdem Augustinianis, quondam liti-
ga nt Dominicani, coram (si recte memini) sui ordinis Ro-
o Pontifice, volentes Augustinianos albam ponere tuni-
a Iamque ita fore decreverat Pontifex, comminatus Au-
u nianorum procuratori, sese pronuntiaturum, ubi rediis-
et crastinum (egrediebatur enim urbem) quumque procu-
r t dixisset Pontifici, & si non redieris Pater sancte. Respon-
e: Maneat vobis habitus vester cum benedictione Dei, at
o ifex eodem die occidit, sic Augustiniani fruūtur cum be-
ctione suo habitu invitis Dominicanis. Nō minore discor

dia, nuper ad Germanos contendebant inter se Franciscan
nam observantes adversus conventuales instabant, volent
illos in signum discretionis mutare habitum, quibus à co
ventualibus responsum fuit, sat discriminis inter illos fore,
observantes dimissis calceis, sua ex Italia assumerent callop
dia. Has atque similes de vestitu, & cultu monachorum co
tentiones, si omnes recensere vellem, possem amplo volumi
insignem cucullomachiam scribere, ad quod si me impuleri
nec ingenium, nec oratio, nec materia mihi defutura sunt.
vero scimus Christum esse Deum pacis, non contentionis,
mnes ergo cultus illos, qui ex contentione sunt, quid piac
est, si dixerimus esse inventum diaboli? sed nolo hoc loci
rio tueri, quod in declamatione serio non dixi, & ridiculæ f
bellæ seriam interpretationem fabricare, sed ostendere vol
istis tam pie articulatis magistris nostris. Quod tametsi joc
sit, tamen non esse usquequaque falsum, atq; licet non sit n
cessario verus, tamen forte probabilem esse, & qui citra i
pietatem disputari, & defendi quoquo modo posset, in quo
libetis, ut mihi & in præsens, & in reliquum, de his & simi
bus, aliquid declamanti, aut scriptu ienti, æquior sit illoru
morositas, & benignior sit illorum iniquitas. Neq; iste loqu
di modus, rursus offendat magistrorum nostrorum, ac la
bricolarum monachorum pias auriculas, nam ego il um
Thoma Aquinate, & magistro nostro, pariter & monac
accepi, ubi ait: Licet rationabilius sit credere, potentiam c
andi, creaturæ communicari non posse, tamen defendi pos
quoquo modo, creaturam posse creare. Ad hujus ergo co
clusionis imitationem, liceat mihi quodlibetare (ut vestro v
cabulo utar) licet rationabilius sit credere cucullam ex z
religionis instinctu Spiritus sancti institutam, tamen defe
posse, illam quoquo modo, & nonnunquam etiam à diab
profectam. Vtinam tanta esset cucullæ sanctitas, ut om
monachos & fratres ad veram pietatem inflammaret, & à d
bolico calumniæ spiritu emundaret. Vtinam sacrosancta c
culla haberet tot professionis suæ imitatores, quot habet d
nitatis suæ buccinatores. Ego nullos monachorum ordin
ritus, vestes, cæremonias, nullum probatæ vitæ genus in
ctor. Ego ut non sum tam insolens, ut talia serio promitte
aut defendere velim, quæ alicubi in declamationibus, aut p
citis, per jocum effutivi, ita nec graves viros decet, quæ jo
dicta sunt, serio reprehendere, ego quantum monachor
ordinem venerer, quantum monastico instituto faveam, i

nost

ostra quam scripsi de vita monastica ostendit oratio, & in eclamatione nostra, sub capite de sectis monasticis protestaus sum, quæ de malis monachis & eo nomine indignis louor, me ad ordinum injuriam non referre. Similiter in quela mea, bonos semper excipio, ubi cum perversis mihi res t, qui nihil habent religionis monasticæ, præter cucullam, quem vocant clypeum impudentiæ, ac solo cultu, & cæreoniis, sanctimoniam apud vulgus profitentur, quum eorum ta, & mores, minime respondeant ornatui, quos tamen utnque ferendos censerem, si tantum male viverent, nec mas etiam alios facerent, & ut est in Evangelio, ipsi non ingreentes regnum cœlorum, etiam alios excluderent. Nemo go putet, à me taxari bonos monachos, dum reprehendo alorum mores, quos in illis etiam pii monachi detestantur, quibus malo nunc tacere quam multa dicere. Vos autem uoscunque pios ac veros monachos, paulò hinc aures aver-ejubeo, donec malis illis satisfecero, ne vos meo sermone si, quidpiam de me gravius estimetis, quantò magis vestram nctimoniam laudare quam exasperare velim.

XXVIII.

Egitimi censoris (qui alterius scripta reprehendere aggreditur) officium est, primum bona fide citare verba & rationes, quæ continere putat aliquid hæresis aut impietatis. einde validis & nervosis argumentis refellere, quod in illis endit. Sic Origenes contra Celsum, sic Cyrillus Alexandris contra Iul anum, sic antiqui Patres & Theologi librum aluem reprehensuri, totum interserebant de verbo ad verbũ monis contextũ, nihil relinquentes, ut ab omni etiam spec mali abstinuisse probarentur. Contra iste versutus articulor, ex locis frustulatim decerptis, & mala fide recitatis, mih truit calumniam, ubi quæ præcedunt & sequuntur, si cand è & integrè narrata essent, facilè submoverent errorem. inde astutus sycophanta, mutavit verba mea, traducens ea m ad calumniam, non enim reperitur me dixisse, Prophe & Evangelistas mendaces in quibusdã inventos, sed quod ubi à veritate defecerunt, & secundum quid fuerunt mẽdes, qui quidem loquendi modus, nihil habet impietatis, scandali, nisi quod forte alienus est à loquendi apud scholaicos Theologos consuetudine. Propterea dignum putav qui referretur in articulos, sed ego nunc ostendam huic mlinariæ belluæ, doctorem, scholasticum pariter & mona-

chum, & Franciscanum, sed virum eruditissimum, & Theol gum non vulgarem. Is est Franciscus Georgius Venetus, q in opere de Harmonia mundi, capite secundo, primi toni, cundi cantici, in hæc verba scribit. Defecerunt Prophetæ, aliqua mutatione facta in iis, quibus prophetaverunt, ad quod ipsorum omniũ vaticinia reperiebantur aliquando c ditionata, & visi sunt, & secundum quid fuerunt mendac Hunc & ego imitatus, dixi Prophetas alicubi à veritate de cisse, & secundum quid fuisse mendaces, quæ etiam si dicta sent sermone improprio, tamen sensu pio, ipsa monstrat ad ta illis declaratio, omne scandalum tollens, unde tenet do ni de rota in decisione DCCCLXXII. in antiquis, standum se intentioni, non verbis. Non enim intentio verbis, sed v ba intentioni deservire debent, etiamsi proferens videatur lis animi fuisse, qualia verba sonant, tamen si ex circumst tiis, vel aliis appareat contrarium, non statur verbis, sed int tioni. Quod si de mente verborum dubitatur, semper rece fuit dicentis declaratio, à cujus animo verba dependeba nulla impediente temporis præscriptione. Sed hãc declarat nem, dissimulata conscientia, transit callidus hic calumn tor, & aliam substituit, quam tamẽ elicit per rationem Qu

XXIX.

IAm vero, quum non ego sic interpretatus sum, sed sic ca mniatus est iste casearius (debui dicere quãsarius) quæ tamen liber, i li morem gerens, si sacra scriptura nihil ha ambiguitatis, unde tam varie, & sæpe sibi repugnantes aut rum interpretationes, si nullum est ex ea periculum, quon do Paulus dicit: Litera occidit, si nihil incerti, unde tot s pturæ libri & capita numerantur à plerisque inter apoc ip certe stat firma & inexpugnabilis sententia, scripturæ inf bilitatem, veritatem, synceritatem, certitudinem omnem à verbo & spiritu Dei, quæ à nullo comprehendatur, nisi volueret ille revelare. Non enim est homo verax, in quo D non loquitur, ut ait Augustinus Psalmo centesimo octa Tantumq; abest, quod hæc propositio sit impia & scandal ut ejus opposita [videlicet sacram scripturam habere infall lem, dilucidam, inoffensam veritatem, aliunde quam à ve Dei] sit non solum scandalosa, impia, piarum aurium offe va sed plane hæretica, & omnibus fasciculis & ignibus dig Omnis autẽ divinæ scripturæ caligo, non de sui natura a pienda est, sed à nostri intellectus, aut infirmitate, aut per sitate. Hinc multi cæcutiunt, multi hallucinãtur, multi off

dun

luntur, & multi hæreses prolabuntur, non propter scripturam, ed quia confidentes adinventionibus suis, ex humano ingeio, & contentionum artibus, illam metiuntur, non ex spiritu erbi Dei, qui solus largitur scientiam divinorum, & intelligentiam scripturarum, omnibus autem secundum certam ensuram, quantum necesse est, & expedit ecclesiæ, multa reservans etiam posteris Sic multa Spiritus sanctus revelavit recentioribus theologis, quæ antiqui patres, & veteres theologi lim non attigerunt, & sunt adhuc in sacris literis multa nonum explicata, in quibus quum se multi torqueant commentatores, multa in varias sententias disputent Magistri nostri, ullus tamen adhuc illorum ambiguitatem resolvit. Nam uamdiu variant opiniones, nondum apud illos comperta est eritas, cujus generis sunt, quæstiones de Genealogia Christi, rorsus inexplicabiles, in quibus adeo variant Origenes, Naanzenus, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Lyranus, urgensis, & ab illis dissident recentiores quidam, ut Annius iterbiensis, Petrus Galatinus, & Iacobus Faber, & adhuc sub dice lis est. An in descensu Spiritus sancti, omnium linguis quuti sint Apostoli, an unica loquentes ab omnibus sint intellecti. An in extremo die aliqui immutādi sint, qui non fuert mortu, quum de hoc diverso modo legant apud Paulum ntiqui patres, alii liberā permittunt utramvis semper lectioē. Ejusdem generis sunt quæstiones illæ de distinctione pernarum divinarum, de vnione divinæ & humanæ naturæ in hristo, & quomodo Christus dicatur nescire supremū diem, li Patri Deo cognitum, de peccato in Spiritum sanctum non mittendo, & ejusmodi plura, de quibus in hunc diem in deis quæstionibus Theologi conflictantur. Huc pertinent etn multæ admodum difficultates, quæ sese nobis in Evanlistis offerunt, ex quibus plures colligit Hieronymus, ut illd apud Matthæum, ubi citat ex Hieremia, & acceperunt trinta argenteos precium appreciati, quod appreciaverunt à is Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut cōstituit miiominus, quod non solum Hieremias non sic intendit, sed que in f rma scripsit, citat etiam Zachariam, in hæc verba: rcutiam pastorem, & dispergentur oves. Propheta autem n sic ait, sed rogans Deum inquit: Percute pastorem, ut dispgantur oves. Dicit alibi, ut impleretur quod dictum est p Prophetas, quia Nazaræus vocabitur, quod tamen nusam legitur in Prophetis. Et Marcus Evangelista, exorsus angelii historiam ait, sicut scriptum est in Esaia Propheta;

Ecce ego mittam Angelum meum; quod Esaias neq; scripsi neque formaliter intendit, & Lucas in actibus apostolicis in duc t Stephanum recitantem historiam, Descendit Iacob i Ægyptum, & defunctus est ipse & patres nostri, & transla sunt in Sichen, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abrah precio argenti, à filiis Emor, filii Sichen. Verum alio sensu, al intentione, hæc scripta sunt in Genesi. David quum vellet dificare templum Domino dixit illi Nathan Propheta: Om quod in corde tuo est, vade & fac, quia Dominus tecum e verum longè aliter loquutus est illi Dominus. Quod si qu hic dixerit, Euangelistas, & Prophetas mendaces secundu quid, propterea non arguit illos falsitatis, ita ut mereatur cu Celso, Iuliano, Porphirio, connumerari inter impios. Sed his adhuc inferius dicemus latius.

XXX.

QVod piaculum est, si pono divinæ scripturæ auctori tem, superare omnia omnium creaturarum suffragia, propterea videbor negare sanctos patres, qui ex Spiritu sanc in eam commentati sunt? minimè. Ego quoscunq; sacraru literarum expositores, semper unicè veneratus sum, & vere sed scio me majorem reverentiam debere scripturæ, quam f miter credo, & scio, sic à Deo proditam, ut sine omni huma industria, certam in semetipsa sui habeat sententiam, & int ligentiam, nec ullis se flecti patiatur externis commentari duco autem externa, quæ non sunt ex Spiritu Sancto, sed nostris adinventionibus, cujusmodi sunt multa Aristotel sophismata, & Scoticæ subtilitates, & Occanicæ argutiæ, sin liaque peregrina dogmata, quæ plerique Philosophi, & Sch lastici rabini, sacrorum eloquiorum sapientiæ invexeru quod quam salubriter, quam utiliter factum sit, viderint M gistri nostri. Quoties ergo de sensu Scripturæ pugna est, n propterea humano ingenio tribuenda est ejus interpretat sed dono spiritus, & prophetiæ, ad quod nos hortatur Paul ut videlicet nõ solum linguis loquamur, sed & prophetem hoc est, interpretemur sensum scripturarum ex Spiritu sanc quod prophetiæ donum, nunquam relinquit Ecclesiam, continuò manet, non in contentiosis Magistris nostris, n in quantumcunq; eruditis Doctoribus, sed in his, qui succ ferunt in locum Apostolorum, etiamsi nihil habeant huma eruditionis, sæpissimeque idiotis existentibus, revelavit Deus, quod multos eruditos celavit. Siquidem quibus dat

dine

nem, is etiam creditur infundere Spiritum juxta verbũ Evangelistæ, de Caipha, qui prophetavit, eo quod esset Pontifex anni illius. Hinc Canonistæ cum Theologis, communi sensu dicunt: Papam habere hoc jus prophetandi, hoc est, (ut ipsi ajunt) potestatem interpretandi Scripturam, & licet multi extiterint pravi Pontifices, nullum tamen illorum unquam aliquam falsitatem in Scripturam commisisse compertum est. De hac materia satis amplo sermone disserui, in capite de interpretativa Theologia, & in capite de verbo Dei, usque in finem Declamationis, ubi submovetur hujus articuli calumnia, quæ legisse debuisset piger iste articulator, priusquam ad calumniam se accingeret.

XXXI.

Quòd autem dico nec Angelicas, ex Paulo didici, siquidem tam exuperans est Scriptura divina, ut nullius creaturę industria, nullius intellectus creati adminiculo subjiciatur, sed sibi ipsi sufficiens, se ipsam (si quis alicubi locus est obscurior) exponit & interpretatur. Unde veri Theologi, nullam de divinis admittunt ratiocinationem, quæ nitatur humanis commentis, sed solam illam quæ sumitur ex Scripturis divinis, nec aliter credi sibi volunt sancti Patres, & interpretes, nisi quatenus per testimonia Scripturæ sua communiunt, in qua sola est sententia Spiritus Dei. Et hæc dicitur expositio literalis, omnium certissima, & potentissima, quando videlicet Scriptura per Scripturam exponitur, & sensus ejus revincitur, quantum satis est ad æternam salutem, quantumque nos scire & credere vult Spiritus S. neque tamen propterea reliquos expositionum modos, allegoricum, mysticum, moralem, tropologicum, naturalem, typicum, anagogicum, & si qui præterea reliqui sunt, contemnendos censeo, quasi non etiam sint à Spiritu S. Sed dico illos non esse tam efficaces ad vincendum, si quis repugnet, sed duntaxat ad persuadendum, eis qui dociles sunt, & fideles, quod & ipsi fatentur Scholastici Theologi, allegorias non probare efficaciter, in disputationibus contentiosis, nisi si quas interpretatus sit Christus, aut Apostoli, hoc est, per eammet Scripturam expositas.

XXXII.

Nec faciat quicquam contra me, quod iste cavillator citat ex epistola Petri, quodq; adfert commentum, de prophetiæ comminationis, quę omnia in eodem capite de interpreta-

tiva theologia, à me tacta & soluta sunt, licet illa legere nol rit iners pigritia, sive illa dissimulet callida calumnia Sed ctemus ad quem scopum directa fuerit tota illius rei dispu tio, is sese mox offert, quod omnis homo mendax, quod so Christus Deus homo expers mendacii, & erroris, nunqu quovis modo repertus est, nec reperietur mendax, cujus ve non mutabuntur neque deficient, cujus oracula nunquam i mutabuntur, hoc ut evincerem, si fortè provectus zelo fic & calore disputationis, videar minus circumspectè, aut præ scholasticam consuetudinem, de Prophetis & Evangelistis quutus esse, non tamen impiè, nec scandalosè loquutus su nec sine gravissimorum auctorum exemplo. Nonne Hiero in Dialogis adversus Pelagium, disputans adversus eos, qui serebant hominem posse vivere absque peccato, non sol non Prophetas, non Apostolos, sed nec ipsam superbeati mam Dei genitricem semper Virginem Mariam, liberat à p cato, saltem levi, ut errore, aut ignorantia, magis quam cu commisso, tantoque ardore ad id probandum evehitur, ut iam ab apocryphis Scripturis testimonia petat Origen. eti tribuit i li aliquod peccatum actionis: & Theophylact. dic illam scandalizatam in morte filii, ubi & August. tribuit diffidentiam, licet leviorem quam discipulis Chrysost. eti reprehensibilem fuisse dicit, quum evocaret Christum in te plo prædicantem, & Eusebius atque Anselmus, eosque seque tes, ajunt: Deum non potuisse facere naturam impeccabile quia non potuit facere alium Deum, quæ omnia tamen ci scandalum, eo acrius inquirunt Doctores illi, quia Petrus solo Christo pronunciat, quod peccatum non fecit, solum lum designat agnum immaculatum, qui solus immunis pec to, ablaturus erat omnium peccata. Solent etiam auctores inquirendo, & disputando, nonnunquam assumere iniqua evincant æqua. Sic Dionys. Alexandrinus, adversus Sabell nos, assumit Filium Dei esse creaturam, de qua in sapientia gitur: Prior omnium creata est sapientia, dic tq; eundem e opus, sive facturam, sicut vitis agricolæ, juxta sermonem E angelii, & etiam Pauli inquientis: Qui fidelis est ei qui fecit lum: quumque in his negasse *Homousion* coram Julio Pa traduceretur, declarans mentē suam, & in quem finem sic sc psisset, summa benevolentia, & fidei commēdatione, recept à Patribus, etiam ab Athanasio speciali apologia, contra ca mniatores, defensus est. Nonne Hieron. disputans contra J vinianum, iniquior est matrimonio? Nonne Aug. contra I

lag

gianos, tam iniquus est libero arbitrio, ut à multis pro Manichæo calumniatus sit. Æquum est igitur, ut mihi permittatur, Prophetis & Evangelistis, inquirere aliquod genus mendacii, non quod astu, seu malitia, sed vel ignorantia, vel errore, vel lapsu memoriæ committatur, ut ostendatur solus Deus verax, & omnis homo mendax. Facit idem Hieron. super Michæam dicens, Apostolos & Evangelistas nonnunquam memoria lapsos. Facit idem Aug. sentiens Apostolos & ignorasse quædam & errasse in nonnullis, quinetiam Petrum in fide errasse, & ob id à Paulo reprehensum. Et in libris de cõsensu Evangelistarum, quoties circa oblivionem, circa reminiscentiã, circa ordinem gestorum laborat, ac tandem & ibi, & etiam in quæstionibus in Matth. sentire cogitur, Evangelistas non secundum veritatem ordinis rerum gestarum, sed secundum quæ quisque recordationis facultatem, narrationes earum ordinasse, & Evangelistis venisse post in mentem, quod multò ante fuerat gestum, sed non tunc succurrisse. Simili ratione, accusatur Matthæus, quia scribit multa corpora Sanctorum qui dormierunt, surrexisse, priusquam narret surrexisse Christum, qui tamen fuit primitiæ resurgentium. Idem etiam narravit Christum lancea perforatum, antequam narrasset mortuum, dicente Glossa ordinaria super verbo apparuit, in Clem. prima de summa Trin & fid. Catholica. Quod debeat intelligi per anticipationem, quia ante narravit Matthæus, quod est factum fuit. Et ne de hoc scandalum oriretur Ecclesia in Concilio Viennensi hunc locum correxit, nec dubito, quin liceat Ecclesiæ corrigere quædam in sacris voluminibus, non tamen diversum statuendo, aut addendo, aut detrahendo Scripturæ, sed declarando ordinis & intentionis, & auctoritatis veritatem. Neque verò Scripta Apostolorum, & Evangelistarum, ob hoc tantum habent auctoritatem, quod ab illis traditi sunt, sed quod cõsensu universalis Ecclesiæ approbata sunt. Multi Apostoli & sancti discipuli ut refert Lucas, Evangelium scribere olim aggressi sunt, quibus tamen credere non cogimur, nisi solis illis, quos comprobavit Ecclesia, cujus sententia est etiam August. inquiens. Se non crediturum Evangelio, nisi quatenus illum commoneat Ecclesiæ auctoritas. Magna sreor vis est, magnum numen, unum & idem sentiens Ecclesia. Quę est ergò hujus articulatoris perversitas, hoc in me trahere ad suspicionem ambiguitatis, & torquere ad contumeliam Ecclesiæ, quod ego pro gloria & auctoritate illius necessariò produxi? nisi fortè in hoc peccavi, quod plus tribuam

præscri-

præſcriptis Eccleſiæ, quàm auctoritati Evangeliſtarum, & Apoſtolorum, qui ſolam Eccleſiam profiteor Scripturarum interpretem, penes quàm manet ſcientia diſcretionis, & inviolatus ſenſus verbi Dei, à quo ſolo eſt omnis infallibilis veritas. Si enim tantus conſenſus Eccleſiæ ſine impulſu Spiritus S. esse non poteſt, quid eſt quod de dogmate Eccleſiæ dubitare possumus? quid ergò hic eſt ſcandali, ſi verbo Dei, ſi Eccleſiæ, Scripturæ, unicuique tribuo quod ſuum eſt?

XXXIII.

IN capite de verbo Dei, ſic de illo loquutus ſum. Hujus autem verbi ſcientia, nulla ſchola Philoſophorum, nulla theologorum Sorbona, nec quorumcunque ſcholaſticorum gymnaſia nobis tradidêre, ſed ſolus Deus, atque Jeſus Chriſtus per Spiritum S. in illis Scripturis, quæ Canonicæ vocantur, quibus juxta divinum præceptum, nihil addere licet, nihilque detrahere. Hanc propoſitionem articulator iſte inter ſcandaloſas, & piarum aurium offenſivas collocavit, non quod à Scriptura, aut Eccleſia, ſed quod à ſcholis diſſentiant, quatum decretum videtur, Philoſophicas diſciplinas eſſe ad pietatem neceſſarias, erroneum & impium ducentes, quod non eſt imaginatus ipſorum Ariſtoteles, ſolertiſſimus cauſarum, & demonſtrationum Doctor. Ego dico, meam propoſitionem non ſolum non eſſe hæreticam, neque ſcandaloſam, ſed & probabiliorem, & magis orthodoxam, ſuâ oppoſitâ. Quod ſi mea propoſitio erit ſcandaloſa & impia, oportebit ejus contrariam eſſe orthodoxam, & Catholicam, quod videlicet, verbi Dei ſcientiam, non ſolus Deus, atque Chriſtus, ſed Philoſophorum Scholæ, Theologorum Sorbona, & quæcunque gymnaſia nobis tradiderunt: liceatque contra divinum præceptum, addere & ſubtrahere, Canonicis Spiritus S. Scripturis. Quis crederet adeò deſipere, aut tam profundum dormire, Lovanienſes Theologos, ut hanc propoſitionem habeant pro Catholica? certè ego de illis longè melius ſentio, & aut Busconi verſificatorem, aut aliquem Theologicum paraſitum, aut alium quemvis impium Sophiſtam, qui veritatem verbi Dei ex Ariſtotelis Philoſophia æſtimat, nec niſi ſophiſmata, & parva Logicalia habet in pretio, iſtos articulos compilaſſe arbitror. Liceat ergò illis imputare omnia, quæ in Magiſtris noſtris Lovanienſibus, ſine inſcitiæ, & ſtultitiæ, vel etiam malitiæ erroris, aut hæreſis infamia, excuſari non poſſunt. Ego illud intendo, ad divinorum cognitionem, non eſſe opus argumentis

Phi-

Philosophorum, neque Syllogismis Dialecticorum, sed oportet illam haurire ex Scriptura divina, quæ est regula infallibilis semper permanens in suo vigore nativo. Esto, valeant Philosophia & Dialectica, ad erudiendum Theologum, valeant etiam ad revincendos suis armis hæreticos, tamen ad Scripturæ auctoritatem, inefficax est omnis quantumcunque irrefutabilis Syllogismus, nisi accedat auctoritas verbi Dei, per consensum universalis Ecclesiæ. Omnia etiam quæ percepit Ecclesia, quacunque Scholastica ratiocinatione, & ingenii subtilitate, & Dialecticis demonstrationibus, ea inducantur, non propterea vera habentur, sed quia præsumuntur à Spiritu S. revelata, non humana sapientia inventa, sicut Imperator Constantinus, de Nicæna Synodo scripsit Ecclesiæ Alexandrinæ, inquiens: Quod trecentis simul placuit Episcopis, nihil est aliud quàm Dei sententia, maximè ubi Spiritus S. talium ac tantorum Virorum mentibus incumbens, divinam voluntatem declaravit. Nulla enim major pestis quam sacram Scripturam subjicere placitis Philosophorum, & contentionibus Schistarum, qui plus satis curiosis argumentationibus, veritatem ipsam non elucidant, sed in dubium vocant. Nihil ergo ad nos quid Philosophi, & Aristoteles de divinis commenti sunt. Num Christo pluris faciemus Aristotelem, Philosophos & Sophistas? Absit. Ut talibus quibus illi dogmatibus, & argumentis, nostræ fidei firmamenta statuamus. Quamvis hodie plærique recentiores Theosophistæ, miserabili Syllogismorum servitute captivali, adhærentes illis velut ostrea, Aristotelem sanctius, quàm Ægyptii Ibim, aut crocodilum colunt, illique veluti Deo, ac Principi suo primitias, & tributa pendunt. Veri autem Theologi hanc armatam, quin potius dicam captivatam Aristotelicis legibus Theologiam, non tam seriò amplectuntur, quippe nullum de divinis, quæ hominum commentis nitatur, recipiunt argumentationem, nisi solam illam, quæ est ex Scripturis divinis, & quam non Canonici Magistri nostri, de Scholastica Cathedra, sed quam Christus docuit de Cruce, juxta dictum Augustini: Crux Christi patientis, fuit Cathedra Magistri docentis, quæ Crucis scientia nos docuit argumentari, inquirere, discernere, & judicare, de omnibus longè certiùs, quacunque Dialectica & Rhetorica. Illa nos docet verbum æternum, & nomen, quod est supra omne nomen, quòd nullus Grammaticorum unquam genus cognovit. Illius Philosophia, de anima, de spiritu, de virtutibus, de fœlicitate, de summo bono, omnes omnium tradi-

traditiones longè superexcedit. Hæc ergò est illa scientia cru-
cis, quàm qui ignorat, ignorabit illum Dominus, & projici-
illum à facie sua.

XXXIV.

Hic jam omissis verbis intermediis, quæ in hac propositi-
ne unico contextu leguntur, damnat hæc verba, cui nih
addere licet, nihilque detrahere. O Moyse, ô Salomon, ô Pa-
le, ô Joannes, ô Christe Deus, ô Christi Ecclesia, quis est i-
discipulus Sathanæ, qui etiam in verba sacræ Scripturæ stru-
calumniam? Quid respondebit, quando mecum stabit an
tribunal Christi, rationem redditurus, quod impiè calumni-
tus est verbum Dei, certè in die illa, surgent multi ex Magist-
nostris, & dicent: Domine, in nomine tuo fortiter calumnia-
sumus, in nomine tuo acriter disputavimus, in nomine t-
multos strenuiter excremavimus, in nomine tuo Magistri
divinitate nuncupari sustinuimus. Dicet autem illis Chr ste
quia nunquam cognovi vos. O impudentem improbitate-
ô inexcusabilem blasphemiam, damnare in meis verbis,
scandalosum & impium, quòd traditum est in sacris liter-
quòd scandalosum & impium, aut hæreticum, nisi ab hære-
cis, impiis & blasphemiis judicari non potest, cujusque opp-
situm sit planè impium, & hæreticum, & blasphemum & -
mnes qui adhęrent illi, quùm non liceat cuivis Doctori, qua-
tumcunque sanctissimo, & eruditissimo, ad divinam Script-
ram aliquid addere, aut tollere ab ea. Hinc Tertullianus, in
bro de præscriptionibus hæreticorum. Nobis (inquit) non
cet ex nostro arbitrio indulgere, sed nec eligere, quod aliq-
de arbitrio suo induxerit, Apostolos Domini habentes auth-
res, qui nec ipsi quicquam de suo arbitrio induxerunt, aut el-
gerunt, sed acceptam à Christo disciplinam, fideliter natio-
bus adsignarunt. Itaque etiam si Angelus de cœlo aliter eva-
gelizaret, anathema diceretur à nobis. Hæc ille. Et Hieron-
mus super Psalmum undecimum, exponens illud: Eloqu-
Domini casta, interpretatur, qui prædicatores de eis nihil -
minuere, vel addere audent quòd pura & munda sunt, non a-
mittentia externas sententias. Quæ enim erit sacræ Scriptu-
stabilis, & infallibilis veritas, si aut pro ratione temporum, a-
locorum, aut rerum, aut personarum recipiat additamentu-
aut diminutionem? Nonne scriptum est: Verbum Domi-
manet in æternum? Nonne ea lex est in Deuteronomio: N-
addetis ad verbum, quòd ego vobis loquor, nec auferetis
co?

o:t in eodem legitur: Maledictus qui non permanet in ser-
ibus legis hujus. Et in Apocalypsi: Si quis apposuerit ad
, apponet Deus super ipsum plagas scriptas in libro isto, &
is diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus auferet De-
rtem ejus de libro vitæ & de civitate sancta, & de his quæ
ta sunt in libro isto. Et Salomon Proverb. 3. ait: Omnis
o Dei ignitus, clypeus est omnibus sperantibus in se, ne
s quicquam verbis illius, & arguaris inveniarisque men-
Annon erubescit hic Theologicus articulator, in tam fœ-
tam impio, tam blasphemo, contra apertam Scripturam
e deprehendi, quòd inter scandalosos articulos, retulit
ntiam sacræ Scripturæ, etiam ad verbum in textu posi-
Certè cavenda illi erat commonstrata lex divina, in quam
turpiter impegit, quum ego veluti digito illi ostendens,
anonicis Scripturis loquutus dixissem, quibus juxta præ-
m Dei nihil addere licet, nihilque detrahere, insuper ad-
hæc verba: Quisquis enim etiam si Angelus de cœlo id
et, anathema est, & à lege Domini maledictus est. Sed hæc
a cum posterioribus verbis improbus calumniator mali-
dissimulavit. Quis non Christum citiùs inter publica-
: meretrices repererit, quam inter tales Theologos, qui
t se fidem & Religionem defendere, dum evertunt ver-
veritatis, sacram Scripturam hæresis vocabulo inquinan-
: de Moyse, de Salomone, de Paulo, de Joanne, de ipso
ue Deo, hæreticos facientes. Neque verò hic mihi pa-
æ tatio habenda est, ubi non tam contra mea verba agi-
iam contra Scripturam divinam. Meminerit ergò in po-
n tam sacrilegi lapsus, thrasonicus iste articulator, qui fi-
ogat censutas in errores alienos.

XXXV.

rsus eandem cantilenam canens, carpit, sacram Scriptu-
m nulla pati externa Commentaria, nullas humanas aut
licas glossas, quibus jam in superioribus responsum est.
iam Scriptura sacra sibiipsi sufficiens est, & seipsam ex-
sicut apud Ezechielem cap. 18. præcipiens Deus inquit:
s de ore meo verbum, & ex me annunciabis. Unde ait
us, ostensiones Scripturæ, nonnisi ex ipsa Scriptura o
debent, cui nihil externum addere licet, nihilque quod
detrahere. Quomodo enim stabit promissio illa Chri-
ollicentis nobis os & sapientiam, cui nulli possint resi-
dversarii, si pro tuendo suo dogmate, ab externis com-
menta-

mentariis, ab humanis glossis, nobis emendicandum erit ver-
bum veritatis, ac si imperfecta sit Scriptura, & non omn
veritatem docuerint Prophetę, Evangelistæ, & Apostoli. Q
pestifera olim Cataphrygum blasphemia fuit, quod dicen
August. scribens super Psal. 108 æquiparat his, qui Christ
adhuc in mortali carne viventem occiderunt. Ubi enim
gnum aliquod veritatis testimonium reperire poterimus,
Prophetis, ab Evangelistis, ac Apostolis discesserimus? n
in Scholis Philosophicorum, qui sunt mancipia errorum, n
li. ntque tueri falsum, quàm à suis opinionibus decedere? n
in Sorbona Magistrorum nostrorum Parisiensium, qui p
innumeras contentiones, jam etiam determinationes s
venales habent, & in gratiam Principum & Regum, det
quent Scripturas, & accepta pecunia, pervertunt verbum D
num apud cætera Scholasticorum Gymnasia, hujus mu
Scribarum & Pharisæorum cœnobia, ac prostibula hæreti
rum? Certè Dominus loquutus est in Scripturis populorum
Principum, horum qui fuerunt in ea, super quo dicit Hie
nymus, Psalmo 86. Quod exceptis Apostolis, quodcunqu
liud postea dicitur, abscindatur, nec habeat authoritat
Unde & Tertullianus ait: Quum credimus, hoc prius opo
nos credere, non esse quod post Evangelium credamus.
rum Augustinus, super illud Psalmi 103 De medio petrar
dabunt vocem suam, inquit: Si dixero vobis credite, ho
nim dixit Cicero, hoc Plato, hoc Pythagoras, quis vestr
non rideat me? Ero enim avis, quæ non de petra emittet
cem suam. Et paulò pôst: Audiantur ergò, qui de petra, q
in illis petra auditur Christus. Solus ergò Deus, atque C
stus, verbi Dei scientiam nobis tradidêre, non Philosophi,
Sorbonistæ, non Gymnosophistæ. Ne sumus aliorum
monum discipuli, nisi cœlestium, ut inquit Origenes, Hom
super Esaiam. Et Cyrillus, super sexto Joannis capite dici
num solummodo Christum sequendum esse Magistrum,
que soli inhærendum. De illo loquitur Paulus, in prim
Corinth. cap. 11 inquiens: Ego enim accepi à Domino, q
& tradidi vobis. Et ad Galat. 1. ait: Evangelium quod eva
lizatum est à me, non est secundum hominem, neque ab
mine accepi illud; sed per revelationem Jesu Christi. E
Romanos 15. capite ait: Non audeo aliquid loqui eorum,
per me non efficit Christus. Stat ergò (invitis Lovanie
bus articulatoribus) firma & inconcussa propositio n
quod verbi Dei scientiam, nulla errorum architectrix Ph
sop

orum Schola, nulla infecta Scholastica lepra, Magistro-
u. nostrorum Sorbona, nulla opinionum nundinæ Schola-
orum Gymnasia nobis tradiderunt, sed solus Deus, atque
s Christus, cujus verbo sub æternæ maledictionis pœna
l addere, nihil detrahere licet, sed sibi sufficiens, omni per-
ionis, veritatis, lucisque plenitudine, consummatissimum,
i externum patitur sibi commisceri, nec ullo creati intel-
us eget adminiculo. Estque non solum non impia, non
etica, non scandalosa, non piarum aurium offensiva hæc
positio mea, sed impius, hæreticus, scandalosus est, hic
phemus articulator, & quicunque illam pro impia, hære-
, scandalosa, piarum aurium offensiva, traducere non eru-
unt.

XXXVI.

Quòd autem scientia & fides se non compatiantur, non vi-
deo quod piarum aurium scandalum hic somniat iste ar-
ator, quum sit receptissimum Scholasticorum dogma,
d in eodem subjecto, & respectu ejusdem veritatis, non
unt simul stare, habitus fidei acquisitæ, & habitus scientiæ
demonstrationem genitæ, quod & ego hic intendo, & sic
ccipi volo, itaque nullus error hic est, sed mera invidia, &
ratum odium ad calumniandum. Loquebar enim de his,
evacuantes Crucem Christi, fidem nostram, quæ nullam
artem cadere potest, persuasibilibus humanæ sapientiæ
is, ac Dialecticorum regulis astringunt, qui quod sola fi-
redere debemus, conantur Syllogisticis demonstrationi-
ostendere, ex humanis scientiis Philosophorum gentium.
in extat liber de articulis fidei, cujusdam eruditissimi Viri,
universum Symbolum Apostolorum, & singulos illius ar-
los, probat ex Aristotele, atque id quidem (fateor) quam
issimè, sed non secundum pietatem. Neque ignoro, quod
t Henricus Gandavensis, acutissimus Scholasticorum
ologorum, dari scilicet lumen quoddam, superius lumi-
dei, in quo Theologi videant veritates Theologicæ sci-
æ, tamen non est illud lumen naturale, neque dictamen
æ rationis, neq, artes liberales, quas Arcadicus hic articu-
r, dicit declarare & elucidare sacram Scripturam, sed erit
en inspirationis.

XXXVII.

Roinde nunc ubi legitur, discedite ab humanarum tradi-
ionum nebulis, non satis divinaturus fueram, hujus arti-

culi scandalum, nisi ipsa calumnia, aperiret mysterium. Ver
si quis simul legat, quæ ibi præcedunt, & sequuntur, manif
clarius comperiet, me non de humanarum legum consti
tionibus loqui, sed de dogmatibus Philosophorum, unde
notatus articulus, satis indicat, suum articulatorem, ex im
tentissima invidia, illum huc traduxisse, ni fortè tam stupi
est, ut non intelligat, quòd reprehendit.

XXXVIII.

QUid hic nobis obgannit verborum meorum detruncat
ac falsarius, iste Lovaniensis articulator, de cæremon
de fide, de operibus, de charitate, ac si ego Ecclesiasticis cæ
moniis, & bonis operibus, omnem auctoritatem detrahere
lim, ego de hoc cæremoniarum genere loquutus sum, quæ
ornamento Reipublicæ, ad carnalem, & extrinsecam sac
rum pompam, & ab hominibus humano spiritu, ad homin
gloriam sunt repertæ, habentes licet sanctimoniam quand
sed mundanam, & in rebus externis, & visibilibus sitam, q
ex gentium ritibus, olim in nostram Religionem migratu
non tam supervacuæ, quam etiam superstitiosæ, & inept
quarum hodie adhuc damnabilis viget consuetudo, nonnu
quam cum insigni stultitia, & fœditate conjuncta, qualem h
anno conspeximus, Gandavi, in furiosa illa processione, be
Levini, eorum patroni, quæ turpitudinem summam hab
gratiam & pietatem nullam, cujusmodi insaniç plures sunt,
iam in aliis locis, conniventibus Episcopis, & Sacerdotibus
sub fuco pietatis, tam turpibus ritibus defœdari Sanctoru
gloriam sustinentibus. O quam execrabile flagitium, eoru
qui hujusmodi cæremonias excogitaverunt, vix credere p
tuissem, nisi ipse vidissem, fuisse aliquem populum tam sce
ratum, qui ista confingeret, tam furiosum, qui ista ageret: ta
stultum, qui istis crederet, tam perfidum, qui ad ista conniv
ret. Quis hujusmodi non detestetur cæremonias? Cærem
nias autem ab Ecclesia, & patribus institutas, non damno, n
sint qui in illis statuant finem pietatis, & quorum est supers
tiosus, licet pius affectus, quem ut statim non probo, ita nec
mninò improbo, sed admoneo. Verum & proprium latriæ c
tum, geri intrinsecus in animo, non in signis & cęremoniis e
terioribus, quorum multæ repertæ sunt propter infirmos, qu
bus non obligantur perfecti. Multæ etiam ornatus gratia
Magistratibus, & populo institutæ, quas etiam in quibusda
rebus conservandis, lætitiæ & cōcordiæ causa, arbitratus su
parti

ptim etiam commendo, ac receptos inveterata consuetudi-
nhonestos ritus dissolvi, non facilè ferendum puto, sed me-
ri alicujus fiduciam, quantumcunque bona sit intentio, in il-
lis collocare non probo. Sic namque persuasit mihi Hieron.
su er 45. cap. Ezech. non tàm voluntate, quàm boni operis o-
p ione, etiam peccari dicens Deinde August. Psal. 144. etiam
Ci laudandi rationem, ex Scriptura, non ex nostris bonis in-
te tionibus petendam ait. Atq; hic puto, in sacris literis quo-
ti mentio fit de mandatis & judiciis, nusquam non additum,
h pronomen, mea: quoniam (ut est etiam apud Matth.) non
li at hominum præceptis colere Deum, sed suis propriis le-
g us, atque utinam non coleremus Deum legibus dæmonio-
rn, componentes Christum cum Belial, prætexentes Reli-
g nem, ubi est abominatio. Si exempla quæritis, dicite, ô
C adii, Aduatici, Garduni, Brabanri, Flandri, & qui reliqui e-
st Gallogermani, quid sonant campanæ vestræ, nonne spur-
c arum notis, vocant vos ad divinam? Quid modulantur or-
g na vestra, nonne cum Canone Missæ, fœdissimæ quæque li-
b inum cantiunculæ pares vices habent? Cur ista non offen-
d at Magistrorum nostrorum tam pias aures, aut desinant of-
f di meis admonitionibus, aut his quoque offendantur, quæ
f it attrociora. Denique si quis legat totum hoc capitulum, vi-
d bit me non impiè sentire de cæremoniis, maximè, quæ à
D o, & lege, aut Ecclesia, & patribus, institutæ sunt, quib. tan-
t n adest ut detraham, quod nec circumcisionem quidē fieri,
d mnare velim. Etiam in hominibus Christianis, sicut in Ni-
g tis & Jacobinis, modò non credant necessariam ad salutem,
i l ob id tantum suscipiant; ut sint Abrahæ, & Christo, etiam
i hoc signaculo conformiores, nec referre putent ad verita-
t n salvationis, illam accipere, aut non accipere, sed quod sic-
u illa non salvat, ita sit sine illa salvatio, cui opinioni citra
s andalum adhæret etiam doctissimus ille Card. Nicol. de Cu-
f in libro suo, quem de pace fidei inscripsit. Et Joan. Scotus,
f etur, post passionem Christi, potuisse cæremonialia veteris
l gis sine peccato observari.

XXXIX.

Quis hic dubitat, hunc tartareum Scholasticum Præcepto-
rem habuisse Sathanam, illum qui erat Christum tentans
deserto, qui scire cupiens, an JESUS esset Christus, sic ei
olo malo Scripturas detruncando proposuit. Scriptum est,
quiens: Quoniam Angelis suis mandavit de te, quod in ma-
bus portabunt te, ne offendas ad lapidem pedem tuum

Nihil amplius dixit Diabolus (ut super hoc scribit Hiero
nisi Angelis suis mandavit de te, quod in manibus tollent
ne ad lapidem offendas pedem tuum. Mediam autem parte
dimisit, neque dixit, ut custodiant te in omnibus viis tu
sciebat enim contra se esse. Eadem arte, hic utitur contra n
iste Sathanicus articulator, qui ut verus & Catholicus huj
propositionis meæ sensus non appareat, ipsius alteram parte
dolo malo amputavit. Sic enim habent mea verba: Cærem
niæ nequeunt homines promovere ad Deum, apud quem n
hil est acceptum præter fidem in Jesum Christum, cum ard
ti imitatione illius in charitate, ac firma spe salutis & præm
sed hoc totum omisit falsarius. Nonne ex his verbis liqui
apparet, me loqui, non de nuda & mortua fide, sed de illa, qu
per charitatem operatur. Atque me, ne verbo quidem rep
gnare dicto Apostoli, per ipsum citato. Sed quid potest e
tam piè, tam rectè, tam circumspectè scriptum, quod non v
deatur impium, iniquum & scandalosum, quando porrigit
per talem aliquem diabolum, qui etiam benè & Catholicè d
cta, ad suum sensum depravat. Putabat fortassis neminem f
re tam oculatum, qui tam manifestam sycophantiam depr
hensurus esset. Eat ergò nunc in externas tenebras, menda
truncator, & abscondat se à facie omnium proborum Theo
logorum, non enim dignus est, qui numeretur inter Theolo
gos, qui more hęreticorum (ut ajunt sexti Synodi Patres) Scr
pturas detruncat, & in pœnam legis Corneliæ de falsis incidi
quæ constituta est in eum, qui ut verum non appareat, qui
celaverit.

XL.

Porrò sequitur alia assertio, sed non nisi per argumentur
videtur huc inserta, ac si ad condemnandum aliquem d
hæresi sufficiant probationes, quæ pendent à quasi, & à vide
tur, cui respondere possem, quod argumentum construitur
per videtur, solvitur per verbum non videtur. Est itaque hu
jus cęcutientis articulatoris visio, quod scientię capiunt finem
in hoc seculo, quam propositionem iste articulator ex seips
fabricatam, unico protinus telo jugulat, atque confodit, citan
Hieronymum in Prologo Bibliæ dicentem: Discamus hîc i
terris, quarum scientia nobis perseveret in cœlo: hîc me plan
victum confiteor, istius Theologastri hebetudine, quæ sic ci
tat testimonia, dum vult alios hæresis, & scandali convincere
sed quæso doceat me iste Theologaster, quænam sint ista dis
cenda hîc in terris, quę nobiscum perseverent in cœlis? an par
va Lo-

Logicalia? an moralia Aristotelis? an formalitates Scoti, an veterinaria, & coquinaria? an alchymistica, agricultura historica? Certè ego crediderim nos illorum nihil egere in futuro seculo, nisi sola scientia Scripturarum divinarum. De quo loquitur Hieronymus in Prologo citato. Et in Esaiam inquiens: Si juxta Apostolum Paulum, Christus Dei virtus & Dei sapientia est, & qui nescit Scripturas, nescit Dei sapientiam. Ignorantia Scripturarum est ignorantia Christi, & habetur 38 d. capit. Si juxta. Hæc ergò nobis discenda sapientia est scire Christum & verbum ejus, quod solum manet in æternum. Hic certè formidolosus Sophista, sua parva Logicalia, suppositiones, ampliationes, restrictiones, exponibilia, insolubilia, obligatoria, & ejusmodi contentionum artificia, tum monstrifica illa conflictationum vocabula, exercitatum, qualitatum, formalitatum, quidditatum, & reliquos Scholasticarum nugarum casus, pugnantesque voces, nominalium & realium, primarum & secundarum intentionum, propriarum & impropriarum significationum, implicitorum & explicitorum sensuum, cæterasque Magistrorum nostrorum chimæras, si supra conscenderit, se penitùs amissurum, non cassa opinione formidat, & anxiùs dubitat, num sibi conducat ascensus superum, ubi est regnum pacis, & perpetua quies: qui omnino nihil magis adversatur, contentiosis istis Sophistis? Et quamvis in declamatione, non illud propriè vertebatur in dubium, an scientiæ & artes in hac vita acquisitæ, nobiscum perseveraturæ sint in futuro seculo, sed illud ventilabatur, multas scientias & artes, in seculo hoc, vicissim & nasci, & interire à memoria hominum, nec aliquid esse firmum sub sole, tamen ausim dicere, etiam nullam scientiam (de humanis loquor) nobiscum perseveraturam in futuro seculo: neque aliquid illorum, quæ à sensu percepta, & ad intellectum provecta, studiorum diligentia, & ratiocinandi artificio, à nobis cognita sunt, nisi ulteriùs ab intellectu ad mentem, & ad ejus lumen pertingant, ubi quasi divinum induant intuitum, & idolo careant humano. Et hanc conclusionem teneo, & assero, ut tolerabilem opinionem & citra omnem impietatem disputationem, atque ex eorum numero, quæ solent esse themata con[illegible]ationum, de quibus adhuc disputatur inter Orthodoxos, ut non statim sit hæreticus, qui de illis dubitat, quum nulla Ecclesiæ authoritas, hactenus vetuerit de his dubitare, nec omnes Doctores circa hæc in eandem opinionem conveniant.

XLI.

IAm tandem profligatis articulis omnibus, Cyclops arti- lator perorat, planèque triumphat, & Scripturarum int pretem agit, atque exponit illud Sapientis: Vanitas vanitatu & omnia vanitas, Scholastico more distinguit, inquiens: portere intelligere sapientem: interdum loqui ex sua perso aliquando in persona attoniti, quandoque in persona stul rum, interdum in persona prudentis. Sed ubi possunt hæc cernі, melius norunt pueri, qui student in Donato. siquid hic articulator distinguit quidem, sed nihil discernit. Et c tra Aristotelem suum, qui in calce libri de Physico auditu, quit: Sapientē non sufficit dicere, nisi dicti rationem assign nihil neque dicit, neque probat. Verum Hieron. illud ex nens, ait sic intelligendum, ad comparationem creatotis & ternæ Majestatis, omnia dici vanitatem, sicut Apostolus: Vanitati creatura subjecta est. Et Psalmista ait: Omnis viv vanitas, quia solus Deus est immutabilis, & semper idem qu est, & non aliud. Sed illud pari ratione oportebat articula rem intelligere, distinguereque, me non ubique eandem p sonam gerere, sed aliquando inquirentis, aliquando disput ris, quandoque monitoris, quandoque recitatoris persona qui, iste verò non assertatoris, sed declamatoris, atque si v etiam canis vices agere. Similiter etiam putandum est, hu articulatorem, aliquando loqui in persona parasiti, aliquan in persona calumniatoris & sycophantæ, aliquando in per na asini Cumani, nullibi autem per omnem hanc articulat nem, in persona docti & probi viri.

XLII.

NEque ego planè damno omnes scientias & artes, sed illarum vanitate, & incertitudine declamo, & repreh do illos, qui neglecto verbo Dei, in humanis & mundanis entiis fiduciam suam collocant, semper discentes, & nunqu ad scientiam veritatis pervenientes: ostendoque, qui error quæ hæreses, quæ mala, ex qua vis scientia orta sint, & oria tur, quando non regulantur ad verbum Dei, in quo solo scientia discretionis, discernens verum à falso, justum ab in sto, bonum à malo, sine quo omnis scientia vana & errori su jecta est. Proinde declamatio non judicat, non dogmatiz sed quæ declamationis conditiones sunt, alia joco, alia se alia falsè, alia severè dicit: aliquando mea, aliquando alioru sententia loquitur, quædam vera, quædam falsa, quædam d

bia pr

bi pronunciat, alicubi diſputat, alicubi admonet, non ubique n robat, aut docet, aut aſſerit, nec omni loco animi mei ſen- te iam declarat, multa invalida argumenta adducit, ut ha- be tur, quod improbet, quodque ſolvat declamaturus partem di erſam, quæ quum neſciat hic articulator diſcernere, nul- la de illis niſi ſtultam poterit ferre ſententiam.

XLIII.

TAndem ut faciat perfectum circulum, revertitur ad libri noſtri principium, colophonia injuria, calumnians epiſto- a præliminarem, in qua jocatus cum amico, dixi me verſum nanem, ipſe articulator plus quàm canis, humanitatis ex- p s, & vitæ communis ignarus, qui literas ad amicum ſcri- pt, Cynica petulantia mordere non erubeſcit, ac veluti ru- ſt us indiſcipinatus, canis ignotos omnes adlatrat, ſic carpit, c mniatur, damnat, quæ non intelligit. At verò canis iſte n s nullos adlatrat, niſi malos, nullos mordet niſi noxios, o- di perſequens facta improba, qui ſi impotens erat ad benedi- c dum, cauſa fuit, quia inter illos agebat, qui nolebant intel- li re, ut benè agerent. Quemadmodum & Chriſtus, ut eſt in E angelio: non poterat facere miraculum in Nazareth, pro- p t incredulitatem illorum. Non eſt ergò propterea liber de- c mationis illius piarum aurium offenſivus, niſi piæ aures in- t igantur aures moroſorum aſinorum. Neque eſt contume- l ſus, ſiquidem (teſte Hieron.) generalis ſermo, ad nullius c tumeliam pertinet, & qui citra nomenclaturam notat vi- t malos admonet, bonos commendat. Neque eſt etiam ille l er famoſus, quum habeat inſcriptum authoris ſui nomen, & t lum, atque non ſine Cæſarei conſilii examine, & authori- t e publica prodierit, nec quenquam, niſi de quo publica vox, fama, & notoria hiſtoria eſt, nominatim perſtringit. Cæte- m, ſi quiſpiam ſui conſcius, aliquid in ſe dictum arbitretur, idque mihi ſuccenſeat, ipſe jam de ſeipſo, quod talis ſit, llo accuſante confitetur, unde præſumptuoſus hic articula- t, ignorans quis in jure dicatur libellus famoſus, falcem ſu- n ponit in meſſem alienam, & ultra crepidam judicans, ne- tquid loquatur. Atque hæc tandem eſt miſerandi articula- ris hujus, pluſquam aſinina peroratio, qui ſi quid cordis ha- ret, & probus vir haberi velit, addidiſſet articulis iſtis no- en ſuum, ſi illos commendatione dignos putabat. Aut pro- iſſet in publicum, nec me poſt terga aggreſſus eſſet, ſed reſti- ſet in faciem, dum aderam qui reſponderem.

EX his tandem mihi planè persuadeo, librum declamatio meæ, per Lovanienses Theologos, non fuisse lectum, laborem illum aliis quibusdam fuisse distributum, in quor fidem fortè Theologi aliqui subscripserunt, notaris. Unc quid in hac mea Apologia, amarulentius dictum videbi, sciant me hoc non in Theologicum ordinem dicere, sed in los ter scelestos sycophantas, qui de ordine Theologico pe mè meriti, tam insulsas nænias, tam perfidas calumnias, suggesserunt, atque tam celebrem olim Academiam, tam tilibus articulis, tam frigidissimis argumentis, tam inappo Scripturarum citationibus, earundemque adulterinis appli tionibus, & interpretationibus præficere voluerunt author & eruditis omnibus exponere ludibrio. Ego semper docti eruditis viris, quibus sensus est Catholicus corrigendi n scripta libenter submittam, modò illa legant cum judicio, candore, & si quid admonuerint aut docuerint, libenter au am, illorumque judicium pro veneranda authoritate liben accipiam. Sed si quis æquo animo ferat, istius fecis cicatric sum judicium, qui invidiosi, & nihil scientes, vitiant quæ sa sunt, & deflexis à vero oculis, in improbitate, fraude, dolo, f sificio, mendaciis, malitia, depravatione, dissimulatione, & in pudenti calumnia, spem victoriæ ponunt, & se constituu censores alienorum laborum, eorumque quorum sunt impe tissimi. Atque horum nebulonum arbitrio (si diis placet) Chi stiani dicemur aut hæretici, ad horum sententiam exutent homines, quorum verba, voces & censuras, nihilo pluris eg faciam, quàm Demetrius ille, qui dicere solebat, eodem si loco voces esse imperitorum, quo & ventre redditos crepitu quum nihil penè intersit, qua corporis parte, sursum an deo sum turpiter sonet. Qui quod doctrina nequeunt, authorita exequi contendunt, eò quòd quas olim eruditionis meriti laureas decrevit antiquitas, ipsi mercede & Symposiorum me ritis impetrarunt, titulo quidem Doctores & Magistri, litera rum conditione miserabiles Sophistæ, contenti ut alii doctri nam, illi umbram tantum & speciem occupent. Sciant erg nunc populi, & intelligant nationes. Quales hodie sunt is Magistri, quibus filios suos erudiendos mittunt discipulos. V discipulis, quibus tales contingunt Doctores, qui quodcun que loquuntur licet videatur sapientia, tamen est stultitia, & iniquitas: cur autem væ, quippe Dominus, & Magistros illos pariter & qui credunt illis discipulos disperdet, juxta verbun Esaiæ: Quoniam Dominus caput & caudam disperdet.

Nun

NVnc ergo vos obtestor, clarissimos Senatores, virosque prudentissimos, in quorum manibus tot nefaria illa calumniatorum cohors, ante hunc conflictum intendit, & obtrectatione mei nominis, sparsit in vulgus; & hæreseos nomine detulit magnatibus, & Cæsari quoque me traduxit pro hæretico. Vosque omnes, quicunque nunc, & in posterum, istæc visuri & lecturi estis: Nolite secundum faciem judicare, sed rectum judicium judicate. An non digni & efficaces sint isti articuli, propter quos, ex conspurcatis scholis, sordidi ludi magistri, qui nihil norunt, nisi præesse pediculosis pueris, cum aliquot seditiosis Theosophistis, & funestis monachis, contra supra Cæsarem sibi arrogantes, nostram de Vanitate Scientiarum, atque excellentia verbi Dei declamationem (cui ad subscripserant censores, assensus est privati consilii senatus & Cæsareo diplomate comprobavit) prohibere debuerint, & ne apud Lovanium distraheretur inhibere: Nolite secundum faciem judicare, sed rectum judicium judicate, an digni & efficaces sint isti articuli, propter quos rescindendum putaverint. Cæsarei diplomatis privilegium, maxima privati consilii (ubi nihil non agi summa cum prudentia & deliberatione hactenus putatum est) cùm infamia, tum injuria. Non enim ad me solum pertinet hæc calumnia, sed etiam ad eos, qui declamationem meam examinarunt, qui comprobarunt, qui subscripserunt, qui Cæsaris sigillum appenderunt, quorum fides, si semel hinc suspecta fieri patiatur, reliquorum omnium perpetuo infirmata est: Nolite secundum faciem judicare, sed rectum judicium judicate. An digni & efficaces sint isti articuli, pro quibus mihi inaudito & indefenso, publice indicenda fuerit palinodia? quum isti Lovanienses censores nulla innitantur alio robori, quam falsis interpretationibus, malitiosis argumentationibus, impertinentibus allegationibus, depravationi, detruncationi, dissimulationi, mendacio, improbitati, sycophantiæ, blasphemiæ, falsitati, cæterisque calumniarum detestabilibus artibus, quibus degeneres, & invidi sophistæ plures turmatim, me solum, & unum clanculum, & post terga aggressi, opprimere studuerunt. Nolite secundum faciem judicare, sed rectum judicium judicate. Num digni & efficaces sunt isti articuli, propter quos ille minister justitiæ Cæsar, tam gravi indignatione contra me commotus fuerit, quod supplicanti mihi pro justitia & aures suas occluserit, & oculos suos à supplicatione mea averterit? Et quum nemo regum, unquam tam inclementes, sive superbas aures,

habuisse sciatur, qui servorum suorum honestas preces fa
dierit, & honestarum personarum, justas supplicationes,
dignatus fuerit, mihi uni solique hoc à Cæsare suapte nat
Clementissimo, prærer morem suum alieno impulsu co
gir: sic pii illi magistri nostri, suis istis articulis, conscelerar
Cæsaris aures, tantumque venenum illis instillarunt, illi n
do corde monachi, sic Cæsaris adversum me furorem co
ta unr, illi subornati aulici sacrificuli, atque aulicarum c
scientiarum instigatores, ut vix duorum reverendissimor
doctissimorumque Cardinalium fideli instructione deflag
ri Cæsaris ira, & purgari potuerit suspicio, parumque abf
rit, ut cujus beneficentiam virtutibus, fideliq; obsequio co
meruerim, illius iram, & indignationem, serviriorum p
mium, laborumque mercedem habuerim, quemque virtu
ac literaturæ grarissimum pensatorem speraveram, virtuti
& eruditionis punitorem invenerim, nec quicquam bo
spei habiturus sim reliquum, qui mihi tam infensum Cæsa
odium, virtutis & eruditionis meritis peperissem. Verum h
tragœdia alio loco, & alio stilo, mihi uberius decantanda e
Vos queso quod ad articulos attinet, nolite secundum facie
judicare, sed rectum judicium judicate. Salvo mihi jure a
dendi, auferendi, corrigendi, emendandi, interpretan
Quod ut in prophanis causis concedi solet, in sacris maxin
concedendum erit.

Vbi ignavi imperant: ibi summa ingenia in occulto iacent.

Proverb. XXIX.

Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes mini-stros habet impios.

Non solum ille reus est, qui alium de alio profert, sed etiam is, qui aurem cito criminibus prabet: 11. *qua.* 3. *non solum.*

Apologiæ adversus Theologistas Lovanienses, Finis,

REVE

REVERENDO PARITER ATQVE GENEROSO DOMINO, Domino Ioanni Laurentino Lugdunensi, Præceptori primario Divi Antonii apud Rivum eversum Provinciæ Pedemontium.

HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA. S. D.

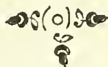

Voniam sic tibi persuasum video vir clarissime, ut multo laudabilius ducas scire plura mediocriter, quam unum aliquod insigniter: & licet iam in utroque, & Pontificio & Cæsareo iure insigniter doctus sis, tamen circa eam disciplinam tibi immorandum non censeas, nec illam omnimodo ingenii occupatione dignam esse arbitraris, sed & alias quasque optimas disciplinas felicissimi ingenii amplitudine prosequeris, etiam occultiores abstrusioresque scientias diligenti investigatione perscrutaris: inde fit, ut ego etiam mei ingenii industria cupiam tuis desideriis morem gerere, & te à nostrorum arcanorum pomariis non excludere. Ita namque virtus tua deposcit: & benevolentia erga me tua meretur. Volumus itur te donare, & ea non vulgari, non triviali non arte circa unum aliquod obiectum occupata, sed arte artium omnium regina, qua duce ad reliquas omnes scientias & artes facile conscendas, ita ut non modo in illis mediocrem disciplinam, sed & insignem doctrinam rationabiliter valeas profiteri. Ea autem est ars inventiva Raymundi Lulli, cuius ea dignitas est ac præcellentia, ea generalitas ac certitudo, ut se sola sufficiente, nulla alia scientia præsupposita, non ullo indigens forinseco iuvamine, infallibiliter

liter cum omni ſecuritate ac certitudine, errore omni ſe[...] de omni re ſcibili veritatem ac ſcientiam ſine diffi[...]ulta[...] labore invenire nos faciat. Inſuper omnes alias ſcientia[...] ſe complectens, & ad verum ordinans, ſoluens omnes qua[...] nes & obiectiones, quæ circa quodcunque ſcibile fieri poſſ[...] nec ullum ſcibile eſt, quod hanc effugiat: argumentatur i[...] per per argumenta infallibilia, certiſsima & notiſsima, qu[...] nemo poteſt contradicere: ideoque non indiget aliarum ſc[...] tiarum, vel ſcripturarum teſtimoniis, ſed ipſa omnem alia[...] ſcripturarum ac ſcientiarum auctoritatem, etiam ipſam [...] cram ſcripturam diſponit, ordinat & probat. Habet e[...] principia univerſalia, generaliſsima ac notiſsima, cum mu[...] quadam habitudine ac artificioſo diſcurrendi modo, in qu[...] omnium aliarum ſcientiarum principia & diſcurſus t[...] quam particularia in ſuo univerſali, eluceſcunt. Ea inſu[...] huius ſcientiæ eſt promptitudo & facilitas, ut etiam pueri i[...] puberes, hac arte freti, in omnibus ferme facultatibus de[...] diſſerere poſsint: multi etiam, qui in extrema ſenectute ſe[...] literas contulere, hac arte paucis menſibus in viros doctiſsim[...] evaſere. Ita hac ars omnem temporis indigentiam vinci[...] inopiam. Quod ne fabuloſum videatur, extant noſtra mem[...] riæ teſtes Petrus Daguinus Mediatus & Iacobus Ianuari[...] viri tota Italia celebrati, quorum prior triceſimo ſeptimo [...] tatis ſuæ anno, cum vix prima hauſiſſet elementa literaru[...] ſeptem duntaxat menſibus huic artificio incumbens, omnib[...] doctiſsimis viris miraculo habitus eſt, quem & tota fere Itali[...] verbo experta eſt, & opera eius in hunc diem, quantum do[...] ctrina præſtitit, præ ſe ferunt. Alter autem, (quod magis m[...] rum eſt) cum ſeptem peregiſſet luſtra, à literis penitus alienu[...] in tantum hac arte profecit, ut ſicut ex ſcriptis eius videre li[...] cet, nulli doctorum hominum ſit poſtponendus. Notum eſ[...] Ferdinandum Cordubam Hiſpanum per cuncta ultra & c[...] tra montes gymnaſia, omnibus ſtudiis hac arte celebratiſſi[...] mum extitiſſe: atque Raymundus Sabunde, qui librum crea[...] turarum ſive Theologiam naturalem edidit, eo ipſo præter r[...]

liqu[...]

u sua scripta satis ostendit, quantum hac arte valuerit. area Iacobum Fabrum Stapulensem, ac Carolum Bovil- m pud Parisios divulgatæ sapientiæ viros, Raydmundo de- ti mos scimus, eorumque scripta testantur. Et, ut apud meos er anos veniam, Andreas, Petrus, Iacobus, germani fra- es natione Frisones, cognomine Canterii, unica cum sorore b pueri decennes, in omni disciplinarum genere egregie ſ uere, quos non modo Germania & Gallia, sed tota pene a, ipsaque Roma & novit & admirata est. Horum An- e mihi huius artificii præceptor contigit, cuius fundamen- i ixus deliberavi etiam ego aliquod ædificium superstrue- que hæc in artem brevem succincta commentariola scri- re quæ cum iam diu apud me detinerem, cogitabundus, cui d na dedicare deberem, tu mihi protinus occurristi, hoc i- o gnissimus, quod præter generosam natalium dignitatem, s er amplissimo ingenio decoratus vir desideriorum es, & ui hil, quod sciri possit, ignorare velis. Accipe igitur nunc be- g ssimo animo has nostras lucubrationes: accipe Lullianum rt cium: huic insiste, huic inhære, quousque penetraveris, & a um ac praxim deducere noveris: tum mactus virtute, nfidens ingenio, aggredere omnia, & evades om- nium scientiarum toto animo plenis- simus. Vale.

HEN-

HENRICI CORNEL AGRIPPÆ, ARMATÆ M litiæ Equitis Aurati, & vtriusque Juris Doctoris.

IN ARTEM BREVEM RA MVNDI LVLLII.

COMMENTARIA.

Aymundus Lullius composuit artem ad tiarum inventionem, quam ex eo Arte ventivam nuncupavit, & ipsam per mul varios tractatus sparsim scriptis tradidit, rum alium intitulavit artem demonstra alium de mixtionibus principiorum, a vocavit artem magnam, alium artem brevem, in quo t artem inventivam breviter complectitur, sicut per præsc expositionem compendiose declarabimus.

Dicitur autem hæc ars inventiva, quia docet nos inv & multiplicare res & terminos, & propositiones, definitic divisiones, media, loca, argumenta, quæstiones, quæstio & argumentorum solutiones atque deductiones, verita scientias de omni re, & ad omne id quod proponitur.

Invenire autem rem, vel terminos, hoc solum inte quoniam res, cum una sit, pluribus potest terminis expli idem aut simile significantibus, convertibiliter vel aliter. venire itaque terminos nihil aliud est, quam re aliqua pr sita illam pluribus, & iis quidem aptis verbis amplificare & ornare.

Dicimus autem terminum, quidquid extra propositio est, ut nomen & verbum, quæ principales partes sunt ora nis, sive etiam aliquid categoricum, quicquid præter no & verbum finitum & rectum est, ut quidam, omnis, nullu reliquæ partes orationis, sive etiam aliquod comple quantumlibet multiplex, à parte prædicati vel subjecti situm, vel modus etiam, vel dictum de quo modus præd tur.

Rem autem compositam, vel terminum compositum,

ris orationem complexam, quam ex rebus incomplexis
plexam facimus. Terminis itaque incomplexis repertis,
erit eos varia adjunctione complexas facere ut homo,
homo justus.

imum autem nos invenire oportet terminos generales,
us in omni re proposita uti possimus, secundum hujus ar-
tentionem: & hujusmodi termini sunt, quos Raymun-
Lullius nobis sub quadruplici figura tradidit, extra quos
cadit in intellectum.

tres itaque partes præsens expositio nobis partienda e-
n quarum prima, juxta intentionem materiæ, terminos i-
generales declarabimus, & multiplicare docebimus: in
cada parte, complexorum inventionem ostendemus: in
a, universalem artis dispositionem & applicationem do-
nus, & per exempla demonstrabimus.

ima pars in sex subdividitur: nam primo declarãtur sub-
universalia, quarum figura apud Raymundum notatur
teram S. Secundo agitur de prædicatis absolutis, quarum
a signatur per A. Tertio de prædicatis respectivis, seu de
gulis, quarum figura notatur per T, Quarto de quæstio-
s, earumque regulis ac speciebus, quarum figura tenet li-
n Q. Et hæ sunt quatuor figuræ generales artis, & quæli-
llarum apud Raymundum novem possidet terminos, no-
ts per novem has literas, BCDEFGHIK, post figurarum
sitionem. Quinto terminorum multiplicationem, & ex-
eos terminos invenire docebimus. Sexto loco figurarum
invicem multiplicationem ostendemus.

Quære figuram in fine libri.

rimum itaq; nunc definitiones subjectorũ nobis memo-
æ sunt: ut in prædicatorũ attributione considerentur de-
iones, circumstantiæ & conditiones subjectorum, quas u-
cuiusq; subjecti genus, natura atq; ordo demõstrat. Quo-
nõ omnia prædicata, aut non eodem modo omnib. sub-
s conveniũt, aut cohærent, vel consequuntur, vel attribu-
ir, vel antecedũt. Nam ea quæ de Deo dicuntur, per quẽ-
alium modum, quam de creaturis dicuntur: ita quæ ho-
secundum rationem attribuuntur, oportet in bruto non
sic illa quæ de homine justo, aliter quam de homine inju-
icuntur. Sed nunc ad definitiones subjectorũ veniamus.

eus est illud ens, in quo bonitas, magnitudo, & cætera
licata absoluta in arte posita sunt, unum & idem numero,
ns in se omne complementum, & aliquo extra se non in-
digens.

digens. Est itaque Deus illud ens infinitum, æternum, pe
tuum, ante & post omnium rerum principium & finem, ip
sine principio & fine, in quo sunt perfectiones omnium re
universæ, & imperfectiones absunt.

Angelus est substantia spiritualis, creata, corpori non c
juncta, nec conjungibilis: ideoq; non indigens tempore,
que motu, neque loco, secundum suam essentiam & natu
intellectualis, immortalis, insensibilis & impassibilis, e
natura & proprietate, nisi ex ea facultate, quæ sibi ex liber
bitrio permissa fuit, se moribus depravarit. Similis descri
animæ convenit, nisi quia corpori conjuncta est, ipsum
semper appetit.

Cælum, est illud corpus, quod habet magis extensam
gnitudinem, quàm aliud corpus. Est itaquè corpus inco
ptibile, in quo non cadit mutatio ad formam, sed tantun
ubi, sua materia & forma compositũ non elementorum c
positione coactum, habens animam viventem, rationis c
cem, meliorem meliori conjunctam corpori, quam sit an
humana.

Homo est substantia, in qua animal rationalis & cor
mortale conjungantur. Est itaque homo, qui habet esse, vi
re, sentire, imaginari & intelligere.

Imaginativa, est illa potentia, in qua animal imagina
similitudines eorum, quæ fuerunt sensibus præsentata:
que sub eo continentur animalia perfecta, & sunt illa, q
habent esse, vivere, sentire, & apprehendere potentiis & se
bus interioribus & exteriotibus.

Sensitiva est illa potentia, cum qua animal sentit res se
biles: itaque sub ea continetur animal, quod habet esse, vi
re, sentire & apprehendere per potentias apprehensivas ex
riores, carens sensibus interioribus, aut potius sine illis co
deratum: potest enim sine illis intelligi, quamvis fortassis
illis dari non possit. Sunt autem secundum Raymundum
sensus particulares, scilicet visus, auditus, odoratus, gust
tactus, affatus.

Vegetativa, est illa potentia, per quam naturaliter fit tra
mutatio de una substantia in aliam: itaque vegetativum di
mus illud, cui convenit esse, & vivere, ut ea, quæ generan
nutriuntur & vegetantur, sicut arbores & plantæ: & ita
vunt, licet sensu careant.

Elementativa, est potentia in elementatis, cum qua elem
ta existunt & agunt actualiter & præsentialiter ac potẽtiali
in ip

ipsis elementatis. Est itaque elementativum, quod habet suum esse substantiale, & continet sub sua generalitate primò quatuor elementa simplicia, scilicet ignem, aerem, aquam, terram: deinde omnia mixta inanimata, in quibus non est vita, sive sint perfecta, ut sunt metalla, & gemmæ, sive imperfecta, ut nix, grando, pluvia: & etiam quævis alia elementata, quæcunque de quatuor elementis composita sunt, sine vita tamen considerata, licet vita non careant, ut animalia & planta, & homo secundum corpus.

Priusquam nunc ad instrumentativam procedamus, primum de scala naturæ pauca exponemus.

Scala naturæ quinq; habet gradus generales, ad quos tota rerum universitas reducitur, qui sunt esse, vivere, sentire, imaginari, intelligere: & infra quemlibet illorum sunt multi gradus speciales, quæ sub uno gradu generali continentur.

Conditio istorum graduum est, ut omnis inferior possit esse sine superiori, & non econtrà: & omnis gradus superior fundatur in inferiori: ideoque infimus gradus, qui est ipsum esse, est principium, radix & fundamentum scalæ, in quo omnes alii gradus sustentantur, ipsum autem à nullo sustentatur, nec in alio fundatur: ideo potest separatim sine aliis reperiri, alii autem sine ipso reperiri minime possunt.

Esse ergo est primus gradus scalæ naturæ, & sub ipso sunt multi gradus dignitatis, secundum quos aliqua res habet nobilius esse, quam alia: & illæ cognoscuntur à propriis ac specialibus accidentib. rerum, sic quod ubi sunt nobiliores proprietates, ibi sit nobilius esse, sicut in igne luciditas, subtilitas, levitas, caliditas: in aere diaphanitas: subtilitas minor, levitas minor, & humilitas: in aqua fluxilitas lubrica, perspicua grossities, gravedo labilis, & frigiditas: in terra opacitas tenebrosa, solida grossities, ponderositas gravissima, & siccitas. Similiter nobilius esse est in mobili circulari, quam recto: in mobili sursum, quam deorsum: in motu simplici, quam composito: graduatur etiam esse secundum gradus durationis & virtutis, & reliquorum principiorum. Insuper illud est nobilius, in quo fundantur nobiliores gradus ipsius scalæ: & hoc idem de reliquis gradibus scalæ inferioribus intelligendum est.

Secundus gradus generalis est vivere, & habet propria accidentia, & proprias potentias, quæ sunt generativa, nutritiva, augmentativa, &c. & quæ ad illas sequuntur, vel antecedunt, ut attractiva, digestiva, retentiva, expulsiva, quæ proprie sequuntur esse compositum ex elementis, & quodammodo

præcedunt actus vitales, & quælibet istarum utitur suo e
mento ut instrumento: nam attractiva sive appetitiva, a
gaudet, quia implet: retentiva terra, quia restringit: digest
igne, quia est dilatativus partium & ampliat: expulsiva aq
quia lubricitate sua evacuat.

Tertius gradus tenet sentire: & intelligitur de exteri
tantum, & habet sex particulares sensationes; visum, au
tum, olfactum, gustum, tactum, & affatum, secundum qu
distinguuntur gradus nobilitatis sensitivorum: & inter om
sensus auditus est nobilior, quia non potest reperiri sine se
bus interioribus: nam ubicunque est auditus, ibi necessario
memoria, ideoque absque auditu non est disciplinabilitas.

Quartus gradus est imaginari: & cohærent sibi sensus
trinsecus, qui communis dicitur, item imaginatio, phanta
æstimatio, memoria, secundum quotum præeminentiam
muntur sub illo gradu gradus particulares.

Quintus gradus est intelligere: & habet sibi conjuncta
colere, & liberè velle, sine quibus esse non potest, & quæ h
sequuntur, discernere, docere, eligere, judicare, sermocina
& quæ inde proveniunt, sapientia, scientia, ars, ingenium, n
titia, fides, opinio, credulitas, religio, virtus, & ejusmodi,
cundum quotum gradationem & possessionem gradantur
hoc genere contenta: & supra hunc gradum non est ascen
in scala naturæ: & ipse continet in se singulos inferiores,
quilibet gradus superior continet suos inferiores in se realit
& dignificat eos ea dignitate qua ipse dignificatus est. In
autem quæ supra naturalia sunt non est ita, ut quilibet grad
superior contineat inferiorem realiter, sed continet illum
cundum nobilissimum modum continendi & dignificandi,
formaliter & intellectualiter, & non secundum modum co
junctionis, sed unionis & cujusdam identitatis, gradatim
cundum subjecti nobilitatem minus à se invicem distinct

Et quia jam descendimus ad subjectum elementalitatis,
quo situatur infimus gradus scalæ naturæ, separatus ab om
bus aliis, videlicet ipsum esse sive vivere, sentire, imagina
intelligere, vel sine illis consideratum: ideo scire nobis conv
nit, quia quoddam est esse primitivũ & per se subsistens, n
ab aliquo, nec de aliquo, nec in aliquo sed simpliciter ante
mne non esse, quod est Deus: aliud est esse, non in aliquo n
de aliquo, tamen ab aliquo, quia a primo esse de nihilo prod
ctum: & tale est esse creatum substantiale, cui præcessit no
esse: tertium est esse, quod est ab alio, de alio, in alio, & non
in ali

alio: ut esse accidentis, cujus esse est secundarium, natura & perfectione: natura, quia præsupponit substantiam in absolute & respectu: perfectione, quia substantia est per se, in se, de se, propter se, & sui: accidens autem, per ipsam, in ipsa, de ipsa, propter ipsam, & ipsius substantiæ: itaq; nunc consequenter de accidente dicamus, quod Raymundus instrumentativam vocat: quod est ultimum in genere subjectorum.

Instrumentativa, est potentia illa, quæ est instrumentum substantiæ, cum qua agit aliquod opus, & per se existere non potest: itaque continet sub se omne id quod habet esse in alio, ut in principali subjecto: itaq; consideratur dupliciter, vel absolute secundum se considerata, vel quemadmodum subjecto cui adjungitur: ut si dicatur de justitia Dei, vel hominis, & tunc reducitur ad genus sui subjecti, conditionum subjecti observandarum caussa.

Adhuc autem subjectum hoc instrumentalitatis apud Raymundum consideratur dupliciter, scilicet naturaliter & moraliter. Naturaliter, sic continet in se novem prædicamenta accidentis, & quicquid artificialiter instrumentum est alicujus operis in quantum instrumentum: Moraliter autem sic continet sub se virtutes, & vitia, & quicquid hujusmodi est, ut gratiæ & dona.

Instrumentalitatis itaq; naturaliter consideratæ talis consului potest figura, prænotata litera I.

Quære figuram in fine libri.

Nunc consequenter singula hæc accidentium principia definiamus & declaremus.

Quantitas est principium, ratione cujus entia creata sunt finita sive terminata. Est itaq; quantitas, principium, cui convenit ratio mensuræ, secundum multitudinem, magnitudinem, diminutionem, & diuturnitatem. Quantitatis autem aliud continuum, cujus continuæ partes sunt: ut linea, longitudo, latitudo, superficies, altitudo & profunditas corporis, & tempus mensurans, actus, & locus atque motus circumscribis corpus. Quantitatis aliud discretum, cujus partes non copulantur ad aliquem terminum, ut numerus, & oratio, & alia multa, sicut in respectibus duplum dimidium, longius, brevius, & hujusmodi: & in actibus, in quantum violenti, vehementes, intensi vel remissi: similiter in qualitatibus prout remissæ, vel intensæ.

Qualitas est principium, ratione cujus res sunt quales sive determinatæ: itaq; secundum qualitatem dicimus aliquid esse

quale, ut secundum justitiam justum, secundum bonitate bonum. Species autem qualitatis sunt, ut habitus, disposit virtus, naturalis potentia vel impotentia, ut esse fortem, ri bilem, & quæ sunt contraria: item passio vel passibilis qua tas, ut calor, dolor: item forma, & circa eam constans figu ut triangulum, quadrangulum.

Relatio est principium, ratione cujus aliquod ens de nec sitate refertur ad aliud: idem alio nomine vocatur ad aliqu quia ejus esse ad aliud est vel secundum superpositionem: pater filii, dominus servi: vel secundum æquiparentiam, frater fratris, vicinus vicini.

Actio est principium, ratione cujus agens agit in passivu Passio est principium, ratione cujus patiens patitur sub gente.

Habitus est principium, quo res induit de semetipso re quæ ipsam sustinet, & est illud per quod etiam sunt habitua sive vestita de similitudinibus aliorum: itaque habitus co muniter est corporum, & eorum quæ corpori adjacent, ut t nicatum esse, &c.

Situs est principium, per quod partes recte & debite su positæ in subjecto in quo sunt, ut caput sursum, pedes deo sum: est itaque situs nihil aliud quam partium ordo in tot Tempus est illud principium, in quo & per quod entia creat sunt noviter incœpta. Consideratur autem hic tempus, n solum secundum mensuræ rationem, sed etiam secundum quod ex tempore in re temporali relinquitur, ut esse sene vel juvenem.

Locus est principium, ratione cujus una substantia alia in se continet & collocat. Est itaque locus circunscriptio co poris: & hoc principium alio nomine dicitur ubi: & est ubi re pletivum, ut dei in mundo, animæ in corpore: & est aliud u definitivum, videlicet secundum operationem etiam vel i absentia rei, ut Solis in terra: secundum eundem modum A geli dicuntur esse in loco, scilicet secundum operationem: e aliud ubi occupativum, ut corpus occupans locum aliquer in alio corpore: & est aliud ubi continentiæ quod contin in se.

Quando autem instrumentativa moraliter consideratur, i virtutes dividitur & vitia, quæ sub duobus novenariis Ray mundus complectitur: qui tamen velit aliter hæc restringer vel ampliare, potest id suo modo facere, & figuram earun mixtim ita fabricare possumus, prænotatam duplici litera W

Quar

Quare figuram in fine libri.

Qui supra in figura S. narrati sunt novem termini genera-l subjectorum, hi ad nostram intentionem maxime necessa-r sunt, in quibus continetur omne id quod est, tamen sub or-ne quodam atque quibusdam inter se gradibus: ideo obser-vadæ nobis sunt necessario conditiones illæ, quas Raymun-ds Lullius in arte sua quatuor enumerat, per quas regulatur & conditionatur intellectus quoties nobis subjectum aliquod p principia respectus, & regulas hujus artis deducendum est. Hāū prima est ut observentur, definitio, conditiones & pro-petates ipsius subjecti, tales, cum quibus differat ab omni a-li subjecto, cui tunc ita attribuantur principia & regulæ, af-finando vel negando, ut nulla causetur læsio definitionum subjecti & principiorum & conditionum suarum. Secunda conditio est, ut conserventur differentiæ subjectorum in at-tributione principiorum & regularum, sicut bonitas Dei dif-fert à bonitate Angeli per infinitatem & æternitatem. Tertia conditio est, ut concordantia, quæ est inter unum subjectum & aliud, non destruatur, sic Angelus cum homine convenit in intellectu, ille cum brutis sensu, ipsa cum plantis vegetatione, & sic de similibus. Quarta conditio est, ut in quo gradu unum subjectum altero superius vel inferius vel æquale est, secun-dum eundem gradum attribuantur illi principia & regulæ ar-tis & hæc omnia lucidius patebunt in practica tertiæ partis horum commentariorum. His addi potest quinta conditio ts, ut omnis perfectio, quæ affirmatur de aliquo subjecto inferiori, dicatur suo modo de omni superiori: & quicquid imperfectionis negatur de inferiori, negetur & de superiori-bus: ita quidquid imperfectionis attribuitur vel perfectionis negatur de superiori, eodem modo attribuatur vel negetur de inferiori: ut si homo est mortalis, ergo omnia animalia neces-se est esse mortalia: si homo intelliget. Sexta conditio est, ut quicquid attribuitur duobus extremis, attribuatur omnibus intermediis: ut Deus & homo intelligunt, ergo Angelus & cælum intelligunt. Similiter de quocunque dicuntur duo ex-trema, de eodem dicantur omnia intermedia, ut in Deo est es-se intelligere, ergo vivere & sentire.

Secundario nunc de figura A, hoc est de prædicatis absolu-tis dicendum erit. Accipiuntur autem hęc prædicata, pro qui-busdam terminis generalibus prædicabilibus de omni re se-cundum aliquem modorum, per quos discursus fieri potest circa aliquod subjectum, vel simpliciter attribuendo, vel o-

ſtendendo aliquod prædicatum ineſſe ſubjecto, propter c
gruentiam, quæ erit cum his terminis.

Sciendum ẽt quod prædicata non ſolũ accipiuntur hic
mini qui actu prædicantur, ſed ẽt qui apti nati ſunt præd
ſecundũ aliquod genus prędicationis, ẽtſi ſit forma abſtr
& extra genus ſuũ conſiderata, ut bonũ, bonitas & ejuſm

Sciendum, quod quamvis prædicatorum infinita fe
multitudo reperiri poſſit, quemadmodum & ſubjecto
tamen in hac arte Raymundus redegit ea in certũ nume
ac ordinem, & vocavit illa prædicata abſoluta, & princi
generalia, vultq; quod non ſint ex genere prædicationis
dentalis, ſed etiã ſubſtantialiter & cauſaliter dę aliqua re
dicari poſſint, prout aliqua res non ſolum accidentaliter
etiam ſubſtantialiter bona magnave dici poteſt: unde ſc
dum eſt, quod omne principium generale & ſubſtantiale
atum eſt cum alio accidentali innato, quod eſt de ſuo ge
ſicut bonitas accidentalis, quæ eſt accidens bonitatis ſu
tialis, & inſtrumentum cum quo illa bonificat cætera,
unumquodq; principium & plenum ſui ipſius, in quantu
ſubſtantiale, habens partes in ſemetipſo eſſentiales, & con
tas, de ſua eſſentia, ſpecie & natura, videlicet, tivum, bile
& eſt plenum omnib partibus, quę ſunt ſimilitudines, qu
aliis principiis aſſumit, & ab illis ſubjectatur, & illæ ſimi
dines ſunt accidentales, quæ de partibus ſubſtantialib. pr
dunt. Præterea iſta prædicata, non ſolùm prædicari hab
ſed etiam ſibi invicem ſubiici, ſivę in concreto, ſive in ab
cto, utcunque conſiderato, ut ſi dicamus bonam magni
nem, vel magnam bonitatem, ſive magnum bonum.

Nunc conſequenter ad terminorum iſtorum declar
nem accedamus. Bonitas eſt ens, ratione cujus bonum eſ
num & bonum agit bonum: & ſic bonum eſt eſſe: & ma
eſt non eſſe. Eſt itaq; bonitas, principium diffuſionis & c
municationis, ſimilitudinis, formæ & fluxus: fluxus en
forma eſt in materia ſuſceptio: idcirco bonitas in rebus d
citer conſideratur, videlicet inquantum eſt permanens,
res in ſe eſt bona, & inquantum eſt fluens, qua res eſt
fluens in aliud ſecundum operationem.

Magnitudo eſt ens, ratione cujus bonitas, duratio & ca
principia ſunt magna, ambiens omnes extremitates eſſe
itaq; nihil aliud eſt magnitudo, quam extenſio ſubſtantię
nitatis, durationis, poteſtatis, &c. ſive ſecundum ſubſtant
utputa quia res magna eſt in ſe, ſive ſecundum motum
augn

gmentum vel operationem. Est itaque magnitudo triplex, delicet virtutis, quæ in spiritualibus rebus consideratur, sendum respectum virtutis: & est magnitudo molis sive matiæ, inquantum consideratur in corpore vel circa corpus: & magnitudo actionum sive operationum, & hæc considetur essentialiter & accidentaliter. Atq; hinc est quod gradus ajoritatis & minoritatis diversimodè sumuntur, secundum agnitudinem, in qua fundantur: sic etiam intensa vel remisqualitate, super qua similitudo fundatur, similia sunt sibi siiliora, aut minus similia.

Duratio est ens, ratione cujus bonitas & cætera principia rant: ipsa itaq; est permanentia essentiæ bonitatis, &c. & est iplex propter tres terminos permanendi. Æterna, quæ sine incipio & fine est: Æviterna, quæ principium habet sine fi: Temporalis, principium & finem habens, quæ variatur agnitudine, ita ut alia brevior, alia longior sit. Sciendum inper, quoniam duratio quædam est de essentia subjecti, ejus tima pars alia est de essentia temporis vel ævi, &c. mensuns priorem à se essentialis distinctam, quę est coessentialiter oprietas mundi, in eo sustentata, sicut accidens in subjecto, ensurans omne quod est in mundo, vel per tempus quod seitur motum, vel per tempus æviternatum, & ita circa alia incipia considerabis.

Potestas est id, per quod bonitas, magnitudo, &c. possunt cistere & agere. ipsa itaq; est principium essendi, agendi, paendi & existendi, ut in inferioribus, vel materia. itaq; potena tendit ad esse, impotentia vero ad corruptionem, & consieratur dupliciter: naturaliter, quæ aliter se habere non post, & voluntariè, quæ est in arbitrio. Adhuc nota hic, quod otentia quædam est efficiens in effecto, sicut intellectus in itelligibili in eadem essentia: alia est ad fieri, ut aliquid de uo possit fieri, realiter distincta ab efficientis essentia, ut in eneratione cum motu, loco & tempore.

Cognitio est proprietas, ratione cujus cognoscens cognoit: & consideratur in hac arte, ut qualiscunq; seu quantulibet e aliquo suscepta notitia, sive secundum veritatem, sive secūum speciem, quamvis ea quę secundum speciem est & errore ontrahitur, non rectè cognitio dicatur, sed opinio vel suspiio, quæ tamen hic cognitioni junguntur: & talis cognitio est ctus intellectus, qui neq; de veritate, neque de suo opposito ertificatus est, per necessarias rationes, ut in credere & opinai, aliquid esse verum vel possibile, quod non est, sed secundum

veram cognitionem impossibile est esse intelligibile, hoc possibile quod est impossibile, quia suus appetitus est de re veris tantum. Est autem cognitio multiplex; nam alia intellectualis, quæ fit simplici intuitu, absque discursu, qualis est Angelis, & in modo scientiæ infusæ, & in prophetia. Est rationalis, quæ fit discursu rationis, sive sit sapientia, qua altissimarum & primarum rerum cognitio, sive sit scien quæ est habitus conclusionis per demonstrationem acqu tus, sive sit intellectus speculativus, qui ex speculativis prin piis procedit: sive practicus, qui ex practicis: sive sit ars, q est recta ratio agibilium cum appendiciis & partibus suis. alia cognitio sensitiva, quæ aliquid apprehendit, & cogno aliquo sensuum interiorum vel exteriorum, circa suum ob ctum versante, aut post primam & propriam sui objecti prehensionem, ex his aliquid judicante, & conditionem quam componente, quam quidem cognitionem in anim bus brutis instinctum vocamus, ut est providentia formi & studium apum. Est alia cognitio apprehensiva, sine sensu motu aliquo cognitiva, ipsa videlicet natura cognosce quid sibi proprium conveniensve sit. neque enim in natur suam res ferretur, ut gravia deorsum, aut in loco suo quiesc ret, si nulla certa esset ejus cognitio.

Appetitus est id, per quod bonitas, magnitudo, &c. sunt a petibiles & amabiles. Est itaq; appetitus, insita rebus assequ di aut fugiendi alicujus rei cupiditas, qua unaquæq; res n turaliter fertur & per se in id quod sibi cōvenit, & fugit adv sum. Appetitus alius est rationalis, quem voluntatem dicimu est itaq; voluntas appetitus cum ratione. Est alius sensitivu qui inest animalibus brutis sine ratione, & in homine secu dum inferiorem portionem. Est alius insensibilis, ut ille q dicimus arbores & plantas appetere solem & pluviam. Et n ta hic, quod quamvis appetitus de sua natura versetur circa mabile, ea tamen ejus libertas est maxime in voluntario, possibile sit hoc esse odibile, quod est amabile, & econtrà.

Virtus est origo unionis, bonitatis, magnitudinis, &c. Ip itaque est origo & principium operationum, manens in sub stantia, & fluens in operationes, & hęc multipliciter dividitu Nam alia intellectualis, quę non nisi intellectu administratu ut sapientia, scientia, prudentia, &c. alia theologica, quæ no nisi desuper venit, ut fides, spes, charitas, & gratiæ, quæ virtu tes gignunt, sive sint gratis datæ, ex quocunq; genere donor sive pertineant ad animam, ut intellectus & consimilia, sive a

corpus

pus,ut forma,sanitas,& similia,vel ad res exteriores,ut po-
:ia,divitiæ,&c.sive sint gratiæ gratum facientes,sive præ-
ientes,sive subsequentes, sive operantes,sive cooperantes.
alia virtus quæ animalis dicitur, sive sensitiva, quæ sensi-
operatur, quæ est apprehensiva alicujus sensibilis, ut inte-
per sensum communem,imaginationem,phantasiam,ex-
nationem,memoriam:vel exteriùs,ut per visum,auditum,
ctum,gustum,tactum. Est alia virtus animalis,quæ moti-
icitur,qua se movet animal,cui conjungitur virtus concu-
ibilis & irascibilis, ac virtus vitalis, qua vivit aliquid, ac
us vegetativa, cujus potentiæ sunt generare, augmentari,
iri, &c. ad quos sequitur attractiva, retentiva, expulsiva,
stiva,ad quam sequitur separatio & assimilatio. Est etiam
us prima elementorum,& elementatorum plures virtutes,
virtutes naturales vocantur. Sunt præterea in ipsis virtu-
cœlestes, quæ occultæ seu specificæ nuncupantur. Ipsa et-
natura virtus appellari potest, est enim principium quie-
di. Plures adhuc divisiones virtutis dari possent, tot enim
virtutum genera, quot operationum & potentiarum, se-
dùm actionem & passionem.

eritas est id, quod verum est de bonitate, magnitudine &
ris,& ipsa est duplex,videlicet propositionis & rei:veritas
ositionis, sive mentalis, sive vocalis est, cùm prædicatum
è attribuitur suo subjecto : ex quo enim quòd res est vel
est, oratio dicitur vera vel falsa. hinc describitur veritas,
d est adæquatio rei intellectæ ad intellectum: veritas au-
rei, est vera conservatio naturæ in suo genere: unde falsi-
st in re, quando ea quæ alicui rei jure conveniunt, in re i-
on sunt. Consideratur autem veritas rei, vel secundum a-
n sive usum, vel secundum habitum: sicut homo furiosus
ndùm actum verè homo dici non potest, habitu verò sic.
uc notandum est, quòd veritas quædam est æterna, quæ
vertitur cum suo subjecto,ut in Deo,quæ immediatè cau-
liam veritatem creatam, quæ non convertitur, potestque
:ere,& hæc est necessaria rebus, ut agant naturaliter & ar-
aliter,&,ut Deus in illis agat naturaliter,quod non potest
ediatè. Et idem de aliis principiis intelligas.

loria est ipsa delectatio,in qua bonitas,magnitudo,&cæ-
principia quiescunt. Ipsa itaque est quies rei in fine suo,
psa per se consummatio delectans, quæ in omnibus rebus
ritur,quando in appetiti consecutione res delectatur.

labent autem hæc principia distinctionem quandam &

ordinem, nam ad Deum relata, prima tria essentialia sun[t] ... liqua tria dicuntur personalia, personatum attributa d... guentia ultima tria dicuntur notionalia, quasi notiones ... dam importantes.

Iterum dicuntur tria prima essentialia, quia essentiam ... dammodo ingrediuntur, tum, quòd his essentia subsistit ... verò sequentia dicuntur causalia, cum quibus & ex q... causantur operationes extrinsecæ & intrinsecæ, atque id ... unitatem atque ejus fluxum pertinent, ultima verò tria a... fectionem accommodantur, quoniam in consumma... sunt, atque in ipsis est consummatione causationis.

Itaque istis novem principiis per Raymundum positis ... alia principia generalia, ad quæ hæc novem reducuntur, ... inconvenienter addere possumus, quæ sunt scil. essentia ... tas, perfectio.

Essentia itaque est, qua unaquæque res est in se, & i... principiis, in quibus ut res dicitur esse, sicut homo in an... & rationali, & domus in sua materia & opifice.

Unitas autem est, secundùm quam aliquid dicitur e... num: & hæc dividitur, nam alia rei realem continens ex... tiam, & hæc vel est simplex, in quam nulla cadit multi... nec discreta, nec partibus composita, ut quælibet forma ... plex: vel est composita, ut multarum rerum in unum ... ctio, sive secundùm modum unitatis substantialis, ut f... & materiæ in uno supposito, sive cōtinuitatis, ut partium ... tinuarum in suo toto, & punctorum in lineâ, sive discreti... ut unitatis in numero: sive accidentalis, ut accidentis cu... subjecto, quod unum est numero, nec dicitur composit... si per modum quendam. Alia est unitas rationis, quæ s... dùm intentionem abstractam unum aliquid facit in inte... ne verius quàm in re, ut genus & species ad sua inferiora ... & unitas identitatis, & hæc alia est nominis, ut cùm pl... uno nomine conveniunt, aut plura nomina in una re. A... secundùm conversionem, ut definitio & definitum, prop... & species, & hujusmodi.

Perfectio est, secundùm quam aliqua res consumma... & suis terminis completa: perfectionum verò, alia est i... perfectionis simpliciter, & hæc est collecta consummat... integritas, cui nil addi potest in universo, ut crescat perf... ejus, nihil etiam subtrahi ut subsistat, qualis est in Deo. ... perfectio est secundùm modum essendi uniuscujusque re... secundùm mensuram conditionis suæ, secundùm quam ...

na...

r]uæque res habituata ratione sui generis, sicut arbor est p fecta in gradu suo, & animal sanum, dicitur perfectum, qod potest operari operationes sibi debitas sine defectu, & pst operationes non habet læsionem, & in hoc genere gra- d; perfectionum sunt per accessum ad ens perfectum simpli- cer, & per recessum ab eo.

Tertiò nunc de figura T. hoc est, ttiangulorum sive respe- cum, dicendum est. Respectus autem, & ipsi prædicata quo- dnmodo sunt, non tamen absolutè de re aliqua dicuntur, sed cmparationem inter res diversas faciunt, ut si dicatur, Deus e bonus, nulla comparatio est: Si autem dicatur, Deus differt a homine, & ab Angelo per bonitatem, & æternitatem, com- p:atio est: similiter si dicatur, duratio Angeli & hominis dif- funt per tempus & ævum. Iraque hi termini per se nihil præ- s nt, sed fundamenrum eorum quærendum est ex generibus s)jectorum, & prædicatorum absolutorum, & secundùm hnc rationem ipsi etiam in subjecta vel prædicata transeunt, ti dicatur, homo & brutum differunt cognitione, vel si dica- t:, differens cognitio reperitur in homine & bruto.

Genera itaque respectuum, Raymundus in tres triangulos ;ttitur, sub quibus ferè omnes reliqui continentur.

Primus triangulus continet differentiam, concordantiam, cntrarietatem sive oppositionem. Secundus constat ex prin-)io, medio & fine. Tertius habet majoritatem, æqualitatem minoritatem.

Quare figuram in fine libri.

De his itaque nunc per ordinem dicamus.

Diffetentia est id, per quod bonitas, magnitudo, &c sunt tiones claræ & inconfusæ. Est itaque differentia, qua alte- m differt ab altero, vel à seipso essentialiter vel accidentali- r, aut realiter, quamvis non semper secundùm idem, nec in)dem tempore. Est ergò differentia alia essentialis, quando s ad invicem comparatæ differunt in aliquo essentialiter, sic homo differt à lapide per animatum, & hæc differentia di- tur magis propria: sic quæcunque differunt per actum & ob- ctum, differunt per essentiam, sicut voluntas & intellectus. lia est differentia accidentalis, quæ fit per accidens, sive pro- ium, sive commune, ut risibile, bipes: & hac ratione differen- a sumitur ex primis intentionibus: ex secundis autem inten-)nibus sic dividitur, ut alia genere differant, alia specie, al a nume-

numero. Genere differunt, de quibus diversa genera, no
alterna nec propinqua dicuntur, ut homo & pirus, de q
animal & arbor. Specie autem differunt, quæ sub diversi
ciebus sunt, ut sub homine & equo, hic homo & hic e
Numero differunt, quę diversum habent numerum, ut S
tes & Plato. Quæcunque autem genere differunt, ead
specie, & numero, sed non èconverso, cujus oppositum i
cordantia est, ut ea quæ specie concordant, eadem & ge
quod etiam non convertitur: itaq; differentiam dicimus
stitutivam speciei, & divisivam generis, sicut rationale
differentia sibi opposita dividit animal, & illi additum, co
tuit speciem, ut hominem & brutum: intelligimus autem
sub differentia, omnem distinctionem, alteritatem, distan
& diversitatem, non solùm rei, sed & rationis, per quam v
aliquid à seipso dicitur esse aliud: quod quamvis re sej
non possit, ratione tamen sejungatur, ut virtus & honesta
tionale & homo. Est itaque realis differentia realis creat
principium generale, per quod res differunt per differen
quam habent in se: differentia autem rationis est intentio
& phantastica, quam intellectus facit, & non est ens reale
principium generale, ut differentia inter finitum & infini
quia aliâs daretur medium, quod esset neque Deus, neq;
tura Unde circa hęc sciendum est, quòd ens rationis acci
uno modo pro quodam fabricato per rationem simplicite
del. similiter dependens ab operatione intellectus, repug
existentiæ & naturæ, & ipsi intellectui, sive esse rei fabri
per ipsam, tam compositivè, quàm divisivè, ut omne imp
bile simpliciter, sicut hominem esse animal irrationale.
modo sumitur ens rationis pro aliquo fabricato per ratio
cum aliquo objecto extrinsecùs movente, & tale dicitur
rationis secundùm quid, quia non simpliciter, nec totaliter
pēdet ab intellectu, sed partialiter tantùm, quia non repug
naturæ: nam cùm materia non sit limitata natura, habet
psa omnem possibilitatem ad omnem monstrositatem, qu
vis intentionem talem non habeat, nec res ejusmodi detu
existere: itaque res ejusmodi non repugnat naturę nec esse
sed intentioni naturæ & existentiæ rei tantùm, & quæ co
quuntur existentiam, ut in quantum tale, sicut in chim
quam componit intellectus, quæ cum non est in rerum na
ra, tamen partes ejus objectatæ per intellectum, sunt reale
existentes. Sed ut iste angulus ad magis particularia appli
possit, de varietate divisionum aliqua dicemus.

Di

Ivisio alia incomplexi, alia complexi. Divisio incomplexi,
t rei aut nominis, vocis aut significati: non enim de divi-
sensibus subjecta sermo est, sed quæ instinctu est & ima-
ione ac intellectu. Divisio itaque nominis est, cùm una
in diversa significata dividitur, aut modos significandi:
nificata quidem, aut propriè, aut translatè: propriè, ut æ-
cum à consilio, aut à casu, ut si canis dividitur in cœle-
marinum, terrestrem, vel dictio aliqua in diversa signifi-
quæ habet in diversis linguis. Translatè autem dividitur
, seu figuratè, dupliciter: aut ex una parte sit significa-
roprium dictionis, & ex alia parte translatum sive trans-
ut ut relicto proprio significato, dictio per translata di-
r, cujus divisionis tot sunt genera, quot sunt sub tropo
s, & sub ejus speciebus in communi usu dicendi, sive per
n, sive per oppositum, ex simili, aut ex contrariò, aut per
giam: sed omnium illarum translationum fundamen-
x recta significatione petendum est. Quæ autem varie-
æquivocationem veram & assimilatam in dictione fit,
a fit per amphibologiam, accentum varium, figuram di-
s, compositionem & divisionem in oratione, quę omnia
onem præstant, & ita multa argumenta dissolvunt, si an-
tur: neglecta autem in fallacias cadere faciunt. Compa-
autem dividitur dictio in varia significativa, quæ tamen
equivoca dici non potest, sed quia hoc ita velle videtur
enes quem dicendi norma subsistit, sicut vertex, quæ di-
ipitis superiorem partem, ad montis cacumen, ad aquæ
erficie involutionem, ad summum cujusque rei refertur.
uoque dictionum divisio etiam in orationes transfer-
uas variè accipi oportet, variatis dictionibus ex quibus
nt.

S undùm modos significandi dividitur dictio, aut secun-
arias suppositiones, vel secundùm varia accidētia, etiam
naticalia, secundùm quæ alio modò significat dictio.

D visio quæ rei est, sive significati, aut est essentialis, aut ac-
:alis, & sub his divisa in multas species, quæ hîc permix-
quentur. Est itaque divisio totius in partes, quod genus
dis dividitur, quot sunt totorum genera. Aut dividitur
d in suas species, ut superiùs in sua inferiora, sicut animal
ninem, equum, &c. Aut dividitur totum integrale, vel
ntiale, vel accidentale, in suas partes, secundum esse, vel
lum modum essendi. Pari ratione dividitur totum secū-
artes suas, in quantitate, in tempore, in modo. Aut divi-
ditur

ditur causa in effectus diversos quos causat. Aut effectus i[n di]versas causas à quibus causatur, secundùm quodcunque [ge]nus causarum. Aut dividitur subjectum in accidentia, sive [con]sideratur subjectum secundum speciem, ut hominum aliu[s al]bus, alius niger: sive secundum numerum, enumeratione [qua]dam, per secundam & tertiam speciem regulæ Q. C. ut in [ho]mine inest color, risus, intelligentia; &c. Aut dividitur [acci]dens in subjecta, prout in diversis subjectis reperiri pote[st, ut] corona, alia auri, alia argenti, alia ex herbis & floribus. Au[t di]viditur virtus in operationes, non ut genus, nec propr[ie ut] causa, sed ut quoddam primitivum, à quo operationes p[ro]ciscuntur. Aut dividitur substantia in potentias, quę in ea [sunt,] ut Angelus in intellectum, voluntatem & memoriam. Au[t di]viditur absolutum in comparata, ut bonum in melius & [opti]mum. Per extraneum autem fit divisio, secundùm attri[buta] intrinseca, vel extrinseca, secundùm intentionem dice[ntis,] quam ipse proponit, quòd tam in complexo, quàm in inc[om]plexo fieri potest.

Divisio complexi, scil. propositionis vel orationis fit, i[n] subjectum & prædicatum, patientem & ultra patientem, i[n] modum actionis & passionis, & in modum subjecti & pr[ædi]cati, si tot sunt termini expressi vel subintellecti, quod qui[sque] per se notare potest, ut in hoc exemplo: Spiritus Domini re[ple]vit orbem terrarum. In quibus verbis considerantur, re[ple]plens, actus repletionis, & patiens, scil. orbis terrarum. Si[mili]ter in hoc themate: Sapientia ædificavit sibi domum, con[side]ratur ædificans, actus ædificationis, & patiens domus. Q[uod] si hanc ædificationem per extranea multiplicare volumus, [id] eò modo fieri potest, per aliquorum attributionem, ut di[cen]do, sapientia ingenita, prudenter ædificavit sibi domum [...]ctam: & quum ita propositio in terminos aliquos divisa [est,] postea singuli termini subdividentur, secundùm aliquem [mo]dorum superiùs dictorum, aut per se, aut cum aliquo alio j[un]cto in eadem propositione, & hæc sunt divisionum ferè g[ene]ra: & si quæ alia sunt, quisque facilè per se invenire potest.

Concordantia est id, ratione cujus bonitas, magnitudo, [&c.] in uno & in pluribus concordant. Est itaq; concordantia [qua] inter se subjecta prædicatáve vi subjectorum redacta, con[cor]dant aut sunt eadem. Est autem concordantia alia unioni[s se]cundùm aliquem modorum unitatis; velut aut partiu[m in] quantitate, aut universalium in tempore, aut in modo, aut [ali]quo horum in suo toto. Alia est mixtorum in mixto, alia c[...]

...rum in continuo, aut discretorum in toto discreto; aut ...iæ & formæ in uno supposito. Sunt etiam quæ inter se ...rdant in aliquo tertio, per modum unitionis vel unita... Trinitatis in Deo, & in his nonnunquam falsè dicitur, ...inque sunt eadem in uno tertio, sunt eadem inter se: de ...item unitate & identitate loquuti sumus in cap. præced. ...alia quæ concordant in uno tertio; velut in medio jun... per unionem. Alia in termino concurrente, ut vir & mu... filio. Est alia concordantia æqualitatis, ut æqualium in ...quantitate. Alia proportionis, ut dupli & dimidii. Alia ...rtionaliter concordant, ut duarum proportionum inter ...ndùm aliquam medietatem arithmeticam, geometri... ...el harmonicam. Alia est concordantia effectus, ut cali... ...rigidi in induranda terra: alia causationis, ut induratio ...& mollificatio ceræ in caliditate, & in hunc modum plu... ...orum autem quæ similitudine inter se concordant, aliud ...iliter simile, æquè per omnia: aliud similiter simile, sed ...qualiter per omnia: aliud dissimiliter simile, ut per op...m: atque hinc oritur illa regula: Sicut affirmatio est ...affirmationis, ita negatio est causa negationis, possunt ...affirmatio & negatio ad similem consequentiam perve... ...la autem quæ invicem concordant, in hoc quod sibi in... ...junguntur, pluribus modis se contingere dicuntur: aut ...essentia alicujus, ut rationale hominis: aut sicut essentiæ ...etas, ut risibile homini: aut in forma subjecto, ut anima ...pore: aut contingit aliud sicut transmutans transmuta... ...ut cœlum ad elementa: aut sicut ars subjectam illi mate... ...ut faber clavũ: vel sicut pars individua in suo toto, ut stel... ...cœlo, intellectus, voluntas & memoria in Angelo & ani... ...l sicut pars separabilis à suo toto, ut partes aquæ ab inte... ...e sui elementi, ad quod colliguntur: aut sicut effectus suę ...adhærẽs, ut herbæ terræ semper affixæ: aut sicut effectus ...causis constans, ut animalia reptilia ex terra, pisces ex a... ...ut sicut causa efficiens, ut Deus creans mundum: aut sic... ...causa exemplaris, ut homo secundùm imaginem Dei: aut ...causa finalis, ut homo ad cognoscendum Deum, & domi... ...m creaturis: aut sicut causa affinitatis, quo causę prima... ...undariæ obediũt, ut Deus cum anima movet corpus, & ...secundarius principali, sicut stellæ ut luceant, & lucendo ...ut: aut causa cognationis, ut homo homini, vir mulieri: ...medium participationis, ut colores medii inter album ...um: vel divisionis, ut firmamentum in medio aquarum.

Potest

Poteſt prætereà concordantia dividi eiſdem modis q
differentia, ſicut ex prioribus notum eſt, & èconverſo,
rentia, ſecundùm eum modum, ſecundùm quem conco
tiam nunc diviſimus, ac quemadmodum ſuprà diviſione
claravimus, èconverſo collectionem conſtituemus, vari
ad propoſitum noſtrum referendo.

Oppoſitio eſt quorundam mutua reſiſtentia propter d
ſos fines. Eſt itaque oppoſitio ſecundùm quod aliqua opp
tur. Oppoſitorum itaque alia ſunt contraria, quæ ſunt m
ta, ut album nigrum: quædam immediata, ut virtus vi
alia ſunt contradictoria, ut affirmatio negatio. Debet a
contradictio eſſe ad idem, ſecundùm idem ſimiliter & in
tempore: alia ſunt privativè oppoſita, in quibus non eſt
regreſſilis, ut habitus & privatio, cæcitas & viſus: alia dic
relativè oppoſita, ut pater & filius, & hoc ex natura verbi
quandoq; autem fit ex applicatione quæ faciat reſpectur
quæ non eſt ex prima impoſitione talis, ut ſi dicatur equ
gis, ſecuris ſectoris, & eſt alia oppoſitio, quę eſt localis, ut
rum polorum in ſphæra, & hujuſmodi: & eſt alia oppoſi
propoſitionibus & oratione, & illarum quædam eſt cont
ut univerſalis affirmativa ad univerſalem negativam: qu
ſunt contraria, ut affirmativa & negativa particulares: qu
contradictoria, ut affirmativa & negativa, univerſali alia
ticulari: quædam eſt ſubalterna, ut affirmatio & negatio
ticularium ad ſuas univerſales ejuſdem qualitatis. Raym
ipſe in arte ponit duas ſpecies, circa quas iſte prior trian
præcipuè verſatur, ſcil. ſenſuale & intellectuale, ut inter i
lectuale & intellectuale, intellectuale & ſenſuale, ſenſu
ſenſuale. Definit autem Raymundus ſenſuale, omne illud
quod ſenſibus percipit vel percipitur ſive percipi poteſt,
interioribus quàm exterioribus ſenſibus. Intellectuale
lud ens, quod eſt ſolùm perceptibile per intellectum, vol
tem vel memoriam, & non per imaginationem, neque pe
ſus, ſicut ſunt Deus, Angelus, anima rationalis, virtutes,
ſcientia, artes & omnia quæ iſta habent in ſemetipſis, ſim
dicuntur res intellectuales. Et eſt ſciendum circa hunc t
gulum, quòd differentia eſt magis generale principium
concordantia & oppoſitio, quia ubicunque eſt concord
& oppoſitio, ibi eſt differentia, ſed non è cõverſo in omn
ita cõcordantia majus eſt principium quam contrarietas
ab ea deſcendunt principia primitiva poſitiva: à contrari
autem privativa, & ideò concordantia magis convenit p

P

figuræ A. quam contrarietas: quia concordantia applicabilis ponendo, contrarietas autem privando. Et scias quod rentia & concordantia sunt principia substantialia in suis ibus substantialibus, ut differens, differentiabile, differena: concordans, concordabile, concordare, quæ sunt parse eorum essentia & substantia; & sunt alio modo principia dentalia in quantum aliqua non per se, sed per accidens frunt vel concordant, ut per differentiam & concordan: oppositio autem nullo modo potest esse principium antiale, excepta oppositione relationis & locali.

cundus triangulus constat principio, medio, & fine. Principium est, in quo alicujus rei primitiva ratio vel essentia con. Principium, aliud universale, ut unumquodq; superius ndum prædicationem, quod de essentia sui inferioris est; nus suarum specierum, species suorum individuorum & ularium, de quibus in quid prædicatur: differentia etiam dammodo suæ speciei principium est, & hæc sunt princiatione; intentione & definitione potius quàm tempore, ius oportet existere animal quàm hominem, &c. Generverò aliud generalissimum, ut ens; substantia vel qualis &c. Aliud subalternum, quod sub alio genere locatur, ut al sub corpore, & illud potest esse species, sed subalterna. Nam species specialissima, est illa, sub qua non est alia speut homo, sicut in Dialecticis manifestum est. In Rhetoriitem aliter sumitur, prout ibi & personarum & actionum gotiorum consideratio habetur: ut si dicatur, nihil turpe um, generalissimum est: sub eo autem specialius dicimus, um turpem esse quæstum: specialissimè autem, hunc quæ esse usurarium, & hoc modo specificando secundum reus negotiorum, actionum & personarum.

incipium causale, est principium primitivum, & quoniam causam nullum ens existere potest. Est itaque causa ad cusse sequitur aliud: non autem tam strictè intelligendum oc verbum, ut necessitatem importet, quia etiam sub hoc re principium ponimus positivum, videl. ad cujus posim sequitur aliquid, ut domificator domus: similiter prinm privativum, ut absentia Solis nocti, & similia, per quæ ivatio unius est principium inductionis alterius. Causa itaque alia per se, alia per accidens. Causæ per se dicunut intrinsecæ, aut extrinsecæ: intrinsecæ sunt, sicut matea forma, quæ ingrediuntur constitutionem rei: & dicunur trinsecæ, secundum quendam dicendi modum, ut ali-

quod materiale id quod est, & aliquod formale id quo
quæ in omni re & actione considerantur, & in omni inte
ne, ita etiam, ut si sit aliqua forma simplex, suo materiali &
mali constet, quæ ubi nomina desunt, per tivum & bile c
tentur, ut intellectus ex intellectivo, & intelligibili: sed
cavendum est, ne quis fallatur, abutendo his in vim actio
passionis extrinsecæ, sed secundùm modum intrinsec
principiorum. Similiter in moralibus, in genere demonst
vo & deliberativo, materiam & formam accipimus, ut i
ture, vitio, verbis, intentionibus, actibus, voluntate, fa
animo. Causa itaque materialis, est principium essentiale
est substantia secundariè, ut corpus in homine: Materia
est ens, quod propriè & maximè sub passione consistit,
inter materiam & passionem non est dare medium. Est i
materia ex qua aliquid fit, & hæc est aut propinqua, ut la
parietis: aut remota, ut lutum unde fabricatus est parie
hæc divisio etiam in aliis causis accipitur. Dicitur etiam
ria objectum circa quod alicujus potentiæ actio aut int
versatur, similiter & subjectum, cui aliquid inest ut acci
& quæ sunt similia.

Causa autem formalis, est principium essentiale, per
substantia maximè consistit in suo esse, & in illo conserv
forma verò est per quod actio maximè consistit, & extra
nulla actio existere potest: ipsa itaque dat esse rei, non u
ciens, sed ut id quo res est id quod est: & hæc aut est esse
lis, ut forma informans materiam, sicut anima rationali
quam est homo: vel accidentalis, ut forma circa aliquod
stans figura, vel exemplaris sive idealis, ut alicujus rei exe
Et dicuntur adhuc causa sive principium essentiale, ipsæ p
absolutæ totum aliquid constituentes, sicut substantiali
spiritualitas constituunt Angelum, & hoc principium es
dium principii effectivi quoad facere: est aliud principiu
sentiale, quod sunt tivum, bile & are, ut intellectivum, in
gibile, intelligere in Angelo: ut simpliciter composita v
sultantia ex essentiali principio.

Causa efficiens, est principium quod facit aliquam ter
agens naturale vel artificiale, sive principium unde motu
est, ut primitiva, aut conjuncta, quæ utraque etiam apud
dicos & Oratores considerantur. Primitiva sive antece
est, ex qua aliquid per se sequitur, quæ etiam ab effectu se
tur: & hæc apud Oratorem consideratur in causa juridi
nali, ut in parte assumptiva, si quid in necessitatem confe
vi

...em impulsiva, ut si in rem, vel in personam impellentem cri... aut factum transfertur. Quandoque tamen partim pri...vè, partim conjunctivè mixtim apud Oratorem causa rei ...stigatur, ut in causa conjecturali & probabili: ut si à vita, ...uetudine, fide, & his quæ impellere possunt, argumentum ...itur Causa autem conjuncta est, quæ effectu manet ut in...o, tumor cum percussione: & hæc apud Oratorem sumi... quæ opportunitatem facto præstat, quàm signum vocant, ...cus, tempus, occasio, spes celandi, & hujusmodi. Est ite... causa efficiens, aut substantialis, ut domificator domui ...accidentalis, quanquam accidens per se nihil causet, ut ...itudo porrectionis. adhuc quædam est principalis, ut se...: quædam instrumentalis, ut securis? similiter quædam ...ata, quædam immediata.

...ausa finalis est principium, propter quod res finaliter est ..., ut totum suarum partium. Est itaq; finis propter quem ...id fit, & ipse est primus in intentione, & ultimus in exe...one: & ex his alius est ultimo ultimus, ali...s subordinatus ...ma belli, bellum pacis causa sumitur. Et est finis impul..., licet impropriè, ut impudentia Calphurniæ quæ causa ...impulsiva, ne mulieribus liceret postulare in judicio.

...ausa autem per accidens est, quæ aliquo indicio ex se non ...ortat necessitatem effectus subsequentis, ut sunt casus, oc...o, fortuna. Sed quia Raymundus in arte dividit principi...n causale, quantitatis & temporis, sub principio quanti... & temporis intelligit principium accidentale sive instru...tale, ipsa videlicet novem prædicamenta accidentis, quæ ...t quantitas, instrumentum seu principium mensuræ, quali...s ...terminationis, relatio conjunctionis, actio formæ, pas... ...ateriæ, habitus doctrinæ, situs figuræ, tempus motus, lo...cu... continentis, & de his singulatim dictum est superius. Hic præterea motus sub ratione principii consideratur, & est ...s mobilis secundùm quod mobile: & hujus sex sunt spe...e scilicet Generatio, quæ est progressio de non esse ad esse, seu potentiali ad actualem. Corruptio, quæ est progressio ...e se ad non esse. Augmentatio & diminutio, quæ sunt mu...nes quantitatum. Alteratio, quæ est mutatio qualitatis: ...otus secundùm locum qui est vel rectus, vel non rectus: ...essarius vel voluntarius: intra se vel extra se, sive per occa...om.

...t aliud principii genus, quod ordinale dicitur, quo ali... prius est, sive natura, sive tempore, sive definitione, sive

cognitione: & illud non rectè principium, sed solum p
quoniam nihil principii tribuit suo posteriori suæ origini
præterea principium originale, ut punctus lineæ, fons riv
nitas numeri, pater filii, & hujusmodi.

Medium est, quo aliqua extrema inter se quadam co
natione cohærent positivè vel privativè, constructivè ve
structivè. Medium Raymundus dividit in medium co
ctionis, mensurationis & extremitatum. Medium co
ctionis est, quod plura conjungit in unum, vel quod duc
quid de principio ad finem, sive quod conjungit inter e
ma, vel natura, ut copula inter subjectum & prædicatum
situ & loco, ut unitas media in ternario Medium mensur
nis est, per quod substantialiter aut accidentaliter æquali
inæqualia mensurantur, & dicitur esse medium operati
quo aliquid fit, ut oculus ad videndum, securis ad secan
Deinde est medium extremitatum, quod concluditur
duo extrema. Sub his modis quidam alii sumi possunt, na
quoddam medium adhæsionis, seu instrumentale, ut cl
conjungens duo ligna. Aliud est medium participati
quod inter duo extrema positum naturam trahit utriusqu
colores medii inter album & nigrum, & numerus impar
pariter parem & pariter imparem. Aliud est medium con
hensionis, quod continet ea inter quæ ponitur, ut genus
duas differentias, se dividentes. Aliud est medium negati
ut temperatum inter calidum & frigidum, & perfectu
ter superfluum & diminutum. Aliud est medium tran
nis, per quod fit motus, actio atque passio: sive secundu
cum, ut à termino à quo ad terminum ad quem: sive se
dum speciem, ut aër illuminatus vehens spiritus visibiles
secundum quietem vel desitionem, ut quies media inter
motus ad terminos oppositos, sicut status morbi inter
mentum & declinationem. Est adhuc medium quodda
senriale, quoddam coëssentiale, hoc est medium princip
senrialis & coëssentialis: horum primum est, ipsa mutu
formatio partium absolutarum, unius activa, alterius
va. Alterum est ipse actus formæ in materiam, & ma
sub forma.

Finis est in quo aliquid terminatur & quiescit, cui si
principio influxus est, sic principio refluere videtur. Est i
finis perfectionis ille in quo res perficitur, sive habet suu
nale complementum secundum aliquod genus perfecti
de quibus superius in prædicatis dictum est. Alius est finis

m

mationis, seu finitionis sive extremitatum, in quo res ulteri non extenditur, & est extremum alicujus rei, substantiæ v accidentis, secundùm essentiam, vel tempus, vel locum, v qualitatem, vel quantitatem, & hujusmodi, sive ante, sive pt: & huic opponitur infinitum. Finis autem desitionis est, cu res desunt esse, vel operari, sive pati, & sumitur secundum mltiplices circumstantias, ut hoc vel illud tantum, aut tale, tuc vel ibi, & hujusmodi, in quantum alia aut aliter sunt vel operantur. Alius est finis privationis, in quo res finiunt in non es, & considerantur, naturaliter, moraliter & artificialiter, & su eo est finis corruptionis & defectionis, qui & ipse eosdem h et terminos per oppositum. Est adhuc finis essentialis, qui di tur consistentiæ, & est duplex hæc consistentia extrema, ut artes absolutæ, extrema unius consistentiæ cum alia, sicut pitualitas & substantia in Angelo, & concidit cum principi essentiali: est alia consistentia, quæ propriè finalis dicitur, ut sum totum ex his resultatum, & finis eorum, ut spiritus. P est adhuc finis divisio sumi secundùm divisionem principi sicut in prioribus dictum est. Similiter quæ hîc de fin dicuntur, suo modo referantur ad principium, & secundn hæc utraque diversitas medii simili ratione investiget, & à medii divisione, & sumatur principium & finis illi c veniens.

Tertius triangulus constat majoritate, æqualitate, minorite. Majoritas est imago immensitatis, bonitatis, magnitudin, &c. Æqualitas est subjectum in quo finis concordantiæ q escit. Minoritas est ens circa nihil, unde res creatæ de nihilo quæ de non esse in esse veniunt, ante sunt in minoritate qm majoritate. Et iste triangulus facit respectum in rebus, s undùm aliquod genus magnitudinis & proportionis, & h et diversimodè considerari, quemadmodum superiùs ostndimus, ubi de quantitate in figura subjectorum loquuti s nus. Raymundus verò huic triangulo duas species assignat, c a quas potissimè versatur, quæ sunt substantia & accidens, t us enim ille triangulus versatur vel inter substantiam & acc ens, vel inter accidens & accidens, ut æqualitas inter duas si stantias, sicut duorum individuorum in specie, & æqualit inter substantiam & accidens, sicut extensio quantitatis æqlis suæ substantiæ, & æqualitatis inter duo accidentia, sicu calidum in tertio gradu & frigidum in tertio. Est autem s stantia ens quod per se existit, in se, sicut Deus, Angelus, c lum, homo, &c. Accidens est ens quod per se existere non

poteſt, nec in ſe, ſed in ſubſtantia & per ſubſtantiam q
ſunt, quæ ex novem principiis accidentalibus ſunt, & ſu
continetur, de quibus ſuperiùs latè dictum eſt.

Hæc ſunt reſpectuum genera, quæ ad copiam invent
maximè videntur accommodata: quicunque enim reſp
in rebus ſunt, in aliquo iſtorum generum contineri ha
Qui ſicut per Raymundum in triangulos diviſi ſunt, ita t
ci viæ doctrinali videntur accommodati, ita tamen quod
triangulus alium adjuvet, in explendo ſuo munere & of
& alius alium probet, & ſe mutuo penetrent, & inter ſe ſi
etiam termini quandam penetrationem habeant. Itaqu
mus triangulus diviſivus dici poteſt, quantum ad diffe
am: ſecundus definitivus, propter principium: tertius
collectivus, & finis oſtenſivus, cui etiam anguli medii &
ſubſerviunt. Hinc ex primo triangulo in probanda pr
tione aliqua affirmativa, utimur concordantia: in deſtru
ea, utimur differentia vel oppoſitione: & èconverſo in n
va, unde differentia accommodata eſt ſolutionibus: co
dantia ad probandum & medium inveniendum, oppoſ
improbandum, cui differentia inſervit. Unde concorda
ſequitur hæc regula: Quando alterum de altero prædica
de ſubjecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntu
mnia de ſubjecto dicuntur, ita tamen quod ſervetur iden
dus prædicationis & ſuppoſitionis. Sic ex ſequenti tria
colligimus alicujus rei neceſſitatem, cauſalitatem vel co
gentiam, ſic eſſendi vel non eſſendi. Tertius verò triang
parum vel nihil probat, niſi ex locis ſibi conjunctis, qua
gis utilis eſt ad amplificationem ſermonis, quàm ad prob
nem rei.

Quartò nunc de figura Q. hoc eſt, quæſtionum & re
rum tractandum eſt. Dicitur autem hîc quæſtio non ut
tabilis propoſitio, ſed ipſum ſignum quæſitivum, ſive ipſ
minus per quem quærimus. Regulam autem dicimus, re
rationem reſpondendi ad quæſtionem.

Quæſtiones autem inter ſe diſtinguuntur, nam qua
ſunt eſſentiales, ut iſtæ quatuor, utrum, quid, de quo, q
quæ quærunt de ipſa re vel eſſentialibus ejus. Reliquæ
ſunt accidentales, ut quantum, quale, quando, ubi, quom
& cum quo: quæ quærunt de aliquo accedente rei, & ſi
quæſtionibus plures aliæ ſpecies continentur, neque tam
reſtringimus iſtas quæſtiones, quin & per eſſentiales acc
talia quærantur & èconverſo, quemadmodum hoc divi
que mixtio expoſtulant.

Quare figuram in fine libri.

rima igitur quæstio est Utrum, per quam quærimus, sit ne res quæ proposita est, aut fiat, aut fuerit, aut futura sit. De- per eandem quæstionem quærimus ulteriùs, de rationi-, speciebus & regulis omnium aliarum quæstionum, tam generalis ista quæstio, quòd etiam in omnibus aliis quæ-ibus vis ipsius supponitur: ut si responsum est ad aliquam stionem, iterum investigamus per hanc quæstionem, sit ectè responsum? ut si quæratur, quid est homo: quo dicto im emergit ista quæstio, ut sit ne homo id quod dictum & similiter in aliis quæstionibus, ut sit ne ex eo, sit ne pro- id, sit ne talis, & sic de singulis pro sua conditione. Regula m hujus quæstionis, apud Raymundum est possibilitas. ue huic quæstioni jungitur quæstio si est, cujus regula po- est entitas, & illæ regulæ contrahuntur particulariter se-um singulas propositiones, ut possibilitas sive entitas sub-tiæ, quantitatis, qualitatis, necessitatis, contingentiæ, & smodi. Habet autem hæc quæstio apud Raymundum tres ies, quæ sunt affirmatio, negatio, dubitatio: Sed possumus cere alias species respondendi ad hanc quæstionem, ut pos-e, contingens, necesse, impossibile. Oportet itaque respon-tem ad hanc quęstionem secundùm artem discurrere cum ecto quæstionis, per prædicata & respectus, regulas ac re-rum species, & ex his id eligere, quod vel verius vel pro-liùs & magis conveniens reperitur, cum definitionibus i-subjecti, de quo agitur, tum prædicatorum & respectuum. t autem quædam quæ in hoc quæstionis genus non cadũt, adeò per se nota sunt, ut neque probatione indigeant, vel probari, nec demonstrari possint, ut prima. Nunc ergò ad-e aliquas conditiones observandas, ut ad hanc quæstio-n sine errore valeas respondere, affirmando vel negando, undùm quod veritas ipsa requirit. Harum prima est, ut af-emus omne illud esse verum quod est magis intelligibile, libile & amabile, discurrendo per principia & regulas, nitiones & species, quantum fieri potest cum majoritate lligentiæ, & non cum minoritate: nam primum est de ge-e scientiæ, hoc autem crudelitatis & opinionis. Secunda ditio est, quotiescunque ad affirmationem alicujus sequi- destructio principiorum & definitionum, negativa est te-da. Tertia est, ut non concedamus illud esse verum, quod i est intelligibile, postquã intelligibile est suum oppositum

esse verum. Quarta est, ut positis duobus vel pluribus po
libus, illud tenendum est, quod est magis intelligibile, am
& recolibile.

Secunda quæstio est, quid est, cujus multæ sunt specie
secundum illas diversæ regulæ, quamvis Raymundus so
modo quatuor ejus species ponat, ut quid est in se, quid h
in se, quid est in alio, quid habet in alio Regulamq; hujus
stionis vocat quiditatem. Est itaque quid essentiale, ut
quærimus quid est in se, vel quid est in alio, cui respon
per definitionem rei, non solùm essentialem, sed etiam, q
vis aliam, quæ notificat rem, quare sub illa comprehend
quid explicans nomen rei, sive per interpretationem, siv
vocabuli significationem, sive per translationem, ut si qu
nectutem vocet occasum vitæ, sive per allegoriam, sive n
phoram, vel paraphrasim, quæ omnia in rei definitione
nire possunt, ad quid est: in alio respondetur per quidit
respectivam, ut si est forma, potentia, pars, finis, totum, p
ctio, plenitudo, effectus, accidens, locatum, vel aliquid in
&ècontra. Est præterea quid rei, quocunque modo rem i
definiens. Est aliud quid contentivum, cujus essentia est in
stentia, quando quærimus quid habet in se secundum aliq
modum essendi & habendi, essentialiter vel accidentalite
ve ut pars in toto, vel totum in suis partibus: aut inferiu
cundum prædicationem in suo superiori, vel ècontrà, si
forma substantialis vel accidentalis in materia vel subje
aut ut potentia in virtute, aut locatum in loco, aut causa i
fectu & ècontrà, aut ut principiatum in suo principio & èc
trà, & hujusmodi. Et aliud quid operativum quærens de
bus & operationibus intrinsecè aut extrinsecè, ut quid h
in alio, sive verè alio, sive interpretativè, ut si quæratur,
habet intellectus in sensu, cujus responsionis copia ex vir
bus & operationibus sumitur, tum ex diversis prædicatis
baliter, activè vel passivè acceptis; habet enim unumquod
in alio quod habet in se: habet insuper actum operandi,
proprium quàm appropriatum. Est aliud quid personale, c
regula est personalitas, quod quis dici potest, quod de per
sive supposito quærit, ut quis creavit mundum: quo tàm in
cto quàm in obliquo, per quendam modum ad rectum red
bilem, mutata constructione utimur, ut quis te accusat, ve
quem accusaris, seu à quo accusaris, & in hunc modum p

Tertium quæstionis genus est de quo, cujus tres sunt spe
apud Raymundum, ut de quo originaliter, sive primitiv

quod dici potest à quo, cujus regula est derivatio sive originalis, variè quidem secundum varietatem originis, juxta ea, quæ de principio dicta sunt, & ad hanc respondetur tripliciter ut vel quia non ab aliquo, nec de aliquo, ut Deus: vel quia ab aliquo & non de aliquo, ut Angelus & omnis forma primitiva, vel quia ab aliquo & de aliquo ut corporalia. Secunda species est, quando quærimus de quo materialiter, cujus regula est materialitas, ut si quæratur de quo factus est homo, respondetur de limo terræ. Tertia species est, de quo possessivum, quæ quærit possessionem, dominium, pertinentiam, respectum & relationem, cujus regula responsiva ex omni ratione respectuum sumitur, & hæc quæstio potest notari per signum, cujus, ut si dicatur, cujus est pater, cujus est bonitas, & hujusmodi, & accipitur dupliciter, derivativè, ut Deus est bonus, vel bonitas est subjecti in quo est: vel sumitur possessivè, ut homo est Dei vel tempus est subiecti in quo est. Adhuc ad hãc quæstionem de qua, per plerasq; alias regulas ac species respõdere possumus, ut conversivè, sicut Deus de suis dignitatibus, quæ in eo convertuntur, exceptis paternitate, filiatione & spiratione: vel effectivè, ut Angelus de Deo, vel cõstitutivè, ut anima de suis potẽtiis memoria, intellectu, & volũtate: vel cõpositiè, ut homo de corpore & anima: vel derivative, ut particulare de universali: vel originaliter, vel materialiter, ut dictũ est.

Quarta est quæstio Quare, quæ interrogat de quidditate subjecta modo essendi rei, & ejus regula generalis est caussalis, & investigat duas causas, videlicet formalem, quæ quærit per quid res est seu quare res sunt, vel agunt, per existentiã & agentiam, hoc quod sunt vel agunt, & ista prima species hujus quæstionis est idem (licet secundum diversum modum) cũ secunda specie C, scilicet quid habet in se. Et est sciendũ, quia ista species quærit de re dupliciter, vel inquantum abstrahit ab omni respectu, & respondetur quod res est per se, vel in quantum respicit principiũ formale aut effectivum & respondetur per aliud, ut per essentialia: aut per effectivum & hujus speciei regula est formalitas: aut investigat hæc quęstio causam finalem quæ proprie dici potest propter quid, quærens existentiã & agentiam rerum propter alias res vel de finib. earum, & hoc duplici respectu, vel habitudinem intrinsecam, & respondetur propter se, quia omne quod potest aliquo modo absolvi, prius est propter se quam propter aliud: vel ad habitudinem extrinsecam, & respondetur propter aliud, cujus regula est finalitas. Item est aliud quare, quærens secundum necessitatem positionis

ab effectu ad causam, & à posteriori ad prius ut à specie ad
nus, cujus regula est necessitas consequentis, ut animal
quia homo est. Est & aliud propter quid, secundum illa
nem à priori, cujus regula est necessitas antecedentis, ut ho
est, quia animal rationale.

Quinta quæstio est, Quantum, & quærit de quantitate
soluta vel comparativa, continua, vel discreta, cujus reg
generalis est Quantitas, non solum quantitas rei, sed ita ge
raliter accepta, ut quamlibet comprehendere valeat form
tatem, uti infinitum & finitum, & per hanc quantitatis q
stionem variè quærimus secundum varietatem speciei
quantitatis, Aut enim quærit de magnitudine secundum l
gum, latum, & profundum. Aut de loco, aut de multitud
& fit per signum quot, cujus regula est quotitas, & hoc di
simodè: aut secundum ordinem, ut cùm quotus sit quærin
aut secundum multiplicationem, ut cùm quotuplex sit q
rimus: aut secundum distributionem, quę variatur secund
subjectum quantitatis, ut cum quærimus quoties modor
quot ubi locorum, quotennis annorum & hujusmodi, & l
dicuntur quantitates rei. Nam alia est quantitas proposi
nis, secundum quam propositio dicitur universalis, vel pa
cularis, vel indefinita. Reliqua hujus quæstionis sumenda
ex his, quæ superius de quantitate & magnitudine dicta s
& ex respectibus ultimi trianguli figuræ T.

Sexta quæstio est Quale, quærens qualitatem rei, secund
aliquem modorum quo qualitas qualificat, propriè vel app
priatè, essentialiter, ut differentia specifica, aut coessentia
ut proprium, aut accidentaliter, aut convertibiliter, vel ec
trà, & regula hujus quæstionis est qualitas, & potest dividi
cundum species qualitatis, ut suprà ostensum est. Est aut
qualitas propria, quæ inest rei secundum suam naturam p
piam, ut calor in igne: appropriatè autem inest rei per na
ram alterius, ut calor aquæ ab igne, itaq; determinat subst
tiam, & quærimus de illis nominaliter: aliquando autem q
rimus adverbialiter de actu substantiæ, ut qualiter, tunc
spondemus per adverbium consimile, ut benè, magnificè,
tensè, longè, latè, finaliter, effectualiter, totaliter, partialit
formaliter, materialiter, & modo consimili, ex figura A. &

Septima quæstio est Quando, quærens de designatione
secundum ejus permanentiam, cujus regula est temporali
cujus divisio ex subjecto temporis & principio durationis
tenda est, atq; ex temporum divisione, ut cum dicimus di

actem, hyemem, æstatem, etiam secundum aliquod extra-rum, ut sub hoc rege, sub hoc consule, & multiplicatur regula hujus quæstionis per regulas C.D.K.

Octava questio est ubi, queres de designatione actus essendi cujuscunq; rei, & quamvis unaquæq; res unico ubi sit designata, secundum incommunicabilē quantitatem suam, multamen ubificationibus designare potest, secundum ꝙ multiunt, que abstrahunt à tali quantitate, & aliqua, quæ ab omnunde contingit hanc quæstionē plures habere species, cujus regula est localitas, & accipit divisionem secundū modum endi in loco, & secundum terminos loci, ut de subjecto Vbi dictum est: sic quærimus ubi, & quærimus unde, videlic. principium unde motus: & potest comprehendi sub à quo. Adhuc accedit huic quæstio in quo, quærens de continenti, & respōdinus, per quid est in alio, & multiplicatur similiter hæc quæstio per regulas C. D. K. Nunc exemplificabimus quomodo istæ duæ quæstiones H. & I. deducūtur per regulas C.D.K. Vt si quæratur per primam speciem regulæ C. intellectus quando est respondetur quando suum esse est: ita ad secundam dicitur, quādo habet suas partes sibi coessentiales. ad tertiā quando agit in alio, sicut practicus in subjecto: ad quartam, quando intelligit similitudinem illius. Quod si quæratur ubi est intellectus, respondetur per primam speciem C. est in ubi coessentiali, & naturali, scilicet in suo esse sive essentia, sicut homo in humanitate, & suo esse. Per secundam est in seipso sicut suæ partes in suo toto. Per tertiam, est in anima, sive in homine, sic in loco, in quo est homo, Per quartam, est in illa virtute, per quam habet habitum sciendi, & in illo subjecto in quo habet actum practicum. Itaq; cognoscimus, quia locus est ens cui propriè competit locare, ipso habente collativum, collocabilia & collocare, & est habitus in subjecto collocato, in quo habet suū esse sicut caliditas in igne, & actio in agente. Quando autem respondendum occurrit per regulas D. in hunc modum considerabimus, ut ad quando per primam speciem, quia tempus est essentia primitiva, eò quòd non est de alia essentia producta, neque genita sicut prima materia, quæ non est de alia materia, similiter prima forma, & sic tempus inquantum primitivum, est prima forma ex qua causantur suæ formæ particulares, ut dies, horæ, &c. Per secundam speciem, tempus, mediante motu continente in se movere, moventem & motum sive mobile, est de temporificativo, temporificabili & temporificare, tamen non accipias, quod tempus & motus

fint

ſint idem per eſſentiam, ſed ſunt duo habitus, ex quibus
jectum eſt habituatum & paſſionatum. Per tertiam ſpe
tempus eſt ſubditum agenti & agibili, per agere, eo quia
ſtantia de ipſa induit ſe naturaliter & moraliter. Simili rat
ad ubi reſpondemus per regulas D. per primam ſpeciem,
intellectus eſt primitiuus, ipſo non habente aliquid præja
ex quo ſit derivatus materialiter: ſic locus eſt primitivus
quantum eſt generalis, ipſo exiſtente una parte univerſi
telligibilis tantum, per ſecundam, ut ſunt ſuæ figuræ viſi
& imaginabiles, ſed non ſecundum eſſentiam. Per tertiã l
eſt collocati poſſidentis locum, ſicut calefactum poſſidet
ditatem, ipſo habituato caliditate. Reliquum nunc per ſp
regulæ K. inveſtigamus has quæſtiones H & I. in hunc m
per ambas regulas, cum ſuis ſpeciebus, ut tempus. Per pri
conſiſtit in regula movente & mobili ſive motivo, & ha
bitualiter, ſicut pars in parte ſubſtantialiter, & ſimilitud
poris conſiſtit ſicut figura per præteritum, præſens & fut
ſicut in habitu caliditatis ſunt figura, calefaciens, calefac
le, calefacere, & in motu, movere, movens, mobile: ſimi
unus locus eſt in alio per accidens, & omnia loca particu
ſunt in univerſali, & figura loci apparet in continente, co
nere, & conteto. Per ſecundam regulam K. tempus eſt in
mentum ſubſtantiæ cum ſubjecto, ut ſit agibilis, & ſua ag
litas eſt figura per tempus & per motũ. Similiter locus eſ
ſtrumentum ſubſtantiæ cum quo collocat partem in part
cut habituatus eſt in habitu, bonus in bonitate, albus in a
dine, &c. & figura hujus inſtrumenti apparet per ſenſum
maginationem, ut in collocante formam in aqua, & aqua
forma, &c. & iſto modo apparet, quomodo intellect' atti
vere & realiter eſſentiam temporis atq; loci: atq; huc per
ẽt illi novem modi eſſendi, qui ſunt pars in ſuo toto, totu
ſuis partibus ſimul ſumptis, ſpecies in genere, genus in ſp
forma ſubſtantialis in materia, accidens in ſubjecto, effe
in ſua cauſſa, res in ſuo fine, contentum in ſuo continente

Nona quæſtio eſt, Quomodo, cujus regula eſt modal
nam quærit modalitatem eſſendi, operandi, & omnium
rum quæ poſſunt rei alicui attribui, eſſentialiter aut acci
taliter, primarie aut ſecundarie, ut ſecundum naturam q
ſtionis hæc quæſtio non videatur variari, ſed ſecundum n
ram quæſitorum, & reſpondetur ad omnes ſpecies hujus q
ſtionis per medium gerundium, ut uniendo, componend
ſultando, operando, ut infra.

I

Huic quæſtioni adjungitur quæſtio, Cum quo, cujus regu-
lt inſtrumentalitas: nam ipſa quærit de inſtrumento & me-
dii operationis, ſive de re cum habitudine ad inſtrumentum, cui reſponderi oportet per ſua correlativa, & poteſt ampliari onſio, ſecundum ea quæ eſſentialiter rei competunt, aut quæ eſſentialiter conſequuntur, aut hujuſmodi, & ipſa ex ſua nulla diviſione eget, ſed ſecundum diviſionem inſtrumenti & medii dividi poteſt, quatenus aliud eſt naturale, aliud artificiale, aliud morale, ut ſuperius oſtenſum eſt: & ſub hac quæſtione accipitur quæſtio per quid de medio quærens ſecundum omnem medii modum. *Raymundus* vero aſſignat *his ultimis duabus quæſtionibus* quatuor ſpecies, ſeu quærendi modos, ut quæratur quomodo & cum quo eſt pars in ſe, & hoc per modum differentiæ vel proprii, ſecundum quod quælibet res habet eſſentiam ſuam diſtinctam ab omni alia re: vel ſi quæratur quomodo vel cum quo eſt pars in parte, per modum actionis vel paſſionis, veniendo: vel ſi quæratur, quomodo vel cum quo ſunt partes in toto, & econverſo, conſtitutive vel compoſitivè, componendo ac reſolvendo: vel ſi quæratur, quomodo vel cum quo totum trāſmittit ſimilitudinem ſuam & earum partium extra ſe, hoc ſecundum modum perfectionis vel finis, operando.

Hi itaq; ſunt termini ad hanc artem maximè neceſſarii, per quos totius artis diſcurſus fieri poteſt. Poſſumus tamen præter iſtos terminos alios accipere extraneos, etiā alieniſſimos & quantumlibet multos, per quos eodem modo diſcurremus. Qinto itaque nunc, de multiplicatione horum terminorum dimus, deinde extraneos terminos ſumere docebimus.

Genera itaq; ſubjectorum ſic multiplicabimus, aut ſub genere quærendo diviſionem, aut illi uni de quo agitur, diverſa attribuendo, per complexionem ſubſtantialem aut accidentalem, hoc modo faciendo ſubjectum variè complexum. Itaq; reducere nos oportet res ipſas, ſæpe à generibus ad ſpecies, ſive eſſentiales, ſiuè accidentales: ſæpe à ſpeciebus ad genera, à ſubjectis ad proprietates, à partibus ad totum, & econverſo: ſic à ſimilibus, & differentibus, oppoſitis, prioribus, poſterioribus, cauſis, effectibus, exēplis, actionibus, paſſionibus, majoribus, minoribus, æqualibus, ſecundum variā conferentiam alicujus ſubjecti in ſe, aut ad aliud, ad oſtendendum aliquid eſſe vel non eſſe, alicui quidquam ineſſe vel non ineſſe, aliquid ſic aut aliter ſe habere, & ſi aliquod ſubjectum compoſitum eſt ſtatim ad ſuum genus reducendum erit, atq; ſi ſit accidens

proprium

proprium nec ad suum subjectũ reducitur, ut tùm ratio c plexi, tùm incomplexi habeatur, propter eam restrictior quæ in complexo est, ut ab omnibus his commodè duci sit oratio: atque hoc modo magna copia ex his subjecto generibus, cum suis speciebus occurrere suo dicenti. Itaq xta præsens artificium, illud quod principali subjecto h tur, tanquam in centro collocetur, & circum illud in circ ferentia, per literarum distinctim locentur illa, quæ sibi e tialiter aut accidentaliter attinere videntur, vel etiam quomodo extranea ad ipsum accipi possunt, quæ subjectu psum multiplicare valeant, ut exempli gratia, sit anima subjecto, qua posita in centro, circumscribamus illi g suum, principia, partes, proprias passiones maximè cohæ tes, accidentia communia, virtutes, actus, operationes, ca potentias, & si quid extra illa est, quod vel per similitudin vel oppositionem, vel alios respectus ad illam referri pote quibus omnibus sicut in subjecto principali, cum omnib neribus prædicatorum & respectuum, quæstionum & re larum, simpliciter & commixtim, planè & illativè, & quib aliis modis procedere possumus, sic enim fiet, ut cùm de ma sermo habendus sit, de omnibus his, quæ ad eam pe nent, occurrat dicendum: itaque nunc figuram quandan anima pro exemplo subjungemus.

Quære figuram in fine libri.

Præterea sub his terminis descensus fit ad magis speci ut dividendo motum animæ in potentias, nutritivam, a mentativam, generativam, & motum progressivum. Sic sus exteriores in visum, auditum, olfactum, gustum, tact Similiter intellectum in agentem, passibilem, speculativur practicum, & sic de similibus, de quibus particularem ser nem facere continget.

Simili ratione si in genere demonstrativo oratio habe sit, utputa in persona laudanda, ponatur illa tanquam pro s jecto in centro, & circumscribamus illi originem, gentem, triam, parentes, majores, formam, vires, divitias, potenti actiones, & circa hujusmodi, loca, tempora, occasiones, & gulis istis alias determinationes, ut certus & facilis sit ordo variè possint hæ res inter se commisceri.

Simili ratione in genere deliberativo ponatur genus act nis in centro, & circumscribantur huic bona, mala, utilia, f lia, difficilia, possibilia, impossibilia, commoda, incommo leges, decreta, statuta, privilegia, consuetudines, opinion

honest

…iestates, à re in personam, & converso, divertendo vario modo, & ita cùm omnibus istis conjunctim & separatim, essentialiter & accidentaliter, per singula principia, prædicata, respectus, quæstiones, regulas, mixtim & planè procedēdo, sicut id ad intentionem faciliùs & magis commodū videbitur.

Hæc jam dicta via, secundum divisionem hanc, aut attributionem, etiam ad prædicatorum multiplicationem applicari habet; nam habitu uno prædicato generali, cum illo & illo, per eundem modum procedere possumus.

Nunc ergo consequenter de prædicatorum multiplicatione dicēdum est quæ his patebit: nam accepto quovis substantivo vel adjectivo, mediante copula aut aliquo verbo convenienti nomini, aut aliter, sive illud verè sive falsè prædicetur, secundum genus prædicationis multiplicabimus ea secūdum multiplicationem quæ superius de subjectis posita est, faciendo variam attributionem prædicatorum ad ipsa subjecta, vel generaliter ad rem, vel specialiter ad personam, vel specialissimè ad attributa personæ aut rei, quemadmodum hæc ex generibus subjectorum, cum omnibus suis partibus, speciebus & proprietatibus, & quibuscunq; quæ in eam considerationem veniunt, ita etiam ut ex subjectis prædicata fiant, & in prædicatorum vim transeant, ut si dicatur Deus creat Angelum, vel Deus est homo, seu homo est animal, & sic de similibus: vel dividendo subjecta & prædicata per genera, differentias, species, per convenientiam & causas, & secundum aliqua plura ejusmodi procedendo & investigando. Quæ res multiplificat tam subjecta quam prędicata, quemadmodū de iis supra ostensum est.

Multiplicantur aūt respectus, secundum viam quam de subjectis & prædicatis supra ostendimus, & secundum multitudinem specierum, & varietatem quæ sub his continetur, ēt cum ipsi sui fundamenti mutatione, ut differentiam, secūdum bonitatem & magnitudinem & hujusmodi, quantum ad prædicata: aut inter subjectum & accidens, sive inter corpus & spiritum, quantum ad subjecta. Sic multiplicanda differentia & concordantia facilè erit, secundum varias species earum, perquirendo sub differentia diversa genera, species, propria, accidentia, secundum quæ aliqua inter se differunt: & simili ratione sub oppositione, ea secundum quæ aliqua aliquo modorum opponuntur, & per oppositum quærendo concordantiam rerum perscrutabimur, & simili via in cæteris triangulis procedemus. Nam & principiorum multiplicatio, facilè invenitur ex divisione, principio assignata: nam in eodem genere princi-

principia sese ex principatis ostendunt, & econverso, se
dum quodlibet genus ipsorum. Medii vero multiplicati
venitur, vel conjunctione, vel separatione, vel administr
ne, ut ostendendo non esse primum nec ultimum, non a
principale neque subjectum, non hoc vel illud extremo
Finis multiplicationem similiter, vel terminis, vel con
mationibus, vel distinctionibus indicabimus simul & rep
mus. Majoritas vero, ęqualitas & minoritas, eidem mod
cundum fundamenti rationem secundũ quod sumuntur
tiplicari possunt, sive ex subjectis quæ ad invicem opera
sive ex prædicatis & attributis secundum quæ operantu

Multiplicantur autem quæstiones istæ secundum com
nitatem quæstionum essentialium & accidentalium int
ita ut quævis quęstio per species aliarũ quæstionum duci
sit: ut si de speciebus quid est quæratur per quantum, ve
quale, ut quantum est in se, quantum est in alio, quale est
quale est in alio: similiter de specieb. quæstionis de quo,
rimus quanta aut qualis est res originaliter, essentialiter,
ctive, &c. & sic sub specieb. quæstionis quare, quanta aut
lis est res formaliter, finaliter, consequutive: similiter sp
quæstionum accidentalium, per quæstiones essentiales d
tur, & commiscentur singulę quæstiones cum specieb. om
quæstionum positis in relationem, ut de quo est quod h
in se, quare habet hoc in se, quantum est quod habet in se
faciendo mutuam quæstionum & regularum inter se con
xtionem, variis suppositis aut quæsitivis; variando e
quæstiones secundum attributum aliquod generale aut
ciale: ut si quæratur, quid est homo secundum bonitatem
homo bonus, cui respondetur rectè juxta speciem quid e
alio, ut si quæratur, quid est bonitas in magnitudinẽ, resp
detur forma vel bonitas magnificata. Itaq; ad hoc genus
stionis respondetur dupliciter, aut per significationẽ, & si
quodlibet in alio quod in se, licèt non eodẽ modo: aut se
dum eãdem suppositionem, quæ propriè est acceptio ter
subjectivi pro aliquo in propositione: supponit autẽ hic
minus quãtum dici oportet, aut materialiter pro voce &
pto, aut simpliciter pro intentione aliqua quę extra mate
non existit, ut homo non est species: aut personaliter pro
inferioribus, aut pro quibus ad significandũ imponitur. I
autem variantur secundum addita in propositione, ut co
datur aut distribuatur, vel amplietur, aut restringatur, a
situ mutet suppositionem, ut confundatur aliter & alite
prædi-

icato vel subjecto, sine necessitate rei vel signi, vel ut præ-
um contrahatur ad mensuram subjecti, ut de his latè pa-
pud Dialecticos. Sed in his paulò extra propositum vaga-
nus. Quemadmodum autem unaquæque quæstio per va-
variarum regularum species deducitur, sic etiam ad u-
quamque quæstionem per aliarum quæstionum regulas
ecies respondetur, quemadmodum de hoc latius in se-
a parte horum commentariorum dicemus. Denique ex
ione quæstionum, non parva sumitur multiplicatio, tam
larum quàm ipsarum quæstionum, ideo hîc aliam figu-
Q, magis copiosam subjungemus.

Quare figuram in fine libri.

æterùm nunc quomodo termini extranei accipiendi sunt
amus. Sunt autem termini extranei, quicunque non sunt
tè in hac arte notati, quorum multiplex copia emergit ex
iplicationibus principiorum, ut suprà ostendimus per op-
tionem ad terminos in arte expressos, item similitudine &
itate ad eosdem, item ex cujusque rei vel actionis seu ne-
i, scientiæ vel artis, propriis communibusque principiis:
usmodi termini incerti, rediguntur suo modo in circulos
guras, cum literarum distributione, secundum artem in se
cem ducuntur, & cum terminis expressis commiscentur,
ut oratione videtur, & ut ista clariora sint, exempla aliqua
tabulas ponemus, juxta quæ similia formabimus, & redu-
ius in figuras & circulos, secundum multitudinem termi-
um literis præsignando. Sic in Theologia terminos con-
ire accipimus tales:

B Deus	N Fructus
C Christus	O Meritum
D Angelus	P Remuneratio
E Lex	Q Utilitates
F Homo	R Beatitudo
G Anima	S Adversitates
H Spiritus	T Pericula
I Natura	V Tentationes
K Gratia	X Peccatum
L Virtutes	Z Pœna.
M Opera	

Alia tabula.

B Articuli fidei	B Intellectus
C Sacramenta	C Voluntas
D Præcepta	D Memoria
E Dona spiritus sancti	E Affatus
F Virtutes	F Imaginatio
G Gratiæ & præmia	G Visus
H Beatitudines	H Auditus
I Opera misericordiæ	I Odoratus
K Potentiæ hominis decem, videlicet	K Gustus
	L Tactus.

In Philosophia verò figuram sive tabulam in hunc modum formemus.

A Forma	G Sensus
B Materia	H Imaginatio
C Generatio	I Motus
D Corruptio	K Intellectus
E Elementatio	L Voluntas
F Vegetatio	M Memoria.

Oppositorum autem terminorum tabulam sic formabi[s]

A Primus motor	Primum mobile	M Actus	Potentia
B Æternitas	Motus	N Habitus	Privatio
C Infinitum	Finitum	O Causa	Effectus
D Fatum	Natura	P Necessarium	Impossib[ile]
E Instans	Tempus	Q Verum	Falsum
F Locus	Vacuum	R Prius	Posterius
G Intelligentia	Corpus	S Eadem	Diversa
H Simplex	Compositum	T Unum	Multum
I Forma	Materia	V Actio	Passio
K Substantia	Accidens	X Universale	Particula[re]
L Totum	Pars	Z Esse aliquid	Habere a[li]quid.

Simili ratione in medicinis, ex suis principiis figuram formemus in hunc modum.

1 Elementa	9 Ætas	17 Repletio
2 Complexiones	10 Habitudo	18 Nutrimentum
3 Humores	11 Continens	19 Medicina
4 Membra	12 Motus	20 Accidentia animæ
5 Virtutes	13 Quies	21 Tempus
6 Operationes	14 Somnus	22 Regio
7 Spiritus	15 Vigilia	23 Exercitium
8 Sexus	16 Inanitio	24 Consuetudo
		25 Coit[us]

C tus	28 Causæ	30 Prognoſtica
Morbus	29 Signa	31 Criſes.
Accidentia		

Simili ratione in Philoſophia morali conſtruere poterimus ...nos oppoſitos, ex virtutibus & vitiis. Omnis namq; vir... ...bet peculiare vitium, quod illi opponitur: habet etiam ... quod illam quadam ſimulatione imitatur. Et ſunt vir... ...e quæ ſibi ſupponi & repugnare videntur: ſimiliter & vi... ...ut hæc ſequens tabula oſtendit.

...a	Prudentia	Superſtitio	Religio
...citas	Stultitia	Securitas	Inobedientia
...nptio	Scientia	Inhumanitas	Severitas
...e	Credulitas	Pietas	Oſtentatio
...antia	Doctrina	Ambitio	Præſidentia
...olina	Curioſitas	Obedientia	Ignorantia
...u	Induſtria	Agreſtia	Integritas
...o	Error	Familiaritas	Impudentia
...itas	Conſcientia	Duritia	Fortitudo
...ium	Perverſitas	Patientia	Ignavia
...n	Contemplatio	Præcipitatio	Promptitudo
...itas	Importunitas	Solicitudo	Anxietas
...litas	Peritia	Superbia	Magnanimitas
...itas	Inertia	Lenitas	Puſillanimitas
...elitas	Iuſtitia	Temeritas	Audentia
...icordia	Mollities	Timor	Timiditas
...nnia	Correctio	Pertinacia	Conſtantia
...itia	Adulatio	Manſuetudo	Mutabilitas
...natio	Confidentia	Voluptas	Petulantia
...eratio	Negligentia	Avaritia	Frugalitas
...nnis	Poteſtas	Liberalitas	Prodigalitas
...ctio	Obſcuritas	Hypocriſis	Humilitas
...itia	Temperantia	Gloria	Vanitas
...ia	Laſcivia	Dejectio	Verecundia
...tatio	Spes	Laus	Iactantia
...tudo	Contemptus	Moroſitas	Modeſtia
...t	Pœnitentia	Libertas	Inſolentia.

...cundùm ea, quæ jam dicta & exemplificata ſunt, patet ...odo magna multitudo terminorum extraneorum re... ...i poſſit. Raymundus autem in arte ipſa centum enume... ...rminos, quos vocat centũ formas, per quas conditiona... ...iquod ſubjectum, diſcurrendo illud cum ipſis, per prin... & regulas, & diſcurrendo ipſas formas, tot modis, quot

quælibet illarum differens est in ipsis subjectis, servan
men per omnia cuilibet formæ suam definitionem, ut d
ramus aliquod subjectum cum entitate, unitate, natura
teris, vel discurrendo aliquam formam, ut entitatem pro
una forma in Deo, & alia in angelo, & alia in aliis subj
Sed nunc formas ipsas enumerabimus, non omnes sed p
res: nam quæ residuæ sunt, qui scire velit, illas apud Ray
dum requirat.

Essentia	Esse	Fotma	Materia
Existentia	Existens	Necessitas	Continge
Entitas	Ens	Realitas	Intention
Idem	Alterum	Substantia	Accidens
Simplicitas	Compositio	Spiritualitas	Corporeit
Unitas	Pluralitas	Prius	Posterius
Creatio	Transubstãtiatio	Generatio	Corruptio
Natura	Ars	Habitus	Privatio
Primævitas	Derivatio	Potentia	Objectum
Plenitudo	Vacuitas	Actus	Proprietas
Pulchritudo	Monstrositas	Comprehensio	Apprehensi
Ordo	Confusio	Infinitas	Novitas.
Status	Forma		

Verùm qui termini principiis in arte nominatis v
sint, vel opponantur sive repugnent, ex sequentibus colli
figura A.

B Bonitati consonant emanatio, communicatio, diffi
melioratio, constructio, nobilitas, honestas, utilitas, com
ditas, sanctitas: esse, essentia, actio.

Repugnant bonitati, malitia, solitudo, destructio, re
ctio, inhonestas, dedecus, profanum, damnum, incom
duum, otium.

C Magnitudini conveniunt extensio, intensio, infinitas,
mensitas, incomprehensibilitas, sublimitas, superioritas,
tas, indivisibilitas, totalitas, summitas, universitas, singul
tas, integritas, emanatio, amplitudo, multitudo, plenitu
abundantia, sufficientia, divitiæ, numerus, pondus, mensi
distantia, figuratio, punctus, linea, superficies, soliditas.

Repugnant magnitudini minoritas, parvitas, paucitas, p
pertas, comprehensibilitas, partialitas, diminutio, insuffici
tia, occupatio, comprehensum, limitatum, vacuum.

D Durationi adest æternitas, incorruptibilitas, immort
tas, immutabilitas, antiquitas, firmitas, sempiternitas, indi
lubilitas, primęvitas, tempus, æuum, semper, primitivum, c
stantia, perseverantia. Re

epugnant corruptio,mutatio,privatio, inconstantia, dis-
ilitas,præteritum,transitorium,recens,aliquando
Potestati adhærent possibilitas, esse, existere,operari,age-
oducere, creare,dominari, omnipotentia, magnipoten-
rtitudo,vis,violentia,actus,auctoritas, jurisdictio, præ-
m.

Repugnant otium,resistentia, impotentia,passio & poten-
ssiva,impossibilitas,debilitas,impedimentum,servitus.

Cognitioni adsunt Sapientia,prophetia,prenotio,instin-
præscientia providentia,prudentia,præsagium, scientia,
tria, intelligentia,opinio,sensus,fides,electio, recolitio,
emplatio, interpretatio, immemoratio, memoria, dili-
a,ordo,necessitas,rationabilitas,arbitrium, conscientia,
eresis, conjectura, divinatio, præsumptio, suspicio, no-
consequentia.

Repugnant ignorantia, error, oblivio, incredulitas,stulti-
egligentia,confusio,contingens,sors,casus,fortuna, ex-
dinarium.

Appetitui consonant voluntas, amor, libertas, audacia,
iberum arbitrium,dilectio,conservatio,licentia,permis-
onsuetudo,interpretatio, & omnes animi passiones con-
ivæ.

epugnant odium, coactio, desperatio,timor, ira,horror,
is,violentia,malevolentia,obligatio.

Virtuti adsunt dignitas, nobilitas, honestas, laus, decus,
or, gratia, donum,meritum, fortitudo, natura, operatio,
,instrumentum,instrumentalitas, potentia agendi & pa-
i.

epugnant, vitium, impotentia, ineptitudo, vilitas, igna-
a

Veritati adsunt justitia,ordo,regulatio,correctio,lex,præ-
um,prædestinatio,necessarium,possibile, esse, existentia,
imago,exemplar.

epugnant, falsitas,error,mendacium,confusio,deceptio,
rrigibilitas,impossibile,contingens,dispensatio, privile-
.

Gloriæ consonant, gaudium, lætitia, plenitudo, perfe-
pulchritudo, beatitudo,libertas, felicitas, voluptas, frui-
electatio,finis,præmium, retributio.

epugnant, contrarietas, inquietudo, imperfectio, defor-
s,impedimentum,infelicitas,damnatio, pœna, pœniten-
ngratitudo,tristitia.

L Essentiæ cohærent, esse, substantia, natura, form
matio, entitas.

Repugnant, non esse, non ens, accidens, casus, fortu
lentia, negatio, falsitas, mendacium.

M Unitati respondent, simplicitas, identitas, conv
tas, paritas, integritas, singularitas, proportionalitas,
do, individualitas.

Repugnant, debilitas, multitudo, compositio, mix
visio, diversitas.

N Perfectioni convenit finis, complementum, pul
do, status.

Repugnant, imperfectio, deformitas, diminutio, de
mutabilitas, superfluitas.

Simili modo in figura T. conveniunt.

B Differentia, distinctio, pulchritudo, distributio, c
distantia, pluralitas, ordo.

Repugnat, confusio.

C Concordantia, proximitas, similitudo, unio, ide
convertibilitas, collectio, compositio, comparatio, am
sympathia.

Repugnat, discordia.

D Oppositio, contrarietas, contradictio, repugnanti
stentia, inimicitia, derogatio, negatio, privatio, corrupt
structio.

Repugnat, disquiparantia.

E Principium, causa, origo, impulsus, nobilitas, pr
influxus, effluxus, antecedēs, absolutum, prioritas, auct

Repugnat, otium.

F Medium, instrumentum, centrum, forma, dignitas
diatū, perfluens, refluens, comitans, conjungens, conne

Repugnat, vacuum.

G Finis, quies, perfectio, consummatio, retributio, resi
affluxus, eventus, objectum, consequens, terminus, det
natio, finitum, posterioritas, extrema.

Repugnat, inquietudo.

H Majoritas, magnidecētia, magnificentia, auctoritas,
rioritas, libertas, difficultas, causalitas, majus, magis, sup

Repugnat, nihilum & nullitas.

I Æqualitas, similitudo, conformitas, convertibilitas,
tatio, propinqua, immediata.

Repugnat, inæqualitas.

L Minoritas, humilitas, obedientia, opera, effectus, inf
facile, minus.

R

repugnat, immensum, infinitum, omnipotens.

Verbaliter autem colligimus sic in figura A.

Bonitas bonificat, communicat, diffundit, construit, emanagit, essendi vim tribuit, sanctificat, emendat.

Magnitudo magnificat, amplificat, extendit, intendit, multiplicat, extollit, mensurat, figurat, sufficit.

Duratio confirmat, conservat, durat, perseverat.

Potestas continet, operatur, agendi vim tribuit, fortificat, inducit, possificat, creat, liberat, præcipit.

Cognitio regit, cognoscit, credit, recolit, intelligit, investigat, eligit.

Appetitus appetit, vult, diligit, sperat, deliberat, permittit.

Virtus operatur, nobilitat, dignificat, fortificat, vim tribuit, aulat, honestat

Veritas verificat, justificat, circumscribit, corrigit, ordinat, revelat, demonstrat, castigat, præcipit.

Gloria perficit, complet, in fine quiescere facit, liberat, beatificat, salvat.

Similiter in figura T.

Differentia distinguit, decorat, ordinat, dividit, distribuit, discernit, separat.

Concordia unit, adsimilat, comparat, pacificat, communicat, colligit, continet, conciliat.

Oppositio opponit, resistit, repugnat, contradicit, contrariatur, inimicatur.

Principium creat, producit, causat, efficit, effluit, disponit.

Medium trahit, perfluit, appetit, rapit, allicit, conjungit, separat.

Finis perficit, redit, retribuit, refluit, repetit.

Majoritas magnificat, dignificat, præcipit, causat, ligat.

Æqualitas æquiparat, similat, approximat.

Minoritas humiliat, obedit.

SEXTò nunc de figurarum mixtione multiplicationeque dicamus. Fit autem hæc mixtio, aut ex parte subjecti, aut à parte prædicati, aut modi aut cujusque eorum: & iterum fit simpliciter, aut terminorum in arte explicitorum inter se, aut terminorum extraneorum inter se, aut explicitorum cum extraneis: & omnia hæc variè aut in una figura tantùm aut in diversis & pluribus, ut in figura S, si dicitur: Deus est homo: & in figura A, sic dicatur bonitas est magna: in figura T, ut differentia & principians: & in figura Q, ut angelus est de Deo, vel quærendo de quo est Angelus, & similiter permiscendo

quæstiones & regulas in se invicem circa aliquod subje
In diversis autem figuris, vel duplici, vel multiplici: sic p
detur, ut in figuris S.A. Deus est bonus, in S.T. Deus est
cipium, in A T. bonitas est concordans. Et hoc modo r
varietas commixtionis emerget, quando cum unaquaq
tera circuli immobilis, variantur omnes literę, quæ sunt i
culo mobili, & in hac duplici vel multiplici figura, sæpè
circulorum duplicatur, vel multiplicatur, ut in S A. dupl
do circulum S. ut si dicatur, Deus est melior angelo, vel a
lus est melior homine, sic in S T. ut Deus differt ab homi
in A T. dicendo bonitas differt ab æternitate: vel duplic
circulum T. dicendo, concordantia magis convenit ve
quàm differentia. Similiter & eodem modo in extraneis
minis faciendum est, possumus enim extraneum subje
accipere, & cum eo similiter per has figuras sive circulos
simplices, vel duplices, vel magis multiplices discurrere,
liter cum extraneis prædicatis & respectibus agere, ita q
semper unus circulus immobilis maneat pro basi, cui om
alij circuli mobiles vario modo applicentur: & quemad
dum in hac duplicitate proceditur, sic & in multiplicitate
habet, & magis variè, pro circulorum multitudine, quo n
istis nunc illis variatis, necesse est diversas complexiones
positionesque emergere, continentes multos terminos lu
na constructione, vel diversa vel conjuncta cum alijs prop
tionibus sive per conjunctionem copulativam vel disiun
vam, sive per suppositionem, sive in syllogismo, aut aliter,
sta mixtio est centrum & fundamentum ad multas pro
tiones, diffinitiones, quæstiones, media, loca, argumenta, c
ditiones, objectiones & solutiones, & intellectus invenit
illam quicquid vult, & sunt species mixtionis hujus com
niores istæ, Aa, Tt. Qq, At. A q, T q, A tq. & extenditur
mixtio secundum duplicationem, vel multiplicationem
niuscujusq; circuli, in aliqua istarum specierum contenti, p
ut circa subjectum aliquod majus minusve diffuse voluerin
vel aliter opus sit discurrere.

Raymundus ipse in arte hac quatuor duntaxat ponit m
tionis species, quas quatuor vocat generales figuras, qua
prima est figura A. in seipsam ducta, ut si dicatur, bonitas
magna. Secunda est figura T, in se ducta, ut si dicatur, dif
rentia est principians. Tertia constat ex prima & secunda
bonitas est differens.

Quarta componitur ex tribus prioribus omnibus jun
Q

...libet autem istarum figurarum propriam habet condi-...em, quas in omni discursu convenit observare, sicut nunc ...mus de singulis his figuris, secundum Raymundi ipsius ...ntiam eas breviter declarando.

...ima figura primò ac principaliter versatur circa primum ...in quo subjectum & prædicatum convertuntur, in identi-... subjectę naturæ & numeri, & hoc est necesse, nam alias æ-...itas quæ est inter subjectum & prædicatum, esset absolutè ...ucta, utputa æternitas, quæ esset superior per infinitatem ...tionis, & sua bonitas esset inferior per potestatem opera-...is quod est impossibile, & istud primum ens est Deus, cui ...iò & convertibiliter principia hujus figuræ applicantur, ...de ad omnia reliqua subjecta proportionaliter. Inquiri-... igitur per hanc figuram naturalem cōjunctionem, dispo-...nem & proportionem, quæ est inter subjectum & prædi-...um, & investigamus per eam, quæ convertuntur, & quæ ..., & quæ sunt propriæ passiones, & quæ appropriatæ, inter ...ectum & prædicatum, ut ad faciendum conclusionē possit ...dium inveniri. Et mixtio istius figuræ fit tripliciter, vel in ...racto, ut bonitas est magnitudo, vel in cōcreto, ut bonitas magna: & eliciuntur ex ista figura propositiones octoginta ..., secundum quemlibet prædicandi modum, contrahendo ...m principium ad aliud, & conditio in hac figura maximè ...servanda est, ut conversio & proportio, quæ est inter unum ...ncipium & aliud non destruatur, utpote, de quo dicitur du-...io secundum æternitatem, de illo dicatur magnitudo se-...dum infinitatem, & potestas secundum omnipotentiam.

Secunda figura quæ est triangulorum, ipsa inquirit objecta ...tata, unde per illam jam primò intellectus incipit acquirere ...entiam, discurrendo per illam circulariter, linealiter, rectè ...transversaliter, mutando angulos cum angulis, terminos ...m terminis, generaliter & specialiter, & facit totidem pro-...sitiones suo modo, quot de prima figura dictæ sunt: & con-...tio hujus figuræ observanda est talis, ut unus triangulus a-...ium adjuvet, & alius alium probet, & se mutuo penetrent.

Tertia figura miscet omnia principia cum omnibus, ut in-...lectus per omnia principia cognoscat quodlibet principiū, ...veniatq; medium, cum quo subjectum & prædicatum, con-...ngantur, ut ad quamlibet propositionem sive conclusionem ...obandam & declarandam, multas inveniat rationes. Conti-...et autem hæc figura triginta sex combinationes, quas dici-...us cameras, quarum quælibet duas continet literas, & quæ-

libet litera ſtat pro ſubjecto & prædicato cujuſque du
præcedentium figurarum, & hoc modo in qualibet ca
ſunt duodecim propoſitiones, ut in camera b dicimus, bo
eſt magna, bonitas eſt differens, bonitas eſt concordans
gnitudo eſt bona, eſt differens, eſt concordans: differen
bona, eſt magna, eſt concordans: concordantia eſt bon
magna, eſt differens. Et ſcias inſuper quod unaquæque
poſitio duas habet impliciras quæſtiones, de natural ter
cameram conſtituentium, unde in quavis camera ſunt vi
quatuor quæſtiones, & ita in tota figura ſunt propoſiti
quadragintæ & triginta duæ ac quæſtiones octogintæ
ginta quatuor, & conditio hujus figuræ eſt, ut una ca
non ſit contra aliam, ſed ſe mutuò adjuvent & probent. I
per obſervandum eſt, ut diſcurramus unamquamq; came
hujus figuræ tribus modis, ſecundum ſuarum literarum ſi
ficata, primò cum definitionibus figuræ A. ſecundò cum
ciebus triangulorum figuræ T. tertio cum ſpeciebus reg
rum figuræ Q ſecundum conditionem cameræ, affirma
vel negando.

Quarta figura ipſa diſponit intellectum, ad inveſtigand
& inveniendum, objiciendum, probandum, & determin
dum, per neceſſarias concluſiones, & iſta figura conſtat ex
bus circulis, extremo immobili, & duobus interioribus mo
libus & continet in ſe tres præcedentes, ideò ipſa eſt gene
lior quàm tertia, nam in qualibet camera hujus figuræ ſ
tres literæ, & iſtæ cameræ, propter nimiam ſuam multitu
nem, memoratu difficillimam, reducuntur ad formam tab
ſuis columnis diſtinctæ, in qua intellectus diſcurrendo
principia & regulas, facit ſe adeò univerſalem & generale
ita quòd Sophiſta contra illum ſtare non poteſt. Conditi
ſtius figuræ eſt, ut accipiantur ſolum illæ cameræ, quæ ſ
magis applicabiles ad propoſitum, recipiendo ex illis conv
nientiam inter ſubjectum & prędicatum, tali modo, quod n
ſequatur inconveniens, vel impoſſibile, & cum iſta conditi
ne intellectus facit ſcientiam per quartam figuram, & hab
plurimas rationes ad eandem concluſionem.

Sequuntur nunc figuræ tabularum, & primò tabula tert
figuræ, quæ eſt triginta ſex camerarum, quæ eliciuntur ex
ctoginta una cameris tabulæ quadratæ, quas generant du
rum circulorum mixtiones, quando unus mobilis volvit
cum qualibet litera circuli immobilis.

cb	db	eb	fb	gb	hb	ib	kb
cc	dc	ec	fc	gc	h	ic	kc
cd	dd	ed	fd	gd	hd	id	kd
ce	de	ee	fe	ge	he	ie	ke
cf	df	ef	ff	gf	hf	if	kf
cg	dg	eg	fg	gg	hg	ig	kg
ch	dh	eh	fh	gh	hh	ih	kh
ci	di	ei	fi	gi	hi	ii	ki
ck	dk	ek	fk	gk	hk	ik	kk

Per hanc tabulam argumentamur in hunc modum, ut in camera b c, omne quod est sui diffusivum, est magnum, bonitas est hujusmodi, ergo magna: itē, ubicunq; est pluralitas, ibi est differentia, in bonitate est pluralitas, scil. bonificativum bonificabile & bonificare, ergò in bonitate est differentia, & bonitas est differens: item omne quod producit suam similitudinem in eadem specie, producit cum concordantia, sed bonitas producit plures bonitates in eadem specie, ergo, &c. Item, omne id quod habet actum bonum est bonum, magnitudo est hujusmodi, ergo est bona: item, magnitudinē esse differentem & concordantem, eisdem rationibus probatur, quibus de bonitate, item, omne id quod facit ad esse, est bonum, differentia & concordia faciunt ad constituendum esse, ergo sunt bona. Item, ubi est distantia, ibi est magnitudo, ubi differentia, ibi distantia ergo, &c. Itē, nulla actio est sine magnitudine, concordia est activa, ergò est magna: item omnis differentia quæ est sine contrarietate est concordans, differētia inter substantiam & substantiam est hujusmodi ergo est concordans: itē, omnis concordantia est inter plura, nulla pluralitas est sine differentia, ergo concordia non potest esse sine differētia, ergo est differens: & in iis argumentis, quæ per hanc tabulam formantur, medium sumitur ex definitionibus principiorum, conditionibus & speciebus regularum, quæ cadunt in cameram propositam: & sicut hoc exemplificavimus in una camera, ita secundum eandem rationem operaberis per omnes cameras, generaliter & specialiter, sicut usus requirit, & fiunt adhuc in una figura argumenta in terminis extraneis, permixtim cum terminis artis, vel sub illis acceptis sumendo medium secundum species quæstionum, vel conditiones principiorum, & figurarum, ac regularum, ut accipiēdo medium per conditionē primæ figuræ, arguimus in hunc modum: nulla potestas quę converti-

vertitur cum magnitudine, & æternitate, est limitata a
pedita: divina potestas est hujusmodi: ergo, &c. Item, n
ens in quo bonitas & principium sunt idem, est causa m
Deus est hujusmodi, ergo, &c. Idem accipiendo mediu
cundùm primam conditionem regulæ b, arguitur omne
per quod homo potest Deum magis intelligere, & in ips
dere, recolere, & magis amare, est à Deo ordinabile, se
est per incarnationem Dei: ergo, &c. Item, omne illu
quod divina bonitas potest magis glorificare beatos est n
se, sed hoc est per incarnationem Dei, & per resurrectio
mortuorum, ergo, &c. Ut intellectus per hanc tabulam t
figuræ sit magis generalis, debet unamquamque camera
psius discurrere, juxta hæc quæ dicta sunt, cum duodecim
positionibus ac totidem argumentis, cum viginti qua
quæstionibus, & cum earum speciebus ac regulis, specieb
regularum, & triangulorum, ac cum definitionibus princi
rum, sumendo media ut diximus, & inferiùs in secunda p
latius docebimus, probando intentum, vel ex natura subje
vel ex ejus definitione, vel per formam ejus, vel materiam
actum, vel ex his sumptis ac prædicatis, ut sicut bonitas ha
naturam bonificandi, est ratio per quam bonum est bonu
agit bonum, est forma dans esse bonum, concipit in se cun
bonabilia, habet actum bonificandi, & bonificare, & sic de
milibus, probationes sumendo, & faciendo demonstration
vel per propter quid, vel per quia, vel per æquiparantiam, u
libi docebimus.

Sequitur tabula quartæ figuræ, quæ est octoginta & uni
columnarum, & quælibet columna novem camerarum, q
faciunt in toto cameras septingentas & viginti novem, secu
dùm trium circulorum variationem: sed Raymundus non r
cipit nisi ducentas & quinquaginta duas cameras, scilicet h
rum viginti octo columnarum, ex quibus colligun-
tur capita tabulæ octoginta qua-
tuor, ut infrà.

B.

b	bcb	bdb	beb	qfb	bgb	bhb	bib	bkb
b	bcc	bdc	bec	bfc	bgc	bhc	bic	bkc
b	bcd	bdd	bed	bfd	bgd	bhd	bid	bkd
b	bce	bde	bee	bfe	bge	bhe	bie	bke
b	bcf	bdf	bef	bff	bgf	bhf	bif	bkf
b	bcg	bdg	beg	bfg	bgg	bhg	big	bkg
b	bch	bdh	beh	bfh	bgh	bhh	bih	bkh
b	bci	bdi	bei	bfi	bgi	bhi	bii	bki
b	bck	bdk	bek	bfk	bgk	bhk	bik	bkk

C.

b	ccb	cdb	ceb	cfb	cgb	chb	cib	ckb
b	ccc	cdc	cec	cfc	cgc	chc	cic	ckc
b	ccd	cdd	ced	cfd	cgd	chd	cid	ckd
b	cce	cde	cee	cfe	cge	che	cie	cke
c	ccf	cdf	cef	cff	cgf	chf	cif	ckf
c	ccg	cdg	ceg	cfg	cgg	chg	cig	ckg
c	cch	cdh	ceh	cfh	cgh	chh	cih	ckh
	cci	cdi	cei	cfi	cgi	chi	cii	cki
c	cck	cdk	cek	cfk	cgk	chk	cik	ckk

D.

d	dcb	ddb	deb	dfb	dgb	dhb	dib	dkb
dc	dcc	ddc	dec	dfc	dgc	dhc	dic	dkc
dd	dcd	ddd	ded	dfd	dgd	dhd	did	dkd
de	dce	dde	dee	dfe	dge	dhe	die	dke
df	dcf	ddf	def	dff	dgf	dhf	dif	dkf
dg	dcg	ddg	deg	dfg	dgg	dhg	dig	dkg
dh	dch	ddh	deh	dfh	dgh	dhh	dih	dkh
di	dci	ddi	dei	dfi	dgi	dhi	dii	dki
dk	dck	ddk	dek	dfk	dgk	dhk	dik	dkk

E.

eb	ecb	edb	eeb	efb	egb	ehb	eib	ekb
ec	ecc	edc	eec	efc	egc	ehc	eic	ekc
ed	ecd	edd	eed	efd	egd	ehd	eid	ekd
ee	ece	ede	eee	efe	ege	ehe	eie	eke
ef	ecf	edf	eef	eff	egf	ehf	eif	ekf
eg	ecg	edg	eeg	efg	egg	ehg	eig	ekg
eh	ech	edh	eeh	efh	egh	ehh	eih	ekh
ei	eci	edi	eei	efi	egi	ehi	eii	eki
ek	eck	edk	eek	efk	egk	ehk	eik	ekk

fbb

F.

fbb	fcb	fdb	feb	ffb	fgb	fhb	fib	fkb
fbc	fcc	fdc	fec	ffc	fgc	fhc	fic	fkc
fbd	fcd	fdd	fed	ffd	fgd	fhd	fid	fkd
fbe	fce	fde	fee	ffe	fge	fhe	fie	fke
fbf	fcf	fdf	fef	fff	fgf	fhf	fif	fkf
fbg	fcg	fdg	feg	ffg	fgg	fhg	fig	fkg
fbh	fch	fdh	feh	ffh	fgh	fhh	fih	fkh
fbi	fci	fdi	fei	ffi	fgi	fhi	fii	fki
fbk	fck	fdk	fek	ffk	fgk	fhk	fik	fkk

G.

gbb	gcb	gdb	geb	gfb	ggb	ghb	gib	gk
gbc	gcc	gdc	gec	gfc	ggc	ghc	gic	gk
gbd	gcd	gdd	ged	gfd	ggd	ghd	gid	gk
gbe	gce	gde	gee	gfe	gge	ghe	gie	gk
gbf	gcf	gdf	gef	gff	ggf	ghf	gif	gk
gbg	gcg	gdg	geg	gfg	ggg	ghg	gig	gkg
gbh	gch	gdh	geh	gfh	ggh	ghh	gih	gkh
gbi	gci	gdi	gei	gfi	ggi	ghi	gii	gki
gbk	gck	gdk	gek	gfk	ggk	ghk	gik	gkk

H.

hbb	hcb	hdb	heb	hfb	hgb	hhb	hib	hkb
hbc	hcc	hdc	hec	hfc	hgc	hhc	hic	hkc
hbd	hcd	hdd	hed	hfd	hgd	hhd	hid	hkd
hbe	hce	hde	hee	hfe	hge	hhe	hie	hke
hbf	hcf	hdf	hef	hff	hgf	hhf	hif	hkf
hbg	hcg	hdg	heg	hfg	hgg	hhg	hig	hkg
hbh	hch	hdh	heh	hfh	hgh	hhh	hih	hkh
hbi	hci	hdi	hei	hfi	hgi	hhi	hii	hki
hbk	hck	hdk	hek	hfk	hgk	hhk	hik	hkk

I.

ibb	icb	idb	ieb	ifb	igb	ihb	iib	ikb
ibc	icc	idc	iec	ifc	igc	ihc	iic	ikc
ibd	icd	idd	ied	ifd	igd	ihd	iid	ikd
ibe	ice	ide	iee	ife	ige	ihe	iie	ike
ibf	icf	idf	ief	iff	igf	ihf	iif	ikf
ibg	icg	idg	ieg	ifg	igg	ihg	iig	ikg
ibh	ich	idh	ieh	ifh	igh	ihh	iih	ikh
ibi	ici	idi	iei	ifi	igi	ihi	iii	iki
ibk	ick	idk	iek	ifk	igk	ihk	iik	ikk

K.

b	kcb	kdb	keb	kfb	kgb	khb	kib	kkb
c	kcc	kdc	kec	kfc	kgc	khc	kic	kkc
d	kcd	kdd	ked	kfd	kgd	khd	kid	kkd
e	kce	kde	kee	kfe	kge	khe	kie	kke
f	kcf	kdf	kef	kff	kgf	khf	kif	kkf
g	kcg	kdg	keg	kfg	kgg	khg	kig	kkg
h	kch	kdh	keh	kfh	kgh	khh	kih	kkh
i	kci	kdi	kei	kfi	kgi	khi	kii	kki
k	kck	kdk	kek	kfk	kgk	khk	kik	kkk

I hanc revolutionem quartæ figuræ, intellectus facit sci- etiam in hunc modum, sumendo videl. extrema quæ vult o ire, ut concludat de illis per novem media figuræ A. & em figuræ T. ut si quæratur, utrum Papa habeat plenitu- n potestatis, extrema sunt in figura A. sub literis c e: pro- affirmativa, novem mediis figuræ A. in hunc modum: r b e, omnis potestas optima, cujus non est melior, est ple- testas: Papæ potestas est hujusmodi, ergo. per c ce, omnis p ma potestas est plena potestas, &c. per c d e, omnis indis- ilis & immutabilis potestas est plena potestas, &c. per lla potestas quæ potest præcipere omni potestati, & nul- li, est plena potestas, &c. per c f e, illa potestas quæ est su- mnem scientiam, prudentiam, rationem, est plena pote- &c. per c g e, omnis potestas cujus ratio est sua voluntas, t ena potestas: per c h e, illa potestas quæ dignior est omni- otestatib. est plena potestas: per c i e, illa potestas quæ est imago divinæ potestatis, est plena potestas: per c k e, illa tas quæ est quies, finis & perfectio omnis potestatis, ultra n non est progressio, est plena potestas. Probatur eadem lusio per novem media figuræ T. sic scil. per c b e, illa po- s cujus est distribuere, & distinguere omnes alias potesta- s t plena potestas; Papæ potestas est hujusmodi, ergo. per c, omnis illa potestas quæ colligit, continet, unit in se o- r; potestates, est plena potestas, per c d e, illa potestas cui potest resistere nec contradicere, est plena potestas: per c e illa potestas cujus autoritas antecedit omnes potestates, t e principium & causa aliarum potestatum est plena po- s, per c f e, illa potestas quæ est medium conjungens men- t, cōprehendens, ponens & uniens omnes alias potestates, est ena potestas, per c g e, illa potestas quæ est consummatio, & rminus omnium potestatū est plena potestas: per c h e, illa

pote-

potestas, quæ est major omni potestati, & nulla sibi, est
potestas, per c i e, illa potestas quæ est immediatè proxi
æqualis potestati divinæ est plena potestas, per c k e, illa
stas cui omnis potestas inferior & minor est ac obedit, e
na potestas. Cum his novem mediis fiunt deinceps nove
mnę tabulę, sicut patebit inferius, & ita probata hac cõc
ne, eliciuntur aliæ similiter probandę, ut si per cameram
arguimus: ubicunq; est prima potestas in aliquo genere,
plenitudo potestatis in illo genere: in Papa est prima po
in corpore Christi mystico, ergo in Papa est plenitudo
statis in corpore Christi mystico. Deinceps inferim⁹ per
tam speciem regulæ c, argumentando: Papa habet plen
nē potestatis in corpore Christi mystico: animæ existen
purgatorio sunt membra de corpore Christi mystico, erg
pa habet plenitudinē potestatis in animas existentes in p
torio. hinc deinceps nascitur probanda conclusio quæst
utrum Papa possit liberare animam quæ punitur in purg
rio: cujus affirmationē probamus novem mediis, ut sup
emplificavimus, & erunt termini in figura a, sub e k, & qu
secundùm formam terminorū est, utrum potestas Papæ
glorificare animam quæ punitur in purgatorio: probam
firmativam partem per e b k, omnis potestas quæ potest
dare & bonificare animas existentes in purgatorio, potes
liberare à pœna, & glorificare: potestas Papę potest huju
di, ergo per e c k, omnis potestas cujus plenitudo se diff
extensivè & intensivè per totum corpus Christi mysticum
test ut suprà: per e d k, omnis potestas quæ se extendit no
lum ad tempus, sed etiam in ævum, hoc est, non solum op
tur supra illa quæ in tempore, sed etiam in illa quę sunt in
potest: per c e k, omnis potestas quæ immediatè habet au
tatem in cœlis, habet illam multò magis in purgatorio, &
test: per e f k, omnis potestas quæ potest supplere & dimi
errores, & negligentias animarum in fide & moribus qu
cõmissas, potest per e g k, omnis potestas quę potest satisfa
desiderio animarū ad salutē, potest: per e h k, omnis pot
quæ habet liberam & plenam dispensationem super virtu
gratias, dona & merita fidelium & sanctorum, potest: per e
omnis potestas quæ potest justificare, potest: per e k k, om
potestas ordinata ad beatitudinem, & gloriam fidelium,
test. Simili ratione poteris probare hanc cõclusionem, per
vem media sumpta ex figura T. & per novem columnas ta
læ, sed hæc pauca pro exemplificatione sufficiant. Constit

ita

; hujusmodi argumentis, evacuamus unamquamq; pro-
c onem argumenti, tribus quæstionibus, cum suis regulis
eciebus, similiter ipsam conclusionem, cum novem quæ-
ibus, & earum regulis & speciebus. Deinde multiplica-
hanc figuram de una camera in aliam, de una columnula
lutionis in aliam, propter conformitatem quam habent
abus literis, vel in una, ut camera b c d, cum camera c d e,
m camera d e f, & sic de similibus; procedendo per hanc
iplicationem, donec omnes columnulas ac cameras re-
tionis ad subjectam materiã applicaverimus, quas dein-
multiplicabimus per tabulã magnã, de qua nũc dicemus.
x præcedenti tabula secundum trium circulorum revo-
nem collecta, sicut ostendimus, colliguntur octoginta
uor cameræ, in quibus tota continetur, & quælibet ex his
ameris, facit unam columnam viginti camerarum parti-
ium, secundum distinctionem duarum figurarum, quæ
nctio notatur per literam T, ita quod omnes literæ positę
T, sunt de prima figura, & omnes sequentes ipsam T, sunt
cunda figura. Sed iam octoginta quatuor illas cameras;
sunt capita totidem columnarum, colligemus: deinde
modo columnæ constituendæ sunt, monstrabimus, & sic
it tabula magna Raymundi; quæ est octoginta quatuor
olumnarum.

B c d	b f k	c f k	d i k
b c e	b g h	c g h	E f g
b c f	b g i	c g i	e f h
b c g	b g k	c g k	e f i
b c h	b h i	c h i	e f k
b c i	b h k	c h k	e g h
b c k	b i k	c i k	e g i
b d e	C d e	c e f	e g k
b d f	c d f	D e g	e h i
b d g	c d g	d e h	e h k
b d h	c d h	d e i	e i k
b d i	c d i	d e k	F g h
b d k	c d k	d f g	f g i
b e f	c e f	d f h	f g k
b e g	c e g	d f i	f h i
b e h	c e h	d f k	f h k
b e i	c e i	d g h	f i k
b e k	c e k	d g i	G h i
b f g	c f g	d g k	g h k

b f h	c f h	d h i	g i k
b f i	c i i	d h k	H i k

Multiplicatur autem quælibet harum camerarum in vi ti cameras, ut prædiximus, & nunc exemplificabimus, i mera b c d, ut secundum eundem modum omnes reliquas multiplicare, & in colu reducere. Nunc quomodo per hanc tab probationes & improbationes formari h unico Raymundi exemplo ostendemus: camera b c d, per totam columnam o dendo mundum non esse æternum, dic per b c d t. si mundus est æternus, sua bo est ratio ut ab æterno producat bonum num, & magnitudo illam bonitatem ab no & in æternum infinitaret, sicut æterni lam ab æterno æternaliter durare facere quibus sequeretur nullum malũ esse in do, quod est contra experientiam, unde la b, per definitiones principiorum poni gativam esse tenendam.

b	c	d	t
b	c	t	d
b	d	t	c
b	t	c	d
t	b	c	d
c	d	t	b
c	t	b	d
d	t	b	c
b	c	t	b
b	d	t	b
b	t	b	c
b	t	b	d
b	c	t	c
c	d	t	c
c	t	b	c
c	t	c	d
b	d	t	d
c	d	t	d
d	t	b	d
d	t	c	d

Item per b c t d. Si mundus est æternu bona & magna contrarietas ęterna, inter stantiale & substantiale, &c. quod est imp bile, quia contrarii fines non possunt esse ni cum magnitudine æterna, nam aliâs b tas esset ratio producens bonum & malum finitè, cum æterna contrarietate, & æternitas faceret du illam contrarietatem bonam, magnam & malam, quo impossibile, & prima species regulæ D. ponet primitivas trarietates bonas, magnas & æternas, quod est impossibi

Per b d t c. Si mundus est æternus, æternitas Dei & m bene quidem concordãt, quod est impossibile, cùm æter mundi in se contineat æternam malitiam per corruptio & peccatum, & prima species regulæ C. ponit, si mundu æternus, quod sua æternitas est ens, ultra quod non est præiacens per durationem, quod est contra æternitatem

Per b t c d. Si mundus est æternus, sua bonitas est æter innata, in scala de substantiali & substantiali, &c. ipsa scal istente habituata de æterna concordia & contrarietate, c est impossibile, adhuc prima species c d, ponet primiti correptionem, ratione primitivæ contrarietatis existen ter bonitatem & malitiam: concordantia autem primitiva nit c

compositũ, & sic secunda species c d, ponit quòd mundus est compositus & contextus ex contrariis, uno posito in alio.

et t b c d. Si mundus est æternus, suæ differentiæ, concordantiæ & contrarietates sunt æternæ, nam privatis naturali differentia, concordantia & contrarietate, mundus non haberet ex quo esset, & ita mundus est compositus ex partibus ...tivis & primitivis, ordinatis ad aliquem finem æternum, ...fferentiam, concordantiam & contrarietatem, & sic di... æternitas est caussa mundi & non caussa, & mundus est ...positus & non compositus, quod est contradictio.

...r c d t b. Si mundus est æternus, tunc magna est differen...æ æternitatis, per scalam de substantiali & substantiali, ...st illa ratio, quæ ponit æternitatem distinctam, inter sub...ale & substantiale, quod est impossibile, quia illa sub...alia sunt incorruptibilia, quod est contra earum defini...ons.

...r c t b d. Si mundus est æternus, tunc magna contrarie... differentiæ suæ per regulas c d, est scala existens inter sub...ale & substantiale, habituata simpliciter de contrarie... composita, per secundam speciem regulæ c d, sub qua ...entia essentialis mundi est subdita, & contrarietas est a... differentia, per tertiam speciem regulæ c d, & per quar... speciem regulæ c. contrarietas habet actus æternos sim...er, quod est impossibile, per scalam inter substantiale & ...stantiale.

...r d t b c. Si mundus est æternus, sua æternitas est de pri...is infinitis & finitis differentiis & concordantiis, in sca... substantiali & substantiali, &c. sustentatis: & æternitas ...d suum genus, est infinita duratio differentiæ & con...rdantiæ, quæ in scala sunt, quo ad genus eorum, in extensi... quantitatis, atque in habitu & in situ incompositus ex ...tibus infinitis & finitis, quantitate habente durationem ...ternam, per omnes partes innatas, quæ finitæ sunt, quod est ...possibile.

P b c t b. Si mundus est æternus, sunt duæ æternitates dif...rentes, scilicet Dei & mundi, & sic differentia, quæ est inter ...sensuale & sensuale, & inter intellectuale & intellectuale, &c. ...tres æternitates differentes, & bonitas ponit illas bo...s, magnitudo infinitas, & hoc est impossibile, quia diffe...rentia ponit ipsas malas secundum quid, & sic deficit magni...tudo bonitatis, & simili ratione deficiet infinitas magnitu...di...

Per d b t b. Si mundus est æternus, differentia per sc
suam ponit tres æternitates bonas & æternas, in quibus b
tas est ratio producens bonum confusum, & æternum, c
est impossibile, nam differentia in creatis non est æterna.

Per b t b c, Si mundus est æternus, bonitas & different
ter sensuale, & intellectuale, &c. non possunt habere cor
dantiam in uno æterno, & mundus erit subjectum confu
similiter bonitas moralis non habebit concordiam ab
no, quod patet per evidentem corruptionem, privation
culpam.

Per b t b d. Si mundus est æternus, sua contrarietas e
nata & æterna & sustentata à bonitate & malitia, contr
ferentiam, per æternam & universalem scalam existente
ter substantiale & substantiale, quam scalam contrarieta
quaquam sustinere potest, & regula c prædictis testatur,
si mundus est æternus, contrarietas æterna est impedie
mne bonum diversum per substantiale & substantiale.

Per b c t c. Si mundus est æternus, concordia innata
est de esse medii inter substantiale & substantiale, & ca
est æterna, & sic sunt tres concordiæ, & tres æternitates
stantialiter generales, à magnitudine bonitatis & ætern
cum duratione æternæ magnitudinis bonitatis, quod es
possibile, quia sunt tres contrarietates subalternatæ & o
sitæ cum magnitudine malitiæ & æternitatis.

Per c d t c. Si mundus est æternus, tunc magna conc
suæ æternitatis, est ens habens in se innata æternantem
natum æternare, & quod de ipsis omni contrarietate rer
quibus testantur prima & secunda regula c, & secunda r
d, & quod habeant per magnitudinem sic extensitatem,
per æternitatem durationem, quod est impossibile, per sc
de substantiali & substantiali.

Per c t b c. Si mundus est æternus, magnitudo suæ diff
tiæ & concordantiæ per regulas c d, sunt primitivæ essen
æternæ ab omni contrarietate separatæ, & mundus est
positus ex ipsis absque contrarietate, quod est falsum,
mundus sit subditus corruptioni, ratione contrarietatis
bentis in mundo magnam & æternam actionem.

Per c t c d. Si mundus est æternus, magna distantia
quam magnam concordantiam & contrarietatem, est ill
ma, quæ causat contradictionem, quod patet per scalam
nam existentem inter substantiale & substantiale, &c. &
conjunxit se in æternitate, quod est simplex principiu

q sunt composita per secundam regulam c d, & unum prin-cipium est subditum alteri, per tertiam regulam d, & secunda regula c, ponit magnam distantiam & æternam, & concordantia & contrarietas sunt compositæ in subjecto, & sic æternitas mundi ponit contradictiones, quæ stare non possunt.

Per b d t b. Si mundus est æternus, sua æternitas innata est bona & æterna, quod est falsum, nam contrarietas æterna, est contra bonitatem æternam, cum malitia, & econtrà, unde sequitur quod æternitas mundi est subjectum ex contrariis innatis compositum, & hoc patet per primam & secundam speciem regulæ d, quod substantia sit composita ex primis contrariis æternis, & per speciem regulæ c, mundus habet æternalitatem innata, contrariantem, contrariare, & contrariatum.

Per c d t d. Si mundus est æternus, tunc magna contrarietas inter magnitudinem & æternitatem, est illa infinita resistentia inter divinam magnitudinem & æternitatem, & sic per primam speciem regulæ d, divina æternitas caussat infinitam durationem sibi similem, & magnitudo mundi caussat magnitudinem finitam sibi similem, & sic per tertiam speciem regulæ d, magnitudo Dei est impedita in suo effectu agendo, æternitas vero nequaquam, quod est impossibile.

Per d t b d. Si mundus est æternus, suæ differentiæ & contrarietates innatæ, quæ sunt sibi coessentiales & propriæ passiones, in scala sustentata, sunt de primitivis & æternis differentiis & contrarietatibus, per primam regulam d, quæ componuntur per secundam regulam c d, ipsis habentibus durationem & subjugationem per quartam regulam c, & tertiam d, una ratione, sicut principio ex stente in alio subjecto æterno, sicut punctus naturalis in alio puncto, ex quibus linea est conjuncta & composita, quod falsum est, & impossibile.

Per d t c d Si mundus est æternus, suæ naturales coessentiales concordantiæ & contrarietates, per primam speciem regulæ desunt de seipsis, & scala de substantiali & substantiali est composita ex contrariis, quia habet in se concordantem, concordatum, concordare, contrariantem, contrariatum, contrariare, æternantem, æternatum, æternare, quod quidem est ponere oppositum in objecto, & mundus est in partibus incorruptibilibus & corruptibilibus, & habet infinitas in numero revolutiones, multiplicando infinitum numerum, & æternum, quod est impossibile.

HAEC EST SECUNDA PA[RS]
HORUM COMMENTARIORUM, QUAE T[RA]CTAT DE INVENTIONE COMPLEXOR[UM],

& dividitur in quinque partes: quarum prima est de form[atione] propositionum, secunda de formatione definitionum, tertia d[e for]matione argumentorum & inventione medij, quarta de [lo]corum sumptione, quinta de solutionibus quæstionum & argumentorum dissolutionibus.

Ropositiones fiunt per mixtionem term[ino]rum, quando terminum incomplexum c[om]plexum facimus, addendo sibi aliquid, per q[uod] determinetur, vel contrahatur, quocunq[ue mo]do fiat per quamcunque orationis partem, [sive] per nomen, sive per verbum, vel adverbiu[m, &] ejusmodi.

Illud autem observandum est, ut in conficiendis pro[posi]tionibus, non semper uniformem rationem adhibeamus, [sed] variare oportet, tum propter decorem, tum etiam propt[er u]sum: quæ varietas sumitur ex diversis generibus prædic[atio]num, ut scilicet aliquando attribuamus prædicatum subj[ecto] affirmativè, aliquando negativè, nonnunquam exclusiv[è, in]terdum indefinitè, directè vel indirectè, quæ omnia ad e[xor]nandum sermonem fiunt.

Itaque ut hæc magis extendere valeamus, prius de [i]prædicatione pauca dicamus, sive ea sit ex natura prædi[cati] sive ex natura subjecti, vel signi, seu modi proveniat.

Est itaque prædicatio ex natura prædicati aut univoca [quæ] est unius de pluribus eodem nomine & ratione, ut homin[is de] Socrate & Platone: Aut communis, ut nominis tantum, [ut] canis de sidere cœlesti, pisce marino & cane latrabili? Au[t de]nominativa, quæ fit à casu accidentaliter, sicut à justitia [dici]tur justus, à bonitate bonus.

Iterum secundùm attributionem prædicationum, ali[a na]turalis seu necessaria, cum prædicatum est de essentia sub[jecti] vel proprium ejus, sive genus, vel species, & hujusmodi. [Alia] est contingens, secundum rem & rationem, in qua præ[dica]tum potest adesse vel abesse subjecto. Alia remota, in qua [præ]dic.

datum nullo modo poteſt convenire ſubjecto. Prædicatio autem neceſſaria, alia ſimpliciter, alia ex hypotheſi. Contingens autem eſt, ut ſæpe, vel raro, vel ad utrumlibet.

Cæterum ſecundum rationem prædicationum, alia directa, quæ eſt ſuperioris de inferiori. Alia indirecta, quæ fit econverſo. Alia æqualis, quæ eſt convertibilium inter ſe, ut definitionis de definito, aut ejuſdem de ſeipſo, nomine vel re. Et eſt alia mediata, ut animalis de Platone, alia abſoluta, in qua non eſt aliquis terminus, qui comparationem faciat, ut homo eſt animal, homo eſt juſtus. Alia comparativa ſeu reſpectiva, aliquo termino reſpectivo addito, ut homo Chriſtianus, Deus eſt principium homini, Deus eſt melior Angelo, Deus eſt optimus entium: & in his ſæpe reperitur duplex comparatio, una affirmativa, ſicut in iſta: Deus melior eſt quam alia entia: & alia negativa, quia nullum entium melius Deo, quamvis in aliquo alio ſubjecto dari poſſit æquale.

Cæterum ſecundum qualitatem prædicationum, alia affirmativa, alia negativa, alia vera, alia falſa, ſive ſecundum qualitatem prædicationis, vel ſecundum convenientiam orationis cum re, vel ſecundum quantitatem, quando eſt vel univerſalis vel particularis, vel indefinita, termino communi in ſubjecto poſito, ſine aliquo termino vel ſigno univerſali vel particulari, & hæc aliquando æquipollet particulari, ratione ſigni, aliquando univerſali ex parte rei, aliquando ſingulari, quando fit per terminum diſcretum.

Cæterum ſecundum modum prædicationum, alia de ineſſe, quæ continet ſimplicem inhærentiam prædicati ad ſubjectum, ut homo eſt animal, homo eſt albus. Alia eſt de modo, quem rem largius tamen quam dialectice appellamus, ut hic vel eſt modus ſubiecti, vel prædicati vel propoſitionis. Modus ſubiecti, & prædicati, eſt omnis determinatio nominalis, vel adverbialis, vel aliter ſubiecto aut prædicato adveniens, ut homo bonus, homo iuſtus, ſimiliter in prædicato, ut operatur bene vel iuſte, & ſecundum hanc modalitatem facile multiplicantur termini, tam ſubiecta, quam prædicata, illos ex complexis faciendo varie complexos, & in hanc varietatem veniunt propoſitiones reduplicativæ, exceptivæ, ſeparativæ, comparativæ, modo vario exponibiles, & quicquid ex his conficitur. Modus autem propoſitionis eſt, qui de tota propoſitione dicitur, ut hominem iſtum eſſe eſt poſſibile. Huius autem modi tot genera ſunt, quot ſunt ea quæ de aliquo toto dicto dici poſſunt, ut verum, falſum, poſſibile,

bonum, fictum, creditum, auditum, & multa alia similia. rum secundùm figuram distinguitur prædicatio, q onia lia est categ rica, simplicem prædicationem continens Deus est bonus: Alia hypothetica, quæ duas categoricas git, cum ratione tamen suppositionis, ut si Deus est bo Deus est justus: & hæ quidem veræ hypotheticæ sunt, si per signum conditionale, ut si: sive locale, ut ubi: sive ten rale, ut quando: aut modale, ut quomodo. sicut & per alic relativum cadens in determinationem subjecti vel prædi ut Deus est bonus, qui creavit omnia bona. Quæ auter mul conjunctæ sunt conjunctiva vel disjunctiva conjun ne, nullam suppositionem continent.

Hæc itaq; sunt prædicationum genera, quæ assignavit quoniam alia & alia prædicatio, aliam & aliam rationen quirit in probando & reprobando, concedendo, refuta argumentando, solvendo, demonstrando, inferendo. A namque in universalibus, aliter in particularibus, aliter i sentialibus, aliter in accidentalibus est procedendum. Al nim & alia ad aliarum veritatem requiruntur, & aliæ & possunt simul esse veræ vel falsæ, & econtrà quædam no sunt aliæ inter se contrariæ, aliæ contradictoriæ, subco riæ, aliæ subalternæ: & hæc de prædicationibus nunc sufficiant, ad propositiones modò redeamus.

Quæ in hac arte ponuntur genera prædicatorum, ea ge ralitatẽ magnam habent, & alicui subjecto proposito, in dem vel vituperationem, aut quamvis aliam rationem a bentur simplici prædicatione, aut per inhærentiam, vel rationem transeuntem, aut alio modo, sive ipsi rei, sive a nibus ejus, sive principiis & hujusmodi, varia explication Deus est bonus, Deus est bonitas, Deus facit bonũ Deus nitate perfecit omnia: quæ postea per respectuũ & quæsti genera percurrimus, ut sic multiplicentur propositiones, p dicata & prædicationes, ut cùm plura prædicata uni jung tur subjecto, vel si plura subjecta cũ uno prædicato variar quæ deinde variis respectibus ac regulis multiplicamus, in ri us, & demonstramus aliqua inesse vel non inesse, prou veniunt, vel disconveniunt, propter cohærẽtiam, multip i do media, & sumendo locos ex his vel simpliciter, vel per versam illationem, aut alio modo, uno probante, vel im bante alio, quemadmodũ inferius docebimus. Similiter respectuum generibus, quæ & ipsa prædicata sunt, quanq non absoluta, & in extraneis terminis, eadem propositio m

iplicatio fit, & eò major, quò propter varietatem suam in paratiōnibus, majorem sumunt multiplicationem. Per posita etiam eisdem modis propositiones multiplicamus, ut n oppositorum per aliud cognoscatur, & de quo unum cur, ab eo aliud removeatur.

imò autem sumuntur ex terminis hujus artis propositio- generales, & quæ generalissimæ dicuntur, quæ nullas ha- generaliores, quæ semper & ubique veræ sunt, quæ de- stratione seu alia probatione non indigent, sed primò & e notæ sunt, & sumuntur hæ generales quatuor modis, rædicatione ejusdem de seipso, simpliciter, denominati- l demonstrativè, ut si dicatur, bonum est bonum, vel bo- est bonitate bonum Aut per definitionem, ut bonum est mmunicativum. Aut per commixtionem simplicem, ut num bonum producit magnos effectus bonos. Aut per ionem comparativam, augendo figuram T, ut principi- onitatis est in summo bono, & per eosdem modos ter- extranei secundùm hanc artem, cum his aut aliis jungi nt, ad faciendum propositiones.

b his autem propositionibus generalibus, descensus fit eciales, sumendo aliquid sub subjecto, vel prædicato, vel o, vel addito aliquo huic vel illi, vel pluribus simul, per se, er accidens, vel simplici consequentia, vel per simile, vel ppositum, vel conversione, aut hujusmodi, descendendo eralibus ad minus generalia, & ab his ad ulteriora, usque ecialissima deveniatur, ut in hoc exemplo: omne bonum ffusivum sui, Deus est bonus, ergò diffusivus sui, scil. ge- ndo, creando, salvando, gratias largiendo, præmia com- icando. Iterum vel sic, bonum est diffusivum sui, ergò æ- tas omne tempus complectitur, quo vera comprehensio- se claudit: nam sicut se habet bonitas ad bonum, ita se t æternitas ad durationem. Per oppositum verò sic: bo- est sui diffusivum: ergò malum sui constrictivum, & de- tivum vel sic: bonum est diffusivum sui, hoc est, destru- m sui, ergò malum: & sicut hæc in simplicibus fiunt, ita ixtis & comparatis similiter fieri habent.

particularibus autem ad universalia fit conscensus vel è vel demonstrativè. Planè fit secundùm aliquem modum ersum ex prioribus qui de descensu traditi sunt. ut si dica- Deus se communicat creaturis, hæc particularis est: ergò us, hæc generalis: omne enim bonum est sui communica- , hæc generalissima & universalis. Demonstrativè autem

ſic, largo modo ſumendo hoc verbum, ut ſi non neceſſa[...] men probabiliter aliquid demonſtretur, & hoc fit quand[...] qua propoſitio particularis, invento medio, demonſtra[...] maximam univerſalem, & iſta pars tot habet modos, qu[...] rietates ſunt inveniendi medii, & poteſt etiam fieri de[...] ſtratio per Propter quid, ſive Quia, vel etiam per æquip[...] tiam, ut quod intellectus, memoria & voluntas ſunt in [...] æquales per eſſentiam, demonſtratur, quia prima cauſa [...] qualitatem ſuorum attributorum bonitatis, magnitudin[...] eſt intelligibilis, recolibilis, & amabilis æqualiter. In fit[...] autem amplificatione & multiplicatione, multæ propo[...] nes, & generales, & ſpeciales, ad unam intentionem coll[...] tur, vel ad diverſas, ex terminis hujus artis, aut extranei[...] mixtis inter ſe, ut multa de una eademque re, aut ad unar[...] ſeu finem dicantur, per modum duplicis & multiplicis fi[...] & ſic una propoſitione expedita, accipiatur alia vel per [...] cum eo quod propoſitum eſt, & unaquæque ducatur a[...] dendo & deſcendendo, ſecundùm formam figurarum, v[...] rum etiam adhibita varietate, & qui uti velit hypothetici[...] facere poteſt, ut ſi poteſtas Dei non eſt infinita, ejus du[...] non eſt æterna, & hujuſmodi: ſed has omnes tandem a[...] ſimplices reducere oportebit.

Nunc conſequenter quomodo definitiones ſumendæ [...] declarabimus.

Sumitur autem definitio multis modis. Aut ex genere & [...] ferentia, ut ſi homo definiatur per animal & rationale: A[...] genere & proprio, ſive ſit propriè proprium, quod ineſt u[...] & ſemper, ut ſi homo definiatur per animal & riſibile: ſ[...] aliquod accidens proprium aut commune, ſecundùm ali[...] accidentium genus: ut ſi homo definiatur per animal & [...] Unde ſciendum eſt, quando differentiæ rerum ſunt n[...] gnotæ, oportet eas ſępè circumſcribere per proprias paſſi[...] ut imaginatio eſt id, cui propriè competit imaginificare [...] eſt, imaginarium componere, circa quod notandum eſt, [...] in hac & conſimili definitione, ipſum are, ut imagnif[...] quod eſt actus, non ponitur pro ſe ſed pro differentia int[...] ca, quia aliter definitio non eſſet quidditativa, cùm daret [...] extrinſecum definiti: & ſecundùm hanc rationem ſcias, [...] iſta definitio: homo eſt ens cui propriè competit homin[...] re, eſt magis oſtenſiva quàm hæc: homo eſt animal ratio[...] mortale. nam hominificare ſoli homini competit, ration[...] tas & mortalitas multis, & hoc modo proprietas ſumit[...]

co

to :ordantiam, ab unitate formæ: quando autem sumitur pe ifferentiam, hoc fit secundùm pluralitatem potentiarum, ut lle, intelligere, memorari, &c.

ut per hæc quæ dicta sunt omnia, vel aliqua simul juncta, t dicatur, homo est animal rationale risibile bipes.

ut sumitur ex partibus, velut ex materia & forma vel a- lis n quocunque genere totius collectivi, integralis vel al- er s: ut si domus definiatur, res composita ex lignis & lapi- il s.

ut sumitur definitio à causa, secundùm quolibet genus n æ.

ut per effectum & operationes, tàm actuales quàm apti- u nales, secundùm formam, aut potentiales secundùm ma- er m.

ut ex his simul collectis, ut si domus dicatur, res composi- a architecto, ex lignis & lapidibus, apta ad habitandum, eg as nos ab imbribus, & hujusmodi.

ut per potentiam vel objectum, ut color per visum, & vi- us er colorem.

ut per potentiam & actum, & èconverso, ut bonitas est n ui propriè competit bonifacere. &ècontrà, bonificare est ct s bonitatis: & hæc definitio est clarior, quàm illa quæ da- ur er genus & differentiam, quia per ipsam habetur cogni- o ibjecti, & actus ejus specifici, per aliam nequaquam, nisi p a ium tantùm.

ut per esse & essentiam, & ècontrariò: ut bonitas est ens cu s esse est bonum, & ècontrariò, bonum est ens, cujus es- se ia est bonitas.

ut ex fine rei, ut bonitas est quod cuncta bonificat.

ut per respectum & relationem, ut pater per filium, & è- co trariò filius per patrem.

ut per distantiam extremorum, ut si temperatum definia- tu quod non est neque calidum neque frigidum.

ut per abnegationem oppositi, ut si dicatur, virtus est vi- tiu 1 fugere.

Quomodo autem sumantur definitiones per regulas figu- ę duobus his exemplis facilè constabit, ut si quæratur quid n atura, quid homo, respondetur per primam regulam C. na ura est essentia in suo naturali concreto substentata, & mo- a er actum naturalē, in quo actu est in quiete: homo autem a nal est rationale: per secundam regulam C. natura est es ē- i habens connaturalia, correlativa, naturativum, naturabile, natu-

naturare, sine quibus esse non potest, & homo est haben correlativa propria, hominificativum, hominificabile, h nificare: per tertiam sic, natura est quæ in subjecto suo est va & passibilis connaturare, & homo est animal in mecha agens, sicut in Scriptura scribens, & ejusmodi: per quarta gulam C natura est, quæ in subjecto in quo est, habet ac & passionem, & actum, & per hoc agentem naturalem, naturalem formam, materiam & finem, & cum naturali strumentis, & homo est ens, habens majorem possession brutis & plantis. Simili modo per primam regulam D. n est essentia primitiva omnium naturalium, & homo en mitivum in nobilitate secundùm sensualitatem: per secu regulam D. natura est quæ constat de suis correlativis a dendo ad essentiam, & suum concretū est de ipsis descen do & contrahendo, & homo est ens constitutum ex ani corpore; per tertiam regulam D. dicitur natura ea poten qua subjectum in quo est naturaliter agit, & homo est en subdita sunt bruta & plantæ & hujusmodi. Per primam lam E. natura est ens continens in se sua correlativa ex q est, & homo est substantia per suam humanitatem: per se dam regulam E natura est per quam alia entia habent ex tiam & agentiam naturaliter, & homo est ens creatum a viendum Deo cum vegetativis & sensitivis, Per regulam tura est essentia habens continuam quantitatem & indiv lem, & sua concreta sunt ei quantitates discretæ, & hom ens quantum & continuum per suum elementativum, ve tivum, sensitivum, imaginativum & rationativum ex q est, & istæ quinq; potentiæ sunt ei partes discretæ, eò qui differentes. Per regulam G. natura est quæ habet propr ctiones & passiones, sicut ignis per calefacere; appropriat rò, sicut aqua calefacta habet calefactivum, calefactibile lefacere, sic homo est ens cui propriè competit humanif & est ens risibile scribens, &c. Per regulam H. natura est tempore continuè & successivè, per quantitates contin discretas. & homo est ens in tempore intelligens, legēs, & regulam I. natura est ens in loco, sicut cōtentum in cont te, agens in agibili, & in subjecto in quo est substētata & homo est ens in vinea fodiens, in Ecclesia Deum oran primam regulam K natura est habens modū nascendi, randi & corrumpendi, &c. & homo est habens modum chanizandi & generandi alium hominem. Per secunda gulam K. natura est agēs cum suis instrumentis, sicut sul ti

m suis instrumentis, sicut substantia cum suis accidentib. chanicus cum instrumentis suis, & homo est substantia ans alium hominem cum muliere, & cum martello faciens clavum. Et hæc de definitionibus sufficiant, quod super ex mixtionibus principiorum per teipsum investigabis.

rtiò nunc, quomodo argumenta, quibus aliquid probavel improbare possumus, formanda sunt, & unde medium re opoitebit, videamus.

rma argumenti multiplex est. Aut enim est Syllogismus, vario modo conficitur, ut apud Dialecticos notum est: nthymema, hoc est consequentia simplex: aut inductio, it à sufficienti enumeratione: Aut exemplum, ut à simili; mnes hi modi tandem ad Syllogismum reducuntur.

rfecta autem argumentatio est ea quæ apud oratores in que partes distributa est, scil. propositionem, qua proposummatim quid probare vel improbare intendimus: Ram, qua demonstramus propositionem propositam vesse vel falsam: Rationis confirmationem, vel dissolutioex pluribus particularib. argumentis ex locis collectam: um Exornationem, quæ suis locis constat rei honestandæ upletandæ causa: porrò Conclusionem, qua brevissima nentationis partes finaliter complectimur, ut in epist. ad . Paulus cap. 6. proponit, quòd Christus præcursor pro s introivit interiora velaminis, secundùm ordinem Melldech, Pontifex factus in æternum. Rationem propositio stendit, ex conditionibus ipsius Melchisedech, & ejus siudine: confirmat rationem ex obviatione, ex benedictiox decimatione, ex nominis interpretatione, ex genealox infinitate: item à contrario sic, quòd non secundùm Aa quòd ex alia tribu, quòd ex jurejurando, quòd in æter. Exornationes harum omnium tandem per totum Capin prosequitur septimum. Concludit in Capitulo 8. finaliomplectendo sic: tandem igitur habemus Pontificem, onsedit in dextera throni magnitudinis in cœlis, & cætequæ sequuntur ibidem. Atque hæc argumentationis exerci ad plurima confert, tum ad probandum quàm improum, tum ad exponendum, ac sermocinandum, etiam ad ciendas Epistolas, & consilia in Senatu, vel alibi danda, quælibet alia eloquia multum est utilis. Atque etiam hus ex Syllogismo dependet.

uia autem tota vis argumenti dependet à medio, ideò de io inveniendo doceamus.

Medium

Medium est hoc loco, quo aliquid esse vel non esse mon-
tur propter convenientiam vel disconvenientiam, quam
bet cum utroque, aut altero, & id quidem varium esse op-
secundùm varietatē terminorum & propositionum, quo
interdum accipitur extraneum à subjecto, aut prædicato
quando antecedens, aut consequens, & aliter quidem in
positione affirmativa, quàm negativa, aliter in particular
universali. & iterum variè sumitur in Syllogismo demon-
tivo, qui ex primis veris & immediatis procedit, & alit
Dialectico, qui ex probabilib. & aliter in Sophistico qui e
parentibus, & aliter in aliis propter diversas Syllogismo
potestates, prout inferimus vel oppositum opposita rati
aut simile, & multis aliis modis, prout explicatur in Dial
cis. Sed in hac arte facilis est mediorum inventio, quæ fier
bet per multiplicem figuram, secundùm circulorum mult
cationem, ita quòd superior & inferior circuli, extremo
vim obtineant, medius verò circulus, semper medium præ
sive simplices sint, sive multiplices, secundùm quod termi
li. qui pro extremis vel medio sumuntur, incomplexi ma
vel redduntur complexi, & hac ratione constituendo va
Syllogismos, ex affirmativis vel negativis propositionib.
hoc exēplo, ad probandum istam, Deus est æternus, subjec
est in circulo S. in camera B. prędicatum est in circulo A. in
mera D. sumatur itaque medium in circulo A. in camer
Argumentum est, cujus magnitudo est infinita, ejus dur
est æterna: sed Deus est infinitus, ergo æternus: vel argue
negativè sic: nullum immensum constringitur terminis d
tionis: Deus immensus, ergo extra terminos durationis e
ternus. Quòd si negatur minor, ponantur ejus termini in
tremis circulis, sic S BA C, & sumatur medium ex figura T
cameris E. G. Arguitur sic: quicquid est sine principio & f
est infinitum: Deus est sine principio & fine, ergò infinitu
si id ex pluribus & remotioribus infetre volumus, argume
mur sic: Quicquid est sine principio, necesse est id omni
esse principium: deinde miscendo A M. sic, atque id solùr
num esse necesse est: deinde A B. sic, & id principium sui m
mè diffusivum est, oportet ergò diffusivum per omnia, pe
omnem essentiam magnitudinis, durationis, potestatis, & c
rorum. postremò inferendo, ergò infinitum, æternum, om
potens, &c. quemadmodum hæc variè commiscentur.

In Syllogismis autem oratoriis, & particularibus, sæpè m
jores & inferiores derivationes fiunt, quæ maximè inducir

ex fi

ura T. per similia, differentia, opposita, principia, fines, t in suadendo, cùm quærimus, qualis debeat esse Impe- responsio quæritur ex prædicatis attributis subjecto, de- rgumentamur demonstrando huic vel illi ea inesse, vel , vel plura, vel magis huic quàm illi inesse, & sic de si- is.

erò medium taliter ut diximus, iuventum, non videbi- isfacere, nec sufficienter probare conclusionem, tunc ndus erit circulus medii, in proximam literam, & sic de- per omnes alias literas, donec unum vel plura media iamus, conclusionem ipsam probantia, & horum me- m copia facilè emerget, prout in figuris S. & A. & T. co- minorum elicitur, & etiam ex figura Q non per modum ionis, sed propositionis, tum etiam per multiplicatio- irculorum medii, ejusdem vel diversorum circulorum, n sumendo medium, vario modo complexum.

oniam locus est tanquam sedes argumenti ac ornamen- rmonis, ipsi argumento vim tribuens, aliquid proban- mprobandi, sermonem amplificans, atque movens ani- uditorum, ideò nunc quartò de locis nobis dicendum rit.

ca sumuntur ab his, de quibus dicitur vel disputatur: & n quædam sumuntur ab his quæ insunt rebus de quibus , & dicuntur intrinseca, quæ in hac arte sumuntur per se- im triangulum figuræ T. cum omnibus suis speciebus, divisione & multiplicatione illius ostenduntur Sunt a- a quæ ab extra assumuntur, quæ ideò extrinseca dicun- c in hac arte sumuntur ex primo & ultimo triangulis fi- T. tum etiam ex figura A. cum earum speciebus, divisio- & subdivisionibus, de quibus superiùs dictum est: & hæc icuntur essentialia, quia plurimum probandi vel impro- causa assumuntur, & sunt alia loca accidentalia, quæ rei ationis amplificandæ exornandæque causa ponuntur, aximè conveniunt exordiis & conclusionibus, cum ad- onibus, exclamationibus, quæstionibus, & hujusmodi, bus paulò inferiùs dicemus. & hi sumuntur in hac arte ssimum ex figura A. & suis speciebus.

æ verò ex locis essentialibus plurimùm in usu sunt, narrabimus: sunt itaque ex locis intrinsecis isti qui se- ur.

us à definitione, cujus maxima est: cui definitio conve- & definitum, &ècontratio. Est autem definitio, oratio indi-

indicans quid res sit, & fit propriè hoc modo, cùm sum ea quæ sunt rei quam definire velis cum aliis communia, que eò prosequaris, dum ita proprium efficiatur, ut null aliam rem transferri possit, & id vocant Dialectici ex gen differentia, rei propriam complexionem.

Ab hac argumentamur in hunc modum, ut furtum d tur contrectatio rei alienæ invito Domino. Quisqui abjuravit proprium, utendo rebus Ecclesiæ, vel Monaste ne consensu Prælati, facit furtum.

Locus à divisione & partitione, cujus maxima est: ub tes desunt, ibi totum non esse.

Hoc autem interest inter divisionem & partitionem, divisio formas complectitur sub genere positas, ut qui justus est, neque fortis, neque prudens, neque temperat circo ne virtuosus quidem est. Partitio autem, rem propc quasi in membra discerpit, ut quod neque fundum, neq ctum, neque parietes habet, icirco domus non est

Ex interpretatione nominis, ut cui interpretatio non venit, neque nomen convenit.

Hinc arguimus ex alicujus nominis vi ac potestate, ut gulares esse dicuntur, qui regulam ab Ecclesia approbata lenniter voverunt, iam utique is desivit talis esse, qui pro tarius, aut inobediens, aut fornicator est.

A conjugatis, ut conjugatorum eandem esse naturam

Sunt autem conjugata, quæ orta ab uno ver o vari tantur, ut illud: potens potenter tormenta patietur: & malos malè perdet: vel sic: si risus est gaudium, ergò ride gaudere.

A genere, ut quod generi non convenit, id omnibus s constitutis denegari.

Est autem genus, quod de pluribus specie differentib eo quod quid sit, prædicatur. non autem necesse est id à usque accersire, sed etiam citra, dummodò sup à sit, qu mitur, magis quàm id, ad quod sumitur, ut in prima ad C thios sexto: An nescitis quia iniqui regnum Dei non po bunt? nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neq briosi regnum Dei possidebunt.

A specie sic, quod singulis convenit, id etiam specie speciebus spectari generum proprietatem.

Species est quæ de pluribus solo numero differentibus tu, & in eo quod quid sit, prædicatur, & fit argumentũ, u cob. 5. Helias homo erat similis nobis, passibilis, & ora

ra ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & es sex: & rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & ter- d it fructum suum: orate igitur pro invicem ut salvemini; im enim valet deprecatio justi assidua. Potest etiam à c regressio fieri ad genus, ut ad Galatas 5. Testificor au- n mni circumcidenti se, quoniam debitor est universæ le- s ciendæ.

Similitudine, quia de similibus idem est judicium.

Similitudo est eadem rerum differentium qualitas, ut Ja- b. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, pa- er ferens donec accipiat temporaneum & serotinum: pa- tes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra, quo- adventus Domini appropinquabit.

Differentibus, ut differentium rerum diversum judicium.

Differentia sunt, quorum rationes non sunt eædem, ut Jo- n 5. Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid fa- at dominus, vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque di à Patre meo, nota feci vobis.

Contrariis, ut contraria sibi convenire non posse.

Sumuntur autem contraria quatuor modis, aut ut adver- sut album & nigrum: aut privativè, ut justitia, injustitia: t lativè, ut Dominus, servus: aut negativè, ut videre, non de. secundum hunc locum argumentamur, ut ad Galatas p. Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem vs carnem; hæc enim sibi invicem adversantur: ma ni- est autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immũditia, &c. ru us autem spiritus est charitas, modestia, continentia, ca- t, &c.

Conjunctis, ut ex adjunctis adjuncta perpendi.

Conjuncta sunt, quæ finitimum locum obtinent, & hic lo- is magis ad conjecturam pertinet quàm probationem, ut in investigatur quid sit, aut evenerit, aut futurum sit, sive e possit: item quid ante rem, ut si apparatus, colloquia, lo- is constitutum convivium, ut Hester 7 En lignum quod pa- v at Mardocheo. Item, quid cum re, ut si strepitus, crepi- us mbræ, & ejusmodi, ut 1 Reg. 19. Visusque est Saul, confi- ei David lancea in pariete, & declinavit David à facie Sau- , lancea autem casso vulnere perlata est in parietem. Item u post rem, ut si pallor, rubor, pavor, titubatio, & si qua alia g perturbationis & conscientiæ, quæ suspicionem move- e llunt, ut gladius cruentus, ignis extinctus, & ejusmodi: t Reg. 3. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad re-

gem: commota sunt quippe viscera ejus super filio suo: cro Domine, da illi infantem vivum, & non moriatur: trariò illa dicebat: nec mihi, nec tibi, sed dividatur.

Ab antecedentibus & consequentibus, ut posito a dente comitari quod subsequitur: & perempto conseq perimi quod antecedit. Iste locus differt à superiori: nam juncta non semper eveniunt, antecedentia autem & c quentia eveniunt semper: dicuntur enim hîc consequ quæ rem necessariò sequuntur, similiter antecedentia rent rei necessariò, neque tamen quæritur hîc, quid ten priùs sit vel posteriùs, ut Genes. 38. Fornicata est Tham rus tua, & videtur uterus illius intumescere: antecede concubuisse: consequens, gravidam esse.

A repugnantibus, ut repugnantia sibi convenire non

Repugnantia sunt, contrariorum consequentia, ide sibi cohærere non possunt, ut vigilare, dormire, con sunt: stertere dormitioni cohæret: ergò stertere & vigila pugnant.

A causa efficiente, ut ubi causa est, ibi effectum no esse.

Causa efficiens est, quæ rem præcedens efficit, non te re, sed proprietate naturæ, ut sol diem: Unde Josue 10. S itaque sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spa nius diei, igitur non fuit ante & postea tam longa dies.

Ab effectu, ut ubi effectus est, ibi causam deesse posse.

Effectus est, quod efficit causa, ut Matth. 7. A fructibu rum cognoscetis eos.

A majori sic: quod in re majori valet, valet in minore: majus adest, etiam id quod minus est, aderit.

Majoris comparatio fit, quoties id quòd minus est, co ratur majori, ut Joan. 15. Non est servus supra Dominu me persecuti sunt, & vos persequentur.

A minori: ut quod in re minore valet, valet in majori: minus abest, etiam majus abesse.

Comparatio minoris est, quando res major confertu nori, ut ad Hebræos 9. Si enim sanguis hircorum & ta rum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad em dationem carnis, quantò magis sanguis Christi, qui per S tum S. semetipsum obtulit immaculatum Deo, emund conscientiam nostram ab operibus mortis, ad servienc Deo viventi.

A

paribus: ut rerum parium idem esse judicium.

Paria dicuntur, quæ ejusdem conditionis sunt: hinc 1. ad Corinth. 9. Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumcidendi? sicut & cæteri Apostoli & fratres Domini, & Cephas? aut solus ego & Barnabas, non habemus potestatem hæc operandi?

Quæ verò extrinsecus loca assumuntur, hæc tanquam testimonia quædam sunt ad faciendum fidem, quæ sunt, ut Oracula, Authoritates, Confessa, vulgi opiniones, Sectæ, Pacta, Sententiæ, Judicium, Consuetudo, Usus, Leges. Oracula sunt quædam divino numine prodita vaticinia. Authoritas est nobile dictum Sapientis, vel alicujus famati Viri atque præstantis in arte sua. Confessa sunt, quæ ab aliquo extorquentur veritatis indagandæ causa, ut Matth. 8. Et ecce clamarunt dæmoniaci dicentes: quid nobis & tibi JESU Fili Dei venisti huc ante tempus torquere nos. Vulgi opinio, est fama quæ omnibus videtur, unde illud Marc. 11. Timemus populum, omnes enim habebant Joannem quasi verè propheta esset. Secta est certæ disciplinæ alteri adversæ imitatio. Pacta sunt conventiones aliquarum partium in idem tendentium. Judicium est, futurorum æqua cogitatio, ut Matth. Facto vesperè dicitis serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & manè, hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Proverb. 12. Cogitationes justorum judicia. Sententia judicis voluntas verbo aut Scriptis promulgata. Consuetudo est diuturnitas morum, consensu populi approbata. Usus, est contrectatio rei: Lex, est sanctio præcipiens justa, & prohibens adversa.

Præterea quæ personis ac rebus attributa sunt, faciendæ fidei locos præstabunt. Attributa autem personæ, his versibus patent:

Nomen, natura, cum fortuna, studioque
Personæ victus, habitus, casus, & affectus.

Quæ verò negotiis seu rebus attributa sunt, hoc metro patent:

Quidnam, cur, quibus auxiliis, ubi, quomodo, quando.

Hujusmodi plura loca sumuntur in arte, ex regulis & speciebus figuræ Q.

Sunt adhuc alia loca accidentalia, quibus animus auditoris movetur ad severitatem vel remissionem, ad odium vel benevolentiam, ad tristitiam vel lætitiam, quæ communiter sumuntur in hunc modum.

Ab authoritate exponendo, quantæ curæ res fuerit Deo an-

gelis, Prophetis, Ecclesiæ majoribus, Regibus, nationibu natui, legibus, civibus, Viris sapientibus, & ejusmodi.

A relatione, eorum ad quos res pertinent, utrum ad riores, vel inferiores, an ad pares.

A felicitate, scilicet invitandi, vel vitandi, vel diffic eorundem.

A dissimilitudine, hujus ad alia.

A consilio, quia deliberatè, vel debita opera factum rando causas.

Ab exaggerando facinore, ut si sit nobile, regium, pr rum, mite, humanum: vel contra, crudele, tyrannicum trum, nefarium, impium.

A non vulgari, quia singulare, ac rarum.

A comparatione, quia unum altero pejus, vel melius tempore, modo.

A consequentia bonorum seu malorum, & eorum en ratione.

A demonstratione alicujus quod palam est, ut miracu attributi.

A conversatione rei ad nos, vel nobis conjunctos si conjiceremur. Commiserationem etiam movemus con libus locis, ut:

A vi fortunæ perpessæ, vel patiendæ, etiam à quibus mè decuit, auditori exemplo futuræ.

A tolerantia, alicujus magni, ac excelsi, ac fortis anim tientisque malorum.

A deploratione, singulorum incommodum breviter meratorum.

A convertentia, similis casus ad auditores, eorumque junctos.

Ab humanitate, erga alios communicatione.

A commendatione, cum precibus & observationibus.

Ab utilitate, referendo varia exinde commoda, ad Re blicam, ad gloriam & exemplum auditorum, posteritati memoriam.

A confessione, cum lachrymis, gestibusque lamenta bus, quasi deficientis præ dolore, ut in orationibus fune bus, & consimilibus sæpè convenit.

Ex his itaque locis sumuntur probationes & improba nes, probationes in constructionem affirmativè vel nega improbationes, in confutationem alterutrius. Sed in pr tionibus considerandum est, an necessariò inferant vel pr

bil

r, universaliter vel particulariter, an constructivè vel de-
tivè, quæ omnia facillimè inveniuntur ex figura A. & T.
rum multiplicatione per figuram Q. ut ad probandum
: Jejunium esse bonum, assumimus ex figura A. in came-
quia facit observatorem suum potentem adversus vitia
mones, juxta illud: Hoc genus dæmoniorum non ejici-
si in jejunio & oratione. Similiter per A F. quia facit ob-
torem suum sapientem, juxta illud quod legitur de pue-
anielis, &c.

probationes autem sumuntur per modum oppositum,
stractionem loci sive rationis, ut dicetur inferius. Præ-
considerandum, quia probationum & improbationum
lam directæ, quæ arguunt à superioribus & prioribus:
lam indirectæ, quæ à posterioribus: quædam extraneæ,
per extraneum aliquod.

uando autem oppositas nobis rationes diluere non pos-
s, tunc sumptis locis accidentalibus, illas variis modis e-
mus, ut sequitur, videlicet:

gressione cujusque gravioris rei, ut cætera auditor vana
t.

termissione ostendendo nos transire rem brevitatis cau-
si tempus daretur, pleniùs satisfacturos.

omissione solutionis, si postea multa dicamus, quorum
itudine auditorem obtundendo, in tantum obruimus, ut
issæ solutionis immemor fiat.

tenuatione, ostendendo amplificando fuisse impossibile
od oppositum est possibile, aut aliter dictum, factum &
modi. Admonitione, qua adversarium si in eo argumento
vere, ostendimus in varia pericula & inconvenientia ca-
n.

uæstione, duorum vel plurium, ex quibus adversarius
alterum electurus sit, vel cui respondere non possit.

torsivè, argumentorum in adversarios.

usione, si argumenta in risum resolvuntur.

ontemptione, illorum tanquam humilia, extra proposi-
Viris doctis indigna & prætereunda.

spicione postremum, nam quæ improbare non possu-
figuratis suspicionibus aspergemus.

uintò nunc & ultimò, de solutione dicendum erit, quæ
ex est: una respondens ad dubitabiles quæstiones, alia
obans ac dissolvens argumenta.

olutiones per quas ad dubias quæstiones respondemus,

ex regulis & speciebus quæstionum sumere oportet, que modum superiùs ostensum est, ubi de figura Q. locuti su ubi docuimus qualiter ad unamquamque quæstione spondendum sit. Sed hoc licèt facilè sit cognoscere, n men facilè reperitur quid respondeatur.

Ad inveniendum itaque quid ad quodvis quęsitum re dendum sit, hoc per sex modos fieri potest, qui sunt figu figura T. figura duplex, figura multiplex, subjecta & re vel juxta Raymundum applicando quæstionem per qua decim modos, ad artem, qui tamen sub his sex jam dictis tinentur, & sunt isti, prima figura, secunda figura, tertia fi quarta figura, tabula, evacuatio tertiæ figuræ, multipli quartæ figuræ, mixtio principiorum & regularum, defin nes principiorum, species triangulorum, regulæ quæstio species regularum, novem subjecta, termini extranei, Raymundus concipit per centum formas, & in istis qua decim tota applicatio artis perficitur. Solutione autem stionis accepta, probatio ejus ab eisdem generibus ex q solutio sumitur, requirenda est, varia illatione, mixtion censu, descensu de principio in principium, de subjecto ad jectum, de regula ad regulam, de figura ad figuram : & niam ex his probationibus & consequentibus novæ quæ nes nascuntur, oportebit illatum solutiones per suas reg eodem modo reperire.

Solutionum verò ejusmodi, quædam directæ, quand sponsio ipsa immediatè ex terminis hujus artis colligitur. indirectæ, quando id quod pro responsione inventum est, in arte explicatum est, sed secundùm artis terminos repe & excogitatur. Exemplum primi modi est, ut si quæratur, est Angelus, respondetur secundùm regulam quidditati figuram A, sic, Angelus est qui sua potentiá agit, & sapie cognoscit, nullo sensu impetante, vel objecto movente. per secundùm modum inveniemus responsionem, conti tem regulam quidditatis non expressè, ex his quæ in arte nuntur, sed secundùm ea comparatam, ut ex figura T, per gulos B & C. per angulum C. invenitur aliquid loco gener quo Angelus cum alia re concordat, ut si dicatur, Angelu spiritus. Deinde per B. invenitur differentia, per divisione lius quod loco generis inventum est, vel per separationem jecti propositi, ab aliquo alio, quod sub eodem genere co netur, & emerget definitio talis, Angelus est spiritus cor non conjunctus. Similiter si quæratur utrum Angelus p

crea

,secundùm primum modum responsio sumatur per A, & cundùm modum sumitur ex T, E, K, videl. secundùm atem, principium & minoritatem, ostendendo negatio- quæstionis, quia ipsummet quod ex nihilo factum est, otest nisi ex præjacente materia aliquid facere.

id est Deus? respondetur per mixtionem principiorum lefinitione B, applicata ad C, D, secundùm primam spe- Q. C, sic: Deus est illa bonitas, quæ infinitè & æternali ratio boni, quod agat bonum, infinitum & æternum.

id est angelus? respondetur per tertiam speciem Q. C. & incipia T, C, H, angelus illa creatura, quæ est magis simi- o, vel respondetur per regulam Q. D. angelus est spiritus ans ex intellectu, memoria & voluntate, nullum habens itum ad corporis conjunctionem, & hæc ultima clausu- itur per A, G, ad differentiam animæ rationalis.

id est anima? respondetur per T, G, est illa essentia, quæ it corpus cum quo est conjuncta.

id est cœlum? respondetur per T, B, H, est illa substan- rporalis, quæ major est omnibus aliis.

id est substantia? respondetur per definitionem A, E, est r se naturaliter existens & agens.

id est corpus? respondetur per tertiam speciem Q, C, est ntia, in loco occupans locum.

id est accidens? respondetur per tertiam speciem Q, D, strumentum substantiale, quod per se existere non po- est.

id est peccatum? respondetur per T, D, G, K, est accidens jecto, quod nullam similitudinem habet cum Deo.

rum peccator absolutus à Sacerdote cum injuncta pœ- tia existens in bona voluntate satisfaciendi, sed postea t hanc voluntatem, negligens & omittens pœnitentiam, solutus. Respondetur negativè per A, D, T, F, Q, E, quia medio, frangitur duratio formæ & finis, & principium è potest habere ad finem, per lineam continuam, & de- ur influentia & refluentia absolutionis.

tum facta pœnitentia à Sacerdote injuncta, peccator sit utus à pœna & culpa. Respondetur per T, B, I, hoc mo- umendo differentiam inter sensuale & intellectuale, si est magna in anima, & pœnitentia levis in corpore ra- dissimilitudinis peccator non est absolutus à pœna, nec pa, sed si contritio & dolor in anima æquipollet culpæ, vis levis sit pœnitentia in corpore, ratione virtutis sa-

cramenti, liberatus est peccator à pœna & culpa: itidem
pa sit levis in anima, & pœnitentia æquipollet in corpor
ratus est.

Argumentorum autem dissolutio tribus modis per
Aut enim solvimus fallacias verborum, vel sententia
stendendo falsitatem argumenti, propter defectum, qu
bet in forma, vel in materia, vel in distinctione, construc
cooperatione, conjunctione, & reliquis eiusmodi.

Aut dissolvimus argumentum, ostendendo diversit
subiectorum, principiorum, mediorum, causarum aut il
illis, aliter vel aliter inesse, & aliter ad hæc vel illa referri
genus dissolutionis apud Jur consultos maximè in usu

Aut dissolvimus argumentum, improbando ipsum,
dendo ex aliis principiis, rebus necessariis, falsum es
quod concludit, vel dicit, vel hoc au illud inconveniens
dissolvendo & improbando rationem argumenti & dest
do, ac improbando locum, ut quia falsus, vel malè dictus
negando authorem, vel autoritatem vel quia authori n
fides adhibenda, vel quia alia, vel majori autoritate rep
Aut afferendo aliam rationem potiorem, vel contrariam
ostendendo aliquid inconveniens, quod sequatur ex eo,
in argumento positum est Aut excipiendo à generali, ali
speciale, ratione exceptionis adjectæ ostendendo diff
tiam vel similitudinem, vel causationem, vel effectionem
respectum, vel separationem aliquorum inter se, ex sub
vel prædicato, vel modo cohærentiæ ex quorum distinc
ne, & contraria applicatione omnis improbatio & dissolutio componitur.

H

HÆC EST TERTIA PARS PRINCIPALIS HORUM COMMENTARIORUM

quæ est de universali dispositione, & applicatione artis, docens quomodo subiecto aliquo vel qualicunque re, de qua sermonem facere volumus, per artem ipsam copiosè disserendum sit, & pars dividitur in quatuor partes, quarum prima est de ingressione: secunda, de deductione: tertia, de conclusione: quarta horum omnium tradit exempla: de quibus singulis nunc dicemus.

INgressio constat Exordio, Narratione, Divisione, hæc autem quoniam non satis doctè ex hac arte petitur, ideo qui velit, ad præcepta rhetorica se conferat.

Exordium ipsum quod principium est sermonis, conciliat auditores, animumque ipsorum idoneum reddit ad audiendum, faciens eos attentos, dociles, & benevolos, quanquam ad hæc ipsa etiam toto sermone porteat conari.

Attentos reddimus auditores, si pollicemur nos de rebus magnis, novis, inusitatis dicturos etiam verbis excitantibus hortando auditores, ut attentè audiant.

Benevolentiam captamus à nostra, ab auditorum, ab adversariorum persona, & à re ipsa, cum nostra sine arrogantia, cætera vero citra adulationem prudenter laudamus: item cùm inimicorum odium, inimicitiam, contemptum, & invidiam movemus, atque cum rem ita proponimus, ut ab eo quod oderunt, ad id quod diligunt auditorum animi traducantur.

Dociles verò reddimus auditores, quatenus summam reî de qua agimus, breviter complectimur, quæ pars in sermonibus thema, vel thesis, hoc est propositum, vel positum vocatur: verum hæc omnia, vel agimus manifestè, vel per insinuationem, dissimulando, occulta interjectione verborum, ad movendum benevolentiam auditorum.

Sumendum verò est omne exordium, ex intimis ipsius reî de qua agitur, ut propriè cohæreat cum narratione rei, & ex ipsa natum videatur, non vulgare, non commune, non nimis prolixum, non superfluis, vel nimium apparatis verbis compositum, nec affectatum, ne fidem derogent dicenti.

Præterea ut omnia rectè peragas, considerare oportet mo-

res auditorum, & coram quibus, quid, qualiter, qua au tium opinione, quo loco ac tempore, & secundum ill rationes sermonem moderare, ac temperare.

Narratio ipsa, sive negotii, sive rei, sive lectionis, ve lifcunque fuerit, brevis sit & clara, atque credibilis.

Brevis erit si nullo cursu, nullis ambagibus, sed solùı cessariis verbis rem explicemus, cavendo omnem redu tionem, & repetitionem.

Clara erit, si qualitates rei propriis ac usitatis verbis, ta & accommodata pronunciatione, ut auditores facilè piant & intelligant, significemus.

Credibilis erit, si verisimilis, si ejus circumstantiæ, sicu tura rei vel negotii & auditorum opinio postulat, debit serventur.

Divisio est rerum de quibus dicturi sumus brevis enum tio, ut certas res animo teneant auditores quibus dictis se sermonem esse completum, & hæc debet esse absoluta, ca, subdistribuenda, ordinata.

Absoluta, ut nihil in ea desit, aut supersit, nullum assum do verbum nisi necessarium.

Pauca, ut sola sine speciebus ita genera proponat, ut species tanquam dissimiles generi permisceat, nec superva assumens, vel in minutissima dividens: vel plura quam satis membra faciens, in eandem obscuritatem incidat, cor quam divisio inventa est.

Subdistribuenda est, à generibus simpliciter expositis species, cùm id res ipsa postulat singulariter exequendas.

Ordinata, ut ita unaquæque res prosequatur, quemadn dum per divisionem exposita est, vel quòd vltimò distribu tur, quæ auditor maximè optare videtur.

Qui autem secundum hanc artem, breviori vel leviori c positione uti velit, is accepta materia, de qua dicendum e primùm illam auditoribus proponat, & aliquo modorum ductionis prosequatur, aut certè cum re ipsa, mentio seu nalis caussa dicatur, aut impulsiva abiiciatur, vel si divisio quadam res proponenda sit, simul qua ratione, quo ordine cendum sit proponatur, ut attenti & dociles fiant audito captando benevolentiam ex personis & rebus, per loca sup riùs tradita.

Deductio artis est, qua ostenditur proposita re, aut prop sitione, aut quæstione, vel oratione, quomodo sermones a gumenta, probationes accipere & deducere debemus: ex q

elicim

..ius duplicem deductionis cursum, scilicet sermocinati- ..m & argumentativum.

I..que in deducendo aliquo subjecto, sive sit dictum, sive a..,sive propositio, sive quæstio (dico enim hic subjectum ..olum quod in propositione subjectum est, sed omne id ..quod versatur animus,quodq; est objectum intellectus, ..gitationis, quocunque ejusmodi posito) diversimodè d..i potest.

V..o modo plano processu, ex ipsa arte, ordine principio- ..ervato, conjungendo vel separando subjecta, prædicata, ..os, determinationes, tam subjectorum, quam prædicato- ..m & hoc vario modo, vel multiplicando unum terminum ..um, respectu actionis, passionis, imitationis, alicujus ..pii, secundum figuram A vel T, faciendo commixtio- ..em cum pluribus & singulis terminis: variè commiscendo: ..l ..r oppositum investigando, vel deducendo & variando ..dum regulam aliquam aut quæstionem, commiscendo ..incipia, secundum duplicem & multiplicem figuram, .., vel relativè, vel secundum aliud quodvis inferendi ge- ..onstructivè, vel destructivè.

I..ud etiam notandum est, nunquam tractari aliquid, in ..non sit aliqua regula implicita, secundum quam dicatur ..od dicendum est.

C..m itaq; res aliqua pro subjecto suscepta est per artem de- ..nda, sive dictio incōplexa, vel intentio aliqua, vel senten- ..a præclaro aliquo autore posita, vel aliter suscepta, sive sit ..i quodvis thema, de quo sermonē facere intēdimus: pos- ..us subjectum hoc deducere per prædicata absoluta & re- ..iva, faciendo illorum inter se, tum ad subjectum ipsum ..m attributionem, aliquo verborum diversorum mediā- ..t per est, inest, fit, facit, habet, dicitur, possibile est, neces- ..um est, & ejusmodi: qualia superius inter terminos extra- ..s ostendimus: activè vel passivè sumptis, multiplici ratio- ..el in seipso, vel ad seipsum, vel à seipso, vel per seipsum, vel ..pter seipsum, vel secundum seipsum, vel in quantū est hoc, ..n hoc, vel cum hoc, ab hoc, & secundùm hujusmodi mu- ..ones, prout possūt accidere, aut ex una parte, aut ex diver- ..er eadem verba, vel alia, ad idem vel ad aliud, vel ab alio ..ucendo, affirmativè, vel negativè, nominaliter vel verba- ..r, discurrendo per principia, & regulas & subjecta, secundū ..iationem de uno ad aliud, de generalib ad minus genera- .. & per contraria, ascendendo & descendendo, ut major fiat multi-

multiplicatio, & varietas, mutatis nominibus, verbis, & p
ſitionibus per quæ diſcurſus ejuſmodi applicari poteſt.
ut procedimus in his ſecundum modum planum & ſ
cem, ſic etiam procedere poſſumus ſecundum modum
tum & multiplicem, multiplicando figuras varia comm
ne terminorum.

Si verò per quæſtiones & regulas rem ipſam deduce
ſumus, ſive implicitè, ſive explicitè, hoc ſecundum ali
quæſtionem & regulam fieri poteſt: ut ſi de nomine nor
ſtet, primò quid nominis inveſtigetur, deinde cum nom
plicatum eſt, vel per ſe conſtat, per quæſtionem. Vtrum i
pſam inveſtigamus, diſcurrendo tunc per omnia quæ in
ra A & T. ponuntur, per conveniens aut inconveniens,
bando affirmationem vel negationem ejus quod propo
eſt, ſumendo locos plurimos, ex figura T, quibus prob
rem eſſe, vel non eſſe.

Illud autem conſiderare oportet, nullam regulam ſe
dum ſe probare totam ſuam quæſtionem, ſine alterius
mixtione: exempli gratia, ſi quæſtio ſit, utrum juſtitia e
ſponſio ſumitur per T D, quia miſericordia eſt, quæ eſt
traria juſtitiæ, jam emerget regula qualitatis, in qua ſimi
do contrarietaſque conſiſtit, ſoli enim qualitati aliqui
contrarium. Quod ſi reſponſio ſit per T E, quia Deus eſt
eſt cauſa & principium juſtitiæ, emergit regula derivati
de quo, & erit quæſtio, de quo eſt juſtitia, & ſecundum
dem modum, ex diverſis reſponſionibus & probationibu
liæ ulterius colliguntur; expeditis autem his, quæ ad Vt
dici oporteat, proximum erit inveſtigare per quæſtionẽ q
ſecundum omnes ſpecies ſuas, & ſic deinceps per reliqua
mnes quæſtiones, in vnaquaque quæſtione, illum mod
ſervando, qui de Vtrum exemplificatus eſt, & fiat tranſitu
omnibus & per omnia quæ ſunt in figura A, & T. adhibe
etiam ſubjecta, vel propter ſimile, aut diverſum, vel pro
ſubjecti operationem, vel principia, ſic enim ſubjecta ipſ
probationem veniunt, ut ſi de juſtitia dicatur, oſtendamu
ſtitiam eſſe in Deo, in Angelo, in homine, juſtitiam facere
vel illud apud Deum, hominem, Angelum, & ejuſmodi, co
miſcendo & multiplicando per ſingulas figuras, & in ſing
ſubjectis, ſecundum illorum conditiones, veritates, falſita
poſſibilitates, impoſſibilitates, aut de eſſe rei, vel de quidd
te, vel qualitate, & ſimilibus, per mixtionẽ multiplicis fig
Hoc etiam addendum eſt præter iſtos terminos, in qui

a

s ijus discursus consistit, posse vndecunque alios accipi, alienissimos, vel quantumlibet multos, per quos eodem d discurramus ad rationem quæstionum, & cum aliquid p iter dictum est, postea dicatur respectivè, vel adjuncti- v per oppositum, affirmativè vel negativè, & sicut pro- i us secundum modum simplicem: sic etiam procede- s er multiplicem, commiscendo, & jungendo unum al- , l probandum, & multiplicandum, in quibus probatio- u tanquam similibus, prioribus, consequentibus princi- ;, ausis, effectibus, mediis, distinctionibus eorum quæ di- nt, cum dissolutionibus argumentorum, & in singulis, sua ul plicatione ut monstratum est, adhibita.

Peterea, si quid alicubi, ab al quo autore dictum, lectum, ditum memoriæ occurrit, simul recitetur, vel quantum , vel quantum ad verba, ita enim latè diffundetur sermo v ba & allegationes similium, oppositorum, historiarum, num, disceptationum, quæ omnia ita tractentur, ut non tur à proposito recessum, & hoc maximè convenit & ne- ium est apud Iurisconsultos.

E alius deductionis modus, qui divisivus dicitur, sive sit sitionis, sive rei, sive utriusque, per omnes figuras, præ- per figuram Q. implicitè vel explicitè illa suo modo de- cis.

I que si complexum est ut propositio vel sententia aliqua, iò partes ejusdem, quæ per divisionem distinctæ sunt, bre- definiantur, & earum quidditas explicetur: & singulæ ar n tractentur per quæstiones, & principia, & per subjecta, i priori deductionis genere ostensum est.

onvenit etiam in hoc genere divisivo, quod quidem in ac literis explicand s sæpe usuvenit, ut distinctio fiat per a lationes, & allegorias, ad eliciendos diversos sensus, ex ipsi sermone, & tunc in unoquoque sensu deducere rem se- cun um processum suprà notatum, & hoc particulatim per sin ula membra, tum etiam commixtim in tota propositione. E x nplum ejus, ut si pro Hierusalem accipimus civitatem i- psa vel animam vel Ecclesiam militantem, vel triumphan- er: similiter in Sacris literis, per quas accipimus populum, ve gentes, vel animam, vel cœlum aqueum, vel elementum, & de similibus, prout apud Theologos juxta quatuor ex- pc endi genera hoc in usu est.

ccedit ad hæc alius quidam deducendi modus, utputa qu ado una propositio vel res deducitur per aliam, ut si justi- tia sit

tia sit pro subjecto, & deducatur per hunc versiculum: virumq; cano: Dicamus justitia armari hominem con tia & tentationes, & per justitiam reddi virilem animu sensuum illecebris muliebribusque affectibus succumb hominem propter justitiam acquirere sibi perpetuam la & gloriam, & ab omnibus laudari & decantari ad poste bonorum exemplum. Simili ratione sit sapientia pro cto, & deducatur per illum versiculum: O regina nova condere Iuppiter urbem: Dicamus itaq;, sapientiam re & novam, & non senescentem, & illam condere urbem, ecclesiam, ad quæ nobis occurrunt tunc dicta Salomoni cantis eam mulierem adolescentiæ nostræ, & ipsam ædi sibi domũ, septem excidisse columnas, & in hunc modũ

Ex his quæ jam dicta sunt, satis patet ordo deductioni hoc observandum est, ut ordinem commutemus commi do figuras, & hinc inde ex una figura transiliendo in a prout ornatus vel necessitas postulabit, unam regulam e trahendo, sic tamen ut primum simplicia tractentur, ant ad composita deveniatur: deinde vero permixtim: mo tota re simul disseratur, modo de singulis partibus, multi ne locorum essentialium & accidentalium, probationun probationum, demonstrationum, solutionum & ejusn quæ supra dicta sunt, adducendo substantialia prædica principalia, esse, essentiæ, actus, formæ, potentiæ, & cæ quæ in figura A. & T. includuntur.

Apud oratores deductio orationis in confirmatione confutationem distributa est, in quibus tota vincendi spe tioque persuadendi consistit.

Confirmatio, est propositæ narrationis approbatio, se dum distributorum membrorum expositionem, secun modum argumentandi ex locis & mediis superiùs t tum.

Confutatio, ex eisdem sumitur, ex quibus confirmatio, contrariorum eadem est disciplina, & hæc fit sicut docui superiùs, de argumentorum dissolutionibus.

Sciendum insuper, quoniam in omni materia, vel eth vel politica, vel theologica, tria occurrunt causarum gen

Demonstratiuum, quod tribuitur in alicujus laudem vituperationem.

Deliberatiuum, ad suadendum & dissuadendum.

Iudiciale, quod positum in controversia, habet accusa nem aut petitionem cum defensione.

Præt

Præterea hæc genera sæpè mixtim agenda occurrunt, sæpè
.. & si non cum multis fiat consultatio, vel apud tribunal,
.. ab una persona omnia hæc genera veniunt agenda, ut
..dicatione verbi divini, concionator ipse fit actor, po-
..tanquam reus, conscientia judex, aut unus ipse sup-
..omnium suffragiorum vota.

Conclusio est ultima pars totius orationis, & sermonis ter-
.., auditoris memoriam reficiens, & animum ejus com-
..ns, & potest fieri tribus modis.

V.. potissimo aliquo argumento, in quo totum robur ser-
.. consistat, atque ita concludatur sermo.

V.. fiat per enumerationem, ordine colligendo & compo-
.., quibus de rebus verba fecerimus: & hæc debet esse
..,ut rememoretur, non reintegretur, nec ab exordio vel
..ne, sed secundum divisionem, ejus sumatur initium.

V.. amplificatione utendum est, movendo animos repen-
.. sedando commotos, quod fit per loca communia supe-
..rtata: præterea secundum diversos modos differendi
..os fines inserendo, utpura in theologicis, ad finem æ-
..atis & omnipotentiæ: in jure, quod æquum, bonum &
.. in oratoria, quod deceat, delectet: in mathematicis,
.. maximè perspectibile est: in sermonibus devotionali-
.. ad suspiria, lachrymas, vel voluptatem, aut charitatem
..ngelorum, Sanctorum, & Ecclesiæ, aut amorem proxi-
..t parentum, fratrum, conjugum, liberorū, familiarium,
..orum, officiorum divinorum: aut honestatem, ut vir-
.., maximè earum, quæ ad communitionem hominum,
..ralitatem, ac mandatorum alienationem, & conscien-
..a serenationem valent: aut ad decorem, transferendo
..ilia ad intelligibilia, & divina ad mentem, & vitam an-
..m, & similia, cohortando auditores ad ea retinenda, &
.. à quibus hæc violata sunt incitando odiū, & invidiam,
..m commovendo miserationem. Hæc omnia multipli-
..,probando, amplificando, per omnes artis partes, secū-
.. uplicem & multiplicem figuram, atq; ita concludendo
..nem, quemadmodum nunc per exempla ostendetur.

R.. iquum igitur nunc est, ut exemplis quibusdam osten-
.., ipsius dispositionis ac applicationis modum, secun-
.. præcepta ea, quæ in præcedentibus tradita sunt. Primum
.. exemplum sit, quale Andreas Canterius tradidit secun-
.. planam ac simplicem deductionem. Sit itaque Jejunium
.. objecto, atque hoc deducamus primò per figuram A.

De le-

De Iejunio habiturus sermonem, ab hoc evangelico exordiar: Venient dies cum auferetur sponsus à filiis nu & tunc jejunabunt. Quo verbo intelligimus palam, Ap lis, qui tunc præsentes demonstrabantur, & per eos, toti siæ Christianæ, constitutum imperatumq; esse à domi stro Iesu Christo ipsum jejunium: sic n. & alio loco leg Quod vobis dico omnib. dico: vigilate. Quis igitur hoc gelico atq; dominico præcepto monitus, non studeat je re, ut ad æternam, quæ jejunantibus promittitur, saturi perveniat? dicente Domino: Beati qui nunc esuritis, & c. cum perspexerit eam virtutum copiam; quæ in jejunio ta est, & quæ in jejunio perficiuntur, & quàm recte ordin ac conditionatum est. Est n. jejunium abstinentia cibi tus, quæ quidem abstinentia ea abstrahit, quæ carnis su conservet ea quæ spiritus sunt, & facit observatorem su ipso sublimiorem, ac ex corporali reddat spiritualem. Id quit Apostolus: Debitores sumus non carni, non ut secu carnem vivamus, sed spiritui: si ergo spiritu vivimus, spi ambulemus: qui enim secundum carnem vixerit, morie

Hinc est quod jejunium unit hominem cum Deo: n Deus spiritus est, & qui adhæret Deo unus spiritus efficit Deo: jejunium autem quo quispiam Deo unitur, unum e porter, non divisum, sed omnib. ex suis partibus composi cujus integritatem nulla divisio quassaverit, ut scilicet corpus jejunat ab escis, ita anima à peccatis: sic totus h ab omnibus concupiscentiis suis inordinatis jejunet: ca à superfluo cultu jejunet, oculus ab inani visu, & aures à vorum verborum auditu, à voluptuosis olfactibus nare lingua non ab escis solum & saporum delectamentis, sed omni sermone inani & verbo otioso jejunet. Excedat à c omne impium fomentum, invidia, & avaritia, & omnis libido, hoc enim cordis est jejunium: non tangat manus ta, non proficiscantur pedes in scandalum, sic enim & ma & pedes jejunabunt; hæc enim omnia collectione & int tate sua jejunii constituunt unitatem atque perfectionem

Quæ itaque ad ieiunii requiruntur perfectionem, si u eorundem fecerit, non dicitur recte esse ieiunatum, quod cis verbis Esaias significat inquiens: Non est hoc ieiuniũ torquere quasi in circulo caput, sed solve colligationes in tatis, restitue iniusta, misericordiam fac in pauperes, &c. enim quod perfectum est, hoc Deo gratum est, quoniam perfectus: unde illud Matthæi secundo: Perfecti estote, &

Leu

..iici 19. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, & alibi: o offeretis mihi morbidum, nec mutilatum, &c.

...nnibus itaque amplectendum est ieiunium, tanquam cœ..ste ac spirituale bonum. Sed non dicitur ieiunium bo..., nisi benè fiat. Quid enim bonitas nisi communicatio: ...itaque ieiunat, qui escas quas sibimet abstrahit, pauperi...rgitur, non qui velut exactor, tunc quando ieiunat, pau...afligit, debitoribus suis tunc maximè est infestus, quod ...Esaiam legimus: die ieiunii apparet voluntas in mole...is debitorib. vestris, tum adiicit: est hoc ieiunium, quod ..., frange esurienti panem tuum, vagos & inopes recipe in ...um tuam, &c. Quæ bonitas nisi ieiunio accesserit, non e...unium bonum, si autem ieiunium non sit bonum, non ...eo gratum, qui nihil præcipit nec acceptum habet, nisi ...m, quoniam ab eo omne bonum manat, & eo genere ...as sibi refundi iubet.

...gnum est ieiunium abstinere ab iniquitatibus, quia ma...st iniquitatum multitudo, magna etiam adversus homi...ipsarum pugna atque militia: ut eo maior sit in ieiunio ...constrepentibus undiq; tot hostibus, his quidem palam, ...er insidias, ut apud Prophetam legimus: Domine quid ...plicati sunt inimici mei. & alibi: Circumdederunt me ...apes: & ex hoc ieiunium illud maius est, quoniam ad a...m pertinet: aliud vero ad corpus, & ad escas, anima au...lus est quam corpus, & peccatum plus quam esca, imo ...o pretiosior est anima corpore.

... ieiunio etiam oportet esse perseverantia, iuxta sacrum ...proverbium: Qui perseverârit usque in finem, hic salvus ...& qui legitime certaverit, hic coronabitur. Hinc Moyses ...turus præcepta, quadraginta dierum ieiunium conti...it, non manducans panem, neque vinum bibens. Multa ...fferre perseverantiæ ieiunii exempla possem, quæ missa .... Hæc igitur perseverantia si desit à ieiunio, ut in aliis ...tibus, laudem evacuat, minuitque meritum, & perdit ...ium.

...cit autem ieiunium possessorem suum potentem, ad do...ndum imperandumque suis concupiscentiis illicitis: sic ...contrariò dimissio ieiunii impotentem hominem facit, ...Salvator ait: Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi ...io & oratione, & Apostolus præcipit: Abstinete à vino, ...o est luxuria. & Ieremias: Venter mero æstuans, spumat ...bidinem. Hoc in Loth ostensum est, qui propter ebrieta-

tem commiſit inceſtum, hoc in Holoferne, qui exarſi
morem Iudith, caputque & vitam amiſit.

Tribuit jejunium ſapientiam, & divinam & humana
certè diſponit ad illam: unde illud Proverbium: Pingui
ter: macer intellectus: Hoc patet primò de Moyſe, qu
nando divinam ſcientiam & artes complexus eſt: Jeju
Helias curru igneo evectus eſt: Item Daniel & cæteri tr
eri jejunantes ſcientiam adepti ſunt: & Apoſtoli jejunan
ceperunt Spiritum ſanctum: Joannes jejunando in
Pathmos, revelationes accepit ſecretiſſimas.

Jejunium oportebit eſſe voluntarium: ipſa enim cibi
nentia, niſi animæ electione fiat, nullam in ſe habet virt
hinc legitur, Dominum Ieſum Spiritu ſancto intraſſe
tum.

Jejunium virtuoſum eſt, ſi ab homine virili fortite
neatur: hinc ad Hebræos 11. legimus, quomodo ſancti
vernis terræ, nuditatem, miſeriam, & jejunium viriliter
nuerunt.

In veritate autem jejunare oportet, non in ſimulatio
de Dominus in Evangelio: Nolite fieri, cum jejunatis
hypocritæ triſtes, &c. & ergo jejunii præmium non habe
& cætera, unde: væ vobis Scribis & Phariſæis.

Gloriam nullam præſtat jejunium, niſi honeſtæ rei
ſuſcipiatur, ut ſi pro criminum ignominia: non enim e
ſuperſtitione jejunandum, nec pro inani gloria, unde ill
autem, cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam l

Per figuram T. deinceps hoc modo jejunium de
tur.

Jejunium differt inter ſe, nam aliud ſpirituale, aliud co
rale: quæ utraque in unitate & perfectione jejunii requ
tur, ut unum alterius utatur ſuffragio, nam corporale ſin
rituali vacuum eſt, ſpirituale ſine corporali ſæpe diffi
obſervatur. Facit etiam jejunium homines differre à be
quæ ſuo appetitu ducuntur, ut neque in cibo, neque in po
bi temperamentum ponant, neque ab alia ulla voluptate
delectabilia præſentia objecta habent. Neque poteſt h
rectè homo dici: ſi tunc ſolum jejunet, cùm iſtis caret, &
potiùs in ipſa abundantia modum ſibi ponat: ut de Dav
pulento rege, legimus, qui inter epulas regias ſibi poſita
nerem, tanquam panem manducabat, & poculum cum
miſcebat.

Sicut homo per jejunium diſcernitur à beſtiis, ita cor

Angelis, & aliquid majus in se habens quam Angeli:
iam cibi potusque abstinentia Angelis per naturam in-
uod nullo corpore induti, nullo fomento corporali u-
r,homo autem qui in corruptibili corpore spiritalem vi-
neditationemque suscipit,potest Angelis vel similis esse,
ajor, Angelicam in eo imitatus puritatem, actione vir-
.

ut Angelis bonis jejunium concordare facit jejunan-
ita malos dæmones expugnat & fugat, quos crapula li-
que improbi janitores in atrium mortale hominis admi-
t. Vnde Salvator ait: Hoc genus dæmoniorum non eiici-
si in jejunio, & oratione. Sic de Iuda legimus, quod post
ellam intravit in eum Satanas, videlicet quasi crapulæ
x.

unio autem multiplex constituere possumus princi-
: nam in lege justitiæ, ante peccatum, institutum est, ut
rohibitione lex, observantiâ meritum: præcipit enim
inus, ne de ligno scientiæ boni & mali comederent. In-
um est post peccatum in pœnam dicente Domino: in
e vultus tui, vescêris pane tuo, quo sæpè fraudaberis,
imiliter quadragesimale jejunium invenimus in Moy-
Helia, in Esdra, in Iudaica observantia, item in Chri-
Apostolis, in Pontificibus, in sanctis Patribus institu-

junium est medium, conjungens in homine ea, quæ in-
frequenti pugna certant, animam scilicet & corpus, ut
t Apostolus: Caro concupiscit adversus spiritum, &c.
nisi jejunio compescatur, sub spiritus imperio diffici-
ntinebitur: quod Sapiens in Parabolis innuit, dicens:
delicatè nutrit servum suum, inveniet eum contuma-

is jejunii est, ut corporis affectus supprimi possint, ut a-
s non impeditus delectatione crapulæ, liberior sit ad
officium exercendum.

niliter hic aliqua invenienda de ultimo triangulo.

r figuram autem Q. deducimus jejunium, quærendo de
r diversas quæstiones & diversimodè: utrum jejunium
num, utrum bonum sit jejunare, quid est jejunium, quid
jejunio, & in quibus est, quid operatur jejunium in ho-
,quis tenetur jejunare, quis non, de quo est jejunandum,
institutum jejunium, quare debet esse jejunium, q an-
lebet esse, quando jejunandum, ubi jejunandum, ubi suis

institutum ieiunium, à quo fuit institutum, quomod
nandum, cui ieiunandum, quotuplex est ieiunium, q
est ieiunandum: & sic de similibus, accipiendo solu
quæstionum eiusmodi secundum regulas suas miscer
guram A & T, ut supra docuimus.

Alterum nunc exemplum esto, quod ponit ipse Ra
dus in sua Rhetorica.

Socrates ille Philosophorum princeps facilè, & pat
nium, adolescentem quendam ingenua & liberal form
ditum intuens, cum is quidem tacitus diutulè astaret
inquit, loquere age ut te videam ô adolescens: scilicet
animo & oratione magis, quam specie exteriori iudica
ratus. Atque equidem nunc quoque haud aliter censeo
lentiam tuam doctor egregie, seu potius omnes vos qu
stis, unus enim pro omnibus locutus est: velle animi ing
lique mei ex oratione periculum facere. Et equidem t
nunc uereor, ut expectationi vestræ parum satisfacia
men quia non possum hoc onus dicendi honestè avers
cum enim ultro dicendi campum, ut Gorgiano more
cunque de re velletis, dicturum spoponderim, nec mih
pedem retro licet referre, quippe galeatum sero duelli
tet. Esto igitur, quod mihi excellentia tua proposuit, d
nis huius thema, ex media philosophorum ac dialectic
schola depromptum: Accidentia conferunt magnam pa
in eo, quod quid est. Et quoniam non brevitate diale
quin oratorio syrmate propositionem hanc tractare co
dimus: primum omnium dispiciamus, sintne accident
quid sint: deinde quid sibi velit hoc, quod quid est: ac p
mo, quomodo magnam partem accidentia in eo quod
est, conferant. Esse accidentia, quodammodo, sed non s
ter tradunt Philosophi, id quod accidentis pervulgata
declarat: quippe accidens est, quod potest adesse vel
præter subiecti corruptionem. Nimirum igitur, esse acc
tium à subiecto dependet, ita sane, ut absque subiecto
no quidem non sint: cuius ratio est, quia sunt in alio, &
quidem ut pars. Impossibile est tamen ipsa esse absque e
quo sunt: commensurantur igitur subiecto, & subiec
meiositate numerantur. Sic nempe hæc albedo & hæc
gularitas sunt, quatenus hoc aut hoc, cui insunt, subie
permanet: simulque cum eo, ut ita dixerim, adolescunt
nescunt, & intereunt, & locum mutant, & circumscribu
& peregrinantur, & sedent, & complicantur. Atque ad
qu

ue modum sæpenumero invicem cedunt: scilicet calore frigus admittitur: & calamitosam paternitatem orbitas it: & dulce olim conjugium, tristi viduitate mutatur. vero ex his quæ de accidente dicta sunt, id quod quid est, aut cujusmodi sit, patere arbitror: non semel enim sub- mentionem fecimus, cui, quantum, &, ut ita loquar, en- s ratio propriè convenit, ut quod suę entitatis robore ac- tia sustinet & fulcit, atque sustentat: quippe à substando dubium substantiæ nomen deductum est: & prima qui- substantia, quæ principaliter & maximè substare dicitur. itaque quod substat, ex his quæ ei accidunt, persæpè co- citur: siquidem intelligentia intelligibilis est, accidentia ensibilia, quæ sensibus interioribus exterioribusque per- ntur. Vt autem sensus nostri sunt intellectus: sic ea quo- quæ sensibus percipiuntur, ministerio quodam ad ejus itionem, quod intelligibile est, quasi manu ducunt. E- erò ut multiplex est accidentium varietas, sic multiplex ; ad cognitionem ejus, quod quid est, insinuatio. Hanc n accidentium varietatem novem philosophi distinxêre ibus, quæ principia seu prædicamenta appellant: mirum- llud est in tanta ipsorum varietate, summam ad hoc esse ordiam, & asperrimas rursum inimicitias: nam ut verbi a dicamus, calor & frigus conveniunt quidem maximè, sub eodem sunt genere qualitatis: & maximè quoq; dis- ant, nam mutuo se expellunt, neque invicem se compa- tur, capitaliusque omnino est inter accidentia principalia xtrema dissidium: nam media quanquam utrumque non cipant, tamen atrociter invicem confligunt. Omnino ve- in prælhando, quod efficacius est, alterum vincit atque ignat, inque ejus locum succedit: at ubi æquo Marte pu- ur, longius est certamen: Sic sanè in iis, quæ ex contrariis posita sunt, assidua est belligeratio, & lis illa Platonica, ec mistum solvatur, & compositio ea labefactetur. Sunt m hæc quæ diximus hactenus vulgo quoq; philosophan- i notoria, & quæ scholarum omnium (si quidem sentiant) etes & tabulata percallent. At (si quidem libet altius au- , & dignitatibus vestris accommodatius) alia ratione hanc m propositionem pertractemus. Accidentia nunc itaque t appellare, omnia quæ extra Deum sunt, & quæ Deus non : solum autem Deum id quod quid est. Atque ne id novè affectatè nimium dicere videamur, Dei ad Moysen loquē- num afferatur verbum: Interrogavit Moyses Dominum,

quinam esset, & quod haberet nomen. Ille autem, ego, ii
sum qui sum: sic loquere filiis Israël, qui est, misit me, pro
ea quod quid est, bonum hoc esse necesse est. solus autem
bonus, solus igitur Deus est, qui ergo non sunt Deus, ha
eptè hac consideratione accidentia dicémus. Sed bonita
ata est illius increatæ bonitatis velut umbra quædam. N
illa immensa est atque æterna : hæc autem finibus certi
cumscripta, & temporis angustiis inclusa. Potest illa d
quidem bonitas absque mundana subsistere, mundana a
absque divina nequaquam. Atque hæc testatur Simonid
noster, cùm ait: Aperiente te manum tuam, omnia imple
tur bonitate. Iam verò cognitio & industria, quæ omnib
dem rebus aliqua quodammodo inest, his siquidem clari
lis autem obscurius: Similiterque ardor & studium sui, a
rum similium, etsi convenientium omnia hæc sunt ex c
tione amoreque divino expressa, sed adeò sanè longè, i
spectu lucis illius, quæ solem vincit, & amoris flagrantis i
bræ cimeriæ, & gelu glaciale, possunt appellari. Quid d
de virtute, quęcunque ea rebus inest, nisi divina sit virtut
cita, nonne omnis fragilis est & caduca? Fallaces verò re
conditiones, & instabiles (ut ita loquar) status, quis no
det, nisi qui sciens ac volens, quocunque se vertat, corpo
culos claudit? O vanas hominum spes, ô desideria cæca
inter tantam tamque insignem rerum omnium fragilita
gloriæ student, qui in his, quæ dixi, accidentibus firmam
aliquid collocant, & non potius in eo qui est. Adstruit ill
des marmore Pario, & summo auro lacunaria obducit: e
vat alius montes, & abdita inde eruit metalla: alius agris
hortis colendis studet: & frequentius lius cogit arme
multò verò magis plerique hominibus sub potestatem s
redigendis incumbunt, & nec suo, nec alieno, dum id ef
ant, sanguini parcunt. quod si quis est animo paulò erecti
sidera contemplatur, aut intelligentias quas appellant, in
stigat. Sed non est studiorum fructus, si quis in eo subsi
quin maius fuerit operę precium, in eius, qui est, cognitio
pergere, ex accidentium horum contemplatione: mag
quippe partem conferunt in eo quod quid est, hoc est, ad
quod est cognitionem. Insensibilia enim Dei (ut ait Paulu
Romanos) à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intell
conspiciuntur: scilicet domorum atque turrium præsidia,
bus civitates privatim publiceque firmantur, Deum rerun
mnium ostendunt præsidem esse, monstrantque tutor
qui

ue si quid in his præsidii est, quæ manus fabrefecit hu-
, quantò magis in eo qui ipsas hominum fabricatus est
ais. Rectè igitur Propheta ille Psalmographus: Nisi, in-
ui Dominus ædificaverit domum, in vanum laborave-
&c. Quòd si ab iis, quæ artificio constant. ad naturam
s libet accedere, per omnes gradus offendemus, aliqua
n quæ nos in eius, qui est, cognitionem adducant, scili-
t ut ve bi gratia aliqua attingamus) inexhaustæ fontium
rigines indeficientem nos credere monent Dei bonita-
quæ assidua largitione nihil minuitur, aut evacuatur:
ontes perpetua aquarum emanatione non deficiunt un-
, neque siccantur. Terræ verò ipsius Latitudo, seu am-
ma dixerim cœli capacitas, immensam Dei imaginem
tur. Iam verò perpetua hæc elementorum inventa, mi-
senescentem Dei indicāt æternitatem. Quid innumeræ
rum & plantarum vires, vimne Dei omnipotentem ap-
ant? Mirum herclè si Medici ex harum contemplatione,
sitione divinæ admirationis non rapiuntur. Alia verò
ò luculentius, cum qui est nobis ostendunt, nempe, for-
, apes, feles, canes, milleque huius generis, industria si-
genita, creatoris sapientiam, quanquam muta, prædica-
dentur. Hinc Salomon: Nunquid non sapientia clami-
ti summis excelsisque verticibus? Rursus alia quoque af-
bus, divini animi quasdam exhibent notas, pugnant
pro catulis, & coniugia sua particularia defendunt.
tes autem divinas nullum animal tam clarè exprimit,
n homo: in eo enim iustitia, misericordia, prudentia: ita
em, vt si semet homo sedulò contempletur, possit bo-
, magnamque partem cognitionis eius qui est, ex sui i-
consideratione venari. Nec mirum: est enim ad ima-
m & similitudinem Dei factus, sive enim inferiora se, sive
etipsum homo miretur, abundè inveniet, quibus in eius,
est, cognitionem aliquam adducatur. Quod si suspi-
, & in ea quæ supra se sunt, oculorum, mentisque aciem
gat, papæ quantò insignius eum qui est cognoscet: Cœli
n enarrant gloriam Dei. Et certè veritatis divinæ haud
am alibi tam clara sunt, quàm in cœlo documenta: u-
bi ellæ etiam quæ errones appellantur, minimè errant, sed
certissima oriuntur & occidunt. Igitur, is qui mihi sæpè
ndus ad partes, David Propheta ait: Sol cognovit occa-
suum. Denique si daretur nobis Angelos penitus cogno-
e, ubi omni perspicacitate Dei gloriam intueremur, sunt

enim ceu ſpecula certiſſima, nulli obnoxia corruptioni,
divinitatis aſſidua ſui contemplatione nitidiſſimè expol
Sed jam quidem diutius ac propoſitum fuit, in acciden
ſerie immoratus ſum, & multo tamen minus quam res
poſtulat: nullus enim dicendi finis eſſet, ſi quis velit, quæ i
bus ſunt, divinitatis imagines ſingulas proſequi. Et om
auctore Dionyſio, de rebus ſacris perfectiſſimè loquendi
Ergo poſtquam accidentia magnam partem conferre i
quod quid eſt, monſtravimus, idemque & mathematic
theologicè fieri admonuimus, nunc quæ in eandem ſen
tiam ex medicis atque juriſconſultis dici poſſent, conſult
mittimus, tum quod ex his quæ dicta ſunt, plæraque ho
trahuntur, tum ne ad clepſydram, quod ajunt, declaman
novum ab integro ſermonem ordiamur.

Vno autem longiori exemplo hanc artem planiorem
ciemus.

Sit itaq; hoc pro themate: Spiritus Domini replevit orl
terrarum. Pro deductione hujus aliorumq; ſimilium, ſequ
proceſſus advertatur, incipiendo per regulam entitatis
quæſtionem Vtrum, oſtendendo primò ſpiritum ipſum e
hoc modo, ut ſequitur, exordiendo:

Summus & omnium opifex Deus, æternitatis Domi
fons & origo juſtitiæ, qui omnia fecit & creavit, non in te
pore, neq; ex tempore, ſed ex opere ſuo, ſimul etiam temp
dedit initium: quod quidem opus extra ſuam naturam & ſ
ſtantiam non eſt, quoniam non eſt mundus Deus, neq; aliq
Dei. Deus enim ante mundi hujus opificiū credi aut intel
non poteſt, aut otioſus fuiſſe, aut ſolus, quaſi per hoc æter
tatis tēpus, à tot æternis ſæculis ab ipſa æternitate, comm
tatus ſit, quid ſe facere oporteret. Eſt ergo in Deo actio qua
intrinſeca, naturæ & ſubſtantię conſors, quam rectè Spirit
Domini nominamus. Neq; enim ſine ſpiritu Deum eſſe
poteſt, ſi Deus ipſe eſt, & ſi aliqua ſuarum dignitatum in i
verè eſſe, dici poſſit: eſſe enim divinum cùm ſit natura bonu
& ipſamet bonitas, incōmunicabilis eſſe non poteſt: eſt en
bonitas, ratione cujus, bonum eſt bonum, & bonum agit b
num, quod niſi in communicatione eſſe non poteſt: itaq; qu
modo ab æterno Deum bonum eſſe dicemus, qui nullum b
num agat, nullum ſpiret bonum ſpiritum, ſicut ipſe eſt bon
nam & Deus ſpiritus eſt, & ex ſeipſo ſpiritum ſpirat, non ſe
ratum, quia ex ſua ſubſtantia eſt, quæ indiviſibilis eſt, ſed
conjunctum, atq; ejuſdem ſecum immenſitatis & æternita

Na

si infinitus est Deus, infinitum aliquod esse producit: hoc non est mundus, qui certos suos habet terminos, certa titudine ac longitudine descriptos: similiter non terra, gnis, non aliquid horum, quæ conspicimus, siderum, hæc omnia finita sunt: sed Deus ipse, æquè infinitum, æquè nsum, incomprehensibilemq; spiritum ex se spirat, spi- ie veniente ex illa immensitate, & tamen ab illa immen- non egrediente: quoniam & ille immensitatis capax. Et- um æternus sit Deus, & otiosus vel solus esse non possit, as facit æqualem sibi ac coæternum producere, immen- psa, æternitasque concedunt, ab æterno autem mundus uit: spiritum ergò habet Deus, qui ut est immensitate co- lis, ita duratione coæternus.

d posset quis opponere istis, si Deus est immensus & infi- : ergò nihil producit à se ab æterno realiter distinctum, æterno solus Deus. Item cùm nullum æternum sit prin- um, spiritus verò principatus: igitur non æternus. Pro- hoc: nam quidquid aliud producit, priùs est eo quod icitur: sive fiat necessitate aut voluntate, vel natura, sive sit extra naturam, etiamsi productum sit idem cum pro- ate in substantia, ut rivus cum fonte, tamen ille natura est: similiter in productione voluntatis, electio præcedit n: ergò coæternus Deo spiritus esse non potest.

d hujusmodi oppositionem dissolvit ipsa differentia seu sitas actionum Dei, aliarumque rerum agentium: nam es operationes divinæ, secundùm modum operationum arum, simul sunt cum ipso esse divino: quidquid enim iam formam agit, & quod ipsum pura forma est, neque est & agit, neque priùs agit hoc quàm illud, cùm simul o- suum esse complectitur propter immensitatem, omnem ionem suam propter æternitatem, omnem etiam actum propter omnipotentiam: spiritus aliquis divinus est, & a spiratione ac substantia coëssentialis, ipse idemque & u- um Deo, ut non possit ab eo sejungi, preterquam per eum cum qui relationis est: sic enim à Deo differt ipse Deus. bile itaque est cum Deo spiritum esse, qui sit sua sapientia, ertè suæ sapientiæ amor, idem ipse Deus, virtus Dei ma- ex potentia, veritas ex sapientia, gloria ex bonitate, ut sic- ipso Deo sit simplicitas extra omnem summam commix- m, & unitas omni multiplicitate repugnans, similitudo imilium diversitate, æqualitas sine æqualium disjunctio- ic etiam in ipso Deo summa distinctio est, nam otiosum

Deum ac nihil agentem (velut Epicurus dicebat) esse no
test: agit ergo aliquid & actus quidem alius ab agente, q
quam non aliquid aliud secundum substantiam. sic & co
Deus & cogitatio non est cogitans. & diligit Deus, & dil
non est diligens, ergo spiritus Dei à Deo est, alius quiden
sonaliter ab eo distinctus, spirãdo aliud secundum perso
spirando idem secundum essentiam. Referunt enim ad i
spirans & spiratum, & id oppositionis genus, quod secun
relationem est, solum in Deo considerare licet, omni ali
positione semota.

Ostensum est per regulam Vtrum, & figuram A, spiriti
psum esse. Idem modo ostendere possumus, per eandem r
lam & figuram S. hoc modo:

Denique divinum spiritum esse, tota mundi series ab
suo ducta principio apertissimè monstrat: nam cùm Deu
est æternus, & ipse aut solus, aut otiosus esse non potest,
tum verò nullum est æternum, est ergo spiritus aliquid D
ipsi Deo coæternus: non enim potest bonitas Dei esse b
nisi spiret: neque immensa, si non ex maximo & infinito
bono, immensa atque infinita actio procedat, coæterna &
æqualis suo principio. Quid enim Deum posse dicimus
nihil agat? quid cognoscere, qui nihil cogitet? quid velle
nihil amet, hoc autem totum spiritus est, sive diligere,
cognoscere, sive agere.

Angelus etiam à Deo creatus, cæteris creaturis superio
spiritalis naturæ, ostendit Deum spiritum esse, & spiritum
rare: nihil enim est creatum, cujus non sit in creatore idea.
gelus spiritus est. igitur in Deo exemplar suum habet, ut c
num spiritum esse oporteat: quid enim in Angelo spiritalis
nitas, nisi ex Deo bonitas in ipso spirata? quid spiritalis n
nitudo in Angelo, nisi magnificus spiritus magnifice spi
à Deo? quidque in Angelo duratio, si non in Deo sit ætern
perpetua spiratio?

Cœlum ipsum spiritu movetur, sive ille Angelicus sit,
ipsi cœlo intellectus insitus, quem nonnulli cœli animam
cant, semper hic à Deo est, & divinum spiritum ostendit: n
quo pacto tanta cœli magnitudo perpetuis legibus consi
posset, si non maximus ille Deus etiam huic machinæ pr
deret, hoc vero ita per medium spiritum fieri oportet, actu
nim omnis est in fluxu, sive manenti, sive egredienti.

Videmus etiam hominem spiritu vivere, & diversos in
mine spiritus esse, alium alio majorem, atq; unum alteri p
e

quare ad verum supremum spiritum, qui divinus est, per- e oportet, ut in omnibus magnis ad aliquod maximum sit infinitum, & in omnibus durabilibus ad aliquod æ- im. In ipsis ergo spiritibus etiam quos subordinatos in ine videmus, ad unum summum & immensum spiritum, fluxus omnium derivatur, pervenire oportet.

c etiam in aliis viventibus considerare licet, sive perfecta mperfecta sint, imaginativa aut sensitiva: nam sine spiri- que vivunt, neque moventur.

getabilia etiam ipsa quod extenduntur & crescunt, & odo vivunt, spiritu quodam hoc aguntur, per humores endente.

ementa etiam ipsa, quamvis inter se separata sunt, & a- erra sit, aliud aqua, &c. sic tamen ipsis spiritus immistus t sine illo esse non possint.

quitur itaque, Deum habere spiritum sibi intimum, quo veat sine mutatione, operetur sine passione: quo me- re etiam fieri id intrinsecum spiritus habet in Deo, quo a- aciat, regat spiritus omne opus suum, & quidquid in uni- suo opere administrat. Manifestum est ergo spiritum es- vinum, ubi tot alii spiritus spirituumq; operationes com- ntur.

is nunc ostensum est, spiritum ipsum esse: sed quid sit hic us, modò videndum est. Priusquam ad ejus definitionem mus, divisione uti oportebit, quoniam diversimodè hoc en spiritus in Sacris literis positum reperitur.

st itaque ex spiritibus creatis, spiritus Angelicus corpori conjunctus, qui quoniam non materialis, non corporeus suum esse nullo vocabulo aptius explicari potest, quàm l dicatur spiritus: hinc apud Prophetam legimus: Qui fa- ngelos suos spiritus. & inter hos spiritus multæ varieta- int, tum ordinis & officiorum, tum morum & qualita- , quæ hoc loco prætereunda sunt.

st alius spiritus humanus, & ille est corpori conjunctus, tamen corporeus: immortalis, incorruptibilis, materia- oniam forma est homini, cui corpus materia est: & hunc tum, animum appellamus, qui est principium vitæ, sen- notus, intellectus, in homine imaginē diuinam maxima itudine præ se ferens, non ductus de potentia materiæ, ut ræ formæ, sed in ipsa incorruptibilis, inextinguibilis, se- bilis tamen, & aliquando etiam corpus suum quod de- t reassumpturus. Et de hoc spiritu inquit Apostolus, Si

spiritu

ſpiritu vivimus, ſpiritu & ambulemus, & alibi: Caro con
ſcit adverſus ſpiritum. & Jacobus: Corpus ſine ſpiritu m
um eſt. & Geneſ. legitur: Fecit Deus hominem de limo t
& inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ.

Eſt preterea ſpiritus animalis, qui omni animali poſt h
nem ineſt, etiam ipſi homini, & in hoc ſpiritu conſerv
virtutes corporis, itaque à ſuis fontibus per totum corpu
nant, ſive ſint animales, qui ſenſum & motum miniſtrant
bus à cerebro dicitur eſſe principium: ſive vitales ſint, q
à corde prima ſedes: ſive naturales, à quibus nutritio, dig
& generatio derivantur, inter quem ſpiritum & animam
interſit, per Auguſtinum de ſpiritu & anima pluribus d
tatur.

Eſt præterea ſpiritus ille, quem ore & naribus trah
quamvis eo carere non poſſumus, refocillatur enim cor
que tamen eſt ſpiritus naturalis, quamdiu converſus n
per nutritionem. De hoc ſpiritu legimus apud Job: Spi
meus attenuabitur. & Sapientiæ ſic: Cave tibi ab homine
ſpiritus eſt in naribus ejus.

Eſt præterea alius ſpiritus elementalis, ut eſt aër, ma
ſi moveatur, ut apud Prophetam: flabit ſpiritus ejus, & f
aquæ.

Omnes quidem hi ſpiritus divini ſunt, ſed ille maxim
ritus Domini eſt qui eſt divinus & ipſe Deus, de hoc nunc
mo eſt, cujus deſcriptio niſi relativè dari non poteſt: ſpirit
nim refertur ad ſpirãtem, & ejus quidem duplex eſt reſpe
unus principalis & ille intrinſecus in ſpirantem: alius acci
talis & ſecundarius, qui progreditur in exteriùs. Spiritus ig
Domini duplex eſt, alius intrinſecus, alius extrinſecus. In
ſecus eſt ille, qui ipſi divinæ ſubſtantiæ & naturę conſors: i
ipſe Deus, divina intuitivaque in Deo ſpiratur, & quonia
le ſpiritus eſt Deus, & ſpiritus Dei dicitur: ſpiratur enim à D
& tamen à Deo non egreditur neque exit, ſed in ipſo man

Extrinſecus verò Spiritus Dei eſt, non diverſus quid
priori per eſſentiam, ſed ſolùm ſecundùm rationem, & de
ſpiritu præſens ſermo eſt, quando dicitur, ſpiritus Domin
plevit orbem terrarum. & alibi de eodem dicitur: verbo
mini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis ornatus
rum. agit enim Deus per eſſentiam ſuam, & agere ſuum e
um eſſe & poſſe, quod in nulla alia re inveniri poteſt: neq
nim quum loquitur Deus, ita loquitur, quòd ſuum loqui
etiam Deus ſit, quamvis hoc ipſum quod ſermone efficitu
tri

in cis operationibus non ſit Deus , ergò ille idem ſpiri-tus :trinſecus divinus eſt, qui eſt intrinſecus, ſed diverſo re-ſpectu.

It itaque ſpiritus Dei intrinſecus, ignis amorque ex mente erpóque divino procedens in ipſam mentem divinam, cùm :: piritus Domini, & Spiritus S. nihil enim eſt in Deo quod ordem Deus ſit: nullum in eo accidens niſi prædicationis, a autem inhæſionis nullum, quia eſt forma ſimplex & a-u purus.

Sed Spiritus Domini ſecundùm relationem extrinſecam, eſt vina operatio, immediatè ex divina eſſentia, & virtute rocedens, ad producendum aliquid ideatum. neque enim ul-o odo eſt medium inter Deum & Spiritum ſuum eſſentia-em neque inter Spiritum Dei & proprias operationes divinas e ium intercidit, quoniam in Deo eſt virtus diſpoſitiva o-perativa & omnia illa quę ad perfectionem operationis requi-ur ur. Nam cùm actio fit à majori ad paſſionem ſibi propor-tionatam, & Deus ipſe omnibus rebus major eſt, & omnis res minor Deo, non poteſt aliqua res eſſe reſiſtens operationi di-vinæ, aut non capax operationis ejus, ergò neque aliena diſpo-ſitione vel adminiſtratione utitur in actibus ſuis.

De hoc itaque ſpiritu, eò quòd modò ſpirato, miſſo, replen-te operante, diverſis in locis ſacrarum literarum legimus, ut illi: Spiritus Domini replevit orbem terrarum. & alibi: Spi-ritus Domini ferebatur ſuper aquas. & alibi: ingreſſus Jeſus Spiritu S. in deſertum. & alibi: Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnē. Et de Antichriſto legitur in Apocalypſi: Quo-niam interficiet illum Deus Spiritu oris ſui: quæ omnia loca oſtendunt ſpiritum ita verè deſcribi poſſe, ut deſcriptus eſt in-trinſecè & extrinſecè. Unde illud Joannis de ſpiritu intrinſe-co: Tres ſunt qui dant teſtimonium in cœlo, Pater, verbum & Spiritus S. & hi tres unum ſunt. De ſpiritu extrinſeco ſic: Et tres ſunt qui dant teſtimonium in terra, ſpiritus, aqua & ſan-guis: & hi tres unum ſunt.

Sed ut apertius quid iſte divinus Spiritus ſit intelligamus, qui totus, & planè explicari nec verè definiri poteſt, multipli-ci circuitione naturam ipſius ambiamus.

Eſt itaque Spiritus Dei, prima divinæ bonitatis enarratio, communicata cum eſſentia divina & operatione. Eſt Spiritus Dei magnitudo amplitudinis divinæ, per quam neque ſpiran-do magnificatur Deus, neque ex ſeipſo producendo diminui-tur, quoniam non eſt illa immenſitas diminutionis capax, aut

unitas

unitas multitudinis, aut sublimitas inæqualitatis, cujus in Deo sita est quæ in spiritu ipsa inspiratione ostenditu dem sit spiritus cum Deo atque eidem Deo æqualis, atq; etiam unitatis & æqualitatis nexus, perpetua firmitat conjungens. Est itaq; hic spiritus divinę potestatis exem & actus ipse, quo divina potestas ostenditur, actus vid extrinsecæ operationis. Ergo Spiritus S. sicut actus est d potestatis, itá est immemoratio divinæ sapientiæ, dilect vinæ voluntatis, divinæ virtutis operatio, exemplar veri quies gloriæ, pulchritudo distinctionis, concordantia nis sine oppositione, medium conjunctionis inter princi paternitatis & finem filiationis, summaq; ęqualitas omn jotitate & minoritate remota: & ita fit, cùm sit majorita ad creaturam, minoritas vero creaturæ ad Deum, æqu quædam inveniatur non extra sed intra Deum, & ea est tus sanctus.

Est itaque Spiritus S. portio quædam divinæ substant naturæ, non partita neque divisa à Deo, sed sola relatio stincta, procedens interius, missa & replens exterius, op interius, operans exterius, in omne id quod operatum e hic spiritus replet orbem terrarum, repletione operati conservativa. Satis nunc de spiritu locuti sumus, quamvi huc plura dici possent. Sed residuum nobis est, ut quon hic spiritus repleverit orbem terrarum, videamus. Priusq verò id aggrediamur, quid per orbem terrarum signific ostendemus: Esse namq; orbem terrarum, primùm oste bonitas operantis, qui non solum aliquid facit intrinsec sed & extrinsecum: & quoniam id extrinsecum, ideo ma quidem fecit sed non infinitum: ita etiam durabile, sed nc ternum: ita etiam agens, influens & operativum, ut suæ p statis vim ostenderet: ita cum aliquid fecit ex nihilo, sua pientiæ considerationem, ita dilectionem suam in tantæ confusæ machinæ conservatione, virtutem in agendo, ve tem in existendo, gloriam in quiescendo demonstrans. N enim aliud orbis terrarum hoc loco nobis insinuat, quam quod materiale, confusum, vacuum formis chaos. Nam manifestè videamus esse aliquod commune materiale p bile, in hoc orbe terrarum per diversas species communic facilè ex hoc intelligimus, communem quandam & co sam materiam fuisse principio, quæ postea formarum div tate distincta est: Nam cœlum & cætera omnia quæ sub c sunt, omnia habent aliquod corporale, sensibile, mobile, r

tab

,quibusdam tamen gradibus. Hæc autem omnia secundum materiam, non secundum formam proveniunt. Apparet materiam aliquam his omnibus inesse communem, quæ aliqua bonitate bonificanda, magnitudine magnificanda, distinctione distinguenda, replenda formis, quæ omnia sua apte natura esse nec fieri possunt, sed per spiritum Domini fieri necesse est. nihil enim suapte natura confusum, per se distingui potest: impugnant n. se mutuo distinctio & confusio, ne uni alteri principium esse possit: confusio n. materiam proximè distinctio verò formam seu efficientem. Positaq; est in orbe terrarum, scilicet opere creato & partium eorum distinctio, quæ separet compositum à simplici, materiale à puro formali, commixtum à commixto, similiter omnium illorum inter se unio, videlicet materiæ & formæ, atq; concordantia in contrarietate. Sic etiam ipsa terra ut pura materia, principium habet ad formam ratione aptitudinis, medium est, qua pervenitur ad perfectionem & finem o-: atque per hunc modum adhuc in confuso terrarum orbe æqualitas confusorum, & mixtorum, majoritate & minoritate secundum distinctionem, disposita pro nobilitate formarum, quibus orbis terrarum repletur, per spiritum Domini repletione videlicet operativa & conservativa.

Ille enim spiritus divinus simplex forma est, orbis verò terrarum informis materia: rectè itaq; considerare possumus, in spiritu, divinam bonitatem diffusam: in orbe verò terrarum malitiam indigentem: in spiritu magnitudinem infinitam, in terris corruptibilitatem & mutationem: in spiritu potestatem agendi, in terris possibilitatem patiendi: in spiritu sapientiam rectricem, in terris imperfectionem errantem, in spiritu libertatem, in terris necessitatem: in spiritu virtutem, in terris vitium: in spiritu veritatem immutabilem, in terris figmentum corruptibile. Spiritus in se orbem terrarum & in ipso existens, semper unus atq; idem manet, ac operans in orbe terrarum, ab illo nunquam immutatus, sed illum immutans, faciens illum ex malo bonum, ex parvo magnū, ex mutabili durabilem, ex confuso distinctum Hoc est suum replere, quod rectè dicimus, spiritus Domini replevit orbem terrarum.

Unde evenit, ut sicut divinum quēdam spiritum esse oportet, qui ut procedit intrinsecus, ita operatur extrinsecus: sic & orbem terrarū esse dicimus, ut in illum operetur, illum repleat scilicet ipsum orbē terræ, qui de se bonus est, sua repletione bonificet, immensitate sua extendat ac multiplicet, æternitate

sua

ſua confirmet, poteſtate contineat, ſapientia regat, am
ligat, virtute operandi vim tribuat, veritatem certa leg
ſcribat, gloria in fine ſuo conquieſcere faciat, diſtinctio
confuſa ſunt ſeparet, concordia diſtincta oppoſitaque
ctet, principium ſit influens, medium perfluens, finis a
& refluens: quàm repletionem ſi ab orbe terrarum ſuſt
maturitas ipſius tendet ad minoritatem, omni æquali
mota.

Jam verò divinum eſſe ſpiritum, orbemque terrarum
mundi ſeries ab ipſo ſuo ducta principio apertiſſimè m
& eundem Spiritum ipſum orbem terrarum replere,
quitur ut ipſum bonificet: omne enim bonum natura ſ
fuſivum eſt, ſuum enim & eſſe & poſſe natura partici
quo plus habet de eſſentia boni, eo amplius habet de po
bonificandi. Cum itaque Spiritus Domini bonus ſit, o
um eſt bonitatem communicare. Itaque Spiritus Dom
nus, ab ipſo bono participatus, atque eidem ſemper c
ctus, principians in orbem terrarum bonitatem, pote
ſapienter replet illum, ſecus terrarum potentia & eſſent
deret ad corruptionem. Et quanquam Spiritus iſte diſt
ſit à terris, tanquam infinitus ab infinitis, æternus à mu
bus, perfectus ab imperfectis, mira tamen continuitate
bi terrarum intimus eſt, penetrans ſua bonitate omne
ctos eſſendi. in toto illo orbe transfuſus, penetrans om
tamen non comprehenſus.

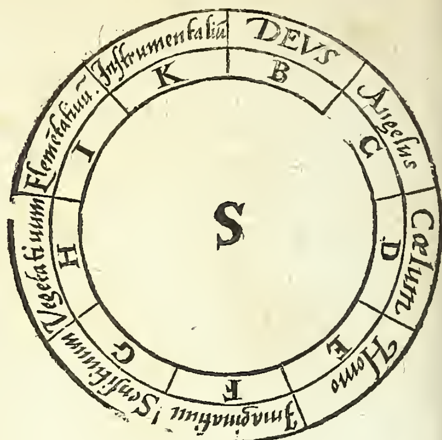
Sed opponet fortè aliquis, Spiritum æternum eſſe,
verò terrarum non ex tempore, ſed in tempore creatum
Spiritus æternam bonitatem eſſe, temporalem verò ea
eſt orbis terrarum: item ſpiritum ipſum otioſum dici no
ſe, quoniam neque Deus ipſe otioſus eſt cujus eſt ipſe Sp
terram autem repleri non potuiſſe, quando orbis ter
necdum erat. Porrò etiam, cum opus illud diſtinctioni
parationis in orbe terrarum operatus eſt Spiritus, neque
quod ampliùs agat, nunquid ad otium rediiſſe dicetur S
præſertim qui actus & forma eſt, qui eſt bonitas ſemper
ficans, magnitudo ſemper magnificans, poteſtas ſem
gens, ſapientia ſemper regens, voluntas ſemper diligens
men legimus deinde, Spiritus Domini replevit orbem
rum, ſcilicet æternaliter.

Sed ut hanc oppoſitionem evitemus, diſtinctione o
conſiderandaq; varietas reſpectuum ipſius Spiritus ad
terrarum, qui quidem reſpectus alius eſt idealis, alius o

& ille quidē alius creationis, alius sanctificationis, alius rvationis, alius conformitatis, dequibus singulis tracta- nunc nimis longum esset. Ergo dicamus, quoniam se- im idealem respectum spiritus deinde replevit orbem um æternaliter, ipsa mente divina, in ipso unico spiritu mente illa effluit. sic enim æternum est orbis terrarum plar, ad cuius similitudinem, exterior orbis terrarū for- ; est, non per similitudinem imperfectionum, sed perfe- im: non conversionis, non malitiæ, non defect⁹ eius qui eriori est, exemplar aliquod in Deo est; atq; hunc ab æ- replevit spiritus domini: sed quicquid perfectionis in ,quod exterius productum est, perpetua idea in Deo ser- & manet. Et hoc est quod propheta commemorat di- Meæ sunt omnes feræ sylvarum, & pulchritudo agri me- st. Et sic spiritus domini replevit orbem terrarum ab æ- interius in ipsa mente divina. Replevit autem tunc ex- cum novum aliquid faceret, ut in creatione, in distin- ,in conservatione, in quibus replet quotidie orbem ter- , qui in ipso est, & ipse in illo nunquam otiosus, & cum imus illi, ferendum esse, agere, subsistere & cætera simi- plet autem non occupativè, quia nō corporeus, nec im- è ut aer, neq; successivè per modum, neq; ut spiritus an- s, qui licet immaterialis & incircumscripribilis sit, di- tamen locis simul esse non potest: sed pro immensitate cum illa idem ipse omnia replens: & sic oportet intelli- Spiritus domini replevit orbem terrarum. Hinc pro- psal. 50. Triplici nobilissima denominatione spiritum qualificat & describit, vocans eum rectum, sanctum & palem: Rectum, quia nulla commixtione incurvatur à e suæ dignitate: Sanctum, quia absolutus ab omni com- one: principalem, quia omnis bonitatis, virtutis, perfe- s principium est. Sed ut ad nos ipsos sermonem hunc nus, quoniam orbis terrarum nobis gentes ac populum ipsam hominem, qui minor mundus dicitur, ac ipsam m lapsam ac peccatis confusam significat: iccircò spiri nplorantes divinum, ostendendo terrarum nostrarū te- s, infirmitates, defectus, deformitates, supplices suppli- ; ab ipso spiritu repleti gratia & misericordia, ut nostra la bonificet, depressa exaltet, mutata stabiliat debilia confirmet, diligat errata, ligataque re- solvat.

SEQVVNTVR TABELLÆ SEV FIGVræ artis Lullianæ, quarum mentio fit:

I. pagina 333.

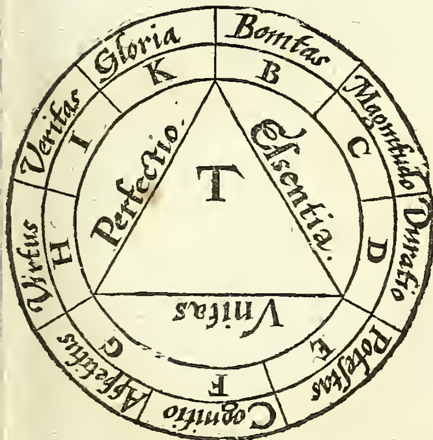
II. pagina 339.

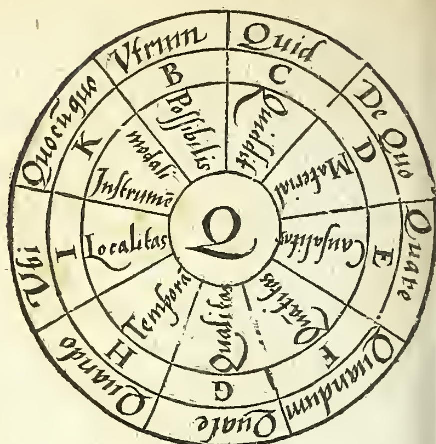
III. pagina 341.

IV. pagina 347.

V. pagina 366.

Vtrum
Quid
De Quo
Quare
Quandum
Quale
Quando
Vbi
Quocunquo
B
C
D
E
F
G
H
I
K
Possibilis
Quiddit
Material
Causalitas
Quatitas
Qualitas
Tempora
Localitas
Instrumē
modali
Q

INRICI CORNELII AGRIPPÆ AB ETESHEYM, ARMATÆ MILITIÆ EQVI-

aati, ac Vtriusq; Iuris Doct. Cæsareæ Maiestatis à consi- r Archivis, Indiciarii, Querela super Calumnia, ob edi- eclamationem, de Vanitate scientiarum, atq; excellen- rbi Dei, sibi per aliquos sceleratissimos sycophantas, a- esaream Majest. nefariè ac proditoriè intentata. Ad ornatissimum Virum Eustochium Scapusium, Cæsareæ Majest apud Angliæ Regem Oratorem.

Iustas parit querimonias, justus dolor.

SI non ad tribunal hostium, sed tuto in loco apud æquos judices, literarum negotium ageretur (Eustochi vir clarissime) dico apud viros candidos, qui aliorum conatus non sint perosi, qui aliorum scripta, juxta eorum vires, conditionesque venerarentur, ferrent- quanimiter, aliorum ingenia, non altioribus inviden- n paribus importuni, non disparibus & inferioribus in- sed quorum vis labores, in aliquam laudis partem admit- er. Quicquid sano & recto judicio producit, suis meritis n efraudarent, errata si qua tolerabilia sunt, in optimam rtem interpretarentur, quæ verò citra pertinaciam ex orbi- tiam citra morositatem castigarent, & meliora substi- t, corrigentes simul & emendantes, in omnibus boni entes, melioraque docentes, malintque parcere errori, nvidere virtuti, ac non tam culpam punire, quàm vir- colere velint, leviter erratis ignoscerent, nec pœnam rent, nisi correctio culpam nequeat avertere. Talibus n sub judicibus, atque censoribus, quis non gauderet ici studio inhærere literis, edere libros, scribere carmi- putare problemata, declamare placita, configere argu- , aque aliquid semper aliorum æmulatione, aut invidia n agere. Quandoquidem, qui vicerit certamen, æquis bus, meritus illi decerneretur gloriæ triumphus, qui ve- us esset, is seipso melior atque doctior factus, pro glo- rum reportaret, verum non sic nobiscum agitur (Eusto- ngè aliter se res habet. Quisquis hodie studiorum suo-

rum aliquod ſpecimen, licet communi cum fructu, i
cum edere, audet, & jacta ſemel alea, calchographor
excudendum commiſerit ſtatim quicquid id eſt, à Sy
tis aliquot, bonarum literarum prorſus imperitis, qui
minus tamen ſcholaſticis titulis turgidi, ſe omniũ h
primos haberi volunt, & exactè omnia noſſe, etiã arca
que & maximè recondita. Seſe non ignorare prædica
tur in judicium, qui illud quod prodierit (inſidioſi p
mordaces, & ad ſingula quæq; carpenda proni & inge
volvunt, ut inveniant quod calumnientur, ſciſcitant
ſcrutantur ubi dentes ſuos infigere queant, ſi fortè
huic, aliquid alicubi, odioſa veritate liberius dictum
rit, ſi alicubi hallucinatus fuerit, ſi vel inconſideratio
ne, aut jocis, aut ſalibus, alibi exorbitaverit, ſi mordaci
to, alicujus eorum aures contigerit, ſi quid (improvi
errore) minus rectè protulerit, mox inflammatis anim
calumniandi pertinaciam obfirmatis, articulos colli
quæcunq; odioſiſſima excerpere queunt, ea ſeponunt
producunt, & in modum claſſicæ cantilenæ detonan
intellectum diverſum coacto caninæ contentionis, j
contumeliis flagellant, exigua quæq; errata exaggera
cera & benedicta depravant, meraſq; calumnias, ing
ciferatione, adverſus auctorem illum connectunt, &
que in ſcriptis illius, inſignia & præclara extiterint, pa
vore tegunt, nulla benedictorum ratione habita, qui
eorum, tunc etiam in contrarium ſenſum, non ratione,
lentia torquent. Singula bona, & optima quæque, in
ſcriptor ille prævaluerit, vel ob unius dicti leviſſimu
rem rejiciunt, atque ob lapſus aliquos humanos, dam
iam quę recta ſunt, publicamq; utilitatem, & quamcu
pliſſimam rerum cognitionem, ob privatam offenſa
tollunt. Nam facetiarum ſales, curioſè admodum rir
& ſi qua, ſive ludicra, ſive per jocum in eos dicta, ſibi
tur, ea velut acerrimæ factionis incitamenta criſpis na
pendunt, audentq; ceu errores, & hæreſes objicere, le
quæq; (& non tam auctoris hallucinatione quam an
ſium incuria commiſſa) erratorum momenta, tum n
ſcrupuloſa, quam maligna conſcientia, veluti quodam
tiſſimo turbine, per præcipitia philautiæ ſuæ, à curſu r
tionis abſtracti, in concitatiſſimum judicium, de illo
ruunt, & quicquid eorum auribus diſplicuerit, dignu
cant incendio, & palinodias exigunt, aut ſcriptorem
ſcho

asticæ majestatis reum, gravi censura condemnant, ma-
i; sigillis proscribunt. Speret ergo pro benevolentia invi-
a, pro laude calumniam, pro præmio persequutionē, qui-
n; bonarum literarum negotium agens, aliquid docuerit,
erit, ediderit, necesse est. Neq; vero est hæc sola præsen-
temporum malitia, ab antiquo ævo semper ita fuit, ut
natura ita comparatum videatur: licet hæc crudelitas, a-
ndo plus, aliquando grassetur minus, pro templorum, lo-
m, hominumq; varietate. Quippe apud Laertium Dioge-
legimus, interrogatum à familiaribus quendam philoso-
n, quidnam studio suo promeruisset, respondisse calum-
a. Et Divus ille Plato, quod ipse in Epistolis ad Dionysium
ur, ut invidiæ cederet, fere omnia scripta sua, non suo, sed
atis nomine invulgavit. Apud Romanos etiam aliquan-
m viluit eruditio, ut indignum habitum sit juris Princi-
s scire literas, ipsumq; docendi munus, velut illiberale &
dum, non nisi libertinis, & servis delegatum est, quod id-
Neronis mater Agrippina, ipsi Senecæ, viro consulari,
probrum objecit, tantum erat eruditionis odium, ut qui
occultasset, qui non dissimulasset, veluti perfidus, & pub-
grassator haberetur. Hinc M. Antonius orator, impro-
lem populo orationem suam fore verebatur, si illum un-
n literas didicisse putassent. Sapiebant ergo admodum
di illi Galli, qui (quod sexto commentariorum suorū nar-
Cæsar) ut invidiam præverterent, animum ab omni litera-
eruditione procul submoverūt. Quis enim non malit de
rantia & silentio gaudere, quam semper de scientia & do-
na dolere? Quod tam excellens ingenium si se contemptui
dio videat futurum, quod literas sciat, non effugiat, & a-
etur illas, detesteturque. Quis non melius esse putet, sine
tiis, sine literis, secura & otiosa quiete, porrectis pedibus,
tramvis aurem dormire, quam cōtinuis literarum studiis,
dendis libris, pro alienis utilitatib. excubando, & vigilan-
grave onus invidiæ subire, & sese ultro in ærumnosum
otium detrudere, magnisq; insidiis & periculorum discri-
ib. implicari, unde quum velit sese nequeat extricare? Ne-
iem unquam inter mortales tam præclara eruditio extu-
Nemini unquam tam admirabile ingenium fuit, cujus glo-
malignitas non obstrepuerit, cujus laudem invidia non
gillaverit. Quotus quisque fuit unquam insigniter do-
s, qui caruerit invidia, qui edendis studiis suis non sit
iclitatus, & multorum odiis & clandestinis detrecta-

ςionibus, non fuerit expoſitus, & incertorum hoſtium p
factus, nonnunquam iniquiſſimorum judicum præmor
bus cenſuris flagellatus? Nonne tutius fuiſſet illis literas i
raſſe, aut eruditione diſſimulaſſe, aut aurium voluptati ſ
iſſe, aut forenſibus lucris indulſiſſe, aut mercenariis labo
hominum officia demeruiſſe, nullos ſcribendi licẽtia irri
nullos odioſa veritate offendiſſe? Quis iſta ſecum anin
putans, non de relinquendis & repudiandis literis conc
ineat? Certe removit hic ſcholaſticæ tyrannidis meus, à b
rum literarum ſtudiis, non paucos, multoſq; jam ultra pr
limites progreſſus retraxit, pleroſq; ſtudiorum licet am
ſimos, perſeverantesq; ita deterruit, ut ingenii ſui cultur
ſimularent, & ſtudiorum ſuorum labores, ſine poſteritat
cro, ſecum emori ſinerent. Alios deniq; licet pręſtantes in
poſito aliquid edendi, ſic tamen in anguſtum contraxi
quum ſibi ſtatuerent, tum aliis conſulerent, nihil in vita e
dum, ſed poſt mortem ſcripta in vulganda, ea potiſſimu
tione ducti, quia ſi licet tunc (ajunt) odioſa ſcriptura, ſit f
ſta, ſit capitalis, ſit malevolorum quorumcunq; jaculis ſt
lis, aculeis, flagellis, ſagittis obnoxia, ſæviãt tunc cucullat
pocritæ, & ſcholaſtici ſycophantę, qui judiciorum & cenſ
rum metu terribiles videntur, & fœnum in cornu gerunt,
ſcantur, damnent, execrentur, fulminent & fulgurent, av
larum cędib. formidoloſi inquiſitores: quid hoc ad mortu
qui jam terribilia omnia tranſgreſſus, in tuto eſt, omniu
viventium calumnias, minas, morſuſq; facile ſpernit? Ne
adeo tutũ eſt tunc vivis illis, de mortuo illo loqui, quin lo
tutiſſimum ſit, huic mortuo, loqui de vivis, quum illic po
ſupereſſe, qui vindicet, hic in quem vindicetur, jam non
tum qui extinctos invitant ad prælium, & defunctos dim
re cogunt, ſæpè ſuperantur à mortuis quos viventes oppre
ſent. Sunt tamen iſtis cordatiores quidam homines, quib.
tantus eſt veri amor, aut tantum mali odium, tantave glo
cupiditas, ut invidiæ pericula contemnentes, nil magis q
rant, quam aliquid invidia dignum agere, ipſamque invidi
impenſe deſiderare videantur, odium, in videntiam, calu
niam, cæteraſq; malignantium tempeſtates, fortiter conſt
terque perferentes, quouſq; ſtudiorum ſuorum iter dimer
profligatis publica eruditione calumniis, ſuperatiſq; pericu
etiam malum malorũ omniũ expugnatu difficillimũ, livor
vicerint. Quos tunc ingens manet gloriæ triũphus, qui in h
vita datur pauciſſimis. Neq; magnus ille Eraſ. Roter. vir om
eruditio

ditione major, hunc hactenus consequi potuit, tot indies pullulant sycophantæ, qui Lernæi draconis instar tot calumniarum capita progerminant, & scripta illius in pejus rapiunt, integerrimiq; viri, invincibilem eruditionẽ, tanquam scelus & flagitium, obscœna verborum petulantia impugnant, et quicquã ab illo tam recte, tam sane, tam sancte, scriptum est, quod illorum non vellicet iniquitas, ut quoties ipse sibi videtur, tranquillis undis, in tuto portum adnavigare toties nobis distrahatur tempestatibus. Tam ægrè devictorum sophistarum ingeniis, quiescere solitum est, & in victores semper victorum obluctatur improbitas. Quid hic agendum censes mi Eustochi) quid adfers consilii? Certe mea sententia, aut me tuo in silentio & tenebris delitescere oportebit, aut stare fixum est, & fortiter hostilia omnia excipere, aut quæcunq; edenda sunt, in plurium linguarum voces transfusa, universo hominum vulgo exponere, si forte clementiam & æquitatem, quam in scholasticis illis censoribus non referimus, apud indoctam plebem, & inculta Barbarorũ ingenia consequamur, et judice Deo, & mundo teste, confundatur calũniantium malignitas, aut certe, quod plerisque consultius videtur, nihil in vita edere oportebit, sed post mortem innotescere, qui nolit se periculo exponere, & mala cuncta perferre, aut cum decore profugere. Multi n. infœlici audacia, hoc invidiæ pelagus plenis velis ingressi, quum procul à portu, sævientib. undique adversis ventis luctantur, & sophisticis flatibus, quibus nequeunt se eximere, ad Syrtes aut Charybdes urgeantur, perterrefacti: pœnitet tunc illos, male credidi & sero probati, illius consilii instituto non paruisse: atque tunc, ut ingressu maris intrepidi fortesque fuerunt: sic intus quum sunt, modica tempestate fracti, cedunt undis, & conversis velis, proximum portum adnavigant, & tuta petunt, victoriamque simul cum gloria amittunt, & veluti transfugæ & desertores, è jurata ma-... , ausi nihil pugnare contra fortiter. Ignotos locorum recessus quærere, & solitudinum inaccessa petere perpetuaq; ignominia in obscuro latere coguntur, nec ulli unquã postea prælio offerre, non arma, non expeditionem parare queunt, nisi concitatorum Rabinorum furorem experiri, & crudelitatem inquisitorum (quorum carnifex animus est) subire, & bellum cũ fasciculis & flammis gerere velint, qui tunc vel remoti vel etiam profligatis logodedalis, victoriam carnifici, tanquam doctori omnium literatissimo daturi sunt. Certe ipse meum animo sæpe hæsito, cogitabundus, regrediar ne à di-

ſertis literis, ad olim non prudenter deſertam militiam
mihi inſignes honores, & grandia lucra blandiens fortu
giebatur. Nihil mihi tunc deerat, totus ſericatus, aurat
matus, fortitudo, honor, dignitas, divitię, omnia ex vot
tingebant, at quoties deſerta militia, ad literas regreſſu
haud unquam feliciter egi, ſemperq́; calumnias, inſidia
temptum, inopiam, omnemq́; adverſam fortunam ex
ſum. Utrobiq; fateor, & militia & literis pugnare, gran
riculum eſt, at militia, non ſolum viciſſe, ſed & ſtrenue p
glorioſum eſt, ſuasque non minus inſignes laudes habet
occaſus, atq; inſignis victoria. Hic vero, quantumcunc
nue quis perierit, ob iniquitatē judicum, dedecoris plur
ſit laturus, quantumcunque ſtrenue vicerit, perparum g
nihilque præter ignobilem prædam, & ſordida ſpolia ſit
paturus. At forte vincere nemo poterit niſi mortuus, at
tunc etiam, adeo calumniandi dementia, ad inferas ſed
que, manes & larvas, à quibus rerum natura ſua fulmi
ſtulit, perſequente quæ nec poteſt, ſine mortuorum cala
te, eſſe contenta. Hæc ego ſi vera eſſe (mi Euſtochi) ut j
lim ex multa lectione & exemplis didici, ita nunc etian
prio periculo deprehendi, potiſſime in ea declamatione,
nuper, de Vanitate Scientiarum, atq́; excellentia verbi
didi, quæ ubi prodiit, proh Jupiter, quantum & crucibu
gnibus, expiandum ſcelus, hic mihi objicitur, tum per al
improbos ſuperſtitioſosq́; monachos, & fratres, vulpin
ctitate inſignes, & forma monſtrifica ſpectabiles, tum p
quos ſcholaſticos ſycophantas, bonarum literarum o
ſed magnificis titulis doctrinæ umbram, nuſquam non c
tantes. Hi clamant, repente terris ingruere cœlū, ſylvas,
posq́; ſubſidere, montes deſcendere, miſceri omnia, anti
rediiſſe chaos, divina pariter & humana tumultuoſa te
ſtate confundi, renaſci hæreſes, ſurgere antichriſtos, fide
tholicæ ruinam minari, cunctaq́; ſimul in perniciem rap
hæc omnia non aliam ob cauſam, niſi quod orationis lib
te, alicubi tacti ſunt, quaſi mihi, indicta illis cuculloma
cum illis ſolis ſuſcepta ſit pugna, aut de induſtria adverſ
ſolos, in arenam deſcenderim, qui communiter adverſus
ne hominum genus, declamavi; atque ſic declamavi, ut i
pſis, ad declamandum ſuas populares conciones, egreg
gumenta contulerim, quam perceptam munificentiam, i
to æſtimantes animo, quod in eorum utilitatem contul
meam perniciem vertere conantur, & inde moliuntur v

ẽm, unde decuit gratias agere. Oderuntque me propterea
rc dignantur agnoscere benefactorem suum, ac si ego ea de-
c mandi æmulatione, eorum quæstui officere velim, qui ipsi
rn modicum quæstum faciunt oblatrando etiam meliori-
bus. Mirandum profecto, atque admodum mirandum, qua
f nte declamationem ad omnes communiter pertinentem,
scolastici aliquot sophistæ & larvati hypocritæ, cum reliquis
corum intereſt, nihil communicantes, soli judicare, atq; da-
mare præsumunt, privatis suffragiis usurpantes, quod uni-
versorum sententiis est decernendum, mihique aut declama-
s, aut satyras scribere, interdicere contendunt, qui sibiipsis
maledicendi, & in quosvis scurrilibus conviciis, & insanis de-
bacchationibus, linguam & calamum vibrandi, libertatem in-
dulgent, quasi soli hoc privilegio fruantur, majorque illis præ
ceteris mortalium, maledicendi libertas concessa sit, & cui
non liceat reluctari, aut eadem tragula referire. Quomodo i-
ta quadrarent, quæve esset hæc æquitas, si ipsi ob caninam
hanc facundiam, pro doctis, piis, & perfectis Christianis ha-
beri volunt, me contra ob eandem, tam inclementer in cri-
men vocant, quod tamen, si crimen est, mihi cum omnibus i-
s commune est, & à quo nec seipsos quidem, immunes, &
enos esse deprehendunt, per omnem vitam nihil aliud a-
ntes, quam quod omnium actus, insidiosa explorationis ar-
venantur, atque à pulpitis, à suggestis, veluti impudentiæ
æ arcibus, omnium hominum vitas & mores, in reprehen-
sionem rapiunt. Nemini innocentiam tribuunt, cunctis accu-
tionis injuriam irrogant. Omnes conviciis & contumeliis
flagellant omnia commissorum secreta evomunt, nihil ob
etum, neq; ob fidem reticentes: eaq; flagitiorum mysteria,
multis incognita crimina produnt, ut non iniquè credamus,
cucculliones illos, in circis suis, veluti in quadam sentina flagi-
iorum, nihil aliud discere quam scelera, quos quum secessio
monastica, meliores deberet facere, peiores evadant homini-
bus prophanis. O quoties nova nupta, rei Venereæ redit instru-
ctior à confessione fraterculi, quam ab amplexu mariti? Quo-
modo enim bonii, pii, simplices, casti, pacifici, humiles esse po-
terint, qui continuo scelera inquirunt, flagitia examinant, cri-
mina cantillant, suntque asperitate, immodestia, rabie, cun-
tis intolerabiles. Qui nullum hominum genus, sive sacrum,
ve prophanum, non lacerant calumnia, proscindunt male-
dicentia, onerant invidia, gravant detrectationibus, & ve-
nenatis linguis sauciant, nullis à satyris eorum secure vivere
licet,

licet, nec est qui possit loquacitatis eorum retia devitar mortui quidem ab illis satis tuti sunt, quin veluti Caspii c sive sepulchrales in Hircana, etiam sepultos arrodendo f gunt, nihil à se actum putantes, si sævitiam suam, ab uml cineribus continuerint. Proinde quantum ad audaciā, i dentiam, iracundiam, furorē, mordacitatem, subsannatic gesticulationem, rictum, hiatum, cachinnos, saltus, feri clamores, tum ad ingerenda convicia, & proloquenda m cia, terrificasque comminationes attinet, jam inde popul los, religioni pariter & horrori habere cœpit, nec est, qu malit, illos extra viam declinando fugere, quam illis ob fieri, ut jam etiam apud vulgus, communi proverbio rec simum sit, infaustissimi auspicii esse, obviare monacho, i haud secus atque lupo, qui quem prius viderit, illius vc præcludit, & obmutescere facit. Sic & isti, quantacunq; i lenti dicacitate declament, semper mutis auditoribus ut lent, eamq; imperitæ plebis taciturnitatem, sibi usurpan sanctitatis & innocentiæ testimonio, ac si non habeat n dus, quod de malis illis malè loquatur. Dico autem hæc on de malis, & perversis, non de bonis. Sed in his discernēdis, ne opus est mysterio, ut probos, pios, castos, humiles, mo stos, simplices, veros monachos, & sanctos viros esse cog scamus, ac iracundiæ furiis, & invidentiæ livore, calūnian rabie præditos, non homines, sed anthropophagos lupos: n fratres, sed rabiosos canes: non monachos, sed cucullatos bolos esse intelligamus. Qui quum monachorum & fratr nomine censeri volunt, titulum morib. abdicant, professi operib. polluunt, mentiri virtutem ducentes bonarū literar loco, fraudem amplectentes, religionē hypocrisi colentes, p tati avaritiam antefereutes, cupiditate laudis & prædæ, alie virtutibus insidiantes, quorum scelera, & plenos turpitudi actus, quoniam in declamatione mea alicubi detexi, idci fatalis conscientiæ malignitate confusi declamationem ill (quam multi illorum nec legerunt nec intellexerunt, nec cc noverunt, sed tamen ex suspicione, vel audito tantū nomi quod cum suis institutis non consentiat) exhorrent, damn execrantur: atq; odio, invidia, detrectatione, conviciis, syc phantiis, cæterisq; falsæ linguæ apparatibus armati, occulta contra me expeditionem pararunt, non ignari quantū ad n cendum occulta manifestis proniora sunt: itaq;, clandestin amplexati insidias, arcu doli, calumniarum spicula torquer Atque animos aptant sceleri, fraudique parant se. Disponu

lingu

ias, & verba nocentia condunt. Si fortè victoriam viam asmi Moria amiserunt, in hac nostra Uanitate recuperare nt, & quum multò facilioris negotii sit, eminus inopina- quam cominus providum oppugnare: ideo inexpugna- bello declamationem, furtim & per insidias adoriũtur, rpunt, mutilant, lacerãt, ut quod virtute nequeunt, pro- eant astu, nõ ignari, plus virium esse, in credita iniquissi- alumnia, quam in instructissima disputatione, multaque a ingenia his artibus ab invalidis sycophãtis sępè prostra- sse; plurimumq; cessisse virtutem fraudi, odiosam veri- , placidis opinionibus & multitudinis errore suffultis. invidia in ultionem versa, nefariis perfidiæ linguis me imere student clanculum, & post terga, perduellionatus, gantiæ, ambitionis, stultitiæ, impietatisque traducentes, um & hæreticum vocantes, idque non modo apud popu- & plebem, sed apud reverendissimos cardinales, apud ho- dos pontifices, apud venerabiles abbates, apud metuen- Cæsares, apud terribiles reges, timendosque principes, um moderationem (supra quam majestati eorum debe- xasperãt, ac pacatissimæ mentis eorum serenitatem, mẽ- rum nebulis obtenebrant, eorum clementiam obtrecta- m sibilis ad iracundiam concitant, scientes obfusum ira cipis animum, salutarem existimationẽ subire non pos- io semel inpravam de me opinionem obfirmato, etiam nsionis viam habeã pręclusam. O lex Iulia, ô lex Rhemia, Cassia, sed ubi minister legis Cęsar? At nõ maiestatis re- eccant, qui tam petulanti impudentia, tã pręcipiti auda- ãtorum principum maiestati, contra conscientiam suam iri non verentur, & scripta nostra, maligna interpretati- eorum autib., modo quo non debent, inculcant, suamq; meliam, in maiestatis opprobrium transferunt, & inno- operum meorum labores, & speciosissimas doctrinarum ntias, nugaci mẽdaciorum obtrectatione, ad odium tra- tum nullis æquitatis rationibus instructi, sed calumniã- ęsidio armati, formidolosam Cæsaris iram, adversum me rquere nisi sunt, quo ille me, à proavis & atavis, de sua, & essorum suorum maiestate, bene meritum, perinde ac vi- num mancipium releget, & fidele meum obsequium, cõ- tu cõpenset; pro gratia pœnam decernat, & quem ope- meorum gratissimum pensatorem, & qui beneficentiam neritis referat, sperare debeam, illius experiar iram & in- ationem, servitiorum mercedem habeam, virtutisq; pu-

nitorem

nitorem inveniam. Haccine in ſpe relictis omnibus, ſecu
musCæſarem, hæccine præmia pro laboribus referuutur
cine venerandæ literaturæ, & geſti muneris, præſtitique
quii, ſtipendia accepturus ſim, atque obſtrepentibus nel
num illorum calumniis, etiam ſupplicandi copia, defenſi
que poteſtate careant? Nam eouſque illorum apud Cæſ
promovit calumnia, tantumque apud credulam Cæſaris
ritatem, inſidioſa obtrectatorum ratio valuit, ut nuper ill
hi præter morem ſuum (neſcio qua inclementia) & aures
occluſerit, & oculos ſuos à ſupplicatione mea averterit, q
tamen alioqui mitiſſimus, etiam non ignoret, quod in e
ſtigio collocatus, difficiles accuſatoribus aures præbere
cuentium ſeſe voces reſpuere non debeat, nec infenſis a
alteram partem recipere, qui antea illas accuſatorib. tam
clivè patulas præbuerit: nec deceat Principum gravita
quicquam ex primo impetu, & inconſulta perſuaſione, n
imperitæ plebis judicare, æſtimareve. Sed etiā veri ac clen
tiſſimi Principes, & quibus placabile ingenium eſt, rerum
peritia, ſycophantarum iſtorum artibus pelliciuntur ine-
rem & nonnunquam uſque ad virulentiam iracundiæ im-
luntur. Hic hic velim, ſedeat medius & judicet, quicunq
probus & integer, & cujus aures ſunt deceptu difficiles. Ar
æque Cæſareæ Majeſtatis, atque mei capitis hoſtes ſunt, i
tam inſidioſis conſiliis, tam vafris commentis, tam impudi-
ſimis mendaciis, & compoſitis calumniis, generoſi & clem-
tiſſimi animi æquitatem ſubruere conantur, & in æquo
nunt, juſtumne judicium illius, an iniquum exiſtat, modo
tentiam extorqueant ſibi faventem. Quis judex unquam
ſus eſt pronunciare altera parte inaudita? Olim ne à tyra
quidem id tolerari ſolitum eſt. Quis enim pateretur pro ju-
ce, illum qui non dignabitur cognoſcere cauſam. Adria
Cęſar, quum olim negaſſet ſibi ocium audiendi muliercul
audivit, ergo ne velis imperare, ſi nolis cognoſcere. No
(quod Nicodemus de Chriſto ait ad Phariſæos) lex jud
hominem, priuſquā interrogaverit ab illo & cognoverit q
faciat? nonne inaudita hæc tyrannis eſſet? atq; tamen ad h
tyrannidem, odioſe provocant Cæſarem improbi aliquot
phiſtæ, & ſuperſtitioſi monachi. Verum ego totam hanc i
mulationis vim abs nebulonum illorum invidia profect
non Cæſaris inconſideratæ credulitati, ſed illorum malig-
tati, imputandum exiſtimo, atq; illius adverſum me indig-
tionem, non judicii, non deliberationis, non temerariæ c-
nioni

,sed suspicionis impetum fuisse duco, cujus animi temeritatia, seditiosis calumniantium consiliis, æquitatis judiciis superantibus, quasi sinistro rationis ductu, transversum ad alias sibi alienissimam iracundiam provecta fuerit, ut mihi opem ferre debeat, cladem irrogaturus fuisset, nisi errimus Pater Laur. Campegius, Apostolicæ Sedis Legatus, illustris Princeps Leodien. duo Reverendissimi Cardinales & æquioris judicii Principes, illum retinuissent. Atque nunc, Pater, quod onustū mihi valde est, etiam famæ meæ lis, & honoris mei prodigus, & innocentiæ meæ deserbendus sim, culpamq; sceleris alicujus fateri, & grandis i conscius mihi esse videbor, si injurioso nomine (apud em potissime) me censeri sustineam, quamobtem unum olo sciat Cæsar, me hominem esse apertum, & sine fuco, ra omnem doli suspicionem, qui in fronte gero animi, qui nec fumum nec oleum venale habeam.

Cique amor & studium recti, & vetus illa priorum Simis, cui chara fides, pectusque deorum Præsidio innitens. nteger vitæ, criminisq; purus, non feci unquam quod fari ubescam, ea præditus vitę & morum integritate, ut in me ulpari possit pręter fortunam, quodq; aulam nactus ma fertilē semper ferè servire contigerit ingratis principiuia adulationē & mendacem obtrectationem (publicas im pestes) sic semper exhorrui, ut nullius gratiam, aut olentiā, blandiendo & adulando contrahere maluerim, vera dicendo, & quod æquum & honestū est suadendo, si non nesciam, simque expertus, quam odii, sæpe pertitor, veris monitionib. referre soleat. Hinc me quum vas, in divitias & inopiam, in gratiam & indignationem, in titatem, & exilium, alternis vicibus sæpe trajecit, tum tas, & servata Cæsari fides jam prope funditus subvertit, ic non desunt qui protinus me propterea insipientē, imdum, profusorem, stultumq; subsannant, ipsi non tam sas quam senes, neq; tam providi quam auari, qui canicie tur extrinsecus, intrinsecus autem intellectum habent em, quorum omnis sapientia est, explere ictinia sanguiperum, & assidua augendarum divitiarum cura, omnia habere, ac non secus quam prostitutæ mulierculæ, opaupetes contemnere, solis divitibus applaudere, & corlimos devovere animos, hinc non probata causa, indecondemnare, & noxiis reis, pœnam cum injuria remitate veniam corvis, vexare censura columbas, & fraudulentis

lentis rapinis, & ſubdolis colluſionibus, ſuæ argentan gregiè mederi. Hanc ipſi providentiam, hanc ſapienti cant: probitatem, integritatem, eruditionem, ſtultiti cunt. Cum hoc hominum genere nunquam mihi ben venit, his nunquam ſapiens, nunquam prudens fui, qu ce artibus rem augere neſciam, his impius & ſtultus ſur filii gehennæ, qui dicunt fratri ſuo Raccha & fatue, dolc riter & ludibrio ferietes, nec minus iniqua, quàm ridic lumnia laceſſentes, eruditionẽ & doctrinam ſi qua glor hi cedere deberet, ob contempta Scholaſtici cultus latifi iniquiſſima æſtimatione; & perverſo judicio extenuan perditas cum iniqua fortuna, tum obſervatam fidem, o vituperium vocantes, ſciẽtes, quoniám apud indoctos pas & ignavos proceres, plurimum humilium prudent deſcit, & pro ſtultitia reputatur; ut qui valorem homi veſte metiuntur, non animum æſtimantes, opeſq; vir meritis anteferẽtes, ac ſi vulpina veſtis præbeat aſtum, a culla conferat pietatem, & leoninæ exuviæ. Cumanis dare poſſint fortitudinem. Attamen tam ſtultum de me tes interea conquerũtur, abs me tali ſtulto, ſapientiſſim ros fuiſſe deceptos; neque verentur, prudentiſſimo Cæ Majeſt. privato conſilio, ubi nihil non agi, ſumma cum dẽtia & deliberatione cenſendum eſt, hanc turpitudinis inurere. Nam ſi ſcandaloſus & impius eſt liber declamat meę, non ſolum ad me pertinebit hoc crimen, verum etia eos, qui examinarunt, qui ſubſcripſerunt; qui ratum h runt, qui comprobarunt. Quomodo enim decorum fuer lius conſilii ſapientibus approbaſſe, quod mihi ſtultum & pium fuerit ſcripſiſſe? Certé ego ſi impius ſum, in hoc p mé damnandus ſum, quod toties iam, contra ſcripturæ n ta confiſus ſum in principibus, in quibus non eſt ſalus, q que inter eos aulicos philoſophari voluerim, ubi nullus h artibus, nec ulla præmia propoſita ſunt literatis literis. Si piens ſum, in hoc certè ſtultiſſimus ſum, quod felicitat am poſui in aliena poteſtate, & ſollicitus incertuſq; mei illis me concredidi, quorum diſparem promiſſis fidem ex ór, pudetq; me inſipientiæ meæ, quod hactenus non co verim, cujuſmodi eſſent homines illi, quis cum agerẽ: q que errabundus illos aliquãdo laudarim, qui voce populi vox Dei dicitur) habentur omnium illaudatiſſimi. Quod ád objectam mihi arrogantiã & ambitionem attinet, qui verſus omnes, omnium ſcientias, & artes declamare præ

pſe

em, certè non ſum tam arrogãs, ut omnia me ſcire præſu-
ra, nequè tam ambitioſus, ut diſputẽ dé omnino incogni-
s, d illud fateãtur oportet, neminem poſſe de his reb⁹, aut
riere, aut diſſerere quæ penitus ignorat, quantumcunque
ia in aliis ſit eruditus, atquè unũ hóc de me citra iactantiã
ce auſim, comediſſe me de ligno ſciẽtiæ bõi & mali, etiã
ſque ad nauſeã, eaſque diſciplinarũ partes luſtraſſe, quas nec
i nec maioribus ſuis, aſpicere ũquam cõtigit, atq; hoc eſt
u, in quo ſcandalicantur, ſicut ſcandalizabantur Phariſæi
Chriſto, dicẽtes: Vnde huic hæc omnia? Quomodo poteſt
homo ſcire literas quas non didicit? Samaritanus eſt, dæ-
oniũ habet, & in nomine Belzebuth eiicit dæmõia. Non-
e niles illis ſunt, qui gloriam illius, quod eſt in me donum
pitus ſãcti, auferẽtes, attribuunt diabolo, dicentes, quod
as ſim, & dæmonium habeam, quod me doceat omnia,
uibus reſpondeo verbis magiſtri mei Chriſti: Ego dæmoniũ
õ habeo, ſed eſt, qui habet & iudicet. Et iã multi calumnia-
rum meorum dæmões, & diaboli facti ſunt, hoc eſt, cruẽ-
& falſi criminatores. De Magia vero quid ſentiam multiju-
is ſcriptis aperuit. At obiiciũt mihi miracula, quæ principes
populi obſtupuerunt, & ſupra naturæ vires dæmõum ope-
a facti ſunt. Fateor operatum mirãda multa, ſed citrà Dei of-
nem, citrà fidei & religionis injuriam, & obſtupuerunt ea
u, ſed homines indocti, & quibus datum nõ eſt rerũ co
acere cauſas. Atq; motus omneis & inexorabile fati. At
ui ſecretorum naturæ curioſus explorator ignorat, herbarũ
potentia & lapidum virtutibus non omnibus perinde mani-
ſta, multa perfici poſſe, quæ rudis populus, per inſcitiã aut
aiam, accepta referat dæmonibus, potius quam naturæ
tq; Deo, Sed ut non ſapiũt aromata ſuibus & aſinis, & of-
fendìtur ſplẽdidiore luce noctuæ, ita nequè amator veterum
rũ populus, docilem inuſitatis rebus & literis animũ præ-
er ſuſtinet, nec oculos denſiſſimis ignorantiæ tenebris ob-
fuſos, lucis radiis admovere poteſt. Qui enim ſunt omni poli-
tiori literatura, omnisq; arcãę doctrinę vacui & inanes, nec
niſi umbram illius complexi, quomodo obfuſo ignorantia a-
nimo, alienæ doctrinæ ſplẽdorem rectè diſcernere ac dijudi-
re poſſent? Quod ſi ſyllogiſmorum ſpineta plantaſſem, ſi
carduos & tribulos ſcripſiſſem, & ſimiles habuiſſent ſua labra
lactucas, inveniſſent forte aſini illi guſtu, & magna volupta-
te totum librum devoraſſent. Nunc verò, quia ea proſecutus
ſum quæ ipſi non attigerũt, amaricati ſunt, venter & lingua

eorum ad calumnias. O deplorati ingenii homines, & im-
dicabili malevolentiæ morbo conſopiti, adverſus eam d
mationem obſtrepentes, cujus vocem & vocabulum ne
intelligunt, nec ſatis noverunt, quid declamatio, cujus q
tates non cognoſcunt, non declamationis conditiones ſc
non quo quid animo joco an ſerio, falſe an ſevere, dictu
perpendũt, non animadvertunt declamationis licentiam
liberioribus verbis & abſimilioribus argumentis, rem pr
ſcuo ſermone tractare, nullum periculum veri ſtatuend
facere, eorum quæ in declamatione ſive argumentando
perſuadendo, ſive demonſtrando dicuntur, philoſophi
hoc eſt non declamatoris, ſermonem ſuum veritati adſ
gere. Declamationis autẽ proprium eſt, ſæpè & plurimu
ficto argumento, aut falſitatis defenſione, aut veri repug
tia, aut vitii laude, aut virtutis oppugnatione, ad ingenio
exercitationem, ad exercitationem ſtudioſorum laboran
ad diſſolvendum aut ſtatuẽdum veritatem: ſed citra pert
ciam proponere quamlibet diſputandi materiam, ad utili
legentiũ, ſicut ait Apoſt. Omnia quæ ſcripta ſunt ad noſ
utilitatem ſcripta ſunt, non dicit omnia quæ ſcripta ſunt,
ſunt, ſiquidem non minimam partẽ eruditionis, fabulæ, A-
logi, declamationes diſputationes, problemata, opinio
parabolæ, cæteræq; admodũ proficuæ nugæ, quibus etia
ſacræ quidem carent literæ, citra veritatis regulam ſibi ve-
cant: quæ qui damnare velit & ſubmovere, is literatura
mnem ſimul tollat, neceſſum eſt, ſed in his diſcernendis,
fecto Critico quodam, excuſſoq; judicio, menteq; acuta &
lerti, intelligẽtia inſuper ſumma, & acri animadverſione
eſt, ut cognoſcatur qua authoritate, qua forma, author qu
ſcripſerit, quod conetur, quid moliatur, narret an doceat,
finiat an diſputet, improbet an admoneat, quibus utatur
onibus, joco an ſerio dicat, ſua an aliorum ſententia loqua
quæ vera, quæ falſa, quæ dubia pronunciat, ubi & quo loc
animi mentem potiſſimum declaret. Sunt enim hæc om
ſpectanda, ac diligenter ſcrutandi ſecretiores ſenſuũ rec
& pœnitiores fibræ orationis accuratius diſquirendæ, tũ
gulis ſeparatim, & collectim univerſis, in medium propoſ
multum conſiderationis illis tribuendum eſt, ac omnia
genter & exactè diſcernantur, graviſſimoq; judicio tanq
trutina ponderentur, ut quid in quaque re, verum, ſyncer
conſentaneum, & conſequens ſit, perſpiciatur, priuſquan
illis feratur ſententia. Quod in illa declamatione mea, ſi

debuit, ita etiam ab illis clarissimis pariter & doctissimis rei consilii proceribus, factum fuisse dubium non est, id n Cæsareæ majest. patentes literæ & sigilla testantur, qui- ut fidem non habere, aut insolenter contradicere, non t non est læsa majestate temerè factum. Desinant ergo dici sycophantæ, calumniari hanc declamationem, vel o animo, vel alienata religione à me scriptam fuisse, quā- q; proprio ingenio fisus, neq; sine examine & sapientum ira, hanc ediderim. Ipsi enim censores retulerunt & sub- erunt, senatus decrevit, & assensus est, Cæsar probavit, & um suum appendit: nonne supra hæc, judicium sibi ven- e audebunt? Quis istis scholasticis, theosophistis & late- lis monachastris, in Cæsarem scripta dedit, ut quod ille nsilii sui examine, & signatura publica, authoritate se- robavit, isti improbare, probare, damnareq; præsumant? r certè est declamationis illius pervicacia, quam quod imorum aliquot Sophistarum, & perversorum cucullio- ingenio attingi queat. Quin vero nequaquā enervi do- esse illum virum oportebit, quisquis de illa ferre debeat ium. Sciant illi Scholastici Magistri, concessas illis cho- cathedras, non credita fori tribunalia, liceat duntaxat stris illis de cathedra doctrinaliter disputare: verum ju- e, determinare, decidere, approbare, reprobare, admitte- ohibere, damnare, non eorum officii est, sed Pontificium is est, non ex argument s Sophistarum, sed ex traditioni- ependens Iurisconsultorum. Neq; verò ipse Rom. sum- Pontifex, neq; Imperator (etiam in rebus fidei & religio- uicquam judicāt nec judicare prætendunt, ceu Theolo- Dialectici, sed ut Legisperiti & Iurisconsulti, qui iccir- n Dialecticam, nō Philosophiam, non Theologiam, sed mnia in scrinio pectoris sui habere dicūtur. Habet n. et- iurisconsulti de divinis rebus suos titulos, de summa tri- : de fide Catholica, de Sacramentis, de hæreticis & aliis onem nostram concernentibus, nec opus est ea à theo- tis emendicare, ac hodie (si diis placet) ex conspurcatis s, protinus in tribunalia, ad judicandas eruditorum cau- troducentur sordidi ludimagistri, qui nihil norunt, nisi e pediculosis pueris, tum funesti quidam cuculliones, osiq; theosophistę, quibus omnē vim rectè sentiēdi, opi- m pravitas abstulit, quiq; ingenuis disciplinis, ob igna- nfesti sunt, illi præjudicabūt Pontificibus & Cæsaribus, od illi probarunt, quod ratum habuerunt, quod fecerunt

isti audebunt improbare, damnare & irritum facere, ac scho-
lastica authoritate indecenter abutentes, disputandi & con-
clusionandi (si sic dici queat) licentiam, ad judicandi, & de-
terminandi trãsferent potestatem, magnis sigillis, schola-
co fastu clamare audentes, promulgamus, definimus, asseri-
mus, veridicé affirmamus, constanter proferimus, censemus
decernimus, determinamus, declaramus, pronũtiamus ju-
camus. damnamus, condemnamus [sic enim eorum ampul-
losa verba habent] atq; dicere & scribere audẽt, hæc se fa-
tranquilla, & secura cõscientia, superna luce illustratos & su-
pernaturali lumine fretos, ex invocatione Spiritus S. qui
lumen sæpè in pectoribus illorum, non Spiritus S., sed a
sacra fames accendit, quod si illa sua censoria conciliabu-
pro fidei integritate agerent, & nõ pro censu, certe credi-
de illis hactẽus probitatis, synceritatisq, opiniõem, frau-
non maculassent, avaritia nõ corrupissent, syllogismos s
in religionis injuriã, venales nõ exposuissent, Divino tim-
ri, humanum fauorem nõ prætulissent, verbum Dei perve-
interpretationibus, non adulterassent, ecclesiæ authoritat
non violassent, Reges Christianos, in reprobi sensus vesa-
errores non protulissent. Quid multa? Res non eget testib
ipsi se in Anglicani divortii determinatiõe, magnis suis si-
lis prodiderunt. O insignes Theologos, qui in negotiis fi
& cõscientiæ, feruntur affectibus, flectuntur cõviviis, ob
cantur numo aureo, capiuntur lenociniis, opinantur ex p
prio commodo, & muneribus abducuntur à vero, O cõc
sum sorbonicum præclarum, ò dignitatem concilii admir
dam, cui non paveat mens, coram illis dicere. quum ho
Theologorum sorbona, facta est falsorum commẽtarioru
& errorum officina, & interpretatiõum, censurarum, det
minationum, flagitiosissimæ nundinæ. Hic nunc cupio m
dicite ò magistri nostri, dicite ò Sorbõici, in Theologia q
valet aurum, tam fãcta ne est vestra avaritia, ut illi iura leg
que nihil officiant, nec ulla impietatis aut irreligiositatis
tetur labe, nec quicquam turpe sit, quod vobis lucrum par
Quis putasset Theologorũ pectora, favore, ira, odio, avar
corrumpi, & esse illis etiam contra scripturam syllogismos
habeant causã acquirendæ pecuniæ, quis ista credidisset,
ipse suis factis fidem fecissent. O malè astuti, & impruden
avaritiæ, qui nõ potius pro digamia determinastis, quam p
divortio, siquidẽ olim in vetere lege permittebatur regib
plures habere uxores, neque verò minor est authoritas Pō-
fici

ſ im & regum, in Eccleſia, quam olim fuerit in ſynagoga. C[u]m ipſe Valentinianus, Chriſtianus Imperator, duas ſimul d[u]xit uxores, etiam lege ſanxit, & publica conſtitutione in- d[ixi]ſit, ut quicunque vellet duas ſimul habere poſſet uxores, i[t]a ſi & vos pro rege Anglorum determinaſſetis, pōtificis au- t[h]oritatem ampliaſſetis, regis libidini obſecunditati eſſetis, R[e]ginæ dignitatem obſervaſſetis, filiam regis [ut ita loquar] n[o]n ſpurificaſſetis, atque tam inſigni colluſione, ſingularum p[ar]tium gratiam iniſſetis, undique pecuniam corradiſſetis, n[e]que minus peſtilenti exemplo, atq; nunc, nomen veſtrum p[os]teritati commendaſſetis. O miſeros, quos in tā profun- d[a]m cęcitatem, traxit indigna Theologis avaritia, & inſcitię c[o]nes arrogantia· Quis tam fædos Magiſtrorum noſtrorum e[r]rores aſpiciens, tam turpes illorum fraudes cōſiderans, tā p[er]nitioſas & falſiſſimas illorum ſententias videns, quę omni r[ati]oni, & honeſtati repugnant, illis poſthac credere, aut illo- r[u]m cenſuris amplius ſeſe ſubmittere velit, aut debeat, quan- d[o t]ali ſunt natura, ut nihil eis ſit antiquius, quàm dolis, quā fr[a]udibus, quàm fallaciis, quàm calumniis, doctos quoſque c[on]tinenter circumvenire, & in errorum & hæreſium notas v[i] e trahere? Mirum profecto, quum toties iam contra Io- h[an]nem Picum Mirandulanum comitem, cōntra Iohannem C[a]pnionem Iuriſcōſultum, contra Eraſmum Roterodamum T[h]eologum, contra Iacobum Fabrum Stapulenſem Philoſo p[hu]m, cōtra alios multos illuſtres viros, tam infeliciter quàm t[em]erè dimicarunt, toties illis ſuis præconibus cenſuris, con- tr[a m]anifeſtam veritatem, tā turpiter impegerunt, toties de m[an]ifeſtariis ſycophantiis, & calumniis convicti ſunt, quod h[ac] vulgatiſſima ſua infamia edocti, in nullo facti ſunt melio- re[s] ſapientioresvè. Neq; ad deponendum ſtoliditatem ſuam ta[nt]a ignominiæ macula adduci potuerunt, quin tot infelici- b[us] congreſſibus, toties proſtrati, videntur ſibi [velut de An- th[e]o fabulantur Poetæ] reſurgere robuſtiores, atq; [ceu ve- te[ra]ni milites, inſtructiores bello facti] poſt unam & alteram n[u]niam, adhuc nova moliri facinora, novasq; quotidie ex- ci[ta]re tragœdias & ſpōtè in peiora prolabentes, ultro ſibi ma- lu[m] accerſire pro bono, dignos ſe præbentes, qui ab omnib⁹ o[mn]is audiant malè, qui in aliorum exemplum Pontificibus d[en]t publicitus pœnas, ac peſtiferū, fraudis, doli, ſycophan- ti[æ] calumniæ, & nefariorum conſiliorum ſuorum ſortiātur e[x]um. Quod ſi proprii honoris ſervandi, quam alieni laceſ- ſe[n]di cupidiores exiſterent, amplecterentur etiam ipſi bonas

literas, & aliquid ederent illustrius dignum encomiis, au
non possent, saltem admirandos sublimioris doctrinæ v
dignis laudibus & benevolentia prosequerentur, & lingu
indigna illorum obtrectatione cohiberent, quo vel hic,
stam hactenus ignominiam eluere possent, & à docti
quibusque solidam inire gratiam. Sed vilis & indocta m
tudo, semper humi repens, nulla habet vestigia quæ sequ
nisi turpia, nec ulla rerum illustrium cupiditate, ad glo
excitatur, cujus ignavia, tam altas egit radices, ita men
obcæcatis adhæsit, ut ad nullas rationes oculos aperiri p
tur, tantaque est insaniæ suæ obstinata pertinacia, ut sem
censa ne per universi quidem orbis elleborum extingu
sit. Non equidem facile propagata malorum sementis
catur, quippe quam est bonorum in mala defluxus facilis
mali ad bonum transitus difficilis esse consuevit. O crud
impia secta hominum, nihil nisi seipsos, & sua amantiu
mnia præter se, & sua contemnentium, & damnatium, i
ipsum perverse prorsus & nefarie, quæq; ipsi didicerunt &
runt, ea omnium prima & potissima censeri volunt, & ad
rum normam, omnia omnium dicta & scripta, veluti a
dium lapidem examinanda exigunt, quibus, quę non cor
unt, aut quovis modo ab illis discrepant, sive dissentiun
aut velut insana, & abjectitia, præ suis aversantur, aut
scandalosa & impia damnant, atque execrantur, nullisq
tionibus muniti, sed vanorum titulorum obtentu, tota v
surgunt in pœnam, adversus eos, qui ab illis, vel ungue
tum discesserint. Tunc si qui sunt inter illos, ingenio
feroci, maligno, & ad calumniā plane erecto, qui furent
qua audacia, scholasticorum titulorum ambitione conc
suam scabiem illustribus viris adfricare audeant, & eru
rum virorum scripta & dicta, variis dolis, technis, fraud
præstigiis, continenter circumvenire, & in hæreseos cr
trahere norint; & in politiores literas, & linguas, procaci
tumeliæ ledoria è suggesto, veluti è plaustro evomere,
Poëtas, in Rhetores Cynica petulantia petonare sciant
tunc subductis superciliis admirabundi passim extollu
divina loqui prædicant, & vice oraculi sermones eoru
aures populi circumlatos spargunt.

Et longum invalidi collum cervicibus æquant,
Herculis Antheum procul à tellure tenentis.

Tum etiam qui doctos viros gravius exagitassent, m
stratus, & rectoratus, in odium literatorum illis protoga

colarum regno præficiunt, qui tunc præcæteris conſophi-
li veluti principes ſummi, altioribus cathedris ſedentes, jus
in ios, & ſuperbam dominationem poſſidentes, cunctas bo-
nas artes, & ingenuas diſciplinas, ſcholis funditus eiiciũt, quo
ri ſis ſophiſmatibus, incrementa concilient, quorum farci-
mine inflati, de omnibus copioſe ſeſe poſſe diſſerere putant.
Sicut ſunt doctrina vacui, & veluti ſues in luto grunientes,
inanes eloquio, quicquid proferunt, quicquid ſcribunt, pro-
fusam redolet inertiam. quicquid ratiocinantur, quicquid
argumentantur, deliramentis conſentanea profundunt, & pro
rationibus, pro ſcripturis, meras technas, & laqueos conne-
ctunt. Quod ſi fortè timidiores, antilogiæ ſuæ obſcuritatem,
ac utam, ad lucem, in propatulo exponere, & perſpicaciori
cenſura permittere vereantur, aut (quod plurimum illis eve-
nit) non habeant quod reſpondere queant, tunc aliam viam
ingreſſi, quibus bellum inferre nequeũt, odium infligũt, aſtũ
fortitudini præferunt, ſyllogiſmorum ſuorum vires ad calu-
mniandi nequitiã transferunt, clancularijs ſuſurris apud im-
probos, aut incautos auditores, contra doctos, & probos viros
oblatrant, & per inſidias, ab obſcuro ſagittant, & ſcholaſtico-
rum titulorum factum, atq; quem vocant impudentię clypeũ,
(nullam inquam) & hoſtile propoſitum, iniquiſſimumque
iudicium, in rationis locum transferre, cęcitate turpiſſima cõ-
ſulunt. Quumq; nihil ſciunt, nihil ſcribunt, nihil edũt, quod
iudicari queat, & veluti bruta & muta animalia vitam ſilentio
prætereant, eo ſilentio tuti, impudentiſſima temeritate, de a-
liorum iudicant ingeniis, & ſupra Ariſtophanicam loquacita-
tem in conviviis, in collegiis, in privatis cõfeſſionibus, in pu-
blicis cõcionibus, in ſcholaſticis prælectionibus, nullum ſcri-
ptorum genus non calumniantur, non lacerant, non mordẽt,
non diſcerpunt, non mutilant, nõ detruncant, non pervertũt,
ac probroſis circumveniunt inſidiis, conculcant contumeliis,
doctiorumque ingenia peroſi, literaturæ meritis inſidiantur,
eruditiſſimos quoſque perſequuntur, virtutiq; ignominiam
rependere non erubeſcunt, quaſi idem ſit calumniari, quod
vincere, contemnere, quod antecellere. Sic illi expręſtantium
virorum calumnia, & obtrectatione, fortiores fiunt, & ex re-
prehenſione alienæ ſcientiæ, ipſi eruditionis & doctrinæ opi-
nionem conſequuntur, & quem aliis adimunt, in ſe derivant
honorem. His technis, his artibus his ſtratagematibus, a-
pud rude vulgus & imperitam plebem, indoctoſque nobiles,
& credulos principes, quos nihil negotii eſt fallere, quos pe-

nes nullum eſt indoctorum, doctorumq; diſcrimen, au
ritatem ſuam ſtabiliunt, & eruditorum, ſapientumq; no
furto & rapina obtinent. Tum etiã divinitatis faſtigium
arrogãt, & ſe Magiſtros & Doctores in divinitate nunc
ſuſtinent, quo verẽdo nomine, apud ſimplicem populu
ctitatis opiniõe inſignes, etiã apud purpuratos aulicos, &
ratos principes, venerãdi ſimul & metuẽdi, effecti, illos
perſuaſionibus ſuis allectos, & clandeſtinis incitament
ſtructos, ſeditioſis armant conſiliis, ſubiiciuntque qui ab
toriis, à cubiculis, à baſilica, à menſa, virus in aures eor
tinuè inſtillantes, dicta & facta proborum virorũ aſſidu
minantes, quousq; optimi cuiusque virtutem reddant
ſam, mollesque principum animos, nihil tale ſuſpicante
delationum & obtrectationum artibus, & exquiſitis ca
dolis ſubvertant, & in fas atq; nefas contra doctos & pr
viros inducant, atq; ad crudelitatem uſque impellãt. N
enim apud credulos principes, fides mẽdaciis deeſt, ubi
ris & proditoribus, aliquando gratia redditur & peſſimis
busq; nebulonibus honos, negatumque virtuti culmen
tio tribuitur, & repulſa prudentia, ignavia honoribus p
quitur, maliq; ſua ex improbitate referunt munera, & qu
terque quaterq;, verſo ſolo, mutato foro, & [ut vocant] r
banca, fraudatis creditorib⁹, fraudi & dolo, alieni æris ini
divitias ſibi pararunt. Creantur comites, aſciſcuntur in c
lia regum, præficiuntur gubernandis provinciis, quaſi fi
futuri ſint Reipublicæ, qui tam ſceleſtis perfidiæ artibu
mularunt ſibi rem privatam, atque quod ab integræ fid
tis & doctrinæ, virorum arbitrio, pendere deberet iud
ſæpe in iniquiſſimi cuiuſpiã hypocritæ, adulatoris, dela
ſuſurronis, ſententia conſiſtit. Hi primas atq; poſtremas
partes tenent, hi ſunt aures & oculi regum. Nulla illis
clauditur, quominus ingrediantur, nullum tempus tan
portunum, quo minus admittantur, nefasque eſt princ
plus audire, aut videre, aut cognoſcere, quam tribus aut
tuor, eiuſmodi ſycophantis, commodum videtur. Null
gum tam natura benignus, tam educatiõe modeſtus, tan
tutis & æquitatis amans, quem illorum conſilia non p
tent, multaque indigna, tanta maieſtate & dicere & age
audere compellant. Hinc totam noctem vigilare, tum p
aut ludere alea, aut ſaltare choros aut larvis obambulare
vivia, tum medium diem dormire, reſiduum ludere pil
ve

i, & cum beluis audacter congredi, aut stulta & furiosa
udia suscipere, & illorum pueriles victorias graviter di-
ire, tum supervacaneis impendiis, pomparum, largitio-
conviviorum, ludorum, ac ambitiosarum legationum,
batorum bellorum (aut latius regnandi libidine, aut
itate vindictæ, aut æmulationis dolore) susceptorum
plebis, civiumque substantiam devorare, hodie regum
lina est. Verum interesse consiliis, observare prudentes,
m dare præceptis sapientiæ, discere populum bene rege-
provincias quorum tutelam susceperunt, fœliciter gu-
re, sedere ad portas civitatis, & audire supplices, suble-
ppressos, reddere jura singulis, hoc paludatis aliquot
ribus,, nonnunquam & Cumanis asinis committitur.
nc accedunt nobiles isti satrapæ, ipsi etiam literarum
s, qui cum nullis bonis artibus, nec honestis disciplinis
ti sint, ob id doctos, & literatos omnes odiosissime, pro-
nt, nec sinunt ea regibus suis innotescere, eoq; infestius
uuntur, quod veritatem aliquando dicunt, nullo perso-
respectu, illorumq; ignaviam, & crassitudinem, ad lu-
xponunt. Nullus unquam priscis temporibus tyrannus
tam barbarus, tam sævus, tam ferus, tam truculentus,
udelis, quem penes non in honore, veneratione, obser-
que fuissent bonæ literæ. Olim eruditi & literati viri, in
Cæsarum & Regum, primas partes tenebant, in horum
successerunt hodie, quidam podagrici ventricosique
cani, & auri spongiæ (finantiarios vocant) quibus abest
veritatis, virtutisque cognitio. Et ut est in Proverbio:
os ignavis placere. Videmus passim per regum aulas in-
os, tot famelicos, pedisse quos, tot laceros stipatores,
rcummensales parasitos, tot versipelles histriones, tot
vagos scortatores, tot epicuræos porcos, tot salaces por-
ot pictos fictosque nobiles, tot suffitos moscho proce-
ot gloriosos thrasones, tot chlamydatos agasones, tot
tos caballarios, tot trigaleatos lepores, tot feroces cen-
, tot superbos Satrapas, tot paludatos vultures, tot lar-
vespertiliones, tot Purpuratos aleatores, tot hamatos
ores, tot politiphagos fœneratores, tot dimovoros scri-
ot insolentes duplatores, tot Arcadicos sacrificulos, tot
tos eleemosynarios, tot sexagenarios pueros paucissi-
pectamus sapientes, & graves viros. Quod si qui forte
erunt in aula, viri ingenio prædii, qui consilio, pruden-
cum usu, experientia, & exercitatione Reipublicæ fœ-

liciter præesse sciunt, aut qui viribus & armis, strenuita Reipublicæ plurimum prodesse possunt, hos tunc ne su res evadant, altiusque in authoritatem conscendant, su cie benevolentiæ, ad longinquas regiones in oratores gant, aut in fortitudinis suæ præmium, gravioribus pe exponunt, quo sic evacuata aula illorũ præsentia, ipsi c soli habeantur prudentissimi, si in consortium suum n admittant, prudentiorem se. Horum opera fit, quod in cipum aulis, bonæ literæ, nec præmiis pascũtur, ne cla invitantur, sed velut proscriptæ, & in prostibulum rel videantur. Hinc obscura literatorum sors, & fortuna I rum virorum sordida, nec ullis ad rem augendum, in a cus est, nisi qui valedixerint virtuti, & veritati. Nam qu est sermone (ut ait Propheta) quasi perjurus est, & qui est opere, quasi de spina sæpe, sic oportet, ut qũum fati aula, qui vult esse pius. Sic sordent & vilescunt literæ, solum non faveatur literis, sed illudatur, etiam præstat in aulis regum, aut culinarium, aut venatorem, aut tibic aut utricularium, aut cauponarium, aut parasitum, aut onem, profiteri, quam doctum, quam literatum, qua ditum, tam eruditio invisum, ignorantia probabilem Ipsa enim affinis regibus, domestica nobilibus, incol omni eruditione potenter prælata, ipsa plena divitiis, a lata honoribus, sublimata potestate, & omni delitiar g nere beata, ut quo quis in aula minus sciat, eo felicio fruatur.

Omnibus in aulis tenet insipientia sceptra,
Illius & sequitur regia turba pedes.

Quis ergo jam (ornatissime Eustochi) non debere renunciare liter s, & virtuti, quam eruditus imperitor lumniis, modestus impudentium conviciis, candidus torum sycophantarum insidiis, continuo ex carnificari de venerationem meruisse debuerat, inde pœnam, cla exitium persentire? Nihil igitur mea opinione hodie fe (mi Eustochi) quam nihil scire, nihil tutius quam nih re, quando his temporibus, fere nihil scribi potest, qu offendat aliquos: qui autem nihil docent, aut non ni ma, & infima sapiunt, ab hoc metu, ab his periculis, absunt. Quippe minimarum rerum, magna ruina esse n

t

nec unquam cadet ex alto, qui in imo jacet, nam qui quæ-
a, is malum videtur quærere. Tam gratæ, sed & secu-
voluptatis sunt, paludes ranis, luta suibus, tenebræ ve-
ionibus, quam alta tecta columbis, & sereni soles aqui-
linc apud Lucianum Pythagoras jam per omnia bipe-
& quadrupedum genera, (suæ circulationis metamor-
) vagatus, se longe suavius vixisse fatetur, quando esset
quam quum esset Rex & Philosophus. Quæ persuasio,
c ætati mihi congruere videtur, ut nihil neque scire,
docere, & ceu nihil à bestia differre, hodie fœlicissi-
atque tutissimum sit: simulque, & aulicis istis proceri-
, atque Satrapis, qui plurimum improbos, suique si-
milimos beneficiis prosequuntur, evehunt-
que acceptissimum.

* * *

HEN-

HENRICI CORNE[LII] AGRIPPÆ AB NETTESHE[YM] armatæ militiæ equitis Aurati & V. I. ac Medicinæ Doctoris.

TABULA ABBREVIATA

Commentariorum in artem brevem Raymundi Lullii.

ORNATISSIMO VIRO LL. DOC[TORI] ADOLPHO ROBOREO *Agrippinensi Canc[...] ad Gradus Mariævirginis, Henricus Cornelius Agrippa. S.D.*

Cripsi olim commentaria in artem [...] Raymundi Lulli, doctor eximie, [...] dem in tabulam quandam tanqua[...] culum, contraxi, quæ memoratu[...] cuncta commentaria subinde anim[...] ceret: hanc tabulam tuæ humanit[...] catam, pro xeniolo offerendam decrevi, ratus exigu[...] munusculum, non ex suo valore, sed ex mittentis a[...] æstimaturus. Quin & collata hac tabula, cum ipsis co[...] tariis, videbis te pari æstimatione habitum, quo is[...] nostra commentariola olim dedicavimus, q[...] una cum hac tabula etiam ad te mittimus. Vale.

ABVLA ABBREVIATA OMMENTARIORVM ARTIS inventivæ Henrici Cornelii Agrippæ.

B *Deus*
C *Angelus*
D *Cœlum*
E *Homo*
ubiecta F *Imaginativa*
G *Sensitiva*
H *Vegetativa*
I *Elementativa*
K *Instrumentativa*

Pater
Filius *non convertuntur*
Spiritus sanctus

Bonus

Malus

Immobile empyreum agens per attractum

Mobile agens per influxum

Anima rationalis *habet* *esse* *vivere* *sentire* *intelligere.*
Corpus humanum

Esse
...itivum habens Vivere
Sentire extrinsecus & intrinsecus.

Esse,
...tivum, habens Vivere,
Sentire extrinsecum.

...etativum, habens Esse
Vivere.

Simplex.
...ntivum *habens solum esse substantiale.*
Compositum
Naturale

Instru-

Instrumentativum sive Accidens, — *habens esse in alio.* — *Morale.*

Accidens naturale — *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Actio*, *Passio*, *Habitus*, *Situs*, *Tempus*, *Locus.*

Quantitas, — *Discreta* / *Continua* — *secundum* — *Magnitudin* / *Multitudine* / *Diuturnita* / *Operationem*

Qualitass, — *Habitus & dispositio.* / *Naturalis potentia vel impote* / *Passio vel passibilis qualitas.* / *Forma & circa eam constans,* / *Contraria & contrarietates.*

Relatio secundum — *Superlationem* / *Suppositionem* — *ex natura vi* ; *Æquiparantiam* / *Applicationem.* — *ex natura re*

Actio & passio — *Intrinseca* / *Extrinseca* — *Intensa.* / *Extensa* / *Remissa.*

Tempus
Locus — *Variantur quantitate.*
Situs — *Intrinsecus.*
Habitus — *Extrinsecus*

Accidens morale — *Virtutes* / *Vitia.*

Prædicata absoluta.

B	*Bonitas*
C	*Magnitudo*
D	*Duratio*
E	*Potestas*
F	*Sapientia*
G	*Appetitus*
H	*Virtus*
I	*Veritas*
L	*Gloria*

Permanens

Fluens
Virtutis
Molis
Actionis
Æterna
Æviterna
Temporalis.
Essendi & existendi — *Naturalis*

Agendi & patiendi — *Voluntaria*
Intellectualis — *Sapientia*
Rationalis — *Scientia*
Sensitiva — *Ars*
Instinctus — *Fides*
Natura — *Oppinio.*
Rationalis ut voluntas — *Concupiscibilis* — *Passiones animæ*
Sensitivus
Insensibilis. — *Irascibilis.*
Intellectualis ut sapientia, scientia, prudentia quæq́;
Mortalis ut iustitia, fortitudo, temperantia
Theologica ut fides, spes, charitas, gratiæ dona
Animalis & sensitiva, motiva, vitalis, vegetalis
Elementalis quæ naturalis dicitur
Cœlestis quæ vocatur occulta
Operationum & potentiarum secundum actionem & passionem.
Orationis — *secundum actum sibi usum*
Rei — *secundum habitum*
Consummationis
in fine
Quietis

Simplex Substantialis
Rei — *Composita. Continuitatis*
Rationis — *Accidentalis*
Identitatis.
secundum modum essendi
secundum mensuram conditionis.

Respectus
- B *Differentia*
- C *Concordantia*
- D *Oppositio*
- E *Principium*
- F *Medium*
- G *Finis*
- H *Maioritas*
- I *Æqualitas*
- K *Minoritas.*

Differentia
- *Ex primis intentionibus*: *Essentialis*, *Realis*, *Accidentalis.*
- *Ex secundis intentionibus*: *Genere*, *Specie*, *Numero:*

Per similem modum collige concordantia.

Nominis in plexi.
- *Proprie ut*: *A consilio*, *A casu*
- *æquivoca secundum a*[…] *lationem.*
- *Significata.*: *Comparative secundum usum dicendi.*
  - *traslate per*: *Analogi*[…], *Similitu*[…]*nem.*, *Oppositi*[…]*nem*
- *Modum significandi*: *Varias suppositiones*, *Varia accidentia gra*[…]*ticalia.*

Incom-

Rei. in

Totum essentiale, integrale, accidentale in partes secundum esse & modum essendi.
Genus in species.
Superius in inferiora.
Genus in differentias oppositas vel subiectas.
Totum secundum partes in tempore, modo, quantitate.
Causa in effectus & econtra.
Subiectum in accidentia & econtra.
Virtus in operationes.
Substantia in suas potentias.
Absolutum in comparata.
Per variam attributionem.

Complexi sive orationis.

Subiectum & prædicatum.
Patientem & agentem.
Vltra patientem.
Modum subiecti & prædicati.
Modum actionis & passionis.
Secundum variam attributionem, expositionem & variam applicationem.

Simili modo accipe collectionem.

Vnionis collectorum
Partium in toto
Mixtorum in mixto
Continvorum in continuo
Discretorum in discreto
Materiæ & formæ in uno supposito
Aliquorum in uno tertio
In medio iungenti, participanti vel div
In termino concurrenti
Concordantia *Æqualium inter se*
Proportionum inter se
Effectuum, in causa, & econtra secund
omne genus causarum
Similitudinis & exempli
Coniunctionis & contingentiæ
Cognatione & agnatione vel affinitate
Vt forma cum subiecto
Vt ars vel instrumentum cum subiect
ria
Vt alicuius essentia vel de essentia eius

Ex his similiter quære differentias suo modo.

Contrarietates
Mediata
Immediata

Contradictio, secundum idem, ad idem, similiter, i
tempore.

Oppositio
Privativa
Localis
Relativa, ut superius de accidente relat.

Versatur præcedens triangulus inter intellectuale & sensuale.

Essentiale
Essentialis
Accidentalis
Formalis *Coessentiale*
Exemplaris vel idealis
Intrinseca
Obiectiva
Materialis *Propinqua* *Subiectiva*
Per se *Remota*
Substantialis
Efficiens *Antecedens* *Principalis*
Extrinsece *Coniuncta* *Accidentalis*
Instrumentalis

Vltimus
Occasio *Finalis* *Subordinat.*
Fortuna *Impulsivus*
Casus
Genus
Vniversale
Species
Natura
Tempore *Mensuræ*
Ordinale *Definitione* *Determinationis*
Cognitione *Coniunctionis*
Privativum *Formæ*
Accidentale sive instrumentale *Materiæ*
Generati *Doctrinæ*
Corrupti *Figuræ*
Motus *Augmenta.* *Motus*
Diminuti. *Continentis*
Originale *Alterationis*
Positivum *Localis*
Privativum

Natura
Coniunctionis *Situ*
Loco
Mensurationis *Substantiale*
Accidentale.

	Extremitatum	
	Operationis	
	Inſtrumentale	
	Adhæſionis	
	Participationis	
	Comprehenſionis	
Medium	*Vnionis*	
	Negationis	*ſecundum locum*
	Tranſitionis	*ſecundum ſpeciem*
	Poſitiuum	*ſecundum quietem*
	Priuatiuum	
	Deſtructiuum	
	Conſtructiuum	
	Subſtantialis	
	Accidentalis	
	Secundum eſſentiam	
Extremitatum	*Secundum tempus*	*ſiue ante ſiue poſt*
	Secundum locum	
	Qualitatem	
Corruptionis	*Quantitatem,*	
FINIS. Defectionis		
	Eſſe	
Deſitionis	*Operari*	*ſecundum varias circumſta*[...]
	Pati	
Perfectionis quam ſupra diſtinximus.		
	Naturaliter	
Priuationis	*Moraliter*	
	Artificialiter	
Maioritas		
Æqualitas	*Variantur ſecundum genera quantitat*[...] *& magnitudinis, de quibus ſupra, e*[...] *iſte Triangulus verſatur inter ſub*[...] *ſtantiam & accidens.*	
Minoritas		

Diſ

Divisiones		
Essentialia		
Substantialia		
Accidentalia		*secundum se*
Genera		
Species		
Differentias		*Respectivè*
Propria		
Accidentia		
Proprias passiones		*Comparativè*
Actus		
Operationes		
Passiones		
Virtutes		
Potentias	*Considerando haec omnia diversimodè*	*Secundum inesse vel non inesse*
Partes		
Principia		
Causas		
Effectus		
Similia		
Opposita		
Priora		*Secundum sic vel aliter se habere.*
Posteriora		
Exempla		
Respectus		
Extranea		
Complexione varia		
Varia praedicatione		
Varia separatione & coniunctione.		

B *Vtrum*
C *Quid*
D *De quo*
E *Quare*
F *Quantum*
G *Quale*
H *Quando*
I *Vbi*
K *Quomodo & cum quo.*

Necesse
Possibile vel impossibile
Contingens
Vtrum
Primæ intentionis
Entitas ut si est
Secundæ intentionis
Essentiale, ut quid est in se, quid est in a

QVID.

Quid rei
Qualitercunque explicas
Quid nominis
Essentialiter
Quid persona-le ut quisper omnes casus
Accidentaliter
Pars in toto & è contra
Inferius in superiori & è contr
Forma quævis in materia
Qui contentivum, ut quid habet in se sive,
Potentia in virtute
Locatum in loco
Causa in effectu & è contra
Operativum Acti-
& huiusmodi plura.
ve.
Passi-
Primitivum ut à quo
Materiale
Conversive
Effective
De quo
Constitutive
Derivative
Possessive ut cuius
Originaliter

Formaliter
Finaliter ut propter quid
Quare

Positive
Illative seu consequutive
Magnitudinis
Multitudinis, ut quot
Ordinis, ut quotus
Multiplicationis, ut quotuplex
Distributionis, ut quotiens
Quantum *Rei*
Propositionis
Accidentis cuiusque intensi, extensi, vel remissi
Continuum
Discretum
Essentialiter
Coessentialiter
Accidentaliter
Quare *Convertibiliter*
Proprie
Appropriate

...odo multiplicatur per regulas C D K

Repletivum
Diffinitivum
Vbi *Occupativum* — *Multiplicatur per regulas* C D K
Contentivum ut in quo
Quaerens principium motus & unde

Essendi
...odo *Operandi* — *Essentialiter* — *Primariè*
Attributionis
Accidentaliter — *Secundarie*

Instrumentale
Cum quo *Medij ut per quid*
Convenientiae ut cui

...pars per modum — *Differentiae*, *Proprij*
...pars & in parte per modum — *Actionis*, *Passionis.*

...nt partes in toto &ècontra & hoc — *Constitutive*, *Compositive*, *Perfectionis.*

Totum transm ttit similitudinem suam & suarum partium extra se secundum modum

Finis.

	Multiplicatione.
	Collectione.
	Similitudine.
Termini extranei inveniuntur.	*Vicinitate.*
	Oppositione.
	Ex propriis communibusq; principiis rer

	A parte subiecti.
	A parte prædicati.
	A parte modi aut cuiusq; horum mixtim
Mixtio figurarum.	*Terminorum artis inter se.*
	Terminorum artis cum extraneis.
	Terminorum extraneorum inter se.
	In una figura.
	In diversis & pluribus.

Ex natura prædicati.	*Univoca*	
	Communis.	
	Denominativa	*Simpliciter*
		Ex hypothesi
	Naturalis sive necessaria.	*Genus*
		Species
Secundum attributionem.	*Contingens sive accidentalis.*	*Differentia*
		Proprium
	Remota sive impossibilis.	
Secundum rationem prædicationis.	*Directa*	
	Indirecta.	
	Æqualis	
	Mediata.	
	Absoluta	
	Comparativa.	

Se

u'um il item dtionis.	*Vera*	*Secundum convenientiam orationis cum re*	
	Falsa	*Secundum qualitatem.*	*Affirmati. Negativa.*
		Secundum quantitatem.	*Vniversal. Particula. Indefinit.*
	Secundum inesse.	*Reduplica. Exceptive*	
cu'um dipra- ca. nis.	*Secundum modum terminorum.*	*Separative Comparati. Varie exponi- biles.*	
	Secundum modum propositionis dici potest, ut quod de ea dici potest.		

	Ex genere & differentia	*Proprie pro- prium.*
	Ex genere proprio sive sit	*Accidens proprium.*
	Ex partibus.	*Actuales*
	A causa secundum quodlibet genus Causæ	*Aptitudina- les.*
fi. io	*Per effectum & operationes*	*Potentiales.*
	Per potentiam vel obiectum	
	Per potentiam & actum	
	Per esse & essentiam	
	Per respectum & relationem	*& è contr.*
	Ex fine rei	C
	Per distantiam extremorum	D
	Per abnegationem oppositi	E
	Per species reliquarum figuræ Q. ex	F
		G
		H
		I
		K

Arg entum vel est	*Syllogismus*
	Enthymema
	Inductio
	Exemplum
	Argumentatio perfecta.
Mea m argumenti vel est	*Antecedens*
	Consequens
	Extraneum.

Diuisione & partitione
Definitione & interpretatione.

Loca essentialia ad probandum & improbandum.

Intrinseca A.

Coniugatis
Genere
Specie
Similitudine
Differentibus
Contrariis
Coniunctis
Repugnantibus
Antecedentibus & consequentibus.

Ante rem.
Cum re.
Post rem.

Causa efficiente
Effectu
Maiori
Minori
Paribus
Attributis personæ

Nomen
Natura
Fortuna
Studium
Victus
Habitus
Casus
Affectus.

Extrinseca Ab.

Oracula
Autoritates
Confessata
Vulgi opinio
Secta
Pacta
Sententia
Iudicium
Vsus
Leges
Attributis negotiorum

Quidnam
Cur
Quibus auxili
Vbi
Quomodo
Quando

Authoritate
Relatione
Facilitate
Dissimilitudine
Consilio
Exaggerando
Non vulgari
Comparatione
Consequentia
Demonstratione
Conversione
Vi fortunæ
Tolerantia
Deploratione
Convertentia
Humanitate
Commentatione
Vtilitate
Confessione
Exclamatione
Admiratione
Aggressione
Intermissione
Promissione
Attenuatione
Admonitione
Retorsione,
Illusione,
Contemptione,
Suspicione,

Ad exordiendum & movendum animos utiles

Ad confutandum servientes

Et eiusmodi.

Solu-

Solutio quæstionum.

- *Figura A.*
- *Figura T.*
- *Figura duplex*
- *Figura multiplex*
- *Subiecta*
- *Regulæ.*

Directe

Indirecte

Applicatio quæstionis ad inveniendum veritatem solutionis consistit in his:

- *Prima figura*
- *Secunda figura*
- *Tertia figura*
- *Quarta figura*
- *Tabula magna*
- *Evacuatio tertiæ figuræ*
- *Multiplicatio quartæ fig.*
- *Mixtio Principiorum & regularum*
- *Definitiones principiorum*
- *Species triangulorum*
- *Regulæ quæstionum*
- *Species regularum.*
- *Novem subiecta.*
- *Termini extranei.*

Argumentan[illegible] varia media e li[illegible] versa loca.

Solv[illegible]

...ndo ...llas ...n- ...fal- ...tam.

Verborum
- *Forma*
- *Materia*

Sententiarum — *Per defectum*
- *Distinctione*
- *Coniunctione*
- *Comparatione*
- *Constructione*

Et huiusmodi

Ostendendo diversitatem
- *Subiectorum*
- *Principiorum*
- *Mediorum*
- *Causarum*

Et huiusmodi

Secundum aliter inesse
Secundum aliter referri
Falsus
Male dictus
Negatione auctoritatis
Destructione rationis

Improbatione argumenti & destructione loci ut quia
- *Per potiorem aliam rationem*
- *Per rationem & autoritatem oppositam*
- *Per sequelam inconvenientis*
- *Excipiendo aliquod spirituale*
- *Ratione differentiæ*
- *Similitudinis*
- *Causationis*
- *Effectionis*
- *Respectu, Separatione, Cohærentia*
- *Contraria applicatione & huiusmodi.*

Atten-

Exordium facit

Attentos quia de rebus
- Lagnis
- Novis
- Inusitatis
- Cohortatione

fit
- Ex ipsa re subiec
- Non vulgari
- Non commune
- Non minus proli
- Non superfluum

Benevolos
- A nostra
- Ab auditorum
- Ab adversarij
- A re ipsa
- A contemplatione

Dociles Divisione brevi

Hæc omnia fiunt occulte per insinuationem:

Narratio sive rei sive negotij

Brevis
- Nullo cursu
- Nullis ambagibus
- Sine repetitione
- Sine reduplicatione
- Solis necessariis

Clara
- Propriis & usitatis verbis
- Debita accommodata proni tione.

Credibilis
- Verisimilis
- Debitis circumsta tiis

...sive enu- ...ro	*Absoluta* *Pauca* *Subdistribuenda* *Ordinata*	
S...vocinati- va	*Confirmatio*	*Plane*
d...tio ...gumenta- tiva	*Confutatio*	*Divisive* *Per extra-* *neum.*
...nsio	*Potissima aliqua ratione* *Enumeratione brevi* *Amplificatione ad diversos fines.*	

Commentariorum HENRICI CORNELII AGRIPPÆ, in artem brevem Raymundi Lullij

FINIS.

IN LI-

IN LIBELLVM DE TRIPL ratione cognoſcendi Deum.

Si genus inquiras verum mortale potentem
Noſſe Deum, cuius diceris effigies.
Hoc lege quod mirâ ſtruxit Cornelius arte,
Cuius & ingenium nobile iudit opus.
Te prius ut noſcas, prudens hortatur, & addit
Noſcere tu ipſis qua ratione Deum.

ILLVSTRISSIMO EXCE LENTISSIMOQVE SAC Romani imperii Principi, ac vicario G LELMO Palæologo, Marchioni Monti rati, Domino ſuo beneficentiſſimo, H RICVS CORNELIVS AGRIP beatitudinem perpetuam exoptat.

Epiſtolam habet infra Lib. I. Epiſtolarum Epiſt. L I

HENRICI CORNELII AGRIP Liber de triplici ratione cognoſcendi Deum.

CAPVT. I.

Eternitatis Dominus unive ſorum princi medium & finis & renovatio, fons pietat origo, juſtitiæ, pater, & bonum; ipſe omnip Deus, boniſſima (ut ita loquar) ſua volũtat pter infinitam gloriã ſuam creavit omnia ut omnia eũ glorificent, & ſanctè incorrupteq; agant, q illius honorem pertinent, ſtatuitq; omnibus præſcript tis limitibus finem, pulchrumq; ordinem quẽ t anſgred hibuit. Hæc erat voluntas Dei in creatis, creavitq; Deus los, cœlũ, ſtellas, elementa, vegetabilia & animantia qu

eptilia, aquatica simul atque volantia, & horum omni-
acipem & finem hominem ad imaginem suam, eique
m filio congratulatus est. Tunc in primis Angelica na-
n contenta sublimitate sua, ambitiosè appetens altio- *Isa. 14.*
pposito se locans contra Deum dixit: In cœlum ascen-
uper astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte
ienti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudi-
ubium, & similis ero altissimo. Hujus ambitionis Prin-
it Satan, hic primus transgressor voluntatis divinæ, ob
superbiam & injustitiam è cœlo pulsus, & dejectus est
vallem contagiosam, ubi ex hinc miserè degit cum o-
uo exercitu, omnibus infensus, suamque ipsius justitiam
tura Dei propagare non cessat, in tanta superbia perti-
subsistens, neque vult proprium peccatum agnoscere,
um ipsum non cessat assiduè peccato suo criminari.
Græcè diabolus nuncupatur, hoc est, criminator. Ab
cœpit omnis injustitia, iniquitas, malitia, mors, defor-
& ex eo procedit omne malum, & nihil nisi malum. Ho-
tem creatus in terra, & positus in Paradyso ut divinæ *Gen. 2.5.*
ieretur voluntati, ex quo sapientia simul & vita perpe-
natus erat, petitus à diabolo infesta tentatione, quem
ans, similiter divinę voluntatis transgressor effectus est.
etiam ipse pulsus ex hoc deliciarum horto in hanc val-
iseriæ, ignorantiæ, mortique factus est obnoxius, omni
oriens, & negligens, cumque neglecta Dei notitia a-
est fons peccatorum, profluxerunt scelera; elapsi sunt
enebratum, homoque Deum ignorans à Deo ignora- *Rom. 1.*
, Deique notitiam relinquens à Deo relictus est (ut ait
Paulus) in propria desideria, in passiones ignominiæ, &
obum sensum, corruptusque & abominabilis factus est
uibus studiis suis. Vides modò quoniam ignorantia Dei
m malorum fons est, & origo omnium peccatorum, &
m radix; ac lignum interitus, summaque impietas &
tia, per quam omnia vitia convalescunt & augentur.
nimam ipsam pervertit, corrumpit naturam; subvertit
iem; ipsumque ignominiosissimis peccatis implicat,
s ipsum in omnem deformitatem naturæque contume-
lemergit, in quibus & anima simul madens suffocatur,
ormanturque homines in naturam ferarum, moresque
rum, pejora quoque quàm bruta sæpè patiuntur. Unde
pitantur in turpes sensuum illecebras, in lethiferas pec-
m sordes, corruunt in omne flagitium, & in naturæ per-

versionem, subiiciunturque cupiditatum impetio, ad q
Tim. 1.2. expletionem (ut inquit Hermes) ardenti quodam impe
feruntur, rituque ferarum immoderato & irascuntur
piunt, quodque deterius est, nec finem imponunt libi
lum, nec malorum inveniunt passionumque terminum
Rom. 1.3. omnia Paulus in epistola ad Romanos clarè edocet: hi
mundi spiritus, ultores scelerum, in tam nefariam labu
nimam, eamque flagellis verberant peccatorum, & vi
pœna ad omnia peccatorum genera trahunt, raptant,
pellunt ad neces, ad rapinas, ad libidines, & ad cuncta p
delinquunt homines, vulnerantque eam insanabilibus
quæ eisdem vitiata tanquam venenis infecta tumescit,
Æsclep. 9. dolens Hermes exclamat: Fit deorum ab hominibus d
secessio, soli nocentes remanent Angeli, qui humanitati
mixti, ad omnia audaciæ mala miseros manu injecta co
lunt, in bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia quæ sun
marum naturæ contraria. Et alibi inquit: Permittitur d
nis ultoris arbitrio qui ignis acumen incutiens sensu
magisque ad patranda scelera armat, ut turpioris culpa
actiori supplicio sit obnoxius, eumque sine ulla interm
ne ad insanabiles concupiscentias inflammat. Vides i
quòd qui Deum ignorant, à Deo ignorantur: & qui De
tiam relinquunt, a Deo relinquuntur.

CAPUT II.

OMnium itaque rerum cognoscere & amare princip
ipsum omnium creatorem Deum, hæc summa pieta
Rom. 1. summa justitia, hæc summa sapientia, summaque homi
Actor. 7. licitas est. Clamat ad nos Deus de cœlo, de monte sanct
Matth. 17. Contemplamini creaturas, audite Angelos, auscultate f
Marc. 9. meum, ut pii & justi sitis. Ecce hi sunt tres libri cogni
Dei, quos misit Deus in hunc mundum hominibus. Pr
librum creaturarum propositum gentibus, qui sub lege
ræ vivebant, qui habuerunt philosophos doctos per sens
creaturas, cognoveruntque Deum per illas, quemadm
inquit Paulus: Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intel
conspiciuntur. Secundò misit Deus librum legis & eloq
Psal. 147 rum, quem dedit Iudæis, annuncians verbum suum Iaco
stitias & judicia sua populo Israël. Non fecit taliter omn
tioni, & judicia sua non manifestavit eis: Ipsi enim supra
losophos habebant Prophetas edoctos per spirituales &
ge

; creaturas, & cognoverunt Deum per illas. Vnde ait il- phanus protomartyr: Qui accepistis legem in disposi- Angelorum. Et Dionysius ait: propheticam divinamq; eam gloriosos Hebræorum Vates adeptos esse, per me- *Actor. 6.* cælestes virtutes. Vnde tradit universa cabalistarum *Dionysius.* , potiorem legis intentionem solum versari circa ange- chorum, sublimem verò & ineffabilem essentiæ trini- , ad usque Messiæ adventum incognitam fore. Vltimò misit nobis Deus tertium librum scilicet librum Evan- atum Christianis, qui cognovimus Deum per ipsum ium patri coæternum, factum hominem, Dominum m Iesum Christum. Vnde inquit Paulus, novissimè die- is locutus est nobis Deus in filio suo, quem constituit em universorum, per quem fecit omnia, habemusque tes Apostolos doctos à filio Dei Jesu Christo.

CAPUT III.

Nunc ergo singula pertractemus, & primò videamus quo- odo cognoscatur Deus per creaturas: sed non intelli- ; , hîc ita nos Deum cognoscere posse, ut qualis ipse sit ema ac solitaria sui ipsius à rebus separatione, ac in sei- *1. Tim. 6.* etractatione; ac quæ sit ejus substantia, in profundissi- *Psalm. 17.* æ divinitatis recessu, dignoscamus. Hoc enim impossi- et, & super omnem intellectum incomprehensibile. Id- Apostolus, Deum habitare lucem inaccessibilem. Et oeta inquit, Posuit tenebras latibulum suum. Et Jo- ait, Deum nemo vidit, nec videre potest. Et Diony- cit: Porrò ipsa divina, cujusmodi in suo principio sua- *Ioan. 1.* desint, nullus sensus attingit, nulla substantia, nulla *Ioan. 4.* ientia penetrat, denique sive supersubstantiale illud oc- *Dion. de divinis nominibus.* n, sive Deum aut vitam, sive substantiam, sive lucem rbum appellemus, nihil intelligimus aliud, quàm ex eo antes in nos participationes atque virtutes, quibus as- tur in Deum, & quæ nobis vel substantiam, vel vitam ientiam largiuntur. Cognoscimus itaque DEUM per pationes quasdam ab eo emanantes, in ea quæ creata quas non intelligentes per quandam [ut ita dicam] re- *Æsclep. 2.* xionem, DEUM cognoscimus: vel ut inquit Hermes: ngit nobis hominibus, ut quasi per caliginem ea, quæ osunt, videamus, quantum possibile est per condit o- nsus humani. Hæc aût intentio pervidendi tanti boni

Æsclep. 10. angustissima est, latissima verò cum videris felicitate c
Pim. 2. entiæ. Itaque in creaturis propter participationem qu
Dei, Deus ipse suspicari & perscrutari potest: Deus en
singula creata ubique splendet. Et omnibus se libenter
dit (ut inquit Mercurius) non ubi sit loco, nec qualis sit
tate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelli
mentis illuminans. Et alibi inquit: Deus omnia ob ea
sam fabricavit, ut eum per singula cerneres, hæc Dei bo
hæc ejus virtus est, illum fulgere per omnia, nihil est
corporeis etiam invisibile, mens ipsa intellectione v
Pim. 5. Deus autem in Oratione conspicitur. Unde alibi inqui
curius: Denique cum Deum videre volueris, suspice So
li, respice Lunæ cursus, suscipe syderum motus reliqu
quis perpetuum horum servat ordinem, quis mensura
gulis motionis assignat, quis trahit mundi machinam
hoc utitur instrumento, quis mare suis finibus circumsc
quis terræ pondus sistit ac librat? in medio certè est al qu
Dion. de divinis nominibus. rum author & Dominus Unde etiam Dionysius ait: fe
veraciter dicemus, nos Deum non ex ipsius natura cogn
re, id quippe ignotum omnemque superat rationem
sum, sed ex creaturarum omnium ordinatissima disposi
ab ipso producta, ut imagines quasdam, ac similitudines
norum ipsius exemplarium præ se ferente, ad id quod o
transcendit, via & ordine pro viribus scandimus. Eò asc
scenderunt Philosophi gentium ex sola apprehensione
turarum, hoc est, intelligentia sua cuncta complexi, quæ
ta sunt in terra, in aquis, in elementis, in cœlo, & quæ pra
supra cœlum sunt. Tandem pervenerunt ad primum n
rem, & rerum omnium principium, intellectuque vid
Deum omnipotentem, unum, æternum, Creatorem omn
ac summum bonum, sempiternam quoque ejus virtut
divinitatem, bonitatem, sapientiam, veritatem, justitian
chritudinem, &c. quæ vocat Paulus invisibilia Dei: vid
enim Deum in cœlo & in terra, in igne, in aqua, in Spiri
animalibus, in arboribus, in omni corpore, & in omnibu
aturis, quemadmodum canit Lucanus:

Iupiter est quodcunq; vides, quodcunq; movetur.

Virgilius quoque inter pecora cecinit:

Iovis omnia plena.

Hinc Hermes ait: Homo effectus est divinorum operum
templator, quæ profectò dum admiraretur, autorem illo
co

ivit. Facilè enim & completè (prout humana sustinet
ptitudo) Deum noscit, qui mente facili singula ejus o-
ernit. Omnis itaque homo potest Deum cognoscere, si
Propterea inexcusabilis est homo ignorans Deum, & o-
ui animam suam in corpus demergens, Deum se posse
scere diffidit. sed absit hæc impietas, recurre in teipsum,
as ex corpore, nihil supponas in te impossibile, confidas
lliges, velis & consequeris: Sic denique Deum cogno-
non diffidas de teipso. Humanus enim animus (ut ait *Æsclep. 7.*
es) omnia capit, omnia penetrat, elementis velocitate
ur, acumine mentis in maris profunditatem descendit,
illi lucent, non cœlum videtur altissimum, quasi enim
ximo sagacitate omni intuetur, intentionem animi e-
lla aëris caligo confundit, non densitas terræ operam e-
pedit, non aquæ altitudo profunda despectum ejus ob-
. Et alibi: Præcipito (inquit) animæ tuæ, quæ citiùs *Tim. 1.*
præcipies, evolabit. Jubeto ut transeat in Oceanum, illa
uam jusseris, ibi erit, inde ubi nunc est, nequaquam dis-
s. Jubeto iterum ut in cœlum volet, nullis pennis ege-
il ejus obstabit cursui, non Solis incendium, non æthe-
olitudo, non vertigo cœlorum, non syderum reliquo-
rpora, quin omnia penetrans ad supremum usque cor-
ascendat, quin etiam si volueris globos omnes trans-
e cœlorum, quodque superiùs est investigare, id quo-
bi licebit: Adverte modò quanta sit animæ potestas,
a virtus, quanta celeritas. Propterea inexcusabilis est
ignorans Deum. Magis autem ille qui cognoscens De-
oquo modo, eundem non colit, neque veneratur. Hæc
diosissima est & inexcusabilis impietas, quam Paulus *Rom. 1.*
perans gentibus ait ita: ut sint inexcusabiles, quia cùm
vissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gra-
erunt. Philosophi namque gentium, cognoscentes va-
ciplinas, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, Astro-
m, Physicam, Metaphysicam, Dialecticam, & cæteras,
veruntque scientia sua unum solum ac verum Deum,
pii & ingrati de tanto beneficio, à pura sanctaque co-
ne aversi, falsam quandam ejus imaginem temeraria co-
ne, nulla vera ratione inspecta, sequentes ipsum, non ut
solum ac verum Deum coluerunt, nec gratias illi, quòd
vinitatis suæ agnoscendæ illustravit lumine, reddide-
Quare omnes illi impietatis injustitiæque & ingratitu-
condemnabuntur, juxta verba Pauli dicentis: Revelatur

Rom.1. & 2. enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem & injus
hominum. impietas namque peccatum est erga Deum
stitia erga homines: extrema autem impietas est, non c
scere Deum. Ex impietate intemperantia, & hæc inju
fundamentum. Intemperantiam verò dicimus depra
nem voluntatis ex sopore rationis ortam, affectu sensu
mium dominante, ubi videlicet sopita ratione, ad imp
sensuum omnia aguntur. Vnde hęc sterilis anima dicitu
lum fructum bonum producens in tempore suo, & hæc
nimę summa impietas, sterilem esse, de qua ait Mercuriu
Tim.2. pietas accidit illi, qui absque filiis è vita discedit, qua de
dæmonibus post obitum dat pœnas. Sed frustrà cognos
Deum, nisi illum ritè colamus, & legitimè cum hominib
Tim.2. vamus. Vnde inquit Hermes: Certamen religiosæ pieta
recognoscere Deum, injuriam inferre nemini; quod
Matth.22. præcipit Christus, dicens: Dilige Dominum Deum tuum
Marc.12. ximum tuum sicut teipsum. Hæc duo præcepta ad salute
Luc.12. cessaria sunt, suntque fons omnis boni: horum primum
tatis, alterum justitiæ est. Econtrariò impietas & injusti
mnium malorum radix sunt, super quæ revelatur ira D
cœlo super illos, qui veritatem Dei in illis polluunt vio
que, & hi sunt qui Deum in cognitione non amant, & i
entia sua non fructificant, qui in sapientia sua non reli
sunt, & in prudentia sua non prosunt hominibus. Sed
consequenter de secundaria cognitione Dei, quæ est p
brum legis, dicamus.

De cognoscendo Deo. CAP. IV.

SEcundus liber datus est Iudæis, liber Legis, palàm pos
& liber eloquiorum solis sapientibus traditus. Ipsi enim
mi fuerunt, quibus cum multivariam Deus per Angelos
locutus est, & quibus data fuerunt oracula & arcana Dei,
ait Psalmista: Nō fecit taliter omni nationi, & judicia sua
Psal.147. manifestavit illis. Constat autem ex sententiis Hebræo
magistrorum, etiam & Christianorum doctorum, Moys
psum magnum Hebræorum legislatorem, præter lege
lam, quam Deus dedit illi in monte Syna, quam ille quin
bris scriptam contentamq; reliquit, revelatam quoque f
eidem Moysi ab ipso Deo veram legis expositionē, cum
nifestatione omnium mysteriorum & secretorū, quæ sub
g ce & rudi facie verborum Legis continentur. Vnde leg
D

ixisse ad Esdram: Revelans revelatus sum super rubum, 4. *Esdr.* 14.
tus sum Moysi, quando populus meus serviebat in Æ-
& misi eum, & adduxi eum super montem Syna, & de-
m eum apud me diebus multis, & narravi illi mirabilia
& ostendi ei temporum secreta & finem, & præcepi ei
:Hæc in palàm facies verba, & hæc abscondes. Constat
oysen in monte duplicem legem, videlicet, literalem &
lem accepisse, & juxta præceptum Dei utramq; popu-
tico communicasse, illam videlicet scriptam vulgò pa-
tu isse, alteram verò solùm septuaginta sapientib. com-
asse, nec scriptis, nec ut ipsi scriberent, sed viva voce, &
q; eorum ordine perpetuo suis successoribus viva voce
rent, propter quam vivę vocis successivam traditionem
st scieutia eloquiorum, quam Hebræi vocant Cabalam,
rreceptionem tanquam hæreditario jure unius ab al-
ui sententiæ correspondet etiam illud Hilarii in expo-
: Psal. Quare fremuerunt gentes. Vbi dicit Hilarius, fuis-
oyse institutum, in omni synagoga septuaginta esse se- *Hilarius*
, quibus Moyses præter legem quam literis condidisset, *Psal.* 2.
ora mysteria intimavit, & juxta hunc sensum exponit
idissimus Theologus Origenes illud Pauli: Quia credi- *Origenes*
illis eloquia Dei, scilicet præter literalem legem Iudæis *Rom.* 2.
, etiam aliam fuisse spiritualem, quam Paulus vocat e-
Dei: recentiores Hebræi Cabalam dicunt, quæ om-
divinarum humanarumque rerum cognitionem in al-
o sensu legis Mosaicæ comprehendit: quod etiam Pau-
firmat, ubi dicit: Iudæos habere formam scientiæ &
is in lege. Et Rabi Moyses in secundo tractatu Morę in- *Rab. Mos.*
otam legis solicitudinem in hoc consistere, ut veridicas *Ægypt.*
tias de Deo angelicisque choris doceat, quibus edocti
es, etiam ipsum mundum in suo ordine cognoscant.
alis itaque eruditio Cabalæ prophetica est, & illorum
scibilium, quæ de Deo angelisq; intelligi possunt. Hinc
ormia tam Dei quàm Angelorum sacra nomina invo-
edocet, variosque corporeus actus enumerat, quibus
es tanquam similes facti diis, conformando se divin s
osdam gradus, ad æterna patris lumina transcendunt,
s repleti Dei cognitionem ultra naturæ morem asse-
ur, magis enim operantur invocata sacra nomina in
m nostram illis ritè expositam, quàm corpus quodvis
ēs ad aliud corpus operatur in illud ceu ignis in stuppam.
t præterea lex Hebraica etiam hoc divinitatis, ut præter

Dei angelicaque nomina, multiformia ibi latitantia, e elementum ullum transeat, sine prophetico aliquo m quorum revolutione juxta regulas Cabalistarum sæpè da panduntur oracula. Unde ait Rabi Moyses secundo divina nomina propheticaq; verba transposito litera dine, aliisque insolitis signaculis sæpè grandia sapientiæ oracula decernere. Quod etiam alter Moyses Gerund exordio Geneseos, & tota Cabalistarũ Schola confirm jores siquidem & propinquiores virtutes Dei sunt in nominibus, propheticisq; characteribus, quàm in quo pore mundi. Ideò Dionysius nos illorum venetatione templatione facilius ad Deum Patrem ascendere, suiq: doris plus quàm ex rerum naturalium & creaturarum participes effic . Et nos de hac materia latè & profun è mus in libró de occulta Philosophia. eo loco ubi de m & ceremoniis occultarum operationum tractatur. Sed hic, nobis scire, Judæorum cognitionem de Deo, mul sublimiorem & perfectiorem per legem, quàm gen creaturas. Non tamen potuerunt nisi umbratilem qu de Deo cognitionem habere: veram autem & perfecta cognitionẽ (ut tota Cabalistarum schola testatur) rese fuisse ad adventum Messię, qui tandem venit, Dominus Jesus Christus, in quo perfecta sunt & perficiuntur omn redeamus ad Cabalam, quæ est lex spiritualis, latens sub Legis literalis, quæ sola viva voce tradebatur ab uno ad Hæc lex spiritualis, post restitutionem Judęorum à Bab ca captivitate, per Cyrum regem Persarum, & instaurat plo sub Zorobabel per Esdram (qui tunc Judaicæ E præfectus erat) in Synodo convocat s sapientibus, ut a unusquisque in medium, quæ de legis mysteriis memori neret, adhibitis notariis, primùm scriptis mandata est, & ptuaginta volumina (tot enim in Synodo illo erant sapi redacta est. De quibus ita loquitur Esdras: Exactis quad ta diebus, loquutus est altissimus dicens: Priora quæ scr in palàm pone, legant digni & indigni: novissimos aut ptuaginta libros conservabis, ut tradas eos sapientibus pulo, quorum corda scis posse capere & scire secreta h his enim est vena intellectus, sapientiæ fons, & scientiæ flu Continet enim lex ipsa ineffabilem de supersubstantiali teTheologiam, de intelligibilibus angelicisq; formis exa Metaphysicam, de mundo corporeo, rebusq; naturalib missimam Philosophiam. Atque hinc venit in usum, ut re

Rab. Mos. Ægypt. *Rab. Mos. 25.* *Dionys. de divin. nom.* *Lib. 3. de occult. philos.* 4. *Esd.* 12. & 14.

ores Hebræos etiam quæque occultior & abditior, vel ca mirabilium effectuum secretas operationes versantia, Cabala nuncupetur. Unde factum est, ut etiam il- q secreto quodam fœdere, pacto & conventione cum nibus inita, stupenda facta jactitabant, quò improbita- execrandi artificii superstitionisque tegerent, hone- r omine Cabalistas sese vocitârunt. Hinc tandem Caba- à tum nomen in suspicionem venit, quemadmodum & i Magiæ nomen, utrumque suspectum est, utrumque anatum est, juxta vetus Proverbium, quo dicitur: sacra anantur quoniam à prophanis usurpantur. Habebant i- Iudæi legem scriptam ad vulgus publicatam; habebant a eloquia Dei, scilicet altissimæ divinitatis arcana myste- cortice verborum scriptæ legis latitantia, solis sapien- tradita, quę non licuit in vulgus prodere. Mysteria enim n divinitate plenissima stultæ plebi communicare, quid a- fet, quàm sanctum dare canibus, quod etiam Christus i- e Evangelio suo vetuit: qui promissus per legem, & desi- is in lege, tandem opportuno tempore venit adimple- r perfector legis, quemadmodum ipse inquit: non enim olvere legem, sed adimplere. Erat enim tota lex in tres divisa, vel erant umbratiles figuræ futuræ lucis, vel ser- o s prophetici futuræ veritatis, vel præcepta vivendi futu- fection is. Quod si solum literalem sensum legis appre- as, absque spiritu futuræ lucis, veritatis & perfectionis, erit lege magis ridiculum, & anilis fabulæ, milesiiq; ser- c s magis simillimum. Porro venit Christus sol justitiæ, ux, clarissima veritas, vera vitæ perfectio omnibus ho- us, qui credunt in nomine ejus: ipse adimplevit legem, odo non sit opus lege, nec amodo cognoscimus Deum igine creaturarum, neque in umbra Legis Iudaicæ, sed e Fidei Iesu Christi, qui est vera cognitio, sapientia Pa- ntellectus hominis, in quo, ut inquit Paulus, recapitu- r omnia, & quæ in cœlis, & quæ in terris sunt. Ideo nunc quenter dicamus de ultima & perfecta Dei cognitione, est per Evangelium Christi Iesu Domini nostri.

Matth. 7. *Matth. 5.* *Ephes. 1.*

CAP. V.

Mne studium amorque sapientiæ ex Spiritu sancto est per Dominum nostrum Iesum Christum, ipsa vera sapientia cognitio est, illustratio mentis, voluntatis correptio, ap- ioque rectæ rationis, quædam vitæ certa lex, sanctificans

animam hominis, Deo disponens viam, quid agendum, omittendum demonstrans: quam nos sapientiam alio lo Theologiam vocamus. hæc sapientia veraq; Dei c imò contactus quidam Dei essentialis melior quàm c traditur divinitus in Evangelio. Neq; enim Deus ipse angelio verè cognoscitur, neq; Evangelium absq; div tia verè intelligitur. Manifestum enim est, ea quæ ex E dita sunt, non nisi ex Deo intelligi posse, sicut ait Prop lumine tuo videbimus lumē: quam lucem Trismegist curius mentem vocat divinæ essentiæ, lucem ipsam e tem Deo. Intellectus tamen noster, nisi per mentem ill tur divinam, ab errore non est immunis & frustrà l divinis. Vnde Paulus ait: Non sumus sufficientes aliq gitare ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, quem candum, ad quem orandum, in omni rerum principio mè tamen in Theologia id fore agendum, facer præcip nysius. Dixit etiam ipsa veritas Christus: Petite & dabit bis, pulsate & aperietur vobis, quærite & invenietis, vid quærendo in fide, firmiter credendo: credere enim (ut ait mes) ipsum intelligere est. Petendo denique in spe cum & indubia expectatione, laudando & adorando Jesum stum, à quo tam divinissima cognitio in animam nostra scendit, ut nos spiritus sui illustret lumine. Pulsantes aut operatione charitatis cum vigiliis & jeiuniis, & ardenti derio in omni vita cum imitatione Jesu Christi, quema dum inquit Joannes: qui dicit se manere in Christo, debe ut ille ambulavit, & ipse ambulare: quam Paulus vocat fi quæ per dilectionem operatur. Idcirco frustrà currunt, cunq; litigiosis quibusq; disputationibus divina prose tur, & sophismatum muniti ambagibus, ac dialecticis p giis sacrarum literarum fores se diffringere posse putant. per quærunt magna disputantes, nihil tamen inveniunt, semetipsos amittunt (ut ait Paulus) semper discentes, & quam ad scientiam veritatis pervenientes. Hinc idem P præcipit Corinthiis, ut obediant & firmiter persistent in fi caveant ne decipiantur per dialecticam & Philosophiam sunt inanes fallaciæ & inventa hominum, & secundum menta hujus mundi corruptibilis: cujus cognitio omnis sensibus, ex quibus ratio omnem suam capit cognitionis teriam, discurrendo, componendo, dividendo & collig universales propositiones ex experimentis. Deus autem & sus Christus supra mundum est, & creator mundi super o

nat

Psal.35. *Pim.1.* *2.Cor.3.* *Dionys.de divin.nom.* *Matth.7.* *Luc.2.* *Pim.9.*

qualitates,figuras,numeros,ordines,actiones, atque
ionyſius) ſupra omnem ſermonem, poſitionem, ab-
i,ſuper omnem affirmationem & negationem, ſupra
s ſupramundanos Angelos, & pennas ventorum,qui
ſuper Cherubim, & poſuit nubem latibulum ſuum,
ex tegum, & Dominus dominantiũ, tum eorum quæ
eorum quæ non ſunt, qui inclinavit cœlos, & deſcẽ-
pluvia in vellus, & in ſe aſſumpſit naturam humanam,
nter homines factus eſt mirificus, & admirabilis in o-
operibus ſuis, potentia ſua ſupernaturali & divina. Ad
itur verè cognoſcendum, dialectica & Philoſophia
ſcendere, impeditæ ratione, quæ eſt inimica ſanctæ
deait Greg. Nazianz lib 2. de Theologia: Quid enim
icaberis divinum eſſe, ſi omnino logicis credis ſpecu-
us? aut ad quid te ratio inducet violenta, ſive exami-
qui glotiaris circa immẽſa. Fides ergo omni cognitio-
antior, quatenus non inanib. commentationibus, ſed
evelationi tota innititur, à primo lumine immediatè
ens, ſola poteſt ea quę ſupra mundum ſunt, apprehen-
a n. mundi exordium intelligit (ut ait Paulus: Fide in-
us aptata eſſe ſecula verbo Dei) & ſupra ſtatutæ natu-
es aſcendit, ſpaciaturque in illo latiſſimo campo, in i-
te naturæ. In hac fide Paulus dicit ſe accepiſſe apoſto-
e prædicare Deum. Et ſcribens ad Corinthios ait: Præ-
mea non eſt in perſuaſionibus humanæ ſapientiæ, ſed
ſionib. ſpiritus & veritatis fidei Jeſu Chriſti Sola enim
trumentum eſt & medium, qua ſola poſſumus Deum
cere, &, ut ajunt Platonici, qua ſola ad Deũ accedimus,
q; nanciſcimur protectionem ac virtutem. Sed vide-
æ anima, quando & quomodo poteſt liberè uti hoc
ento. Certè nulla, niſi illa, quæ quando tota rationis
one aſcendendo in mentem, caput ſuum ſupremã ejus
em, tota in eam convertitur: ſicut quandoque ob infe-
& ſenſibilium rerum amorem tota vertitur in phanta-
imus utique humanam mentem ſuperni vultus imagi-
bisq; inſcriptum lumen exiſtere, quæ de veritatis fon-
ans, ſola veritatem capit & amplectitur ſed phãtaſma-
bines eam non quidem in ſe, ſed in nobis adeo obum-
liſtrahunt, diſſipant, diſpergunt, quò vix veritatis angu-
m portam intrare valeat anima. Itaq; noſtra carne in-
orruptibili, nimioq; ejus demerſa commercio, niſi viam
ſuperaverit, fueritq; priſtinam naturã ſortita, evaſeritque mens

que mẽs pura, quasi par Angelo, frustra laborat in di
quæ anima hæc est, nisi quæ indubia Spe, & superni
desiderio phantasiam silere jubet, & quę veram fiden
amplexa, assuetis rationis naturalis discursionib. an
confidit, & quæ ardenti amore adhærens Deo, sola vi
Hierem.9. evasit Angelus, capit toto pectore Deum? Vnde illu
mia: In hoc glorietur, qui gloriatur, scire me. Hinc Z
vetustissimus Philosophus: Anima (inquit) homin
quodãmodo contrahit in seipsam, quoniã nihil reti
tale, tota divinis haustib. inebriatur. Et tunc quoq;
ma sæpę exulta in corporis harmoniã, quando scilic. p
templationẽ rediens ad corporalia officia, producit in
1.Ioan.2.3. ctus fidei, cibum justitiæ: Ideo hujusmodi animam Io
nasci iterum ex Deo siquidẽm Dei summi lumen quen
dum radius Solis corpus attenuans, sursumq; trahens
gneam convertens naturam, per mentes Angelicas u
animam nostram defluens, instigat quotidie animã ca
mersam, ut denudata ab omni carnalitate deponat om
tentias operationesque animales, & rationales, ac sola
vivens, spe decora, fide directa, amore flagrans, tota ad
conversa, & in Deo fœcundata Deo regnante, fiat De
pariatq; novum Immanuel. Et talis anima quotiens c
actionibus in seipsam regreditur, & ad æternum Deum
templãdum se flectit: tunc nullo amplius terrenorum in
torpens, sed Patre luminum fulta, ad sublimem divinæ
tionis ascendit apicem, ubi propheticis oraculis contin
pletur, sæpè etiam ad miracula perpetranda Dei iustiu
eligitur, cujus orationes etiam circa publicas mũdi ipsiu
Iacob.5. tationes non fiunt irritę, quemadmodum Iacobus nos a
net, dicens: Helias homo erat similis nobis, & passibil s
rans oravit ut non plueret super terrã, & non pluit anno
menses sex: & rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, &
dedit fructum suum. O magnum miraculum, homo, præ
autẽ Christianus, qui in mundo constitutus, ea quæ supra
dum sunt, ipsiusq; mundi autorem cognoscit, tum in e
inferiora quæq; cernit & intelligit: non solum ea quæ su
quæ fuerunt, sed & illa quę non sunt, & quæ ventura sunt
gnum certè miraculum est homo Christianus, qui in m
constitutus, supra mundum dominatur, operationesq; si
efficit ipsi Creatori mundi, quæ opera vulgò miracula a
lantur, quorum omnium radix & fundamentum fides
Iesum Christum. Per hanc solam efficitur homo idem ali

o, eademque potestate fruitur, quemadmodum Christus pollicitus est, dicens: Amen dico vobis, qui credit in me, Ioan. 14.
quæ ego facio, ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego vado ad Patrem, & quicquid rogaverit Patrem in nomine meo, hoc faciam: & quicquid rogaverit me, ego faciã, ut glorificetur Pater in Filio. Et alibi ait: Si habueritis fidẽ sicut granum sinapis, & dixeritis huic monti, jacta te ultra mare, fiet. Matth. 17. Luc. 17.
Et iterum: Amen dico vobis, quicquid petentes oraveritis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Hinc est, ꝙ homines ferè Christiani & Deo devoti, loquuntur linguis, prædicãt futura, imperant elementis, pellunt nebulas, citant pluvias, præcipiunt ventis, avertunt tempestates, sanant ægrotos, illuminant cæcos, erigunt claudos, mundant leprosos, eiiciunt dæmonia, suscitant mortuos, & hujusmodi: Sic Prophetæ, sic Apostoli, sic multi sancti Pontifices, Sacerdotes, Doctores, cæterique maximis claruêre clarentq; potentiis. Maximè ergo conveniens est illa potestas illos qui perfectiores in fide, quibus Paulus solum se dicit narrare Sapientiam, & segregatim prędicare Evangelium. Habet enim etiam Evangelium, quemadmodum Lex Mosaica, aliud in cortice propositum imbecillioribus, aliud in medulla, quod segregatim revelatum est perfectis. 1. Cor. 2.
Sicut de illis loquitur Paulus ad Hebræos, vocans hæc lac infantium, & elemẽta exordii sermonum Dei, illa autem nuncupat solidum cibum, sermonem justitiæ, & perfectam Christi doctrinam, inquiens: Si ferri vultis ad perfectam Christi doctrinam, omittendus est sermo inchoationis, in quo videlicet agitur de principiis & fundamentis divinæ sapientiæ, quæ sunt de pœnitentia ab operib. mortuis, de Baptismate, de Sacramentis, de impositione manuũ, & de authoritate absolvendi, de resurrectione mortuorum, & judicio æterno, & ejusmodi, quæ omnia habentur in cortice Evangelii, & in scholis tractantur à scholasticis Theologis, & in problemata disputanda & discutienda deducuntur: illa autem pertinent ad meliorem sapientiam, & perfectam doctrinam, videl. quod sit donũ cœleste, & manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit, & quòd sit bonum Dei verbũ, melius illo quod foris vulgatur in parabolis, quodq; mysterium regni Dei datum est solis secretioribus discipulis: & quæ virtutes seculi futuri, quæ origo & finis animæ, & ministeria Angelicorum spirituum, quæ conditio & qualitas illius immensæ gloriæ, & felicitatis, quam expectamus, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit: hæc omnia continentur in me-

in medulla & nucleo Evangelii, & non nisi perfectio
gnita sunt, quibus data est scientia potestatum & v
miraculorum & prophetiæ, & cætera, quæ homine
viribus indagare non possunt, nisi qui subjecti fueri
Spiritus sancti, qui ob hoc ad principatum in Eccles
dum eliguntur & deputantur, ut ipsi illuminati in Fid
scentes voluntatem Dei, instructi per Evāgelium, ju
Rom. 2. Pauli, sint duces cæcorum, lumen eorum, qui in tene
eruditores insipientium, magistri infantium, haben
scientiæ & veritatis in Evangelio, cujusmodi sunt in
Pontifices, Episcopi, Prælati, Doctores, & quibus cur
rum, & ædificatio Ecclesiæ commissa est, ad quos Pa
1. Cor. 14. bens, ait: Qui loquitur linguis, non hominibus loq
Deo, nemo enim audit: spiritus autem loquitur myste
qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem
hortationem, & consolationem: qui loquitur lingua
ædificat, qui autem prophetat, Ecclesiā Dei ædificat: &
tur ibidem: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed i
bus: Prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus:
conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes ling
quantur, intret autem idiota infidelis, nonne dicet, qu
nitis? Si autem omnes prophetent, intret autem quis i
vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab om
occulta enim cordis ejus manifesta sunt, & ita cadēs in
adorabit Deum, pronuncians, quia verè Deus in vobi
tandem concludit: si quis videtur propheta esse aut sp
lis, cognoscet quæ scribo vobis, quia Domini sunt man
quis autem ignorat, ignorabitur. Ecce Apostolus hæc
consilium, sed divinum mandatum ac præceptum pr
Quare si Pontifices, Prælati & Doctores nostri divinæ
tiæ propheticū spiritum non habuerint, & admirandā
in Ecclesia professionem alicujus divinæ potestatis effe
comprobaverint, certè illorum spiritus mentis lumine
& fide in Christum debilis est, & languet carne supra spi
nimium dominante. Quamobrem omnes illi tanquam f
animæ, impietatis & injustitiæ adeo judicabuntur atque
demnabuntur. En habes modò qualem esse oporteat, q
cognitionem assequi cupit, & qui verè dici mereatur Th
gus, qui cum Deo loqui desiderat, & in lege ejus medita
Dionysius. ac nocte. Sic namque Joannes Evangelista à Dionysio th
gus cognominatus est, à divina scilicet locutione. Sed
quidam alii, qui linguis loquuntur, humanis scientiis in

ita & lingua de Deo mentiri non erubescũt, qui suo
onem Scripturam ad sua mendacia impudentissimè
, ac mysteria divina ad humanæ rationis methodum
inventisq; capitibus suis glossis sacrilegis adulterato
ei, sua portenta stabiliunt, ac sanctum Theologiæ no-
o & rapina sibi temerè usurpant, solisq; operam dant
onibus, & rixosis disputationibus, de quibus Paulus
Philippens. dicens: Quidã propter invidiam & con- *Philip.1.*
m, quidam autem propter bonam voluntatem Chri-
dicant. Et hi contentiosi sunt argumentatores isti,
notitiam argumentis & quæstionib. insequuntur, de
t Psalmista: Corrupti sunt & abominabiles facti sunt *Psal.13.*
suis. Et Judas Apostolus ait: Hi autem quæcunque *Iudæ canonica.*
gnorant, blasphemant, quæcunq; autem naturaliter
muta animalia nôrunt, in his corrumpuntur, quos
lloquitur Esaias dicens: Sapientia tua & scientia tua *Esai.47.*
cepitte, defecisti in multitudine consiliorum tuorũ:
enim est & mundana omnis doctrina ipsorum, gens
a, arrogans confidens suis ingeniis, arbitrans se suis
Deum posse cognoscere, & in omni re veritatem posse
, nec posse aliquid in sermonem venire, de quo non in
partem disertissimè possint disputare, & probabilem
m proferre, populi astuti, abundantes alienis literis,
artificiosa quadam dialectica freti insolentes, cùm ni-
nò sciant, cupiunt docti videri. Ideo disputant palàm
asiis, sophismatum roborati diverticulis, dicentes &
tes se esse sapientes: sed his deliramentis ac versatilis
ersutiis miserabiliter decepti, quod putant sibi esse
est illis impedimento, & evanescunt in cogitationib.
aduntur à Deo in reprobũ sensum, quo putant se ma-
lere, & veritatem posse invenire, eo maximè obscura-
nsipiens cor ipsorum, quo valent apud homines, apud
potentes sunt, & dicentes se esse sapientes, stulti fa-
qui enim sophisticè loquitur, odibilis est, ait Ecclesia-
on illi data est à Domino gratia: omni enim sapientia
tus est. Maximum enim stultitiæ argumentum est,
putare sapientem, de qua sapientia dicit Apostolus:
ia carnis stultitia est apud Deum. Et Salomon vocat
icrem stultam & clamosam, plenam illecebris, nihil
scientem, cujus convivæ sunt in inferno, & qui appli-
lis, descẽdet ad inferos. Ideo dicit Dominus: Perdam
m sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo.

Vera

Vera enim ſapientia non in clamoſis diſputationib. c
ſed occulitur in ſilentio & religione per Fidem in Do
noſtrum Ieſum Chriſtum, cujus fructus eſt vita æterna
Paulus vocat ſcientiam, quæ ſecundùm pietatem eſt,
pſe Apoſtolatum accepit ſecundùm fidem electorum
liam verò eſſe ſcientiam contentionis, de qua Titum
lum ſuum certiorem facit, ſic monendo: Stultas aute
ſtiones & genealogias, & contentiones, & pugnas leg
ta, ſunt enim inutiles & vanæ: Super quo ſcribens H
mus, ita ait: Dialectici & Ariſtoteles (qui horum prin
ſolent argumentationum retia tendere, & vagam The
libertatem in ſyllogiſmorum ſpineta concludere. Hi
qui in eo totos dies & noctes terunt, ut vel interroge
reſpondeant, vel dent propoſitionem, vel accipiant, aſſ
confirment atque concludant, eos quidem contentio
cant, qui ut libet non ratione, ſed ſtomacho putant liti
Si igitur illi hoc faciunt quorum propriè ars contentio
debet facere Chriſtianus, niſi omnino fugere conten
Hæc ille: itaq; & nobis ſi volumus verè cognoſcere De
ponenda eſt omnis turbida ratiocinatio, omnis ſophiſt
gumentatio, omnis dialectica inquiſitio. Ratio n. & inc
nonnullã ſubolent diſperſionem & diffidentiam: Fides
fixa & tranquilla eſſe debet. Ideo dicit Ambroſ. in li. de
Aufer argumẽta ubi fides quæritur, in ipſis gymnaſiis
dialectica taceat, piſcatorib. creditur non Dialecticis
ad Gratianum de fide, & Vrbanus Papa ſcribens ad Ca
ait: Non in Dialectica placuit Deo ſervare populum ſuu
gnum n. Dei in ſimplicitate fidei eſt, nõ in contẽtione
nis. Nulla n. major peſtis animæ quam ratiocinatio, qu
tercatio, quam diſputatio de divinis, quæ evertit rati
pervertit intellectum, deiicit fidem. Ideo Paulus illam
mè vitandam jubet, & Iacobus appellat eam ſapientian
nam, animalem & diabolicam: hinc errores, hinc dubi
mendacia, hinc hæreſes, hinc primum in humano gene
catum ortum eſt. Inventor autem hujus tam peſtiferæ fa
tis diabolus, primus ille callidus & perniciosus ſophiſta
ſtiunculas propoſuit, diſputationes invenit & quaſi ſ.
aliquam inſtituit. Non contẽtus quod ſeipſum perdidc
venit artificium quo & alios perderet malumq; ſuum a
& propagaret. Idcirco non permittens hominem ſtare
plici fide, voluit de præceptis Dei quæſtionẽ proponere
modo ſimam hanc homines evertendi machinam arbi

Ambroſ. in li. de trini. Idem ad Grat. de fide Vrbanus & habetur. 37. d. c omnes.
Coloſſ. 2.
1. Cor. 1. 2.
2. Tim. 2.
Gen. 3.

sophistæ instar, Evam primò aggreditur, & illam exone & ratione in certamen provocat quærens: Cur pit vobis Deus, ut non comedatis ex omni ligno paraum quo si Eva non disputasset, decepta nõ fuisset. Quia am diabolo in altercationem descendit, unica falsa & tica ratione decepta est, nec solũ à fide jam decidit, sed onem simul amisit: Hinc cœpit primò verba Dei falsò etati. Unde & mendacium commisit, simul ac de elo-Dei dubitare diffidereq; præsumpsit, ita enim respondit: tibus lignorum, quæ sunt in Paradiso, vescimur: de fruò ligni, ꝙ est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus, nederemus & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur: uàm falsò interpretata est præceptũ Dei, dicendo Nolurali, quod Deus soli Adæ in singulari præcepit, antea Eva crearetur: insuper Ne tangeremus, quo utrobique ta est: deinde ẽt dubitavit, ubi subdit, Ne fortè, Vides o callida illa & diabolica ex quæstionibus proposita atio decepit rationem, ratio autem dejecit fidem, hic, hæc utilitas, hic finis disputationum sophisticarum, c tempore a recentioribus aliquot theosophistis, ac ompis exercentur ad omnem vanitatem. qui cum Atim malè conversum, & quædam insuper commentatia, trum Lombardum, quem magistrum scientiarum vo: neglecto Christi Evangelio Apostolicisque dogmatiquam totius theologiæ archetypum colunt, & nescio a illius generis videtur. Tunc freti sophistica sua ina, omnia se posse attentare, aggredi, dissolvere, & interputant. Tunc irruentes suis ineptiis, inquinamentis & mentis, rixosisq; disputationibus, ad quod artificium guas armatas habent, omnia quæ in fide & religione ia, syncera & pura sunt, multiplicia, caliginosa & sordiliderunt, omnemque theologiam suis absurdis altercaiis, ac futili verbositate confuderunt, conturbârũt, polt:, inveneruntq; non divinam nec humanam quidem, io quam suam, non dico theologiam, sed squalidam, n, cavillatoriam & diabolicam vanitatẽ, humanarum um, philosophicarumque nugarum rhapsodiam. Veem illam & vetustam theologiam; quæ à primis sanris Christianis emanavit, inprimis a Christo, & ab lis, quos secuti ex Græcis Dionysius, cujus divinissima sed non omnia extant: item Divus Origenes consumnus Theologus, ex cujus innumeris ferè scriptis ob æ-

mulorum depravationem, paucissima extanr: item B
cognomento Magnus, Athanasius Alexandrinus Epis
qui contra Arrianos tanta constanria disputavit, Cyri
jusdem basilicæ Episcopus, qui præfuit concilio Ephesi
jus egregia commenraria in Joannem extant: Didimu
nomine Cæcus, qui scripsit de processu Spiritus sancti,
opus Hieronymus in latinum sermonem rranstulit: Eu
Cæsariensis, qui præparationem in Evangelicam ver
scripsit. Mulrum quoque nobis in historia profuit Jo
cognomine Chrysostomus ob eloquentiam. item Gre
Nazianzenus, & plures alii. Ex latinis præterea Cyprian
ctantius, Terrullianus, Ambrosius, Ruffinus, Hieron
Augustinus, Leo, Gregorius, Beda, Anselmus, Bernardu
saneus, & quos illa priora tempora genuêre. Hos ram s
doctores, hanc inquam theologiam penitus posthabe
pudianr & irrident, sine quibus tamen nil rectè vel in sui
unt cognoscere. Inventor hujus tam perniciosi magiste
serpens ille antiquus sophista, qui decepit Evam. Hun
tantes recentiores quidam Theosophistæ, hoc seculo
flagitii principes, authores & propagatores extiterunt.
innumerabiles alii ejusdem generis homines quotidièr
sequuntur. Hinc exorta est illa horrida & implicata sylv
ginosus lucus disputationum, in quo cum misero lab
damnabili studio, exiguo fructu assiduè laborant, no
non spe, non charitate Christum imitantes, neq; oratio
jejuniis, vigiliis, petentes, quærentes, pulsantes, ut aperia
lis divinæ cognitionis armarium, sed tanquam Titani c
Deum belligerantes, dædalicis sophismatum machinis
rum literarum ostium se posse disrumpere arbitrantur.
quicquid à philosopho seu rheologo aliquo dictum in n
eorum inciderit, id non resolvunt ad justa principia, se
ducunt longius non ad primos fontes, unde manavit, se
ineptiis ac ineptis distinctionibus dilacerant, dissipant, c
runt quasi mortario in pulverem, ut viribus omnibus pr
mia tenuitate amissis, ante lucem & auram positum vel
simo vento evanescat. Hinc illud apud eos usurpatum pr
bium, quo dicunt, unico flatu argumenrum tuum disso
Rectè sanè, verè ac sapienter dictum: nam nihil apud e
gumentatores est quàm flatus flatui obvians, illumque
riens. hinc cum paululum à gymnasiis suis abierint, s
muti & cogitabundi, ranquam stolidi & trunci inanima
tanquam ficulnea arida non habent quod loquantur,
fru

ficent, quia non sunt cum suis condisputatoribus. hinc illud apud vulgus proverbium: Maximos quosque scholasticos maximè stultos esse solere. Accedit ad hæc alia insolentia, qua recentiores isti theologi & canonistæ, homines suæ ignorantiæ conscii, authoritati suæ diffidentes, timentes, quia illis non credatur, tam capitulatim tamque articulatim testimonia citant, in singulis verbis & interpretationibus occupati, neque hoc raro, neque ex remotiore antiquitate, sed etiam ex novissimis, & suis ferè contemporaneis, similibus quibusque scriptoribus, & hoc tam continuè & assiduè jactantes se congerie illorum testimoniorum, non ut doceant alios, sed ut ipsi memoriæ laudem aucupentur, & multa legisse videantur, non considerantes, quòd si ex libris vel scriptis suis unicuique quod suum est distribuerint, nihil quod eorum sit remansurum. Sed illo errore & proprii ingenii inopia vagantes, quasi rustica quædam secta cum ipsi nihil sciant, nec ex se aliquid edere possint, omnia studia sua in excerpendo & compilando consumunt, quibus contenti, cùm nihil omninò sciant, quàm aliorum laboribus & exemplis uti, sapientiæ nomen temerè sibi arrogant, atque hoc consilio mirum quam sibi placeant, quam egregiè doctos se putent. Non sic fecerunt prisci illi theologi, viri sapientia graves, authoritate venerabiles, vita sancti, quales illi quos suprà memoravimus fuerunt. In quorum scriptis tam simplex, tam rara invenitur scripturarum citatio, ubicunque aliquid memorandum est, illa quidem ex veteri Testamento, ex Evangeliis, ex Apostolis, ex remotiore antiquitate, nihil se jactantes, homines in divina gratia solum confidentes, suæ sapientiæ conscii doctores optimi, nullorum judiciorum timentes, veraces, non respicientes in faciem hominum, qui ex suis thesauris largiti sunt munera, imitantes Christum, qui tanquam bonus paterfamilias de thesauris suis protulit nova & vetera in omnibus verbo & opere fructificantes in hominibus fructum veræ religionis & fidei ad salutem æternam. Sed redeamus unde digressi sumus. Quantum namque in divina cognitione peccant, qui exili rationis discursu Deum se cognoscere posse præsumunt, innumera ferè in eorum traditionibus discrimina ostendunt. Nulla enim eis quæstio quantumcunque levis proponitur, quam non litigiosis rationum dædalicisque labyrinthis involvant: ac sese invicem canore, rabidis latratibus, morsibusque condemnant, quod eorum scripta & volumina abundè satis ostendunt.

Quod si juxta Aristotelis sententiam veritatis conditio
undique sibi consonet, estq; consonantia opinionum v
tis vestigium, necessariò sequitur ex opposito, id quod
sibi dissonat verum esse non posse. Ideo apud istos argu
tatores, & recentiores theosophistas, nec veritas quide
esse potest, nec ullum quidem veritatis vestigium, nece
est hanc inconditam atque portentosam, nec nisi human
de divinis opinionum coacervationem aliquando m
ruituram. Sed heu miseri, ignorantia adhuc latè patet in
nemo mente pius Dei cognitionem requirit, omnes f
mus ignorantiam professi, theologia nova, novi doc
doctrina nova, nihil antiquum, nihil sanctum, nihil ver
giosum, & quod deterius est, si qui sunt qui huic pristin
ologiæ ac religioni se dedicant, insani, ignari, irreligio
terdum etiam hæretici vocantur, atq; (ut inquit Hermes
habentur, etiam periculum capitale in eos constituitur,
tumeliis afficiuntur, sæpe vita privantur. Attamen red
primos fontes & puram aquam haurite, ubi est imma
forma pietatis & justitiæ, licebit semper & disputare & d
re, & facere, favente nobis Domino Deo nostro Iesu Ch
Nazareno crucifixo, qui magni consilii Angelus, vero m
lumine illustrat, quem verum Deum & verum hominem
fitemur, ac futuri Patrem sæculi, Judicemque expectam

Plin. 9.
Æsclep. 9.

CAP. VI.

QVoniam igitur nunc gentes ab ipsa creaturarum c
tione, Deum primam causam omnium product
cognoscunt, & ipsa conditio ostendit, qui condidit eam
factura monstrat qui fecit eam, & mundus manifestum
qui se disposuit. Iudæi quoque inprimis à protoplasti
tione: deinceps à Moyse & Prophetis eundem Deum fa
torem cœli & terræ acceperunt, & per legis ministeriu
gnoverunt: nos autem in Evangelio ab Apostolis: Qui
dem Deus super omnes Deos, & nomen ejus super omn
men, & hujus verbum naturaliter invisibile caro factu
visibilem & palpabilem hominem, & usque ad morten
milians se, mortem autem Crucis, & eos qui in eum cre
similes sibi, incorruptibiles, & impassibiles futuros, & p
pturos regnum cœlorum, accipimus perfectam agnitio
Propterea inexcusabilis est homo, qui ignorat Deum, ma
ctus autem, qui illum agnoscens non veneratur, impossib

n ſt (ut ait Apoſtolus) ut qui ſemel ſunt illuminati, & gu- ſ unt donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſan- i, ſtaveruntque bonum Dei verbum virtuteſq; ſeculi ven- ri & prolapſi ſunt rurſum renovari ad pœnitentiam. Nos i- q dictamine creaturarum moniti, & annunciatione Pro- he rum edocti, ac prædicatione Apoſtolorum informati te nus dicere: quod unus ſolus eſt verus Deus increatus, n nſus, æternus, omnipotens, Pater, Filius, & Spiritus San- u tres quidem perſonæ ſibi invicem coæternæ & coæqua- s, ıa tamen eſſentia & ſubſtantia naturaque ſimplex omni- ò t ſic unum Deum in Trinitate & Trinitatem in Vnitate ate nur, neque confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ep antes. nam Pater ab æterno genuit Filium, ſuamque illi ec ſubſtantiam, ac nihilominus retinuit: Filius quoque na- ce o Patris accepit ſubſtantiam, non tamen perſonam pro- ri. ı Patris aſſumpſit, neque Pater illam in Filium tranſtu- nt enim ambo unius & ejuſdem ſubſtantiæ, ſed diverſa- n erſonarum: Filius quoque hic licet Patri coæternus ſit x ſ ſtantia Patris ante ſecula genitus, tamen nihilominus x ſ ſtantia Virginis in ſeculo natus eſt, & vocatum eſt no- ne jus Jeſus, qui eſt Chriſtus, perfectus Deus, perfectus ho- o anima rationali & humana carne ſubſiſtens, cui nihil n num defuit præter peccatum; una perſona, duæ naturæ, ıt ecula genitus Deus ſine matre, in ſeculo natus homo ſi- ne ltre de Virgine ante & poſt partum incorrupta, paſſus in Cru mortuus eſt, ſed in Cruce vitam illuſtravit, & mortem o. reſolvit: ſepultus eſt, & deſcendit ad inferos, ſed ani- as atrum reduxit ex inferis, & reſurrexit tertia die per vir- te propriam, & aſcendit in cœlos, & emiſit Spiritum San- ct ıı Paracletum, & iterum venturus eſt judicare vivos & o ıos, ad cujus adventum omnes homines reſurrecturi ſun ı carne ſua propria, & reddituri ſunt de factis propriis rati em. Hæc eſt perfecta Dei agnitio, in qua oportet nos ſa os fieri: quam qui non agnoverit, aut agnoſcentibus non crediderit, aut de ea dubitare præſumpſerit, à ſpe vitæ & ſalutis æternæ alienus eſt.

REVERENDO PAT[I] AC DOMINO, DOMINO SY[M]phoriano Episcopo Vasatensi, Domino observandissimo, Henricus Cornelius Agrippa,

S. D.

Epistolam quære Lib. 4. Epistolarum Epist. XV.

HENRICI CORNEL[II] AGRIPPÆ DEHORTATIO GEN[-]tilis Theologiæ, ad amicos aliquos quondam perorata.

Fflagitastis jam sæpè à me, ut librum ter ma[ximi] Mercurii, de sapientia ac potestate Dei (quem [an]te aliquot annos in Titinensi celebri gymnasi[o pu]blica prælectione professus sum) per hoc o[tium] vobis exponerem, atque ex eodem vobis Pimandri (v[ideli]cet divinę mentis) lucem ostenderem. Petitionem autem [...] cùm nec utilem vobis esse perspexerim, nec intention[em] [i]psam rectam quoque dijudicaverim. Tamen quo vos [...] compotes fieri, desideriique limitem assequi possetis, o[btuli] me vobis Paulinas epistolas declaraturum. nunc auten[...] refutatis, denuo rursusque instatis eandem cantilenam c[anen]tes, miror admodum & stupeo, irascorque, vos qui in E[van]gelio Christi baptisati estis, qui in Ecclesia Christi sacer[dotio] fungimini, post sanctum baptismum, post sacrum chr[isma] Dei cognitionem ab Ethnicis quærere, quasi Evang[elium] mancum sit, & in Spiritum sanctum peccare sit venia. qu[i]que enim Dei notitiam aliunde quàm ab Evangelio p[eten]dam putant, ii verè sunt, qui Spiritum sanctum incessunt [...] blasphemia neque in hoc neque in futuro seculo remit[titur]. Nonne legistis Ochoziam illum magnum Samariæ Re[gem], dum ægrotus moribundusque è lectulo mitteret nuncios [qui] de vita saluteque ejus consulerent Beelzebub Deum Acc[a]ro[n]

Increpatio.

Matth. 12.

4. Reg. 1.

c risse illis monente Angelo Heliam Thesbiten prophe-
m Domini & dixisse ad eos: Nunquid non est Deus in Israel,
e is ad consulendum Beelzebub Deum Accaron, propter
dicit Dominus tegi: De lectulo super quē ascendisti non
s ndes, sed morte morieris. Possem ne ego vos hoc exem-
o terrere, vel saltem admonere ac dicere: nunquid non
in octores in Ecclesia, qui vos de Deo abundè probeque e-
d at, ut eatis ad consulendum Mercurium Trismegistum,
hi sophum dæmoniorum Ægypti? An nescitis quia pater
st Deus est qui vos creavit? mater verò vestra Ecclesia est,
a os in baptismo regeneravit? ut quid ergo tanquam filii
o gi aliunde quàm à parentibus sapientiæ alimenta men-
c s, & qui in baptismo semel renunciastis Sathanæ, rursus
d thanam rebellatis à Deo? & qui per Christi sanguinem
n i estis in libertatem, rursus prædam vos exponitis hosti-
is dei & veritatis? videte & cavete ne quando dum potesta-
n c Dei sapientiam aliunde quam ab ipso Deo quæritis, in
an m ipsam potestatem sapientiamque nefariò & inexpia-
li elere committatis, quare derelicti tandem in reprobum
n, vitam simul cum salute amittatis. Nam si malus dæ-
o emel vobis salutis verba furatus fuerit de memoria, et-
n velitis salvari, non poteritis, perdidistis enim viam, per
qua pervenitur ad salutem. Ideo nos admonet Apostolus, ut *Coloss. 2.*
tis ne quis deprædetur per philosophiam. Si ergo divi-
n vos cupido tenet, non est necesse hæc ex Ethnicis e-
, qui habetis in apertum positum de Deo testimonium,
& E angelium veritatis scientes, quia scripturæ quidem per-
ct sunt, quippe à verbo Dei & spiritu ejus datæ. Sed dicitis
c rmulta reperiri in Ethnicorum libris, quæ cum Evange- *Obiectio.*
d octrina consentiunt. Præterea hęc apud illos majori ver-
n decore, sententiarum concinnitate ac svavitate dicen-
t stata, magnum quoque hæc vobis ad credendum fidei
e argumentum præstare, atque calcar incutere. Erratis *Responsio.*
ia, si ex philosophorum literis imitari vitæ Christianæ
es, & posse vos ad virtutem erigi putatis: cavete ne tan-
nes vos valeat Ethnicorum philosophia, ut sit vobis ra-
ctrinaque Christiana contemptui. Esto quòd pleraque
m cum nostris conveniant: at quæ est vestra hęc demen-
, quæ fascinatio? Evangelicam doctrinam vobis plus pla-
pud Hermetem, Platonem, Plotinum, Æmilium, Iam-
n, Proculum, & cæteros hujus farinæ philosophos,

Lucæ 4. quàm apud Apostolos, apud Evangelistas, apud ipsum C
Marc.13.5. stum. Nōne jam similes estis his qui Christi verbis ac mir
lis diffidentes, ad voces dæmonū atq; obsessorū crediden
plus fidei habentes dæmonibus Christum filium Dei con
tibus, quā ipsimet Christo. Itane & vos dubitatis Christo
ea credere, quæ ipse de se docuit, nisi hæc Ethnicis discip
confirmentur, atq; philosophis ea concedere, quasi plus il
venissent à semetipsis, quàm Apostoli didicissent à Christ
est Deus, vincantq; potius quam fallant, dum circa divin
perbiunt vanis vocibus, ac si non in corde, sed in lingua s
tia collocata sit. Nonne hæc est illa sapientia philosopho
Lucæ 16. de qua ait Christus, quia filii hujus seculi prudentiores su
liis lucis in generatione hac? hęccine vobis pluris placet q
Evangelistarum, Apostolorumq; crassula & idiotica dog
ta? sed nescitis quia intellectus eius est ad mortem, & doct
eius ad interitum, & qui applicabitur ei, descendet ad inf
qui recesserit ab ea, salvabitur. Hæc est illa mulier aliena &
Prov.2.9. tranea, stulta & clamosa, plena illecebris, quę mollit serm
suos, propinans aquas furtivas & panem absconditum, qua
licto duce pubertatis suæ, pacti Dei sui oblita est, cuius do
inclinata est ad mortem, & semitæ eius ad inferos, ubi sun
gantes, & cōvivæ eius in profundo inferni. An ignoratis
in Evangelio Abraham respondit diviti sepulto in infern
nuncium ad fratres postulanti, ut assentirēt Mosi & proph
quicunq; non vellent descendere in locum illum? Sed absi
Obiectio. citis, ut Ethnicorum dogmatib. fidei victoriam demus, ve
tanquam verbum Dei recipiamus, sed tanquam opinion
placita philosophorum, hominumq; literatorum, ut illa
Responsio. divinis scripturis conferamus, illasq; per hæc ornemus.
idcirco necesse est per hæc vos trahi in reprobū sensum, &
maximè vos videre putatis, ibi ad ipsum veritatis lumen
ximè cæcutire, sicut locutus est Christus se venisse in mu
ut non videntes videant, & videntes cæci fiant: nonne e
cæcutientes, si per hęc Sacras literas decorarę vos creditis
quæ magis fædantur, conspurcanturq;? Sed & quomod
bitramini, vos posse hæc cum illis conferre, cum nulla sit
2.Cor.6. ventio Christi cum Belial, lucis cum tenebris, fidelis cum
delibus? nonne similes estis homini ægroto, qui ad sui me
medicum pariter & venenarios invitat, cū illi nocere qu
possunt, curare non possunt, alter venenis illorum sua me
mina miscere recusat, ne aut pernicies bonis, aut salus no
tib, adscribatur? An non iam intelligitis dum simul hæc
la i-

ere vultis, in hoc esse salutis vestræ subversionem? Esto, autor est Trismegistus, cui si Platonem atq; Plotinum itis, non dubium est quin multa de Deo ac divinis curnatèq; tractaturi sunt: quod autem verum est & certum q; firmum, adjacet Deo. Non decet ergo hominē Chrin hæc ab illis discere, sed ab illo solo qui dixit: Ego sum *Ioan. 4.* , in cujus sacra hujusmodi Ethnicos porcos immittere, m illis præponere, non potest esse non temerè factum. iterum non idem de Hermete quod de cæteris philo- *Obiectio.* judicium esse, ut qui non tam philosophus fuerit, quam ta, quem Lactantius gravis autor inter sybillas & pro- commemorat. Ad hæc respondeo vobis Augustini contra Manichæum dicentis: Si quid veri de Deo sy- *Responsio.* el is Orpheus, aliive gentium vates aut philosophi di- rhibentur, valet quidem aliquid ad Paganorum vani- revincendam, non tamen ad illorum authoritatē com- idam. quantum enim distat de Christi adventu inter ationem Angelorum & confessionem dæmonum, tan- stat inter authoritatem Prophetarum & curiositatem gorum. Quod si authoritati hominum gravissimorum irimum deferendum est, quibus quæso plus deferen- utatis, Hermeti, Platoni, Plotino, & consimilibus phi- is, qui suis excogitatis opinionibus innixi, obtenebra- llectu, altissima Dei & naturæ arcana non percipien- de Deo divinisque tradiderunt, quæ nec ratione sunt a, nec à Spiritu sancto sunt suggesta, sed deliramenta m, ne prudentibus saltem hominibus digna: an Mosi, , Salomoni, Prophetis, Evangelistis, Apostolis, qui di- iritu plenissimi, omnimoda sanctitate, oraculis, mira- c ipsius vitæ discrimine, effusique sanguinis testimonio ta sua probârunt? quòd si illis posthabitis ad philoso- curritis, & ab Ethnicis errorum magistris discere la- , quæ à Christo & Spiritu sancto suscipere deberitis insani eritis, ac simul impii futuri sitis? Si ergo nunc ani estis, Christi literas discite. Hanc siquidem suis no- se præscripsit: Qui diligit (inquiens) me, sermones udit. Ab illo igitur discendum est quid de Deo intelli- n sit. Dei enim justitia non in traditionibus philoso- n, sed in Evangelio est. Quod si in illo Deum non co- itis, in aliis vos cognituros nequaquam speretis, neq; lius poterit enarrare quæ sunt Dei Patris, nisi proprium ibum: quis enim alius cognovit sensum Domini, aut

quis ejus consiliarius factus est? Sed modo ad exempla co
Obiectio. gitis & dicitis: Licebitne nobis imitari sanctos Patres, H
nymum, Augustinum, Cyprianum, Hilarium, Lactan
Eusebium, Victorinum, & reliquos multos, quorum libr
tilium flosculis, philosophorumque placitis pleni sunt, &
dique scatent. Atque hæc una malorum causa est (ut ait
ca) vivere ad exempla, nec ratione componi, sed similit
Responsio. abduci. Ego Hieronymum & Augustinum scio, & rel
Doctores novi, vos autem qui estis, qui ea in illis imita
pitis, in quibus illos non parum pœnituit insumptæ oper
mnesque in hoc conveniunt, has gentium literas pesten
religionis, legisque Christi; discite ergo nunc illorum m
hæc cavere, atque non illorum prius errantium imitari
rem potius, quam ætate deinde plus sapientium pœniten
Hieron. in Epistola ad Eusta. Quod si exempla penes vos locũ habent, habeat & illud,
Hieronymus, quia Tullium & Platonem nimis avidè
bat, percussus ab Angelo, intercedentibus multis sancto
vix tandem in hæc sacramenti verba dimissus est: Dom
unquam habuero codice, seculares, si legero, te negavi. N
verò sanctos illos imitari vos perhibeo, sed id quod in ill
tremum & infimum est vobis proponere non laudo, &
hortor vos & jubeo, quod in illis primum ac summum
mulari, imò ipsos primos ac summos cum suis inoffenso
Matth.16. ac secura conscientia sequi, illos inquam, qui Deum ipsu
1.Cor.12. sum Christum in hac luce & viderunt, & cognoverunt,
docti omnem veritatem, non ex carne & sanguine, sed
1.Ioan.1. tre, qui in cœlis est, qui rapti in cœlos, viderunt divina ar
quæ non licet homini loqui, quod fuit ab initio, audive
& viderunt, & manibus contrectaverunt, & manifestatu
illis verbum vitæ, hi sunt, qui vobis de Deo indubiam &
Hieron. ad magnum urbis oratorem, atque de filio prodigo ad Damasum. fragabilem scientiam præstabunt. Quòd si tam profund
mis vestris insedit humanæ curiositatis fornicarius am
ea, quæ jam diximus, vos à prophanis gentium dogma
non deterreant, saltem hoc vobis consultum velim, quod
ronymus disputat de muliere captiva, ut videlicet præsc
derasis pilis, & quicquid idololatriæ, voluptatis error sq
rit ex stupro illatũ, vernaculos generetis Deo Sabaoth: q
Deut.21. admodum Oseas Propheta de meretrice genuit filium I
Osea 1. qui vocatus est semen Dei. Si hæc facere poteritis, & Eth
Exod.12. rum literas repurgatas ad Christianam eruditionem tra
leritis, & ab Ægyptiis tanquam injustis possessoribus o
spolia vel clanculum surripientes, illorumque opibus d
Eccl

cl am Dei locupletaveritis, jam non admodum diſſua- d conſulo vobis Ethnicam literaturam: ſed vereor ne nſt id rentetis, ideo vos Auguſtini conſilio uti jubeo, vide- t Sacra ſcriptura prima ſit, ne alienæ opiniones imbe- ei occupent animum. nam ad divinarum rerum veridi- m ognitionem puro animo opus eſt, & non infecto pravis n nibus, qui ſi aliquibus minus rectis opinionibus præ- nt ſit, jam per illas quaſi ſub ſpecie alicujus ſcientiæ igno- t error in eo vehementius radicatur, quàm ut poſſit e- li ontingitque ut quod ignorat, ſcire ſe credat, & defen- um & Catholicum eſſe, quod error eſt vel hæreſis. Igi- Theologico ſtudio nihil vobis prius eſſe debet, quàm E- n lica doctrina, hac ingrediendum eſt via, etiamſi ad un- non omnia intellexeritis myſteria, tum receptorum in c ia ſed vetuſtorum ſanctorum Patrum adhibete com- r ria, deinde conſulite neotericos, curioſas autem de Deo ſque inquiſitiones quæſtionumque altercationes & diſ- num pugnas, juxta Apoſtoli præceptum, omninò vita- i verò jam animus veſter Catholica doctrina firmatus c oboratus fuerit, tunc illius lumine per omnes errorum as ſecurè ambulabitis, tunc liberè omnia diſciplinarum penetrare poteritis, tunc Ulyſſis inſtar ſi Cyclopum ingrediamini, & ad inferos deſcenderitis, remigrabitis ad Lotophagos, ad Syrtes acceſſeritis, regrediemini ſe- Cyrces poculum biberitis: non permutabimini: ſi Scyl- æternavigaveritis, non periclitabimini: ſi ſyrenes audie- on obdormieritis, ſed eritis de omnibus judicantes, ut ait olus, & à nullo judicari. tunc Ethnicorum doctrinæ vo- imo erunt adjumento, eorumque ſuffragio tunc faci- ad heologiæ apicem conſcenderis. Quod ſi converſo ordi- iter ingreſſi fueritis, perderis vos ſtudiaque veſtra, ac m effoſſis oculis cæcutientes, cum rectam viam neque- ſpicere, huc illucque incerti oberrantes, & ad omnem n ceſpitantes, cum ſemel à recta via deflexeritis, in eam s ne naſutiſſimo quidem cane duce dirigi poteritis. rgo credite mihi, licet juniori, dum adhuc tempus ha- , ad diſcendum. Quod ſi non credideritis, ſerò tan- dem credetis: ſed & ſimul deplo- rabitis.

2. Theſſ. 2.
Tit. 3.

HEN-

HENRICI CORNELI AGRIPPÆ EXPOSTVLAT[IO]

ſuper expoſitione ſua in librum de verbo Mi[rifico] cum Ioanne Catilineti fratrum Franciſcano[rum] per Burgundiam Provinciali miniſtro, ſacræ Theologiæ Doctori.

Hriſtiani hominis eſt operari charitatem, [et] veritatem, quod qui non facit, tam longè a[best] à Chriſto, ut Chriſtiano nomine omnino ſi[t indi]gnus. Hæc ad te ſcribo (bone Pater) ea ipſa [Chri]ſtiana charitate, veritateq; commotus (in qua nos omn[es tan]quam ejuſdem corporis membra cujus caput Chriſtus e[st, de]bemus eſſe conjuncti) non falſa ulla opinione, non odi[o aut] invidia: quæ à Chriſtiano homine longè abeſſe debēt. [Tu ta]men, pace tua dicā, in publicis concionib. tuis, congeſti[s mul]tis mendaciis, non es veritus, imo maximè conatus es [in me] odium, & invidiam cōcitare, ubi omni culpa carebam. [Nescio] itaq; quid jure te commoverit, me, eò tunc in Burgun[diam pe]regrinum ignotum, ſed & omnibus ſempèr innoxium, [nec] aliquid concupiſcentem præterquàm honorem ex virt[ute con]ſequi, ſed & abſentem per remotiſſima locorū interſtiti[a] indigniſſima ſermonis acerbitate calumniari, qui pro [ho]minis profeſſione, quod Paul. docet Romanos, debere[s o]dio habere malum, & hærere bono, fraternam charitatē di[ligere] & non maledicere, imo ēt perſequentibus benedicere, [cum] omnib. quoad fieri poteſt, pacem habere. Verè non feci[sti] dignam profeſſione tua Chriſtianoq; Doctore, qui po[tius] Chriſtiani nominis exhortari debuiſſes ad ea quæ Chri[stus] ad opera ſpiritus, charitatem, & pacem, & cætera, quæ [Paulus] commemorat Galatis: Qui verò odium, iram, rixam, æ[mula]tionem, inimicitiam ſuadet, non ſpiritus ſed carnis ope[ra sua]det, quo nihil magis alienum eſſe debet ab homine Chr[istia]no, nec quicquā Chriſtiano Doctore incongruius quà[m ea] docere & perſuadere, Nam Chriſtus author religionis [nostræ] & Apoſtoli, totaque Scriptura ſacra, ut tu me melius no[sti, om]bes, ad pacem conclamant, & tranquillitatem. Hinc Ev[ange]liſta

Conatus Catilineti.

Rom.12.

Gal.5.

a annes tradit Christum discipulis dixisse: Pacem meam *Ioan. 4.*
v bis, pacem meam relinquo vobis, Et Paulus ad Hebręos *Hebr. 12.*
u: Pacem sequamini cum omnibus, & sanctimoniam, si-
q nemo videbit Deum. Ad hanc pacem non solùm hor-
i l ēt orare, officium tuum & etiam meum esse debet. An
n postolus admonens Eph. inquit? Sermo malus ex omni
strc non procedat. Et paulò post: Omnis amaritudo, i- *Ephes. 4.*
i ignatio, clamor, blasphemia tollatur à vobis. Et in epi-
cl d Cor. ita detestatur maledicentiam, ut cum maledicis *1. Cor. 5.*
c um quidem sumendum esse sentiat. Et in eadem epist.
al post commemorat maledicos inter eos qui regnum Dei *1. Cor. 6.*
n ssidebunt. Et Colossensibus idem præcipit inquiens:
ep ite iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, tur-
m rmonem. Petrus quoque præcipit, ut qui velit diligere *1. Petr. 3.*
ta, & videre dies bonos, linguam à malo coerceat. Et Ia-
b Nolite inquit detrahere fratres ad invicem: Sic ab Apo-
ol indiq; docemur, ut à maledictis & offensione cujusque *Iacob. 4.*
t eamus, quæ sunt semina invidiæ, & discordiæ, cujusmo-
tu uperrimè contra me seminasti in populo & Principe, *Hypocrisis*
n paulo ante hæc proximè prętereita paschatis festa in Gan- *Catilineti.*
F ndriæ, coram illustrissima Principe nostra totiusq; cu-
p ceribus, quadragesimales sermones graviter & sapien-
r d lamaturus, oblitus Christianæ modestiæ, inter medias
n nes interrupto evangelio Christi, prorupisti in apertã
ntneliam, atq; ementitam mei calumniam, donec multos
a m de me opinionem, plerosq; in odium mei induxisses
n diam, ita ut ēt aliqui, qui anteà nominis mei amici e-
t m animũ aversum à me habeant: ita abs tuis falsissimis
i & truculentissimis mendaciis edocti in illis famosis cõ-
n us tuis, in quibus maledictis illis & probrosis contume-
ne usus es. nam inter cætera vocasti me in tanto convẽ-
e el atq; iterum hæreticum judaisantem, qui in Christia- *Calumnia*
olas induxerim scelestissimam, damnatam ac prohibi- *Catlineti in*
n ale artem, qui contemptis sanctis Patrib. & Catholi- *Agrippam.*
d to ib. præferam rabinos Iudæorum, & contorqueam
t iteras ad artes hæreticas & thalmuth Iudæorũ. Verum
C ristianus sum, nec mors nec vita separabit me à fide *Professio*
i, Christianosq; doctores omnib. præfero, tamen Iudę- *Agrippæ.*
n bbinos non contemno, & si, quod possum, erravero, ta-
h ereticus esse nolo, nec judaisare intendo, dãnatas pro-
t q; artes tantum abest à me ut doceam, ut ne velim qui-
n cere. Scripturas sacras nusquam contorqueo, sed juxta

diversorum

diversorum doctorum diversas expositiones, diversin
testimoniũ assumo. Artes hæreticas, Iudæorumq; erro
docui, sed Christiani doctoris Ioannis Reuchlinii Pho
Christianũ atq; catholicum librũ de Verbo mirifico in
multo labore & vigiliis exposui, non clanculariè per cu
sed in scholis publicis, auditorio publico, publicis prele
bus, quas ad honorem Illustrissimæ Principis Margare
nici studii Dolani feci gratis: nec defuerunt auditorio
ri & gravissimi & doctissimi, tam Dolani parlamenti se
ordinis Patres venerandi, quã ejus studii magistri & do
eruditissimi, ordinariiq; lectores, inter quos Reveren. I
Simon Vernerius, ejus studii vicecancellarius & confe
Dolanæ ecclesiæ Decanus, utriusq; Juris doctor, ne un
lecturæ meæ unquam defuit auditor. At tu cui omnino
gnitus sum, qui lecturis meis nunquam interfuisti, nec
alibi me vel privatò dicentẽ audisti, nec quod sciam me u
vidisti, tamen ausus es de me tam iniquum ferre judicii
rectius omitti & potuit & debuit, tum quia falsissimũ e
ẽt quòd tales contumelias ac calumnias in sanctissimis
vissimis Christianis concionib. inserere homini religio
convenit, & prædicandi divino officio indignissimũ est
contumelias, maledicta, & odia dispergere non ẽst syn
tis & ex Christo loqui, sed quodammodo (ut Pauli ve
tar) verbum Dei adulterari, quod ille magnus gentium
gatus Apostolus se nunquã fecisse dicit, nec à quovis ce
ri debet, qui Christianus doctor esse velit. Tu nihilomin
fecisti, sine causa & sine culpa mea machinatus es con
malum, rapuisti bonã famam meam, maculasti bonũ
meam imputitate hypocrisis tuæ, & in perniciem anin
contra me locutus es mẽdacium. Nam Christus ait apu
Quicunq; dixerit fratri suo racha, reus erit judicio, &
xerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Tu verò non ince
quo convitio, aut fatuitatis nomine me notasti, sed ob
cabalistico nomine ignorantiam & Hebraicorum dogi
inscitiam supra modum suspiciosus, nuncupasti me hæ
Judaisantem, insuper & igni adjudicasti. Sed gaudeo, qu
propter Dominum nostrum Jesum Christum sustineo h
probria, & existimatus sum sicut ovis occisionis, ac
habitus sum pro mirifico illo verbo, pro ipso inquam n
Jesu contumeliam pati. Ipse n. pentagrammus Jesus C
apud Mat. beatitudinẽ repromittit iis, qui propter nom
ab hominib. maledicuntur, & persecutionem patiuntur

Lectura Agrippæ in Dola Burgundiæ An. 1509

Malitia Catilineti.

2. Cor. 4.

Matth. 5.

Inscitia Catilineti.

Matth. 5.
1. Pet. 4.

eatos appellat propter Dominum exprobratos. Quænã ea cum Judæis, qui Christum Jesum confiteor filiũ Dei, imè colo? Quid ego inter hereticos, qui Ecclesiæ unitasiusq; saluberrima precepta, ritusq; sacrorum concilio: canonum, quib. fides firmatur & ab iniqua hæresi putpro virib. meis observo & doceo? Possunt illi qui intert scire, illi inquam integerrimi & doctissimi viri judiossunt & testari, si quid unquam à me dictum est, quod Christianam Ecclesiam ve offendat, ni fortè dicturus sis ecum judaisare & hæreticos esse. Neq; verò illis decoristianumq; erit publicè audiendo tolerasse, tacẽdo ac ontradicendo consensisse, & quod magis est præmiando basse (nam hæc lectura in causa fuit cur me in collegium unt, à lectura ordinata simul & regentia & stipendiis erunt) quod mihi turpe judaicum hæreticumq; fuerit èprælegisse. Non jã mea sola est hæc injuria, sed potius entatii Senatus, totiusq; universitatis Dolanæ. Vide in arathrum te conjecisti, qui dum me calumniæ insectari i, Principi, proceribus, ac omni curiæ nefario fuco illuatum ac universitatem ludibrio exposuisti, verbũ Dei nâsti Hoccine fuit coram tanta Principe & curia præEvangelium Christi? Hoccine pii & religiosi fratris ofsiccine corrigis fratrem? Esto nunc ut ego adhuc ado-, nõdum annos natus tres supra viginti, in lecturis meis impudentius protulerim, & sim inde reprehendendus vis Jacobus dicat perfectos esse, qui non offenderint in hoc tamen longè aliter & modo magis pio & Christiadeberet, quàm tu attentâsti, qui cùm maneres in oppiy, ac sæpè tibi ad Dolam iter esset, atq; ego tibi quippiã cutus vel perverse interpretatus videbar, cur me tunc nvenisti, cur non corripuisti, cur non arguisti de maio, si, de judaismo? cur non restitisti in faciẽ, sed me præm in Dola Burgundiæ remotè per ducenta miliaria, in Flandræ coram Principe & Curia, in communem intrahere voluisti? ut ta Principis ac procerum odio in citato, per indirectum (ut dicitur) ex tota Burgundia pelleres. Quis jam non videat apertum dolum, maniealumniam, detectam calumniam? Aliter si peccâssem, ipere decuisset, & ut docet Paulus in epist. ad Gal. his Si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui les estis hujusmodi instruite in spiritu lenitatis. Et iThes. ait: Nolite quasi inimicum existimate, sed corripi.e

Professio Agrippæ.

Communis iactura.

Qua ætate Agrippa exposuit librũ de verbo mirifico Iac. 3.

Thess. 3.

pite ut fratrem. hic fraternus & Evangelicus corripien
dus decuisset te virum religiosum, qui fratris nomen
fratrum Franciscanorum regulam professus es, nobis
tum profuisset, & gratiam favoremq; Principis, cætero
erga me conservasset. Parce ergo mihi deinceps oro,
convitia & obtrectationes, cessent sermones qui odi
rant, & charitatem vulnerant, & quos mihi infestos r
sti, rursus ad mutuam benevolentiam & unitatem exh
redde mihi integritatem famæ meæ, redde mihi bo
innocens nomen meum, redde publicè quæ publicè
sti, redde mihi quæ dolo malo & nequissima injuria
sti, ne quando antequam reconciliatus sis mihi fratr
Jesu Christo, contra Spiritum S. irremissibili peccato
divina mysteria celebres, & corpus Christi tibi in æte
mnationis judicium participes, per hoc sacratissimum
corpus te obtestor, redde, sumus enim ambo Chri
membra Christi, ut inquit Paulus ad Romanos, unum
in Christo: separari igitur nos, & dissidium facere, qui
est quam Christi corpus scindere? & tu in hoc corpore
& præcipuum membrum es, qui es doctor Theologiæ
Francisci regulam profiteris. Ego quoque de eodem
corpore do operam, ut saltem aliquod vel parvum me
sim: sum enim ego Christianus, & disco quotidie lib
magnis magistris, qualis tu es unus, quæ ad nostram
nem pertineant, in quibus procul dubio me multum o
diligamus igitur nos invicem. In hoc, ut ait Apostolu
pletio est legis, nihil melius veritate & charitate. Nam
Rom. 12. *Galat 5.* latas scribit Apostolus: Si vos invicem mordetis & c
tis, videte ne invicem consumamini. Hæc pauca ad te
bone Pater, non odio, non invidia, non ira commot
conscius mihi innocentiæ meæ, bono ac pio animo, st
moris & charitatis quam abs te petimus, & tibi eande
rimus, quam aut respuere, aut hęc nostra scripta aspern
ex professione tua, nec ex dignitate tua esse potest: n
charitatem respuit, Deum respuit: Deus enim teste Ev
1. Ioan. 5. sta, charitas est. Quòd si propter thalmudisticas cabal
que tibi suspectas disciplinas, sive propter alias quasvi
relationes aliquorum homunculorum imperitorum,
hi minus amicorum, suspectionem quamvis de me f
tis, ego me tibi sufficientissimè & purgabo, & justifi
Vale. Ex Londino Angliæ celebri emporio,
Anno M. D. X.

LARISSIMO VIRO D. A.IMILIANO TRANSSYLVANO, C.ROLI V. *Cæsaris Imperatorisque à Consiliis,* HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA S. D.

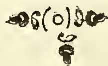
ANni fermè viginti retrò acti sunt (splendide Maximiliane) quo tempore in Dola Burgundiæ Gymnasio pulpito donatus, magna admiratione librum Ioannis Capnionis, de Verbo Mirifico ad or. rem Divæ Margaritæ Principis nostræ interpre- ib, habita in prælectione insigni laudum suarum ra.one. Instabant per id tempus apud me plerique us .ivitatis non infimæ sortis viri, inter cæteros, .e nosti, Symon Vernerius Dolanæ Ecclesiæ De- .n, & Gymnasii Procancellarius, ut prænomina- e P.ncipi nonnih.l operis scripto dedicarem: con- .n.bant omnes improbis precibus urgebantque pi.lis, & ingerebant, me hoc ipso haud non insig- en.gratiam apud eandem Principem initurum. An- ui. efas arbitratus tantorum virorum preces reiice- e, . propositam mihi tantæ Principis gratiam con- e.ere. Et cepi argumentum operis, de nobilitate .. p.ecellentia fœminei sexus, non indignum ratus, qu. illi Principi potissimum devoverem dedica- e.ue, quæ supra omnes nostri ævi præclaras mu- .. fœminei nobilitatis præcellentiæque unicum .e plar visa est, ut se præside ac teste libellus ille nor.atum authoritatis caperet adversus eos, qui in fœ.neo sexu vituperando nihil faciunt reliqui. Qu.d autem ad id temporis conceptum hoc votum me.n apud Celsitudinem suam non l.berârim ..c. istantia, non temporis effluxus, non anim

litas, non propositi mutatio, non etiam argu
angustia, ingeniive paupertas, sed Catilineti
dam calumnia in causa fuit (quæ cuiusmodi fu
ipsa nostra ad eundem expostulatione, qua
cum præsentibus ad te mitto, videre licebit)
hypocrisi victus, indignabundusque factus, su
librum, usque adhuc: nolui tamen hac fidelia
quamvis etiam pretiosum parietem dealbare,
rum aliquando confidens, quò liber ille non
missurus suam dominam. Nunc itaque rever
patriam hanc, æquum putavi respondere fid
diutius differendum librum illum Principi
offerre, qui illi ex stipulatione & voto æquissi
re debetur. Atque ut cognoscat me interim te
ris nec illius oblitum esse, nec devotam fide
quam deservisse, nec pluris valuisse apud me ali
nequitiam, quàm proprii animi constantiam vi
bus ac laudibus eius impensè faventem. Q
nunc tua prudentia hoc meum consilium no
probaverit, faciam ut libellus iste cum plerisq
liis meis progrediatur in publicum, etiamsi vi
res hæc quàm sit exigua, & quàm nulla elegan
cendi reddita. Sed volo libellum hunc quond
pueritia mea conscriptum, & nunc non nisi,
hoc exemplari vides, tumultuariò alicubi rec
tum, ipsi Principi suæ (sicut apud Canonistas,
vocant, dicendi mos est) ex nunc ut á tunc, ve
æstimationis meæ iactura oblatum iri, dum in
ætate iam grandior, graviori ac pleniori argum
sublimiora & digniora Celsitudinis suæ para
Neque verò velim Principem ipsam ab his pu
meæ nugis, ingenium meum metiri, quod si ex
velit, possit sibi etiam in maximis rebus & pa
bello usui fore. Proinde verò ne quis superbio

eruc

tionis iactantior , contemptu mediocritatis in ingenium nostrum ingratus , hanc operam sim despiciat , calumnietur , mordeat, laceret, Magnanimitati eandem, unà cum fœmineæ nobilitatis splendore, cum muliebris excellentiæ gloria per tuendam defendendamq, commendo, speque futurum me huius causæ, quòd viris fœminas prætulerim, facilè veniam obventurum , qui tantæ Principi hæc scripserim, ac tua amplitudine hortante neque ediderim. Vale. Ex Antverpia, 16. Kalen. Maia, Anno 1529.

Iudicium tuum expectabo.

DIVÆ MARGARET
AVGVSTÆ AVSTRIACOR
Burgundionumque Principi clementissimæ,

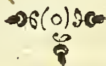
HENRICVS CORNELIV AGRIPPA S. D.

EM hactenus inauditam, sed à vero ha similem, pro viribus audacter quidem, sine pudore aggressus sum, fœminei sexu litatem præcellentiamq́; describere. Ce fateor, intra me sæpius audacia cum p Nam ut innumeras mulierum laudes, virtutes, summ præstantiam oratione velle complecti, plenum ambiti audaciæ putabam, sic fœminas maribus præferre, tanq vitati ingenii plenum pudoris videbatur: hinc fortè ca cur, quum pauci admodum de mulierum laudibus tentarunt, nullus hactenus, quod certo sciam, earum su ros eminentiam adferre ausus est. Proinde vero tam dig sexui veras atque debitas sibi laudes tacendo velit invid præripere, eumq́; suppressa agnita veritate suis meritis, fraudari gloria, plenum ingratitudinis arbitrabar a'q́; legii. Quum itaq́; inter has varias dissonasq́; sententias mecum ipse hæsitarem, miro hoc ingratitudinis eodemq́; legii metu, victo pudore, audacior effectus sum in scri dum metuo videri audacior si tacerem, bonum omen int tatus, quasi eius rei provincia, quam hactenus eruditoru tus penitus neglexisse videtur, mihi à superis relicta atq́; ta fuerit. Annuntiabo itaq́; gloriam mulieris, & hones eius non abscondam, tantumq́; abest quod me assumpti menti pudeat, quodq́; si fœminas viris præferam, ob id me t

peran

...lum putem esse, ut vix me excusatum iri fidam, qui rem ...blimem humiliori quàm par est, dicendi forma com... sum, nisi mecum temporis angustia, & rei difficultas, ...usa æquitas tuerentur, tum quia nullo adulandi assen... estudio hanc operam aggressus sum. Ideoque non tam stu...uit Rhetoricis figmentis officiosisque mendaciis verba in... ornare, quàm rem ipsam ratione, authoritate, exem...lisque sacrarum literarum, & utriusque iuris testimoniis ...onstrare. Tibi autem, Serenissima Margareta (cuius in...us ævi præclaras fœminas per universum orbem terra... ...pollo, Diana, Dies, Aurora, Vulcanus, dii quinque non ...arunt, cùm generis nobilitate, tum virtutum præstantia ...um gestarum gloria, partem alteram) hanc operam no... ideo devotam dedicatamque constituo, ut te (quæ ad id ...um fastigium ascendisti, quòd cuncta quæ de fœminei se... ...udibus prædicantur, vita & moribus superasti) præsen... exemplo ac teste fidissima eiusdem sexus vestri decus & ... quasi sole quodam splendidius elucescat. Vale felicissi... ...è nobilissimarum simul ac Principum decus, & ornamentum, & gloria, modis omnibus absoluta.

HENRICI CORNEL
AGRIPPÆ DECLAMAT
De nobilitate & præcellentia fœminei ſexus.

Eus Optimus Maximus cunctorum genito ter ac bonorum utriuſq; ſexus fœcunditat niſſimus, hominem ſibi ſimilem creavit, m lum & fœminam creavit illos. Quorum q ſexuum diſcretio non niſi ſitu partium corporis differen ſtat, in quibus uſus generandi diverſitatem neceſſaria quirebat. Eandem vero & maſculo & fœminæ, ac omni differentem animæ formam tribuit. Inter quas nulla p ſexus eſt diſtantia. Eandem ipſa mulier cum viro ſorti mentem, rationem atq; ſermonem, ad eundem tendit b
Luc. 20. tudinis finem, ubi ſexus nulla erit exceptio. Nam juxta E
Matth. 22. gelicam veritatem: Reſurgentes in proprio ſexu, ſexu
Marc. 12. fungentur officio, ſed Angelorũ illis promittitur ſimili Nulla itaq; eſt ab eſſentia animæ inter virum & mulierer terius ſuper alterum nobilitatis præeminentia: ſed utriſ dignitatis innata libertas. Quæ autem præter animæ div eſſentiã in homine reliqua ſunt, in iis muliebris inclyta duorum virorum genus in infinitum pene excellit, quo demum ratum firmumque erit, quum id ipſum (& quod tutum noſtrum eſt) non adulterinis fucatiſve ſermonibu que etiam logicis tendiculis, quibus multi ſophiſtæ hon illaqueare ſolent, ſed cum optimorum autorum patroc rerumque geſtarum veridicis hiſtoriis, ac apertis ration tum ſacrarum literarum teſtimoniis, & utriuſq; juris ſan
Gen. 3. nibus oſtenſum eſt. Principiò itaque ut rem ipſam ingr Mulier tantò viro excellentior facta eſt, quantò excelle præ illo nomen accepit: Nam Adam terra ſonat, Eva a vita interpretatur. At vita ipſa quam terra eſt excellentior viro ipſo mulier eſt præferenda. Neq; eſt quòd dicatur, d hoc argumentum eſſe, ex nominibus de rebus ipſis judi ferre. Scimus enim ſummum illum rerum ac nominum ficem prius cognoviſſe res quàm nominaſſe: qui cùm d non potuit, eatenus nomina fabricavit, quatenus rei natu

p: tatem & usus exprimeret. Ea enim est antiquorum no-
ni veritas, testantibus id quoq; Romanis legibus, ut ipsa
isona rebus, ac aperte rerum significativa. Ideo à no-
argumentũ apud Theologos ac Jurisconsultos magni
nenti, quemadmodum de Nabal scriptum legimus, se-
n nomen suum stultus est, & est stultitia cum eo. Hinc
ul in epist ad Hebræos ostensurus præcellentiam Christi, *Hebr.* 1.
tur argumento: Quia tantò melior Angelis effectus est
ens) quantò differentius præ illis nomen hæreditavit.
l i: Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in *Philip.* 2.
e Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, &
orum. Adde non parvam Juris utriusque vim in verbo-
obligationibus, in verborum significationibus, in condi-
us & demonstrationibus, in conditionibus appositis,
genus disputationibus, juriumq; apicibus comprehen-
i in illis ipsis, comparibusque aliis utriusque juris titulis
rehendere licet. Sic n. in jure arguimus à nominis inter-
ione: item à vi verbi, atq; vocabuli, insuper & ab etymo-
nominis, & à nominis ratione, & à verborum ordine.
tenim ipsa haud segniter cõsideraut significationes no-
n, ut ex illis aliquid interpretentur Cyprianus etiam ad-
Judæos arguit primũ hominem à quatuor mundi car-
us nomen adeptum esse, quasi ἀνατολὴ, δύσις, ἄρκτος, με-
ος, quód sonat oriens, occideus, septentrio, meridies. Et
dem libro interpretatur idem nomen Adam, quia terra
ar facta est, quamvis talis expositio discrepat à traditione
M, quum apud Hebræos non quatuor literis, sed tribus
itur. Hæc tamen expositio in tam sancto viro non est
eranda, qui linguam Hebraicam non didicit, quam plu-
ncti & sacrarum literarum expositores sine multa culpa
ârunt. Quod si mecum non habeatur similis licentiæ pa-
ia, ut liceat mihi ad arbitrium in fœminei sexus laudem
nis Euæ pariformem Etymologiam effingere, saltem
num mihi dicere permittant ex Cabalistarum mysticis
olis, ipsum nomen mulieris plus affinitatis habere cum
ine ineffabili divinæ omnipotentiæ τετραγραμμάτον,
n nomen viri, quod cum divino nomine nec in characte-
, nec in figura, nec in numero convenit. Sed his nunc su-
debimus: sunt enim paucis lecta, paucioribus intellecta,
iorem narrationem requirunt, quàm ut hîc adscribi con-
at. Nos interim excellentiam mulieris non à nomine mo-
sed à rebus ipsis ac muneris meritisque iuvestigabimus.

Scrutemur itaq; Scripturas, ut ajunt, &ab ipso creationi sumentes exordium, quid dignitatis mulier ipsa in prim ductionis ordine supra virum sortita est, disseramus. S quæcunq; à Deo Optimo Maximo facta sunt, hoc potis differre, ut quædam eorum perpetuò maneant incorru lia, quædam corruptioni ac mutationi subjecta sint, atq creandis Deum hoc ordine progressum, ut à nobiliori incipiens, in nobilissimum alterius desineret. Itaq; crea mùm incorruptibiles Angelos & animas; ita namq, con

August. sup. Genes. 7. Augustinus animam primi nostri parentis ante corpor ductionem unà cum Angelis creatam fuisse. Porro crea corruptibilia corpora, ut cœlos, ac stellas, ac elementa ruptibilia quidem, sed variis mutationib. obnoxia, ex cætera omnia, quæ corruptioni subjecta sunt, conflavit lioribus per singulos dignitatis gradus rursus ascenden

Genes. 2. universi perfectionem procedens. Hinc primũ minerali dierunt, pòst vegetabilia, plantæ & arbores, deinde zoo demùm animantia bruta per ordinẽ, reptilia, natantia, vo tia, quadrupedia. Postremò creavit sibi similes hom duos, marem inquam primùm, & postremò fœminam, i perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum: ad n ris n. creationem veniens creator, quievit in illa, ut nihil l tatius creandum præ manib. habens, in ipsaq; conclusa & summata est omnis creatoris sapientia, atq; potestas, ult non reperitur creatura alia, nec excogitari potest. Cùm i mulier sit vltima creaturarum, ac finis & complementum nium operum Dei perfectissimum, ipsiusq; universi perf quis eam negabit super omnem creaturam præcellentia nissimam, sine qua mundus ipse jam ad unguem perfe mus, & numeris omnibus absolutus fuisset imperfectus non aliter quàm in creaturarum omnium longè perfecti perfici potuit. Dissentaneum n. est & absurdũ opinari I in aliquo imperfecto tantum opus perfecisse. Nam cùm dus ipse velut integerrimus aliquis perfectissimusque cir à Deo creatus sit, oportuit illum in ea particula absolvi omnium primum cum omnium ultimo unitissimo qu nexu in sese copularet. Sic mulier dum creatur mundus omnia creata tempore fuit ultima, eademque cum autor tum dignitate in ipso divinæ mentis conceptu omnium prima, sicut de ipsa scriptum est per Prophetam: Ante cœli crearentur elegit eam Deus, & prælegit eam. Ea sic est pervulgata philosophantium (ut illorum verbis utar,

te

finem semper priorem esse in intẽtione, & in executione postremum. Mulier autem fuit postremum Dei opus introductum à Deo in hunc mundum velut ejus regina in regiam sibi paratam, ornatam, & omnibus numeris absolutam. Meritò illam omnis creatura amat, veneratur, observat merito illi omnis creatura subiicitur, atq; obedit, quę omnium creaturarum regina est atq; finis, & perfectio & gloria modis omnibus absoluta. Quamobrem de illa Sapiens ait: Generositatem mulieris glorificat, contubernium habens Dei, sed & omnium Dominus dilexit eam. Quantum etiam ratione loci in quo creata est mulier, generis nobilitate virum excedit, sacra Bibliorum eloquia locupletissimè testantur, quando mulier in Paradiso nobilissimo loco pariter & amœnissimo formata est cũ angelis, vir autem extra Paradisum in agro rurali cum brutis animalibus factus est, postea propter creandam mulierem translatus in Paradisum. Ideoq; mulier peculiari quadam naturæ velut assueta æditissimo creationis suæ loco, quantumvis ex alto despiciens non patitur vertiginem, neq; calignant oculi ejus, ut viris accidere solet. Præterea si contingat mulierem cum viro pariter in aquis periclitari omni externo adjumento remoto, mulier diutius supernatat, viro citius subsistente fundumq; petente. Quod autem loci dignitas ad hominis nobilitatem faciat, leges civiles sacriq; canones haud obscurè confirmant, & omnium gentium consuetudo illud maximè observat non solum in hominibus sed quibusq; animalibus, etiam inanimatis æstimandis, ut quantò quæq; digniore sũt orta loco tanto generosiora censeantur. Quocirca Isaac præcepit filio suo Iacob ne uxorem acciperet de terra Canaan, sed de Mesopotamia Syriæ conditione meliore. Est haud dissimile, quod est apud Ioannem dum Philippus diceret: Invenimus Iesum filium Ioseph, à Nazareth, dixit ei Nathanaël, à Nazareth potest esse aliquid boni? Nunc ad alia pergamus: Pręcellit mulier virum materia creationis, propterea quòd non ex inanimato quopiam aut vili luto creata, quemadmodum vir, sed ex materia purificata, vivificata & animata, anima inquam rationali mentem participante divinã. Accedit ad hoc quod vir ex terra, quasi suapte natura omnis generis animantia producente, cooperante cœlesti influxu à Deo factus est. Mulier aũt supra omnem cœli fluxum, ac naturæ promptitudinem absq; ulla virtute cooperante à solo Deo creata est, in omnibus sibi constans, integra & perfecta, viro interim unius costę jacturam faciente, ex qua formata est mulier, videlicet Eva de Adam

Ioh. 1.

Gen. 2.

dormiēte, atq; tam profundè ut ne costam quidem eve-
tiret, quā Deus abstulit à viro & dedit mulieri. Vir itaq;
opus, mulier opificium Dei. Ideoque mulier divini splē-
plerunq; viro capacior, sæpèq; plena existit, quod etiam
ex munditia & pulchritudine ipsius mirifica facilè videt.
Nam quum pulchritudo ipsa nihil est aliud quam divi-
tus, atq; luminis splendor rebus insitus, per corpora fo-
relucens: Is certè mulieres præ viris habitare ac replere
datissimè elegit. Hinc mulieris corpusculum omni aspe-
ctuq; delicatissimum, caro tenerrima, color clarus & cā-
cutis nitida, caput decorū, cæsaries venustissima, capil-
les, lucidi & protēsi, vultus augustior, prospectusq; hilar
cies omniū formosissima, cervix lactea, frons expeditu-
tiosus & splēdidus, oculos habet vibratiores, micantior
mabili hilaritate, & gratia cōtemperatos, supra hos sup-
in tenuem gyrum composita, eademque cum decora pl-
decenti distantia divisa, è quorum medio descendit nas-
qualis & intra rectum modum cohibitus, sub quo os ru-
& tenellis labris conformi compositione venustum, intr-
tenui risu dētes emicant, minutili & æquo ordine locati,
neo candore nitentes, illorumq; quam viro paucior nu-
quod neque edax neque mordax. Circumsurgunt maxil-
næque tenera mollitie roseo fulgore rubentes verecund
plenę, ac mentum orbiculare, decenti concavitate jucun
Sub hoc collum habet gracile, & longiusculum rotun-
humeris erectum, gulam delicatam & albicantem, me-
crassitie fultam, vocē & orationem suaviorem, pectus a-
& eminens, æquali carne vestitum cum mamillarum du-
illatumq; simul ac ventris orbiculari rotonditate, latera
lia, dorsum planum & erectum, brachia extensa, manus te-
digitosq; cōcinnis juncturis protēsos, ilia coxasq; habiti-
suras carnosiores, extrema manuum pedumq; in orbicul-
ductum desinentia, singulaq; membra succi plena. Adhæ-
cessus gressusq; modestus, motus decentior, gestus digni-
totius præterea corporis ordine atq; symmetria, figura,
bitudine longè latèq; in omnibus speciosissima, nullum
tota creaturarum serie, neq; spectaculū adeò mirandum
miraculum perinde spectandum, ut nemo nisi cæcus om-
nō videat, Deū ipsum, quicquid pulchritudinis capax est
dus universus in mulierem simul congessisse, ut ob id i l-
mnis creatura stupescat, & multis nominibus amet, ac ve-
tur, usque adeò ut usu venire videamus, quod incorporei
tu-

monesque mulieres sæpissimè ardentissimis amoribus nt: quæ non fallax opinio est, sed multis experimentis titas. Atq; ut omittam, ea quæ Poëtæ nobis de amorib. eorundemq; amasiis tradidêre, ut Apollinis, Daphne, bi, Salmonea, Herculis, Hebe, Jo e, & Omphale, cæte- q; deorum amasiis, & ipsius Jovis admodũ multis: Hoc inũ pulchritudinis munus diis hominibusq; amabile oquia in mulieribus præ cæteris gratiarum dotibus in ocis celeb iter commẽdanr. Hinc legitur in Gen. quod filii Dei filias hominum quòd essent pulchræ, delege- ores sibi ex illis quas voluerũt. Legimus etiam de Sara e quæ fuit pulchra præ aliis terræ mulieribus imò pul- na. Sic servus Abrahę cum vidisset Rebeccã eximię pul- linis puellam, dixit tacitus secum: Hæc est quam prępa- Dominus filio Abrahæ Isaac. & Abigail uxor Nabal viri ii erat prudens & cordata, perinde atq; speciosa. Ideoq; it vitam & facultatem viri sui à furore David, & malus pulchram mulierem servatus est. His enim verbis allo- st eam David: Vade pacificè in domum tuam, ecce au- cẽ tuam & honorifica vi faciem tuam. Nam cũ omnis itudo sit vel spiritualis, vel vocalis, vel corporea, Abigail lchra fuit, & prudentia spiritus & facundia sermonis & ate corporis, quo nomine mortuo viro suo Nabal facta a uxorum David. Et Bathsaba fuit adeò insigni forma r, ut ejus amore captus David illam post mortem viri nsatam reginali dignitate præ cęteris elevaret. Item Abi- unamitis, quòd esset puella pulcherrima, propterea ele- t ut accubando David senescentis jam regis calorem in- ret. Quapropter & summis honoribus senex eam Rex e voluit, & post mortem Regis potentis reginæ loco ha- st. Huc spectant ea quæ de mira pulchritudine Reginæ legimus atque de Hester quæ illi prælata, illaque præ- r fuit, nimis quam pulchra & decora facie. De Judith et- gimus cujus auxit Dominus pulchritudinem in tantum, n conspic ti stupore sint admirando affecti. De Susan- nique quæ fuit oppido quàm delicata, & specie pulchra. quòd legimus etiam post varia tentamenta Job & ejus nas exantlat s, præter cætera quæ summa patientia me- ledisse illi Dominum tres filias pulcherrimas, tribus cha- is longè gratiores, quibus mulieres in universa terra spe- res neutiquam inventæ sunt. Legamus porrò licebit san- m Virginum historias, nimirum mirabimur quàm mi- ræ pul-

Gen. 6. *Gen. 12.* *Gen. 24.* *2. Reg. 2.* *3. Reg. 1.* *Hester. 1. 2.* *Iudith. 8.* *Daniel. 13.* *Iob. ult.*

ræ pulchritudinis & ſpecioſiſſimæ formæ præ cæteris ſ
minum Catholica eccleſia ſolenniter illas collaudãdo
tet. Sed omnium longè latèque principem immacula
genitricem Virginem Mariam, cujus pulchritudine
Luna mirantur, è cujus ſpecioſiſſimo vultu tanta ſimul
pulchritudinis caſtimonia, atque ſanctitudo, ut licet o
oculos pariter & mentes perſtringeret, nemo tamen
mortalium ſuis illecebris, vel minimo cogitatu corrue
etiamſi fuſius, è ſacris Bibliis, ubi toties de pulchritudi
mentio, idque ipſiſſimis penè verbis ideò recenſui, qu
intelligamus mulierum pulchritudinem non apud h
ſolum, ſed apud Deum cohoneſtatam eſſe & honore c
Num. 31. tam. Proinde & alibi legimus in ſacris literis Deum pr
ſe omnem maſculum ſexum etiam pueros occidi, mulie
Deut. 21. rò pulchras ſervari. Et in Deuteronomio permittitur I
raël pulchram mulierem è captivis ſibi deligere in conj
Præter hanc admirandam pulchritudinem etiam hon
quadam dignitate mulier dotata eſt, quod viris nõ cont
Nam capilli mulieris in tantum promittuntur, ut omne
poris partes pudentiores operire poſſunt. Adde quod h
poris partes in naturæ operibus mulieri contrectare, id
viris adſolet uſui venire, nunquam eſt neceſſe. Ad miran
que decentiam natura ipſa mulieribus inguina ordinav
prominentia uti viris, ſed intus manentia, ac ſecretiori
tiq; loco ſepoſita. Porro natura plus verecundiæ contul
lieribus, quàm viris. Quamobrem ſæpiſſimè contigit m
inguinum periculoſo abſceſſu ægrotantem mortem el
potius quam ſe chirurgi conſpectui ac contrectationi o
ret medendam. Et hanc verecundiæ honeſtatem etian
moribundæ mortuæq; retinent, ut in his patet maxim
in aquis pereunt. Nam autore Plinio atq; experientia
mulier prona jacet pudori defunctarum parcente natu
autem natat ſupinus. Accedit ad hæc quod digniſſimum
mine membrum, quo maximè à brutis differimus, divi
indicamus naturam, caput eſt, & in eo potiſſimum vultu
put quidem in viris calvitie deformatur, muliere cont
gno naturæ privilegio non caluеſcente. Vultus inſuper i
barba illis odioſiſſima adeò ſæpè deturpatur, piliſq; ſo
operitur, ut vix à beluis diſcerni poſſint. In mulieribus c
remanente ſemper facie pura, atque decora. Hinc leg
decim tabularum cautum erat ne mulieres genas raderet
quando barba excreſceret: & pudor occultaretur. Mu

c puritatis ipsius mulieris omnibus vel hoc evidentissi- gumētum est, quòd mulier semel mundè abluta, quo- iã pure diluitur, aqua ipsa nullam recipit immunditiæ m. Vir autem quantumcunque ablutus quoties denuò turbat aquam & inficit. Adhæc naturæ ordinatione ibus per loca secretiora singulis mensib. superfluitates ntur, quæ viris per faciem multò digniorem humani is partem continuò emittuntur. Præterea cum inter animantia solis hominibus concessum sit ad cœlum at- vultus, natura fortunaq; mulieri in hoc mirificè pro- int, atq; adeo pepercerunt, ut si casu fortuitove caden- t, mulieres ferè semper in tergum decidant, ac vel nun- vel non temerè in caput vultumve prosternantur. Quid ne omittamus) nonne in humani generis procreatione us naturam viris mulierem prætulisse? quod hoc maxi- spicuum est, quia solum muliebre semen, Galeno & A- ia testibus, est materia & nutrimentum fœtus, viri autē iè, quòd illi quodammodo ut accidens substātiæ ingre- . Maximum enim, ut ait lex, atq; præcipuum munus est atum concipere, conceptumq; tueri, ob quam causam us plurimos matribus similes esse, quia ex earum san- procreatos: Idq; plurimum in corporis habitu, semper in moribus: si n. matres stolidæ sunt & filii stolidi fiunt, es prudentes, & filii earum prudentiam redolent. Con- ò in patribus, qui si ipsi sint sapientes, filios ut plurimum ant stolidos, & stolidi patres sapientes producunt filios, sapiens mater sit. Nec alia ratio est, cur matres plus pa- diligant filios suos, nisi quia multò plus de suo sentiunt tq; in illis matres, quàm patres. Ob eandem, quam dixi n, etiam arbitror nobis inditum esse uti plus in matrem in patrem simus adfecti, usque adeò ut patrem diligere, m solam amare videamur. Eademque de causa natura ribus tanti vigoris lac contulit, quod non solum infan- triat. verùm etiam & ægros restauret, & adultis quibus- vitæ columitatem sufficiat. Cujus experimentum legi- pud Valerium de plebeia quadam juvencula, quæ matrē n carcere sic aluit, cū alioqui fame esset peritura, quam tatem salus matri & utriq; perpetua alimenta data sunt, q; in pietatis templum consecratus est. Constat autem r ferè mulierem majorem esse pietatis & misericordiæ, virū, quod & Aristoteles ipse fœmineo sexui proprium :. Quamobrem arbitror dixisse Salomonem: ubi non est mulier,

Galen. 2. de spermate & 14.

Val. lib. 5. c. 4.

Arist. lib. de animalibus.

Eccl. 26.

3. Reg. 1.

mulier, ingemiſcit æger, vel quod inſerviẽdo & aſſiſte
letudinariis miræ eſt dexteritatis & alacritatis, vel q
muliebre potiſſimùm ægris debilibus etiam morti vici
ſentaneum remedium eſt, quo ad vitam reſtituantur. I
runt medici, calor earundem papillarum virorum nim
confectorum pectori applicatus, calorem vitalem in ill
tat, adauget & conſervat, quod ne Davidi quidem lat
Abiſaag Sunamitem puellam delegit in ſenio, illius cal
amplexibus. Porrò etiam hoc promptior eſt viro mulie
crum illud generandi officium (ut omnibus palàm eſt
hæc quidem decennis & infrà viri potens eſt, ille verò
ſuccedat. Prętereaq; nemini id obſcurum eſt, ſolam fœ
tium mulierẽ poſtquam prægnans eſt & ferre incipit u
nec ita diu etiam poſtquam partu eſt ſoluta, ad recenſit
opus rurſum inclinatam, cujus vaſculum (matricem v
adeò uſque humano conceptu adficitur, ut aliquando
abſq; concubitu concepiſſe legatur. Sic enim Phyſicus
muliere quadam monumentis tradidit literarum, qua
ſemen in balneo emiſſum adhauſerit. Accedit ad hoc ali
turæ ſtupendum miraculum, quòd mulier prægnans ſia
tus inſtigârit, impunè victitat carnibus incoctis, crudiſc
ſcibus, neque rarò carbonibus, luto, lapidibus, metalla
& venena cæteraque hujuſmodi multa ſine noxa conc
& in corporis convertit ſalutiferum nutrimentum. Q
etiam pręter hæc ipſa in mulieribus natura producere g
miracula, nemo mirabitur, qui Philoſophorum Medic
que volumina perlegerit, quorum exemplum, quod u
duntaxat ſubjiciam, præſtò eſt & ad manum, in menſtru
ſanguis præterquàm quòd à quartanis, ab hydrophor
morbo comitiali, ab elephantiaſi, ab impreſſionibus M
cholicis ac mania & multis id genus pernicioſiſſimis ęgr
nibus liberat, aliaq; permulta, nec minùs admiratu dign
cit, inter cætera miranda etiam incendia extinguit, tem
tes ſedat, fluctuum pericula arcet, noxia omnia pellit, ma
ſolvit, ac cacodæmones fugat. De his verò quæ reliqua
plura ad præſens probare non eſt cõſilium. Illud tamen
addam auctarii vice. In mulieribus eſſe juxta Philoſoph
& Medicorum comprobatas experientia traditiones, div
donum omnibus admirandum, quo ipſæmet ſuis propri
tib. in omni morborum genere ſibi ex ſeipſis mederi po
nullo etiam exotico aut aliunde accerſito adminiculo ac
te. Sed quod omnia ſuperat mirabilia, mirabiliſſimum il

Averrois 2. collig.

t, quod sola sine viro mulier humanam potuit produ-
:uram, quod viro haudquaquam datum est. Quod e-
. apud Turcas seu Mahumetistas in confesso est, apud
ures concepti creduntur sine virili semine, quos illi sua
nesesolgi vocant: & narrantur insulæ ubi fœminæ ven-
ıtu concipiunt, quod tamen nos verum esse non conce-
Sola siquidem virgo Maria, sola inquam hæc sine viro
ım concepit, ac peperit filium ex sua propria substantia
ali fœcunditate. Est enim beatissima virgo Maria vera
ralis Christi mater, ipseque Christus verus & naturalis
s Mariæ filius: dico autem naturalis, quia homo, & ite-
turalis virginis filius, quatenus ipsa virgo non fuit cor-
ıaturæ obnoxia. Quocirca neque etiam in dolore pe-
eque sub potestate viri fuit, tanta fuit ejus ex prævenie-
:dictione fœcund.tas, ut ad concipiendum viri non in-
t opera. Inter bruta autem animantia constat fœminea
lla maris expertia fœcunda esse, ut vulturum fœminas,
oria memoriæ preditum esse contra Faustum tradidit
ıes. Sed & equas quasdam Zephyro flante concipere *Origen. in primo contra Faustum*
rit antiquitas, de quibus hæc canuntur:

Ore omnes versæ in zephyrum stant rupibus altis, *Virgil. 3.*
Excipiuntq; leves auras, & sæpè sine ullis *Georg. Pinand. 12,*
Coniugiis vento gravidæ.

quid de sermone dicam divino munere, quo uno beluis
ıè præstamus, quem Trismegistus Mercurius ejusdem
ıortalitatem pretii existimat, & Hesiodus optimum ho-
thesautum nominat. Nonne sermone mulier viro fa-
ɔr, magisque diserta & abundans? Nonne quotquot su-
ɔmines, nonnisi aut à matribus aut à nutricibus primum
didicimus? sanè natura ipsa rerum architectrix in hoc
ıo generi sagaciter prospiciens, hoc muliebre genus
ıt, ut vix uspiam mulier muta reperiatur. Pulchrum pro-
x laudabile viros præcellere, quo cæteris animantibus
ıes potissimùm præstant.

ı prophanis ad sacras literas ceu postliminio redeamus,
ıb ipsis usque religionis fontibus rem auspicemur. Sci-
ı primis haud dubiè propter mulierem viro Deum be-
sse, quam benedictionem vir utpote indignus habere
eruerat priusquam mulier esset creata. Cui consonat il-
omonis Proverbium: Qui invenerit mulierem bonam *Prov. 18.*
t bonum, & haurit benedictionem à Domino. Et illud *Eccles. 26.*
iastici: Mulieris bonæ beatus vir, numerus annorum il-
lorum

lorum duplex. Et nullus homo poteſt in dignitate co
Eccle. 26. illi qui dignus fuerit habere mulierem bonam. nam u
cleſiaſticus: Mulier bona eſt gratia ſuper omnem grat
Pro. 12. eoq; Salomon in proverbiis vocat illam coronam viri.
1. Cor. 11. lus gloriam viri: definitur autem gloria, cònſummati
fectio rei quieſcentis & delectantis in ſuo fine, quand
cet rei amplius nil addi poteſt ut creſcat ejus perfectio
itaque conſummatio, perfectio, felicitas, benedictio &
Auguſt. viri exiſtit, atque ut ait Auguſtinus, prima humani ge
Gen. 17. hac mortalitate ſocietas. Idcirco illam omnis homo a
Gen. 12. 28. ceſſe eſt, quam qui non amaverit, qui odio habuerit, a
bus virtutib. & gratiis alienus eſt, nedũ humanitate. R
da fortè iſtic eſſent cabaliſtica illa myſteria, quomodo
benedictus à Deo per mulierem Sarah decerpta à nom
lieris litera H. & addita nomini viri, & vocatus eſt Ab
quomodo ẽt benedictio Iacob illi ſit per mulierem,
videlic. acquiſita. Sunt hujus generis plura in ſacris li
Gen. 2. hoc loco non explicanda. Benedictio itaque data eſt
mulierem, lex autem propter virum, lex inquam iræ & n
ctionis, viro namq; interdictus erat fructus ligni, muli
Gen. 17. item, quæ neque dum creata erat: illam enim Deus a
liberam eſſe voluit, vir itaque comedendo peccavit, n
lier, vir mortem dedit, non mulier. Et nos omnes pec
in Adam non in Eva, ipſumq; originale peccatum non
Gen. 3. fœmina, ſed à patre maſculo contrahimus. Ideoque v
omne maſculinum circuncidi juſſit, fœminas autem in
ciſas manere, peccatum videlicet originis in eo ſexu q
caſſet ſolummodò puniendum ſtatuens. Neque præte
crepavit Deus mulierem, quia comederat, ſed quia ma
ſionem dediſſet viro atque id quidem imprudens, eò q
diabolum tentaretur. Vir itaq; ex certa ſcientia peccav
lier erravit ignorans & decepta. Nam à diabolo prim
Bernard. ta eſt, quippe quam cognovit creaturarum omnium ex
tiſſimam, & ut inquit Bernardus: Videns diabolus ad
dam ejus pulchritudinem, ſciens eam talem qualem a
divino lumine cognoverat, quæ ſuper omnes Angelos
ret colloquio Dei, invidiam jecit in ſolam mulierem,
ſuam excellentiam. Quocirca Chriſtus natus huic mu
millimus, quo ſua humilitate ſuperbiam expiaret pec
Gen. 3. mi parentis, ſexum aſſumpſit virilem, ut humiliorẽ, non
fœmineum ſublimiorem & nobiliorem. Præterea, qu
demnati fuimus propter peccatum viri non mulieris,

..it in quo sexu fuerat peccatum in eo fieret & peccati ex-
..ti & qui sexus ignorans deceptus erat, per eundem etiam
..e indicta. Ideoq; ad serpentem dictum est, quia mulier,
..od verius legitur, quia semen mulieris caput ejus conte- 33.q. hæc imago.
..n vir neq; semen viri. Atq; hinc est fortè quare ordo sa-
..d alis ab Ecclesia commissus est potius viro quàm mulie-
..u sacerdos omnis Christum repræsentat, Christus autem
..m hominem peccatorem ipsum videlicet Adamum. Ex
..n intelligitur Canon ille, qui incipit: Hæc imago, di- Hiere.31.
..as mulierem non esse factam ad imaginem Dei, scilicet ad
..eam Christi similitudinem. Noluit tamen Deus, ipse
..n Christus filius esse viri, sed mulieris, quam eo usq; ho-
..it, ut ex muliere sola carnē indueret. Propter mulierem
..; Christus dictus est filius hominis, non propter virum.
..o est illud ingens miraculum, quod admodum propheta
..cit quia mulier circundedit virum, quando videlicet se-
..s vorator à virgine, & Christum portat in corpore. Etiam Ioan.20.
..gens Christus à morte, mulieribus primum apparuit, non Marc.16.
..ri Nec ignotum est post Christi obitum viros à fide discef-
..isse mulieres autē nusquam constat à fide & religione Chri- Luc.24.
..a defecisse. Porro nulla unquam fidei persecutio, nulla
..ris, nullus in fide error à mulieribus unquam emersit, se-
..s constat de viris. Christus traditus, venundatus, emptus,
..catus, damnatus, passus, crucifixus, tandem morti tradi- Matt.27.
..s, non nisi per viros. Imo etiam à Petro suo negatus, à cæte-
..s discipulis relictus, à solis mulieribus ad crucem usque & se-
..pulchrum comitatus. Atq; etiam ipsa Pilati uxor ethnica plus
..natur salvare Jesum, quam quisquam virorum etiam il-
..orum, qui crediderant. Accedit huc quod tota ferme theolo-
..gorum schola asserit, ecclesiam tunc non nisi apud solam mu-
..lierem puta virginem Mariam mansisse, atque ob id & meritò
..religiosus ac sacer fœmineus sexus appellatur. Quod si etiam
..quispiam cum Aristotele dicat, inter omnia animalia mascu-
..los esse fortiores, prudentiores, & nobiliores: huic respondet Arist. lib. de animal.
..potentior doctor Paulus, dicens: Quæ stulta sunt mundi, e-
..git Deus, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit 1. Cor. 1.
..Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi, & contempti- Gen. 2.
..bilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut quæ sunt, destrueret. Iudic. 14.
..a quis inter viros in cunctis naturæ gratiarum dotibus A- & 16.
..am sublimior extitit? at mulier illum humiliavit: quis Sam Gen. 19.
..n fortior? mulier ejus fortitudinem superavit: quis castior 2. Reg. 11.
..o? mulier illum ad incestum provocavit: quis David reli- 3. Reg. 11.

gioſior? mulier ejus ſanctimoniam turbavit. quis ſapi
Iob. Salomone? mulier eum decepit. quis patientior Job?
diabolus fortunis omnibus exuit, familiam & filios occ
pſumq; ulceribus, ſanie, dolore toto corpore opplevit, ta
priſtina animi ſimplicitate patientiaq; ad iracundiam p
care non potuit, provocavit autem mulier, in hoc diab
perior confidentiorq; quem ad maledicẽdum irritavit.
ſi modo fas eſt vel Chriſtum ipſum in hanc comparatio
care, quo nihil potentius, nihil ſapientius, cum ſit æter
ſapientia, atq; poteſtas. nonne à Chananea illa mulierc
Matth.15. ſuperari paſſus eſt, dicente ipſo: Non eſt bonum toller
filiorum, & mittere canibus. Illa contrà reſpondẽte: utiq
mine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de men
Ioann.18. minorum ſuorum. cumq; jam vidiſſet Chriſtus, quia illa
Matth.20. argumento ſuperare non poſſet, benedixit illi dicens: Fi
Marc.14. ſicut vis. Quis Petro Apoſtolorum primo in fide fervei
Luc.22. mulier illum non minimum eccleſiæ paſtorem ad negar
Chriſtum ſeduxit. Dicant quicquid velint canoniſtæ ecc
Plat.de ſuam non poſſe errare, Papa mulier illam egregia impo
Ioan.8. deluſit? Cæterum dicet quis hæc magis in opprobrium
lierum vergere quam ad laudẽ accedere: cui mulieres ad
modum reſpondebunt. ſi alterum noſtrûm neceſſe eſt a
ni alicujus, aut etiam vitæ jacturam facere, malo ego te
dere quam me perditum iri. Idq; exemplo Innocentii ter
quadam ſua decretali epiſtola ad quendam Cardinalem
mana ſede legatum ſcriptum reliquit: Si te vel me con
oporteat, potius te confundi eligam. Præterea civilibus l
etiam mulieribus indultum eſt, ut liceat ſibi conſulere d
alieno. Atque in ipſis ſacris literis nonne ſæpe benedicitu
extollitur iniquitas mulieris, plus quam vir benefaciens? N
Gen.31. ne laudatur Rachel, quæ patrem ſuum idola quærentem
Gen.27. chra adinventione deluſit? Nonne etiam Rebecca, qu
fraudem obtinuit Jacob benedictionem patris, & poſtea
Iofue 2. tius fecit declinare fratris iram. Rahab meretrix decepit
qui quærebant exploratores Joſue, & reputatur ei ad juſ
Egreſſa eſt Jahel in occurſum Siſaræ, dixitq; ad eum, int
me domine mi, ac petenti aquam dedit illi bibere de utr
ctis, & operuit illum jacentem, dormiente autem Siſara in
ſa eſt abſcondere, percuſſitq; clavum in capus ejus, & int
cit illum, qui ſe fidei ejus crediderat ſervandum, atque
hac inſigni proditione, benedicta, inquit ſcriptura, inter
lieres Jahel benedicatur in tabernaculo ſuo. Legito hiſto

Ju

ı, & notate verba ejus ad Olofernem: Sume inquit, ver- *Judith* 11.
illæ tuæ, quoniam si ea secutus fueris, perfectam te fa-
ominus, veniens, nunciabo tibi omnia, ita ut adducam
nediam Hierusalem, & habebis omnem populum Jsra-
t oves, quarum non est pastor, & non latrabit vel unus
ontra te, quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiã
pitumque blanditiis Olofernem percussit in cervicem,
idit caput ejus. Quod quæso iniquius consilium, quæ
iores insidiæ, quæ captiosior proditio excogitari pos-
hanc idcirco benedicit, laudat & extollit scriptura, &
melior reputata est iniquitas mulieris, quam vir bene-
s. Nonne bonum operatus est Cain offerens in sacrifi-
optimarum frugum primitias, & eo ipso reprobatus est
? Esau nonne benefecit dum pia obedientia venatur de-
o patenti cibum, & interea defraudatur benedictione,
o habitus est Deo: Oza, dum zelo religionis inclinatam,
prope labantem arcam sustinet, morte subita percussus
ex Saul dum Amalechitarum pinguiores hostias in sa-
ium parat Domino, dejectus regno etiam spiritui ne-
traditus est. Excusantur ab incestu patris filiæ Loth, &
xcusatur temulentus pater, & successio ejus ejicitur ab
ia Dei. Excusatur incestuosa Thamar & dicitur justior
cha Juda, & fraudulento incestu meretur propagare li-
Salvatoris. Ite nunc viri, fortes & robusti, & vos præ-
ia Pallade, ligata tot fasciis scholastica capita, & totidem
plis contrariam illam probate sententiam, quod melior
uitas viri, quam mulier benefaciens. Certe non poteri-
m tueri ni recurreretis ad allegorias, ubi tunc æqualis cum
ulieris erit autoritas. sed modo revertamur. Præcellen-
m feli issimi sexus omnibus hoc vel evidentissimum ar-
ntum esse potest, quam dignissima omnium creatura-
qua nec unquam dignior fuit, nec futura est, mulier fue-
a inquam beatissima Virgo Maria, qua siquidem præter
iale peccatum concepta sit, ne Christus quidem quod ad
umanitatem attinet, major erit. Est etenim Aristotelis
m hoc argumentum: cujus generis optimum est no-
optimo alterius generis, hoc genus esse altero nobi-
n fœmineo genere optima est Virgo Maria: in masculi-
n surrexit major Joanne Baptista, atque hinc quantum
at Virgo diva, quæ exaltata est super omnes choros An-
um, nemo Catholicus ignorat. Similiter argumentari
t, cujus generis pessimum pejus est pessimo alterius, id

genus esse illo quoq; inferius. Iam verò scimus quia viti ma ac pessima creaturarum omnium vir est, sive ille fuer das, qui Christum tradidit, de quo ait Christus; Bonum homini illi si natus non fuisset: sive illo pejor futurus sit christus aliquis, in quo omnis potestas Sathanæ inhabi Multos præterea viros æternis cruciatibus damnatos Scriptura, cùm nulla usp iam mulier damnata legatur. A ad id testimonii etiam brutalis naturæ quædam prærog quippe avis omnium regina, atq; nobilissima quæ aqui semper fœminea, nunquam masculini sexus reperietur. nicem etiam avem unicam Ægyptii non nisi fœmellam dederunt. E contrariò autem regulus serpens quem basil dicunt, omnium venenatorum pestilentissimus non nisi culus est, quem insuper impossibile est nasci fœmellam. terea sexus hujus excellentia probitasq; ac innocentia, v argumentis satis abunde ostendi potest, quoniam mal omnium ortus à viris sit, à mulieribus minime. Primus pe protoplastes Adam ille legem Domini transgredi a portas cœli obseravit & omnes nos peccato mortiq; red obnoxios. Omnes n. peccavimus & morimur in Adam, in Eva. Hujus perinde primogenitus inferorum portas re vit, ille primus invidus, primus homicida, primus parri primus desperans de misericordia Dei, primus digamu mech, primus ebrius Noë, primus turpitudinem patris fi nudans ille filius Noë Chamus, primus tyrannus simulac lolatra Nemroth, primus adulter viri, primus incestuosu viri insuper primi cum dæmonibus fœdera inierunt, ac phanas artes invenerunt. Viri filii Jacob primi vendide fratrem. Pharao Ægyptius necavit primus pueros, viri p contra naturam luxuriati sunt, testibus Sodoma & Gom quæ ob virorum scelera perierunt, celebres olim urbes legimus ubique temeraria voluptate digamos, multin multicubos, adulteros, fornicatores, sic plurimi uxorum cubinarumque viri fuerunt Lamech, Abraham, Jacob, Joseph, Moses, Samson, Helcana, Saul, David, Salomon, Roboam, Abia, Caleph, Assuerus, & innumeri alii, qui si plures uxores insuper & pellices & concubinas habuerūt illarum conjugio contenti ad explendam suam libidine iam cum earum ancillis se commiscuerunt. Mulierem ver cepta una sola Batsabea nullam usq; reperimus, nisi uno viro semper fuisse contentam, nec digamam insuper rep ullam, si ex primo marito prolem susceperat. Sunt enim

Marc. 14.
Gen. 3.
Gen. 4.
Gen. 9.
Ibidem.
Gen. 10.
Gen. 37.
Exod. 1.
Gen. 18.

pudicitia ac castitate viris ipsis multò continentiores, quod infœcundæ essent, à virorum concubitu sæpè abstinuisse legimus, & alienam viro introduxisse uxorem, sicut Rachel, Lia, & aliæ multæ infœcundiores, quæ ancillas introduxerunt, ut suscitarent viris suis posteritatem. Sed obsecro virorum, quantumcunque senex, frigidus, sterilis, rei uxoriæ ineptus, tantæ unquam aut pietatis aut clementiæ extitit in uxorem, ut aliquem suo loco substitueret, qui racem uxoris uterum fœcundo semine irroraret? quamvis ejusmodi leges Lycurgum, atque Solonem olim tulisse legimus, ut si quis ætate provectior, & nuptiis intempestivus, aut alter vel in Venerem ignavior puellam despondisset, ut liceret uxori ex adolescentibus & necessariis unum aliquem robore motibusq; conspicuum deligere, qui cum illa dulciter concumberet & luctaretur, modò partus editus mariti adserteretur, nec idcirco alienum aut adulterinum dici quod nasceretur. Leges quidem illas latas legimus, servatas autem non legimus, non tam virorum duritia, quam mulierum continentia illas recusante. Innumeræ sunt adhuc præclarissimæ fœminæ, quæ cùm insigni pudicitia etiam conjugali charitate viros omnes longè vicerint, cujusmodi Abigail uxor Nabal, Arthemisia Mausoli, Argia Pollinicis Thebani conjunx, Julia Pompeii, Portia Catonis, Cornelia Gracchi, Messalina Sulpitii, Alceste Admeti, Hypsicratea Mithridatis Pontici regis conjux, Dido quoque Carthaginis conditrix, Romanaque Lucretia, atque Sulpitia Lentuli. Sunt infinitæ aliæ, quarum virginitatis & pudicitiæ fides ne morte quidem potuit immutari, quarum exempla sese offerunt: Atlanta Calidonia, Camilla Volsca, Iphigenia Græca, Cassandra & Crise. Accedunt his Lacedæmoniæ, Spartiatæ, Milesiæ, atque Thebanæ virgines, & innumeræ aliæ, quas nobis numerant Hebræorum, Græcorum, Barbarorumque historiæ, quæ virginitatem pluris quàm regna, quam denique vitam ipsam fecerunt. Quod si etiam pietatis exempla requirantur, inter cætera sese offerunt, Claudia Vestalis erga patrem, & plebeja illa juvencula, de qua supra locuti sumus in matrem. Sed objiciet istis Zoilus aliquis Samsonis, Jasonis, Deiphobi, Agamemnonis exitialia conjugia, ac hujusmodi tragœdias, quas si quis lynceis oculis (ut aiunt) introspexerit, comperit falsò uxores accusari, quarum nulla unquam contigit viro bono improba. Non enim nisi malis maritis malæ uxores sunt, quibus licet bonæ aliquando eveniant, sæpe eorundem vitio corrumpuntur. Putasne si li-

Gen. 16. & 30.

Lycurgus.
Solon.

cuisset mulieribus leges condere, historias scribere, qu tragœdias scribere potuissent de virorum inæstimabili tia, inter quos plurimi reperiuntur homicidæ, fures, rap falsarii, incendiarii, proditores, qui etiam tempore Jo David regis, tanta multitudine latrocinabantur, ut suor gminum principes constituerent, sed & hodie adhuc inf est illorum numerus. Hinc omnes carceres viris repleti, que omnia virorum cadaveribus onusta. At contra, mu omnium artium liberalium omnisque virtutis ac benefi ventrices extiterunt, quod & ipsa artium virtutumque f nina nomina præcipue ostendunt. Cui & illud notabile dit, quod ipse quoque terrarum orbis à fœminarum nom nuncupatur, videlicet ab Asia nympha, ab Europa Age filia, à Lybia filia Epaphi, quæ & Aphrica dicitur. Deni per singula virtutum genera ter sit, mulier ubique prin locum obtinebit. Mulier enim fuit, quæ primo virginit Deo devovit ipsa virgo Maria, quæ & hinc meruit esse m Dei. Mulieres prophetæ, semper diviniore spiritu afflatæ quam viri: quod testibus Lactantio, Eusebio, & Augustin Sybillis notum est. Sic Maria Mosi soror erat prophetes, & ptivo Hieremia uxor auvnculi ejus nomine Olda, peri popul Jsrael supra viri vires prophetes suscitatur. Scrute sacras scripturas, & videbimus mulierum in fide cæteri virtutibus constantiam supra viros longe commendatam in Judith, Ruth, Hester, quæ tanta gloria celebratæ sun sacris quoque voluminibus nomina indiderint. Abraham quem licet ob fidei firmitatem scriptura justum vocav quoniam credidit Deo, subiicitur tamen uxori suæ Saræ, & mini voce præcipitur ei: Omnia quæcunque dicit tibi S audi vocem ejus. Sic Rebecca firmiter credens, pergit ad terrogandum Deum, & ejus responsione condigna, audit raculum: Duæ gentes in utero tuo, & duo populi de ve tuo dividentur. Et Vidua Sareptana credidit Heliæ, licet difficilem sibi diceret. Sic Zacharias ab Angelo de incred tate redargutus obmutuit: Et Elizabeth uxor sua, utero & ce prophetat ac commendatur, quia fideliter credidit, quæ inceps commendat beatissimam Virginem, dicens: Beata credidisti, quæ dicta sunt tibi à Domino. Sic Anna prophe post Simeonis revelationem confitebatur Deum, & loqu tur de eo omnibus volentibus audire, qui expectabant red ptionem Jsrael. Et erant Philippo quatuor filiæ virgines p phet

Iosue 7.
2. Reg 19.
3. Reg. 4.

Lactant. lib. instit.
Euseb. de præparat. Evangel.
August. de civit. Dei.
Exod. 15.
4. Reg. 22.
2. Paral. 34.

...entes. Quid dicam de Samaritana illa, cum qua Christus ...quebatur ad puteum, & saturatus fide credentis, cibos te... ...Apostolórum. Accedit ad hæc fides Chananeæ, ac mu... ...illius, quæ fluxum sanguinis patiebatur. Nonne etiam ... confessio Marthæ similis erat confessioni Petri? Et in ... Magdalena quanta fuerit fidei constantia, ex Evange... ...bis notum est. Ipsa namque, dum Sacerdotes & Judæi ...tum crucifigunt, plorat ad crucem, unguenta portat, ...t in tumulo, hortulanum interrogat, Deum recogno... ...t ergit ad Apostolos, resurrexisse nunciat. Illi dubitant, i... ...nfidit. Quid rursus de Priscilla sanctissima fœmina, quæ Ap...o virum apostolicum, & in lege doctissimum Corinthi... ...orum Episcopum erudivit. Nec turpe fuit Apostolo discere à m...ere, quæ doceret in ecclesia. Adde insuper quæ martyrii ...antia & mortis contemptu, fidei suæ constantiam testatæ ...fur non esse virorum numero pauciores. Neque hic silentio ...æteunda est mater illa mirabilis, & bonorum memoria ...igi, quæ in conspectu suo pereuntes crudeli martyrio se... ...pte filios non solum bono animo ferebat, sed fortiter horta... ...at ad mortem, atque ipsa per omnia in Deo confidens, post ...i pro patriis legibus consumpta est. Nonne etiam Theo... ...dela Bavarorũ regis filia Longobardos, ac Greisilla Henrici I...peratoris soror Vngaros, & Clotildis Burgundionum re... ...isliaFrancos, & Apostola quædam infimæ sortis fœmina H...eros, singulæ innumeros populos ad Christi fidem con... ...erunt? Denique hic religiosissimus sexus solus vel maxi... ...mis est, in quo in hunc diem usque Fides Catholica, & pieta... ...tis ...tinuata opera refulgent. Ac ne cui dubium sit, mulieres om...ia ...posse, quæ viri: exemplis rem ipsam agamus, & com... ...pe...mus nullum unquam egregium facinus in ullo virtutum ge...re à viris perpetratum, quod à mulieribus non sit æquè pr...larè fact...um. Clarueruut in sacerdotio olim apud gen... ...te Mel...ssa Cybeles, à cujus nomine cæteræ deæ sacerdotes M...issæ postea dictæ sunt. Item Hypeccaustria sacerdos Mi... ...neræ, Mera Veneris, Iphigenia Dianæ fuerunt, & fœminæ B...chi sacerdotes, multis nominibus claræ, ut Thyades, Mæ... ...nades, Bacchæ, Eliades, Mimallonides, Ædonides, Euthya... ...de Bassarides, Trıaterides. Apud Judæos quoque Maria, M...se soror unà cum Aaron sanctuarium ingrediebatur, & ta...quam sacerdos habita est. In nostra autem religione, li... ...cet mulieribus sacerdotii functione interdictum sit, sci...

Matth.27. & 28. Marc.15. & 16. Luc.23. & 24.

Actor.18.

2.Macc.7.

mus tamen historiis proditum, mulierem aliquando m
sexu, ad summi Pontificatus apicem conscendisse. Non
ræ sunt ex nostris tot sanctissimæ Abbates, & moniales
antiquitas non dedignatur vocare sacerdotes. Clarue
prophetia apud omnis regionis gētes, Cassandra, Sibyl
ria Mosi soror, Debora, Holda, Anna, Elizabeth, quatu
lippi filiæ, & multæ aliæ recētiores sanctæ fœminæ, qua
gida & Hildegardis. Præterea in magica sive bonorū, si
lorum dæmonum inexpugnabili disciplinæ præ cæter
ces, atque Medea longe mirabiliora effecerunt, quàm v
Zoroastes, licet hujus artis inventor à pluribus credatu
super in Philosophia præclaræ extiterunt Theano uxor
goræ, ejus deniq; filia Dama in exponendis paternis sent
rum involucris clara. Item Aspasia & Diotima Socratis
pulæ, & Mantinea ac Philesia Axiochia, ambæ discipulæ
nis. Extollit deniq; Plotinus Geminam, atq; Amphiclea
dat, Lactantius Themisten. Exultat Christiana Ecclesia
va Catharina, quę sola puella omnem illius ævi sapientu
ctrinam longe superavit. Nec nobis hoc loci Zenobia
Longini Philosophi discipula, memoria excidat, quæ ob
sam & candidam literarum peritiam Ephinissæ accepita
lationem, cujus opera sacrosancta Nicomachus Græca
dit. Ad Oratoriam & Poesin vadamus. En se nobis offeru
mesia cognomento Androgenea, Hortensia, Lucrea, Va
Capiola, Sappho, Corinna, Cornificia Romana, & Erimn
lia seu Tesbia, quæ epigrammista cognominata fuit. Et
Salustium Sempronia, apud jurisconsultos Calphurnia, &
vetitum esset hodie mulieribus literas discere, jamja
haberentur clarissimæ doctrinę excellentiores ingenio m
res quàm viri. Quid de hoc dicendum est, quòd sola natu
psa mulieres facile omnium disciplinarum artifices sup
videntur? Nonne grāmatici se bene dicendi magistros ja
atque id nos longe melius discimus à nutricibus & matr
quam à Grammaticis? Nonne Gracchorum eloquentissi
linguam mater Cornelia formavit, & Sylem Aripithi Scy
Regis filium, Istrinei mater Græcam linguam docuit? No
semper in introductis apud exteras gentes coloniis nati p
matrum sermonem tenuerunt? non aliam ob causam Pla
Quintilianus de deligenda pueris nutrice idonea tam sol
statuerunt, ut pueri lingua sermo recte discreteque form
tur. Jam vero nonne & poetæ in suis nugis & fabulis, ac di
ctici in sua contentiosa garrulitate à mulierib. vincuntur?

piam adeò ram bonus, aut tam felix, ut suadela vel me-
la superior sit. Quis Arithmeticus, falsum supputando,
em solvendo debito decipere potest? quisve Musicus
antu & vocis amœnitate æquat? Philosophi, Mathema-
trologi, nonne in suis diuinationibus & pręcognitioni-
n rarò rusti is mulieribus inferiores sunt, & sæpissimè
a Medicum vincit? Ipse Socrates vir omnium sapientis-
si Pythio testimonio fides habenda est, jam natu gran-
à muliere Aspasia adhuc quiddam discere non dedigna-
, sicut nec Apollo Theolopus à Priscilla erudiri veritus
uòd si etiam prudentia requiratur exemplo sunt Opis in-
as telata, Plotina Trajani uxor, Amalasuutha Ostrogot-
m regina, Æmilia Scipionis uxor, quibus accedit Del-
nulier prudentissima, uxor Labidorh, quæ ipsa, ut legi-
libris Judicum, aliquandiu super populum Israël judica- *Iudic.* 4.
cendebantque ad eam filii Israël in omne judicium. Quę
recusante Barach, hostilem pugnam ipsa dux Israëlitici
itus electa, hostibus cæsis fugatisque victoriam reporta-
gitur præterea in Regum historia, Attaliam reginam re-
, & judicasse per septem annos in Hierusalem. Atque Se-
nis post mortem Nini regis judicabat populos quadra-
annis. Et omnes reginæ Candaces Æthiopiæ prudentis-
m potentissimæque reguârunt, de quibus mentio est in A-
postolorum. Mi a autem de illis narrat fidus ille antiqui-
sciptor Josephus. Huc etiam accedit Nicaula Regina Sa-
uæ veniens à finibus terræ audire sapientiam Salomonis,
timonio Domini coutemnatura est om es viros Hieru- 3. *Reg.* 10.
. Fuit & Techuires quædam sapientissima mulier, quæ 2. *Paral.* 9.
d regem interrogatione concludit, [illegible] docet, ex- *Matth.* 12.
o Deo mitigat. Nec hic prętereūda [illegible] Abigail & Bath- *Luc.* 11.
, quarum illa virum suum liberavit a [illegible] David, & post 2. *Reg.* 14.
tem viri sui facta est regina & ux[illegible] David: altera autem 1. *Reg.* 25.
monis mater filio suo regnum p[illegible] imperravit. Por- 3. *Reg.* 1.
ò rerum inventionibus exemplo [illegible] Minerva, Nyco-
a: in condendo imperio & ur[illegible] Semiramis universi
s Monarchiam tenens, Dido, [illegible]: In bellorum cer-
nibus Thomiris Massagetarum re[illegible], quæ Cyrum Per-
m Monarcham devicit. Item C[illegible] de gente Volscorū,
sca Bohemię, ambæ potentes re[illegible]. Item Indorum Pan-
amazones, Candaces, Lemnenses, [illegible]nsium, Chiarum,
idæq; mulieres. Legimus de aliis multis illustrissimis mu-
bus, quæ mira virtute universæ nationi suæ, in summa re-

rum desperatione salutem restituerunt. Inter quas est J[udith] quam B. Hieron. his verbis extollit, inquiens: Accipite [...] viduam castitatis exemplum, triumphali laude, perpetu[is] præconiis declarare. Hanc. n. non solùm fœminis, sed [...] inimitabilem dedit, quia castitatis remunerator, virtut[em] tribuit, ut invictum omnib. vinceret, & insuperabilem [...] ret. Legimus adhuc quia mulier quædā sapiens vocavit [...] & dedit in manus suas caput Sibæ inimici David, ut con[...] ret Abelam civitatem, quæ erat mater civitatum in Isra[el.] [...] mulier quædam jaciens fragmentum molæ, allisit capu[t Abi]melech, & cōfregit cerebrum ejus, executrix vindictæ [...] per Abimelech, quia fecerat malum corā Domino con[tra pa]trem suum, interfectis per eum septuaginta fratrib. sup[er] [...] lapide. Sic Hester Assueri Regis uxor non solùm liberav[it po]pulum suum à morte turpissima, sed insuper summo h[...] decōravit. Obsessaq; à Volscis urbe Roma, Cn. Martio C[orio]lano Duce, quam armis viri urbem defendere non pote[rant] Veturia magno natu mulier ac Coriolani mater, filii obju[rga]tione servavit. Arthemisia irruētes sibi Rhodios & classe [...] & insulam domuit, erecta in urbe Rhodia statua, quæ p[...] tuum illi stigma inureret. Jam quis satis laudare poterit [...] lam illam nobilissimam, (licèt humili genere ortam) qua[e an]no Christianorum 1428. occupato per Anglos Franciæ re[gno] Amazonis more sumptis armis primamq; aciem ducens, [...] strenuè feliciterque pugnavit, ut pluribus præliis supe[ratis] Anglis, Francorum Regi jam amissum regnum restituere[t,] cujus rei perpetuam memotiam apud Genabum oppid[um] quod Aurelianum vocant, in ponte qui est super Ligerin [flu]vium sacra statua puellæ erecta est. Possem innumeras ac[...] ex Græcorum, Latinorum, Barbarorumq; tam veterib. q[uam] recentiorib. historiis præstantissimas mulieres recensere, q[...] ne in grade nimium opus turgesceret, brevitati studere v[...] Nam scripserunt de illis Plutarchus, Valerius, Bocatius & [...] res alii. Hinc est quare non tam multa de mulierum laud[ibus] dixerim, quàm plurima reticuerim, quippe qui non sum [...] ambitiosæ cervicis, ut mulierum infinitas pręstantias atq; [vir]tutes tam pauculo sermone me posse complecti præsum[...] Quis enim ad percensendas infinitas mulierū laudes suffi[...] à quibus omne nostrum esse, omnisque humani generis c[on]servatio, quod alias in brevi periturum esset, omnisq; fam[...] & Respubl. dependet? Quod nec Romanæ urbis condito[rem] latuit, qui cùm mulieribus careret, cum Sabinis, raptis eo[...]

Hieron. in prolog. sup. Iudith.

Iud. 9.

Hest. 7. 8. 9.

oi, bellum asperrimum inire non dubitavit: cognovit ejusmodi imperium, si mulieres non adessent, brevi perituru. Tandem capto à Sabinis capitolio, cùm medio foro ui signis cruentissimè pugnaretur, in recursu mulierum ribas acies prælium cessavit, factaque tandem pace, & cuo fœdere, perpetuam amicitiam inierũt. Quamobrem uri nomina Curiis imposuit Romulus, volentibusque Romani in publicis tabulis exceptum est, mulierem nec molere, c uinariam facere, uxorem à viro, virum ab uxore alid mo accipere vetitum, quò bona omnia communia esse ei. Hinc tandem consuetudo emersit, ut sponsam introe es, dicere juberent, ubi tu ego, denotantes ubi tu dominus, o domina: ubi tu herus, ego hera. Deinde cùm regibus xacti Coriolano Martio Duce, Volscorum legiones ad quinim pidem castra metatæ essent, per mulieres aversæ sunt, o io beneficio insigne templum Fortunæ muliebri dediatu est. Magnum insuper honoris dignitatisq; insignia Seatu onsulto illis collata. Cujusmodi sunt, quòd in via superiori oco incedant, viris insuper quibusque illis in pedes asurg tibus, locumque cedentibus. Præterea vestes purpureæ um nbriis inauratis, geminarum etiam ornatus, & inaures, ni que & torques illis concessa: posteriorumque Imperatoru lege cautum, ut quoties alicubi statutum fiat, prohibenat eferri certas vestes aut ornamenta, mulieres sub illo nõ com ehendi. Hęreditatum quoque & bonorum successionibus nnatæ sunt, legibus etiam permissum est, mulierum funera uemadmodum illustrium virorum, publicis laudib. ceri i. Siquidem cùm mittendum ad Delphicum Apollinem mur s esset ex Camilli voto, nec foret auri tantum, mulieres spon corporis ornamenta contulê e. Porrò in eo bello quod Cyr contra Astyagen gessit, in fugam conversa Persarũ acie, ul rum castigatione reprehensa est, ac denuò instaurata, inn aq; illis victoriam dedit. Ob quod facinus lege cautum e à yro, ut Persarum reges urbem ingressuri, singulis mulieu ingulos auri nummos persolverent. Quod etiam Macet eam urbem ingressus, toties erogavit. Insuper & prægna ibus munus duplica i jussit. Sic à priscis illis Persarum reg. atq; Romanis, ab ipsis, inquam, Romanæ urbis impeiiq acunabulis mulieres omni semper honoris genere donaæ it. Porrò ab ipsis Imperatoribus non minus honoratæ. ii Justinianus Imp. etiam in legib. condendis, uxorẽ consile dam adhibendamq; censuit. Et alibi dicit lex, quod uxor

coru-

coruſcat mariti in honore, ut ſentiat ejus fulgorem, ut tum vir in altum tollitur, tantum & conjunx ejus. Sicut peratoris dicitur Imperatrix, & uxor regis regina, & ux cipis princeps & illuſtris, undecunq; ſit nata. Et Ulpia Princeps, hoc eſt, Imperator legibus eſt ſolutus: Augu quæ eſt uxor Imp. licèt legibus ſoluta non eſt, princep eadem illi privilegia contulit, quæ ipſe habet. Hinc illuſtribus mulieribus judicare permittitur, & arbitrari ut poſſint feudum inveſtire & inveſtiri, & inter Vaſall juris decernere. Ad idem facit quòd fœmina poteſt hab vos particulares, ſicut & vir, poteſtque mulier judicar inter extraneos: poteſt etiam nomen indere familiæ, ſi filii denominentur à matre, non à patre. Habent & ci tes grandia privilegia, hinc inde in diverſis locis in corp ris expreſſa, ubi etiam cavetur, quòd mulier honeſtæ famæ pro debitis civilibus incarcerari non debeat, imò pœna capitis punitur, qui ipſam carceri emancipaverit. ſit ſuſpecta de delicto, in monaſterium derrudatur, aut ribus incarceranda tradatur. quia teſte lege, mulier meli conditionis quàm vir, tum quia in eodem genere delict peccat vir quàm mulier. Hinc vir in adulterio deprehen pite punitur: ſed mulier adultera in monaſterium retru Plura privilegia colligit Azo in ſumma ſua ſuper titul Senatuſconſultum Vellejan. & Speculator de renuncia bus. Illi etiam veteres legumlatores, ac Reipubl. artific ſapientia graves, ſcientia prudentiſſimi, Lycurgus, inqu Plato, cùm ſcirent ex Philoſophiæ penetralibus, mu ier animi excellentia, nec corporis robore, nec dignitate viris inferiores, ſed ad omnia æquè habiles, ſtatuerunt res cum viris in luctationibus & gymnaſticis exerceri, in omnibus quæ ad bellicam pertinent diſciplinam, in a funda, jactu lapidum, in ſagittando, in armorum dimic tam equeſtri quàm pedeſtri, in caſtrorum poſitione, ac i rum ordinatione, in ducendo exercitu, & (ut breviter d omnia eademque mulieribus quæ viris exercitia com tribuerunt. Legamus antiquitatum fide dignos ſcrip comperiemus in Getulia, Bactris, Galletia morem fuiſſe mollitie deditos, mulieres autem agros colere, ædificar gotiari, equitare, præliari, & cætera facere, quæ modò nos viri factitant. Apud Cantabros viri mulieribus dote bant, fratres à ſororibus nuptui dabantur, filiæ hærede gnabantur. Apud Scythas, Thraces & Gallos mulierib

ommunia erant officia: & de bello paceque agentes, s judicio consultationibusque adhibebantur, quod im cum Hannibale Celtarum fœdus in hæc verba de- at: Si quis Celtarum injuria à Carthaginensium aliquo n se conqueritur, ejus rei Carthaginensium Magistra- Imperatores qui in Hispania fuerint, judices sunto. Si rthaginensium ab vllo Celtarum injusti quippiam pas- it, Celtarum de ea re mulieres judicium faciunto. Sed n, omnia tyrannide contra divinum jus naturæque le- valente, data mulieribus libertas, jam iniquis, legibus citur, consuetudine usúq; aboletur, educatione extin- . Mulier namque mox ut nata est, à primis annis domi tur in desidia, ac velut alterius provinciæ incapax, nihil acus & filum concipere permittitur. Ubi exinde puber- anos attigerit, in mariti traditur zelotypum imperium, stalium ergastulo perpetuo recluditur. Publica quoque legibus sibi interdicta sunt. Postulare in judicio licèt stissimæ non permittitur. Repelluntur præterea in ju- ione, in arbitrio, in adoptione, in intercessione, in pro- one, in tutela, in cura, in testamentaria & criminali cau- n repelluntur in verbi Dei prædicatione, contra expres- riptutam, qua promisit illis Spiritus S. per Johelem in- : Et prophetabunt filiæ vestræ: quemadmodum & A- lorum ætate publicè docebant, sicut de Anna Simeonis, & ibus Philippi, atque Priscilla Aquilæ notum est. Sed tan- recentium legislatorum improbitas, qui irritum fece- nandatum Dei propter traditiones suas, quòd mulieres à aturæ eminentiâ, & dignitate nobilissimas, pronunciâ- unctis viris conditione viliores. His itaque legibus mu- viris tanquam bello victæ victoribus cedere coguntur, aturali, non divina aliqua necessitate aut ratione, sed etudine, educatione, fortuna & tyrannica quadam oc- ie id agente. Sunt præterea, qui ex Religione authorita- bi arrogant in mulieres, & ex sacris literis suam probant nidem, quibus illud Evæ maledictum continuò in ore ib potestate viri eris, & ipse dominabitur tui. Quòd si il- *Genes. 3.* pondeatur, Christum abstulisse maledictum, objicient sidem ex dictis Petri, cui accedit & Paulus: Mulieris vi- *1. Pet. 3.* dditæ sint: Mulieres in Ecclesia taceant. Sed qui noverit *Coloss. 3.* s Scripturæ tropos, ejusdemque affectus, facilè cernet *Ephes. 5.* ion, nisi in cortice, repugnare. Est enim is ordo in Eccle- t viri præponantur in ministerio mulieribus, sicut Judæi Græ-

Græcis in promissione. Non tamen est acceptor perso
Rom. 2. Deus: in Christo enim nec mas, nec fœmina, sed nova c
Act. 10. ra. Quin & plæraque viris propter duritiem cordis eo
mulieres permissa sunt, sicut Judæis quondam concess
dia, quæ tamen mulierum dignitati nihil officiunt:
deficientibus errantibusque viris, mulieres in virorum
brium potestatem habent judicii. Et ipsa regina Saba j
tura est viros Hierusalem. Qui ergò justificati per Fide
cti sunt filii Abrahæ, filii inquam promissionis, subjic
mulieri, & obnoxii sunt præcepto Dei, ad Abraham
Genes. 21. tis: Omnia quæcunque dicit tibi Sara, audi vocem ejus.
tandem, ut me quàm brevissimè recolligam, ostendimu
cellentiam muliebris sexus, à nomine, ab ordine, à loco,
teria, & quid dignitatis mulier supra virum sortita sit à
deinde à Religione, à natura, ab humanis legibus, à va
thoritate, ratione & exemplis promiscuè demonstrav
Tamen non tam multa diximus, quin plurima adhuc di
reliquerimus, quia non ambitione commotus, aut meæ
mendationis causa veni ad scribendum, sed officio & ve
te, ne tanquam sacrilegus, tam devoto sexui debitas sib
des (ut talentum mihi creditum suffodiendo) impia qu
taciturnitate surripere videar, si silerem. Quòd si quis m
riosior à nobis præteritum aliquod argumentum repe
quod huic operi nostro adstruendum putet, ab illo me n
gui, sed adjuvari credam, quatenus bonam hanc operar
stram, suo ingenio doctrinaque meliorem reddiderit.
ergò opus ipsum in nimis magnum volumen
exeat, hic illius finis esto.

D FOEMINEI SEXVS PRÆcellentia, L. Bliaquetus.

n aniloquax sexum laudare virilem
Pl aquo, laudum ne sit acervus iners.
in si sapias) sexum damnare malignis
Fœmineum verbis, qua ratione carent.
e lance tua sexum perpendis utrumq;
Fœmineo cedet quisq; virilis erit.
red e si dubites, & res tibi dura videtur,
Eud aliàs visus nunc mihi testis adest.
e nuper vigilans extruxit AGRIPPA *libellum*
A e viros laudans fœmineumq; genus.

L VSTRISSIMÆ PRINCI AC DOMINÆ, DOMINÆ MARITÆ è Christianissimorum Franciæ Regum sanguine, Alenconiæ ac Bituricensis Provinciarum Duci, Armeniacorumque Comiti,

HEIRICUS CORNELIUS AGRIPPA ab Nettesheym, salutem felicitatemque perpetuam exoptat.

istolam hanc dedicatoriam quære infrà Lib. Epistolarum IV. Epist. 1.

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ, DE SACRAmento Matrimonii.

DECLAMATIO.

SAcramentum Matrimonii antiquissimum, & creato quondam homine primùm à primo rerum initio à Deo institutum, atque præceptum, & apud omnis nationis gentes, summa semper veneratione cele-

ne celebratum, Religione sacratum, legibus sancitum culis atque prodigiis illustratum. Quod cæteris quid steriis ac legibus eò dignius est, quò præ illis prius inst est. Institutum, inquam, non ex opinione hominum, s mnium principe Deo, à prima origine mundi, ante pec in tempore innocentiæ, ad officium legitimum propag humanæ speciei: Cùm cætera omnia præcepta mysteria lapsum hominum ad reparationem & custodiam, in & emendationem pœnámve novissimè prodierunt: vix cis admissa: cùm illud per omnes secessus orbis terrarum mnibus omnium consensu receptum est. Nec insuper potentia à Deo munitum, quàm ipsius bonitate ac sa institutum est. Voluit namque parens omnium Deus s mum hoc vinculum sic esse indissolubili glutino conn & perseverans, ut maritus in uxore, uxor in marito sen viveret, & subsisteret: ut os ex ossibus, & caro de carne namque primum Dei instituentis matrimonium præc fuit: Dimittet homo patrem suum & matrem suam, & rebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quod nc lùm in veteri Test. legimus, sed idipsum & in Evangelio firmatum est, ut non ulla diversitate morum, non ulla so te vel tædio, non senio, non sterilitate, non ægritudine pestilentico, non elephantico, nec alio quovis conta morbo, denique non ullo hæreseos crimine, nec ulla h vi id aliquando dissolvi liceat, præcipiẽte Christo, ut quo omnipotentia conjunxerit, nulla vis separare præsum Nec ullam ob causam liceat uxorem à viro, virum ab discedere, quia nemini licet discedere à seipso, nemini se relinquere. Nam quæ ex viri costa, ex carne eadem caro os ex ossibus in adjutorium viro facta, eam Deus nunq viro separari voluit, nisi ob fornicationem, quam unicam sam Deus excepit. quòd si quamvis aliam ob causam dis tur confœderatio unitasque matrimonii, separati nihilo sibi conjuges sunt atque manent, nec excusari possunt ulterio, cum quibus fuerint post suum repudium copula deoque addit Christus, dicens: qui aliam superduxerit, chatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.

32.q.2 quicquid.

Genes. 2.

Nunc in quos fines usúsque hoc venerabile dignissim sacramentum præceptum est, narrabimus, nam ob adjut ob propagationem, ob evitandam fornicationem. Prior l tur, ubi Deus instituit hoc sacrum mysterium sub his v non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjuto

sibi. Homo enim (cum ipse maximè sit animal sociabi-
c demùm verè & rectè fungetur humanitatis officio, si-
ue parabit vitæ suæ, rerumque suarum tutelam, quando
nonii stabilem, indissolubilemque inierit societatem.
ue & senibus, & decrepitis, & in quibus nulla generan-
ntia, nulla propaginis spes relicta est, nihilominus nu-
citum est, atq; si fas dicere, sæpè necessarium, quo ipsam
æ senectam in uxoris dilectæ consortio ducant iucun-
n atque securiorem, tutioremque: quod in Davide iam *1. Reg. 1.*
im Sunamitide puella exemplo est. Quæ enim evenire
sanctior, & jucundior inter homines societas, quæ tu-
uæ securior, quæ castior, quàm viri & uxoris? quando
et illorum idem est quod alter, in uno conformi animo
orpora, in duob. corporibus unus animus, unusque con-
Soli conjuges sibi invicem non invident, soli infinitè se
t: quando quisque illorum totus ex altero dependet, &
ro quiescit: una caro, mens una, una concordia, eadem
stia, eadem jucundia, eadem utriq; & par voluntas, com-
adcessio lucri, eædem divitiæ, eadem paupertas, par di-
, semper unius cubiculi atque convictus, nocturni diur-
comites: nec in somno, nec in vigilia à se discedentes,
a illis in omnibus actionibus, laboribus, periculis, atque
n fortuna conjuncta, inserviunt sibi invicem quamdiu
t: comitantur se usque ad vitæ exitum: nunquam disce-
nisi mortui, ac mortuo uno, vix alter superesse potest.
a est charitas cõjugalis, ut quos vita conjunxit, vix mors
velle te possit: ea est matrimonii perseverantia, ea uni-
t unius uxoris unus sit vir, unius viri unica uxor, nam u-
ta à principio in unam uxorem versa est: & erunt (in-
eus) duo in carne una, non dicit tres, neque plures: & in
Noë non plures mulieres quàm viros jussit Deus reser-
t uni non esset nisi una sola conjunx. Nam ubi plurali-
conjugum, ibi unitas matrimonii desinit. Ergò quam
n quisque uxorem duxerit, eandem inviolato amore ad
um vitæ terminum constanti dilectione, continuaque
ria conservet: cedat pater, cedat mater, cedant liberi,
: fratres & sorores, cedat omnis amicorum cumulus viri
oris benevolentiæ, & jure quidem: nam pater, mater,
fratres, sorores, affines, amici, naturæ fortunæq; opera
vir & uxor Dei mysterium sunt, habuitq; prius vir uxo-
xorque virum, quàm patrem, quàm matrem, quàm fra-
quàm liberos. Ideoque jussum est homini relinquere pa-

trem & matrem, & sorores, & fratres, & liberos, & hæ
xori: ut quod primum omnium illi datum est, præ cæt
mnibus servet ad ultimum, nec unquam esset sine alter
quorum sine altero altera creata non est. Itaq; liberos à
tibus, parentes à liberis discedere nulla lex prohibet, int
necessitas cogit, utilitas suadet, judicium impellit, sæp
emancipantur, sæpè religione libertatem sibi vendicar
peregrini sine ipsis vivunt, alibi domiciliũ quærunt. U
autem à viro, & virum ab uxore nulla lex, nulla necessit
la utilitas, nullum judicium, nullum repudium, nulla R
nulla licentia, nulla absentia discedere permittit: à qu
qui discesserit, vel sociari neglexerit, hic tanquam deser
litarius, omni lætitia auxilioque destitutus, vitam inf
mam agat necesse est, quia concreatum sibi à Deo auxil
datam lætitiæ consortem negligendo contempserit c
vel contemnendo ausus fuerit dimittere.

Alterum finem matrimonii diximus, liberorum pr
nem, sicuti legitur, ubi benedixit Deus ad Adam & Ev
Gen. 2. & 8. cens: Crescite & multiplicamini, & replete terram: quæ
dictio post diluvium rursus ex integro iisdem verbis in
ta est, cujus is effectus est, ut reddat homo naturæ, qu
tuò à natura accepit, ac ad imaginem Dei similes fil
producat & nutriat, & publicam ipsam generis human
tatem quadam successione reddat servetq; perpetuam
benedictionem qui in vetere lege neglexerat, maledi
omnibus & infelicissimus habebatur, sicut scriptum es
Matth. in ledicta sterilis quæ non habet semen in Israël, & beat
hist. Annæ. est semen in Syon. Hinc Abraham ob fidei meritum b
ctionem in generatione accepit, & Sara vetula (cui j
cerunt muliebria) maledictionem sterilitatis generand
dictione expiavit. Neque enim in hoc sacramento
meritum est suscipere liberos, sed omnipotentis Dei
ctio & mysterium, quo naturę merita longè superantu
Jacob Patriarcham non latuit, qui Rachel uxore su
mante, quòd viri congressu esset dare liberos, ac dicen
mihi liberos, si non, moriar: respondit, nunquid pro D
sum qui te conclusit. Et Jacob deprecatus est Domin
uxore s a, eò quòd esset sterilis, qui exaudivit eum, & d
conceptum. Sciebant enim fructus matrimonii esse D
naturę. Hinc filii fornicarii vocantur naturales: sed qu
trimonio sunt, hi soli legitimi sunt. Ideoque ad sacru
norum ministerium initiari non admittitur, cujus ma

d nissimo hoc Sacramento Matrimonii, ad fœdus perpe-
cietatis legitima copula non devinxit. Quia non ingre-
mamzer in Ecclesiam Dei. quem ne temporalium bo-
posse hæredem esse, humanis legibus sapientumq; de-
rctissimè sancitum est: quia legitimum non habent hę-
qui neglecto contemptóve matrimonio, ad prurigino-
nis libidinem sine lege congrediuntur: vulgataque le-
rum sententia est, incertum illi patrem, pessimamque
n esse, qui ex matrimonio non est: vulgò enim nascitur,
que filius est, imò nullus filius, qui innuptæ matris filius
autem verus hęres, verus filius est, cujus mater sine pec-
amia, sine contumelia propinquorum, sine offensione
rto atquè explorato patri, cum dignitate matrimonii,
um fructu nupta est, ac nulla infamia perpetuò adhæ-
lum itaque matrimonium certos liberos facit, & indu-
rgitur hæredes, conventum naturæ honestat, ac pro
meritorium facit, auget progeniem, conciliat affines,
placat & reveretur.

tium matrimonii usum dixi, propter evitandam forni-
em, præcipiente Paulo Apostolo, ut qui non continet,
Nam matrimonium excusat hominem incontinen-
eccato, à fornicatione & adulterio & quavis illegitima
e. Ob quā innocentiæ evitandæ causam præcipit etiam
epetitas nuptias, inquiens: Juniores viduas volo nu-
atresfamilias esse, filios procreare, nullam occasionem
versario maledicti causa. Neq; tamen minor vis digni-
est matrimonii incontinentium, licèt minùs dignè in-
tur, sine culpa enim conjunguntur, sine peccato red-
bitū, quamvis immoderata sit exactio, & præter cau-
creandæ sobolis conjuges sibi misceantur. Quia jam
um ob societatem, & liberorum procreandorum cau-
itutum est, verum etiam causa infirmitatis invicem su-
æ, ad supervacaneos concubitus tolerandos, & illici-
ndos, ad mutuam servitutem præceptum est, dicente
o: quia melius est nubere, quàm uri. Et alibi de viduis
ropter incontinentiam abeant retrò post tentationem
Atque ita præceptum, ut (juxta verba Pauli) nisi ex
alterius conjugum, alter sine crimine oratione va-
possit, si alterum ex hoc contingat carnali debito de-
: quia (ut ait Apost.) mulier sui corporis potestatem
et, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potesta-
habet, sed mulier. Tantus est hujus vinculi nexus,

ut si propter incontinentiam duntaxat susceptum est, t
altero conjugum postea perpetuò continere volenti (nisi
terius consensu) fieri omninò non liceat, & si uterque co
serit, matrimonium tamen minimè intelligatur dissol
Ita & qui causa procreandorum liberorum ipsum susce
non possit sine peccato sterilem conjugem dimittere, &
superducere, unde filios habeat. Quod etiam, testibus V
Maximo, Plutarcho ac Dionysio Halicarnasseo, apud R
nos post urbem conditam, plus quingentis viginti ann
ad Spurii Carbili tempora observatum est. qui primus li
rum cupiditatem conjugali fidei præferens, non sine n
reprehensione uxorem sterilitatis causa dimisit. Sed mo
vertar. Tam indissolubile hoc sanctissimum vinculum
omnium parens Deus, ut, quacunque de causa semel in
nulla vi aliquando sit dissolvendum, tam generale esse v
& per omnem orbem terrarum, omniumque hominum
Matth. 1. tibus inditum, ut nemo hoc sacratissimum mysteriu
Luc. 1. & 2. gravissimo delicto effugere debeat, nisi ipsam humani
fugiat. Nam ipse matrimonii primus autor, & ante omn
trimonium (cum humanam naturam assumpturus esset
trem prius nubere voluit: & licet sine virili semine ex V
nasci voluerit, tamen sine matrimonio nasci non volui
Matth. in ex matre nupta, licet viro non contaminanda. Volui
hist. Anna. matrem matrimonio non carere, ut matris exemplo a
ipsum nos hortaretur. Quicunque igitur hoc antiquiss
sacratissimum institutum neglexerint, divinarum hu
rumque legum contemptores tanquam siccæ sterilesc
bores igni perpetuo adjudicabuntur. Ideoque in vete
qui jam ætate matura uxorem non ducebant, ejicieb
templis, respuebantur eorum oblationes, hæreditatum
legatorum incapaces habebantur, divino atque hum
xilio indigni, qui divinas humanasque leges contem
concreatum sibi à Deo auxilium, humanisque legibu
tum accipere respuerunt.

Duo tamen hominum genera à contrahendo matr
excipi possunt, qui scilicet ob naturæ imbecillitatem
penitus inepti sunt, utputa frigidi, maleficiati, furiosi
impotentes & eunuchi, atque qui acti Spiritu Dei per
castitatem delegerunt. hos namq; Religio immunes re
los impedita natura excusat. Quicunq; verò ex alteru
hominum genere non sunt, sciant se contrahendo m
nio ita obligatos esse, ut illo relicto neglectove (nisi p

r nt idigni fint regno Dei. Nemo tamen ad contrahendum
ı a monium vi aliqua cogendus est. Nam cùm hoc vinculũ
... moris consensu contrahitur, maximè liberum esse opor-
r, ... ia amor ipse nullius subjicitur imperio. Non enim divi-
t ... munera emunt amorem, non ulla dignitas, non etiam
nob... tas amorem æquiparant, non ullæ potentum Regumq; Gen. 2.
mın & violentiæ amorem cogere possunt, quem neq; Deus Matth. 19.
... se ... git, sed ab initio liberum creavit. Nullus autem amor
... n ... hemens, tam sanctus, quàm inter virum & uxorem est: Exod. 20.
... ll ... is uxoria charitate major, quæ nulla perfidia corrum- Iudith. 14.
... tu nulla adversa fortuna labefactatur, nulla aliena consue- Gen. 24.
... di ... distrahitur, nullo temporis ævo nec usu consumitur. I-
... deo ... divina præcepta sunt, ut uxoris amor parentibus, libe-
... , ... tribus, sororibus, cognatis, rebusque omnibus antepo-
... natu Gravissimè igitur peccant, quicunque parentes, propin-
... qui, ... tores, curatores, qui (non ad perpetuam vitæ benevo-
... lentiam, non ad liberorum productionem, non ad castimo-
... niam sed per avaritiam & ambitionem ad terrenam dignita-
... em ... obilitatem, potentiam, divitias, & similia respicientes)
... ıı ... debitam divino præcepto parentibus obedientiam (ty-
... ... quadam) captivant (qui huic sacramento debetur) li-
... eru consensum filiorum ac filiarum suarum, coguntque o-
... li ... subire nuptias, nulla ratione habita ætatis, charitatis,
... ... ionis, morum, benevolentiæ, ac divini insuper præce-
... ... nc tandem nascuntur inter conjuges fornicationes, ad-
... ... e, dissidia, contumeliæ, continuæ iræ, perpetuæ lites, dis-
... cord ... odia, repudia, aliaq; infinita mala. Quandoque etiam
... vene ... ia, cædes, mortesque violentæ sequuntur, ut ejusmodi
... nj ... es non Deus, sed Satanas ipse copulasse videatur. Acce-
... t a hoc quod in plerisque locis nonnulli terreni Principes
... & d ... ini sub Christiano nomine, hostes & inimici Dei, blas-
... ... Jesu Christi, eversores Ecclesię, contaminatores sacro-
... um, rogantes sibi quæ Dei sunt, suę tyrannidis arbitratu in-
... e ... di ... etiam mandato subditorum nuptias compellunt, in-
... u ... ei otium decimas non sine nefandissimo sacrilegio æra-
... applicantes: ac ita dimissis tandem adulteris, puniunt
... ... es, quos tandem justus judex malè perdet. Est insuper
... & ... non minùs damnabilis consuetudo: quæ apud multas
... ... es inolevit, quod secundas nuptias nescio quibus con-
... ... is vicatim prosequuntur. Insuper & certa pecunia mul-
... ... secundo nubentes: eamq; sodalitio quodam suo devo-
... and ... congerunt, hujusq; tam nefariæ in divinũ mysterium

Rom. 1. contumeliæ Joseph beatissimæ Mariæ Virginis virum fa
Patronum. Invenit autem hæc sodalitia seu fraternitates
bolus: & ira Dei rradidit illos in reprobum sensum, ut ap
dentes ad adulteria, concubitus & fornicationes, infect
secundas nuptias, ac si gratia Dei in illis sit evacuata, illu
tes Sacramento, cui omnis debetur honor, reverentia, at
August. lib. 4. ad Chrysostomum. bertas. Ad te autem Princeps illustrissime hoc attinet, u
execrabilis mos primum è tuo dominio, demum è toto
ciæ Christianissimo regno tollatur, atque extirpetur: in
siquidem magis servire poteris Deo, ac prodesse Reip. C
stianæ, quàm si hoc agas, ut bona præcipiantur ac mala
lent: non solùm quæ pertinent ad societatem humanam
& quæ ad Religionem divinam.

Tu igitur quicunque vis uxorem ducere, sit amor in
non census: uxorem eligas, non vestem: tibi nubat uxor
dos. Hoc animo invocato omnipotenti Deo, qui solus v
dat uxorem, requisito etiam parentum consensu, exhibit
illis debita obedientia, remota omni avaritia, ambitione,
dia & metu: matura in teipso deliberatione, libero cons
ferventi sed rationabili castoque amore, sic uxorem acci
Dei manu tibi perpetuò commendatam, ad perpetuam s
tatem tuam, non ad servitutem: cui sapientia tua præsis
12. q. ult. si dicturi. omni gratia & reverentia. Illa tibi non subsit sed adsit
consilio: sitque in domo tua non ut mancipium, sed do
domus: in familia tua non ut famula, sed materfamilias, n
trixque eorum quos tu in ea generabis liberos: qui rebu
dominabuntur, nomenq; tuũ referent ad posteros. Sic n
nonnisi optimam uxorem sortieris (non enim solet nisi
maritis mala uxor contingere) similesq; liberos. Neq; en
ne uxore extendi nomen, nec perpetuari progenies, nec g
ri stirps, nec esse familia, nec dici paterfamilias, nec app
domus, nec stare Respub. nec imperiũ ullum durare po
Quod nec Romani quidem imperii conditorẽ latuit, qu
uxoribus careret, cum Sabinis, filias suas negantibus, b
sævissimum suscepit. sciebat enim imperium hoc si uxor
essent minimè duraturum. Nam cùm civitas constat ex
bus, & Respubl. ex rebus privatis, & rei domesticæ fam
Reipub. gubernandæ disciplina constituitur: quomod
civitatem qui domum regere non didicit? quomodo g
nabit Rempub. qui rem privatam & familiarem nunqu
gnovit? Hinc Socrates testatus est, se moralem Philoso
magis ab uxoribus, quàm naturalem ab Anaxagora & A

dicisse. Magnam profectò ad moralē Philosophiam mainium præbet exercitationem. Habet enim domesticam lam Rempub. annexam, in qua regenda homo prudentemperantiam, pietatem, omnesq; cæteras virtutes facilere & experiri potest: quib. in diligenda uxore, educaneris, regenda familia, tuendis rebus, gubernando domiropaganda progenie, vitam ducat omniū felicissimam. uxorem dilectam in oculis aspicere, ac per liberos sucnesque & familiæ & nominis extendi, summa lætitia est, x'icitas, dulceq; laborum consolamen. Qui uxore caret, m non habet, quia domum non figit: & si habet, moraea tanquam peregrinus in diversorio. Qui uxorem non (etiamsi ditissimus sit) nil ferè habet quod suum est: quia habet tutum ab insidiis, nec habet cui possit relinquere, confidere. Qui uxorem non habet, caret familia, caret nquis, & sine posteritatis spe, semper desertus & destitu: furantur illum servi, defraudant socii, contemnunt vinegligunt amici, propinqui insidiantur, filios si quos haturales, sunt sibi ignominiæ ac contestes iniquitatis suę, test illis opes suas, nec nomen familiæ relinquere, sed net in vita sine nuptiis, ita mortuus periit sine nomine, lam in hac vita, quæ maximè mortalibus solatio est, beentiam percipere meretur: sed tanquam humanæ natu-fettor, omni calamitate dignus & infelicissimus ab ous est, & meritò derelinquendus. Hinc Lycurgus legem ut qui opportuno tempore uxorem ducere neglexissent: ate à ludis ac spectaculis, ac omni solatio, jucundoque ectu arceantur: hyeme verò nudi forum circumducancontumeliis afficiantur, ab hominibus detestentur, sesesta pati confiteantur: quia Religionem contempserunt, is non paruerunt, naturam non prævaricârunt, & quansese esset, nec Respublica staret, nec imperium, nec Requia quibus tuenda & propaganda hæc essent, eos ipsi uduissent procreare. Plato in legibus suis statuit, qui unon duxerit eum procul ab omnibus publicis muneris honoribus segregandum, publicis autem oneribus graquàm cæteros cives esse premendum. Tulit & Augustus legem, ut adolescentes uxores ducerent, populum Rom amplificarent, quam & alii multi postea confirmâ-Annum insuper ad immunitatem concesserunt, præè publico statuerunt ei qui uxorem de novo duxisset,

Adulteri ubique priscis temporibus semper sævissimis leg
graviter puniti sunt, quia non homini solum, sed & ipsi l
violato matrimonio, injuria fit. Hinc in veteri lege quicu
violato matrimonio mœchatus fuerat, morti adjudicatu
Levit. 20. ruebatur lapidibus; qui autē aliena surripiens bona furtu
Deut. 22. cerat, in quadruplo & quintuplo plectebatur. Nam hic hu
Exod. 22. na & terrena illici è abstulit, ille præter offensam p oxim
Deo injurius divina cōtaminavit. Romanæ etiam leges a
teros securi percutiunt, marito etiam deprehēsum adult
sine judicio impunè perimere permittunt, quæ licentia n
patricidio est: uxoricidia etiam acerbiore morte, quam p
cidia vindicantur: & meritò, nam parentes natura facit,
Dei mysterium est. Neq; eum satis condigna pœna affici
arbitror, qui datum sibi à Deo auxilium, & præbitam vit
sortē ausus fuerit interimere: quippe crudelis in donum
& impius in sacra, contaminator naturæ, Deo injurius. Id
etiam canonicæ leges interdicunt illi commercio ac con
hominum, excludunt sacris è locis, auferunt secūdas nup
negant Eucharistiam, indignum judicantes viatico Dei
Deum tam immanissimo scelere non erubuit offendere
nescio qua justitiæ, Deiq; negligentia uxoricidæ atq; adu
nunc ferè omnem pœnam evadunt, fures vel oblevec
fune suspensi necantur, nisi quia t adiri sunt judices i ol
reprobum sensum; ut irritum faciant mandatum Dei pr
traditiones hominum. Sed modo concludamus.

Rom. 1. Tu itaque quicunque si homo esse vis, si hominem e
Matth. 15. non vis, si præ cæteris humanitatis officio fungi vis, si l
mus Dei filius esse vis, si pius in patriam, in familiam, in R
si vis possidere terram, & promereri cœlum, legitimum n
monii vinculum ineas necesse est, indissolubilem vitæ c
tem perpetuò diligas, genus hominum adaugeas, & tan
Dei filius & imago, tibi similes filios procrees, & ad col
Re publ. patriæq e specimen, ac Dei reverentiam qui e
largitus est, prudenter & religiosè enutrias, educes, & g
nes. Hæc qui facit, hic homo est; qui homo est, hæc ille f
cere necesse est: nisi illum aliquid minus homine natura p
dita produxerit, vel aliquid majus homine humanas vire
cendendo Angelicam castitatem perpetuò servare dele
Quicunq; verò ex altero illorum nō est, matrimonium
negligens contempserit, vel superinducta fornicatione
verit, aut vitæ consortem pepulerit vel extinxerit, ne co
sceamini cum illo, ut cōfundatur tanquam reprobatus à
& à fidelium consortio alienus.

RE

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, AC DOMINO Sacræ Theologiæ Doctori, Domino Theodorico Episcopo Cirenensi, Archipræsulatuque Coloniensis à suffragiis, in sacris Administratori dignissimo, Henricus Cornelius Agrippa sese commendat.

Epistolam hanc dedicat. quære Lib. 2. Epistolarum Epist. XVI.

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ DE ORIGINALI peccato, disputabilis opinionis declamatio.

IN principio libri Geneseos scriptum est, dixisse Deum, faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram: & fecit Deus hominem, ad imaginem & similitudinem suam perfecit illum. Quod de homine interiori dictum putamus, qui est anima rationalis ad divinæ Trinitatis simul ac Veritatis similitudinem creata, quo homine interiore sic divinitus constituto, idoneum Deus illi largitus est indumentum ac domicilium, corpus scilicet humanum: quod & sequens litera respondit, quando dicit: Formavit Deus hominem de limo terræ: Rursusque subjungit scriptura: & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, quæ virtus quædam est, qua intellectualis anima & terrenum corpus conjunguntur, atque in unum integrum hominem uniuntur. Ex anima itaque divina & corpore terreno spirituque cœlesti homo constitutus est, in corpore suo immortalis, donec sua sponte divini contemptu præcepti, in corpus mortale deciderit. Hic autem casus, cujusmodi in utroque vel interiore vel exteriore homine fuerit, ordine declarabimus. Creato itaque inprimis homine (ut jam

Gen. 1.

Gen. 2.

diximus) posuit illum Deus in medio Paradisi. Paradisus bis horrum delitiarum significat, delitiæ omnes ex or sunt, mundus autem ab ornatu dictus est græcè cosmos. dium mundi centrumque terra est, hanc dedit Deus filiis minum. Medium minoris mundi [puta hominis] spiritus ille scilicet, quem paulo ante diximus, in quo uterque h & intellectualis & corporalis uniuntur. Erant in Paradis ria ligna fructifera, præ cæteris lignum vitę, vel lignum sc tiæ boni & mali, quod erat in medio Paradisi. Lignum v cognitio Dei est, ejusque assidua contemplatio, in omni tate & justitia: fructus ejus sapientia & castitas, ex quo vi terna. Vnde ait Salomon: Sapientia lignum vitæ est his qu prehenderunt eam. Lignum scientiæ boni & mali, est affe carnis, & prudentia terrenorum, cujus fructus est negli tia, vel ignorantia Dei. ex quo mors corporis & animæ. I rat in medio Paradiso: in medio quidē, hoc est, in centro n di situm, in terra scilicet, ubi est generationis & corrupti habitaculum, sive in medio minoris mundi, ipsius videlic minis, hoc est, in spiritu illo, quem diximus, in quo vigen tentiæ animæ in corpore organisatæ, quæ mediant inter teriale corpus, & immaterialem mentem: sive rerum di mus in medio mundi interioris hominis hoc erit in ipsa r ne discurrente, quæ mediat inter purum intellectum & bilem animam, utriusq; boni & mali, veritatis & erroris ca sive deniq; in medio corporei hominis, mundi dicamus erit ubi corruptibilis generationis membra delitescunt. ad ulteriora procedamus. Erant in Paradiso Adam & Ev rat in eo ēt serpens callidior cunctis animantibus terræ. A quidem fides est stabilita in Deo, fundamentum rationis. ex costa Adæ creata est Eva ratio libera. Serpens autem psa sensualitas, quæ serpit in terrenis, caducis, infimis & nalibus. Hinc itaq; serpens, per concupiscentiam sensibil tentavit Evam rationem scilicet, quæ acquiescens serpe psis puta sensuum illecebris, decepta est: quæ deinde pe cursum argumentationum in sensibilibus, decepit viru dam, dejiciens fidem, quæ delapsa in sensibilia, nihil plu credens, quam ex sensibilibus per rationem demonstra test, defecit à Deo, divinaq; cognitione & contemplatio quam creata est à Deo. Per quam ignorantiā & negliger Dei, quem vetiti ligni fructum supra diximus, privatus i divino lumine, tum minimè vitam nanciscebatur, perpe incurrit timorem. Lignum itaq; scientiæ boni & mali, p

li

m fuit Adæ, scil. fidei, ne homo fiduciam & spem ponat in
ris. Non legitur prohibitum Evæ, quæ post præceptũ cre-
uit: ratio n. posterior est fide: & fides natura prior ratione.
et itaq; rationi [quæ à præcepto libera est] omnia quæ cre-
unt investigare, & de illis argumentari, syllogisare, quæ-
, invenire, demonstrare, concludere, sciẽtiam facere. Ideo
peccavit Eva, comedendo de ligno scientiæ boni & mali,
obfuit humano generi, nec propter esum ligni corripuit
n DEVS, sed quia obtulit viro suo ADÆ, cui vetitum erat
lo gustare. Neq; enim licet rationi turbare fidem, sed sub-
a debet esse fidei, nec fides debet rationi succumbere, sed
iter sperare in Deo, ideoq; condemnavit Deus Adam, quia
credidit mulieri. Neq; verò debemus disputare de divinis, sed
iter credere & sperare. De his verò, quæ creata sunt, licet
is rationis ministerio philosophari, disputare, conclude-
ion autem fidem & spem in illis ponere. Ex hoc nunc insu-
videre licet, quam desipiant, qui revolutiones annorum
di, nativitatum, quæstionum, electionum, & si quod simi-
tificium est imaginum, intentionum, divinationum, & si-
a prosequuntur, in hujusmodi vanitates credentes, & ex-
, futura sperantes, confidentesque in virtutibus creatura-
, sive naturalium, sive cœlestium, sive spiritualiũ: ut Phy-
Alchimici, Mathematici, Astrologi, Magi: quæ licet per
ursum rationis, vel multimodam sensuum experientiam,
o probatæ sint scientiæ, tamen quia sæpissime hominum
tes præstigiant, conscientiæ judicium pervertunt, ani-
ipsam præcipitant: non debet fides, spesque hominum
is coinquinari. Quod Esa. ipse improperat Babiloniis, di- *Esa. 47.*
: Sapientia tua & scientia tua ipsa decepit te: Salvent te A-
ogi cœlorum (ita enim rectius legitur, quam aruspices
) à quibus veniant tibi quæ ventura sunt, defecisti in mul-
line consiliorum tuorum. Hæc de ligno vitę, vel de ligno
tiæ boni & mali, ac interioris hominis lapsu, ita ad mor-
n sensum prius exponere visum est. Restat ut ostendamus,
nam effectivè in re ipsa fuerit originale peccatum, pro-
quod homo ipse ex Paradiso pulsus, morti corporis & a-
æ cæterisque malis factus est obnoxius. Multi & veteres, *Rom. 14.*
recentiores Theologi, super hac re multa opinati sunt. &
quisq; eorum in sensu suo abundat: quibus cum nescio an
è venia dignum sit meam quoq; opinionem conferre: o-
ionem dico non fidem, non scientiam, ut si erronea fuerit
io mea, ab errore veræ fidei ac incontaminatę Christianæ
sapientiæ

ſapientiæ prævaricatione, ſim alienus. Atque hac conditi
nunc liberè opinari licebit, & ſi (ut enim homo ſum immat
ætatis, ingenii ac literaturæ minoris) in ſenſu meo non ta
ſcripturarum teſtimoniis abundè, ut res ipſa requirit, forſ
ſequentur me doctores quidam, quib. hæc noſtra opinio
diſplicebit: ab his me non modicum adjuvari poſſe conf
quatenus validioribus rationibus ac argumentis ſuis opi
nem noſtram robuſtiorem effecerint. Ipſa autem opinio
ſtra talis eſt, non aliud fuiſſe originale peccatum, quam ca
lem copulam viri & mulieris, quod ita eſſe in quodam di
go noſtro de homine paucis quibuſdam ſacrarum litera
conjecturis perſuaſimus, ſed nũc id pſum paulo diffuſius (
cinctè tamen) oſtendemus. Nam Moyſes ipſe, per parabo
contemplatiorib. amicam, exponens lapſum primorũ pa
tum, nequam quendam dæmonem, callidum atq; verſut
ſaluti humanæ invidum, homini inhærere docet, quem ſe
tem appellat, cujus fraude primi parentes, & omnes, qui e
geniti ſunt immortalitatis beatitudinem amiſerunt: hunc
pentem non alium arbitramur, quàm ſenſibilem carnale
affectum, imò quem rectè dixerimus, ipſum carnalis co
piſcentię genitale viri membrum, membrũ reptile, memb
ſerpens, membrum lubricum, variiſque anfractibus tort
ſum, quod Evam tentavit atque decepit. Cui rectè ſerpe
nomen ſimilitudoque congruit. Nullum itaque alium dæ
nem Evam tentaſſe arbitramur, quàm illum, de quo ait
Cujus virtus eſt in lumbis, & poteſtas in umbilico, quem
lus vocat ſtimulum carnis & Angelum Satanæ Hic eſt ille
tan qui perſuaſit lignum ſcientiæ boni & mali, de quo ve
rat prohibitum, non quòd invideret Deus homini ſcien
boni, ſed mali ſcientiam prohibuit; non vetuit homini ſa
ſed plus ſapere quàm oportet nulla autem alia eſt illa ſcie
mali, ſcientia ſuperfluitatis, niſi ſcientia carnis, ſcientia in
dicitiæ, quod ita nos docet Paulus, non plus ſapere quã o
tet, ſed ſapere ad caſtitatem [non ad ſobrietatem, ut teſte
malè in Latinis codicibus legitur traductum] Quæ ergo
ter caſtitatem, in pollutione carnis eſt, hæc ſcientia mala
perflua eſt: quam carnis ſcientiam cum homo paſſus eſſe
dignatus eſt omnipotens & pœnituit ſe feciſſe hominem
nituit Deum, quia virgo Iſrael cecidit, & non eſt qui reſu
eam, pœnituit, quia cum omnia poſſit Deus virginem po
inam ſuſcitare non poteſt. Indignata itaque & recedente
na luce, caſtitatiſq; ſpiritu, invaluit ſcientia carnis, in q

Opinio Agrippæ.

Gen. 3.

Iob. 40.

1. Cor. 12.

Rom. 12.

Hier. contra Iovinian.

Gen. 6.

Amos 5.

ei sunt oculi amborum, & cognoverunt malum. Quidnam o ioverunt? quid viderunt? Cognoverunt quidem malum *Gen. 3.* suu, peccatum suum, mortem suam propter impudicitiam ..a, & viderunt se esse nudos, & erubuerunt, & absconderunt e .acie Domini, & absconderunt membra, in quib. peccave-runt per impudicitiã, propter commissam libidinem erubue-ru .& pudendis contectis puduit nuditatis, & revelat s ocu-s ognoverunt fructum quem genuerunt malum fructũ cor-u ionis, atq; mortis, quos Paul. his verbis alloquitur: Quem er fructum habuistis in illis, in quibus usq; nunc erubesci-s iam finis illorum est mors. pudet enim usq; in hunc diem ut tinis hujus humanam sine ulla dubitatione naturam, quæ ne in uxoribus quidem sine pudore est, nec tam justum lici-tu ve est, quod ob fragilitatẽ carnis nostrę concessum est no-bi :um uxore, quin palam non pudeat id agere. Quod si ali-qu juxta Diogenis Cynici dogma, id palam etiam vel cum ux :e ausus sit tentare, credo illum non tam lapidantium te-lis uam stercorum sordibus, conspuentiumque salivis obru-tu iri. Ob hanc itaq; carnis pudendam libidinem ejectus est l.c.o de Paradiso Dei, mortiq; traditus est. quia caro & san-u [ut ait Paulus] regnum Dei possidere non possunt, neque co aptio incorruptionem. Præmia enim pudicitiæ, corruptio ca is possidere non potest. Corruptio autem coitus est, & ad co im pertinet, cujus præmium mors: præmium autem ca-.i is, vita æterna, regnum Dei, & habitatio Paradisi. Cibus l o inis in Paradiso, fructus terræ, cibus virgineus nullo coitu pr agatus. Extra Paradisum lapso per coitum, animalia coe-n i in cibũ concessa sunt. Scimus n. Adam & Euam, quam-di irgines erant, Paradisum inhabitasse, ejectos autem de P: diso, quando nuptiæ per carnem consummatæ sunt: utq; Pa disum virginitas dedit, sic terram nuptiæ. in Paradiso, nu-pt virginitatis, consummandæ in verbo ac spiritu Dei: extra re Paradisum, nuptiæ carnis, consummatæ in coitu corru-t li, de quo omnes, qui nati sunt, corrumpuntur juxta scri-t am: Quodcunq; seminaverit homo & metet, qui seminat a rne sua, de carne metet corruptionem, qui seminat in spi-it :astitatis, metet vitam ęternam. Homo autem cum in ho-nc esset virginitatis, noluit intelligere ut castè viveret, sed e arnis libidinem factus est similis jumentis non habentib. ra nem, & per mortẽ comparatus est illis. Dixit Deus homi-ni s: Nolite fieri sicut equus & mulus in quibus non est in- *Psal. 31.* tel ctus. Ipsi autẽ [juxta verbum prophetæ] equi insanientes *Hier. 5.* in fœmi-

in fœminas facti sunt, unusquisq; in uxorem proximi sui h
Pet.2. niebat. de quibus loquitur epistola canonica, quia post
nem in desideriis pollutionis ambulant vel quasi irration
lia jumenta in ventrem & libidinem proni sunt, ideo in co
Gen.6. ptione sua corrumpentur. Homo itaq; dum brutorum m
ex voluptate carnis generare cœperat, divinæ intuitivæq
telligentiæ spirituale semen amisit, dicente Deo: Non per
nebit spiritus meus cum homine quia caro est, aperti q; s
oculi ejus in tenebris sensuum: ex quibus ratio omnem su
capit cognitionis materiam, & caligârunt in lumine pur
tellectus, sicut accidere solet coëuntibus in tenebris, em
carnali semine, omnia suspiciunt quæ prius occulebantur
versi autẽ ad clarum lumen, acies eorum præstringitur. Q
ergo ex carne natum est, caro erat corruptibilis & mort
nihil intellectus participans à generante, sed solam carna
sensibilitatem. Sola namque sensibilis carnalisque anima
generante, in quam ita per carnem infectam creatus à Deo
tellectus simul madens suffocatur. Hinc omnes qui ex ca
geniti sunt, & generant per carnis & sensus propaginem,
ginalem culpam, corruptionemque contrahere necesse
Pim.1. quod & Hermes in Pimandro, longa satis oratione osten
hominum videlicet à divina contemplatione lapsum in n
ram generationis animantium mundi mortalium ac rat
carentium, unde & ipsi formam ratione carentem progen
mortis mala sensu percipiens. Sed hæc quæ jam dicta sunt,
tasse nimis violenter contortis scripturis, ad hanc opinio
nostram corroborandam exposuisse videbimus, nisi alia
huc testimonia adferamus, quibus perspicacius videre lic
Gen.3. commixtionem carnis displicuisse Deo Hoc nunc prin
ex maledictione partus ostenditur, ut quem mater in volu
Psal.7. te carnis conceperit, in dolore pariat, ac si dicatur: Ecce c
cepit injustitiam, parturiit dolorem, peperit iniquitatem
cum aperuit & effodit eum, & incidit in foveam quam f
convertatur dolor ejus in caput ipsius & in verticem ejus
quitas ipsius descendat. Accedat ad hæc naturæ quædam
dignatio, cum nec opprimitur virgo, nec parit mulier sine
Gen.4. guine. Sed videamus quid secutum est. Duos filios genu
dam, primum Cain, qui per transgressionem conceptus e
lius peccati, filius sanguinis, invidus, homicida, desperat
misericordia Dei, neque enim nasci poterat bonus, qui
tanto malo conceptus erat. Alter vero filius natus est A
conceptus ad pœnitentiam transgressionis, filius miseri
di

ia & justus. Hic virgo occiditur, prima hostia accepta Deo, *Gen.4.5.*
.. piationem carnis, qui sordes nuptiarum, carnis abluit
... re martyrij. Sequitur hunc tertius filius Seth, cujus no- *Gen.5.*
.. resurrectionem sonat, ex eo enim nasciturus erat Jesus
.. stus per quem a tanto lapsu aliquando resurrecturi era-
.. Circa quod notandum est, quod cùm Seth multos ge-
.. filios & filias legatur, scripturam nullam fœminam ge-
.. nominatim exprimere. In generationibus autem Cain *Gen.4.*
.. ræ, novissimè fœmina Noema genita nominatur. Per
.. eleganter significatur generationem Cain (quia per car-
.. marium, ac fœminarum copulam describitur) genera-
.. em esse peccati ad mortem, de qua nascuntur peccatores
.. vio perituri: generatio autem Seth, generatio est castita-
.. & resurrectionis ad vitam, qui genuit Enos, quod inter-
.. atur homo verus, tunc enim cœpit invocari nomen Do-
.. i, & hæc generatio salvatur à diluvio aquarum, & à morte
.. catorum. Generatio itaque Cain ab Adam in undenario
.. onarum numero finitur sub diluvio, qui numerus peccati
.. transgressionis, nam denarius numerus est legis, & justi-
.. n quo natus est Nohe justus, decimus ab Adam per Seth:
.. ario itaque undenarius recedens transgressionem legis
.. præceptorum significat, in quo numero perijt generatio
C... Hinc notandum, quod sicut per mulierem incœpit
.. sgressio, diluviumque peccatorum, ita & in muliere con-
.. matum est diluvium aquarum, videlicet in Noema ulti-
.. lia Lamech digami, quod nomen Noema voluptatem
.. t. Hinc non absurde conjectare possumus in voluptate
.. is fuisse transgressionem, ortumque diluvium peccato-
.. Accedit ad id, quia successio Cain ab Adam in octava
.. ratione diluitur, qui numerus ita transgreditur septena-
.., sicut denarium undenarius. Numerum autem septena-
.. numerum virginitatis sacri doctores appellant, quia
.. us est qui neque generatur, neque generat: non enim po-
.. n duas partes æquales dividi, ita ut gignatur ex aliquo
.. ero repetito, nec ullum etiam ex se numerum parit du-
.. tus, qui intra denarij limites claudatur, quem primum li-
.. m constat esse numerorum. Facile itaque hinc cernimus,
.. nitatis transgressum per carnis voluptatem, peccatum
.. primi parentis. Quod per diluvium jam primò quidem
.. tum est, sed aboleri non potuit. nam qui in diluvio salvi
.. sunt, Noha & filij ejus, ipsi quidem per carnem geniti
.. & genuerunt: attamen Noha, & filij ejus quamdiu inco-
lunt

sunt arcam salutis (quæ Paradisi terrestris figuram, Eccl
typum præfert) ab vxoribus separantur. Hinc innotesc
bis, in Paradiso vetitum fuisse primis parentib. carnaliter
misceri, quod & Paulus Christianæ religionis præco in
stia proclamat: Bonum est, inquiens, mulierẽ non tang
dicit non habere, sed non tangere: quia in tactu periculu
non in tactu manuum, sed serpentis, cujus virtus est in l
& potestas in umbilico. De nubentibus autem propter
lationem carnis, dicit indulgendo: si nupserit virgo, no
cat. non dicit quia benè facit, sed indulget, quòd non p
aliud aũt est non peccare, aliud benefacere, de quo alibi
Qui servat virginẽ suam, benè facit. Et si dixerit quis, q
git matrimonio virginem suam, benè facit: Responde
stolus: qui non junxerit, melius facit. Nuptis tandẽ dic
pereſt ut qui habent uxores, sic sint, quasi non habeãt. E
exponens illud: Erunt duo in carnem unam, subjungit,
mentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo
clesia: nam in carne quomodo magnum erit sacramentũ
immundum est? Ad munditiam enim corporis Christi,
nos membra effecti sumus, in quo nos renati sumus, t
coitu corruptibili, sed per verbum viventis Dei & perm
tis, qui (ut inquit Jacobus in Epistola) volens genuit nos
veritatis. Ad hujus itaq; sacramenti, ad hujus inquam c
bitus, ad hujus generationis mũditiam, omnis coitus im
Ephes. 5. dus est. Ideo dicit Apostolus: Viri diligite uxores vestras
Christus Ecclesiam, scilicet in sanctificatione & castita
1. Thess. 4. quo legitur alibi: Sciat unusquisque vas suum possidere,
ctificatione & honore: non in immunditia & passione
1. Tim. 2. rii carnis, sicut gentes, quæ ignorant Deum. De his ve
prævaricantes castitatem, liberos genuerunt, ait Paulu
lier seducta in prævaricationem facta est, salva autem
filiorum generationem, si permanserit in fide, & charit
sanctificatione, cum castitate [sic vera habet tradūctio
enim salvabitur, quando eos genuerit, qui virgines per
sunt. Et si, quod ipsa perdidit, acquirat in liberis, tunc sit
nuptiæ, quãdo de illis propagatur virginitas. Sed redea
Gen. 17. superiora. Successit post diluvium circumcisionis signa
ad Abraham Deo dilectum, pœna simul ac medicina
originalis, quæ facta est in præputio, in eo quidẽ memb
quo primus parens peccaverat, ut videlicet peccatum o
& naturæ in ipso quoq; naturæ & originis membro obt
retur, imprimereturque in ipso libidinis membro tran

tentiæ castitatisque memoria. verùm quia peccatum c. atre masculo, non à matre fœmina contrahitur, eò mulieres nascituræ proli nullam vitæ formam addere, c poris materiam duntaxat ministrate arbitrantur, ideo- ulieres incircuncisæ manserunt, sed datum est illis præ- t n purificationis post partum. Antequam circumcidere- raham, genuit Jsmaelem ex ancilla secundum carnis atem, post circumcisionem verò, vetulus ac frigidus, arnis affectus, ac naturæ vires, ex Sara sterili, ac decre- mina genuit Jsaac filium promissionis; in quo jubente r no vocatum est illi semen, ejecto filio ancillæ, filio cat- te Jsaac tandem ex sterili uxore genuit Jacob, ex cujus te, duodecim tribus populi promissionis prodierunt. em Jacob, postquam luctantem secum Dominum vice- mur ejus emarcuit, & generare cessavit, & tunc vocatus iel, hoc est videns Deum, juxta verbum ejus dicentis: Dominum facie ad faciem, nam per coitum aperiuntur ut videamus mortem; per continentiam autem mere- dere regnum Dei. Longum esset omnia recensere, quæ lo esse possent, & quomodo Jsaac, Jacob, Samuel, Sam- annes Baptista, Maria mater Christi, & plures alii, per obis salutis amissæ restitutio promissa est, omnes ex se- & sterilibus parentibus, supra naturæ vires, carnisque piscentias, geniti sunt, ut liquidò pateat, carnis libidi- dio fuisse Deo, etiam in uxoribus. Hinc Hieremiæ (qui o sanctificatus est) dicitur à Domino: Tu ne accipias u- , sanctificatus in utero, Sic Ezechiel, donec uxori jun- ir, non habebat Prophetiæ libertatem, mortua autem cõtinuò prophetatus est, prædixerat ei Dominus, quod lla aperietur os ejus, ut loqueretur, & non taceret am- Et Moses, cùm vidisset visionem illam magnam, & Do- n loquentem in rubo, nequaquam valuit accedere, do- vìsset corrigiam calceamenti, per quam significatur in iteris vinculum nuptiarum. Idem Jesu filio Nave præ- in Galgala, atque hic est ille Jesus Salvator, typus Jesu i. qui secundum Apostolum Judam, salvavit & eduxit m Jsrael de Ægypto, & introduxit in terram promis- quam Moses nuptus intrare non poterat, sed mortuus erra Moab, sepultus in valle, contra templũ Phegor, hoc api, quod & ignominia interpretatur. Nuptię enim car- s, ost mortem finiuntur in ignominiam, virginitas post

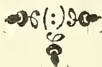
Iudas in epistola canonica.

Deut. 34.

Iosue 15. mortem incipit coronari. Hinc Jesus Nave virgo mori
terra promissionis, centum & decem annorum, sepelit
in Thamnat Sareth, hoc est, perfectissimo principatu
Exod. 19. modò revertamur. Populus Israël accessurus ad monte
na, & Dei auditurus eloquium, tribus diebus sanctifica
sus est, & se ab uxoribus abstinere. Hic est ille mons, de
libi dicitur: in monte salvum esse fac. Mons virginita
1. Cor. 8. quem qui non potest ascendere, permittitur illi ut man
Levit. 10. Segor, hoc est, in legitimo matrimonio, quia melius est
re incontinenti, quam per abrupta fornicationum præci
Insuper in lege ipsa, qui pro populo hostias offerebant
solum in domibus suis non erant, sed purificabuntur ad
pus ab uxoribus separati & vinum & siceram (quæ solen
dinem provocare) non bibebant. Etiam ad David fugie
1. Reg. 21. ab Abimelech sacerdote dictum est: si mundi sunt pueri
xoribus, at ille respondit: ab heri & nudiustertius, panes
Deut. 20. propositionis de uxorum cubilibus consurgentes edere
licebat. Et in lege, qui uxorem duxerat, & propaginem
rum velut vineam planraverat prohiberur ad bellum proc
re, quia non potest Domino libere militare servus uxori
juxta Pauli senteutiam, non potest semper & sine interm
ne & continuo orare, qui conjugi debitum reddere cog
1. Thess. 1. nisi ad tempus ex consensu. Rursus qui in lege Pascha fac
1. Cor. 7. erat, non nisi accinctis, mortificatisq; lumbis facere pra
tur. Et in Evangelio jubetur Apostoli accinctis lūbis Evan
Exod. 12. teuere lucernas: assumpti enim in Apostolos, reliquerunt
Luc. 12. čium conjugale, juxta verbum Salvatoris: qui dimiseri
mum, parentes, fratres, uxorem, filios, propter regnum
multo plura in seculo isto recipiet, & in seculo fururo vi
Matth. 19. æternam. Et ideo Christus extollit præferendo nuptis eu
chos, qui se castraverunt propter regnum Dei. De quibu
bi legitur in scriptura: dabo eunuchis meis in domo mea
muro meo locum nominatum, meliorem è filiis & filiab
Esaiæ 56. srael, nomen æternum dabo illis, quod non deficiet, sic
ctum legimus in Jesu filio Nave, virgine innupto, cui pul
rima & optima portio iu partitione terræ promissionis
Iosue 19. git. Qui sunt isti eunuchi? nisi de quibus inquit Theolog
Apocalypsi, qui cum mulieribus se non coinquinârunt, q
Apoc. 14. quuntur agnum quocunque vadit, & subinfert: virgines
permanserunt. Virgo erat Joannes Evangelista, & virgo
Matth. 15. mansit, & ideo plus amatur Domino, & recumbit supe
Ioan. 12.

sus. De quo haud frustra Petro ait JESVS: Si volo manere, quid ad te? & exivit sermo inter fratres il- scipulum non moriturum: de quo etiam alibi dixit: uidam de hìc astantibus, qui non gustabunt mortem, videant filium hominis venientem in regno suo. Non moritur Virgo, sed manet in CHRISTO, & dor- ejus non mors, sed transitus est: in virginitate namque parentes immortales erant, per prævaricationem au- rginitatis: utriusque naturæ mortem sibi posterisque erunt: in virginitate fruebantur cognitione ipsius boni, virginitate, caligante intellectu, apertisque oculis car- gnoverunt malum, privari ipsius boni lumine, quo in- visione Dei fruebantur virgines. Hìc cum Apostoli post ectionem Christi piscarentur in lacu Genezareth, stan- SU in littore, nesciebant Apostoli, quem viderent, so- item virgo Joannes recognovit DEUM, & dixit Pe- o Dominus est. Jam ex his scripturarum mysteriis, satis asum esse potest, copulam carnis fuisse originale pecca- & multi ob jam dicta facile in hanc opinionem mecum ntient, nisi unus scrupulus illis obsistat. Dicent enim: nis commixtio vetita erat, quomodo primi parentes im- ri etant benedictionem illam: Crescite & multiplicami- Quomodo nasciturí erant homines, ut implerentur se- angelorum qui lapsi sunt cum Lucifero? Ardua profe- scrupulosa objectio, cujus quidem eò difficilior est so- , quò altius indagatur mysterium: Mysterium, inquam, absconditum à seculis & generationibus, manifestatum au- olum sanctis, quibus voluit DEUS notas facere divitias æ sacramenti hujus. Hoc est illud mysterium, de quo ait stus: Habeo adhuc multa vobis dicere, sed non potestis re modo: & alibi de eodem ait: non omnes capere ver- hoc. Istud est mysterium illud, quod secreto pandit A- lis, dum vulgo proponuntur parabolæ: quod Paulus se- atim prædicat perfectis, dum vulgo non solidam escam, ac potum dat, necdum enim possunt capere, quamdiu ales sunt, quia qui animalis est, non percipit ea, quæ spi- DEI sunt, stultitia enim illi est, nec potest intellige- Elegit autem nos in CHRISTO Deus Pater ante di constitutionem, ut essemus sancti & immaculati co- eo. Ambulavimus autem in concupiscentiis carnis, fa- tes voluntatem ejus & cogitationem ejus, & facti sumus *Matth.16.*

filii iræ. Atque hæc nos movent, ut credamus cum Dam
no, multisque Græcorum Theologis, conjuges in statu j
centiæ constitutos, in Paradiso, non per hanc carnis pu
dam concupiscentiam impleturos fuisse benedictionem
Non enim in carne proles illis seminanda erat ad corru
nem, sed in spiritu ac verbo Dei, ad vitam æternam: de
spirituali semine Esaias loquitur: Nisi Dominus Zebao
liquisset nobis semen, quasi Sodoma essemus, & similes
morrhæ fuissemus. Quomodo autem hæc spiritualis gen
tio perficienda fuisset, in dialogo nostro de homine expo
conati sumus: quem sermonem hîc geminare superfluun
set. Sed satis est nobis ad præsens propositum admonu
quod in dialogo de homine exposuimus, alio semine ho
nes nascituros fuisse in statu innocentiæ, quam quod per
nis corruptionem deflueret, dummodò præsenti serm
quod fuerat quæsitum, peccatum originale, rectè invenire
tuimus, quod si minus rectè assecutus sum, fateor me opin
nem scripsisse, non fidem, non scientiam: opinionem aut
talem, cui nec ego aliter assentior, nec aliter quenquam
assentiri volo, nisi quatenus à sancta Christia-
na Ecclesia non fuerit re-
probata.

HEN

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ SERMO DE VITA Monaſtica, per Venerabilem Abbaten in Brovviler habitus.

NOn ſum neſcius (colendiſſimi Patres, cùm vita & moribus, tùm doctrina graviſſimi) quàm difficile ſit de divinis rebus coram vobis aliquid publicè vel dicere vel diſſerere, præſertim cùm ad id munus viru optatis & ſermone ornatiſſimum, & Scripturarum eruditione profundiſſimum, doctorumque citatione (quorum teſtimoniis uti neceſſe ſit) promptiſſimum: Nam ut quorundam haud contemnenda ſententia, ſine eloquentia frigent myſteria, & abſque majorum traditionibus proprii ingenii conjecturæ ſæpe multum periculi habent, & errori proximæ ſunt. Maluiſſem itaque hoc munus alteri datum eſſe, qui Eſaiæ ſpiritu impetitus ad hoc ipſum ſe obtuliſſet, dicens: Ecce ego, mittite me. Verùm ego, quæ in me eſt, ſentio imbecillitatem meam, qui juxta verbum Hieremiæ in his rebus adhuc puer ſum, & neſcio loqui: peccator ſum, & timeo aſſumere legem Dei per os meum. Veſtra tamen autoritas, veſtrumque præceptum, qui mihi præſentes hoc dicendi onus injunxiſtis, neſcio qua ſeraphica virtute metuentis ora ardenti calculo reſolvit, & quam imbecillitatis meæ fragilitas negavit, obedientia præſtitit audaciam: iis itaque corroboratis, divinoque fretus auxilio, dabo operam, ne hoc dicendi munus omnino vel ſine cauſa, vel ſine fructu ſuſcepiſſe videar. Idque ſic ſe docebo, dum mihi publicam audientiam tribuit veſtra charitas. Priuſquam tamen hoc aggrediar, primum nobis videre, & qua de cauſa de hac re eadem nunc dicere propoſui, aperiam.

De vita activa & contemplativa dicere intentio eſt. Nam cùm tota monachorum vita nihil aliud eſſe debeat, quā continua pœnitentia, cum meditatione in lege Domini die ac nocte, nulla de re utilior ſermo haberi poſſe viſus eſt, quàm de his ipſis: quæ ut nos quàm maximè decent, ita à pluribus fratrum noſtrorū maximè ignorantur. Illud etiam haud ſilentio

prætereundum esse arbitror, quod apud Antiquos præce legitur, in omni rerum principio orandum esse, maximè in sacris divinisque id exequendum Areopagita docet Di sius, eo libro, quem de Dei nominibus inscripsit. Cùm i hîc de religiosæ monasticæq; vitę arcanis nobis dicendu principiò flexis genibus humi procumbentes, sacro hymi Deum invocabimus, vos unà mecum concinnite: Veni S Spiritus, reple tuorum corda fideliũ, & tui amoris in eis ig accende: qui per diversitatem linguarum cunctarum gen unitate fidei congregasti. Iam oratum est: nunc ergo inst proposito. De activa contemplativaq; vita dicturus, ne v ab humanis inventis terrenaque sapientia initium sume caduco humanarum opinionum fundamento superstr Non aliunde quam ab ipso fonte vitæ, qui est vera vita i hominum, ab ipso inquam Jesu Christo Nazareno cruc rem ipsam auspicabimur. Scimus n. quoniam cùm nulla r talium doctrina ab errore sit immunis, sola Christi doct tota syncera est, tota constans, tota verissima & infallibili sto igitur nostri sermonis thema sive exordium, illud Evar licum, quod legitur apud Lucam: Ingressus est Jesus in qu dam castellum & mulier quædam Martha nomine excep lum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, qu sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius. Ma autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit & Domine non est tibi curæ, quod soror mea relinquit me s dic ergo illi ut me adjuvet. Et respondens dixit illi Domi Martha Martha, solicita est, & turbatis erga plurima: port num est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ auferetur ab ea. In hoc sacro Evangelio quadruplex homin vita nobis proponitur, quod ita esse jam facile monstrab modò vos prius admonuero, per castellum mundum ipsu gurati: per domum verò Ecclesiam. Quæ igitur extra dom hominum in castello habitantium vita est, hanc vitam m danam, vitam peccatricem, vitam infidelium rectè nuncu possumus, quæ per obsequium carnalium, terrenorum m danorumq; affectuum ducit in exitium. Hæc vita Chris non recipit, non cognoscit, juxta illud Joan. In mundo era mundus eum non cognovit: in propria venit, & sui eum receperunt. Quicunq; ergo cupit cum Christo esse, non oc petur in castello, sed sequatur vestigia Christi usq; in dom Marthæ: nam qui in castello manet, cum Christo non ma De hac vita plura dicere præsentis propositi non existit. Ita

om

in castello domum ipsam scrutemur. Hæc, ut paulò antè
dicta est, ecclesia est, in qua non habitant nisi soli fideles in Jesu
Christo, Martha videl. & Maria: in quibus iterum duplex fide-
lium vita figuratur. Nam Martha denotat vitam activam, h.e.
pœnitentialem, vitam purgatoriam, quæ per pœniten-
tiam purgando animam illam dignum efficit Christi hospiti-
o, & hæc primo suscipit Christum: Maria verò vitam de-
notat contemplativam. Hæc est vita disciplinæ, quæ jam in
purito animo audiendo & meditando verbum Dei, in divi-
næ sapientiæ lumine quiescit. Hanc Christus ipse suscipit, et il-
luminat, & secum manere facit. Nunc igitur utriusque &
activæ & contemplativæ vitæ conditiones, ex ejusdem Evan-
gelii verbis colligamus. Vita activa suscipit Christum: contem-
plativa suscipitur à Christo. Activa debitoria est: satagere pro
peccatis: omnes enim debitores sumus pœnitentiæ, quia om-
nes sumus peccatores, continuò orantes: dimitte nobis debi-
ta nostra. Contrà vita contemplativa libera est, & liberè eligit
quæ sunt optima: neq; enim anxiatur in servitute pœnitentię,
quòd præteritam vitam egerit malam & peccatricem, sed ob
amorem Christi continuò meditatur quomodo futuram agat
bonam atq; meliorem, dicens in libertate amoris: Vitam veri-
tatis elegi. Vbi n spiritus divini amoris, ibi libertas electionis
mandatorum Dei, nulla transgressionis pœna, pœnarumve ti-
more, voluntate coacta. Actiua itaq; seruilis est, in frequenti
ministerio præceptorum, coacta in mortificationem carnis, ut
inquit Paulus, castigans corpus suum, & in seruitutē redigens:
Contemplatiua autē vita est filialis, ut inquit Paulus, non con-
ciens spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptionis
filiorum Dei. Vita actiua contentiosa est, & impatiens stat &
increpat, quia solitaria & egena auxilij: contemplatiua autem
pacifica, tacet, & silentio quieta ac humilis, sedet juxta pedes
Domini, cæteris Apostolis discipulisq; sociata, audiens verbū
Domini, ejusque patrocinio juuatur. Rursus actiua diuisa est,
sollicita est, turbata est, multiplex est, continuò occupata cir-
ca vitia & concupiscentias carnis, circa tumultum tentationū
insidias immundorum spirituum: contrà contemplativa
crucifixa carne, domatis affectibus, victrix tentationum & di-
aboli, quiescit in tranquillitate spiritus, constans, & una, in u-
nitate amoris unientis in JESU CHRISTO: insuper neces-
saria, & adeo quidem necessaria, ut sine contemplativa, activa
nihil valeat ad salutem. Nam nisi pœnitens meditetur pulchri-
tudinem ipsius Christianæ justitiæ, donec ejus amore rapia-

tur: & sic odit iniquitatem, ut pœniteat peccatorum, f
pœnitet & nunquam profuturus. Dico autem Christian
stitiæ, videl. quæ ex fide Christi est: Nam humana justitia
tacunq; est, semper peccatū habet. Reliquum adhuc co
plativa vita optima est & inauferibilis. Nam ipsa Dei cog
atq; amor nobiscum perpetuò perseverabunt in secula
lorum: cùm activa duntaxat circa minora bona & transi
versatur, simul cum morte desitura: neq; n. post mortem
datur pœnitendi. En venerandi fratres, audistis jam utri
vitæ, activæ & contemplativæ evangelicam comparatio
sub quadam contrarietatis specie, quæ licet hac mutua
trarietate sese impetere videantur, conveniunt tamen, &
nam vitam coëunt, in uno Jesu Christo, quemadmodum
illi Mosaici Cherubim, qui cùm contrariis vultibus sese r
ciunt, conveniunt tamen versis prospectib. in propitiator
Hinc itaq; resultat illa quarta vita (nam primam notavi
vitam peccatricem, deinde duas reliquas, activam & cont
plativam) vita inquam perfecta, vita exēplaris, vita Jesu C
sti, quæ in se unit utramque, activam & contemplativam,
in morte, mors in vita, agens contemplatione, contemplan
actione, libera in debito, debitoria in libertate, quieta in la
re, laborans in quiete, sollicita in tranquillitate, tranquill
sollicitudine, multiplex & una, circa unum & plurima, ci
optima & circa minora bona, auferibilis quantum ad labo
permanens & perpetua quoad contemplationem, adeo se
ra, ut si etiam tetigerit picem, non inquinetur, sed omnia
munda sunt. Itaq; inter peccatores non polluitur, sed exp
gat peccata, inter leprosos nulla contagione maculatur,
mundat lepram, nulla intentione frangitur, sed calcat su
serpentes & scorpiones, & super omnem potestatē inimici,
nihil illi nocere pōt. Hæc vita maximè decet nos monach
qui mortui mundo, ac sacra religione devoti Jesu Christo,
jus imitationē arctissimam tam solenniter professi sumus. N
itaq; decet, ut frequenti pœnitentia puri, & mundi, contin
oratione, lectione, meditatione, doctrina, contemplatione
psi Jesu Christo corde purgatissimo, amore fervētissimo, str
ctissimaq; imitatione uniti, totiq; in divini numinis conten
platione sic alienati, rursus descendamus, in actionē inqua
exemplarem atq; perfectam, fructificantem fructum fidei
justitiæ, in his, qui in ignorantiæ valle versantur, exemplū n
præbētes illis, ad imitandū nos in imitatione Jesu Christi. H
est vera vita monastica, in qua jam olim in vetere lege, & a
te tem

pora David, Samuel Propheta, post sacerdotis Heli
ta, congregavit religiosum Prophetarum conventum,
it insuper ab illis populum distinctum, quemadmodum
legitur 1. Reg. 4. & ibidem apud Magistrum historia-
que illum antiquitatis scriptorem Josephum. Similiter
us Propheta, post Heliæ assumptionem, assumptis se-
ultis filiis Prophetarum, impartito illis juxta relictum
liæ pallium, sacro habitu in monte Carmeli monasti-
nc vitam summa sanctitate observavit, quam exinde
sancti Prophetæ continuarunt, usque ad tempora Joan-
ptistæ, qui & ipse etiam discipulos religioso quodam
ntu sibi sociavit. Neq; verò eorum Religio usquequa-
era erat, neque perfecta: sed duntaxat veræ ac perfectæ
onis umbratilis quædam figura, seu imago, salutaris ta-
er spem tunc in futuro Jesu Christo. Porrò ipse Domi-
ster Jesus Christus, autor veræ Religionis ac Monasti-
væ, verus institutor Apostolos ac discipulos summæ ca-
a; & paupertatis, virosq; obedientissimos Monastico ri-
avit, qui & ipsi post missionem Spiritus S. multas Mona-
congregationes fecerunt, omnia possidentes in commu-
egitur Act. 4. ex quibus ut legitur in Ecclesiastica histo-
larcus Evangelista apud Alexandriam miræ devotionis
ulos tenuit, Monastico conventu conjunctos. Ex hac i-
radice, veræ processerunt utriusq; sexus religiones Mo-
rum, cœnobitarum, anachoritarum, eunuchorum, &
modi religiosorum hominum, qui secessum captantes ab
undo adhuc nullis secretis regulis astricti, nullis voto-
inculis captivati liberè conspirarunt, non in aliam quam
am simplicem unicissimamque imitationem Jesu Chri-
ostquam verò temporis progressu, refrixit pura illa sim-
cis piaque imitatio, & religiosi illi jam degenerare incœ-
t ad mores prophanorum, rursus secesserunt aliquot san-
tres, ut Benedictus, Bernard. Basil. August. & plerique a-
ui considerantes opus esse revocamento ad veram illam
asticam vitam, documenta quædam posteris tradiderũt,
uerúntque certas vivendi regulas, & salutaria præcepta,
mores & conversationem, circa victum & vestitum, cir-
um & jejunium, circa otium & negotium, circa oratio-
& lectionem, circa taciturnitatem & sermonem, circa so-
tem & solitudinem & hujusmodi, prout unicuique pro
nsus abundantia, ad utriusque activæ contemplativæq;
restitutionem conducere visum est. Deinde successerunt

ex Patribus qui ipsos suos Monachos ad hæc sua insti
vanda, etiam gravi Sacramento solemnique voto, cer
lis quibusdam astringentes, etiam Romanorum Pon
Decreta censurasque advocarent. Hinc viginti quatuo
& paulò plures Religionum professiones in Romana E
receptæ sunt, quæ licèt rituum, cæremoniarum, obse
numque institutis, inter se multum differant: sunt tam
qua priscæ illius Apostolicæ perfectionis potissima, in
omnes uniformiter conveniant. Hæc autem haud m
tria duntaxat sunt, videl. paupertas, castitas & obedient
quibus nullus potest esse verus Monachus, quæ adeò s
tialiter essentialiterque Religioni cohærent, ut ne ipsi q
Religionum authores, imò (ut dicitur) ne summus
Pontifex in contrarium dispensare possit, absque totiu
nachi transsubstantiatione annihilationeque. Qui itaqu
nachus est, hæc illum jurare, vovere, & perpetuò velle
vare necesse est. Nam in illis tribus tota Monasticæ vit
fessio, substantia essentiaque consistit, quæ utranque ac
pœnitentialem, & contemplativam intellectualem, insi
psam perfectam atque exemplarem vitas adeò complect
ac promovent, ut sine illis tribus, dico paupertate, casti
obedientia, ad nullam prænominatarum vitarum pate
cessus. Nam per paupertatem ipsam quatenus Monach
mnia abdicat omnibus moritur, de omnibus desperat, o
odit, etiam seipsum odit, de seipso desperat, veram affect
peccatorum contritionem, veram agit pœnitentiam, &
nisi in sola Christi misericordia gratiaque confidens, rem
nem assequitur peccatorum: nec solum illud, sed insuper
natur justitia justificante, propter eandem patientiam &
misericordiæ per fidem in Jesum Christum, quam just
absque paupertate assequi est impossibile, juxta illud E
31. multos perdidit aurum & argentum, qui autem dilig
lud non justificabitur, væ illis qui sectantur illud. Castit
tem ut omnium difficillima, ita omnium maximè nece
est, nã sine illa omnia opera sunt imperfecta, ut ex Hiero
gitur 33. q. 5. c. hæc solum. Ipsa siquidem amorem excit
assurgere facit hominem supra corruptibilem naturam,
in pœnitendo omnium patientissima & constantissima ut
omnia mala tolerat potius, quam malo consentiat, ut 32.
itane. legitur secundum August. Obedientia verò om
est Magistra, sine qua nullum quantulumcunque bonu
pus promovet meritum. Sola siquidem obedientia mer

P

d fidei, fine qua quifquis fidelis convincitur, infidelis u catur ficut ex Gregorio habetur 8.qu.1 fciendum: co- a ut enim paupertas cum fpe, caftitas cum amore, obe- t cum fidē. Beata igitur paupertas temporalium, propter eternorum, quoniam ipfius erunt divitiæ regni cœlo- m, eata obedientia in fide Jefu Chrifti, quia omnia opera s bna. Hæc quo ad activam vitam dicta funt. Quantum et hæc tria jam dicta conducant ipfi vitæ contemplativæ, d oftendemus. Ipfa namq; paupertas mundi victrix qua- u animum noftrum ab omni multitudine & varietate cu- it um, affectuum, ab omni denique humanorum nego- ti cura, nudum & vacuum reddit, neque aliud volentem, eq aliud cupientem, neque aliud fperantem, quàm divina pra ovidentia ftatuit efficere, proculdubio magnam atque ci atem vim habet ad minorem contemplationem, quate- s anima noftra per paupertatem fpiritualem ab omni con- t & adverfo expurgata, divinis influxibus vacans ab illis oi tia divina, fæpè etiam Prophetiæ fpiritu repletur. Ca- t autem Deo devota, mortificata carne, ipfa quidem qua- n humanæ fragilitatis naturam in feipfa fuperat, intelle- u fua divina parte, toto divinorum amore in fuperos con- ver, animam noftram fempiternum ac femper pacatum ef- fici Dei templum, in quo Dei Spiritus continuò inhabitan- t s quos tunc vitæ focios poffidens, & quafi idem aliquid ef- f cum Angelis, ab illis felicitate, oraculis, fapientiaque re- e t. Obedientiam verò quatenus divinæ contemplationi fi ota veneratione admiratioque exponit, proftratis fen- b, ftupefacta ratione, fola fide in intellectum elevata, ani- ma noftra profligato diabolo, fupernos divinofque concipit n xus, de quibufcunque jam antea meditata fuerit. Qui- cu que igitur ad fupremum activæ contemplativæque vitæ M nafticum culmen afcendere cupiunt, oportet illos con- ta i fide, fpe indubia, amore ferventiffimo, obedientes, pau- pe s, caftofque, diaboli, mundi carnifque victores accede- e ta quod nulla Monafticorum præceptorum impatientia r gantur, nullafque mundanarum curarum cicatrices cor- de erant impreffas, nullifque carnalium affectuum tentatio- ni is mente inquinata fuccumbant. Qui hæc faciunt, hi u- tr fque vitæ Monafticum culmen adepti, veri Monachi funt: q itaque Monachus eft, hæc illum facere neceffe eft, quod q non facit, hic fciat fe, ut periturum, fidefragum, Chrifto, E clefię, ac profeffioni Monafticæ injuriū, nominis & habitus fui fal-

sui falsarium, & reipsa Monachum non esse, quem se profitetur, sed æternæ damnationi perpetuò adjudic mancipium diaboli. Hæc sunt reverendi Patres, quæ d ctiva & contemplativa ex Evangelica veritate, quàm b mè dici posse visum est. Insuper quomodo ex hac utra ta conjuncta nostra constat vita Monastica, in qua sa Patres nostri multa hinc inde instituerunt, partim a sum, partim ad revocationem necessaria salubriaq; doc ta, quæ tamen omnia ad tria Monasticæ vitæ substa præcepta reducuntur, per quæ utraque activa & conter va vita, victis carne, mundo & diabolo, in vitam qu perfectam (quàm Monasticam vocant) sibi invicem tur, itidem diximus. Diximus autem, non quantum ad il doctrinæ integram traditionem necesse est, neque enim go proposui, ut vos horum aliquid docere velim, qui m gè melius hæc omnia & profundè intelligitis, & obse synceriter, absit à me hæc arrogantia. Sed admonere v lui duntaxat & hortari, quo eo quidem magis succin quasi per superficiem discurrendo, abs me factum est, qu stra profunda intelligentia ex his paucis quam plurima i moriam revocare potest. Si itaque hæc quæ diximus rec cta sint, & vobis accepta, vestra laus est, qui mihi prim dem ut dicerem, deinde ut benè dicerem concessistis. Ve igitur erit una mecum gratias offerre omnipotenti De quo tam divinissimi rivi in corda nostra emanant. Qu pro humana fragilitate nostra, dictorum intelligentiam, quentiámve minùs assecuti fuerimus, similiter vestrum e na mecum omnipotentem Deum suppliciter orare, ut sublimium profundissimarumque rerum vitam intellig tiam experimendique eloquentiam, omnibus nobis feliciter infundat.

DIXI.

HE

ENRICI CORNELII GRIPPÆ, SERMO DE IN-ventione Reliquiarum B. Antonii Heremitæ, pro quodam venerabili ejus Ordinis Religioso.

MAgna mihi & gratissima sors ista dicendi obtigit (Patres coleudissimi) ut quæ de B. Antonio Abbate ac Patrono nostro præcipuo comparta sunt, hodierna narratione in medium enunciem: non quod tantum munus sufficienti orationis splendore verborumq; ce à e præstari posse confidam: Scio enim longè m jora e d ina mysteria, quam ut humanorum verborum splen- ceant illustrari. neque tamen reticendum erit, quin po- pica dicemus. Verum cum tot ac tanta sunt quæ ad hu- liosissimi sancti, sive vitam, sive gesta, sive pœniten- , ve contemplationem, sive gratiam, sive præmia, sive ram, sive miracula, sive exitum, sive ad corporis sui san- nitionem, ac translationem pertineant, ut omnia hæc ge res esset nostris viribus impar, & supra temporis mo- m mis prolixa, præsenti sermone de inventione sancti rpo s duntaxat (de aliis autem alias) differemus, ab illo Ev- el o verbo quod habetur Matth. 5. sumentes exordium: on teſt abscondi civitas supra montem posita, neque ac- dur ucernam & ponunt eam sub modio, sed super cande- b u, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Cum itaque op- o tuo tempore placuisset Deo, ut B. ille Antonius, lucerna den atque lucens, diutius recondita non maneret in abs- ondi o, sed reponeretur super candelabrum altum, in emi- nti i loco, ut luceret omnibus existentibus in hoc mundo, n retur verbum Dei, quo illi viventi pollicitus erat, quia er ipsum in universo orbe nominari: ab ipso orbis capite a r Constantino Imperatore tam sanctissimarum Reli- t a inveniendarum occasionem initiumque præbuit. m perante Constantino eoque ad Christi fidem conver- s biliitaque per ipsum ac munita Catholica Ecclesia in u- er imperio, quod ob factum cum multorum beatorum orum & reliquiarum revelationem impetrasset, voluit illi

Domi-

Dominus noster Jesus Christus, inter cætera enim S.A
Confessoris sui (qui in vita & morte habitus est miracu
gratia plenissimus) absconditum & omnibus ignotum
sculum non minoribus miraculis ostendere. Cum itaqu
stantinus deficiente sibi hærede multisque ob hoc p
Deo effusis tandem unicam filiam suscepisset, contigit
jam majuscula ex fonte quodam hausisset, novem neq
spiritus impatientissimique dæmones corpus ejus obsi
gressi sunt. Quod factum credimus non propter pecca
liquod innocentis filiæ, nec propter Imperatoris ips
quod demeritum: sed ut (juxta verbum Evangelicum)
festaretur gloria Dei in gloriosissimo Confessore suo B.
nio, qui cum inter cæteros Christi Sanctos innumeras i
rabiles à dæmonibus tentationes & afflictiones in vita
est, illum glorificatum etiam dæmones ipsi in eorum
tuum cruciatum, in puellæ innocentis salutem, in sancti
fessoris gloriam palàm confiteri compellerentur. Ideoq
mant in Imperatoris filia: solus Antonius Ægyptius H
ta hinc nos potest expellere, qui nos continuò cruciat.
nuit tunc ignotum hactenus Antonii nomen in omniu
ribus, nec erant tunc ullæ Reliquiæ magis desideratæ S
gens hujus rei difficultas & desperata videbatur provinc
cultum omnibus sancti corpus in ignoto heremo, rem
moque deserto humanis nisibus posse reperire, donec T
phili Episcopi consilio, ac probitate; celebratis pluriu
rum vigiliis, jejuniis & orationibus revelante Deo, ad
stantinum & Theophilum, idem beatus Episcopus leg
nem difficillimam confidenter suscipiens, & in Ægy
transmigrans, stella duce, innumerisque miraculis divi
indiciis informatus, gloriosissimi confessoris reliquias n
invenire. Quibus sublevatis, tanta oborta est virtutum
culorumque potentia, quibus mirandis dum plus mi
continuò succederent, factisque mirabilibus fidem aug
facta mirabiliora hæcq; indies crescentia crescens fama
ta, verè completum est verbum Domini ad Antonium, t
orbi omnibusq; nationibus ac gentibus notus factus est
hæc ad historicam narrationem dicta sufficiant, quæ e
vius exposui, quò scio vos illa minus ignorare. Reliquur
ut de reliquiarum hujusmodi virtute ac veneratione pau
camus. Nam quærere posset aliquis, cur tantam veneratio
reliquiis exhibeamus, & mortua Sanctorum corpuscula t
cultu honoremus. Item, unde stupenda hæc in reliquiis
cto.

miraculorum virtus atque potestas. Ad hæc modò & promiscuè respondebimus, quod ubi factum erit ciemus dicendi. Circa venerationem reliquiarum ex-ndam execranda hęresis Caicia, ab Eunomio, & exin-lantio hæreticis asserta, qui malè exponentes sacras & ad simplicem verborum corticem attendentes ani-udæorum ac Samaritanorum more, corpora mortuo-immundis habebant, ita ut etiam contactu pollue-gentes, quemadmodum litera legis de his loquitur. a opinione seducti, Sanctorum reliquiis ut vilissimis undis matrociniis, omnem honorē, venerationem ac denegabant. Reliquos cultores Sanctorum devotos stanquam sacrilegos condemnantes, perversè in illos quendo verbum Evangelicum: Vę vobis qui ædificatis ra Prophetarum, dicentes de sepulchris Sanctorum, riptum legimus de sepulchris Pharisæorum, quæ foris a, intus sunt plena spurcitia & fœditate. Verum hæc antiqui serpentis hæresis, tandem cum suis autoribus alè perdita est. Nam si non sunt venerandæ Reliquiæ um quomodo legimus: pretiosa in conspectu Domini nctorum ejus? Si corpora Sanctorum sunt immun-olluta, quid de Moysis corpusculo tanta Dei cura fuit, ut sepultum sit Deo? Quis demum Christi corpus in sé-o positum audebit dicere immundum, pollutumque r? Si ossa mortuorum Sanctorum polluunt tangentes, odo Helisæus Propheta mortuus mortuum suscita-od etiam à B. Antonio Patrono nostro factum legimus, orpus cum à Theophilo duceretur per heremum, in-nt ibi tria corpora mortuorum à feris sylvestribus oc-uibus cum imposuisset Theophilus corpus beati Con-, statim surrexerunt & secuti sunt beatum corpus usq; stantinopolim, ad cujus præsentiam filia Constantini ur, dæmones rugiunt, illiusq; vim ac sanctitatem con-r, quasi præsentem viventemque Sanctum adesse senti-ivunt enim Sancti omnes, nec mortui sunt qui in Deo itur, sed dormientes dicuntur. Unde Salvator de Laza-non est mortuus, sed dormit. Et Apost. ad Thessal. vetat nientibus contristari. Vivunt enim Sancti in corpori-reliquiis suis, mirandis virtutibus illis divinitate sua ates per illas operantes. licet illa naturaliter non infor-Sic Dionysius Areopagita, sic Simphorianus, sic Alba-Felix, sic Regula & plerique alii S. Martyres truncata

capita

capita sua detulerunt ad loca sepulturæ, anima eorum gelo (ut multi opinantur) eos ducente, ducente autem stentiam, non per naturalis informationis actum: n sunt animæ sanctorum ita in cœlis ac in sinu Abrahæ c tanquam in quodam carcere conclusæ, quin possint d mulis, apud suas reliquias ubicunque velint adesse pr qui sequuntur agnum quocunque vadit, qui certè agn Christus cum ubique sit, & ipsi qui cum eo sunt ubiq; dendi sunt, ni fortè minoris potentiæ sint sancti quam nes qui per hunc inferiorem orbem undique vagante tate nimia ferè ubique sunt præsentes. Vivunt itaq; san scriptum est: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob Deus mortuorum, sed vivorum, non sunt mortui qui sto moriuntur, qui membra sunt & manent Christi vivi corpore quam in anima, quorum corpora templum s ritus S. quos Christus nunquam reliquit: nam sicut d verbi nunquam reliquit corpus Christi in sepulchro, it pse Christus relinquit corpora Sanctorum suorum in t suis. Venerandæ itaque sunt Sanctorum reliquiæ, in veneramur ipsum sanctum, imò ipsum Christum, semp tinuoque præsentem. Hæc ergò ratio reddita sit cur ve dæ reliquiæ, unde tanta in illis virtutum potestas. Cu apud reliquias suas, quam alibi operentur miracula, q quiis suis pro arbitrio assistentes, ab ipso Christo nec in nec in corporeis reliquiis uspiam derelicti. Nos igitur les habemus reliquias, tam sanctissimi Confessoris A Heremitæ & Abbatis ac Patroni nostri, illas summa c ac devotione veneremur ac revereamur, ipsumq; glo mum sanctũ, pro virib. fragilitatis nostræ imitemur, q stri natus familia, clarissimis ortus parentibus, in amplis ducatus clientelis, in maximis constitutus divitiis, à juv sua nobilitatẽ, parentelam, domum, divitias, famã, cog juventam, delitias mundum omniaque relinquens, rel autem pauperibus tulit crucem Domini & secutus est mitatione conjunctissima, fide constantissima, sanctitat summatissima, unde ipse inter cætera fermè infinita pr consecutus est hanc divinam & incessantem miraculo tiam, cujus effectus quotidiè cernimus, tam incredibile inauditos, tam insuetos, plenos horroris atque stuporis omnem orbem terrarum nomen ejus exierit, ac non solu bis Christianis, sed etiam cunctis gentibus, ethnicis, & stianæ Religionis hostibus terrori sit, ac Religioni habe

admodum illi Deus ex se pollicitus est, quia faceret in toto orbe nominari, sic hodie beatissimus Antonius Christi sanctos, ab omnibus gentibus agnoscitur, ab o-b veneratur: ad omnes Christi crucem nomenque de-i perium habens in gehennam, hoc est, quod dæmones Costantini filia præsente sancto corpore confitentur, & sci compelluntur. Si ergo nunc præcedentem Beati cõ-or sancti Antonii patroni nostri vitam & sanctitatem cõ-imus, si pœnitentiæ eius magnitudinem, si gratiarum dinem, si præmiorũ multitudinem, & quomodo cor-sum immaculatum Dei templum continuò sine lapsu rit, in vita & morte semper sanctissimus: si insuper raverimus miraculorum reliquias suas cõcomitatiũ dam sublimitatem, si earundem continuam utilitatem, icere possumus, sic eum excellere ut omnibus, qui us-unt sancti Christi confessores, non modo æquiparari, teponi mereatur. Ad hunc ergo beatissimum Christi orem & patronum nostrum sanctum Antonium Hie-m & Abbatem religiosissimum, tanquam & perfectis-mu Christi exemplar tota imitatione confugiamus, hunc e sacras reliquias veneremur, per illius intercessionem tiam apud Deum postulemus, qui ipse apud Deum potest quàmplurimum,

Dixi.

NOBILI AC STRENVO
LITI, VTRIVSQVE IVRIS
dicinarumq; Doctori, Domino Hērico
nelio Agrippæ, Senatus Vrbis Meten
à Consiliis primario, Filio suo
in Christo dilectis-
simo.

Epistolam quære infra libro 2. Epistolarum, Epist. X

REVERENDO IN CHRIS
PATRI, AC DOMINO SAC
Theologiæ Doctori, Domino Theodoico Cy
si Episcopo, Archipræsulatusq; Coloniensis à
fragio, in Sacris administratori dignissimo
Henricus Cornelius Agrippa sese
commendat.

Lege hanc Epistolam Lib 2. capit. XIX.

HENRICI CORNE
AGRIPPÆ CONTRA PESTE
Antidota securissima.

AD DOMINVM THEODORICVM renensem, Coloniensis Archipræsulatus à Su fragiis, in Sacris Administratorem.

Vod viuendi regimen pestilentiarum te
seruandū sit, multis canonib. medici tra
rant, è quib. quę præcipua & magis nece
sunt, sub compēdio tibi dabo, sed breui
Primum itaque necessarium est abstinere ab omni exce
loris extrinsecus, vt à Sole, ab igne, à vestimentis, ab aë
lido: intrinsecus autem, vt à nimio esu salis, aromatum,

çam

irum, herbarum, & ciborum intensæ caliditatis, & à vi-
onti & fumoso. Item à forti exercitio, maximè vero à
r & à coitu, & passiõibus animi abstinendum est, ab o-
rpletione cibi & potus, quin etiam á fame & siti, & stip-
ai ventris, & à lõga dormitione, maximè autem diurna.
i præ cæteris deligendi, quiq; devitandi sunt, hic trã-
etsi facile sit hæc describere, tamen nõ omnibus facilè
bservare. Illud duntaxat admoneo, ut in ciborum cõdi-
it, maxime vero piscium recentium inter cætera tormẽ-
rn dictamum, gentianam, zedoariam, sãdalos, & rosas nõ
ias, utere etiam aceto maxime rosaceo, & succo pomi
it Arantii, aut limonum; & succo acetosæ, atq; agre-
& ino citomorum granatorum & berberorũ, omnia n.
o agrestia & acetosa pestifero veneno resistunt: nam re-
ent, desiccant, confortant, conservant, è quibus tamen
ot lædatur, temperãda sunt cum saccaro, si vero stoma-
s um modica portione piperis, nam ipsum putrefactiõi
n um resistit, & digestiõem confortat, stomachum cor-
ot, & modo non sit in nimis subtilem pulverem reda-
um sed grosso modo cõtusum, epati nõ obest. Cõveniunt
tia inter condimenta cæpe, raphanum, cicorea & cap-
ris nam & ipsa veneno adversantur. Habitaculum autem
u, estimentaq; lucida flamma purgabis, maxime vero ex
i uniperi, pini, cupressi, aut fraxini suscitata, aspersiõi-
q: aquæ rosaceæ, cum aceto, herbisque & floribus, et-
migiis odoriferis aerem temperabis, etiamque indu-
ntua interulas & lineamẽta eisdem afficies. Præterea fa-
m manus cum his sæpius in die ablues, nec domo egredi-
a in publico vades, nisi radice dictami vel zodoariæ aut
om ica aliqua confectione in ore retenta, ac pomo odori-
o nibus gestato odoratoque. Atque hic optimum est
an contusam cum aceto, & expressam super aspergere
i ferreæ candenti, & fumum illum, vaporemquè in os
a, perque omne corpus & indumenta excipere, ante
i ulitui egressum. De antidotis autem præservativis ex
t pauca eaque securiora tibi nunc describam. Horum
n a est, ut capias aquam rosatam, acetum rosatum, a-
n acetosam, & vinum album aromaticum sive malva-
n vetus, æquali portione, in quibus infundas pulve-
r cis Zodoariæ, corticum citri, & boli armeni, etiam
er æqua portione commensuratos, addendo parum
ci & si velis potes addere saccarum conservationis ro-

ſarium vetus, hæc coniuncta in ampulla vitrea bene ob
ta ſervabis, de quo omni mane & ſæpius in die modicum
quid bibe. Hoc namque antidotum ſanguinis, & hum
putrefactionem fieri non permittit, venenoque peſtifer
tenter reſiſtit. Quod ſi etiã paſtam pilularum ruffi, qua
communes & peſtilentiales vocantur, diſſolutã, cum ſ
plo aquæ chelidoniæ, vel aquę mellis, quæ melior eſt po
duanã digeſtionem diſtillaveris, in balneo erit hæc aqu
nè in medica quantitate potata, ad ea quæ diximus, ad
dæ efficaciæ. Eſt aliud non minus ſublime medicamen,
delicet accipias de theriaca electa uncias duas, myhrræ
tres drachmas, camphoræ puræ drachmas duas, quæ co
perata in libra una aquæ roſarum, poſt biduum vel tri
diſtillentur in vaſis vitreis bene ſigillatis, de qua aqua ex
atur in aurora. Commentatur etiam ab antiquis electua
de nucibus, quod fit hoc modo: accipe cartacarum ping
libram mediam, juglandium ab interiore cortice mun
rum quartã libræ partem, foliorum rutæ domeſticæ un
mediam, ſalis marini triti drachmam unã & mediam, or
in mortario optime incorporentur cum melle deſpumato
cum ſyropo acetoſitatis citri, vel de ribes, & exhibeatur
quantitas avellanæ jeiuno ſtomacho, cum modico aceti
qua roſata, & ſunt qui addunt huic electuario alias ſpeci
radices, quibus non eſt admodum opus. Eſt & aliud ef
medicamen, quod vocãt electuarium de ovo, cuius com
ſitio talis eſt: Ovum recens cum teſta ab albumine eva
tum, dimiſſo vitello completur croco orientali pulveri
& occluſo foramine, apud lentum ignem tamdiu aſſatur
nec deducatur ad nigredinem, ex tunc pulveriſatur in m
rio, & additur illi quantum eſt pondus ſuum de pulvere ſ
nis erucæ, hoc eſt ſynapis albæ, diuturna contritione op
incorporãdo, & de hoc electuario exhibetur mane quan
grani ciceris, cum modico vini & aquæ roſatæ. Verum p
riores, non abſque ſalubri experimento, addiderunt ad
compoſitiõem dictami albi & tormẽtillæ, de qualibet dr
mas duas, nucis vomicæ drachmam unam, ſingulis prin
ad partem pulveriſatis, deinde longa cõtritione cum ov
corporatis. Et ſunt qui adhuc adjungunt iſtis radices pi
nellæ, zedoariæ, angelicæ ac camphorã, & cum theriaca
tum pondus omnium, conficiunt electuarium in forma c
tæ, de quo exhibent, ut iam diximus, ad præſervandum
& etiam ad curandum exhibitum uſque ad drachmam u

no albo, si cum frigore morbus invaserit, vel cũ aqua aut scabiosæ, si cum calore. oportet autem ut intra cimam horam ab initio morbi exhibeatur, si conferre. Atque hæc sunt quæ utiliora, securiora, plusque cætepata antidota, pro nunc comperta habeo, & quibus sar uti poteris, modo non negligas etiam de pillolis ruffi e, semel vel bis in hebdomada, pondus scrupuli unius ra, abstinendo eo die ab alio medicamine. Illudq; adsi tempus sit intense calidum, tunc aloes & myrrha, quę arum pillularum compositionem veniunt, sint cum asacea diligenter abluta, poterisque addere de purissinphora, quantum est tertia pars myrrhæ: sed tempori gidis, & in complexione frigida ab his præparamentis tinendum. sed sunt pillulæ illæ absque camphora, & sitione sumendæ. Præterea quia pillulæ sedem nonnun nimium aperiunt, resolvuntque, utile est illis addere culam boli armeni, vel in eius pulvere involvere. quia nonnunquam lædunt stomachum, corrigendum hoc est, cum modica mixtione delecti masticis, præterea cam veterem, vel metridatum ad pondus duorum vel scrupulorum, singulis decem diebus sumere cum hauæ rosatæ, vel acetosæ, observatis ad hæc medicorum tis canonibus, optimum est. Si quis autem peste sese lum sentiat, si ætas virtusque permittat, quamprimum otometur à vena convenienti, moxque sequẽs medi offeratur, & quantò citius tantò melius, quia malum n præstat inducias, ideoque convenit poculũ sequens offerre: & si opus est, etiã sæpe iterare, iuxta vires pa. Pot o tal's est: accipe cæpas albas numero sex, easque s in superiore parte, & exempto corde, imple de theriteri, mixta cũ modico pulvere radicum dictami & tore, & sic involuta in papyro humida assentur sub cineridis, coctiõe completa ad mollitiem: deinde pars illacipiatur ad partem: nam hãc cõtusam in modum pulerpones abcessui, est enim tutissimum antidotum veeliciens atque perimens: sed ut ad potionem rev rtaeliquas cæpas, ut diximus, coctas, contusas cum syrotositatis citri, in quantitate unciæ unius, & cum modii, exprime per stamen, & de colatura hac tepida exhiægroto unciæ tres, & ponatur in lectulo bene coopstinens à cibo & potu horis sex, omnimode autem cae dormiat, eius namque poculi virtus efficacissima est,

venenũ à principalibus membris ad eorum emunctoi pellere, & per sudorem cæterasque creticas expurg evacuare. Quod si huic portioni admisceas portiu electuarii de ovo superius descripti, erit admirabilis. Il nique advertẽdum est, si patiens sit plectoricus, aut ca micus, repletus videlicet malis humoribus, aut fortè erit phleubotomatus, aut sanguinem minuere non co tunc addenda sunt ad porionem illam medicamina s utpotá pro delicatioribus triferæ persicæ uncia med drachma una electuarii hamech. Pro robustioribu absque trifera detur, cum cenfectione hamech, totid ctuarii de succo rosarum, totidemque electuarii Ind drachmæ duæ diafericonis, utrobique autem exhibe tionem calidam cum aqua scabiosæ aut acetosæ, autr De his quod superest, trãseo, nam hæc & tempus adm & consilium. satis itaque me fecisse arbitror, si ea d descripsi, quæ moram non admittunt. Sed illud te commonitum volo, summum ac ultimum ejus mali dium esse terram adamam, primam videlicet nostræ c nis materiam: hæc namque sola & unica est, quæ medi largitur, cujus non est maior, neque parum fuerit ignis artificium purgata, & ad simplicitatem suam congrua lotione, redacta.

Sed de his alias.

SPEC

ECTABILI VIRO MINO IOANNI NIDEPON-
O ILLVSTRISSIMI LOTHARINGO-
ım Ducis, atque Ciuitatis Metensis Physico & Consiliario,

ENRICVS CORNELIVS AGRIPPA,
S. D.

MVltæ ac magnæ contentiones olim fuerunt mihi cum Theologastris atq; Monachis, Ornatissime Domine Doctor, quorum aliquibus modestis expostulationibus, aliis amarulentioribus Apologiis respondi, alios silentio præterii. Et quum essent mihi cum illis priuatæ contentiones, nolui aliquid horum vnquam in publicum edere, ne fortè paucorum culpa in multitudinis redundaret ignominiam: verùm (vt est in prouerbio, Qui veterem fert iniuriam, inuitat nouam) mihi patientia atque silentio meo abusi, continuò noua contra me parabant insidias, nouam hostilitatem nouum bellum, idque sibi mutuò per manus tradebant accipiebantque. Tandem quum edidissem declamationem illam de Vanitate Scientiarum, atque excellentia Verbi Dei, quam in hoc ipsum scripsi, cum vt segniora ingenia ad defendenda bonarum literarum studia excitarem, tum vt fraterculis istis concionatoribus arguendorum in omni exercitii genere vitiorum non frigida argumenta conferrem. Illi hoc beneficium meum ingrato pensantes animo secundũ

morem suum pariter omnes communem hosti
mihi indixerunt, tamque passim à suggestis, à p
tis, in priuatis & publicis concionibus apud pi
scuam plebem magnis vociferationibus adue
me clamabant, irascebantur, atque nullum imp
tis, nullum hæresis, nullum scandali, nullum c
meliæ probrum in me non transferebant. Ac
bant illis nonnulli Aulici Mystæ, Burgundion
Hispani, qui me clanculum & post terga magn
minationibus credulò Cæsari traducebant, & p
sidias proditorem plusquam Lybica perfidia p
quebantur, quo hinc quidem Lernæi populi od
inde verò Aquilini Principis iracūdiam incurrer
cessum erat. Sed gratia Domini liberauit me a
bestiæ multorum capitum, & ab vnguibus feræ
cissimæ, & eripuit me de inimicis meis fortissimi
his qui oderunt me, & confortati erant super m
die afflictionis meæ. Nunc igitur cognoscens a
expertus hoc improborum Sophistarum & cuc
torum genus immortales & inextinguibiles ini
tias gerere, illasque alterum alteri continuanda
manus tradere, nostraque patientia atque silenti
solentiores euadere, insuper etiam in munificen
nostram contumeliosos beneficium pro iniuria
tare, cogitaui consultius esse cum illis apertas ge
das esse inimicitias, quàm taciturnitatis patientia
pietatis suspicionem vnà cum vlteriore offensa c
trahere. Hinc quicquid hactenus cum his mon
mihi negotii fuit, postliminio reuocare decreui
sub dio omnium oculis palam exponere, vt vide
populi, intelligant nationes, cognoscat mundus,
iusmodi idola tot seculis pro herоibus atque dii
sis coluerit. Itaque post editam proximè Apolog
in Louanienses Theologistas, & querelam in bo

run

letarum sycophantas, statui nunc edere defensione quandam inuectiuam, qua olim ante annos decim respõdi cuidam Domino Claudio Salini ntus Prædicatorum Priori, in illa Vrbe vestra esi, vbi ego illo tempore Reipublicæ aduocatus nliis agebam, qui me ob assertam cum Iacobo r Stapulensi B. Annæ monogamiam nos in pu- concionibus suis rabiosis latratibus lacessebat risue gesticulationibus, porrectis digitis, iactatis mus raptimque retractis, & collisis dentibus fre), expuendo, calcitrando, saltando, pultando, m cp scalpẽdo caput & rodendo vngues in nos ebat, tandem etiam calamum in me contorsit. lingua maledicentissimus, ita manu insulsis- Quare acriori inuectura huic Lycaoni respon- nor Prouerbii: Acri cane occupandum esse lu- ic namque Hieronymus ille vir pius & sanctus i improbè oblatratum est ab aduersariis, illos acriore pensatione contrà obruebat. Nihil maledicorum linguam refrenat magis, quàm cioris alterius linguæ metus. Atque ea est hy- arum illorum natura, vt quo quisque se illis em præbet, eò efferuntur insolentius, eoque ntius quosque contemnunt, insectantur, & ve t annide quadam persequuntur. Si quis vero erritus illis atrociore sermone resistat, hunc agis metuunt quàm oderint. Itaque licet hæc defensio amarulentior fortè sit quàm tuo pa- pere velis, ea tamen mihi visa est, quę inter de- ra edulia vel synapis, vel raffani vicem apud nere valeat: & quia nuperrime cum apud te cire gestiebas hanc controuersiam, idcirco v- e electus es, cui illam dedicarem, qui pro sin- inter nos amicitia, quicquid esse meum noue- io iudicio sis accepturus. Addidi autem non- epistolas, non quod elegantes aut elaboratæ d quia ad eandem causam pertineant: ex qui-

 bus

bus pariter litem, quam habui cum fratre N
Savini olim apud nos ficto titulo hæreticoru
giſtro, percipies. Sed miror, cum ille ante pauc
nos ob publicum ſcelus ciuitate veſtra pulſus,
iuſtitiarios publice extruſus & proſcriptus f
qua fronte, qua confidētia inſanus illa bellua
ad vos redierit, atque impune apud vos degat
nam Ciuitas veſtra aliquando hos fucus ex
ſuis alueariis, qui Chriſti imitatores ſe pr
tentes, ſcurras agunt & carnifices. Va-
le ex Bonna, Anno 1534.

AD LECTOREM.

VErè pium ac Christianum est, Candide Lector, Sanctorũ vitas dignis prosequi præconiis, sed mendacia illis consuere & incompertas genealogias cõminisci, hoc norum histrionum opus est. At reperiuntur nunc ssa in istis recentioris ætatis Martyrologiis, atque an orum, vt vocant, Legendis, tot prodigiosa men-lac & digna risui deliria, tot superstitiosa phantas-ma & gentium mithologiis, non minus fabulosa, ua legant Iudæi & Turcæ & pagani, an non putas de nt nos, & religionem suam nostra multò melio- mutent, vt quæ multò minus habeat fabularum? tamen tales sunt sermones istorum Histrionum ca-healium, quos plebs imperita, & superstitiosa ve-ulo raculi loco habet, qui deficiẽte antiquitatum no-tiõis propriis adinuentionibus confisi, nullam ferè uius Martyris aut Confessoris Legẽdam incorru-ptam reliquerunt, cui non aliquid superstitiose admẽ-tiant, quasi fas sit etiam fabulis & mendaciis propa-gar religionem, atq; omne id liceat in sacris quicquid humanæ leges tolerant in prophanis: horum dico Hi-strionum opera falsa illa opinio de B. Annæ trigamia in animos populi seminata est & irrigata, quousq; sic con iluit, vt difficile eradicetur, ad quam tamen ex-turpiam, post doctissimum illum Iacobum Fabrum a lesem hac præsenti Disputatione laboraui haud g ter, sed an effecerim, an consecutus sim, nunc tui tidicii. Vale.

HENRI-

HENRICI CORNE AGRIPPÆ, DE BEATISSI Annæ monogamia ac vnico puer propositiones abbreuiatæ & articu iuxta disceptationem Iacobi Fa Stapulensis in libro de tribus & vna.

Vm nuper mihi priuatus quispiam se isset de B. Annæ solinubio ac vnico pu cum nobili viro Nicolao Roscio, Me tricum decutioni, qui tum populari op huic meo sermoni aduersabatur, eaqu sione qui de vtrius sententię victoria pi tiaturi essent, aliquos elegissemus arbitros, euenit vt, quot dies absente, ac reuerso aliquos plusculos dom tante, interim negotium hoc euagarit latius, donec per quæstuarios istos clamatores è suggesto coram po rudi plebe cu a ventilatum sit, & contra meam senten crius ac insolentius, quàm Christianas conciones dec latratum. Rogatus igitur ab amicis a iqua in hanc ren tis designarem, eorum precibus acquiescens, sequei temporaneos articulos succinctè breuiterque congessi bus si quis contrariis rationibus ac autoritatibus valid sese opponere velit, occasionem mihi dabit scripta hæ oribus studiis dilatandi, donec ille oppugnans, ego re ad commodum Christianæ Rei publ. vterque optatun (cuius gratia solum licet Christianos contēdere) asseq ipsam videlicet quæsitam rei veritatem, eamque cæte in ignorantiæ cal gine versantur, salubriter ostendam

I.

Qui dicit, fidem nostram vel ecclesiam, tenere & a beatissimæ Virginis genitricem Annam tres habuisse ac tres pepetisse filios, dicit falsum manifestum, & qu blica concione pertinacitet prædicate ausus est, seduci lum, & adulteratur Verbum DEi, ac in sede veritati

no

in mendacium, nam res hæc fidei nō eſt, nec eccleſia quid ulla ſanctione vel facto determinavit.

II

ois Fabri Stapulenſis Pariſiorum gymnoſophiſta, edi- lum de ſolinubio ac unico puerperio beatæ Annæ, tribus & una prætitulavit.

III

iblica coram populo cōcione dicit, hunc librum cō- dum, & omnia ejus exemplaria optat eſſe exuſta, hic ntuoſus eſt, & falſi judicii, ac maledic⁹ detractor, ipſi o, eius auctori, univerſæque literatorum reipublicæ, a- nferens iniuriam. Et qui offenditur libro illo, indo- & obſtinatæ inſcitiæ, quia liber ille innititur auctori- pturarum & ratione. Qui autem ſcandalicatur in au- re, nequā eſt & hypocrita, quoniam ipſe auctor mitis nilis corde. Sed qui contra hunc librum ſcripturis & s munitus in arenam conſcendere auſus fuerit, hunc m fortem & robuſtum judicabo, & dignum cui do- piam (pro veritate ipſa elicienda, non pro vana glo- ligendo congrediatur: qui aliter huic libro detraxe- nniator eſt, & hoſtis veritatis.

IV

biis, & diſputabilibus, & in utramque partem proba- s, ſi populariū curioſitas informanda eſt, id illis præ- m eſt, quod credere magis pium eſt, hoc eſt, quod lius eſt, quod eccleſiaſticis probatis ſcripturis cōfor- quod plus conſonum rationi, quod mores homi- ædificat in imitationem evangelicam.

V

e Annam ſolinubam, unius ſolæ miraculoſæ genitu- erperam, hoc pium eſt, & veriſimilimū, hoc vetu- um probatiſſimorumque theologorum ſcriptis con- oc congrua ratione ſatis inſuper munitum, hoc ca- angelicæ viduitatis dignißimum incitamen, ac ma- continentiæ imitabile exemplum.

VI

e Annam trinubam, triparamque, iuxta popularem nullo certo auctore hiſtoriam, qua legitur. nā Ioa- chim

chim & Cleophas, Annæ nubunt & Salomas, subseque
dine, primus gignit Christiferam, Cleophas gignit al
& Salomas tertiam, has duxere viri, Ioseph, Alphæus,
dæus. Prima parit Christum, Iacobumque secunda mi
Et Ioseph iustum, peperit cum Simone Iudam. Tertia
rem Iacobum, volucremque Ioannem. Hoc ita asserer
neum est, scandalosum est, impium est.

VII.

ERroneum est, quia contra historicam veritatem, con
riones temporum, contra naturæ possibilitatem. N
qui hæc loquuntur vllum dicti sui probatum auctorem
cere queunt, sed tanquam rustica quædam secta, in lu
ecclesiæ illud prædicant, cuius nullam rationem aut au
tatem reddere possunt.

VIII.

SCandalosum est, quia detrahit bonis moribus, detrah
suetudini legali & obseruantiæ illius temporis, detrah
nestati parentum Deiparæ Genitricis, & dignitati Vi
Mariæ.

IX.

IMpium est, quia detrahit figuræ, detrahit Propheti
trahit miraculis, detrahit euangelicæ lectioni.

X.

QVi dicunt, Cleophã fuisse secundum Annæ viru
quo peperit secundam Mariam nuptam Alphæo, h
corde. Nam Maria Cleophæ, non ita vocatur à patre
marito, quia fuit vxor Cleophæ fratris vterini Ioseph v
atissimæ Virginis, qua ratiõe ipsa sola dicta est soror ei
nulla alia. Attestantur huic Egesippus, & Eusebius, pro
simi in Ecclesia Doctores & Historiograpih, testatur
textus euangelicus, vt ostendam infra.

XI.

CLeophas & Alphæus idem homo est binomius, sic
multi in sacris literis leguntur, vt Raguel, qui dicit
tro, & Gedeon dicitur Hieroboal, & Onias Azarias, &
dictus est Thadæus, & Ioseph dictus est Barsabas, sic &
phas nominatus est Alphæus: & huic sententiæ etiam
astipulatur Hieronymus & Philo, & ex Egesippo & Eu
id magis clarum est.

XII.

leophæ erant Christo ætate maiores, inter quos Si- Zelotes Christum undecim annis superabat, testātur sippus & Eusebius. Hac itaque temporis una & par- ne perfecta, impossibile reperitur hāc Mariam Cle- ssesecundam filiam.

XIII.

er & multo fœdius errāt, qui dicunt Salome tertium maritum, qui in ea genuerit tertiam Mariam, hinc Maria Salomæ, cum Salomæ nomen mulieris est, non ius, nec ipsa Salomæ unquam cognominata est Ma- dicta soror beatæ virginis, sed fuit mater filiorū Ze- attestantur huic Origenes & Chrysostomus, & ipsa vangelica. Atq; hic turpissimus error ex grammaticæ tia prodiit, & satis notorius est, maxime his qui Græ- braica didicerunt.

XIV.

es Apostolus Salomæ junior filius, anno uno vel pau- ius fuit ætate minor Christo, Iacobus autem Ioannis Christo fuit ætate par vel paulo minor. hæc ex Euse- elitone Sardensi ac Hieronymo nota sunt. Ex huius atis ratione, impossibile relinquitur apud naturam, fuisse tertiam Annæ filiam.

XV.

itaq; illa historia de Annæ trigamia ac tripuerperio, honestati, & possibilitati naturæ repugnat, nam An- s fuit natura, sterilis fuit insuper ob exactam concipi- tem, ut non potuisset post miraculosum supra natu- um, naturaliter ex carnis voluptate alias proles sus- ec etiam miraculo, cui nulla unquam alia annuncia- est.

XVI.

rædicant Annam trinubam, nullum alium fructum lucunt, nisi quod corrumpunt mores bonos sermo- & subvertentes castitatem matronalem, dant occa- iduis abeundi retro post tentationem Sathanæ, qua- ponūt sibi Annam incontinentiæ & poligamiæ suæ c velamen erroris sui, quo oblitæ fidei primi mariti,

eam irritam faciant novis nuptiis, superinducētes sib
damnatiōem, totumque Apostoli dogma de viduis, s
bra Annæ contemptui exponunt.

XVII.

HIstoria illa de Annæ trigamia, ac tribus Mariis Ar
abus, repugnat legali observātiæ illius temporis,
tota vetere lege nulla vetula vidua, quæ ex primo ma
lem susceperat, reperitur superinduxisse alias nuptias:
daicæ legis consuetudo id patiebatur. Similiter legali
tudinis observantia erat, in eadem familia nō impone
nomen pluribus fratribus vel sororibus, absurdumqu
Annam tres filias habuisse uninominis.

XVIII.

QVi beatæ Annæ hanc trigamiæ notam inurunt, e
ctitati simul ac beatæ virginis honori nō parum de
nam cum omnes fermè & innumeratæ viduæ, quæ pa
scriptura leguntur, uno viro contentæ fuerunt, & pos
residuam vitam cœlibi sanctimonia produxerunt, qua
pterea veras viduas vocat Apostolus, solam Annam D
virginis parentem vere viduam dicere non poterimus
virgo superbeata hac materna incontinentia fuerit inf
ut quæ ipsa typus sit & summum puellaris virginitatis
plar, matrem habuerit vidualis incontinentiæ ostentu
absit hæc impietas, & magis pie credamus, quod sicu
virgo Maria, velut vnica est toti⁹ virginitatis idea, ita
ter eius Anna, ceu unicum jubar imitabile irrefragabi
emplum extiterit viduitatis, super omnes viduas ma
castimonia ornata, simul ac Dei gratia præventa.

Dicere Annam trinubam triparamque, detrahit
Nam sicut ex Adam unica singularis Eva facta est, ita
na unica singularis Maria, quæ est secunda Eva, prod
Præterea omnes illæ veteris & novę legis sāctæ fœmin
rum partus divinitus per angelū annuntiatus est, sola i
le restiterunt beatæ, nulla alia subsequente, quod ide
etiam de Anna ipsa credēdum est, quæ per eiusmodi s
bra legis extitit figurata.

Dicere Annam triparam, detrahit prophetiæ, qu
cāticis Salomonis, quā nō absone de beatissima Virgi
ria, eiusque genitrice, ac tota triumphātium turba, in
ecclesia. Sexaginta sūt reginę, octoginta cōcubinę, &

nilarum non est numerus, una est columba mea, perfe-
ea, una est matri suæ, electa Genitrici suæ. Hæc Prophe-
ondit, beatam Virginem unicam Annæ filiam, nec ma-
nejus unquam desiderasse seu elegisse aliam prolem gig-
nim.

Qui dicit Annam trinubam triparamque, detrahit miracu-
lo Conceptionis beatissimæ Virginis Mariæ, quia ex plurali-
tate uptiarum atque partus Annæ, ipse ortus Mariæ Virginis
videretur, non miraculosus, sed potius ex concupiscen-
tis, si Anna sanctificatum tanto ac tam plus quam bea-
to rtu uterum, desiderio novæ prolis præbuisset novo se-
uram carnis voluptatem concubitu temerandum.

Qui dicit Cleopham ac Salome viros Annæ nupros, ex-
pressè repugnat & contradicit lectioni Evangelicæ, nam tex-
tus vangelicus expresse innuit Cleopham esse virum Mariæ
li, quæ dicta est soror beatæ Virginis, qui adhuc in passio-
ne hristi vivebat, ita enim habet Græca veritas apud Joan-
em: Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus, & soror
matris ejus Maria uxor Cleophæ, & ita præcisè transtulit fi-
duc irreprehensus interpres Erasmus Roterodamus, simili-
ter Evangelica lectione expresse comperitur, Salome mu-
em significare, & non virum.

Hæc hactenus, quæ si cui minus satisfaciunt, legat (sed at-
tè) libellum Jacobi Fabri supra nominatum, & si ad-
huc obstinatus fuerit, vincat illum priusquam
novum expostulet pugi-
lem.

HENRICI CORNELI AGRIPPÆ, DEFENSIO PROPOSIT num prænarratarum contra quendam Dom strum illarum impugnatorem, qui sanctissim Deiparæ Virginis matrem Annam conatu ostendere polygamam.

Voniam procurante satore malorum op damnabiliter insurrexit in famosa Med tricum civitate vir quadam religiosæ p sionis, (qualem hoc seculo aliquot cuc nes sibi soli usurpant) & Theologus Sc sticus, ob hunc titulum magno supercili gens, apud semetipsum sapiens, apud imperitam plebeci crassulosque Magnates nihil nesciens, qui conclusiones dam (ut ipse vocat) extirpativas, contra propositiones quas nuper ego de beatissimæ Annæ solinubio ac unipu rio, juxta disceptationem Jacobi Fab. Stapul. in suo libel tribus & una prætitulato, brevissimas edidi, coactus a integritate officii mei, propter nonnullos magniloquo terculos, qui apud Mediomatricos sanctissimam Annam tiparam polygamamque diffamârunt, ipsumque Stapule doctissimum integerrimumque virum, me pariter, & cunque secum sentientes, simul omnes erroris impietat insimulantes. Non possum nunc, neque debeo illis conc nibus non respondere, ipsamque Christiparæ Virginis ca mam parentem, à publico proditæ conjugalis fidei cri trigamiæque nota, quæ sibi ab hujusmodi Cretensibus p nibus immeritò inuritur, non defendere. Conabor itaqu oppositarum conclusionum machinas elidere penitusqu rumpere, atque Fabrum ipsum, tam veracis sacratissim historiæ reparatorem, meque una, & cæteros nobiscum sentientes, eximere calumniis. Vellem autem quod conc narius iste Doctor (quod probum disputatorem decet) n ex occulto in me sagittaret, ita quod telum ac vulnus sen jaculatorem ignorem, sed illas suas dogmaticas objectiu las, quas in secreto aliquot mulierculas docet, imperito nobiles, proprio suo quo vocatur, nomine prætitulasse namque ipse à calumniandi, tergiversandique crimine (

p: nomen suum occuluisse haud injuria æstimatur) re-
etur minus suspectus. At ego cognoscerem quî cum
egotium hoc suscipitur, haberemque illi concedentem
ntiam, atque pro dign tate tractarem, nunc autem An-
rum more pugnare compellor, ac hostem non videns
spicula repellere.

nunc tempus est, ut videamus quàm bellicosus, thraso-
ste conclusionator assurgat in clypeum, quo turbine
at hastam. Itaque quo contextu ipse conclusiones suas
meas propositiones opponit, eo ordine ad singula (ver-
am sermone) nunc respondebo.

nò namque miserrima sermonis balbutie exorditur in
nodum.

*Cum autem (ut existimamus) non Theologo theologicæ propo-
t conclusiones quibus responderi expostulat, iuxta exiguita-
ras aliquantulum daturi Responsum.*

P teribo infantissimam sermonis tui barbariem, qua o-
stæ conclusiones tuæ undique scatent. Præteribo or-
phiæ tuæ innumera vitia. Præteribo ridiculum exor-
quò in ipso portu mox impinguis, & omne quod ad La-
nguæ inscitiam, sordidamq; structuram attinet, Gram-
orum certamini relinquam. Neque verò de Latina ele-
certandum est cum barbaro, qui in potius remittendus
endi stylus, tecum disceptaturo. Itaque res ipsas dunta-
aminabo. Primum itaque videris statim in hoc con-
ium tuarum exordio id mihi obiicere, quod à Platone
ndo, deinde à Dionysio præceptum legitur, res sacras
sià sacris (hoc est, Theologicas à Theologicis) tracta-
re, me verò quem non Theologum æstimas, idcircò in
anorum numero reputas, ac mox sequentibus verbis
nter stultos & insipientes (qui dicunt in corde suo non
us) collocas. Ego certè Theologi nomen mihi arro-
on ausim, quippe qui non nescio quæ vita, quæ doctri-
s afflatus Theologico nomini debeatur, quòd qui ve-
fiteri debet, aliqu d majus homine præstare possit ne-
st. Sed ne quis à Theologicis tam alienum putet, ut in
anorum numero reputare metuerim, ipsum unius ve-
isti cultus, sacrarumque literarum continua attrecta-
cusant. Excusant insuper me, publicæ Theologicæ le-
meæ, & sacrarum literarum expositiones, & libri edi-
tique sermones & declamationes. Nam anno huma-

næ ſalutis milleſimo quingenteſimo nono, ætatis meæ
mo ſecundo primum in Dola Burgundiæ publ. lectura
literas profeſſus ſum, ob quam ab hujus ſtudii Doctori
Collegium receptus, inſuper regentia & ſtipendiis dc
ſum: anno autem ſequenti, in Britanniam trajiciens ap
han. Coletum Catholicæ doctrinæ eruditiſſimum, inte
mæque vitæ virum, in divi Pauli epiſt. deſudavi, & quę
illo docente multa didici, quamvis apud Britannos lo
liud, & occultiſſimum quoddam tunc agebam negotiu
Britannia autem recedens, apud Colonienſes meos co
niverſo ſtudio, totoq; Theologico cœtu, Theologica p
(quæ vos vocabulo non admodum latino, quodlibeta d
haud non theologicè declamavi. Exinde à Maximilian
ſare contra Venetos deſtinatus, in ipſis caſtris, hoſtile
turbas plebemque cruentam, à ſacris lectionibus non d
donec per Reverendiſſimum Cardinalem ſanctæ crucis,
ſanum concilium receptus, nactuſq;, ſi conciliũ illud p
caſſet, egregiam illuſtrandorum ſtudiorum meorum occ
nem, multis ſcriptis adhuc penes me extantib. ſacris quæ
aibus operam dedi. Tandē Papiæ Ticinenſi famoſo Gyn
ſio Theologicam cathedram in publicis ſcholis aſcendi. P
apud Taurinum gymnaſium Theologica lectione in pul
ſcholis ſacras literas publicè interpretatus ſum. Reliqu
tem inter diverſa ſcripta mea, extant de ſacris literis tract
opuſcula, de triplici ratione cognoſcendi Deum, de ho
de peccato originali, de Sacramento matrimonii, cóm
ria in Epiſt. ad Rom. commentaria in Triſmegiſtum, p
quædam Theologica & ſermones & epiſtolæ, & pler.qu
in quibus tamen non inficior multa poſſe reperiri, ſicut &
liorum Doctorum libris, quæ poſſunt juſtè culpari, qu
cenſuram non verebor, ſit modo eruditus, & candidia
qui ad hoc acceſſerit, quiq; cognoſcere velit, non cupiat
mniari: nec reprehendi verecundabor, ſiquidem in om
non ſim aſſecutus veritatem, humana infirmitate ſæpè o
te. Siquidem in arduis voluiſſe decorum eſt: ipſaque ver
veſtigandæ voluntas ſuam laudem habet. Hæc nunc lon
cule non ad meam jactantiam, ſed ideò recitavi, ne quis
omninò non Theologum & prophanum judicet, & fa
meam in alienam meſſem mittere arguat. Si itaq; nunc T
logi ſunt, qui (ut Lactantio placet) cum unius veri Dei c
veram ſapientiam docent, atque meam induſtriam Deus
adjuverit, quod Theologicum aliquid locutus ſim, inte
t

m,scripserim, disceptârim, declamaverim, jam non ero logico nomine penitus rejiciendus. Quod si illi solum Theologi habendi sunt, qui in scholastica palæstra ac e Magistrorum nostrorum (sic enim apud eos vocari calculo, magnis contentionibus, amplo fastu, nec im o symposio, Theologici Magistratus coronâ ambien Scholastici Doctores creati sunt, quemadmodum lignarii, ,sutores, & cæteri mechanici opifices, artis suæ exercisum ac Magisterium, ab artis illius Præfectis vel quanq; rudissimis recipere compelluntur. Certè hac lege, lieron. nec August. nec ullus priscorum illorum sanctorum Doctorum Theologus fuerit: quare nec me inter pros numerare necesse erit, nec sacrilegus ero, si absq; scho Theologiæ titulo, Theologici studii fructus in alios viro. Tandem concedas mihi vel invitus oportet, etiam onsultos esse in Ecclesia Christi sacros Catholicosque res; habemus enim & nostros sanctissimos Canones, at cros de divinis reb. titulos de summa Trinitate, de fide lica, de veneratione Sanctorum, de hæreticis, & aliis fi ostram concernentibus, quare vel hoc ipso titulo licebit e hujusmodi dogmatibus commentari. Cæterum nunc uo more ais me proposuisse conclusiones, quibus reri expostularim, ego articulos nuncupavi, hoc est, pro nes, non conclusiones, proposui autem simpliciter, nul vitans, nullum expostulans in certamen, sed liberum ens, qui eis contradicendo occasionem nobis dederit cendæ veritatis. Quod cum sic non placeat tibi conten Theosophista, qui præter conclusiones & corollaria dis e aliud non novisti, hanc tuam propositionum mearum ativam (ut vocas) conclusionem, plenam sceleris & te itis, canino stomacho evomuisti, juxta exiguitates tuas aliquantulum daturus responsum, quod non tam simu odestiæ causa, quàm vera abs te dictum est, & eo nomi oistæ tuæ conclusiones sunt dignæ.

S rursus nunc audiamus te Rhetoricantem, & qua tragi tantata in campum istarum conclusionum tuarum de s, spectemus. Sic namque sermonem connectis.

ponere curavimus illud Sapientis Proverb. 26. dicentis, re de stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur, etsi n proponenti fatuitatis non ascribam nomen insipientiæ, ta notam non videtur disputaturus aufugere.

Respondet tibi Græcanicum illud Proverbium: Sæpe & stultus vir opportunè dixit. Gloriare tu in sapientia t in sciētia tua appone dolorem, & in multo sensu tuo ind tionem tuam, libens permitto tibi, ut apud tuos sis vel oé sapiens: Ego stultissimus sum virorum, & sapientia hom non est mecum, & juxta Paulum libenter stultus sum, & insipientem me accipi volo, ut & sicut insipiens dicam go. Nunc autem oro te (ô sapiens) si tibi malè oleat st mea, cur propositionibus meis, non secundùm sapientia sed juxta stultitiam meam, & exiguitatem tuam respc Dicis fortassis, ne ipsi mihi sapiens videar, si hoc tam ma piaculum est, cur non veritus es aliud illud Sapientis P bium, ubi ait: Noli respondere stultò secundùm stul suam, ne illi similis videaris. Absit ergò à me, ut ego ni bi tanquam stultò respondeam juxta stultitiam, sed aga cum tanquam si sis aliquantulum, licèt non nimis sapie juxta illud Salomonis Proverbium: Dabo sapienti tibi sionem, ut addatur tibi sapientia. Quod ut melius effic nescio an modò mihi necessarium sit supercilium, nasu Theologicus: & obvinctum tot vasciis caput; quodque gistrorum nostrorum (ut vocatis) glossas, Postillas, coml cationes, resumptiones, reportata, pariter atque pugnant vicem vocabula, nominalium realium, primarum ac secu rum intentionum, propriarum & impropriarum signific num, implicitorum & explicitorum sensuum, & rel Scholasticarum nugarum voces Scotistarum vel Thor rum spiritu aliquando fuerim edoctus, quodque insupe rum Doctorum, Sanctorum, magnorum, subtilium, Se corum, Angelicorum, solennium, probatorum, venerab & cætera sexcenta magnifica nomina apud vulgus in tum, ac aliquot dicaces mulierculas, & harum vocum rabundos, stupendosque rudes nobiles, jactitare sciam jam dudum novi hos ingentes montes, nonnisi ridicul res, vermiculosque parere solitos: Nihil itaque horum h hi necessarium arbitror, nisi tu sis ex illo duræ cervicis h num genere, qui nonnisi ex suis propriis dogmatibus cc ci volunt.

Nunc ergo reliquum sermonem tuum discutiamus, i hæc verba subnectis.

¶ *Qui antea responsuros invectivis & denigrativis ag tur sermonibus, quam apparentibus sollicitatus sit argutijs tamen proponentem suis fecisse constat scriptis.*

I

E o i.li egtegii concionatores (ne dicam convitiatores) ... non sollicitastis apparentibus istis argutiis, priusquam ... pularibus concionibus vestris, præter Theologicum de- ... e, tam amarulentè & sine causa, in Jacobum Fabrum, & ... n ut libri sui assertorem, debacchati essetis, nec illud adeò ... tacitísve nominibus, quin nemo fuerit, qui non intelle- ... uos notasset s. Hac injuria provocatus ego, coactusque ... positiones illas scripsi, tunc etiam nescius, qui cum de hac ... n disputaturus, quísve illis sese esset oppositurus.

P inde nunc invectivos illos denigrativosque (ut vocas) ... nes subjungens, ais,

Assiduos enim divini prædicatores, numinis quæstuarios cla- ... ates ac insolentiores oblatratores nominat.

... sit hoc à me, ut divini numinis assiduos prædicatores his ... coloribus depingam. Ego duntaxat aliquos paucos frater- ... mendicos (tacitis tamen eo loci vestris nominibus mo- ... mea) qui in templo Dei ab aris è sacrosuggesto linguæ ... tetficitis animas, quæ non moriuntur, & vestra jejunia ... tantes arroditis carnes proximi, illos inquam vos canes ... os, qui in Jacobum Fabrum, & in me oblatrare, morde- ... non estis veriti, his titulis expressi. Sed facis tu ut solent ... ulculæ, quarum si quam malam quis descripserit, aut lau- ... bonam, quicquid hic de una aut altera dictum est, hoc o- ... n contumeliæ laudíve adscribunt. Sic tua sententia o- ... ego divini nuinis præcones offendi, quia vos ignomi- ... simas blacterones notavi, non tamen in quantum divi- ... ninis præcones, sed quatenus inter medias Christianas ... nones, semina ingenti zizania, ipsum Jacobum Fabrum ... lensem, & me pa iter, caninis latratibus, voce cantillan- ... commutato vultu, jactatis brachiis, gesticulante toto cor- ... n histrionum ac circulatorum morem omnia clamoribus ... ntes, pręter sacerdotalem decorem, postergato Evange- ... nisti, contra jus & fas, tam nequiter calumniati estis, ut ... uderent similia fecisse Mimi in scenis, non histriones in ... s, non scurrę in castris, quæ fecistis vos fœdissimi Hypo- ... in Christianis concionibus. Hoccine tu vocas divini ... nis præconium, q asi totum hoc sit divini numinis elo- ... , quicquid vel absurdissimum nequissimumq; cum di- ... verbo dicam? Ego solos illos divini numinis præcones ... rar ac venerari didici, qui nos Christianismum nō verbo ... vel clamore, sed opere, facto, & exemplo erudiunt, illos

autem (nos inquam) garrulitatis congestores, quid refe
care clamatores. Cæterum autē, quod te urget, ipsum est
quæstuarios vocavi. Scio ego avaritiam vestram tam ter
& vel cœlo ipso impassibiliorem, ut quæcunque conv
bentius ferre possetis, præterquam ubi hæc tangitur. Se
& hujus vocabuli rationem. Ego vos in Evangelium C
Ecclesiæq; administrationem, segregatos non esse, nōn
nisi quod de Pontificum indulto, & prędicandi officio, &
fessionis audiendæ, & sepulturarum, ac similium in Ec
munerum exercitio, vos ingeritis quæstus causa. Quod
pecunias, sed paupertatem hujusmodi conciones & mini
vobis afferrent, jam non tot auxesibus tonaretis in Ecc
populum ipsum tot prodigiosis purgatoriorum fabulis
apparitionum portentis, tot indulgentiarum nundinis
eleemosynarum monopoliis, & quęstuatus legibus; vobi
gantes obnoxium, non vulturum more pręsentientes div
cadavera tanto astu circumveniretis, non secreta illa adm
rum confessione plusquā phalaridis tyrannide in rudes p
los grassaretis, cujus si qui sunt sibi malè conscii, hos quo
gis arrodendo perplexos redditis, eo major offa, & vel
partorum portiuncula in os objicitur, vel si portentosa al
fabula egregiè palpati sitis mulierculis, vel alia quavis tra
dia minisve terrueritis, eò plus lucri in sinum effunditur.
ubi semel fueritis reatuum ac turpitudinum conscii, ea c
sione quis ignorat vos sæpissimè extorquere à confessis, q
cunque libet? sciens illa & expertus loquor, non tamen
mnibus, sed de pluribus, qui cum paupertatem voverunt,
cūtur avaritia & rapacitate, & eleemosynas convertunt i
sum, ut non aliam ob causam sua semel profudisse videa
quam ut impudenter mendicent aliena, illud præterea
rim, non posse cogitare me, viam aliquam faciliorem, fall
rem, callidiorem, secretiorem, ad quęstum, ad lucrum, ad
ad divitias facilè comparandas, quam ejusmodi indultis,
ociosam mendicitatem vestram adjunctam, si quis velit al
Hæc ad præsens me dicere coegisti, quamvis inter edeu
propositiones meas non erat hæc mea intentio sed allu
vocabulo, quæstuarios nuncupavi, quo vos de mendican
sectis denotarem, videl. qui quæstum facitis spontanea m
dicitate. Quorum tamen ordini sic ego unicè benè vol
veoq;, ut cuperem vobis longè melius opulentissimeq; pr
sum esse, quam quod cogamini hac humillima mendic
sordicie, in omnibus diversoriis, domibus, navibus, littori

it

rius, & (ut breviter expediam) quibusvis locis sic ho-
b; obturbare, & præ foribus magno mugitu panem
e. Quod quam religiosum, quam Catholicum, quam
angelicum sit, meum non est ad præsens disputare, vos ejus
t nem reddideritis, vel æterno judicio.

Talem nunc ad convitia te convertens ais.

Eum forsan invidens clamoribus, quoniam eum dominus ...ali non fecit dignum, utpote à quo clariorem & si admo- ...ono necessariam abstulit vocem.

Hic te egregium Theologum præstare arbitraris, quod ...ua tua posueris laborem & dolorem, ac me tam subti- ...raliterque momorderis. Possem & ego his convitijs ...vi rependere. Sed non invideo vobis, sicut nec mihi cu- ...c claram vocem, Rhetoricosq; clamores, rem apud vos ...anam preciosamque, ut eam fraterculus fraterculo, ... me cabalarum more, tacita voce, ac hieroglyphicis ...s, ermanus tradat, quam me ut indignum prophanumq; ...est cognoscere, vel ideo quod hanc vociferandi artem ...dicio histrionum ac circulatorum rhethorismo haud ...similem, à quibus etiam nec vita, nec moribus, sed ve-...rum differtis.) Quintilianus & Cicero in suis præce-... tradiderunt.

Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores, omnis
Turba tacet, nec causidicus, nec preco loquetur.

Talem valent in clamando (debui dicere declamando) ...li, ut ubi semel cœperint partiri digitis causam, & syl-...rum suorum majores, minores, conclusiones, corol-...sequelas explicare, ac vocis contentione vel in re fri-...a utrumque fervescere, vel etiam si opus non est ex se-...io repente exclamare, gesticulari, saltare, digladiari, ...s vultus induere quam Argus habet oculos, non mi-...iditores omnes Niobæ similes fiunt, vel ac si Medusæ ...t onspexerint.

...n nunc ad oblatrationis vocabulum cespitando sub-...s.

Oblatratoribus autem detrahens, quia forte timendum ne in ...us religiosos obiurgati sint mores.

...o ego sum peccator & in multis reprehensibilis, esto ...aginta novem justis, qui pœnitentia non indigeas, ...rifæo illi similis, qui non est sicut cæteri hominum, si ...ec Pharisæorum hypocrisis te promoveat ad salutem. ...onera gravia in humeros populi, corrige mores, ar-

gue peccata, & carpe etiam minimam festucam in oc
tris tui. Esto vel tertius Cato è cœlo demissus morum
propter omnia hæc non detraham tibi, quod oblatres.
latrator diceris, quia propria & sanissima Christi doct
Christianis concionibus, impudentissimis convitiis in
viros oblatrasti, & Evangelium pacis convertisti in sca
proximi. Quia fraternam charitatem mentiris sub cuc
tus rabidum occultans canem, & postica sanna Th
dente genuinum infigere conatus es in noxiis. Quia T
gico titulo te traduci posse confidis, cum ab orthodoxa
tia longe aberrans, pro veritate ipsa quascunque vel in
mas opiniones tibi delegeris, & hoc ipso te verum T
gum agere ratus, si illas magno animo mordicus retin
illarum incolumitate, Christianæ charitatis immem
conciliabile bellum, immortaleis lites, & inimicitias
tionesque esse velis. Ego vero ut fatear, contention
Doctores intervenire, quandoque necesse est & utile,
servata Evangelica modestia pro veritate ipsa inveni
endaque, non pro humanis opinionibus confligatur. I
præfationis propositionum mearum fine, hujus sentent
verbis commemini, quæ cum non sapiat tuo palat
transiliens exordii tui finem facis in hæc verba.

¶ *Missa tamen ista facientes dignum duximus unicam o*
suarum extirpativam in hac verba proponere conclusione

Rectius quis illam vocaret turpem confusionem, ta
libus verbis, frigidissimis sententiis, puerilibus argum
lam eructasti, nullo (juxta propositionum mearum nun
servato ordine, sed hac illacque turbata mente prosilien
quam tibi cohærens. ut revera nihili secius facienda
tua scripta; quam ac si brutum aliquod illa egesisset.

At nunc videamus quo classico edicto, quibus m
quib. comilitonibus, qua acie, quibus ducibus, in han
descendas. Primum siquidem in hunc modum buccin

Personas, & vastis imples mugitibus auras.

¶ *Asserens beatissimam Annam solinubam impie sen*
rens autem eandem ex tribus maritis tres concepisse Maria
festam dicit veritatem, in publica concione prædicans vere
instruit, verbum divinum ædificat & nullatenus scandal

Est hoc Theologum agere, an ne sycophātam potiu
primam illam propositionum mearum, tam nequit
mulas? Prædicastis nuper nequissimi hypocritæ fidem
licam, Christianamque Ecclesiam, constanter affirma
ti

n Deiparæ virginis matrem Annam fuisse trium filia- ribus maritis puerperam, hoc ego dixi falsum mani- mendacium notorium, seducere populum, adulterari Dei, subjungens quoniam res illa fidei non sit, nec ec- ca hanc quidpiam determinarit. Dic tu modo, an non ope hereticum est, illud quod nondum ab ecclesia de- est, pro definito prædicare, & totis viribus tutari, il- ontrarium censere impium & hæreticum, quod ab o- fi, sacramentorum, ecclesiæq; offensa est omnino alie- no quicunq; dicit aliquid esse de fide, quod non est de qui dicit aliquid esse contra fidem, quod nō est contra, se non recte sentit, nec loquitur veritatem, ac hæresi us est. Nam in Deut. præcipit Deus, non adderis ad , quod ego loquor vobis, neq; minuetis ab eo. Verum invincibilem propositionem meam dolo malo dissi- opiniunculam tuam, (licet falsissimam) duntaxat us tenes, illam vocans manifestam veritatem, divini structionem, ædificium populi, & nullus scandali. de nescio quo spiritu nequam arreptus, contra deci- opositionem meam (cæteras interceptas cæca mente undo) aciem dirigis, & ad illam te paras multis copiis andam.

Nulla tibi similem mortalis protulit ætas
Ordine qui Martis turmas equitemq; locaret.

num distributis legionibus, ac distinctis alis, scilicet sione tua scholastico more prius frustulatim discerpta, cornu Hieronymum, sed truncum sibiq; multo dissi- his verbis producis.

c conclusio pro prima sui parte probatur ex beatissimo Hie- contra Eluidium dicente in forma, restat ut Maria, quæ Ia- noris scribitur mater, uxor fuerit Alphei, quam Mariam Ioannes Evangelista à patre nominat.

O tutissime sycophanta, quis te docuit sanctos patres fal- ucere? quis te erudivit hoc subdolum allegandi genus, licet tria vel quatuor verba decerpere, quæ pro tua o- firmanda facere videntur, eaq; nuda, cæteris suppres- um hoc didicisti ab Aristotele quopiam in fallaciarum ? Num à propria tua malevolentia, an potius à serpen- , qui docuit primos parentes scire bonum & malum, abolo illo, qui tentans Christum in deserto, illi quos- onagesimi Psalmi detruncatos versiculos allegavit. mus ergo nunc Hieronymo, quæ Spiritus nequam per te detrun-

te detruncavit, & integram ejus sententiã producamu que palam apparebit, hæc dicta tua non nisi bullatas n se. nec omnino aliud præter verborum strepitum, & verbio dicitur:

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.

Verba Hieronymi hæc sunt: Restat conclusio, ut M sta, quæ Jacobi minoris scribitur, fuerit uxor Alphæi, Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophæ Joan angelista cognominat, a patre, sive à gentilitate fami quacunque alia de caussâ nomen imponens, si autem alia atque alia videtur, quod alia dicatur Maria Jacob ris mater, & hæc Maria Cleophæ. Disce scripturæ co dinem, eundem hominem diversis nominibus nuncu paulo infra ait: Verum in hac parte contentiosum fun traho, alia fuerit Cleophæ, alia Mariæ Jacobi & Joseph constat non eandem Mariam Jacobi & Josephis esse, matrem Domini. Hæc cum legisti cur truncatis mutil Hieronymi locum in beatissimæ Annæ contumeliam xisti, & sanctum virum hoc ipsum asserere, contra Cl nam modestiam tam impudenter mentiris? Quod ipse distinctione tam leviter transit; etiam de hoc, an ea Maria Cleophæ, atque quæ Jacobi & Josephis mater, vacillans, utrumq; tanquam extra propositum suum biguo relinquens, dicensque se de his non contendere no, nisi illud tantum niti, videlicet ostendere Mariam & Josephis non esse Mariam virginem. Tu vero, qu Hieronymi verbis tuum illud jam superatum menda aggerem instruxisti, satis prodis te hanc conclusionem non ut probum virum & Theologicum disputatorem amore veritatis investigandæ, sed canino odio, & ani versandi, mordendique studio, sc ipsisse. Non tibi pro pro fine honorem sanctissimæ Annæ & virginis Mar propriam gloriam, vel ex falsis literis, seu quovis scele Non veritatem, quæ Deus est, sed creaturam, videlice nam victoriam, & illam per fraudem, falsificium & me ut videlicet apud eos, qui ignorant te falsa allegare, ob nymiani nominis reverentiam, puteris vera defendere nihil rectum dixeris, ob tantum testem vicisse crederis

Quod autem annectis dicens:

¶ *Item idem Hieronymus in eodem passu ipsam Dei ram prædicat, ex quo patet hanc Mariam Cleophe sorori beatissimæ virginis à Cleopha patre, quod si soror sit, & in*

beatissimam Annam, quandoq; fornicasse dicendum con-
secundo fuisse desponsatam marito, & ex consequenti non
n forsan dicent respondens hanc Mariam Cleophæ à bea-
ieronymo sororem dicit beatissimæ virginis non uterini,
criptura, quæ propinquas sorores appellat hoc manifeste
intentioni eius per hoc nititur ostendere Hieronymus Ia-
n esse filium virginis, si autem hæc nomina soror filius &
roprie acciperentur nihil ex hoc contra Eluidium posset in-
necessario dicendum est, quod hæc nomina soror filius &
prie accipienda sint.

ict : tuis satis ostendis te librum Jacobri Fabri Sta-
dettibus & una attente non legisse, eo quod has ra-
sibidem jam dudum rejectas, dilutas, ac dissolutas,
cut novas integras & intactas cæca tua malevolentia
cis. Lege Hier. puris oculis, ac libero animo, tum co-
qui modo hæc nomina pater, filius, frater, soror, ma-
untintelligenda. Nam ipse ait: Restat ut juxta supe-
xpositionem fratres eos intelligas appellatos cogna-
n affectu, non gentis privilegio, non natura. Ad quod
, inquiens: Porro cognatione fratres vocantur, qui
na familia, id est, patria quas Latini paternitates in-
itur, cum ex vna radice multa gentis turba diffundi-
li ratione exponit Hieron. hæc nomina filius, pater,
d calcem venio & te cornuta interrogatione conclu-
tecum agam, quasi superius nihil egerim, eodemque
ctos esse fratres Domini, quo Joseph dictus est pater.
infra subnectit: Responde mihi, quomodo Jesus sit
Joseph, quem constat de Spiritu S. procreatum Vere Jo-
pater fuit, quamvis hic hebes dicere non audebis, an pu-
eodem modo æstimentur & fratres quo æstimatus est
Hac ergo Hieronymiana exponendi formula corro-
respondeo tibi ipsam Mariam Cleophæ, sic à Hieron.
teram Domini, quemadmodum & beatissimæ virgi-
nuncupata est, videlicet non sanguine, sed affinitate.
nge difficilius negocium nunc mihi incumbit, nam
cas, & magnis gigantum (dico doctorum tuorum in
us quam in Hieronymo tibi sciolus videris) corpus
deris ac explicatis pilis, & pansis aquilis, illis edicis,
antur.

q; animos aptent armis, pugnæq; parent se.

s pulchro vinculo Hieronymo connectens ait?

ne solus videatur contra eum militasse Hieronymus in
medium

medium sese offert glossa interlinearis super illo Matth.13. mater eius dicitur Maria & fratres eius Iacobus & Iosep nim fratres, id est, cognati more scripturæ, item super illo nonne hic est faber filius Mariæ frater Iacobi, ait super v ter, id est cognatus. Nec minus offert sese Hugo Cardinalis næ totius Bibliæ postillator eximius super illo Ioan.2. ubi di scendit in Capernaum mater eius & fratres eius ait enim id est cognati. Item & postillator super eodem passu dicens: hic fratres eius cognati eius; & ne de cognatis remotioribu cta existimentur, habet in forma postillator præfatus, dicu tem fratres Christi, quia cognati eius Germani. Idem sent ma postillator ipse super primo Matthæi responsurus im Eluidij. Quod si propter duos quos allegat Doctores Egesi Eusebium, quem alius errasse constat, ut post hæc ostende strum contemnat Hieronymum, glossam interlinearem, H Cardinalem & Postillatorem, qui omnes probatissimi Doct sentur nec Egesippo aut Eusebio apud Theologos minores alio diui adducemus secundum probaturi partem, quæ talis est sima Dei genitricis Anna mater Marias tres ex tribus conc ritis, pro cuius probatione multiplices & probati concurrun ctores. Primus occurrit Petrus comestor, qui Evangelicam bens historiam beatissimam Annam trinubam asserit in hi Anna mortua Ioachim, de quo susceperat virginem Mari est in uxorem Cleophæ, à quo susceptam filiam vocatamq; dedit in uxorem Alpheo, de qua nati sunt quatuor consob mini Iacobus & cæteri, sequitur mortuo Cleopha Anna nu tertio, videlicet Salome, susceptamq; ex eo filiam sicut & vocavit Mariam, & hanc duxit Zebedæus, habuitq; ex ea cobum minorem & Ioannem, hunc ordinaria subsequit sub hoc verborum textu sciendum, quod Maria mater D achim & Annæ filia fuit, quæ nupsit Ioseph mortuo autem Cleophas eandem Annam accepit uxorem, genuitque ex e quam vocavit Mariam, quæ nupsit Alphæo, & genuit ex &c. subdit autem mortuo Cleopha quidam Salome eand nam duxit, & genuit filiam ex ea nomine Mariam, quæ n bedæo. Idem sentit Doctor Angelicus super Epistolas Pau Anna mater beatæ virginis primo nupsit Ioachim, ex qu Mariã matrem Domini, quo mortuo nupsit Cleophæ, ex q Mariam Cleophæ & ex hac natus est Iacob. quo mortuo n huc tertio, qui dictus est Salome. Idem tenet Dominus Archiepiscopus Florentinus in forma, cuius textum brevi dentes omittimus parati, ut libuerit ostendere. Idem & I

natalibus, de Venetiis, Episcopus Equilinus sub hac for-ma mater gloriosæ virginis tribus viris successive nupta ius fuit Ioachim, secundus Cleophas, tertius Salome, ex riam virginem genuit, ex secundo alteram, nomine Ma- nupta Alphæo quatuor filios edidit Iacobũ, &c. Ex tertio mine Mariam, quæ nupta Zebedæo, duos filios parturivit. n quam efferas cristam, quam alte reboas, de tanta m tuorum multitudine gloriobundus; illorumque eusque adeo inflatus, ut periculum sit tibi, ne tan- sopica rana medius disrumpare. At nunc ne tanquam us terga dare videar, illos tuos Doctores, qua decet re- hilari fronte excipiam: Dico igitur primum de Hie- , illum pro te nihil efficere, quod jam satis ostensum illum Egesippo, Eusebioque in mysticis sacrarum li- expositionibus longe præferre, sed non in recitandis gestis & historiis. De reliquis autem apud conteoso- os probatissimis Doctoribus, quos ex Scholastica in hanc arenam producis, videlicet glossatores, po- s, tua sententia Hieronymo pares, Egesip. & Euseb. ores? nemini docto viro dubium, illos in hac re peni- oratos esse, nec plus vocis habere, atque βάτραχος σε quod antiquitatum ignari, & linguarum imperiti, E- m sæpe clausis oculis interpretantes, suæ tempestatis vulgi fabulas secuti sunt. Non tamen inficior esse il- os viros, & Catholicos Ecclesiæ Doctores, sed ob te- doctrinæ, eruditionisque inopiam longe infirmiori que loco sepositos, & in minori precio habendos, esippum & Eusebium (quos tu ideò non habes in ia non didicisti, nec intelligis) quibus in recensen- ijs plus fidei est, quam illorum tuorum recentiorum: quorum multa facile contemnit, qui priscorum il- tus vinum cum svavitate bibit. Nihil enim de anti- historijs probant recentiores, & ab illarum tempo- otissimi Doctores. Itaque facile contemno ac refel- tam magnis mitris producis. Hugonem Cardina- onium Archiepiscopum, Petrum de natalibus Epi- super & Petrũ comestorem, & Doctorem Angeli- us (scio) & alios innumeros addere posses, si omnes tum concionatorculorum sordidos commentarios, summulas, collectanea, reportata, & dictionarios s. Mirorq; non modicũ, quod vastũ illum coarcer- icentium cum suo speculo, & illum chronicarũ sup- plemen-

plementorem, illosque vocabulorum latrunculos, M
trectum, Græcistam, Catholiconem, in hunc exercitu
non vocavetis. Sed ne ob tantam Doctorum tuorum
riem glorieris, & petulanter insolescas, contra veri
traditiones majorum, sequentes regulas illis pro vall
ro, clypeique opponam. De his quæ ad historicam v
pertinent illis authoribus absque repugnantia creder
qui narratorum temporibus, locis, gestis, personis
præsentes, aut vicini, seu memores, vel historiam suam
quioribus probata fide exceperunt. Cum itaq; olim fa
essent publici notarij rerum gestarum, originum, ann
temporum, quorum scripta publica fide in Biblioth
chivis servabantur. Quemadmodum de hoc in Esdr
quod controversiæ de templo reparando definieban
nalibus Persarum servatis in Bibliothecis. Idem his
fides habenda est, qui fuerunt rerum gestarum præs
blici notarij, vel qui ex antiquior.b. notarijs hæc pub
exceperunt. Sicut & hodie publicum & probatum dic
strumentum, quod à notario per alium posteriorem n
bona fide traducitur. Ita semper ab antiquo in mo
Persarũ, Medorum, Assyriorum; Græcorum & Rom
præcipue servatum est. Et in prima ecclesia, ab ipsis A
eorumque successoribus, semper aliqui publicæ aut
notarij deputati sunt, qui publica fide Evangelij ecc
texerent historiam. Hęc imitatus Fabianus Papa sep
vit collaterales, qui exinde vocari cœperunt cardina
rum singuli præessent septem notarijs, qui gesta sa
Martyrum fideliter scriberent: Fecerunt idem Marc
pa, & Sylvester primus, quæ describendarum hysto
ges, ritus, & mores, si adusque hæc tempora perdura
nus haberetur in Ecclesia inanium fabularũ & conte
Quare in primos fontes, ad vetustissimos scripto
quos est inviolata veritatis fides, semper recurrendu
ter quos est Euseb. unus omnium præcipuus, qui om
storiam suam (ut ipse fatetur) ex Clementi Alexan
Egesippo, ex Irenæo, ex Theophilo, & ex aliis pleri
cis & Apostolorum tempori proximis scriptoribus
ideoq; sine controversia in Ecclesiastica historia ab
recipitur. In Chronographia autem, hoc est, de ter
quoniam nullus recipitur, nisi quatenus concordat
narchiarum annalibus, iterum recipitur Eusebius in
bus Assyriorum, præcipue à Nino usque ad Sarda

otibus autem Persarum rejicitur, ut in multis ab illo-
ialibus devians, reassumitur iterum in temporibus,
um Regumque Asiæ & Syriæ, in temporibus Roma-
quorum annales fideliter digessit. Contra nunc junio-
iptotibus, quibus hæc sunt adventitia, nova, & à ve-
imis remota, in quibus non perseverant priscæ literæ;
ndi mores, ritus, studia, leges, nisi veterum inviolata
nia, validissimasve rationes, bona fide produxerint, il-
dei non satis tuto acceditur, & dicta illorum invalida
à quibus neq; argumentum, neq; auctoritatis ullum
um sumi possit. Similiter qui non secuti doctrinam
n, solo auditu, vel per populares errores, & nullo cer-
re apocryphas, vel privatas opiniones scribunt, nullo
unt recipiendi, nisi ubi à publica fide non dissentiunt.
rò adeò indociles sunt, quod antiquioribus de anti-
a credere nolunt, sed contra antiquiorum traditiones de
stis ac historiis altercando, quæ sibi videntur pla-
utcunque pertinaciter defendunt, hi eadem facilitate
nēdi sunt qua contendunt. Et ex horum numero sunt
juniores, historiarum & linguarum ignari, quorum
ntaria super Bibliam cum legimus, ipsa sacra scriptura
futilibus quæstiunculis ac impiis litigiis, tam dubia &
redditur, ut illorum commentis etiam ipsa (quæ ut ait
d Hebræos manifesta est) Christi genealogia, irrisio-
t Iudæis. Cujusmodi insolentes sophistæ, cum ipsi re-
& loca quæ divinæ literæ commemorant ex Cosmo-
h non didicerunt, genitumque ritum, origines, institu-
tum ex historiarum scriptoribus non cognoscunt: re-
em naturalium (quarum maxima copia in prophetis,
nc inde in sacris literis mentio est, & ex quarum pro-
a sæpè mysterii intellectus dependet) cognitione peni-
nt, sola dialectica freti se satis eruditos putant, si de
e syllogismum in barbara aut baroco connectere sci-
od superest linguarum ignari, sacra vocabula ex for-
quo vocabulario requirunt, hinc cæcutiunt, balbu-
pingunt, collabuntur sæpissimè.

elphinum sylvis appingunt, fluctibus aprum.

e omnibus eruditis viris se præbent ridendos atq; de-
os. Admirandum tamen est, atq; vix credibile quan-
daciorum nebulas ejusmodi nebulones sæpè indu-
antas fabulas imperito vulgo credulisque mulierculis
ant, si modo illis argutiarum coloribus sic pulchrè

adornatis accesserit simulatæ religionis lenocinium, fic
sanctitatis artificium: quo nos tam sancta specie, tam si
cultu, tam humili apparatu, deludunt, ac si non possint
facere. Hypocritæ, sepulchra dealbata, serpentesque, ge
na viperarum, fermentum in massa, vel messis habens
rem, tersi calices, lupi sub vestibus ovium, senes Susann
sacerdotes, dummodo in habitu, in forma, in incessu, in
in oratione, in lectione, in sermone, in taciturnitate, in
in cæremoniis, se plus quam sanctos ostentant. Sic enim
integri doctores ac timoratæ conscientię viri, ab his fal
tribus, diabolis incarnatis, sub specie Angelorum lucis
luduntur. Quod ita aliquando contigisse constat Aug
sanctissimo veritatis amatori, cui similis quispiam vet
superstitiosam illam fabulam de duobus spurinis [alterc
tam redeunte altero decedente] tanta cum fiducia per
ut ipse gravissimus pater & acerrimus mendaciorum
hanc fabulam ut rem suo ipsius tempore gestam, pro
narraret historia. Quam tamen Lucianus ethnicus mult
nis antequam Augustinus nasceretur lepidissimo dialog
citando derisit. Quicuuque ergo falso de more suo delu
fabulas & errores adinveniendo quæstus & lucri causa [
liari multorum cucullionum morbo] corrumpunt pub
& privatam fidem, certè hi non nisi nequissimi sunt. Eju
namque nebulonibus debemus. Legendas quasdam sa
rum, ut Christophori, Georgii, Bartholomæi, Bernard
barę, Annæ, vndecim mille virginum, & quorundam ali
in quibus longe plus est fabularum, quam Christianismi
hymnos quosdam & cantica & pleraque officiola, quæ
pius vir & eruditus legat sine nausea & dolore. Atque u
tantum otii esset ecclesiæ prælatis de hisce rebus aliq
salubriter disponere. Reliqui autem quicunque [aliâs
randi doctores] qui inter exponendum sacras literas his
rum incuriosi, ubi aliquid inciderit, suæ tempestatis
sunt fabulas, quas vel tales à pueritia imbiberunt vel a
lios alicubi lectas tanquam pedarii senatores pedaria se
tia confirmârunt. Illos ego, sicut in illis nullatenus dux
piendos, ita nec in aliis contemnendos censeo. Quia i
tum eorum est sapienter interpretari fidei mysteria, & c
tate in Deum proximumque rationem reddere, non pe
rum, aut temporum, aut locorum, aut gestorum hist
docere. Non decebit ergo tam rigidos in illos esse cen

eo Areopagitas, ut non liceat illis etiam vel septies se-
ptias condonare, modò adsit pertinax contentio, li-
rixandi contra rectius sentientes: sintque parati me-
per sequi, si quis adferat. Hæc modo tibi reddita
nostro Egesippo & Eusebio, ad tuos glossatores, po-
s, comestores, cæterosque tuos scholasticos docto-
tam magnis calceis ac Herculeis cothurnis indutos
sti, nisi fortè ex illo pertinaci sophistarum genere sis,
s rationes, nullas leges, nullas regulas, nullosque au-
cipiunt, nisi quatenus faciunt pro se.

nc ad ulteriora procedamus, ipsamque molinariam
rursus audiamus sua verba rudentem. Ita namque
is, dicens.

*ubi tanta allegantis fuerit pertinacia, ut horum auctori-
re noluerit, super his probatum Romanæ ecclesiæ ritum in
adducimus tres Marias ad præsens usque tenentis, non ab
ut præsumptuose fateor, mota doctoribus, sed à viris san-
ia & moribus plurimum approbatis.*

e pudet sanctissimam Christi ecclesiam, fidei ma-
ctricem veritatis, facere magistram erroris, eo quod
scholastici doctores in legendis veterum historiis
tes, & sacrarum linguarum ignari, contrariæ aucto-
scii, aliquid sibi sic esse persuadeant, ut à suis contem-
audiverunt declamari, vel cani in ridiculoso aliquo
, ab imperitissimo quovis ludimagistro, futili rith-
posito? Cujusmodi quidem multa tolerat ecclesia,
en ipsa neque sanxit, neque approbavit, quorum u-
quantumcunque illorum doctorum virorum con-
roductus, ac longo tempore toleratus sit, contra ma-
ipta nihil habet momenti. Non ergo ritum ecclesiæ,
ne ruga & macula, ego offendi, nec ejus ordinatio-
ugno, sed tu qui illam clypeum facis erroris: atque id
itum ordinationemque vocas, quod ecclesia ipsa ne-
ovit neque probavit. Dic quæso ô technologe, quis
obatus Romanæ ecclesiæ ritus, quem in mediam a-
ductum tantopere ostentas? quis illud quod tu ec-
um vocas approbavit, tuine scholastici doctores?
quicquid commentatores, glossatores, interlinea-
stillatores, comestores, & ejus generis doctorculi, è
ro congerunt, is protinus Ecclesiastica auctoritate

probatus ritus est. Nam Ecclesiasticam authoritatem A
(scribens Januario) plenaria concilia & universalis E
traditiones appellat. Profer ergo nunc, qui sunt isti (q
cis) viri sancti, scientia & moribus plurimum approba
prophetæ? num Apostoli? num Evangelistæ? num vetu
aliqui sanctarum historiarum sancti scriptores? num s
aliqua, aut generale concilium? num Ecclesiastico Can
que decreto aliqui summorum Pontificum, qui com
rint Annam Cleophæ & Salome secundo & tertio nup
que ex illis maritis duas illas filias beatissimæ Virginis
uterinas sorores) concepisse & peperisse? Non certe, se
satores, interlineatores, postillatores, comestores, cat
nes, & ejus generis fraterculi, quos qui sequuntur, deci
ab his qui fuerunt decepti. Nam qui vetustarum litera
crarumque linguarum sunt ignari, illas opiniones sequ
quæ in publicum usum quovis modo irrepserunt, quos
lii innumeri ejusdem farinæ homines sequuti sunt & q
misere sequuntur, idcirco tu ejusmodi usitatas opiniu
Ecclesiasticæ tribuis auctoritati. Ad quod tibi facile r
deo, permultum interesse, inter diuturnam consuetu
& usum Ecclesiasticæ aliquid tolerantem, & inter eccle
ctoritatem aliquid certa definitione determinantem:
tumque interest inter veteres historiarum sanctos scr
aliquid suorum vel vicinorum temporum narrantes,
recentiores scholasticos doctores aliquid suo cerebro
tes, frigidissimisq; conjecturis contendentes. At tu nu
hi vel unam profer synodum, seu quodvis minus synod
tificium decretum, in quo sit hæc tua opinio approbat
quia obiicies mihi Ecclesiasticum officiolum, illud sci
clesiæ ritum vocans. Resilio rursus, & illud inefficax n
tenticum dico. Quoniam ecclesiastica officia de inte
ecclesiæ substantiaque comprobantur non esse, sed p
jusque temporis, loci, personæ, diœcesis, antistitis, & v
iam devotione irrepserunt, quorum insuper plura à mu
lis, multa à laicis, alia à quibusque ludimagistris & cu
nibus, secundum proprium sensum, absq; ecclesiastic
tia sunt composita. O quanta canuntur & leguntur in e
officiolis, quæ omninò sunt vana, ficta & falsa, ut locu
ovibus, saxeum pastorem, ovem in prædonis ventre ba
redivivum ex mortuis asinum, & alia innumera, ut vix
martyris aut virginis legenda, cui non piè aliquid ad
tum sit, vel à vafris pessimisque nebulonibus, vel à qu

rculis: quibus ſtudium eſt, ex incauta ſimplicium af- lucrum capere, quoties ab hujuſmodi, aut anus quæ- r lachrymatur, aut alius quiſpiam pavidus inhorre- nunquid hæc omnia approbavit eccleſia? non certe. brem quas vetuſtiſſimi ſacri ſcriptores divinitus cor- nobis commendāt hiſtorias, eis indubitata fides ha- t. Juniorum vero contraria commenta, non niſi cau- n iudicio eccleſiæ recipienda ſunt. Accedit ad hæc, a ſunt de officiis, quod pleraq; leguntur in illis, quo- eſia tenet creditq; oppoſitum, è quorum numero eſt ſſumptione beatiſſimæ Virginis, quia multi noſtrorū utrum aſſumpta ſit ſimul cum corpore, an abierit re- pore. & infra: veruntamen quid horum verius cen- mbigimus. Hæc in hodiernum diem canuntur, quæ ecreto atque determinationi Romanæ Eccleſiæ repu- imile huic canitur in divinæ apparitionis celebritate m Gregorij Homilia. Paſtoribus in Iudæa Angelus , quia Judæis tanquam ratione utentibus, rationale deſt, Angelus prædicare debuit: tamen eccleſia id ne- at neq; recipit, & omnis ſchola veſtra tenet & aſſerit tonici dogmatis oppoſitum, videlicet Angelum ani- nale non eſſe, juxta illud Evangelium: Spiritus car- ſſa non habet. Inſuper eccleſiaſticum officium multa incerta & dubia, quale eſt illud, quot fuerint magi hriſto infantulo obtulerunt munera. Quamvis mea n cum uſitato officiolo tres ſolum nominatim nume- icat, & colit, veruntamen circa hæc & horum ſimilia ehendo, niſi illa per antiquioris ſcripturæ teſtimonia oraq; argumenta refellantur. Sed illud dico, apocri- certa, & quæ contra antiquorum ſcripta, & doctri- orum, præter eccleſiæ definitionem introducta ſunt, n eccleſiæ ullo tempore præſcribere non poſſe, nec lla tolerando prohibet de illis veritatem inquirere: licet omnibus citra ullum periculum [modo cum o- auctoritate id fiat] aliter ſentire, loqui, & ſcribere, ſunt hæc de fide & moribus.

Rurſus nunc dicis.

lucis inquam ſanctiſſimum & infalſibilem Evangelij ann. 19. dicentis, ſtabat iuxta crucem Ieſu mater eius & ris eius Maria Cleophe & Maria Magdalena, in quo be- Ioannes Mariam Cleophe ſororem beatiſſimæ virginis bellat.

Et cum videres me dicturum sororem ibi dici cog
non natura, continuò subjungis.

¶ *Nec valet dicere, quod soror improprie accipiatur, sic*
seos accidere videtur, quandoque historia dicente Abrah
ray, dic obsecro, quod soror mea sis, quoniam si tali glossa c
dus sit sacratissimi Evangelij textus, eodem contextu ca
tor similis concludere posset, hoc nomen mater in eodem pass
ratione impropriè dici, & ex hoc inferre beatissimam Dei
cem Ioanni nullatenus commendatam, sed alienam; &
nes evangelicos æquivoca nominum acceptione praver
sus.

Credo hoc argumentum non nisi à scholastico te
go fieri potuisse, tantum habet acuminis, quinimò a
sapit auriculas, ut ab asino egressum non dubitem. S
tias tibi agit immanis ille hæreticus Eluidius, qui ex t
mento atque his, quæ paulò superius dixisti, corrobor
sertorem invenit, qui diceret, hæc nomina, soror, filiu
frater, mater, proprie, & non improprie accipi debere:
tres domini, proprie & vere intelligantur beatissimæ v
filii, etiam ipse Joannes, cui virgo beata matris nomin
mendata fuit. Quod ut falsum est & impium, sic & tua
tio in hac dictione soror falsa est & absurda. Non in
scripturarum (ut ait Hieronymus super epistolam ad (
est evangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in n
Et Hilarius ait: intelligentia dictorum ex causis est ass
dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjec
ideò bene dixit Ocham, in dialogo suo maxime in
parte, quod in verbis ambiguis & multiplicibus nor
currendum ad communem intelligentiam, sed potiu
tentionem loquentium, & ibidem multis rationibus
hanc communem propositionem, qua dicitur? Verb
opinionibus singulorum, sed ex communi usu acc
sunt. Sed dices forsan in diversis locis posse hæc nomi
simode accipi, sed juxta se posita, & [ut tu loqueris i
passu] eadem significationis forma ac locutionis sen
exponenda fore. Ast illud rursus absurdum est argun
Nam apud Matthæum legitur uno contextu: Nonn
ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Simon &
aliter tamen ibi dicitur mater, aliter fratres. Et apud
legitur: Et dixit mater ejus ad illum, fili cur fecisti n
ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait
quid me quærebatis? nesciebatis, quia in his quæ Pa

portet me esse. En quomodo in illo unico continuo u, diversimode accipiuntur hæ voces, mater, filius, pa- ubi possunt hæc discerni, ubi scriptura his utatur pro- ubi improprie. Tu ne doctor es in Theologia, & hæc ? Sude, stude, & disce jam doctor & senex, quæ jamdu- nior scire debueras discipulus, tum fateare tibi inju- stam, quod hucusque habitus sis Theologus, atque ea , quæ de divinarum literarum locutionibus à sanctissi- toribus memoriæ commendata sunt. Lege Augusti- libris de doctrina Christiana, & in opere de locutioni- ocebit te. Disce scripturæ absconditos sensus intelli- on è scholasticis summulis, cantionibus, postillis, di- iis, & ex hujus generis Juridicis collectaneis, aut è sor- ibusdam & pridie natis auctoribus, sed ex seipsa se- um declarante, ubi locum obscurum aliorum collatio t, tum ex veterum commentariis, & priscis illis inter- s, qui proxime biberunt de fontibus. Horum purissi- a, tuis fæculentis lacunis obmissis, tibi bibenda est, ut cernere sensus scripturarum, nisi palatum & linguam li habeas infectam, ut bonæ literæ tibi non sapiant id on sunt, sed quod vitiatum organum secum circum-

ber nunc Thomistarum more, qui soletis singula qui- gumentis hæreticum proclamare, contumeliose sub- quæ sequuntur, & te victoriæ triumphum reportatu- itraris, dicens.

e valet inquam dicere illud impium nimis erroneum, fal- nnabile, & ab omni fideli alienum, Christiano videlicet, aria dicta sit Cleophe non à patre, sed à marito, quia fuit ius Cleophe, ut ex Evangelio ostendere se iactat propo- rendo, Evangeliũ beatissimi Iohannis emendandum, quin us Maria Cleophe ait uxor Cleophe apponendum cum li- ca, ut ait, sic teneat. Sed sane contra temerariam huius em militant omnes præfati doctores, militat inquam Hie- s in eodem passu, militant & præfatæ glossæ interlineares, onis Cardinalis super passu Iohannis allegato dicentes leophe, id est, filia. Sed dic, quæso, an non ab universali approbata est Hieronymiana translatio, non potes id ne- san dices approbata sane sed vitiata. Quod autem vitiata egamus, admisso tamen non concesso eam in aliquibus vi- in hoc tamen nullatenus cum eam approbet, habet enim i- onymus in epistolis. Quod beatissimus Iohannes hanc Ma-

riam Cleophæ nominat in Euangelio à patre, nullibi autem e- minat Mariam Cleophæ in Euangelio, nisi in præsenti passu, ubi Maria Cleophæ non uxor apponitur, non est vitiata Hi- mi translatio, quin imo per eundem approbata, de hoc tame- quin in fideli prætereundum non venit silentio. ex his aper- cluditur quam excecate dixerit proponens, negantes Anna- nubam nullam probatum adduxisse testimonium: hic iteru- ro an non probatum tibi videtur Evangelium, an non proba- ditio tuo censendus est Hieronymus, an non probatus Petru- stor supremum inter historiographos nostros tenens gradum, probata glossa ordinaria, an non probata interlinearis, an no- batus Doctor Angelicus quem Apostolica Sedes plusquam S- nem nominat, an non probati Hugo Cardinalis postillator, d- Antonius Archiepiscopus Florentinus, Dominus Petrus de- tiis Episcopus equilinus: diligentẽ igitur ori tuo appone cust- ne temere condemnes quæ hactenus te non vidisse comprobar- erroneum dixeris quod tanti approbant Doctores.

Frange miser calamum vigilataq; prælia dele.
Qui facis in parva sublimia carmina cella.

Non emendo ego evangelium, sed ex suo fonte re- illud cum eruditissimis Doctorib. declaro, nam Joannes- cè scripsit in hæc verba, Μαρία ἡ τοῦ κλ πᾶ, ubi articulus- cat hanc non filiã fuisse, sed uxorem, quo apud illos in- mulieres non à parentibus, sed à maritis cognominare- mos etiam apud Latinos observatus est, licet articulo- tantur, sicut ex illorũ scriptis pene innumera nobis pat- empla, ut cum legimus apud Valerium & alios, Cecilia- telli, Terentiã Ciceronis, Portiam Bruti, Corneliam Po- Cleopatram Ptolomæi, Helenam Menelai, & ejusmod- ne ultra sit tibi cavillandi locus, audi sacram scriptura- psam declarantem: optima n. exponendi ratio est, ub- obscurus alterius collatione illustratur. Audi inquam- Cleopham hanc Mariam non filiam sed uxorem suam- tem, ita namq; Cleophas ipse ait apud Lucam: Mulicre- dam ex nostris, terruerunt nos, quæ ante lucem fuer- monumentũ, & non invento corpore ejus, venerunt di- se etiam visionem Angelorũ vidisse. Ad quæ præmisit e- lista sic inquiens: Subsecutæ autem mulieres quæ cum- nerant de Galilæa, viderunt monumentũ, & quemadm- positum erat corpus ejus. Et paulo infra: Erat autem- Magdalenæ, & Johãna, & Maria mater Jacobi, & cæte- cum eis erant, & dicebãt ad Apostolos hæc. Et sequitur.

te nurgens cucurrit ad monumentum. Et mox iterum. Et
d) ex illis ibant ipso die in castellum. Et quæ sequuntur.
in d) ait: & respondens unus cui nomen Cleophas, & reli-
E aperi oculos tuos & respice, lege Evangelium & con-
le, cõfer Scripturas & pondera narrationis seriem, ipsa
n us rei nodum explicat difficultatis. Comperies namq;
a a matrem Jacobi uxorem Cleophæ Scriptura in hunc
u semetipsam exponente. Quod si non potes capere, re-
re Eusebium, qui in Ecclesiastica sua historia lib. 3. hæc
nguem declarabit, & longè quidem dilucidius & ve-
am Petrus ille comestor (qui ut ais inter historiogra-
os tos supremum tenet gradum) quem Euseb. ipse ultra
ne comparationem ita superat, ut nulla sit hujus futilis
ce otis, ad hunc sanctum virum ac publicum Ecclesiasti-
m iptorem vel minima proportio. Qui teste Hierony-
o Cstantini Augusti auctoritate suffultus, ex ipsis Græco-
& Romanorum archivis, ac veteribus publicisque monu-
ent historiam suam Martyrologiumque collegit, cujus rei
at a avis Scripturarum, & custos novi Testamenti vocari
ai Rursus tandem redis in idipsum quod supra rejeci-
v el. Hieronymum falsò inculcans cum reliqua Docto-
u t rum caterva, intra quorum hortulos, cum tutè sis fi-
ei Theologus, ac per omnem ætatem tuam in ejusmodi
ni cis sterquiliniis computrueris, nullos vis esse illis sub-
n o, nedum pares. Porrò ad vulgatam illam Evangelio-
t ductionem, veluti ad sacram ancoram confugis, illic
r t inhærens, eo mendacio stipatus, quo hanc Hierony-
e ss & ab universali Ecclesia approbatam, tam impuden-
t a ss eras, de his tamen alias polliceris.

Nescio quid tecum grave cornicaris inepte.

e me ego traductionem hanc Hieronymi esse constanter
o am ipsæ Hieronymi Præfationes testantur hanc suam
e, multaq; hinc inde in Epistolis suis reprehendit Hie-
& nominatim corrigit, quæ tamen in hac habentur edi-
e Quæ cujus sit hucusque nemo novit, tu tamen illam
n dò Hieronymi esse asseveras, sed & ab universali Ec-
a probatam pertinaciter cõtendis. At tu mihi vel unum
e Ecclesiæ decretum, in quo sit hæc editio comprobata,
p eris ostendere. Sed dicere potes, quod publico usu in
in Ecclesia sit recepta. Fatebor ego, non tamen sic recepta
ut nihil omninò liceat ex Hebræorum Græcorumque fon-
s mendare. Sed facis tu tuo more qui aliud nihil habes in

pretio, nisi quod ipse didiceris, nec ullam illorum Gr Hebraicæ veritatis auctoritate jacturam fieri velis. N videaris ignorare, hinc tuos scholasticos Doctorculc strepitu attollis, & singulos probatos nominatim enu do præconisas, quasi non sint probati, & in Ecclesia Doctores Egesippus & Euseb. & multò magis recep tui. Sed facis tu per quàm strenuè qui me admones, verser in periculo, ac si fulgur ex vitro immineat, adr damque custodiam hortaris, reddamque tibi pro hac c tia tua, dum dabitur occasio, multas condignas grates Neque verò me præterit, quam plenum periculi sit, p cum tāto fratre, cui cuculla pro clypeo est, lingua pro si ba sunt jacula, insuper qui habes ad apertum mare mag tot Pyraticas classes contra me producere potes, behe & leviathan, & cete grandia, reptiliaque quorum non merus. Præterea cui adsunt ad hanc pugnam, tot sub milites, tot rostrati stipatores, innumeri loripedes, ligni nudipedes, funigeri, restiferi, saccogeruli, atrati, nigrit sones, albichlamydes, multipelles, versicolores, rhetiat bigeri, beguardi, lollardi, & ut in carmine dicam:

Totq; feces hominum, quorum vitæ usibus obstat,
Vel crux, vel flagrum, vel spes frustrata, famésve, (
Paupertatis onus, & quos non iusta noverca
Compulerit, & quos genuit natura sinistros,
Et miseri pueri quorum fraudata iuventus,
Et quibus infandum crimen, ociumq; voluptas.

Atque id genus aliorum turba satellitum, quorum or agmen jungit simulata sanctitas, cucullataque relligio his longè præstantior valida mendicitas. Neque enim operepretium facere potero, contra te hominem eju vallatum exercitu. Ideoque in sicco manendum mihi deo, & id longè quidem à littore, ne tanti periculi inc tuorum fluctuum lubricitate mersus, vel tot tantorum stium prælio circumventus, corripiar, fortè in tui Ordi dicatorum hæreticorum inquisitores, vel ut Græcis I bio est, ἐς κόρακας.

Jam ad reliquas ineptias tuas properemus, ais enim

¶ *At quin duorum solummodò contra tantos, quos alle non solum in medium adducit auctoritatē, sed & grave n ponit scandalum, utpote dicens, quod asserentes Annam tr bonis detrahunt moribus, detrahunt legali consuetudini illi poris, detrahunt honestati Deiparæ Virginis & dignitati*

r, detrahunt figuræ, detrahunt Prophetiæ, detrahunt mira- ...trahunt Evangelicæ lectioni.

...e dixi confiteor, & quæ ſcripſi in propoſitionibus meis, ...memini, & tua verba teneo. Ad omnia autem quę diſce- ...ræſuppono hiſtoricam veritatem, his videl. autoribus ...oratus, quorum paucitas in infinitū penè ſuperat tuo- ...uralitatem. At quoniam occurrebat non ſatis eſſe Chri- ...Catholicas hiſtorias docere nudas, niſi ad illas ſimul & ...tiones juxta id quod eſt optimum accommodet, atque ...nat, idcircò illas ego adjeci. Sed tu in illis ſcandalizatus ...ut & multi in Chriſto ſcandalizati ſunt, & abierunt re- ...entes, unde huic hæc omnia? Et multi adhuc ſcandali- ...in noviſſimo, qui una hora laboravit, & tantum acce- ...antum qui portaverunt pondus diei & æſtus Quod ſi tu ...s vir eſſes, & candidus diſputator, & non ex pigris aſi- ...i ſe carpendæ aliorum induſtriæ natos putant, debuiſſes ...ſitiones meas ſuo certo ordine diſpoſitas, ſervata eadem ...llarum numerum ſerie, unam poſt aliam revincere, & ...cillicque particulas aliquas perperam decerpere, & (ut ...camelum ſaltantem) ſuſque deque proſilire: & quæ be- ...a ſunt clauſis oculis præteritæ.

...nc tandem contradicere paratus, ita ſubjungis.

...lis reſponſuri dicimus primo, dicentes Annam trinubam bo- ...n detrahunt morib. quinimo apud intelligentem bonos fovent ...nec adhæc facit invalida, quam adducit, ratio dicens, nos pro ...uctu bonos corrumpere mores, ſermone pravo caſtitatē ſub- ...matrimonialem, dare occaſionem viduis abeundi retrò poſt ...tionem Sathanæ, hæc enim omnia tanquam abſurda & à ...nitus inſomniata negamus, ubi autem allegat ſe, Anna nu- ...cæteræ huius tempeſtatis viduæ nubere poſſint. Reſpondemus ...eſciens ipſe aut faber ſuus, à quo hæc omnia accepit, unde nec ...i habet divinarum differentiam legem, iſta proponit.

Q...s vocas tu hic intelligentes, num eos qui tuo more con- tra h...toricam veritatem Scripturam ipſam tanquam ceream q...dviſlibet perſuadēdum flectere ſciunt? tum ita vos ma- ...rem feciſſe putabitis, ſi perperam interpretatis ſacris l... ...dulteratis veris hiſtoriis, nihilominus his ſuperſtitioſis ...iciis veſtris tamen bonos (ut ais) foveatis mores, quaſi ...s ad id non poſſit ſufficere, niſi veſtris fulciretur menda- ...t quomodo tandem bonos fovebis mores, tu qui lingua ...ema, calamo ſacrilego, ſanctiſſimæ Annæ continen- ...novis nuptiis violas, ſanctificatum ejus uterum pollu...s,

cati...

castissimæ viduitatis honestatem tollis, sanctissimos hi
graphos Egesippum & Eusebium disciplinato ore me
arguis, sacrarumque Scripturarum fidem calumniaris,
gelium sycophantizando pervertis, beatissimi Hier
scripta dolo malo detruncasti, amputasti, abscidisti, su
sti, abstulisti, celasti, occultasti. Viros innocentes ac
Christianos amarulentis detractionibus, convitiis, in
contumeliis, falsisque insimulationibus, ignominiosis f
diis, turpissimis proditionibus, pro impiis ac scandalosis
lo ac plebi publicè detulisti. Hisce exemplis editis, bo
vetis mores? Sed modò ad rem redeo Dicere Annam
bam atq; uniparam non est somnium, non absurdum, n
validum, sed veritas cognita, per sanctissimos Scriptor
Evangelium, tuæ autem opiniones quæcunque quæ in
stolicis literis & in Evangelio scriptæ non sunt, p fun
nia esse, absurdæ esse, invalidæ esse: atque illas velle
haberi, ac si in Evangelio Apostolicisque literis scripta
potest scandalosum esse, impium esse, etiam quandoque
ticum esse. Hujus generis est hæc (quam tantoperè tue
pertinaciter tenes) tua opinio, quod Anna sterilis vetul
sanctificatum uterum, & tanto miraculo conceptam fu
ginali macula Deiparam Virginem, novis studuerit n
reiq; Venereæ indulgens aliàs genuerit in peccato filias.
multi hæc non tam stultè quam ineptè opinantur. Quo
ais me omnia hæc à Fabro accepisse. Ego hoc ingenuè f
debeoque illi pro hoc munere perpetuas gratias, ex sua
dem doctrina illustrata mihi mẽs est, quia hanc veritate
gnovi. Atque utinam suus aliquando fuissem, vel etiam
esse possem præsentaneus discipulus, non diffiderem m
lo longè plura majoraque accepturum. Ideoque te in pr
tionum mearum calce ad illum remisi prius vincendu
quem adhuc te iterum remitto, quia in tota hac tua fu
verborum congerie, nedum illum vel in uno scriptoru
rum apicè loco movisti. Interim nunc Faber & ego, am
ais nescientes, audiemus te docentem (sicut dicitur i s
vam) divinarum differentiam legum, quam tu nunc i
inutilium verborum farragine ita subinfers

¶ *Apertum est enim Annam sub antiquo testamento & su*
ri militasse lege in qua quidem lege matrimonium debita con
tũ honestate virginali præpollebat castitati & à fortiori vi
imperfectioris extitit dignitatis & hoc facilè est videre ex D
beatissimus enim Hieron. id in Epistola contra Eluidium as

Sanctos veteris & novi Testam. cogor facere distantiam cõtradictione temporum aliæ eos oportuit subiacere senten- a nos: quamdiu enim illa lux permansit crescite & multi- & replete terrã, & maledicta sterilisq; non facit semen in bebant omnes & nubebantur & derelictus parentib. fiebat : quando verò illa vox insonuit tempus breviatũ est, reli- ut & qui uxores habent sic sint quasi non habeant, adhæ- o unus cum eo efficimur spiritus: hæc ille. Idem contra Io- tius id approbat in hæc verba: quomodo Abraham placuit io, sic nunc virgines placent in perpetua castitate, servivit tempori suo. Et B. August. in lib. de bono coniugali dixisse Non impar meritum continente in Iohanne qui nullas ex- nuptias, & in Abraham qui filios generavit, hæc ille: hoc nifestis ostẽditur exemplis, filia etenim Iepte iudicis Israel nmolanda duobus mensib. suam deflevit virginitatẽ: bea- iam genitrix Virgo etsi pudicissima esset, nullum tamẽ an- tissimis August. & Thomæ credimus) perpetuæ virginita- votum, quam divinã super hoc accepisset revelationẽ. Ait tor S. in 3. part. quia videbatur esse lege prohibitum, non m ad relinquendum semen super terrã. Ideò non simplici- virginitatẽ Dei genitrix, sed sub cõditione, si Deo placeret autẽ innotuit ei hoc esse Deo acceptũ, absolutè vovit, hæc n autẽ castissima & tota virginea fuerit Dei genitrix, non itionaliter sed absolutè castitatẽ vovisset virginalẽ, sicut vent virgines: virginitas in antiqua lege matrimoniali rpræponderasset castitati, veluti hoc tẽpore, igitur argu- llum: nec ex consequenti beatissimæ Annæ matrimonium ntiæ asscribendũ, venit sicuti insagaciter asserit, sed perfe- æ & obedientiali legis observationi, sicuti facilè est dedu- continẽtia matrimonialis Abrahæ, quẽ constat simul ha- s uxores, quem etiã constat veteranũ mortua Sara alteri æquiparanda sit virginitati ipsius Ioannis, ut beatissimi ugust. & Thom. asserunt, nulli dubium, quin & continẽ- monialis beatissimæ Annæ eidem æquiparanda sit. Quod si ndafuerit talis eius castitas virginitati ipsius Iohannis, à ferenda viduitati Annæ, de qua memin t Luc. eiusdẽ 2. te ipsius Iudith. Ex his apertè concludimus, Annam legi vientẽ exemplar incontinentiæ viduis huiusce tempesta- esse, quin legi scriptæ illa in matrimonio serviebat, hæc au- atiæ & Evangelicæ in continentia viduali habent sub- uti & virgines in cõtinentia virginali, quod in lege scri- non licebat. ex his facilè est concludere nos in hoc bonis non

detra-

detrahere morib. sed potiùs eos fovere, & legalem manu tene
dientiã, castitatem non subvertere matrimonialẽ, non dare o
nem viduis huius tẽporis, nec Apostolicũ dogma de viduis p
tere, cum illa & nostræ sub duab. militarint legib. in proposito
nò distinctis, unde allegatum impropriè, imò contra legũ inte
trahitur exemplar, quamobrem argumentum penitus null

Ego matrimonium carnis in antiqua lege, præpollui
stitati virginali constanter nego, idq; nunc multis argun
contendere possem, nisi apud quoscunque eruditissimo
ctores hæc mea sententia recepta esset. Tamen aliqua t
teris legis exempla producam, quibus facilè liceat vide
ginitatem, castitatemq; semper pluris habitam quam nu
ad quod primo sese offert Jesus filius Navæ, virgo, inn
qui ob inviolatam castitatem, ducatum obtinuit populi
litici, ut solus ipse educeret illum de Ægypto, & introd
in terram promissionis, quã Moyses nuptus non meruit
re. Ipse etiam Helias Propheta, qui igneo curru cœlum a
dit, virgo erat: & Heliseus super quem requievit spiritus
duplus, virgo permansit, iidemque omnium soli in veter
mortuos suscitarunt. Virgines permanserunt multi fili
phetarum. Sacerdotis etiam soror si moriebatur virgo, o
solum digna habebatur, cujus funus Sacerdotali præsent
coraretur, si verò nupta fuerat, ut aliena habita, legis de
funus ejus contemnebatur: ipseq; templi aditus, ad quen
præterquam Sacerdotibus patebat accessus, ipsi Jacobo
photeo Pontificum decreto permittitur, nulla alia de
nisi recepta apud eos ejus castimoniæ & virginitatis fide
cedit huic Joannes Baptista insignis castitatis, præcurso
mini, & plusquam Propheta, quo inter natos mulierum
non surrexit. Post hunc est alter Joannes Apostolus &
gelista, quorum castitatis meritum tu audaculus, tuorur
ctorum perverso intellectu, audes cum Abraham multi
commutare. Disce sana mente Doctores intelligere, nor
mniari, quod scriptum est. Disce vel à tuis Consophistis,
guere inter meritum congrui, & meritum condigni; q
distinguere inter castitatem habitualem & actualem. C
dam nunc tibi à tuo Petro Lombardo, quod contine
quam Johannes habuit actu, hanc Abraham habere p
in solo habitu. Concedã etiam par aliquod & æquale n
sed impariter par, & differenter æquale. Non enim per
par meritum habet virtus ociosa in solo habitu cum illa
est in actu proprio & reali, quæ in suo subjecto jam sit r

ficta, non imaginaria, sed operans & vera. Virtus.n. ur mereri, dictum accipitur, quia per actum virtutis ctum inquam, non tam interiorem in anima, quam n, qui per corpus redundat. Quod si tu Doctores il- st. dico & Hieron.) quos tu ex quarto sententiarum um produxisti, nudos in suis propriis voluminibus videre potueras illos à tuo pollutissimo sensu penitus . Quinimò ipse Hieron. in toto illo contra Jovin. lumine, nihil magis nititur ostendere, quam in u- stamento castitatem ipsam continentiamque fuisse n operi prælatam, ac falsum esse, quod tu conaris a- arnale matrimonium in veteri lege virginalem ca- ræcelluisse. Atque hanc ait August. Jovinianam hæ- fisse, quod sacrarum Virginum meritum æquatit pudi- ugali. Quod autem adducis cum Joviniano hæreti- lum defletæ virginitatis filię leptę, adhuc cum Hie- espondeo: Exemplum illud pro te nihil efficere, sed e, atque Scripturam id inducere non ut tu, & Jovi- reticus facitis in virginitatis opprobrium, sed ut vel temerarii voti errorem notaret, parentísve fidem, quæ cæsa sit lugens: ostendátve hac sorte virgini- m electissimum Deo acceptissimumq; sacrificium. quod ais, beatissimam Dei Genitricem castitatem non vovisse, non miror hoc à Thomisticis, ac præ- rdinis aliquib. fraterculis, ita firmiter teneri. Quip- tis opinionum vestrarũ tam pertinaces esse, ut mul- etiam immaculatam divæ Virginis conceptionem, mana Ecclesia in generali Concilio definitã, in hunc usu temerario adhuc pertinaciter impugnent. Ve- octorem sanctum contra me citatum, cum suis o- s, in re proposita sicut nec in multis aliis, non cogor ecpropter hoc errare me necesse est, si aliquid secus omistica Theologia. Scio ego Christum ex Virgine sse, tamen sine matrimonio nasci non voluisse. Scio Virginem perpetuam castitatem elegisse, tamen ium Joseph non respuisse. Sacramentum namq; hoc um est, ut operatio ejus paucis duntaxat exceptis, uit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti es penitus lateat. Dico autem hoc non in occiden- on in nuptiis carnis, sed Spiritus Christi & Eccle- e revelavit. Sed propè est, ut quadam temporis ple- ertius manifestetur, & impleatur; quòd ipse dixit:

Habeo

Habeo alias oves, quæ non ſunt ex hoc ovili, quas opo
prius adducere. Sed de his nullum nobis certamē eſt, ni
tu me eo provocaſti. Alteram ergò partem nunc diſcu
oſtendendo etiam hanc ſequelam tuam falſam eſſe, q
ab antecedente propoſitione tua talem inferre conatu
(à fortiori locum invocando) oſtenderes etiam polyg
viduali continentiæ prælatam, fuerintq; legis obſerva
polygamæ, quàm monogamæ, quod à nul o unquan
mìdoctò dictum eſt, ſed & à Hieron. pluribus in locis
batum, & ab ipſo Auguſtino in libro de bono conjuga
Ambroſio in libro de Officiis, multipliciter revictum.
ſi etiam ſtaret illa ſententia, quòd in veteri lege matrin
præcelluerit virginitatem, fuerintq; nuptæ fœliciores
nunquam tamen ex hoc inferre poteris, polygamas ſui
nogamis viduis laudatiores. Quod ſi dixeris matrimo
lege illa tam inevitabiliter, quaſi Diomedea neceſſitat
ptum fuiſſe, quæro ego tibi, ad quid ergò Joſuæ, Helia
ſæus, Hieremias, Daniel, Joannes Baptiſta, Jacobus juſt
Chriſtus, hoc præceptum non adimpleverunt? Eſton
qualitercunque præceptum, dico ego polygamiam nu
præceptam reperiri, ſed & alicubi in lege prohibitam,
alicubi præceptam caſtitatē. Nam ſacerdotalis vidua
ſedere in domo Patris ſui, nec noſſe ſecundas nuptias,
remiæ ſanctificato in utero præcipitur uxorē nunqua
pere. Itaque ſicut in hac lege matrimonium aſſcribi po
ſervationi legali, ſic multinubia, quas nulla excuſat ne
aſſcribi poſſent incontinentiæ, præſertim in mulierib
jam vetulæ viduæ ex primo marito fœcundatæ prolen
rerunt. Nec me commovēt Abrahami repetitæ nuptiæ
ta illa Lovinia na multicuborum catetva, quandoqui
exemplis poſſes etiam vel meretrices extollere, ſi mo
lege omnia licuerint mulieribus, quæ viris. Sed da mi
num Sacerdotem bigamum ſi potes, vel unam anum
in tota ſacra Scriptura, quæ ex primo marito fœcund
das repetierit nuptias. Hanc ſi dare potes, victum me
quod ſi non potes, cur unicæ Annę ſterili vetulę, & ſan
viduæ, illud contribuis, quod nullo certo autore com
potes, ac illi minimè videtur convenire? Sed exponis n
datam Abrahami cōtinentiam, etiam licèt fuerit poly
Sed non vides Prelatum illic Iſaac monogamum, cuju
ſolus Domini revelatio eſt, qui ſolus inter Patriarcha
typum præferre meretur, cujus unica uxor Rebecca, ſ

s veteris legis, nec ulla alia Dominum per seipsam ,ipsaque sola dicta est עלמה non בתולה ob ni- tatem. Non minus extollitur ipse Job, qui unica u- tentus, percussit fœdus cum oculis suis ne cogitaret e virgine, cujus uxor etiam (si apocryphis aliqua fi- ter insignis pietatis illustres fœminas numeratur, eò capillis suis (magno in fœmina ornamento) privavit; nium rerum inopia languenti viro panem mercare- queillum, quem non fortunæ omnis amissio, non cendium, non mors filiorum, non bonorum omni- , non morbi vis, poterant infringere, dilectæ conju- itia adeò affecit, ut vir ille simplex, rectus, justus, ti- um, recedens à malo, & alioqui omnium, qui uspiam atientissimus, diem quo genitus est demum execra- . Extollit Scriptura continentiam Judith, & Annæ fi- uelis, atque viduæ Sareptanæ, nullam uspiam quan- uefœcundam continentémve laudat polygamam. ètsi nulla nos cogeret certæ historiæ fides, piè tamen m esset, beatissimam Dei Genitricis matrem Annam unquam uspiam fuerint futuræque sint viduas, con- nonogamiæ castitatisque sanctitate præcellere, po- n hac tua nusquam laudata polygamiæ fœcundita- ergò vos bonis detrahere moribus, qui perverso or- gamas præferris monogamis, nec ullam insuper vos tiere legalem obedientiam, cùm in tota lege nulla ia repetiatur præcepta, nisi fortè ubi ob prolis defe- er jubetur suscitare semen fratris. I nunc & distin- utriusque legis propositum, ut non pervertas dog- oli, non des nostræ tempestatis viduis occasionem ntiæ: ut hæc subtiliter disputas apud sciolos: Ita ad populum: & quod audit schola, audiat & Eccle- d si non expedit populo inculcare subtilitates Scho- ertè tacere expedit, & (ut ait Hieron.) nescire viduas indulgentiam. Constat autem ex his sermonibus ac illa Annæ historia, jam multas depravatas esse, & re- e post Sathanam, suosque errores contra Apost. li- na tueri, cujus erroris maxima causa estis vos fabu- um Magistri, qui eas sedulius ac constantiùs prædi- n Evangelium.

circa rerum re paulisper audiamus garrientem.

Quoniam autem secundò allegat, opinionem nostram legali observantiæ illius temporis dicens, quod nulla vidua

quæ ex primo marito prolem susceperat, reperitur superind lias nuptias, nec consuetudo legis id patiebatur, similiter legalis observantia, erat in eadem familia non imponere idem pluribus fratribus, vel sororibus, absurdumq; fuisset. tres filias habuisse uninomines. Respondetur primò, præfa legantem in hoc se nullatenus ostendisse virum Logicum consequenti Theologum & perfectum & speculativum, vit a Logica non visum est, unam negativam, & quæ est nulla vidua, quæ ex primo marito prolem susceperat, reper perinduxisse alias nuptias, hanc concluderet affirmativam est de posse, ergò superinducere secundas repugnat legi: dic ista consequentia sit valida, nullus repertus est, qui indu humana ascenderit campanile huius civitatis, ergò ascende panile huius civitatis repugnat industriæ humanæ, cert quentia invalida & inanis hæc, & ideò penitùs nulla. At cæ solùmmodò videamur satisfacere, fundamento suo sanè claudicanti. Petatur quod in antiqua lege reperiet mulier castitatem conservarint vidualem, æstimamus duas nec am Iudith videl. & Annam, de qua B. Lucas 2. meminit, has non constat, non habuisse semen etiam masculinum, & ideò buerint, facilè est etiam secundùm legem cognoscere, eas pot viduitate permansisse. Constat etiam multas etiam sanctiss terato nupsisse, ut est Abigael, de qua præsumendum est, ean ta fertilem sobole non caruisse, & ideò argumentum inva Dicimus 3. has Annam videlicet, & Iudith Spiritu S mov viduitate permansisse, & in mysterium, beatissimam aute nam propter fructum ex secundis & tertijs nuptijs subsecutu venientissimè nupsisse, qui quidem fructus præpollet castit duarum cæterarum. Meliùs est enim Ecclesiæ habuisse Iohn Iacobos duos, Simonem & Iudam Apostolos, quam viduitat næ & cum Consiliarius Domini nemo exstiterit, ideò contr lium Domini, hæc argumenta nulla. Super hæc ostendimus monialem castitatem etiam sine actuali fructus consecution ros præpollere, igitur argumentum invalidum.

Cum tu in ista tua futili sequela ridendus sis ab or Dialecticis, mihi hoc loci Dialectices ignorantiam quam adeò vis esse necessariam, ut absque illa nemine perfectum speculativumque Theologum: nefasque si de Christianis loqui literis, qui sese Dialecticis nugis pr rum non expleverit. O impudentissimè Sophistæ, ann teris mansuetissimam illam immaculati agni (dico Jesu sti) doctrinam, quantumvis repugnantem ad Logicum

ſium, & humanæ ſapientiæ regulas pertrahere, atque
imæ Theologiæ abyſſum Logicis tendiculis taliter
ſurare, quod nullus poſſit eſſe Theologus, qui Lo-
ceptiunculas non didicerit ? Dic mihi ô perditiſſi-
num, quid commercii Chriſto & Ariſtoteli ? quid
rgutiis cum divinæ ſapientiæ myſteriis ? Chriſtus
t non Ariſtoteles, gratia non ratiocinatio, afflatus
giſmus: non à Logicis conſequentiis nomen habet
us, ſed à divinis oraculis. Hinc Ambroſius in Epi-
l Colloſſenſes : Omnis ratio ſupernæ ſcientiæ vel
reaturæ in eo eſt, qui eſt caput earum & author, ut
novit nihil ultra quærat. Quia hæc eſt perfecta vir-
ſientia, quicquid alibi quæritur, hîc perfectè inveni-
tum quoque abeſt à culpa ignorare Logicam, ut qui
niſi illam data opera prius neglexerit, verus Theo-
non poterit, in quem qui cupit evadere, oportet in-
eſſe ad pietatem, non ad diſputationem: parere Scri-
obſequi Syllogiſmis, ignorare Ariſtotelem, & ſci-
m. In ipſis Theologiæ gymnaſiis taceat Dialecti-
Syllogiſmi, muſſent ſophiſmata: piſcatoribus cre-
n Dialecticis. Omnem vim inventorum ſuorum in
hæretici diſputantes ponunt. Et infrà : Non in
placuit Deo ſalvare populum ſuum, ſed in ſimpli-
i, diſtinctione triceſima ſeptima: Omnem Ciniphes
ibus Ægyptii ſunt percuſſi, vanam Dialecticorum
atem & Sophiſtica argumenta intelligit Origenes.
t. legimus, Dialecticorum tendicula ſunt quædam
ta & umbræ, quæ citò reſolvuntur, diſtinctione
ſeptima, vino. Qui Dialectica arte diebus ac no-
quetur, in obſcuritate mentis graditur. Ibidem:
ialectica ars diaboli? Hieron. in Epiſt. ad Epheſ. c. 4.
m eſt ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum
entium, Hebr. c. 9. Sed quod eſt iſtud novum homi-
cam hęreticorum) genus, qui (ut inquit Paulus) non
nam voluntatem, ſed propter contentionem Chri-
icant, qui evacuantes crucem Chriſti, ſactatiſ-
heologiam, quæ nullam ſub artem cadere po-
aſibilibus humanæ ſapientiæ verbis ac Logicis re-
gunt. Qui ea quæ niſi ſola fide creduntur, ſuis
s ſeſe invenire ac demonſtrare poſſe præſumunt.
trificos caſus excogitantes, novaſque chimeras
lvenientes, Deo & omni creaturæ illudunt. Qui

pudicam Matronam rapiunt, in cœnobium meretrici
prostibulum hæreticorum. Verè tu ex illis es, sed om
sophisticè loquitur, odibilis est: non illi data est à D
gratia Omni enim sapientia defraudatus est. Neq; tar
latet constituendæ bonæ consequentiæ ratio, qui in c
cio quondam apud Colonienses Sophistas non modi
poris dispendio, ad lauream usque Magisteriumq; de
longè quidem melius tunc facturus, si pro Scholasticis
gis, bonis literis laborem illum tempusq; impendissem
tanquam oculis glaucomate vitiatis, pectoreque ven
colore decimam septimam meam propositionem hoc
fingis, quo illam non in se, sed in vitiatis oculis tuis asp
Hinc propositio mea apud te malè est, quia oculus t
quam est, ideò in innoxia positione mea invenisti ver
quia pectus tuum sic cogitat, judicans juxta adinve
suas. Nunc ergò absterge trabem oculorum tuorum
candoris, interpone specillos veritatis, purga pectus tu
migio ex epate piscis, ne te suffocet dæmonium Asmod
go in hac propositione mea nullum Syllogismum, null
thymema, nullam sequelam, & consequentiam, qualem
hi imponis formavi, sed copulativè dixi: Quia in tota
lege nulla vetula vidua, quæ ex primo marito prolem
perat, reperitur superinduxisse alias nuptias, nec Judai
consuetudo patiebatur. Nulla hìc est illatio, nulla cons
tia expressa, sed una hypothetica copulativa, à qua val
mentum, quòd Annæ triagamia repugnet legali obser
Sed (ut Proverbio dicitur) Balbi nonnisi balbos intel
ideò quoniam hæc juxta Sophisticam tuam instruc
eisdem expressis vocibus barbaro hiatu dicta non sun
tibi digna visa sunt, in quæ nasi tui stylum luderes: S
præter ista benedixisse tibi blandiaris, audi Hieron.
reprehensum Theologum hoc more, quem tu carpis
mentantem: ita enim inquit: Nos ut hæc quæ scri
non negamus, ita ea, quæ non sunt scripta renuimus.
Annam sterilem & vetulam, ex Joachim sterili & se
Mariam Virginem divinitùs illis per Angelum annu
miraculosè concepisse & peperisse credo, quia in Eva
literis sic scriptum lego. Annam autem secundis & te
ptiis desponsatam aliis maritis, atque ex illorum cop
suscepisse filias, hoc quoniam in probatis Canonicis
ris non reperio, idcircò nego. Prætereà cum tale quic
vetulam viduam fecisse in Scriptura uspiam constat, n

iquod de beatissima Anna temerè præsumere debeo. nim quodcunque in sacris literis legitur negare non ns : ita quod in illis non continetur, & ratio naturalis det, temerè asserere non debemus. Temerarium enim mpium de sacris literis aliquid velle definire, quod in legitur, nec de illis ulla ratione probatur. Sed dic quę operaturam censes istam distinctiunculam tuam inter facto, & esse posse? Quod si esse possit, quod nunquam one inferes beatissimam Annam fecisse, quod nullam viduam unquam fecisse Scriptura testatur? idq; bea- Annæ imputabis, quod etiam in Ethnicis mulieribus, Ethnicis vituperatum est. Portia illa junior cum lau- apud eam quædam benè morata mulier, quæ secun- bebat maritum, respondit, fœlicem ac pudicam Ma- nunquam prætet semel nubere. Possem te infinitis pe- plis docere polygamiam etiam apud Ethnicos repro- & monogamas semper habuisse inter Matronas sum- idem atque decus, ut Lelia Duellii, Portia Bruti, Va- vii, ac innumeratæ aliæ laudatissimæ Monogamæ: t quondam apud Romanos muliebri fortunæ sacra nonnisi per solas monogamas licebat. Flaminica et- nisi unius mariti eligebatur uxor: sicut & Flamen unius uxoris vir admittebatur ad Sacerdotium. Et in Ecclesia Paulus ait: Sit Episcopus unius uxoris vir. os sint unius uxoris viri, 1. Tim. 3. Insuper nunc disce diculosis ac sordidis Sophistis, sed à splendidis Juris- quorum scientia sola vel potissima est scientia discre- ter verum & falsum, justum & iniquum, quæ omnes entias habet moderare, & illis vel frenum injicere, quæ authoritatem loquendi, tacendique præceptum, quæ scientiarum omnium regina, in qua unius orthodoxæ issimus portus, apud quam securissimum in dubiis re- , certissimumque veritatis præsidium, & ubi incorru- itut Christi hæreditas, qua sola stat & regitur Chri- cclesia, & Evangelica schola. Hinc firmiter præcipit e aliquod volumen, vel quibuscunque liber (licèt et- imorum sanctissimorumque Theologorum fuerit e- cipiatur, nisi sanctorum Conciliorum, Canonum & rum, summique Pontificis authoritate. Ab hac in- entia disce, ab hujusque Doctoribus, etiam ex non a- duci consuetudinem, eamque etiam vel à solis mu- , quando videl. populus tolerat, atque ille non actus

actum aliquem tacitè includit, sicut non nubere, incluc
tinere, non imponere idem nomen pluribus fratribus
roribus, includit nomina indere diversa. Quod tu nu
ris mihi, quot mulieres vetulæ viduæ ex primo marito
datæ continuerint Dico ego omnes, facit namque pr
ris præsumptio, nisi tu probes contrarium, ostendas
multas etiam sanctissimas vetulas viduas & matres, qu
te constat iterato nupsisse, quarum si vel unam proc
herbam tibi dabo. Sed quoniam hoc non potes, ne c
catere videaris, illotis pedibus ac sordidis manibus, c
oculis, Scripturam ingressus, unam Abigalem educis
tam, de qua licet non constat, tamen tua sententia præ
dum sit, eam ut fertilem sobole non caruisse. Sed aliud
tuo erratico cerebro præsumere, aliud certò Scriptu
monio constare. Nos Abigalem speciosam & facund
lierem post mortem viri sui Nabal nupsisse David, & ill
peperisse nomine Danielem legimus, sed prolem hab
Nabal stolido & pessimo viro non legimus, nec credim
insuper vetulam legimus, sed pulchra forma speciosan
quid est, quod tu tam audacter præsumis de Judith, atq
na filia Phanuelis, dicens: Non constat non habuisse
etiam masculinum, num idcircò constat tibi habuisse
non constat non habuisse? Ego de Anna Phanuelis filia
filium habeat, nec ne, me apud nullum authorem legi
Commendatur quod vidua fuit usque ad annos oct
quatuor, Luc. 2. De Judith autem dicere ausim illam
masculum non habuisse. Quod ea conjectura sequor, q
ellam suam Abram reliquerit hæredem, ut legitur in h
ejus fine, quam si tu aliquando legisses, jam non præ
polygamas monogamis. Sic namque legitur ibidem: E
xerunt eam omnes una voce dicentes: Tu gloria Hier
tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri. Qui
viriliter & confortatum est cor tuum. Eò quòd castit
maveris, & post virum tuum alterum nescieris, ideò &
Domini confortavit te, & ideò eris benedicta in æt
Hoc Canticum de Judith dici poterit, sed tua sent
beatissima Anna dici non poterit, cum illi omnium r
conveniat. Verùm quod ais Annam Prophetissam at
dith Spiritu S. movente continuisse, sed Annam Diva
nis matrem convenientissimè nupsisse ob progenitor
Apostolorum excellentiam, certè hoc argument
quosque fornicatios incestuososque & sacrilegos cæt

eros concubitus tueri posses, si modò plures egregia
iuta illos excusaret collaudaretque. Siccine monia-
convenientissimè incestum commisit, quia produxit
lumina vestra, Magistrum sententiarum, Magistrum
rum, & compilatorem Decretorum? Adeò tu Theo-
oc loci profecisti adjutorio Logicæ, quod nihil melio-
gumentis hæresi tuæ patrocinari novisti, præstabat et-
c obticuisse. Et cum Consiliarius Domini nemo (ut
iterit, tamen ad veros Theologos pertinet, pia curio-
his, quæ in sacris libris scripta sunt, divini consilii vo-
m & mysteria scrutari? ideò dixerim: si Dei consilium
eatissimam Annam (quam absque Spiritus S. instinctu
rum facturam fuisse credendum est) iterato nupturam
on nesciret hoc Ecclesia, nec opus esset ad hoc persua-
n, istis tuis de Cleopha & Salome notoriis mendaciis,
imisque tuis Sophisticis ratiunculis.

minus futilia sunt, quæ modò subjungis, dicens.

*ertiò allegat opinionem nostram, ut diximus legali contra-
inobservantiæ, quoniam legalis consuetudinis erat non impo-
m nomen pluribus fratribus aut sororibus, & ideò incon-
er eas tres beatissima Anna uno appellavit nomine. Ad hoc
ri assumptum simpliciter negamus. Quod si forsan dixe-
onens, nullum legimus id fecisse. E. consuetudinis est hoc non
anc verus negat Theologus speculativus, similiter & ar-
ac enim consequentia nullius est roboris, nullum legimus,
ciderit Barrabas, ergò Barrabas nullum occidit, & ex hoc
uod ex argumento suo sibi contingat emolumenti. Theologi-
o minus dicimus, quod & si antea mortalium nullus idem
duabus aut tribus imposuisset filiabus, nihil tamen cul-
umptionis aut dedecoris Annæ asscribendum esse, si id no-
is tribus imposuerit. Sicuti nihil culpæ præsumptionis aut
is asscribendum venit Apostolis in hoc, quod præter obser-
es Seniorum non lotis manibus manducabant, ut sacrum
vangelium Matth. 15. & ideò hoc argumentum est po-
ribarum & Pharisæorum Apostolos propterea redarguen-
quàm virorum proborum. Nunquid petimus aliquid
is asscribendum est Tobiæ, proprium nomen suo imponen-
Cum id non egerit Adam, Seth, Noe, Abraham, Isaac,
David, Salomon, Ezechias, cæterique antiqui Patres.
id prætereà arguendus venit, quia legalem & pater-
egerit consuetudinem, certè nullatenus, quod si non nec
item videmus, plures in præsentiarum uterinos fratres,*

eodem vocitatos nomine, quod quæso inconvenientiæ illis, a
parentibus propterea accidit: Certè nihil sic nec Annæ si
appellavit Marias, propterea nomen hoc Mariæ divinitus
revelatum denuntiatumq; ab Angelo, Deiparam Virginen
mine vocitandam, hanc ob rem nulli dubium, quin hæc a
amorem præ oculis habens aliquid devotionis ac reverentiæ
divinitus revelato nomine acceperit, videmus autem ut pl
edocet experientia parentes Baptistam, Iohannem aut Pe
verituros multiplicibus filijs præfatorum nomina imposuis
non mirum, si beatissima Annæ Mariæ nomen reveritura
tibus id imposuerit filiabus, quid quæso asscribendum fidel
riosam honoraturus Mariam eius nomen duabus aut trib
suerit filiabus, nihil sanè. Sic nec beatissimæ Annæ unde a
tum hoc puerile admodum est, & nullis dignum responsis.

Nullum hic audio Theologum nec aliquid Theolo centem, sed perditissimum Sophistam, tam ridicula tenentia obgannientem; nunc occidentem Barrabam illotis manibus manducantes Apostolos, nunc Tobia nomen imponentem, tum præsentium temporum ex tiam inculcantem, & his reliqua te non minùs absurd vinantem, ac si præsens omnia cognovisses. Sed cur ex dæorum genealogiis & familiis non adducis aliquo vel sorores uninomines. Sed laudo te, quod meminer batos Pharisæos, eò quòd redarguerent Apostolos: q tra seniorum traditiones comederent illotis manibus, Christo: Quod intrat per os non polluere hominem, v lud recolens. Cur tu cum similibus exigitis à Christian pè non modico valetudinis discrimine abstineat carni lacticiniis, & illum habes pro hæretico, qui causa quav pulsus quocunque die, quocunque cibo vescens, gra Deo. Ac de interdictis cibis canum more collatrando gis cum populo, ac Christianos homines ob hujusm quas præteritas ceremoniolas, seu constitiunculas, i illa confessionum tyrannide, tanquam asinariæ molæ demnas, atque vel in capitis periculum vocas: Sed er extra propositum, & tibi bilem movi, nunc rursus den te. Fateor (non tamen à te compulsus) istud argument um non adeò validum esse, quia non tam ex veris, qu similibus medium sumpsi, ita vel à tuis Theosophistis cionatoribus edoctus, qui dum sanctorum aliquem l tanta augumẽta inducunt, ut omnes reliquos excellere tur; ac de virtute aliqua loquuti, eam omnibus præpo

atem vel de minimo quovis vitio levissimoque pecca-
turi sunt, adeo illud vituperant, ut persuadeant nullum
cstius, interim non semper vera, sed quævis etiam ve-
assumentes. Sic & ego hic feci, atque ista non pro ne-
argumento, sed pro conjectura induxi, ut ostenderem
argumenta, quam conjecturas omnes sententię meæ

unc rursus confusionem tuam (conclusionem dicere
udiamus obstrepentem.

*arto asserit tenentes beatissimam Annam trinubam honori
æ virginis detrahere ac sanctitati beatissimæ Annæ: hinc
uri respondemus. Quod sanctitati beatissimæ Annæ propter
multiplicitatem p opterea nõ detrahimus, sed eam ma-
endam. us veluti satis deductum est, quo autem filiarum
citas in dedecus beatissimæ virginis nõ cadat ostensuri; An-
m iudicamus hoc dedecus quam beatissimam virginẽ pati
oponens, evenit aut propter matris quam concludere vide-
tinentiam, aut propter eius fœcunditatem: non primum,
pterea incõtinens dicenda non venit sicut nec Abrahamus,
l habuit duas uxores, qui inquam mortua Sara, & si grã-
lteri nihilominus nupsit, sed potius dicenda venit beatissi-
a ex multinubio antiquæ obediens legi ac subserviens, ut
eatissimi Ieronymus & Augustinus & hoc satis aperte de-
est: aut hanc sororum pluralitatem dicit proponens in vir-
decus cedere propter maternam fœcunditatem, & hoc nimis
m ab omnib. esse comprobatur. Quis n. sapientum duxerit
ut mulierẽ dedecus pati, si duas habuerit sorores legitimis
as thoro ac nuptiis debita castitati celebratis, sorores dixe-
nium virtute pollentes quales fuere Maria Cleophæ & Ma-
me: sane nullus. Quod si minus perfectæ fuissent, imo & pec-
, quod tamen falsum iudicamus, quid Deiparæ virginis de-
pterea ascribendum foret, quid quæro dedecoris Christus
qui à turpissimis processit parẽtibus, an supremus eius pro-
minuendus sit honos, quia à Iuda incestuoso, à David ad-
homicida, à Salomone templorum Idolaticiorũ constructo-
cham, Manasse, Ezechia & cæteris idolatris & perniciosis
ib. à Thamar incestuosa & in bivio sedẽte à Raab & Ruth
s, à Bersabeæ adultera processit: certe nullus. à fortiori nul-
ecus propterea invadit virginẽ ab omni alienã contagio, si
dicas, sãctas, humiles habeat sorores, quin imo his eius de-
cognatio, ex quo clarissime argumẽtum contra allegantem
dit quam in nos, qui claram eius sustinemus parentelam.*

Multa hic inutilium verborum cumulo jactas, & meritate aerem diverberas, ipsis propositionibus me & decimaoctava, contra quas conaris omnino intacti satis jam per te deductum esse beatissimæ Annæ ob multitudinem non detrahi. Si id modo satis per te d est, abunde satis per me tibi responsum est. Itaq; cu loci altius non incedis, quā in superioribus, quo me nec mihi opus est te supra quam in superioribus revi que hoc loci cum tuis nudis verbis pugnare. Sed heus piè dicis te beatissimam Annam magis commendare lam conaris ostendere trigamam. Nec dici vis te illi detrahere, cui tam venerādam monogamiæ continen teris auferre. Quod autē honestati sanctissimæ virgin detrahatur, qua ratione hoc ego in decimaoctava pro ne mea exposui, tu tacendo dissimulas, & ut egregiu phantam decet, magno futilium verborum strepitu, tissima quadam distinctiuncula, fingis ratiunculam, u detur, impugnare valeas. Ego iterum dico tibi, plus h sanctissimam virginem, qui pro matris suæ viduali co tia dimicant, quam qui conficta matris trigama, illi nium sanctissimas sorores nepotes cognatos commen

Non sic impie non sic, non ex hoc decoratur divæ cognatio, quo claram illi commentitus sis parentela multo absimiliorem illa, quadam Eluidius hæreticus mentitus est Christo. Non est theologus, ne probus Christianus, qui quantumcunq; officiosis mendaciis giosis fabulis sanctorum laudes decorat, sed qui ad veras historias, ēt vitæ morum ac fidei rationes accom Veritas historica negat Annam illis maritis nupsisse, n nam illas filias peperisse. Accedit ad hoc sanctissimæ v institutio, qua decebat matrem illam, cujus filia præ est castissima virginitatis idea fuisse vidualis contine ctissimum castissimumque exemplar. Potius igitur sunt, qui pro beatissimæ Annæ continentia monogar certant, quam qui secus agunt. Sed quæ dicis tu mult esse de obedientia legali, atq; ita velle Hieronymum stinum, idq; per te aperte satis diductum. O miserabil cam tuam pertinaciam. O sanctorum Patrum nequ calumniam. O nefariam tuam insolentiam. Citasti in rib. verba Hieronymi contra Eluidium & contra Jovi insuper & quædam dicta Augustini, & ais in libro de l jugali, quorum tamen ipse auctor est in libro de virgi

atis monſtrans, te illos doctores in ſuis voluminibus eſſe. Veruntamen quantum ibi profeceris, eo loci ſatis ſtum eſt. At nunc iterum ſed multo fœdius ſpuis in ſanctorum illorum, ſuntque poſteriora pejora priori- ſolum non credis veritati, ſed & addis infidelitati bla- m. Forte quia inveniet diabolus domum tuam orna- antem, & ſecuram, ideo ingreſſus adhuc habitat ibi, ultis cineribus rediviva commovet incendia.

um nunc multis ſimilitudinibus accinctus, tanquam αυτῇ amictus, contra decimam nonam propoſitionem ſoleſcis dicens:

into allegat dicentes beatiſſimam Annam trinubam, de- gura, quoniam ſicut ex Adam unica ſingularis facta eſt ex Anna una ſingularis Maria, quæ eſt ſecunda Eva pro- & ad hoc dicendum primo, quia hæc eſt improba nimis & figuræ appropriatio, neque puto aliquem probatum docto- ſſe, ſed fabrum ſuum id ſomniaſſe: dic quæſo ubi autentice dam qui vir eſt Annam mulierem præfiguraſſe? ſane ſi- eſt præter communem & ordinatam ipſarum figurarum n non fœminæ fœminarum opera figuratim deſignare ſo- iri ſubſequentium operationes virorum. An non Iudith Oliſernis interemptrix virginem diabolum ſuperantem it, non hominem? An non Heſter populum reconciliatura n, virginem deſignat humanum Deo reconcilians genus? ortis ille Samſon ordinata figurarum ſerie Philiſteos & morte devincens Chriſtum repræſentare ſolet non mulie- n non David Goliam occiſurus verum Chriſtum deſi- on mulierem? An non magis teſte Auguſtino Adam dor- Paradiſo à quo proceſſit Eva, Salvatorem noſtrum in rmientem deſignat, à quo proceſſit Eccleſia & Eccleſiaſti- Sacramenta? Abuſiva ſane figuræ appropriatio & nihil tum efficiens propoſitum. Dicimus ſecundo quod & ſi A- roductione Evæ beatiſſimam figurativè deſignaſſet An- non tamen ex hoc inferendum putamus, quod cæteras non Marias. Clarum enim eſt, quod Iudith unicum occidit tputa Oloſernem, non tamen iuxta figuræ appropriatio- cludendum eſt, beatiſſimam quam præfiguravit virgi- cum deviciſſe dæmonem, aut ſolos tartareos ſuperaſſe , quin etiam malos & obſtinatos devicerit blaſphemato- liano legimus. Præterea Heſter ſolum Iſraeliticum, qui nti Aſſueri imperio degebat reconciliavit populum, non ta- hoc deduci putamus, beatiſſimam virginem ſolum Iſraeli- eo reconciliaſſe genus, quam infinitam gentium multitu-

dinem suis reconciliavit precibus Samson, & David in Golyad solos devincere Phylisteos, non tamen ex hoc conclu est Christum solos superasse dæmones, quin etiam luce cla fidam sacerdo um Pilati mundiq; devicerit malitiam, sic Evam producens Annam designasset, à qua beatissima virgo, non tamen ex hoc deducendum est, hanc solam gen figurato figura in omnibus respondere non habeat, alias fi esset, sed rei figuratæ veritas;

Heu mihi quam acriter hic dimicas, quam gravissi rarum talenta contra me exoneras. Hei mihi quo me quo evadam?

Vltra sauromatas fugere hinc libet & glacialem Oceanum.

Sed ipse tu ab hac perplexitate me liberas cum fatea esse necesse figuram figurato in omnibus respondere. S modo dicis tu Iudithem præfigurare virginem, non h an tuo sensu virgines non sunt homines? Deinde ubi l Christum in cruce dormientem: Forte est al quis sanus gendi modus, quem docet illa subtilissima dialectica, si dicis nullum esse theologum perfectum & speculativ modo ad rem ipsam redeamus. Apud omnes receptum vam prævaricatricem non modo ecclesiam, sed & ips nare Mariam, quæ hinc dicitur secunda Eva, vera m ventium. Quod ergo inconveniens, si Adam figuret A quandoquidem sicut unica Eva ex Adam manu Dei f est, sic unica virgo Maria ex Anna divino miraculo Quid mirum, nunc si Adam figuret Annam, si mas fœ quandoquidem longe absimiliores similitudines scrip dicat; neque necessarium sit similitudines omnes sibi c tite & respondere pro qualibet sui parte. Nonne lapis ris, & serpens ille æneus, figurant Christum: Quod re mè similitud nes sunt in canticis, quæ beatissimam vi figurant & ecclesiam; Figurat Marcum leo, bos Luca annem aquila, sic tu & tui similes forte figurati estis i Balaam, videl. asino, sed humana voce loquenti. Sed di te apud nullum doctorum tuorum talem figuram repe sexus fiat confusio, sed Fabrum hanc de Adam & Ann usum doctorum talem excogitasse, quod facere nobi me liceat. At nunc arrige aures potitor Balaam, & do nihil per nos tentatum, quod itidem non consueverit lios. Audi quendam scholasticum doctorem, sed & vi nis literis eruditum (licet alicubi in quibusdam à Fabro

a:um grandi vallem, qui Mariam illam pudicissimam ac Lazari sororem, ad Mosen ipsum figuraliter refert, illud evangelicum de suscitatione Lazari, lachrymis 1 Christi, precibus Mariæ, refert ad confractas tabu- omini, & preces Mose. Figuratur alicubi Christus per tu nunc si potes da aquilam marem. Opponis mihi & Hesterem fœminas fœminam virginem præfigu- ster etiam ecclesiam figurat, cujus magna pars ma- quemadmodum regina vasti judaicam norat syna- i forte figura plus debeat consonantiæ vocabulorum um. Judithen autem castitatis exemplum, castitatis nerator, non solum fœminis, sed & viris imitabilem are & illius figuratio à masculo sexu si occasio sit non it. Nunc ergo dico tibi sicut ad omnes vitæ actiones theologo figuram aliquam seu exemplum è divinis iari: Ita unumquodque exemplum, pro temporum personarum diversitate ad quæ accommodatur, a- e aliam conveniet induere figuram. Nam ipsa scri- veritas variis in rebus varie relucet. Quod autem icete, quod stante figura illa qua Adam notat Annã, Mariam virginem, tamen unitatem Evæ ex Adam, re figurare unigenituram Mariæ virginis ex Anna. c tua cavilla etiam negare posses unitatem ecclesiæ, eadem figura denotatur. Quod cum de ecclesia non ec de Maria virgine poteris. Ea enim est divæ virgi- antia cum ecclesia, ut quicquid in sacris literis de ec- atur, etiam in ipsa miro modo quadret.

autem his dictis tuis subnectis inquiens.

mus tertio teste Hieronymo argumentum à mistico sensu tu, nullius esse roboris aut momenti & nihil ex eo apud do- n schola formaliter concludendum: hanc ob rem si id ta- lorem & formaliorem argumentatorem se ostendisset.

:uo more, quod velis omnia ad tuum nutum exponi, ras ac argumenta non nisi pro tuo libito induci. Nec uod assequi nequeas, omniaque illa taceri velis, quæ scholastico instituto pugnare videntur. Esto igitur od Hieronymus sic alicubi dixerit, quod me tamen a- onymum aliquando legisse non recordor. Fatebor umenti non semper magnam vim esse, nisi ad per- im, minimam autem ejus efficaciam esse, in illis ar- histis, qui hoc adeo ludunt, ut ad omnem rem quam a præcogitatam secum animo adferunt persuadendã,

vel in-

vel ineptiſſimam aliquam figuram, vel ridiculoſum apo
affingũt: cujuſmodi ſunt, ſubtilis ille ſermonicator Jor
qui deceptus vocabulo pellium, & Midianitarum ter
quorum meminit Abacuc, pellem fecit Bartholomæi e
ti. Et magnus ille ſcholaſticæ hiſtoriæ magiſter, qui ex
ſtruthionis vitro incluſis, educit paſſionem Chriſti. Sed
ſtis longe ſubtilioris ſtultitiæ doctores, ut qui circuli q
turam (eo quod ſcientia ejus non exiſtente ſcibile ſit) c
nunt cum fide Chriſti: & divinæ triadis myſterium, figu
verbo activo, paſſivo, & impetſonali. Certe ejuſmodi ſ
& tuorum ſophiſtarũ fictiones, nullius roboris ſunt, a
menti, ſed tam frigidæ & abſurdę, ut nedum nihil prob
ne leviter aliquid perſuadere valeant, niſi alia acceſſerin
monia, & nulla ſit contradictio. Rurſus, valet ſæpiſſime
ra argumentum, quando ſcilicet ex ſacris libris & divin
ris ad piam ſanctamque vitam figura elicitur ſuis circun
tiis, perſonarum, temporum, locorum, modi, numeri,
ſionis, præcedentium, & ſubſequentium, ipſarumq; ſc
rarum collatione, ſibi undiq; conſtans, & perſimilis, talis
ra efficaciſſimum præſtat veritatis argumentum. Null
ſic arte componi mendacium poteſt, ut undique ſibi co
neq; tamen continuò mendacium eſt, quod præter ſing
circumſtantiarum ſimilitudinem exponitur. Nam ſæp
multa cadunt in figuram, non ut ſignificent, ſed ut conſt
ſtoria. Rurſus multa ſunt in ſacris literis, quæ ſi abſq; fig
ſenſu per rudem verborum corticem apprehenderis, no
niſi noxia, cujuſmodi ſunt divendita tunica emere glad
non veſci fermento phariſęorum, lavare in vino ſtolam ſ
& in ſanguine uvæ pallium ſuum. Sunt & pernicioſiore
ſus, niſi figuræ remedium ſuccurrat, ut illud: qui ſe caſt
runt propter regnum Dei, & illud: carbones igneos con
ſuper caput ejus. & illud: ſi oculus tuus ſcandalizaverit te
illum foras, & alia multa, quæ huc adducenda forent,
cujus ſtomacho non ſapiunt hæc ſcripturæ arcana myſ
tanquam res arbitrarias, ſomniisque ſimillimas, faſtidire
ſpueresque, ut in ſchola tua nihil formaliter, conclud
Propterea forte, ſi Origenes, Ambroſius, Hieronymus,
ardus, ipſe etiam Paulus Apoſtolus, de hoc argumentan
nere tacuiſſent, ac pro ſcripturarum allegoriis, ſyllogiſm
datiſi vel darapti producerent, doctiores & formalior
ſent, & in ſchola tua magis haberentur in manibus.

Sed rurſus nunc ad excetrã tuam revertamur, & quam

iorem propositionis meæ partem redarguis, au diamque insurgens inquis.

allegat omnes sanctas mulieres, quarũ partes divinitus us est, contentas illa prole fuisse, nec alteram superaddu- & facere debuit Anna. Ad hoc facile respondere est. Cõ- uelem divinitus prænunciatum fuisse, nec tamen eo ab- a eius desiit concipere mater, quin imo post eũ tres filios, erit filias, ut regalis testatur historia, & quoniã tres pro nto nobis potest obijcere fœminas, Saram Abrahe uxorẽ insanis genitricem, hæc n. postquam domino revelante ceperunt filios, posthæc concipere desierunt, sic & de An- m, hanc negamus consequentiam, & hanc negarẽt phi- niam in arte deficit, negamus iterato propter dissimili- Constat n. de Sara, quod ei vetustate consumpta desierãt ut ex Genesi patet. Apertum est ex evangelio Elizabet & processisse in diebus suis, Iudicum liber enucleat uxorẽ tura sterilem esse, unde non mirum, si post hoc non con- si ex scriptura deducendũ non putemus easdem, posthac quinimo probabilitas magis in contrarium cedat, nec n. est Abraham genito Isaac, Saram non cognovisse, qui lteram adduxit uxorẽ, unde cum hæc sterilitas in bea- ncludatur Anna, argumentũ hoc cõtra nos nihil efficit.

e non pudet in sacris literis tam audacter addivina- lacia. Constat ex Regum historia, Samuelem non tum, sed multiplicib. precibus, lachrymis & votis n suam postulatum, cui sic adoranti benedixit Heli Vade in pace & Deus Israel det tibi petitionem tuã, sti eum. Postquam benedictionem concepit & pe- elem, quo ablactato & oblato in templum Domini, edixit Heli patri & matri ejus, dicens: Reddat tibi emen de muliere hac pro fœnore, quod commoda-). Postquam benedictionem nec antea iterum con- c, & peperit tres filios, & duas filias. Hæc sunt, quæ s ortu regalis narrat historia, de prænunciatione l, sed est hoc loci per te malitiose conficta & emen- autem tu negas meam, ut vocas, consequentiam, anc negaturi sint philosophi & artistæ. Certe e- acio, quid artistæ & philosophi tecum de hac sen- odò illam non inficiantur veri theologi, cum quib. in consequentiarum artificio deficere, quam cum bus scholasticis sophistis [qui vobis plusquam ho- nini] argutissime colligere. Sic enim quoniam nec

Apostoli

Apoſtoli quidem pacem vobiſcum habituri ſint, ſi op
diſputare: ut qui ipſi non ſatis magiſtraliter, ſeu parui
ctice fidei myſteria diviſerunt, definieruntve. Nam
Paulo fidei definitionē carpitis, tum quod ſpei conven
quod tantum loquatur de futuris. Similiter charitatis
nem ad Corinthios pungitis: quia Thomiſtico Scoti
tificio infuſam ab acquiſita non ſecernit, nec diſting
creatam & increatam. Ita non pudet vos ſacrilegos ſc
adoranda magis quam explicanda fidei myſteria, tam
formalitatum, quidditatum, ecceitatum, qualitatum,
lium portentorum monſtroſis vocabulis, ſimul ac Ari
Averrois, Porphyrii, & hujuſmodi impiorum ſententi
ſpurcare, omnemq; Chriſtianæ theologiæ majeſtatem
phanas ethnicorum argutias, tanquam ad Critolai
adigere. Sed modo ad dicta tua revertamur. Fateris Sa
braham ſterilem & vetulam cui jam defecerint mulieb
ſpurco ore illam poſt Iſaac genitum ab Abrahamo ad
gnitam effutiris. Fateris etiam Samſonis matrem fuiſſe
ſterilem, Elizabet etiam & Zachariam Joannis parent
ceſſiſſe in diebus ſuis, atque ideo non mirum videri
poſt annunciatos partus non conceperint. Dices inſup
in beatiſſima Anna talis ſterilitas non concludatur, ad
luminavit logica ipſa, quod pre nimio fulgore ſuo ocu
in ſacris literis penitus caligare fecerit & cæcutire. Q
omiſſis tuorum ſcholaſticorum putidis commentis,
riis, & concluſionibus, bonos auctores & neceſſarios
go literas aliquando vel invitus introſpexiſſes, didic
Matthæi evangeliſtæ hiſtoria beatiſſimam Annam du
riam virginem conciperet, non modo fuiſſe natura ſt
ſed etiam exactæ ætatis (ut cui jam muliebria defeceri
tulam. At cur ſpretus à pontifice Joachim? cur oblatio
pudiata, niſi quia exactum erat tempus quo Anna jux
ram parere potuiſſet? nec ſolum jam natura, ſed etia
inhabilem. Quod etiam ex eo ſcire deberes, quia I
Annæ neptis, ex Eſmeria ſorore natu minore, jam ſe
cum annunciaretur beatiſſimæ virgini, quod filium
ciperet, dicente ad illam Angelo [ut eſt apud Lucam]
gnata tua & ipſa concepit filium in ſenectute ſua.

Nec iſtis argumentis tuis pluris facienda ſunt illa q
contra Salomonis cantica per me adducta opponis, i

¶ *Septimo contra nos allegat prophetiam Salomonis ca*
ſexto dicentis, ſexaginta ſunt reginæ & octoginta cõcubin

rum non est numerus, una est columba mea perfecta, u- ris suæ electa, una genitricis suæ. Ac dicendum est primò in hanc secundum literalem sensum non repræsentasse be- Annam, nec eandem unicam habuisse filiam, glossa enim ris eam exponit de fidelibus & super lyuna habet interli- simplicitate, & ideo ex hoc non elicitur singularitas: Po- item litteraliter exponens, ait per unam, quæ dicitur co- sponsa, intelligitur tabernaculum in Ierusalem, ubi erat ia præ cæteris civitatibus & locis erat ad cultum Dei ele- suæ ecclesiæ triumphantis. Hugo autem Cardinalis expo- esia dicens, una est columba mea, una quidem licet plures lem una unitate fidei, & hoc beatissimus corroborat Hie- n prologo Bibliæ dicens, Salomon pacificus ecclesiam iun- istum, sanctarumq́ue nuptiarum dulce canit epithalamiū. em probatum æstimamus doctorem, qui hanc somnia ve- tiæ appropriationem, nisi forsan suus Faber, nec tamen ut us secundum literalem sensum, qui solus dat pro opposito argumento, & ex his deduximus allegantem prophetiam oc propositum, rudi nimis fabricasse peritia & nihil ad Secundo dicendum, quod & si de Anna intelligenda esset, n contra nos est dicere, quod sit una genitricis suæ, ubi n. r, intelligendum est etiam, esse unicam Anna ex primo o, videl. Ioachim, vel una dicenda venit propter virtutis am & sublimitatis præeminentiam, sicuti secundo Reg. tertio, Abiasar frater Ioab nominatus in tribus dicitur.

hic dicis quæso, an nulla scriptura possit aut debeat licari quàm sonat sensus literalis, & glossa inter linea- tillatores recitant? Quod est illud tuum argumen- e est hæc tua sequela? glossa interlinearis ita exponit, icet quavis ratione aliter exponere: Postillator quis- Hugo Cardinalis sic applicant, ergo non licebit aliis care quàm fecerint illi. Talia ne argumenta formant, n didicerunt logicam? Siccine ratiocinantur perfecti ativi Theologi? adeo profecisti in Parisiorum sorbo- ditissime sophista, evolve cuncta tua parva logicalia, lia, insolubilia, obligatoria, omnesq; sophisticos de ponendi & respondendi libellos, si forte posses ali- gismo in baroco vel paralipton hanc tuam sequelam go possem tibi innumeras ferme sacrarum literarum tes producere, quas sanctissimi doctores longe aliter t quàm litera habet & communis scholasticorū usus, en aliter quàm Spiritus Sanctus intendat. Fecerunt

hoc Apostoli, fecerunt Evangelistæ, facit & ipsa eccle
gat Paulus Atheniensis aræ inscriptionem longe alit
esset, allegat Matthæus Hieremiam de triginta argent
ge aliter quàm ille scripserit, allegat ex Zacharia illud
tiam Pastorem, secus quam Propheta intendit, iden
propheticum: Nazaræus vocabitur, quod tamen in p
nusquam comperitur. Exorditur Marcus evangeliu
sicut scriptum est in Esaia Propheta: Ecce ego mittar
lum meum, quod tamen Esaias neq; scripsit neque i
Narrat apud Lucam Stephanus historiam de descen
in Ægyptum, sed longe alius sensus est aliaque inten
Genesin. Rursus an nō ecclesiasticus usus evangelium
ria sorore Marthæ applicat beatissimæ virgini? nunqui
sanctis confessoribus applicat verba Ecclesiastici de
ecce Sacerdos magnus? & quod scriptum est de Enoc
placuit Deo? & quod de Noha, qui inventus est justus
tempore iracundiæ factus est reconciliatio? & quod de
hamo: non est inventus similis illi qui conservaret leg
celsi? & quod de Jsaac: benedictionem omnium gent
dit illi Dominus, & testamentum suum confirmavit su
put Jacob? & quod de Mose: dilectus Deo & hominib
& cantica Salomonis multi Christo tribuunt & Eccles
dam alii animæ conjunctioni & verbi Dei, alii beatiss
gini Mariæ, inter quos est non spernendus Doctor
Multiplices enim sensus exponendi sacras scripturas in
sia recepti sunt, & vetustissima consuetudine frequent
quibus modo nemo retorqueat sacræ scripturæ exposit
ad id quod contrariatur fidei & ecclesiæ. Vnicuiq; in su
abundare licet, magis autem liberè in his quæ nondu
per ecclesiam determinata, aut quorum nihil interest a
utrum sint vel non sint, sic, vel aliter teneantur. In his e
ste Gregorio Nazianzeno, in libro contra Eunomiano
tulus est προδιαλέξις. Vt obtinere non est inutile, ita
sine periculo. Quamobrem si ego cum Jacobo Stapule
Salomonis canticum, præter interlinearem glossam, &
nis aliorumque postillas, ad beatissimam Mariam vi
retulerim, nihil in hoc feci quod tu juste queas repreh
qui es omnis bonæ eruditionis expers: nec veros theo
neque Bibliam ipsam perlegisse comprobaris, nisi fort
canis è nilo. Sed tantūmodo in tuorum consophistaru
tidis & marcidis excerptis, ac Bianicis reportatis, usq; i
tuam senectā inveteratus dierū malorum, tanquā βοῦς

s Porrò quam nobis condonare renuis improprie-
verbo soror, tu tibi præscribere conaris in dictione
as hanc intelligēdam esse, ut dicatur una duntaxat ex
anæ marito, vel propter virtutis excellentiam, vel ob
tis præeminentiam. Hoccine tibi videtur doctum &
argumentatorem esse, sic scilicet aliqua molli &
ta impropriistarum formula, & æquivocationis a-
erili distinctiuncula summis labris nata, tortuosa-
ia aliquo resilire, & elabi vel in foveam quam feci-
e in te lusum sit proverbium; turdus ipse sibi malum

c iterum ineptias tuas paulisper audiamus. Ais e-

avo contra nos allegat miraculum dicens, quod ex plura-
iarum conceptus Mariæ non videretur miraculosus, sed
oncupiscentia carnis. Respondemus hoc simpliciter ne-
mus enim de beatissima Anna si post hæc viginti habuis-
hoc non attribuendum concupiscentiæ, sicuti nec quis-
piscentiæ attribuere debet conceptus multiplices & di-
na Samuelis post ablactatum Samuelem, si enim quispiã
aut prægnantem aut parturientem videat, an de tali iu-
st ipsam ex concupiscentia aut parturiisse aut concepisse,
more filiorum procreandorum? sane nequaquam. Quod
temerarie indicat, nec diurnam evitat offensam temera-
iumprohibentem, si autem de honesta qualibet non li-
oncupiscentiam iudicare muliere, à fortiori non de An-
ima. igitur argumentum nullum 2. conceptum beatissi-
s miraculosum nedum ex parentum conditione, sed ex
nunciatione ac divina nominis impositione dicimus 3.
iraculosus fuit ex parentum sterilitate. Quod si argua-
A a secundo concepit, igitur non fuit sterilis. Ad hoc re-
,quod si Anna simpliciter non fuit sterilis, stat tamen Io-
Annam simul coniunctos steriles fuisse. Nonne videre est
rum hominem ad unam accedere non potuisse, qui ta-
ram accedens, ex ea concepit, nedum ipse sed & mulier
unquid videre est mulierem, quæ & si cognita à proprio
nceperit, à secundo tamen concepisse visa est. Sic & in
m dicere convenit, & si Anna ex secundo & tertio na-
nceperit, hoc tamen non derogat miraculo. Quin si fœ-
turalis secundas & tertias decoravit nuptias, nihil ta-
quin primas, visa coniunctorum sterilitate, supernatu-
verit fœcunditas.

Pulchrè certè & magistraliter hîc distinguis inter
rium filiorum procreandorum & concupiscentiam. S
ge magis magistrale est & ita magistrale, ut intellectun
penitus effugiat, quod videlicet dicis, hominem ad m
accedentem ex ea concipere. Certe hoc miraculum j
nia miracula facile obfuscaret, quod vir conciperet e
na, si modo etiam pareret. Forte tamen aliquem partu
lem apud Horatium ficulneus ille hortorum Deus,
cum Canidiæ & Saganæ timore fugaq; olim emisit. V
impletum est, quod in præfatiuncula conclusionis tuæ
tus es, te secundum exiguitates tuas aliquantulum c
responsum, & juxta Sapientis proverbium, stulto jux
tiam responsurum. Tam stulte hîc respondisti, ut nihil
ci posset stultius. Nunc autem iterum dico tibi, neq
credibile est Annam postquam legi, voto, & Angelico
to satisfecerat, ipsamq; Deiparam virginem ex utero
beatam sine originalis maculæ inquinatione tam inge
raculo peperisset, unquam novam desiderasse prolem,
mò fuisset ingratissima, si tali prole, cujus inter homin
nituras nulla unquam fuit, nec futura esset dignior, n
set contenta. Quin & Joachim etiam, vel quicunque a
fuissent præsumptuosissimi & sceleratissimi, si sancti
tanto partu uterum, violare ac polluere præsumpsiss
mel admonuit eam Angelus, quod conciperet, filian
non filias: nec alias illam admonuisse legitur, nec aliu
culum pro alia filia gignenda factum legitur. Non cr
ergo Annam gignendam aliam filiam concupivisse, n
unquam attentasse, uterumque suum tantæ virginis
ginalis maculæ partu, nunquam desiderata alia & in o
culpa prole infecta; præbuisse temerandum. Nunc e
mihi quæso primum, num beatissima virgo sine origi
cula concepta duntaxat vel nata sit? neque enim usq
thomistica theologica te captivavit opinor, ut hoc ne
Dic rursus num aliæ illæ filiæ, quas tu Annæ contribu
riginali culpa fuerint præservatæ? dicere illud non
Nam vos thomastri, etiam divæ virgini Mariæ, hun
rem, quod scilicet sine peccato originali prodierit, no
viti & timore fasciculorum (quibus mea ætate hanc
plures prædicatorii ordinis thomistici doctores tam
rentia Italiæ, quàm in Berna Helvetiorum Romanor
tificum sententia absumpti sunt) conceditis. Quomo
nunc affirmabis, quod Anna, quæ concepit peperitve

m, jam tentaverit alias filias gignere in peccato, ne fficere potuerit, illa tua ridenda distinctiuncula, in- erium procreandæ prolis & concupiscentiam. Non lendus, imò & contemnendus es in sequentibus, ubi us detrahis parturientis Annæ miraculo, dicens An- ilem non fuisse simpliciter, sed (ut tuorum scholasti- ore loqui liceat) secundum quid duntaxat, & relati- oachim conjuncta, cum cæteris autem secundo & ritis, fuisse natura fœcundam. O scelestissimi sophi- endam candenti ferro linguam, per quam diabolus i- ra sanctissimam Annam adeò deprehenditur blasphe- uid enim dicere potuisti impudentius? atque interim te beatissimæ Annæ non detrahere, sed te illam com- e. Si hæc tua blasphemia divinam evitatura sit offen- iq; sanctissima Anna pro hac ejus contumelia tibi vel ropria futura sit, plus quam miraculum erit.

n nunc quædam, quæ superius fœtente stomacho e- hic quasi anacephaleose quadam obiiciendo resumis, o sana lingua tua eandem cantilenam repetis. Quia lo- iens & tacendi impotens, alia contra hunc locum ar- n non habes. Dicis itaque.

n nono allegat argumento, quia dicentes Cleopham fuisse n Annæ virum, ex quo peperit Mariam Alpheo iunctam rde, nam Maria Cleophe, ut obloquitur testibus Egesippo io, non ita vocatur à patre, sed à marito, quia fuit uxor Adhuc dicimus sufficienter nos respondisse, ubi non solum- sicuti effecit ipse, sed multo plures antea adduximus do- cientiores pro infringenda allegatorum ab ipsa phanta- soli contra eos militant doctores, sed & sacer, ut prædixi- angelij textus Ioannis decimo nono, dicentis: Erant iuxta esu mater eius & soror matris eius Maria Cleophe.

o pro meis illis duobus doctoribus, ac evangelica li- atra tuorum glossemata & postillas, ac contra totam im, omnemque theosophistarum tuorum, non eque- l asininam phalangem dimicando tuis propulsis, illos esos victoresque reduxi.

tem nunc magna sesquipedalium verborum pompa, claudiano tonitru exclamas.

valet dicere illud damnabile & nimis absurdum dictum proponens, evangelium excecate nimis correcturus asse- ariam Cleophe, sed uxorem Cleophe apponendum in Græco, a uxor habeatur. Non valet, dixerim illud præsumptuo-

ſum aſſerere, quia ſi ſic falſum evangelium noſtrum, Roma
liter & omnes latinæ errant eccleſiæ, iam fidei noſtræ falſu
citur, & ſic inanis & falſidica eſt ſcriptura noſtra ſacra, &
ſequenti fides noſtra nullius roboris ac momenti eſſe comp
Quis quæro, hoc te docuit, niſi forſan unicum à ſomniatori
poſitum verbum. Ipſa videlicet Græca, quam prædicis, aſ
ut aſſeris habent, ſtabant iuxta Crucem Ieſu mater eius,
matris eius uxor Cleopha, ex his negare volens, Cleopham
mæ maritum extitiſſe Annæ. Dic rogito, an potius credei
ſcriptura Græca, quæ ſuos in præſentiarum fautores habe
cos à Romana diviſos Eccleſia, quæ quidem, ut pernicioſ
foveant hæreſim, ſuos vitiare non ceſſant doctores. Negan
proceſſionem Spiritus ſancti, à Patre & Filio dicunt An
ſuum non dixiſſe in ſymbolo, Spiritus ſanctus à Patre & F
factus, nec genitus, ſed procedens, ſed dixiſſe, à Patre per
quod eſt contrà ſacrorum approbationem conſiliorum, & c
determinationem Eccleſiæ. Quin potius credendum ſit ſacr
ribus noſtris & Hieronymianæ tranſlationi ab Eccleſia pr
forſan dices, tranſlationem hanc vitiatam, hoc in præſen
ut pote blaſphemum non negare non poſſumus, ubi autem vi
in alio oſtenderis, quod tamen non credimus, non tamen in
ſu, ut præmiſimus, beatiſſimus ille Hieronymus hanc prob
in ſuis corroborat Epiſtolis. Nec ſolus contra te in hoc milit
ronymus. Si enim & Auguſtinum legeris ſuper Ioan. in lib
conſenſu Evangeliſtarum. Invenies eundem dixiſſe in text
nis Mariam Cleophæ non uxorem, nec minus militat gloſſa
nearis, Hugo Cardinalis & cæteri ſolemnes, quos oſtendimu
res. Conſtat igitur tam abſurda doctorum ſolemnium negat
pter unius ſcilicet Eraſmi, in præſentiarum viventis a
nem nec auditu dignam, his ſane potius credendum, quam
ex conſequenti & allegantis aſſerta, veluti fidei ſcandaloſa
da, & eodem textu videtur falſum eſſe, quod ſubiungit
Cleopham eundem hominem binomium fuiſſe.

Non erat uſque huc ſatis tot copias tuas fudiſſe; tot
menta tua ſubvertiſſe, tot ſuſtuliſſe inſidias. Quod nun
expugnandum longe horribilius eſt.

Centauri in foribus ſtabulant, ſcyllæq́ biformes
Diſponunt enſes, & ſcuta latentia condunt.

Totus hic in rabiem verſus vocas nos damnabiles,
dos, excæcatos, præſumptuoſos, blaſphemos, ſcandaloſ
mniatores, auditu indignos, fidei Evangelii ac ſcriptu
ſarios. Nec hoc tibi ſatis eſt, niſi ipſum etiam Eraſmum
rod

a(cujus hodie Christiana Ecclesia in sacris literis do-
parem ve non habet alterum) graphice momorderis,
mpuritatis sordibus aspergas, vocans eum unum à
ribus, atque assertionem ejus auditu indignam. De-
nes Græcæ scripturæ fautores thomistico more hæ-
n fautores dicis, & hæreticos. Manhu, quid hîc au-
n horrenda criminum nomina in hoc album vocas?
it pestilens furor, & obsessæ mentis insania?

nescunt iræ, & durus dolor ossibus ardet.

e fascinavit spiritus nequam? Vbi Theologici nomi-
stiam, ubi sacerdotalis religionis continentiam, ubi
n cucullæ titulum reliquisti? Abjecisti omnia retror-
otus jam transformatus es in sacrum porcum, pessi-
monstrum:

llor in ore sedet, macies in corpore toto.
squam recta acies, livent rubigine dentes,
tora felle virent, lingua est suffusa veneno.

elleboro tibi opus est, ac simul experto quovis medi-
iticyro aliquo poculo cerebro medeatur, nunc ergo
arumper, & disce quæ olim scire debueras, redi ad
, & audi quæ dicturus sum, ac revoca in mentem,
uperius dicta sunt. Nullus nostrum est, qui corrigat
um, sed id ipsum ex suo fonte, ex illa sua lingua, in
tum est, repetendo declaramus. Dicimus itaq; illud,
Latino codice legitur, Maria Cleophę, dici non filiam
, sed uxorem, quod ita esse, ex Græco articulo facilè
ur, ut superius ostendi: Et hanc ob rem Erasmus in
tione addidit uxor, ne quis vulgari hoc errore dece-
c Mariam non uxorem, sed filiam Cleophæ arbitrari
od ille insuper firmissimis imbecillibusque rationi-
dit, quas ego huc libenter adducerem, nisi tu me (sic-
istarum conclusionum tuarũ finali clausula) redar-
sis, quia illæ in meo non creverint capite. Quod autẽ
xisse textum Evangelicum habere non Maria Cleo-
uxor Cleophæ, men iris in caput tuum vilissime ne-
extus Evangelicus sic habet Μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ. quod
ipse, quẽ citavi trãstulit, Maria uxor Cleophæ. Quod
ęcas literas non probas, facis quidem tuo more & in-
ui non libenter laudas ea, quæ non didicisti, & tan-
hircus ille Æsopicus, facile contẽnis, quod assequi nõ
At cum tu exarmatũ & elingue pecus, vix semilatinas
tire queas, Theologico cõfides supercilio Gręcas li-

teras judicare condemnareque præsumis, cum tame
potest esse perfectæ doctrinæ Theologus sine cogniti
guarū, ad minus trium, Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ:
his omnis sacra mysticaque scriptura prodita est, In qu
Chaldæa lingua suam partem habet, & Arabica. Qua
cognitionem ad sacros codices tam intelligendos, q
stituendos, August. ipse in lib. de doct. Christiana nec
pronunciat: ipsisq; summorum Pontificum decretis,
canonibus cautum est, non de sophismatibus ac Logi
culis discendis docendisve, sed de traditione linguaru
veteris testam. veritas ab Hebræis, novi fides ex Græc
teris petatur, sine quarum peritiā, si quis verā Theolog
retum cognitionem permittit, tota aberrat via. Ad illas
confugiunt Hieron. Aug. Ambr. Hilar. & quiq; splend
Latini Doctores. Nec sufficit dicere jam omnia in L
linguam traducta esse, eamque traductionem sufficere
habet unaquæq; lingua sibi peculiare quoddam locut
dioma, quod integre in aliam linguam sic transfundi
test, ut eandem energiam vimq; obtineat. Fatetur hoc I
nymus plerisq; in locis, ut in Prologo super Ecclesiastic
in præfatione Chronicorum Eusebii, ac in Epistola de o
genere interpretandi. Fatetur idem August. de vera reli
cujus verba canonisata sunt in decretis 38. distinct. in c
qui incipit: Ea locutio. Et ut te exemplo aliquo admo
undenam provenit insignis ille lapsus Hilarii & Amb
dictione בראשית & Cypriani in nomine ארם, ni
Hebraicè nescivérunt? Quod manifestariis ac pudendi
tis lapsi sunt, magnus ille Nicolaus de Lyra & ille dilige
mus Theologus Thomas Aquinas, & simul etiam ips
Hugo quamvis Cardinalis vocatus sit, & alii innumeri
suis locis annotavit Erasmus, nisi quia linguas ignorar
gatæ huic traductioni confisi? Quapropter coguntur fic
tire & impingere, ac pro Christiana veritate sæpe mera p
ta docere. O utinam mihi aliquando ea fuisset loci, tēp
præceptorū oportunitas, sacras illas linguas perdiscend
Hebræam linguam aliquando leviter agnovi, Græcam
attigi, postea fortunarum mearum iniquitate ab iis lit
stractus, multa rursus amisi: & licet quod superest adhu
tum me juvet, tamen non pudebit me [si daretur ocium
Græcum Grammaticulum fieri potius, quam tuæ farin
primi nominis Theologū. Sed quid est, quod ais non e
dendū Græcorum codicibus, utputa à Romana Ecclesi
sis.

...d si propterea in eorum literis tam ingens periculum
...liqui eorum ab aliquibus Latinæ Ecclesiæ opinioni-
...de desciverunt, ut de processione Spiritus S. de voca-
...ostaseos, de cæremoniis consecrandi, de potestate
...Sacerdotum paupertate, ac spontaneæ mendicitatis
...Certè lōgè plus periculi est in Ethnicis illis vestris diis,
...ntum authoritatis tribuitis, Aristoteli, Porphyrio, A-
...a quorum logomachiis dies noctesque sic occupami-
...: veteris, nec novi instrumēti literas interim vacet le-
...n tamen illi uni nihil unquā cum Christo fuerit com-
...ter pernitiosissimus exstiterit Christi hostis, ac reli-
...Christianam, quantum in se fuit impius & sacrilegis
...hristum libris conscriptis penitus subvertere conatus
...ius etiā quot hæresium occasionem dederit, nullus l-
...u scrutator ignorat. Deniq; nunc collige in unū, quot-
...t, in quibus Græci à Romana Ecclesia dissentiunt, ni-
...nib. reperies, quod ipsi ex vitiatis suorum Doctorum
...t ex sacræ Bibliæ adulteratis exemplaribus tueātur:
...xpositionis varietas, quę illos à nostra sentētia separa-
...& aliæ permultæ causæ, quæ illos à Romana Ecclesia
...nt, quas hic enumerare non est opus, non tamen à si-
...orpore, ut putrida membra resecati sunt, sed toleran-
...im intra Ecclesiam, si quando nostris rationibus revi-
...os illis in aliquo concedentes, in unā eandem senten-
...imque uniamur. Sed, ut revertar unde digressus sum,
...si potes vel unum probatum autorem qui deprehen-
...vi Testam. Græcos Codices, vel in uno loco falsatos
...t qui asserat nostros Latinos: illorum Codicib. esse e-
...iotes, nullum certè reperies. Unde ergò tibi Agasoni
...Græcorum Codicib. censoria virgula? Quis tibi Epi-
...orco super illos sceptra cōmisit? quis dedit tibi subulco
...Christianorū Bibliothecis ejicere, & de illis sententiam
...quæ nec intelligis, nec unquam didicisti? Sed invenisti
...am interlinearem, absq; his linguis perfectam, ex qua
...otes haurire, quæ Eusebium, omnesque reliquos vin-
...ores, quia à semilatinis recepta est fraterculis. In cæte-
...m refugis ad vulgatam illam Evangeliorum editio-
...uam tu Hieronymianam vocas, sed ipse Hieron. hanc
...e negat. Quod autem contra Erasmum Roterodamū,
...contra leonē insolescis, illum paulò superiùs unicum
...somniatoribus, & Græcè scripturæ hæreticum fauto-
...nuans, nunc illum nominatim appellans, assertionem

traductionis suæ auditu non dignam, & veluti fidei sc[...] sam proclamando calumniaris, totum hoc jam satis d[...] est: & si opus esset pro Erasmica traductione profusè [...] seque contenderem, nisi Phœbeo lumini splendorem [...] videret, cum vir ille (quem ut redivivum Hieronymum [...] Romana Sedes, cum toto Cardinalium Pontificumqu[...] & recipit & veneratur) defensore alio à seipso non ege[...] jus nomen, ita nunc est doctrinæ excellentiæque non [...] nihil sit quod ad ejus illustrationem addi possit ipso l[...] Cave ergò ne tua confutatio magis sit hæretica, & aud[...] digna, quam unius, ut ais Erasmi assertio.

Porrò quod nunc eodem contextu ais? falsum esse C[...] hominem binomium fuisse, cur hoc non aliqua saltem [...] uncula persuadere conaris, cum tamen ego sine autorib[...] sum locutus? sed te lupi videre priores, ideò vox fugit, [...] bes quo buccam adaperias. Itaq; cum tu hanc positione[...] am nullo modo enervare studes, nec mihi hic opus est [...] lam diutiùs insistere, sed in declarationibus meis (si occ[...] rit) illam latiùs exponendo sufficientissimè probabo.

Rursus nunc insania tua paulisper fruamur, quâ isti[...] ineptiis subnectis dicens.

Item & quia dictum confirmat ex filiorum Cleophæ ætate [...] rens omnes ætate Christi maiores, inter quos Simon Zelotes [...] stum undecim annis superabat, ut testantur Eusebius & Ege[...] Respondemus imprimis Euseb. diversa imò & contraria cen[...] in uno passu revocasse, quod in altero dixerat, & ideò allegat[...] hanc nihil contra nos effecisse, imò pro nobis, igitur argume[...] nullum. Respondemus secundò omnes nostros, quos allegamu[...] ctores in contrarium sentire, imò & Evangelium saltem imp[...] & ob hoc opiniones duorum in hoc parvi pendendas.

Hic iterum hæres cornibus tanquam hircus in vep[...] nec habes quod opponas mihi responsum, præter hanc [...] sissimam ac puerilem suasiunculam, dicendo: Euseb. ali[...] do diversa, aliquando contraria sensisse, aliquando in un[...] su (sic enim Latinè loqueris) revocasse, quod alicubi dix[...] alio, & ideò nullam esse Eusebio fidem, ideò allegation[...] nihil contra te, igitur pro te, igitur argumentum nullum [...] quæso annon Hieron. annon August. & innumeri alii e[...] lentissimi Doctores, sibi sæpè dissimilia, sæpè contrari[...] pserunt, sæpè ab una opinione sese in aliam revocarunt, [...] palinodias cecinerunt? num propterea respuendi sunt, & [...] reliqua dogmata sua vacillare dicentur? Sic hebes dicer[...]

At cur non eo modo recipis Euseb. quo cæteros? Ipse
mas Aquinas, periculosam illam opinionem suam,
de rerum creatarum necessitate, sed de adoratione
imaginum veneratione aliquando revocavit, si Ca-
ditur. Ille namque acerrimus Thomę defensor, cum
ionem tueri excusareve nequiret, asserit Thomam
iter sensisse. An propterea tu nunc sancti Doctoris
a abjecturus es retrorsum? Est insuper Thomas ipse
s in locis mutuo contrarius, & à seipso diversus, &
, ut qui nunc unam nunc aliam sequitur opinionem:
imo sententiarum, de modo essendi in loco substan-
paratarum, diversa sentit ab his, quæ in quarto sen-
& in tertia parte summæ tenet. ubi tractat de descen-
Christi. Item de genitis ex putrefactione, in primo.
rum sequitur opinionem commentatoris, quā in se-
taphysicæ & alibi reprobat. Sic de materia cœli, ali-
n secundo scientiarum, aliter in secundo cœli, & in
em de anima Christi, aliter sentit in Christo, aliter in
c & de multis aliis, quę nimis prolixum esset recitare.
gò & istos cespites tuos circumcidamus. Esto quod
cubi erraverit, aliqua aliter, & aliter diversis in locis
t vel docuerit, aliqua etiā revocaverit, certa illa, quæ
esens propositum ex Euseb. per me citata sunt, neq;
unquā, neq; alicubi aliter ea descripsit. Nec est alius
a præclarus Doctor, qui circa hæc illum corripiat. Et
a in superioribus docui te (ut dicitur asinum sub freno
del. quibus historiarum Scriptoribus fides adhiben-
bo tibi hoc loci aliam quandam regulam qua discas,
ntitiæ, accedendum est, quando excellens aliquis Do-
em de rebus diversa & contraria scripserit. Ea nunc
videl. Hinc dicto firmiùs credendum esse, quod cum
jus & antiquioris authoris testimonio, vel cum vali-
one, & in proprio ac accommodato rei loco dictum
a quæ sine certo & antiquo aliquo Doctore, sine va-
ne, præter historiæ intentionem, extra proprium rei
u propositum, ut alicubi inter commentādum ad di-
it propositionis alicujus consonantiam, juxta pro-
ulgarem extemporaneámve opinionem dicta sunt,
idiora sunt, & aliis longè posthabenda. Quod itaque
eophæ filius undecim annis major fuerit Christo, ex
primum, tum ex Eusebio in Ecclesiastica historia, &
co sine contradictione notum, & receptum est: nam
Mar-

Martyr effectus est anno decimo Trajani, centum &
annorum. Natus itaque est Simon iste circa annum ill
virgo beata in templum oblata est, quo tempore vix
Annæ maritus Joachim, ut ex Matthæo manifestum
me multum commovet, quod illos tuos Scholasticos
res, & Aristotelicos Theologos fastu efferens, meos
os duntaxat parvi pendas. Scio enim quoniam te.

Defendit numerus, junctæq; umbone phalanges.
Magna inter molles concordia.

Scio quoniam imperitorum multitudine & barba
me superas. veritate autem ac fide non superas, ne
quiparas. Scio hunc morem esse apud vos fraterculos
plerumque apud istos Reliquiarum institores viden
hac specie ordinati, quod quosdam peculiares vobis
Patronos, vel quod vestri Ordinis, sive sectæ, sive
fuerint; quadam superbia, abusione; & vana gloria, a
illorum laudibus decertatis. Quod cum illos cona
mium celebres efficere, & cæteris omnibus præferre,
remini alios quosque Christianissimos simulatque
mos Doctores deprimere, & vel lacessere, interim glo
di & jactantes, vos esse vel sanctos Thomistas, vel
Scotistas, vel invictos Albertistas, vel constantes Occ
quasi non satis sit esse Catholicè eruditos Christiano
tamen ipsa fidei Catholicæ doctrina, non pendeat ab
Doctorum tuorum dissonis, & sibi invicem repugnan
pinionibus, sed à Christo & veritate. Itaque cum jam
rioribus illis tuis scholasticis Doctoribus sufficienter
sum est, nolo hic superfluus esse. Sed quid ais tu Evan
saltem implicitè negare filios Cleophæ Christo ætat
jores? Proh impietas. Scriptura sacra manifesta est, t
nium Dei lucidum est, sapientiam præstans parvulis.
gò qui implicant, non qui plicant, non qui replicant
Sophisticis involucris ac stultis quæstiunculis animos,
cium per omnem vitam abertare compellunt, hi Ch
Doctores sunt, sed qui explicant, & elucidant sacram
ram, à tenebris humanarum opinionum, & illam à Sc
carum ratiuncularū sorditie purgant. Tu igitur si pote
ca, ubi nam ego Evangelio in hoc adversatus sim, &
riam habe. Sed quid ego tecum, dico te tardo, languid
mato, & emasculato pecude de tam manifestis rebus t
lixè contendam? Quin ad illa, quæ subjungis me con
vincenda.

Ais insuper:

allegat nos multò fœdius errare dicentes Salome, tertium maritum, qui in ea tertiam genuit Mariam, & hoc ex duob. primò quia Salome eo teste nomen est originis, ut voluit O... ...st. Hieron. non est autem consuetudinis, ut asserit nomina ...viris appropriare, aut è contra. Ad hoc responsuri confi... ...fatos Doctores dicentes, Salome nomen cuiusdam mulie... sed cum subinfert, non esse consuetudinis nomina eadem ...m & mulierum, hoc simpliciter negamus. In lingua enim ...na vir nomen Petri sortitus vocatur Pietre, similiter & ... lingua Gallica vir nominatus Claudius appellatur, Clau... ...r & mulier. Quod si & maternum & Gallicum spernit ...oc ab Evangelio nullatenus alienum esse ostendemus, in ...hanna nomen idem viri & mulieris esse comprobatur. Quod ...m viri, ostendit Luc. 3. generationem Christi texens, cum ...uit Iohanna. Quod etiam sit nomen mulieris, manifestat i... ...8. c. dicens: Erant duodecim cum illo, sequitur & mulie... ...qu... quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatib. ...æ vocatur Magdalena, & Iohanna uxor Cuze procurato... ...is. Ex hoc luce clarius patet. Idem nomen Iohanna viri & ...sse, quod si ita res se habeat, quare & Salome nomē viri & ...esse non poteri t. Sanè nulla huius videtur esse ratio, sed po... ...itur faber suus in vacuum super hac laborasse consuetudi... ...cis, consuetudines non esse virorum nomina mulieribus ap... ...ta, cum id ex sacro reprobetur Evangelij.

...n æcus es simul & perversus, ut cum vel dictorum meo... ...memineris, vel illa redarguere impotens sis, nequiter ...undo fingis hoc loci sermonem, quem impugnes. Sed ...pinio: nam ego in decima tertia propositionum mea... ...di, Salome nomen esse mulieris: & quod ita habet Græ... ...s, apud Marcum dicentem: καὶ Μαρία Ἰακώβου, τοῦ μικροῦ ...ήτηρ καὶ Σαλώμη. Hæc capite decimo quinto leguntur: que... ...i autem capite apud eundem sic legitur: καὶ διαγενο... ...ου σαββάτου, Μαρία Μαγδαληνή, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ Σα... ...μη ἠγόρασαν ἀρώματα; his namque in Scripturis Σαλώμη no... ...fœmineum est, & nominativus Græcus, quod vel pueri in ...dolitterario non ignorant, nisi tu malis novam fingere ...c...), quam veram sequi Grammaticam. Accedunt ad ...i... per me Doctores, Orig. & Chrysost. quos cum re... ...en... audeas, tamen in hoc fine sycophantissimo admittis Ais ...um i...os dicentes, quoniam Salome nomen fuerit cujusdam ...er..., quasi de alia quavis locuti sint muliere, cum eidem

Docto-

Doctores loquantur expressè de illa Evangelica Salon tre filiorum Zebedæi, quod manifestè patet apud Or in trigesima quinta, & apud Chrysostomum in vigesin va homiliis super Matthæum. Verùm quia tu hic a Hieronymum, prætereundum non est, nam ego illud album non vocavi, neque tu hæc apud Hieronymum sed apud tuum Petrum de Natalibus, qui in suo sancto talogo, lib. 9. cap. 91. sic ait: Salome discipula Christi fi tempore Dominicę passionis, cum reliquis sanctis fœn crucem astitit, & circa ejus sepulturam solicita fuit, Theophilus & Chrysost. dicunt, quod hæc fuit mater f Zebedæi, quod Orig. simul opinatur. Et circa finem ait. Et Hieron. in suo Catalogo tradit eam mulieren Quod si nunc tibi aliqua fiducia est in tuo Petro de bus, cur illum non recipis in hoc capite, ubi cum auth & ratione loquitur, potius quam de capitulo de Anna, ne Scriptura, sine Patribus, sine Canonibus, sine autho sine ullis rationibus, nudis verbis incedens, à seipso di lis, ac omninò ambiguus, vulgarem fabulam decantat tu excæcatus malevolentia, ac tuæ hæresis pertinacia natus, cùm te videas hac nihil proficere, alia me aggi via, fingens, quinimò mentiens, dictum à me, atque F pso, consuetudinis non esse virorum nomina mulieril propriare.

Nec tibi plus cordis, sed minus oris adest.

Quod si tu probus vir esses, non deberes nobis imp quæ neque diximus, neque scripsimus. Condescendam etiam ad hanc sententiam, & dicam, apud nullum regu idioma, reperiri eadem viris mulieribusque nomina con ta. Ideoque illud futile tuum argumentum, à barbaris li ac illo tuo plusquam barbaro (utputa nullius integrita jam pluries aliarum gentium confuso ac refuso) gallico ne, nullius esse roboris. Nec minùs futile est illud tuum mentum de illo Hebraico nomine Johanna, quod tu ej guæ ac Grammaticæ omninò inscius, sub eadem termi ne, declinationeque, & viro & mulieri commune dicis, us, quod ille filius רשע exprimitur יוחנן in masculo re, illa verò uxor Cuzæ in fœmineo genere יוחנה: nomen est, שלמה, quod nos cum Græcis dicimus Sal mulieris autem nomen, שלמי: vel שלמית: quo mus Salome, quæ quoniam ignoras, debueras consulu

de nominib. Hebraicis; qui Hieron. inscribitur, ubi
pacificus; Salome pacifica exponitur. Non ergò in va-
avimus Faber & ego, sed tu sine omni fronte porten-
nus, discipulus Behemoth, ac Leviathan, qui tam fu-
do'a argutiuncula ac nomine Johāna, quod flectere;
re nedum didicisti, hæc effutire non verecundaris.
inùs inepta sunt, quæ mox sequuntur, dum ait:
ò id nititur probare ex ætatis propinquitate, asserit enim
m Iohannē uno ano & minus iuniorem Christo, Iacobum
ı ætate parem, & pro probatione in medium affert Euseb.
ı Sardensem & beatissimùm Hieron. relinquens ex eius
utia impossibile esse apud naturam Salome fuisse, filiam
nnæ. Adhoc respondemus dicentes hoc esse simpliciter fal-
ontra determinationē Doctorum, quos in mediū adducit,
m Sardensis fnote ste Fabro notat beatissimum Iohannē à
rasse anno ætatis suæ 99. ex Eusebio autem quem beatissi-
retatus est Hieron. colligitur eundem beatissimum Iohā-
isse anno Christi 102. ex quibus manifestissimè infertur
m Iohannem Christo non anno uno minorem natu, sed
mplius. Idem est concludere ex beatissimo Hieronymo:
lieron. suo Fabro teste, beatissimum Iohannem decessisse
ostpassionem Christi. Christus autem passus est anno 33.
completo & 34. inchoato, de quo iam fluxerant menses 3:
annis 34 ut supra numeratis addideris annos 68. quibus
Iohannes, annum 102. sicuti enumeravit Euseb. repe-
ò apertè constat Euseb. & Hieron. rectè convenisse, & a-
at suum Fabrum in hac re tortuose nimis fabricantem
qui ait Iohannē anno Christi 100. migrasse. Quod qui-
ntelligentes est insomniabile, imò & sibiipsi præfatus cō-
iber, ait enim, ex Hieron. constat Iohannem decessisse an-
passionem Christi. Ait inquam Iohannē obijsse 99. ætatis
it Christum uno anno maiorem natu ipso Iohanne. Rogo
a annos super digitis tuis vel da eos computandos etiam
ertè in hac computatione non solum centum, sed centum
numerabis annos sic & illa. Nonne 32. super 68. efficiūt
per quo est superaddēdus annus veluti Faber asserit, quò
ate superavit Iohannem. Igitur apertè constat quod ex-
psi suus cōtradixerit Faber, apertè inquam constat quod
n uno anno solum, sed pluribus eo natu maior fuerit: ex
itur nulla ex dicto nostro temporalis impossibilitas, con-
quā nulla proponētis ratio, quæ evidenti innititur falso,
ipsi apud contemplantes contradicit: ex his convincitur,
quod

quod nulla suis dictis fides est adhibenda, & quod dicente mam Annam tres genuisse Marias turpi non erant corde batam à sanctis Doctoribus & Ecclesiastica assertione ma veritatem fidelem, in suis prædicationibus non scandaliza lum, sed ædificant.

Tam consonat cum Doctorum calculis hæc tua tio, quam asinus cum lyra, ut minimum dubium vide illam ab aliqua delyra vetula accepisse, quam idcircò cis, ut & nobis consultum velis, illam sequamur ca Magistram:

Non audet stygius Pluto tentare, quod audet
Effrenis Monachus, plenaq; fraudis anus.

Scis quam intelligo, cui tu à secretis es, & illa tibi. irasci, quinimò (relicta tua hac circea vetula, quæ te L Apulei instat, in asinum, sed non aureum transforma auriculas tuas parumper accommoda, & implebimus vetulæ alicujus anilibus fabulis, sed dogmate fidei & ac docebimus te rectè calculare, & annos currentes à tis discernere. Præfuit Romanorum Monarchiæ Oct Augustus Cæsar, annis quatuor de sexaginta; cujus currente anno quadragesimo secundo, prima ascripti sus. Cirino tunc Sitiæ præsidēte, natus est Christus. In hem Judææ oppido, qui annus hinc dictus est primus annorum Christi. Quod si modò de hac annorum sum bus Octavianus imperio potitus est, illos quadragi annos detrahas, remanebunt anni Christi completi qu decem, vel currentes decem & quinque, si subtraxeri nativitatem ejus præcedentes quadraginta & unum, q nunc addideris annorum Tiberii decem & octo, quo octavo anno currente passus est Christus, resultant an Christi completi triginta duo, intrante eo & jam agen simum tertium. Errasti ergò cum vetula tua, ubi ais, C passum anno ętatis suę tricesimo tertio completo, & t quartum jam tribus mensibus ingresso. Poteras hæ didicisse, si pro vetula tua consuluisses illũ historiaru strum, cui quidem soletis vos Doctorculi permultum bete. Is siquidem ubi loquitur de Christi baptismo Christum à Joanne Baptista baptizatum anno Tiberii te decimoquinto, ac Christo tunc intrante annum tric tredecim duntaxat diebus. Tandem singulis annalibu digestis, concludit illũ vixisse triginta duos annos int tot menses diesque, quot desuper fluxerunt à revolut

ad passionem. His simili supputatione consonant, emporibus, & Orosius, & ille Chronographus Gir- alii plures, tam sancti veteres, quàm recetiores Scho- ctores. His itaq; triginta duobus Christi annis cō- uperaddideris annos octo & sexaginta, quorum ulti- nte assumptus est Ioannes, erunt anni centum, qui Traiani primus. A quibus si rursus subduxeris an- ginta novem, qui sunt anni ætatis Ioannis usque ad nptionem, relinquitur, Christum esse anno uno ma- nne. Quod si rursus à nonaginta novem illis annis s sexaginta octo annos, quibus superfuit Ioannes onem Christi, relinquetur similiter Ioannes dunta- nno minor Christo. Non secus comperies ex Euse- clesiastica historia, ubi hoc cum rationibus & autho- firmat, atque idem in sua Chronographia, si modo ntintrospexeris. Sed te lusciosum & indoctum Mer- lecepit mendosa Parisiensis impressio, ubi circa ter- iani annorum numerum, de Ioannis assumptione ım adusque Traiani tempora supetfuisse, tamen nō um ad hunc usque annum extitisse. Tum vetusta, e Romana ac Veneta correcta exemplaria, circa pri- iani annum hæc habent. Ex hoc modico Typogra- e, frigida hac coniectura usus, asserere ausus es, Ioan- rasse anno Christi centesimo secundo, ad quem de- liquam tuam anilem ac falsam supputationem tan- loquentia agglutinasti. O cæcæ & obstinatæ mentis ile, quid tandem te arbitraris effecisse, si modo etiam Iohannem Christo vel triennio vel paulo pluris æ- tem, quem si etiam septennio & ad decennium us- tem Christo probates, nedum esse poterit beatissi- æ ex tertio marito nepos.

unc restat videre qua canina facundia tandem hanc num tuarum chimeram absolvis. Sic namque ex-

sunt quæ nobis dicenda videntur pro salubri trium soro- e sustinendo quæ omni cum honore proposita sunt:

odo erit honori Mariæ Cleophæ ac Salome, quod in æ Annæ & Deiparæ virginis vergit ignominiam? . Quis dicat illis sanctis fœminis honori esse, quod mēdacio per te, tanquam divæ virginis Mariæ ute- res, & beatissimæ Annæ carnales filiæ prædicantur, quam olim suadente diabolo Eluidius ille hæreti-

cus, sanctos illos Apostolos, qui Domini fratres di
pro Iosephi justi & Mariæ propriis filiis, in utrorum
ac Christi insignem infamiam collaudavit? At tu illi
eo absimilis es pestifer diabologus, qui hasce impi
ctissima Anna fabulas, populos doces in sede ve it
Christianam plebem, pro qua mortuus est Christus,
do seducis in falsas opiniones, verbum Dei offerens
bus, & cum tantæ impietatis doctrinam miseris popu
ducis, teipsum pium me impium vocas. Deum testor
iratus ista loquor, quàm commiseratione animarun
quos tu decipere conaris.

Eat nunc Christianus populus, & vos pauperum
tat eleemosynis, suisque impinguet patrimoniis, su
ribus vos saginet ociosos, qui pro divino verbo sem
stilentes fabulas, innocẽtes ac probos viros insupe
nia, conviciis, ac injuria proscinditis. Deberent utic
talibus hypocritis, baculis ac lapidibus potius obtu
iterum dico Christianus populus, & execretur Turc
imagines Christi & sanctorum conspurcare dicunt
interim tu cucullatæ religionis cato, ac scholasticæ T
giæ mercenarius Doctor cum tui similibus vitilitiga
tensesque præcones, Christum ipsum, ejusque matrem
am, cæteros, electissimos sanctos, multo fœdius bla
do conspurcatis quàm illi. Quin potius in vos concit
mis, in quos inquam Christianæ sinceritatis conspu
pietatis inversores, novarum hæresium, cõtentionun
tionum, schismatum authores, fasciculos, ignem,
convertant, usque post excidium, quemadmodum i
pho Capnionis non malè cecinit Huttenus:

Ite omnes, conferte struem, componite fasces,
Ferte picem, miscete faces, date sulphura cives:
Dominici fratres morbosam exurite gentem,
Vrite qui fuerat, qui sacrum armare veneno
Edocuit Christi corpus, mortisq; medelam
Exitij causam facere, & fomenta salutis
Credita perpetuæ, in crudelem vertere caden.,
Num male nota cano? male nota. Sed occidit illo
Septimus Henricus gladio, mixtamq; perenni
Cum vita interitum mensis accepit eisdem
E manibus Pauline tuis. Non hoc scelus aiunt
Nostrum est, qui multis retro successimus annis.
At vester cocus ille fuit, qui miscuit artus

dimenta nova. Semel, inquis, fecimus illud,
na negat, sceleri'sq; affert monimenta secundi.
pore iam nostro. Tum vos ussisse sopito
vera lessero, & sanctum voluisse videri,
ncisci fratres iactent ne scilicet ultra
A ori concessa suo hæc insignia soli,
Fe eadem simulata Deum responsa, iocosq;
A titia Mariæ, per vosq; infecta veneno
amenta palam monstrat, scelerata Vigandi
habita ad populum, diroq; asserta libello.
de remansa labris, conceptam in crimine matrem
vetus historia est? Quod galla Lutetia narrat
V us est anni, quoddam de plebe cadaver
R tuisse animas, vestrasq; ut crederet arteis
D pisse rudem populum, pœnasq; dedisse,
V a hæc sunt, ideo dignas ne effugite flammas.
N veniæ locus est, non est locus, urite flammæ.
sophistas, plenos errore cucullos
D ecora ausuros, penis abolete secundis
celerum autores, dignos necis, urite flammæ,
D inici fratres, morbosam exurite gentem.

æ unt quibus tibi ostendere oportuit quàm nihili positiones læsisti, & quàm frustrá ex tam infirmis & s gumentis, & in hanc rem inanibus auctoribus, ro- uam extirpativam (ut falso vocas) conclusionem liquam ita tandem vocari paterer si modo me vel in iciisses.

Q od autem subjungis, dicens:

nen de doctoribus à proponente allegatis nondum pla- us, petimus ut proponens iste auctoritates Eusebij & originalibus ostendat denunciantes nos paratos esse do- s allegatos in originalibus ostendere.

od e illis doctorum meorum dictis nedum certus es, tibi evenit, nisi quia doctores illos ante hac mini- t ut proverbio dicitur, vix à limine agnovisti: quo- c etiam si vel modo tibi coram producerem, adhuc n oca ubi hæc requirenda sunt, nisi alio monstran- o sciveris discernere. Itaq; ex tua inscitia contra me s uod auctores illos ex suis originalibus tam capitu t ilatim & verbatim non citavi, quemadmodũ tu & octorculi soletis. Qui cũ vestrę ignorantię mutuo

conſcii eſtis, & ob morum, vitæque, ac citatarum p
ptutarum ſentẽtiæ diſſimilitudinem, auctoritati ve
ditis, timentes quod iccirco vobis non credatur, ta
ſtica quædam ſecta, veſtris infantiſſimis cõpilatis,
excerptis contenti, cum ipſi nihil ſcitis, quàm alio
plis uti, tam capitulatim, atque articulatim, mearu
liſtarum more in ſingulis verbis & interpunctioni
pati, teſtimonia citatis, ac proprii ingenii miſeria, h
allegationum congerie. Vos jactantes, doctrinæ n
temerè arrogatis, cum interim nec in ſapientia veſt
ſtis eccleſiæ, nec in prudentia veſtra conſulitis homi
in cognitione veſtra Chriſtum negligitis, & in ſcien
injuriamini proximo, convertentes veritatem. De
dacium, & hominibus in iniuſtitiam, donec revelab
vos ira Dei de cœlis, tradens nos in reprobos ſenſus
errore. Qui calumniamini veritatem, eiusq; docto
perpetuo odio proſequi propoſuiſtis. Fecerunt hoc q
Celſus contra Chriſtum, Iulianus apoſtata contra e
Diotrephes contra Ioannem Evangel. Apollophane
Dionyſium Areopagitam, Iſchyras contra Athanaſiu
nes Antiochenus contra Cyrillum Alexãdrinum, Fr
Marionis ac Guarro Britannus contra beatiſſimum
dum. Fecerunt hoc noſtris temporibus, quidam titul
ſcopus fraterculus (cuius ineptias aliquando legi
præſens non occurrit) contra Ioannem Picum comi
randulanum, atque Iacobus Hogſtratus ordinis præ
hæreticorum inquiſitor Colonienſis contra utriuſqu
ruditiſſimum quondam præceptorem meum Petru
natem. Idemque fraterculus, cum Arnoldo Tungaro,
Colonienſibus coniuratis calumniatoribus, contra in
mum doctiſſimumque virum Capnionem Phorcenſ
xima & ubique terrarum vulgata, perpetuaque con
mia nequiſſimè inſultârunt. Ipſe etiam Wigandus
torum hæreſis apud Bernenſes initium atque fomes
pſe prædicatorii ordinis fraterculus ac thomiſticus
contra inſignem utriuſque iuris doctorem Sebaſtian
nunc Argentoracenſis civitatis cancellarium, & à cõ
marium, ſimul ac contra pleroſque alios inſignes d
malus male alliſit. Ipſe etiam Sylveſter Prieratis, licet
cii Romani palatii magiſter, eiuſdẽ prædicatorii ord
tricellus doctorq; thomiſticus, adverſus pugnatiſſim
logum Martin. Lutherum Wittenbergenſem Augu

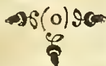
icitiæ ſuæ nota invectus eſt. At ipſe etiam Ioann-
lit vir eruditus, ac ſcholaſtice doctus contra eundẽ
contra Andream Carolſtad. archidiaconum, non
o calculo infœliciter pugnavit. Nec deſunt invidi
s det actores, qui tecum calumnientur Eraſmum
anum, atq; Iacobum Fabrum Stapulenſem, quem
quidam theologiſtæ, eò quod ineptam hanc novi
t. aductionem, quam tu & tui ſimiles homunculi
ieronymo intitulatis, ipſe Faber adductis argu-
a Hieronymi eſſe negaſſet, hæreſeos damnare vo-
oſos interim non ſine totius Sorbonæ ignominia,
æ malignitatis infamia perpetuò & ubique deni-
Quid de meipſo dicam, qui in re literaria non ſum
orum calciamenti corrigiam ſolvam, attamen
nior in Dola Burgundiæ exponerem librum Io-
onis de verbo mirifico, quidam Ioan. Catelineti
rum provincialis offenſus vocabulo Cabalæ, cum
ipſe, nec ſuorum aliquis legentem audiſſet, nec
iam, nec conferre auſus, poſſet me in aliquo re-
ſtuante rabie offenſus, longe abinde per centum
n Ganda Flandriæ, coram Illuſtriſſima Principe
æſaris Maximiliani filia, totâque curia, in publi-
bus nequiſſime ac perditiſſime calumniatus eſt,
ndem male vortit, atque ut vixit, ita paulo poſt
, vix nomine ſuperſtite. Scripſimus ad eum pau-
lam, quibus cum eo expoſtulavimus, ſed pejus
t, niſi jam malus male periiſſet, pluraque ſcriptu-
anes ejus revocare voluiſſet. At nunc ſurrexit in
olicus frater (pene nomen elocutus eram) qui
et, & hunc hilariter excipio, confiſus in ſpe inno-
quia non confundar. Scio denique morem hunc
uo, videlicet optimos quoſque & doctiſſimos, à
pati opprobria, ut probati manifeſti fiant, & ve-
antur. Poſtremò nunc ais.

*s quæ propoſuit ſcriptis humanum ſibi captivare ve-
gnificamus eum propterea nulla aut tenui laude di-
m quæ propoſuit in ſuo non creverunt capite, ſed o-
m Petri Fabri libello accepit, ubi autem aliqua ex ſe
oratu digna nunc virum appreciabimur.*

e tam impium ſacrilegium, ut mihi aliorum la-
e, laudem & favorem quæram, imitari bonos
i licere arbitror, furari non eſt animus, ideo ego

me illas meas propositiones, juxta disceptatione
bri Stapul. scripsisse, in ipsarum propositionum me
cipio atq; fine ingenue fassus sum. Neque enim ul
ne commotus, nec meæ commendationis causa,
injuriis in publicis popularibus concionibus vest
tus & coactus veni ad scribendum propositiones i
quam sacrilegus, de ipsius Iacobi Fabri ingenio d
sterilis & ingratus, optimam suam famam tacen
pere videret, si contra calumniatores suos in se in
absente defendendo silerem: tum etiam ne tanqu
famæ prodigus indefensa causa mea ex innocen
cer, quatenus meo silentio illam tueri neglexero. S
næ mẽtis caligine cæcatus nec propositionum me
cipij finisq; dum hæc scriberes meministi, nec ipsi
bellum unquam vel præ foribus attẽtè legisti, quod
notum est, quod ais me omnia quodam Pet i Fabri
cepisse, cum tamen ego tibi auctorem illius nomin
verim, Iacobum Fabrum Stapulensem Parisiacum, c
tè ipsa parisiaca Sorbona, cæteraque ejus civitatis
theatra non adeo ignorant vel supprimunt. Quin &
inde reversus mercenarius doctorculus, illum eti
nominetenus novisse debebas. Nunc autẽ si quid t
um est sani cordis, si quid adhuc cerebri habes, &
hominis consilium non respuis, ingredere Agonem
tiæ, in sacco, cinere, & lachrymis. Insiste orationi,
jejuniis fortiter inhære (grãde enim scelus necessar
grandem satisfactionem) si quando remittatur tibi
phemia & impietas, qua contra sanctissimam Ann
spurcissimorum verborum otio militasti. Cogitasti
es mala, iniquitatem in excelso locutus es, posuisti
os tuum, & lingua tua pertransiit super terra. Det
nus, ut melius videas, rectius judices, & à proborum
calumniis abstineas, sed & admonerem te, si mod
Christiana pietas, eruditioque & doctrina non desi
tam impiæ opinionis tuæ caneres palinodiam, ac te
ci sermone ad verum traduceres. Verum ignosce mi
cter te admoneo, nihil enim facere possum magis C
nisi hortari te, ut agas pœnitentiam, quousq; Dei
diam impetres. Quod si ideo me tibi inimicum ex
ra salutariaque suadentem, & in dictis meis scandal
ab retrò, & qua dementia hanc tuam calumnian
prosequere, modo præstãtiora scribas quam hacten

atiſſima tua tela ferre nequiero, tunc ego me duntaxatque juris doctorem artium & medic. initiatum, atq; ſanguine conſecratum militem, & ut tu ais nō theologum quod ego fateor, laicum uxoratum, qui tantos cos ſolidos cibos guſtare non valeo, abs te tam magni, craſſo, dilatato, ac apud vulg⁹ probatiſſimo theologum fateri non erubeſcam: Imò tunc herbam tibi imponam ſuper altare tuum vitulos. Tandem invito olo agnoſcetur & appræciabitur ipſa veritas & falſillo impugnante ſeipſa cadet. En vidiſtis nunc candidis, qualis corvus quale ovum peperit. Quod ſi in hūc um calumniatorem quid acrius ſcripſi, mordaciuſve ſum, ignoſcite, nam fecit hoc læſa humana patiētia, is patrocinium: ipſeque beatiſſimus Hieronymus justus citra hujuſmodi ſibi ſæpiſſime non temperin adverſarios acriter incandeſcat, inſultet, invehanominibus non parcens à quibus tamen ego huc tinui: atque ſic reſpondi, quaſi nulli reſponderim, tigerim, niſi qui tacti ſunt. Sint ſuiipſius accuſatodant ſemetipſos, quod ſi fecerint vel rurſus inſtitenem gladio foderint, tunc non tā volens, quam coiant ut omnia hæc ſoluto ſilentio erumpant in pluguarum patentiſſimas voces, ut cognoſcantur qui oit mala, ac pro illorum iniquitate nullus patiatur inemum ego meam injuriam patienter feram, impie contra ſanctiſſimam Annam ferre non poſſum: c quiſquam certe mea ſententia ferre debet, qui pius Chriſtianus eſſe velit.

I N D E X.

RERVM ET SENTENT RVM PRECIPVARVM QV in hiſce opuſculis continentur.

A.

Abel 558
abigail prudens uxor Nabal viri ſtolidi 523
abiſaac ſunamitis 523
accidens quid 440
accidentia conferunt magnam partem in eo quod quid eſt 420. *eorum principia novem* 339
de accidentibus declamatio 420
actio quid 340
adam allegoricos quid 554. *nomen à quatuor cardinibus mundi adeptus* 518
adulterij pœnæ diverſæ apud diverſas nationes 552
adulterini concubitus generoſa proles 123
advocatoriæ artis iniquitas 212
advocatorum munus 116. *etiam ſilentium venale* ib.
ædificiorum inſignium & miraculoſorum exempla 50
ægyptiorum ſimulacra voces edentia 43
æqualitas quid 357
æs ubi primum inventum 52
æſculapius, medicinæ repertor, ſceleſtiſſimus 180. *cur fulmine percuſſus*, ib. *cur cultus*
affectus quomodo excite auditoribus
affectuum loci
agaricum maſculum he 404
agricultura in magno apu ſcos precio 157. *pœna p* 162. *eius commendatio ſcriptores*
agrippa librum Mercurij megiſti de poteſtate De cini interpretatur 50 *cuſatus à Catilineto qua ætate Capnionis d bo mirifico librum ex rit* 511. *eius commenta artem Lullij* 31. 32. *l in Dola Burgundiæ* 5 *ber de Geomantia, a diverſus, ſed mendax Metallorum inventio examinatione* 52. 53. *de peccato Originali* 55 *feſſio*
albanus martyr
alberti Magni caput æne cutum
albini Galliæ Proconſ. v tas

Alb

...ſaris locus de Mathe-
...m vanitate 32.33
...ica ars qualis 206. e-
...di Diocletiani prohibita
...eius incommoda. 207.
...as 206
...ici perverſiſſimi 208.
...ri libri recens confičti.
...i
...ars inventum dæmo-
...34. apud Spartanos in-
... ibid.
...s Luſitaniæ rex nobilis,
...cida 176
...s Rex Arragoniæ me-
...pro canibus & equis
...tuit 201
... gerendæ impedimentũ
...6
...cẽdium propter diver-
...m nationum diverſum
...6
...impietas & crudeli-
... 200
...enes ſidera contemplans
...eam cadit 56
...quid 336.406
...m lapſus 481
...quibus gentibus occu-
... 176
... regni initia fabuloſa
...
...uid 336. 407. quid à
...e differat 336. quid ab
...ctu differat 80. quo-
...ſpiritualiter regenere-
...191. 491. ſecundum
...nem & reliquos etiam
...phos quid 83. ſecun-
...riſtotelem 86
...n poſt mortem evocari

poſſint 75. exutæ corporibus an recordentur eorum quæ in vita geſſerint 88

animæ duratio, ſedes ubi, & de hoc diverſæ Philoſophorum opiniones 87

animarum apparitiones cur ſuſpectæ, verbo Dei damnatæ 89. tranſmigratio ſecundum Pythagoram & Triſmegiſtum 90

de animarum origine diſputatio inter Eccleſiaſticos 88

animi humani celeritas 485

antecedentia quid, quid à coniunctis differant 402

antidicomarianitarum hæreſis, ex ambiguitate vocis Donec orta 11

antidotum Mithridaticum 198

antipodes an ſint 49

antonij Eremitæ cadavere tres mortui reſuſcitati 575. eius reliquiæ ut inventæ 574

antonij Pij Philoſophi perverſæ nuptiæ 143

apicius artis coquinariæ princeps 203

apoſtoli aſini & rudes 241

appetitus quid & quotuplex 344. ei vicini vel repugnantes termini 373

apuleij aſinus aureus 242

arabum medici 185

architæ lignea columba volatilis 44

architecturæ luxuries 50. pernicies & ſcriptores 51

argumenta ſeu rationes contrariæ quomodo elevandæ 404

argu-

argumentatio perfecta quæ 97 earum genera ibid.
argumenti medium quomodo inveniendum 398. eorum solutio triplex 148
aristippus scortator, & leno Laidis 131
aristocratia qualis reip. status 98. eius incommoda 100
aristophanis sententia de tractandis potentioribus 179
aristoteles à Coloniensibus Theologis divis annumeratur, Ioanni Baptistæ confertur 96 Alexandrum M. veneno sustulit 95. Dialecticorũ princeps 26. erga Platonem ingratus 95. masculam venerẽ probat, sibiipsi necem intulit 95. sua principia nunquam observavit 27. definitio animæ revellitur 86. error de orbe habitabili 50. locus 5. sententia de dijs 91. de duratione animæ 84. de principiis rerum 83
arithmetica à Spartanis repudiata 35. quid tractet, tantũ mercatoribus grata 33
arithmeticorum contentiones 35
ars quid 22. advocatoria qualis 216. Lullij inventiva quid doceat 1.334. ad ostentationem saltem valet 31. prodigiosa, dialecticæ similis 31
artis Lullianæ dignitas & certitudo, generalitas 333. facilitas & promptitudo 332. eius beneficio qui viri docti evaserint ibid.
ars memorativa quid ventores, scriptores
ars militaris quæ, ei moda & finis, oper autores, scriptores clesiam recepta
artis notariatus potest centia
artes serviles quæ
artemisiæ virtus bellic
asclepiades medicinæ princeps
asiatica luxuria u translata
asini encomium
asinus à mortuis resu 243
asinus Balaam
asinus sapientiæ auditor
asotæ qui
aspasia causa belli Pelop aci
aspidis gratitudo erga tium suum
assyriorum monarchia diis confirmata, & in nita
astrologi timidis & imp midabiles
astrologia iudiciaria qu Christi miracula & religionem astris attr cœlo, & astris iniuri fert 62. Dei propriun tribuit, fidem religio mit, tollit providenti fundamentum & cl mnium divinationu iudiciaria sine instin monis fatidici nil val perstitiosa 58. philoso

...medicinam destruit 10
...ogia iudiciaria incertitu-
...d. 3.59. eius oppugnator Pi-
...propugnator L. Balantius
6
...logia dediti semper contra-
...rii divinationi experiun-
...t 60
...logici errati excusatio, ob-
...scuritas, 59. in prædicendis
...biciis amorum, divinatio
...inter se dissensiones 61
...r gus quidem epigramma-
...derisus à Moro Anglico
6
...nomia nugarum congeries
5
...nomiæ inconstantia ipsam
...am nullam esse arguit 53
...nomorum cum poëtis affi-
...nis 57
...asius Theol. 498
...ruta personarum & rerum
43
...cij autor Vlysses 160
...nitas ibid.
...g iorum fides unde 67. va-
...nus 67
...g ium in magna observati-
...o apud priscos fuit 67. tan-
...nititur coniecturis ibid.
...g linilocus 4
Au... stus Cæsar, aleator 34. per
...p ricidia monarchia potius
1
...a voces intellexit Apollo-
...nis 72
...descriptio 145
...convivia 140
...parasiti ibid.
...rum nobilium fastus &
vanitas 147.149
aureum vellus Colchicum, liber Alcumisticus 208
auri superfluitas apud Romanos interdicto cohibita 51
aurifodinæ inventor, pessimi sceleris inventor 53
auro omnia venalia 132
aurum lenocinij instrumentum 133. primus ad nobilitatem gradus 133
autoritas quid 403
azazel serpens 76

B.

Babylonicæ speluncæ miraculum 51
Balduinus Flandriæ Comes, Imperator creatus 178
basilius Theologus 498
bathsaba uxor David 537
beatitudo vera in qua re consistat 34
Bedæ Theologi sententia de sede animæ 87
bellum quid 165
berengarij lapsus & ad Ecclesiam reditus 219
Beresith species Cabalæ 77
boetius in magia mathematica excellens 72
bombarda ex Vergilio convincitur antiquissima esse 237. ex Ecclesiaste 238
bonifacij VIII. Pontif. tria præclara facinora 335
bonitas quid 342
bonitati qui termini vicini sint aut repugnent 372
bonum substantiale & accidentale 342

brutâ

bruti I. consulis in filios tyrannis 175

C.

Cabala à Deo non profecta 78. *duplex, una de Beresith, altera de mercana* 383. *Iudaorum revelata quid* 79. *à Plinio citatur* 77. *qualis ars* 77. *mysteria nominum scrutatur* 487. *quando primum literis mandata* 488. *quid & quotuplex ibidem. Rabani ad æmulationem Iudaicorum constituta* 79. *superstitionum rhapsodia* 79. *vivæ vocis successiva traditio* 487
cabalæ Iud. scientia duplex 77. *nomen sanctum sicut & Magiæ, in abusum ut venerit* 489. *vanitas* 78
de Cabala loci quidam Scripturæ 486
cæremoniarū multitudo quàm incommoda 113
cæremoniæ externæ Deo non acceptæ 111. *à Mose quo fine institutæ* 111. *pars religionis.* 110. *primum à Numa institutæ* 111
circa Cæremoniarum observationem schismata 113
caicia hæresis 430
cain 414
camilla bellicosa 537
canterij Frisones tres fratres artem Lullij edocti 333
candaces Regina Æthiopiæ 537
cantores mercenarij
carneatis vis oratoria
carnes humanæ à medic... vatæ
carnis libido, Deo odio es...
caroli VIII. regis Fra... in repudianda coniug... tas
carolus Bovillus Par... Lullij studiosus
carolus Magnus Gramm... 9. monarcha nomine 175
catharina virgo
catilineti in Agrippam ... tiosæ calumniæ 508. *in...* 510
M. Catonis Censorij infelix ... iugium
catonum Censorij & Vti... eloquentia reipub. ex... 24
causa quid & quotuplex ... *ficiens quid & quotuple...* 402. *finalis* 354. *for...* 364. *materialis ibid. pe... cidens quid*
causarum genera tria
causæ omnium rerum qua... 28
centum novellarum autho... catius
chiromantia ex verbo D... struitur, sed falso
chiromantiæ vanitas
de Chiromantia qui scripse... autores
chirurgia, altera medicinæ... 200
choracis Syracusani Rhe... cum Thysia discipulo, de ...
ce...

ce rsuadendi pacta, conten-
io 23
re um artificium, libidi-
u incitamen 33
re um & saltationum in-
co noda 129. spectaculum
i ulum 39
ro aphia quid 49
ri corporis sacramentum
n colendum, & non san-
ti 106
ri slegem implevit & illu-
it 489. solus plenitu-
di Spiritus S. præditus, re-
rum prophetarum ne-
n 232
cessitati non voluptati
n vire debent 205. sim-
li salutares ibid.
ro s eloquentia Reip. exi-
io 24. quomodo nonnullis
o satisfecerit 12
o lib. de Oratore Bruto
nobatus 22. vis oratoria
3
u quadratura vera non-
au inventa 43
isionis signum 560
a s Cæsar græcè doctus 9.
l tor 34
is Papæ arrogantia 213
le p a quam libidinosa
12
b us matrimonio potior
5
ir gines quales sint, con-
rsum 56
n quid 336. 407
it quid, & quomodo in
ar Lullij accipiatur 343
plex 344

cognicioni vicini aut repugnantes termini 373
commentariorum in brevem artem Lullij partitio, partiumque subdivisio 335
comparatio maiorum minorum & partium 402
conclusio orationis, & eius partes & virtutes 414
concordantia quid 350
conditiones sex, prædicati per principia respectus deducendi 341
confessio auricularis administra lenocinij 133
confirmatio quid 414
confutatio quid 414
coniugalis concordia publicæ pacis fundamentum 142
coniugata quæ sint 400
coniugij necessitas & commoda 141 perversi incommoda 143 suavitas & dulcedo 546
coniugium pluralitas matrimonij unitatem soluit 545
coniuncta quid & quotuplicia 401
consequentia quid, quomodo à coniunctis differat 402
consiliarij principum seductores 217
constantini donatio an rata esse possit 214
constantinus Magnus 574. monarchiam Rom. ad Græcos transfert 175
consuetudo quid 403
contraria quid & quotuplicia 401
convivia lenocinijs accommoda 132

coqui-

coquinariæ artis scriptores 203
cornelius Agrippa, vide Agrippa
corpus quid 220
cosmimetrarum inter se controversia 49
cosmimetriæ species 48
cosmographia quid 48
credere quid, secundum Hermetem 490
credulitatis religionum regula 104
ctesiphon cur Lacedæmone pulsus 26
cucullatus nemo neque in Vetere, neque in Novo Testamento pingitur 47. *solus Satan pingitur in Novo Testamento* 47
cynædorū detestanda libido 125
cyngani, medicantium genus, impostores 138. *unde progressi ex Volaterrani sententia* 138

D.

DÆmon Socratis 74
Dæmones an divini nominis invocatione adiurari possint 74
dæmones paredri 74
David Rex Israelitarum 117
deductio artis quomodo instituenda 411
definitio quid 400
definitionis essentialis vanitas 26
definitiones quomodo formandæ 300
dei actio intrinseca quæ est spiritus, 424. *æternitas probatur exempli loco* 398. *cognitio vera & perfecta ad adventum Messiæ reservata* 488
Dei cognoscendi tres modi 382
dei ignorantia omnium [...] *fons* 441. *notitia ex E*[...] *lio discenda*
dei visio à posteriori dup[...]
deus quid 407. *est qui*[...] 422. *ex creaturis q*[...] *cognoscitur* 423. *q*[...] 486. *quo fine rerum u*[...] *sitatem condiderit*
democratia, qualis reip[...] 99. *à quibus probatu*[...] *sit*
demonstrationis vanitas
demonstrationis syllogis[...] 535
demosthenis sententia d[...] *tione legum* 212. *vxor* [...] 24
diaboli disputatio cum [...] 497. *in hominem im*[...] 248
diabolus unde dictus
dialectica ars artium 16[...] *ticorum robur*
dicterium in Astronomos
didimus Grammaticus
differentia quid 401. *& q*[...] *plex*
diogenis dictum de distori[...] *sticis*
diomedis piratæ ad Alex. [...] *M. oratio*
dionysius Theologus
disputationes nimiæ, v[...] *inimicæ* 491. *earum p*[...] *autor Satan* 49[...]. *in T*[...] *giæ vanitas*
dissidium de processione S[...] *S. unde causatum*
divinatio non nititur cer[...] *tionibus, sed temera*[...] *ventibus*

di[...]

...nes lege D. probibita

...nũ genera 37. omnia ...rologia fundata 70
...eius genera 348
...o Clytemnestræ pudi-...nservata 37
...quid & quotuplex

...vicini aut repugnan-...nini 373

E.

...astica beneficia lenoci-...Venalia 133
...uid 402
...artis lenoniæ patroni

...nis voracitas 205
...munis ius facit 212
...uid 346
...s gradus naturæ 337
...icini vel repugnantes ...ni 379
...odo à diabolo decepta ...7
...hæreticus 433
...secta 94
...aliorum quatenus i-...da 506
...rtes & officium 409

F.

...bri pro Dea culta à Ro-...nis 393
...dus Corduba Hispan.
...sium arte Lullij cele-...git 231
...uare instituti 109. eo-...usus in compotationi-...d. celebritas supersti-... 108

fide quando anima uti possit 491
figura terminorum quatuor 379
finis quid & quotuplex 355
fœminarum virtute plurima regna conservata 517
forma quid & quotuplex 354
fornicationis occasione innumeræ gentes & urbes deletæ 126
Franciscani, Francisci sectatores quomodo 430. contra Franciscanos qui scripserint
francisci miracula 140
francorum in Gallia regnum crudele 176
furor quid propriè 69

G.

Galaxia seu circulus lacteus quid sit, adhuc ignoratur 66
Galeni sententia de anima 88
Galli quales in libidinem 125
Geomantia quid 66. filia Arithmeticæ 33. Astrologiæ administra. ibid. species 66
geometria quid quibus scientijs inservit 44. sola non habet hæreses 43
geometrarum ambitio 43. à geometria quæ dependent ibid.
getæ Imp. luxus & voracitas 205
gladiatoriæ vanitas & exercitatio 41
gloria quid 345
gloriæ vicini vel repugnantes termini 373
goëtiæ impietas 74
Gordianæ ædes 51
gorgiæ Leontini liber de Græcorum pacificatione 142

gram-

grammaticale bellum 10. *Grammatica ministra Lenocinij* 143. *non docet loqui sed nutrix* 8

grammaticorum multitudo 10. *errores circa ius publicum hæreses perniciosæ* 11

gregorij sententia de autoritate verbi Dei 214. *sententia de imaginibus oppugnatur* 105

H.

Habitus quid 340

Hæretici ad quam normã probandi 223

hæretici qui sint censendi 218

heliogabali Imp. detestanda, & plus quam beluina libido 121. *eiusdem de meretricum immunitate decreta* 122

heraldica ars qualis 180

heraldorum origo 182. *privilegia concessa à libero patre* 182 *ab Alexandro* 182. *ab Alexandro M. ab Augusto Cæs. ibid. à Carolo.* 193

hercules scortator 122

herodotus fabulosus 21. *à cunctis fermè mendax habitus* 21

hester pulchritudo 523

hieronymus propter lectionem secularium autorum ab angelo castigatus 528

hieronymi error de reprehensione Petri 231

hierusalem an terræ mediũ 46

hippocratis error de productione pulli in ovo 186

hispani quales in libidinẽ 126

historia quid 17. *vitæ magistra creditur, sed falsò* 17

historici qui mendaciorum notentur 18. *qui à quibus reprehensi*

homerus ab Atheni[...] Drachmis mulcta[...]

homo cur eiectus de[...] 557. *Dei cogniti[...] tus, mundi mirac[...]*

honoris apud diversas [...] versa insignia

hugo Capetus, patric[...] gnum evectus

Hunibaldus Histori[...] scriptor

I.

Iacobus Faber S[...] Lullio deditus

Iacobus Ianuarius, nr[...] næ beneficio doctissi[...]

Iamblichi locus depræ[...] ratione

Ieiunij analogia 416. [...] 418. *principia*

Ieiunium bonũ quod 4[...] *num exẽpli loco proba[...]*

Imaginum abusus in t[...] periculũ Idolatriæ 4[...] *Iudæis exosus* 105. *d[...] à Mose ib. à Numa [...] ctus Persis ib. ab Aeg[...] mum introductus* 1[...] *ginum detestatio, h[...] usus verbo Dei r[...]* 105. *usus quando in[...] Romæ*

Imaginitiva potentia[...] 96

Innocentij III. dictu[...]

Inquisitorum hæretic[...] tatis officium 219. *p[...] processus ibid. sav[...]* 220. *perfidia Medi[...] Iurisdictio sola pont[...] toritate inutitur*

...præcipuarum gentium ...uſtrorum virorum 181
...ntativa potentia quo... ...liter conſideretur 339
... rem & invenire ter... ...differunt 314
...æſar libidinis mancipi... 175
...ncomium ex Hierony... 40
...onici arrogantia & te... ...ria præſumptio 113
...ilis autoritas penes po... 211
...ultorum licentia & ...ſitas 218. volumina ... Iuſtiniani edictum 718
...ntiæ principes Papa & ...ator 200
...bus in volumen reda... 215. Canonicum ipſo ...matabilius 216. civi... ...primendos inſontes ac ...modatum 216. Iſraelita... ...captivitas Babylonica 171. Ægypto ſervitus 171 ...no calamitas 170. Re... ...ca à captivate Babylo... ...72. à migratione ex ...to 171

L.

...laus Poloniæ Rex 123
... Philoſophicus qualis ...ntia 208. eius virtu... 351
...emplum magnificum ...ypto 51
...us Valla à Mancinel... ...ratus 13
...iata Romuli 211. na... tura quales 210. nec bonis nec malis rogantur ideoque inutiles 212
Legiſlatores primi apud diverſas gentes 211
Lenocinia ars ſanctorum exemplis illuſtrata 134. 135. etiam in ſacris literis habentur 135 omnes artes inſerviunt 133
Lex duplex Moſi data, ſpiritualis & corporalis 487
Lex quid 210
Liberorum educatio infœlix, & eius exempla 143
Lignũ ſcientiæ boni & mali 555
Literarũ characteres apud Barbaros, introductis Romanis characteribus aboliti 8
Locus argumentorũ quid 508
Lucius Balantius, Aſtrologiæ propugnator 63
Ludovici XII. regis Francorum in repudianda coniuge levitas 124
Luxuria noſtræ ætatis 204
Lydius modus hilaris 36

M.

Magi apud diverſas gentes qui appellati 71
Magi qui ad Chriſtum ex Oriente venerũt qui fuerint 71
Magia Dei operum æmula 72 lenocinij miniſtra 171 naturalis quid 99 ſæpè etiam ſolis verbis perficitur 73
Magiæ artes an reverà ſint 99 98 cognatio cũ Aſtrologia 75
de Magia qui ſcripſerint 102
Magiſtratui Eccleſiaſtico etiam impio obediendũ 118 ſucceſſio in Eccleſia neceſſaria 114. 115
Magnitudo quid 342 quotu-

plex 343
Mahumetes pro Deo colitur 103
Maioritas quid 357
Manlius Capitolinus falsæ gloriæ appetens 17
Marcana Mosi cognita 77 *species Cabalæ* 77 *eius species ib. præstantia* ibid.
Mariæ matris Christi formæ dignitas 524
Martis motus nondum indagatus 55
Materia quid 354 & *quomodo in moralibus accipiatur* ib.
Medicamenta composita, quam periculosa 196 *simplicia magis salutaria compositis* ibi.
Medici in excrementa hominũ quã nasutissimi 191 *Roma pulsi sub Catone Cẽsorio* 196 *sæpè à rustica anu victi* 197 *veneficiorũ administri* 197
Medicina diætaria damnata ab Ambrosio & Bernhardo 202 *eius impietas* ibid.
Medicina empirica & eius sectatores 185 *methodica & eius sectatores* 201 *Operatrix & eius species* 185 *operatrix periculosissima, ex summorum medicorum confessione* 186 *Rationalis & eius sectatores* 182 *eius hæreses* ibid. *inconstantia* 195
Medicorum alius alio fortunatior 196 *apud Lacones & alias gentes vilitas* 194 *arrogantia* 190 *crudelitas* 196 *colloquia qualia* 192 *cum Iurisconsultis de loco contentio* 184 *discrepantia* 185 *dissensiones ibidem. de ciborum conversione dissensi[o] de Spermate content[io] impudentia* 187 *n[...] perniciosissima* 186 *[...] do quam periculosa [...] cessus in curando* 18[...] *gemata in tegenda [...] tia*
Memorabile de quodam [...] insigni
Mẽdici qui possint tol[...]
Mendicitas legibus pr[...] 136
Mercatura quid
Mercatura apud Ep[...] probibita
Mercaturæ commoda & [...] moda
Mercatio ars qualis 136. *[...] bus nobilitata* 123. *[...] institutæ Reipublicæ [...] nistrationem necessa[...] à quibus descripta [...] modo excusetur*
Meretricibus immuni[...] cita legibus Solonis 1[...] *pla constructa ubi*
Metallica ars
Metaphysica unde dicta
Metoposcopiæ vanitas
Militum nomina
Milonis Crotoniensis v[...] 204
Ministerium Ecclesiæ q[...] ro, non mulieri con[...] 528 *Ministrorum depravatio* 115. *ordin[...] pravatissima*
Minois Iustitia à poetis [...] ta
Minoritas quid
Monarchia, qualis Re[...]

l.us 95. à quibus prohibe- u ibid.
on batus facinorosorũ ho- m um concursus & collu- ·ri 118
n his vetus Ecclesia caruit 1 eorum secta ibid. scorta, vi ales 120. vita qualis esse le at 565
r Angli falsum epigramma n Astrologum, mœchæ ma- ri m 580
Mor n diversitas in singulis n ionibus 97. in Germanis, Clis, Italis, Hispanis 94
Mo orpus ipso Deo sepultum 5
Mot octavi orbis & stellarum fi rum inter Astronomos co roversia 53
Mot superiorum orbium, tre- pi tionis, gyrationis, primi m ilis, periodus 55
t quid, & eius species 355
M u r ex nobiliori materia c ita quam vir 521. optima q 108
M u res an viris subiectæ sint 5
Mu res honestatis dignitate p viris præditæ 520
Mu ri fructus ligni non in- t dictus, sed soli Adæ 527
Mu ribus honores & peculia- r privilegia Romæ decreta 5 . item à Cyro & Macedo- n us 539. à Iustiniano Cæs. 5 . à Lycurgo & Platone ib. v ilia officia apud Bacchia- n permissa 540
Mu rum aulicarum descri- p 151. & deinde fraudu- lentia 529
Mulierum pulchritudo ad virorum deformitatem comparata 523
de Mulierum virtutibus qui scripserint 539
Mundum non esse æternum exemplo probatur 386
Musica Alexandro M. probro data 38
Musica animos viriles effœminat ibid. lenocinij clientela 129. cuius licentia in sacris detestanda 39. scriptores 35. species tres 36. usus in Ecclesiam quando admissus 37. Improbatus ab Athanasio 19. ab Ambrosio & Augustino instituta 19

N.

NAbuchodonosoris pœna 37 statua 51
Narrationis partes & officium 410
Nativitatum calculationis vanitas 555
Natura quid 396. eius scala cũ suis quinq; gradibus 337
Navigandi artis pernicies 51
Nautarum vita qualis 141
Necromantiæ impietas 74
Netrices Lenocinio obnoxiæ 132
Nicaula regina Salla Salomonis studiosa 537
Nimbrotus Chami F. 168
Ninus Assyriorum monarcha primus 173
Nobilitas quid 168 quibus artibus comparetur 169 initiũ in Israel, à cædibus & pa ricidio instauratio 170. & sequentibus. instauratio à di-

luvio 168 munera principalia quatuor 178 primordia ante diluvium 167 primordia semper scelerata 173
Noema 559
Nominum significatio in Iuris studio quanti momenti 519
Notariorum seu tabellionum perversitas 216
Numerus denarius, numerus iustitiæ 559 octonarius, septenarius ibid. undenarius numerus peccati ibid.
Numerorum secundum Pythagoricos mysteria 35 ex Numeris ortæ hæreses 38

O.

OEconomia, monarchia privata 148
Oeconomiæ species 149
Origenes Theologus 407
Orosius in gratiam Italiæ, cladem sub Gothis tacuit 19

P.

PAnthera erga hominem gratitudo 248
Papa utrum habeat plenam potestatem, exempli loco probatur 383
Paradisus quid 554
Parasitorum aulicorum descriptio 150
Parnassus diluvij immunis 49 umbilicus terræ secundum Strabonem ibid.
Partitionis Rhetoricæ officium 410
Pascalis diei observatio, schismatis in Ecclesia occasio 110
Passio quid 340
Pastores celebriores ab antiquis 158
Pastura, & eius laud
Paulinæ castitas, prat gionis expugnata
Paupertas cur beata
Peccatum quid
Peccatum originale, c viri & mulieris 555 & in qua parte ani habeat 679. primit cuta calamitas
de Peccato originali qu dum satis explicata
Penelopes pudicitia ina à poetis insectata
Perfectio quid & quotu
Periclis vis Oratoria
Persarum monarchia i dro M. finijt 174. reg imbui soliti
Pestis antidota
Petrarchæ dictum de se locus de discrepanti losophorum dogmati
Petri Aponij avaritia
Petrus Daguinus Medi tis Lullianæ benefici simus
Phagonis cuiusdam s voracitas
Pharmaca simplicia c tutiora
Pharmaca vide Magia ca
Pharmacopoliorum re necessaria
Pharmacorum peregi usus periculosus
Phavorini sententia a bus in cœlo adhuc ign
Phegor idem quod Priap
Philiponi locus
Philosophi etiã Ethnicis

à quibus insectata
eos & apostasias ra-
moralis, instar ser-
n bonum & malum
95 eius falsitas &
ab Esaia notata 235
nconstantia 93 secta
s invētores poetæ 82
ū de dijs opiniones 90
es de mundi plura-
. Item de mundi du-
ibid. de terræ motu
8. de anima 84. eorum
sti anthithesis, in io-
nma fœlicitate.
s neq; homo neq; bru- 82
nodus Bacchicus &
sus 36
ia vanitas 65
id 45. pudicitiæ in-
30. poesis tacens 45
ndacia, aliquot ex-
llustrata 45. in inqui
auctorum habitibus
s 42. eius insignia
ex Plinio 45
studium apud Ro- 158
m ordo inter Astro-
ontroversus 57
ntentia de anima 86
entia de populari re- 101
tentia de anima 99
is tantum voluptas
gativa 15
are à rebus publicis
ab Augustino, Pla-
cerone, & Socrate 15
elica 16. furoris ad-
la concipitur 14 leno-
cinij instrumentum 128. mē-daciorum architectrix 13
Poetæ adulatores 16. à Romanis probro habiti 15. ab Atheniensibus & Spartanis civitate eiecti 15. eorum contentiones inter se 16
in Poetas, versiculi Campani 15
Politica quid 95 eius species tres ibid.
Pontificis Rom. autoritas 117
Populi factiones, principium pecuniæ 100
Potentiæ hominis quinq; 336
Potestas quid & quotuplex 343
Potestati vicini aut repugnantes termini 373
Prædicabilia 74
Prædicata absoluta 26. quomodo Lullius accipiat 342
Prædicatio quid & quotuplex 390
Prædicatorum multiplicatio in genere demonstrativo 367
Præstigia quid 80. earum ratio & natura 81
Præstigiatores Ecclesiæ quantum obfuerint ibid.
de Præstigijs qui scripserint 81
Principia novē Raymundi 26
Principium quid, & eius genera 353
Prognosticorum excusatio, si erraverint 59. vanitas 58
Prophetia etiam Gentilibus quibusdam & infidelibus communis 230
Prophetica Theologia quid? 233 *eius doctores ibi. eius fundamentum* ibid.
Prophetarum visio quotuplex 234

Propo-

Propositio quid & quotuplex 390
Propositiones quomodo multiplicentur 39. modales quæ 391
Pythagoras Chiromanticus 66

Q.

QVæstio quid vocetur Raymundo 358
Quæstio Vtrum, & eius species ibid. quid, & eius species 359. de quo 369. Quare 362. Quantum 361. Quale 361. Quomodo 364
Quæstiones seu termini ix. artis Raymundi 359
Quæstorum vituperatio 156
Qualitas quid 339. eius species 340
Quantitas quid 339
Quantitas alia continua ibi. alia discreta ibid.

R.

REgnorum mundi initia pleraq; parricidialia 175
Reip. gubernandæ disciplina & Oeconomia constituitur 559
Relatio quid, & quotupliciter dicatur 340
Religio à natura insita. 103. civitatibus utilis 101. omniũ primo ab Enoch instituta 103 quid 102. secundum Ciceronem ibid.
Religiones omnes adventu filij Dei corruerunt 104
Reliquiarũ cultus immodicus 106 irreverentia hæresis 107
Repugnantia quid 402
Respectus seu triangula qualia sint prædicata 347
Rhetores omnes rebus publicis perniciosi
Rhetorica actio hi[...]
Demosthene con[...]
hodie exulat ibi[...]
monijs repudiat[...]
manis vero adm[...]
sium administ[...]
24.25. mentien[...]
23. eius finis
Rhetores paucissimi[...]
Romanorum lingu[...]
gentibus corrup[...]
narchia à scele[...]
progressa

S.

SAbellici in histo[...]
errores
Sacerdotum insigni[...]
Sacra scriptura mult[...]
nibus deficit 132.[...]
non potest
Sacri scriptores quat[...]
re possint
Salomonis cantica, a[...]
nonizata
Samuelis anima an[...]
vocata à Phitonis[...]
Sancti cur in certis[...]
calamitatibus cer[...]
di 107. omnium[...]
medici
Sanctorum relliquiæ[...]
culæ faciant. 575.[...]
randæ
Saul Rex Israelita[...]
quomodo ambigu[...]
Zobar deceptus
Scientia boni & ma[...]
causa peccandi A[...]
sensibus ortum ha[...]
rum naturalium[...]
scriptoribus peten[...]

inistra Tyranni-
alo dæmone exco-
lem, quam anti-
ns, beatitudinem
peiores reddunt, 2.
Spiritui S. red-
. quid ad beatitu-
conferant 4. unde
ereantur 4
omanorum census
134
us ubi primum in-
6
clesiastici puriores

403
iæ iure permittedæ
es 27. principium
ibid.
id 403
us hominis thesau-
527
554
malitia & infideli-
144
562
quid 401
us 82
. martyr. 538
340
ifex lupanar ædifi-
135
ralem Philosophiam
ibus didicit 551
us verus in puncta
ialia 55. maxima
io quæ ibid.
rgumentorum, &
ra 406
causæ, & de ijs va-
rsorum sententiæ 69
scripserint ibid.

Sophistæ clamosi, & verbosi. 28
Sortes, divinationis species, à Pythagora inventæ 34
Speculatoria quid 67
Speculi plani miraculum 48
Sperma quid & an mulieres aliquid spermatis conferant in generatione 185
Sphærarum cœlestium numerus inter Astronomos controversus 54
Sphynx qualis statua 51
Spiritus quid & quotuplex 456 457
Spiritus, actio est Dei intrinseca 414
Stephani historici de Francis mendacium 18
Strabonis de Istri fontibus: item de Lapo & Visurgio fl. error 19
Studiorum temporalium vanitas 422
Syllogismus instrumentum demonstrationis 27. *eius partes* 28

T.

Templa à Christianis ædificari quando & cur, cœpta 107. *Deo accepta quæ* 108
Templorum apud Christianos luxuria & profusio 52. *multitudo apud Christianos* 108. *usus apud quas gentes* 107
Templum Dianæ Ephesiæ 51
Tempus quid 340. *& quomodo in logica accipiatur* ibid.
Termini extranei Raymundo qui 369
Termini Theolog. 369
Terminus quid 334
Terræ medium, secundum Geometras 49. *secundum Theologos*

logos 49. umbilicus secundū Cosmimetras 49
Testimonia quid & quotuplicia 513
Testimoniorum allegatio arrogans in Theologicis disputationibus 499
Theodori cuiusdam placita moralia 95
Theologia adulterata per philosophiā 101. Ethnica an cum s. scriptura cōferri possit 504 505. Ethnica quatenus cognoscēda 505. Ethnica veræ Dei cognitioni quā perniciosa 504. interpretativa quomodo instituenda 225. Pontificum decretis subiecta 213 quali sapientia 491. recentior ex philosophia extructa 498. scholastica, & eius auctores 221. scholastica in logomachiam degeneravit 221. scholastica, mera stultitia 499
Theologiæ interpretativæ genera 226. 227. scholasticæ virtus præcipua, obscuritas, secta 409
Theurgia divinorum, magia 80. qualis divinatio 76. quomodo adornetur 77
Thymagoras 25

V.

VAleriæ Probæ centones de Christo 79
Venatio ars qualis
dis initium
Venationis vocabu
do S. scriptura a
Venatores primi, T
Venefici cur tantu
dæmonum opera
Deo execrabiles
Venefici libri, pat
falso inscripti
Verbi Dei autorita
quam necessaria
tantum sensus
Veritas quid
Veritas alia propo
rei 345. ex solis
tenda
Vespasiani sordidum
181
Veterinaria medicin
neralis
Virginitatis encom
dein
Virginitatis prærogat
Vita alia activa, ali
plativa
Vitrificatoria ars ab
ca ortum habēt
Vitrum flexibile &
Tiberij Imp. temp
209
Vnitas quid & quot
eius termini
Vsus quid
Vulcanus cur pro i
239

FINIS.

EPISTOLARUM

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ, AD FAMILIARES, & eorum ad ipsum.

LIBER PRIMUS.

Landulphus Agrippæ S.D. Epistola I.

JUcundiora haud queo nunc tuæ humanitati pro novitatum indicio destinare nuntia, quàm negotiorum nostrorum prosperum, & sæpius inter nos optatum tibi significare successum; quo illa dulcis, quæ mutuis vicibus Parisiis inter nos reciprocè claruit aliquando, triumpha-
[illegible]nitia. Etsi longinqua locorum intercapedo interveni-
[illegible]a empus nos semotos reddat: animorum tamen parili-
[illegible] dabiliter unanimes jungit. Unde non mireris, mi A-
[illegible] si aliquando ardens amoris affectus tua frui videatur
[illegible]. Quod si summus ille orbis gubernator; post varios
[illegible] fortunæ casus, taliter, uti sæpè inter nos optavimus,
[illegible] igeret actus, te visendi gratia, tuam Germaniam pe-
[illegible] defatigaret. Scis enim me Lutetiam haud intrepidò
[illegible] pede: etsi varios serpentum morsus ictusque divino
[illegible] ito, atque qui in me rapaces armati erant lupi; aliud
[illegible] hil, quàm quòd in sua capita carbones ædificasse visi
[illegible] cis illa cape: profusius quidem, mi suavissime Agrip-
[illegible] imi mei proposito, simul & vitæ & rerum gerenda-
[illegible] u, tuæ scripsissem humanitati, quæ ob præsentium li-
[illegible] periculum temporisque rationem nunc missa facio:
[illegible] ccelerato tuum reditum quantum potes. Vale. Ex A-
[illegible] Parisiaca, quinto Kalendas Aprilis, Anno 1507.

Agrippa Landulpho. II.

[illegible] tuas quinto Kalendas Aprilis ad me scriptas, fidissi-
[illegible] andulphe, decimo Kalendas Maji lætabundus accepi.
[illegible] bs te tam diu abesse multum doleo, quodque careo
[illegible] issime consuetudinis tuæ: neq; tamen minori te pro-
[illegible] udio absens, nec cuiquam cedo in te amando: siqui-
[illegible] l ego negligere possum, quod ad tuum honorem de-

fendendum & ampliandum, simul atque commodun
dum pertineat, dies noctesque tui causa solicitus, te
rum vehementer moneo atque fideliter, quò N. part
quas, & protinus relinquas. tempus enim propè est,
gaudebis dereliquisse, vel dolebis adhæsisse. Paucis i
neque enim satis tutè omnia, quæ te scire velim, h
commendare literis. Gaudeo tamen te tot serpentum
caonum insidias nuper superasse: licet hæc animalia
fugere, quam vincere. nam mortua etiam nocent, & v
retinent, quo victores suos sæpè profligant De vitę n
lici statu tibi mutuò gaudendum est: siquidem quod n
næ fortunæ accesserit, id & tibi commune est. ea enin
stra amicitia, quæ nihil inter nos proprium patiatur.
ego hic commissionem mandatumque cujusdam ma
vis, apud quem poteto tibi aliquando haud parum ut
hoc habito, rursus mihi redeundum est in Gallias, ubi
bimus. Interea salutabis meo nomine D. Germanun
neum, & Carolum Focardum, D. de Molinflor, atque
tum Bascum, D. de Charona. Vale felicissime. Ex Colon
cimo Kalendas Iunias, Anno 1507.

Landulphus Agrippæ. III.

QUas à decima Kalend. Junias ad me scripsisti literas
rice Corneli, mihi semper colendissime, eas decim
to Iulii perquam jucundè suscepi, & legi: quibus gratia
gere haud valeo, maximè ubi me fideliter ac vehemen
hortaris, quò N. partes liquisse gaudebo, vel adhærere
tentia ducar. Certè in istiusmodi animadvertentia te
quodam oraculo, juxta meæ intentionis propositum, pr
tasse opinor: quod longævo dierum cursu tacitus n
mussitavi. Ego tuum reditum expectabo, quò una, ut o
ter nos delibetatum extitit, Hispanias invisamus, tande
liam meam petituri. Quòd si aquilam ultra alpes volat
tigerit, nos itidem inter cæteras volucres aliquid futur
ro. Salutat te D. de Molinflor. Ianotus aliquot mensit
fuit, nondum reversus. Vale, ex Academia Parisiaca,
1507. die, ut supra.

Agrippa Galbiano. IV.

VIdes, mi Galbiane, quam periculosum sit coram isti
tinis proceribus aliquid inconsultè jactare, qui, qu
audiunt, mox effutiunt apud Principes & Reges suos, n

culis venantur illorum gratiam. illi verò quicquid ostris miraculis credere cœperunt, mox factis comnobis cupiunt: talibus autem precibus postulant, dis aspera permixta habent: quò facilè intelligamus, l verborum fastu non assequuntur, vi & violentia exfore. Fateor: blanda admodum hujus fortunæ nos est: sed caudam quis intelliget, quæ sic felle pernel propinat, ut dulcisne, an amara sit, nesciamus dis- Fateor: pollicitationes sunt magnæ admodum, maroponuntur præmia: sed juxta sunt comminationes ricula. Nonne ab initio te commonui, ne nos in laim aliquem induceres, unde, cùm velimus, nequeanpere: tu nihilominus loqui voluisti grandia, audax m commodus orator: & dominus à Charona æstimasic auxit verborum tuorum fidem, tantamque Regi opinionem suggessit, ut nullis consiliis ab hoc instic queat revocari. Quin ego nunc insigni periculo r vestris de me promissis fidem facere, ea inevitabili is necessitate districtus, ut si detrectem, aut res secus quam fide vestra futurum recepistis, jam rem & fadem omnes nos perpetuum perdiderimus, & pro is hostes, pro promotoribus criminatores, pro gratia onem, pro præmio persecutionem lucraturi simus. remus, & res bene ceciderit, dubium est, anne præad nova destinemur pericula, quousq; periculis inis artibus tandem pereamus, paratumque alieno cam in nos ipsos recidat, nisi fortè non sint etiam aliis nostris vel paria, vel potiora, vel à nobis saltem im- Hæc autem ad te scribo, non quod tergiversari quæt significem tibi, me vitam aut mortem fortiter præesse: neque diffido, nisi aut fatum, aut genius aliquis stiterit, me clarissimo hoc facinore immortalem nobis paraturum, nullis aliis copiis indigum, quam uem sæpè hactenus expertus sum, fido sodali: atque dentia ego istuc nunc accedo periculum atque anjamque manibus teneo illum aureum arboris arduæ Tu mihi si adsis, volens facilisque sequetur: aliàs ec duro possem convellere ferro: sed ipse ego offa pero, abs quo tamen malim semel devorari, quam, tar, continuis periculorum discriminibus depasci. rgo, qui mihi aggrediundi tanti facinoris consilium qui in hunc labyrinthum mihi dux fuisti, ut eandem

Chymica paratam arte putat arborem, de qua Paracelsus lib. de natura rerum.

mihi operam præstes in reducendo, & me mihi testi quam in impellendo consumpsisti. Vale, & te vnà cu latore huc apud nos præsentem constitue, ut quod fa est, protinus deliberemus & exequamur. Ex Grangia mense Aprili, Anno 1508.

Agrippa Galbiano. V.

QUo ambiguo sidere, quo ancipiti fato, quo bon genio ad hanc fortunam impulsus sim, nescio: in partem sim opinaturus. Certè vestra instigatione, quam, mi Galbiane, atque Janoti hanc fortunam ten e huc impulistis: utinam etiam vestra in manu sit, li is, posse hinc me eripere: aut ego in hunc laby nunquam venissem. Anne ideò fortuna hæc mea me sustulit, ut profundius præcipitet? siccine dignitatis la limavit, quò turpius deprimat? siccine me periculo quò crudelius perdat? ita me liberalitatis & munifice cointretivit, ut illam nec fugare nec fugere liceat: reti tem haud aliter queam, quàm cauda serpentem? Non diu anteà prædivinavi sic futurum, ut cùm nos hinc abire putabimus, fucosis dignitatum nominibus vid vendidisse libertatem, honorisque atque officii præte stin nur ultima ad pericula, novaque deferantur quorum stipendium mors? sufficiat semel hanc fortu cecidisse bene. quid ultrà fortunam tentare volu tus, quantum video, mavult nostris periculis placer quàm incolumitate nostra suis desideriis quicquam de Vereor hercle Acherontici cognominis malum omen Charon nos aliquando in Stygem præcipitet. Tu igit illius consiliis protinus occurre, & dum adhuc in tua m in quam partem sortis nostræ cymba casura sit, illam in num latus compelle, priusquam Charon noster in si præcipitet. Vide ergò, ut hunc Janoti impetum aut consilio tollas, aut quoquo modo comprimas, aut sa tempus aliquod interpelles: ne quando dum unius i regis arbitrio obsequendum sit, universæ plebi offensi atque ipsos etiam aulæ proceres habeamus in par nigno animò. Annon recordaris, mi Galbiane, cujus per fuerunt de nobis procerum illorum sententiæ, dui tati nostræ insidiantes, Regi suaderent nos dimitteri ut opera nostra in suum caput recideret, & illatam h cladem ipse denique sentiret: & hujusmodi alia. Vide ar illorum consiliis caput nostrum subjicere debeamus &

si

quiis præcipitare nos in pericula majora quàm ferre el ipsa humanitas, sufficiat semel insanisse. Verùm ad deles artes, quæ propriè plus flagitii habent, quàm e- acinoris, profligata conscientia velle reverti, & ob u- lè instigati Principis furorem, universorum odio nos re, plenissimum impietatis esset & amentiæ. Non sic angiæ palatium inter nos convenerat. Ejus delibera- nunc memorem esse atque hujus sententiæ satisface- , quò, rebus adhuc integris, hinc abiremus, vel ego uò præcipitabo, ubi reperiar à nemine. Vos deinde vi- quomodo sine me placebitis. Reliqua ex Stephano telliges. Vale, & protinus per eundem responde. Ex ar- ce, Anno 1508.

Agrippa Landulpho. VI.

diu jam in hoc Vallis-rotundæ specu instar feræ laten- antro, Stygiis caliginosisq; suggestionibus, corpore us atque animo affligor, mi Landulphe. Quocirca te admonere constitui, ne mea simul & tua plenissima pe- egotia, veluti lethargicus terraque oblivionis caligine , sive Letheo poculo sopitus, tanto somno prætereires. ras, dum meum consilium linquentes, contra sen- meam alienam sequi fortunam, quàm propriam ex- egimus, quantis Charontis nostri ductu nunc fluctue- iculis? Age igitur expergiscere, tempus est, & pristinæ ibertatis recordare, rumpe moras, absolve vincula, fac deant Saturnia regna, quò pristinam libertatem, & cæterorum bonorum commoda tutius adipiscamur. Valle-rotunda, Anno 1508.

Agrippa Landulpho suo. VII.

escit mecum vehementer animus meus, mi Landul- graviorique stupore dietim premor de absorpta ingut- ae libertatis nostræ reminiscentia: nec opinari queo, n invisa mora tua nobis præsagiat. Certè tempus esset, phanam bestialemque & plenam malorum vitam ab- priusquam vallis ista, nobis infestissima, nos in præci- apiat. scis enim, in quantis fluctuemur periculis. scis, nus omnibus offensi & invisi. recole, quæso, quarum ate tibi mihique conscius es. Nonne hæc omnia ab i- jus tragœdiæ mihi prævisa erant, & omnium illorum i, sed surdo, propheta fui? Utinam tunc auscultasses el nunc liceret nos potius Oceani in undis periculoso m turbine jactatos fluctuare, quàm præsentis fortunæ

larvá ſic præſtigiatos captivatoſque teneris. Tua ig
pervicax ſuccurrat diligentia,& quæ inter nos delibe
feſtinanter confice & perfice,ne Scyllam vitataChar
net.certandum enim nunc eſt omni vi & ingenio. N
periculi victores, facilè vincemus univerſa: ſin aute
mur infinitis malis,penituſq; proſtrati & perditi eri
videas igitur fortiter & prudenter, ſi vitam & fortu
ſtram illæſa ſervare ſtudebis: tibi ſiquidem, ut mihi
Vale. Ex Valle-rotunda, Anno 1508.

Agrippa Landulpho. VIII.

Mercurium illum Jovis nuncium atque filium, r
arbitror tam lætum nuncium patri ſuo attuliſſe
mihi his diebus mercator quidam retulit ex Lugdun
do mihi te meum Landulphum illic eſſe nunciavit.
magna mihi lætitia eſt tua ſalus, non poſſum eloqui,
pidus ſum te videndi & alloquendi: tot menſes jam
runt poſt ſuperata Vallis rotundæ pericula, quibus ne
ſtrûm ſciret de altero quicquam. Quid tu interea eg
quid paſſus fueris, quidque tibi boni malive evenerit,
neſcio; verùm quid mihi evenerit, ſcio. Credo nunc ſi
ſi unquam quenquã dii immortales voluerunt auxilio
jutum eſſe, tum me potiſſimè ſervatum voluerunt, q
xilio tandem eripui me ab Stygio illo Vallis rotund
Non Hercules apud Caci antrum,non Ulyſſes apud P
mi ſpeluncam æquè magno ſeſe abſtulerũt malo. Nu
omnia ſalva ſunt mihi, omnia proſpera, cùm te mihi
eſſe ſciam.Non aliud ſupereſt, niſi ut poſt tot terrores
tioni commilitonum inſiſtamus, noſtræque conjurat
movemus ſacramẽta, ut noſtri ſodalitii reſtauretur in
Eſt hic mecum longinquæ peregrinationis meæ com
quidam,multæ experientiæ,qui olim Zizimo Turcæ
captivo interpres extitit: qui etſi careat literis, & phil
tamẽ ſenectutis prolixæ longævæq; peregrinationis b
multarum rerum notitia eruditus eſt,homo prætetea
taciturnus, & converſatione noſtra dignus,quem ego
probatum inſtructumq;,in noſtri ſodalitii ſacrament
vi. Cæterùm ego Bovillum & Claro campenſem,in Aq
admonebo noſtrę apud Avenionem & Lugdunum pr
Brixianum,cui cum Adamo Burgundia delegata fuer
moneto. Poteris etiam facilè commonere Faſcium &
dum,qui apud Pariſios ſunt. Vale omnium, qui vivun
num mihi amiciſſime fidiſſimeque. Ex Avenione, 13
das Ian. An. 1508.

Landulphus Agrippæ. IX.

Alleluja, Alleluja, Alleluja: haud illa victoriosissima redemptoris nostri resurrectio, divã ingenti gaudio replens Mariam, vel sibi, vel Apostolis, vel etiam Petro in mœroris [illegible] titanti plus gaudii effecisse creditur, quam mihi tua [illegible] quando tuarum literarum effigiem & tui Mercurii ful[illegible] [illegible] nsi, percepique, sic me Deus amet, Agrippa unice. Vel[illegible] [illegible] at vellet almus ille mundi opifex, quò tibi post procellosum maris transitum, post tot hostium enses, post tot pe[illegible] [illegible] tandem Valle superata rotunda, satis ac satis congratu[illegible] [illegible] essem: sed festinus hujus chartigeri discessus hunc abor[illegible] [illegible] coegit calamum: & quòd sis sciens, mi Agrippa, ego de [illegible] Pyrenæos montes, per mare, per terras, per lacus, per [illegible] na, per cãpos, per oppida & villas de tua inhelando vita [illegible] bor, cuncto regno Navarræ peragrato: cũ tota Guasco[illegible] [illegible] Aquitania, singula pererrans, profectus sum Tholosam, [illegible] Simplicium Bovillum reperi, furore Apollineo sublima[illegible] [illegible], nostrum Clarocampensem plenum tuo spiritu: apud [illegible] quosum nihil novitatis de te scire possum, moventis vela [illegible] ubi nunc sum, Lugdunum, famigerabile emporium, [illegible]: quò quia omnis linguæ & nationis mercatores con[illegible] [illegible] non inani præsagio ratus aliquid me ibde tui status [illegible] tua posse percipere, ibidem te nunc brevi expecto, ac [illegible] mentis affectu te venturũ anhelo: ubi de nostræ con[illegible] [illegible] ationis instauratione multò commodius tractabimus. [illegible] interea tuam & Janoti historiam mihi perscribere non pi[illegible] [illegible]. nam & hæc olim meminisse juvabit. Brixianus Bel[illegible] [illegible] urbem incolit. Adamus apud Divione fatis concessit. Vale, vivas & longos crescas in annos: tua Herculeos superabis [illegible] labores. Ex Lugduno, 4. idus Ianuarii, Anno 1509.

Agrippa Landulpho. X

Veniremus ad te Lugdunũ, fidissime Landulphe: sed pecu[illegible] [illegible] as omnes, quoniam tam longæ & molestæ terra mariq; [illegible] peregrinationis attenuarunt impensæ, sumptuum tenuitate [illegible] Avenione nos, instructa solida nostri chrysotoci offici[illegible] [illegible] tisper manere, & in opere perseverare oportebit, quoad [illegible] longioris itineris nova fomenta exhibemus. Interea quã [illegible] pere cognoscere cupis nostræ fortunæ tragicomœdiam, [illegible] accipe. Scis etenim initiò quũ post expugnatã nostris ar[illegible] [illegible] arcem nigram, tandẽ dimissi ad præsidia Vallis-rotundæ,

Hoc loco fateri videtur apertissimè, Chrysopœã se exercuisse cum sociis fœdere sibi adiunctis: ob quam sæpius

apud Principes libertatis iacturam ferme fecisset, captivumque fuisse hanc ob rem detentum in Valle rotunda: ut ex præcedentib. liquet.

ibi cum Ianoto versaremur, quanta rerum nostrarum vitæq; periculo, totum id temporis inter perfidissim los perdiderimus. Sed cum serò tandem cœpissemus (quò rebus nostris consuleremus, quemadmodum convenerat) profectus per Peniacum, exinde retrov ronam, nunciasti te Barcinonem petiturum. quo nun ctus Janotus, etiam ipse Barcinonem iter instituit, tibi mihiq; satis constantes. Itaque relicto me super p arripit iter quinto Idus Junias rediturus, ut fallo opi ad festum divi Joannis Baptistæ, convivium eo die e rus, ad quod Priorem cœnobii S. Georgii, & Francisci byterum, illum affinem suum, cum plerisque aliis, ja invitaverat. verum si te apud Barcinonem convenerit tecum egerit, aut statuerit, hactenus semper ignoravi tu, hercle, beatus, qui remotior à periculo: sed ego spe lix, & futuri mali ignorantia tutus, agebam inter med stes, incuriosus periculi mei, Ianoti reditum propinqu pectans: jamque proximè aderat dies destinatus convi sol occiduus ultimam terræ metam deflexerat, cùm illi pectatione frustratus, quid Janotum remoraretur, an spiciosusqu, quid potissimum agerem incertus, immin mali præsagio turbatus animo & contiguæ noctis me midolosus, varias in corde meo volvebam sententias vespertinæ me trado quieti. Nondum provecta nocte s oppresserat oculos, ubi venit ad arcem nostram Oeco abbatis, qui, dato signo excubiis, mox, demisso pontici tromissus, convocatis me atque Perotto, cum reliquis Ianoti affinib. triste nobis horrendumque exposuit omnia videlicet atrocissimo rusticorum furore miscer tum in reditu interceptum vinctumque servari in mo duos ex suis trucidatos, reliquos secum teneri captivos vero, videtisne, inquit, quantum vos manet periculum nisi fortiter & recte præcaveritis? mox cominus cong tur. Nunc ergo festinate, & rebus vestris unà cum vita ter consulite. Attoniti eramus omnes, & expectatione mæ formidinis tremuli: obstupuit animus, lababant gen mebant membra steteruntque comæ & vox faucibus quid facturi, quo consilio usuri, penitus nescii præ rep ista perturbatione: cum videremus nos, aut sæva mort gravissimo periculo involvẽdos, consternati, & ob angu temporis, cogitandi liberandique spatio privati, om mus consilio vacui. Sed & ego ille egregius tantorum f

liator, qui paulò antè tantas res turbavi, qui tantas machinas, tunc ipse mihi consilio meo defeci. Itaq; us Oeconomum illum, ut qui admonuisset periculi, rret etiam aliquid consilii. Ait ille, aut exquisito alionis genere utendum fore, aut arcem ipsam munire fortiterque seditiosis rusticis resistere, fore enim, ut os dies, aut nullo fulciti imperio, à se discessuri sint, manu regis cohibeantur. Verùm ut erumpere per arrusticorum custodias impossibile erat, ita illos intra rcem oppugnatores opperiri & contrapugnare, pleculi, & certa mors erat, cum non possemus multitudiisuperare, nec invalidæ munitionis arcem adversus os hostes paucorum præsidio tueri. Verum erat ad tria ssuum propinqua turris quædam vetusta, & semiditer etiam inculta & deserta nescio, si aliquando adnimum videris: sita enim est in lacunosa cavaq; conn procul ab Arcona, ubi montes abrupti in amplum sinum aquis stagnantibus irriguum aperiuntur, saimis, & propterea inaccessis, cinctum: ad cujus fauces in eminentiore tumulo sita, hinc quidem stagnantibus & lacunis piscariis, inde verò asperrimis saxis & rupibus clausa, præter unicum inter lacunas arcto m aggere glebarum acervo, cespitum compagine coitum non admittebat aliū, nec aliud, nisi forti hyeme, omnia constrinxisset, progressuris iter patet. nam renis superficies, vestigii impatiens, in luteas voragines mque colluviem collabitur, qui situs per æstatem, inbilem illi loco tutelam parat. Hanc turrim incolebat uidam Abbatis villicus, qui piscinarum custodię prę m nos occupare jubet Oeconomus & munire. Placuit s consilium, totisque pedibus in eam sententiam pro, discussa omni pigritia, confestim collectis sarcinis, & potuimus commeatu, cum quæ victui & munitioni da essent, tum quicquid preciosum erat & valdè nen, equorum nostrorum dorso impositum provehētes, ati pulveribus & sclopetis onusti, pręsidio tenebrarum m servis nostris duce Oeconomo illo, clandestino iti devia quædam diverticula, perque opacæ noctis si secreta, turrim illam ingredimur, ubi impedimentis exoneratos equos nostro Oeconomo permisimus salquod ille quidē solerter præstitit. O quæ fortunarum m repentina mutatio? quæ rerum nostrarum mutata

facies? Ex ſtrenuis militib. lucifugæ veſpertiliones
mus, jamq; operoſa & pervigili nocte tranſacta, di
erat, dies deſtinatus convivio. Nondũ croceos pulc
extulerat vultus, cum relictam à nobis Janori arcẽ
mati ruſtici, & alii ſcalis per antiquorum mœniũ
ſcendentes, alii validis ſecurib. valvas aggreſſi, dom
irruũt: ibi omnia everſa, ſublata, direpta, vaſtata: o
corũ erant. Hem, quale convivium: quærebant unc
noti ſatellites, ſed nuſquam erant. abierant enim fug
quæ reliqua dormiens, & noſtræ fugæ neſcia, relict
mulierũ & puerorum familia, pavore ſubitò attoni
bebat quod indicare poſſet: verùm unum præ omn
bant Alemannũ, me ſcil. (erat enim fama publica, &
conſpiratus undiq; rumor, me tam atrocis conſilii,
cioſi Magiſterii, tam crudelis facinoris extitiſſe autc
artibus inexpugnabilem humanis viribus, Arcem
peratam, plebiſq; prę́ſidia tam miſerabiliter trucidat
tatem eorum everſam) jamq; ingens hominum turb
bat ex montib. quorum numeroſa frequentia tota va
plebatur: undiq; ruſticorum ſtrepitus, plebs infeſta,
numeri, & publicus clamor hominũ in noſtrum exit
ſpirantium, omnia mortem minitabantur. Nec mora
ramus, nos latentes, innotuit: accurritur mox ad turr
pugnamur undiq;: ſed nos inexpugnabilis loci (que
undiq; impenetrabilibus paludibus, & inviis ſaxis ci
præſidio freti, illum inſuper viribus armorum tuebat
tractiſq;, quas inibi reperiebamus, quadrigis injecta
gerem, per quem unicũ aditus iter patebat, vallo oc
retro quem cum ſcloperis noſtris in ſtatione eramus
bumbo omnibus ruſticis formidabiles, qui omne r
exercitium in arcu & baliſtis repoſitum habebant. H
exigui vallis propugnaculo omnis ruſticorum ſpes
turris ſubruta eſt, acceptaq; aliquot ſuorum clade, de
pugnatione, ad obſidionem animum obſtinatè induc
nos vel fame compulſos in deditionem acciperẽt. Hi
rum omnium ſevera cuſtodia intercluſi eramus hoſt
turbas, plebemq; cruentam: circumcircà mors immir
riculum undiq;, auxilium nuſquam, nullibi aufugiu
evadendi via, & erat nobis una ſpes miſeris, nullam ſp
lutem. Nam quãvis loci præſidio inexpugnabiliter n
impenetrabili paludũ & ſaxorum tutamento ab oppu
ne ſecuri eſſemus, etiam vigiliis & ſtationibus, cæte

fine nostra necessariis, salubri consilio dispositis, nullos remus insultus: tamen fames brevi urgere potuit nos stium gladio jugulum submittere. In hoc itaq; erube- mul & miserando rerum statu erant adhuc nonnulli o, qui seditionis fortè expertes, se cõsueta erga regem ne obedientes persistere profitebãtur. His adjutorib. se, cujus magna semper fuit in plebe veneratio, intra icæ seditionis procellas concionem legit apud Arco- biq;, quàm fragili conatu, quàm irrito proposito hanc nem moliretur, exponens, ne regi rebellarent persua- pit: tum etiam de Janoti restitutione, simulatq; nostra e multa locutus, in vanum laboravit. nam plebs rustica nis fluctibus concitata atq; armata, regiarum partium ib. dicendi potestate vix permissa, respondit se non ad- egem, sed in Janoti & suorũ tyrannidem exacerbatos, nusitatæ dominationis sævitia, & intolerabili onerum e vexatus fuisset, quique sub regiæ protectionis titulis ariam patriæ eripuissent libertatem: tum ereptam sibi nigram magnis ultionũ minis objiciebant: ipsum Ja- atq; me præ cæteris seditioso accusationis genere pro- ũc patriæ proditorem, me verò illum, cujus detestan- bus inexpugnabilem arcem unà cum libertate amisis- stroque impulsu regem in hunc crudelitatis imperium um, atq; tam atrociter victoria sua usum, ut eorum san- cædibus vix satiari potuerit, asserendo. Nunc ergò re- am publicis armis libertatem pro fallacium verborum nentis sese nolle dimittere, quippe velle se Regem do- agnoscere illis conditionibus, quibus à majoribus suis etum sit: ad ulteriorem servitutem se cogi non debere, i posse. De nostra autem atq; Janoti liberatione omnes m sententiã clamabant, tollendos potiùs hostes in suam item datos, quàm dimissos iterum ultores experiri: nec se nostram salutem suæ anteferre: tum & superbiùs æ- ciferabãt, sese plus metus habere nostra in salute, quàm s offensa: plusque opis in nostra cæde, quàm in regiis lis reponere. Sed & illi, quorum cognati in expugna- Arcis nigræ occiderunt, non parum nutrimenti pu- toris incendio addiderunt. Itaque cunctis accusatio- undiam in Janotum distringentibus, & solvendæ obsi- nostræ sententiam detrectantibus ad profundam ve- Abbas, furibundæ plebis dimissa concione, secessit. æc ita in ancipiti aliquot dies penderent, & nos gra- viorem

viorem famis & inediæ, quàm obsidionis pugnam fo
mus, Perottus callidum, & quod ex usu foret omniu
lationis consilium amplexus, omnem interclusum n
num pervagatus, scrupulosa diligẽtia singula circum
devias solitudines, & avia montium considerans, si qu
fugæ & evasionis viam invenire posset, se ci indagin
rabat. Is tandem insueta itinera & diffi ia aditu sax
tesq; rupes per varios anfractus emensus quodam di
mitatem m us evasit, unde prospectus erat in lac
monte n ab altera parte alluebat, quem cognovit ess
vi rum, qui inde ad quatuor millia passuum porren
ngè ab Abbatia, quæ suprà egredientẽ rivum sita est
b tq; difficilem montis descensum eò versus pro
f è s ndit semitam, quàm solutæ nives, variis anf
per prona lacum decurrentes, cavatis saxis, præcipi
effecerant; hujus per obliqua devexa properè se dem
pratis se immisit subpatentibus, & ad lacum usque des
sed interclusus scopulis & aquis, nullus ulterior, nisi
patebat prog ssus. Itaq; remensus difficillimum iter
casum solis ad nos rediit, ac coeuntibus nobis in
quæ comperisset, narravit. Tunc, pensitatis singulis, vi
ut scriberemus Abbati, quò naviculam mitteret ad sig
scopulum. Verùm erat hoc consilium haud parum diff
periculosum, & propè impossibile ob tam severas diur
cturnasq; itinerum custodia, quę neć egredi vallẽ, nec i
quenquam inexploratum patiebantur. Proinde aliunde
per arctum illum aggerem, qui ab altera parte præci
diligentiore custodia, sed & viribus & multitudine ma
stodiebatur, ab hostibus prosultum nostrum arcentibus
à nobis illorum ad turrim prohiberetur insultus, nullus
patebat egressus. Visum itaq; est in consilium nostrum
sere villicum, illumque precibus, donis & pollicitationi
dorimur, adjuramusque. Is tandem fassus se per innot
compendium paludem posse superare: sed vallem nisi pe
dium hostilis turbæ agmen egredi non posse, nec quovi
do ad Abbatiã, quæ extra vallem sita sit, pervenire. In hac
desperationis consultatione, nescio quo furore tam cal
mihi consilium ministrante, hoc stratagemate usus sum
erat villico, qui pascebat armenta; hunc ego tithymallis
rumq; herbarum succis infectum, fœdata facie manibu
turpi macula squalefacta cute, & horridula coma defor
tum mẽdico habitu & informi baculo, cui excavato lite

ac leprosotum clapello adornatum instruximus: quē
se bovi impositū, sub obscuram noctem per notum
n transmissa palude, ante aurorā solo exposuit. Qui
, balbutiente sermone eleemosynas petens per me-
torum rusticorum acies jam clara luce vallis fauces
sus est. nam ut postea nobis narravit, etiam ipsis cu-
non modico terrori fuit, ut qui non modò alloquiū,
spectum ejus fugerent, tanquam ex serpentum illo-
re fuisset, qui solo aspectu noxii dicuntur, stipemque
projiciebāt in terram. Sic puer illi periculosum gna-
tium absolvit, & literas Abbati reddidit: acceptoque
, eodem astu postera die circa primam fermè noctis
ad nos rediit, clapello præsentiam suam denuntians:
pectabundus villicus, conscenso bove, vadum traji-
sum recepit atque reduxit. Gavisi omnes de tam salu-
so, totam noctem disponendis rebus nostris duximus
n, cumq; appropinquaret diei crepusculum, emissis
to aliquot sclopetarum tonitruis, cæterisque vigiliæ
, huc quiescente & ignorante villico, nos cum nostris
entis omnibus, prementes obnixum silentium, ...
ottum taciti insequimur, assiduisque lapsibus, ...
endiculis per lubrica, per aspera, perq; infensos ...
tusis cruribus, non exiguo labore montem conscen-
xq; tandem ad summum verticem fessi pervenimus,
cumine constituti, incumbentes saxis tātisper quie
uoad Perottus alteram montis partem per prona de-
num affigit scopulo, id erat linteum cādidum exten-
... trò quam descenderat viā, ad nos remenso, expo-
s nobiscum attulimus, cibariis, in istis summis saxis
nur, ultro citroq; prospicientes, donec circa quartam
prospeximus venientes duos lembos piscarios, sub-
beo pileo insignitos. id enim signum nobis Abbas re-
Iis conspectis, sclopetas omnes in lætitiæ signum è
montis cacumine emittimus: quo & villico nostram
fugam, & nautis nostram præsentiam indicaremus.
eunte Perotto, transmisso clivo, per invia & humani
xpertia saxa delabimur in subjacens pratum, vix sta-
gio excepti, ingressiq; lembos, hac ignoti itineris for-
iscatorio remigio freti, salvi cum omnibus nostris in
r ipsam pervenimus sub vesperā, quam dies inseque-
ium Augusti. Hæc itaque nostra evasio, ut postea ac-
tiosos illos rusticos (quibus illa non tam admirationi,
quàm

quàm miraculo fuit) diversas traxit in sollicitudines, j
anxiè metuere sibi cœperunt, ne eisdem nostris artibu
ra exquisitis, ignotorum itinerum transitu rex il'is
tum intromitteret militem, qui flammis & ferro om
lem crudeli animadversione vastaret. Jamq; nec dies
ctes securùm dormientes, plures discedebant ad parte
qui antea manifestum defectionis titulū sequebamur
qui seditionis caput extiterant, qui Janoti bona diri
qui vinctum ceperant atque servabant, suæ sententiæ
ti inhęrebant, salutem suam nonnisi in Janoti exitio re
arbitrantes. Metuebant enim non modò bonorum
proscriptionem, exiliumq; à patria, sed & vitæ suæ su
postmodum diffidendum censebant, si unquam Janot
tueretur, de quo quid postea actum sit, nondum accep
me redeo. Jam omnia mihi tuta erant, omnia secura
salva, nisi quòd de tua fortuna, ubi esses, quò divertis
lateres, nulla indagatione percipere potui. Instabat Ab
filio suo, ut reverterer in aulam. non defuturam mihi
randæ meliotis forrunæ facultatem apud eum regem
venerationem & munificentiam jam semel expertus
Verùm quod suasit utilitas, vetabant pericula. neq; enim
rabam, si ad regem rediissem, me ad novū aliquod, & pl
periculo facinus destinandum fore. sed plus me detrahe
absentia: metuebam enim caput meum inexploratæ fi
minibus committere. Itaq; plusculos dies in Abbatia ill
moratus, anceps animo quid facturus essem, venit ad n
tonius Xanthus, qui adhuc apud me est, ille videl. senex
scripsi tibi nuper. Is suis consiliis animum meum erexit
tum namq; propositum erat mihi invisas aggredi terras,
tosq; accedere populos, omnia experiri & me totum fo
flatibus exponere. Jubet ille moderari animum, ac Hi
oras scrutari suadet, tuamque Italiam, si de te aliquam f
nancisci possemus: polliceturq; se itineris comitem: ne
promissis abfuit, quin summum peregrinationis meæ p
ret solatium. jamq; dies septimus erat Kalend. Septemb.
do cum sene illo atq; meo Stephano ex Abbatia disced
Bercinonem peteremus, de tua salute & peregrination
esset, exploraturi. Ibi triduum commorati, cum de te ni
telligere possemus, ad magnam illam Valentiam proficis
ubi apud Comparatum Saracenum, Philosophum, As
gumq; exercitatissimum, olim Zacuti discipulum, de t
cunctati, nihil etiam scire potuimus. Itaque, divenditis
no

Ecce quàm sunt periculis artium arduarum indagatores obnoxij, ut semper de salute vel quiete desperabundi pervagari cogantur.

ost paucos dies ex Valentia transfretantes per Balea-
, suprà Sardiniam navigātes, Neapolim deflexímus,
nsiliis parum ex sententia cedentibus, minorem spe
tunam experti, reditum in Gallias instituimus. Itaq;
vigantes Ligurnum Thusciæ portum appulimus:
gusticum littus pererrantes, Provinciam ingressi,
igerabilem hanc, liberamque Rhodani urbem per-
manemusque, usque adhuc omnibus salvis. En ha-
: fortunæ historiam ab illo tempore, quo tu felicio-
ctus, ex Valle- rotunda à me discessisti: quam, ut bre-
tui, tibi hoc calamo exaravi. Ampliora de interea à
& cognitis, coràm audies, quàm primum nos Lug-
nire concedetur, nisi tu nos interea (quod cuperem)
: convenire velis. habeo siquidem tibi aperire ali-
ti consilii, quod invitus pectore clausum gero. Vale.
one, nono Kalend. Febr. Anno 1509.

Landulphus Agrippa. X I.

ndè, lapsis istis diebus, elegantissimis ex scriptis tuis
sam vagæ fortunæ tuæ tragico-comœdiam, supre-
entis tuæ hausi voluntatem, conarerq; omnifariam
m ad te descendere, mi suavissime Agrippa, si non
s ille, medicaminis nescius, arteticus sibi devinctum
aretur. Nunc verò qui hasce meas ad te defert lite-
nationis Germanus est, oriundus ex Norimberga,
ilium habens Lugduni: estq; rerum arcanarum cu-
ngator, & homo liber, nullis irretitus vinculis, qui,
fama tua impulsus, tuum quoque perlustrare cupit
'ellem ergò profundè virum explorares, atq; tibi ut
s indicaret jaculum. non procul siquidem à scopo,
io, sagittat, & magnarum rerum experientia apud
iquibus extat. Tum ergò ab Aquilone in Austrum
ique Mercurialibus pennatus alis, & Jovis si lubet,
plectere, atque illum, si in nostra velit jurare capitu-
odalitio adscitum face. Cæteri commilitones nostri
perant adventum. quare lęviis ventis vela commit-
nunem felicitatis nostræ complectere portū, & sine
um intercapedine ad nos te lætè conferas. miranda
ic latent, de quibus plura tibi scripsissem, si non tam
æsentium latoris recessus hoc indigestum evomere
et scriptum. Excusatum ergò me, quantum possis
. Ex Lugduno, pridie Nonas Febr. Anno 1509.

Amicus

Amicus Landulpho. XII.

POstquam Lugduno abs te recessi, mi fidissime La
ad Augustodunum Heduorum concessi, ad not
quondam humanissimum virum Dominum S. Sym
qui me quotidianis beneficiis suis devincire non cessa
autem ille idem, quòd tu te Augustodunum conferre
que te unicè rogatum habet. Sin minus id fieri poterit
nem te conferas, quò & nos veniemus. Rescribas er
ocyssimè, quando, quo die, atq; ubi locorum apud n
velis, ut idem præfatus dominus atq; ego sciamus, q
quo venturi sumus, aut ubi te præstolaturi. Videre te s
volumus, & præsentes colloqui de rebus necessariis
tis, quas literis cõmittere non convenit. Quin & Ste
meum misi Dolam, ut adducat Brixianum: & Antoni
thum ex urbe Nivernensi revocavi, illosque dietenus
unà apud nos adfuturos. Est siquidem nobis aliquid
mune consultandum, quodque ad omnium usum pe
Vale. Ex Abbatia D. Symphoriani apud Augustodun
duorum, quinto Kalendas Junii, Anno 1509.

Landulphus amico suo. XIII.

POstquam hinc abiisti, adolescens doctissime, verba
te apud Reverendissimum Dominum Pisontinum
mecum traxi in admirationem super tua multiplici &
dita eruditione. Is te videre gestit, & nonnulla jactat s
stensurum, quæ nondum etiam tibi fortè cognita sunt.
ergò, obsecro, quando sis ad nos reditu tus, ut crebris
terrogationibus respondeam. nam ego te propediem
rum vaticinor, ocyus etiam quàm statuisses. Multos
reliquisti tuæ laudis buccinatores, sed ego nulli prim
cesserim. Bene vale, & nos ama, dum virtutem tuam c
Ex Dola, 18. Junii.

Amicus Landulpho. XIV.

SCio ego te, præstãtissime vir, non modò responsa lit
tuarũ, sed me ipsum expectare: verùm existimabam
dudum certiorem factum, quid mihi evenerit imped
nam morbo correptus subitaneo & pestifero, erã long
quàm vitæ vicinior, jam umbra mea vagabatur apud
necdũ sanus sum, sed resipisco vivere. misissem ad te, q
stulasti. nihil enim horum te celare volo: sed neque

tuè commendare calamo. nos te, ut spero, propediem
bius. habeo enim adhuc alia intemeratæ veritatis do-
lucidissima, quibus te dono donare volo: amo siqui-
c genius tuus in absentia tua mecum conversatus est.
Archiepiscopo Bisontino me, ut de meliori nota, &
datum & charum reddito. Vale, vir observandissime.
Cabilonæ, septimo Idus Julias, Anno 1509.

Amicus Agrippæ S. D. X V.

ogatus aliquando Demosthenes, quid potissimum es-
)ratore? respondit, pronunciationem, iterum atque
iterrogatus, idem respondit, neque aliud amplius. Au-
itaque die hesterna, atque revera experti sumus in o-
:ua, verissimum fuisse oraculum Demosthenis. Felix
ppa, qui copiosam illam atque inundantem dicendi
em ita intra limites sinceritatis illius orationis tuæ
isti: cui neque aliquid addi, neque demi possit. &, quod
m artificium ipse censeo, ut ne unius verbi auditores
:int, quod in illa verbosa copiositate secus est. Peto
stantissimè, ut mihi liceat eandem orationem tuam
ssimam interpretari: non, quòd in eadem Majestate
lete gallicanam aut sperem aut pollicear, verum in-
udis periclitandi gratia, & etiam, ut ipsa illustrissima
nostra intelligat, quàm præclarè in ejus laudem ora-
rebus tuis libentius faveat, quandoquidem rem hanc
en multum admodum tuarum virtutum opinionem
dauctum esse arbitror. Vale.

Idem Agrippæ. X V I.

tnatissime Agrippa, orationem, quam meo more tu-
iterpretatus sum: non, quòd singula verba singulis
ed sententias sententiis, prout pro decore linguæ no-
icanæ observando mihi visum est. Dominus Vice-
ius erat censor atque corrector. Tu eum meis verbis
, Prologum lucubrationum nostrarum videre digne-
) eum non magnifacturum. Quòd si non improbet
meo studio factum. Si autem favore illud prosequi
bur, dii boni, quàm citò ex pygmæo gigas efficerer.
ne, tui amantissimum, redamato, quamprimum me
ulum repræsentaturum. Vale.

Agrippa Amico suo. X V I I.

uus est mihi jamdudum tuus in me amor, amice ob-
diíssime: sed nunc ex literis, quas ex Lugduno ad te

ſcripſit Vir præclarus, Joannes Perrealis, cubicularii
quaſque mihi legendas tradidiſti, planè cognovi, te
noſtri atque famæ ita eſſe ſollicitum, ut non modo
tionem, ſed votum noſtrum ſuperaveris, cùm oratic
ſtram, quam ex tempore ferè habuimus, & Gallicam
& Lugdunum uſque pergere compuleris, ad eos pi
quorum judicium non injuria reformidem. Quant
ex literis Magnifici illius cubicularii videre licet, &
ex tua fideli relatione accepi, vir eſt, à quo potiùs d
exigere debeamus, quàm ut ipſe nos de aliqua in
Compellis me tamen, quæ tua eſt de ingenio noſtro c
tia, amore ſcilicet cæcutiente, ut ejus petitis reſpon
quod quidem & libenter facio, & ſimul cum his lite
mitto: non tam, quod tibi morem gerere velim &
quàm ne tu vel hi, apud quos ſcripta noſtra divulgas
(ut ſcribunt) divini aliquid habere arbitrentur, vel i
modi quicquam mihi arrogem: ſed ut humanitati
mediocritatem planè agnoſcatis. Vale, & me in tuor
corum numerum referre digneris. Ex Dola Burgund
no 1509.

Amicus Agrippæ ſuo. XVIII.

SAlve, doctiſſime Agrippa, Decanus, tibi & mihi ſem
nerandus, mavult te orantem ſive declamantem
nam ſuæ partes ſunt, tanquam ad hoc natus, & qui ipſ
oratoria plurimum valet. Ego autem (quæ differen
nos eſt) etſi cum Domino Decano cæteriſque tui nom
dioſis te orante aut declamante plurimum delecter, a
proficiam: quia tamen ſtudium meum, quantulumcun
verſatur potiùs circa ſcriptionem & lectionem, quam
rationem & auditionem, & quod expertus ſcio, plus c
ad famam aucupandam ſcriptionis ſtudium, quàm d
tionis: (nam ſemel tantùm profertur oratio, lectio au
& quater repetita placebit) ideò ingenium tuum, cert
mum, jamjam hortor, ut ad ſcriptionem te conferas:
ipſe D. Decanus repugnaret, quod ab ejus humanita
num eſt, iterum liberè hortor. Quod ſi rem meam m
curare, ut par eſt, moneas (ſuem namque non docere
vam inter adagia receptum eſt) facilè abſtinebo, m
mea ineptia atque impudentia dixero, quod prius
Chriſtus facere, quàm docere. quod quidem, ſicuti c
noſtra vernacula lingua hoc Proverbium protulerunt
tum intereſſe inter dicere & facere. Neque enim ip

q:em interpretaris, neque Picus, neque Politianus, re-
a entius Valla, qui omnes publicè oraverunt, tantum
i:nt in nanciscenda fama suis publicis orationibus,
a adepti sunt, nisi in scribendo etiam operam aliquam
a:nt. Exemplum familiare ex meipso proferam, qui
o mille ducentos versus per me compositos, memori-
e intervallo aliquando recitavi, sed nulla mihi glo-
t, si in loco illo & pro tempore illo. De scriptis autem
Quod si etiam splendidissimi quique Doctores & le-
illam scriptorum suorum memoriam reliquerint,
eorum fama dilatata neque perpetua, sed duntaxat
ustos limites, suaque vitæ tempusculum coacta. Va-
de famam extendere factis, & mihi des veniam, quod
o, non enim ut censor loquor, sed ut fautor.

Amicus Agrippæ suo. XIX.

ndissime Agrippa salve, & me non minus tuum, quàm
e es tibi puta, utpote qui admirabili ingenio elo-
u uo allectus, tuæ famæ famatissimæ nunquam favere
Precor itaque, ut aliquando mei memineris. Nova
mferuntur hìc, sunt hæc: Regem propediem Lug-
re, copiasque in Venetos redintegrare. Venetos au-
trimè magna clade affectos à Francigenis, una cum
ariæ militantibus, ita ut supra sex millia Venetorum
a pessundati fuerint, & biremes circa triginta su-
n captæ: properabant enim obsidere Ferrariam. A-
non audet superbum illud atque pertinax genus ho-
Dicuntur ea clade in maximam desperationem ad-
u si quid de Imperatore nostro habeas, quæ in ista
a proculdubio divulgabuntur, me certiorem face-
e. Vale doctrinæ atque eloquentiæ columen atque
u

Amicus Amico. XX.

iū lator, servulus est cujusdam nobilis Cabilonen-
ntitur, ut te Cabilonam traducat. eget siquidem Do-
s & consilio & adjutorio: dives est, nec parcet expē-
ego tibi lucri occasionem conciliavi: sed quid circa
huc consultum velim, modò animadverte: nitor si-
honori & utilitati tuæ æquè consulere. Si igitur or-
i venire possis, venias. multum tibi fidei & utilitatis
tura esset. neq; enim ignoras, quāta autoritas; quan-
sit in una (ut ita loquar) venusta tunica, maximè a-
cæcutiētes, qui nonnisi superficies hominū spectant,

Quare si secus veneris, detrahet multum: ideoque
dissimules, excuses, differasque adventum tuum in a
pus: interim ego tibi succurram. Si verò nobilis is
dior ad te Dolam concesserit, illud adverte, ut cu
scias, omnia possis, nihil facias, nihil promittas, nisi
rogatus: præbeas te beneficiis vincendum: etiamsi
gere dissimiles. calet homo, dum calet ferrum, cude:
Secretò hæc intellige, tua res est, tibi consulitur, tu
tuæ rationem habe. ego quantum possum, te mea
vando tibi non deero. Vale.

Theodoricus, Episcopus Cyrenensis, Henrico Corn
Agrippæ S. D. XXI.

REdditæ sunt nobis literæ tuæ, miles strenue, terti
das Decembris, longa certè spe exoptatæ: quib
quanto simus exhilarationis spiritu affecti, haud fa
pserimus. Admirari utique te possumus, non tamen
dare. quippe unus es inter tot millenarios Germano
rebus militaribus similiter atque literariis hinc & in
diligenter viriliterque operam navasti. Paucos adm
multis millibus id egisse quis nescit? O quantum ex
sunt hi, quos Martis animosi cum laude victoria usq
evehit, ut sanctissimæ Palladis favore non sint destitut
tua dona sunt: in te unum congestum atque conser
quod innumeris millibus dii negarunt. Quid de mili
ria? quid de celebribus orationibus, coram tot & tan
tis? Quid in futuro de te expectandum erit, qui tuam
lam, urbem, gentem, nationem ita & amas & prosequ
etiam & extollas atque evehas? Accipe igitur, macte
vir, in armis vir, in literis præceptor, in amore alter eg
ad te scribimus, bono corde, benigno animo, grataq
te: &, dum vacat, quiddam ad nos rescribito. Interser
quid tibi in Astrologia judiciaria placeat displiceátve.
ad illam disputator fuerit Picus Mirandula, certè nost
quasi exsufflando omnes ejus rationes & explodend
Balancius egerit, ut arbitror, vidisti. Qualis verò ti
eam animus, vellem scire: cùm, quando apud nos ca
res, ambiguus nobis visus fueras, fortè præ quadam
quali, doctrina inter sacrum superstitiosumque, ut vi
debar, cui tum inhærebas, & scripto commendabas.
nunc aliquo locorum aliquid arcani non impii off
nobis commune facito: cùm & nos nihil tibi unquam
tandum celandumque habebimus. Vale longum, & r

re. Ex Colonia Agrippina, tertio Kalendas, ut supra, 09.

Amicus Agrippæ suo. XXII.

ipſſem ad te plura : ſed is gerulus, quem ſerò etiam ve-
dme pœnitet, multum & ſatis importunè feſtinavit,
corde alias tuas ſalutes, quas mihi optaſti patris ore,
etis ad me allatas accepi : te autem arduas res geren-
culaque omnigena ponti terręque diſcriminibus du-
no pertuliſſe, intellexi. Quid, rogo, ætati provectæ
itura omnes ſperamus) jucundius eſſe poterit ? niſi ut
na, dum robur eſt & ſanguis calet, aliqua peregeri-
æ jam ſerioribus annis narratione, proloquioque in-
os, & ſerio & joco perfari poſſemus, quibus ad alios &
o atem & experientiam noſtram commendemus. Ex
it is percepimus, quòd multas orbis terrarum oras per-
o videris: proſperè ſaneque ad ea loca, ubi nunc es, te
u. Ex quo colligo, quòd omni dubio procul doctiſſi-
irorum verba, mores, conſuetudines, & geſtus quàm
ſſimè exploraveris: &, quod ſuper omnia prætulerim,
monumenta in diverſis locis librorum collegeris:
rumque ex iis floſculorum nos quandoque partici-
turum ſpero, collectorum, inquam, ex iis, qui ſumma
hia floruerunt, aut certè ſacrarum literarum theore-
orioſiſſimè coluerunt. Vidiſti inſuper varietatem mo-
liſti diſparibus labris idiomata multa, conſpexiſti al-
mas, arces eminentiſſimas, civitates munitiſſimas,
ncipum, ædes civium, contemplantium cœnobia,
empla, & quicquid aliorum, aut cæterorum eſt, qui-
na, præcipuè juvenilis, curioſitas oblectatur accura-
ti. Quæ omnia, ut ſperamus, dum coram fueris, non
na voluptate ex te audiemus: quibus etiam ſummum
rerum laudare poterimus. O utinam igitur liceat
ue te fieri ad nos reducem, ut, velut olim conſuevi-
ſederemus, varia diſſerentes uſque ad famulantium
. Spero igitur te non tardaturum regreſſum ultra
(ut dicunt) Aquenſe. Hoc tui parentes flagitant.
i tui unà mecum exoptant, perpetuùm pro tunc alie-
alefacturi. Nil occurrit novi, quo te afficiam: nun-
t ante cubiculum, fermè ſtomachatus, quod eum his
moret : quæ quidem ſcripta non accipias ut excogi-
longum, & te, ut ſperamus, accinge citiùs ad regreſ-
rum vale. Ipſo die S. Clementis, ex Colonia, 1509.

D. Ioanni Tritemio, Abbati D. Iacobi in suburbio Herbi dam Spanhemensi, Henricus Cornelius Agripp Nettesheym S. D. XXIII.

CUm nuper tecum, Reverende Pater, in cœnobi Herbipolim aliquandiu conversatus, multa de multa de Magicis, multa de Cabalisticis, cæterisq; in occulto delitescunt, arcanis sciẽtiis atq; artib. un semus: magna inter cæteras quæstio erat, cur Magi olim primum sublimitatis fastigium uno omnium Philosophorum judicio teneret, & è priscis illis sapi sacerdotibus summa semper in veneratione habita inde sanctis Patribus à principio nascentis Ecclesiæ odiosa semper & suspecta, tandẽ explosa à theologi ta à sacris Canonibus, porrò omniũ legum placitis scripta: ejus causam speculatus, meo judicio non al quod fatali quodam temporum, hominumque dep subintroierunt multi Pseudophilosophi, ac mentit Magi, qui per varias errorum sectas, & falsarum fe factiones, multas admodum execrandas superstitio ferales ritus, multa etiam ex orthodoxa religione sce crilegia, in naturæ persecutionem, hominumq; pern Dei injuriam congerentes, multos admodum, qual circũferri videmus, reprobatæ lectionis libros edider bus Magiæ honestissimum nomen atq; titulum furt na præfixerunt. Hi itaque, cum sacrosancto hoc Ma suis execrandis nugis fidem sese conciliaturos sperar gerunt, quod laudatissimum olim Magię nomen, ho & probis omnibus odiosissimum redditum sit, ac ca men habeatur, si quis doctrina operibusve Magũsc profiteri: nisi fortè demens aliqua vetula rus habita velit admodum perita & divinipotens, ut (sicut ait possit cœlum deponere, terram suspẽdere, fontes du tes diluere, manes sublimare, deos infimare, sydera e re, tartarum ipsum illuminare: sive, ut canit Virgilius

Quæ se carminibus promittat solvere mentes
Quas velit: ast alijs duras immittere curas:
Sistere aquam fluvijs & vertere sydera retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus orno

tum quæ referunt Lucanus de maga illa Thessala, & I de Circes omnipotentia: quorum plurima, fateor, ta opinionis, tã superstitiosæ diligentię perniciosiq; lab

cum sub artẽ non nefandã cadere nequeant tamẽ Ma-
erabili titulo sese vestiri posse prẹsumũr. Cum hæc igi-
haberent, mirabar admodũ, neq; minus etiã indigna-
ninẽ hactenus extitisse, qui tam sublimẽ sacrãq; disci-
ab impietatis crimine vindicasset, aut illam nobis purè
q; tradidisset. siquidẽ. quos ex recentioribus ego vidi,
ũ Bachonẽ, Robertũ Anglicũ, Petrũ Apponũ, Albertũ
nicum, Arnold. de Villa nova, Anselm Parmensem, Pi-
n Hispan. Cicchum, Asculũ, Florentinũ & plerosq; a-
obscuri nominis scriptores, cum se Magiã tradere pol-
, nonnisi aut deliramẽta quædã nulla ratione subnixa,
erstitiones probis omnib. indignas præstiterunt. Hinc
citus est in me spiritus meus, atq; propter ipsam cum ad- *Concitus aliâs.*
onẽ, tum indignationẽ, volui & ego philosophari, non
bile opus me facturũ existimans, qui ab ineunte ætate
circa mirabiliũ effectuum & plenas mysteriorũ opera-
curiosus intrepidusq; extiti explorator: si Magiã ipsam
m, sapientumq; omnium disciplinam ab impietatis er-
redimitam purgatamq;, & suis rationibus adornatam
erẽ, & ab injuria calũniantium vindicarẽ. Quod ut jam
mecũ deliberavi, nunquã tamen in hanc arenã descẽ-
ctenus ausus fui. Verùm post collatum inter nos Her-
lle his rebus sermonem, tua prẹcellens peritia & doctri-
q; ardens adhortatio audaciã mihi animumq; addidit.
; ectis Philosophorũ exploratæ fidei sententiis, purgata-
roductione, ac malignorũ, qui simulata scientia men-
Magorum traditiones, ab ipsis tenebrarum reprobatis
elut ab ipsis adytis, mirandorum operationes requirẽ-
ebant, discussis tenebris, tres libros de Magia compen- *Docebant aliâs.*
vitatis cõplexus, recentibus his diebus composui, & de
a Philosophia, minùs infenso titulo, inscripsi: quos nũc
mini, qui harum rerum plenissimam peritiam tenes, ca-
los, censendos, judicandosq; submitto: ut, si quid in illis
riptum sit, quod aut in naturæ contumeliam, aut cœli-
fensam, religionisve injuriam vergere queat, condem-
orem: sin autẽ dissoluta & purgata sint impietatis scan-
, veritatis traditionem tueare, sicq; cum his libris nostris,
cum ipsa Magia agere velis, ne occultetur aliquid, quod
se queat: nec probetur, quod possit nonnisi nocere, quò
dem libri isti tuo examine probati, digni sint qui ali-
o fœlicibus auspiciis in publicum egrediantur, nec ti-
judicium subire posteritatis. Vale, & his audacibus par-
eptis.

Ioannes Tritemius, Abbas Divi Iacobi Herbipolis, quo Spanhemensis, suo Henrico Cornelio Agrippa ab Nettesheym, salutem & charitatem.

XXIV.

OPus tuum, ornatissime Agrippa, de occultiore phia prænotatum, quod nobis examinandum rem præsentium obtulisti, quanta cum voluptate su mus, nec lingua mortalis unquam potest exprimere, bentis calamus resecare. Admiratione maxima ducim eruditione tua non vulgari: qui & juvenis tam secre trans & arcana, multis etiam Viris doctissimis abscon solùm pulchrè ac verè, sed etiam propriè & ornatè pr lucem potuisti. Unde inprimis tuæ ad nos benevolen tias agimus: &, si poterimus unquam, pro viribus ind ter referemus gratias. Tuum opus, quod nemo doct rum etiam Virorum satis laudare sufficit, probamus. de studio pergas in altiora, quo cœpisti, nec sinas tam exc ingenii tui vires ocio tepescere, te, qua possumus instan nemus, petimus & rogamus: quatenus & tuo te labore liora semper exercites, & lumen veræ sapientiæ, quom & divinitus illustraris, etiam ignorantibus demonstres. te retrahat à proposito quorumcunque consideration num, de quibus verè dictum est. Bos lassus fortiter fi dem: cùm nemo sapiẽtum judicio veraciter doctus esse qui in unius duntaxat facultatis rudimenta juravit. Te divinitus ingenio donavit, & amplo & sublimi. Non er ves imiteris, sed volucres: nec circa particularia arbitre esse morandum, sed universalibus confidenter intendi mum. Tantò enim quisque doctior esse putatur, quantò rat pauciora. Ingenium verò tuum ad omnia pleniter a non paucis, nec infimis, sed multis & sublimioribus est naliter occupandum. Unum hoc tamen te monemus c re præceptum, ut vulgaria vulgaribus, altiora verò & altioribus atque secretis tantum communices amicis. I num bovi, saccarum psyttaco tantum: intellige mente boum calcibus, ut plerisque contigit, subjiciaris. Vale fo mice: &, si quid penes nos est, quod tibi conducere que be: & factum sine mora intelliges: & vires ut nostra sumat amicitia, sæpius ad nos scribe, & tuarum aliquic brationum mittito, instanter oramus. Iterum vale. Ex Cœnobio Peapolitano, 8. die Aprilis, Anno 1510.

Agrippa Landulpho. XXV.

ifidissime Landulphe. Apud Tridentum aliquot au- millia accepturus sum, illa in Cæsarea castra Vero- us: jamque instauratus nova facinora rursus aggres- :sed una re potissimum indigeo, fido videlicet soda- , quia multis & magnis tempestatibus te cognovi dumque mihi, simul quia tibi eadem, quæ mihi in- t, eo ipso multa bona nobis mutuò procurare possu- nc autem est occasio & opportuna & magna in ma- neque verò me tam ignavum aut vani ingenii putes, o pro certo, & exploratæ fidei viro, consilia mea ro. Habeo enim consilium, quod diu occultavi, di- nc illud tibi narrabo, unde nos pergrande commo- emus, atque unde potestas est nobis adipiscendi glo- lem, decus & lucrum: neque magis percipies hęc lin- amo dici, quam factis & re ipsa fore: voloque te ar- e hæc utriusque nostrûm commodi honorisq; cau- t æquum est amicum. Quare remigio veloq;, quan- s, festina: & veni Veronam ad Georgium Tridenti- copum: ibi me invenies. Vale. Ex Tridento.

Amicus Agrippæ suo. XXVI.

te, eruditissime Agrippa, jam pedem Mediolanum sse, quòd ipse, qua die cum Bartholomæo Rosato proximè eratis, exposuisses, te non multò pòst à vi- rio abiturum esse: sed cùm tonsor, qui ad nos ho cessit, significaverit, se & illum in hanc diem tibi ad- l incongruum existimavi, si cum vestrûm utrisque, præcipuos mihi benevolos ducimini, fruticatio a- m agri nostri communicaretur. Duos igitur fasci- is nuncius iste tradet: qui etsi exile sint munus, ve- n erit modestiæ, id, quo mittitur, optimo animo & frui, neque ejusdem pusillitatem perponderare, r amicos, qui quæque familiariùs mutuò agunt, nul- habenda. Valete ambo. Ex Gravarrona, Anno 1512.

m Agrippæ & Bartholomæo Rosato. XXVII.

idem epistola tua, Agrippa eruditissime, fuit reddi- eriùs ergo repetitum ad illam fuit nihil, quòd inde ulla subest causa. Accepi, abs te & Bartholomæo no- benevolo minùs animo & exceptos & visos esse mis-

ſos aſparagos, quàm ex me provenerint, etſi minii
eſſent. Valde ſum lætatus, quòd non aſpernatis vo
mea, utcunque ſint puſilla, ac mittentis optimi an
nem ſolum (quod in amico potiſſimum eſt conſid
habuiſſe intueatur: ſed gratiarum actiones, quas ex il
vobis placuit, fuerunt, hercle, ex parte omni incon
multo majora vobis à me præſtari poſſe vellem. I
vobis legendum hac die ſit defuturum, mittitur a
men à Franciſco Scauro Novarienſi nuper receptur
pariter reſpoſum: quæ omnia ubi inſpexeritis, colli
Michaeli Mediolanenſi reſtituenda erunt, ut is poſ
ro, ſi cras Novariam (ut oſtendit) proficiſcetur, ſit r
De veſtra ad Ticinenſem urbem profectione, dequ
opinione, quam de ſe Agrippa illic ob ſingularem vi
ingenii acrimoniam, qua præſtat, reliquerit, audivi
quæ fuere omnia quidem auditui meo jucundiſſima
hil ſanè illi poteſt laudi cedere, quod & commune
planè exiſtimem. Valete ambo. Ex Gravarrona, Ann

Agrippa Candioto ſuo. XXVIII.

TUas jampridem in Julium Pontificem haud inele
mone editas & legi & intellexi ſatyras, Candiote
ſiſſime: in quibus ſatis (ut opinor) laboris mortuoſpa
ſet itaque longè gratius, ſi vivo tantos cuderes no
ream certè in carpendis hominum vitiis præfers ve
ita Lucilius, qui primus (teſte Fabio) hanc claram in
ſcribendi genere adeptus eſt famam, tam rotundè I
rum flagitiorum genera rimatus eſt. Lynceos profec
oſtendis oculos. perge itaque fœlici fato, ubi tuo v
nio: modo ſic tractes aliena, quò propria atq; amic
obliviſcaris negotia. Haud enim neſcius es, ni fallor
gotii à me tibi quam ſtudioſiſſime commiſſum exeq
quod ſi feceris, identidem tuis in rebus ero quam ſ
mus Vale fœlix, Anno 1512.

Agrippa Landulpho ſuo. XXIX.

SI ego ex te tacente fieri poſſem certior, quid ag
factutus ſis, Landulphe fidiſſime, duórum hoc labo
remus, meo videlicet te interrogantis, & tuo reſp
Nunc cum id fieri non poteſt, neceſſitas ſubiit, ut m
bamus & reſcribamus. Accipio te, neſcio, quarum re
tinio intentum: gauderem te effectum bonum affec

fide simul & ingenio non sum defuturus: sed cave, ne
n pro certo sequaris. scis, quæ discedens Mediolano
mus. Cessa, mi Landulphe: meo consilio desiste. amicè
nihil periculosius, quam sine duce perito domum in-
edali: crede meo consilio. nam me quidem mutuæ a-
nexus pro tua simul & mea incolumitate & commo-
licitum esse compellit. Adhuc paululum sustine, do-
revertar Mediolanum. tunc enim viam, quæ sola du-
d gloriam, diu diuque cogitatum monstrabimus tibi:
l nos concede. sed prius responsa harum literarum, &
turus es, quam festinanter remitte. Vale. Ex burgo
zio, Nonis Aprilis, 1512.

Agrippa Landulpho suo. XXX.

m in modum literæ tuæ me lætabundum reddidere,
issime Landulphe: maximè, quia ex Mediolano Pa-
contulisti. Credo ergo te divino quodam oraculo ju-
deliberationis propositum afflatum, quo mihi præ-
ò me præcesseris, quò ego me conferre, jam longo di-
rsu meum tacitus meditatus sum. faciamque nunc,
primum ad te Papiam venturus sim: quò cum vene-
em solicitudinem amittas. non enim verbis tibi allu-
in re dubia, ubi re opus est, re ipsa te juvabo, atque sic
is prospere dispositis, cætera agenda deliberabimus.
lix: & ita tibi persuadeas, me tibi ut fidissimum semper
in, nullo loco defuturum, ac quicquid commodi pro-
ue tibi & vitæ & fortunæ bonis augendis ministrare
nihil unquam denegaturum. Ex burgo Lavizario, un-
Kalendas Majas, 1512.

Agrippa Chrysostomo suo. XXXI.

M o ad te libellum illum cabalisticum, quem optasti, ve-
rande Pater Chrysostome: de quo illud tibi ignoran-
utiquam censeo, hanc esse scientiam illam divinam, o-
mana indagine sublimiorem: quam si continua reme-
one intellexeris, eris omnium bonorum tota mente
nus. Est siquidem ars hæc tota sancta atque divina, ac
io efficax: ideoque, mi Chrysostome, cupientissime,
ac te exercere affectas, tantum mysterium intra secre-
osi pectoris tui penetralia silentio tegito, & constanti
itate celato. sermonem enim tanta numinis majesta-
ssimum, irreligiosæ mentis esset, multorum conscien-
licare. Vale, Papiæ, pridie Kalendas Maii, 1512.

Amicus Agrippæ suo. XXXII.

MAxime Agrippa, alter ego, anxius de statu tu quid agas, & quomodo valeas in his tumultibu impotens nec tutus te posse accedere, scripsi has lit cognosceres, quid ego agam, & ubi sim. nam rebus saluti meæ providi præsentia mea, quę si absuisset, a Dominicus Franciscus, filius domini Georgii Supra in castris, scire curabis. nam is mihi summus est ami terea, an sint ibi ex tuis amicis aliqui, itidem signifi hoc tempore opus est amicis. De tumultu Papiensi dolui: sed utcunque sit, modò tu bene valeas, læt communibus amicis commenda. Papiæ (ut mihi vid erit habitatio jucunda: nec jamdudum te reliquissem, mnia postposuissem, ut antea pro te feci, nisi fretus micitia magnifici domini Lancelotti, qui te super om git. Cùm iter tutum fuerit, accelerabo venire ad te. V burgo Lavizario, vicesima quatta Iunii, Anno 1511.

Amicus Agrippæ suo. XXXIII.

EXcellentissime Agrippa, Domitius hodie retulit m Helvetiis captum fuisse, & rursus sine magno tuo modo liberum, atque te Mediolanum concessisse, cu nifico domino Lancelotto. quod fuit mihi jucundiss gnificavit mihi etiam nomine tuo, quòd ad te accel beam, audito discessu Helvetiorum. Quare scire veli nunc decreveris, an Papiæ, an apud Marchionem Mo rati commorari. Ego tibi non deero: modò sciam, q agendũ sit. Vale. Ex burgo Lavizario, decimatertia Iu

Amicus Agrippæ suo. XXXIV.

QUid sit de salute tua, ex literis ornatissimis accepi. xi etiam Galbiani casum. qui si mecum mansisset, evenisset mali. Nam plures quàm quadraginta, è fur usque exercitus una navi eripui. Burgo Lavizario nil culi nec mali fuit. Cum Reverendo Patre fratre Anton tidie aliquid conferebamus: & si tu unà nobiscum a tempus opportunum erat aliquod operari cum Ma Montisferrati. Nihil, hoc tumultu existente, tractari Tamen spero me aliquid effectum, quod erit utriq cundum & utile. Ad quatriduum me expectato, ut c possimus, quid nobis agendum sit. Domitius si prom

ve

...1 ad te, admiror, cùm in discessu aliter decreverit se ..., & ad magnificum dominum Laurentium Monza... rediturũ: nec inde percepi de vita ipsius quicquam. ... bene valemus, præter Franciscum fratrem, quem febricitantem reliqui. Camillus filius, qui per te vi... ...dentia filiola nostra, uxorque Penthasilea rectè va... ...apiæ molestum fuerit, providendum erit de meliori ...abis valetudinem tuam, S. in his fertioribus sub um...ere, & nihil hoc tempore magis curare, quam bene ...cet. Magnificum dominum Lancelottum Lunatem ...um Ludovicum Compegium meo nomine salvere ...le. Ex burgo Lavizario, octava Augusti, 1512.

Amicus Agrippæ suo. XXXV.

...Agrippa, amicorum summe, nulla subeat tibi admi...at, quòd ad te non miserim instrumenta promissa. nam ..., quo domum applicui, Joannes Angelus frater, ex ...udiæ etiam adventavit, iturus sequenti die Medio... quò & mihi eundum erat. Itaque secum profectus ...aximo versatus in periculo. nam sex pedites ex Hel... ...fovere partes Gallicas à delatore cum accepissent, ...ei meo proruperunt in domum tibi cognitam, ubi res ...im deprædati sunt, & nisi fuisset Joannes Angelus, ...it de omnibus. Ibo Casalis solus, & quando opus e... ...u venias, mittam equos. Commendo fratrem Anto...e. Ex burgo Lavizario, quinta Octobris, 1512.

Amicus Agrippæ suo. XXXVI.

...e D. Agrippa, salutem. Libellum, pro quo ad me mi... ...umma diligentia quæsitum invenire non potui. satis ... desiderio tuo non posse satisfacere. Bartholomæus ...icissimus non est domi, sed hesterno manè Cassale ...est ad Illustrissimam Marchionem: hodie forsan vel ...urus. quamprimum redierit, instabo apud ipsum, ut ...desideratum reperiamus, & ipse, ut spero, te accedet. ...s bono animo: & si quid pro te possum, memento ...nia, quæ jusseris, promptissimum & paratissimum. ...: Ex burgo Lavizario, die vicesimasexta Octobris,

Amicus Agrippæ S. D. XXXVII.

...bilis amice honorande, salutem. Accepi abs latore ha...carum, te Ticinense gymnasium reliquisse, ac Casalensem

lensem urbem incolere. quo non parva me tenuit ad
Gaudeo tamen, eò quòd te mihi habeam viciniore
quem commodius (si quid mihi contigerit) faciliusq
lare potero. Unum præ omnibus abs te scire cupio, i
servi illi, quos tibi sum impertitus, sint obsequentes, a
obsequentes, gratum est: si non, doleo, & omnia tib
enitar facere, ut tibi, sicut & mihi, inserviant: & si opu
ad te veniam succinctus. Spero brevi tibi aliqua impar
non modici erunt momenti. Ad omnia tuus sum, &
dius cupio, quam tibi rem gratissimam facere, ubi op
valuerit. Vale, & me tibi commendatum suscipe: &
meorum latorem tibi gratissimum habe, eumque di
favorabilibus prosequere. Ex Carmelo nostro Vercel
simoseptimo Novembris, Anno 1512.

Pontifex Agrippæ. XXXVIII.

DIlecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem
teris venerabilis fratris Ennii Episcopi Verulani
nostri, aliorumque sermonibus de tua in sanctam sede
stolicam devotione, deque tuo in ejus libertate incolu
que tuenda studio diligentiaque intelleximus: quod
nobis gratissimum fuit. Quapropter te in Domino m
pere commendamus, laudamusque istum animum atq
tutem usque in eadem voluntate, atque erga sedem ips
que nos observantia permaneas, te hortamur, ostensu
se occasio dabit, omnibus in rebus te & bene meritum
bis esse, & in sinu paternæ nostræ charitatis esse rece
Quod tibi & præfatus nuncius noster uberius declarab
tum Romæ apud S. Petrum, sub annulo piscatoris, d
decima Iulii, 1513. Pontificatus nostri anno primo.

Petrus Bembus subsignabat.

Amicus Agrippæ suo. XXXIX.

NObilis & egregie Domine Agrippa, salutem. Veni
heri Joannes Jacobus, servulus tuus, habens librū
dam ad te deferendum: quem cum vidissem, & cogno
esse abs te compositum, & quem jamdudum videre des
sem, præsumpsi cum venia tua dictum libellum, etiam
ipso servulo, per hodiernum diem duntaxat penes me
re, ejus lectione quamplurimum delectatus: cras, Deo
memetipso cum libro ad te venturo, quo te præsente vi

ribus tuis videre delector. Bene vale. Ex domo no-
iæ apud burgum Lavizarium, die decimanona O-
3.

Agrippa ad Amicum. XL.

mæ mihi fuerunt tuæ literæ, quibus mirificã tuam
e benevolentiam perspexi: quod tametsi antea mi-
rarem, jucundum tamen fuit, idipsum ex tuis literis
, præsertim quòd, dum eas legerem, nostræ inter
initæ familiaritatis & amicitiæ non sine quadam a-
tatione non recordari non poteram: quibus in lo-
uis obsequiis innumerabilibusque meritis devinxi-
uo abs te discessi, quem magis videre, & cum quo
sideraverim quam te, habeam neminem: utq; nihil
uum, aut difficile, in quo tibi inservire possem, quod
issime tua causa susciperem: atq; hujus erga te meæ
cum jampridem literas scripsissem, & unà cum lite-
heg o ad te referendas Nicolaus Presbyter, Epi-
lani familiaris, mihi miserat, Papiam, ratus te ibi es-
vi. Sed ut nunc ex epistola tua conjecturam facio,
æ eras, nec meæ ad te literæ delatæ sunt. Quocirca
scribere visum est, mei in te amoris tanquam pig-
monium: &, ut significarem gratum te mihi fecisse,
gotio nostro apud Helvetios bene speras: quòd et-
Helvetiis bene sperandum esse, nuper accepimus,
re volui. De his, quæ hic agantur, nihil est prorsus,
nisi idipsum nihil esse, scribam, Bene vale: tibi om-
salutem dicunt. Mediolani, 15. Martii, 1514.

Amicus ad Agrippam. XLI.

ne tua delectavit epistola: gratissimumq; habeo, me
diligi atq; amari: sed quòd scribis te dolere, literas
apiam aliàs misi, Domino Nicolao Rhegiensi pres-
esse redditas, non facile scribere possem quàm mihi
it, id secus, ac tua voluntas esset, accidisse, presertim
iam qua ratione eas recuperare possim. aliquoties
t mihi redderentur, neq; unquam de eis quicquam
d cùm videam te de iis tantopere laborare, denuo
nc causam literas destinabo, ac statim te certiorem
i de iis aliquid intelexero. Scripsi ad eundem Do-
laum, qui Rhegii est, ut, si quid ad te velit scribere,
ię, proinde literas ad me mittat, quoniã ego eas sta-
tim ad

tim ad te destinabo, teque ei commendatum meis l ci. Vale, meque, ut facis, dilige. tibi omnes nostri sa cunt. Mediolani, die duodecima Maii, 1514.

Amicus ad Agrippam. XLII.

SAlve Agrippa Corneli. Audio te pulcherrimum M parieti domus nostræ appinxisse. Hunc quia carb rimo formasti, cave ne te carbonibus ignitis inte phandum seducat. scis enim, quam sit Deus hic fug mutabilis atque etiam infestus, si quando irascatur: ista maximè eget carbonibus atque igni fumo appo tecum jocari libuit: sed adhibe diligentiam, quia bre instat, ut nosti. nam Mediolanum eundum foret. H te, quæso. talia enim non prosequi, quæ certissima s tum esset. Nuperrimè mihi relatum fuit, Alexandr dum comitem Ripaltæ te Placentiæ convenisse, & c fidissimè accepisti, sese gloriari abs te habuisse. quo do. Veruntamen ita relatum est mihi a quodam no Cæterum jam compositum est, ni fallor, ire Romam obstat, quin una proficiscamur. propterea abrumpe potes, ut Mediolanum proficiscens, negotium illud expedias, & viaricum pares. Interim vale, & Antoni ceratum meo nomine salutabis. Datum Rivoltæ, quinta Augusti, 1514.

Amicus ad Agrippam. XLIII.

SAlutem, mi Agrippa. Ex istis quam ubertimis lite hanc, quam aliquid facis, suspicionem meam penit si, & quod vix me credere dixeram, aliquid tamen ais doquidem credere vel suspicari saltem aliquid liter me insinuant, ut putas: veruntamen apud Legistas VI tivè ut plurimùm ponitur, ut apud Nasonem:

Vt vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.

Non immeritò quidē suspicari poteram, comitem drum totis virib. conaturum mea eruere, aut precibus mio: sciebam autem, constantiam tuam pręmio corru posse: precibus forsan motus esses: sed ne illis erat loc te, maximè filius, cujus tu noxam habuisti: propterea debam, quandoquidē nec meritis ad id dignum se fec talis sit, qui nostras vigilias in suam trahere debeat la Cæteros amicos tuos facilè admitto. Animus meus bi notissimus sit omissum facio. Tandem festina, q potes, & illic gerēda absolvas, ut reliqua nostra geram

fratris opus scripsisti : stude , ut examussim cætera
. Mirum in modum cuperem experiri fratrum ver-
adem absolve absolvenda, ut Mediolani perficienda
se pro nunc sors offert, ut Romam proficiscamur:
er Complanum vallum iter fecerimus; Ianuam ali-
r concedemus , ubi Hispani illius periculum facie-
rim vale, & cura sanitatem tuam diligentissimè. Ri-
esima septima Augusti, 1514.

Amicus ad Agrippam. XLIV.

telitetas; cùm in Helvetiis essem, diversis tempori-
cepi: quibus idcirco non rescripsi protinus, quo serò
atæ sunt ; & ipse nunquam manens in eodem loco
am: sed ex uno semper in aliud oppidum me transfe-
nittendi quidem Mediolanum, nisi perrarò, facultas
Itaque ut in patriam redii tandem post tertium men-
nuncium confisus sum me nancisci posse, qui ad te
retur , has ad te mittere visum est, quibus tibi decla-
x benevolentiam tuam satis mihi esse perspectam &
n; & mihi cordi esse, si contingeret tuis commodis
irtuti illustrandæ inservire. Sed te non fugit, perrarò
duce nostro Mediolano in Germaniam mitti, & me
ot menses abfuisse; iisdem de causis, quibus superio-
abfueram. Quibus in locis, scribere non necesse est
tum mihi fuisset te reperisse. Ex tua enim consuetu-
m delectationem percepissem, ut omnia incommo-
resque molestias potuisse mitiores fieri tua præsentia
m, atque ibi Reverendissimo Episcopo Verulano, &
is scripsisti , protinus commendavi. Nunc autem
n patriam redii ; si occasio dabitur, in qua tibi & tuis
is inservire possim, neminem habebis, qui tui augen-
ciandi, quam ego, studiosior sit. Vale, & me tuum esse
diolani, sexto Septembris, 1514.

Amicus ad Amicum.

uscula portio meæ animulæ , intimum cordis arma-
, operum meorum excussio , actuum corporeæque
rma & splendor, quid scribam, ambiguus titubo : nil
tum orbis terrarum præfert , Laconico more dicta
Comiti literas reddidi : quod æquum fuerat, detexi:
usquam addictum ostendit, magna pollicitus incerta
ligantia communia : tamen mihi intentionem suam

ſcribendam commiſit. Sigillum apud ſcribam Hie
Mediolani erat: literas inſculptas tranſmitto. Un
ſcientia tua, fore laudo. Comiti ſcribito, te paratiſ
ſemper amicos aſſervaturum, te ei libentiſſime obſe
Scribat tamen novas literas, mittat, inſtet, efflagite
mnique nixu efficiat, ut apud eum diſcedas: aliter
rum gratia, te aſſueta fide, te donis plurimis obliga
petit, efficere non poſſet. Laudo tamen adventum
literis tuis: ſi quid petieris votis, addixerit Matthæ
ſed frater venit? diſceſſit: rediturum ſpero, ni forte Sl
juriâ retrahatur. vocatur Romam literis inſtantiſſim
nalis S. Georgii, nec non quamplures cæteri id effla
ſe tibi totum commendatione mea nomine tuo hal
fert tibi, mihi ac omnibus amicis noſtris amiciſſimis
quod præſtant, Dominico ſcribam: intelliges: nova p
cum habuero, tu totum intelliges: denuò nunc calan
mox poſt gerulum hunc planius omnia accipies. An
les: ſpiritum carni adjungito: te ſpiritum, me corpus
Datum Papiæ, die decimo nono Septembris, 1514.

Agrippa ad Amicum. XLVI.

TUas, amicorum optime, literas, tuæ erga me ben
tiæ ſuavitatiſque pleniſſimas, perbenignè accepi:
bus facillimè perſpexi, quod vehementer exoptas. S
nim, quòd ego te nunquam, neque tu me profectò
quod utriq; noſtrûm chariſſimum fore arbitror. Qu
vota conſequaris tua, noſtris non minora, & egomet
compos exiſtam, ad te propediem curriculo omnino
& quum nos mutuam coram colloquendi opportu
nacti fuerimus, ſpero noſtram indiſſolubilem amiciti
petuò duraturam. Vale columen feliciſſimum, præſid
noſtrum. Brunduſii, quinto Februarii, Anno 1515.

Amicus ad Agrippam. XLVII.

ACcepi abs te literas decimaquinta hujus menſis da
ores, quarum mentionem facis, minimè vidi. m
conſtat, quantis te fortuna perturbationibus tentet. S
fortem virum decet, forti animo hæc feras. Ego cum P
noſtro rem tuam confirmavi. Reliquum eſt, ut tu Pri
adeas dicaſq; te Caſale iturum, rogare te excellentian
ut Domino Galeoto, vel Domino Antonio de Alta-vi
giſtris hoſpitii ſui, jubeat, ut Caſale ſcribant, ubi vene

onarios recipiant. Mihi biduo adhuc morandum nonnullis occupationibus detento: postea Papię te in- ene vale, uxorique tuæ me commendatum facito, a- reliquis. Datum Mediolani, decima sexta Octo- 1515.

Amicus ad Agrippam. XLVIII.

is amice, & frater mi honorande, hodie hora quin- a tuæ mihi resignatæ fuerunt literæ: quibus visis & mopere gavisus sum, quoniam te bene valere cog- aris enim, quod ad te nullas dederim meas. Si Ver- m antea dixeramus, petiissem, omnia secundum or- m inter nos exequutioni demandassem. De nego- osti, nil ultra factum est: potissima tamen ratio per- ud me est. Si tu acceleraveris ad nos gressum, om- cyus exequutioni mandabimus: nil enim sine te a- vi. Sponsam tuam adivi, eique juxta impositionem ia retuli: quæ respondit, se à parentibus ac fratre be- cumque obtulissem, si opera mea, vel rerum mea- ret, nil aliud respondit. Iterum eam visitabo: &, si d ego valeam, indigeat, & mihi significet, intuitu hi soror esset, succurram. Cura inter cætera, ut citò nos redeas. sic enim rogat, obsecrat & postulat tua conjux. non minus etiam ego, & cum his me tibi tissimum facio. Vale. Datum Papiæ, die vicesima- vembris, Anno 1515.

Agrippa ad Amicum. XLIX.

ut nostra erga superos impietate, aut cœlestium um solito influxu, Deive omnia gubernantis pro- ctum sit, Augustine doctissime, ubiq; jam grassan- norum lue, militumq; pestilitate, ut vix tutò in i- m cavernis sisti queat: quorsum, quæso, in tam su- estate unà cum uxore filioq; ac familia confugis- a Papiæ domo ac supellectile, rebusque omnibus, m, paucis salvis, ferè omnes spoliatas amisissem. atus est in me spiritus meus, & cor meum in me tur- quia persecutus est inimicus animam meam, humi- ra vitam meam. Recogitavi perditam substantiam, ecuniam, amissum stipendium, onus familiæ, æs edicus nullos, rerum omnium caristiam, & poste- nentia pejora prioribus, & laudavi magis mor-

tuos quam viventes, nec inveni qui consolaretur m
currens in meipsum, cogitavi, quoniam omnium
sapientia, quæ affert suppresso potentiam adversus e
primebant, cùm & mendaces ostendit, qui macula
lam: & dixi, Domine, nunquid sum ego? ut memor s
filius hominis, ut visites me in misericordia tua? m
homine in tam molesto ocio ac liberorum meorum
sentia contemplatus, mecum ipse disputavi, atque
Domino Lando Placentino apud Rivoltam confe
eram: cujus nominis consuetudinisq; memor hoc, q
potui, in præsentem dialogum congessi: quem Ill
Principi nostro dedicatum constituo. Te autem, qu
Apolline es & Musis, obsecramus, nisi tibi molestur
nostra scripta perlegas, & singula verba, & oration
tentias consideres, corrigas & emendes. Eò enim sci
lum id Principi magis placebit, quod à te probati
probatum, vel correctum esse resciverit. Neque ver
tere volo, pleraque me narrando porius & opinand
affirmando scripsisse. Quod si tibi hæc nostra studia
debuntur, ad ejusmodi consimilia me quam maxim
bis. Vale fœlix doctorum hominum decus.

Amicus ad Agrippam L.

FOrtunam, fatum, sive utrumque appellare libue
jus nutu in tantam bonorum jacturam incidisti,
Corneli Agrippa, amicorum optimè, eorumque ipso
ditissime, non est quod incuses: sed eò magis tibi hu
di rerum eventus lætiore vultu est suscipiendus, quò
sa in diviniorem hanc, mirabilioremque contemp
mens tua excesserit. Quid enim mortali cuipiam
contingere potest, quam rerum causas vel præcipu
carentium, expiato à perturbationibus animo rimar
fœlicem hanc tuam infœlicitatem, ut in proverbi
dicere ausim, qua divino auctus furore, teipsum re
mortales omnes ipsumque Deum factorem noscer
Quod autem mihi operis tui recognoscendi autori
deris, amori tribuendum censeo erga me tuo. Tam
sublime te spiritus rapuit sapientiæ, ut quæ hîc scrip
ris, admirari, quam judicare magis queam. Sed unum
monuisse volui, si opusculum hoc tuum ab eorum ict
statam immobilemque Theologiæ facultatem mo
teritati obnoxiam reddere conantur, tutum ac libe
cupis, tibi me doctiori graviorique auctoritate viro
in

dum fuisse. Vale arcanarum literarum observator lime.

Agrippa ad Amicum. LI.

gatus quondam Apollo ille Delphicus (cujus oracu- æteris semper verissima fuêre) quæ via sit ad vetam n, perpetuamque beatitudinem assequendam? re- legitur interroganti, si teipsum cognoveris. quod xinde præ foribus ejus templi scriptum est, scilicet DSCE TEIPSUM. Hoc oraculum, illustrissime , non aliter dictum esse censeo, nisi quia est in homi- rum rerum naturarumque vera & realis possessio: in- ipsius omnium creatoris peculiaris perfectaque ima- oportere omnium rerum ac naturarum, ipsiusque cognitionem, in qua solum vera sapientia beatitu- nsistit, à seipso primum exordiri: sic quod homo in- seipsum in seipso, tanquam in quodam deifico spe- eatur, intelligatque omnia: & contrà, qui seipsum i- it, nullarum rerum veram intrinsecamque & essen- gnitionem habere possit, sed similis brutis animan- cquid extra se cognoscit, extra se permanebit. nulla nitio, sive à cœlo influxa, sive ingenii labore terre- igentia acquisita, perpetuò permanebit in anima, sed subjecta transibit, nisi sola illa, quæ in abdito intel- insecus recepta est. Quod itidem mihi dicere videtur , dum ait: Cœlum & terra transibunt, verba autem ent in æternum. Hinc Salomon allocutus animam inquit, An ignoras te, ô pulcherrima mulierum? e- & abi post vestigia gregum tuorum. Qui itaque sei- orat, nihil, nisi egrediendo extra se, cognoscit: per ressionem homo abiit à vero ac essentiali intellectu, so divellitur: abit à divina luce, cujus imago est: itionem tandem perpetua exhæredatio sequitur. a- post vestigia gregum suorum, scilicet post sensuum n vestigia: atque unà cum brutis connumeratus, cum abitur: quia non se cognovit hominem. En, quanta net hominem seipsum ignorantem? Hæc cum præ- ebus, inter tanta mala oppressus, in meipsum recur- templarer, atque ipse in meo corde volutarem, argu- e in pectus multa occurrerent, deliberavi illa per cujusdam mutuæ collationis scriptis repetere, prout item dialogum hæc coëgi: quem tuæ Celsitudini de- constituo: non, quod hæc nostra scripta celsitudine

condigna judicem, sed ut sint initium, quò animun
nostraq; studia tibi deb..a addictaq; perpetuò cogn
dies ex nobis favente tempore majora accepturus.
terea excellentiam tuam scire cupio: quia multa a
ea, quæ in hac collatione dicuntur, dicenda supersu
pse mihi libenter transire constitui, ne confabulanc
que consuetudinem scriptis excedere videar: cop
tem, quæ hîc deficiunt, in annotationibus nostri
mandrum Trismegisti mox comperies elucidata. C
verò hîc, & ubique à me dicta, vel dicenda sunt, his r
Celsitudinem, nec quenquam alium, nec meipsum
sentiri, nisi sicut tenet S. Christiana Ecclesia, & à C
Doctoribus non fuerint reprobata. Vale fœlicissim
pum decus, unicum studiosorum refugium.

Illustrissimo, Excellentissimoque Sacri Romani Imperij ac Vicario, Guilhelmo Palæologo, Marchioni Montis-fer mino suo beneficentissimo, Henricus Cornelius Ag beatitudinem perpetuam exoptat. L I I.

CUm, Illustrissime Princeps, divinus atque immor bis datus sit animus, qui in hoc templo, scilicet nostro, sacerdotio fungatur, principium & originem suam, illamq; veneretur, cognoscat & amet in omni te & innocentia, in omni pietate & justitia: certè om rum cognoscere & amare principium, hæc suprema nitio, hæc summa pietas, atq; invicta justitia: econtra major injustitia, nulla major impietas, quàm Deum bere in notitia, quàm Dei cognitionem negligendo nere. Cujus etiam ethnicus nos admonet Virgilius h culo:

Discite iustitiam moniti, & non temnere divos.

Nos enim, & quod vivimus, & quod movemur, qu mus, quod contemplamur, quod intelligimus, quod denique quicquid agimus & sumus, à Deo est. Non mus aliquid sufficientes, juxta verba Pauli, ex nobis: se sufficientia nostra ex Deo est. Frustra igitur omnis no ditur actio, incassum philosophamur, & scimus, & in mus, si is, qui nostri intellectus essentia est, & author nos imago sumus, ignoretur. Itaque de cognitione D quàm de maximè necessario maximeque expetibili

am gradus ducant, hæc, quæ sequuntur, describere pauciora tamen, quàm res ipsa exigat. Nec enim me am sit hic latus campus scribendi: sed malui ita scri- ddi aliquid possit potius, quam minui: ne in re divina quax ac insolens aliquo jure argui possem. Qui verò is nostris aliquid addendum censuerint, ab his ego me potius, quam argui credam. Et quoniam superiobus dialogum de homine, qui Dei imago est, Celsiæ dedicavimus, jure etiam sermo hic de Dei notitia, elsitudini tuæ debetur. quid enim meum tibi jure non? Nemo enim cognoscere imaginem potest, nisi cog-, cujus est imago. Accipe igitur, dive Princeps, hæc nostra, apud te obsequii nostri monumentum, tu verò is & autori decus & ornamentum. Vale beatissimè. ancti Euasi, Anno 1516.

Agrippa ad Amicum. LIII.

E ini hominum meliorem fortunam ex summo pericu- esse oblatam credidero, quam mihi. adeò opportuna & es meas incidit in manus, Bartholomæe amicissime. igitur scriberes ad me, ubi maneas, vel ubi apud nos sis, ut aut à quo veniam, aut ubi te expectem, scire pos- uod deest scriptis, verbis tibi coram aperiam. Vale. Ex ano.

Amicus Agrippæ suo. LIV.

alamum manu apprehenderam, ut ad te darem literas, abilis mi Domine Agrippa, quas ad te è vestigio per anum discipulum meum transmitterem, cùm subitò æ allatæ ac resignatæ sunt: quibus respondens, scito reissimum ac illustrissimum Dominum Hannibalem me um fuisse: tandem post multa, quæ sciscitatus est de te, um adoptat cum pensione ducentorum ducatorũ, adsut habeas domum in civitate ad libitũ tui, ut mecum eas, quandocunq; & quotiescunq; tibi videbitur: subamen, quod pro nunc non significarẽ ut venires, quod vi mihi significabit, quando pro te mittam. Quare esto , mi Domine Agrippa, usque ad dies aliquot. Spero e- n diu rem processuram. Animadvertito tamen, ne nit notus iste tuus accessus ad eum. cupit enim hoc fieri s quam sit possibile, Attamen si nimium tibi mole- t tantum præstolari, venias ad libitum: sed prius dig- significare, quid sis facturus: utrum velis prævenire

nec ne: ego ſemper me tuæ concordabo voluntati, c
poterit , inſtaboque apud prædictum Illuſtrem
Hannibalem, ut quantocyus effectui demandetu
me tuæ commendo ſpectabilitati, & fauſtiſſimæ
ſorti. Vale. Datum Vercellis, die vicefima ſexta
1516.

Amicus ad Agrippam. L V.

CUpio abs te ſcire, ſpectabilis mi Agrippa, nunqui
tis tuæ velle huc accedere, nec ne: ægrè fero tant
ctionem ab R.D. Hannibale: attamen cùm jam dixe
vi mihi ſe commiſſurum, ut pro te mittam: non au
hoc illum ultra inquietare. Allocutus etiam ſum ma
Dominum Ludovicum Cernole, quæ ſe tibi comm
mum facit, offerens ſe & ſua. Quòd ſi etiam times
tia bella, & velis te ad nos transferre, tibi domum
mam inveniemus, quam pro te adaptabimus. Int
hæc fient, veniet tempus expectandum à Domin
bale. Non minus etiam tibi offert Dominus Ludovic
ego. ſi cupis hæc fieri, mihi ſignificato, & ego, quæ fa
runt, perficiam. tuum eſt enim jubere, & meum exeq
data, & cum his me tibi commendatiſſimum facio,
ſtiſſimæ conſorti tuæ. Vale. Datum Vercellis, quarto
1516.

Amicus ad Agrippam. L VI.

NOn mediocri affectus ſum gaudio, Domine mi A
cùm, tuis reſignatis literis, accepi te boni eſſe ani
mnino omnibus poſtpoſitis nobiſcum te & venturu
cturum. Cùm tibi videbitur, venies: & quæ peragend
pertractabimus. ſolicitè inquiro domum tibi conve
& commodam: præſtolor devotiſſimè verbum Reve
Illuſtriſſimi Domini Hannibalis. Iſtum ſervulum tu
quantulum mecum detinui: nec ei imputes, ſed mih
dius, quam tibi videbatur, reverſus eſt. Niſi prædicati
ra me detineret, ad te quantocyus evolaſſem. ſed cùm n
ſim ego ad te, tu ad nos venias, quæſo, ubi rerum omn
concluſio bona. Negotium, quod noſti, neque perfeci
perficiam, donec tu veneris. Interim cura, ut valeas.
tibi & fauſtiſſimæ tuæ conſorti commendatiſſimum
Vale. Datum Vercellis, octava Martii, 1516.

Amicus ad Agrippam. L VII.

NObilis frater chariſſime, poſt receſſum tuũ prævid
in brevi habebis libros per te requiſitos. Expectab

uum, prout promisisti in hebdomada præsenti, & et-
nante patre nostro Joanne Chrysostomo: causam
ignoto. expectans expectavi: nec aliud cupio, quàm
se, & cum patre nostro Chrysostomo. Cæterùm ut
uctibus tuis satisfaciam, quos tantum desidero, sic.
desiderat fontes aquarum. Vale cum uxore. Datum
die vicesima prima Martii, Anno 1516.

Amicus ad Agrippam. LVIII.

miteris, Domine mi Agrippa, eò quòd nil ultrà tibi
ificaverim: id totum factum est, quia habitationem
venientem & commodam non adinveneram, nec ad-
eni: assiduè tamen laboro, ut voti mei & tui compos
a Dominus Ludovicus obtulit, se tibi daturum partem
ii, usque quò commodiorem locum inveniemus. Ego
abeo mihi familiarem quandam nobilem viduam,
itu mei per aliquot dies (si tibi visum fuerit) partem
æ tibi impartietur. Illustriss. ac Reverendus Domi-
nibal jam assignaverat palatium suum cuidam Comi-
pso suo, quando pro te illud petivimus: & nisi eidem
ssignasset, tuum fuisset. Habet idem Illustriss. ac Re-
s Dominus Hannibal opuscula tua de homine, & de
cendo Deo: quòd sibi adeò gratum extitit, ut nihil su-
od etiam ostendit cuidam magno Theologo Ordinis
totum, commoranti in urbe nostra, qui quidem tam
, tamque excellenter opus ipsum laudibus summis ex-
,eò quod effecit ex laudatione illa, ut Reverendus Do-
Iannibal tibi centies plus primo afficiatur, cupiatque
se. Non minus etiam Theologus ille, & plerique alii,
multa audiêre, & sperant in posterum se abs te majo-
uros. Quare, mi Domine, si vis apud alterum horum
supra nominatorum per dies aliquot descendere, mi-
significato: cumque hîc fueris, meliori aptioriq; mo-
fuerit possibile, fiet provisio. nam hinc ad dies aliquot
ını tantùm, verùm multas magnificas domos invenie-
u interea non dedignabere mihi intimare, quid factu-
t ego in omnibus, mihi possibilibus, tibi non deficiam.
œlicissimè: cui me commendo plurimùm, unà cum
faustissima conjuge tua. Datum Vercellis, vi-
cesima secunda Martii, Anno
1516.

Amicus Agrippæ suo. LIX.

SPectabilis amice honorande, salutem. Non mirei ad te non dederim literas, quia tot tantiſque occ ut vix & nunc has ſcribere valuerim. Per has itaqu ſignifico, me benè valere: itidē ſemper de te audire faustiſſima conjuge tua, quibus ambobus me ſem xium dedo. Cùm itaque tibi viſum fuerit ad nos gr gere, (etiam pro complendo negotio) ad tui libitum um fauſtiſſimum adventum præſtolamur. Reveren ac Illuſtrem Dominum Hannibalem necdum alloc cùm prædicarionibus impeditus, tum quia ad civit venit, ſed quamprimum venerit, eum alloquar, & noſtros intelligat ſermones. Interea vale cum fauſtiſ jnge tua: & cum valueris, ad nos vola. Datum Vercell ventu noſtro, die ſecunda Junii, Anno 1516.

Amicus ad Agrippam. LX.

AGrippa mi, tanquam frater chariſſime, doleo me tuiſſe tecum habere colloquium, multis de cauſ maximè, quod accepi te libenti animo mecum volu ferre. Penthaſileam ad burgum Lavizarium traduri Domitium conveni: is de te multa petcunctatus eſt. C ſcire, ſi nihil pro me operatus es apud Illuſtriſſimum pem Marchionem Montisferrati: & quid ſis facturi mihi ex literis es pollicitus, unde mihi jucundum aliq pediem accedat: ſed quam de te ſpem habiturus ſim, nè ſcio. Quare quod pro amico elaborandum eſt, a Vale cum dilecta conſorte tua. Ex burgo Lavizario, Septemb. Anno 1516.

EPISTOLARVM

LIBER II.

Henr. Cornel. Agrippa ad Amicum. I.

EM tibi gratam & jucundam læta nuncio, Bartholomææ unice: quò n tuarum rerum ſtudio haud ſegnem cum fide diligentiam. Paucis illa cap ſtinans veni Caſalis meum ad hoſpi quò unà in arcem Principem adeamu

enevolentia illius tibi per me impetrata coràm excurabo. tu pro harum literarum responso te ipsum sentium latore infallibiliter præsentato. Vale. An-

Amicus ad Agrippam. II.

pa mi suavissime, jam mensis agitur, & puto jam per-; est, quo te istuc adire volebam, urgente negotio sa-o rei non ad me spectantis, & accinxi me sæpiùs iti-: unquam per occupationes licuit mihi ad te ire, sive o militibus, qui hîc iter fecerunt, dum illorum incur-o, prohibentibus: sive interdum succrescentibus mi-tiis, quæ diem de die produxerunt: & ne nunc qui-n maximè vellem, ire possum. Quocirca cum res me & omnia mihi de te persuasetim, non vereor hoc à te citiæ petere, ut, si non sit tibi grave nimium, vel quod ellem, damno cessurum, huc si te contuleris, diem u-tus tuis frueris, aut eorum, quibus modò te addixisti: veniens audias, quid tibi sim dicturus, quóve possis mico opem ferre. Nihil profectò hoc tempore pos-gratius facere, quàm si petitum te huc recipiendi la-mei causa susceperis, expectaturus à Joanne tuo paria. ur: & si potes, veni. Taurini, pridie Kalendas Mar-no 1517.

Amicus ad Agrippam. III.

ine Agrippa mi charissime, ad te mitto Domini Hie-ymi nostri Epistolam ad reverendum pattem Rivi-e-eam D. suo reddes, & tuis verbis (si non prævenisti) de a verba subsequenter illi facies: & cum per tabellarios erit, nos de omnibus admonebis. Interea vale unà tore & filiolo. Tautini, tertio Idus Martias, 1517.

Amicus ad Agrippam. IV.

ine Agrippa mi suavissime, discussis & diligenter re-conquisitis in negotio, quod maximè optabam, per te erendum præceptorem S. Antonii Rivi-e versi pro-omperi id esse, quod ultima tua Epistola mihi signifi-llam videl. illi in Ecclesia S. Antonii Taurinensis pote-verùm apud magnum Abbatem, qui huic Præposito, jubere potest, fuisset hoc mihi non gratum modò, verendo Domino autore votum meum, quemadmo-am te declaravi, consequi potuissem: verùm & utili-

tati ma-

tati maximæ ccffiffet. Quod cùm (ut video) frust
mus, libero te hac cura, & fupplicandi provinciæ i
men multum ipfi Reverendo Domino debere me pr
tantum quidem, quantum nec perfolvere poffem, qu
adeò fe mecum gefferit: cui etiam meo nomine, qua
gratias dices. Tibi verò debeo & debere volo, pro
rem nullum fubterfugiam, quoniam honorati fratr
mihi exiftimem. Vale. Taurini, idibus Martis, An. 15

Amicus ad Agrippam. V.

HEri, Henrice chariffime, ocreis & calcaribus ind
accingebar, receffiffemque, nifi & precibus Do
mitis, quæ mihi mandata duco, & præfecti hofpitii f
coactus fuiffem obtemperare. Hodie etiam ea fuit oc
abeundi licentiam minimè potuerim impetrare: po
men funt ad craftinum meo arbitrio nequaquam a
tum, ut fpero. Chamberiacum acceffurus fum, ubi
ceat cætera plenè commentari. eò enim mihi futurus
receffus gratior, quò mihi tua, qua hîc careo, confue
amabilior. Vale cum chara uxore tua. Ex caftro Roc
pud Yferam fluvium, tertio nonas Majas, Anno 1517.

Amicus ad Agrippam. VI.

REcepi literas tuas, chariffime Agrippa, quæ non pa
hi fuerunt fubfidio. Libros requifitos ad te mitto.
majoréfve poftulaffes, utique mittere curaffem. Gaud
ctiffime Agrippa, quod rem meam excolueris. certè p
facio thefauro grandi. Recepi nuper literas, quibus v
curiam. Crede mihi, ubicunque fuero, præcurfor tibi e
re Joannis prædicantis Chriftum; curaboque tibi tal
tunam fuccedere, quò poffis ftudiis tuis quietiùs & l
tiùs intendere. Dominus Joannes Parifienfis. Camera
gius, te falutat, & cæteri omnes amici tui, & præcipuè l
ille Theologus Antonius Scurre. Quantum ad id, qu
bis de tranfitu tuo ad curiam ducalem, ego non laudo.
merces tibi veniet, expectanda ultimis diebus. Ego itera
di literas ad Dominum Gratianopolitanum per man
prii nepotis fui: fpero in brevi habiturus refponfum, &
te permittente agam & perficiam. Interea fic te cum d
baudiæ dirigas, ut non impediaris à pinguiori fortuna.
voluntatem tuam indica: fed aliquid efficto animo aga
Chriftus) fingas te longiùs ire. de his hactenus. Cupio p

lari Dominæ uxori tuæ, & Magistro Joanni Torni-
etario Ducali. Vale. Ex Lugduno, tertio Augusti.

Amicus ad Agrippam. VII.

ad me scripsisti Epistolam, maxima cum lætitia ac-
Henrice doctissime, & omnium scientiarum inter-
issime, præsertim cùm de bona valetudine tua intel-
Tu itaque, quamprimùm poteris, unà cum uxore ac
nos venias: nihil, quandiu aderis, tibi deesse patiar.
pi literas ab Hieronymo filio nostro, qui benè ha-
millies salutat, offerens se ad omnia vota tua. Ad fe-
Lucæ proximè futurum Papiam proficiscitur studio-
a. Cæterùm quod à me postulasti emplastrum, ejus
ionem tibi his literis inclusam transmitto. Vale. Ex
S. Antonii, undecima Augusti, Anno 1517.

Amicus ad Agrippam. VIII.

i binas tuas literas, charissime Agrippa, mihi auro
nisque gratiores. Gaudeo dominationem tuam be-
, modo dilecta uxor prosperè valeat, cui me pluri-
mmendari cupio: simul & unigenito tuo filio. A pau-
s citrà multa bona insperato mihi contigerunt, quæ
irtiri volo: ideoque cupio te venturum ad me hoc
ugusto. Cæterùm expecto me quotidiè habiturum
m ex Gratianopoli. ego enim denuo de te amplissimè
ec desinam, donec omnia succedant, ut speramus. His
enturus est gubernator Gratianopolitanus, mihi fa-
ous: apud quem negotium hoc commodiùs profe-
um siquidem mihi maximè cordi est, eoque tibi bo-
na, nec quiescet animus meus, donec tibi desideratissi-
ndam obsequia. Vale. Ex Lugduno, 23. Augusti.

Amicus ad Agrippam. IX.

ssime Agrippa, fama tua, ut intelligo, Avenionem us-
cerrexit, unde nunc nova fortuna tibi occurrit. nam
ad servitium reverendissimi Domini Legati Avenio-
m stipendiis bonis. Quòd si conditio hæc tibi placeat
ium Metensium te non divertat, rescribam Avenio-
uemadmodum velis hanc subire provinciam. Habeo
r literas reverendissimi Legati rem hanc mihi cōmen-
Conveni etiam magnificum Dominum thesaurarium
inum, atque Dominum receptorem fratrem Domini
præce-

præceptoris Rivi-eversi, super negotio hoc, qui multi
sis hanc conditionem reverendissimi Legati, illa M
conditione præstantiorem censent. unde ad Dom
Rivo-everso scribere latiùs deliberârunt, quò res M
postponatur. Tu itaque consilium nostrum sequaris
bus consideratis, omnem voluntatem tuam mihi r
qui tibi non deero, & quem semper habebis, virum fi
gularemque amicum. Commendo me dilectæ uxori
lio. Ex Lugduno, 20. Octobr.

Amicus ad Agrippam. X.

REdditæ sunt mihi literæ tuæ nudiusquartus binæ
excellentissime Corneli, & quanquam diverso sen
legantia tamen & nitore dicendi alterutræ insignes: (
hominis illius impietatem pertinacemque ingratit
præseferebant, non potui, mehercle, non vehementer
immitemque etiam fortunam detestari, quòd in tant
minis virtutem crudeliùs sævire non dubitet: ut vix il
quam vel minimum, ad votum succedere sinat. Veri
succumbendum tibi viro magnanimo, dulcis Henric
cedendum lubricæ & inconstanti Dominæ: cujus utp
cula egregiam virtutem tuam miro sint splendore per
ornatura. Hoc omnibus ædepol, commune, ut convi
probris, hic cædibus, ille nefando ingratitudinis aliu a
alii, & justi quidem sæpiùs ac innocentes, diversis imp
hominum contumeliis afficiantur. At verò num æquo
rendæ animo? num injuriis num ingratitudini, num om
nique fortunæ infensæ & minaci medius unguis porrig
à te uno inprimis viro forti & modesto, & humanarum
tudinum haudquaquam ignaro? Nempe tu asperiora (u
tror) nonnunquam perpessus: tu nequissimæ adversæq
tis impetus truculentiores aliquando expertus es, ut
jam quendam duriorem animo induxisse debueris: utp
jam adversa omnia contemnenda. Sint tibi proinde ha
levia, nisi tui impos sis, toleranda modestius. Atqui no
adrastiam (dum casus tuos tam vehementer deploras,
Plotinus vocat legum scil. divinarum inevitabilem pc
tem) heu demens pugnare contendis? nonne hisce ang
cœlesti judicio procellimur quotidiè? Agit enim divini
mnis in rebus, ut ille inquit, ut propria fert natura, divi
tem fert natura secundum suam duntaxat essentiam. Es
verò ejus divinitatis pulchrum justumque operatur. H
tur atque alias vices sic in hoc terreno fluctu traducere,

quotidiè contingunt, bona omnia & mala inferre, la juſtitia haud dubiè credenda eſt, & eam ſanè ob ni humana ille ratione alienus judicandus, qui ſan- draſtiæ juſtiſſimo & demum ſalutari in cœleſti pa- bjici impiè detrectârit. Sed quò feror demens? jam nas Athenas portare videor. Itaque, ut ad rem ve- d ſatis quidem conſultè, mea ſententia, feciſti, quòd bi mercedem ab ingratiſſimo homine, in hac præ- m tuarum anguſtia, non acceperis. Ea mihi porrò letur ultio, quæ nocenti compendium officioſo ve- merito detrimentum afferat. Prudentiùs proinde emiſſo jam ſtomacho, id æris, quantulum ſit, dum nc exolvere velit, exigere curabis. Cum enim tibi i pro temporis ratione neceſſarium, tum maximè rum & laudabile futurum eſt, quod non adeò pecu- ate hominibus cæcus videaris, ſiſque honeſtus, ex utis libertate, quæ tibi innata & peculiaris eſt, no- omnes vendicaturus. Quod autem adventum tuum am, mediusfidius, incredibilem ex eo nuncio con- voluptatem, ut id mihi annos decem provectæ æ- momento abſtuliſſe propè credatur. Nihil mihi, cius, nihil glorioſius, nihil etiam jucundius in tota gere poſſet, quàm tam excellentis, tam omninò tæ doctrinæ viri nanciſci conſuetudinem, cenſu- diſciplinam ſubire. Si jam igitur tibi ad nos venire optatiſſime Corneli: ſi urbis hujus ſitum, ſi plebis, è noſti, mores, ſi denique patriam tibi uſui fore et- ori exiſtimas, perſiſte, quæſo, in ea ſentētia. Quam- e omnibus, & domo præſertim opportuna provi- e, rogo, quàmprimum adventus tui certitudinem quia ſcire cupis, qua via, qua ratione, quove auxi- , poſtremum feram tibi, dum mihi per literas tuas , quantum in præſenti patietur commoditas: quid ſtioris ſpei præterea tibi apud nos acceſſurum ſen- ne in officiali noſtro Euſtochio Chapuſio ſtare ex- d neſcis, bone Henrice, quàm ægrè tulerit ille offi- ipuus tuus amicus, quòd ad ſe nihil literarum de- e illi igitur, ſcribe, obſecro, quàmprimùm: talíque nico, qui te inter omnes impenſiùs amplectitur & amore reſponde. Vale, candide Magiſter, unicum- meum, & Epiſtolæ verboſiori tantiſque parce ine- n Gebennæ, decima ſexta Novembr.

Amicus

Amicus ad Agrippam. X I.

CRedebam ego quidem, præstantissime Corneli, teras tuas jucundiùs allaturas nuncium, quòt derentur, ut post diuturnum exactumque consiliu haudquaquam mutata sententia, ad nos te tandem scriberes: eratque mihi ea spes adeò suavis & grata næ ipsi lubricæ medium jam unguem porrigerem, optatissimi muneris concederet, quo te frui tibiq dare aliquando liceret. Sed heu infelicem meam s fatum immite & iniquum: quod tantas humanis vicissitudines, tot animorum mutationes quotid Quàm brevi (proh sancta divinitas) profusius illu in omnem versum est mentis angorem, quem mih ter expectationem attulerunt literæ tuæ: nihil om ptatæ voluptatis, nihil eorum quæ & coràm recepis stolis binis significasti; nunciantes: dum fidei ego sum non injurius, ac me meaque omnia sempert dono, devoveo. Sed te jam Metenses solertiùs aucu que sunt, Henrice dulcissime. Jam patrios lares con pinquare tibi certum est. Dii te résque tuas fortun stiùs, ac virtutem tuam meritis decorent honoribus. tem ut hujusce calamitatis impetum modesto feran concedant, quando nihil mihi in tota vita molestiu animi acerbitate, nihil infeliciùs contingere potuisse, biè existimem. Utcumque fortuna ferat, erit mihi pe memoria, benevolentia, pietas, & ubivis posthac ge gas, semperque honoris & nominis tui præconem r quam inconcinnum, futurum polliceor. Tu, ut pro nita animi bonitate in amore respondeas, rogo. Cæ to à te, audaciùs fortè, sed id maximum sanè in mo gito, ut pro mea in te credibili observantia & chari dones orationis tomo, quem in laudem ducis nostr Opus enim pium feceris, & nullo unquam apud m intermoriturum. Vale candide Agrippa. Datum Ge cima sexta Januarii.

Agrippa ad Amicum. X I I.

NUnquam ego te vidi, adolescens egregie, neq; tu arbitror) unquam vidisti: sed tantùm accendit tum tuarum constans fama, ut spontè sua ipse mei has tibi gestiat exhibere literulas, significare amiciti animum. Neque enim potes mihi non esse amicissi

ellexi te optimarum disciplinarum studiosum ama- d cujusmodi sint studia tua, quæ requeris, ignoro us- c. Sed hoc unum te admoneo, ut consideres, nemi- e veraciter doctum evadere, qui in unius duntaxat rudimenta juraverit: de quo verè dictum est, Bos iter figit pedem: neque verò magnum est, in uno so- doctum esse, vel quantumcunque etiam excellere, d ferè quilibet lanii, sartores, coci commune ha- d tantò quisque doctior erit, quantò nescierit pau- rtorque; quò te divinitas ingenio donavit & amplo i, idipsum tibi non paucis, nec humilibus, sed omnib. nis quibusque disciplinis viriliter esse occupandum. rahat ab hoc proposito quorumcunq; contradicen- ax garrulitas, quibus semper in ore est: Vita brevis, , experimentum fallax, inquisitio difficilis, temporis egotiosa inopia, & quod vix unius bonarum artium m, nedum ad multarum notitiam consequendam & quæ his similia blaterant, naturam inculpantes & io suo diffidentes, sat esse ratiocinantur in una aliqua egregiam sibi palmam vendicare: non coalescere quæ huc & illuc in diversis studiis præcipitanter va- d multitudine scibilium confundi, corrumpi & (vel- splendore occæcantur oculi) caliginosa fieri, ut cō- s, dum plura scire cupiant, singula ignorare. Hæ sunt llorum, quibus multa præclara ingenia deterrent. r respondemus. Naturam eos injuriâ accusare, quam ebus producendis errasse, nihilque plus aut minus, s esset, effecisse constat. satis superque nobis vitæ su- omnium quantumcunque magnarum difficilium- n notitiam consequendam, si non ad supervacuas & iones illam per otium & ignaviam consumpserimus: emporis indigentiam, sive inopiam, fore, si illius nul- jactura exeat: ingenium autem nostrum sic natura , quòd, quò magis applicatur ad diversa, quò pluribus , eò magis excitatur, acuitur, augescit, illustratur: ne- , quemadmodum solis radius fulgore nimio corrum- s caliginososque reddit, sic ipsius intelligentiæ ra- strat enim, & eò magis ingenii lumen exauget, quò ere magis potest intelligibilis splendoris influxum. ò circa unam facultatem tibi arbitraberis esse moran- variis studiorum & linguarum generibus, & iis sem- ribus te exerce, etiam abstrusissima quæque & quæ

adhuc in tenebris delitescunt, pro viribus explora
Quin confide ingenio & aggredere omnia. sic nam
apprehendes, si non diffidas de teipso. Vale, fœlix,
in me est, quod tibi conducere arbitreris, præcipe c
ter: ecce me tibi promitto amicum. Iterum vale. Ex
Mediomatricum, decima tertia Junii, Anno 1518.

Amicus Agrippa. XIII.

QUod tibi, vir eminentissime, non protinus respon
rum elegantissimarum divitiæ literarum fecêre,
meæ dictionis paupertatem opponere non erat con
neque etiam tum rescribendi otium admittebat tabell
easdem reddidit, festinatio: sed humanitate tua, quæ
leganti eruditione abesse non potest, invitatus, qualia
remetior. Magna est, eminentissime vir, tua lenitas: q
quam visum hominem, in tuorum admisisti diarium
rum, plus præstans, quàm sperare licebat, etsi meu
summum fuerit pridem ex animo desiderium, nanci
videl. cujusdam tecum aliquando familiaritatis & con
dinis: tecum verò homine non solùm disciplinæ legali
& bonarum quoque literarum omnium adsertore docti
candidissimo, fidelissimoque, ejusmodi quippe est vel D
rum, vel censorum, quamvis emunctissimæ naris, dete
cium, quod equidem sæpiùs animo gratulabundo
Adjiciuntur etiam ab illis alia plæraque de te magna,
adeò nostris auribus jucundissima: quæ tamen ego, ne
rum integerrimum & juxta comitate præditum laudi
nerare velle videar, consultò tibi subticeo. Neque ei
quod calculos viritim expetat, cui pridem theatrum p
universum. Longè majora, qui tuus candor est & fort
tiens amicitia, mihi de me prædicas, quàm agnoscam
mihi verò ea ratione adscribo: sed tibi tuique similibu
insignibus ea præconia tam adfero libens, quàm verè
gaudeo gratulorque. Cæterùm quod te, cujusmodi stu
quor, ignorare scribis, legalibus studiis operam navo,
tioribus literis aliquando nonnihil temporis succisivi
ratique impartiens: sine quibus (quod etiam tua Episto
monet) juris studium velut truncatum & mancum est. B
ries enim, velut herba parietaria, juris civilis purissimam
gantiam obduxit: & ita obduxit: ut vel radices radicatas
rit, quas tamen evellere sine corporis, sine succi, sine me
injuria vereor ne non sit expeditum: sed ut hoc fortè pe
l

,ita luxuriantem resecare ramum, sylvam præputare, umbracula rarifacere, lumini operari, fortè securius uare si vel tua eruditio, vel unus & alter tui similes petias, operam virilem nemo denegaturus est. Jam ibiit provinciam triumviratus, ille pulcherrimus a-s Budæus, Zasius apud Germanos, ac apud Italos Alciatus: quibus si jungere stylum in tuum receperis omnium lucubrationibus velut Colophonem (quod adjecisse reputabunt omnes. Sed ne prolixioribus is te virum publicis & forensibus districtum nego-lam: en tuæ integritati animum meum nunc offero, : de quo scil. nihil tibi non possis certissimè spondere, dissimo amico expostulare liceat. Valeat tua Domi-i Claudii memor. Basileæ, sed, ut vides, percelere,

Agrippa ad Amicum. XIV.

d me tua delectavit Epistola, quæ studium erga me , amorem & benevolentiam declaravit. quæ cum n impulsu tuaque optima voluntate nullis meis in effecta sunt, iccircò non modo gratissimum habeo, diligi atque amari: sed maximè accusandus sim, si more vinci me patiar. Quocirca si quid est, quod me valere existimas, uno duntaxat verbo me mo-ie persuadeas me tibi libentissimè inservitutum, e & honoris & nominis tui præconem me, quan-ncinnum, futurum polliceor. Quod si id mihi o-muneris concederetur, quò te frui tibique operam ando liceret, res mihi adeò suavis grataque esset, e ipsi lubenter medium jam unguem porrigerem. verò, quod petii abs te, fortè audaciùs, quænam uaris, ais te legalibus studiis unà & politioribus li-am navare: laudo operam, ut qui iis studiis mul-rum negotiis adjumento, insuper & Reipublicæ arum utilis ornamentoque futurus es. sed hoc u-monuisse volui, dum aliorum commodo studes, ætereundo ne negligas, ne deseras. Consideres rum studiorum exitus, quàm sæpè infœlices ex-erunt. Testes sunt Demosthenes, Themistocles, Marius, Cato, Cicero, & alii complures, qui omnes iarum astuti Consultores, & in Republica sua tissimi, ac in dicendo promptissimi habiti sunt. r, dum infinitis hominum jurgiis te ingeris, &

Reipublicæ tuæ continuis vigiliis & sollicitudinibu
& syncerè consulis, amissa animi & corporis propria
cum Minoe & Rhadamanto jurisperitissimis, destin
apud inferos. Neque tamen ego te his verbis ab ho
rum genere deterrere intendo: sed hortor ad chari
liora, ad studia sacrarum literarum & cognitionis
quibus omne juris studium vanum est, & fortè nox
portet ergò utrisque simul intendere: duo namque
sunt, & non plura: Diligere Deum, & diligere proxim
est, recognoscere Deum, injuriam inferre nemini:
gionis, hoc justitiæ: illud sacræ literæ docent, hoc
ra. Qui studet juri, ædificat proximum Reipublicæ:
sacris literis, ædificat semetipsum Deo: qui studet ju
cat temporalia: qui studet sacris literis, ædificat æte
dium juris apud Minoem & Rhadamantum relict
pud inferos: studium sacrarum literarum comitabi
cer te in superûm æterna tabernacula, quod nulla un
olere poterit Lethea potio, si semel intra te essentiam
geris. nulla enim cognitio, nullum studium, nulla d
sive à cœlo influxa, sive proprii ingenii industria, siv
rum terrena diligentia, sive sensuum manifesta experi
quisita sit, perpetuò manebit in animo, sed oblivioni
transibit, nisi sola illa, quæ in abdito intellectu essen
gnitione intrinsecus recepta est. nam reliqua omnia,
que extra se quis cognoscit, extra se permanebunt: ip
essentialis intrinseca cognitio non est ex carne & s
nec in multitudine librorum & lectionis, nec in p
experientiæ & antiquitate dierum, nec in persuasio
mani verbi, & contentione rationis: sed in ipsa passi
norum, ut ait Dionysius in libro Divinorum nomin
in discendo, sed in patiendo divina hominis mens p
Sed non sufficit id ita nobis ab autore aliquo esse p
nisi sit & ipsa experientia cognitum: quæ datur pa
Verùm de his quod superest, non capit angustia ep
Reliquum verò, quod abs te postulaturus sum, quo
me efficere poteris, nunc accipe. Eo tempore, quo F
Francorum Rex, cæsis Helvetiis, Mediolanum acce
runt quædam commentariola mea in Epistolam Pau
manos usque in sextum caput perfecta: item Comm
sed adhuc indigesta, in libros nostros de Occulta Phi
& quædam insuper alia nostra opuscula & fragment
conflictu ipso salva restitisse intelleximus in manib

aquando discipuli nostri Christophori Schillingi Lurs: quem sive præsentem, sive absentem per literas u:r hacre conveniens, salutemque meam illi nuncians, hi scripta recuperare studueris, rem mihi jucundissimam fiamque, nec ulla ingratitudine apud me intermori- 1 ficies. Demum hortor te, ut post visam Germaniam ilim, totamque illam barbarorum nostrorum collu- adem in Italiam reconferas: quam si aliquando aperu; introspexeris, omnis alia patria turpis vilisque erit, si r contuleris. Sed hæc omnia, & quæ superius scripta bonam partem accipias. En habes Epistolam verbo- x stidiosam, quod ita tibi videri putabo, nisi mihi lon- r emiseris. Vale fœlicissimè. Ex civitate Mediomatri- no1518.

Agrippa ad Amicum. X V.

v sus nuper ex Colonia, doctissime vir, spe literarum a m reperiendarum, non parum lætabundus veni Me- amen jucunda opinione mea fraudatus sum, præven- lem tu nuntio absentiæ meæ neglexisti scribere. post ne literis salutationes tuas accepi, ras namque (ut fe- magnarum rerum scrutiniis, difficiliumque legalium ionum assertionibus intentus: quæ res te impedivit taque nunc rursus ad te scribo, non quod te dignum abeam quod scribam, sed iccirco tantum, ut rescri- scribes autem inter cætera, quid de Christophoro o Lucernensi, & de Commentariis meis in Paulum s. Legi ego nuper in fine operis integerrimi viri Jo- apnionis, intitulati de accentibus, mentionem ejus- istophori: gaudeoque permultum tam digno disci- excellentissimum contigisse præceptorem. Verum explorare cupio. Cæterum ego te juxta mei ingenii Achillem Homerus, & Æneam Maro Virgilius, ubi- novendum curabo & procurabo. Vale. Ex civitate atricum.

Amicus ad Agrippam. X V I.

o in hunc diem, clarissime vir tuis illis ornatissimis & issimis literis respondere distulerim, multa in causa imum tabellariorum vel raritas, vel oblatorum im- s, qui me, ut in plurimum, variis distractum negotiis einde, quod intellexeram te patrios lares Coloniam am, visendi causa profectum, urbe Metensi abesse.

Frustrà sunt hactenus expectatæ in horas singulas lit
nis illius Lucernensis: cui ternas aut quaternas liter
iussu non negligenter scripsi. Is verò iam non Luce
Tubingæ agit, istic iam meas habet, quas ad eum per
oratori civitatis Tubingensis, nuper destinati ad H
tradidi: sed quidquid ille responderit, curabo tibi tut
ximo nuncio consignandum. Cæterùm si qua in re
opus est opera, iube, & factum puta. Equidem videb
mihi (ut nunc fortasse contigit) negligentiæ nota imp
quæ tamen, si, quas recensui iustas excusationes admi
cile tolli & deleri potest. interea, celeberrime vir, ba
leto, & parce agrestibus & incomptis literulis, equi
psi, ut vides, perçelerè: ocio maiore scribam propedi
sileæ, septimo Kalendas Martias, Anno 1519.

Agrippa ad Amicum. XVII.

DE originali peccato, primaque hominis transgres
pud doctissimos, præstantissimosque, tàm vetere
recentiores sacrum literarum interpretes, variæ fuer
tentiæ: quas animo mecum cùm sæpè revolverem, nil
præter obscura quædam & ambigua scripsisse videl
Non contemptis igitur, sed relictis eorum opinionibus
novamque, & meam opinionem, disputabilem dum
fortasse non falsam, adferam: nescius, si quispiam ante
dem opinatus sit: qui si quis est, nullam facio illi iniu
hanc opinionem meam esse dixero, quatenus illam
cunde, quàm proprii ingenii diligentia, scripturarum
mine ex negligentiæ tenebris eripuerim. Edidi itaque
& compendiosam declamationem opinionis meæ, qu
reverendæ candidæque Paternitati dedico: ut tua au
à futura oppugnantium tempestate securior evada
namque quanta Syllogismorum tempestas apud aliqu
sophistas in illam ruitura sit: apud eos dico, apud quo
est simplicitati locus, sed sola viget ambitiosa content
est ruina maceriæ, neque transitus per Syllogismos eo
tuo subsidio contra huiusmodi Ægyptias Tymphes r
tueatur. Vale.

Amicus ad Agrippam. XVIII.

TUas, Henrice Corneli, literas iam pridem acceptas
gissem, triplici sum ratione ingenti voluptate a
primò, quod te certò vivere sciam, qui rumore Colon
aliquot annos perstrepente, in bello occubuisse à mult

einde tibi fortunæque tuæ vehementer congratulor,
quidem (ut Epiſtola tua teſtis eſt) uxorem tibi copu-
tem fœcundam, tibi placentem, ex qua prolem pater-
ittutum literarumque verum hæredem (diis fautori-
itaturus ſis: poſtremo, quia, ſecularibus (ut aiunt) ma-
arte abiectis, divinis ſacriſque literis te totum man-
dage, ut vita tua plurimum & tibi & patriæ proſit: u-
a diligas, ut ipſam potius habeas, quàm ab ea habea-
ndiſſimæ ſanctæque theoſophiæ ita invigiles deſu-
ut mediis Deo porrectis orationibus, errore non ſedu-
od, machinante maligno, ſæpiculè incautis (ſalva pa-
bvium fuit. Opinionem tuam, mi Corneli, de ipſo o-
in nos vitio, diligenter perluſtrando ex toto exami-
. Fortè ex nobis aliquid expectas judicii. res hæc im-
pondus habet. Eſt equidem inter Theologos abſtru-
nſideratio non minima, ingenio vix mortalium ad a-
perſcrutabilis: eſt attamen theologizantium conſo-
um ſententia, Originalem maculam illic eſſe non
i rationalis anima non eſt. Sed hoc ſatis. Utinam una
mus, quos locorum ſejungit diſtantia, periculorum-
ens rabies (epidimiarum loquor) in quam, quod ve-
r admiror, tu te & uxorem, ac totam familiam (ut
à ſociis ultrò obtuliſti. Reſpondebis forſan, te hujus
on eſſe formidoloſum, & vel forſan tibi, neſcio quis
ujus antidoto gaudeas præ cæteris, aut, ut inquiunt,
tivo, ſi tibi aliquid tale eſt, rogo non celes amicum:
tra peſtem à quocunque fideliter excogitatum quip-
i conſtiterit, habeáſve, id familiari, qui in ædibus no-
ſcripto ſignato tradas, ut meas in manus perveniat. ſic
moris erga te mei decies amplius fortiuſque compli-
ccedit huc, ut ſi quid hæc mea Epiſtola corruptionis
re viſa fuerit, in eam, quæſo, partem accipe, qua me
ntiſtitem & ſeniorem appellas: parce autoritati, par-
tuti, parce demum vel amori. Si tuo nunc fatis agitan-
nſortio, colloquio, præſentiaque frui, ut vellem, non
ur, mutua intercurrat aliquoties Epiſtola, quæ con-
t animos, qui nulla diſtantia ſejungi poſſunt, inte-
itate amoris continuante. Vale. Ex oppido
Bedbar Ducatus Montanorum,
Anno 1518.

Agrippa ad Amicum Theologum Cyrenensem Epi-
pum. XIX.

LIteras tuas, Reverende Pater, nuper accepi in civi
tensi unà cum genitricis meæ literis, triste mihi
mium) de patris mei obitu nuncium adferentibus.
vehementissimè: sed invenio & hujus doloris sola
cum nec ullum aliud, quàm cedendum esse ordinati
næ. Scio namque Deum hominibus licèt non semp
da, sæpissimè etiam adversa, semper tamen utilia, ve
in cœlesti patria profutura impartiri, agit namque D
ut sua fert natura, scil. secundum essentiam suam, q
mnis bonitas. itaque nihil nisi bonum & salutare c
Attamen, quæ humana mea fragilitas est, vehement
& in meipso conturbatus sum. Tua autem gratissim
la, qui tanquam alter genitor meus, superstes mihi rel
dolorem meum non parum temperavit. Ad hanc itaq
mihi respondendum est. Lætari namque te dicis pern
& ingenti voluptate affectum, me adhuc in vita sup
esse: qui aliquot ante annos jam bello periisse nuncia
Certè plures jam annos Cæsareo jussu, atque ex offic
miles, Cæsarea regiaque castra secutus sum: pluribus
ctibus haud segniter interfui: ante faciem meam præ
mors, & ego insequebar minister illius: dextera mea p
sanguinem, sinistra mea dividebat spolia: venter i
præda saturatus est, & gressus pedum meorum super
ra trucidatorum: factusque sum immemor mei decori
tus tartarea interquinatus sum umbra: sed gratia De
davit super iniquitates meas, & liberavit me de ore le
psa me hostiles inter turbas plebemq; cruentam, inter
mo victor nisi homicida, nemo victus nisi mortuus, à
stium ensibus insidiisque servavit incolumem. Itaque
cum lætor me vivum aliquando Coloniam reversum
ste mœstumque parentibus amicisque nuncium ve
gaudium: & tuo quoque in me amori ac benevolentiæ
bere fateor gratias immortales. Cæterùm nunc quòd
tularis matrimonio, quia uxorem duxi mihi placentem
suscitem mihi posteritatem: ego quidem Deo omni
innumeram habeo gratiam, qui uxorem mihi conju
cundùm cor meum, virginem nobilem benè moratam
scentulam, formosam, quæ ita ad meam vivit consuetu
ut ne contumeliosum verbum inter nos intercidat, atq
fœlicissimum me dixero, quorsum se res vertunt, in pr

ves semper æquè mihi benigna, affabilis, constans, in-
i animi, sani consilii, semper apud se manens. Porrò
, quia, secularibus utcumque abjectis, me sacris literis
perim, consulisque, ut oblatis Deo castis orationibus,
li s & seductrices machinas erroresq; (dialecticam ar-
t licere & philosophiam) præcaveam. En tute in parte
quemadmodum post dialecticam, naturaliumq; rerum
est ationem, insuper totam cœlorum militiam perlu-
n ucibus duabus illis magnis Magni Alberti sapientiis,
n eculo suo, opusculo non admodum laudato, descri-
adem, ut verum fatear, consumpto multo tempore ac
il s, cum animæ, corporis fortunæque bonorum jactu-
n superlucratus sum ex his omnibus, præter peccatum.
a quidem hæc ex fide non sunt. sed gratia Dei tantas hu-
n scientiarum vanitates aliquando cognoscens, pòst,
sc uris & medicinæ (ut meorum desiderio satisfacerem,
eo doctorem malunt, quam doctum) acceptis scholasti-
tiara & annulis, ad sacras literas, quamvis serò, toto
o contuli, easque, sed procul contentionibus rixosisq;
nis, totus amplectar: nec effari possum, quam in his
t ur simul & quiescit animus. Sed ne me in hac infinita
it is abysso adhuc novitium & citra limitem deambu-
educant opiniones meæ, te sacrum antistitem, senio-
niciſſimum omnium studiorum actuumq; meorum
n judicemque constituo. scio namq; ad sacrum Epi-
n ordinem officiumq; spectare, novas circa mores ac
opiniones approbare vel condemnare, declarare, com-
e vel disputandas tolerare. Ea itaq; autoritate eaque
opinionem nostram de originali peccato æstimãdam
ripsi: ut quemadmodum tu mecum sentias, vel dissen-
icares: illudq; tibi persuadeas, malle me tecum à me-
entire, quam contra judicium tuum mihi mecum
ire. Veniam tamen ex te postulo, qui tantum tibi one-
nam, quum hæc res, ut ais, non modicum ponderis
nunc autem, quia semel cœpi loqui, ne, quæso, indig-
, rursus respondeo tibi. Ais in epistola tua communem
gorum sententiam esse Originalem maculam illic esse
se, ubi anima rationalis non est. Teneo hanc senten-
d cùm originale peccatum tale fuerit, quod totum ho-
videlicet ex anima divina spiritu cœlesti, corporeque
ali constitutum, totum, inquam, simul ac seorsum in
singulis partibus suis à pristina nobilitate dejecerit, di-

cerem, originale peccatum tale quiddam fuisse, in q
& singulæ hominis potentiæ tam rationales, quam
& vegetativæ, & corporeæ, simul à lege data defic
jusmodi in actu revera concurrerunt. Esto itaque,
originale sedem habuerit in potentia rationali, qu
carnique adquiescens, consensit in culpam: oport
consensum illum sic jam depravatum, etiam deduct
in actum corporis. Erit itaque originale peccatum, c
ve actus aliquis depravatæ rationis seu volũtatis, sed
in corporis exercitium, ubi actus ille jam verus fuer
mulatus, non cogitatitius, non imaginarius. Tale
nullum aliud invenio, præter peccatum carnis, dice
stolo Paulo, omne peccatum, quodcunque fecerit h
tra corpus est: qui autem fornicatur, etiam in cor
peccat. Sed dicet aliquis, Etiam, qui concupierit m
jam fornicatus est illam: dico, Fornicatus est illam
suo: tamen non est is effectus concupiscentiæ in rati
maginis in phantasia, qualis rei inest realiter. Quin
mur id nunc etiam in rationali potentia, & cujusmo
illius lapsus, requiramus. Supremus certè & unicus ra
ctus religio est, quæ videlicet ab initio præcepta fuit
scilicet unius soli ac veri Dei creatoris verus atque un
ritualis cultus. Depravata autem ratione, serpente m
mox tota religio non nisi ad carnis libidinẽ collapsa et
homines, tanquam summam fœlicitatem, sectabantu
didissimus Priapus, primordialis peccati organum,
habitus est. Huic sacrificârunt, huic templa omnia pr
dicata, illius spurcissima simulachra primum omnium
cta: hunc coluerunt primi illi religionum artifices, C
Ægyptii, Assyrii, Babylonii, Arabes, Scythæ, Phœni
thiopes: & perinde tota Asia, Africa, Europa: nec fas
lum sacerdotem fieri, qui Priapi sacris prius non fuisse
tus. Hic est ille Belphegor, idolum omnium antiqui
quod & Chamos dictum est, à Chamo filio Noë: qui, te
roso, idcirco Esenna cognominatus est, hoc est, impud
ve ignominiosus propagator. is enim primus fœdam h
pravatæ rationis religionem à priscis illis & ante diluv
gantibus acceptam, rursus post diluvium instauravit. H
la orgia, bacchanalia, priapalia, cæteraq; turpissima sac
dierunt: hinc Venus, Cupido, pudenda Osiridis, Pane
tyri, ipse denique fœtens hircus, quòd luxuriâ salax e
diis recepti sunt. En vides nunc ex rationalis potentia

n antiquius peccatum elici posse, quàm libidinis & nis, quodque humana ratio libidinis cultum præ- atemplationi divinæ. Hinc cùm omnia & singula nembra non, nisi jubente rationalis animæ volun- entur ad opus, solum genitale membrum sic libido ; sic peccatum imperio suo mancipavit, ut si hæc de- non ultra vel exercitata surrexerit, moveri ad opus on possit. Ipsum igitur opus libidinis mihi fuisse vi- primordiale humanæ naturæ peccatum, totiusque naturæ corruptela, cujus in hunc usque diem pudet , intuentiumque oculos erubescendo devitant: atq; Augustinus, Magis fert homo spectantium multitu- uando injustè irascitur homini, quàm vel unus con- quando justè miscetur uxori. De his quod superest, a mente repostum, donec tecum alloquar. Restat tioni tuæ satisfacere: quæ est, ut contra pestem anti- iquod præservativum. Res hæc difficilis est, nec us- e secura, in qua doctiorem me peritioremque me- nsulere oporteat. Attamen quæ mihi in usu sunt, tibi s abscondam: si id unum te imprimis admonuero, ibus tutissimum esse, longè aufugere, & ad ea qui- potius, quę pestilentia ante annum reliquerit, quàm æ nondum invaserit, nec reverti quoque, unde abie- a est, nisi pestis ibi jam pluribus mensibus cessaverit: ssimè plus periculi est redeundo, quàm fuisset ma- Mihi autem quoniam hæc facultas non est, ac toto hoc er medios pestilenticos versari coactus sum, pro me a mea certa antidota juxta excellentissimorum me- sententias composui, quibus continuò usus sum non di commodo ac meorum omnium salute, quæ tibi gimine huic epistolæ subnexa remitto: quæ si animo us satisfecerint, non subterfugiam tibi ampliori vo- em omnem ex integro suo ordine describere. Sed spe- calamitatem jam expiatam fore, & fœcundiori subli- e studio nos acturos, si modò almus ille mundi Opi- varios fortunæ ac vitæ meæ tumultus sic mea direxe- tia, quò quieta sortitione patriis laribus frui possem. m oro, ut me Hermanno comiti Nuenario, nobilissi- l ac eruditissimo viro, commendatum & charum red- fœlicissimè: & me ut soles, ama. Ex civitate Metensi, Februarii, Anno 1518.

F. Clau-

F. Claudius Deodatus Cælestinianus Henrico Corn grippæ, senatus urbis Metensis à consiliis Advocatoque primario, S.D. XX.

CUm nuperrimè in cœnobio nostro multa divi gantissimeque enarrares, doctorum doctissime: ctrinæ sermoniq; tuo totis viribus intentus, interior hominem admirabar, (cui revera jam anima mea a no vinculo conglurinata est) quòd & nominis & vul rioris tui hominis, & cæterorum quæ foris sunt, imm lictus sum. Nunc itaque quia solum te intus agnovi quiescit animus meus, donec rotum te complectar, hemenri desiderio totus ego intus & foris restaurari ro: quippe qui & corporum & animorum (ut fama e mus sis reparator. Fateor itaque ingenuè, nec te cela corpus meum nimis (proh dolor) corruptum adeò a animam meam, quò sæpe multis phantasmatibus ob tur perturbeturque, adeò ut cùm contendere nititur, maximè detrudatur descendatque ad ima: cùm penet piat profunda hæreat in extremis: memoriaque adeò ut quæ volumine præsente percipiam & comprehend clarè, eo oblato omnium immemor remaneam. Te quem cognosco ea sensus profunditate intellectusque te prædirum, quòd me adjuvare possis, oro fac mecu ricordiam in bonum, & Dominus retribuet tibi: assig horam, qua te inveniam vacantem, ut declarem tibi i ctionem meam. Vale.

F. Claudius Deodatus Cælestinianus Henrico Cornel Agrippæ S.D. XXI.

HEsterna die, doctorum doctissime, cùm inter cor epulas eleganti & sapidissimo intellectus & vitæ c satiatis abundantius, mulraque de statu primi homin casum, & de casu Angelorum, ornatissimo ac compe sermone differeres: aliqui fratrum nostrorum magis ris, quàm animæ refectioni intenti, ea minus attentè a runt: aliqui insipientius inrellexerunt. Quare abs te ch affectu humiliter postulo, dum tempus vacat, ea mihi p dum epistolæ ut brevius clariusque fieri poterit, epilo describas: & si quid ego pro te potero, præcipe, & ego ribus mandata tua libenter implebo. Vale.

F. Cl

[Cla]udius Deodatus Cælestinianus Henrico Cornelio Agrippæ S.D. XXII.

[..]lla in re, Doctor eximie, quæ tuos fidelissimæ erga [..]ritatis merentur occursus, virtutum aut gratiarum [..] æcesserint, aut sequi possint: tristitias tamen & ani[..]bulas radianti tui spiritus fulgore effugare digna[..] res profectò me tibi indissolubili charitatis nexu [..] reddidit. navem itaq; mentis meæ phantasmatum [..]orum turbine agitatam, ad portum tranquillitatis [..]ammodo reduxisti: oroque, ut incœpta citius perfi[..]rum adeò tui operis, quod nuper mihi legere digna[..]re captus sum, ut non quiescat spiritus meus donec [..]nà cum dialogo tuo transscripsero. quippe multa in [..], quæ diu apud plures perscrutatus, nuspiam inveni[..]t utinam tuæ saluberrimæ doctrinæ coram præsen[..]per adhærere possem, nec à vestigiis tuis avelli ali[..]ontingeret, quòd talis effici possem, qui dignus sim [..]& esse tuus discipulus: sed (proh dolor) status meus, [..]ssu solum esse, & lugere tantum concessum est, id [..]ittir. Vale fœlicissime: & quia præsentia tua frui ad [..]conceditur, literis tuis me sæpius illuminabis.

[Henric]us Cornelius Agrippa devoto Patri Claudio Deodato Cælestiniano S. D. XXIII.

[..]n causa fuerit, venerande Pater, ut præter solitum te [..]ab[..]tares ab ædibus nostris, diu cogitabundus mecum [..]ratus sum: nam ut ipse conscius sum nostræ mutuæ [..]dinis, nulla unquam inter nos offensa intercidit. pręter tibi tantum arbitror negotium esse in cœnobio, quin [..]iqua temporis libera licentia, quod mutuis nostris sa[..]teratum studiis poteris velisque condonare: sed au[..]nobio tuo inter angelos hic simul etiam cohabitare [..],hoc est, falsos criminationes fratrum suorum, quo[..]quam est, & lingua concinnans dolos. hi fortè mur[..]ontra frequentationem nostram, è suis moribus te [..]s: quoniam ipsi fortè ex his sint, de quibus ait Apo[..] Timotheum, Qui penetrant domos, & captivas du[..]lierculas oneratas peccatis, qui ducuntur variis desi[..]mper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis [..]ntes: quemadmodum & Iamnes & Mambres resti[..]oysi, ita & hi resistunt tibi, homines corrupti, mente reproba

reproba circa veritatem, sed ultra non proficient con
ſipientia enim illorum manifeſta erit omnibus. ſed p
in pœnis, errantes, & in errorem mittentes. Tu verò
di ſeductores ac famicidas eò facilius parvipendes, ſu
que liberius, quòd didiciſti ex Apoſtolicis ſcripturi
niam omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu, per
nem patientur. Vale, & ante diſceſſum tuum nos al
reviſe.

F. Claudius Deodatus Cæleſtinianus Henrico Corn
Agrippæ S. D. XXIV.

VIr eloquentiſſime & Doctorum doctiſſime, non
non mirari tuam erga me benevolentiam, & pe
dilectionem. nam cum nihil eſſe me noverim, omni
me abjectiorem veraciter intelligam: tamen mei mem
quam aliquid ſim, eſſe non deſinit tua ipſius benignita
quidem juxta divinam bonitatem vocat & æſtimat e
non ſunt tanquam ea, quæ ſunt. Sic profectò charitati
tudo abundat & redundat in teipſo, quam in me habe
baris non verbo, ſed & opere & veritate. Mitto ad cha
tuam opera Eraſmi & Fabri Stapulenſis, quæ mihi tam
tativè communicâſti. Hos equidem Doctores tecu
cæteros amplecti & ſequi propoſui: quippe quos in
ſacræ Scripturæ veritate ambulare conſpicio. Concl
tuas cum maxima difficultate furtivis horis (occupa
nimis, & nihil mihi otii fermè relictum eſt) egomet ti
pria manu tranſſcripſi. neq; enim auſus fui cuiquam har
vinciam committere, quippe fratres noſtri rudes & idi
mis invidiâ omnes bonarum literarum amatores profe
tes, detrahunt non parum Magiſtro Jacobo Fabri, mih
& tibi: ita ut nõnulli me injuriâ haud parva affecerint. C
obrem cogitavi tuas concluſiones occultare, ne eorum
dia magis inſaniret. Solus pater Prior, & ſtudioſus ill
nis, qui mecum ultimè apud te fuit, tibi in hac re congra
tur. Reliquorum autem indoctorum inſania librum
Magiſtri Jacobi nondum lectum, imò nec viſum, neſci
invidia damnat, ejuſque ſequaces & fautores. Alia cauſ
multi invidi & illiterati contra te inſurgunt, eſt, & ma
quia mulierem nuperrimè de hæreſi & maleficio accu
tam acerrimè & conſtanter defenderis, ac hæreticoru
quiſitori hanc prædam abſtuleris. Sed tu conſtans eſto p
ritate tuenda, & forti animo contra indoctorum inſana
vidiam, ut veritas illuceſcat.

Hen

..us Cornelius Agrippa devoto Patri Claudio Deodato Cælestiniano S. D. XXV.

e s, veneran de Pater, quî vocentur illi scelestissimi fa-
d, qui publicis concionibus tot totiesq; repetitis cla-
i egerrimum virum Jacobum Fabrum Stapulensem
c ntumeliis tam nequiter calumniati sunt, ejusque
a onem de filiabus Annæ tam nefandissimis lacerâ-
ju is, ac tantum virum semel atque iterum contra ev-
a modestiam vocârunt hominem stultum, insanæ fi-
r am literarum indoctum & ignarum, & qui duntaxat
a um artium Magister præsumptuosè se ingerat iis,
e ntad Theologos, præterea scripta sua à Parisiensi-
o ta ac condemnata, librosq; suos, ut quorum lectio
c est, doctrina erronea, contra fidem & Ecclesiam, i-
n mendos, ac hujuscemodi plura & amarulentiora in
e um virum ejusque hucusq; invictos libellos men-
ja antes, ut certa relatione accepi, sunt inprimis: qui-
t conventus sancti Francisci de observantia, nomine
i s Delphinus, ab intersignio diversorii cujuspiam
us qui à nulla insolentia, blasphemia, turpi sermone,
ı : huic in contumeliæ insolentia proximè accessit
Ni laus Orici ex conventu fratrum minorum, quos
e s vocant: tertius est frater Claudius Saliui, Prior
ti Prædicatorum, recens Doctor Parisiensis, qui a-
h nentiusque disceptationem illam simul & autorem
r vit. En habes modò tam spurcissimæ tragœdiæ a-
e quorum hypocrisi tanta licentia est, ut quicquid lu-
c t: quorum supercilio tanta autoritas est, ut nemo
t dicat sine crimine: adeo placent huic populo Me-
i um. quocirca fortè quis dicere posset, Dignus est
i c, qui mittatur in errorem, & tradatur in reprobum
uia præelegit sibi magistros mendaces, projiciens
a veritatis præ illorum opinionibus. Sed doleo ab-
r am. siquidem præsens si fuissem, restitissem in fa-
o m. Verùm reversus feci, quod debui, & quod pro
p tui. nam manum movi, & stilum egi: scripsi pro-
e & edidi illas, quarum duplum transmisi tibi nuper,
n lis occasionem scribendi & respondendi: sed jam
t urium hebdomadarum dies, & non est ex illis, qui
v t se ut congrediatur. Sufficit illis, ut arbitror, fu-
si populo, eaq; autoritate fulcitos esse, ut contra eos,
tanquam

tanquam omni exceptione majores, nulli credatur, c
angelus de cœlo hîc aliter prædicaverit. Veruntame
hanc sic non prçteribo. adhuc paululum expectabo.
non successerit, alia aggrediar via: denique te ubi-
de omni eventu certiorem reddam. Vale.

Agrippa ad Amicum. XXVI.

QUantum ego attonitus fuerim Doctor dignissi
tam celeri importunoque recessu, in aliud ter
ram ad te scribere: sed gaudeo, si res tibi succedat ex
Illud scio, & tu firmiter tene, malè tibi esse non po
hinc liber absis. Cæterum, quod te scire velim, du
tutis committere literis, nec itidem debeo, ne vel pe
prodatur, si quid inter te & me dictum velim secur
quum oro, ut mittas nobis opera Martini Lutheri, si
sus breves legum in portatili volumine aliquando Ba
pressos: & si quid est verè Theologicum, quo scis m
oblectari. De commentariis nostris in Paulum, apud
illum Christophorum Schillingum Lucernensem re
dis, diligentiam habe, & me inter fidissimos amicos
que nominis præcones collocare ne dubites: qui int
defendendo nusquam absum. Vale. Ex civitate Med
cum, Anno 1519.

Henricus Cornelius Agrippa integerrimæ vitæ ac do
Viro, Iacobo Fabro Stapulensi S. D.
XXVII.

ANte plusculos annos sæpe & multa ad te scriptu
colendissime Faber: nec defuit digna ad te scrib
occasio, cùm materia: sed opinio, qua tenebar, periti
tuasque literas, quas mutuò unus alteri scriberemus
desistere usque adhuc. nam me apud remotas provi
bia sede agente, cum cæteris difficultatibus sylvarũ,
& viarum accedebat omnium maxima armorum, q
cipiebant, quicquid transibat literarum: nunc auten
fectus sum tibi vicinior, & occasionem habeo fidel
videl. devotum patrem Claudium Deodatum Cæle
præsentium latorem, scribo: non, quòd ad præsens al
beam te dignum, quod scribam: sed idcirco tantum
tibi animum meum, significemq; integram amicitia
nominis tui prçconem, quanquam inconcinnum, se
advocatum in te absente defendendo contra omnes

o obesse velint: quorum quidem multi sunt, sed ho-
robi animi, & miseri ingenii, qui omnibus bonis li-
iostes: tamen qui scioli sunt apud rudem populum,
bi vendicant hypocrisi, ut difficile, imò non sine pe-
resistatur: neque tamen ob hoc deterreor ab offi-
m de his quod superest ex præsentium latore acce-
Demum oro, ut per eundem patrem aliquid rescri-
tapud me epistolæ tuæ monumentum benevolen-
& occasio sæpissime deinceps ultro citròque rescri-
uid autem penes me est reliquum, quod tibi condu-
, quodve pro te efficere valeam, præcipe confiden-
mora factum intelliges. Vale.

abus Faber Stapulensis Henrico Cornelio Agrippæ S. D. XXVIII.

nificentissime Domine Doctor, reddidit mihi vene-
s Pater Claudius Deodatus epistolas tuas, quas ma-
oluptate legi. Quis enim non delectabiliter legat,
nimi candore & benevolentia profectum esse cog-
on obsecro, ægrè feras, quod multi scriptis meis tum
lena, tum de Anna adversentur. Existimo aliquando
it harum rerum perspectior sit veritas, de quibus di-
am & nihil temerè diffinio. Quapropter oro te, nul-
rem feceris tuam benevolentiam infensam. Falsitas
arcescet, & nullo impugnatore tandem per seipsam
to ad dignitatem tuam defensionem disceptationis
uodam Doctore Theologo studii nostri non igna-
oratam, insuper & apologiam pro Anna, mihi ex
dono missam. Aliam vidi à Vicegenerali fratrum
cisci: verum illam apud se recepit: virum unicum An-
bat, sed filias treis. existimavi illam visam, non con-
sceptationi nostræ. verum si dignitas tua cupiditate
ndi laboret, spero obtineri posse. Facito me primis li-
certiorem. Secunda disceptatio parata est in Magda-
m primo nuncio ad vos itanti expecta. Vale, Parisiis,
Maii, Anno 1519.

F. laudius Deodatus Cælestinianus Henrico Cornelio Agrippæ S. D. XXIX.

rum doctissime, visitavi venerabilem & doctissimum
issimumque Magistrum Jacobum Fabrum: commu-
e illi tua scripta, & fidelem amicitiam, qua ipsum

amplecteris. qui quidem lætus omnia accepit, parati pendere vices in centuplum. Ecce mitto ad te, quæ mittit, & scribit. non potui ampliora nunc rescribe tua benignitas aliquid mihi voluerit significare, hoc manus illius juvenis, fratris Philippi cognomento Cl le. Parisiis, 21. Maji, Anno Christi Salvatoris 1519.

Henricus Cornelius Agrippa Iacobo Fabro Stapulensi S.D. XXX.

CUm tanta semper disjungeret nos locorum distai rissime Faber, ut nulla mihi tecum quantumcui deratissima haberi potuisset familiaritas, difficillim esset, etsi occasio aliquando non defuit, scribendi pr continui calamum, quousque tibi fierem viciuior, ac data occasione de liberalissimo ingenio tuo humanissi moribus tuis confisus, scripsi nuper humanitati tuæ p tum Patrem Claudium Deodatum Cælestinianum: qu literas te jamdudum accepisse arbitror. sed habuit iden Pater ostendendas tibi propositiones quasdam de bea næ solinubio, ac unipuerperio, quas ego juxta scripta doctissimo simul & elegantissimo libello tuo de tribus longo ornatissimoque sermone notata, decerptas me breviſſimas redegi: non quod ex tuis laboribus mihi l venarer, cujus gratia sunt fortassis qui id facerent, ut a nominis ignaros docti videantur: quod ego ut fœdi sacrilegium semper abhorrui. quocirca statim post p tionum illarum principium, ac in omnium fine tui no ut autoris, libellique tui condigna mentio facta est. Ca tem, quæ me ad has propositiones coëgit, ea certa est casionem haberem resistendi contra calumniatores tuo mines certè tales, qui omnibus doctis viris sunt hos quorum numero tres præcipuè hic apud Metenses tibi sunt: videlicet quidam frater Dominicus Delphinus, co tus fratrum Franciscanorum de observantia: alter frate laus Orici conventus fratrum minorum: tertius frate dius Salini, Prior conventus Prædicatorum, Doctor T giæ Parisiensis. at iste famosus Doctor, ut audio, quan nomen suum occuluerit, tandem post multos dies, vic dore, scripsit contra propositiones nostras: imò contra l tuum, ineptissimam, sed dignam se autore tragœdiam, conclusiones, ali confusiones dixerim, mihi ab hoc trid tra magno cum encomio, sed ante victoriam oblatæ sun

ate duplum , ſimul etiam cum ptopoſitionibus no- tranſmitto , ut hinc quidem cognoſcas, me honoris zelatorem: inde verò, ut tam inſulſas nugas rideas & s, cognoſcaſque quales hæc civitas habeat apoſto- eiiiq; præcones: non, ut reſpondeas: neque enim cu- te illius ſcriptis ullo ſtudio opponas, ne quando di- ideatur, qui cum tu congrediaris. Mihi itaque, cui duntaxat ſatis ſunt, quamvis ego iſta nec medio- mine digna cenſeo, hanc pugnam relinquas, qui in is famam, ſalutem, decus & gloriam, contra hujuſ- trantes Cerberos conſtanter, indefeſsè fœliciſſime- aturum me non reformido. Cæterum ſi adhuc adſit ſios devotus ille Pater Claudius, quem ſuprà nomi- nomine meo infinitas ſalutes dicito, atque hæc ſcri- unicato. Scio namq;, quoniam te ſupra vites amat ur. Vale fœliciſſimè, eruditiſſimorum hominum de- aventum. Ex civitate Mediomatricum, decimo Kalendas Iunias, Anno 1519.

Iacobus Faber Stapulenſis Henrico Cornelio Agrippæ
S. D. XXXI.

Onificentiſſime Domine, accepi literas tuas per vene- m Patrem Claudium Deodatum Cæleſtinianum, ras & libellos ad dignitatem tuam aut mittendos, endos commiſi, quod & ſe facturum fideliter pol- is parvo admodum tempore Pariſiis manſit, adeò rit ſatis nobis libera cum viro, quantum voluiſſe- erendi facultas. ſic res religionis & ordinationis Pa- m urgebant. Verùm ex primis literis tuis abundè qua in me feraris benevolentia, nihil unquam tale de em: at tibi firmiſſimè perſuade, me in te conſimili eſ- et fore animo. Ex ſecundis etiam literis tuis, per Metenſem allatis, non minorem in me affectus tui exprimis: cum quibus & propoſitiones tuas pro de- beatiſſimæ Annæ, & ineptias cujuſdam innominati tum accepi. Propoſitiones tuas Venerabilis Pater communicaverat mihi legendas. Maluiſſem nego- nna ſine contentione inter doctos verſari. quod ſi ſt propter malignitatem temporis, & perverſa ho- ngenia, & tibi inſidet animo contendere, vide ne acto honoris mei zelo feceris, ſed ſolùm veritatis & devotionis in Deiparam Mariam, & ejus matrem am Annam. Attamen nullus accedere tibi poteſt

honor cum illis barbaris & infamationi aliorum ulti tibus contendendo, neq; nugas eorum & frigidas, corum ineptias refelli dignas censeo. Per se omnia i & tandem agnoscetur veritas : & fœlicius, si non c tur, quam si contendatur, ut mea fert opinio. Tu t prudentia tua in hac re sic te geres, ut neque Deus, n ximus, quoad fieri potest, offendatur: quanquam t existimo omnino justiores & veriores, & maximè, si probos & doctos res agatur, quod ipsi nolunt, sed a ritum vulgus olim & ab ipsis quidem adversariis alit sum. Quod si propositiones tuas pergis ulterius deci de id bona gratia & eleganter facias. nam alia script stro tempore nulla probantur. Vale in Christo Dom æthereo. Parisiis, postridie festivitatis super sanctæ T

Amicus ad Agrippam. XXXII.

TU quoq; salve amicorum meorum facilè Princep tam meam abitionem tibi fuisse admirationi, e miror. desines autem mir ri, ubi causas resciveris. Qu omnia fœlicia optas, meque defendis absentem, faci humanissima in me propensione tibi ago & habeo relaturus, si quando detur occasio. Quanquam (quo attinet) nihil vereor linguas & nasos, nisi quis me fa mulare decreverit: id, quod multis me majoribus con quidem nullius super omni re judicium reformido: i stulo; modò is doctus & candidus sit, neq; nimis fellis quiq; trabem ex oculo prius demat. Inveni plerosque lium, quales mihi prędixeras. Ferendum est, quod facil na conscientia teste. Marcet sine adversario virtus. H ctenus, mi Agrippa: mihi crede, totam Basileam lustr quam prostant opera Lutheri: dudum omnia divendi cunt, Argentinæ denuo impressa. Casus breves, quos p bet nemo. Verùm ad te do compendium veræ Theol Erasmo editum: opus, ni fallor, tibi gratum futurum, H Conclusiones Lutheri & Eccii hoc anno declamatas: dam etiam nugas de Imperatore. Vale. Decimo Kalen nias, 1519.

Agrippa ad Amicum. XXXIII.

SAlve amicorum observandissime. Accepi literas tu longè gratissimas, accepi simul Theologicum illu

pen

u, & quæ misisti reliqua, mihi tam accepte, ut fateri e debere tibi infinitas gratias, quas utinam aliquando s prestare valeam potius, atque verbis eloqui. Utinam nihi unà tecum aliquando & genium & ingenium absentiam tuam mei causa doleo: tibi autem gau- rem tuam hanc esse cognoscam: sitque tibi virtutis randæ occasio. Ego hoc loci nescio quo clavo defi- o: sed taliter defixus, ut neque quomodo maneam, ove abeam, cogitare valeam. Nunquam unquam a- corum fui, unde abirem libentius, quam ab hac om- narum literarum virtutumque noverca (pace tua di- ivitate Metensi. De te circa discessum tuum nihil. si læ linguæ ad aures meas devenerit, scias me semper nte talem fore, qualem hactenus me tibi pollicitus ,& si quid Lutheri atque Eccii declamatum sit, quod e prodierit, mittito. Cæterum de quibus nuper mihi sserebas, videlicet de annotationibus in novum in- um denuo impressis & auctis: oro, si tibi non est mo- uamprimum transmittas. Reliquum, qui apud te sunt rum literarum studiosi, oro iis me commendatum & eddito: insuper mihi ad vota tua in omnibus præci- De recuperandis commentariis nostris in Epistolas moriam habe. Si quid apud te novum sit de Joanne e, viro cùm innocentia tum doctrina integerrimo, o. Vale. Ex civitate Mediomatricum, secundo Junii, 19.

Amicus Agrippæ suo. XXXIV.

grippa, omnium amicorum integerrime, salve. Binas s ad me literas per Sbrulium accepi, habeoque gra- ui me in partem amicitiæ tam docti tamque humani sti. Is enim mihi omnia de se spopondit, quæ ab addi- amico possunt expectari. Lutheri nihil adhuc prodiit uid emergat, mox tibi communicabitur. Vale, & me ama, parentesque meos habeas commendatos. Salu- parabilis exempli fœminam tuam jugalem, & præ- i puerum tuum. Hos etiam salvos esse vult Sbrulius. m sit famulo tuo seniori infensior, quem dignum esse ui è tua domo exactus, in perpetuum pristinum ru- sticus homo sordidæque sortis mittatur.

Basileæ, 4. Kalend. Septembris, 1519.

Henricus Cornelius Agrippa Iacobo Fabro Stapu
S.D. XXXV.

QUas à 20. Junii ad me scripsisti literas, integerr
& humanissimas & gratissimas, accepi: post qu
alias ex te accepi nullas, nec ego tibi aliquid respon
eò tibi significo, ne quis nostrorum mutuis literis f
tum existimet: atq; si tu alias ad me dedisti, quas eg
ceperim, me aliquando negligentiæ, vel ingratitu
arguas. Causa verò, cur intra tantum tẽporis ego ti
surus non scripserim, ea est: tum quia opportunus d
cius: tum quia pro Republica civitatis hujus sæpè a
nihilominus tamen complevimus interim & perfe
fensionem propositionum nostrarum, etiam multò
volumine quàm arbitrabamur, ejusque copiam jam
mus adversario illo theologastro innominato, ut q
rum scriptorum puduit: sed non inaniter præsump
nunc apertè cognito, fratri Claudio Salini, doctore
siensi, ordinis Prædicatorum Metensis conventus Pri
verò, quod maximè debeo, duplum missurus eram, r
set mihi notarius, urgeretq; instans meus discessus in
niam. mittam autem aliàs vel manu scriptam, vel ty
sam: quæ, ut arbitror, tibi non admodum displicebi
minus, quò istis sophistis placeat quàm minimè: qu
perto Marte contra nos nihil valeant, per cunicul
adoriuntur, sagittantes in occulto, & apud imperitum
lumque vulgus nos erroris insimulant, deferentes
quam de hæresi & insanis opinionibus. Cæterum,
pio, mittas ad me commentaria mea in Richardum
Victore meis expensis. Valde enim & jamdudum de
Vale fœlicissime. Ex civitate Mediomatricum, Anno

Iacobus Faber Stapulensis Henrico Cornelio Agri
S.D. XXXVI.

PAtri Cælestino & præsentium tabellario tantum a
literas, vir humanissime, & libellos ad te ferend
haud dubito te recepisse. Generosum spiritum, que
fensionem Annæ genitricis Deiparæ virginis concepi
do. tristor tamen, quòd multorum conflabis tibi mal
tiam. Reuchlin, vir optimus pariter & doctissimus, m
sus est. Nescio, an minore pertinacia omnes fermè ord
tari velint suam trinubam & triparam Annam. Abu

nihi formidabunt dicere esse Ecclesiæ usum & san-
Si opus emittis, vide, ut omnia cautè: quia, ut scribis
ulos clanculè adoriuntur, quærentes sagittare in oc-
neglecta conscientia vero etiam noto repugnant. Vi-
, ut omnia pura sint & tersa, si sis emissurus: quia tem-
ra miros ferunt censores, qui omnia fastidiunt, nisi
loquentiæ præ se ferant. Non dubito te habere ami-
puè Germanos, quibus committas tua recognoscen-
benevoli, eruditi & elegantes fuerunt: & multi jam
i contra disceptationem meam de Anna scripierunt,
ncifcani, tum Carmelitæ. latet me tamen adhuc sua se
amisisse. Et nunc sesquiannus fluxit, à quo scripsit Car-
odicem tribus conclusionibus, disceptationem no-
ertere molitus: sed machina admodum barbara.
lones illas ad te mitto: & si tempus adfuisset, misissem
n codicem. Sed per hos divagatus sum, neque per an-
enè figam pedem Parisiis. Requiris Richardum. Hunc
m tabellarium ad te mitto: & scias, nil apud me esse,
n sit tuum, cùm animum meum habeas. Vale vir à me
omni benevolentia prosequende. Parisiis, decimo
Novembris, 1519.

enricus Cornelius Agrippa Claudio Cantiuncula LL. Doctori S.D. XXXVII.

mice observandissime. Quòd valeas, quòd doctissi-
m virorum consortio fruaris, lætor: quòd absis, quod-
munis colloquii affabilitate non convivamus doleo:
i memor, Erasmi apologiam contra Latomi dialo-
quæ huic annexa sunt, transmiseris, infinitas gratias a-
autem, ut & in recuperandis commentariis meis in e-
ad Rom. apud Christoph. Schilling. diligentiam fa-
i quid reliquum est, quod novum in lucem prodierit,
a Lutheri cum Eccio disputatione, transmittere ne ne-
Ego disceptationem meam contra ficulneum illum
gum Claudium Salini., Priorem conventus prædica-
pro defensione propositionum mearum de beatæ An-
ogamia susceptam, jam explevi. Verùm quas gratias
ius ille mihi redditurus sit, nescio: nisi forrè Oedypi
tiones. Curabo tibi copiam fieri, si potero. sed nosti,
e impediat defectus notarii. Cæterùm te oro, ut me,
otes, doctis & eruditis amicis tuis commendatum &
feceris: ego quicquid pro te & pro tota domo tua ef-
leo, non negligam. Vale.

Henricus Cornelius Agrippa Reverendo ac Nobili I
N.Vicario Metensi. XXXVIII.

FOrtassis superbè ego faciam, Reverendiss. vir, at
ganter, qui te jurisperitissimum instruere velim:
sus Minervam: sed nosti, quid procuratorem, quid ad
deceat ad eximendũ culpa reum. Habent singula cri
judices, suos asseres, suas lites, sua jura, suas actiones,
ptas procedendi formulas: in quibus, nisi permitte
tionabili causa judice, defensor non admittitur. lex t
ceptionis & instructionis omnib. patet, & nullis debe
test denegari: ut patet de exceptionibus, per totum, &
caus. per totum, & ibidem per Domin. Ben. de Plum
tantem ad hoc copiosissima jura. Itaque cum hodie
non fuissem ad excipiendum contra fraterculum, (er
egregium, dilatatum & impinguatum fratrẽ illum N
Savini, conventus prædicatorum, hæreticorum inqui
ad alteram particulam, videlicet ad instruendum, cog
quòd te docere velim, sed admonere, sed adhortari, u
nequissimi hypocritæ fraudes. Vidistine hodie, quanti
duit perversus ille pater, dum comminaretur mihi, se
me ac contra fautorem hæreticorum causam acturum
quissimum nebulonem. Vides, ut in his verbis jam, m
lam hanc damnat hæreticam, cùm causa ipsa vixdum
sci incœpta sit: necdum aliquid de hæresi constat, null
tio, nulla sententia de hæresi processit: adhuc insonte
demnem foveo mulierculam: & hic vilissimus scurr
fovere hęresim. Talemne tu admiseris assessorem? mei
caput suum nequissimus calumniator, & his suis min
terrere arbitratur: sed pro officio meo, pro constantia r
sontem mulierculam defendere non desistam: despici
fraterculus hic, sacerdos, sive Levites: ego Samarita
posse meo misericors ero, Samaritanum me dico, vide
hæreticorum fautorẽ, sed illius discipulũ, cui cùm dic
Samaritanus es, & dæmonium habes: dęmonium renu
maritanum se non negavit. Iam ex his elucescit hujus
culi manifesta invidia. Quare, ut suspectus, pro assess
est de jure admittẽdus: ut de jud. causam, quæ. de excep
priorem. de appel. postremò. & c. proposuit iij. q. ult. c. u
cet non teneat omnes suspicionis causas dicere, C. de j
properandũ. tamen hanc unam adhuc addam, quia iste
culus pridie, quod aliàs nunquam illo loco consuevit, ap
ve

nostros egregiè crapulatus, & dum ipſe vinoſus eru-
ctaginem, & ab adverſariis noſtris accepiſſet mune-
ierculæ obtuliſſent ſibi ova, caſeos & molles placen-
tra nos conventiculum habuit: imò contra jus, fas &
. accedens, ut lit. non conteſt. & de jud. cùm conve-
ed diſſimulat hanc nequitiam hypocrita ſub umbra
i. Demum, ut ex antè geſtis clariſſimè patet, iſte fra-
partem meam gravavit contra jura, & uſus eſt juriſ-
contra juſtitiam. Quare ab aſſeſſione venit rejicien-
ex part. de privil. ff. de juriſdict. om. jud. l. ex territo-
traxit cauſam extra locum inſignem & tribunalitium
onſenſum partium: imò contra ſtatutum Concilii
enſis, ſtatuit de reſcriptis: & traduxit illam in locum
m, & ad locum partis adverſæ & inimicorum noſtro-
tra canones & jura, quæ habentur iij. q. ix. hortamur,
. ſive, de appel. ex part. de ſent. & re jud. cle. paſtoralis,
conteſt. c. accedens. Inſuper fraterculus hic nullam
iſperitiam, ſed ex ſuis Mallei maleficatum ſophiſma-
fundit judicium. Eſto: nunc liceat iſtis theoſophiſtis
ones ſuas de cathedra magiſtraliter diſputare: verùm
aſſeſſorem in judicio neminem decet, niſi Juriſperi-
e advoc. diverſ. jud. l. nemini, & l. jubemus, nec te mo-
rende Vir, inquiſitorium ſuum officium. quin nihilo-
t ſuſpectus & inhabilis, veniat rejiciendus ſed habet
eficium, ut ſubſtituat vicarium de conſenſu partium,
iſperitum, & probiorem ſe: ut de appel. cauſa ſpecia-
hæc, & c. cùm cauſam. & hoc poteſt & debet facere.
uid intereſſet in hoc jud. ut in cle. prima, de hæretic.
revera hæc cauſa nullam ſapit hæreſim manifeſtam,
ccultam. Palàm eſt enim, & jure cautum cōſtat, quòd
quiſitor autoritatem aliquam, majoritatem, cogno-
oteſtatem, aut juriſdictionem habet ſuper ſortilegio,
hæreſis ſuſpicione, defenſione, receptatione, aut fa-
i & quando non eſt manifeſtum, quòd ſit hæreſis ex-
explicitè condemnata. Quo patet, quod iſte frater-
ra privilegia officii inquiſitionis contra jura & cano-
ganter ſe huic cauſæ ingerens, eſt omninò rejicien-
nquam vir ſanguinis & doloſus, procul propellendus.
t, quæ loco exceptionum contra iſtum perverſum &
n fraterculum nunc per modum inſtructionis & in-
onis præſenti ſcheda ad Reverentiam tuam ſcribere
i. Oro, ut hæc noſtra ſcripta non deſpicias: niſi fortè

excludantur etiam hoc campo pauperes. Quod si suasum esset frustrà nobis iura succurrerent, nec mihi de horum ratione dissetere. Sed de tua integ lior mihi spes est: de isto autem sanguisitibundo penitus diffido. Vale. Ex nostro studiolo percelere. I tate Mediomatricum, Anno 1519.

Henricus Cornelius Agrippa venerabili Domino O Metensi S. D. XXXIX.

VIdisti nuper, venerande Vir, ex ipsis actis, impic quissimarum informationum articulos, quoru frater Nicolaus Savini, conventus Prædicatorum, rum, inquisitor, hanc insontem mulierculam contr justitiam, contra jus & fas, contra Christianam cons contra fraternam charitatem, contra Evangelicam tem, contra sacerdotalem mansuetudinem, contra r professionem, contra formam Legum & Canonum carnificinam dolo malo traxerit cruciandam: illam futiles mendacissimasque calumnias atrocibus enorm tormentis homo nequam nequiter & injustè exposu jam ipsum crudelitatis nomen nunquam intermorit perpetuò & meritò vendicavit. quod ita ipse Domi cialis, Joannes Leonardi, præcessor tuus nuperrimè de in ipso mortis lectulo testatus est: & ipsi Domini de cognoverunt, & abhorrent. Inter hos itaque articulos & primus, quia dictæ mulierculæ mater quondam pr ga fuisset excremata. Hunc ego in exceptionibus, ut nentem, & de facto alieno, docui, ex judicis officio ciendum: modò verò, ne seducamur per hujusmodi prophetas qui Christum simulant, & Antichristum oro reverentiam tuam, ut sufferas verbum solatii, & qu inter me & illum prænominatum sanguinolentum f lum super hujus articuli positione sermo inciderit, m vertas. Nam ille crudelis pater hanc maximi judicii e torturam sufficientissimam, superciliosus asseverabat sine ratione, ut sibi videbatur, quam ipse juxta sectam penetralibus Mallei maleficarum & peripateticæ Th fundamentis mox eduxit, inquiens: ideò id esse, quon litæ sint maleficæ mulieres fœtus suos ab ipso initio sa dæmonibus, tum quòd solent insuper fœtus suos ex i rum (ut ajebat) dæmonum concubitu ut plurimum concipere. Quocirca contingit in hac prole, tanquam

ari morbo radicatam remanere malitiam. O egregium n: Siccine hodie theologizatur, hisce figmentis ad tor- promoventur mulierculæ insontes? Annon etiam eva- atia baptismi, & frustrà dixerit sacerdos. Exi immun- is, da locum Spiritui S. si propter sacrificium impiæ proles remanet diabolo? Quòd si cui libeat hanc opi- recipere, incubos dæmones generare, nemo tamen quam deliravit, ut sentiret dæmones unà cum suffu- ine de natura sua aliquid extramittere in genitum. m fructum parit hæc positio, si admittitur: ni fortè Donatistæque hæretici ex ea aliquod majus malum uant. Sed, ut ex fide loquar, quid obest genitum esse ex quid nocet sacratum fuisse dæmonio? Nonne ex pro- ura humanitatis nostræ sumus omnes nati una massa maledictionis, æternæ perditionis, filii diaboli, filii iræ heredes inferni, nisi quòd per gratiam baptismi ejectus bis Satanas, & effecti sumus nova creatura in JESU à quo nemo potest separari, nisi per peccatum pro- ides nunc, quàm sit hæc positio, si pro judicio recipi- ure irrita, & receptione periculosa, & propositione sa. Vale, & hunc blasphemum fraterculum, ut contra- estem, vel procul pelle, vel procul fuge. Datum hoc hac çivitate Mediomatricum, Anno 1519.

Agrippa ad Amicum. XL.

itasti, mi Cantiuncula, tibi narrari, quæ gesta sunt ad- s miseram illam mulierculam de villa Vapeya, quam dissimo illi Monacho Nicolao Savini, Ordinis Prædi- hæreticorum Magistro, è mediis unguibus atq; fau- ipui. En tibi mitto omnem processum & acta, quò ius merita cognoscas: sed priùs tibi, quæ procul omni e & justitia contra hanc anum gesta sunt, brevissimè us. Ab initio siquidem una noctium spurcissima illa um colluvies post vinum & crapulam contra dictam ulam conspirans atq; conjurans, illam nocte in domo ritate eorum privata, sine licentia Judicis, sine aliqua ione captivârunt, & in privatis carceribus detinue- ndem per Dominos de capitulo ob urgẽtes causas per it in civitatem Metensem: ac causa suo Judici ordina- l. officiali curiæ Metensis, commissa, datus fuit dictis erminus ad deliberandum, accusaréne vellent, an de- . Statuto die comparuerunt octo rustici nebulones se pro

se pro accusatoribus constituentes: iussi fuerunt m
lierem constituere captivos: tandem favore inqui
ibi assessor aderat, datus fuit illis terminus bidui:
biduum tantum potuit & prævaluit inquisitoris acr
istorum iniquitas, quòd Officialis, acceptis aliquot
misit illis mulierculam in villam Vapeyam in manus
rum suorum captivam, quatuor ex illis pro scelerat
bulonibus reiectis. Et hæc clam nobis facta sunt, et
sa exceptione nostra de loco non tuto. Fuit itaqu
mulier, sociata multis contumeliis simul & verberi
hæc per testes probata sunt. Tandem carcere plus
nali detenta, multis iniuriis affecta, ne noctem qui
tam habuit, accusatoribus interim liberis ad vinum
ludentibus. Tandem post dies aliquot Officialis ex
tribunalitium in dicta villa Vapeya nihilominus c
cœpit cognoscere: cui ibidem egregius ille accus
bellus cum suis istis famosis positionibus oblatus est,
Juris tenorem duplici via accusationis videl. & inqu
contra ipsam processum est. Nobis autem in loco
non comparentibus, & marito dictæ mulieris accessu
cium prohibito, ne exceptionem appellationém vein
ret: idem Officialis, consulto egregio illo dilatato
guato fraterculo inquisitore, lictore ipso crudeliore,
culam hanc vigore dicti ineptissimi libelli, cuius ide
sitor artifex & dictator extitisse fertur, & futilium po
etiam priorem accusatoribus, qui pedem pedi cont
quæstioni & tormentis exposuit. Verùm ipso tandem
& his, qui quæstores censorésque adhibiti fuerant, o
rem feralis spectaculi discedentibus, muliercula in
manibus lictoris & crudelis illius inquisitoris, præsen
cusatoribus & inimicis suis, iudice autem & censorib
tibus, atrocibus tormentis enormiter torta, rursus po
carceri tradita, est in manibus inimicorum suorum r
ctata, & constituto ad victum suum cibo ac potu nequ
vata: tandem per Dominos de capitulo, gestorum in
palàm cognita, ipsa muliercula ad civitatem hanc M
fuit revecta. Officialis interim in lectulo mortis suæ
bens, remorsu conscientiæ suæ de iniquitate sua conf
expressum nuntium ad Dominos de capitulo, & pe
Notarii, ad inquisitorem illum, præsentibus fide dign
bus & Notario causæ, decrevit, mulierculam hanc in
tem: quæ etiamsi suspecta fuisset, tamen hac tam atroc

fficientiſſimè purgatam, omnimodè fore abſolven-
am carnifex inquiſitor vigore illius ſcripturæ, tan-
miſſionis ſibi factæ, licèt per mortem officialis iam
rurſus mulierculam hanc non ut abſolvendam, ſed
is tormentis exponendam & excremandam ſibi po-
dendam. Nam hoc ipſo Monachi iſti ſeſe inquiſito-
erè functos putant, quando non deſiſtunt ab offi-
inquiſitus ſit combuſtus. Verùm, cognita huius
nti Monachi crudelitate, per Dominos de capitulo
i cognitione huius cauſę repulſus eſt, perpetua cru-
famia iam omnibus notus, omnium digitis oſten-
m ſibilis aſperſus, omnium ludibrium factus omni-
num fabula: ipſaque muliercula per vicarium Me-
eſiæ abſoluta, accuſatoribus condemnatis & inſigni
ulcta punitis. Sed iam qui vidiſti adverſariorum nu-
contra illorum libellum, poſitiones, teſtes & articu-
exceptum ſit, quia idem videre cupis, iam pariter
ne me parum Juriſtam æſtimes, & titulos, & leges,
paragraphos, & gloſſas, & Doctores, præter uſita-
ſtylum interſero. tu nunc ſede medius, & iudica.

Amicus Agrippæ ſuo. XLI.

me Agrippa, quòd iamdudum ætatem nihil abs te
um accepi, miror: neſcius, quid cauſæ intercedat.
n inducere queo animum, ut credam te mei ullam
ivionem: ſiquidem animi tui candorem perſpectum
icquid verò id eſt, fac ſciam: ſimul etiam, quàm bellè
nobiliſſima coniunx, parvuſque Aſcanius omnes
uod quidem ſine magna ſollicitudine inferre non
Rerum novarum iam habeo nihil, præter illam Lu-
teſtate Papæ declamationem, quam ſuperioribus
patrem dedi tibi communicandam. rara quippe in-
neque paſſim proſtat. Excudit Frobenius iuſtum E-
n illuſtrium opus: Farrago Epiſtolarum Eraſmi ti-
Vix dici queat, quàm elegans opus futurum. quod
Politiano conferri, ſed vel præferri bona ex parte
niicio precium fore duos aureos: res erit gravis &
nditate condita. Diſperceam, ſi non legere geſtias:
erò tam gaudeas, ut nunquam magis. Benè vale
imæ meæ plus quàm dimidium. Baſileæ, 8.
Kalend. Novembr. Anno
1519.

Agrippa

Agrippa ad Amicum. XLII.

LIteras tuas, ſplendide Doctor, Rectorque digni
octavo Kalend. Novembr. ad me ſcripſiſti, à pau
citrà ſalvas ac poſtliminio redivivas, perditæ namq
aliquantiſper, accepi animo lætabundo ac penè gau
prehendi etenim candorem amoris in me tui. Qu
gratiſſimus inhumaniſſimuſq; nunc futurus ſim: &
quia ſe condigna opportunaque ſcribendi offert occ
bi in reſcribendo non reſpondeã. Scire itaque te cup
ſcis) diu diuque optatam & iam ante plures dies à
meis Metenſibus decurionibus poſtulatam licentiar
hoc manè ad vota mea obtinuiſſe, atque ad paucos di
ſurum me, profecturumque Coloniam, ubi quid act
quidque agam, exinde te primo nuntio certiorem re
& quò ſcribere poſſis, & quomodo literas meas rec
leas, ſcire poſſis. Demum ſcias me, ſive Metis, ſive Co
ve ubicunq; fuero, ſemper tuum eſſe, nec tui nomin
nio uſpiam defuturum. Cæterùm verò quod ad ill
mihi ſecretò quoddam communicatum negotium
ſcias, me hanc rem non ſecus atque teipſum optare, n
laborem ſubterfugerem quin omnia experirer, enite
rem, quo tuo honeſtiſſimo piiſſimoq; deſiderio ſatis
ſi tempus locuſque paterentur. Sed noſti, quanta mei
geat importunitas uſq; adhuc: neq; tamen, quantum
parco diligentiæ: nec defuturus ſum cõſilio: tu verò, c
quodammodo inexpugnabilis eſt huius impreſſioni
tia, quos potes, etiam alios conſule, omniumque tib
iunge. Habebis ad manum per plures, quos tibi no
percenſere poſſem, ſi auderem hæc malè tutis comm
teris: qui etſi non poſſent rem omnem conficere, pote
ſan ſuſpendere, vel, ut dicitur, clavum clavo trudere.
tur ſcrutare, conſule, devince: ego pro meo ſcire ac p
deero. De his quod ſupereſt, arbitror quòd fraternæ l
bi ampliori calamo ſignificabunt. Vale feliciſſime. Ex
Mediomatricum, ipſo die Converſionis Pauli, Anno

Henricus Cornelius Agrippa integerrimo viro Ioanni
Brennonio Parochiæ S. Crucis apud civitatem Me
tenſem Eccleſiaſtæ, S. D.

XLIII.

DOmeſticarum occupationum multitudo, quib
obruor, non ſinit me longiores Epiſtolas ad te dar

ir: neque præterea habeo adhuc, quæ ad te, ut velamplaque scripturus sim. ex te namque scribendi im expecto. Arbitror siquidem Claudium Salini nventus Prædicatorum cum suis fraterculis, atque , illam, inquam, quam nosti, stupratæ mentis, non ed asininam Pasiphaen, illumque effœminatæ vom, Simium dico, tabellionem illum Claudium n, quem rectius Androgyneum dixeris, miserribiæ, invidiæque mancipium, cum suæ factionis aliatosis homunculis nunc securè triumphare, victotilenas canere, ac nos jam liberè in tergum prosentes. Hujus rei historiam, dico, ex te expecto, rgumentum: ego interim scripta nostra, simulque met Claudius Salini in chartam effudit, testimonia uæ, in lucem dabo. Cæterùm tu Renaldo Medico, Notario, Tyrio horario, Jacobo librario, Andreæ , atque Mischaulo, cæterisque, quos nosti, amicis nibus & meo & uxoris meæ nomine infinitas salue verò circa Pentecostes festa ut mihi pollicitus es, r expecto hîc præsentem. Vale felicissimè. Ex fœa, 12. Kal. Martii, 1520.

nes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Agrippæ, S. D. XLIV.

latére velim, mi Agrippa, quantas pro tui nominis nostrique Fabri Stapulensis gloria, proque beatissiæ matris Virginis Annæ solinubii tuitione ab æisque injurias pertulerim. Etenim illorum non imn verborum, quæ paulò antè, quàm hinc discessu, jocóne an seriò nobis frequenter, dum simul con, dicere solebas, me videl. posthac vices tuas gerere uidem nihil veriùs unquam prædicabas. nam & id s oraculum fuit. At nunc id mihi profectò gratissicias, nuntium videl. comperisse probum: qui, quod ægrè perfero, ad te deferat, onusque grave, quod ulum sublever, quò semel quietiore saltem liceat . Veruntamen ex his paucis longè plura conjicies. e rectè licerent, singula referre vellem, in longum a protraheretur oratio. Inprimis siquidem scire cul periculi incommodíve in via pertuleris, condolui es tuas, pertimuique, ne tibi cœlo cadentes imbres iderent: hunc verò laborem atque metum mihi teiebat: sed, ut spero fidoque, sanus & incolumis ad patrios

patrios lares tandem applicuisti:sed quid interim no
gerit,quidque actum sit,audias. Scis, mi Agrippa,q
ferant nostri theosophistæ,se ab aliis carpi : quando
plus æquo placentes, primos affectant recubitus, v
hominibus Rabbi. Hinc in te atque me ab his para
inimicitia,dum nullis consentimus blanditiis. Ego
stituto nostro semper satisfacturus, rectè vivēdi rati
me ferre arbitror. Sed quid, in hac theosophistarū n
hesterua palæstrella actum fuerit, audias : & quibus
corataque fuerit assidentibus.rem profectò risu cac
dignam tibi paro, meque tandem summoperè de
trado: affuit ingens rusticorum, vetularum, muliet
puerorumque ore patulo spectantium turba : cumq
deret prædicator quidam, is alto supercilio cathedra
dens, à septima ad decimam fermè horam dissolutis
histrionico gestu, voceque supina graculabatur. Sec
assistenres, longum nimis præsidentis sermonem per
nib.pulsant: quo randem argumentari vix illis conce
tunc super trigamia, quasi B. Anuæ aliquam labem im
te, argumentatus est Magister Reginaldus, Archip
noster, secundarum nuptiarum benedictionē non ad
Annam quoque Prophetissam, maiorem continentia
laude dignam jurgabatur: sed huic profectò solutio n
est, prærerquam licitum atque concessum fuisse B. A
bus maritis nupsisse ad prolem suscipiendam multipli
que, quæ ædificarura erat Ecclesiam Dei. Post hunc M
noster Reinaldus Medicus, domicilium sanctum,man
que sacratissimam,in qua beatissimam Virginem Dei
miraculosè conceptam fuisse credimus, à subsequent
ritis libidine, voluptatibus pollutam, vitiatam, infect
contaminatam probare nitebatur,aut saltem pari mir
Annam cæteras concepisse filias contendebat.Respo
Annam duas filias post beatam Virginem miraculos
ptam in peccato originali concepisse : sed per hoc nil
castitati ipsius Annæ, & per peccatum originale dom
sanctum non conramiuatum fuisse , quandoquide
concessum atque licitum erat nupsisse , ad multipli
prolem,ut suprà. Post quem ego in medium prosilii,
nem improbans, temerariam scandalosamq; appellan
doquidem nullis autoritatibus , nullis rationibus tu
sent,nec Evangelistarum , aut Apostolorum , sive Ecc
corum scriptorū dictis scriptísve approbatam : nec q

tot virorum nuptiis interfuisse se jactare possit: tum
leophæ non à patre, sed à viro denominatam fuisse,
o textu probare cœpi. quod cùm negate non pos-
n à patre denominatam asserentes; duos viros hoc
leopha vocitatos, labyrinthum fugientes, protule-
osophistarum astutiam specta, ac vide, mi Agrippa,
lis vero noto repugnare consueverunt: quibusque
deliramenta commentantur. similitudinem addu-
interrogaverunt, an quandoque duos asinos in fo-
, nomine Martini vocitatos? Respondi, me quan-
m duos asinos in foro vidisse, quorum unus essem
verò ipse respondens: veruntamen duos viros hoc
leopha vocitatos in sacra Scriptura nec vidisse nec
unc quàmplurimum risere astantes, cumque post
sebii & Egesippi historias prolaberer, utrunque pro-
averunt. nam eos quandoque somniasse propone-
illis nusquam credendum esse proferebant: & cùm
m nec S. Thomæ, eorum Præceptori, nec Augusti-
eronymo, nec Chrysostomo, & cæteris, neque mul-
dendum esse concluderem, quandoquidem etiam
oq; somniasse credamus, manibus pulsarunt: hinc
enses Augustinum tueri cupientes, Thomistæque
nunquam errasse contendentes, murmurabant:
anc paterer repulsam, quæ proposueram statim co-
vocavi, nec solùm tertium Annæ maritum, sed &
addidi. & cum mirarentur, nomenque peterent,
um dixi. Hinc risére quàmplurimi: stomachaban-
Certè his te nugis non interfuisse malo: quandoqui-
respondent, umbratilia tantùm sunt, in quibus pro-
luminis appareat: illic fuit verborum copia; solu-
nulla: cumque recederem, ad me propius accessit
Drouvynus mirum in modum excandescens, ac me
bus ad iram provocare cupiens, labiis porrectis in au-
submurmurat: Utinam excremandus esses pro hæ-
abeo aliquot adhuc fasciculos, quos in hunc ignem
enter expenderem: cumque nullus adesset qui nos
sset, respondi: Custodi illos nam pro teipso ac fra-
ædicatoribus adhuc usui erunt: nondum enim illo-
Bernenses hæresis planè absumpta est. At ille magis
t, cumque vesperi in platea cum multis super dispu-
fabularemur, ecce iterum advenit ille, & flammife-
me adoritur, confestimque in hæc verba protupit:

Stultus es, asinus es, homo impudens es, & qui mag
gustinum calumniatus es: cumque pluties eadem v
tulisset, testes plures habui. Nunc verò illum super
ad judicium traxi, & ut me talem esse infra Octava
compellatur. Sed nunc instat sedulò per amicos, ut
catum reddat: sed ego amicorum meorum consilio
gotium commisi. Vale, mi Agrippa. Si benè vales, v
remque tuam meo nomine salver jubeas, filium,
atque sororem. Rescribe demum: & si quid apud
potero, impera & parebo. Tytius hotologiarius te
bet, qui tibi hanc parvulam schedulam intus inclus
mittit. Nihil nunc apud nos est aliud, quod scitu di
Duodecima Februarii, Anno 1510. Ex nostra Me
cum civitate.

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Bre nonio S.D. XLV.

BIduo post scriptas has priores literas, tuas quàm
mas accepi: in quibus, quam superiùs ex te expe
dixi, mox sese mihi obtulit historia: talis fermè, qualem
nus semper vaticinatus sum. Sed non erit is hujus fa
tus, ut nos impunè ludibrio habeant, neque incrue
portabunt victoriam, etiam apud eos qui porcos ill
ros triumphaturosque arbitrantur. sed de his jam
quòd conclusiones illas, ut reliqua, pro dignitate
Commendo tibi negotium meum apud Castellanu
gendum, utque me ex hoc labyrintho expediundu
Vale fœlicissimè. Ex fœlici Colonia, decimo Kalend
tias, Anno 1520.

Ioannes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Agrippa S.D. XLVI.

CUm primùm denuo ad te rescripturus calamum p
in mentem venit, nescio, quid scrupulosæ cogit
rémne tibi gratam, ingratámve facerem, quando
nuntium hunc minimè gratum tibi fore existimare
men parce quæso. nam nunc alium non repeti, qui,
scire cupio, ad te celeriùs perferat. Tuas literas recep
grippa, mihi verò perquam gratas: quæ nogotiorum
rum omnium fœlicem promittere videntur exitum
quod mihi oneris atque sollicitudinis committis, dal
dem operam, ne tibi quid incommodi attulerit. Cauti

tuis consulito, ne denuò iu hunc labyrinthum inci-
gister Raynaldus, Baccaretus, cæterique omnes tibi
iliares, & amici, te cum uxore & familia salvere ju-
tula illa de Vapeyo mihi retulit, inimicos ejus cen-
corum pœna mulctatos, eò quod ipsam innocen-
è accusassent, maximeque illos timere, ne graviore
gantur, eò quod in illam innocentem sine licentia
um suorum atque Judicum manus violentas inje-
Vale, mi Agrippa, atque uxorem tuam meo nomine

*ricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Brenno-
nio S. D.* XLVII.

tuas mihi omnium gratissimas reddidit mihi homo
um, qui vivunt, hominum ingratissimus. Tantum
t, ut iccircò literas tuas mihi minus gratas fore suspi-
alim ob literas tuas, si opus sit, hunc ingratissimum
n gratiam receptare, quam ob hujus ingratitudinem
vel fraudati, vel de illis secus sentire, atque de mihi
s desideratissimisque: nulla ergò deinceps scrupu-
atio te à scribendo retrahat, quisquis, qualisve ille
t, qui tuas deferat: modo certus sit, atq; reddat. Sed
o quiddam, in quo te jurè arguam. nam cum ipse de
te scripsissem satis verbosam Epistolam, tu ad unum
brevi scheda respondes. Suspicor itaque Epistolam
eo verbosam tibi molestam fuisse, ea videl. conjectu-
mihi verbosiorem non remiseris. Nunc ergò rursus
, & ad reliqua, quæ per priores literas meas & per his
schedam ex te postulavimus, responde: sed respon-
la longa, lata, ampla & verbosa. eò siquidem longè
a erit. Quod si ea gratia me defraudaveris, habeo
uo te puniam. nam ænigmatista efficiar, Epistolas-
dabo adeò laconicas, ut tibi vel ipso Oedypo opus
prete. Vale, & ad proxima Pentecostes festa teipsum
rco Damasceno Coloniæ apud nos infallibiliter præ-
ubi te in amœnissimo Hospitiolo nostro lætè hila-
susceptum, multis abstrusissimis dogmatibus, quæ
Tritemii testamento obvenerunt, onustum ine-
que ad civitatem Metensem ad libitum dimitte-
æterùm uxor mea filiolusque tibi infinitas salutes o-
r: tu reliquos amicos nostros omnes nostro nomi-
re jubeto. Doctor Claudius Cantiuncula si quas ad
as ex Basilea transmiserit, ad me deferendas curato.

De rebus Castellani & aliorum eo modo, quo nu
ciavi, confidito. Mischaulo me sibi bonam fortu
curare dicito. Vos omnes valesunto. Ex fœlici Col
no 1520.

Amicus Amico. XLVIII.

BOni pastoris officium est, inprimis cognoscere v
cudum suarum, ac scire, quo quæque malo prema
inde, ut studeat solidare, quod confractum est: co
quod sanum est: projicere, quod putridum est: arc
castra Dei, quod leprosum est: ut existentes in gratia
morbidarum contagione puras retineat, lapsas verò
& elevet, pertinaces autem & mortuas in peccatis pr
lat & abjiciat. Hæc ad te scribo, venerande Sacerdo
censor, judicandi animo, non etiam, ut Doctor, anim
di: sed Christiani hominis officio, cui in Evangelio
tur, ut pertinacem scandalosumque fratrem denuncie
siæ. quod Sacrarum literarum Canonumque interpr
ponunt proprio prælato, videl. pastori suo primum,
animæ curam habet: quem si non audierit, vel pastori
cii sui negligentior extiterit, denuntietur superioribu
scopo & Synodo. Ipse etiam Paulus in Epistola ad
thios: Si contentio aliqua inter Christianos homines
derit, vult, quantum fieri potest, litigiosum forum ev
Catholicis arbitris Ecclesiæque Sacerdotibus hanc o
sta censura dirimendam. Hoc igitur Evangelici Apos
dogmatis officio denuntio tibi, etsi te non omnin
sciam, in ovili tuo ovem morbidam, leprosam, infici
contagiosam, ipsam videl. N. quæ prægnans fratern
turgente invidia animo, corde rancoroso, vultu torv
scentibus oculis, inflatis buccis, ore spurcissimo, canin
tu, rabidis morsibus, lingua sacrilega, in sacramenta E
blasphemâ, posttergato Evangelio Christi, in pernici
mæ suæ mendax, honestum virum N. & datam illi à D
sortem N. spectatæ pudicitiæ fœminam, omnia cont
fas præter omnem causam & occasionem amarulen
convitiis impudentissimisque contumeliis, injuriis,
diis, & in faciem postica obtrectatione nuper & d
quotidiè proscindit: neque hoc satis, quin insuper piè
nita, fraternam charitatem respuens, in tanto scelere o
ta, Pharaonico corde contra Spiritum S. irremissibili p
absque spe veniæ sine pœnitentia, sine satisfactione ip

suæ debita, in animæ suæ judicium hoc proximè Paschate, in illo publico mortali scelere, indignè & tuosè ad perpetuam damnationem corpus Christi vit, cùm Juda rea effecta, & in ea cordis duritia & inesi pertinaciter perseverans, Christianæ pœnitentiæ ttix, indigna, cujus oblatio suscipiatur ab altare Dei, nte Evangelio, ut cui dissidium est cum fratre, relinius suum ad altare, & vadat primùm reconciliari fraion vult intelligere, ut benè agat, aut à malè agendo Hæc igitur cùm vergant in scandalum, & offensioium simplicium pusillorum Christi fidelium, & sibi æ damnationis judicium, te pastorem suum hortari s, ut ovem tuam leprosam, tam morbidam, tam con, si quid adhuc sani cordis habet, & Ecclesiastici meis capax sit, in tempore sanare ne negligas: sin minùs test, à mensa Domini separes atque propellas, donec suum agnoscat; & injustitiam suam non abscondat, Christo proximis tam palàm & publicè scandalizatis sis, palàm restituat, quæ palàm detràxit: quin aliàs illi n suum, teste sacra Scriptura, non dimittas. Quòd si ristianam restitutionem facere contempserit, cùm rbum Petri nemo Christianis innocentiæ & justitiæ nciare debeat, & pati quasi homicida, aut fur, aut ma aut alienorum appetitor, justificantes nos Ecclesiæ, m & ultionem Deo remittemus, orantes illum judicem, ut tradat illam in manus Satanæ in hac vita in m carnis, ut convertatur, dum configitur spina, & spivus fiat in die Domini. Te autem officii tui admoniumus, ut facias, quod vigilem pastorem decet, ac ovile contagione & lepra tam morbidæ ovis castum, punundum servare studeas. sic namque apud divinæ Synodi ndicarum malæ administratæ curæ, repetundarum e nunquam poteris accusari: & confundentur omnes umniati fuerint bonum opus tuum in Jesu Christo.

Ioannes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Agrippæ S. D. XLIX.

Aetsi in me jure excandescas, mi Agrippa, quod ad te lis ampliores longioresque non dederim, strictioribus brevioribusque te in amicitiam pristinam facilè revo, amplexandum, reconciliandumque revera non difuandoquidem verus paucis redintegratur amor, at-

que fovetur. Quod autem minori, quàm decuerit, t
ſalutavi, efficit, quod Eberhardi, Catholiconis, Ale
ceti, Remigii, cæterorumque Præceptorum meo
nas, aut etiam obſcurorum virorum Epiſtolas nonn
revolvere queo: quò lepidus ornatiuſque tecum r
audeam. Sanè mecum ludis, ut ſoles: quem tan
tamque molliter ſcribentem erudire velis, juxta O
illud;

-----Tardus aſellus
Intempeſtivos edidit ore ſonos.

An Therſiten de Divinitate concionari volentem
delectet? Quod ſi me rurſus eo impulſu faſtidieris, a
hi eſt profectò, quò fugiam tutus: & quidem frugi,
mater. Materna quippe lingua tecum, quæ voluero
audaciuſque effutire potero. Cæterùm oraculis A
aut etiam ſphyngoſis ænigmatibus mihi ingens, e
quoque, bellum minaris. Heus, ne ſævi tantoperè, qu
ignavum tamque hebetem eſſe dignoſcis, aut cuien
ſermone facilè illudere poſſis. Sed & te pari culpa
dum, parique pœna plectendum eſſe ſcias: quippe
breviores, quàm ſperabam, Epiſtolas etiam ſegniter
ſeris: quandoquidem de valetudine, fortuna, ſeu neg
verbum habueris vel minimum. Etenim tibi tanqua
benè eſſe cupio. Sed & ſcire velim: initúmne cum Pr
ribus noſtris certamen jam victor exequi pertimeſc
Claudium Drouvyni illum gigantem in platea publi
ce compulſum, fœlici Marte jam proſtravi, & quidem
nimiter. Me ſpecta: quem tu meipſum facis? Herc
Sed & recens ingenſque cum vicinis meis fumigeru
bellum paratum non pertimeſco. Nam dum conciona
dam apud populum clamans à pulpito, ut illi moris e
fronte multa graculatetur, trifariam veritati diſſent
viſus eſt. Primò namque Mendicantes longè majore
re poteſtatem atque libertatem in confeſſionibus au
ac peccatis remittendis quibuſcunque curatis, conſta
ferebat. nam poteſtatem illam à ſummo Pontifice im
tam, tanquam à fonte: hanc verò ab ipſo Epiſcopo, ta
à rivulo profluentem, intonabat. Secundò parochian
ſtoris licentiam non peterent, indicebat, inquiens, qu
lis legibus ad hanc petendam compelli poſſent. Terti
gentias ac privilegia, certè legem privantia, quidem in
ac quàm plurima eiſdem Medicantibus à ſummis Pont

cessa proponebat: & iis contradicentes & non reci-
s roganter excommunicabat. Insuper ait, se, invito
E scopo, confessiones ex indulto audire posse, ac à re-
s piscopo casibus æquali potestate se absolvere posse
ait. Iratus ergò atque insuper ægrè ferens, illum Epi-
immodestè oblocutum, Vicario Episcopi, quæ pa-
lerat, retuli, dumque coram nobis accitus esset, hoc-
nate, quę proposuerat, communivit: Majorem men-
is inesse potestatem, quàm curatis, eò quod omnium
um curatarum Parochianos audire possint, curati
imè. Addit etiam, se statutis Synodalibus minimè
, nec ullo modo compellendos, quin Episcopo per
s sententias excommunicatos liberè absolvere pos-
ti verò minimè. Porrò Mare magnum allegans, in-
as quoque ac privilegia innumera: quæ cum omnia
u explosa repulissemus, confusus ipse demissa cucul-
et. Cæterùm non te latére volo, quod civitati diffi-
iteræ allatæ sunt eodem momento, quo nobis tuæ.
im vicinis nostris Lotharingiis. Deus benè vertat.
quamdiu voluerit temporis, mecum mansuram die-
cto. Sororem quoque multo ære ex patrimonio onu-
ii, si me fefellerit, eum adire patrisque lares visitare
ir. Abbatissa de S. Glodesinde nuper defuncta est. Pro
tres dissentiunt. causa Romæ committenda est. sed
ot est, cognatum meum curatum de Salineii procu-
accivit. huic forsan Romam me comitem dabo: &
es mihi impedimento sint, iterque ad te tutum pa-
ad proximum Pentecosten Marco Damasceno Co-
, quem ad te paro, visitabo. Ad summum enim more
ecum adhuc semel symposiare gestio. tui enim Tri-
ogmata, quæ tibi ex testamento contigerunt, nosse
Claudii Cantiunculæ pater ex Basilea nullas habet ad
s. De Regum Principumque negotiis apud nos ru-
llus. Mischaldus noster nescio quid spei ex te porten-
stellanus te ac uxorem tuam salvere jubet, cæterique
Tu quoque vale, & tui omnes. Mirabile prodigium
dias. Sororis filius puerum habet, qui in cunabulis
ignis totus accendi quandoque visus est: nec eo læ-
andoque etiam, dum mater eum adlactaret puerum,
us ignis flamma incalescebat: nec inde læsa. Quid
digii portendat, ignoro. & hoc jam duo nuncii qui-
e digni retulêre: & quia ore parentum id audire cupie-

bam, eos ad me accersiveram, quos his diebus expe
adhuc expecto. Sin autem, aliis etiam negotiis com
eos me conferam. Iterum vale. Ex nostra Medioma
vitate, 1520. secundo Idus Aprilis.

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Bre nio S. D. L.

LIteras tuas, honorandissime vir, & mihi omnium
sime, tales fermè accepi, quales ex te tantoperè c
bam, amplas videl. & longas: quibus lectis gavisus s
maximè: ac tibi gratias habeo, quòd expectationē m
modò non fraudaveris, sed & superaveris & viceri
qui mihi rescribendi occasionem tam amplam præst
responsurus tibi, vix integro volumine id efficere val
idipsum jam ad te parabam, plenum robustissimis m
quibus horum cucullatorum thrasonum ac maris m
ratarum insultus insidiasque rejicere possis & expugn
correptus ego tertiana febricula, opus adhuc apud m
imperfectum, donec convaluero. Sed nescio, quem
gigantem fabricas ex illo effœminatissimo cynædo
Drouvyno, omni pygmæo imbecilliore: nisi quia tu
Hercules sis. At ego te Herculem volo & esse fateor: t
illum stramineum gigantem prostraveris, sed quia m
illud Androgyneum, ipso etiam Lerneo serpente vi
pessumdederis. Cæterùm ego jam cum typographis c
quò nostra opuscula excudantur. Sed quæ te imprude
dicam, stultitia fasciuavit, ut te cognato tuo comitem
lis Romam, maximè hoc æstivo tempore? Cave hoc
vitæ incolumitatique tuę benè consultum velis: desist
proposito, hortor; & ad nos Marco Damasceno co
quantocyus advola ad nostram Coloniam, ubi omnia
sunt, ubi invicem cum doctissimis viris non absque ju
simo fructu lętè convivemus qui jam Fratrum illorum
sophistarum verbivomas linguas adeò excantavimus,
plius ne mutire audeant. De prodigio illo, quod narr
aliud portendere judicem, quàm regnum, vel sublim
quem pro captu dignitatis gradum. Nam flamma ig
sum Ascanium Æneæ filium amplexa, Italiæ regnum
tēdit: idem in Servio Tullio, ac L. Martio præsignavit
etiam rubus incensus & incombustus ducatum Israëli
puli notavit. Tu nunc felicissimè vale: ego cōvalescere
Renaldo Physico, Baccario, Tyrio, Jacobo Carbone

jus non obliviscor: Cantiunculæ, cæterisq; amicis sq; nomine salutem dicito. Jacobo ad præsens non peditus ægritudine, ut ne tibi quidem, quantum vellere queam. Uxor mea te, ut parentem, & salutat & Negotium nostrum apud Castellanum, quem nome plurimum salvere jubebis, tibi insuper tuendum, donec ego provideam. Quod erit in brevi, sicuti s. Iterum vale. Ex fœlici Colonia, quarto Maii, An-

Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Agrippæ S. D. L I.

oam epistolas meas verbosiores frequentioresq; tibi ores esse nunciasti, nolo te deinceps hac gratia frui, præsertim hac vice, cùm mihi jucunda quædam ateriam præstet satis exuberantem, qua te & oblere in risum etiam cachinnumque facile provocare am Tyrius noster uxorem, quam tot annis ob negis formæque turpitudinem intueri vix posset, nunc le gravidam summe colit, veneratur, charissimamq; illeque jocis, ludis, blanditiisque demulcere non deevi parituram: quæ si filium pepererit, beatam illam plusque ille puer erit, quem dii amabunt. Præterea iter Tyrius in arte transmutatoria totus immersus, reperditus, eò pervenit, ut Venerem in veræ Dianæ specul omni veneficio mirabiliter transformet ad eum ut Vulcanum etiam deludere posset, nisi Saturnum haberet in cinere. ille solus nunc ingentibus obstat Itaque nunc dies noctesque vincula perquirit, teque s precibus invocat, ne se hac gratia frustreris. At nunc e proximis diebus nos ceperit, aliam dementiam: cuMercurio alas demere, varia in illum veneficia comamur. Tum fumigerulus quidam herbam nobis quãonymam indiciis quibusdam præfiguravit, quam nos enti luce per montes, per valles, per saltus, per lucos, pta perque devia, inter vepres, rubos, cespites, spinasd segniter quæritabamus, gladiis fustibusque ad eum armati, ut etiam lycaonias insidias, si quas reperisseugnare parati videremur, dum tamen parva jacentis umbra, ac quorumlibet ventilatorum ramusculorum, timidiores lepusculis, trepidaremus: interim tamen que nobis ignotiores herbas radicitus evulsas, tan-

quam simiæ phantasticæ, aperto ore spectabamus,
die illa fame, siti, labore, calore, tædioq; fatigati in
dique, atque ab illo fumigerulo delusos nos arbitra
reditui consulimus, ecce Tyrius noster ad jactun
nobis digressus, inventa, quam quærebamus, herba
Heus, heus, ecce, ecce: accurrimus omnes extemplò
bamque illam, cujus una sola planta hæc erat, sumn
tione colligentes, omnes congratulabundi abimu
domum: progressi verò aliquantulum itineris, casi
descēdimus in vallem ea herba exuberantem, ubi ru
morati, tanquam sues inter siliquas, omnem illam co
devellere cœpimus cumque serò factum esset, redi
præda onusti, quam in Tyrii nostri hortulum deposu
inde domum tuam ad paratum convivium concede
tam prospera fortuna usque post mediam noctem n
tuò congratulantes, non absque tui frequenti mem
rum quem finem hęc fabula assecuta sit, postmodū
Vale. Ex nostra Mediomatricum civitate, 11. Kale. Iu

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Bren nio S.D. LII.

SAlve Brennoni, homo omnium, qui vivunt, mihi
me. Scripsisti Tyrium nostrum adeò egregiam m
phosim procreasse, quòd lascivam illam meretricula
gineam Dianæ castitatem restituerit: ut non aliud uu
persit, nisi quòd sic illam intra pudoris hujus claustra
devinctam, ne versipellis & profuga rursus, vertatur
num scortum, neve ob ementitæ virginitatis crim
conjuge pereat, à proprio parente epulata: ob quod m
vitandum faberrimus ille vinculorum ferarumq; artif
tius, inquam, abs me omnis fabritii nescio vincula ser
postular. Certè non possum non accusare negligentia
quòd hujusmodi artificium ad me non conscripseris,
me harum rerum esse curiosissimum. Attamen quibu
carceribus atque catenis hanc castificatam virgineam
retriculā vincire possitis, ad vos perlibenter transmitt
da his inclusa. Tu verò, si me amas, proximo nuncio
poteris, Tyrianam illam metamorphosim mitte. in ho
dem, rem mihi præstabitis perquàm gratissimam. Sed
ras mihi lepidam fabulam, quemadmodum, patrono d
funigerulo illo, sive, mavis dicam, fumigerulo, per mon
valles, per sylvas, per dumeta, gladiis & fustibus & lan
æcrati potius, quàm armati, nec absque magno metu,

rulinis umbram levissimamq; auram trepidantes lon-
ipsoque itinere fugitivum illum puerum persequere-
nec hora jam tarda receptui canentes, tandemque,
am vallem suffurati, onusti præda, in Tyrii domum
que reduces, tota nocte huic fortunæ congratulan-
ptantesque, &, ut ais, de me non modicè fabulantes
ergræcaremini. Verum quis hujus comœdiæ finis
e cupio. nunquid fugitiuum illum, vel vinctum car-
ipaveritis, vel adactus ille vestris artibus, conver-
em dederit, servaritque? anne fidefragus, ruptoque
agax vos operamque vestram deluserit. Vale. Ex fœ-
onia, 15. Junii, Anno 1520.

*nes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Agrip-
pæ S. D.* LIII.

, mi Agrippa, & ego quoque valeo. Cùm nuper tui
rem consuetudinem, imaginemq; inter somnia for-
rem: nescio, quo impulsore, spiritu protinus hæsitare
te illinc præter spem plurima aut non feliciore for-
dire cœperint, quandoquidem loci mutatio statum
e mutare compellat, novisque curis pro loci qualitate
urit atque gravat. Nam licet înter parentes & in pro-
ous vitam protrahis, te tamen apud nos mansisse ma-
i maluisses: nostri Marci Damasceni opus secundum,
admirandisque animæ humanæ naturis intitulatum,
nostrorum civium penetralibus, vetustate mucidum,
m, disruptum, pedibusque culcatum, autoris manu
criptum fortè reperi, ad te mittere decreveram, sed
varijs distractus illum transscribere non potui. Ve-
n primum ejus librum in præsentiarum gratanter ac-
quem tibi pro dignitate meritisque tractandum, ordi-
, corripiendum, emendandumq; commendo: subse-
verò duos posthac per otiũ transscriptos, ut ad te mit-
pro posse curabo. Tu etiam, si qua abs Tritemio tuo,
iò dogmata tibi allata sunt, ut videã, transmittito. Te
ubemus omnes, tuosque omnes præcipuè vetulam de
, quæ mihi frequenter ob tui familiarem consuetudi-
tica munerula adfert. Sanctæ Glodesindis Abbatia pa-
quò nec cognato, nec mihi itineri Romano accingi
est, Reverendissimis, Suffraganeo tuo Theodorico Cy-
Episcopo, & Præposito Joanni Potken, Joanni Cæsa-
ri tuæ tanquam meę sorori, uxori, filiis, famulis, famu-
labusque

labusque omnibus me commendatum habe. Vale, i
nostrą Mediomatricum civitate.

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Br
nio S. D. LIV.

SAlve, Brennoni: & quomodo apud nos literatum
leat, accipe. Pugnatum est hactenus in theologi
tra Prædicatores illos validos mendicantes frater
geratum est, donec magnus ille Princeps Astorotu
ille Capniomastix, Iacobus Hochstratus, ordine I
rum, hæreticorum Magister, Coloniensis conventu
internecionem omnis fidei, doctrinæ & honoris, c
sis sibi adhærentibus Coloniensibus theosophisti
profligatus est, ipsiq; fratres Prædicatores per unive
maniam pacem à Capnione & Francisco Sickingo
cunque conditionibus illam accepturi essent, dep
cti sunt. Sed audi majora: verum non tam leta. & qu
dacium aliquot hominum prægrediatur audax tem
hîc apud nos Huttenus cum aliquot aliis Luthera
nis asseclis, qui nunc in curtesanos, ut vocant, Ro
legatos calamum stringunt: ipsi etiam Romano Po
fensi, magnas seditiones, ni Deus provideat, concita
singulos Germaniæ Principes & Potentatus magn
sionibus adhortantur, ut excutiant Romanum jugu
admodum populus Israël olim excussit jugum dom
recesseruntq; decem tribus Israël à domo David usq
hanc dicentes, quæ est pars nostra in David, vel qu
tas in filio Isai? vade in tabernacula tua Israël. Sic
mant, quæ est pars nostra inter Romanos, aut quæ
nostra in Episcopo Romano? nunquid non sunt pr
Episcopi in Germania, ut usque ad pedum oscula ind
jiciamus nos Episcopo Romano? relinquat Romano
nia & revertatur, & jam revertatur & convertatur a
tes & Episcopos & pastores suos. Vides, quorsum ist
& jam principes aliquot, & respublicæ istis aures
Quid Cæsaris valitura sit autoritas, nescio: ego certe
platus hominem totum Saturnium, nihil in illo bon
positum habeo: ipsa, quæ sequuntur, tempora doceb
lem nobis elegimus Cæsarem. Ego adhuc per hun
Coloniæ me continebo: vere proximo migrabo tursu
audiam. Mitto ad te dialogum, cui nomen Henno
qui in odium Arcimboldi legati hîc conscriptus est, a

me reſiduum Marci Damaſceni, atq; experimentum
id Herbanria veſtra metamorphoſis valuerit, ſcri-
Ex Colonia, 16. Iunii, 1520.

s Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Agrippæ S. D. LV.

que ſalve, mi Agrippa. Binas jam per veredarium
m abs te literas recepi, mihi profectò gratiſſimas,
ima ſalute me etiam impartiri juſſiſti. Sed nihil eſt,
ide reſponſi dederim, quo non immeritò in me ex-
e viſus es. Veruntamen id cauſæ non fuit, quòd tui
n ceperim, aut indiſſolubile tecum amicitiæ fœdus
coluerim: ſed revera mihi quamplurimis negotiis
ad te reſcribendi otium nullum relictum eſt. At ſi
ſuperiorib. diebus contigerit, ſcire cupias, his pau-
. Febre ſiquidem præacuta correptus longùm ja-
o medio, ſeu medicamine, ſaluti meæ conſului, et-
, audias. Calor corporis intima adurebat, frigidi-
corporis ſuperficiem glacialem, ipſumque corpus
irabiliter impugnabat. tunc ſatis inconſultè, com-
en, quantum potui, corpus igni aſſavi, grabbatumq;
us conſcendi, nec cibum duobus diebus continuis,
ſa, ſumpſi: quæ frigiditate ſua intima mitigarent,
; pararent. Hinc profectò intimum calorem expuli,
; bene coopertus revocavi. hominis audaciam no-
ntur medici: cumq; reſipiſcere cœpiſſem, ad natale
is tardè accitus, matrem mortem obiiſſe comperi.
item funeralibus, negotiisq; quamplurimis, rurſus
m noſtram me contuli, nec adhuc ſatis bene me ha-
nihil eſt quod de rebus noſtris hactenus exequi po-
Theoſophiſtas victos gaudeo. in ſummum Pontifi-
s parare atq; movere laborioſum atq; periculoſum
ambigit: cujus inde quidem negligentia, hinc verò
tia ſæpe multorum ſchiſmatum atq; hæreſum cau-
rius noſter, prout vaticinatus es, ex uxore filium ſu-
ſo Joſepho clariorem: qui etiam, dum vino incale-
olet, conſervam invaſit, atq; imprægnavit, breviq;
obſtetrici commendavit: eam odio proſequitur u-
; uxorem. Saram atq; Agarem dicas. Hujus experi-
d te mitto, profectò minus utile, quam tædioſum.
llegeramus ovantes herbam, multis modis exami-
ullius tamen utilitatis fuit. Marci Damaſceni no-
dum librum negotiis quamplurimis diſtractus, ut
vides,

vides, scribere non potui: sed trium librorum ejus
te mitto. Parce, quæso: quia etiam nondum tua
scribo. aliàs spero latius. Claudius Cantiuncula ap
quem, ut ad te scribat, hortatus sum. Is apud Arg
Topica scripsit, atque impressit. Salve, inquam, tu
nostro nomine salvere jubeto: uxori quoque tuæ g
mensas referre meo nomine digneris, quæ mihi p
gratissimum miserit: id etiam mihi gratissimum est
non immemor sit. Vale. 17. Iunii, 1520.

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Bre-nio S. D. LVI.

SAlve Brennoni colendissime. Permulta sunt, de
cum coram colloqui optarem, quorũ vix ad te s
cissima, Neque verò debeo, quæ inter nos secretissi
luero, non bene tutis committere literis. Accepi Tyr
tificiũ, quo Cypriani illam meretriculam castum Di
dorem tam probè ementiri facit, ut præter falcige
senem omnes reliquos deos facilè fallat atque illud
tu de statu & fortuna nostra sollicitus, quid est, quo
re? An nescis me hominem esse utriusq; fortunæ co
rem, qui nullis fortunæ stimulis dimovear ab instit
semper mei similis & apud me manens? tantum abe
dubites, loci fortunæque mutationem mores meo
mutare. Vale, & Tyrium nostrum valere jube. Ex
lonia, die 20. Iunii, Anno humanæ salutis 1520.

Ioanni Rogerio Brennonio Henricus Cornelius A-pa S. D. LVII.

SAlve Brennoni colendissime. Sperabam te Colon
turum fuisse, eratque mihi jam spes admodum sua
jucunda, ut incredibilem jam inde concepissem vol
sed nescio, quæ sors infœlix animum tuum muta
quàm coram mihi pollicitus eras apud Mediomatri
exinde epistolis tuis nuntiasti: ut omnis hæc nostra
in amarissimum æstuãtis stomachi chylum conversa
nunc in fratres Prædicatores evomere libet. Hinc m
versiculos aliquot, pestiferum hoc cucullionum ge
devoventes. Theodoricus meus in transscribendis T
nis reliquiis dies noctesque desudat, jàmq; Steganog
in manibus habet, cujus alterum tibi duplum exem
parabo. Tu interea Marci Damasceni residuos lib

cunque de illis jam transscriptum est, per præsentem, qui mihi priorem bona fide reddidit, nunc itemittas, unaq; librorum eorundem, & capitulorum m. Quod superest, scripsi ad te per Tilmannum, qui & ra sermone exponet. Vale felicissime, & Renaldum um Baccaraldo, Tyrium, Jacobum Carbonum, atldum, omnes meo & uxoris filiique nomine salvesi etiam Castellano nomine nostro innumeras satias dicito. tu nunc iterum atque iterum vale. Ex onia, die 20 Iunii, Anno humanæ salutis 1520.

udius Cantiuncula Henrico Cornelio Agrippa *S. D.* LVIII.

lissime, atq; amicorum omnium integerrime, salve. lus est forte fortuna præsens tabellarius, imperatò d ex voto præcipuo. Equidem diu multumque desia tibi, qui mihi succederet, renunciare: simulque tuæ itionem ex te rescire. Quod ad me attinet, ago usd meos Basilienses stipendio publico, non aliter, lebam. nemini me addixi prestoler fortune casum. uc Deus aliquis nos, ut prisci dixere, inviset. Per has volui parentes invisere: matrem inveni mille cruminibus divexatam, non secus, ac cùm hîc degeoties tu venis in mentem, non potest te vel absenudare, non dil gere, observare, tibi perpetuò bene uid consilii captem, nescio. Utinam hac de re licesquihoram mutua conferre consilia. tentabo tad, omnemque movebo lapidem, si illi trifurcifero illi Platonicæ cucullæ dicã possim impingere vali- Tu si nos amas, (amas autem, quia bonus es & canva consiliis nutabundum: indica per literas, quanã rdiendũ: præstolabor septimanas tres aut quatuor: terarum aliquid ad nos dare valeas. Et cum ad me go & obtestor ne te vilis papyri jactura vellicet, & im literas vulgares ad matrem meam exarato. Diest, quantum illam vel hoc munusculo consolatus iti siquidem te, tuaque monita, verba, & consilia o-, quanti, qui maximè rem tenes. Cæterum anno racto cùm Tropicorum nonnihil meis auditoribus crevit eares (ut fit) in tantam molem, ut coactus icquid id est nugarum, in lucem emittere. Videbis primos fructus: quos ubi præmaturos & acerbiores adhus

adhuc offendetis, dabis primùm experienti veniat
planè abjicies, quamvis tuis labris doctissimis meli
niant. Erunt tamen, quibus meam operam non ir
turam sperare liceat. Quod quidem in operis calce
quando me neque doctissimis, neque indoctissim
aio. Tu, etsi ex illis prioribus es; dabis tamen mih
quot in revolvendo hoc meo labore, & quod in eo i
cuerit, aut mutilum, truncum, hiulcum, aut non s
sum visum fuerit, per omnia confirmatæ amicitiæ r
rogatus, ad me, sed ex judicio, scribes. Nullius enim
propemodum æquè probatur, ac omniscii Henric
Agrippæ, bonarum literarum aristarchi. De Erasi
boni doctique omnia præclara, omnia candida sen
trent alii, quoad volent, vel ad insaniam usque. Ben
mæ meæ plus quam semis. Ex civitate Mediomatr
Magdalenæ, Anno, 1520.

Ioannes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio A
pæ S. D. LIX.

TRistis anxiusque plurimùm fui his diebus, quò
nullus dabatur, qui literas nostras ad te deferret:
ægrè ferebam, quòd non admodum frequentes tua
sem, quamvis duas epistolas tuas nuper ad me scripſ
bus ut ad te veniam, sedulò contendis. quod ego qu
rimum desidero, te scilicet præsentem videre & allo
interim, quæ hîc apud nos proximis diebus gesta su
reticorum Magistrum Nicolaum Savinum, tibi en
nus quædam decrepita, de sortilegio suspecta, pe
diris cruciatib. exposita, pœnarum acerbitate se so
fessa est, Christumque incubo impulsore abnegasse
per aera, concitasse tempestates, plurima damna æg
que, & hominibus & pecudibus intulisse: sed & euc
dum communicaretur, in Paschate sustulisse, ex ipsc
corpore, mixtis herbis quibusdam carbonibusque,
unguentum confecisse, idque præsente juvanteque
qui & partem illius sustulerit, altera sibi in maleficos
cta. Hujusmodi plura, & quæ vulgò de maleficis n
fabulantur, ipse Savinus ex jam dicta muliere ext
quæ misera fortè innocensque, cùm defensore carere
rata est. tum Savinus gloriabũdus verbosa concione
articulos vehementer exaggerans, maximeque illum
eucharistia modò narravi, universum populũ concit

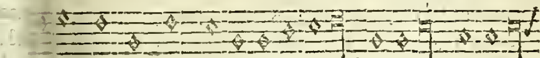
quirendas : murmurantur in mulierculas abs rudi surgitque deteſtabile odium : hinc inde conſultant ultæq; deformes anus capiuntur, fugiunt plurimæ: vinus, ſperans id ſibi poſthac honori utilitatiq; fu- in eas mulierculas ſimili modo tyrannizare poſſet. indignatus noſtrorum civium, vicinorumq; ruſti- olentiam, in publicum prodii, deteſtatus Savini de- quod euchariſtiæ Sacramentum à dæmone tracta- veneficum unguentum conformatum, partimque ſublatum; tam ſtultiſſimè crediderit, ac tam teme- factum, ac fieri ſolitum, populo Chriſtiano prædi- m hujuſmodi Chriſtiano homini minimè ſint cre- itin me pertinax turba: efferunt Savinum, illum ſa- erarum peritum, illum hæreticorum inquiſitorem, ioſum Patrem, ac ſi non poſſet errare cuculla; aſſe- ɔ contrà reſiſto, conſtantius rationem do, & promo :tandem verba mea recipiuntur ab omnibus, & fri- ni reverentia. At ille conſulturus honori ſuo, auto- ım corroboraturus, ſequenti dominica ſe concio- ollicetur. Quod cùm fecit, errorem ſuum confir- hoc argumentulo populo illuſit, Chriſtum videlicet tem excelſum, & ſuper templi pinnaculum depor- ſſe à dæmone. Itaque non mirum, ſi ſimile quip- ingat in euchariſtia. Aſſenſiſſet illi jam rurſus indo- ula; niſi ego protinus reſtitiſſem in faciem; dicens: mpore, quo tentaret dæmon Chriſtum in deſerto, oviſſet illum Dei filium: tum id ſibi permiſſum à Deo tatem ſuam : qui tandem cùm diceret illi in monte, bis Dominum Deum tuum, ſubitò timuit & fugit: unc facta humani generis redemptione, & in perpe- et & fugit, adeò ut etiam in ſolo nomine JESU, cru- naculo ejiciantur dæmonia. Quò minus ergo con- ſet ante Euchariſtiam, quæ nobis relicta eſt teſta- Domini in remiſſionem peccatorum, ut ex hoc cibo ponat venenum mortis ? Hæc & hujuſmodi plura lem, ceſſant favores Savini, rurſuſque ridetur, ca- , luditur in Savinum; & à pluribus ipſe hæreticus Tandem, quotquot detinebantur mulierculæ, rela- quæ profugerant, omnes tutò rediêre. Savinus inte- in cella ſua, ungues commordicans præ dolore : nec egredi audet. Cæterùm quod ad rem noſtram atti- i me literis tuis. nam te adire cupio, & quàm proxi-

mè accingar itineri. Pignora tua ad secundum libri
Damasceni mecum portabo. Mischaldum quoque
post me traham, si potero. Salutant te omnes amici t
Ipso die Cosmæ & Damiani, Anno 1520.

Amicus Amico. L X.

INtellexi hoc manè, colendissime Cæsar, quàm r
Coloniensibus Magistris nostris traductus fueris, c
vocant, badello, nescio, quas bullatas nugas meras
phantias circumferente. Vehementer (fateor) indign
ut qui omnem hanc injuriam mihi communem e
ment. Itaque ad te scribere mox decrevi. Dubius an
meutatoriamne, an consolatoriam epistolam dicta
sem: cumque inter hæc paululum cogitabundus ha
visum est, hanc tibi illatam injuriam non ulla com
non ulla etiam consolatione, sed ingēti congratulati
sequēdam. Quid enim potuit tibi contingere illustri
ab illis vituperari, quibus non nisi optimi & doctissim
semper odio habiti sunt? quorum calculo te adnume
fectò non mediocris gloria. Quis enim ignorat, hos
Magistros, qui Joannem Campanum, insigni doctri
tute virum, scholis secluserunt? qui Petrum Ravenna
leberrimum juris Doctorem, urbe exegerunt? qui H
num comitem Nuenarium, eruditissimum virum, nec
calumniis in tergo prosciderunt? qui Erasmum Ro
mum, virum & vita & doctrina omnium exceptio
rem: qui Jacobum Fabrum Stapulensem, unicum pe
cæ philosophiæ reparatorem, insuper mathematica
manarumque quarumcunque & divinarum literarum
tissimum, suis sordibus asperserunt? Sed adversus J
Capnionem Phorcensem, jurisconsultum clarissimu
canarum literarum variarumque linguarum periti
tam pertinacissimè pugnârunt, donec omnis eorum d
fides, fama, autoritas simul perpetuum naufragium f
cùm vulgatissima per universum orbem eorum inscitiæ
miniæ, perfidiæ, falsitatisque infamia facta est. En,
nunc tibi accessit gloria à talibus hostibus incurri, & c
tis splendidissimis heroibus connumerari. En, nunc
adsecutus es, quod virtuti hactenus defuit: ut videlicet
aliqua calumnia à talibus monstris oppugnatus illus
In obscuro enim virtus est, quæ caret invidia: & ubi

eſt victoria. Non eſt ergo, quod indigneris: ſi te ode-
nienſes Magiſtri noſtri, laus eſt: ſi perſequuntur, glo-
detrahunt, lucrum eſt. Non eſt, quod doleas, cum
n odium non tibi, ſed illis dedecori & damno ſit: qui
unam & alteram inſaniam indies novas excitantes
graviores quàm ferre poſſunt, injurias ſibi faciunt;
que ignominiæ indelebiles notas ſibi ipſi inurunt: il-
quos proſequuntur, inſigni afficiunt gloria, ac digna
encomiis victoria. Gaudeamus igitur mi Cæſar:

, Vale, Vale nunc lætiſſimè.
Ex ædibus meis Coloniæ, Anno 1520.

*ricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Brenno-
nio S.D.* LXI.

tis, quæ te ſcire velim, integerrime Brennoni, ſcribo
ſima. Nam ego te circa hoc proximè venturum Mi-
ſtum hîc apud me præſentem eſſe volo: in quo ne
abs te etiam atque etiam contendo. Gratum quoq;
ſchaldum noſtrum tecum adduxeris: afferaſq; Mar-
aſcenum tranſſcriptum, vel quod ſupereſt, hic apud
ſcribendum. valde namque ejus teneor deſiderio.
noſtra dextro pede progredi cœpit. De tua adverſa
ne multum doleo, ut æquum eſt amicum: admoneo-
poſthac cautius tibi conſulas. Fœcunditatem Tyrii
i & uxorem geminavit & prolem, neſcio, qua gratu-
ignè proſequar: admirari illum potius, quàm lauda-
Uxor mea infinitas tibi ſalutes dicit: ſed quantum ex
s conjicitur, non accepiſti omnia munuſcula, quæ
a ſunt. tu tamen de re minima maximas gratias re-
e non erit poſthac hoc nuncio fidendum. Caſtel-
antiam poſtulatam mitto hîc incluſam. tu illi inſu-
omine infinitas gratias dicito. Vale fœliciſſimè cum
nicis noſtris, quibus noſtro nomine multas ſalutes

dicito. Cæsar propè diem hîc aderit, multis principib tatus, pluribus diebus moraturus. Quapropter & te turum constanter, expecto. Iterum vale. Ex fœlici prima Septemb. 1520.

Amicus ad Agrippam. LXII.

PRæclare atque doctissime mi Agrippa, S. Dominu Paulus Oberstayn, Cæsareæ Majestatis Consili Præpositus Viennensis, vir modis omnibus excolend niam petit: incertus verò quò ibi divertat. singularem humanitatem me prædicaute confidentiam cœpit ha bique persuadet, te adnitente, de optimo hospitio si sumiri. Quare dominatio tua tanti viri spem non fr sed da operam, ut bono aliquo & magnifi entia sua d spitio accipiatur. est enim de literis quàm optimè tum omnes literatos amplectitur atque fovet. Proi mum tuam ad reditum meum, quem brevi, diis bene bus, futurum spero. serva. Bene vale unà cum conjuge Traiecto Mosæ, decimo Octobris, 1520.

Agrippa ad Amicum. LXIII.

OStendit mihi Joannes Cæsarius schedam quandam arduarum aliquot rerum indagatricem, quàm cù sem, cognovi te & rerum arcanarum percupidum, ine bilisq; magicæ disciplinæ curiosum. Itaque te scire vo frustra laborant omnes, qui magicam profitentur, nisi perato binario, ternarium cum quaternario per cun verint in monadem revocare. in binario siquidem sem sistit unitas: quæ si à subsistente in ordinis sui recta l saccum subtracta fuerit, quaternarium in purissimam nadis transit societatem. (*Reuchlin. in fine secundi Cab* Cæteris tuis quæsitis respondere ad præsens non possu pterea quòd hujusmodi arcana nulla capit epistola me tibi polliceor amicum: quem cùm videris, auditurus es reliqua. Vale. Anno 1520.

EPIST

EPISTOLARUM LIBER III.

Henrico Cornelio Agrippæ amicus S.D. I.

THeodorus Comes in Manderscheyt, &c. vir doctus juxtà ac prudens, intellexit, esse apud Metenses molas mathematico artificio extructas: velletque sibi fieri tales, si artificem nancisci poterit. Cùm igitur intellexit ex me, te apud Metẽses nonnihil contraxisse notitiæ, præ... ad secretissimarum rerum investigatores: factum ... dubitet te novisse mathematicum, cujus industria ... sint constructę. Proinde, mi Doctor suavissime, opti... es, si vel ad illum, vel ad me, qui quotidie apud illum ... ipseris mathematici illius conditionem, & quis vir ... moram trahat: addendo etiam nonnihil de artificio ..., quantum tibi constat. Cæterum nosti ingenium ...àm sit cupidum novarum rerum. Rogo igitur, si me ...nolis mittere, saltem scribas, quæ de Luthero, Cap... ...utteno, aliisque amicis nova habes: item de Eucha... ...ssore non contemnendo: cui nuper inhibitum fuit, ... excuderet. Quicquid huc missurus es, cura, ut ad ...obatissæ ad S.Ceciliam veniat, vel ad publicum di...rium apud forum fœni: quod ad Durum pugnum appel... ...lo enim diversorio plures ad nos proficiscuntur. Va... ...uis Musis commenda. commenda etiam me Illustri ...Hermanno Nuenario Domino meo. Iterum vale. Ex ...quinto Kalendas Januarii, 1521.

Servus Agrippæ Domino suo. II.

...i Domine: salva sit uxor tua & filiolus. Velim nolim, ...a me pietas efficit, ut ad te scribam: non quia aliquid ... dignum: sed idcirco tantum, ut te placare possem, ... penitus placaverim. Vellem profectò, ut ea discor... ...os orta non fuisset: sed nemini impuro, nisi mihiipsi. ...ne, ut decebat, habuissem, minimè hæc evenissent. ...pœnitentia ductus, agnosco errorem meum, non ...me malevolum animum. Quanquam igitur te offen-

detim, necdum diffido: verùm confisus in tua sing
manitate ac benevolentia, qua semper in me extitisti
non metebar, has meas ineptias transmitto, ut venia
das petenti. Uxorem autem tuam præsenti hoc mun
me placaturum. Ignorans offendi, ignoranter agn
ctum. Nemini alteri inservieram, ut harum rerum h
experientiam: sed si ulterius contigerit servire, prom
aliter facturum. A te autem nihil aliud peto, nisi q
quando ad te advenero, non secundum merita mihi
secundum tuam erga me benevolentiam, ut soles:
tuus, quanquam indignus, dici merear. quod quide
te mihi minimè denegaturum. Hæc tibi inter mec
occupationes transscribere volui: quibus cùm fine
fuero, accepta mecum pecunia eodem itinere, quo tr
scar, ac te sequar: minima etiam servitia, ut de me be
tus es, præstiturus. ignorant enim parentes adhuc,
sim absolutus Plurimum enim te & uxorem salutam
sentiarum aliud nihil occurrit, quod humanitati tu
Ubiubi locorum advenero, nunquam divulgare cessa
multa tibi de me secus, atque ego censeam, dicta fu
cum conjuge optima atque filiolo: quos etiam nom
plurimum salutes rogo. Ex oppidulo nostro Breensi, a
tificationis Virginis, Anno 1521.

Agrippa servo suo pœnitenti. III.

PLacârunt me literæ tuæ unà cum uxoris meæ prec
hoc me offendit quod scribis, multa de te mihi sec
sint, dicta fuisse: quasi ego non ob certam aliquam ta
meritorum notitiam, sed ex levi quadam causa, vel
credulitate in te iratus fuerim. Scio ego, quam justam
di causam habuerim. Quod si mihi de meipso liberè
ceret, cognosceretur, te apud me & melius & honesti
manius, quàm tua merita fortè atque mea fortuna
constitutum fuisse, nec sine gravi causa relictum. N
quia pœnitet te erratorum tuorum, etiam ego illoru
obliviscar: quippe mortalis cum sim, immortales ira
non intendo, teque rursus in meum recipio, ea confid
quem præteriti erroris pœniteat, in eundem non amp
lapsurum existimem. Redi igitur, quanto citius po
priusquam proficiscar. arbitror siquidem adhuc qu

sianfurum, vel circa. Vale. Ex Agrippina Colonia,

Servus Agrippæ Domino suo. IV.

...mi honorificentissime Domine. Altera die post diem ...ersionis Pauli non sine magno periculo ac incom... ...quisgranum pervenimus. Tanta enim est abundan... ...um, ut nemo, etiamsi equo insideat, præterire possit. ...super fuit ibi tempestas, qualis antehac in isto tem... ...nquam visa fuit. Quare, urgente necessitate, quod a... ...o fecissem, necessarium mihi fuit ab Francisco num... ...tuò capere. quod ipse nomine tuo libentissimè fecit. ...m apud te advenero, quod brevi fiet, reddam. Prætera ...a na tonitrua illic audita sunt, ac fulmen in castrum ...n prope Aquisgranum, nomine Schœnvoverst, inci... ...es mei bene valent. nunquam enim credidissem, quod ...e fuissent secuti. Vale cum uxore atque filiolo: quem ...de, sed sera pœnitentia ducto, multum displicet. An...

Amicus ad Agrippam. V.

...etsi, mi Agrippa, nuncius hic satis certus sit, ut quæ te ...i vellem, fideliter tuteque deferre posset: tamen diu... ...eps eram, an fortè te adhuc apud Coloniam reperiret: ...m adnaviganti non obviaret. quo, quæ ad te mittere ...m, consultò distuleram, ne cum ad me venisses, optatis ...atum facerent: cumque anxius ejus rei essem, ut quid ...ihi agendum esset, tuæ ad me pervenerunt literæ, quæ ...mni mentis angore liberârunt. Cùm voles, venias: ...vices rependam. Præterea non te latêre velim, nos ad ...canum, dum tempus est, prætendere. Est enim apud ...dam dudum famelicus: qui, quos vult, à morbo galli... ...e veteri, sive recenti, sola aqua artificiali, illitos sanat. ...um diceres. ad eum ægrotantium maximus est con... ...iberantur omnes. at, ut dicitur, est ab inventore jam ...o secundus, nec adhuc ulli primus. jam locupleta... ...cùm nobis cum eo frequens sit consuetudo, in ipsius ...gnitionem pervenire pro viribus invigilamus, in... ...in occulto tendentes, sed astutissimus est, & cui ...ba difficillimum est: sibi quoque maximè cavet, ...cies aromaticas accipiens, nec cuiquam dictam a... ...actare permittit. Cùm autem veneris, tertium Marci

Damaſceni librum reperies, in quo quid in ipſo dete
rat, ut ſcires, in margine annotavi. Spero etiam poſt
recuperare: tibi quoque dedicare ſteganographiam
bo, fac tandem, ut ſuprà: nobis forſitan utilis erit, qu
terius opera, ſi caſu egere contigerit, carere non poſ
ſi tempus, &c. Raptim ex civitate noſtra Metenſi,
Matthiæ Apoſtoli, Anno 1521.

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Bren nio S. D. VI.

SAlve fideliſſime Brennoni. Ab ipſo die Divæ Ca
quo tu hinc diſceſſiſti, chariſſima uxor mea ægrot
uſque adhuc: bis icteritiam paſſa eſt: nunc colica cru
iliaca ab initio. Quadrageſimæ lectulo incubuit, ma
dolore ac damno: ſed omnia libentiſſimè paſſurus, m
valeſcat, ad quod ſimul diligentiſſimo medicorum
minumque juvamine adnitor, nulli parcens ſumptui,
ligentiæ. Quòd ſi Deus Opt. Max. nos ab anguſtia libe
pſaque noſtra chariſſima uxor, quod ſperamus, vel
lumcunq; convaluerit, mox navem conſcendemus,
gio, velo, rudibuſque, quantum poterimus, ad te feſtin
tu interim ſive de mora mea, ſive de itinere meo, m
què incertus, tamen per primos nuncios ſcribere ad
obmittas: & ſi quid nos ſcire cupis ſecretius, per ſteg
phielem noſtrum nunciabis. Cæterum quæ ultimis lit
mihi per Joannem Weſtphalum ſignificaſti, omni
tia cura & procura, ut ſcias & habeas. Marci Damaſce
rem librum ne negligas, nobiſq; illum reſerves. Jacob
rio cæteriſq; amicis omnibus multas ſalutes dicito. U
infinitas tibi ſalutes dicit, oratq;, ut ſeſe tuis ſacris pre
juves, quòd citiſſimè priſtinæ ſanitati reſtituatur, teq
liceat nos omnes unà incolumes. Vale fœliciſſimè. Ex
Rheni, quinta feria ante Dominicam Palmarum, An

Amicus ad Agrippam. VII.

DOctiſſime Doctor, cognovi ſerò, te Gebennis jam
adeſſe. quamobrem ineffabili gaudio gaviſus ſu
hîc ſperarem adhuc tuam mihi deſideratam faciem vi
tua ipſius eruditione perfrui, ſapientiq; eloquio. Veru
verò nego & inficias eo, ullā mihi aliquando converſa
cum quocunque fuiſſe amœniorem, quàm tecum, doc
mi Agrippa: atq; utinam mihi perpetuam liceret tecu

vum. Quod cùm fieri haudquaquam possit, saltem li- squantulamcunque voluptatem captare desidero, ut quid valeas, quid rerum nunc agas, atque antea egisti: an receperis literas, quas paulò post discessum nostrum ri. Cupio etiam per te certior fieri, an secunda reco- Esmi super novum Testamentum sit typis excusa. mihi postulavi mitti à Bibliothecis de Lugduno, us pretium quod postularent. Item quid de Luthero agi- interpretatio sua super Psalterium sit expressa: hanc vehementer cupio. Bene vale, mi eruditissime Agrip- cum servis tuis annumera. Ex Anessiaco, sexto Ka- Juli, Anno 1521.

Amicus ad Agrippam. VIII.

Agrippa: atque, si vales rectè, valeo. Admirari qui- pi his diebus quàmplurimum, quòd ab eo quo à no- ris, nullus unquam fuit, qui aut literas dederit, aut te verbum ullum. id siquidem suspicione magna u, quæ nos mente cruciatos satis effecerit. Optabam re, ac vehementer, ubi te loci subtraxeris, ac quid ptare prætenderis: & si tibi fortuna plus solito blan- it. Nos siquidem rectè valemus omnes. Lapidem, ut centissimè sculptum uxoris tuæ charæ tumulo cùm issem, laudârunt omnes, amorem honestatemque ites. Tilmannus à Coloniis ad nos vacuus rediit, sororis cæterorumque tuorum omnium valetudi- nuncians. Sed satis est nobis, cùm Ecclesiæ nostræ e- pfectò numinibus datis cæteros omnes præcellis. s Lutherum ad Bohemos tutiùs profugisse, cujus c gerunt Huttenus ac Melanchthon. Robertus à ui ad Gallos nimis inconstans rursus redierat, oppi- Verton contra imperialem Majestatem invadere sa- ter, ut fertur, attentaverat, eum ditioni suæ subdere is: sed spe frustratus discessit: cumque in Lucenbur- is etiam moliretur, Comes de Nassau, ac Comes Fe- re tandem missi, magna Burgundionum Comitati ius oppidula pariter invaserunt: hinc Longinonum, rt, le Saussay ac Florengiam, quæ è regione Theo- a est, funditus evertentes, solo æquarunt. Sed & mu- longè majorem expectantes, in cætera tria propu- c vallo munitissima, videl. Esdantum, Immasion & xpeditionem parant, in quibus ipse forti præsidio

munitus, illos non formidat. Ego verò, ut sum re
rum avidus spectator, cum obsideretur Florangia
mitatus Achatello Guilliermo, treis continuis di
Germanica invisens, oppugnationi interfui: inter
potans: noctu verò sub dio inter cruentam turbam
nec puduit, nec tæduit unquam mœnia oppidi co
arx autem non hominum viribus expugnata, sed de
cepta est. Verùm Dominus Jamasius Roberti filiu
rangiæ præerat, clandestino itinere fugam prætend
qui in vigilarum statione erant, occupatus, quò vi
ret, seipsum prodens, hostium arbitrio se commisit
mite Nassovio ad Cæsarem missus est. hæc hactenu
lam huic alligatam tuo Theodorico trades. Vale. Ex
vitate Mediomatricum, decima nona Julii, Anno 1

Amicus ad Agrippam. IX.

DIci non potest, mi eruditissime doctissiméque
quantoperè & tuæ faveam gloriæ congratulerq
ditionem admirer:

ἧς πλέον ἐν πραπίδεσσι μικρὸν δ' ἐπὶ χείλεσι χεῖ

ut verbis illius Nazianzeni utar, id est, cujus plus in
scil. meis, parum autem in libris jacet. Sed, heus, tu
stolis non es accersendus, ut ad nos aliquando te
Expectabo interim, si aliqua tua negotia poterunt te
quam ad nos deducere. Scis, quo fervore tibi occu
quo affectu te amplecterer. Vide, quàm familiarite
gam, ceu tuæ Magnificentiæ oblitus. Sed ita tua m
corrupit humanitas, quæ hanc docuit impudentia
aut totam ignoscas, nisi alter Socrates sis. Quidam
nostri cucullati Dominicæ factionis, & (ut credo) fi
persecutores, volui dicere, inquisitores, casu quod
nostram paucis elapsis diebus intraverunt, qui int
dum inciderunt in memoriam eruditissimi illius n
mi, & post multa de eodem atque Luthero sinistrè d
dem suum venenum ibidem evomuerunt, quatuor
stos nunc esse in regno Christi Doctores, Erasmum
therum, Joannem Reuchlin & Stapulensem, debi
Vide, quæso, sycophantas, bonarum literarum per
Cæterum præsentium lator vir, bonis literis prædit
gulari eruditione munitus, cupit valdè tuam ipsius
tionem alloqui: committas teipsum illi. Salutes, q
nomine reverendum illum virum doctissimum D

a. Benè tu, mi doctissime Agrippa, valeas cum libero familia. Ex Cella nostra Amnessiaca, decimo Se- Anno 1521.

Amicus ad Agrippam. X.

eris forsitan, mi Agrippa, vir undecunque doctissime quid me potissimum impulerit, hominem revera ἄμυσον, modica tantum familiaritate tibi junctum, um tam splendidissimum ultrò jam ter scribere præ- 1. Quod profectò desines admirari, si tuæ in me be- æ, quam mihi gratis, cùm Metis essemus, præstitisti, on ceperit: qua quidem me nimiùm in te audacem 1. Jam verò non possum non deamare plurimùm is mirabilem doctrinam, & pręclarissimam eloquen- meipsum præ cæteris inflammasti, & nonnihil illu- udivi ego ex tua officina fœlicibus auspiciis profe- quandam eruditissimam Apologiam adversus Me- riorem. Quæso ejusdem me aliquando participem. go sanè existimo, ingentem accessionem fore meæ liothecæ, posteaquam illi quicquam tuarum lucu- n fuerit additum. Cæterùm, obsecro, mihi scribe- ir tua præclara Dominatio, quid nunc sentiat de Lu- icubrationibus. Non te præterit, arbitror, qualiter enses mihi nonnulla Lutherana communicare di- , eaque mira laude extulisse. Spargitur quaquaver- ta hac Sabaudia fama tua. Sum ego valdè avarus vi- si fuerit nonnunquam mihi facultas & bona vale- m re, Deo optimo juvante. Quòd si libuerit interea quando recipere, quod maximè velim: nemini erit acceslus tuus, quàm mihi: quippe qui tuo ipsius au- onsilio haud modicum indigeo. Vale mi doctissime , cum libero tuo & tota familia Reverendum Domi- icialem, Eustochium Schapusium, saluta meis ver- m revera totius Sabaudiæ sydus & decus, omnium eminentia per maximum. Amnesii, secundo Octo- no 1521.

Agrippa Amico. XI.

pisam ad te scribere Epistolā gestit animus, Pater de- simè, idemq; mihi & amicissime & observandissime, ociū deesset, & pręsentium latoris, qui mihi uxorius s est, celer & festiuus admodū ab hinc discessus, pro- Quòd autem prioribus diebus ad te non scripserim, quod-

quodque literis tuis non responderim, non me nun
sed coram agam eam causam, qui propediem te vise
&, spero, me absolves. Vale felicissimè. Ex urbe Gel
ipso die Catharinæ, Anno 1521.

Agrippa ad Amicum. XII.

CUi meas ad te literas commiseram, reverende I
ce observandissime, alio itinere ad nos reversus
verò præsentem mihi cùm nactus sum, ex improvis
dum festinum, ut quas ad te copiosissimas literas sc
stiat animus, exequi non valeam. Sed ut literis tu
mis verbis respondeam: scito me officialem nostru
hique amicum jam sæpiusculè convenisse, quò tuc
simo desiderio valeamus satisfacere. Verùm res ha
rum habet difficultatis. & impensæ plurimum. Spe
in brevi habiturum determinatam veritatem: qua i
tibi mox significabo. De Theologica illorum senten
rememoras, ego optimè sentio. De scrupulo autem p
to, quique non modicum afferre videatur anxietatis
dubito, quin te facilè instruerem, quid & quomod
vendus sit, si modo liceret tecum coràm colloqui,
longioribus literis liberè scribere. Arbitror te scire, l
Christianum omnium esse liberrimum, & pariter f
mnium officiosissimum: quod ad hunc scrupum sati
terùm de his, quod superest, non capit præsens Epist
felicissime, Anno 1521.

Amicus ad Agrippam. XIII.

SUborta est nuper inter nos de Christiparæ Virgini
ptione disceptatio. Ajunt nonnulli, ipsam ante Joa
gelicam annunciationem, in utero matris Annæ co
fuisse: hac fulti ratione, quod in lectionibus Brev
(ita loquuntur) lectione quarta præsertim, scribitur
scias ex semine tuo concepisse filiam: & paulo pos
sexta inquit Angelus: Descende montibus, & rev
conjugem tuam, & invenies eam habentem in utero
Virginem post Angeli apparitionem conceptam fui
tur. Tu, quid sentias, si tuæ sedeat humanitati, scrip
ve. Vale. Anno 1521.

Agrippa ad Amicum. XIV.

AD quæstiunculam de B. Virginis Mariæ Concep
spondeo, id inprimis receptum esse, Annam mo

iculo Virginem concepisse, quemadmodum, quam
vangelistæ sacer Hieron. ascribit, continet histo-
tiata enim fuit Annæ matri, si recte memini, prius-
pta, licet forte posterior admonitus sit Joachim.
n ad Officiolorum lectiones attinet, scias hæc ar-
i efficaciam ullam non habere, cùm multa conti-
a, multa dubia, multa vana, ficta, & falsa, pleraque
um Ecclesia tenet creditque oppositum: ejusmodi
ntegritate fidei, autoritateque Ecclesiæ non esse.
his si cupias expeditam habere sententiam, ipsam
ænominatam, quæ inter Hieronymianas Episto-
ata habetur, require, & apud Euseb. in Ecclesiasti-
a aliquid forte reperies, quod ad hanc rem faciat:
jam apud me non sunt. Vale. Anno 1521.

Amicus ad Agrippam. XV.

vir de re cœpit honorifice loqui in itinere: depin-
virum quendam omnium eruditissimum, profes-
cum, scientia simul vere cyclicum & omniscium,
em valentem disputatione, qui levi articulo So-
npetus dimoveat. Percontabat de nomine. Agrip-
t oriundus Colonia, educatione Italus, experten-
hoc est aulicus, urbanus, civilis. Improviso qui-
fere perturbatus subjeci. Quid, inquam. Medicus
ianica hæresi sentit, num repugnat Luthero? anne
ctissimis Parisiensibus? tum ille: Nihil minus, in-
ræire Luthero potest, resistere non potest, quæ
erus ille olim vidit. Quibus sermonibus permo-
ter potandum è taberna volui ad te, quo intellige-
iemor Capito susceptæ humanitatis, qua me con-
niæ excepisti. Est autem, quod te scire interest, vi-
Germanorum. Wittenbergæ Lutherani sic insti-
rimùm, quicquid ex veritate Evangelica suspica-
ervandum liberis verbis præceperunt. Pauca inse-
nque, ajunt, non vescitur carnibus & ovis & id ge-
Veneris, Christianus non esto. Qui sacramentum
suis manibus non sumit & contrectat, ne Chri-
atur. Qui confitetur in Quadragesima, non esto
ementiæ Dei. Qui pietatis opera esse aliquid pu-
salutis præcludit: & id genus multa. Concitarunt
urbam, concursum est, expugnatæ ædes Sacerdo-
ata civibus, inde versum vulgi judicium, ita ut
com-

communem fidei causam, sicut Lutherus cum suis p
dium publicum raperetur. Scripserunt eruditi ad I
perpulerunt, ut se propalam sisteret. itaque nunc es
bergæ: concionatur quotidiè: carpit suos: incre
novantes, qui non habuerunt respectum plebeæ sin
neque tamen omittit asserere, quod prius assevera
agminatim populus confluit, & cum patientia per
bertatem Christi: atque utinam proceres intelliger
expedita & proclivis res sit Christianismus: dein
longè latequè dissideat novator seditiosus, & Chris
tiens. Sunt, qui viribus extorqueri Evangelium n
neque nos Pontificii extorquere conabimur, nisi
quidam aut adulatores secus tentaverint. Coguntu
ad recantandum tacitè: populus mussitat mordetqu
At exoriuntur quotidiè palàm, qui Christum asserai
illum in cursu suo impedire conatur? Nemo Pontific
lor, id in animum insumpsit. nam cùm esset verè An
& adversarius fidei, sicut Romanum Lutherus nunq
facit, quare scientissime vir, non te ab Evangelio
sed ab importunis ausibus imprudentium te gaudeo
Quin facias, quod facis, & mansuetudinem Christi
ras, in familiaribus etiam colloquiis, ne quis calumn
pium istud institutum. Deinde, si quæ candidè inte
videntur, nolim superciliosiùs aut maligniùs damne
nim acerbum Christus sonuit, ubinam loci, quæso
reprehendendi præ se tulit? Num ubique benignus
& nos tantùm non insanimus. O præposteram pieta
morosè piam, ut vel imaginem pietatis queant oblit
dum non promovent ad illam. Vale, & aliquando re
ocium scripturus sum meditatiùs. Hæc ex taberna in
Vale iterum, de Ortinorhemi prope Basileam, vicesi
Aprilis, Anno 1522.

Amicus ad Agrippam. XVI.

SAlve præstantissime vir. Bonus hic pater, qui hasc
dit literas, Evangelicæ veritatis Prædicator est,
non vulgaris, dignus profectò quem tu videas dice
audias, cùm sis tu proborum virorum hospitalissim
nus. Jussi itaque, cùm sibi per Gebennas eundem fo
insalutato inde abiret: sciens, quòd cùm audieris h
tibi admodum gratum acceptumq; fore, ut alia apu
mendatione non egeat. Cæterùm de me tibi pollic
quantum præstari potest ab homine omnium tibi d

ob:rvantissimo. Vale fœlicissimè. Ex oppidulo A-
ta Junii, 1522.

Agrippa ad Amicum. XVII.

h: scribens certus essem, te hucusque Basileæ mo-
re, Doctor clarissime ac amicorum meorum faci-
p copiosam ad te scripsissem Epistolam: neque ve-
en deest argumentum, neque occasio: sed timens,
æ pereant Epistolæ, néve prodatur, si quid inter
scitumque velim secretius, destiti scribere usque
ic verò cum bonus iste pater Franciscanæ familiæ
ularis istuc iturus, me obnixè rogaret, ut sese a-
amicorum meorum commendatum facerem,
d te venire inanem: sciens, quantum tui illi pro-
& consilio & auxilio, quantumque illi mea causa
vis. Fac itaque, ne illum mearum literarum confi-
nea me de te fallat opinio. Vale fœlix, parcasque
a scribenti. Ex urbe Gebennarum, decimo septi-
nno 1522.

grippa ad Capitonem amicum. XVIII.

as, doctissime idemq; colendissime Capito, quas
na tertia Aprilis ex itinere ad me scripsisti, post
es domi meæ in urbe Gebennarum incerto nun-
accepi (absens siquidem eram tunc apud Sabau-
quatum humanitati satagere haud valeo. Proin-
ic viro, qui de me tibi tam amanter nugatus est,
non ignoscere: si nossem hominem, agerem illi
io multas gratas gratias. Sed utinam ego talis ali-
urus sim, qualem ille me tibi depinxit. Quæ de
me scripsisti, fuere gratissima: etsi mihi in hoc co-
mentum dedisti longam copiosamq; rescribendi
tamen aliud adhuc in hanc rem rescribendi argu-
pectabo, quale per ocium scripturum te polliceris
Proinde bonum hunc patrem, præsentium lato-
nmendo: illi consilio sis & auxilio, ac tuis illum E-
l aliquos amicos tuos, quorum sibi eundum foret
mmendatum reddas. probus siquidem vir est, &
aister verbi Dei. cætera tu ipse in homine facilè a-
uicquid humanitatis beneficiique in hominem
meipsum collocatum habebo. Reliquum autem
ermaximè cupio, hoc est, ut quoties fidus aliquis
occur-

occurrat nuncius, ad nos rescribas. Præterea me am mnibus, ut communem illis amicum, & comme charum reddas. Vale fœlicissimè. Ex urbe Gebenna mo septimo Junii, Anno 1522.

Amicus ad Agrippam. XIX.

LOngiorem Epistolam, quæ culpam apud te me cetur, quod condicto satisfaciens ad te non sim p suavissime mi Agrippa, scribere non statui. notum tibi satis negotium, quod me interpellat: quare id pr oraturum non dubito. Unum tamen te oratum veli duens opinionem me tui oblitum, retaliare satagas minem in amicitia tenaciorem hactenus (credo) co habuisti: sed tu ipse promissis maneas, mihi pollicit genisis meæ judicium, per Joannem Duchattum, ol ctoris quæstorem destinare procurans sigillo tuo ob nosque pro viribus conabimur, ne te vel amicitiæ, v pœniteat. Vale. Ex Seyssello, postridie Decollatio nis, Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XX.

BRevissimum Epistolium temporis penuria ad te cogit, Cantiuncula humanissime: sed ex te am expecto literas. Scripsi & tibi & Capitoni nuper per Franciscanum, sed aliâs probum virum & Christian scio, si acceperitis præsentibus nil aliud ago, quam u apud Gebennas moram ducere, multumque lætari non discessurum, quò hinc inde crebris literis collo Vale. Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXI.

LOngam tibi Epistolam scribere gestiebat animus sime vir, si mihi per occupariones tuas liceret ap rè nugari: sed nefas arbitratus sum, te plurimis eisdem mis negotiis occupatissimum, meis ineptiis interturb lam tamen temeritatem me commissurum confido portunum ullum te compellandi tempus ratus sum, id, quod apud te ago negotium, Illustrissimi Princi hortatu faciam, eidem etiam, quod absque jactantia ausim, aliquando profuturum. Ipse namque Princeps sibi in suum nuper ascisceret, verùm qua conditione prædio, quo usu, quo officio me sit dignaturus, totum

situdini sese commissurum ajebat, jussitque inte-
et mei memor essem, ne ipse proprii negotii negli-
quin potius scriptis verboque rem meam apud te
Itaque cùm tu nunc unus solusque sis, à quo tota
ideat, patronus, his præsentibus te adoratum volo,
rem memor ut sis, nec diutius animo pendere si-
quid namque apud Principem ipsum de me statue-
acceptumque habebo: te verò effecturum confi-
cipi utile, mihique non incommodo futurum sit.
talem præstabo, qui Principi non desidiosus, non
deniqne inutilis servus sim, ac tuam Celsitudinem
quo profuisse te nunquam pœniteat. Vale fœlicissi-
no sexto Septembris, Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXII.

præsentium latoris discessus, ornatissime vir, idem-
icorum meorum observandissime, non patitur me
em, longas Epistolas scribere. Tuas nihilominus
non tam longas, quàm mihi omnium gratissimas.
et ex te cupio, si qua de me apud D. Cancellarium
ta sit: & cujus ille in me sit animi. Præterea com-
i causam amitæ meæ viduæ. in quam quicquid be-
ocaveris, in meipsum collocatum existimabo, gra-
m dabitur occasio, non tam verbis, quàm factis, re-
ommendo me dignissimæ uxori tuæ, cæterisq;, quos
cis omnibus. Vale fœlicissimè. Ex urbe Gebenna-
ptembr. 1522.

Agrippa ad Amicum. XXIII.

n ad te dedi Epistolas, ornatissime vir, quas te haud
accepisse. Quod autem huc usque non respondisti,
el occupationi tuæ, vel forrè absentiæ: nunc rursus
endi occasionem nactus sum, sat scribendi ratus ha-
rgumenti, quod nullum hinc ad te iterum patior
is proficisci vacuum. Audivi apud Basileam opus
fratris Jacobi Hochstrati contra Lutherum, item
e editum sub nomine Regis Anglici: oro, ut ad me
, atque si quid Lutherus illis dignatus sit responde-
quid pretii fuerit, ipsi latori mox persolvam. Deni-
modo Lutherana res succedat apud Germanos, scire
ricio Capitoni, eximio ac vero theologo, si tibi scri-
um occasio sit, me plurimum commenda. scripsi illi

nuper, plura scripturus per ocium. Præsentium lator Theologiæ studiosum, & doctum linguarum, Græ braicæ, Chaldææ percupidum, natione Scotum, p Dominicanum, tibi & meipsum, commendo: oroqu ei præbeas patronum, quò cognoscat amicitiam no garem non esse: ego si quid pro te tuisque amicis ei leam, nullibi unquam subterfugiam. Vale fœlicissim Gebennarum, die vicesimo Sept. Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXIV.

SAlve ornatissime vir. Scripsi nuper Magnifico D. (rio negotii mei breve Epistolium, reddidit illud ie Dominus electus Gebennensis, Abbas Bonimontis a nasterium Tarenthasiæ civitatis. Is reversus inde, re illustrissimum Principem, sese unà cum dicto D. Ca præsentibus omne negotium meum eidem Domino lario commendasse: & quod mihi de pensione ratio commoda provideatur, dixitque insuper, eundem D. larium mox Chamberiacum petiturum, ibidemque diebus moraturum. Oro igitur nunc tè rogoque, ut me apud eundem Dominum Cancellarium mention quam tu de me accepta occasione opportuno, ut vi tempore facilè suscitare potes, mei memor esse velis a gotium hoc meum apud eundem D. Cancellarium, q diligentia, procurare. Ego siquidem accedere Chamb haud valeo, prohibitus rei familiaris angustia. Sum en ad biennium illustrissimi Comitis promissis confisu rem non sine magno meo incommodo, magnoque di ac æris alieni onere pecuniarumque jactura expectans nus præter mollia verba nihil assequutus: nunc etiam adhuc, quid sperare ausim: & anne, dimissis bonis muscas venaturus sim. Sum enim proximis his diebus, ta mihi honorifica ac non parum fructifera conditio Franciam evocatus. Verùm mihi animus est Illustri Ducem omnibus antehabere, si modo diuturno oner temporis ac substantiæ dispendio res mihi ad famem deat. Scire igitur cuperem quàm proximè, quidnam l ficus D. Cancellarius in me facturus sit, & quale & qu peditum habiturus sim hoc negotium meum. nam celeritate, utroque mihi opus est, ne quando hinc m holocaustum offerens, spe defrauder: inde verò insper opinatoque vocatus rogatusque ad sublimia, meipsu

gligentia. Oro igitur te nunc iterum, hoc meum ibi commendatum esse velis. Scio namque quan- odi mihi autoritas tua tuaque commendatio apud Cancellarium allatura sit, si modo ille de me quic- rarit: sin minus, hoc oro agas, quò diutiùs cum temporisque jactura frustra sperare vetare valeas, fortunæ capessendæ admonere. At ego me talem tabo, quò ingratitudinis alicujus erga te nunquam . Vale fœlicissimè. Ex urbe Gebennarum, decimo Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXV.

plissime vir. Scripsi nuper Celsitudini tuæ brevem , quam reddidit reverendus Abbas Bonimontis, ennensis: rursus nunc brevi hoc Epistolio te, si fas orem reddere cupio, quò videl. id in me exequa- accepi, nuper tibi ab illustrissimo Principe effice- : veniamque mihi des, si tam liberè te admoneo. em hujus argui impudentiæ, quàm si te, congesta orum verborum farragine, blandendi artificio spe odi adortus, adulationis reus efficiar. Deinde, tibi debentur, debebunturque gratiæ, præstare dicere conabor. Denique illud oro, ut quod fa- ò facias. Siquidem mihi non tam reipsa, quàm ce- pus est. Vale fœlicissimè. Ex urbe Gebennarum, no Sept. Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXVI.

per humanitati tuæ, commendans tibi rem meam, , in quem confidebam, diligentissimo. Misi insu- Magnifico D. Cancellario redderes breve Episto- is jam tibi sat notam esse arbitror, cum meam sen- m quæ me teneat cæca fortuna. Sperabam autem proximè habiturum me responsum: ex Cancella- on tam responsum, quàm rem ipsam expectabun- am. nunc verò, cùm nec tu rescribas, nec ille mi- tatus sum animo, ut spes concepta propè ad restim t. Scio namque, quod tempus, quo idem Cancel- ansurus est, breve est: negotia autem multa, ex- ongæ, memoria fallax, favor difficilis, maximè omini & absenti minus noto, minusque amico- nti. Vides; ut omnia mihi mala præsagit animus:

Te igitur nunc iterum atque iterum oro, rogoqu
anxiæ moræ terminum aliquem, si potes, vel qua
inven'as : ut si certò sperare non liceat, saltem
desperare. Vale fœlicissimè cum faustissima c
Datum celetrimè apud Gebennas, tertio Octob
1522.

Amicus ad Agrippam. XXVII.

STatueram, mi Agrippa, ex pollicito literas da
collato negotio cum amico communi harum ta
liter visum est: quoniam puttent ultroneæ merces,
cognita tua virtus, ut nullo alio fautore sit opus, q
bellario, qui sermonem pro rerum ac temporum
tate callidius facere poterit, quàm nos scribere, at
repellere, quæ scriptis nostris diluere nequiremus
quod melius sit. Scis enim Galleatum consilium s
rena. Nec profectò id scribimus, ut ab hujusmodi
esse tibi velim: quinimò, si aliter senseris, dictum fa
putes. Vale. Anno 1522.

Amicus ad Agrippam. XXVIII.

AGrippæ suo, vel omnibus reclamantibus, cre
Eustochius, tanquam ex Apollinis tripode p
Eustochio tamen pro publico munere populariter,
vero, quàm ex opinione vivendum est. tali namqu
periori anno contactus, magno impendio, maj
cùm privata tum publica, maximo timore exilium
tenes. symposio vestro amœnissimo interesse nequ
efflagitantius ex magnatum quorundam imperio;
Superos orat, ut sua vice discumbat Thalasius, & g
piam bonus. Vale. Anno 1522.

Amicus ad Agrippam. XXIX.

SAlvus sis amicorum ratissime. Navavi operam
cunque potui, erga Magnificum Cancellarium
concluderetur: sed, ut possum conjecturam facere,
in negotio apparet, & minus erga te afficitur, quan
simæ tuæ virtutes expostulent. Utcunque sit, ado
hominem urgentioribus stimulis, quibus nisi exp
congrediar cum Vul'ieto viro tui amantissimo: qu
tror, tui causa omnia secundabit. Agam causam
non secus ac propriam. quod re ipsa plus, quam lit

...im. Post triduum, vel quatriduum, reddam te cer... respondent Cancellarius. Tu interea, si mihi cre... literis tuis compellabis ipsum Cancellarium, ut ...i. Amplius velim, ut quandoque ad nos demigra... vel quindecim dies nobiscum compotaturus. jam ...am tuis Gebennensibus convivasti. Vale, & me ...is quantuliscunque pro tuo arbitrio utere & abu... ...beriaco raptim, quinto nonas Octobris, Anno

Amicus ad Agrippam. XXX.

...e vi sæpius, & quasi ad nauseam usque, Cancella... ...m de negotio tuo: in summa hæc est phantastica ...u pro nunc non esse cum Cæsare nostro de re tua ...dum, sed expectandum, donec illustrissima Prin... ...erit, quæ mox post partum unà cum Duce nostro ...tura, & ad Thomnoni solitudinem migratura, ...s est se rem pro voto tuo compositurum: & ita re... ...isse negotium tuum cum reverendo Domino ...imontis, à quo poteris certior fieri. Scribam ta... ...ius ad Dominũ Vullietum, qui nunc ob suspiciun... ...dam pestis exulat à curia. Tu interea etiam lite... ...es hominem interpellare. Vir est à secretissimis ...c qui te unicè diligit, potestque bilancem, quaqua ...t, impellere. Expectabam, ut mitteres inventarium ...quos ex Germania attulisti. Rogo, ne frustratum ...opinione mea: & si quid Erasmicum aut Luthera..., facias me pro tua urbanitate participem, cum ...ilicò tibi restituendo. Vale, & me ac rebus meis ...t vales. Ex Gambcriaco, septimo idus Octobris, ...2.

Agrippa ad Amicum. XXXI.

...oximis his diebus apud reverendum Dominum e... Gebennensem, Abbatem Bonimontis, præsente ...gnifico Domino Lucyngie parente tuo generoso ...robatæ prudentiæ viro, sermo nobis fuit de bona... ...um studiis: in eo & tui mentio habita est, qui eam ...Basileam jam profectus dicebare. Rogabant au... ...mum tum ipse Magnificus parens tuus, tum etiam ...dus Dominus electus, ut aliqua de hac re ad te scri... ...rtarerque & admonerem & calcar aliquod incute-

rem, licèt spontè currenti. Dubitare verò cœpi apu
esset ne gravius illorum precibus non parere, an
quod cuperent, præstare. Difficile profectò ac pleni
visum est, si apud te inclyram Basileam sub optin
que erudirissimis Præceptoribus constitutum mei
ut anser inter colores, (vel ut dicitur) sus in Mine
docere præsumam. quod si etiam doctissimus ten
men, velut qui noctuas Athenas, rideri posset. Sec
vius periculosissimumque ratus sum, Reverendi
Magnifici parentis tui, virorum de me optime me
quibus plurimum debeo, honestissimas preces, qu
esset omnium ingratissimi, rejicere, tuamque grat
muere. Scribendum itaque ad te decrevi, vel qual
notam subiturus potius, quàm ingratitudinis. Quo
egregiam doctrinam tibi afferre queam ipsus ego
nii & paucæ eruditionis, saltem voluntatem co
præstabo, ac velut index aliquis præ foribus stans,
ingrediendum sit, monstrabo. Quorum igitur nun
nere volo, haud multa sunt: sunt enim duo duntax
rectè sapere, alterum eleganter dicere. Primum illu
ris, si Megarensis illius Theognidis præceptum n
quàm exciderit. Sic namque ait: DISCES rect
rectis: quòd si audieris pravos, perdes te studium
Hortor igitur te, illos solos Præceptores tibi deliga
rum diuturna experientia erudierit, quorum eru
doctrina ipsa manifestissimè probat, quorum doct
nestissimi simul mores optimaque fama commen
non verbis modò, sed & reipsa te erudiant: hos aud
ctare, hos imitare. Sic namque voti tui facilè poter
compos, ac simul in eorundem doctissimorum pr
rumque virorum cœtu connumeraberis. Proxim
huic quod dixi, eleganter dicere, idipsum tibi lingua
tia potissimè præstabit: maximè verò, si Græcè fu
eruditus, sine qua nec rectè doctus esse poteris, nec
quens etiam vel Latinè. nam quicquid habet ipsa La
ve in benè dicendi artificio, sive in Philosophia, sive
logia, sive etiam in historia, quasi totum hoc & om
cis mutuatur. Cæterùm verò cum infinita penè sun
gnorantur, respectu illorum, quæ sciuntur: scias te
doctiorem, quantò nescieris pauciora. Non igitur p
humilibus, sed plurimis & optimis quibusque disci
defesso studio est incumbendum. Nullus autor, n

gus erit negligendus. Quòd si hoc non placeat consi- quia difficile sit omnes pretio redimere, vel quia vix tas sufficiat omnes percurrere, & juxta Senecæ sen- on tibi curæ sit, quàm plures autores legas, sed quàm duos tibi potissimè præcipueque legendos dabo: inum, Plinium: alterum Græcè, Plutarchum. hi e mihi) præ cæteris sufficiunt ad reddendum homi- nni scientiarum genere utraque lingua doctissi- i quod sacras literas tibi consulo omnibus antepo- ine quibus omne reliquum studium tuum vanum e- è etiam noxium. Omne enim, quod ex fide non est, est: & quod cum Christo non est, contra illum est. dem, ut Epistolæ finem faciam, oro hæc nostra qua- monita in bonam partem accipias: & si quid aliud est, quo tuo & honori & commodo inservire va- cipe mihi, & comperies me tibi in omnibus fore ob- iinum. Vale fœlicissimè. Ex urbe Gebennarum, No- r. Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXXII.

lendissime vir. Literas tuas accepi hoc meridie: ex intellexi, meas tibi fermè ad septem dies tardiùs, uerint, redditas. Misi unà cum illis ad Magnificum llarium brevem Epistolam tibi pariter reddendam: nul acceperis, nescio. utrasque tibi redditurus erat pater, Guilliermus Probitius Carmelita Rupecu- æterùm intelligo, rem meam incedere non ut vel- t suspicabar, ægris pedibus, ne fortè mei nominis E- a offendatur. Sed tu nunc mihi Mercurius aliquis ac pedibus istis alas aliquas connecte & amicorum n omnium tibi auxilia adjunge: ego efficiam, ut nul- am ingratus futurus sim. Ego Cameriacum venire etiamsi totum meum negotium periclitaturum sit, i reddidi prioribus literis. triduo abhinc alias ad te ras, nescio, si acceperis. Quod amitæ meæ causam datam habes, ago infinitas gratias. Vale fœlicissimè issima conjuge tua. Datum celerrimè, secundo no- ris, Anno 1522. Rursus scripsissem ad Cancellarium, festinus præsentium latoris prohibuisset discessus. scribam autem cum proximo nuncio, qui illac iturus est.

Amicus ad Agrippam. XXXIII.

AUdivi à quodam ex Franciſcanis noſtris : jam
dies aliquot, cùm hoſpitaliter cœnitantes, & c
teris, & de bonarum literarũ primoribus viris loqu
ad te jam noſter decurriſſet ſermo, te nunc degere
illicque proba, nobili, formoſa ac locuplete ducta
artis Apollineæ experimentis clarere ſingulariter, ſ
nonnihil literarum, abſtruſum quidem & arduum, r
jecit inſuper librum tuo nomini titulatum. De ab
occulta Philoſophia, apud cauſidicum quendam,
Burgundiam iter ageret, ſe vidiſſe : quem cùm mihi
rat, apprimè laudaſſet, illius aliquando videndi de
ptus ad te hanc qualemcunque Epiſtolam ſcriber
ſciſcitaturus, anne unquam proditurus ſit in publi
ſaltem paucis poſſet & amicis & illis maximè cupidis
nicari. Eſt & alia etiam mihi ad te ſcribendi non levi
oſtenſa eſt mihi abhinc menſibus jam fermè tribus
pologia una in Abbatem Tritemium, quamvis, ut
vita defunctum. illa in eum invehitur acerrimè: Ma
inſimulat : dæmonum ſocium familiaremque co
nominat : hanc ubi à vertice (ut ajunt) ad calcem uſ
ſem, & mente revolverem, poſséntne aliquo modo
cacodæmone, quæ pollicetur, cùm in ſua Polygraph
liis ſuis, quos viderim, libris nihil omninò ſiniſtri
rim, noſtræ ilicò occurriſti memoriæ, quod aliqua
apud nos eſſes Lugduni, ex ore tuo audierim, te ſ
Tritemii auditorem & diſcipulum, uſumque homi
dum familiariter. Quapropter exiſtimavi te illius
phandi attigiſſe modum, teque illius partes poſſe tu
ſimè, cùm ipſe multis (ut par eſt) verbis Magicum
exhorrecat & refugiat. Ex ea, qua de jam ſuprà mem
logia unam Tritemii ad Arnoldum Boſtium Epiſtola
annis viginti & amplius evolutis me & vidiſſe & le
moria complector, ad te mittendam exſcribi juſſi : h
te rogaturus beneficium, ut quid de Epiſtola illa, qu
minis ipſius ſcientia & moribus ſentias, ſi placeat &
tuis literis reddas, quam primùm potueris, certiore
Agrippa doctiſſime : & ſi quidpiam ad rem tuam m
opella, ut lubet, utitor. Lugduni in D. Bonav
turæ Cœnobio, ſeptima Octobris,
Anno 1522.

Amicus ad Agrippam. XXXIV.

r de Agrippa, copiosis præmissis commendatio ni- n satis dolere possum, me sic à mente tua exiluis e, an facio, colo, veneror & amo, ut jugis de te mihi sit ari Charissime Agrippa, oro amoris vices rependa s, n literarum & consolationis abs te recipiam. Cup io n lominationem tuam videre. Si Lugdunum acc e- t fronte & bonis & corpore conabor me totum ti bi o m præstare. Quod si veniendi nulla datur occasio, li ibus tuis negotiis me implices: & quæcunque fa- , ihi tibi semper fideli amico jubeas. hic Reveren dus a ntium lator, vir doctus, bonus & totus pius, ev an- nd ratia Gebennas proficiscitur: ejus conversation em ecu bis, sed mea commendatione gratum habebis. Va- Lu luno, undecimo Novembris, Anno 1522.

Agrippa ad Amicum. XXXV.

Ult n admiror, quòd, cùm toto hoc anno ex civ itate C e nnarum plures ad te literas dederim, Cantiu acula n, nullum huc usq; abs te responsum acceperim. O- q humanitatem tuam, ut per præsentium latorem re- as. & ongiores etiam epistolas: præterea, quid Luth erus, l dius, Oecolampadius, Melanchthon, Huttenus, ab c excusum in lucem ediderint, scire cupio: denique, r mus agat, ac quomodo ille cum Luthero consen- di tiatve. Porro, si tu post topica tua quid aliud edide- Z i Pandectæ prodierint, mihi rescribas: & si quid pre- me , quod tibi conducere queat, præcipe mihi confi- e , non frustrabetis. Vale fœlicissime. Datum Patern a- ler alamo, vigilia Regum, 1523.

Omnigenæ eruditionis viro egregio ac magnifico Domino, D. Henrico Cornelio Agrippæ, Claudius Blanchero-seus Burgundigallus S. D.

XXXVI.

Mirere haud immeritò, mi Corneli, omnium, quos suo ore sphæricus orbis complectitur, doctissime, quænam cap t fiducia, tuam sic nostris literis compellandi & am- i m & prestantiam, cujus stimulos dedit æmula virtus.

um tua laus tanta est, ut cœlos impleat omneis,
Impleat & magni concava tecta Poli.

Quo fit, ut non tantùm te diligam & amem, verù
rer, colam & venerer, tanquam aliquod, nec me ad
tes, numen cælitus demissum,

Quod micat, ut clausus rutilo carbunculus au
Igniculosq; decens huic vomit inde suos,
Vt superat Titan radiantia lumina cœli,
Vt quoq; vis pelago maior inest fluviis:
Sic facilè cunctos, doctrina & moribus æquis,
Corneli, vincis, Phœbus ut astra sua.

Quantis, Deus bone, tete, tanquam, πολυίστορα extol
coniis ille tuus & noster amantissimus quatuor La
rum natu major D. de Rivo-everso, cùm Valentiæ
tua ad perpendiculum elaborata in Lullii contextu
mentaria obtulisset, & contulisset? quantis apud A
laudibus ille tibi, ut ferebat, emancipatissimus eph
natus Phosseyrus: quo præterea amoris vinculo Don
puariæ baro Lugduni, & complures alii ferè innume
Laconicæ brevitatis causa tacemus. Unde est, ut me
devinctissimum clientulum, & obsequiosissimum ser
rem gerentem fore credas. Quòd si eos, quos nunqu
mus, etiam fortassis ad barathri fauces demersos, qu
more, ut Ciceroni placet, imò ferè incredibili prose
nonne potius, quos viventes & jam in terris cælican
tes vitam, etiam Angelis penè beatiores cernimus. S
precor, nobis Orestes, ego tibi Pylades: sis Titus, ego
pus: factitemus, quod Hieronymus & Augustinus,
dogmatis lumina clarissima: qui tametsi nunquam se
attamen eos quædam mutua studiorum & morum c
& similitudo connextit. Modò tuas exposcimus no
non opem, sed (ut ita dicam) corculum: quod ubi cogn

Sume (precor) toto mihi quod contingit in orbe,
Atq; animum (juncto corpore) semper habe.

Reliquum est, ut me tibi alterum Achatem credas s
bus fore similem:

Dilexit socium subeuntem tartara Theseus:
Dilexit comitem Thesea Pyrithous:
Dilexitq; gravus validum Patroclus Achillem:
Et Phœbi rutilans Endymiona soror.
Et Paridis, vestri quàm nos, Ledœa propago
Non potuit vinclo fervidore capi.
Tristia liventis fugias divortia linguæ,
Ne novus hac noster discutiatur amor.

& um, ut sum, Blancheroseum in amicorum & clien-
bum asscribito.

Ad eundem D. Agrippam Δεκάστιχον.

fent, si fortè roges, celeberrime Agrippa,
mina, quæ modica nostra Minerva citat:
is hæc mittit. quamvis sint aspera cantu,
ipias vultu prosperiore, rogo.
hæc docuit princeps, cui grata voluntas,
am tulit oblata pauper agrestis aqua.
ale, & vivas ex omni parte beatus,
ua cum cœlo fama superstes eat.
i tam longum præstent pia numina stamen.
m referam laudes, vir generose, tuas.

ci. ihac Martiana luce velocius, quàm ἀσπάραγοι co-
nt, Anno 1523.

Dominum Henricum Cornelium Agrippam Blancheroseus salutat. XXXVII.

bviis (ut ajunt) manibus literas, tui in nos & amoris
ni, vir inter doctissimos phœnix, monumenta & te-
pimus. Verùm his incredibili fermè ductus sum ad-
, cur nostri (ut refers) Mercurii singulis planetis (ut
ici increpes perfidam, cùm te teretem & tetragonum
æ figuræ æmulatorem prædicent omnes, ac Phœ-
adis aërisque sereni similem & ἀπαθον (ut Græcè lo-
issecata mente viventem cum physica illa libertate,
oteſtas vivendi, ut velis, gaudere valeas, tanquam se-
emocritus fortunæ numini laqueum offerens, mun-
byrinthum, non sine filo ingressus, quasi heracli-
s offers fletus. ast nostrum Maia genitum potius no-
m, quàm perfidum palinodicè recantabis, ubi ani-
a ac nostra perceperis oracula. nec te facibus tan-
em illustrabo, aut Cynthiam decorabo, vel Miner-
ebo, cùm pygmeus nihil cum Hercule, vel Arachne
ade possit, sed simus tibi puer gigantis collo appen-
necdum nota tibi forsan referã. Abscondit summus
ifex Deus Atlantibus, quæ talpis (ut ita dicam) ada-
gifluus: sed lentè festinemus, non Midæ gazas, non
es, sed fermè optandorũ plenitudinem, aut omnium
aggregatione statum perfectũ vel rerum expetẽda-
n, quam dicunt mortales beatitudinem, ante obitum
contra

contra Ovidium speremus. Nunquam enim vidit stum derelictum, nec semen ejus quærens panem. tuum Pallados cum Fortuna dicant Poëtæ dissidium minus tamen easdem nobiscum concordes, diis se bus, auspicemur. Sed de his viva vox nos certiores e que arbitreris, quòd egenos spes pascat. Æsculapiæ neæ artis reticulis hìc irretiti, tuam adhuc illam pra nimi supellectilem visere non possumus: nostras sarcinulas ex Gratianopoli siccis hìc faucibus expect le, & gaude, tui Blancherosei haud immemor. Amni to celerius, vicesima Novembris, Anno 1523.

τετράστιχον.

Papilio musca bello congressus acerbo
Occidit. hæc cæso Papilione volat.
Sæpius invasor spreto ruit ictus ab hoste:
Nam solet in modicis rebus inesse vigor.

Nec tristeris, quòd te api mellificæ undiquaque su ctanti favos hoc nostro in tuos Zoilos contexto te similem dixerimus.

Agrippa ad Amicum. XXXVIII.

QUòd hactenus ad te non scripserim, Reverendi ter ac Domine mi observandissime, non est, quòd tibi purgare valeam: alio tempore tibi hujus culpæ r reddam, & facilè me absolves, spero. non enim, ut ve te longas literas scribere datur ob præsentium lato num inopinatumque discessum. Illud oro, ut me tibi commendatum esse velis, confidasque me talem fore vota tua semper & ubique præcipere valeas: idque vel quando experiaris. Scio namque, quanta tibi debeo: quidem, quàm præstare valeam. Conabar tamen, faci tarque me tibi aliquando non ingratum ostendere. C quæ hoc loci nostra fortuna sit, scias me à Dominis n burgi optimè receptum atque acceptus esse, beneficii modicis adfectum: idque non parum ob tuam gratian mnes quidem bene ominantur, cupiantque omne bon xor mea, tua commater, sese Reverentiæ tuæ humillim mendat. Commendamus tibi parvulum Haymone lum. Valeat, vivat, lætetur felicissimè Reverentia tua, humillimè commendo & recommendo. Datum I Helvetiorum, vicesima Martii, Anno 1523.

Amicus ad Agrippam. XXXIX.

ldi; sunt mihi literæ tuæ, Henrice doctissime, quæ mi-
ulem gratissimæ fuerunt. Cupiebam enim admo-
ude te post tuum à nobis discessum fortuna tulisset,
er gratumque mihi plurimum fuit, quòd ab illis Do-
iurgensibus perpulchrè ac munificè exceptus fueris.
n plura maximis tuis virtutibus debentur. Itaque
oq; divino ingenio faveat, ac probè res tuas sem-
s, modereris, vehementer exopto. Quod vero ad
m filiolum nostrum attinet, nihil jam te de eo soli-
velim, quando hunc & filii loco habeamus, & nihil
tæ nostræ defuturum sit, ut educetur rectè puer, &
vadat. Tu igitur, ut bellè valeas, scribasque ad nos
u. Vale optime Corneli. Gebennis, sexto Aprilis,
.

Agrippa ad Amicum. XL.

l ad te scribere gestit animus, & longam quidem hi-
am, Christophore mi amicissime: sed importunus
e præsentium latoris discessus me prohibuit ad te
ras dare: neque insuper audeo, quod inter nos se-
m esse velim, malè tutis committere literis. quod
d te scribere tam immaturas literas, hoc est. qui-
ancorum quæstoribus, mihi ante annos viginti sem-
issimus, idemque homo arcanarum rerum curiosus
t, te ob meam commendationem visere cupit &
nomen hominis est Godfretus Brullart quæstor re-
t vocant, thezaurarius: quem, ut ipse percupidus est,
c octiduum Bernam adieris, rem illi gratissimam ti-
a incommodam ac fortè etiam utilissimam effeceris.
ipsum apud generalem Nutbecum invenies. Cæte-
inter nos ex antiquo adhuc negotia sunt, de iis aliàs
atius ex Friburgo. Mea in Paulum initiata commen-
cætera quæ tuæ fidei reliquimus, apud te salva esse
Vale felicissime. Ex Berna Helvetiorum, vicesimo se-
prilis, Anno 1523.

Agrippa ad Amicum. XLI.

oqui possum, Christophore mi amicissime, quàm cu-
s sim te videndi & colloquendi. Quæ autem me pro-
d te accedere, hæc sunt. Uxor mea partui proxima
linquere haud valeo. Insuper magnum mihi & à Do-
minis

minis meis injunctum negotium in manibus est, ad finem deducere oportebit. Præterea absque d meorum licentia ac scitu hinc non datur abire ab tius. tanta enim incumbunt negotia, quod & præs tor mihi facilè testis erit, ut ne tempus quidem supp lim, ad te scribendi longiusculè. quamobrem, si tu a cedere posses Friburgum, nihil hîc apud me tibi dee istic, quod scriptis nequeo, verbis coram adaperiar te Mercurio aliquo, qui imposterum inter nos, qu erit, secretorum nostrorum fidus semper tutissimu cius discurrat. Quòd si interim ad te Lucernam ve ro, omni diligentia conabor. Cæterum sacerdoti ill me plurimum commendabis. Reliqua ex præsenti intelliges. Vale felicissimè. Ex Friburgo, octava Iu 1523. nocte, caligantibus oculis, rapacissimo cele calamo.

Agrippa ad Amicum. XLII.

QUi præsens tibi tradit nostrum hoc chirographu nius Palanchius, civis Friburgensis, arcanarum r dagator, eam illi fidem habeto, ac si meipsum cora quaris. nihil illum celato, quæ me scire velis: & si q quum est, quantum etiam id sit, quod inter nos secr velis, illi, tutò committas. Vale fœlicissimè. Ex Fribur vetiorum, vicesimo quinto Augusti, 1523.

Agrippa ad Amicum. XLIII.

SI tam multis literis meis, quæ ex urbe Gebennar scripsimus, amantissime Claudi, vel unica brevissi dula respondisses, non haberem, quo tibi succensere verò succenseo tibi, & graviter in te iratus sum, atque sentibus tibi bellum indico, nisi me celeri responso Scias itaque me ad Friburgum Helvetiorum moram ut non habeas quo te excuses ultra: atque vel rescrib pissimè, vel hostem habeto. Vale felicissimè. Ex Fribur vetiorum, vicesimo octavo Septembris, Anno 1523. ce calamo.

Amicus ad Agrippam. XLIV.

MEritò post homines natos ingratissimus & dicere berer, bis humanissime, hoc est, doctissimeque & nissime D. Corneli, si nunquam pro tanta in me benev vel quod possem semel gratias agerem: ingratior, si id

gnoscerem: ter ingratissimus, si non meminissem. se es, qui abhinc biennium plus minus ob paucuuos, versiculos ineptos planissimè & inconditos Gennas in numerum tuorum, ac potius in famianta humanitate cooptasti, quum nihil esset præel reconditioris literaturæ, vel solidioris erudilè faciebas periculum, adeoque cætera essem ig-: terræ filius dici mererer. Quid ita, inquies? igitur unquam salutavit Hilarius, non tanto loci, quanintervallo disjunctus. Hîc ego, ne id negligentiæ næso vir multò facundissimè, nam præterquam ationibus functus, toties à D. meo Erasmo ad Cæ-, Basileæ nisi rarò, nisique per intervalla non fui: utâram brevi me ad Regem Galliæ missum iri: id atra sesquimensem est futurum. Quòd si tum ooram in civilis salvator, ero certè omni ingratirior, & simul omni barbarie ingratior: qui quum bitem, nil aliud quàm Vale illud Franciscalium orum (ut est in proverbio Gallicano) ita ut volele Basileæ, pridie D. Martini: quum longissimus le te habitus in cæna, ut honorificentissimus, ita asmo longè gratissimus, qui raras tuas absentis tè est amplexus. aderat D. Claudius Cantiuncula ibertus à Lucingia, & magnus quidam philosoas Zegerus, aliique complures. Iterum vale cum ordatissimaq; tua conjuge totaque familia. Epiod injunxisti, scribam, quum ero majoris nominis is: quò sit ingeniosius, ideoque vivacius. Salutem ncellario tuo. Iam tertiò vale: precorque, ut istam imique fœlicitatem tibi perpetuet Christus Opt.

Amicus ad Agrippam. XLV.

qvo infœlici genio, mi Agrippa, evenit, ut qui dilimus in scribendo quondam esse consueveras nũc uidem mensibus ad epistolas nostras, quas ad te iè raras, quicquã respondendum dignum duxeris, riæ solicitudine silentium tibi fuerit imperatum. n. suspiciet? studiorum tuorum instantiam, ociumm libertatem considerans. Quare te per necessituis amicitiæ, studiorumq; communium rogo atq; u & manere in officio & rescribere velis, vel nunc si las literas, at certè ad eas, quas primas post tuum episto-

episto lium, in quo tibi eruditorum nostrorum luc
& inc rementa significari cupiebas, scripseram: qua
cas til bi fuisse, mihi planè persuadeo. Ac vide quam
cupie ns literarum. Ego etsi in eisdem literis de Do
mo co omplurima, de Oecolampadio itidem, ac ali
verin ı, mitto quædam adhuc, è quibus rerum succe
intell igere valeas: Spongiam videlicet Erasmi adv
tenur n, qui Huttenus post editam Spongiam, dies
decin ıustertius, apud pagum Tigurinum fatis cor
clam: ıtiones quasdam Oecolampadii, quæ felicite
runt, & historiam præterea Tyrannidis in Brabanti
batæ :. Tu boni consules. De rebus nostris semper a
quar ıtumvis aliò vocatus. nam libera (Deo gratiæ)
ne & : honesta fruor: sed modico contentus. superi
invi si patrem, qui te plurimum cupit salvum. utii
inco olumis esset. nam Cæsarii casu mirum in modum
Vis autem mirum audire? illi nostri amici, qui meas
ras surripuerant, & quibus à consiliis fuisti, quique m
pe rpetuo alligare conati fuerant, iterum me blandis
b as per interjectas personas in suum famulitium all
t: irunt, magna spondentes & orantes, uti præterita i
fl umen conjicerem. Ego quàm modestè potui, neg
n unus detrectavi, tollat eos, qui eos non novit. sed
c licta sint. Vale, & tibi persuade, me eum esse, qui t
suus. Basileæ, duodecimo Septembris, Anno 1524.

Agrippa ad Amicum. XLVI.

Dii ultores malos illos malè perdant, qui me (ut a
crebris literis tuis defraudârunt. Irascebar ego n
de tuo tam diuturno silentio, nunc omnem bilem in
rarum nostrarum proditores latronesque evomo: t
monitum volo, ut deinceps non nisi tutissimis nunc
rescribas. festinus hujus latoris ad te reditus, qui eo
mento venit abiitque, non me sinit longiores literas
licet satis amplum dederis rescribendi argumentum
pridie breve epistolium non minori celeritate: id te
arbitror. indies nunc ad te plures literas dabo. præter
ligenter exquiras, quò literæ illæ tuæ ad me datæ de
quibusve traditæ sint ab illis tuis latoribus. Vale f
simè. Ex Friburgo, ultima Septembris,
Anno 1523.

Amicus ad Agrippam. XLVII.

tus larorum reditus ad te, mi Corneli, quem, ut a
ivinum numen humana carne circumvestitum,
& colimus, & laconica ab omnibus semper amata
Reverendissimi D. Domini Lausannensis, tuum
tra usque jugiter efferentis; in suam civitatem
on sinit, nos ad te longiores depingere characte-
uoniam propediem ad tuum properare speramus
ion falsifidum, sed veridicum, mutuasque audire
oces, paucis vela complico. Vale doctrinæ & vir-
cilium. Anno 1523.

Amicus ad Agrippam. XLVIII.

eo, quod ad te scribam: permulta autem habeo,
àm tibi exponam. Adventum tuum, quemadmo-
è significasti, lætabundus expecto. tu igitur breve
o animo feras, &, quanto citius poteris ad nos ad-
nia mea tua sunt. Vale fœlicissimè. Ex Friburgo,
obris, Anno 1523.

Agrippa ad Amicum. XLIX.

ortunus, tam fidus, tam integer sese nobis hic ob-
sentium laror, tuæque reverentiæ notissimus, ut
ac fermè ad volumen usque ad te scripturus fue-
omnino jam non sit opus. siquidem is tibi omnia
dè copioseque exponet. Cæterum ita de me con-
s, quantumque, & ubilibet præceperis, me tibi ut
mum, eundemque fidissimum, nusquam defutu-
ommater seseReverentiæ tuæ diligentissimè com-
ymonem parvulum adeò tibi commendatum, sci-
non sit opus. Utinam aliquando pro impensis be-
emus tibi vel semicondignas reddere gratias. Va-
è. Ex Friburgo Helvetiorum, 19. Octobris, Anno

Amicus ad Agrippam. L.

epi literas, mi Corneli, inter mortales philosophã-
s, laconicas quidem ac perbreves, verùm tersas &
His tuo aureo dilectionis in te hamo nos iterum
n trahis. Quod si animo nostro liberi imperare-
tique ad te advolaremus, sed advolitaremus etiam
cum i velocius. Nescis, mi Orestes, quanto in te,

ac te visendi trahamur affectu. Verum enim verò R
ac metuendus D, Dominus Lausannensis, nobis & p
amicus, suis & sodalitii & amoris irretit ac illicit l
bris. veruntamen mallemus tecum mori, quàm cu
vivere, etsi nunquam te viderimus. Saltem tui & ing
tutis novimus vires mortalibus quidem anteferend
si quando nobis confabulari, ac de altissimis retu
colloqui contigerit, divinum potius, quàm human
Dii faxint) colloquium putes. Unum est (ut receptui
namus) posteaquam idem præfatus Dominus Lau
nobiscum de mercede & ejus & urbis, ac Ecclesiæ,
pigerit, vento celerius ad te adnavigabimus, ibiqu
audire & reddere voces (Diis faventibus) licebit. Ra
sanna civitate, sexta Novembris, Anno 1523.

Agrippa ad Amicum. L I.

IAm satis literarum dedisti: pollicitus te venturum
gum. Præterea me magnis oneras divuitatis titul
men is sum, cui tam grandia non conveniunt: nec, q
modi mihi arrogare velim, conscius mihi exilitatis
tatisque meæ. Nunc verò id te oratum volo, ut non
scribas, sed ipse venias. quippe jam non te literas, q
psum expecto. Vale fœlicissimè. Ex Friburgo Helveti
Novembris, Anno 1523.

Agrippa ad Amicum. LII.

DIscessisse te Basilea, & Mediomatricum Reipublic
filiis famulari, nunc primum ex præsentium lato
lexi. quę res tibi bene vertat, exopto. memor tamen e
vulgato proverbio dicitur, cavendum esse ab inimic
ciliato, illudque Catonianum, si bene recolo, pueri
mum, imitare, quo dicitur:

Si quis amat verbis, nec corde est fidus amicus,
Tu quoq; fac simile, sic ars deluditur arte.

Salutabis mihi Brennouium nostrum, sanctę Crucis c
cæterosque omnes amicos. Plura vobis scripturus e
modico adhuc opus est silentio. Ego jam hunc ann
Friburgum egi, ut locum cederem invidiæ: sed jam
mnia bene acta sunt. Itaq; revertar in Gallias. exinde
vobis omnibus amicis apud Mediomatricos. Pręsens
tibi commendatus esto: vir est, qui verborum lenoci
dari non eget: recedit abhinc evangelii causa, quod d

x resurrectionem multorum. Post literas tuas à 12. anni præcedentis nullas alias ex te recepi. scio me istolis fraudatum esse, teq; meis similiter. Cautius eps agendum erit. Id te oratum volo, obtestorque stram sanctissimam amicitiam non in corruptibi- mundi, sed in æternis virtutibus conciliatam, ut m virum evan elicum, Thomam Gyrfalcum, sicut commendatum habeas, ac amicis tuis, quos equi- rplures tibi esse, apud Basileam, qua poteris, quàm eundem commendatum gratumque reddas: & si beneficium in hominem hunc contuleris, in mei- catum esto, & ego retribuam. Vale fœlicissime. Ex elvetiorum, quinto die Januarii, 1524.

Agrippa ad Amicum. LIII.

padmodū scripsi, ad nos venires, ut ipse mihi nunc m, qui toties id abs te frustra postulaverim: sed & cupio, ut venias unà cum D. Benedicto Chande- uantum capere potui, tui amantissimo. Cæterum st, quo discedens Gebennis scripsi tibi epistolium cebar tibi nescio quem Mercurium, qui inter nos nusque omnium occultorum per quamcunq; di- scurreret nuncius. Hunc ubi acceperis, æquè ab- e præsentes mutuis colloquiis fruemur. Vale fœli- tum Friburgi Helvetiorum, 13. Januarii, 1524.

Agrippa ad Amicum. LIV.

jam retroactis diebus aliquot ex te literas accepi, ysi colendissime, idemque amicissime: ego verò escripsi, quia non erat, quod te dignum rescribe- utus fidusque occurrebat nuncius. Atque ego, te- & fateor meam negligentiam, nihil minus ago, ribere amicis indies literas. Attamen scribam ego, n idem semper is, qui sum: hoc est, amicis meis sem- r fidusque amicus: atque hæc nostra amicitia, sum- ssima, perpetuaque est, quia non ex corruptibilibus di, sed in sempiternis virtutibus conciliata. Hoc ento tibi satisfactum esto, ne me tui oblitum arbi- de nostra veteri amicitia aliquid refriguisse putes. Venerabilis Pater Joannes Lagrenus, conventus nturæ apud Lugdunum Gardianus, ad me scripsit,

non erat illis respondendum literis, etiam vel tuto ac
nuncio, sed coram agendum. non enim committunt
(hoc sciat bonus ille Pater) quæ in illa Tritemii epistc
duplum ad me misit, leguntur, sic vera esse, ut narrant
logiam contra Tritemium ab ingratissimo homine ec
ex ignorantia Tritemii morum ænigmatumque orta
Tritemius edito volumine religiosissimè diluit. Ver
quod superest, si aliquando ego (ut spero) Lugdunun
rus sum, pro posse satisfaciam. Spero autem proximis
dragesimalibus diebus me aliquot diebus penes vos
rum, si tempus sorsq; rerum humanarum sæpè rectric
obstiterint. Nam sunt mihi jam perplura negotia eo
genda: de quibus dum hæc dabitur occasio, latius co
mur. Vale fœlicissimè, ac Dominum Andream regium
cum meo nomine salutato: simul atq; Joannem Parisi
virum, ut nosti, dignissimum & amicum meum totum
grum, cum cæteris, quos nosti. Ex Friburgo Helvetiorum
cesimo Januarii, 1524.

Amicus ad Agrippam. L V.

SAlus & gaudium colendissime Doctor. Ne miretur,
tua præstantia, neque indigno capiat animo, quòd it
tis omnique venustate exutis literis tam præcellentem v
mei notitia penitus carentem, aggredi ausus sum. Pr
humanitas atque doctrina, quibus plerosque totius Ger
philosophos & antecellis & præponderas, omnem met
stuporem abstulerunt: meque intrepida mente in tuum
gerunt amorem. Papiæ etenim, te docente diebus illis,
do ego nobilissimam illam academiam denuo repetii,
mecum stabant, miras ingenii tui ubertates de te præ
bant, bonarum artium, scilicet philosophiæ peripatetica
dicæ artis, & totius naturæ secretarium, monstrabant, &
nulli astrologica indicia, imagines & alia naturæ myst
te fabrefacta: quibus tam abundè oblectabar, quod nunc
cessavi tuum deplangere discessum. Videntibus itaque
confratribus meis tam arduum cordis affectum, librum
titulus de Magia naturali Cornelii Agrippę, offerebant, in
fons & origo totius philosophicæ veritatis adapertissimi
vulis scaturiebat, quo adhuc magis animus molestiis vap
bat, eò quod hunc Crœsi opibus longè dijudicabam præ
Rursus (fatis disponentibus) elapso anno, Joannes Reiff,
Friburgensis, omnium doctorum virorum amator, liter
me de

lec, quibus intellexi tuam excellentiam in Friburgen-
E ulapium esse assumptam: quibus plurimum gavisus,
ei Dominum Joannem Reiff precibus admonui, ut
li beret dominationem commendatam, apud aliosque
e inentiores solicitaret, ut cum honore & reverentia
n ingenio præditus, tractaretur. Scio etenim illic po-
um tis benignum atque hospitalem; elegantius tamen
rte quàm Mercurium colere. Rogo igitur, disertissime
ne si absque tui gravamine fieri potest, librum illum de
ia Magia communicare velis: huncque præfato Joanni
c mmittere: qui curabit ut ad me veniat: & in brevi abs-
e do & sui incommodo ad te revertetur. Quod si feceris,
m i gratissimam præstiteris: pro qua, nescio, quo dicen-
g ne, qua deniq; & facundia condignas tibi possim pro-
gites: & si qua in meis laribus erunt, quibus tibi com-
cri otuero, tuum erit imperare: meum vero obedire. Va-
gitorato, ipsa die, qua sol quintum sagittarii gradum
e at, Anno 1523.

Agrippa ad Amicum. LVI.

i m librorum meorum De occulta philosophia, quem
toru quondam adhuc adolescens edidi, postea multis ca-
1 auxi, proximis his diebus ad te misimus: sed est adhuc
q id quod additurus sum. Clavem tamen totius negotii
1 micisque quorum te unum ne dubites, reservo. Nefas
u da esset, & sacrilegium, hunc omnium conscientiæ pu-
car Ideo non traditur ille scriptis, sed spiritui per spiritum
fuc ur. Residuum intentionis meæ ex ipso Joanne Reiff
i re potuisti. Habeo adhuc plura editionis meæ volu-
ina. Sunt etiam penes me pleraque alia aliorum Doctorum
a ua & recentia scripta hactenus incognita, inter quæ
t op Marci Damasceni de variis admirandisque anima-
m n uris, liber totus Magicus. Hæc omnia aliquando in
tc m daturus essem modò ne & operam & impensam o-
ao perditurus sim. Cæterum nunc quid abs te postulatu-
n adverte. Astrologi plerumque omnes, qui nunc eam
e ofitentur, cœli figuras erigunt, & stellas locant juxta
ii ac situm, nescio, cujus imaginarii orbis, quod nonum
n vocant. Magi verò præter octo sphæras, nullum aliud
r ertile cœlum agnoscunt: & hoc est in arte illa secre-
A quicquid operaturus sis, octavi cœli situm, motum ac
n bserves. Verum quid horum tu sequaris in nativitati-

bus & annorum indiciis, ex te scire cupio. Ego tecu admodum ac itidem validissimis argumentis ager nisi hoc negotium non in epistolam, sed in volum sceret. Tuam opinionem & circa utramque viam tu rientiam duntaxat scire cupio. Verum nosti, quàm in fident Astrologi de inveniendo puncto revolution rum & nativitatis. Est etiam inter eos non minus di constituendi cœli domiciliis circa verificationem puncti natalis: duæ viæ sunt famosæ: sæpe tamen n cus sese ingerit scrupulus, forte & error aliquando. E omnibus tuum judicium expecto. Extat egr gium i verbium, Iudicia astrorum ex ipsis atque ex nobis su tror scire te. ego siquidem scio qu d hoc verbum Ext bi velit, quamvis hactenus ipsum, à nullo Magistro explicatum legerim, nec audierim. Quid rursum sent tivitatum revolutionibus, num ad illud hemisphæri agit natus, fortè in longinqua regione, erigenda revol figura sit, anne super Zenith loci natalis? Admone num ex illis esse, per quæ sæpe dispensatur cum fato, tuntur sydera retro. atque hic iterum tuum judiciu cto. Vale fœlicissimè. Ex Friburgo Helvetiorum, omni entiarum cultu deserto ac destituto, vicesima secunda rii, Anno 1524.

Amicus ad Agrippam. LVII.

GAvisus fui plurimum, Henrice præstantissime, cu secundas a te recepi literas. intellexi etenim anim erga me, quamvis immeritus ego, paratissimum. quo ctò maximæ humanitatis indicium est. Joannes Reis nus ille & fautor noster non aspernandus, literis suis c liter tuam benevolentiam mihi notificavit. Quare gaudio affectus, librum de Magia naturali unà dictu venturum spero. Vellem tamen clavis ne deesset, mihi tingeret ab asino radere lanam. Polliceor hic, & juro summum quod feci juramentum, nulli communica Quod si aliter experieris, me perjurium & mendacem proprio hoc meo chirographo declara. Accepi etiam esse plura alia & tuorum & aliorum recens edita invisa lumina. Certè videre desidero, & ferventiori quidem quàm totius Pactoli divitias. Cæterum abs me petis i logica arte quædam. Revera obstupui, cùm legerem, e ego in hisce rebus tibi, tanquam Marsias Apollini, com

...d prodest Crœso divitias augmentare? aut quomodo ...idem augmentabit easdem? certè imbecilliores vi... viribus tuis, viresque meæ, tanquam muris vires ad ...onis. Obtemperabo tamen mandatis tuis, & tanquam ...s Magistro respondeo. Quare si inertet & plus quàm ... quæsita determinabo; scio tua humanitas veniam ...t. Primò quæris, ad quam sphæram, sive ad nonam, ...ctavam, calculus meus feratur in erigendis figuris ...notibus stellatum. Respondebo breviter, ad nonam, ...tim in motibus planetarum, & in erectione figura...i: de fixis autem alius quodammodo apud me usus ...nvis ad eundem sine nona sphæra perficere nequeo. I... ...nedoctus sum à Ptolomæo ejusque sequacibus, Pro ...is figuris cœli rationabili modo Joannis de Monte re..., tanquam veriori. Olim autem ex Alphonsinis tabu...iosè figuras edideram: nec non tentavi alios diversos ...am per instrumenta, quàm etiam per tabulas: infe... primum genios: sed tutiorem nusquam recepi viam, ...oannem de Monte regio. quare & hîc conquiesco. ...m omnes motus, aspectus & deliquia ex Alphonso me ...ligere. Tentavi Blanchinum, Joannem de Lineriis & ...agis autem mihi reperi familiarem serenissimum Al...m.

...uncto revolutionis uniuscujusque rei, scias me talem ... servare. Capio duos motus solis in gradus minutis, ...s, &c. ad meridies duorum dierum: scilicet antece... revolutionem & ejusdem, in quo revolutionem expe... ...mero gradus, minuta, secunda intercepta: inter hos ...eridies, ex quibus portionem horariam elicio, habita ...cillimè ibo ad omne punctum mihi assignatum, sive ...itionem sive subtractionem, seu quod ipsa revolutio ...l post meridiem ventura est. res est certa & facilis, non .... Alius superest mihi modus, quem ex Alphonso colle... ...duobus utor, alios omnes dimittendo. Cum autem de ...atione natalis puncti quæris, dico me tres modos ha... ...rimum ex tertia Quadripartiti capite secundo: secun... Centiloquiis ejusdem verbo trigesimo quarto: ter... ...x Centiloquio ejusdem verbo quinquagesimo primo. ...primos missos facio, tertius mihi domesticus est, tabu... aut calculo certissimam porrigens viam. Adhuc me... ...t probabilis modus, laboriosus tamen: hunc tibi scri-

betem, (non tamen quod te velim informare) si no meram transgrederer. Scio tamen te in his omnibus rem, &c. ut supra dixi, præcellentem, sicut Leo murei mo verbo Centiloquii mentionem facis: per Jove quid aliter sibi velit id verbum, Scientia stellarum illis est: quàm, sicuti exponit Hali, qui intelligit, quo dicere futura ex influentia Stellarum, vel ex motu i tiarum, vel alia aliqua vi siderum insita, ignorantes multi fuerunt divinatores: quosdam verò ex scientia experientiâ perscripta, sequi motus stellarum & ad hæc inferiora: quidam utroque modo simul. Vidi et nulla aliorum commentaria, Georgii Trapezuntii, Vallæ, Omnia tamen Hali sententiam referre, & pa quàm stilum permutasse videntur. Rogo tuam mih tiam communicare velis. nam tuum ingenium his le prævalere scio. Demum quæris de hemisphærio aut ne, super quam revolutionis figuram ædificem, nato gin qua regione vagante? Breviter respondeo, super modò degit: non, ubi iterum exiit. Nativitatem tuam lavi pretiosius, quo potui. Leonem reperi ascendente virginem. Omnia tamen tuæ castigationi submitto. p etenim in hisce rebus ingenium meum scis. Omnes pa morum & aspectus direxissem, directionesq; ad anno buissem, tabellas item profectionum ex quinque hylec sem, si tempus habuissem: sed nec opus est quia tu ipse ri via scrutaberis hæc omnia: revolutionis figuram ad modò currentem apposui: cerne omnia, & si quid perp gi, veniam precor. Rursus aliam habeo nativitatem cu mulieris; hanc tibi mitto, rogans super hanc bene velis re judicium: cumque dabitur facultas, per Joannem R vem Friburgium id mihi transmittere velis. Verum q domum & partem filiorum, utrum scilicet prolem sit ra, & quomodo in matrimonio rem suam sit productur genter illustrare velis. Vale, & tuum clientulum comn tum habe. Ex Argentina, ipsa die, qua sol decimum ariet dum permeabat, Anno 1524.

Agrippa ad Amicum, LVIII.

PEr varios casus, per tot discrimina rerum tandem ve Lugdunum, ubi veterum amicorum jucundissima co tudine fruimur, ubi amplissima nobis occasio, materia fa initur adipiscendi laudem, decus atque lucrum: apud F

ter perpetuos reliqui mihi amicos. Cæterùm à Rege expecto & aurum annuumque stipendium: & jam à cultoribus accepimus aliquot aureos coronatos, ut dimonerem. Hæc hactenus te scire volui: ampliora tipetis in posterum. Reliquum commendamus tibi nostrum filiolum. Commendari & ego cupio Domino Jo- io, eoque, ut tabulæ illæ meæ sibi bonæ curæ sint. nam quodum temporis missa pecunia illas redimi adferrique ... Salutat te commater tua, ominaturque tibi omne bo- ... mus tuos omnes. Vale fœlicissimè. Ex Lugduno, ... Anno 1524.

Amicus ad Agrippam. LIX.

... nobis D. Jacobus ab Illers, communis amicus, te ... gios obæratos non fuisse mediocriter auctoratum: ... (mihi credas velim) nihil potuisset esse jucundius. ... rè, fortunam virtutibus quidem tuis imparem, ve- ... nam contigisse: nec minus gratulor communibus ... centuriis, quibus cùm hactenus fortunæ injuria, ... ubibus fuerint obscurata, isthæc tua fœlicitas su- ... us ominantur. Agnosco equidem Platonis quon- ... successus suos tandem aspirare, videl. ut vel regnan- ... t, vel regnarent sapientes. Nihil enim interest, an ... periis, an consiliis regatur Respublica. Hoc unum te ... velim, ut postquam togam rursus in Castrense sa- ... re decrevisti, in Borboneumque bellum proficisci ... ram tuam infigas, ne non notum & amicum Offi- ... er pessimè habeat, quandoquidem (ut accepimus) is ... onii acie constituit, vel antesignanum præstare, vel ... nos autem ab omni sumus actione expertes. Licet ... nitatum satis nobis exhibeat fortuna, vel dum citra ... , quum eas industria nostra reddiderit inextricabi- ... i nos non spe destituerit, sed ærumnarum nostrarum ... reservavit in pectore, ut Romanensium forensi utar ... quod meo mihi jure facere licet. Scis enim, quo pre- ... mihi venierint vocabula. Interea dum nihil nobis ... ati vel publici negotii, otiamur: sed in literario ne- ... mur, in arte dicendi, posteaquam nobis sublata est ... iciendi. nam licet in utraque parum valeamus, hæc ... nobis semper fuit amabilior: & quoniam virtutis & ... æ amplitudo nostraque tenuitas non patiuntur nos ... nostra benemereri, quod semper nos optavisse non

ignoras, ſcriptis ſaltem tecum decertare ſtatuimu
exarandas operæpretium ducentes: non, ut anim
ſtrum palàm faciant, quem jam ſatis habes explor
tibi ſignificarent eam, quam de ſucceſſu tuo conce
interea rogans, ut ſi quid ſuccisivi temporis poſſis
ad nos ſcribendo velis impertiri, tam de ſtatu tu
publicis novitatibus. Vale, uxorique, quæſo, no
plurimas dicito ſalutes. Lompnis: raptim, (quod p
ſtylo lituriſque cognoſces) Anno 1524.

Henricus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio B
nio S. D. L X.

PRoh hominum fidem, quàm ſæpè ſcripſi, quà
te dedi Epiſtolas, Brennoni mi, omnium, qui
minum clariſſime colendiſſimeque: quàm iraſce
quòd nullæ mihi adferrentur tuæ. Verùm pridie p
tellexi ex præſentium latore, Chriſtophoro videl
te omnibus illis meis literis defraudatum. Vix iram
quin nequiſſimis illis literarum noſtrarum interce
miner omne malum. Ego tibi omnem vitæ meæ h
mnemque fortunæ meæ progreſſum crebris Epiſt
xi: quæ ſi nunc iterare debeam, non Epiſtola, ſed v
pus eſſet. ſed pauca hæc te ſcire convenit. Ante bien
ſecundam uxorem duxi, virginem nobilem pulc
que, quæ adeò ad meam vivit conſuetudinem, ut n
ne priorem, ante hanc illa, utra alteram in amando
doque æquet, an ſuperet: duos iſta mihi filios pep
ſuperſtites, filiamque unam, quæ vita exceſſit. Ego
rum Regis ſtipendio nunc ago: reliqua tibi præſen
referet. neque enim nunc plura ſcribere datur, licet
quæ te ſcire velim. Scribemus autem ampliſſimè in
ſed curare oportet, ut nonniſi certò tutiſſimoque nu
mittantur literæ. Tu interim vale fœliciſſimè, & ga
rio horario, cæteriſque amicis meis omnibus meo n
finitas ſalutes dicito. Iterum vale. Ex Lugduno, vic
guſti, Anno 1524.

Iohannes Rogerius Brennonius Henrico Corneli
grippæ S. D. L X I.

SAlve mi Agrippa. Quanta me lætitia tuis literis
ex his facilè concipis, qui longo temporis diſcur
rum fruitione deſtituti ſunt. Doleo quippe, quòd pl
gotiis occupatus, ad te plura ſcribere nunc nequeo

t vigilia apparatu distractus, rhetoricari non valeo.
primum festinus nuntii discessus. Utinam saltem te
h: die unà cùm uxore ac liberis congratulari liceret.
salvum & incolumem esse, suprà quàm dici potest,
c quòd ad me tandem rescripseris, habeo gratiam.
tine nostra nuncius hic tibi satis referet. Mulier
pud nos è vita discessit. quæ singula artis impresso-
menta ac necessaria mihi testamento donavit, qui-
cum quandoque insudare potero. Noster verò Ty-
c assueto semper insistit: qui te plurimum salve-
arce, quòd plura scribere nequeo: aliâs ad te ju-
eliciora que scripturus. Conjugem quoque tuam
ine saluta. Metis vigilia Exaltationis Crucis, An-

icus Cornelius Agrippa Ioanni Rogerio Brenno-
nio S.D. LXII.

ennoni mi, amicorum omnium, qui vivunt, inte-
. Accepi Epistolium tuum gratissimum, sed perbre-
negotiorum multitudo nuntiique festinus discessus
pulerit: ac me eædem causæ, occupationum videl.
abellariique propetus nimiùm recessus, breviùs
iàm vellem deberemque, tibi respondere cogunt.
i typographiæ instrumenta gaudeo: atque utinam
es te opuscula mea, ut excuderes: sed deest mihi no-
mihi non nisi unica sunt Exemplaria. Curabo tamen
lari, tibique excudenda remitti: imprimis Apolo-
n nostram contra Dominicanum illum calumnia-
st hic apud nos modò belua illa, sed penitus muta, o-
e etiam suis offensa: mihi bellorum isti tumultus
pedimento sunt, & damno, totusque inde pendeo.
enè cesserit, fœlix sum: si malè, prope perii. si quid re-
onæ fortunæ mihi accesserit, & ea quoque tua erit.
cissimè. Uxor mea te infinitis bonis omnibus salu-
m vale, amicosque nostros omnes meo nomine benè
eto: inter cæteros D. Nicolaum de Hu, Nicolaum
n, Tyrium atque Tylmannum, Jacobumque atque
haulum. Tertiò nunc miliesque valeto. Ex Lu-
gduno, vicesima sexta Sept. Anno
1524.

Agrip-

Agrippa ad Amicum. LXIII.

DOleo me, præstantissime pater, negligentiæ no
Reverentiam tuam suspectum esse, eo quòd t
te scribere distulerim: veruntamen spero me huju
niam facilè consecuturum, siquidem id nulla tui
factum est, quin mea apud te constatet scribendi fid
vi etenim sæpenumero ad te rerum novarum pleni
ras dare: sed inter hos bellorum tumultus, cum E
spectæ essent, atque ego totus aulæ immersus, i
Consiliarios non mediocri cura frequenter versans
privatis publicisque negotiis aliorsum distratus, 1
minus potui, ita etiam minus licere arbitrabar, præt
bennas, ubi tunc hostes nostri canebant encomia,
in Proverbio) ante victoriam. Jussi autem Domir
bum ab Ylens, ut is te adloqueretur, ac rem nostra
ordine nunciaret, quod ille, nescio, qua incuria, qu
sione non præstitit. Non est igitur, quòd de me tan
oblito, aliquando dubites, ea enim est in me human
beneficentia: ea & in filiolum nostrum liberalitatis t
ficentia, ut perpetuò penes me unus omnium mihi c
dissimus colendissimusque habeatE. Quod autem d
scire cupis, ego certè Regis ipsius Principumque ca
pollicitis dives sum: sed munificentiam ipsam mihi
pro maxima parte præripiunt. Uxor mea, tua com
fœlicissimè salvere ac valere jubet. Vale fœlicissimè
domo tua. Datum Lugduni, vicesima secunda Nove
no calamo, Anno 1524.

Amicus ad Agrippam. LXIV.

EST, quod meo nomine, si me amas, apud commu
cum nostrum Michëlem expostules. is etenim
non reddidit literas, aut quod ad eas responsi datum
misit. Tanta fide spoponderant illustrissimæ Domi
eleemosynarius & alii quidam, futurum, ut suas ad n
in proximis nunc præteritis nundinis Basiliensibus
idque non esse factum satis mirari nequeo. Tu quic
sæ fuisse resciveris, facies ut intelligam, tuasque lite
des Joannis Spiters, civis Basiliensis, consignandas
Sperabam ad vos ire: sed quia nihil scriptum est, n
Mitto ad te literas Curati sanctæ Crucis, quas nisi tu
Oedypo opus fuerit. mitto item alias, quarum inscri
aperit, cui reddendæ sint. quod quidem, ut bona fide

amicorum imperia, procures etiam atque etiam te per nostram amicitiam obtestor. Cæterùm qui has reddit, sororius est Domini Joannis Frobenii calcographorum omnium facilè Principis. is per me te rogat, imò ego etiam nunc publico rogo, ut omni cura seposita, Bibliothecas omnis Lugdunensis, aut, si quam habes vetustiorem, excutias, videasque: an ibi sint aliquot Codices Pliniani, præsertim posteriorum librorum. Quicquid repereris, tabellario credendum curabis. Si fidejussore opus fuerit, egò, si adsim, meam lubens hac in re fidem pro te obstringerem. tu curabis, ne videatur nostra amicitia vana extitisse: atque adeò ne omninò operam perdas; egi cum ipso Frobenio de tuo opere adversus Dominicanum Monachum, imò de omnibus tuis operibus imprimendis. is ait, ubi reddita fuerint; se curaturum ne quid eorum quæ ex bono & æquo præstare debuerat, omisisse videatur. Vale, conthoralemque nobilissimam tuam a me meo nomine impertias. Basileæ, crastina Marci, anno 1524.

Amicus ad Agrippam. LXV.

Librum Aristotelis de Mechanicis, quem toties mihi tam liberaliter pollicitus es, si ad me misisses, plurimum me tibi obligasses, obnoxiumque perpetuò reddidisses: nunc verò id factum non curasti: nescio, quid aliud de te cogitem, nisi fortè ex hoc hominum genere esse, quos promissa non obligant: nec mihi nunc pro harum responso, si modò dignum responso, quem tam modicó munusculo dedignatus es, commenteris vel defuisse nuncium, vel missum librum non fuisse redditum, sive quid simile nugarum. Quin potius per te librum etiam nunc, licèt post opportunitatem, præsentium latore remittas. Nunc siquidem abs te verbis dari non volo. Quin si dare non est animus, præstabat hactenus non promisisse, vel promissi te pœnitentem fuisse, aut denegasse. Sic namque mihi hactenus frustrà expectanti non fuisses injurius. Vale. Ex Lugduno, decima octava ... anno 1525.

Servus ad Agrippam. LXVI.

Salve Agrippa unà cum conjuge faustissima ac liberis. Cùm per Allobroges deferens, unà cum fratre in Perriaco ad... offendi Dominum Jacobum Eylacensem: qui me ... tamq; novercali ægritudine omninò extinctum

arbi-

arbitratus, hilariter redivivum excepit, tuamque
fortunam mihi enarravit. nesciebam enim, ubi
ses, cum lectum per annum integrum servaverim.
veniam petens, has literas unà cum fratre ad te le
tulit enim prædictus, te maximè servo indigere, c
diligenterque scribat. Ille igitur, quem ad te mitt
illius rei, ut arbitror, satis expertus. Sed tu ipse ex
facito, quòd si tibi conducat, erit tibi fidelissimus.
etsi mala persuasione mihi infortunium procurave
teo: sed sera pœnitentia ductus, ad te confugio. N
spes esset ab ægritudine evadendi, non solùm ope
vitam pro te exponere vellem, ut etiam longius
in suis literis declarat. Quapropter non amplius
si aliquid offenderim, sed da veniam petenti. mi
tem tuam denuntia. Quòd si tua gratia sanitaten
possem, profectò ipsa ad te venirem. Quanquam
tudine detentus, neque equum nec asinum habe
diuturna ægritudo omnia consumpsit. ægritudo
culus in collo vesicæ existens. Præterea exigit
ut fratrem unà cum tuis literis remittas. & ipse me
faciet, quemadmodum rescripseris. Vale. Ex Periac
octava Aprilis, Anno 1525. per tuum deditissimum
amicum.

Amicus ad Agrippam. LXVII.

SI vales, benè est, ego quidem, Deo fautore, optim
humanissime diverti alia die quadam cùm varii
ægritudinibus essem districtus, in ædes Antonii
viri perquam familiaris, qui equidem, ut erga omne
ctos est humanissimus, perbenignè hospitio me
quumque diu noctuque de tua magnanima loque
stantia, tuum collaudans ingenium quasi divinum,
ras varias sibi humanissimè impensas, non potui no
præcocem hominis Minervam. Quapropter de va
collocuti, quum quàm plurimis de te incidisset ietm
râram fœdus familiaritatis, quamvis indignus sim,
cire. Scio enim & cognosco animum hominis. Q
indies ex animi desiderio tecum confari collubet.
vir humanissimus, humanitati tuæ se de me aliqua
qua ex re mirum in modum sum gavisus: ideoque
non aliquid ad te dare literarum. Tu quidem, vir h
me, eo sis (obsecro) animo omnes me corporis vires

rei suppetit inopia) pro te impliciturum, & spero
n duo sint elapsi menses, simul apporraturum ad
em Cabalisticam, cum quàm plurimis Raymundi
Forsan & humanitas, & omnes cognati imitabun-
literis, quamvis indoctum, delectari, velimque eo
, si quid tibi inservire potuero, sum paratissimus.
nostrum, & discipulum tuum, ut erga bonarum
ores es humanissimus, intimo amore prosequere.
m in ædibus Pallauchianis, Friburgi in Eremo
n, quarta die Maii, Anno 1525.

Agrippa ad Amicum. LXVIII.

abi, præstantissime vir, occurrentium rerum scri-
essent, quæ tua meaque erga Christianissimum
unt fides atque devotio: sed id mihi non licet, qui
consilia Principis meæ jam te eptus sum. quod si
re liceret, non expedit: quoniam scio apud vos
factiones esse, & plurimi domum tuam frequen-
nsales, non aliam ob causam quàm novarum re-
, quas deinde deferant, & vel referant versipelles.
m nunc dabis, si abs me & raras & laconicas reci-
amque induas sententiam, scribamus nec ne, su-
mus: hoc est, semper amici. ego quidem erga te ta-
omnia tibi polliceri queas, quæ ab homine amicis-
entissimoque præstari valeant. Vale fœlicissimè.
ater, uxor mea, te optimè valere jubet. Ex Rupe
ei, vicesima prima Maii, Anno 1525.

Amicus ad Agrippam. LXIX.

tuum silentium accusare, Agrippa doctissime,
equentem in literis scribundis erga te fuisse conte-
totum illud esse purgationis argumentum, quo ta-
propriæ culpam in alios rejicimus. ita enim natu-
tum est. ut quod plerique omnes facere solent, id
non fieri intelligatur. Hanc ob causam quod ad
iuet: comperendinatione utar, donec rescivero,
itæ fuerint hinc ad te meæ literæ. Quid apud nos
ur, ex hoc tabellario, viro & docto & integro, co-
c enim omnia spectant, ut sub prætextu libertatis
insani populi furor & inconstantia grassetur. sed
; tolerandum, quando hoc animam & interiorem
nihil perstringit. Verùm alia orta est à quodam &
nefan-

nefandissima assertio, per quam sacratissimæ Euc
cramentum elevare contendunt, sed profectò
contrariis, & impudenter confictis argumentis, u
intelligat, qui rem diligentiùs expenderit, eos nihi
næ mentis. Priori sic responsum est, ut magis mut
piscis: alteri propediem respondebit, qui priore
scuit. Nescio, an illorum deliramenta & blasph
ris. Sed si legeris, arbitror te nihil aliud facturum
dolebis unam vel alteram horam te hisce factio
legendis nequicquam tribuisse. Vale: & si qui
vos, quod me scire sit operæpretium; vide ne te
ri jactura vellicet. Iterum vale, Præceptor obs
me. Ex Vico, oppido Lotharingiæ, duodecima M
1525.

Agrippa ad Amicum. LXX.

TAm multa sunt ac tam magna, quæ tibi signific
ut ne in amplissimam Epistolam cogi possent. ic
rum, vel nihil ad te scribo, nisi ut scias me sanum, fal
lici fortuna, cum tota familia mea benè valere; iden
scire & audire cupio, quò ambo mutuo spiritu om
Deo debitas agamus gratias. Cæterùm deliberabis c
dio Cantiuncula, nostro utrique amicissimo, quón
ad me tutò rescribere posses, mutuasque recipere lite
terea si tutò posses committere steganographiam,
optatissimam effeceris. Vale fœlicissimè: & amicos
mnes meo nomine benè valere jube. Ex Lugduno,
Anno 1525.

Agrippa ad Amicum. LXXI.

QUas scribis mihi reddendas fuisse binas tuas liter
nus nullas accepi, præter eas, quas hic tabellari
noster attulit. Scripta Carolostadii in Eucharistiam v
nes me sunt lingua Teutonica impressa. Zuingliũ in
non vidi, nec titulũ scio, ni fortè in opere de vera &
gione de hoc tractet, qui liber mihi etiam invisus est
quid illis responsum sit, & abs quo itidẽ nescio. Est
opus Teutonicum Martini Lutheri in Carolostadiu
ptum Contra imaginũ oppugnatores: in quo etiam
agitur, sed de Eucharistia nihil. Accepi tamen eunde
num alio libello seorsum respondisse de Eucharistia.
ejus videre responsa, & si quis præter illum alius non
responderit. Itaque, si potes, si liceat, harum rerum a

is, oro. Scribo breve Epistolium Curato S.Crucis sibi noto & amico communi. cura, ut tutò illi red- e onsumque illius remittat. quòd si ipse hominem oceris, mihi gratissimum foret. Vale fœlix. Salutat na. Iterum vale. Ex Lugduno, vicesima septima no 1522.

Amicus ad Agrippam. LXXII.

i me D. Agrippa, propterea nunc per literas absens em te salutat, tibique dicit vale Hilarius, quod heri n potuit. Mittit me Domina illustrissima Alenco- onensem urbem quoque cum Domino Abbate eterum tuus ero, quoad vivam. Hic vir probus se endari cupit impensissimè, ob nescio, quæ nego- persuasum habet, poteris conficere minimo nego- d tibi visum fuerit, vel mea causa ei operam præsta- cii industriam, meque tibi reddes devinctiorem, 55.

Amicus ad Agrippam. LXXIII.

qu me Avenione, vir incomparabilis, Domine A- p, D. Claudius Cantiuncula, homo post hominum ia absolutissime ad unguem factus: ubi quum præ- t omnia erant ubique plena Musarum: nunc, imò càm abierat, muscarum inveni plena, omnia neque al ente illo, harum tanta vis, quanta illarum eo præ- Deum immortalem, O Musæ florentes Musæ, quæ de- u autitiæ tum Epistolarum, tum Orationum, tum et- itum? planè in cœlo mihi esse videbar: quum, haud ius incuspicatis muscis advolantibus, acerbissimus tantùm non exanimaret, d. meum Erasmum, im- hi e dignissimum, imò maximè potius immortalem, effisse: sed minus ac minus indies vanissimis homi- r limus, qui vel sui compendii ac lucelli cujuspiam a confingunt: vel suæ authoritati plus quàm Magi- entes, hujuscemodi mendacia consuentes libenter d quo mihi jam lachrymas? Erasmus toties com- c conclamatus adeò revivis cet: quanquam nullis arum studiis, vel animi avocamentis ante acquie- m fuero vel abs tua Dominatione, vel d. Claudio ior. Quòd si id (quod unum abominor) acciderit, nè miserrimum omnium mortalium: Dominus meus

optat te omninò vel in reditu salutare, acerbéq; tuli
Lugduni esset, vel te non vidisse unquam, vel agnov
Christianissimus omninò superaturus est Alpes. I
profligatus longè retulit pedem. Plura ex d. Claud
cui meis verbis salutem annuncies, oro obnixissimè.
consotte thori suavissima, eademque cordatissima, d
liberis, Anno 1525.

Agrippa ad Amicum. LXXIV.

VIr nobilis, qui hasce tibi redditurus est literas, m
mine salvere jussit, retulitque filiolum nostrum
Haymonem tua cura impendioque optimè nutriri.
beneficio tuo debeo tibi infinitas gratias. Cupiebam
puerulum ad nos deferri, ne quem gravaret: cupiel
super apud nos fore, eò proximè in Franciam disc
mus, ubi illustrissima Princeps nobis domicilium de
impensas, apud Tutonum videl. vel Aurelianum,
tiam. Quod autem tuæ Reverentiæ commodius vi
rit, facito, & nos quàmprimùm certiores redde, an
sis puerum, nec ne. Cæterùm quæ penes nos nova si
habeo, quæ expediat scribere, alia, nisi quod egregiè
Pandotæ fabulam. quæ cum ab Apolline plenam v
urnam accepisset, ea adaperta evolârunt omnes, sola
bio restitit ἔλπις. Spes scil. & ea nobis quoque relic
quàm optima. Plura tibi scribere decreveram, sed hi
dræ jubet finem facere. ideò, quod superest, in aliu
expectabis. Salutat te tua commater, uxor mea, quæ
tui proxima est. Vale fœlicissimè. Ex Lugduno, octa
Anno 1525.

Amicus ad Agrippam. LXXV.

TUa, suavissime Agrippa, prægrandis & divina sap
deò ingenti me tibi astringit amoris vinculo, ut
ctuque tui non possim non esse memor. Scripseram
tribus diebus elapsis parvas ad te literulas: quas si re
necne, sum animi dubius, in quibus tibi promisera
Cabalisticam & aliquos Lullii libros, quos velim ap
beres, sicut sunt jam penes me. Ego enim sum is, q
& sapienti cuilibet velim inservire pro ingenii mei
Quid enim, per Deos immortales, dulcius? quid
quid denique familiaritate doctissimi cujusque an

vir doctissime, & hujus, qui tanti te facit, quique diu nsudat, ut tibi servitio esse posset, non obliviscaris; e tibi omnibus obsequentissimum. Vale decus A-, & Philippum paterno amore prosequere, qui pa- habet, unicuique te sibi filium præbet. Iterum va- cho, 11. Junii, Anno 1525.

Agrippa ad Amicum. LXXVI.

mmater, uxor mea, his proximis diebus peperit no- ium filium. compater est illustris Princeps, reve- ns Cardinalis ex Ducibus Lotharingiæ, commater Domina de sancte Prie. hoc tibi significare con- il, quod scribam, non habeo, quàm ut, acceptis jam ribus Epistolis, tandem ad nos aliquid rescribas: poteris per præsentium latorem, quem mittimus . is reversurus per Gabennas; literas tuas refe- mendamus tibi nos omnes, & parvulum Haymo- mendat se tibi commater tua, deprecaturque ti- onum. Vale fœlicissimè. Vicesima quarta Julii, 5.

Amicus Amico S. LXXVII.

mùm arbitror, Musarum decus, Agrippam illum, rimum pollet cùm Græca, tum lingua Latina, non nditionis præsenti tempestate, idiomate inexpo- mporaneo extemplò aggredi: jamjam animam è rpore seclu am percipio. abest intellectus. memo- atur. voluntas redditur deambulatoria. ingenioli itas deprimitur. vires enervantur. oculi caligant. escunt. nares suo olfactu privantur. labia vix mo- gua balbutit. manus fit tremula. genua curvantur. ir incessu. cor ingemiscit. universa tandem corporis contremiscunt. nihilominus divino illo afflatu S. nus pertimesco. Nam in castris inolevit consuetu- mpotentiores à potentioribus sublevantur. adhæc m adire ipse penitus destinavi, ut de ejus opulento, pinguiori fonteque uberrimo imbibere valeam: m ex Italiæ partibus solvi Galliam versus, ut hu- pientis & Astronomi percipiam sapientiam, &

quem universa Occidentalis ora non potuit, uni
tantùm fama perduxit. O fœlicem & longè beat
nensem patriam, quæ hujusmodi candelabrum si
vit, rore etenim & refraganti odore ejus illustr
tum, hanc plagam universam illustravit: cujus
nem ego, tanquam tuba ductilis, per orbem terr
minabo. quod quidem sola virtus operatur, quæ
diro latére non potest. Bene vale Cherub, diu felix
stri quandoque memor. Vicesima nona Julii, Anno
gduni.

Amicus ad Agrippam. LXXVIII.

Redditæ sunt mihi literæ tuæ, Henrice Corne
me, quæ non vulgarem mihi voluptatem hau
tulerunt, ubi præsertim audivi te & perbellè valer
prole fœcundiorem factum esse. quo nihil tibi mo
natius contingere potuisse existimo. Dii concedant
tem imaginemque patris referat puer, quæ quandam
mortalitatem comparet, sitque usui & decori secul
quemadmodum tu pater es. Quòd verò filii sacran
nem tanta ulteriùs honestârit nobilitas, habeo pro
tissimum. sunt enim hæc nonnulla virtutum tuaru
non satis quidem digna, ut par est: cùm longè majo
beantur. Non potest enim tanta viri & tam excelle
na ad summa rerum fastigia non extolli. Quod a
nostrum attinet, prosperè valet. Mittam enim ad te
men caloris intemperies paulò remissior facta fuerit
ret enim sine discrimine tantos æstus ætas t nella.
ut valeas, cupio, meque tuis literis nonnunquam re
bennis, secunda Augusti, Anno 1525.

Agrippa ad Amicum. LXXIX.

A Tempore, quo hinc abiisti, uxor mea peperit m
compater fuit Cardinalis Lotharingus. Cæterùm
abs te Ptolomæum, quem pollicitus es, ut mittas l
nis, tuumque recipias, qui jam dudum religatus est.
res ad te literas scribere non datur propter occupat
as occupatissimas. Hodie siquidem recedit hinc
mea, comitaturque filiam ituram in Hispaniam: e
re jussus Lugduni, donec revertatur, vel aliter dem
Interim oro ad me rescribas, desque argumentum
multum deinceps scribendi rescribendique. Vale, & t
cos omnes valere jubeto, inprimis D. Præsidem Dor

r mea, atque ego tuam. Antonio physico me com-
habe. Iterum vale, & fœliciſſimè. Ex Lugduno, o-
ſti, Anno 1525.

Amicus ad Agrippam. LXXX.

pax à Deo Patre & Domino noſtro JESU Chri-
reg e vir, atque mihi inprimis colende, non aſper-
ro, literas meas, cùm non ſis dedignatus, dum hîc
aviter ac familiariter toties mecum colloqui: qua
itate, mihi ſatis, ni fallor, cognita fretus, hunc tibi
Chriſtophorum harum literarum indicem: qui
recibus hoc à me efflagitaſſet, (tanto etenim tene-
o tui) profectò haud auſus fuiſſem tantæ eruditio-
autoritatis virum nugis meis obtundere. Eſt au-
us uſque adeò ingenuus, non ineruditus, &, quod
judico, tam integræ fidei, ut ipſi non admodum ſit
ommendatione, ſed ut ſeipſum facile commenda-
ua verò tanta facilitas, ut etiam à nullo commen-
dubito, quin facile admitteres. Quare, quæ tua eſt
, hanc meam Epiſtolam æqui bonique conſulas,
hriſtophorus hic tuis uſibus, ſi quid commodate
deerit. Vale, & noſtri ſis memor, oro. Salutem tibi
bent D. Joannes Vannius Muſicus, & uxor mea. Ex
ca literaria. Friburgi Aventici, ſeptimo idibus Au-
o 1525.

Agrippa ad Amicum. LXXXI.

uæ, Ulriche amiciſsime, atque is, qui illas attulit,
ophorus, adeò mihi acceptæ fuêre, ut fatear me ab-
re tibi infinitas gratias. ſpero ſiquidem iuvenem il-
& fidum & diuturnum Miniſtrum fore: cui quod ad
veſtitum opus eſt, nihil patiar defuturum. Cæte-
dò penes me perſeveret, nihilo reddetur indoctior,
lior. Vale fœliciſſimè, & ad nos ſæpius reſcribe. E
, decima nona Auguſti, Anno 1525. Communes ami-
s ſalvere jubeto.

Agrippa ad Amicum. LXXXII.

ſi occupatiſsimus, volui tamen vel id tantillum ſcri-
te dare, ne me tui arbitrareris oblitum. Denique e-
us Papilio in ſuis literis ſalutem ad me ex tuo nomi-
. Gaviſa eſt vehementiſsime tota Eccleſia Sancto-

rum,qui apud nos sunt,audientes fructum verbi ap
itidem apud Galliam ferè omnem. Glorificamus q
minum pro Macrivi servi Dei constantia. Scrip
gloria verbi apud vos, quæ non dubito tibi comi
esse. Benedico Dominum, quod semper idem es, n
tatis amator: prosequere. namque ea ratione felici
reliquis omnibus. nam quid simile veritati? Utin
ceret venire in Gallias, ne semper mutus essem. fi
Domini. langueo, fateor, quod tamdiu taceam. No
scire me factum conjugem, & librum meum de co
san vidisti. Donavit Christus nobis filium vicesimo
vembris. Adhuc in puerperio est soror mea. puerl
ne sanus est. Ora, ut vivat in gloriam Dei, illum
possim, ut sit alienissimus ab Antichristo, & figme
num. Paupertatem multam sustinemus. nam om
ma, & obruor ego debitis multis. fratres aulici, &
cum illis, miserunt mihi aureos solares viginti. nihi
nius habui unquam. in omnibus benedictum nom
ni, qui juvit nos, & potens est nos liberos facere à ta
paupertate. Gratias ago omnibus, qui dederunt
paupertatem meam. Salutat uxorcula mea te, & si
mus uxorem tuam in Domino. Lætor, si prosperè
omnia. Salutat te tota Ecclesia nostra per Christu
maximè: & tibi ac omnibus fratribus fœlicia à Do
camur. Suade pro me bona, quibus potes, & qui pos
be, quid Gebennis agatur, an scilicet verbum ament
doque vicissim literarum consuetudo. Gratia &
mini nostri JESU Christi cum Spiritu tuo.
gentorati, ultimo Decembr. An-
no 1525.

EPIS

EPISTOLARVM LIBER IV.

[Illu]strissimæ Principi ac Dominæ, [M]argaretæ, è Christianissimorum Franciæ Regum san[gui]ne Alenceniæ ac Bituricensis provinciarum Duci, Armeniacorumq; Comiti, Henricus Cornelius Agrippa S. P. D.

EPISTOLA I.

SI voluntatem erga me tuam pari scientia scribendique otio adimplere possem, Princeps illustrissima, jam arduum aliquod opus aggressus amplo volumine, profundissima sacrarum literarum mysteria, vel difficillimas Evangelicæ Philosophiæ rationes, & [qua]e in tenebris delitescunt, exposuissem; sed domesti[ci]s isq; necessariis negotiis incessanter continuoq; oc[cupatu]s sine magno rei familiaris meæ detrimento scribendi [va]care non possum. Scribendum tamen aliquid est ad [be]neficentissimam Principem, quod vel egregiam lau[dem] contineat, insignémve doctrinam adferat: Sed ut [o]mnibus facilè est, ita docere quàm difficile: Nulli e[nim] [p]enitus elingui, in tanta virtutum tuarum copia cele[brand]a [d]eesse posset oratio, quarum splendor sermonis uber[tatem fac]ilè tribuet scribenti: docere autẽ te eò difficilius est, [qu]a sit in te vitæ morumq; integritas, ut quælibet subli[mis] do[ctr]ina sat esse vix posſit. Nobis itaq; donanda est venia, [no]n t[u]am excellentiam condecens, sed secundum vires no[stras te]mporisque indigentiam debitum munusculum obtu[li]mu[s]. Accipe igitur benigno animo de Matrimonio bre[vem de]clamationem, non quod te hanc vitam docere velim, [quam] perfectissimè nosti, & observasti sanctissimè, atque [quæ nos]t[r]a oratio verbis eloquitur, tu operibus ipsis hactenus [optima]simè præstitisti, ut non tu docente hac oratione, sed [exemplo tuo] hæc indigeat oratio: ideoque tibi præ cæteris de[bebatur, quia] d[eb]erat, ut nostris scriptis reddant testimonium opera [tua, quibus]que illorum contumeliosæ, ac sacrilegæ objectioni, non [tam verb]is, quàm operibus responsum sit, qui dicunt Sapien[tem non] esse nubendum, stultumque esse, qui cùm posset in

libertate vivere, conjugali jugo se subjiciat. At hi qu
rent, satis ex ipsius Matrimonii dignitate necessitat
batur. Tantum enim abest à culpa nubere, ut duob
xat hominum generibus exceptis, qui contempto l
nio non nupserit, velut Christianæ religionis præ
mortalis culpæ perpetuæque pœnæ reus, ab omnib
temnendus atque evitandus. Vale, Anno 1526.

Ioannes Capellanus Henrico Cornelio Agrippæ S. D. II.

SUscepi literas tuas, mi Agrippa, cùm ex Bayona re
salutavi illustrissimam Dominam tua ex parte,
commendatione (ut solitus sum) tui nominis. video i
quam non solus desideras, sed & ego tecum, non
posse, quantum ex eadem Domina intellexi, quæ in
rebus longa nonnunquam esse consuevit. sed ituri su
vi Parisios: nunc quantum intelligo iterum redicur
num, ut Christianissimus Rex votum quod in Hispa
sancto sudario, quod Chamberiaci apud Sabbatense
tur, persolvat. tunc non diffido rem tuam fieri facile p
terim, quoties de re inciderit sermo, fungar offici
Nonnulli, qui tamen de Christianorum numero ce
propter nonnullos locos tuum istum laborem de con
rum probant: & sunt, quibus non infrequens est cur
nabus collocutio. Itaque veritus, ne in dedecus mag
ad tui commendationem cederet, hactenus libellor
sentationem distuli. Si tamen jusseris, qualescunque
tabo. Hîc est quidam senio confectus, in Chymicae
tissimus: cum quo nondum mihi sermo fuit. ægrot
gravi destillatione per multos dies: sed nunc, Christo
re, propemodum pristinæ integritati sum restitutus. V
Burdegalia, secunda Aprilis, Anno 1526. Vidi Nata
strum Bayonæ: & pollicitus erat se me hîc visitaturu
quantum credo, mutavit opinionem. nihil ab eo acce

Suo Domino Ioanni Capellano, Physico regio, Henricus nelius Agrippa, S. D. III.

SCribis ad me, amicissime Capellane, esse in aula non
qui tamen de eruditorum numero censentur, & quil
est infrequens cum Dominabus collocutio, qui decla
nem meam de Matrimonio parum probant. Itaque ver
res hæc in contentionem magis, quàm in commenda

et, te libellos illos meos principib. nostris offeren-
as distulisse, donec me iterum consuleres. Audi er-
itentiam meam. Inter aulicos Magistros sunt, qui
urcas scribunt facetias, & de arte lenonica comœ-
x penitissimis Veneris armariis deprompta lasciva,
de bellis amoribus pestilentes libros. Sunt &, qui
as linguas transfundunt. At hujusmodi libri sine
e reprehensione offeruntur dominabus, & legun-
iam à puellis Novellæ Bocatii, Facetiæ Pogii, ad-
yali cum Lucretia, bella & amores Tristanni, &
& similia, in quibus nequitiæ assuescunt fœminæ
quarum quæ in his libris plurimum educta est, quæ
re scit dicteria, & ex horum disciplina cum procis
oras facundè confabulari, hæc demum vocatur
obè aulica. Quo miror, cordatos istos ac nasutissi-
es, qui res parvas tantis sæpe tragœdiis exagitant;
modi non modò simulatè, sed & in illis perlegen-
ndis, exponendis, plurimum occupari, idque etiam
ionis Episcopos. qualis ille Angolemensis, qui a-
vidii Heroum epistolas in Gallicum sermonem
Tales habent aulicæ dominæ plerumque sacrorum
stas: qui cùm nullos unquam didicerunt bonos au-
tantillum quidem bonæ eruditionis habent, quo-
unt illi hæc mea probare, ab illorum instituto lon-
. Tu igitur nunc libellos illos audenter offerto, nec
ppam tuum, cujus nomen Ab ægris pedibus, pleri-
retantur, adeo podagricum, qui non audeat cum il-
s aulicis censoribus in arenam descendere. Non
arum literarum tam exarmatus, qui non valeam &
lefendere, simul & adversarios hostes confodere.
issime. Ex Lugduno, prima Maii, Anno 1526.

Agrippa Amico S. IV.

pè annus est, ornatissime vir, quando Lugduni no-
fueras, vix ad triduum inde scripsi ad te pluries: ac-
n ex te literarum omnino nihil. nunc iterum nactus
ortunum nuncium, virum mihi amicum & fidum,
rediturusque has tibi defert, tuas ad me relaturus,
ul aliquid nugarum mearum, declamatiunculam de
io Latinam, eandemque in vulgare Gallicum idio-
tam. illam tibi, hanc uxori tuæ (cui me plurimum
lari cupio) legendam destino, mitto etiam progno-

ſticum quoddam, idque meum, ex quo judicabis, q
gius evaſerim aſtrologus. tu verò per hunc latoren
rus es Coſmographiam Ptolomæi, quam Lugduni
licitus fuiſti. denique, ſi quid penes me eſt, quod
conducere, nihil petes abs me fruſtra. Vale feliciſſim
ni, decimaoctava Aprilis, Anno 1526. Domino Præ
riſque amicis noſtris omnibus me commendari op
unà tecum optimè ſalvere & valere jubeo. Salut
mea, ominaturque omne bonum. Saluta mihi Anto
dicum, virum cyclicè doctum.

Amicus ad Agrippam. V.

ACcepi literas tuas, candidiſſime vir, & cum eis l
pro quibus gratias agimus & uxor & ego: miſi
mographiam Ptolomæi, quam pollicitus ſum, niſi e
daſſet Martinus Pictor, qui jam decurſis octo menſi
modatò illam à me acceptam necdum reſtituit. Ne
ris me hæc cauſari, quò revocetur donatio: qui noſti,
naciſſimus ſim obſervator promiſſi. Niſi intra proxi
dinas reſtituat, accipies à me pro tuo arbitrio aliam
tibi apud bibliopolas delegeris. ego jam ad tres men
ticulari morbo diſtorqueor, ut ferè in rabiem decid
adhuc eſt ulla certa ſalus, quanquam dolores jam ja
deſierint, quanquam adhuc tamen ambulare neque
quid certi remedii habes, rogo, ut tibi amico & quid
liari communicare velis, & cum dabitur occaſio, v
lione rependam. Novi hìc nihil habetur, quod dig
monitione ſit. Si quid interea à me velis, utere & al
pera mea pro arbitrio. Nihil enim habes in rebus
tuum, quam Conradum. Uxor mea tibi mille, & con
mille ſalutes precatur. Vale, & me, ut conſuevisti, i
addictiſſimos adnumera. Chamberiaci, 5. Maii, Anno

Agrippa ad Amicum. VI.

ACcepi literas tuas ex Burdigala ad me datas, Cap
miciſſime, idemque ſemper obſervandiſſime, no
cum malorum meorum ſolamen. noſti enim, quæ me
pugnet fortuna, poſteaquam Princeps noſter hinc ab
eſt, quod dicam amplius: Pandoræ ollam adaperui, b
omnia evolarunt, ſola in labro reſtitit ἐλπὶς, ſpes ſci
huic jam propè creverunt alæ, hoc modo abſente

s perii: nec habeo, qui mihi subveniat, aut capiti, aut pedibus: obstupui cerebro, plus quàm Niobe: est consilii: quò refugiendum sit, ignoro: mustela spertilio, in certum est: illa decies in die mutat lo- lucifuga non audet in publicum progredi, nisi per & sese committere nocti: ad Deorum aliquem si , quis me excudiet: nisi tu mihi Divus aliquis effi- pollo, vel Æsculapius? ac tantorum malorum reme- od non tam vaticineris consilio, quam re ipsa inve- d si, juxta mei nominis etymologiam, ægris proce- s, tu Mercurius efficiare, ac pedibus illis alas con- uos mei nominis fautores noveris, invenireque po- djunge, aggredere, corripe, roga, obtestare, compel- e: adde preces, supplicia, querelas, suspiria, lachry- icquid est, quo divos flectere solent homines: ego t nec tibi, nec illorum ulli unquam ingratus futu- æterum scribo Illustrissimæ Principi, ac Dominæ is epistolæ exemplar his inclusum conspicies. tu li- ddito ea opportunitate, ut vel ipsa lectura sit, vel se audeat. Denique, quid mihi, qua ratione, quo or- via, quo consilio agendum sit, quibusve auxiliis o- apud eandem Dominam nostram facilè, quod spe- ues & impetrabis. Reliquum autem est, ut quæsto- Barguinum exores, ut in favorem meum scribat n ad Martinum Trecensem, quò de constituto mi- pe stipendio, quod hactenus debetur, nunc tandem ne una litera plus quàm medicum evasurum passu- Ve felicissimè. Salutat te uxor mea, precaturque tibi um. Salutat te etiam Claudius Sacerdos meus. de- lum ad te mittere. sic namque & literarum mearum mei me posse certiorem fieri arbitror, cum cæteri nes ferme dubii sint. Iterum vale. Ex Lugduno, 6. 101526.

eli de Arando, Episcopo Sancti Pauli in Delphinatu, pio è Theologo, Domino suo observandissimo, Henricus Cornelius Agrippa S. D. in omnium salute

IESV CHRISTO.

VII.

quondam de conjugio doctissimè scripsit gravis au- heophrastus: qua occasione meretrices omnes in se . è quibus prosiliit Leontium Metrodori scortum, a tantum virum etiam librum ederet. unde tan- dem

dem proverbium natum eſt, Arborem.ſuſpendio el
Sic ſcripſi ego præteritis diebus declamatiunculam
mento Matrimonii,quam Illuſtriſſimæ Principi de
jus ſermo, ut ſcripſit ad me Capellanus noſter, non
tamen de eruditorum numero cenſeri volunt, offe
rum ego non video, fortè, ut fieri ſolet, in re prop
tiens,quid illi in libera declamatione tantopere cri
leant. Quòd ſi Matrimonii Sacrmentum illis nimiu
ſe videar, agant ipſi partes caſtitatis ſuæ, & facilè c
illis hanc, licet inter Sacramenta non numeretur, t
huic Sacramento longè præferendam. Si quid aliud
illos malè habet, deberēt mihi errata mea, modò pul
in faciem proſtituere potius, quàm poſt terga apu
aulicas mulierculas, ſive etiam dominas, in calumni
re. ſic namque illorum monita, qua decet reverentia
exciperem, meque illis vel exponerem, vel purgar
mendarem, ageremque admonitorum condignas gr
autem, quod duo ſunt in declamatione noſtra nodi
me modeſtiſſimè commonuit Reverendiſſimus Pat
lis, Epiſcopus Vincienſis, vir admodum ſorbonicè
num, quòd videar aſſerere, conjuges propter adulter
ratos, poſſe contrahere cum aliis. Reſpondi illi, me
intendere, ſed quod ejus loci præcedens, ſequenſque
ſtendit, agere me illic de Matrimonii unitate, quæ ju
Domini individua carnis unione conſiſtit: quam n
go nulla alia divortii cauſa poſſe diſſolvi ajo, niſi fo
catione, ubi caro jam in plures dividitur. Præterea ſi
hæc urgerer me alterius ſenſus interpretatione, dixi
me. qui hunc quoque tuerentur, Origenem, Ambroſ
tianum & pleroſque juriſconſultos: ſed & Pollentiu
quem de hac re, citra tamen hæreſis crimen, diſputat
nus, rurſus editis libris ſuam ſententiam ſic tueri, ut d
judicare de victoria: habere me præterea exempla al
Epiſcoporum, & factum Eccleſiæ, quæ quod agit, a
Dei agit: quæ autoritas non minor eſt in Eccleſia, qu
fuit in ſynagoga. Si ergo Moyſes in ſynagoga contra
legem, quæ fuit ab initio, conceſſit Iudæis quacunq
alia de cauſa, repudiatis conjugibus, aliis copulari, po
Pontificem, poſt rejectam Eccleſiaſtica autoritate ac
concedere innocenti alias nuptias. Neque enim in E
legitur, quòd mulier, quæ repudiato marito alium
mœchatur, ſed quòd qui repudiatam duxerit, mœch

negotio liberam esse Ecclesiæ autoritatem, con-
pro rationabili causa concedere, sicut adimere. Nã
Panormitanus, Vincentius, & plerique alii cano-
iterpretes non verentur dicere, Papam gravi ali-
a posse etiam dispensare contra totum novum Te-
, salvis duntaxat fidei articulis: quos tamen illius
ari. atque hi Doctores sic scribentes, interim ha-
ximè orthodoxi. Tandem dixi, hanc disputatio-
cere ad declamationem meam, sed priorem mentis
itionem: remisique ad Erasmi annotationes, ac e-
tra Leum apologias. Alterum verò, quod adno-
piscopus, id erat, quòd inter eos, quos à Matri-
exemptos dixi, ajebam, qui acti spiritu Dei, perpe-
atem delegerunt: urgebat eum hoc verbum. Per-
nquam rigidum nimis & asperum his, qui pro tem-
untur in se vires castitatis, nolentes infirmitatem
are perpetuitati. Respondi me idcirco non scripsis-
verunt, sed Qui delegerunt, aliquo videlicet bono
quo stante & durante exempti sunt à lege Matri-
prius incipiunt obligari connubio, donec incipi-
fortè aulici illi mystæ putent, melius esse scortari,
ere. His auditis, Reverendus Pater ille acquievit
oravitque & consuluit sic per epistolam declarari,
ur offendiculum: tandem cætera omnia laudavit.
are possum, quos offendere possunt reliqua, ni fortè
licarum nuptiarum consultores, ne dicam lenones.
c declamatio offam eripere videatur, aut fortè qui
rditi, tanquam insanientes equi, ut ait Hieremias,
proximi libenter adhinniunt, & adprobari cupe-
tia multitudine peccantium. Tuæ autem fortitudi-
eclamatiunculam, Illustrissimæ Principi tuæ dica-
insuper tuendam commendo: teque ad hoc certa-
ocō contra ejusmodi Cerberos Herculis instar, pro
ramenti gloria, pro absentis mei defensione, pro ve-
fœliciter validissimeque certaturum. Vale fœlicissi-
duno, 7. Maii, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. VIII.

ris est hominum vita atque fortuna, quid solicita-
in Deo hæc & cœlis, qui nec errare, nec malum age-
, relinquimus? atque homines cùm sumus, nihil ul-
ostras, sed humana duntaxat sapimus? Quin & Chri-
sumus, credentes Christo, linquamus horas, & mo-
menta

menta Deo Patri, qui ea posuit in sua potestate. Qu
diximus, ab astris non sunt, ædepol in vacuum currit
strologus. Sed est hominum genus adeo timidulum,
quam pueri, ad lemurum fabulas plus timent, credun
gis ea quæ non sunt, quàm ea quæ sunt. idcirco reru
rum cognoscendarum nimia aviditate cæcutientes,
est minus possibilis, ut reversurum universorum d
hanc eò timent magis: atque quò res est verisimilis n
astrologicis delectionibus rerum fatales leges posse d
ri, hanc eò magis credunt: qui, si non essent astrologi
dubio perirent fame. Atque hi apud me instant, ut
turorum occultorumque prognosticum accipiant,
professio ea ipsa sit, nec alia ab astrologia. Hos ergo n
opinione sua, hoc adscriptum prognosticum, idqu
glossa vestitum, licet post Kalendas editum, illis rei
sciant, qualem me opinantur astrologum, talem e
prophetam, & me scire eorum frui stultitia. Vale.

Agrippa ad Amicum. IX.

NEscio, an planè venia dignum sit, Reverende Pa
vix trium dierum habita tecum consuetudine, ali
te petere, etiam sine ullis meis meritis præcedentibus
te non latêre arbitror, quanta mihi sit fueritque jam
annis cum propinquis & affinibus tuis familiaritati
tiæque necessitudo, confido, quòd me non solum ab
sumptuositate absolvas, sed & gratiam benevolen
tuam mihi insuper sis conduplicaturus. Ea spe, quid te
velim, nunc aperiam. Rex noster cum ad Massiliens
dionem solvendam procederet, pollicitus erat ne
grande bonum: rem hanc pro me procurandam sus
commisso Regis Dominus de Ryans capitaneus cata
rum: is modò obiit mortem: conscius tamen est regia
tationis Dominus Senescallus Lugdunensis compat
cui unà cum istis scribo in idipsum: deinde Princeps r
gis mater discedens Lugduno, prohibuit ibi domic
gere, pollicita, sese evocaturum me in penitiorem
Gallicam urbem, ubi, composita re familiari, paratio
haberet in ministerio. Quid de me futurum sit, ignor
bito: vereorque, ne, occupatis principibus jam max
gotiis, ego interim absens excidam memoria, quò
diuturna expectatio mihi ad famem redeat. Oro ita
manitatem tuam, ut hanc unam pro me curam suscip

aliquando, & quoties ibi opportunum videbitur, n Majestatem ac penes Principem meam, Regis ne mentionem aliquam oriri facias: ostendasque, non omnino inutilem, meque illis, qua potes, de a & charum & commendatum reddas. scio nam- m commoditatis mihi commendatio tua adlatu- ac gratia tua impartiri velis. Sed & illud te admo- lum, mihi non solum re ipsa, sed rei celeritate o- uid ergo de me statuere decreverint, sive Rex sive : oro cures id quàm citissimè expediatur: atque e- uòd tuam Reverentiam mihi profuisse nunquam le felicissimè, & his audacibus parcito literis. Ex xta Maii, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. X.

ue in hunc diem distulerim ad te scribere, in cau- æstoris nostri Barguini absentia. is, ut est bona- m, literatorumque amantissimus, pollicitus est t Lugduni à Martino à Troia tui stipendii pecu- entur. nihil minus tui absentis, quam præsentis, Domina non denegat se aliquando facturã, quod longum protrahit, nec putes eam in rebus meis, , diligentiorem. Utrumque sollicitabo, urgeboq; ut quamprimum tibi provideat. Ajunt Regem steaquam Parisiis fuerit, Chamberiacum conces- cto Sudario vota persolvat. tunc facilius erit rem nere. Literas tuas, quas de operibus Caloni men- bas, non accepi. Fuimus hactenus, & adhuc su- rinatione quam tædiosissima Utinam mihi quie- et ab his curiæ procellis. est mihi curialis vita nè exosa. Natalem Tholosanum vidi Bajonę. pol- urdegaliæ me convenire: sed nec hominem vidi, venerit, intelligere potui. Gratia Domini nostri i tecum & cum modestissima consorte tua. Co- masseptima Maij, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XI.

tetico, quo te adeo distorqueri scribis, adfectum quam maximè. Utinam omne hoc malum, & si m est, in N. (hem calamum compesco) de me tum, devolasset. Remedium tibi mitto his lite- , videlicet confectionem in tabulis laxativam,

qua cum consilio medici uteris, humorum pec
ductione, prius tamen per syrupos jam digestor
deinde cataplasma, quo instante dolore intenso
tione, & agitatæ materiæ resolutione dolenti m
cabis. Porro de secretissimis meis mitto per me
bus expertum unguentum, quod etiam apud te s
nere cupio: cujus usu summam assequeris curatio
graphia Prolomæi; quoniam penes te non est,
possum, usque dum recuperaveris. Si alia quæv
librorum volumina apud te dupla sunt, eorum, qu
mihi impartiare. scis enim, quàm sim ego helluo li
ullam supellectilem mihi magis parare curem alia
licissimè, & valetudinem tuam imprimis & dilig
to. De Achille nostro scire cupio, num illum pœ
huc cucullæ, & quòd libertatem commutaverit
Uxor mea unà mecum, ambo nos, ambos vos, t
tuam, optimè salvere atque valere jubemus. Ex L
cimaseptima Maii, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XII.

Literas tuas Illustrissimæ Dominæ nostræ præse
de ea re, quam ego tecum speramus, nihil cer
scis, quanta uti consueverit dilatione in negotiis e
quod ego in re propria satis sum expertus, & qu
rior. qui jam tot annos eandem solicitavi in re u
necdum sum consecutus, & consequi fermè despe
infrequenter pollicita erat se facturam. Ejusde
quæstor scribit ad Martinum Trecensem pro so
tuo stipendio. Tractatur apud nos negotium pa
tamen futurus sit exitus, incertum est. Ago gratias
gnosticis. unum illorum dedi Barguino nostro.
hinc solvemus ad Parisios, exinde ad S. Germanu
ri. Salutari cupio meo nomine modestissimam ux
& Dominum Claudium Sacerdotem tuum, scrip
memini, illum te velle mittere ad nos, sed id ne
incerta est mihi sedes. Vale. Cogniaci, vicesim
Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XIII.

FEstinantia tabellarii effecit, ut nunc tecum pa
Barguinus tua causa scripsit ad Martinum Tre
minus Episcopus Vasatensis in tuam commend
locutus est Regem. qui cùm bonam de te haberet

em concepit, &, ut uno verbo meum erga te ani-
gas, crede mihi, rem tuam, atque meam, vel mul-
is curabo. Vale Angolismæ, prima Junii, Anno

Amicus ad Agrippam. XIV.

uerunt mihi literæ tuæ, quibus acceptis & intel-
ocurus sum regiam Majestatem de meritis tuis, &
i stipendiis. Ille mihi optimum dedit responsum,
o certo, te apud illum esse in optima æstimatio-
tipendia pollicita habebis, & majora. Dominus
dixit mihi scripsisse se cuidam thezaurario Lug-
ranti, de mandato ipsius Dominæ matris Regis,
io tibi consueto solvat debitam pecuniam. Ego
o negotia tua apud Regem commendata: & si
a potero aliud pro dominatione tua, semper ero
posse adimplere, quæcunque videro esse ad hono-
atem tuam. Tu scribe mihi sæpius: in hoc rem
mihi facies. Vale. Ex Petragoricensi civitate, se-
, Anno 1526.

*atri ac Domino, Domino Symphoriano, Episcopo Va-
Domino suo observandissimo, Henricus Cornelius
Agrippa S.D.* XV.

i possum, ornatissime Præsul, quanto gaudio me
t epistola tua, qua mihi Regiæ Majestatis benevo-
eficentiamque indicasti: quanta denique me tibi
observantia, qui tanta pro me apud eandem Re-
tatem operatus es, & majora te facturum insuper
Cogitanti itaque mihi, quonam studiorum meo-
onio pro tanto beneficio animi in te mei gratitu-
iam ostendere possem, ac circumspectanti, quæ in
nea supellectile recondita tenerem, subito offere-
tio quædam, sive dicam epistola, qua quondam ad
amicorum improbas preces respondere delibe-
s à gentilis theologiæ studiis dehortari ad evange-
inam. Hanc itaque relegens pauculis recognovi,
bitratus argumentum, quo te donarem per hoc
oris spatium, quo mihi facultas non est ampliora
c tibi qui ex officio tuo apud Regiam Majestatem
udiis ac curis occuparis, otium adest ampliora per-
timum proinde ratus sum de re utili ac profutura

parvum libellum mittere, quàm de vilioribus &
momenti amplissimum volumen. Accipe igitur
auspicio nostrum, quantulumcunque est, licet ma
tua mereatur, literarium munusculum: ipsumque
guitate voluminis, sed ab utilitate ac veritate doct
que in te mei observantia existimato. Dehortatio
hanc ideo tibi inscriptam voluimus, ut te illius arg
hibeas patronum, ac Christianissimo Regi vestro
ut pro sui nominis præcellentia, quo Christianissi
tur, ac debito suo, in hoc Christianissimo regno, (
ras ab omni gentili, exotica & adulterina doctrina
ac etiam à sophistarum laqueis liberas, liberè do
atque tueatur: in hoc siquidem suo Christianissi
dignissimum piissimumque Regem sese exhibitur
licissimè, &, quo cœpisti, amore me diligere ne ces
Majestati charum commendatumque redde atqu
Iterum vale. E Lugduno, decima Iunii, Anno hum
1526.

Agrippa ad Amicum. XVI.

Octava hujus mensis ex præsentium latore laco
dam schedam tuam, quam prima ejusdem festi
ad me scripseras, accepi: quas autem priores à deci
Maji ad me scripsisti, posteriores ego hujus mensis
accepi: & simul quas antea misisti, datas Maji 17. c
dem literæ tuæ narrant dinumerandam mihi Lug
niam: sic præceptum à Domina, scriptum à Bargui
etiam Domini Episcopi Vasatensis, Domini Sene
dunensis, & Baronis Laurencini literæ sonant, atq
sola jam egregiè beatificatus sum: cæterum ne m
pecuniarum hactenus data est: ac Martinus Trece
hil à Barguino scriptum, nihilque commissum ait,
mea jam non (quod dicitur) ad retia, sed ad telam
nearum, ac dimissis bonis avibus, muscas venari co
dius Sacerdos per me missus Friburgum rediit à b
quid attulerit, narrare non capit festina hæc epistol
bellum quendam Domino Episcopo Vasatensi ir
hunc oro, ut reddas, ut Reverentiæ suæ commen
cias. Verum tu ad literas meas omnes nondum int
sposum dedisti: & quid de Matrimonio nostro actu
tumque sit. Vale. Proximis literis ampliora scriptu
interim persevera in re mea procuranda, atque eg
verbis, sed reipsa & opera gratias agam, si modò nc

iterit negotia, ut tibi unquam in aliquo prodesse t um vale. Ex Lugduno, decimaquarta Junii, rapi- a mo, Anno 1526.

us Lavinius, Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Henrico Cornelio Agrippæ, Iurisconsulto, Medico & T ologo Trismegisto, eruditissimo & eloquentissimo salutem. XVII.

u & doctissime & eloquentissime salve. Olim cùm ationis Quadragesimalis officium apud Lugdu- x cerem, tuam doctissimam Dominationem cum a- is nostris in cœnobio Prædicatorum sæpè sum al- nc autem quia cognovi, iterum te apud Lugdu- e olui præsentium latorem, mei amantissimum, eò d te meis accedere. Scripsissem autem literas am- i maxima opp: essus essem animi angustia, quam re- i qui has redditurus est literas. cui, ut mihi ipsi præ- s, & si quippiam auxilii impendere valeas, id facias e etiam oro. utinam hìc adesses, ut te & alloqui & ossem. Vale bonarum literarum decus. Ex Matisco- bio, idibus Junii, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XVIII.

ego, clarissime Vir, his meis ad te literarum mea- rimitiis me tibi non tristia sed jucunda nunciare Nunc verò aliter res sese obtulit; & te hæc scire quæ contigerunt adversa, si modò ea adversa no- unt, quæ à Deo atque natura, tanquam inevita- m lege, nobis inferuntur. Mortuus est amicus no- elmus, medicus Divionensis:, qui cùm die Jovis lus justo oppleto fructibus stomacho cœnasset, in- licam primò, deinde in iliacam perniciosam, cui non parum addidit (ut solent homines in rebus pro- tire) perverso medendi ordine, adeo quod mi- minem tamdiu versatum intra medicorum cano- , cùm maximè illi opus esset, potissimum aberras- us fui ego post triduum ægritudinis suæ. veni ad ntem in lectulo & graviter afflictum. aderat fe- ua, cum forti caumate atque singultibus: malum bis prognosticum. vocavi Nicolaum medicum, is

occupatus erat alibi. advocavi etiam Dionysium accessit nobis die postera. quid dicam? invenimu ribus pejora: frigescentia extrema, pulsum form quæ solet præmittere perniciosum atque immedi tis malum: jussimus administrari sacra, & religio næ illum vota persolvere: sic extinctus est die he vespertina, & adpulit quò currebat, & quò eum mur. Tuum nunc est, relictam ejus uxorem conso re prolem. nihil melius impendere poteris amic Nam mœstitia, luctus, vestium umbrà & squalo excitare, nec juvare possunt, & superstiti conjugi etiam damnum adferent. Quid plura? tu in his r melius consilium præstabis, quàm abs me accip Vale fœlix, & Dominum Petrum Turrelli meo vere jubeas. Iterum vale. Ex Lugduno, decima Anno 1526.

Reverendo Patri, Sacræ Theologiæ Magistro, ac Domi fessionis, in Christo Fratri, Magistro Petro Lavini ricus Cornelius Agrippa S. D.

XIX.

Astrologiam divinatoriam, sive (ut dicitur) ju non aliam esse, quàm superstitiosorum homi cem conjecturam, qui de rebus incertis scientiam f qua decipiantur, in comperto habent fermè docti præterea rident nobilissimi quiq; philosophi, repel stiani theologi, sacraque Ecclesiæ concilia damnâ modò, cujus officium est alios ab his vanitatibus oppressus, vel potius cæcutiens, nescio, qua, ut scri angustia, ad hanc, tanquam ad sacram anchoram, c tanquam non sit Deus in Jsraël, mittis ad consulend in Accaron. numne putas juvabunt te astrologi cœl aruspices cœli? Esto, per discursum humanæ ratio suum experientiam cùm probatæ sint hæ scientiæ, t nionum varietate, illarumque ambigua obscuritate lutæ sunt, ut sæpissimè mentem nostram præstigi ciumq; rationis pervertant, & deceptos nos difficil sicut ait Esaias, in multitudine consiliorum suorum super, multa vera prædicent astrologi: fateor. sed & mul profundunt mendacia. ubi autem possunt hæc Vana sunt omnia & incerta, & quantò plus laborave ad quærendum, ut ait Salomon, tantò minus inveni

xit ſapiens, ſe noſſe, non poterit tamen reperire. Ne
eiverſari videar, & laborem pro amico ſubterfuge-
i tui compos fias, faciam pro te, quantum de his di-
mini, ſi modò te primum commovero, nolle me, ut
plus fidei tribuas, quàm conveniat ab homine
ac religioſo atque theologo. Cęterum verò ſi quid
mea correptionis habere videntur, in eam partem
me non modò Juriſconſultum & medicum, ſed &
ſalutaſti, atque quatenus ego pro Chriſtianæ fidei
o tibi proximo & in Chriſto fratri teneor inter te
n. hæc repentino calamo ad te ſcripſi. Quod ſuper-
nuncio, qui tuas ad me detulit literas, accipies. Va-
nè. Ex Lugduno, decimaoctava Junii, Anno ſalu-
1526.

Ioani Rogerio Brennonio, Curato Sanctæ Crucis apud Metenſes, Henricus Cornelius Agrippa

S. D. XX.

t mihi pridie in via Chriſtophorus præſentium la-
em noſti. hunc ut conſpexi, toto animo exultavi,
us, num quas ex te mihi referret literas, ubi ait, nul-
nſternatus, nunquid tibi ſiniſtri aliquid advenerit,
uiro, tandem, intellectis omnibus, & re bene valere
agere, illumque in culpa eſſe, qui me anno elapſo
ebuit, diligentia perquiſiſſet, redii ad meipſum: do-
ermaximè, me nullas tuas hoc biennio accepiſſe
ullum habere, qui meas ad te curet, fidum inter-
ea tamen de re diligentius requirens. narravit mihi
ſſe, neſcio quem, mercatorem apud Burgum Divi
qui illorum curat ad Lugdunum negotium: tu rem
us percunctare: & ſi is, vel alius quiſpiam homo bo-
t, per illum mihi ad proximas nundinas reſcribe, &
nibus certiorem redde, mittaſque librum Steno-
ritemii. Præterea ſcis me quondam compoſuiſſe ac
urrenti mea litera in oblongo volumine quandam
iam, ab ea vulgari longè diverſam: hæc penes me
cio quomodo: anne vel illam dum Metis diſcede-
s te reliquerim. ſi ita eſt, vel eandem, vel ejus duplum
itte. Cæterum ego adhuc Lugduni maneo, ſed i...
Rex ſiquidem ipſe, ejuſque mater, Princeps mea,
penitiorem aliquam regni urbem traducturi ſunt.
de me futurum ſit, ſcies: modò non deſit fidus nun-

cius. Tu, quæ ad me missurus es, fac ad manus Dom
ptoris Claudii Laurencini, qui præceptoris Divi Joa
tensis frater germanus est, perveniant: simulque qui
lonia novi habeas, quid agant mater tua, soror atque
rescribas: illosque de statu & valore meo certiores re
res. Commendo tibi funeralia charæ quondam co
Ecclesia tua sepultæ, ne quid circa illa omittatur: qu
posuimus & fundavimus, sic omnia executa sint &
tur: idque te per ejus, quæ secum tibi mecumque co
fuit, memoriam, perque sacrum perpetuæ amiciti
vinculum etiam atque etiam obtestor. salutabis
mannum, & Carbonejum, & Tyrium nostrum, cæ
amicos omnes: atque auriculas Iacobi librarij. nam (
dio) ipse pro Lutheranismo illas solas Metis reliquit,
totus absens: attamen ob veterem consuetudinem,
riculatum, salutari volo: quin te inprimis optimè
beo. Ex Lugduno, 23. Junii, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XX.

HEri vesperi ostensæ fuerunt mihi literæ Revere
scopi Vasatensis ad Petrum Sallam cognatum
quibus mei mentio erat, talis videlicet: Dominam P
nostram rursus & iterum præcepisse, dinumerand
Lugduni pecuniam pensionis meæ: sed hac spe jam
teris confirmatus, hactenus egregiè pastus: verum
rum ne semissem quidem degustavi. locutus sum a
Martino Trecensi: is ait recepisse se à Barguino liter
numerandis pecuniis, nescio quibus: verum mei in
lam omnino mentionem esse: negatque, ad me qui
habere mandatorum. Itaque quid monstri alatur, no
telligo: & ego longius absum, quàm ut rem meam p
possim. Hoc autem non ideo scribo, quod de tua in
ligentia & mutua inter nos benevolentia subdubit
quod quæstoris nostri vel aliorum, à quibus res hæ
negligentiam reformidem: quibus ego fortè, tanqu
grinus homo, atque illorum obsequiis ineptus, postb
ac projiciendus censeor: de te verò prorsus dubium
lum est, quin in numero me habeas amicorum: qui
magis esse cupio, hoc avidius literas tuas quotidie
quæ sic me suspensum habent, ut quid agere debeam
ignorem. Te igitur nunc iterum oro, qua potes, apud

stram commendatione me adjuves: sin minus, saltem desperare jubeas. Scripsi tibi à decimaquatta hujus per servitorem Baronis Laurencini compatris mei, mi- nà libellum Reverendo Episcopo Vasatensi destina- nescio adhuc si receperis: tu rescribas velim, & sæpè & & ad omnia atque singula respondeas, nam de multis ripsi hactenus, atque nihil hucusque respondisti. Salu- xor mea, precaturq; tibi omne bonum. Dominus Clau- rsum abiit in Germaniam, brevi reversurus, unà cum quod nosti. Vale felicissimè. Ex Lugduno, ultima Ju- nno 1526.

Agrippa ad Amicum. XXII.

literis tuis, Reverende Præsul, facilè perspexi, quantum hi fortuna promittat boni, cum tu me in numerum a- um tuorum suscepisti, ac te mihi adjutorem præstitisti, giæ Majestatis gratiam benevolentiamque impetrasti. e nunc totum me tibi dedo: tuum consilium tuumque ium sectari statuo: & quicquid apud Christianissimum m nostrum de me statueris, gratissimum acceptissimum- abebo: quin & te pro me fœlicia conaturum non diffi- d ego fortassis longius absum, quam ut votis meis satis- ossit. oportet siquidem fortunæ etiam diligentiam præ- mque esse conjunctam. ego autem detrusus sum in hunc lum, tantaque indigentia captivatus, ut pedem referre possim, cùm de pensione mea ne obulus quidem adhuc meratus est, quamvis tua Reverentia, atque Capellanus sæpè ad me scripsistis, præceptum à Domina, ut Lugduni eretur stipendium: verum qui id facturus erat, negat se piam in mandatis habere: præterea si tua Reverentia apud iam Majestatem non juverit, perii totus: verum ego, ut ta quidem à te mihi magna & præclara polliceor, tamen ius atque optatius, quam hoc, nunc aliud non expecto. od si apud Regiam Majestatem ad præsens magna procu- non liceat, poteris tamen mediocria, quanquam propitio numine temporis accessu, cui inservire semper necessum etiam majora non desperem. Vale fœlicissimè. Ex Lugduno, ultima Junii, Anno millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Agrippæ scribit Amicus, Amico. XXIII.

DEderam literas ad te his diebus, sed antequam m
tur, periere: in illis continebatur, quæstorem Bar
cuidam Antonio Bullon Lugdunensi tuæ pensionis d
randas pecunias commisisse: libellos tuos de Matr
susceperunt grato animo Illustrissimæ Principes. Au
conflictum fuisse inter archiducem & statum popular
superato archiducis exercitu, quingentos ex nobil
spensos vitam finivisse. quid verum sit, tu apud Lug
explorato & rescribe: etiam quod intelligere potuist
tu Regis Ungariæ & Turca. Noster Faber Stapulensi
hinc discedens, Blesios petit, ubi deputatum est ei c
lium. Vale cum uxore tua. Ex Angolesmo, vicesima
nii, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XXIV.

HIs diebus elapsis, magnifice Domine, accepi li
tuum mihi dedicatum, ad corroborationem fidei t
validissimum pariter & elegantissimum: pro quo grat
immensas reddo, reddamque in posterum & semper. m
pridie literas Domini Capellani amici tui fidelis, viriq
bissimi. Cæterum si quid pro magnificentia tua possim
ipsa præcipiat, & ego mandata pro posse meo exec
mandabo. Vale. Ex itinere, ex oppido de Maule, quint
Rex enim continuat iter versus Parisios, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XXV.

QUas à vicesima nona Junii ex Angolesmo ad me de
teras, Capellane amicissime, has septimo Julii acce
in illis, Barguinum nostrum cuidam Antonio Bullon L
nensi stipendii mei solutionem demandasse. Si Barguin
hi faveret, ut scribis, pecuniasque stipendii mei mihi din
ratas vellet, non ad illum Antonium, quem hinc absente
vit, me relegasset: quin vel Martino Trecensi, ut jamduc
liberatū erat, vel alteri cuipiam hîc residenti, sive præsent
gotiū [illegible] eum demandasset: ego die illa, qua literas tuas ac
unà cum D. Ademario de Bellojoco, Castellorū judice,
ornatissimo, & mihi hic uno omniū faventissimo, vix co
nitus Antonii illius fratrem Thomam Bullon: is sibi
missam stipendii mei solutionem tantum non negavit: a
autem, sibi his verbis commissam, putà si posset, si sup
sent pecuniæ: tandē dixit, sese revisurum literas suas, & in
sti

n:ſponſurum: die itaque craſtina, dum ſoliciti homi- r uentiùs quærebamus, is domi latens fingebat abſen- nec profunda noctis hora magis ſatiati januam illius [illegible]emus: die verò ſequenti improviſum illum offendit r Caſtellorum judex, rogatque & pro me inſtat: re- [illegible] ille, ſeſe mox conventurum me domi meæ & actu- m[illegible]um de ſtipendii rationibus, eoque mendacio ſeſe ab- n eadem hora conſcenſo equo abiit, ut fertur, in aulam. s, ab nebulonibus deludimur? Cogita, ut oppugnant undique, & illa quidem longè plura majoraq; quàm e queam: nec adeſt amicus ullus, qui re adjuvet: verbis conſolantur inanibus, & qui mihi lucro & honori eſſe ut aulæ titulus, damno eſt, adaugetque cum invidia ptum: neque verò æquum eſt, quod audio, indignari incipem, quia refutato, ut noſti, ampliori ſtipendio ab- e illam ſæpè recuſarem: neque verò ignoro, me in aula cum lucro & dignitate degere, ac Principi noſtræ pa- r eigentiore obſervantia, promptiore & paratiore obſe- ſervite potuiſſe: neque ego aliud cupiebam magis, l riùs illa conſtituiſſet certum mihi pro uxore & familia ilium: quam nefas eſſet me relinquere improviſam: pol- r id ſe facturam recedens. itaque obviam egreſſura è a is carceribus Chriſtianiſſimo Regi, manere me juſſit [illegible]ni adhuc ad modicum tempus, nec de figendo domici- ponendaque re domeſtica ſollicitum eſſe. nam ſeſe bre- utnque ſors daret, aut Lugdunum reverſuram, aut me e- caturam, traducturamque in penitiorem aliquam Galliæ e, hac ſpe continuò ſuſpenſus, nec manendi, nec abeundi llu nuntium accepi uſque adhuc: vivoque cum tam copio- fa ilia mea, velut peregrinus, in diverſorio, idque in urbe am diſpendioſiſſima, magno impenſarum cumulo, & da- on immodico. Tu ſcribis, Dominam facturam aliquan- od cupio: ſed in longum omnia protrahere, nec in tuis ligentiorem. Quid, ſi ego interea periero? Certè nulla vare poterit tam tarda fortuna, quantumcunque etiam s dea. Fortè litandum illi dices ſacrificio aliquo, ariete, uro, aut potiùs altilibus, ut illi accreſcant alæ, advoletque y: ſed tanta mihi rerum omnium penuria eſt, ut ne farre m, nec thure id facere queam. Te oro illam pro me im- o to. ſcio nihil non impetrabis, ſi vota nuncupes. ſed nervis mnibus opus eſt, ſuaſu, precibus, conſilio, gratia, autori- tiam importunitate, & quicquid eſt artis, qua divos fle-

ctere solent homines. Insta ergò fortiter & cele
Principem nostram: adhibe amicos nostros omnes:
pum Vasatensem, D. Seneschallum Lugdunensem
quosque quære, arripe, roga, obtestare, extorque, ex
fortunam meam, monstra testes Epistolas meas, co
consilia, adde preces, querelas, lachrymas, etiam mi
& bellum, & quicquid oportere videbitur inferto:
cum agant cum Principe nostra, ne me, qui omne
illam locatam habeo, qui propter Regem atque ips
omnia, & propè perdidi omnia, in ultimam adduca
tionem: nam, crede mihi, eò se inclinant res meæ:
mus, ni tuis precibus illiusque celeri adjuver auxilio,
quo utar consilio. siquidem & malis artibus nonnun
na fortuna parata est. Vale, & me serva sine tuo suffr
citaturum. Salutat te uxor mea, totaque familia. E
no, decima quinta Julii, Anno 1526.

Ioannes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio Ag pa S. D. XXVI.

SAlve mi Agrippa. Quam petis abs me Tritemii
graphiam, jamdudum, ut ad te mitterem, accurati
raveram: sed id mihi interea incommodo plurim
quòd nec aderat fidelis nuntius, cui tutò id negotii co
re auserim, nec etiam apud quos vitam ageres, mihi s
constabat: sed tandem Christophorus non lætus n
te læta nuntia referens, animum meum abundè expl
dio. Siquidem tibi, & uxori, ac liberis benè esse. u
Nunc etiam forte fortuna commodum nuntium nac
præsentium latorem scil. tibi olim, apud Italos dum
geres, ut reor, notum, qui utriusque voluptati ac ment
tis satisfaciet. quem per amicitiam nostram jam olim
mo vinculo contractam, commendatum habere veli
nim juvenis nequaquam Philosophiæ & Medicinæ
cujus consuetudine ac familiaritate per aliquot mens
nomen tuum ac famam integerrimè apud nos magni
sus sum: interea verò ejus probitas, mores & erudito
tis perspecta (ni fallor) fuit. Quapropter audentius i
cuicunq; alteri, nostrum istud arcanissimum negotiu
tu proximis literis efflagitabas, committere non distu
etiam fiducia quadam ducor, fidelissimè omnia apu
tractaturum. Quapropter etiam te rogatum esse velim,
in servitium domesticum recipere velis, si id comm

.am & ad majora tuo auxilio promoveri potest. Quòd modè fieri non potest, velis saltem apud quenquam e, aut Principem provehere, ut Pædagogus aliquorum m esse possit. Nam in literis Latinis & Græcis nonni- are poterit, ut tu ipse temporis successu meliùs consi- Valemus omnes, præter Tilmannum, qui ægritudine ac longa detentus, ad tuos ire non potest. Carboneus e tuis nihil scit. Vale. Tyrius noster, qui ad majora est paratus, nec desistit, sed frequenter est ebrius. Uti- ret mihi Deus, ut tecum liceret adhuc per diem unum altrum confabulari. quod quandoque fore non diffido. ius noster infra quindenam negotiaturus Lugdunum feret, per quem rescribam tibi, & tu iterum mihi. Vale, 526. festo Magdalenæ.

hannes Rogerius Brennonius Henrico Cornelio A- grippæ S. D. XXVII.

mi Agrippa. Etsi nunc non opus sit, quòd ad te rescri- , cùm pridie scil. Magdalenæ, per Joannem Paulum ingum ad te rescripserim, votisque tuis omnibus tutio- ctiorique, quàm potui, via omninò satisfecerim, nihil- , quod ab hesterno apud nos novi prodierit: placuit ta- et latorem præsentium, etiam concivem nostrum, qui nter apud vos negotia sua pertractare solitus est, has is incultas iterum mittere. nam non quòd rethorem, sed orem sapiant, sed & præcipuè quòd mihi de negotiis s respondeas, scil. steganographiámne receperis, geo- iam pariter, cujus apud nos aliis negotiis distractus, ob- ras. Quòd si mihi pro votis, prout spero, respondeas, re- beabis. Uxoris tuæ annua obsequia in die obitus ejus, t voluisti, celebramus: videl. pridie Mortuorum vigi- postridie verò Missam solennem facientes, Dominica que die præcedenti, quàm hoc faciamus, è suggesto nos id iros in ea septimana, publicamus. Carboneus noster ad oniam in brevi se profecturum prædicat, qui de parentum um valetudine (ut ait) perscrutabitur, tuamque eisdem facere poterit. Tyrius noster aquam dulcem repperit, in omne metallum ad calorem solis facilè dissolvitur. eam m ex urina esse factam scias. separavit enim quatuor e- enta more physico, & ex terra sulphur * naturæ * substra- quod dum sua aqua mixtum fuit, omne Metallum facilè olvit. Idem ex Chelidonia probavimus. Credimus igitur

ex o-

ex omni re putrefacta sive ex ovis, sive ex carnibus, si
ne, sive ex herbis quibuscunque, eandem aquam fi
Vale. Die subsequenti Magdalenæ, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XXVIII.

SAlve mi Agrippa doctissime. Scio te prima fronte
rum atque cogitaturum, quid monstri est istud, ad
gnotum scribentis. verùm ubi totam Comœdiam, mi
Tragœdiam intellexeris, cessabis mirari: & spero in
humanitate annues nostris votis. Accedo igitur ad r
nem, ne diutiùs te suspendam. Qui ista ad te scribit, ad
est, annorum juxta viginti quatuor, Medicinarum st
atque abditioris Philosophiæ avidissimus, qui mem
quot apud Metenses Medicum agens consuetudine
S. Crucis familiarissimè usus est: fortè fortunâ dum
dam unà philosopharemur, adferuntur ex Lugduno t
Ille, ut erat amicus, illas coram nobis legit. Scribeba
pro libro tuo Geomantico, & Tritemii Steganograp
piebat ille tibi mittere, cogitabundus, quem morta
tam secreti oneris habiturus esset nuntium, verebatur
fortè libri illi in illorum manus inciderent, qui omnia j
prius quàm intelligant. itaque manet res per aliquot
spensa. Ego autem cupidus aliquando videndi te, & qu
dignitatem tuam literas commendatitias habebam à I
tio Phrysio, post dies aliquot dico nostro Pastori me v
gdúnum invisere, atque experiri, si quid splendoris Gall
posset adferre. Scio autem, quàm arctissimo amoris vin
cum doctissimo hoc Agrippa jungaris: Quæso igitur
stram conversationem me illi commendes, ut me ad ser
suum recipiat, aut apud alium quempiam promoveat,
illi idoneus videbor: Ego in illius & in tui gratiam sus
meis humeris hos libros illi referendos, nulli alteri da
quam illi ipsi meis manibus: gaudebat ille, & ego altera
cingo me pedestri itineri. Quid multa? prius quam ad
nes veniremus, spoliatus sum à quodam, cui me socium
xeram, in itinere. Itaque coactus sum apud Lingonem
pedem figere, si fortè praxi Medica tantum argenti co
queam, quo meam institutam profectionem ad te per
Rogo igitur, mi humanissime Corneli, velis mihi per
latorem mittere duos coronatos aureos. mox ego u
tuis libris ad te volabo, & omnibus servitii modis pe
Quòd si aleæ practica, quæ mihi, cùm hæc scriberem,

cissima, paulò fœliciùs arriserit, tuos tibi coronatos
è restituam. Sed vide, mi doctissime Agrippa, quàm
sit paupertas: quales non ludos nonnunquam com-
it. Oro tamen te, veniamque precor in isto meo, quod
temerario quidem, necessario tamen, fuco. Fingo
onibus, me habere fratrem Medicum stipendiarium
oc fuco illis gratior effectus, me satis benigniter am-
r: neque sum omninò mutus: ornarem verbis. Te
c oro atque obtestor, qui nostri Pastoris S. Crucis a-
iculum, per tuam Geomantiā & Steganographiam,
l me sunt, & per me sanctissima fide ad te deferentur,
pud hunc larorem loquaris, patiarisque me simulare
em esse. Vale in Christo Domino. Ex urbe Lingo-
ra Christophori & Jacobi, Anno 1526.

Agrippa Capellano S. XXIX.

tibi à decima quinta Julii in fasciculis Martini Tre-
, Capellane amicissime, quemadmodum à Thoma
raudatus solutione stipendii mei, insuper & delusus
io, an redditæ tibi literæ fideliter fuerint. nam ego,
nondum respondisti, gravem animi dolorem patior:
in tot malorum voragines præcipitiaque conjectus
iec emergere, nec conservari possim, & frustra ventu-
stliminia auxilia: qui dum hinc quidem Principis no-
missis impulsus, inde verò spe profuga repulsus, Ixio-
e rotor furiis omnibus agitatus, etiam humanitatis
propè amisi, & ad omnia factus sum inutilis: ni forte
r sim vaticiniis, quibus plerique plurimum pollere pu-
entes: quasi, qui humanos sensus amiserint, assequan-
nos: &, quæ sapiēs non videt, prævideat insanus. Quod
hilosophia in me locum habet, convertar ad vaticinia,
quar Dominæ, utinam bona vaticinaturus. sed quę bo-
lire poterint à furiis & Hecate? Cassandra Trojana, Po-
orinthius, Remigius Rhodius, Cornelius Patavinus,
quot alios furentes vates narrat Antiquitas, nil unquā,
rtes, cædes, bella, strages prænuntiarunt: neq; verò alia
ere arbitror posse furentes, quā quæ opera futura sunt
um. Vereor itaque, ne & ego similia vaticinaturus sim,
ii bonus aliquis Apollo, pulsis furiis, sui solis aureis ra-
piosè illuxerit. At tunc accingar fatidico tripode, &
id excussero vaticinii, vel conjecturæ, protinus remit-
cipi. Sed interim suspicione ego egregiè famescā: exe-
quar

quar tumen vaticinia Astrologię superstitionis, quor
ceps ipsa tam avida existit: sed, ut nosti, invitus & coa
lentis Principis precibus. Scripsi autem Seneschallo,
neat illam, ne ad tam indignum artificium ingenio
tius abutatur, nec in has nugas ulteriùs impingere c
multò fœlicioribus studiis illi inservire queam. Vale,
præsentia non potes, saltem crebris tuis literis consol
tat te uxor mea, totaque familia, & Claudius sacerd
qui rediit ex Germania. Tu saluta meo nomine Fab
pulensem. Ex Lugduno, tertio Augusti, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XXX.

SCripsi ad te ab ultima Junii, deinde à decima qui
quatuor Epistolas uno fasciculo complexas, miss
Martini Trecensis cum suis fasciculis ad Barguinum
tis. scripsit & sæpiusculè idem Martinus in mei com
tionem dicto Barguino, verùm ille, cùm ad singula alia
deat, mei nullam unquam mentionem fecit: quæ res
spicionem ducit, Barguinum nostrum vel me penitù
mnere, vel iniquiore in me animo esse, simulque dub
cit, ne fasciculis literarum mearum inter manus suas
tibique, qua debuit, fide ob mei contemptum, vel odi
sit redditus. scripsi tibi rursus ab hujus mensis tertio. a
tem ad omnes has nihil omninò responsum est. quod
lentium mihi animum propè enecavit. nam solis tu
hactenus vitam produco. Multa ad te scripsi, & de mu
superest calamo, nisi tibi regeminatas querelas & lam
culcare velim, qualiter hìc vanis expectationibus susp
Barguino contemptus, à Bullione delusus, à Princip
ctus, & quæ una expectantium conditio est, dum ind
ra expecto bona, amitto præsentia: & damnum cer
ambigua spe pati cogor. Utinam desperare liceret. Se
latiùs tibi scripsi in prioribus. Tu si nunc aliud præst
poteris, saltem animum præsta & calamum, & rescri
meas acceperis, & quas non acceperis Epistolas. C
multa sunt apud me, quæ te scire convenit, & etiam qu
cipem, sed nonnisi tutissimis committenda literis. N
rum ergò rescribam, nisi tu prior rescripseris, ubi sis, qu
valeas, ubi mansurus & futurus sis. Exequar Astrologi
gis nostri revolutiones, sed invitus, ut scis, & coactus v
Principis nostræ precibus: quæ utinam ad tam indignu
ficium ingenio meo non abuteretur, nec in has nugas

ret, cùm illi longè fœliciotibus in studiis inservire
le fœlicissimè. Ex Lugduno, octava Augusti, Anno
at te uxor mea. Iterum vale, & rescribe celeriter.

Agrippa N. Præsuli S. XXXI.

na Junii scripsi Paternitati tuæ, reverende Præsul,
, si acceperis. nullum siquidem ex te accepi respon-
d si per occupationes tuas factum est, facilè pati de-
ò tu literis meis fraudatus fueris. permultum doleo,
nihique periisse, in quibus tibi omnem animi mei si-
nem feci. nunc aliud nihil scribo, quam quod scripsi
pro me procures apud Regiam Majestatem reddi il-
beneficium, quem hactenus benevolum reddidisti.
ntum apud eum valeas & quantum ego mihi de te
, faciamque ut gratitudine & observantia in te singu-
ine superari possim. Oro Reverentiam tuam, ut cu-
romissum mihi à Domina stipendium solvatur. Lu-
nil siquidem accepi abs recessu Domini usque adhuc,
res, quibus mandata est solutio, me mirum in mo-
serunt, sicut latè scripsi ad Capellanum. Vale fœlicis-
Lugduno, 8. Aug. Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XXXII.

mas tuas, vir ornatissime literas accepimus à quinta
datas: respondimus eisdem decimo septimo, & con-
eticam tuam simul, quæ optima visa sunt, remedia
: sed prius quàm literæ meæ ad manus tuas pervenis-
è Podagrico factus pegasus, etiam altissimos Alpium
transvolasti: literæ tamen nostræ in manibus uxoris
me plurimum commendari cupio, tibi reddendæ, ad
tuum relictæ fuerunt: ad quas quia nondum respon-
nc, ut respondeas, tecum expostulo: atque si Cosmo-
m tuam recuperaveris, ad nos, ut pollicitus es, remit-
liis quibusdam bonarum literarum voluminibus, qui-
ilè carere potes, seu quorum tibi Exemplaria dupla
stræ Bibliothecæ supellectilem locupletandum cures.
m nunc, ut scripsi ad te in prioribus, de Achille nostro
pio, quomodo illi conveniat cum cuculla & calopo-
ua illa larvatorum familia: an, sicut olim, egregiè per-
rtem placitatoriam, sciens ad omne arbitrium uti legi-
sque adinventis glossis fingere, refingere, flectere, sub-
re, & quamvis opinionem aliam his præstigiis præferre,
eam-

eamque vel justam, vel dubiam, vel iniquam redder
jura juribus profligare? itáne nunc calleat artem frat
ve cucullonicam, hoc est, sycophanticam: sciatque
sanctimonia, ac impudendi mendicitate quocunque
re: & perfricata fronte, importuna hypocrisi undique
corradere, modò non tangat nudis digitis: nullius qu
dere in foro, in choro, in templis, in scholis, in aulis, i
in Conciliis, in conviviis, tabernis, tonstrinis, in p
privatis Colloquiis, in confessionibus, in disputatio
concionibus, è subselliis, è cathedris, è pulpitiis, è sugg
pudenter illorum artibus spargere in vulgus indulge
nenias, vendere sua benefacta, emetiri cæremonias, &
catoribus usurariis & à nobilibus prædonibus malè p
prædam extorquere, & à crassis civibus & indocta p
superstitiosisque aniculis emungere nummos: &, serp
emplo, stultas mulierculas primùm allicere, & per il
ditum parare ad fallendos viros: denique omnium ne
miscere, compingere Matrimonia malè cohærentia, i
tere testamenta, componere lites, reformare sacras v
sed omnia hæc non, nisi suo compendio. Hæc si sciat
plura scribere non patitur festina Epistola, nunquam
factum fuisse ex advocato fraterculum: sin minus, m
foret relegatum ἐς κόρακας, vel in triremes potius. Va
cissimè. E Lugduno, undecima Augusti, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XXXIII.

ACcepi literas tuas, adolescens eruditissime. legi &
xi, quæ narras. nunc meum accipe consilium. hab
vitate Lingonensi præsentium latorem Thomam Pha
polam, & alium istū tuarum literarum latorē, Nicolau
terottum, viros admodum probos, & qui te amore & b
lentia amplectuntur singulari, atque simul mea comr
tione, etiam beneficentia ac omnimoda promotione
bunt, modò tu ipse tibi ne desis fide & diligentia. mane
lic & persevera, ac prænominatorum virorum consiliis
hos audi & sequere, estoque patiens ad tempus: siquid
mo subitò fit summus. Si Lugdunum veneris, crede mi
hic proficies, nec ego te juvare potero absente aula. Pr
cùm possis Lingonis in libertate & cum lucro vivere,
sanè judicabere, si alibi te servituti impegeris. Libros
à Curato S. Crucis unà cum literis ad me deferendos a
sti, occlusos huic Thomæ prænominato trades, qui ec

e deferri faciet. Præterea si vetu venturus sis ad nos, o consilio mansurus sis apud Lingones, prænomi- Thomas, præsentium lator, meo nomine, si ea te cessitas, ad duos usque aureos, ut postulasti, tibi . Cæterùm tu ne me dictorum librorum expe- audaveris: quin illos dicto Thomæ traditos, ad citissimè tutissiméque mittendos procures atque Vale. E Lugduno, vicesima tertia Augusti, Anno

Amicus ad Agrippam. XXXIV.

e sunt mihi literæ tuæ suaves profectò & eruditæ, ; sum maximè oblectatus. erant enim plenæ amo- charitatis, non ob id tantùm, quod tu mei memi- m semel atque iterum tantum cum Leonardo Po- duni olim vidisti, sed quod in illis me & amicè ad- si quid ex te velim, operam tuam polliceris. Itaque cet; te plurimum admirari, cum sim tam parvo ter- rstitio à te sejunctus, quod literis tuis ad me ex Lu- eriori mense Junii datis, responsum à me longè se- àm tu fortasse desiderabas, & ipsæ literæ meritò po- Id cur ita evenit, paucis accipe. In hanc usque diem simi nuntii, egregii sanè viri, & tui amantissimi, ad onem expectavi. ex eo, & quidem verissimè, quæ a- untur, cognosces; & quid te velim mea causa actu- d ut facias, etiam atque etiam oro, tuos labores sum turus pro viribus. ne dubites. Decrevi aliquibus ne- minatis Lugdunum petere, ut te omnigena bona- rum eruditione pollentem, & coràm videam & al- ihili enim mihi, eruditissime Agrippa, aut curæ, aut e magis, quàm tecum veras audire & reddere voces. ocissimè. Lavinii, tui memor. Ex Cœnobio Prædica- id Matiscum, vicesima tertia luce Augusti, Anno æ salutis 1526.

Agrippa Amico. XXXV.

t; jam ad te scripsi, Natali ornatissime, & quod doleo, rissimè tacentissiméque, ut pudeat te iterare literas; eam eas tibi fastidio simul & ludibrio esse: atque ex rarum mearum copia, præter silentium & contem- id consecutus sim nihil, quamvis multa ob eam, quæ i inter nos intercesserat mutua benevolentia, de te suaseram, te pollicitis aliquando satisfacturum puta-

bam, præcipuè cum pauca quædam & ea quidem no
plenus desideriorum ex te petiissem, qui ea mihi tam
simè promiseras. sed ea omnia nunc, quantum ad te
vanuerunt, cùm videam te hominem, quem promiss
ligant, ac te tua illa Chrysosophia adeò elatum esse, t
noris fortunæ homunculos contemnendos censeas
quid reliquum spei in te habendum putem, non inte
si tu literis ad te datis, quas ne hostes despicere aut c
re solent, aliquod remiseris responsum: sin minus, e
pistola amplius ad te scribendi mihi modum ponam
faciam. ne surdo fabulas decantare videar. Vale fœli
gduno, vicesima quarta Augusti, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XXXVI.

ADmirabat hactenus, Capellane suavissime, qui
esset, quòd tot literis meis nullum remitteres te
nec habebam, quod suspicaret: sed à triduo citra i
absentem ab aula Aurelianum petiisse. Itaque mir
Sed vehementer doleo, si illæ ad te meæ Epistolæ pe
liorumque in manus inciderint. in illis siquidem tib
fortunam meam, repetitis infœlicibus querelis, dec
simul Barguini contemptum, Bullonisque fraude
satis exposui: quorum opera non solum Principis
defraudor, sed etiam alienis beneficiis privor, & qua
mihi salutem securitatemque ipsa desperatio præsta
ea quoque destituor, nam quamdiu isthic desperare
bit, aliunde quicquam acceptare nefas est. Sed ina
privatus Principis nostræ, fortè nunquam ventura a
cum præsentibus bonis amitto. Claudius, meus Sac
rum abiit in Germaniam, exploraturus ea quæ nost
in secundum Mensem abest, nondum reversurus, c
gnoverit omnia. Sunt, quæ te scire vellem, sed non
tenda dubiis literis. si ita fors nostra tulerit, ut te cor
qui liceret, auditurus esses omnia. Perfeci his diebu
tiones illas Astrologicæ superstitionis, quarum Pri
stra tam avida existit. Sed cùm tu absis ab aula, non e
dam mittamque, nisi Princeps ipsa designaverit, cui
volet. quod an factura sit, nescio. admoneri illam fe
neschallum nostrum, si modò ille nostras acceperit lit
lutat te uxor mea omnisque familia. Vale fœlici
Ex Lugduno, vicesima quinta Augusti,
Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XXXVII.

ad te scripsi, doctissime Agrippa, literasque defe-
s commisi Antonio Bullion, qui pollicitus est ite-
causa scripturum ad fratrem Lugduni commoran-
uamprimum tibi persolvatur annuum stipendium.
hi crede) & Barguinum sollicitavi ad importunita-
ac tædium, & id quidem multò diligentiùs, quàm
igeretur, licèt dicerent se tuis votis satisfecisse. He-
cum me accersiri jussisset, dixit, se vidisse è mani-
nensis Seneschalli literas tuas, quibus abuti judiciis
is illam, & spe vana superstitiosaque fide duci, in-
uod eidem submolestum fuit. Jussit itaque scribe-
ut quiescas, quantum spectat ad observationem A-
rum præsagiorum, sine quibus tamen te plurimi fa-
n illa de te mihi fuit sermo non sine singulari com-
ne, ut hactenus semper consuevi. Rumor est quoti-
os Lugdunum brevi profecturos. Laudarem, si per
eri posset, quòd transferres nonnihil de Christia-
Christianissimum Regem, quod illi per D. Episcopum
m tuo nomine offerri posset. scio enim futurum
n gratissimum. Non existimes velim ulla locorum
aut diuturni temporis fluxu nostram apud me ami-
l minimo quidem puncto imminutam esse. Quòd
tua pro desiderio non promovetur, desines mirari,
ortunam consideres. A Lugduno citrà vix triduo
domi. Sperabam illius repetendæ mihi facultatem
equaquam impetrare potui. Quales quantique fue-
abores in hac ultima peregrinatione, tibi conside-
elinquo: & per has miserias nihil mihi lucri accedit,
am quòd, quantò magis senesco, tantò plus laborum
dorum superesse video. Faber Stapulensis & Copus
erque jussit te salutarem eorum nomine. Vale cum
a conjuge, cui me unicè commendo. Ex Blesiis, vi-
tava Augusti, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XXXVIII.

unt mihi tuæ literæ, doctissime Agrippa, quas ut le-
intellexi, tuum amicum & utilissimum consilium
m non exosculari, præsertim in tantis rerum an-
nstitutus, ut nesciam, sitne magis consilio, an re-

ipsa opus. Tu autem trepidanti mihi utroque succurr pe consilio saluberrimo, & deprompta etiam pecu mihi in hac necessitate multò gratior & commo quàm olim Ducati triginta. Jam nihil est, quod anir um ulteriùs urgeat, nisi quod pro tanta munificent bere quidem gratias, referre autem nequaquam poss rùm ut es vir omni humanitate & prudentia pleniss animum meum remunerandi paratissimum, in his gustiis gratanter accipies. Manebo itaque pro tuo c pud Lingones, si quid mihi praxis præstare possit. S mihi, fateor, præcipua Medici ornamenta, ætas grandior, & cultus pomposior. ex his enim popul Medicum. Tradidi huic Thomæ pharmacopolæ tu ad te referendos. is mihi ex gratia tuæ benignitatis d natos aureos tuo nomine dedit, pro quibus utinar vendo. Scribam aliâs ad te latius, si tu modò Lugd discedas. Vale. Ex Lingonibus, pridie Kalendas Se 1526.

Amicus ad Agrippam. XXXIX.

SUperioribus diebus accepi literas tuas datas octav sti, Magnifice Agrippa: & jam paucis antea diebus bi, in qua optima æstimatione apud Regiam Majest bitus sis. Cæterùm Capellanus, ille optimus amicus t bit ad te literas his inclusas. Crede illius consilio, qu est, & sapiens, & totus tibi deditus. Ego quicquid pro ro, præcipe: adimplebo enim, nec deero, quoties op fuerit apud Regiam Majestatem de tuo valore menti cere. Datum Chenonceaux prope Ambosiam, die pri Anno 1526.

Amicus Agrippæ suo. XL.

LIteras his diebus ad te deferendas, commisi Rever Vasatensi. Rem tuam nunc Barguinus, qui te (ni mat, nec Bullionus neglexerunt. quantum mihi per Utinam literas tuas Lugdunensis Seneschallus non c nicasset illustrissimæ Dominæ: nam illæ nunc me in lere prorsus & obmutescere compellunt. Quanquar per imprudentiam fecerit, ignorans, quam in partem a ra esset Domina illarum sententiam, sicut ex noviss ris nostris intelligere potuisti. nihilominus tamen rev nes illas annorum ad ipsam Dominam, quasi nihil ha

exeris, mittere non differas. Verùm ego quia in ea is non videor, ad ipsum Seneschallum dirigas præ-, quas ubi Domina acceptas mihi, ut spero, commu-, rum erit mihi pro re legitima Apologiæ occasio. hi, nusquam tibi deerit meus quantuluscunque fa-gentia. Etsi mihi ipsi sim prorsus inutilis, tamen ami-itilis esse percupio. Vale. Ex Chenonceaux, prima 1526.

Agrippa ad Amicum. XLI.

ras tuas, quas à vicesima octava Augusti ad me de-Capellane integerrime, respondi hoc manè. aliud nil d idipsum tibi repeto, me ab isto Bullione mirum in audatum. tuas literas, quas illi ad me deferendas tra-bis, non accepisse me scias: & fratrem ejusdem Bul-are, sibi quicquam scriptum, aut commissum. Nisi s, ut à Martino Trecensi solvatur stipendium, ego llione nihil unquam præter bullatas nugas receptu-Vale fœlicissimè. Ex Lugduno, 11. Sept. Anno 1526. charissima conjunx mea, quæ laborat duplici tertia-que admodum, ne ob animi mœstitiam labatur in n. Hujus ludi furacissimi illi quæstores mihi causa ii deæque omnes illos malè perdant: tu autem ite-iterum fœlicissimè. Vale.

Agrippa ad Amicum. XLII.

terna conveni rursus fratrem illius Antonii Bullio-is literis ac simul viro quodam gravi & amico co-tandemque fassus est ille scriptum sibi à fratre, ubi, as pecunias receperit, soluturum se mihi. Cæterùm s tuas, quas tute mihi, Antonio illi Bullioni creditas scribis, nullas se accepisse ait: tu scis, quantis egeo. ego solutionem meam ad Martinum Trecensem uam ad istos Bulliones relegari. Attamen si isti Bul-n bullas, sed pecunias mihi pariant, pacatus ero: sin ndicabo me importunis Epistolis, nisi quòd has for-dies, illi despicient, ego interim famescam. De reli-ondi tibi in prioribus. Salutem dicito Copo atque si, offerasque omne meum obsequium. Salutat te u-ea adhuc ægrotans. Vale fœlicissimè. Ex Lugduno decima quinta Sept. Anno 1526. festino calamo.

Agrippa ad Amicum. XLIII.

ANnon licebit perfidos nebulones appellare nug istos quæstores, Capellane integerrime, qui tit tione stipendii mei tam magnifica mendacia profun autem & pecuniam in meam perniciem hactenus c quin & literas tuas, mihi etiam pecunia ipsa gratic scribis te Antonio Bulloni mihi deferendas credic la sua perfidia interceperunt. Ego à decima nona las, præter has posteriores datas Blesis vicesima octa sti, tuas accepi alias: plures autem & sæpè interim si. nescio, si tu pariter omnes acceperis meas. Eg quatriduo, à quo tuas accepi literas, fratrem illius persecutus sum, à quo præter bull s & nugas aliud hil. Quid monstri alatur, non satis intelligo. dole me tot molestissimis meis Epistolis quotidie tibi tundere, ac tantum tibi oneris imponere, atque illos mos quæstores te & me gratis ludibrio habere: sec tum unquam in nos valere poterit illorum nequitia erga me fide & diligentia vel tantillum subdubitem tamen adhuc semel & unum hoc te instare oporteb penes illos autor tatis te habiturum putas. ut videlic stipendii committatur Martino Trecensi. sic namqu terit, ut hic aliquas accepturus sim pecunias. his siq lis egeo, non bullis, non ampullis. Vale fœlicissimè. uxor mea, sed languidula etiam, cùm sit gravida: at hic solus hactenus defuit malorum meorum cum hunc etiam adjecisset fortuna colophonem. Iterum Lugduno, decima sexta Sept. Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XLIV.

VT ad ea tibi respondeam, quæ de Principis nostr me scripsisti, Capellane amicissime, gaudeo me illo Astrologicorum judiciorum labore exoneratu occasionem superesse ipsi Principi nostræ, si modò velit, longè fœlicioribus studiis inservituram. Ver non parum erravit, quisquis ille fuerit, qui meas ad Se lum literas ostendit Principi, illamque fortè iniqui hi reddiderit: sed scio nihil in illis esse, quod offenda desit, qui aulica invidia iniquiore intemperament nostra detorqueat. Reliquum verò, quod admone

iu aliquid de Christianismo ad Christianissimum Re-
hæc non modicam considerationem requirit, matu-
liberatione pensitanda est: utrum conveniat magis,
r traducere, vel propria meditata proferre, adhuc hæ-
estum est propriis armis decertare, aut tutiùs fortè
o clypeo delitescere: tutissimum autem, tacere. Nam
t vides, Christiana veritas nullo securiori modo co-
m stupore & silentio, ne fortè corripiamur à Prædi-
hæreticorum inquisitoribus, ac Sorbonicis illis in
i quidem Mosaica, nec itidem Christiana, sed Aristo-
ctissimis Scribis ac Pharisæis: qui nos fasciculorum
grant ad palinodias. Scripsi his diebus volumen satis
, cui de Incertitudine & vanitate scientiarum, atque
ia Verbi Dei titulum feci. Tu, si aliquando videbis,
udabis argumentum: admiraberis tractationem, &
Regia Celsitudine non indignum: sed ego illud Re-
turus non sum. invenit namque opus illud patronum
issimum, & de me optimè meritum. Verùm scribo
omachiam, & non tam scribo, quàm ipsa experien-
do, jamque habeo apud me non modicis sumptibus
rchitecturæ & bellicarum machinarum meæ inven-
odulos admodum utiles simul & perniciosos, & qua-
nus (quod sciam) nostra non viderit ætas. Hæc for-
gi ipsi & cognitione gratiora, & usu adversus hostes
cilicra futura essent. sed adhuc hæreo animo, ambi-
uid facturus sim, planéque Academicon illud accidit,
adhuc statuere queam, multis admodum ingratitu-
emplis, simul atque Periclis mercede Phalaridisque
deterritus. Sed nondum nosti omnia, mi Capellane,
quanta lateant sub Agrippæ tui pallio. Quòd si ali-
Sylenum meum explicare liceret, tunc visurus esses,
m poterit Agrippa tuus præstare Principi atque Regi.
his hactenus. Tu ad me rescribe sæpius, ac simul de
rumoribus certiorem redde. Vale fœlicissimè. Salu-
a meo nomine Copum & Fabrum. E Lugduno
decima sexta Sept. Anno
1526.

Amicus ad Agrippam. XLV.

DIci non posset, nec ullis eloquentiæ viribus satis eruditissime Agrippa, quantum gaudii & lætitiæ mei penetralia incesserit, cùm nuper mihi summo Maximi beneficio datum est, cùm Lugduni his dieb te & videre & alloqui. Gratias, non quas debeo, sed sum, tuæ doctissimæ Dominationi ago: si facultas bentiùs relaturus, tum ob multitudinem, tum ob m nem tuorum in me beneficiorum. nihil enim præteri rum, quæ amici causa effici possent, quin hilari adm cie præstiteris. Quod pollicitus sum munusculum, mittendum curavi, quo oculorum aciem diurno noc bonarum literarum assiduo labore penè hebetatar Cæterùm obrutus negotiorum multitudine tecum nunc esse non possum: ero autem, cùm temporis op occurrerit. Saluta conjugem, cum qua & liberis di dem fœlicissimè, vale. Ex Cœnobio Prædicatorio M decima septima Sept. Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XLVI.

EGo, amicissime Capellane, ab hoc Bullione præ nihil accipere queo. sic terminum termino pro bullas bullis accumulat, ut mihi res ferè ad laqueum redierit. itaque nisi id efficias, ut mihi à Martino Tr lutio destinetur, nihil actum erit: id oro facias, si m velis. Cæterùm nunc alia fortuna in manibus est, q mihi retinere poteris, profectò beabis. Ægrotat hi dam, imò jam fermè moritur: huic officium quoddar intercessione Principis nostræ, seu alio quovis medi impetraveris, salvus ero. Utere ergò omni tua indust stina diligentia, atque unà cum D. Vasatensi, cui simu rem scripsi, illius negotii curam habe, & me quàm certiorem redde. ad reliqua jamdudum respondi. V cissimè. E Lugduno, decima octava Sept. Anno 1526 simo calamo. Nomen viri atque officii in hac inclusa la conspicies.

Agrippa ad Amicum. XLVII.

SAlve Antistites integerrimè. Hac hora admonui quidam amicus, & mihi ex animo benè volens, q hic ad mortem usq; graviter ægrotare. est autem illi o

apud Regiam Majestatem facillimè impetrare po-
: Regia Celsitudo id ipsum pro me reservari faciat,
ceris, perpetuò me beabis, tibique ex obligatissi-
adhuc obligationem reddideris. De reliquis, quæ
sisti, ex Capellano nostro omnem accipies senten-
l te præterea precatum cupio, ut agas, quò solutio
lei committatur Martino Trecensi. nam ego ab
ae, cui hactenus res commissa est, præter bullas &
a nihil accipio. Vale felicissimè. E Lugduno, deci-
Septembris, Anno 1526. festino calamo.

Amicus ad Agrippam. XLVIII.

ora, qua triplices literæ tuæ venerunt ad me, para-
n scribere ad te. His diebus Illustrissima Domina
me, scripsissem ne ad te, quod jusserat: cumque vi-
rtunam mihi oblatam occasionem, qua possem in
ndationem deflectere, cœpi omni ex parte, & id
modum copiosè & apposité, enarrare ingenii acu-
teritatem, diligentiam & multifariam doctrinam,
; propensam etiam animi tui voluntatem erga ejus-
inæ servitium: sed nescio quis malignus spiritus, &
ra mihi illum indicare & depingere videatur, par-
gratiam apud Dominam sic obliteravit, ut subdu-
ontinuanda pensionis solutione. Unum huic malo
in superesse video, si scilicet, tanquam hujus rei ne-
eandem scribas, tibi nonnulla esse in componendis
achinis, in ædificandis propugnaculis, quæ tib in a-
: præsentare Christianissimo Regi, modò illa jusse-
n de annorum revolutionib. ejusdem Domini non-
tibi parata sunt, ne te existimet per ejus absentiam
ligentiorem, eadem ad eam mittas: & si eam irrita-
d ad Seneschallum Lugdunensem scripseras, verun-
uantum confido, videbit æquo animo. Sed hæc, aut
llo pacto ad me mittas præsentanda, ne horum con-
uspicionem ingeras, sed potius ad Dominum Epi-
'asatensem, qui te unicè amat & qui pollicitus est
ræsentaturum, quicquid miseris: aut, si videbitur,
bere ad eundem Reverendum Dominum, dicat Re-
stati, rerum bellicarum multa apud te esse, haud vul-
actenus incognita. scio Regem harum rerum cogni-
redibiliter delectari, & in omnibus iis, quæ sunt ar-
æ. Consulo tamen nullo pacto prætermittas, quia

ad Dominam ſcribas, tibi in omnibus promptum, &
eſſe animum, ad quæcunq; juſſerit, ſed de aſtrologi
contemnendis nihil prorſus ſcribas. Barguinus noſ
ronis, ad quem unas tuarum literarum hodie mitt
bam tuam ſolutionem committat Martino Trecen
na hunc affligitur atroci juncturarum morbo, au
bie: totam noctem duxit inſomnem, cum clamorib
tinuis. Conſiderare potes, quantum nunc ocii mihi
& tædii, qui plus quam per annum non niſi triduo
& cum quieſcere tandem ſpero, inſperatis negotii
di oporitur occaſio. Saluta modeſtiſſimam tuam
nomine meo. Salutabo tua ex parte Fabrum & Cop
vimus Turcam, victoria potitum adverſus Ungar
univerſum regnum occupare, & eundem Auſtriam
ſtrametari. Scripſit Langeus ex Urbe ad Regem, in
numeratæ multitudinis corvos, ita ut ſolis radios
rent, crudeliſſimè belligeraſſe, & ne ingens cadave
peſtilenti contagione aerem corrumperet, coact
corpora in terram recondere. In Sicilia tanta locu
pia fuit, ut omnia virentia abroderent, ſolis viribu
cumque eis deficeret victus, pars in mare ſeſe dec
tem: pars inedia periit. Hoc quid portendat, nem
judicaverit. Si nonnulla ſint rerum novarum apud
hi communicaveris, dabis mihi occaſionem tui r
faciendi. Vale in Chriſto Domino. Ex Chambour
ſexta Septembris, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. XLIX.

QUas ex Ambroſia à prima hujus menſis ad me d
ciſſimas literas, integerrime Præſul, ob eas grat
immenſam. Sed vereor admodum, ne prius quam
nitas mihi à Rege noſtro bonum aliquod expreſſer
rea perierim. ſic namque toto hoc anno meus me e
nius malus, ut niſi Chriſtus Opt. Max. infractum
nimum, jamdudum fabulam agerem apud mane
diam malorum meorũ cognoſcere poteris ex tam
ad D. Capellanum hactenus datis literis: & quema
dum Principis noſtræ pollicitis confiſus, rejectis o
liis conditionibus, illius beneficentiam expecto, ju
Lugduno non diſcedere, interim hîc penſio Pri
ſolvitur, & quæſtores me ludibrio habent. Thom
cui à fratre Antonio Bullon jam ante menſes aliqu
mea commiſſa fertur, verba dat, & chimæras fingi

tando ad Kalen. græcas. Accepi præterea Principem i nonnihil indignari idq; sine culpa mea: sed ob, ne- improvisum errorem. Rem ipsam ex Seneschallo si, compatre meo, atq; ex D. Capellano lucidius co- æterum scripsi ad eundem D. Capellanum ab hujus cimasexta, cujusmodi Palladis Bellonæq; opus Regi paverim, & quæ reliqua penes me latent, hactenus um ad defendendum tum ad offendendum, validis- iciosissimæque architectrices & bellicæ machinæ, gis nostri adservo adventum, nisi me tanta subsidi- a cum his aliò cogat deficere. Nam si sic futurum saltem etiam vel malo consilio vivere oportebit e- , & à perfido Samaritano accipere, quod non accepit ionis Sacerdote & Levita. Atq; jam aliàs ego & sępe us Principibus in gentib. promissis petitus sum, et- stibus: sed ego hucusq; Regiæ Majestati ejusq; ge- ncipi nostræ me devovi, nec me aliorum quorum- missa, non ulla proposita præmia, nulla dona, nulla oc instituto avertere hactenus potuerunt: poterunt ando iniqua Principis indignatio atq; meus justus ctaq; vivendi necessitas. Quocirca nunc ex reverē- itate tua scire cupio, quæ spes in Rege nostro atque e mihi reposita est, atque quo subsidio interim vita da sit. nam otiosa Principū benevolentia, quæ videl. cuniam continet, spem solam inanib. promissis pro- quā crocodili lachrymis, ac veluti risu Sardonio, ni- ius ego nunc, atq; illius aculeū, sentio ad medullas: eatq; expectatione jam res meæ omnes ac præteri- æsentiumq; bonorū fortuna tota conciderint. Quo- iciterum atq; iterum oro reverendam Paternitatem qui mihi Regiam Majestatem hactenus benevolam i, nunc mihi reddas etiam beneficam: atq; quamdiu ns est, aliquo interea mihi provideat subsidio quo a- n familiam, eaq; incœpta perficere, quæ suæ Maje- issima sunt futura, & simul profutura. Verum hoc nisi feceris, nihil feceris, adeò me urget celeritas, æquè necessitas. Præterea si efficere poteris apud Bargui- e Antonium Bullonum Principis nostræ quæstores, pensionis ab illa mihi deputatæ solvatur Lugduni inum à Troja, sive Trecensem, quæstorem Regium, e affeceris beneficio. nā ab hoc Thoma Bullione, il- onii fratre, p̄ter inanes bullas nihil extorquere valeo. Iam

Iam veniam abs te postulo, qui Reverentiæ tuæ tan
ris impono, idque absque ullis meis meritis: confid
ut pro solita tua clementia huic necessariæ audaci
lentiæ meæ non solum parcas atque ignoscas, sed i
tissimè quoque enitaris, ut quæ ego per hæc scripta
fidenter spero, tua opera confidentius etiam accep
Vale felicissimè. Ex Lugduno, penultima Septemb
1526.

Agrippa ad Amicum. L.

NIl nisi meras nugas tibi abs Barguino & Bullio
sas, Capellane amicissime, res ipsa palam testa
dem in tot ærumnis constitutus, ne obulum hucusc
Bullione potui exprimere, sed procrastinando s
producit ad Kalendas græcas. nisi Martino Trecens
tatur negotium meum, nihil fiet, & mihi ex hac disp
ma urbe aliò demigrandum erit, fortè vel ad hos
pum nostrorum rediturо, quos nuper pro illis de
magno malo, eò me impellente Principis nostra
sperataque gratia, ut malo consilio bona fortuna
renda sit. Vale felicissime. Ex Lugduno, penultim
bris, Anno 1520. Salutat te charissima conjunx mea
rum mearum patientissima comes.

Agrippa ad Amicum. L I.

REsponsurus tibi ad ea, quæ de Principis nostrę e
dignatione jam duplicatis literis nunciasti, Ca
micissime, scito non esse animum meum velle vive
odio, nulla aut tam levissima occasione concepta. I
sententiam, & pectus aperiat, si culpam habeo, pœna
precor: sin minus, quid ob nullum crimen, ob nullar
sed ob literas nulla malevolentia, nulla perfidia, sed
proviso errore, ac inconsiderata linguæ libertate sc
plumbea indignatione plector. Fortè adfuit canis
aulicus, qui illas malignius interpretatus est. At
difficile est cani lectum sternere, quia accubiturus
que in gyrum volvitur, ut nescire cogamur, ut capit
supponendum sit. Sic aulici isti canes, literarum v
qui Principibus à secretis sunt, in tot sæpe sententi
tur, ut quam in partem casuri sint, nesciamus. hi si ct
lè propitii, nihil erit tam benè, tam sanctè, tam cas
deliter, tam simpliciter scriptum, quod illi protsus
pretamentis non faciant iniquum, perfidum, crimin

n Principi servire cupimus, dum placere putamus
erimus: omnis labor perierit, omne corruerit ob-
t ego, quæ scripsi, scripsi zelo amoris & fidelis ob-
issimus, Principi nostræ melioribus & honestio-
nque etiam gratissimis & utilissimis, cum sibi tum
e regno studiis operibusque inservire. quod qui-
& scio, & possum, & valeo, &, si ipsa patiatur, et-
que hoc zelo jam omnem illius in me benevolen-
asse videor: Si sic est, atque eò me nunc vocant
mea, impetranda est venia, quòd me abdicet, ut me
meorum patiētiam meliori modo parare queam,
spe tam infirmæ tamque offensibilis benevolen-
andæ perire insontem. Hæc tecum amicissime
fari libuit audacius, quòd conscius mihi sum nul-
incipem nostram commissi, aut cogitati facinoris:
unc, quod consulis; de mittendis prognosticis,
iderur, cogitans, ne plus inde offendatur, cum in
it, quæ malit ignorare: atque ego, ut nosti, adulari
o præterea, acceptis de his prioribus literis tuis,
ab opere & abjeci, gavisus etiam me de his sorti-
utcunque exoneratum. Reliquum ad ea quæ per
m Dominum Vasarensem ad me mandasti, re-
nuper, literasq; deferendas tradidi cuidam à quæ-
i rectè memini nominis) Joanni Laurino, qui sub
gere solebat, dum esset aula apud Lugdunum. Vale
& me de singulis certiorem redde. E Lugduno, ul-
mbris, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LII.

nè deambulans in templo D. Joannis, Capellane
sime, arripuit me vir quidam, ut videbatur, haud
deducensque in angulum, percunctabatur de statu
), an quid haberem certi? Retuli, quæ scire puta-
e inquit, ego sum Barguino quæstori à ministerio,
admoneo ne inani opinione seducaris, sed rebus
via consulas. Iam nuper enim vidi te in pensiona-
istro cancellatum. Egi homini gratias amicæ com-
s, jamque post eventum vates esse cœpi, & his stul-
lidici, cognovique, verum esse, quod vulgò dici-
rincipis tuæ (jam enim mea esse desiit) benevolen-
lsi beneloquentiam ac muliebrem simultatem esse.
go scriptum in divinis literis: Nolite confidere in
is: legi apud Philosophos, Non esse confidendum in
mulic-

mulieribus, & sub ferula quondam ex Virgilio didic
& mutabile semper fœmina. Atq; ego bis stultus, di
humanorumq; monitorum immemor, me & Princi
& mulieri in uno (ut Sorbonicè loquar) supposito,
ex hippocentaurorum genere, copulato concredidi:
jumentum & asinum aurigandum dedi. O terque q
stultus Agrippa, qui clarus imaginibus avitis, claru
titulis, militia, doctrinaq; partis, clarus tot publicis
pace & bello optimè gestis, qui tandem, quò liberi
possem, à publicis muneribus me sequestravi, & ad
rem hanc medicæ artis, & quam hactenus celebri fa
raculum usq; cum multorum salute exercui, professi
contuli: iterumq; à Principibus & Regibus ad hono
pendia expetitus, diu abstinui, donec uni huic & P
mulieri ultrò me obruli mancipium, abs qua nunc h
ac si ad nullum aliquod egregium facinus utilis sim,
rum rerum aliquid scire aut agere possim, medicus ci
cum stercoribus & urinis rem habeam, adeò non cla
liber, sed obscurus, etiam stultus bisq; stultus factus
saniore consilio mederi studeo insano mulieris anim
que nunc ulcus acu tetigerim, admonens, ne esset p
superstitiosis vaticiniis dedita, ne nimium ex illis pe
pateretur in his nugis meum conteri ingenium, ne
meum sublimioribus studiis aptum, rebusq; benè ge
doneum, vanitate illarum marcescere sineret, sic in
nis facilitate ebulliit, ut repentè pensione privaret, in
que præmio judicaret: sic ad nomen meum obsurd
terebro quidem aures ejus amplius aperiri queant: a
tractabilis facta est, ut tu etiam illi familiarissimus
re mea obmutescere. Atq; hoc nunc tecū expostula
Capellane amicissime, non, quòd ademptum stipēdi
quòd privatus Domina: sed quòd hæc, si scivisti, no
nuisti, non indicasti. quod si fecisses, jam dudum fin
ret hæc tragœdia, & ego haberem Principem forte
stes vestros, qui ministerio meo indigens, servitiu
perlibenter sibi delegisset, qui per hanc æstatem me
votis & promissis exposcebat, ubi ēt hoc lucrifecisse
crassiori stipendio exceptus, ac digniori officio fun
sem, virumq; pro fœmina commutassem, hoc est, qu
præsagiente animo ad te scripsi, sc. quandiu hîc inan
rerem, oblatam aliunde rem certam amitterem, ad
proximè bonam fortunam Tantali instar non possem

i modò Principis stipendio hîc fraudari, sed & in- sum, simul etiam alienis bonis destitui, ac dãnum peti sub ambigua spe, dimissisq; bonis avibus, mu- rũ. Vides nunc, ut ego malorum istorum pulchrè uerim atq; tu me in morem terrestris ranæ sitien- gicis epistolis frustra vociferari passus sis? hæc te- ide pro hac fide Dominæ tuæ servata remunetor del. non admonitus, sed clanculum & post terga i mihi herus fuisset mercator, vel lanio, vel aliquis is rusticus, herave consimilis, nunquam me ser- pepalissent non præmonitum, etiamsi culpa non ei um hac aula sine culpa, sine crimine, clam me, n, atque deinceps spe vana interim, lactatus, & o- imis aliunde conditionibus renunciare passus, ad rtunarum mearum naufragiũ propè adactus sum. odum me probitas & servata Principi tuæ fides e- c hæc (si diis placet) Principis tuæ nominabitur au- æ in privata quavis persona vocaretur perfidia & eque verò hæc ego de principe ipsa vel dixisse vel olo, sed de illis aulicis harpyis, quæ suadelis suis omine authoritateque abutentes, quibus non nisi s, fraudes, sycophantiæ, & quæq; similia prorunt n genera, qui huic pensiunculæ meæ inhiantes, velut Phyneo obsonium, ipsis è faucibus præripue- andem, mi Capellane, hic finis est hujus tragœdiæ go destitutus hac Principe, & aliis conditionibus itis, omnib. vestris offensus, sola innocentia tutus,

tabo vacuus coram latrone viator,

que deinceps & loqui audebo & scribere. Quem e- m amplius, qui cum fortuna ipsa ad extremum us- luctatus sum, qui spem ipsam desperando jam vice- quam Anteus in terram prostratus, fortior resur- ut nemo ultra vincere me poterit, nisi fortè Hercu- ne tollat. Forsan rides me, Capellane, tanquam A- dicatis armis insanitatem, ac armenta hominum lantem: sed legisti, puto, aliquando, quid mus con- i, quid scarabeus nocuerit aquilæ. Nolim ego ta- in murem, aut scarabeũ transformari, sed in Timo- m misanthropum verti, si modò Mercurius aliquis Jove novum Plutum adduxerit, illisq; aulicis cor- quis obtrectationibus, insidiis, sycophantiis Prin- umpentes, illius odium mihi conflârunt, & inson- tem

rem me illius odio obnoxium reddiderunt: deniq
ga clandestinè, adeo repentè, tam perfidè, & prodi
runt, ac immedicabilium malorum illorum autor
gone aliquó cominus caput tubetibus opplere co
saxis etiam eminus ac procul lapidum grandine p
ruere, eorumque fucos, adulationes, detractiones,
ditiones, nigro calculo signare, & chartis illinita a
bus linguis evulgare, illosque sub diali loco palam
andos exponere. atque his finis esto tragœdiæ. Qu
est, mihi uni nunc cogitandum & agendum relinqu
primum, ut, quemadmodum à stipendio, à præstit
fidelitatis Sacramento æquè pariterque liber sim
quævis me respexerit bona fortuna, liceat hanc vel
offensa apprehendere. Tu nunc, amicissime Capell
cissimè vale, & me literis tuis, quocunque futurus si
mè alloquere, in hoc mihi rem facturus omnium gra
Salutat te charissima mea conjunx. Ex Lugduno,
ctobris, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LIII.

ACcepi hodie literas tuas, colendissime Præsul, da
sima sexta Septembris, quib. respondes ad illas,
no calamo scripsi Reverentiæ tuæ à decimaoctava
terum scripsi adhuc Reverentiæ tuæ & D. Seneschal
mino Capellano ab ejusdem penultima satis longas
quarum responsum ex die in diem expecto. Quod
desideratum pro me impetrare, visum tibi non esse
quidem vacat nunc, & jam ab aliis sublatum erit, m
unquam similis atridebit occasio. de reliquis omni
mino Capellano accipies meam sententiam. scripsi
illi & pridie & hodie per amplas literas, animumq
detexi. tua Dominatio instet pro me apud Regem.
Dominam nulla spes mihi reliqua est. Verum illud p
sicut hactenus, in otiosam benevolentiam inani sp
Æsopici canis instar, & umbram perdam & obsoni
rum verò eorũ quæ scribis, ego Regi nihil mittere
hæc nõn modico dispendio prius instruenda forent
deberent: quod mihi nunc difficillimum est. nam
ex pensione debebatur, non solvitur, & reliquum t
cellatũ intelligo: & quas alias conditiones mihi ex
cipes quidam hac æstate obtulerunt, propter fidem
datam servatamque refutavi: & qui pluribus sellis
cetam, omnibus excussus in nudo solo derelictus su

acturus es, fac citò: & me de actis & agendis quam
tiorem redde. Habeo jam nuper per me excogita-
aliquos, quibus possum regio ærario quotannis
a pecuniarum talenta applicare, etiam absque po-
nine, sed & magno cum reipublicæ commodo ple-
gratulatione: sed non sum illa dicturus, nisi ipsius e-
de hujus inventionis meæ præfectura certus sim.
Dominam, literarum illarum exemplum simul mit-
lanum, quod in suis manibus videbis & leges: de-
bitur, poteris illas literas opportuna hora offerre i-
e, ita tamen, ut vel ipsa legat, vel de verbo ad ver-
æsens audiat, ne quando quis aulicus canis aliter;
um est, recitet. Vale fœlicissimè. Ex Lugduno, de-
bris; Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LIV.

te pridie, Capellane amicissime, quibus tibi totius
: meæ extremum actum peroravi. Hodie aliæ mi-
litæ literæ tuæ, & à Reverendo Domino Vasatensi
is ex Chamburgo à vicesima sexta Septēbris trans-
am nova adferunt consilia, nescio quanti valitura,
bo tamen, quatenus citra damnum facere potero:
ominam, cujus epistolæ exemplum hîc inclusum
valeat, quantum possit. Si quid inde boni sequetur;
i eveniet: ego nihilominus etiam aliunde venabor
ec fidem illi debebo, quæ mihi non debet stipen-
ubi illa me rejecit ex aula, ego illam abjeci ex ani-
quam spei, nec fidei habiturus in tam levem, va-
tabilem fœmineum sexum, nisi quantum reipsa
pitansque deprehendero. Proinde jam, qui novis
vocor in aulam, accipe, quas mihi leges præscripse-
bè aulicum agam, egregiè adulabor; fide parcus,
prodigus, consilio obscurus, oraculorum instar am-
luctum sequar, meumque commodum præferam
micitiam nullam, nisi lucri causa, colam: mihi ipsi
minem laudabo nisi artificiosè, cuilibet detraham,
meo compendio, quos potero, protrudam: ipseque
debo sellis: aulicos hospites & cæteros, qui lucrum
nt, tanquam steriles arbores, despiciam omnes:
i credam, nullius amicitiæ fidam, conjectabor om-
m partem, meditaborque vindictam, Principem
tantum & adorabo, sed non nisi aut timore aut meo

compendio illi adulabor, adseutabor, parasitabor: hi
me rursus in aulam recepero. Tu quoque, Capellan
me, si aulicè sapere vis, tibi vel eadem, vel similia sta
profectò similes evademus jumentis senio confectis
ne pellis quidem perinde, ut aliorum animantium, e
vides, ut emancipatus aula, miro quodam prodigi
effectus sum aulicus. Scribit ad me Dominus Episco
tensis, esse tui consilii, mittenda Regi instrumenta
chiæ atque librum. Verum tu scis me Matrimonii t
jacturam fecisse, à quo dum gratiam expectabam, ca
passus sum, vereor, ne in isto mihi accidat simile. P
ber hic in volumen satis amplum excrevit, & archite
læ poliorceticarum organopoeticarumq; machina
duli, cæteraq; pyromachiæ instrumenta hactenus p
gnis laboribus & sumptibus perfecta, non tam facile
è manibus: & nisi citò me præveniat Regis benefic
hæc, etiam vel hostibus profutura sunt: Astrologi
sicut scripsi tibi antea, neque perfeci, neque perficia
Domina nostris literis responsum remiserit, atque ju
des, mi Capellane, quale monstrum evaserim, sup a
nam capacitatem miraculum factus sum, religiosus
& aulicus, utrorumque contrariorum rituum tam
observator, dum hinc quidem juxta verbum Script
confidere in Principibus, in quibus non est salus: i
ex aulica disciplina nihil pro illis facturus sum, nisi p
cro. Cæterum vero scire ex te cupio, quisnam sit ille
nius malus, qui Principis animum sic obsedit, ut om
tam nobis dudum gratiam obliterarit: quò illum re
liquo exorcismo exterminemus, vel magico aliquo
placemus, vel nos barbaris deorum nominibus cabali
pentaculis contra illum muniamus. Vale. Salutat te a
ma mea conjunx. rursus vale, & si quis rumor est Re
venturum esse, quàm ocius rescribe. Ex Lugduno, de
ctobris, Anno 1526.

Ioanni Capellano, Physico regio, Henricus Cornelius
pa S. D. L V.

QUæ de Siculis Neapolitanisque prodigiis per Lan
urbe Roma Regi tuo nunciatis ad me scripsisti, C
amicissime, fuere quam gratissima. Fortè meum aliqu
lis expectatis judicium. Audi igitur, si vera sunt prod

lica mea astrologia de illis conjectari posse visum is à loco usto & vastato (sic nuncupari pleriq; non putant Grammatici quia virentia omnia vastant q:)regem non habent, testante id Salomone in Pro- turmatim volant: mirum tamen ordinem servant, nocendo potentes sunt, ut ne homines quidem il- ngenio queant obsistere. has autem Auster addu- rens, ut ait Exodus. Quin & Plinius Italiam ex A- a cohorte infestari scribit. Ventus autem ex occi- illas in mare præcipitat, ut est in eodem Exodo: mare ejectæ, sæpissimè pestilentiam excitant. Au- ocalypsis regem illis præfecit Angelum abyssi, hoc : religionis pseudoprophetam, cui nomen Hebra- n, Græcè autem Apollyon, quod interpretatur ipans & exterminans. Hieronymus quoque per dorum & Chaldæorum imperium exponit. Ex his prodigii illius sensum facile colligimus, quoniam rica venturi sunt crudeles populi, qui, locustarum tudine & celeritate sua cooperient terram, occu- llam, deprædabuntur & devastabunt, videl. Mauri ahumeticæ sectæ gentes, quibus vinum gustare (eoque locustæ illæ, quod scribis, virentibus omni- olas vires reliquerunt intactas.) saturatiq; præda, regrediens alias terræ plagas infestabit, remea- os, pars occupatam Siciliæ insulam, seu aliam ejus vinciam possidebit: nec poterit inde, nisi valida : Hispanorum manu propelli.

d corvos vadamus. hi funesto colore atri, rapaces, ctus, carnivori, morticiniis semper inhiantes, vo- i & expavescibili, tristis auspicii, nil nisi nocere nibus infensi, nec propriis quidem parentibus par- os etiam famescentes concerpunt: solis proditri- ous amici: tauros autem præ cæteris animanti- invadunt: ex omni autem corpore oculos præ- unt: præterea super omnia animantia haben- acia insignes: quod Noæ historia & Apollinis fa- que attestantur. His itaque consideratis, non dif- bitur, illos cum pravis sacerdotibus componere, m rapaces, avari, funeribus inhiantes, ex mor- quiis, veluti morticiniis, victum divitiasque si- tes, ex toto Ecclesiæ corpore oculis maximè illu-

dentes, superstitiosi sua hypocrysi, vanisque cæter
pompis plebem excæcantes. Per corvos itaque ple
ctores malos sacerdotes exponunt, utrique siquide
sci, funesti & immundi sunt. Ob easdem similitudin
ra corvos interpretatur immundos peccatores, gen
belles ac contumaces, & inobedientiæ populos p
cruentam, factiosam ac dominorum suorum conte
quam semper comitatur desolatio atque destructio
mnia pulchrè & clarè ex Mose, Osea, Sophonia Pr
ex Salomone colligimus. Ejusmodi autem plerique
liæ Prælati, proceres & populi, qui in se conversi ci
mis non procul à Neapolitano regno intestino bell
illicque omnis concidet utriusque factionis Italica
tas. Ut autem hæc tibi exemplis aliquibus clariora f
gitur apud Sabellicum, pridie quam essent Veneti
tiam oppidum Ligustico bello victi, corvos adver
agminibus conflixisse, cadaveraque supra eorum c
remesque respersa. Legitur etiam in Pii Papæ Cosm
cruentum illud bellum, quo magnanimus ille Jo
gundiæ dux contra Leodienses populos, collatis f
nans, hostium plus triginta millia cecidit, paulo a
num corvorumque prodigiosam pugnam præcessi
penes falcones manente, corvis omnibus ad inte
deletis. Est etiam, quod præterii, Romanis & Hun
nihil cum corvis commune, ut quia aliquando corv
donatus, ac moriens civili pompa publicis exequii
status. Erat etiam Romæ nobilis admodum Corvi
milia, ex qua Rex Hungariæ Matthias se descendi
batur, cui involans in galeam Valerii Tribuni co
liumque hostem pariter expugnans, nomen dedit. e
ales Gallis ipsis inauspicatissima habita est. Quid a
quo nunc agimus, prodigium vestris Gallis potte
quirere nunc mea indignatio prohibet, indignitas
non admittit. Indignatus siquidem eos prodigiorun
ve Natura is sit, sive major illâ Deus, passam hacten
turpem, exercitus fugam, ducum miserabilem cæde
dedecoram captivitatem, nullo cometa, nullo port
lo ostento, nullo omine, nullo prodigio præmon
monereq; dignatus est. Sed ite nunc oppugnaturi N
& cum Achab vestro ascendite in Ramod Galaad. n
ominantur vobis victoriam. vix redibit mingens ad
Hæc tibi repentino hoc calamo scribere dedit an

ligenti satis, quæ principibus tuis longiore sermo-
rioribusque Scripturarum testimoniis allegoriisq;
ensenda forent, ni fortè obsit illis, quòd hæc astro-
onat illorum auriculis, sicut Ethnica ariolorum
la. Dei enim comminationes, tanquam Pharaoni
s, surdis illis fabulæ sunt. Nunc autem, ut & ego
ova rependam, accepi hoc manè apud Basileam,
ermaniæ civitatem, lucente sole claro & quieto,
gnem è cœlo decidisse in civitatis illius armamen-
ue cum omni apparatu machinarum, tormento-
umque ac reliqua munitione conflagrasse: etiam
iquot in hoc incendio una periisse. Hæc si vera
idicent, conjectare poterimus exemplis: uno ex
ite, quemadmodum Macedonio bello Regis ar-
im conflagraverit, de quo postea Romani egerunt
: alio autem proximis annis viso in arce Mediola-
per omnia simile accidit paulo antea quam pulsis
spanorum manus veniret. Indubiam itaque status
que mutationem portendere videtur. Verum quia
i doctores per ignem exponunt regnum Macedo-
die Turca præest, Basilæa autem unica inter Ger-
tes regium nomen obtinet, caveant sibi Germani
uidem hoc prodigium alicujus regni sui commi-
um. atq; fortasse nihil hoc ad Basilienses. Sed au-
pt, quæ illic circa fidei nostræ mysteria versetur
Igne igitur illic opus est cœlesti, ceu qualem Do-
ando misit in os Hieremiæ, ut sit credentibus lu-
ulis verò supplicium, bonis omnibus ignis pacis,
hatitatem, & consumens arma instrumentaque
um, malis autem incendium & vastatio. Vale fœ-
Lugduno, undecima Octobris, Anno 1526.

pellano, Physico regio, Henricus Cornelius Agrippa
S. D. LVI.

micissime Capellane, & ter quaterque salve. Va-
cipes, valeant reges, valeant Nini, valeant Semi-
eat omnis robusta improbitas. Benedictus Domi-
sfacti sumus, modò vera sit fabula. Vir quidam
mihi à multis annis amicus, auri semina ad nos de-
e in oblongi colli cucurbitula, in fotniculam no-
arum in agris instar, plantavit, igniculoque, ceu
lore, atque, ut gallinæ solent ova incubantes, die

noctuque fovemus, expectamusque propediem na
gentes fœtus aureos. qui si ritè excludantur, Midan
auro superabimus, vel saltem auriculis, illisque gig
nis ac Semitamidibus Longum valere dicemus: &
tissimè fœlicissimèque vale. Ex Lugduno, ab tuo a
vel auriculatissimo futuro Agrippa, 21. Octobris, A

Agrippa ad Amicum. L V I I.

TOties jam frustra ad te literas dedi, etiam de ta
tuo frustra tecum expostulatus sum, ut ipse m
tacendum decreverim, nisi Reverendus Pater Nav
Regis confessor, cujus opera istę ad te deferuntur li
mihi benevolentiam tuam integritatemque testa
ac te mearum literarum hactenus accepisse nullas.
piscens, stomachum omnem inter scelestos illos lit
strarum compilatores, qui nos tam nequiter defid
fraudârunt, evomui, ac te ab imputato crimine ja
idque duntaxat ratum esto, si ad istas quam proxi
deas. Cæterum nunc longiores ad te literas dare,
prioribus scripta sunt repetere, festinus harum lato
non patitur. Tu scis, quæ mihi discedens Lugdun
es. si nunc miseris, rem mihi feceris omnium gratis
goque fidem tuam probatam habens, ero tibi ad o
mnibus semper obligatissimus. Vale felicissimè.
charissima conjunx mea. Iterum vale. Ex Lugdun
bris, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. L V I I I.

LIteras tuas, quas ad me scribunt Curatus S.C
Laurentius Phrysius, unà cum libris nostris a
duos aureos coronatos & quinque solidos persolv
gratias habemus, & si qua via consilioque & jur
desse tibi poterimus, perlibenter tentabimus, facic
si ad Mediomatricos revertêre, Curatum meo nom
bis. nullum adhuc illi respo sum remisimus, idque
Scribere tamen eum ad me jubebis. Responsurus
proximas nundinas. Laurentium Phrysium meo n
lutandum cures. scriberem illi & sæpius & libentis
rem, quîs mediis tutas nostras ad illum dirigere p
stolas. Cæterum vale. Ex Lugduno, 16. Octobris, A

Agrippa ad Amicum. LIX.

a te ſcripſi, amantiſſime vir: tu verò ad noſtras literas duiſti, ut præter ſilentium nihil rem ſetis aliud. hoc n expoſtulo, ac te læſæ amicitiæ reum ago: quo eti- ion purgaveris, ſi non reſcripſeris, ſi non reſponde- tibi omnino indictum ſcias, moxque tragicis epi- pugnare adoriar. Vale feliciſſimè, ſed reſcribe, & m mitte. Saluta mihi conjugem tuam. E Lugduno, cunda Octobris, Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. LX.

um pro me, ut tractatum, quem aliâs edidiſti de o originali, pauliſper accommodes. Cæterum non lioni in negotio tuo alloqui Thomam Bullionum, popondit traditurum totum negotium tuum illi erando Chalendato. Si aliquid ab aula habueris, bito. Saluta meo nomine, ſi opportunitas adſit, mi- n à Vauzellis, nec propterea negligas me recom- a facere tuæ chariſſimæ uxori. Vale. Ex Condria- e cunda Novembris, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LXI.

c, & ſalutat te uxor mea. Militem Vauzellum non s à quattiduo. Ex aula nec rem, nec verba accepi. Bullionum pro mendaci nebulone habeo. Electum tum probum virum exiſtimo. Sed ego inter illius oluntatem & Bullionis fraudulentam ſponſionem, hircus in vepribus, hæreo. Librum noſtrum abs te am mitto. Sed, heus tu, nullum mihi aliud exemplar nus S. Valerii ad biduum hinc diſceſſurus eſt. hunc ſi ote pro me alloqui voluiſſes, bene mecum egiſſes. a tua ſubvertit negotium. Dices mihi, te melius hoc mpus effecturum. Reſpondet tibi vetus proverbium liuum beneficium non eſt beneficium, atque ego e illa non alo familiam. Vale. Ex Lugduno, tertia ris, Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LXII.

abundus his diebus, Capellane amiciſſime, quòd hoc eſſet meum in Epiſtola ad Seneſchallum ſcri- uod adeò offenderit Principis tuæ, aliâs mite & tra-

ctibile ingenium, ut subita indignatione, tanquã su
cita, nullo animo suo deliberandi dato spatio, me qu
mitatem usq; suam secutus sum fidem, cùm potissim
cium expectarem, tam repente abdicaret stipendio,
præcipiti ira sic perseveret, ut amicis meis omnibus
dicentibus suæ clausæ sint aures, ad detractionem v
dorum sint apertæ, qui sic jam naturam illius pervert
plus liceat apud illam alienæ credulitati, quã suæ inna
dam clementiæ meæq; innocẽtiæ: non potuit tanta
si admonui, ut divinæ providentię patientes, astrolo
niciosas nugas relinqueret, nec meum ingenium ho
artium disciplinis præditum, hac superstitiosa profe
teretur corrumpi: quippe qui possem illi melioribus
studiis; si me illorum potius, quam astrologicæ artis
ars est, ac non inane ludibrium, exercitio malit expe
hæc, ut honesta censebã fortè libertius, quam par era
fideli mente sic suasi: atq; hæc suadendi licentia, sic ut
& debuit zelo fidei imputari, sic nec potuit, nec debi
tinaci indignatione ira in rabiem versa ulcisci. Quis
pi cuicunq; suasurus foret, quis cum illo consiliorũ s
sociare auserit, si suasisse periculum erit, & consiliu
pro crimine habendum est, idq; fortè, si stolidum, i
inefficax: pœnis & suppliciis luendum sit? nova pro
& inaudita tyrannis esset. cogitavi ergo subesse op
tius quoddam malum, quod animum Dominæ sic ur
cùm profundius cogitando frustra inquirerẽ, ipsa co
fatigatus, fortè, levandi animi gratia, ut soleo sacrun
rum volumen arripio, idq; aperiens protinus occurr
num historia Jezabel, juxtaq; verbum Achab de Mic
pheta inquiente, odi eum, qui non prophetat mihi b
tonitus de improviso oraculo, rediit in mentem scri
Seneschallo, comperisse me in Borbonii natalitiis re
nibus, illum, frustratis vestris exercitibus, etiam in h
victorem fore. erupi in risum, sed Sardonicum: dixi
me: O infelix Propheta hoc vaticinio: jam omnem
tuę gratiam concacasti: hoc est ulcus, hic antrax, hic c
cancer ille, quem Noli me tangere dicunt, quem tu
dens retigisti etiam cauterio. profectò, hinc fenestra,
sticum, hinc ostium, hinc janua, hinc porta, hinc va
latoribus, assentationibus, detractoribus, cæteroq; t
tum populo contra te adapertæ sunt: jam livor occu
cipis pręcordia, ideoq; aures non recipiunt consilium

dicentium ira vertit in scandalum, cœpique & e-
igenio conjectari omnia in priorem partem. Mise-
ui hactenus non didici illius & hujus aurium volu-
udæ rerum veritati studere, ac tamdiu frustra inter
s versatus: qui, cùm his mihi maximè opus fuerat,
mùm neglexerim. Sciebam Borbonium hostem
iorabam illum tam pestilentem hominem, & plus
Telchines, Illyrios, Thessalosque noxios populos,
ythicas perniciosas fœminas, periculosiorem, ut
n nomen ejus secum ferat venenum. Sed & nescie-
ædario Astrologum conductum, quodque mihi,
a dictat, monendi dicendique jus relictum non es-
rq; extemplò Orintius Parrhisiorum insignis Ma-
. & Astrologus, qui dum veriora, quàm poterat, va-
, iniquissima captivitate diutinè vexatus est: jamq;
me, quid, si reliqua misisses prognostica? proculdu-
o in flammam re conjecisses. Nam quæ tu de Bor-
udens vaticinasti, fortè nimis vera res ipsa jam ma-
t. Quid, si cętera mala ominatus fuisses, proh deûm
inum fidem, nunquid, quæso, sicut Micheas, non
tus Regi bona, aut sicut Balaam nescivi maledicere
iccircò reus sum? Non inficior Astrologiam datu-
spiritum mendacem in ore omnium prophetan-
lam: sed quis Balaam poterit detestari, quem Deus
atur: aut maledicere, cui non maledicit Deus? Non-
Principum est in manu ejus, & ipse affert suppresso
adversus eos, qui deprimebant eum: & mendaces
ui maculaverunt illum? Nunquid pro Deo ego sum,
m verbum veritatis? Hoc illud crimen meum, hoc
facinus, hoc venenum, hic aculeus, hæc spicula, quæ
tuæ animum vulnerarunt, quæ exulcerarunt, quæ ra-
t: jamiam reus sum, indicio Borbonius sum, hostis
rbonius ego sum, ipsi testari possunt tanti Ducis ple-
eres, qui me, cùm Friburgo Helvetiorum discede-
rrunis precibus magnisque pollicitis præmiis, in il-
uium traducere conabantur. Quid in illis tunc re-
n quidque egerim, testabuntur cum ejusdem Ducis
apitanei, tum illi primipilares nobiles ab Eylens, a-
, qui cum Borbonio faverent, ego illos cum quatuor
xpeditis peditibus Borbonio adduxi: induxi autem
Regi, omnemque meam fortunam in hoc exposui ac
alieno obstrinxi, pro quorum remuneratione, cæsis

noſtris, & uno agnatorum meorũ deſiderato, alter
vulnerato, inſuper neq; pactorum, neq; promiſſorũ
ſchedis publicis militari lege obligatorum fides nol
eſt: ubi ſi Borbonii partes ſecuri fuiſſemus, veſtris ſp
tes eſſemus, inſuper & victoria fœlices: nec opus f
hic ex aurato milite Principis tuæ ſcatophagum M
at ſperabam benevolentia illius, quẽadmodum ipſ
erat, me apud Regem inſtauraturũ. Verùm Rex me
oblivione neglexit abſentẽ, ſed Domina tua, cujus
cæteris ſecutus ſum, quia illã paulò liberiùs admon
rum malorum, impatiens veri, incontinens iræ, int
vindictæ, jam me contemnit, abdicavit, repulit, exp
que gratiã meriti detractorum atrocitas: atq; ego,
tuto Borbonio, meipſum, quò pro omnibus viribu
varem, fortunis meis omnibus exui, nunc illi Borbo
At non ſunt Borbonii trigaleati illi lepores ac tran
ſertores, qui relinquentes captivandum Borbonio F
um, ipſi, vix conſpectis hoſtibus, ſanis membris, integ
ſalviſque rebus profugerunt in patriam, jamq; actu
Gallorum regno, niſi Dominus miſertus fuiſſet veſt
nunc, & adorate ariolos cœlorum, à quibus veniant
ventura ſunt. Nonne Deus exercituum eſt, qui ben
bis? ut capto rege veſtro infelix regnum ſalvaret in r
lieris, atque, ſicut in Iſraël tempore Deboræ, deficie
ris mulier egerit imperium Galliæ, ac tam prudente
que rexerit, ut non meliùs olim Semiramis, aut Atha
hæc, ut egregia Dominæ tuæ laus eſt juxta verbum S
ſic univerſorum Galliæ procerum inſigne eſt opprob
tiuſque populi ac regni infœlicitas, quia non eſt in il
tus Princeps dignus pro imperio: & defecerunt ſa
conſilio, & fortes eorum profugerunt à bello, & te
ſub ſtola mulieris. hæc laus eſt Principis tuæ. Nec mi
quis ingerat pro lapidothe, ſive baruchia ventricol
rabulam, cujus conſilia, tanquam Pythonis, ſunt in
virtus ejus eſt in patinis, non eſt galea ſalutis in cap
De his autem, quod reliquum futurum ſupereſt, n
mente repoſtum. Vides, mi Capellane, cujuſmodi ſim
ea. ſi quis hac arte me conducere velit vatem, pati
Pontificem ariolorum fieri. Cæterùm contemno o
boynos & Bulliones & quoſcunque ſimiles, ſuperbiæ
detractionis, diſſimulationis, aſſentationis, adulatio
ditionis, cæterorumque aulicorum vitiorum ideas: r

um me alieno scelere, non meo crimine. Quid au-
fecerunt postici illi nebulones, nisi quòd me Prin-
abtulerunt: ipsam autem Principem mihi ludibrio
ent, quippe quæ me quondam in delitiis habebat,
d, & pro ignavo, inerte, inutili aspernatur, etiam vel
t habet: Ego contrà, qui promissa ejus hactenus pro
s habenda putabam, nunc didici, dictis, promissis, scri-
es, sigillisque illius fidem nullam esse habendam, nisi
u nebulonum arbitrio: illam tamen egregiam Prin-
fa bor, sed sui sexus levitate illorumque assentatorum
p niciosa, Principum teste, timendam: jamque, quod
o in Antiquorum traditionibus didici, facto insuper
eculo, verum comperi, Principes esse omnium ho-
a enus ingratissimum, qui nullum amant ex animo,
d a se debere putant, nisi ex sua libidine: nullius ma-
n ie de morte pro illis suscepta, compatiuntur: quin &
ff unt bene meritos, illisque non modò gratiam con-
o cogitant, sed insuper persequuntur injuriâ, non-
a proscribunt & bonis omnibus spoliant, etiam vi-
di unt, sicut in Barone Plancejaco nuper omnibus co-
n manifestum est. Possem alia hujus crudelitatis ex-
r entissima ante oculos ponere, si, ut clara, sic tuta il-
e eritas. Quare & nos nec Principes ejusmodi amare
a, nisi pro compendio: nec fidem illis habere, nisi pro
ac itis: nec de calamitatibus illorum dolere, sed gaude-
a anus Domini est, quæ tetigit illos, salvum facere vo-
p ulum suum à manibus illorum. Atque hæc, mi Ca-
a olim meminisse juvabit. Erunt adhuc nostra sydera,
a que fœlicioribus astris, qui nunc vivimus adversis.
nque desperatio melioris spei causa fuit, & vexatio
genium. Strenua enim ingenia non tam secunda pu-
im adversa, ipsaque rerum desperatione efferuntur.
s ut gregarius miles dimicavi, mox pugnabo cata-
t: animosiùs deinceps agere videbis, animosiùs loqui.
u tce iræ nostræ. nullum siquidem animal tam invali-
q od iratum non excandescat. Nisi integritatem animi
t cui notam haberem, non tam periculosa libertate ad
t em. Scis, quoniam angustiati animi nullum majus
u est, quàm habere amicum, qui cum, ut tecum ipso,
a. talis tu mihi es, quem scio non minus pro mea salu-
a pro tua propria, esse sollicitum. tu unus mihi pluris
qu n Princeps cum tota reliqua aula. Esto bono animo,
& no-

& noli pro me amplius loqui ad Dominam, nec imm
lem iram illius mitigare coneris. faciat hoc, si velit, S
lus noster, qui huic iræ, licet sine culpa sua, occasionē
Præterea cave tu ulteriùs mihi inscribas Consiliatio
dico Dominæ. detestor hunc titulum, omnemq; spe
ex ea conceperam, damno: omnem fidem, quam illi
voco: nec ultrà illam ego pro Principe mea, (jam enir
fiit) sed pro atrocissima & perfida quadam Jesabele
bendam decrevi: si quatenus animum ejus citiùs assen
detractio, quàm mea offensa evertat, si tantum potes
detractorum nequitia, ut sit illi veri ratio virtutumq
plina contemptui, si fidele obsequium compensat od
nemeritum beneficio indignum judicat: si sua causa e
ope, auxilio & benevolentia spoliat; sedeat nunc med
cunque vir probus, & judicet: proculdubio in illis a
quitia comprehendetur, in me nonnisi fortuna pote
sari. Vale fœlicissimè. Sed & salutabis mihi Fabrum &
& Budæum literarum & virtutum Patriarchas, cæte
quicunque te & me amant: opto illis omnibus, salv
prosperentur: reliquos aulicos dii perdant. odi enim
pariter & Principes & aulas. Iterum vale. Salutat te ch
conjunx mea, fidissima nostræ fortunæ comes. E Lu
die 3. Nov. Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. LXIII.

SI vales, gaudeo, mi colendissime Agrippa: ego qui
leo, utinam ex sententia. subtraxi me à Lingonibu
ibi diutius esuriem pati non possem. contuli me ad op
cui nomen Novum castrum apud Lotharingos, ubi r
fortunæ spe Principis adventum indies præstolor, à q
stipendium promittunt ejus oppidi Magisttatus. T
nunc rogo per tui ingenii candorem, industriam, sol
sagacitatem, modestiam, & denique per magnum ill
roem, quem Amorem vocat Plato, velis tuum Joanne
lum commendatione tua promovere apud aliquem e
trapis, qui Duci à latere sunt, qualis est ille tui observ
mus Abbas S. Antonii, qui præterea omnes studiosos,
dictum est, summa humanitate amplectitur. scio enim,
cunque tu illi commendaveris, fore illi commendatiss
Age ergò, mi doctissime Agrippa, atque omnium stu
rum patrone, respice tuum amicum, licèt de facie tib
tum, animo tamen notissimum, & literis non contem

n tibi commendatum. Literas si quas misisti per rum librorum, non accepi, eò quòd tunc à Lingo- seram. argumentum earum mihi, si molestum non n latorem rescribito. Vale, festino calamo ex No- exto nonas Nov. Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LXIV.

ticulo rerum mearum fortuna constituta sit, jam & amplis Epistolis commonui, reverendissime Pa- micissime Capellane. Vos autem hactenus obdor- nem meam totam, atque nec rem, nec verba remit- : cumque, ut sæpissimè ad vos scripsi, omnia faci- noram, perpeti potero. vos mora vestra insuper au- lum. Quia itaque me jam & Principis stipendio il- gnificis plus quàm veris promissis destitutum, & tum quæstorum & bullificorum fraude circum- amicorum intempestiva postergatum opera vi- ihi tale consilium constitui. Satius esse inter opti- ientiam & iniquissimam fortunam strenuè perire, è convalescere: atque cùm hactenus pro me nihil jubeo vos deinceps quiescere, nec ulteriùs ullam agere, quippe segnes Medicos & lenta remedia us non expetit, atque Hippocrates vetat despera- e Medicamina. Vos itaque valete aulicè, sed fœli- mei obliviscimini. Valete. Abs Bullione nihil un- pi, nec accepturum ultrà confido. Utinam Bargui- et mihi solutionem apertè, & non sic, hoc interposi- ne, me lusisset. Iterum valete. Ex Lugduno, 10. o 1526.

Amicus ad Agrippam. LXV.

i cognate fidissime. Jam tempus est & occasio opor- dicandi nos de Gallorum perfidia, quibus nobis è illuserunt. Tu igitur, visis præsentibus, quàm pri- ineri accinge, & cum hoc meo servulo protinus ad undum enim tibi est celerrimè in castra Cæsarea, & dus Borbonius, futurus illi gratissimus nuntius. cæ- intelliges. Vale, & Capitaneo Claudio, Ottoni, Jo- ncisco, fratribus tuis Germanis, mihi cognatis, & uxoris meæ nomine infinitas salutes dicito. Da- n apud montem Legionum, sive, ut vulgò vo- cant, Montlaii propè Lu- gdunum.

Agrip-

Agrippa ad Amicum. LXVI.

SApiens mulier, & mihi amica soror, D. Episcope V
uxor Petri Salla, tantum tandem effecit apud
Bullionem, ut ille incautus sibi ostenderet, quas hab
solutionis literas, illasque corripiens illa, mox ad me
fit: erant autem literæ cujusdam donationis factæ qu
aulicis, D. Roberto de Caulx & Loysio Faron, ut la
schallo nostro jam antea scripsi. Iratus Bulleus, & m
stutia se ci cumventum dolens, repetit abs me literas
ad paucos dies solutionem pollicitus, deinde addi
minis, ni reddidero, effecturum se ut ne obolum unc
cuniarum illarum accepturus forem. Ego contrà, me
ras non redditurum, qui me tot mendaciis fefellerit,
cii tenore executioni mandaturum: quòd si, quò m
cedat, ipse in causa sit, me literas illas remissurum Do
stensurum quæstorum illorum fraudes, qui retentis
cuniis, mihi alieno debito eoque coram judicibus l
imponant. hoc metu atque aliquot gravium virorun
brio victus, ille bullator nequam post quatriduum su
Martini vigilia pudore & ira prægnantissimus nur
partu admodum doloso: etiam fortè doloroso, si L
ceat, scribere debui. Sed audi dolum, reliquamque qu
fraudem. Protulit nostra bulla ex aula missam schec
cujus exemplar recognitionis literas, quas quitant
cant, coram duobus Notariis per me fieri postulavit: e
ptura adeò fraudulenta, aulicis dolis & furacium qua
technis sic conflata, ut ab omnibus (ostendi siquiden
potui, voluique eorum nequitiam palàm esse) Juris
ac tabellionibus explosa pro iniqua, captiosa & circu
tia damnaretur. Jamq; Bulleus eo pudore ac tot Juri
rum sententia denuo victus, coactus est consueti styli
quitantiam abs me recipere, atque sic tarda noctis ho
cta fabula est, & quisque domum suam abimus, ille c
bullis & ampullis, ego cum meis posthumis pecuniis,
Deo agens, quod me liberaverit ab ore leonis, oransqu
mihi deinceps provideat, ne cogar rursus descendere i
num vivens. hanc Comœdiam te scire volui. Vale fœlic

Ex Lugduno, decima quinta Nov. Anno 1526. tep
no calamo. Salutat te uxor mea, & va-
lere jubet.

Agrippa ad Amicum. LXVII.

; curis nunc premor, ut vix otium detur ad te scri-
i. scripsi autem ad te diebus præteritis, dum arbitror
Lingonis esse. Nunc cum ex literis tuis acceperim, te
castro Lotharingorum degere, jubeo te prius ad Lin-
istolas nostras recuperare. Cæterùm commendo te
micis meis, & apud Principem acceptis potentibus-
Abbati, alteri equestris ordinis nobili: apud Abbatem
ii non est mihi tanta familiaritas: sed is, cui scribo, il-
fonte filius est: tum exemplum literarum ad te simul
Vale fœlix. E Lugduno, 19. Nov. Anno 1526. rapidis-
mo.

Agrippa ad Amicum. LXVIII.

sce vobis reddit literas, colendissimi Viri, adolescens
omine Joannes Paulus, natione Flandrus, professio-
us, mihi autem aliquot eruditorum virorum lite-
ine singulari virtutum nomine commendatus is
e, ut accepi, contenderet, spoliatus in itinere resti-
ingones: exinde se contulit in Novum castrum Lo-
, hunc itaque sic mihi commendatum, ob amicitiam
vobiscum contractam, vobis rursus commendo, ut
tris ope, auxilio, commendatione assistatis, ut intel-
tiam, licèt apud Lotharingos non sim, tamen non
c amicos habere, nec vos (quod confido) me hoc a-
tri experimento fefelleretis. Cæterùm quod vos sci-
hoc est. Inveni tandem projiciendorum igneorum
machinam, cui in velocitate, in facilitate, & in
io non est par: quin & alia his similia plura. sed de
nisi coram, vobiscum acturus sum Valete ambo, &
iè. Ex Lugduno, decima nona Nov. Anno 1526.
o calamo, ut videtis, apud noctem cæcutientibus
is.

Amicus ad Agrippam. LXIX.

ifice Domine, his diebus elapsis accepi literas tuas
reddidit mihi Dominus Seneschallus Lugdunen-
heri in alio fasciculo accepi alias literas tuas, qua-
directæ erant Domino Capellano, & aliæ sibi mi-
ul: ex quibus videtur, Dominationem tuam nobis
, atque imputare nobis negligentiam. In quo certè
de no-

de nostra optima voluntate & affectione erga Domi
tuam non rectè æstimasti. nulla in nobis culpa est:
curiæ consuetudo, in qua nihil repentè expediri pote
ego, quantum in me est, relictis omnibus aliis curi
pro negotiis Dominationis tuæ pro toto meo posse.
Capellanus idem pollicetur, qui & ipse infra biduu
nationi tuæ respondebit. Vale. Datum apud S. Gern
cesima Nov. Anno 1526.

Amicus ad Agrippam. XXX.

TErnas literas tuas simul complicatas nudius qua
pi, & heri eas legi, quas ad Reverendissimum D
sem & me destinasti. Procul omni dubio, si qualis
curia miseria & calamitas, conspicari posses, non
compati, & eam, quam de me lenitatis & negliger
cionem jam concepisti, protinus exueres. sum enim
talus alter, sed ταλάνταλ⊚, qui in re aliena multò v
esse consuevi, quam in propria præsertim in tua: nec
se possum de alio, aut consanguineo, aut affine, au
cunque necessitudine mihi conjuncto, pro quo tant
solicitus. Per hos etiamnum dies continuò explora
tunitatem tui memoriam adhuc refricandi apud D
occasionem sumpturus ab illa ingeniosa tua conjec
portentis, quæ in Parthenopeo & Siculo regno app
Si post hanc hyemem, quod suspicamur, Lugdunu
fuerimus, poterit facilè, quantum confido, apud Re
jestatem aliquid impetrari. Scis, quod desideratur in
fieri pro arbitrio. quod meo magno damno hac
semper expertus, etsi non vulgaris de mea quant
doctrina & industria habeatur opinio. sed (ut est
non omnibus datum est adire Corinthum, nec Galli
in Albionem trajiciendi facultas aquilone sæviente
procelloso & tempestuoso. Reverendissimus D. rem
am non minus cordi habet, quàm ego. At idipsun
mortalium, qui hoc negotium expeditiùs & efficac
re & curare possit R. D. Bituricensi, qui te plurimi fa
que audio in curiam propediem rediturum. Vale,
valere percupio modestissimam filiam. Ex S.
mano vicesima prima Nov. An-
no 1526.

ymo Montio, Physico, Henricus Cornelius Agrippa S. D. LXXI.

ma mihi fuit Epistola tua, Hieronyme mi amicissi- ratumque munusculum tui ignivomi fontis Com- , licèt jamdudum libellus ille inter Bibliothecæ meæ abs me locatus esset. De aqua illa mirifica gaude- um aliquem vidisse. nam opiniones ut rem non ec mutant, ita nihil mihi persuadere possunt. Phia- ita conspexi variis coloribus aspersa. Verùm ego hæc figmentorum ostenta in multis comperio, in ostorum illorum vulgus laborat. Verùm quo tu garis, decipiarísve, scire delectarer, quò crebriori- um certaminibus tecum agendi haberemus argu- Vale fœlicissimè. Ex Lugduno, vicesima tertia Nov.

Agrippa ad Amicum. LXXII.

d me hactenus non scripsisti, nec ullum tot tantis- eis literis dedisti responsum, vir amicissime, & ad- citurnitatem tuam, & irascebar negligentiæ. Ve- nuper occurrisset in lectione Evangelium illud de lone sepulto in inferno; & nuncios ad fratres po- nox & admirari & irasci desii, cogitans & te in in- unde juxta Evangelicam lectionem nefas est nun- tere. Annon in inferno es, mi amice, qui es in aula? um habitatio est, qui illic suis artibus, humana li- , regnant, atque ubi scelerum schola est, & anima- a ingens: ac quicquid uspiam est perfidiæ ac doli, crudelitatis & inclementiæ, quicquid effrenatæ su- apacis avaritiæ, quicquid obscœnæ libidinis ac fœ- pudicitiæ, quicquid nefandæ impietatis & morum m, totum illic acervatim cumulatissimè inest: ubi cus, incestus, adulteria, Principum & Nobilium lu- i fastus & tumor, ira, livor, fœdaque cupido cum so- nperant: ubi criminum omnium procellæ, virtu- mnium inenarrabile naufragium. Quò palàm vide- is, non aliter quàm olim Pharaoni atque Ægypto, s Deum & mittentem in illos iram indignationis & nis, immissiones per angelos malos, tradens eos in ordis eorum, in immunditiam, in passiones igno- reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conve- letos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avari-

tia, nequitia, plenos homicidiis, contentione, dol
tate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contum
perbos & elatos, inventores malorum, & quæ reli
commemorat ad Romanos. Quicquid cogit nt,
quicquid loquuntur, fraus est: quicquid laudant
quicquid probant, malum est. siquidem jamjam v
bonorum hostes esse decreverunt: quorum pron
mne flagitium animus: quorum quò pollutior vita
tior: quò plus scelerum, eó plus gloriæ & præmii
quisque illic provehitur, optimus quisque opprimi
ces irridentur, audax inertia erigitur, sapientiæ n
est, & rationis imperium fortunæ traditum, qua on
rè præcipitesque, Ixionis instar, volvuntur. Mali
nomen habet, & pro consilio amentia est, omnia l
dine. Spes, fides, charitas, pietas, justitia, libertas,
tincta & jampridem sepulta sunt. Veritas pro summ
crucibus expiando crimine est. siquidem tales sunt
ci, quibus nemo veritatem dicere possit absque g
tio, sed tanquam antiqui gigantes (ut ait Ecclesiast
se in peccatis suis. quos rursus in Proverb. vocat Scr
vivas inferorum, & habitationem eorum profund
Annon illic infernus est, ubi tot parentes à seculo g
bi robustus contra Deum venator, & superba Bal
lum petens turrificus Nemroth, & pharetrata fil
stuans terribilisque Semiramis, ubi templorum p
rumque contemptor, & pastus cæde suorum vesan
ses, & Prophetarum Domini persecutrix atrox Jesa
eversor, spreto Cassandræ fatidicæ sororis consilio,
lexander, & infœlix in rabiem versa mater Hecuba,
fratrum occisor spurius Abimelech, & infesta regi
scelerata Athalia, ubi pinguis & ventricosus vidu
phanorum artifex Amalechites Agag, ac mollis se
proditrix fraudulenta Dalila, ubi impetuosus Ner
riosa senatrix Semiamita cum suo Heliogabalo, u
celebris Pausanias & Erostratus, ac postergato pu
suæ prodiga posteritatique contemptrix impudic
na, ubi tenebricosus Pluto circumfusus sceleratissir
bulonum frequentia, acieque pessimorum satellit
pata furiis atra Proserpina, ubi fœdifragus Antioc
stitutæ fidei stuprata Cleopatra, ubi omnia confun
tricerberus, & infensa superis tabida pallentique fo
nata Hecate, ubi sęvus Rhadamanthus & crudelis C

:remendos Minos urnam versans hominumque fata s, & inexorabiles Parcæ intempestivum stamen abs, ubi Dei odium rufus & hispidus Esau, & natu um terrifico tauro supposita Pasiphae, ubi tenebro- carceresque horrendi quibus

-Mixtumq; genus, prolesq; biformis

urus inest, Veneris monumenta nefandæ, ubi im- ion, ubi centimanus Giges, ubi perfidus Busiris, ubi ensque Cacus, ubi insatiabilis Liacon, ubi exitialis :

'ti præterea, quos fama obscura recondit:

bi furens Medea, ubi præstigiatrix Circe, ubi perni- gones, ubi insanientes furiæ, ubi fœdæ harpyiæ, ubi renes, Scyllæque biformes, ubi horrendi struthio- aces gryphi avidique dracones, ubi Cete, ubi Behe- Leviathan, & quicquid fatalium monstrorum us- veteres legimus scriptores, & quicquid infelicis piam stupet coacta natura, habitat atque visitur: u- viculæ, volant asini, vulpes in equis ambulant, & dunt pedibus, lupi in subselliis, oves in vinculis, tis, sues in lectis, columbæ in stercoribus:

tauri in foribus, atq; in præsepibus ursi:

virtutum genus suos patitur carnifices atque ty-

N, mihi si linguæ centum sint, oraq; centum,
Fea vox, omnes scelerum comprendere formas,
O. nia pœnarum percurrere nomina possem.

ò e rapit furor? quò me oblitum periculi proripuit itas? quò me malorum impulit odium: quid dixi: scripsi? Fortè tibi ista audire nefas est, & mihi illa o sest: nec habeo, quò illud fidentius, quàm in tuas onam. Sed an hæc audias, ignoro: certè multa ad te n hactenus, quæ frustra audisti. Sed jam tandem au- e ad exitum. Propè est Ariadne, quæ salutare filum erplexum ire irremeabilis labyrinthi tacita ope o- erunt & Dædali artes & Ulyssea consilia. his stipa- ,

Maturato fugam, atq; ab littore rumpito funem,
fuge crudeles terras, fuge littus avarum:

meos fratres concilium horrendum, fuge truces po- ias aulicorum cohortes: festina omni studio, gene- jus inferni contemptu remeare ad superos. Redde

te nobis affabilem nostrisque tam multis scriptis paululum responde, nec me, licèt cæca fortuna vexa temnendum putes. Sunt mihi alii, qui me vindicent inferorum vestrorum portæ per se contremiscunt. si adjutent amici, quos inferi vestri ignorant: sunt quas ne suspicari quidem poterunt. Vale fœlicissim men, ac locum, inscriptionem ac manum & annulu re. Scis, ubi sum, & vocem loquentis & scribentis sti, penult. Nov. Anno 1526.

Ioanni Capellano, Physico regio, Henricus Corneliu pa S. D. LXXIII.

NUper ex homine in Salamandram migrabar, C. micissime, & Regi tuo Pyromachiam scribe sed supervenerunt mihi heri D. Seneschalli literæ non licere Plutonem nostrum aggredi nisi placata serpina, tum & aliis quibusdam divis. Cogitavi it Deos dæmonesque placare atq; ex tam tenui supel Charonti stipem, Cerbero offam, Proserpinæ ram oporteat, ipsum me, consumpto omni oleo, Pluton ma vix fumum allaturum. Præterea admonitus a probis viris, & stultum & impium esse, ignem infer agnoscens impietatem meam, detestari cœpi.

Tartareos sine fine Deos, & lumine cæcum
Infernum, atq; ignem infandum & gelidam Salam

Nihil ergò de mea Pyromachia polliceare. mutavi silium, & non est ultrà, qui fuit animus. Vale ex L Dec. Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LXXIV.

ANnon jam illud ipsum verum facitis, R.P. tuq me Capellane, quod scripsi: vos scilicet neque verba remittere integra? En, fatemini vos literaru fasciculos, quos misi à fine Septembris, à medio C principio Novembris, accepisse omneis: verùm ad steriorem, quam ambobus junctum scripsi, tantùm tis, &, tanquam ab Echo progeniti, duntaxat ultim refertis, & me tot tantisque literis ad vos scribente temque non exauditis, vestroq; officio me simul ac vestrarum voluptate destitutis. Profectò haud æqui qui tam inhumaniter mecum agitis, qui literas me hostes quidem despicere solent, contemptui habe

bi vos ad vivum tetigi, irascimini. ego autem nunc
im mando, ut à sollicitudine mei quiescatis. nolo si-
peram vestram vobis mihíque perditam esse, nec
vobis oneris ultrà abs me impositũ volo, nisi quod
ite mihi debetis, ut scil. rescribatis, & ad singula re-
. quod si facere contempseritis, per has feriales bel-
indictum esto. Et si hactenus satis infœliciter pu-
in vestra gallinaria, & me malè habuerit gallina ve-
n non verebor, si oporteat etiam vos testiculatissi-
gallinaceos aggredi, obruamque vos literarũ mea-
lis, donec vos ad omnem horam canere faciam, vel
edam in patinis. Interea valete, & gaudete apud
stras: sed cavete, ne vos ex gallis faciant capos. Hęc
ocari libuit, ut cognoscatis, me nunc apud superos
ilem omnem evomuisse in infernum. Iterum vale-
lissimè. Ex Lugduno, 3. Dec. Anno 1526.

Agrippa ad Amicum. LXXV.

perpulchrè aulam vestram Corinthio lupanari as-
, Capellane amicissime, scribens ad me, non omni-
egrum Corinthum petere. At, mehercle, jam Co-
Lais nimium supraque vires constitit, & quid ultrà
is, aut clementiæ, aut gratiæ inde sperare possem, i-
lliti sunt sermones ejus supra oleum, & ipsi sunt ja-
scribis de reverendissimo D. Bituricensi, tibi hoc in
, adire hominem, narrare omnem fabulam, osten-
(si videbitur) tot meas Epistolas. poteris autem o-
mnes, præter unum infernum. Si ille quippiam pro
sentiam, prius quàm aliò devolutus aliis fidem de-
erit, habeo in promptu, quo illi condignas queam
tias. Sed tu nihil respondes, quid actum sit de his li-
scripsi Dominæ tuæ, quarum simul ad te Exemplar
erùm scripsi ad te diebus proximis: res omnis bellè
ed modicè. Sed ego te nunc per omnes superûm in-
Deos Deasque adjuro perque mutuæ amicitiæ sa-
jura obtestor, ut mihi rescribas, nec me celare velis,
it ille malignus diabolus, qui, ut aliâs ad me scripsi-
nem apud Principem tuam gratiam meam oblite-
ipso nihil mihi facere poteris gratius. Vale nunc a-
Corinthum vel salacissimorum hircorum stabulum.
mine vivo, aut Tantali fonte potiùs sæpissime con-
abluito, ne loci viciniæque contagione ipse quoque

Corinthium hircum nobis oleas. Iterum nunc felici
è superis. Ex Lugduno, 3. Decemb. Anno 1526. Salut
rissima nostra conjunx.

Amicus ad Agrippam. LXXVI.

HOdie literas tuas recepi die tertia Septemb. doct
grippa alteras, & ipsas quidem geminas recepi Pa
plus quàm per mensem à curiali tædio secesseram,
animi gratia. Scis, quàm assiduus fei mè & totus sin
& quam mei quantulacunque ingenioli & doctrina
dendo dexteritas, non omninò nihili pendatur. cui
fortuna adversata est, ut post tot annos ex meis labor
ter annua stipendia nihil obtigerit, & utinam pro t
fœliciùs, quàm pro me ipso præsente, patrocinar
quod quidem efficere conabor pro virili parte, quo
siò se obtulerit. suspicaberis forsan, negotium tuum
tractari verbis tenus, factis procul, quanquam mihi
semper fuerit longè alia de amicis solicitudo. Rum
gem nostrum brevi concessurum Lugdunum, ubi c
negotium exactiùs tuorum amicorum auxilio dirig
Si tamen interim jusseris me aliquid moliri, minimè
De tuis ad D. literis, quo animo acceperit, nihil hal
pertum. Archiepiscopo Biturigum melius esset, & ei
tius futurum quod tu ipse ad illum scriberes, quàm
dere eas literas, quas ad me scripsisti, in quibus omni
nihil est amaroris. Scis rerum universarum seriem p
voluntate, non pro desiderio nostro continua su
procedere, & nunc suas directiones, nunc retrogra
obtinere. Vale cum modestissima tua consorte
versa familia. Ex sancto Germano, vicesima
nona Decembr. Anno
1526.

EPIS

PISTOLARVM LIBER V.

NRICVS CORNELIVS AGRIPPA ad Amicum.

EPISTOLA I.

Alve spectabilis atque ornatissime Francisce, Constat, Sassones, quos vulgò nunc Saxones vocamus, gentes vetustissimas, quemadmodum & Francos, utrasque vera origine Germanas fuisse indigenas, & nequaquam à Trojanorum aut Græcorum (ut ...lantur) profugis reliquiis traxisse originem, quam ...n non parum promovent, etiam, quæ in hunc diem sculpta saxis eorum antiquissima monumenta. E...te prima Sassonum sedes ea provincia, quæ hodie ...bia dicitur: Francorum autem Sicambria, Germa...ncia, Sassonibus vicina. Nam de Scythica illa Sicam... scribit, nescio quis, barbarus Hunnibaldus, præter i...us alius prior meminit Historiographus. Sic etiam ...lonica Saxonum origine principium dedit Vitikin...m, cujus fabulam tuus secutus est Petrus Cara ora... adulator: quemadmodum Hunnibaldum sequuti ...orius Turonensis, Rhegino atque Sigebertus. Ve... gentes has constet fuisse in Germania antiquissimas, ... incolas, nomina tamen eorum atque limites (ut adhuc fieri videmus) variis eventibus sæpè mutata ...nambigimus. Nam Sicambri primùm sub Antonio ...o Imperatoribus Franci appellari cœpti sunt: sicut de ... Trebellium Pollionem legimus: & Thuringorum, ...iquo Saxones fuerunt, nomen sub Valentiniani Im... temporibus emersit. Saxonum autem nomē in Ger...tus, cujus omnes veteres meminére, & ante omnium ...m memoriam antiquissimum est, & in hunc diem in...perseverans, ut non difficile sit illorum nugas con... qui Vitikindum secuti, Saxones Macedonum sobo..., pulsisque Thuringis eas regiones occupasse. Fateor Saxonum & Francorum & Suevorum limites mu...è fuisse, non autem gentem. Sed & genus hominum

quadam gloriæ cupiditate inductum, ut ad antiquissi
ces originem suam extendere conentur: quorsum c
gente pervenire nequeant, ne cum aliis quicquam
commune, ad externas origenes fabulasque recurru
non commentientes, quò generis sui claritatem astr
intelligentes, longè præclarissimum esse, ab antiq
suis sedibus invicta gente originem ducere, quàm a
exulibus profugisque latrunculis processisse. Cæte
de Cattis quæris, hi fuêre etiam antiqui Saxonũ pop
hodie Moranos nominamus, de his quod superest,
Epistolaris angustia, & plura scribere temporis in
conceditur. Comperies autem, quæ desiderio tuo s
poterunt, apud Procopium, Hermannum, Urspergé
gebertum Geblacensem, Joannem Grammaticum S
sem historiographum: item apud Irenicum, Nau
Tritemium, & quem vidisti, Albertum * qui histo
ex antiquissimis Saxonum archivis collegit. Verum
liceret Lugdunum petere, vel mihi Amniacum, pl
differeremus. Quin & habeo alia tibi dicere, si cœli
tiantur, D. Comitis Principis tui negotia ac bonam
concernentia, cui & ego hanc optimam fœlicissim
minor Reliquum commendabis me eidem D. Co
resque ei omne meum obsequium. Salutabis meo n
de Costis: & Vincentium Physicum, cæterosque, q
amicos meos omnes: & tu nunc fœlicissimè vale: s
ad nos scribe, in hoc rem mihi facturus gratissimam.
no, 3. Jan. Anno 1527.

Amicus ad Agrippam. II.

Tuæ mihi literæ, doctissime Agrippa, multis mo
dissimæ fuerunt, ad quas non licuit mihi per me
respondere: hactenus enim Vienna abfui, ut cum pa
qui te plurima salute impertiunt, Menses aliquot
Cæterùm quod de me quæris, ex qua scil. Materia il
dicam) ἀλεξιτήριον efficitur, id coram atque viva (ut
ce exponam, quandoquidem ad te brevi accedam.
men quò honesta literarum velitatione, qua etiam
cos emunctæ naris homines uti solitos ferunt, me
ecce tibi argumentum: Ex uno secundum sensum
mixtum, quale ἀλεξιτήριον, sive aurum est, fieri potest
ut opinor, reclamat Aristoteles, cujus, si memini, hæc
ba quarta Metaphys. Fit naturale mixtum ex humid

ex occaſione hujus citationis venit in mentem locus
qui me diu torſit, libro de Senſu & ſenſ. ubi ſcribitur,
atiuntur viri ſuo modo, ut mulieres: cujus interpre-
à te omnifaria prædito doctrina audacter petam,
de me polliceri tibi nihil non potes, quod ego poſ-
diutiſſimè tua nobili cum familia. Ex Vienna, vice-
a Januarii, Anno 1527.

Agrippa ad Amicum. III.

ulicæ illæ nugæ etiam penes nos rumorem ſparſe-
venturos vos Lugdunum: idcirco, Capellane ami-
iſtul ad te ſcribere uſq; adhuc: nunc verò nugis illis
ſuum reverſis, oblatoq; mihi fido hoc nuncio, ſcri-
conſtitui, & literis tuis reſpondere, quò me ſanum
& ſalvum, & auram haurire inter ſuperos, qui jam a-
s in umbram propè verſus eram, quoniam contra
monita audivi mulierem alienam & extraneam,
t ſermones ſuos, & verba dulcia facit, & declinavi ad
e calice ejus bibi aquas furtivas, & de manu ejus cō-
abſconditum, & non conſideravi, quòd ibi erant
& in profundo inferni convivæ illius, & qui applica-
ſcendet ad inferos, & qui abſceſſerit ab illa, ſalvatur.
ſtultiſſimus hominum in hac dura graviq; neceſſi-
itutus, oblitus originis meæ, inops conſilii, adver-
n, non niſi ab ipſa hoſte, opem poſcebam atque ſpe-
onec omnium amicorum opera, omniq; hominum
ſtitutus, venit ad me Angelus Domini, & eripuit me
erni, & dedit videre lumen cœli, & bonis omnibus
epleti ſumus. hic eſt vir ille, de quo aliàs ad te loquuti
ihil itaque te nunc ultra pro me in aula moliri volo,
uam aliud abs te poſtulo, niſi, quod jam pluribus li-
ulavi hactenus, ut ſignifices mihi, quis fuerit ſpiritus
nus, ut tu aliàs ad me ſcripſiſti, qui ſic apud Princi-
gratiam meam obliteravit. hoc ſolum, nec aliud
n, abs te ſcire cupio. hunc noſſe mihi optatius eſt,
nes regis tui atque ejus matris Principis tuæ, om-
aulicorum gratificantes gratias, quarum commodo
is tempore defraudatus ſum, atque nunc ultra non
ſi egeo, amodò nec ſpero, nec confido: nec volo. In-
nim animus ſemel juſtè iratus, nunquam mitigatus
m revertitur. Nihil itaque aliud nunc animo medi-
n vindictam, hoc eſt egregium aulicarum injuriarum

contemptum. Etsi non desit nobis ingenium nocend
etiam potentioribus, muliebris tamen injurię conter
lius, quàm ultione, mihi plectendæ videntur. Nec
Ecclesiasticus, qui inquit, Non esse caput iniquius su
colubri, nec ita super iram mulieris: quin & meliu
tare leoni & draconi, quam cum muliere nequam. Si
animalia venenosa tutius est vitare, quàm capere: f
mulierem nullo melius modo vinci posse arbitror, q
& latebris. Ne autem quis putare queat, tacitum ali
in me vitium, quod Principis tuæ aula indignum m
atq; propter quod sic absens & clandestinè abdicatu
que sim: (nam etsi nulla certa culpa accusatus sim,
men hoc ipso omnibus accusari judicarique videor,
in proverbio, Trahitur in pejus, quicquid non expri
pse igitur totius negotii illius seriem prodere cons
quidem æquè generosi animi officium arbitror, nu
pati calumniam, nec injuriam, atque vitæ innocenti
omnibus rationem reddere, idque jam nullo meli
posse facere visum est, quàm publicatis illis familia
stris epistolis, quæ hanc tragœdiam in omni vico &
lam ludant, nullusque futurus sit locus, ubi illustris h
non innotescat. Displiceat, cui velit, incurram aulico
nium, etiam & Regis & Principis tuæ implacabilem
petuumque odium, ne flocci hæc facio, modò tes
scat Utcunque enim cesserit res, modò æquè pericu
tacere ac dicere. Omnia pati paratus sum potius, qu
facere jacturam, pondusve suscipere infamiæ. Quin
tum virtute odium, partamque veritate invidiam int
honoresque numerabo. Denique, ubi, quod expe
tutus in portu navigavero, ostendam tunc tuæ Se
qualem illa hominem projecerit. Cæterum scripsi a
penultima Septembris anni elapsi, & alias eodem
dem re ad D. Episcopum Vasatensem longas epistola
omnes jam ex literis tuis interceptas intelligo, & f
meas plures tibi non esse redditas: sed ut est in vulga
bio, animalia quæque tandem in officina pellionum
gari, sic & epistolæ illæ omnes redibunt sub prælo. V
cissimè. E Lugduno, quinta Februarii, Anno 1527. a
num calculum. Salutat te uxor mea. Salutabis meo n
Episcopum Vasatensem, ac Dominum eleemosynati
terasium: quin & Fabrum & Copum.

o Principi, Carolo, Borbonij duci, & Cæsarei exercitus liam Imperatori ſtrenuiſſimo, Henricus Cornelius Agrippa S.D. IV.

ihi ab Excellentia tua injunctam, Princeps Illuſtriſ- icet multum temporis poſtulabat, tamen magnitu- ac diligentiæ breviſſimo tempore peregi. Quòd ſi quis deſiderio tuo meæq; voluntati ſatisfacere po- on mea culpa, ſed temporum præcipitio tuorumque ia actum eſſe. Veruntamen res adhuc in eo ſtatu ndum opera omnis, tempuſque deperierint. Itaque & non tam quid egerim, quàm quid facere volue- ndas. Cura autem ad me quamprimum reſcribere, me facturum velis, & ubi perfecero, reſidua quoq; a dirigenda ſunt. Atque ego interim cum omni co- abo, & aut immoriar, aut perficiam, quod tua Ex- am avidè deſiderat: atque ego tuo deſiderio ſatisfa- ehementer cupio & volo, maximè contra tales ho- blata mihi ab Excellentia tua præfectura infinitas). ſiquidem mihi jam pax eſt in caſtris, bellum atq; bris eſt. Venire ad te nequeo, cauſas tibi narrabit ffinis, per quem tibi cum poſtulata expeditione ſi- conſilium meum tranſmitto, quid videlicet factu- emo tempore. Vale. Ex Lugduno, viceſima ſexta Fe- nno 1527.

Amicus ad Agrippam. V.

i animi gratia & corporis valetudini conſulẽdi cau- s dies abſens fui à curia, doctiſſime Agrippa, nunc in Pathiſina urbe, ubi mihi cum humaniſſimis viris is quam gratiſſima & ſuaviſſima fuit conſuetudo. tinam nunquam ſeparari liceret. quoties verò ab eis egredior in curiam, toties ab illa animi tranquilli- oris integritate transferor in animi tædium & cor- iorem. Quòd rectè & feliciter valeas, admodum Quem autem noſſe cupis, indignus eſt, de quo cog- is uſque adeo ſolicitus. Deſiderarem etiam gene- undi ingenii tui dexteritatem ad meliorem frugem verti, quam ad hæc, quæ tractanda tibi, & dicaro exaggeranda polliceris. Vale quam fœliciſſimè cum ma filia, mihi etiam quam chariſſima. Ex S. Germa- o Martii, Anno 1527.

Ad Bar-

Ad Barbonium Ducem Agrippa. VI.

ACcepi rurſus nuncium tuum cum tuis credentia ris, Princeps illuſtriſſime. intellexi mentem tuam ſus ſum, & tibi gratias habeo: laudoque quòd, quid ſturi ſint, prævideris, quodq; conſiliis eorum præve curriſti. Verum memineris, tibi non tam viribus & a hoſtibus, quam etiam ingenio & prudentia cum Fo decertandum. Atque in his quantum tibi præſtare va præſentium lator indicabit, atque alia multa. cui in quam mihi ipſi præſenti, plenam iam fidem habeto, ſi excellentia tuorum me illi mandatorum fidem habe Non te conturbet hoſtium illorum potentia, quæ nc priis viribus, ſed in aliena fragilitate & mutua inte dentia fundata eſt: jamq; fata illis propinquam ſtrag que perniciem denunciant. mox illa ſuperba mœni pugnata corruere videbis. Eia ergo nunc, ſtrenuiſſ ceps, quem tantæ victoriæ ducem fata conſtituunt moras: perge intrepidè, quò cœpiſti: proſperè: aggr titer, pugna conſtanter. habes electiſſimorum milit tas acies. adeſt cœlorum favor, aderit & juſti be Deus. nihil formidaveris. ingens ſiquidem te ma triumphus. Vale. Ex Lugduno, penultima Martii, A

Agrippa ad Amicum. VII.

INſtans hujus latoris receſſus, Capellane amiciſſim titur longiorem epiſtolam ſcribere. Quòd auten poſtremam à decima Martii ad me datam, hactenu ſpondi, cauſam accipies à D. Seneſchallo noſtro co reliqua alia, cui ſatis longas literas remitto. Quod rum, quem tantopere noſſe cupio, indignum eſſe, de noſcendo uſque adeo ſim ſolicitus, jam injurius m pluris penes te poteſt nebulonis illius vilitas, quam bi amiciſſimi deſiderium. Eſto ille, quiſquis eſt, cert non eſſe non poterit. ſed tu hominem ipſum tander jam toties per me adjuratus. Cæterum vale feliciſſir te uxor noſtra, quæ hac Quadrageſima jam quartu lium peperit. Saluta nobis R. D. Vaſatenſem quin & atque Maurinum, ipſumque Joannem Pariſienſe rem. Iterum vale. E Lugduno decimaſepti ma Maij, Anno 1527.

Agrippa ad Amicum. VIII.

ius Thurini, Doctor physicus Lugdunensis, tibi na- amicus, de me autem taliter benemeritus, ut nihil ibi conducere queat, negare debeam, nunc litem ha- o quam, devolutam ad senatum Parisiensem. agitur er fratres magna contentione, nec minore periculo. habet illic, qui suam partem tueatur, neminem. in- ne, existimans causam totam in tua manu positam, neis epistolis commendem, dignus haud dubio o- ommendatione, sed & dignus ope & patrocinio tuo. e humanitatem tuam, ut, sublatis iniquis delationi- tis quibusdam juris diverticulis, justitiam, illi, æqui- ostulante, facias accelerari: omnemq; illi favorem ata integritate, ut præstes, vehementer oro. majora u tra hæc cum præstare iniquum foret, non peti- oc me tibi plurimum perpetuoque obligabis obno- Cæterum verò Joannem Parisiensem nostrum optimè io. sed & Lugdunum ad nos reverti, vel me aliquan- n posse transferri. Quid autem agat ipse, & quid a- nec ille, nec ego scio, adeo nulla afficimur scribendi Quòd autem ego illi non scripserim, est, unde spero sua scilicet tantundem taciturnitate: quæ etsi mihi ma sit, in hoc tamen plurimum auxiliabitur. Vale fe- Lugduno, tertia Aprilis, Anno 1527.

Agrippa ad Amicum. IX.

m quicquam penes te valent, aut valituræ sunt pre- e, Capellane amicissime, nunc nunc te oro, suppli- or, obtestor, ut licentiæ ac emancipationis meæ ex inæ tuæ rescriptum impetres, idque protinus remit- csiquidem me non tam fœlicem, quam beatum fi- eris, nec minus, atque olim Gregorius Papa, si vera , Trajanum, quem ex inferis revocatum in beato- os remisit. Salutat te uxor mea. Vale felicissime. Ex , decimaseptima Julii, Anno 1527. festino calamo, la- D. Seneschallo, compatri meo. conscium te confo-

Agrippa ad Amicum. X.

e ad te scripsi, Capellane amicissime: & tu egregiè scis, nec respondes quicquam. Verùm hæc non tua culpa

culpa, sed mea infœlicitas, si modò inferi sine culpa s
fœlices sunt superi. Scio enim, sacris edoctus eloqui
inferno nefas est nuncium remittere, & tu eò forte
tra lethæum gurgitem transvectus es, quia minus n
minisse queas. ideo hoc tuum silentium, non tua culp
hi verò nec Hercules ullus, nec Orpheus aliquis pr
est, qui ad te vivus descendat in infernum, & reverta
lumis. Atque hæc mea infelicitas est. Quod si nunc li
tibi molestæ sunt, & tu respondendi afficiaris tædio
deinceps, ut quid agas tu, & quid agam ego, nec tu
sciamus: verumque reddemus proverbium illud, qu
Vera amicitia non habitat aulas. Cæterum nobis ne
pina, nec Plutone ulterius opus est. Ideoque cupio t
re, quod scripsi tibi à decimaseptima Julii. Salutat te t
Vale felicissime. E Lugduno, duodecima Augusti, A

Agrippa ad Amicum. XI.

Vix tantum otii est, ut petitioni tuæ vel tantillun
deam, vir ornatissime. Itaque quod præsentibus
non datur absolvi, coram expediemus, si modo tu,
brevi apud nos adfuturus sis. Mittimus Nauclerum,
& Gebacensem. numerati sunt pro pretio quinque,
tur, Franci. Cæteri autores non reperiuntur, veru
adferri ad proximas nundinas. Cæterum scio, qu a a
stra Principes tuos ab Ottonibus derivant: quod si v
falsò illi hic Saxonum arma gerunt, quæ su s vul
bunt clypeis. siquidem hæc non Ottonum, neque p
Saxonum insignia erant, sed alterius tribus, cui po
Henricum Superbum Saxoniæ ducatus commissus
tes enim albicantem equum in rubro ferebant. Sed
tius coram differemus, ostendamque simul, ex quo
xones nomen ducant. Reliquum Joanni Alemann
ad præsens non scribo: tu me illi & excusatum & co
tum habe, illudque meo ex consilio referas, illum &
utilitati consulturum, si parumper ad nos concesser
lum usque adhuc non absque mei ignominia, sed &
ribus propugnando tueor, ac tantam illius moram
Verum ipse neque venit, neque scribit, & me suæ cul
xium reumque facit & mendacem. Præterea quæ m
& verbis & literis pollicitus est, atque ego non mino
rio postulavi, amicitiæ omnis immemor, aut velu
nec præsentiâ præstat, nec literis. hæc illi meo nomin

:um in amicum amicè corripias. sed & benè valere tu nunc felicissimè vale. E Lugduno, decimasexta o 1527.

Agrippa ad Amicum. XII.

abam ego jamdudum de tua erga me benevolentia dationeque, Natali ornatissime, ut qui tot ac tantas erim literas, ac nihil unquam ex te acceperim reerum cùm pridie ostendisset mihi literas tuas R. P. Regis Navarræ, in quibus erat, te ternas ad me de-las, ac simul misisse, quæ tanto desiderio ex te po-, secreta quædam, mox totus revixi, spemque om-eram: sed dolore maximo afficior, quum ego nec ; tuas, neque secreta illa vndecunque acceperim, ne-lanus in suis ad me literis de his ullam mentionem ac ergo te rursus oro, deprecor, obtestor, ut quam-d nos rescribas, secretaque illa rursus remittas: eaq; o Lugdunum dirigas. ibi siquidem maneo usq; ad-tatus in domo Episcopali apud conventum fratrum anorum. Cęterum secreta illa quò minus divulgen- charactere, ut nosti, ad me remittas. Oro autem i-æc quàm citissimè expedias. incertus siquidem ego diu hìc mansurus sim: nec, quò mihi migrandum sit, Vale fœlicissimè cum tota familia tua. Salutat te u-:erum vale. E Lugduno, vicesimaprima Sept. Anno

Agrippa ad Amicum. XIII.

n ad te literas dedi frustra, Capellane amicissime, & n surdo tragœdiam lusi: & quia non respondes, de-:re decrevi, nec ulterius silentibus apud inferos um-eis strepitibus obturbare. Sed pridie nova occurrit occasio, quę rursus contra hoc institutum meum co-is sedes inamabiles aulę hoc epistolio repetere. Hęc st: scripsit ad me his diebus Natalis Tolesanus, sese ne dedisse literas, simulque misisse secreta quædam, hæc ad manus tuas in aulam direxisse. Restat ergo, pisti, ut ea ad nos, qua decet, bona fide remittas: sin eperis, de his diligenter inquiras, & literis tuis me reddas. Quin etiam ad ea, quę prioribus literis ad te pondeas. Cæterum vale & aulicum illum infernum desere, teque refer cœli melioris ad auras. E Lug-simatertia Sept. Anno 1527.

Ven-

Venerabili Patri, Sacræ Theologiæ Magiſtro, Aureli qua-pendente, Auguſtiniano, Henricus Cornelius Agrippa S. D.

X I V.

EX literis, quas ad me à ſecundo hujus menſis de ſpexi erga me animi tui candorẽ, P. R. & coguovi cyclicè doctum, eorumq;, quæ adhuc in tenebris del curioſum exploratorem. gaviſus ſum ilico, atq; mih tulor, nactum me amicitiã tal s viri, qui cum poſſem do & genium & ingenium excolere, teq; nunc, teſte rographo, inter amiciſſimos recipio. Sed, heus tu, qu ces tui, quos ſequeris? tu qui audes irremeabilem do trare Dædali, atq; tremendi Minois ire per excubias mittere Parcis? Qui ſunt Magiſtri tui? tu, qui verſaris menſa, auſus conari vagum ſtabilem, perfidũ affidu rum omnium fugaciſſimum reddere vel ipſa Adraſtia tiorem? Cave, ne decipiare ab his, qui fuerunt decep enim hîc te dirigere poterit quantacunq; librorũ lec non niſi mera ænigmata ſonent. O quanta leguntur inexpugnabili magicæ artis potentia, de prodigioſi gorum imaginibus, de monſtrifica alchimiſtarum r phoſi, deque lapide illo benedicto. quo, Midæ inſtar æra mox omnia in aurum argentumve permutentur nia comperiuntur vana, ficta & falſa, quoties ad liter cantur. Atq; tamen traduntur iſta, ſcribunturq; à m viſſimiſque philoſophis & ſanctis viris, quorum tr quis audebit dicere falſas? Quinimo credere impiur los data opera ſcripſiſſe mendacia. Alius eſt ergo ſen literis traditur: iſque variis obductus myſteriis, ſed nullo Magiſtrorum palam explicatus, quem, neſcio ne perito fidoque Magiſtro, ſola librorum lectione ſequi, niſi fuerit divino numine illuſtratus. quod dat ſimis. Ideoque in vacuum currunt multi, qui hæc ſe Naturæ arcana perſequuntur, ad nudam lectionis ferentes animum. Nam inauſpicato ingenio à ve ctu prolapſi, in falſas imaginationes exteriorum ſpi framentis irretiti, illorum, quorum dominari datur culoſi ſervi effecti ſunt, & ignorantes ſemetipſos ab poſt veſtigia gregum ſuorum, quærentes extra ſe, q poſſident: Atque hoc eſt, quod te nunc ſcire volo, qu pſis eſt omnium mirabilium effectuum operator:

entosi Mathematici, quicquid prodigiosi Magi, nvidentes Naturæ persecutores Alchimistæ, quiconibus deteriores malefici necromantes promittee. ipse novit discernere & efficere, idque sine omni ne Dei offensa, sine religionis injuria. In nobis, in-lle mirandorum operator,

itat, non tartara: sed nec sydera cœli.
itus in nobis qui viget, illa facit.

his nobis quàm latissimè tecum conferendum esset, Non enim committuntur hæc literis, nec scribun-), sed spiritu spiritui paucis sacrisque verbis infun-que, si quando nos ad te venire contigerit. Cæterum llas libros, aliqui illorum aliquando fuerunt penes 1 non sunt. Qui verò penes vos circumferuntur libri tiæ meæ de Occulta philosophia intitulati, horum o in multis deficiunt: tertius totus mancus est, nec rum meorum epitoma quoddam continet. Sed e-opus, favente Domino, integrum recognitumque in lucem dabo. Clave tamen operis solis amicissi-ata, quorum te unum esse ne dubites. Vale felicissi-duno, vicesimaquarta Septembris, Anno 1527.

Amicus ad Agrippam. XV.

plurimam. Prælegit mihi tuas literas Aurelius no-ò utriq; communis amicus, quibus mirè me adfecit. ud inprimis mihi fuit gratissimum, quòd te intelli-quaquam abhorrere a nostra Antuerpia. quòd si , crede mihi, longè gratissimus advenies. & ausim e inventurum amicos tui & observantissimos & in-s. Quantum ad me spectat, non deero officio can-ici: imò fratris amantissimi. nec video causam, cur anere in Gallia Lugdunensi, quam tua Belgica, quæ it. Consentaneum enim est, ut patriam illustres, & quam nactus es, exornes. Persuasum mihi planè ha-ustinum Furnatium non improbaturum invitatio-n. tu vide, ut quam mox advoles. Raptim. Antuer-a nostra, decimaseptima Octobris, Anno 1527.

Amicus ad Agrippam. XVI.

i mei fœlicitatem, quam ex tuis literis nactus esse vi-octissime Corueli, absens penetrares, introspiceres, alia re longius abesse ab his, quos beatam vitam de-

gere existimamus, preterquam quod insignem hanc in me humanitatem non modò re, sed nec ipsa cogit perari posse opinor. Nam ut solidam in eruditionem, undiq; feruntur alveo, ut candorem illum in scriben quo abstrusissima philosophiæ arcana exultare vide ipsa quidem literarum salutatione ita omnia huma dere refragabant, ut continuò ad te unum inter tot millia, velut ad Deum cælitus demissum, victus ac c tus suspicarer: quæ illa est humanitas, ut me non sol bus & doctr na tibi longè inferiorem, sed nulla ex ferendum in amicorum tuorum cætum & admiseri taveris? Quid, quòd ea demum pollicearis, quæ nec lapil'is, non ulla ingen i aut ubertate aut diligentia possuimus, quæ vel sublimia ingenia in admiratio unt, quæ item ad longinquas regiones philosophor nam impulerunt. O utinam istis tuis moribus quan tuna respondeat: Ego quidem, qui tanti muneris p deleri nunquam posse arbitror, si memoriam grati ennem pollicear, in quod vulgares omnes subterfug laberer, qui dum beneficium rependere tergiversant mum memoriamque fugientes, cuncta in se collata maxima fuerint, officia referre putant. Unum ta habeas velim idemque mihi maxime est in votis, ut quam cæteri mortales opes, regna, imperia, hanc t me benevolentiam facere existimes. Ipsa hæc, si dabi sio, testificabitur. Nunc autem in tua juratus verba, t dissimum militem dedo, condono ac commendo, posse gratius contingere scias nihil, quam si vitam sp meum tibi consecratum, eadem, qua sese offert, an nitudine recipias. Petis, quos ad explicandas Labyri mos, seu ambages, duces delegerim: quasi ego vel Ch matus, vel sine offa soporifera Cerberum adortus fu que intrepidus hæc subterranea regna obturbare aus non præsenserim,

----- Facilis descensus Averni:
Sed revocare gradum, superasq; evadere ad auras
Hoc opus, hic labor est -----

Non mea me adeo effert opinio, qui natatore Delio fundissima Naturæ fluenta ingredientē me indigere cipiam: sed ab ineunte ætate cùm insana hac animi n ditate laborasse fateor, ut, quod maximè ridendum, fa animum quantacunque futilium librorum lectio pr

nu

sic eò sæpius ventum, ut nihil ea re puerilius, & stul-
dicaverim, ac in Plinii multorumque aliorum do-
m sententiam non solum manibus, sed etiam pedi-
ncidi, denique in libellum tuum de Occulta philo-
em in adolescentia scripsisse te ais. O doctam divi-
lolescentiam: submonuit me ilico titulus: tum pau-
s ac avidius perlegens principia, media ac finem, a-
niratione consternarunt: sic victa deniq; fides, au-
c Quòd si ex pectore est, quod literis testificaris, hoc
ne in amicissimorum tuorum numerum adscripse-
hi liceat effari, quod fermè est apud Poetam:

i dux, autor, deus hic cursumq; per auras
n lucos, tibi pinguem dives opacat
umum ----

si Antuerpiam, quæ tibi simul perdulce ac gratum
hospitium, veneris, si me à fundamentis initian-
eris, ut ille inquit, in cœlo sum. Vale. Antuerpię, die
a Octobris, 1527.

Agrippa ad Amicum. XVII.

Domina mihi sæpe pollicita erat, mansisset inte-
R. P. ac Domine colendissime, certe ipse ego meo
icio venissem, & me tibi exhibuissem coram: sed
aulica perfidia, in hoc angulo relictus fui, non po-
is pedem referre absq; gravi meo incommodo, co-
iter meum differre in meliorem occasionem. atq;
n manibus est. quamobrem, favente Deo, intra
s cum tota familia & suppellectile hinc migrabo,
ia Domini festa actutus apud Parisios, ni fortè con-
ius ire. nam longius instat iter, & ultra Parisium
dum est. Agam autem iter per Ligerim fluvium,
qui locus, ut audio, tibi vicinus est. illic, ajunt, tra-
esse unius diei itinere in aliud flumen, quod nos
sq; devehit, fac ergo, ut cùm Briariam veneto, no-
elligam ab hospite, aut alio quovis, cui id commise-
orari illic diutius nō potero. instât enim iter gran-
i dispendii. Cæterum gaudeo me tanti esse apud te,
tis mei desiderio, habeoq; tibi gratias, & paratus
jus benevolentiæ vices rependere: & si quid aliud
t, quo tibi gratificari queam, nec eo quidem fru-
e reliquis coram, tu fac, re ut inveniā, aut tu me in-
eat feicissimè R. T. P. cui me plurimū commendo.
uxor mea, & precatur tibi omne bonum. Iterum

vale. Ex Lugduno, decimaquinta Novembris, Ann
stino calamo. Si ex Abbatia Divi Benedicti, ubi tu h
què bene trajicere valeam ad alterum illum fluviun
risium ducit, & tibi gratum facere potero, descend
usque. tu fac mandata tua apud Briaram intelligai
pro posse obsequar in omnibus.

Agrippa ad Amicum. XVIII.

INgratissimus ego sum omnium, qui vivunt, homi
ctabilis & doctissime vir, si tuum in me amorem, si
studia, si tua optima monita atque consilia non ob
bus acceptem, si non agnoscam, si non etiam sequar
abs te fui amatus pro; è, quàm cognitus qui absen
nondum noto amplissimorum virorum cohortes
tiam felicitas, quique a [illegible] meam me felicitatem voca
triæ glori m hortaris. quid facere potero, aut dice
spondere? vicisti me, fateo, benevolentia tua, quia
me & me captivum abducis. sed utinam ego in eo
quando futurus sim, ut possem tecum hac pugna be
tiæ sic contendere, quò abs te videri nequeam supe
niam igitur Antuerpiam, quanto celerius præ con
familiæ per hanc hyemis tempestatem licebit, & m
hibebo, ut me protinus redimam, non montibus,
sed fide, observantia, vigilia in tuum obsequium &
quàm amplissimis: interim veniam dabis tarditati m
est mihi imbecillis traducenda familia, ac iter diffi
pus grave, & facultas exigua, eaque Gallorum perfi
sta. Sed Augustinus Furnarius, mihi æterna memo
dus, tibique non vulgaris amicus, omnem pollicitu
ram, cujus auxilio mox & ingrediar iter, & ingressu
rabo. tu age, vir humanissime, persta in sententia. fa
quò in tua de me opinione tu minimè fallaris. Val
mè. E Lugduno, decimaseptima Novembris, Ann

Venerabili Patri, Sacræ Theologiæ Magistro, Aurelio
pendente, Augustiniano, Henricus Cornelius Agr
S. D. XIX.

EX humanissimis tuis literis, venerande Pater, qu
culum animum tuum introspexi totum, illumq
ctor totus, voloque sic tibi persuasum habeas, te m
quàm literis demonstrari possit, gratissimum fore, a

imo: me verò talem esse, qui ex abundantia cordis m, quique eos, qui se meæ amicitiæ commiserunt, iam tempestate soleam deserere. Quare ut tu vota is tua, meis non minota, ego propediē ad teveniam: oram dabitur mutuas audire & reddere voces, scio a nostram indissolubilem fore, perpetuoque duratu- verò quod ad postulatam phil sophiam attinet, te, quò i omnium rerum cognoscere opificem ipsum in illum tota simil tudinis imagine ceu essentiali ontactu sive vinculo transire, quò ipse transforme- eq; Deus, ea demum vera solidaq; philosophia sit: odum de Moyse ait Dominus, inquiens: Ecce ego e Deum Pharaonis. Hæc est illa vera & summa mi- pe um occultissima philosophia. Clavis ejus Intel- quantò enim altiora intelligimus, tantò sublimio- ius virtutes, tantoq; majora & facilius & efficacius Verùm intellectus noster carni inclusus corrupti- um carnis superaverit, fueritque propriam naturam ivinis illis virtutibus non poterit uniri (non enim, àm similibus congrediuntur) ac pervidendis illis nisDei & Naturæ secretis omnino inefficax est: atq;

opus, hic labor est, superas evadere ad auras.

enim qui in cinere & mortali pulvere seipsum a- n ipsum inveniet? quomodo apprehendet spiritua- mersus & sanguini? an videbit Dominum homo, & Qem fructum adferet granum frumenti, si prius mor- fuerit? Mori enim oportet, mori, inquam, mundo sensibus omnibus, ac toti homini animali, qui ve- ecretorum penetralia ingredi: non, quòd corpus se- anima: sed, quòd anima relinquat corpus. de qua lus scribit Colossensibus: Mortui estis, & vita vestra a est cum Christo: & alibi clarius de seipso ait, Scio, in corpore, vel extra corpus, nescio (Deus scit) rap- ad tertium cœlum: & quæ reliqua sequuntur. Hac, reciosa in conspectu Domini morte mori oportet, ingit paucissimis, & fortè non semper. Nam id pau- quus amavit

iter, aut ardens evexit ad æthera virtus,

potuere: primùm, qui non ex carne & sanguine, sed ti sunt: proximè, qui Naturæ beneficio ac cœlorum co dono ad id dignificati sunt. cæteri meritis nitun- , de quib. viva vox te certiorem reddat. Verùm hoc

te admonitum volo, ne circa me decipiaris, ac si ego do divina passus, tibi ista prædicem, aut tale quid mil re velim, vel concedi posse sperem, qui hactenus hu guine sacratus miles, semper ferè aulicus, tum carn charissimæ uxori alligatus, omnibusq; instabil s fc tibus expositus, totusque à carne, à mundo, à dome transversum actus, tam sublimia immortalium dec non sum adsecutus: sed accipi me volo velut indice semper præ foribus manens, aliis, quod iter ingredi ostendo. Cæterum de amore in te meo tu quidem m leris. beneficiis meis quid debeas, non video, quip contulerim in te quicquam, nisi quòd paratus sum, tur occasio, conferre omnia. Tu nunc felicissime Lugduno, decimanona Nov. Anno 1527.

Agrippa ad Amicum. XX.

SAlve Augustine, mihi in omne ævũ observandissi ad te scribam, te dignum non habeo. Ego, à qu ab isti, circa iter meum tota solicitudine in compo cinulis, disponendo familiæ, redimendis negotiis o mus, hodie primùm rem omnem absolvi, tuo adju juvamine, tua opera: sine quibus ego jam non tam gerem, quàm tragœdiam. Cras igitur tuo fœlici au ingrediar Antuerpiam. quò cùm favente Deo, salv crebras & longas rerum omnium ex me recipies epi epistolas modò, sed & magnarum rerum volumin immortalem reddant, ac posteritati omni semper d simum. Salutat te uxor mea, precaturque omne bon mus autem ambo, ut cum tuo commodo & integra tate brevi revertaris Antuerpiam. Mittimus tibi cu machinis pontem nostrum, opus quidem rude & a ac proportione carens, ingenio tamen & industria que haud contemnendum. Sed ubi Antuerpiam v ego hanc machinam novam omnibus numeris der vam. Scripsit ad me ex Parisiis Joannes Stratius, etu lescens, qui tibi collati in me beneficii infinitas gr Vale. Ex Lugduno, quarta Decemb. Anno 1527.

Agrippa ad Amicum. XXI.

HEri vesperi, R.P. veni Briaram cum tota famili de te per singula diversoria inquirerem, nec lit nec verbum ullum de te comperi. præterii itaq; usq

ie iſtic ullum de te nuncium percepi. hodie igitur i-
continuo uſque Motargum: exinde per flumen ad
cut ad te ſcripſimus nuper. illic me invenies, ſi me
upis, auditurusque es reliqua. hoſpitabor autem in
Martini, in diverſorio cui aureum prælum index
expectabo per biduum, aut triduum. Vix diutius mo-
). Nam, ſicut ſcripſi ad te, longius iter mihi agen-
emigro enim in patriam meam. tu nunc optime va-
enna, è diverſorio trium Regum, decimaſexta De-
Anno 1527.

Amicus ad Agrippam. XXII.

otui per occupationes, in curando affectu Regiæ
ſtatis & ejus matris, quæ nonnihil tædii in renibus
m tractare & proſe, ut negotium: nec putes me ne-
criminandum, verum intra biduum ſpero me ſatiſ-
tuo deſiderio. deſideraram, ut citius id fieri poſſet,
ſiis te commonueram, B turigenſem præſulem ſa-
Dominum Seneſchallum, qui te unicè amat, aut u-
it horum alter in gratiam Regiæ Matris te inſinua-
et facilè factu judicarem. qui enim pollent ingenio,
in iis artibus reconditis, quibus cæteros vincis, ma-
r ab eodem Rege æſtimari conſueverunt. Rogo, ut
mihi communicare literarum ſitu obliteratarum re-
ndi modum, ut is liber Græcus, qui apud me eſt, non
edicis neceſſarius, ſuo autori reſtituatur. Vale. Ex S.
, ultima ultimi menſis, Anni 1527.

Agrippa ad Amicum. XXIII.

hoc eſt conſilii, Capellane amiciſſime, ut qui ipſe ro-
us nunc eſt, atq; donis ſtipendiiſque devinciendus,
is, ut, imploratis mediatoribus, ſeſe Regis gratiæ in-
ciat? tantum hoc abeſt animo, ut malim me vel cum
ignatione proſcriptum iri, modò ſemel nunc hoc re-
ò egredi liceat, quam ſic animo deiici. Ego cum ſal-
ictu licentiam meam ſcripto accipere cupio, hanc
hanc volo, propter hanc ab itinere meo plus quadra-
cis huc diverti, non abſq; multo diſpendio, hanc iſtic
iiſpendio non minori, ſiquidem jamjam viceſimos
ronatos aureos expendi in diverſorio. hāc ſi Princeps
ipum more mihi datura ſit unà cum decenti viatico,
ebri avaritia me tot damnis onuſtum dimiſſura ſit
ſcio ego, quas pro alterutro illi relaturus ſim gratias.

Quòd si me quid velit, ego rogandus venio, non me insinuare debeo: si me ignorat illa oculatissima muli sim, quæ sciam, quid valeam, quæ possim, discat ab h nôrunt, vel hactenus me experiri debuisset, aut jam c vel apud hostes. Sed ego illi melius consultum volo licet virum semel malè demissum nunquam denuo r ministerium. ea siquidem est ingenui animi integri mel justa ratione iratus, nunquam mitigatus in na vertatur. Cæterum tu boni consule, & quid actum si possit, remitte. Mitto tibi, quæ postulasti. Vale. E Lu risiorum ipso die Kalendarum Januarii, Anno 152 no calculo.

Agrippa ad Amicum. XXIV.

VEnturum me Antuerpiam scripsi tibi ex Lugd cimaquinta Novembris: recessi autem inde sext bris, præmissa bibliotheca mea per Lotharingiam, q Antuerpiam in domum D. Augustini Furnarii adpli to. Ego autem cum uxore & familia per Ligerim & S fluvios descendens, vicesima die ejusdem mensis v tiam, atque istic maneo, mansurusque adhuc ad pa Nam sunt mihi expedienda hic aulica quædam neg expecto simul, quas peto à Rege, ejusque matre, lite sorias. & alias, quas vocant salvi conductus. Ipsi au eaque adaucta pollicentur stipendia, quò me retinea rum ego nullis promissis, nedum collatis etiam v montibus, à proposito itinere dimoveri potero, e maximè egeam, ac quasi defecerit viaticum, quod m interim isthic lucello aliquo, novum conflare opus e siduum iter perficiam Antuerpiam: quò cùm venero tus consilio, facilè me fortunæ ipsius victorem triu remque evasurum spero: tu interea hanc meam mo quo animo feras. Vale. Ex Lutetia Parisiorum, à deci ma Januarii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XXV.

SI his, quæ hinc recedens mihi pollicitus es, atque d teris quoque tuis confirmasti, mi Capellane, procu te meas literas dimissorias, quas jam Domina tua ann se mihi daturam, his, inquam, si satisfactum esset, lau peram tuam, haberemque tibi condignas gratias, at jam iter meum prosequerer, neque istic absumerer i

inus, quid monstri alatur, scire velim. Neque enim eo ullam, cur me in tuam operam sic frustra confi-us sis. Non te excusare poterit Regis tui immedica-or, minus ejus mors, si salva intercesserit, quin ami-æ prævaricator desertórve habeare. Nunc ergò re-pro me quicquam facturus sis, an ego alium procu-vocaturus sim. sat enim jam & ultrà in diversorio sum est, tempusque perficiendi incepti itineris in-si Dominæ tuæ jam literas. nihil accepi responsi. ex em, quid illa ad meas literas. Sed & Cancellarius io quid olfecit. sunt, qui ejus nomine me nunc ma-ssis & ingenti spe futurorum bonorum adoriantur, o stipendio offerentes ut maneam: verùm ego his gis jamdudum satiatus, nullis promissis, nedum col-montibus retineri potero: siquidem alia pomissa, pes jam facilè contemnere & vel superare valeam. a mihi literas salvi conductus à Domina tua curato. , est, quo te remuneter: si deseris, est &, quo ego te Vale fœlicissimè, & jam tandem responde, qui ad ras meas adhuc respondisti nihil. Ex Lutetia Pari-Jan. Anno 1528.

Amicus ad Agrippam. XXVI.

: veteres edito Proverbio insignem stultitiam no-ctuas Athenas inferre. Sed non minoris stultitię est, autē maximæ, dæmones inferno addere. Scis, quem ium, illam inquam, scelerum scholam, quam indi-i suis coloribus egregiè depinxi, aulam. Sed nun-a tam justa scribendi simul & indignandi occasio que nunc, si per occupationes liceret rem pro digni-re. Continere tamen nequeo calamum, quin argu-jus tibi exponam. Audi nunc igitur rem stultam si-piam. Accersitus est è Germania non modicis sum-quidam dæmoniotum, hoc est Magus, in quo pote-num inhabitat, ut, sicut Jamnes & Mambres resti-ysi, sic iste resistat Cæsari. Persuasum enim est illis à daciotum, illum futurorum omnium præscium, ar-quorumcunque consiliorum conscium, ac delibera-gitationum interpretem: tanta præterea præditum, ut possit regios pueros reducere per aëra, quemad-egitur Abakuk cum suo pulmento traductus ad la-um, possetque, sicut Helisæus obsessus in Dothaim,

ostendere montes plenos equorũ & currum igneoi
tumq; plurimũ: insuper & revelare ac trãsferre the
rę.quasq; volet, coget nuptias amoresq;, aut dirim
eos quoq; curabit morbos stygio pharmaco, putà
thicã, confirmatam hydropen, inossatã elephantiai

Solvere nodosam nescit medicina podagram:

Multaq; præterea, quæ fama obscura recondit.

Vides, ubi fides eorum locata est, ubi spes reposita, q
ta, cœlum, fata, naturam, providentiam, Deum, o
Magi imperio subjicere conantur, & regni quærun
publicæ salutis hostibus, dœmonib. dicentes in cot
Ochozia. Non est Deus in Israël, eamus ad consule
sobub deum Acharon, & sicut Saul locutus ad Pyth
listii impugnant adversum me, & Dominus recess
exaudire noluit: vocavi ego te. Adeóne & penes ist
tum est de Deo, ut requirenda censuerint auxilia d
Nonne hoc est juxta verbum Judæ & Petri, Domin
JESUM Christum Salvatorem, & qui nos redemit,
negate, & superinducere sibi celerem perditionem
thesaurizant sibi iram indignationis Domini, mi
eos immissiones per angelos malos? Nonne traditi
probum sensum, qui veritatem arcani consilii pe
mendaciorum diabolo, & victoriam postulant al
à Domino exercituum? Atque tamen huic tam nefa
latriæ & sacrilegorum artifici audaciam pręstat, qu
impense favet orthodoxa illa mater, & Christianissi
commod... tur autoritas, & è sacris pecuniis largiun
ra, conniventibus etiam atque tam nefariam opeta
centibus columnis Ecclesiæ, Episcopis & Cardinali
pietatis Ministro impii applaudunt proceres, quema
operibus lupi congratulantur corui. Quod magis
cõmiserunt Pharao, Balach, Saul, Achab cum sua J
chozias, Nabuchodonosor, Balthasar, Sennacherib
cultores Baal? Vocavit Pharao contra Moysen Mag
illi victi in tertia plaga, confessi sunt digitum Dei:
obstinatus per decem plagas, periit in mari rubro. V
lach Moabites Balaam ariolum, ut malediceret Isra
ipse maledictionem convertit in benedictionem: Ba
maledictus est. Quid Saulo Samuelis sui, aut Python
se responsa? Nonne confessus est in monte Gelboe?
Jesabel nefariis nuptiis conjuncti, confidebant in
Baal, & juxta verbum Dei egressus est spiritus men

rophetarũ Achab aſcenſuro in Ramo Galaad pro-
ittentium, ceciditq; Achab, & Jeſabel præcipitata
s comederunt eos. Corripitur Aſa Rex Juda à Pro-
nini, quia in ægritudine ſua non quæſivit Dominũ,
n Medicorum confiſus eſt. Nonne majus peccatum
nt, qui relinquentes Deum Salvatorem, & ſalubres
es ſalutem quærunt à Sathana? fecit ita quondam
, propterea que audivit à Propheta Domini: Supra
tem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.
r cæterorum infidelium regum ſeries, etiam genti-
ciæ, Zoroaſtes, Dietherus, Crœſus, Pompejus, Pyr-
us, Nero, Julianus: quid lucrati ſunt in magis & di-
is ſuis, qui mentiti ſunt illis fœlicia? nonne omnes
n redacti ſunt, & malè perierunt in peccatis ſuis? Sic
iæ illæ nugæ ſemper perniciem ſuis adferre cultori-
is profectò qui maximè confidunt, maximè omni-
itùr infœliciſſimi. Non inficior, ſunt artes, ſunt in-
bus citra Dei offenſam, citra fidei & Religionis in-
ri poſſunt regna, explorari conſilia, vinci hoſtes, e-
i, adaugeri divitiæ, conciliari hominum benevolen-
i ægritudines, conſervari ſanitas, prolongari vita,
entutis robur: ſunt inſuper ſacræ Religionis inter-
publicæ ſuppl cationes, privatæ bonorum preces,
n ſolùm iram Dei flectere, ſed & ſimul illum nobis
n impetrare poſſumus. Quòd ſi præterea ars quæ-
æſcientiæ & mirandorum operum, certè hæc iſtis
us & dœmoniorum mancipiis incognita eſt: quip-
re de futuris, aut imminentibus, aliiſve occultis, &
nibus divinitus portenduntur, Veridicas ſenten-
c operari virtutum communem Naturæ conſuetu-
cedentia, nonniſi profundæ & perfectæ doctrinæ,
næque vitæ ac fidei eſt, non hominum leviſſimorum
rum. Hominibus autem innocentibus & doctis in
nini pro voto fidei ſervit omnis creatura, & exau-
d omnia quæcunque perierint. Sic Heliam corvus
d preces ejus terra fructus retinet, cœlum negat plu-
in impios evomit ignes ſuos. Sic Heliſæo ſerviunt
tant Angeli, flumina ſiccis tranſeuntur pedibus Da-
ta ferocitate neglectaque fame, adblandiuntur leo-
ccenſus in fornace ignis non urit pueros. Ejuſmodi
Magorum, non dœmoniorum, ſed fidelium divino-
ominum opera. Non enim dœmones, ſed ſpiritus
Dei

Dei ministrant illis. Sunt, fateor, aliqui, etiam in hu
fo rè plures, viri sapientia graves, scientia insignes,
& potestatibus pollentes, vita & moribus integri,
invicti, etiam ætate & robore dispositi, ut Reipub.
opera plurimorum possint prodesse, sed hos aulici
temnunt, ut ab instituto eorum longè diversos, quib
pientia malitia est, fraus & dolus pro consilio, astus
tas pro scientia, deceptio & perfidia pro prudentia e
nis locum possidet superstitio, & in afflictionibus bl
tur Deus, & quæ, ut ait Apostolus, in infirmitate pe
des contemnitur, sed recurritur ad invocamenta da
bonus quisque apud eos irridetur, audax hypocrisis
tur, veritas pro crimine est, laus & pręmia stultitiæ &
reposita sunt. O stulti & impii, qui his artibus stabi
regnum, quibus olim potentissima imperia ceciderun
tusque eversa sunt, de quibus verè dictum est per Hi
Cecidit corona nostra: væ, quia peccavimus. Quod
tam verè, quàm excogitata ingeniosa sorte in vos q
Siquidem ille versiculus, collectis invicem numeral
MCVI. annum exprimit M. D.XXIV. quo juxta ve
culum Rex vester apud Papiam captus est. Nonne hę
& admirati estis, quæ ante facta quam fuissent, im
judicastis? & adhuc superbitis & obdurati estis in inf
vestris, contemnitis Prophetas, & Dei comminatio
pro fabulis sunt. En propè est, & adhuc videbitis, &
Magnalia Dei in orbe terrarum, & collapsi in fata c
sceris, quia veniet super vos repentè miseria, quan
quò nunc fugietis? State cum incantatoribus vestris
multitudine Maleficorum vestrorum, si fortè quid p
bis, aut possitis fieri fortiores. Nonne accersitus ge
Magus salvabit vos, & mendaces faciet Prophetas, ac
bit contra iram Domini, & liberabit vos à malo? N
pii, non sic: nisi Dominus ædificaverit & custodierit
& regnum, in vanum laborant & vigilant omnes cust
Solius Dei est, non dæmonum, non Magorum, suspe
mutare Prophetarum sententiam. Si vos toto corde
ad ejus misericordiam, vestrã mutaveritis malitiam a
diam: & is se ad vos converret misericors. Sic namqu
chodonosor Danielis consilio peccata eleemosynis re
& iniquitates in misericordiis pauperũ, imminentem
ad tempus effugit, donec in aula Babylonis voce elat
rursus illam in se revocavit. Achab impiissimus cum

ortem per Heliam Dominus nunciavit, quia con-
d Deum, factus est iterum sermo Domini ad He-
reveritus est Achab faciem meam, non inducam
iebus ejus. Ninivitæ, quia ex edicto Regis & Prin-
un: pœnitentiam ad prædicationem Jonæ, ab im-
otinus excidio liberati sunt. Intimavit Esaias Eze-
iam, ut disponeret domui suæ, citò moriturus: ille
levit, & sanatus est, adauctis ei annis vitæ quinde-
m ad eum per eundem Prophetam locutus est Do-
i lachrymas tuas, & exaudivi orationem tuam: ec-
iam super dies tuos quindecim annos. Insuper &
egis Assyriorum eruam te, & civitatem istam, &
am. Tantum potuit conversio & oratio pii Regis,
e solo oravit, tamen non pro se solo impetravit, sed
ivitate & populo. Solus Dominus est, qui salvum
n, & qui sapientiam dat filio Regis. Ad hunc Magi-
um confugere oportet, qui quærunt salutem, non
& ariolos. Induimini justitiam, & timete Domi-
qui quæritis fœlicia: si regni firmitas quæritur, scri-
Justi hæreditabunt terram. In memoria æterna erit
æternum non commovebitur. Si securitas quæri-
ent Dominum, ab auditione mala non timebunt,
nes despicient inimicos: si honor & opes quærun-
& divitiæ in domo ejus: si laus & fruor, generatio
benedicetur: si potentia, potens in terra erit ipse, &
, fortitudo ejus exaltabitur in gloria: si nuptiæ, &
rosperitas, uxor ejus, sicut vitis abundans in lateri-
, & filii ejus, sicut novellæ olivarum: si corporis sa-
our, non dabit Dominus sanctos suos videre corru-
In omnibus beatus est vir, qui timet Dominum, qui
tus in via, qui non abiit in consilio impiorum, qui
super egenum & pauperem. nam in die mala libera-
Dominus, & non tradet eum in manus inimicorum
atores autem videbunt, & irascentur. dentibus fre-
bescent, desiderium eorum peribit. Hæc nunc ad-
atis. Nolo enim curiosiùs hanc rem prosequi, ne for-
subjectæ materiæ calamum protrudat, quò non ex-
e. Ex Lutetia Parisiorum, 23. Febr. Anno 1528. Ro-
ulo: Gallico autem adhuc Anno 1527.

Agrippa ad Amicum. XXVII.

umanitati tuæ in prioribus, Paule mi observandis-
uemadmodum à Lugduno discedens salubri aura &
amœ-

amœna tempestate, prospero itinere, sed sumptib
modicis quindecim dierum itinere Lutetiam Paris
veni cum tota familia, omnibusque meis salvis sani
ni illic aulam: adlocutus sum Principem quondam r
gis matrem: petii literas, quas vocant, salvi cond
mulat illa indignationē, quòd discessurus sim: mox
ut maneam: tandem pollicetur, quas opto literas: j
pectare ad tempus: facio ego, ut qui aliter nequea
ad S. Germanum: maneo ego Parisii: illic interim
cum multis pollicitationibus ac promissis, aliisque
gis, ut mutem abeundi sententiam. Ego, ubi me ho
busdam & necessariis rationibus jam sæpè admodu
terque excusavi, quas postulavi literas, jam ferè ad t
cum multo dispendio atque expensa expectatas, pt
diebus ægrè tandem obtinui: jamq; meditor residu
mei Antuerpiam versus: sed iturus per infensos li
medios enses, per hostiles turmas, plebemque cruen
cum uxore & pueris residuoque onere acturus sum.
nam mihi æque fœlix faustumque futurum sit, ut la
plenumque periculo. Quo die autem hinc abiturus
scio, nec planè constituere possum. detineor enim
curis, neque satis viatici superest. quicquid autem,
statuero, quicquid fecero, facturusque ero, ego te
reddam. Scribo D. Augustino Epistolam: hanc illi r
cures. si quas tu ad me habueris Epistolas, has, ut p
Antuerpiam, scribeque me illic indubitatò adfutur
primùm potero hinc abire: illi interim res meas
bona custodia. Salutat vos uxor mea, precaturque
num. Valemus omnes sani & salvi: lucrum istic mi
dicum, & quod vix æquat expensas. Amici multi, &
recentes, sed omnia mihi fastidio sunt, donec vene
piam, sedes ubi [illegible] quietas pollicentur. eò ubi vener
vis vobis vota nuncupabo, reddamque oblation
causta: tunc imponam super altare tuum vitulos. T
licissimè vale. E Lutetia Parisiorum, 17. Martii, Ann
stino calamo.

Agrippa ad Amicum. XXVIII.

COgnovisse te jam arbitror ex prioribus literis m
stine observandissime, quàm commodè Lugd
dens iter meum Lutetiam usque per saluberrimam h
mamque auram explicui. Verùm cum ex Principis
aliis aulicis commentis ac gallicis nugis detentus, i

is sum diutius quàm speraveram, atque paucissimis
à tandem abeundi licentiam ægrè obtinui: sed &
avaræ Principis munere, sive beneficio, quæ me
s menses inanibus promissis & magnis meis sum-
versorio derinuit. Non possum tamen de mora hac
dolere, quòd mihi interim contigerit fortuna o-
picatissima invenì prætereà istic veteres amicos, &
novos etiam viros arcanarum literarum eruditis-
dique & vidi permulta, quæ hactenus ignoravi. quo
ut nihil istic tam triste tamq; adversum mihi con-
nerit, quod propter hæc ipsa non feram aut liben-
étius omnia tamen (ut verum fatear) vertuntur in
nec quiescit animus, donec fuero Antuerpiæ, sedes
etas promittunt: sed & donec te illic convenero,
atis meæ reddidero participem. difficilè enim, mi
verbis ullis, aut scriptis exprimere queo, quantum
esiderio. nullo enim temporis momento tui non
queo, qui immensam in me beneficiorum tuorum
ndies experiar. Jam igitur paro residuum itineris
ic fœlicissimè vale. Valere te cupit uxor mea, pre-
nnia fœlicia. nos rectè valemus. Iterum vale. Ex
siorum, 17. Martii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XXIX.

ureli, vir integerrime & amice observandissime,
bi nuper, significans me Lugduno abiisse, & Parisiis
quibus aulicis negotiis, atq; ut literas salvi condu-
em, atq; has nunc ad quatuor fermè menses expe-
tem proximis istis dieb. obtinui. Sed hanc Scyllam
greffus, in Charybdim lapsus sum. defecit enim
n, nec inveni adhuc qui mihi succurrat, aut mutu-
terpiæ restituendum, malitia temporis bellorum-
ate obstante. En vides, qualem ludum mihi paret
er inimica fortuna, & jam mihi cum uxore & par-
m ad vos est per nudos enses, periufestos limites,
agmina: nec ista me retinent, modò adsit viati-
n istic permodicum, & quod vix præstat expensas,
sule, procuresque per Antuerpienses Mercatores
emptum iri, qui istic mihi accipiendi viatici fidem
redditurо. Ego tamen in spe sum mox accipiendi
od si successerit, protinus ad vos hinc avolabo. Su-
, quod me angit: opus habeo salvo conductu à

Principe Margarita. illud oportet mihi impetres. comitatus numero decem personarum, cum oner nis, & cæteris impedimentis. Salvum conductum mni diligentia & protinus proci res, mittasque se Cameracum in manus Nicolai Majoris, ut cum fu ronæ, hunc ab illo expetiturus, illic inveniam. Cæ veniam da, qui tantum tibi oneris impono, etiam tè, quæ tu non potes: sed potes obtinere apud eos, Fac igitur istæ, incultæ licet & abortivæ, literæ n apud te pondus habeant, quantum ego scribendi bituras. Cùm autem Antuerpiam venero, tunc imp altare tuum vitulos. Vale fœlicissimè. Ex Lutetia ut vides, festino calamo, ult. Martii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XXX.

PRidie conscribi feceram literas in favorem m Principis Vandemiensis, de quo nuper loque Capitaneos, qui in limitibus sunt. illas sibi significa lerunt quidam amici mei, qui se apud eum non p putabant. At ille, conspecto, sive audito nomine m ira repentè dirupit papyrum totam, inquiens, se signaturum in favorem divinatoris. Ecce hunc ho lucrum accipio ex obsequio & famulatu Dominæ to. Sed redeam ad Principem illum, sive illum Vi Ducem. Accepto hoc illius responso, occurrit co verbium, aut Principem aut stultum. Considerans minem illum preposterè religiosum, & ingenio sim ut qui nihil sapiat, nisi in patinis & calicibus, & qu ex naso facilè noscat, aut dijudicet: subrisi apud m niam dans stultitiæ, sed tamen iratus sum in nequa hæc illi malitiosè suggesserunt, sive Babonius ille dicam & proditor, fuerit, sive aliud quodvis aul mancipium. Totius tamen mali occasio abs tua P quæ abusa quondam opera mea in Astrologicis n ingens damnum his me titulis decoravit, atque i licebit de illa conqueri, nec irasci, ne dicat imprud locutus, & super inducam mihi laqueum. Vale. E risiorum, ult. Martii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XXXI.

QUanto angore turbatus sit animus meus, ex he tione partim cognoscere potuisti, vir integer

nunc in quartum mensem defixus in diversorio to-
nilia fortunæ omnes atque supellectiles jamdudum
unt Antuerpiam, quò & me subsequi necesse habeo;
se tempestas hæc contulit, per infestos limites, per
ses, per hostilia agmina; plebesque cruentas, idque
sima uxore, & parvulis: nec ulla hic vel majora me
terint pericula eundum enim est, ni fortunæ omnis
rsor fideique desertor esse velim, quam ego nec pro
enalem, nec pro quovis sublimi gradu commuta-
io, nec periculo ullo exterritam, atque illam nunc
in me viris probis invida egestas, absumpto residuo
uod istic alieno ære conflare oportet novum apud
ios pro quo hesternæ tuę literæ admodum validam
re mihi: quas hoc vespere reddidi Petro Spinæ, o-
simul, quæ mihi sint credentiarum literæ ad Andor-
it ille plena spei bonæ verba; & se tuam humanita-
nis adlocuturum. Fac ergò, quòd, ut potes, ita velis,
is tuis mihi spem conciliasti, hanc; ubi nummula-
llocutus fuerit; coram quoq; ac præsentanea com-
ne confirmes. Scio equidem & cognosco, quantum
nendatio tua profutura sit: atque ego, quod super-
nmulario eam fidem securitatemque dabo, qualem
, atque ego hoc temporis & loci potero præstare.
m tuæ clementiæ debebitur, utinam non tam ver-
re ipsa, aut opere condignè reddere queam. Sed fa-
ur, elaborabo, quoties sese occasio obtulerit, quò tu-
ntiam mihi profuisse nunquam pœniteat. Cæterùm
be mihi injunctum negotium est, nunc verso in ma-
que in breves dies tibi exactum referam. Vale fœli-
diversorio nostro, 1. April. Anno 1528.

Henricus Cornelius Agrippa N. XXXII.

itabam unquam eventurum mihi, ut cogeret expe-
nicos. Verum cùm præsens sors mea in eam necessi-
impegerit, te unum reservaveram, ad quem postre-
ad sacram anchoram; confugerem. Cumque te u-
mihi tam magnificis blandimentis palpare solitus
corum omnium amantissimum putare. Nunc; ubi
riundæ amicitiæ tuæ necessitatis ingruit; te non a-
ed truculentissimum hostem experior, qui me quasi
lendi oportunitate; hoc loci, ubi scias me minus co-
c propè nullos amicos habentem in rerum mearum

tristi absentia, peregrinum cum uxore & parvulis, in
rio exhaustum, sic repentè deseris, cum tamen, cujus
scius esse debes, tute tuo suasu & consilio hujus ca
meæ non minima causa sis. Nunc igitur cùm te ipf
ris illam tuam adulatricem hypocrisin, perspectus
sit, tuum non verum fuisse, sed simulatum amorem,
usque mihi illusisti: en testibus hac mea manu & a
nuntio amicitiæ tuæ, detestor consuetudinem tuan
mno quæcunque ex te sperare potuero, ac deince
pto perniciosissimo adulatore, ac crudelissimo hos
rum decerno, idque eo animo ac ea memoria, quæ
mitiga a in oblivionem revertatur, optoque tibi, u
toto animo in te confisum turpissima inhumanita
tud neque dese is ac destituis, sic te deserat Chris
destituant hæc paschalia Sacramenta. Denique men
bueras, potuisse me tibi nonnunquam plurimum
Quod si nocendi cupido esset, nec premetem a
corde dolorem, nosti me habere scientiam & potest
quibus si voluntas quoque aliquando accessura sit, q
est, nisi quod est in proverbio. Arborem quæras
dium? E diversorio nostro in Parisiorum Lutetia, ij
neris sancta, quæ est 10. April. Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XXXIII.

QUæ me occasio hactenus morata sit, quæ etiam
retur, quò minus veniam Antuerpiam, quo de
hi opus sit remedio, Aureli pater venerande obser
ex literis, quas ad te hactenus dedimus, novisse pote
hæreo istic in diversorio, prope nullos amicos habe
invisus jam infensusque Gallis ferè omnibus, qu
vos migraturus sum. Salvum conductum nihilo
absque magna difficultate magnoque dispendio ob
& jam etiam alio mihi salvo conductu à Margarit
opus est. In his quid te curaturum velim, scripsi tibi
potero ego istic residuum corradere viaticum, aut
ære id conflare penes Mercatorem aliquem, qui t
mihi concredat pecuniarum, proxima hebdomad
cedam cum omni familia atque impedimentis, per
casus, per tot discrimina rerum tendam Antuerpia
verò ullus detinet me periculorum metus, sed deti
Quod si semel ad vos venero, scio me vobis futuru

ed de istis plura scribere non conceditur propter in-
ites, qui intercipiunt, quicquid transit literatum.
erest, præsentium lator ipse narrabit. Commendo
thecam meam, reliquamque supellectilem, quæ nu-
simus, omnia ut salva atque in tuto sint. Vale fœli-
mei curam habe. E Lutetia Parisiorum, 16. April.
.

Agrippa ad Amicum. XXXIV.

nea ad sacram anchoram redacta est, ego, uxor, par-
sona, fortuna, honor, fama, reputatio, omnia in pe-
. deserunt amici, negligunt necessarii, destituunt
nes. ni tu, omnis residua spes mea, mihi celerrimè
totus perditus ero. O utinam hæc scripta mea tan-
te virium atque fidei habitura sint, quantum ego
ec in te confido: atque tu mihi, ut potes, ita velles
ferre opem: dico equidem & posco celerem, nam
s malum meum jam nullus ultra patitur inducias.
ur te nunc, esto mihi (quòd, ut potes, ita velis) ju-
esto mihi Deus, ne me contemnas, ne negligas, ne
e producas in exitium, te totis viribus supplicabun-
or. nam in te uno ac solo jam mihi salutis anchora
portus reposita sunt, qui spontanea tua benevo-
ullis meis meritis à multis annis & nunc toties mihi
am obtulisti. Manda igitur nunc, mihi Domine,
, confirma nunc hanc spem, quam hactenus opera-
bis: fer opem amico idque alias absque tuo auxilio
sin minus, quàm citissimè jubeas desperare, ne vel
m, quæ unica miseris salus superest, Nullam sperare
lefraudes, ac descendam in infernum vivens. Vale
è. E diversorio nostro in Lutetia Parisiorum, Anno

Agrippa ad Amicum. XXXV.

tuas, quas in favorem meique Apologiam scripsi-
Principem Vandomium, eidem non fuerunt reddi-
qui illi à secretis est, conspectis lectisque literis tuis,
mei mentionem fieri, suppressit, & reddidit nobis
, non ausum se semel refutata à Domino suo, secun-
icare. Tu igitur si Principem illum in aula alloqua-
nqueilli cognitam feceris innocentiam, fortè obti-
as pro me optaturus sis literas, quarum Exemplar
stis remitto. Esto igitur diligens, quantum potes &

velis pro amico, impetrataſque literas aliudve reſp
me protinus remitte. Cæterùm cum ſe occaſio d
quendi de me apud Dominam tuam, potes illi o
quod lucrum, quem honorem, quam famam, quo
mihi attulerit ſuus famulatus, etiam apud Principe
Quocirca licet fortè imprudenter, non tamen mali
abſque juſto dolore conqueror. Vale fœliciſſimè: ſed
do Lutetiam reverſurus ſis, nuntia, & reſcribe. Cupic
dere te adhuc & colloqui ſecretius prius quam hinc a
diverſorio noſtro in Lutetia Pariſiorum, 18. April. A
celerrimo calamo. Salutat te uxor mea.

Agrippa ad Amicum. XXXVI.

DEbuerat ille à ſecretis Vandomii Ducis, tanqua
quid in illis contineretur, præſentare literas tuas
quod ſine criminatione agere potuit. Ituri ſumus i
aut hodie, aut cras: ubi, quod petis, fideliter curabo. A
minam, ubi ſe obtulerit occaſio, quam etiam ſuſcitar
amicè loquar pro amico, vel confidenter. Ejus rei q
liris, eventum, qualiſcunque fuerit, mihi ſignificat
primùm potero, Pariſios redibo. Vale cum modeſt
xore, quam plurimùm ſalvere jubeo. Ex S. Germano
Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XXXVII.

SCribis ad me, reſponſum tibi à Principe tua, me
Rege plura imprudenter locutum eſſe. fateor crim
ſco conſcientiam, laudavi olim, & hactenus, nunc
vi: illud non ſine mendacio, ſed ſeductus illius hyp
terum veris quidem argumentis, ſed fortè cum pe
trumque ergò imprudenter: hinc quidem incurioſus
rò deceptus. Quòd ſi quid horum reſcierit, non eſt
rer, neque enim deeſſe puto apud inferos Hecate ſu
nia, quæ illi renuntient omnia, quorum etiam veſter
plenus eſt, adulatorum, detractorum, renunciatorun
niatorum, ſycophantarum, pſeudolorum, famicidar
ſitorum hypocritarum, & ſi qua reliqua dœmonum
officiaque, qui illic humana ſub effigie regnant: qu
in tenebris ſuis minimè queo agnoſcere, ſic illi, quæ
ce operor, facilimè queunt deprehendere. Sed cùm n
patre mendaciorum diabolo, etiam ſi qua verè n
ſunt, non ut malè dictâ ſunt, verè referunt, ſed i

ais ne sint ipsi etiam minùs maledici: atque hoc est bolos esse, videlicet criminatores, qui sicut Jamnes res restiterunt Moysi, sic ipsi resistunt veritati: hoc Hecaten esse, illis fidem habere, illis præesse atque erùm tantum abest, quòd ego quid mali imprecer uæ, ut cuperem illam in longas dies proli suæ super- Cognitura siquidem tunc foret, utrùm amore, an o- i sit, visuraque & palpitatura, qui hactenus illi fue- qui falsi amici, qui adulatores, qui parasitæ, qui ba- roditores, qui bullæ & bullones, qui illi ante ocu- tantur, post terga verò maledicunt: judicaturaque t, quid inter fraudulentam dissimulationem & libe- inguam intersit. Vale. Ex Lutetia Parisiorum, An-

Agrippa ad Amicum. XXXVIII.

es existimo expeditum me itineri, mi Augustine, o- im, qui vivunt hominum observandissime, ut hinc ntuerpiam, quo ire nuper constitutum est, & quoti- nhelo, toties involutus istis novis negotiis, per va- pationes impedimentaq; & obstacula non licet mi- atosissimam Lutetiam egredi: quo fit, ut adhuc ne- ar, quando istuc ibo, neque tamen duxi diutius diffe- Nam ab initio, ut aliàs tibi scripsi, detinet me istic s jussio. successit literarum dimissoriarum in pluscu- es prorogatio; interim nova bella orta sunt: audimus , exortas seditiones maximas in Flandria atque Bra- dehortantur me & vetant amici omnes, ne uxorem vulis tanto exponam periculo, eamque conjiciam in rædonum & raptorum, quorum promptus in omne n animus, quos penes salvi conductus literæ nullam e sint autoritatem, jubentque expectare tempus quie- od proximè adfuturum suspicantur: jamque rursus igis vocor in avam, sed frustra: ut qui hanc jam in per- abjutavi. Scripsi iam pluries ad fratrem Aulelium, & oræ meæ causas reddidi, sed nullum recipere potui re- : neque certus sum ego, si literæ meæ tuto ad illum int. scis enim, quantum chaos interest Lutetiam An- n inter: dico autem armorum & prædonum, qui in- at quicquid transit literarum. Te igitur oro, quo per- m aliquem è vestris scribam Antuerpiam, resque me- c commendes, ut salvæ atque in tuto sint, donec, vo-

lente Deo, atque fortuna, juvantibusq;ue amicis ipsis salvus advenero. Cæterum verò oro, ut mihi prot rescribas, ut quid agas, quomodo valeas, quando 8 nos adfuturus sis, ubi te conveniam, quid me pro tè lis, quid præcipias, quid jubeas, scire valeam: atq tuo arbitratu, pro tuo consilio, pro tuo jussu atque i ro tibi in omnibus obsequentissimus, laudumque tu inelegans nec sterilis præco futurus, commerentib tuis heroicis virtutibus, collatisque tuis in me bene lutat te uxor mea, ominaturque omne bonum cup ipsa videndi te, & abs hinc migrandi Antuerpiam fata quietas datura sint. Cæterum quas istic ad me literas, dirigas ad manus Petri Billardi Mercatoris I commorantis in vico D. Dionysii prope templum tium: rescribas autem, oro, quàm citissimè. Ego vix i sem hinc discedere potero: nec scio, si manere op tius. Vale fœlicissimè. E Lutetia Parisiorum, die 3. M 1528.

Amicus ad Agrippam. XXXIX.

SAlvus sis, Agrippa doctissime. Hodie sciam, quic rit. M. Nicolaus super tuo negotio: iboque ad e expediat, opera. & tibi, cum primum vacabit, calcul exhibebo. quamvis multa sint, quæ tam apertè te veritate, ut novis penitus videntur indigere funda me ab hoc negotio deterreant. Interea si libeat pro nem ad nos per hunc mittere, tu mihi rem gratissim Si voles scire, an masculum potius, quàm fœminam in tua erit libertate, quod volueris facere. quamvis r ris sim facturus masculum, quàm fœminam, & q cogar à te petere: ego verò, in quibus potero, conab ce versa gratificari. Vale, Anno 1528.

Amicus ad Agrippam. XL.

SOllicitavi, Agrippa doctissime, M. Nicolaum tandem is mihi dixit, sese in curia perdidisse for am, quam illi coram te exhibueram. Si verum dicat, igitur habueris Exemplar, remitte ipsum ad me, & i laus suo modo calculum indubitanter pollicitus est. iam. si tibi via meliori prodesse potero, non parcam l terea tibi commendo promissum canem masculu tuo consilio adhuc matri relinquendum jud co. Benè vale. Anno 1528.

Amicus ad Agrippam. XLI.

Agrippa doctiſſime. Quidam amicorum meorum, vir eruditus etiam in Mathematicis, te cupit hodie ad ...n apud ſe recipere. aderit M. Nicolaus una cum pri... ...ſtri Collegii. Si placet, dignaberis adeſſe. ego enim ...s ſum, te facilè ad ipſum amicum acceſſurum. Vale, & ... mihi da reſponſum, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XLII.

...o vehementer, non licere mihi nunc intereſſe tuæ ...æ, vehementiùs doleo, non me poſſe præſenti officio ...ei ſtudium comprobare: vehementiſſimè quidem, ...nalo importuno, quo nunc ab honeſto officio erga ...ihi videor abduci. tamen pro ſumma noſtra fide ni...o, quo pacto hæc ſis interpretaturus, nimirum ut cui ...omnia poſſis injungere, per fidiſſimum Mercurium ...mmittere, ut quod doloris intempeſtivitas, præſenti ...obſervantiæ detrahet, hoc abſentis diligentia & ex...a cura compenſet. libet nunc ergò jocari, quo citiùs ...m convaleſcam. quod, obſecro, hoc jocandi genus? ...ut ipſe in te tranſmutet, nominiſque tui poſſeſſione ...m, quòd nunc, qui pedibus laborem, meliùs dici poſ... ...ippa, quàm tu ipſe, qui incolumis ſanuſque totus Mi... ...luplicis trophæa inſignibus tuis præfers. Sed nec ſic ...e notum, ſtolidus, anceps, interpreſque, ut quod hono... ...men, hoc nunc tibi ſuſpectum ſic faciam, ut tuis quo...lè mulctatis Grammaticis inſerar, & quo nihil indi... ...andem ſenſu amiſſo in aliud convertar. Boni conſule, ... Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XLIII.

...tias ago tibi, Capellane amiciſſime, qui mei memor es. ...uritatis literas, quas mihi paratas ſcribis, neſcio quas, ..., quas ego à Principe vindemiarum (ſic enim, ni erra ve... Latinè vocandum) poſtulavi commendatitias, ut ca... ..., qui in limitibus ſunt, mihi meo impendio aliquot e... ...a Comitatum dent, qui me conducant ad loca tutiora. ...ſalvum conductum, & ſat literarum jam a Rege ipſo ... Sed non defendũt literæ à latronibus, adverſus ordina... ...roſunt militiam. Cæterùm quod de perſonis & tempo... ...vis, accipe. Datus eſt mihi ſalvus conductus à viceſima ... die Februarii proximè lapſi ad ſex menſes futuros pro

decem personis, videl. me & uxore, quatuor filiis, u
qua, duobus servulis, & uno puero cursore, cum
meis oneribus & impedimentis sarcinisque: huic te
tet & cæteræ literæ respondeant. Verùm quando hi
iturus sum, nescire cogor, deficiente mihi viatico,
venturus sis, loquar tecum latius. Tu fac te nobis
sissimam hanc Lutetiam quàm proximè exhibeas p
Sed & quem de me apud Dominam sermonem hab
te velim. Salutat te charissima conjunx mea. Vale.
rio nostro D. Barbaræ vici harpyiarum, sive mar
Lutetiæ, die 6. Maii, Anno 1528.

Amicus Amico S. XLIV.

SAlve Orenti humanissime. Quòd loci amœn
vernos lusciniarum modulos musicaris, gaudeo
dulci amicorum consuetudine prosperaque valetu
ris, lætor: quòd cæleste tuum ingenium haud mini
bus artibus fœliciter excolas, admodum laudo: sed
absis, doleo; quòd mutuis colloquiorum fabulis n
vamus, plurimum tristor. Salutat te uxor mea, cu
te nobilibus illis puellis pariter & matri earundem
commendari. Nos istic adhuc hæremus in diverso
clavo defixi; nec quomodo mansuri, nec quomod
certus sum. Ubi miseris ad me opusculum de Mot
sphæræ calculo, rem mihi feceris optatissimam, sim
tibi plurimum obligaveris. Vale fœlicissimè. E dive
stro ad D. Barbaræ imaginem in vico citharæ, aut
re licet, harpyiarum potiùs, prima Junii, Anno 1528.
tetiam.

Agrippa ad Amicum. XLV.

QUanto expensarum damno putas me istic cum t
lia decem personarum numero, & in rerum mea
absentia manere in diversorio, Aureli frater, & amic
me? Si me libenter istic morari putas, erras quàm
Tantū abest, grata nobis ut sit Lutetia, vel Gallia tot
charissima conjuge præ dolore & tristitia ferè contab
Adeò nos tenet adeundæ Antuerpiæ desiderium,
quantumcunque parva morula, istic nobis ęvum vid
betur nobis ex aula non parva pecuniarum summa
differtur, ut ne sperare quidem possim me illius vel n
particulam acceptutum. Lucri nihil accedit, quod nc
rursus absumat diversorium: neque hucusq; tantun

pui, ut residuum ad vos migrandi supersit viaticum, ad hæc itinerum infesta pericula armorum lues, omnium cumulus. Vides, quo invidæ fortunæ clautosissima Lutetia defixus sum. Audio tamen susurlatum iri moram bello, quam treugam vocant. id si rum est, multum admodum me juvabit. Cæterum ogo & supplico, ad tot meas epistolas ad te Lutetia as saltem vel una laconica scheda responde: & si re potes, saltem consilium da, & tuarum literarum isolare. Ego istic in hac tristi mora die & nocte inalamo armatus pugno in papyrum. hoc unicum isolatium est. Fasciculum mittendarum ad me literum trades Antuerpiæ D. Joan. rustici: diriges Lutetrum Billadi mercatorem, in vico Divi Dionysii plum Innocentium commorantis. Sed & te inteupplex oro, ne me negligas, ne deseras, ne contemcitissimè harum responsum ad me rescribas, &, quo io consilio adjuves: præterea si quid novi ex Augucto habeas, & si is brevi Antverpiam venturus est, idque scribas. Vale felicissimè. E Lutetia Parisiorum, ii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XLVI.

ib tempestatibus fluctuet hactenus, ex me didicisti ique, Capellane amicissime: Verum non erat hoc inæ satis, ut istic in rerum mearum tristi absentia tot oppignoratum & ad medullas usque exhaustum teiversorio, ni etiam omnem residuam supellectilem imque super omnia bona divitiasque gratiorem bim meam: quæ omnia iam ante natalitia Christi festa im præmisi, mihi surripere conetur, quo nihil mihi ersit, quam laqueus ad suspendium. Ita siquidem ac Flandros omnia Gallorum bona proscribi, quodq; vi doceam authenticis testimoniis, me invitum istic, atque jam ante bellorum feciales extra Dominæ ium abactum, omnia mea extrema sententia proiri intelligo. En vides, quem colophonem tot malis una adjicere nititur. hæc sunt egregia illa lucra ho, quæ Dominæ tuæ gratia mihi attulit. Quid faciam ?in te solo nunc salutis anchora est. Fer ergo nunc oe illam quidem celerem: aliâs & mihi & tibi periero, aufragio proximus sum: à quo si me eripueris, si me

ſervaveris,totum me tibi lucratus es. quod, ut pot
te nunc ſummis viribus obteſtor: ſi relinquis jam
ſti, deſtruxiſti, occidiſti. Verum id tibi perſuaſum e
hi citiſſimè celerrimeque ſuccurras, nihil profec
nim mortuos ſuſcitabit medicus, nec deploratis
pharmaca, nec me relevare poterit intempeſtiu
cium, quando jam totus periero. Fac ergo nunc ne
hi polliciteris, ſed feras opem: nec tam opem qu
illam pariter celerrimam. Vale fœliciſſimè. Salutat
ma mea conjunx, oratque noſtræ ſortis ut miſere
ves. Ex diverſorio noſtro, decimaquarta Junii, An

Amicus ad Agrippam. XLVII.

ILico tuæ mihi redduntur literæ: vix reſcribend
tium vel breviſſimè: jam manibus ac pedibus op
tibi viaticum mittatur: doleo, quòd non ſcripſe
pecuniarum ſumma opus eſſet. curabo tamen, ut
abunde tibi provideatur. cætera cùm hîc fueris a
petent. vix pererranti mihi tuas literas datum eſt
ſpatium. ſed quæ calamo attingere tempus non p
cogitatione attingas. habes Aurelium doctis omni
ſimum. Vale. Plura ſcribam per primum tabellariu
fero, quòd, vix his lectis, alteræ cum viatico red
cunda Julii. Eodem temporis momento, quo tuas
pſi. Vale iterum, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XLVIII.

AUreli, frater & amice, Paterq; venerande, ſalv
literas meas obſurdueris, obdormierisve, ſive
ſtidio aut ludibrio ſint, ſive tu me contemnendum
indignum putes, ſive quid aliud penes te monſtri
trum ſuſpicari liceat, incertus ſum. res in propatul
tanta literarum mearum copia, quas ne hoſtes qui
cere ſolent, præter ſilentium ex te recepiſſe nihil:
reſponſum tuum plenus deſideriorum avidiſſimè a
târim. Quò minus autem ſiniſtrum quid de te ſuſp
quòd perſuaſi mihi amicitiam noſtram integerrin
tuamque fore, & non vulgarem, ut quæ non in ca
guine, nec in corruptibilibus hujus mundi, ſed i
ſpiritu inter nos contracta ſit; ſciamque & habea
poſſim te vel perpetuò beatum reddere. quod, ut p
velim, tibi in manu eſt, eritque, dum ad te vener

ita fortuna, & vel ipsis fatis, fortè in ruinam & re-
em multorum: tu nihilominus protinus festino ce-
e calamo ad me rescribe, etiam vel perituras literas.
issimè. Cætera præsentium lator narrabit. Iterum
utetia Parisiorum, die nona Julii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. XLIX.

n te mihi, Capellane amicissime, multò diligentio-
icum esse: & si quid mihi immineret periculi, te pri-
rum admonitorem. Nunc autem, te tacente ab aliis
us sum, tuque incuriosus rerum mearum, pateris,
norantiam labi ferè in laqueum. Fac ergo nunc præ-
icum, non quidem auli um, ed tamen aulica curio-
um & integrum, & Dominæ tuæ gratiam mihi re-
aut saltem ab ejus indignatione me exemptum fac,
um meum Illustrissimo Domino Comiti Sabaudi-
le, idque protinus & cito, ne me procrastinando
iti cogas. Vale. E Lutetia Parisiorum, decimatertia
no 1528.

Agrippa ad Amicum. L.

onaccedo, spectabilis vir, non est, quòd mireris. ad-
s siquidem sum indignari mihi Principem, cujus
m iram vereor. non tuam autoritatem contemno.
ò culpam ullam in me agnosco: sed scio principum
nquam prostratam jacuisse innocentiam, quos pe-
n sæpe potest detractorum calumnia, ut non solum
obis etratum fuerit, sed etiam quæ à nobis benè ge-
imeamus. Mihi itaque extero ac peregrino homini
is noto, nullosq; amicos aut necessarios istic haben-
magis putas declinandum esse aulicæ invidiæ peri-
donec me principi expurgavero, innocentiamque
tam fecero? quod equidem facturum me non ambi-
iò delatores illi non ambas illius possederint auricu-
uescripsi ego Principi, qui loqui hactenus prohibi-
atque utinam, qui post terga apud illam proscindor,
rgare me possem, atque tu medius sederes judex:
to, quin omnis hujus indignationis causam, non cul-
nvidiam deprehensurus sis. Cætera bonus iste pastor
it. Vale felicissimè. E cœnobio Carmelitarum, a-
pud Lutetiam Parisiorum, decimasexta Ju-
lii, Anno 1528.

Agrippa

Agrippa ad Amicum. L I.

TAndem, invita fortuna, ſuperatis fatis, venit A
tuus Agrippa, Aureli integerrime. venit autem
ſed potiore ſui parte deſiderata. tu, ubi, & quando c
dus es, per hunc gerulum nunciato. interim me ca
beas volo. ſiquidem, tanquam Ulyſſes cognoſci illi
cupio, donec te prius adlocutum conſuluero, Neſ
le. Antuerpiæ, viceſima tertia Julii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. L I I.

SAlve, mi Capellane. Longanimis & patiens eſ
Deus, ut ad pœnitentiam adducat peccatores, qu
cundum duritiem cordis eorum contemnunt be
ejus, non effugient judicium Dei. Occidit nuper
Naboth, & impia Jeſabel poſſedit vineam illius. t
illa clanculum perdidit Prophetas, viros juſtos, &
excruciat pane tribulationis & aqua anguſtiæ. Sci
Baronis Planciacii necem, & qui toties fidem, fam
nam omnem ipſamque vitam pro illis obſtrinxit,
illi redditæ ſint gratiæ? Scis, quam tragœdiam mov
lica illa noſtra epiſtola ad amicum, & tanquam The
lias, odioſus factus ſum Jeſabeli propter veritat
tiam & inſectatus ad mortem: ſed Angelus Domi
nuit me, & à muliere mala liberavit me. Nil ſupe
præcipitetur Jeſabel & comedant illam canes, & pe
mnes cultores Baal. Cave ergo tibi, & fuge maloru
tia in tempore opportuno, ne forte etiam te corrip
Domini, & pereas cum mingentibus ad parietem,
ret Hiehu percutere domum Achab veſtri, & vend
guinem innocentis & ſervorum Domini de manu J
mor hîc eſt Baboinum Lyaonem fœtus ſuos copul
Meduſæ, ut fieret una caro & unum corpus cum ill
te devoret. Cæterum ſcis, quæ mihi pollicitus es. fac
ves, eaque ad me quamprimum remittas. Vale feli
Antuerpia, 25. Julii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. L I I I.

IAm triduum præteriit, quòd venimus Antuerpia
ſundi amplexandique cupidiſſimi. per idem ho
quæſivimus te, miſimus domum tuam. ſed cit us e
lyſſem latentem ve Achillem, aut raptam reperiſſ

quam te. Nunc igitur aut ubi erres, aut ubi lateas, luctus sis, fac sciamus, ut & quando, & ubi à nobis elis, idipsum quoque scire possimus. Vale. Antuerpiæ septima Julii, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. LIV.

Aureli, Pater Aureli, citius mihi nuncium ferret igubo, dirum mortalibus omen, quam iste Mechlis, in auspiciis quamvis lætissimus ales: ego nec de nostro, nec de illius umbra ex hoc cygno quicre queo, nec ipse hîc pertransiit, neque Joannes illi obviam hîc pertransiit. meri fumi sunt, quos il i nobis obfundunt. sed quid hoc commenti sit, monstri, homo cum sim destitutus spiritu, divinare co i præsens est malum, id video, id sentio, id palpic fides illorum, qui se polliciti erant amicos? in te spes est. utinam & tuus non vacillet animus, atq; tes, sic vel s adferre celerem opem. Vale Antuerquarta Aug. Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. LV.

id nuncias, mi charissime cognate, tam periculoso laborat mea charissima conjunx, illaque gravida, ite, qui ipse tam grandi vitæ periculo vix me sub-, ut illam tandem salvam reducerem, quæ sola mihi pro spiritu, pro ingenio, pro salute, pro ipsa deniq; i, quam male cecidit hæc alea? ego hic nunc miserè tertiæ miserabilius petit uxor: nec ullum illi adferolamen. illachrymantur filii: luget tota familia, & animam pertransit hic gladius. O utinam deberem oc anathema fieri, & illa salva esset: Quid faciam? tam, quem implorem? præter te alium habeo istic scio, illa tibi præsens gravis est, & ego absens jam ogor esse molestus: sed veniam posco, non enim n, cui molestus sim. in te uno & solo omnis spes est. neæ atque hæ literæ tantum penes te virium ac fiæ sint, quantum ego in te confido. ne parce sumce diligentiæ, adhibe quoscunque medicos, sed ils, ut revaleat uxor: In hoc & me pariter servavemnes nos perpetuò devinxeris. Vale, & protinus cribe. Antuerpiæ vicesimaquarta Augusti, Anno 1528. festino calamo.

Agrippa

Agrippa ad Amicum. LVI.

SAlvum te huc advenisse admodum gaudemus, me Augustine. nihil te nobis hoc tempore tu contingere potuit cùm optandum, tum necessariun ta & tibi nostram præsentiam haud minus gratan ramque speramus. quidem hîc locus est hîc occasi cùm instructus, tum fidus comes Aurelius, cui ea nobis, ingenia sunt. tu nunc triadem complens, impossibile relinquis. quin te una nobiscum & nun & inposterum immortalem reddamus, m dò jact damento non sis defuturus. Cæterum quandò te velis, manda. nullius enim rei cupidior sum, quam & amplectendi colloquendiq;. vix me continere q ad te advolem. Fac ergo, ne nos hac tua præsentia d streris. Vale felicissimè. Antuerpiæ, undecima Aug 1528.

Agrippa ad Amicum. LVII.

DE reducenda huc uxore mea reliquaque famil ticum misimus. parumper adhuc illi deest. hun nem si per bancum tuum tu adjeceris, salvi erimus hoc auxilio perituri. quicquid autem in me contu decet, bona fide restituam, nihil aliud oneris posth positurus: insuper tanti sub hac urgente necessitate me beneficii, quoties occasio dabitur, futurus non Fac igitur nunc hanc unam gratiam abs te impetre abs te solo nunc pendemus patrono: idque ut pote ni me tibi, tanquam ethnicum & publicanum, censeas. Vale felicissimè, Antuerpiæ, altera Octob. A

Amicus ad Agrippam. LVIII.

COgnate candidissime, salutem. Non possum nc ri, quendam, cui tu plurimum fides, infidelitatis se, eò quòd non citiùs curaverit nostras literas tibi r quas ego illi plus tribus abhinc hebdomadibus co tradendas cuidam mercatori Antuerpiensi, quem i habere asserebat, qui istuc citissimè iter facturus ess tui præter illum reperire alium cui tutò meas expo fuissem: neque licebat expressum nuncium mitte metum hostium. Non est ergo, quòd molesto sis a mihi negligentiam imputes, qui omne quod in me e te de omnibus semper certiorem facerem. Scio te d

uliſſe: ſed tu meditare, quot & quanta in cauſa fu-
e, jam menſes duo, & nihil adhuc præter verba &
imus, exceptis octo coronatis cum dimidio, quos
Dominum Michaelem de Moneglia, & ſexaginta
quos cum poſtremis literis tuis accepimus: cæte-
ſtro Jacobo Calcho. Sed miratus ſum, quòd non
ummam, cùm ſcribas te illi reſiduam partem pe-
radidiſſe. Quòd ſi etiam jam nuper omnem pecu-
iſſemus, tamen quia adhuc ægrotabat cognata
ror, nequaquam illam tanti itineris diſcrimini ex-
nunc verò, quia ſanata eſt, & treuge redintegratæ
proximè, volente Deo illam tibi cum filiis tuis &
teriſq; impedimentis omnibus ſalvis Antuerpiam
ccam. Vale, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. LIX.

revolutionem natalitiam D. Camilli. Cæterum ego
veluti ad tripodem, aut, ſi mavelis Sibyllam, vel
, perfugio, quando tu mundi adyta unus penetrâ-
naturæ omnium parentis ex uberibus pependiſti.
mirandum proficiſcatur, quòd cùm perpetuo ro-
ra lapſu, ac, ut Platoni viſum eſt, non ſecus atque
ua, agitentur, immobiles tamen cauſant effectus,
lidum, aërem levem, terram ſiccam, humectam a-
beluis omnibus alias fixas paſſiones indiderunt.
memorem innumeras propemodum affectiones
ingenitas? quas ut præter unam omnes taceam,
per ſydera, elementa, animantia, ac uxorculam a-
s quam dimidium, qua vi, quo agendi impetu il-
n adamantinamque obſtinationem, alterutri no-
dico mihi, ſed tibi) aſtra conciliârint, pro qua ad-
nos, ſtimulos, laminas, cruceſque, nervos, cathe-
s, numellas, pedicas, boias, torroreſque acerrimos,
pugnares, ſed velut fortiſſimus Imperator trium-
n poſſes credere, quantum ego id ſcire appetam. tu
tis, (potes quidem, es enim in illa veteranus exer-
s) ultra Imperatores, Sibyllas, prophetas perpe-
ida vero. Vale. Antuerpiæ, Anno 1528.

Amicus ad Agrippam. LX.

e Ludovice ſalve. Accepi nuncium, adfuturum hoc
Mechliniam uxorem meam, reliquamque fami-
liam.

liam. hanc si inviseris, si salutaveris, magna me adfe
gratia, tum gloria. cupio enim, cognoscar me Mec
bere amicos. comitatur illam quidam affinis meus,
& qui reipublicæ nostræ plurimum prodesse posset.
telliges nova omnia, quæ ferat Gallia. ego tibi hom
ampliori sermone commendaturus sum prius quan
eat, & in quam res nobis plurimum prodesse possit,
bo. Vale fœlicissimè, Antuerpiæ, 5. Nov. Anno 1528

Amicus ad Agrippam. LXI.

ADventu Agrippinæ cave ne plus nimio læteris
nec minus servandum esse in prosperis, quam i
jam pridem didicimus. Ipse in concinnandis meis
ac misera supellectile totus opprimor. quin aream
in quam aves præpingues includam. Tu Telerine
ad auri crepidinas insulas relegato. in ea re corpus, r
nimumque figito, ubi deorum interpres ac cum so
bus in arma ignemque ferantur. habebis me non r
ctatorem, sed Steropem, ita ut humani capitis hos
decoctorem sim omnino superaturus. Interea cum
vale: ac si quid ab illius intuitu vacet, non me dedig
sere.

Amicus ad Agrippam. LXII.

ACcidit aliquid hac nocte, quod mihi risus o
præstitit maximam. Primum in ipso fermè ac
venere duo juvenes: qui ubi primum Rubinum co
gratulari sibi mutuò incœperunt: tum ilico sunt an
eundem, atque se ita in illum injecerunt, ut facile di
intimam consuetudinem. ad hoc palam de ejusde
sunt sermones habiti, cujus te etiam participem esse
nec non de me esse validissimam suspicionem. Ego
adhuc contineo, ut qui cogitem vel de Venere susp
haberi, vel de Vulcano. Sic feliciter cænam absolvi
tus quippe inter egregia fercula, mens cum Vulcan
re. Dixi cras Rubino horam primam pomeridianam
oblivioni Camilli nostri negotium. pisciculos salsc
inquiri jussi. cras, si copia mihi fiat, vorabitis. Vale
dicito cognato. Anno 1528.

Amicus ad Agrippam. LXIII.

SAlutem plurimam, Agrippa mi colendissime. Etsi
corporis absim, corde tamen continuò tecum su

cædio afficerer, si grata consuetudine tua minus fru- iùs red tum meum accelerab , ut unà cum Aurelio per congratulemur. Tu interim cura rem execu- lare, ut commune desiderium tua causa maxime o- quamur. Guliermo tuo, si adhuc adsit, me commen- das. Dominam uxorem tuam meo nomine saluta- um consobrinum meum, quem ex toto corde dili- endatum habe. Quid ultra ad te scribam, nescio. istinum tuum omnino fore Circææ. decimasexta s, Anno 1528.

Agrippa ad Amicum. LXIV.

r tibi, & quidem vehementer, generose, & Reve- Domine, quòd in Corbejensem comitem atq; Ab- tutus sis, quodque liberatus es litigiorum mole- ue ut ea dignitas & principatus tibi fœlix, faustus, mpore duraturus existat, sperans confidensque, te uc ad sublimius quoddam fastigium conscensu- mihi non minus jucundum esset, quàm tibi deco- noscas mihi, si nihil te dignum tibi scripserim, nec rum meorum munere congratulatus sim. Certè dentissima est: sed deest facultas. nondum enim nondum ad me redii, nondum, quam nosti præte- narum mearum cladem, superavi. Ubi autem ad nquillitatem rediero, redieritque fortuna, quæ um literarum ociolum alere, tunc ita in te locatum m obsequendi studium, ut nihil non sim facturus, ere possim, & tuo honori conducere cognoverim. ime, & me ama, quem certè cùm literas ames, o- oteris. Ex Antuerpia, mense Decembri, Anno

ippa ad Amicum Iuris studiosum. LXV.

ic ego te fecerim, ac aliis, qui mihi cùm veteri, tum consuetudine, aut amicitia conjuncti sunt, fieri tque etiam in te ornando, tuoque nomine augen- andoq; nullum amici officium prætermiserim mi unde fortis ex aliorum literis accipere poteris, si residui sunt amici & aliqua necessitudine juncti, bus tuis certiorem reddant. Ego sanè nominis tui efensor sic pro te depugnavi, ut me non pauco- æ objecerim, quid de te planè aliter loquuntur su- ae. Apud parentem tuum sic causam tuam perora-

vi,ut facilè & multo cum fœnore rediturus sis in g
tiusque anteactæ tragœdiæ cómicum finem impo
modò facturus sis, quod ego facturum te pollicitus
te fieri facilè poteſt atq; debet. Idipſum eſt, ſi deſi
gus fruſtra circumagi, & te civilis juris diſciplin
mancipaveris, quousq; ſcholaſticam laureã conſe
ego te facturum pollicitus ſum, idque ipſum te f
hortor, admoneo, ſuadeo, conſulo. Scio ego mores
nuos, & animum gloriæ cupidum: ſcio liberalia ſt
laudo & probo omnia: ſed hoc non probo, te, deſtit
gataq; ſacroſancta, ac paulo minus divina Juris ſa
illis rebus diſcendis tam curioſum eſſe, tamque di
mare, in quibus omnem operam, tempus, ocium,
conſumere velis, quæ te ſine hac clarum efficere n
perparumq; aut nihil per ſeſe ad vitæ commoditat
re poſſunt emolumenti. Neq; verò ego te ab iſtis
totum retrahere intendo, aut te in vaſta illa ingen
mentariorum barbara volumina impingere, ſed t
ctas duntaxat, prudentiſſima ſimul & elegantiſſi
Juriſconſultorum oracula revoco. non Accurſios
Baldos, ſed Vlpianum, Paulum, Cajum, Scævolam
illos ſingularis ſapientiæ pariter & elegantis doct
ſtros te ſequi volo. Hi fontes, dimiſſis quibuſqu
gloſſatorum rivulis, commentatorumq; lacunis,
mam jurium eloquentiæq; eruditionem adipiſcen
ſufficient, in quibus ſi te adhuc per annum unum,
exercere velis, præter inſignem doctoratus titulun
que celebrem famam id quoque fructus adſequeri
humanarum negotia quàm prudentiſſimè tracta
poſſis, atq; non ſolum privatis amicis, ſed & omni
mune prodeſſe, tuamq; & progeniem & patriam i
risq; honori ſimul & formidini his quibus fortè n
lo es & ludibrio, divitiasq; ampliſſimas unà cum
præeminentia conſequeris: quibus aliter tanqua
deſtitueris. Sola ſiquidem hac, dico juris ſcientia, d
la alia, apud Reges, apud Imperatores, apud Pont
tiſſimum honoris, dignitatis, authoritatis, gloriæ,
que faſtigium conſcendere potes: atq; officia mag
gationes, conſulatus, judiciorumque poteſtates,
pontificatuſque conſequeris. Egenus, inops, obſcı
teris nunquam. nam undiq; ad Juriſconſultum co
cuniæ, & quod apud Ciceronem ait Craſſus, D

otius oraculum civitatis, quam frequens semper
quentat. Habes præterea parentem ea apud Cæsarem
autoritate virum, cui si hoc ipso obsecundatus fue-
esiduæ fœlicitatis tibi in hac vita sit defuturum. Po-
te oculos velim, & recogita, quod mihi jam multis
gnitum est, quantis fortunis ob neglecta legum stu-
temptum, metuendam maximè Christiano filio, pa-
ignatione hactenus excideris: cogita etiam, si, quod
atu tibi nitendum est, parentem placueris, si illi pau-
em geras, illiq; iterum charior futurus sis, quantis
us cumulaberis. En habes meam communicatio-
s meum consilium, meam persuasionē: habes, quid
pollicitus sim: quo uno & solo parentem placabis:
hoc iter ingressus fueris, in nullo erit defuturus. Fac
redi in viam. Quod, ut potes, ita velis. Velle autem
i debes, & potes, sed & obligaris. Quòd si parentis
æceptum, & amicorum honestum utileque consi-
probas, poteris ipsa quoque Dei mandata stultè im-
Dei siquidem sacrosanctum mandatum est. Parenti-
bediendum. Quod si pollicitationem meam mini-
i fieri passurus sis, habebis me interea talē nominis
æ tutorem, ut nec mea ego melius possem, nec tu
eri magis velles. Vale. Salutat te uxor mea, optatq;
bonum: nos cum tota familia optimè prosperrime-
us. Sed heus tu, quæ hæc tua perversitas, à die, qua
ti, ut ne unicam epistolam, vel Laconicam schedam
remiseris? Annon putas id illum ægrè ferre, & te
, aut egestate, aut alia occasione ad scribendū com-
ius, responsa tunc sera pœnitentia frustra desidera-
u igitur sapere si vis, scribe, crebroque rescribe, ac
placare stude, quæ res, crede mihi, tibi bene vertet. I-
e. Ex Antuerpia, vicesima octava Jan. Anno 1529.

Amicus ad Agrippam. LXVI.

ssime vir, non inducas animum, me tui huic im-
tem fuisse: cui si operæ meæ aliquis usus esse possit,
è illam darem tanquam amicissimo: sed quod non
co, quàm tu, spes ea, quam conceperam nonnihil
irili de te benemerendi, omninò me frustrata est:
enim serenissimæ Dominæ Margaretæ sententiam
n mutavit, atque hic remansurus est, licet splendidis
ibus hinc in suam patriam accerseretur: quibus ta-
ntem fortunam prætulit, licet longè aliud præ se

ferre non desisteret, eam ob rem credo, quo salariu
tur. Utcunque sit inpræsentiarum, boni consulas n
mum tibi addictissimum, quem me re utcunque no
declarare doleo. Olim autem si quid incidat, in qu
usus aliquis esse poterit, semper tuus sum, quando vo
E Mechliuia, decimaseptima Januarii, Anno 1529.

Agrippa Studiosum admonet. LXVII.

NUllo infortunio vel tibi ipsi dignus videberis,
nes, si rectè mediteris, qualem parentē offenda
pronam tibi arridentemque fortunam postergas.
stam tuam animi impotentiam, & conscientiæ tuæ
sam, & fortunis tuis inutilem, ut vehementissimè e
ciat, posses vincere, ac cum parente tuo redire in gr
quod ut manibus pedibusque enitaris, te & admor
& nunc iterum etiam atque etiam hortor, mi Joann
proguatum familia, qui posses in libertate & cum
vere, sic agere vitam omnino servilem, sordidam, &
servire aliquot aulicis spongiis, ac sitibundis pumic
illos esurire, illis operam locare, illis prelegere, castig
ponere, meditari? Taceo, quòd te fortè etiam ad vil
tia abutantur, à quibus nihil te dignum sperate poss
ea sitiant, quæ tu jam, si velis, possideres. Recedend
tibi consulo ab his, à quibus nihil doctrinæ, nihil ho
hil dignitatis, nihil compendii capitur. Linquendus
le lunaticus protonotarius, & versipellis Burgundio
dum est omni modo parenti tuo. Si illius legitim
hæres esse vis, si illi præ cæteris fratribus tuis charior
vis esse longævus super terram, & dies videre bonos,
bona terræ, & promereri cœlum, parenti obedias n
Atque is vult te Aureliam, aut Dolam remigrare, leg
ram dare, quousque doctoratus insignia consecutu
tibi longè amplius solidiusque decus allatura sunt,
lica servitus. Luctandum igitur tibi est, ut his studiis
Tum non dubito, quin mox futurum sit, ut fateatis n
sciplinam tibi placere magis, si modò optimos illi
tibi legendos proponas: de quibus latius scripsi tibi
bus. Hæc est parentis tui una & immobilis sententia,
quam si quid postulas, scio ego illum nihil daturum.
pertinaciori inobedientia illum acrius exacerbaveri
tantillum quidem spei supererit reliquum: si obsequ
tus eris, & tandem intelliges, quæ ego pro tuo com

operaturus sum, & operabor. Vale, & teipsum tibi Antuerpia, septima Martii, Anno 1529. Salutat te u- artui proxima.

Agrippa ad Amicum. LXVIII.

pellane amicissime. Scripsi nunc ad te sæpe, sed pau- enti & nullius periculi literas, nisi quòd te de statu s meis certiorem redderem: verum nullum hacte- recepi responsum, quamvis mihi longè expectatis- cterum nosti, quæ mihi Parisii pollicitus es. Nunc i- rum compello, & per veteris amicitiæ vincula, per am jura te obtestor, hæc mihi utcunque nisi prodi ribuas, atque quamprimum transmittas opera præ- toris: deinde scribas, quid agas, & ubi ac quomodo dare potero literas. sic namque sæpè & plura ad te um remissurus etiam rem, quam hic perfecimus, gratissimam futuram. Vale. Valere te itidem jubet quæ hesterna die jam quintum mihi filium peperit. e. Ex Antuerpia, 14. Martii, Anno 1529. ad Roma- lum.

Amicus ad Agrippam. LXIX.

inc discessisti, nihil a te literarum vidimus, quan- tè à nobis acceperis, ignoro. hoc scio, plus ternas disse: unæ tantum, quas à patre accepi, significant superiore mense ad me rescripsisse. doleo multum um nobis. memini enim & tui erga nos studii & fi- rerum nostrarum cura, de qua tu aliquid ad nos rimum: nam nescio, quò propediem patroni nostri silia nos aut casus abripient. Erigimur non incerta nostri promissis, in beneficii aut magnæ liberali- ionem. Quòd si contingat, impartiemus tibi tuis- odi nostri partem: Tuarum est partium absentis fa- & amorem nostri conservare. Est nobis hic sum- itas & magna amicitia cum sene quodam perfecti- o, multoque linguarum ac rerum usu claro. nosti ni fallor, nomen est Nicolaus de Charo monte. Ju- uditissimus, multisque mihi de rebus charo & ma- colai vario ingenio quædam indicabit. nam & illi neo usus est. Eidem huic nostro trades ad nos per- hiromantiæ nostræ libellos, quibus nos defessi ab u oblectemus. Si quid hic possum, impera. Vale dissima uxore, & charissimis liberis. Parisiis, ex ve- tio, die Veneris sancto, Anno 1529.

Amicus ad Agrippam. LXX.

VEnissem ipse ad te, D. Agrippa, causa nostri Ser
ta multæ rerum mearum curæ aliò atque alio
hunt, ut sine jactura facere non potuerim. quare te
ejus literis, quas nunc ad te mitto, perficere velis
autem, ni fallor, chiromanticos libellos, quos ad ill
bo bona fide. Si quid literarum addideris, aut aliud
ctum desideraveris, utriusque vestrum nomine effi
genter. Doleo me non posse tuo colloquio frui. inte
ex amicis, raram quandam in te esse rerum cognit
que scientiam, in qua laude excellere pulcherrimum
vale. Gandavi, mense Aprilis, die decima, Anno 152
quid ad Stratium dare velis, harum literarum nun
ferendum dabis. Spero me propediem rediturum.

Amicus ad Agrippam. LXXI.

ERuditissime Domine Doctor salve. Hodie ad m
micella quædam, cujusdam Secretarii oppidi L
uxor, ut ad te literas mitterem, quibus orarem, vel
nitas tua venire Lovanium illius visendæ gratia, q
ctò languit quatuor aut quinque perpetuos annos,
xilium a medicis. audivit tui famam, cupitque Lov
nias, & se liberatum iri credit, si tui præsentiam hab
turaque est magno cum fœnore gratias, & tibi no
cres sum acturus. Vale. Ex nostro pædagogio Lilian
cundo nonas Junii, Anno 1529.

Amicus domesticus Agrippæ Domino suo absenti. I

OMnia domi salva sunt, uxorcula magis ac mag
singulas validior fit. liberi gaudent, cantillant, r
scunt. Maria sedulò uxorculæ valetudinem curat. Ta
za, Musa, concubinæ, diu noctuque personant, furi
ces minitantur. quin quotidie per viridarium dean
satis vereor ne pro canibus aut hortorum dii, aut ag
certè philosophi, hoc est academici fiant. Ciccionus
altero Socratio uxori blandiuntur, applaudunt ac p
interdum oscula impetrant. Reliqua turba domus,
cillatur, Hercules herculatur, Aurellus chimicatur,
nique bene. rerum tuarum exceptorem composui, c
mine tuo invasit egregiè. miror, cur tu ex ea re ne n
dem mihi innueris, cætera omnia disposui ad vire

scribere jussit uxor, quò tu tranquilliori animo Do- ræpositi sanitatem curares, citiusque ad eam remi- eas. ego nomine meo nihil habeo quod certè scri- ti quippe animum meum, nosti studium, nosti mo- quamdiu ad nos redieris, occasioni sum defuturus. fac mutuo ames, & tuis modò doctis ac animo can- cis, quantum potes, insinua. Vale. Uxor Domino tuo valetudinem, fœlicitatem omnia ad nutum impre- illi fortè commendari cupit. Iterum vale, Antuer- o 1529.

Agrippa Amico domestico. LXXIII.

râsrunt me utræq; tuæ epistolæ, cùm quòd uxor cha- a benè valeat, tum quòd cætera negotia benè proce- ed de his parcè admodum scribis. quare scire velim, um stillicidium jam in copia deguttarit, atq; an de- Dianam jamq; ad inferos Proserpinam factam non- ribuendo suo templo exaltaris, atq; quid illi deorum s nuncius attulerit. Cæterùm commendo tibi uxo- s, familiam, Tarottum cum sua familia, cæteraq; o- ariam majorem salvere jubeo, minorem virgulari: m non tam herculari, quàm baculari cupio: Marga- nam. scio, quàm sum externa commendatione tibi le. Sed & Dominum Augustinum plurimum valere uxori meæ me omnibus modis commendatum ha- n vale. Ex Mechlinia, festino calamo, decimaquinta no 1529. Si servulus ille, quem Magister oratorii ad rus est, venerit Antuerpiam, excipias, & retineatur it in occursum mihi huc mittatur.

Amicus ad Agrippam. LXXIV.

te vetustissima uxor, major Maria, ac turba canum. us fermè in ipso prandio, cùm tuæ nobis literulæ red- quæ quàm mellitissimas epulas fecerint uxorculæ, dii iàm dictu difficillimum. accipies cum his fasciculum n, nam post eas, quas à me accepisti, cùm mihi redde- teræ à Magistro illo oratorii, ad te ilico eas uxori red- e ilico Joannem Martinum accersivit, ac per eum Gal- e scripsit. Summo manè jussit ad te scribi August. in am leges, sententiam. Stillicidium, quod nosti, quàm quàm parum scatet, ita ut nobis polliceri prolixita- atur, etsi non deest studium atq; continua diligentia.

Diana eclipſim jam paſſa, cum Cyllenio intra candi
coitura eſt thalamum, ut quam ex eclipſi contraxera
nem, abluat excutiatque. Ex Antuerpia, Anno 1529.

Agrippa ad Amicos domi relictos. LXXV.

MAnere mihi grave eſt, abire nefas. graviter ſiq
borat Dominus jam moribundu., nec quenqu
vult medicum. ſic in uno me hæret. paſſus eſt his dieb
malignam, cum defluxu catarrhi acuti. utroque hoc
beravimus illum triduo. quæ circa pedes & tibias pa
hæc jam bene habent. ſed perniciofus antiquus morb
quo periculum eſt. fluxus eſt diverſus, lientericus, c
tenaſmonicus, à debilitate virtutis retentivæ ſtoma
teſtinorum: tenaſmum, intra biduum ſuſtuli. cęterum
quantum poſſumus, moderamus: curare impoſſibile
dem ut continuus fluxus dejicit virtutem, ſic retent
mit eandem. itaque inter has utraſque Scyllas tand
fragari neceſſe eſt. nos ad ſacram anchoram jam conf
ſed natura diuturnitate morbi ac ſenio effœta, in ac
deducit medicamina. heri ſacra miniſtrari fecimus.
maco, quod ex Antuerpia adferri juſſimus, paulo reſti
validior. Adſtant parentes & multi magnifici viri: jub
nere me & extrema omnia experiri. videtis, quis clavi
fixus ſum. Servus, qui iſtinc rediit, narravit, uxorem
lere, duntaxat de ſtomacho aliquid conqueri. ſic ille
deundi ad vos occaſionem præripuit. puto intra bidu
reſolutum fore. neque verò ultra diuturnus eſſe po
morbus, quin uno, aut altero modorum, aut in ſalu
dat, aut terminetur in exitium. Ego quamprimum al
caſionem nactus fuero, mox advolabo, vel aliquot h
biſcum manſurus. vos interea Vulcani ſacris imm
Æthnæum Stillicidium cumulare ne deſiſtite: reliqua
ſam continuò decoquite. eò ſiquidem maturior redde
terum oro me vobis commendatum haberi, & exc
qui invitus à vobis abſum. Commendo vobis chari
conjugem meam, ut valeat. & vos modò valete. Ex M
nia, decimatertia Junii, Anno 1529.

Amici domeſtici ad Agrippam. LXXVI.

ACcepimus ad decimam noctis horam literas tuas.
las legendas D. Auguſtino reddam. Primum ſcito,
num Auguſtinum mihi juſſiſſe, ut te denuo literis peter
re

...t Antuerpiam redires: verùm nil vereor, ubi tuas le... excusationem tuam, quæ illius etiam est humani... mè admittat, & bono animo id biduum se maceret: ...erea tempor s, quantum potes, excogita ac medita... ...m, quod rei nostræ fastigium optatum adferat: ad... ...n, ut spero, modò Æthnæum illud sti licidium ube... ...valeat. reliquas massas, quòd desiccatæ ad amissim ...ntur, amovimus à pristino & arido alveo, & in alte... ...imitationem locavimus, ac temperato calori ma... ...ynthiam & Cyllenium unà junximus intra translu... ...thalamum. is est rerum nostrarum status. Tu igi... ...o aliquid ocii succidere poteris, ad nos advolato ad ...ras Uxorcula te salutat, & sanitati non modò resti... ...d alterum induit vultum, hoc est maximè hilarem. ...adhuc egressa est domo, quòd auræ desideraverit ...n. Salutat te millies, doletque se non posse literas ...t tecum literis jocaretur: rogat insuper, quàm maxi... ...ut quando isthinc divelli poteris, ad nos cursites, ...tus ad diem amicis tuis. hæc ex ejus ore ad te scri... ...a noctis undecima, ilicò tuis lectis. Vale, ac sanitati ...t, Franza, Muza, Ciccionus, Balassa valent, salutant, ...precantur. Maria major tibi salutem dicit: minor ...ule ac Margareta te istic diutissimè commorari fa... ...Iterum vale. Ex Antuerpia, Anno 1529.

...icus domesticus ad Agrippam. LXXVII.

...ad te dextra est uxor, læva Maria: illarum utraque ...verba, quare si, quæ ad nos spectant, non ritè scri... ...is veniam mihi. nam nec aures, nec manus habeo ...mũ hodie abs te literas accepit uxor: quæ quoniam ...gua sunt scriptæ, nõ rectè illas legimus. verùm quid ...habere potes gratius? valet uxor restituta viribus ...ine, gratia: nihil illi desit, si te habeat ac fruatur dies ...d continuò suspirat. Verùm ut prudens ac honesta ..., quàm venusta, ita etiam perpendit, quam sit tibi ...sum ac laudabile istic tamdiu morari, quandiu do... ...meliusculè valere incipiat: propterea fortiter hos ...s abes se macerat. Tu igitur illius valetudini stude, ...te dominus valeat, tum etiam ut uxori gratificeris. ...at, ac post tuum reditum religabitur ad brevissimas ...nia quæ domui tuæ pertinẽt, sunt in optimo statu, ...valet fortiter, phalaricè, tauricè. Canes nũc deam...

bulant per viridarium, nunc Dominam circumst
dormiunt, latrant, vorant. Liberi etiam optimè. N
tut, quòd tu interea temporis crucieris, nec quòd
dubites: quandiu ſpiritus hos reget artus, amori m
tegerrimo non deero. Res noſtra ſat fœliciter prog
cras reſcribam uberiùs. jam profectio nuncii, canes,
omnia calamum interturbant. eſto bono animo. U
quàm millies ſalutat: Maria, Aurelius, Auguſtinus,
ſcribe in poſterum Latinè ad uxorem, ut illi ſim Me
ad ſingula literarum tuarum non reſpondetur, ſcit
manum non Gallicum. Quamdiu iſthic manſeris,
domui tuæ, quantum pro viribus potero. Vale. Ex
Anno 1529.

Amicus domeſticus ad Agrippam. LXXVI

QUàm varia eſt rerum omnium viciſſitudo. Uxo
heri valebat, noctem duxit infœliciſſimam. ja
valetudinis argumenta apparent, propterea duximu
ſcribendum. in hoc initio perſuaſimus illi, ut Jacob
cum conſulat, ſed præter te vult habere neminem.
ilicò ad te mittendum eſſe, ut huc, ſi fieri poſſit, adv
in tua cauſa non eſt quod amplius ſcribam. Vale. E
pia, Anno 1529.

Amicus Medicus ad Agrippam. LXXI

QUod de mea fortuna ſcire cupis, ſcias eanden
que conditionis ſemper eſſe. de fœliciori (q
Chriſto placet) non video mihi ſperandum. tui nu
moria, præterquam apud amicos, qui te non minus
quàm præſentem venerantur & amant. Salutabo
nomine ſalutari jubes. cujus vices doles, fœliciter
ſto vivit, apud quem de hoſtibus reportavit triump
omnia è divina voluntate dependére. Rogo cum pr
teris, mihi communicato de parte una gemmas per
ſi fieri poſſit antequàm hinc abeamus. Literas, q
poſthac ſcripturus es dirigere poteris, aut ad Domi
pothecarium, aut Pariſiis apud Baſilienſem Bibliop
hic ex Anglis Gonſtaldus Epiſcopus Londinenſis, &
Morus, viri doctiſſimi, quibus paro conſilium adve
lentiam: quod cúm abſolutum fuerit, tibi reſcr
Vale. Ex Cameriaco, viceſima ſecunda Juli
Anno 1529.

Amicus ad Agrippam. LXXX.

ropter imbrium abundantiam non potuerim iter rare, nondum introivi aulam. nam vesperorum holicui. & cum à lecto surgerem, advenit veredarius manu hanc suscipies. Nonnulli ferunt, omnes pacis es jungendorum Matrimoniorum causa fore con:eri dicunt multa adhuc superesse. De regio in hanc ventu dubium est. Stabimus, ut communis fama ac- c diebus multis, & spero latiùs ad te scribere. Superarisio quidam pinguis Minervæ vir, è cujus manu, habere potero, habebo: mittam, & redde precor vin novercante fortuna aperto Marte præliemur. Mithabes, hicque caduceator præclaram tuam sponsam ere jubet. Vale. Cameriaci in domo Franciscana, hac ı, Julii penult. Anno 1529.

Agrippa ad Amicum. LXXXI.

am tibi, mi amicissime cognate, non tristia, nō mœon dolentia nuntiare possem, deberemq; : sed longè iniquissima fors mea adhuc calamum deflectit, perii idi, perditus sum. perdidi namque, quæ mihi unicum solatium, & dulcissimum laborum solamen, amanconjugem meam. Ah, perdita mihi est, & mortua est, a gloria habet illam. Intellexisti, mi Guilhelme, quoPaschate citrà cœperit ægrotare gravi admodum, is Appendicibus malis morbo. nihil illi unquam desum: non Medicos, non remedia, non custodes: non non servitia, non omnis generis solatia: ter liberata cidit, ter remedicarum est, jamque integræ sanitati er integrum fermè mensem optimè valuit, in omni ate & lætitia agebat, arridebat nobis fortuna undique nova & amplior domus in dies nova instaurabaectile, dum altera die D. Laurentii, invasit illam fe-lentialis validissima, cum abscessu inguinis: mox exnis generis remedia: nihil, quod conferre posset inotis, omissum est: custodiæ & servitia diligentissima tque ego à latere suo dies noctesque ne uno passu uncessi: nemo illam fugit, adeóque ab omnibus dilecta: quartum diem paulò meliùs habere visa est: sed, proh ulla profuerunt remedia, quin septimo die, quæ erat Augusti, manè horam circiter nonam, magno labore, sed sa-

ſed ſano intellectu, conſtanti in Deum animo, &
conſcientia aſtantibus nobis reddidit ſpiritum, peſti
per univerſum corpus magnis maculis effundente.
tua eſt maximo meo dolore, maximo meo malo, ma
vulorum noſtrorum incommodo, magno omnium
noverant, luctu. Nota jam erat annos xxvj. minus di
ab omnibus ubique locorum ob multijugas virtute
gnemque pudicitiam ſemper dilecta & reverita: vixi
ut noſti, per annos 8. uno menſe minus, ſummo ſe
amore & pace, nunquam ira inter nos fuit, ſupra qu
cumberet: omnem meam adverſam fortunam, pau
exilium, fugam, pericula, æquo animo mecum pe
jamq; omnia mala tandem ſuperaveramus, jucunda
tam vitam deinceps acturi. Ambiebat jam illã ob pr
ab omnibus virtutem Margareta princeps, jamque
norum & divitiarũ multæ occaſiones in manibus era
multa? non ad duas horas ſupervixit, cùm adferren
nova lucroſiſſima Nihil ad hujus ſeculi fœlicitatem
futurum erat, ſi ipſa ſupervixiſſet: ſed hæc (proh dol
ipſa mihi, & cum ipſa perierunt mihi omnia: corru
totus, proſternata mens, & vita mea adhuc ſub conta
riculo eſt: non eſt, quod conſoletur me: domus mea
ancillæ & Herculis relicta eſt, malè cuſtodita: filii cu
ancillula in alienam domum collocati poſt paucos di
quiſſimæ puellæ ſordidam petulantiam ejecti, rurſu
migrare coacti ſunt: ſum ego cum unico ſervo & il
tante in diverſorio quodam: ſecretus lateo, dies noct
ciſſimam conjugem lugens, & me miſerè excrucian
dunt me quotidie Auguſtinus & Aurelius, qui me &
mam conjugem meam in omnibus malis & pericul
tagione nunquam deſeruerunt. En habes, mi Forbi
gnate, & meam & chariſsimæ conjugis meæ miſerab
gœdiã, quanto ſuccinctiùs illam hoc lachrymoſo cal
deſcribere potui. O utinam affuiſſes: quantum illi attu
latium: Ah, quoties moribunda deſideravit te: quot
mavit te: quoties ſuſpiravit te: juſſit me tibi Extrem
dicere, & hæc ſcribere, orans te, ut dimittas illi, ſi qu
verit in te, utq; Deum pro ſe devotè exores. Cæterum
ribus ægritudinib. ſuis vovit illa votum viſitationis
dio, hoc onus moribunda jã tibi impoſuit, obnixè ſu
ut cum te in patriam redire, aut circa regiones illas
iter agere cõtingat, ut ſua cauſa ad divi illius limina d

: pro ea sacris precibus ac cerea imaguncula, eam
iberes. idem nunc etiam ego te sui causa supplex o-
& ego pro ea simile, si sit mihi vita superstes. Cæte-
: oro te, ut quę in catenulam auream pro illa impen-
hæc nunc pro salute animæ suæ in meliorem usum,
it eleemosynas, erogare velis. Reliqua adhuc per
ersunt, quæ mihi tecũ, amicissime Forboti, tractan-
ulenda forent, de disponenda residua vita mea ac
o miseris nostris: quæ omnia & alia multa tecum a-
Epistola, sed tuam requirunt cum consilio præsen-
mihi hîc, fateor, aliqui quidem fideles amici, qui di-
gula bene consulunt: verum in te uno mihi sinceri
nfidentia reposita est, sicq; injunxit mihi moribun-
na conjunx, ut deinceps tuo consilio obsequerer,
i patronum & filiorum nostrorum protectorem ad-
Ejus itaque monitis inhęrens, nunc obsequi vellem,
ue quàm maximè, sic ubi tui mihi copia esse queat.
huc tibi dicere habeo, mi Guilielme, sed non potes
iodò. Fac protinus rescribas ad me, si quãdo ad nos
s. Ad postremum literarum tuarum fasciculũ, quem
cob. Chalcus, non respondi tibi. eram enim absens
iliniã diebus multis, cum illæ mihi tarde redderen-
itq; me postea morbus charissimæ uxoris, quò mi-
tipsi, jamque totus ego omniaq; mea collapsa sunt,
ã ulteriùs in hac vita jucundum esse poterit, amissa
a conjuge, quæ una me in vita, in solatio, in homi-
tia, in omnibus servare solebat incolumem. Vale, &
m pro nobis exora, & pro salute charissimæ conju-
ognatæ tuæ, suppliciter precare: de cujus tamen sa-
n abest quod dubitem, ut ego illam mihi interces-
d Christum piis precibus constanter implorem. Ite-
x Antuerpia, Anno 1519.

Agrippa ad Amicum. LXXXII.

m adhuc in eo statu essem, in quo etiã, cum tu pro-
pud me esses Antuerpiæ, Pater venerande observã-
n cogeret te tam mœstissima Epistola salutare. sed
nis fortuna mea, cecidit animus, & vita in dubio est.
nque, quam tu vidisti, amantissimam meam con-
æ cum jam à trimestri languore restituta, aliquot
, lætam ac prosperam ageret vitam, ipsa altera die
a D. Laurentii correpta febre pestilentiali, ac peste
ipsa

ipsa septimo die mortua est, me ad extremum vitæ s
illi noctes diesque semper assidente: mortua est sa
ctu, constanti in Deum animo, innocenti conscient
bito, quin æterna gloria habeat illam, te nihilom
supplex oro, ut tuis sacris precibus Deum pro illa
meæ tam asperrimæ sortis miserearis. Scripsi tibi e
pia post discessum tuum, & misi fasciculum Cam
manus Guardiani conventus vestri, in quo erant &
lanum literæ meæ: scripsi utrisque vobis aliqua bo
communicaretis inter vos mutuò, & tibi per regina
quæ petiisti, exposui. Nunc oro, si quid apud te est,
bes opusculum breve mihi impartiare: in hoc me
posteritatem tibi tuisque perpetuò devinxeris. rem
peratus sum, tibi & Capellano nostro unà cum tu
eodem prædicto fasciculo misi: jam perfeci à bidu
duo ante quàm uxor charissima ægrotare cœpisset.
ptatum, & inventum est luctum, sed non quantum
boribus & longi temporis operi satis responderet. Si
bonæ fortunæ acciderit, faciam te omnium bono
rum participem. te autem supplex oro, mei ut men
que negligas, neque deseras: quin protinus ad m
quæcunque autem me secretò scire velis, ipsa reg
tutissimè exponet. Vale fœlicissimè, & Deum pro
conjuge nostra & pro me simul deprecate. Iterum
Antuerpia, Anno 1519.

Agrippa ad Amicum. LXXXIII.

SAlve Capellane amicissime. Si vales, benè est tibi
iniquissimè valeo, sic demerentibus peccatis me
siquidem à me Deus dilectissimam cordis mei, & so
tium vitæ meæ, charissimam conjugem meam, qu
post D. Laurentii festum correpta peste, septimo p
lis juvantibus remediis mortua est, cum integra a
innocentia, ut non dubitem, quin gloria æterna ha
Ah me miserum: jam toties perii, nec quicquam
vita jucundum esse poterit. Novisti tu in parte, mi
vitam nostram, quanta in pace, in tranquillitate, in
amore conjunctam, quanta illa mecum incomm
æquo animo perpessa est, jamque superaveramus f
adversam fortunam, prosperam deinceps & quiet
beris nostris acturi vitam, cùm ipsa mihi, proh dolo
tò periit, & cum ipsa perierunt mihi omnia, & vita

gionis periculo eſt. nunquam enim, quamdiu ægro- extremum uſque ſpiritum dies noctéſque à latére ſi: totus conſternatus ſum; nec eſt, quod conſoletur i conſilio & auxilio privatus, quid acturus, quid fa- m omninò neſcius: te ſupplex oro, mi Capellane, um pro chariſſimæ conjugis meæ, quæ te in vita hac modum dilexit & reverita eſt, ſalute deprecare, & ere, & quantum potes, & me & prolem ſervare ſtu- uid habes, nunc mihi communices: ego ſi quid ade- bonorum, nihil eorum te celabo. ſcripſi tibi poſtre- meis ad Cameracum, & miſi tibi aliqua miraculoſa, edam reverendo Patri confeſſori, ut communicare- .Inter illa, quæ operabar, & poſtea complevi, ſucceſ- bene, & inventum eſt lucrum, ſed non quod tanti operoſis laborib. reſponderet. multum tamen eſſet, operari in multo: ſed improbus ille labor eſſet, poſſibilis. A Magiſtro oratorii adhuc nihil litera- pi. ſpero te illi reliquiſſe aliquid boni mihi commu- . Cæterùm oro te, ut quam primùm & protinus ad as: & ſi quid habes certi, quale mihi profuturum pu- elare velis, ſed miraculosè remittas, & literas tuas, tiùs poteris. Antuerpiam dirigas. Vale fœliciſſimè, ro chariſſima conjuge mea & pro me pariter exora- vale. Ex Antuerpia, Anno 1529.

Agrippa ad Amicum. LXXXIV.

um tribus literis ſignificavi, tibi, obſervandiſſime , inſignem calamitatem meam, amantiſſimæ conju- bile fatum, Herculis & Mariæ interitum, ſervi & an- ſque periculoſum morbum: ſolus ego cum filiis ſal- iſq; adhuc, & jam horrenda eademq; ſubitanea epi- c urbe invaſit, & mortui ſunt plurimi: pauci manent o nunc extra diverſorium maneo apud Auguſtinum n. ſaluti fui multis contra hoc incognitum malum. dio utor, accipies à Petro Billado, in quo firmiter , quod abſit, aut tibi, aut amicis tuis accidat hic mor- n non dubito univerſam Galliam pervaſurum. Cæ- e me fortuna maneat, neſcio. vocor ad Regem An- is conditionibus. ſed id mihi non convenit. Cæſa- ſtatis Cancellarius pollicetur, ſi in Cæſaris aulam me velim, ſeſe me ad ſummum evecturum faſtigi- ue etiam Auguſtinus literas accepit abs Marchione,

quo-

quodam,qui me olim cognovit. hic summis precib
tationibusque me cum tota familia in Italiam revo
aula apud Margaretam principem etiam honesta of
ditio,sed emolumenti minoris. Quid eligam nesc
adhuc statuere possum. Malim ego in libertate viv
me servituti ingerere. Verùm non meæ voluptatis
rum rationem,quod illis profuturum sit,me habere
tuum velim consilium. quod utinam non literis,se
capere possem. multa siquidem tecum mihi loquer
quæ nulla capere potest Epistola. Vale,amicissime c
Deum ipsum piis precibus pro salute charissimæ co
& cognatæ tuæ supplex exora. Cæterùm si quid est
tibi horum lator,Petrus Billadi. Te oro ad me proti
bas, & me de omnibus certiorem facito. Iterum va
servet te Deus in omni sanitate & prosperitate. Ex A
4. Octobr. Anno 1529.

Agrippa ad Amicum. LXXXV.

IAm pluribus literis, cognate observandissime, til
nostræ tragœdiam exposui:deinde redditę sunt m
teræ, & illæ etiam doloris atque mœroris plenę.ma
ni tetigit me,& sustulit solatium vitæ meæ: non est
ultrà,quod jucundũ esse poterit: nec est, quod cons
nondum remigravi in domum meam, nec disposui
risque rebus meis: impedivit siquidem nos novum
nus,quod omnem hanc provinciam subitò invasit.r
etiam vestrum hemispherium irrepturum: hujus re
tibi proximis diebus per Petrum Billadum, & quò
tuorumque melius consultum sit, ego tibi morbi g
riam,& quomodo præscrutaberis,& curaberis,iter
bam. Est enim morbus hic febris quædam,quia calo
turalis, accensus & motus à centro in superficiem: &
minetur in xxiiij. horis, non tamen est febris ephim
cum horripilatione & rigore incipit, & cum sudore
do, sed humoroso, plurimoque perdurat,atque cum
tensiore,quàm in ephimera. Non est etiã febris hect
ex pulsu,urina,exacerbatione & velocitate curæ faci
scitur. Est ergò febris putrida,humoralis,non quide
nea,nou cholerica,non phlegmatica, non melanch
sed pestilentialis. cujus materia est maligna,venenos
ca, subtili sanguini permixta, cujus signa sunt mani
est in ea vehemens calor & angustia,soda pulsativa &

aciei, cum inflammatione maxillarum, quæ omnia per choleram & sanguinem: atque sunt cum istis intrinseca circa pectus & thoracem, cum tristitia e & casu virtutis ac spasmo membrorum nervoso- sudor fœtoris horribilis & in pluribus exeunt mor- sanguinem expuunt; quæ quidem sunt propria fe- ntialis. Verùm quoniam materia peccans in hac fe- ialis est, non profundata, & subtilitate sua disposi- ni, hinc est, quòd natura stimulata malignitate il- movetur ad faciendum crisim, quę tunc plurimum, si non cadat error in regimine: nec obstat huic di- i commento xiij. super secundo aphorismorum in- mnem crisim plus attinere saluti, quàm morti, ex- æ in febri pestilentiali fit. nam illud tunc ratum est, eria in profundo putrefacta est. Habes ecce morbi unc accipe remedia: Ut ergò præserveris, utere bis bdomada pilulis pestilentialibus, communibus re- m modico olei amigdalarum dulcium. sic enim ef- n indurescant. capiasque unam aut plures per ho- enam: utere etiam manè in aurora, & serò eundo ex præservativis theriacalibus contra pestem, quo- excellentia competies in uno libello contra pesti- Episcopum Cirenensem edito. Ego autem parti- ervativum feci tale. Capiatur granorum juniperi herbæ scabiosæ manipulus medius, & una nux mu- antur omnia in quatuor libris aquæ, & media libra tiæ partis cõsumptionem, & exhibeatur de hac de- chlear unum, aut duo, manè & serò. Curativum edium composui tale ex mente Avicennæ de cura & morbillorũ ad expellendam caliditatem à par- s, & materiam peccantem à centro ad circumferen- is addidi ea, quę pestifero veneno appropriata sunt. r ergò ficuum siccarum, passularum mundatarum, enucleatarum, de singulis uncia una: lentium ex- m unciæ tres, seminis citri uncia media, scandalorũ rosarum rubearum, radicum dictamni, gentianæ, œniculi, petrosilini, granorum juniperi, de singulis luæ: macis drachma una: coquantur omnia in qua- aquæ fontis, vel, quod melius est, in aquis scabiosæ i, ad consumptionem tertiæ partis; & de hac deco- ibeatur tepidè cyathus unus, aut plures à principio, progressu hujus mali. sentiet namque æger subitò

juvamen notabile, & ego cum hoc remedio multis Ita
curri, & communicavi illud Magiſtro Jacobo de Ca
dico Antuerpienſi, qui eodem primùm uxori ſuæ, dei
meris aliis porrò ſibiipſi ſaluti fuit. Præterea Domin
Mariæ phyſico Margaretæ Principis, viſum eſt idipſ
mum remedium: ſed conſuluit decoctionem fieri cu
aut infuſionem rerum prædictarum primùm in acet
ego aſſentior illi, facioque in poſterum ad ſupradicta
diam libram aceti, & ſic decoctionem perfici. Cæterù
gnate, ut ſcias, quomodo patiens regendus ſit, ne nin
xam Epiſtolam pariam, mitto ad te libellum Magiſt
prænominati, in quo omnem reliquam hujus nego
compēdioſè traditam invenies. Non occurrit, quod
bam aliud, niſi quia commendo tibi chariſſimam c
meam, cognatam tuam, ſemper piis ad Deum precib
quendam. Vale, ac ſaluti & ſanitati tuæ ſtude: ego cum
lemus ſani. Deo protectore, uſque adhuc. Ex Ant
Octobr. Anno 1529.

EPISTOLARV
LIBER VI.

HENRICVS CORNELIVS AGRIPP ad Amicum.

EPISTOLA I.

PLura ſunt in cauſa, quibus tuus ad nos
perneceſſarius eſſe videtur. Primum, q
tonius Gunnus, qui Lugduno nuper v
cum eſt, aliqua communicaturus tib
non inutilia. eſt, ut noſti, vir gravis, &
cus, ſi quis alius. Alterum, quòd negot
tam lento procedunt gradu, ut ſit nobis Platonicus a
pectandus. Quare tuo indigemus conſilio, ac opera:
poteſt, ut nobis non diem unum, vel alterum, ſed aliq
tùm mutues horas. quod tam nobis erit gratum, quà
gratiſſimum eſſe poteſt. Vale, ac reſcribe, Anno 1530.

Agrippa ad Amicum. II.

NEſcio, quo meo fato accidat, ut quotquot docti
tuerpiam veniunt, ad me primum curſitent. Hod

adus quidam, non tam doctus, quàm candidus. vi-
circa secundam, & quædam petiturus. Commen-
à Petro Ægidio, illi verò ab Erasmo. Hæc tibi vo-
ire, ut pari abs te complectatur benevolentia, qua
didissimi viri sunt doctissimum juvenem prosequu-
am curarem id abs te beneficii impetrare, nisi satis
cerem, quanti sit prædictorum virorum apud te au-
le, Anno 1530.

trissimam Principem Austriæ, Margaretam, Henrici Cornelij Agrippæ Epistola.

III.

quam maximè, & auspicatissimum mihi omen du-
nceps serenissima, tuæque Celsitudini immortales
, quòd me tam fœlicissimo Cæsareæ coronationis
collatum per te mihi jamdudum Indiciarii & Hi-
ai munus volueris exordiri. quod mihi admodum
est, ut nec majorem animo meo optare volupta-
amæ & nominis mei dilatandi meliorem occasio-
e potuissem. scio enim & fateor, magis mihi ex tam
i Imper. celebratione, quam suæ Majestati, cui ad
litudinem nihil adjici potest, ex hoc opere meo fu-
ninis celebritatem. Quocirca iterum nunc tibi,
lustrissima, ingẽtes gratias ago, agãq; dum vivam:
num ex multis ad id decoris elegisti & extulisti: Ag-
nunc à Celsitudine tua mihi delegatum, & à me in
tiusque Austriacæ & Burgundię domus vestræ glo-
tum munus, Cæsareæque coronationis historiam,
tuæ jussu protinus absolvam. Veruntamen non pa-
nturbant cum multarum rerum commemoranda-
ctionis penuria, tum hujus historiæ necessitate qua-
pitanda editio, quò minus copiosa, minusque eli-
iret. Quare hanc legens, veniam dabis, excusabisq;
us humilior sit, quàm exigat tantę celebritatis pom-
sicut ego de me ingenuè fateor, ita nec alium quem-
antumvis licet eloquentem, etiam omnibus ab arte
s coloribus, condigna elegantia hanc assequi posse
amen si spatium mihi daretur, abundantioraque re-
rum documenta non defuerint, fortè non minore
ndique ornatu ea traditurus essem, quàm alii, fide
diligentia interea cessurus nemini. Denique bene-
nè mecum actum reputabo, si mihi tua Celsitudo

hoc indulſerit, ut ex hac qualicunque mea opera, ſi n
ptitudinis & eloquentiæ, ſaltem diligentiæ & fidei d
obſequii referam teſtimonium. Quam gratiam ſi n
nitas tua conceſſerit, non recuſabo omne reſiduum
pus, quod mihi deinceps divina voluntate conce
quantumcunque à cura rei familiaris mihi dabitur o
id in ſacratiſſimæ Cæſareæ Majeſtatis tuæq; Celſitu
gnificentiſſima geſta deſcribenda conferre: polliceo
perque præſtabo, mihi neque in narrando fidem, ne
quirendo diligentiam, neque in nominis veſtri veſt
ſapiæ gloria celebranda induſtriam defuturam, idq;
vitæ meæ tempore enixurum, elaboraturum, effectu
hoc Indiciarii & Hiſtoriographi munus à Celſitud
me non malè poſitum videatur. Accipe igitur nunc,
ma Princeps, hilari vultu hanc à me Cæſareæ corona
ſtoriolam, frugum mearum primitias, ſic tibi debit
graviſſimè reprehendendus ſim, & tua Celſitudo mi
mè ſuccenſere debeat, ſi illas, quales quales ſint, non
ni conſecrarem: deinceps, faventibus ſuperis, major
natu, & elimatiore calamo editos maturiores fructus
ter acceptura. Vale fœliciſſimè.

Ad generoſiſſimum Comitem Agrippa. IV.

ALexander ille Magnus, generoſiſſime Comes,
quandò ſpectandæ urbis gratia Athenas conce
gloriabundi cives magnifica ædificia, arcus triumph
loſſos, obeliſcos, pyramides, trophæa ſtatuas illi oſt
Non ego, inquit, viri Athenienſes, veſtris invideo ædi
rerum à vobis magnificè geſtarum monumentis. C
enim Rex prudentiſſimus, quantumcunque etiam in
hæ ſtructuræ duraturæ videantur, tandem cum annis
aut ſaltem obliterari: præterea uni ſemper affixa loco
tè famam ſpargere, nec factorum omnimodam v
modumque exprimere: contra hiſtoriam immorta
pliſſimum rerum geſtarum monumentum ubique l
& omni tempore, omnibus linguis, omnibus gentib
pulis, omnia cum voluptate enarrare, & omnibus in
gotiiſque utiliſſima exempla præſtare. Hinc idem R
gerendarum gloriæque cupidiſſimus, ne ſua facta
temporum poſteritati intermorerentur, Caliſthenem
telis cognatum, & Ariſtobulum ſcriptorem, & One
hiſtoricum, qui ei ejus res geſtas conſcriberent, in In
que perduxit. cujus exemplum multi deinceps Rom

essent, qui eorum magnifica facta celebrarent, Hi-
phos omni honoris genere prosecuti sunt, factorum-
m testes magnis stipendiis circumducebant. Sic Sci-
ium, L. Muræna Athenæum, Fulvius Ennium, Cato
orum, Pompejus Possidonium & Theophanem,
ntonius Boetium quendam, Augustus Polydorum
hum, Tiberius Theopompum, Nerva Ælianum &
n, Trajanus Plutarchum & Dionem, & alii plerique
ngenio freti rerum a se gestarum ipsimet Commen-
serunt, sicut Julius Cæsar, illumque imitatus Octa-
gustus. Cognoverunt enim cum strenuissimi, tum
mi illi viri, nulla tam plena gloriæ gesta, quæ non u-
ate occasura essent, si non historicorum traditione
vindicarentur. Hinc consuetudo illa laudabilis a-
os Reges & Principes, tum etiam Pontifices emer-
liciarios & Historiographos publicis stipendiis sibi
ent, & Archivis eorum præficerent, ne frustratis, &
blivionem casuris tantis pro Republ. laboribus con-
. Ad quod munus cùm me nuper illustrissima Prin-
a extulisset, & nulla hactenus data fuisset scribendi
is proximis diebus Cæsareæ Majest. Augustalem co-
m describere jussit, quam ex inconcinna, nec minus
ructione, quantum potui, ad plenioris historiæ ima-
matam edere acceleravi. acceleravi autem, inquam,
imia cunctatio & mora, ut nonnunquam accidere
cepti operis gratiam imminueret, tum quòd ad alia
scribenda me evocatum iri putarem. Hanc itaque
m, quod debui, serenissimæ Principi, velut collati in
i muneris primitias dedicavi. Hanc nunc etiam tuæ
ini commendatam cupio, quem sciam historiarum
on solùm delectari, sed etiam earundem ad vitæ in-
m cognoscere utilitatem, quantumque rerum antè
notitia, & heroicorum virorum exempla ad impe-
ndique prudentiam conducunt. Quapropter, ut es
& progenitoribus nobilissimus, & magnificorum
excellentissimo stemmate prognatus, (quorum tan-
fuit prudentia, tanta innocentia, tanta in rebus o-
des, tanta benignitas & mansuetudo, tanta rursus
um constantia, & in administrandis publicis mune-
tinentia) tantarum provinciarum gubernium tibi
b Imperatoribus traditum, quàm hæreditaria qua-
essione à majoribus agnatum accepisti. Sed hæc o-

mnia, & quæ plura sunt, etiam, cùm totam vitam o
empli transigas, provinciam tuam indefessis curis
administres, præclara quæque facinora magna stren
ras, omnia inquam, vana, ne dicam stulta, erunt, si ha
apud futura secula habitura sint laudem. Quam au
tura erunt, si nullam de his posteri legent historiam?
splendidissime heros, studii & voti mei professione
autem peto, ut hanc apud serenissimam Principem
non graveris, nihil ego interim veriturus, hanc suæ
ni, tuæque sublimitati gratissimam futuram. quand
ea semper fuit literarum dignitas, ut dicari eas sibi
& Reges semper honestum gloriosumq; putaverun

Amicus ad Agrippam. V.

BArbara illa experimenta, quę vidisti, quoniam ha
ad dedicatissimum palatum tuum facere nuper an
tissem, magne Agrippa, turpicula ilicò abrepta vest
no habitu perspicua tibi cernenda mitto, odiosi i
conspectus expertia: quæ grato suscipias animo, ex
quum graviora tibi fastidio fuerint. Non enim lic
semper à rebus humanis sese ita sequestrare, ut sincer
tur aptusque ad divinos quosque suscipiendos adfl
rùm eum tanta sit divinæ exuberantia pro identiæ,
denda nobis signa, ut vel in virgultis, frumento, aq
risque id genus rebus indicia præbeat non modò pr
(ut interim præterita omittam) sed & futurorum, q
pote rebus creatis, mirabiliter inanimatis animam, i
bus motum, rationis expertibus rationem & intell
quandam præstare videtur, ut Jamblichus ait: Nihi
me indubitatius, quàm duas hasce res mysteriis es
modatissimas. quod adeò notum esse reor omnibus
mè testimonio egeat. Tu itaque illis fœlix utitor,
divinæ doctrinæ anhelantissimum sectatorem, ejus
omnes non clancularium laudatorem mellea tua, q
nus aluisti, almonia non privato. Vale Jubar unicum.

Amicus ad Agrippam. VI.

NOn plus ferventer, aut accuratè suum Ulyssem c
stolabatur Penelope, quàm heri hora per te poll
genue mi Agrippa, splendidissiméque Domine. te
bar, ivissemque denuo ad te, si nox non obstitisset: q
longior mense fuit. Cùm autem primum dies appar

ursu ad domum, in qua te heri conveneram propera-
lùm obviavit quædam honesta virago, quæ te alibi
se asseruit diutius licuit hic commorari. placuitque,
e ad prandium haberem, licet mihi sit grandis festi-
u, quæ me ad accelerandum urget. Manda igitur per
enire decreveris, & qua hora. multa enim sum Domi-
næ dicturus, quæ hesterna luce à memoria evanue-
uam enim cum amicis satis. Cæterùm tabellarius, è
iu hanc accipies, compatriota est, qui extorris & co-
petit herum, cui possit inservire, donec quidem dede-
oni inforrunium. si eum dirigere poteris, charitatem
im peregisse arbitrabor. ætatem habet. prò se loque-
audies. Fœlix vale. Ex D. Jacobi cauponaria, 6. Sept.
o.

i Cornelij Agrippæ ad Senatum Cæsareum apud Mechliniam residuntem attestatio. VII.

itus ego Henricus Cornelius Agrippa ab honorabi-
Magistro Joanne Theobaldo, Medicæ & Astrolo-
im Professore, ut sibi coram claritudine vestra con-
rpianorum Medicorum calumnias, de Medicæ artis
ia attestarer: quia ego, cum eandem artem apud Re-
ipesque olim publicis stipendiis professus sim, iccir-
illi gravius aliquod de hac posse ferre judicium: no-
justa petenti, quod æquum est, denegare. Fateor au-
ro testorque, quia ego M. Joannem Theobaldum
ntuerpianos Medicos cognosco: sed quæ inter illos
rsia est, meo judicio nonnisi mera injuria est, qua so-
vidum Medicorum genus porcorum ritu sibi sterco-
re, ac de lotio & retrimentis, quoties contingat, alte-
i matulam aut concham stercorariam præripere, ma-
entionib. digladiati sordidi lucelli gratia. Quod ve-
edicam artem attinet, ego prænominatum Magi-
annem Theobaldum ea peritia præditum attestor,
ui aut meorum cuivis ægrotandum sit, malle me in
ejus potius, quàm cujusvis cæterorum Antuerpia-
Medicorum periclitari. Artem autem medendi hic
o, non illam Logisticam, sive Sophisticam Medici-
æ licèt naturalis Philosophiæ non infima pars sit,
is tamen ægris non admodum necessaria est, cum
ces potius & contorta quædam sophismata schola-
e Syllogismos, quàm circa res & sincera Medicami-

na versetur. quam iccircò Serapion, splendidissimus nihil ad medendi artem pertinere professus est. A Medicam, de qua hęc controversia ęst, non aliam hi nisi illam prorsus mechanicam & operatricem M. quæ, ut fatetur Thessalus ille vetustissimus olim Me Dialectica, neq; Mathematica, nec ullis scholasticis indiget: quam idem ipse 6. mensibus sese traditurum tebat: quam etiam Serapion, nonnisi in usu & exp collocatam dicit: cui consentit etiam Cornel. Celsu Medicus, ad curandi rationem, inquiens, nihil magis quàm experientiam, qua constat doctissimos Medic rò abs rustica anu victos: qua constat etiam hunc M. Theobaldum plurimos restituisse, quos illi Antuer ctores pro deploratis reliquerunt. Atque hæc causa e hoc litis hujus caput & cauda hoc vulnus, hoc ulcu lis dolet, quod urit, quod stimulat: quia ipsi Doc sint, vincuntur ab idiotis. Atque hic nunc quærere tium esset, cur non attentarint hanc litem, quando rum illud malum per hanc urbem grassabatur, anno làm visum & cognitum est, qui fuerint utiliores Rei dici? nonne tunc Doctores illi è civitate profugi, con mentum suum Magistratui præstitum & debitam pu pendiis servitutem populum deseruerunt? Sed M Theobaldo paucisque aliis huic civitati strenuè salu succurrentibus, licet istis scholasticis Medicis, & se libus Doctoribus sua sophismata nectere, & de vita te nostra cornutis Syllogismis disputare, ac pronun scuras sententias. Habeant sibi contendendi & opin riam, & scholasticorum titulorum honores, primas stationes, & nominis sui publica stipendia: verùm ap torum lectulos, ubi non ad disputandum, sed ad cu conducitur Medicus, non invideant aliis, si qui non expertis innoxiisq; remediis, vel melius etiam cõsule quando ipsi jam ægrum (ut ajunt) Prognosticis reliqu quidem in Evangeliis jam non sacerdos, nec levites, s ritanus, qui misericordiam fecit super ægro, quem ill ierant, à Domino probatus est. Sumus hic in patria lil libero imperio, ubi unicuique ex sua arte vivere & c dium facere licet, modò citra Reipublicæ detrimentu ceat hanc libertatem vestrum est tueri atque conserva vester implorat M. Joannes Theobaldus, cujus ingeni Deus juverit, ut aliquid didicerit, experientia con

verit, profecerit, profuerit, eo sibi divino dono frui
ad proprium commodum, tum ad totius reipubli-
em, multorumque salutem: sin aliter, jam non illi
& universo populo, servitutis frænum injectum est.
icebit cuiquam, quem velit, medicum deligere, co-
a præfinitis aliquot etiam vel invidiosis Magistris
etere. quod quam æquum est, vestra nunc judicet
. Datum Antuerpiæ, Anno 1530.

Agrippa Studiosum admonet. VIII.

ere haud immeritò, splendide Vir, quænam me ca-
fiducia tuam sic meis literis compellandi & ampli-
præstantiam. Certè eximiæ tuæ virtutes & egre-
ta id faciunt, ut cui te præsentem videre & loquen-
& jocunda pariter ac veneranda præsentia tua frui
, magni muneris loco futurum sit, si te per episto-
ellare permittas, non aliud abs te contendentem,
ne in clientulorum & amicorum tuorum album ad-
aris: qui te non tantum diligam & amem, verum &
colam & venerer. Quòd si rudem non dedigneris
& vacat tibi legere, quod ego aliquando in variis di-
rofecerim, in hac ipsa declamatione nostra, de Vani-
tiarum inscripta, quam ad te mittimus, conspicies,
nen innumeros typographi errores excusabis. Reli-
los nostros, de Præstantia fœminei sexus, de Sacro
nio, de Originali peccato, de Cognoscendo Deo,
a gentili theologia, & alia quædam olim typis ex-
ludum te & vidisse & legisse arbitror: de quibus om-
d tua præstantia sentiat, qui præsens non potes, per
uas saltem nos instruas: cujus judicium erit semper
ramvis partem ratum atque gratissimum. Vale fœ-
Ex Mechlinia, mense Decembr. Anno 1530.

Amicus ad Agrippam. IX.

literas tuas, Agrippa mi suavissime, cum opusculo
e Vanitate omnium scientiarum. lætor te ad has no-
nes belgicas commigrasse. Nos enim hîc barbari &
inimici, anseres inter argutos strepimus olores. O-
tem precor, ut te longævum & incolumen in his re-
esse sinat. tali enim viro, naturali ingenio acutissi-
io acerrimo, omni genere literarum doctissimo, &
perientia peritissimo, elegantiaque non mediocri

nobis opus erat, ut hæc linguæ Latinæ barbaries, q
passim viget, procul à nobis expellatur, & Roman
gantia paulatim reduci possit. Insuper ne lingua qui
calamo tibi explicare possem, quãto gaudio me affe
scientiarum & Magistrorum vanitatem describend
nim quarundam illarum inutilitatem ac falsam cre
jamdiu me percepisse fateor: alias verò, quę utiles ac
cessariæ judicantur, à præceptoribus tamen perversè
eas doceri invenio. Itaq; fecit indignatio versum, &
meum ita stimulavit, ut ne tacere quidem potui, sed
quædam edidi, in quibus judicium meum descripsi,
ctivis, probris, aut convitiis, sed mentem meam tant
aperui, ne lectores ac studiosi juvenes his vanis artib
tilibus falsa crudelitate irritoque labore amplius d
tur, dolens, tot puerorum etiam & virorum ingeni
ma his vanis scientiis detineri, & à bonis literis reta
primis Grammaticam artem condemnavi, judicans
guæ Latinæ non esse fundamentum, ut ajunt Gramn
impedimentum maximum, & omnium aliarum arti
dationem. quod rationibus, autoritatibus & experi
cipuè comprobavi, non obstinatione tamen, aut fa
nacitate sed sub ferula & correctione doctiorum. Q
homo barbarus inter barbaros & aulicos ignaros,
Latinæ inimicos enutritus, in hac re affirmare possit
quam in gymnasiis, universitatibus, aut scholis publ
fuit? Secundò Rhetoricam reprobavi: tertiò Logica
tò Astrologiam & omnes divinationes: quintò M
alias artes omnes quæ ab ea dependent, Geomantia
mantiam, Æromantiam, Nigromantiam & alias sim
auguria, auspicia, aruspicia, & ejusdem generis alia
quibus multi ac etiam magni nominis viri jamdudu
fuerunt, ut ex operibus eorum patet, nisi id ostenta
lucri gratia fecerint. De Grammatica opusculum edi
tulum de Grammaticorum concordia imposui, ho
versiculo impulsus, ubi ait in Arte poëtica:

Grammatici certant, & adhuc sub Iudice lis est.

Insuper in operibus horum Grammaticorum ultimu
priores reprehendentem, & conviciis insectantem in
rabar maximè. tandẽ ex natura artis ipsius hoc accid
pertus sum, ut tu optimè in initio opusculi tui tetig
quædam opuscula incœpi, quæ nunquam perficere a
neq; cuiquam ostendere. Nunc autem hoc opusculo

ique autoritate confisus, hoc opusculum de Gram-
n concordia perficere decrevi, & tibi videndum
xi, ut si quid erratum sit, mihi fideliter rescribere
lubens omnia corrigam, ac tibi gratias immortales
. Cominii, ex arce nostra, octava Jan. Anno 1530.

*ssimo in Christo Patri ac D. Domino Ioanni Carunde-
episcopo Panormitano, privati Cæsarei consilij per infe-
maniam atque Burgundiam supremo Præsidi, Henri-
nelius Agrippa, eiusdem Cæsareæ Maiestatis à Con-
siliis & archivis Indiciarius*

S. D. X.

m, ornatissime Præsul, diis immortalibus ita visum,
nissimam Principem nostram Margariram nobis
tunis fatis velut è mediis manibus surriperent, co-
s manibus veterum more inferias mittere, ac fune-
ae publicè parentari, ejusque vitam, educationem,
tutem, fortunam, resque gestas, licet modicis, veris
idibus perstringere. neque verò conquiescere ani-
odo mihi posse videbar, donec meum in illam stu-
ervantiamque, ea oratione & præsentibus & poste-
sta facerem. Arrepto ita lugubri calamo fateor, vim
sopito ingenio & quæ tum ingens animi dolor, &
Principis lachrimosa memoria mihi suggesserunt,
nec ordinis observantia, in hanc flebilem mœstam-
onem protinus & sine mora contuli, minus malum
n rhetoricis coloribus adeo elaboratam ac diutur-
ditatione conditam orationem, vel cum ingenii mei
derem, quàm si nimia meditationis mora officio
mpore non responderem. Circumspicienti autem
mnam orationi huic nostræ quærerem patronum,
auspicio, velut amuleto quodam in publicum exi-
is, Reverendissime, ornatissimeq; Antistes, mihi oc-
ultis rationibus deligendus, cui hanc inscriberem.
n enim, quanta in re semper aulæ hujus sita est auto-
i prudentia, qua dexteritate, qua omnium benevo-
cta administras, ac privati Cæsarei consilii per has
is supremus Præses, sic semper Divæ Margaritæ cle-
iæ Principi nostræ adstitisti, ut sine tuo consilio ac
e non ageret quicquam: cujus dignitatis & gloriæ
studiosissimus fuisti, ita nunc quoque æternis ejus
laudi-

laudibus impensissimè faves. Quare ego me tibi re
gratam facturum puto, si hanc meam qualemcunq
nem tuo nomini inscripsero. quæ etsi non tanto ver
pore, sermonis elegantia, sententiarum pondere, co
nis ordine tibi admodum probanda videbitur, spe
quod studium & pietatem meam in optimam ptin
sis improbaturus. Quòd si tibi nimis prolixa videat
ubi recitanda erit, facilè illi aliquid decidemus. Scr
men, & edendo de tam clarissimæ Principis lauc
quam quisquam esse poterit nimis prolixus. Vale. M
decimo Kalendas Januarias, Anno salutis millesi
gentesimo, tricesimo.

Agrippa ad Amicum. XI.

MItto quaterniones duos, cæteros, ni fallor, hab
huc si meliusculè me habeam, puto me ad te v
nil oberit, si pares cænam Pythagoricam, præcipuè
me condiendos. Ab Augustino nihil postea literar
Imò adhuc incertum mihi est, an illum fasciculum
receperit, quem, dum essemus Mechliniæ, cursorun
assignavimus. Perditus omnino sum, si ille literaru
lus ad manus suas non devenerit. erant quippe in eo
ad illum, quàm ad te & ad me, aliqua compendii ma
terùm rogo, ut mittas illum defectum ex libro de Va
entiarum. jam siquidem cum excussore transegi. D
solari ad me scripsisti nihil, nec, si tibi placeat, nec, c
nolerius ille, ille vini pernicies statuat. Alterum mor
fra biduum videbis: siquidem diebus his occupatissi
fuit ocium mihi conficiendi illius. Pecunias si recep
be, & libellos. deceptus sum à bibliopola, qui non l
ti promiserat, dedit, sed dissolutos. Vale, & nos ama
piæ, decimatertia Januarii, Anno 1531. Veneram ad
calcem, cùm tuæ ad me redditæ sunt. De adventu
quod postulas: pecunias aliquot misi. libros ego ip
vendam, & tibi aliunde pecunias expiscabor. Iterum

Henricus Cornelius Agrippa ad Lectorem operis de C
Philosophia. XII.

NOn dubito, quin titulus libri nostri de Occulta
phia, sive de Magia, raritate sua quamplurimos a
legendum, inter quos nonnulli obliquæ opinionis, m
guidi, multi etiam maligni & in ingenium nostri in

temeraria sua ignorantia nomen Magię in deteriorem accipientes, vix conspecto titulo clamabunt. Nos s docere, hæresium semina jacere, piis auribus ofpræclaris ingeniis scandalo esse, maleficum esse, sun esse, dæmoniacum esse, Magus qui sim. Quibus am, Magum apud literatos viros non maleficum, itiosum, non dęmoniacum sonare, sed sapientem, tem, sed prophetam: Sybillas Magas fuisse, prointo tam apertissimè prophetasse: jam verò & Mabilibus mundi arcanis ipsius mundi autorē Chrivisse natum, omniumque primos venisse ad illum : ipsumq; Magiæ nomen acceptum philosophis, theologis; etiam ipsi Evangelio non ingratum: istos tam pertinacis supercilii censores Sybillis, & gis, & vel ipso Evangelio prius sibi interdicturos, n Magiæ nomen recepturi sint in gratiam, adeò æ suæ consulentes, ut nec Apollo, nec Musæ om Angelus de cœlo me ab illorum execratione venint. quibus & ego nunc consulo, ne nostra scripta intelligant, nec meminerint. nam noxia sunt, vet, Acherontis ostium est in hoc libro, lapides loeant ne cerebrum illis excutiat. Vos autem qui æ ad legendum venitis, si tantam prudentiæ discreibueritis, quanta in melle legendo apes, jam secuto namq; vos & utilitatis haud parum, & voluptam acceptutos. Quòd si qua repereritis, quæ vobis t, mittite illa, nec utimini. nam & ego vobis illa ; sed narro. Cætera tamen propterea non respuite. dicorum volumina inspicientibus contingit cum c pharmacis simul etiam venena legere. Fateor pręgiam ipsam multa supervacua, & ad ostentationem cere prodigia: simul hæc, ut vana, relinquite: causas rum ne ignorate. Quæ verò ad hominum utilitartendos malos eventus, ad destruendum maleficia, s morbos, ad exterminanda phantasmata, ad convitæ, honoris, fortunæ dexteritatem sine Dei ofreligionis injuria fieri possunt, quis illa non tam ut, quàm etiam necessaria? Sed quia admonui vos, narrando potius, quam affirmando scripsisse, (sic esse visum fuerat, quò pauciora præteriremus) mul Platonicorum cæterorumque gentilium Philosoacita secuti sumus, ubi instituto nostro scribendi suggere-

ſuggerebant argumẽtum, ideo, ſi alicubi erratum ſit,
liberius dictum, ignoſcite adoleſcentiæ noſtræ, q
quàm adoleſcens, hoc opus compoſui, ut poſſim me
ac dicere, dum eram parvulus loquebar ut parvulus
ut parvulus: factus autem vir, evacuavi, quæ erant p
in libro noſtro de Vanitate & incertitudine ſcienti
librum magna ex parte retractavi. Sed hìc me iterum
darguetis, inquientes, Ecce juvenis ſcripſiſti, & ſen
ctaſti, ut quid ergo edidiſti? Fateor: juvenis admodu
bros ſcribere aggreſſus ſum, ſpe tamen, illos aliquan
ctiores locupletioreſque emiſſurus, atq; ea cauſa Jo
themio Abbati Peapolitano, quondam Spanheimen
canatum rerum admodum induſtrio, primùm illos o
rigendos. Contigit autem poſtea, ut ineptum opus p
illi ſummam manum impoſuiſſem, corruptis exem
truncum & impolitum circumferretur, atque in Ital
lia, in Germania, per multorum manus volitaret, ja
nulli, impatientiùs, neſcio, an impudentiùs, ipſum in
pus ſub prælum exponere volebant: quo uno percul
ipſe ego edere conſtitui, cogitans, minùs periculi f
iſti paulò caſtigatiores mea manu prodirent, quàm
per incondita fragmenta invulgarentur per manus
Præterea nullum nefas ratus ſum, ſi juventutis meæ
perire non ſinerem. Addidimus autem nonnulla cap
ſeruimus etiam pleraque, quæ prætermittere incuri
debatur. quod curioſus lector ex ipſius phraſis inæ
facilè deprehendere poterit. Noluimus enim opus i
tum innovare, &, ut ajunt, totam telam retexere, ſe
caſtigare, atque aliquid ſplendoris infundere. Qua
terum nunc, quæſo te candide Lector, ne depræſen
re editionis iſta libres, ſed veniam des curioſæ juve
quid fortè ſecus, quàm placeat, in iſtis deprehendes.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri, ac Principi Illuſtriſſi
manno è Comitibus Vuydæ, Dei gratia S. Colonienſis Ec
chiepiſcopo, ſacri Romani Imperij Principi Electori, & pe
Archicancellario, VVeſtphaliæ & Angariæ Duci, &c. ſa
Romanæ Eccleſiæ Legato nato, & in Pontificalibus Vic
nerali, Henricus Cornelius Agrippa ab Netteſ-
heym S.D. XIII.

EA eſt illuſtris famæ tuæ celebritas, Reverendiſſim
ſtriſſime Princeps: ea virtutum tuarum magnitu

dor, & freques optimarũ literarum exercitium, & prudentia gravis oratio, & elegans dicendi promultarum rerum cognitio, cõstans religio, ac mores i, quib. supra communem aliorum consuetudinem taceo priscas eminẽtis nobilitatis imagines, ac dim antiquarum, tum novarum thesauros, amplituinii, sacrarumq; dignitatũ mitras, quorum etiam intestas cum corporis decenti forma robore: quæ maxima sint, ego te tamen his omnibus longè mamo heroicis illis & superillustribus tuis virtutibus, ffecisti, ut quantò quisq; doctior est, ac virtutum ntò magis benevolentiæ tuæ sese cupiat insinuari. e etiam illud decus tuum petendũ mihi constitui, um more, hoc, inquam, est, non sine munere. quem lutandi Principis morem, à priscorum usq; sæculis ra tempora derivatum, & ad usq; hoc observatum umq; viderem alios quosq; viros egregiè doctos, n suarum pulchris magnisq; muneribus te ornare, , velut cultus & venerationis tuæ desertor, ad tuã iem vacuis manibus applicare ausim, cogitabunmspiciens in cella mea libraria, quo munere tam rincipem condonare possem, en inter recondita sese subitò libri de Occulta philosophia, sive de Mavenis admodum scribere aggressus, & jam multis blitus, intermiseram: mox tuæ amplitudinis venellos consummandos, velut ad vota reddenda, proè quòd persuaderem mihi, nihil me tibi gratius daàm antiquissimæ abstrusissimæq; doctrinæ novum inquam, curiosæ juventutis nostræ, sed antiquitam, ausim dicere, à nullis hactenus restituere tenmen non in hoc tibi adscribũtur hæc nostra, quòd t, sed ut patefaciant mihi aditum ad benevolẽtiam æso itaque, si non est improbum, habeant apud te xcusationem. Nam tibi vota præfaturus sum, si hęc meæ studia tuæ Amplitudinis auspicio in notitiam , fugata invidia, perennitatis jure illorũ remaneat obis ad fructum bonæ conscientiæ, cùm plura in eniori mihi visa sint cùm utilissima, tum cognitu Habes itaq; opus non tam juventutis, quàm etiam tatis nostrę. Multa siquidem juvenilis operis errata nulta compluribus locis interfulsi, multis capitibus æ ex ipsa orationis inæqualitate facilè deprehendi possunt:

possunt: atque sic cognosces me per omnem ætat
tuis obsequiis fore devotum. Vale, fœlicis Colonia
mus Princeps. Ex Mechlinia, Anno 1531. mense Janu

Amicus ad Agrippam. XIV.

LIbrum tuum de Vanitate scientiarum, Agrippa
vandissime, volui offerre Domino Principi Colo
Dominus de Malardiam antea unum Reverendissi
nationi suæ tuo nomine obtulit. significavi illi aliu
culta Philosophia Reverendissimæ Dominationi su
tum, & quòd jam imprimeretur Antuerpiæ, ostend
terniones quinque, quos apud me habebam prob
nium tuum, teque summa existimatione apud præfa
cipem esse, quodque brevi pro te missurus sit. alius d
mihi non fu t, nec postea præfatum Dominum de M
veni. Itaque quem mihi dederas librum Reverendis
mino Coloniensi præsentandum, tuo nomine dedi
Sceppero, qui dixit mihi, illum à doctis quibusq; pr
ria est in motu, & ego pro expeditione nostra maxi
patus sum, ita ut tempus non fuerit civitatem tuam
re. Optarem omnia nostra, ut spero, felicissimè
quod faxit Deus. Electio, credo, hoc die publicabit
dio Budæ soluta dicitur, intravitque subsidium Tu
cipes & civitates Imperii accordarunt Cæsari pedi
draginta millia militum, & equitum octo millia co
cam. Negotia fidei ad Concilium intra annum pr
dum remissa sunt. De rebus Italiæ nihil novi habeo.
tra dies quinque hinc abibit Aquisgranum: ubi, fact
tione, Rex Ferdinandus revertetur in Germaniam. C
xellas petet, ubi nos per hunc mensem adfuturos sp
vale. Ex Colonia, decima die Januarii, Anno 1531.

Agrippa ad Amicum. XV.

QUod ad te scribam, non habeo aliud, nisi quòd e
gregiè esurio, ab istis aulicis diis totus præteri
magnus ille Jupiter, suspicari nequeo. ego quanto
periculo, jam primum rescivi. tantum enim, dictum
prævaluerant cuculliones illi apud Dominam, sed r
ter religiosam Principem, ut nisi illa mox periisset,
quod maximũ crimen est, monachalis Majestatis sa
cullæ reus, tanquã in religionem Christianam impiu
rus fuisse: sed & nũc audio illos adversum me multo

ud Cæsares, & librum nostrum de Vanitate magnis onustum tradidisse Ferdinando Cæsari primùm, qui iderit Carolo Augusto graviter indignato suas literas sigilla illi præfixa, mihiq; comminato nescio quas um minas. itaque jam non aliud expecto, nisi ut veomnia illa, quorum ego in præfatione ad lectorem fui. Sed interea ex te scire cupio, quid tu de negotio eperis, num mihi aliquando tam propitius futurus cus Jupiter, ut liceat mihi reliquos istos minutulos onesq; flocci pendere: sin minus, saltem me possem his exuviis, aut marini vituli pelle adversus illius fulmare, vel lauri umbra protegere. Vale, & Cornelium 1 meo nomine salvere jube, & protinus rescribe. Ex ,decimanona Jan. Anno 1531.

Amicus ad Agrippam. XVI.

& pax in Christo JESU. Mirum, quàm gaudeam & exultem, mi amantissime Agrippa, audiens te isthic, lterum Danielem in lacu leonum, esse excitatum n Christi tam libere profitearis, etiam literarum tis verbum Dei extollens Perge igitur, & Domium, haud dubito, cum sua gratia & spiritu. Mihi gratius feceris, quàm si non solum me examini auorum aggregaveris, sed etiam si, quod commodè compatrem tuum Gabrielem Stendelinum, amin singularem, mecum libellos tuos communicaveenim id, mihi crede, in laudem Dei. Bene vale. Curburgi in Misnia orientali, undecima Februarii, An-

Agrippa ad Amicum. XVII.

tem adventus mei molestam esse tibi non dubito, r expectationem & desiderium videndi tabulam ilanticam Scepperi, quam sanè monstrabo tibi, dum eniam autem ante octiduum, si Deo placet. Hactenultis & variis negotiis impeditus fui graviter, maerbam amici mortem, medici nostri, cujus gebebes. is nudiustertius mediocriter constitutus erat: m verò, nihil dum mali sentienti, cùm se parat cui tussicula erupta est vena, quam rosam vocant, & affluente copiosius sanguine instar gurgitis suffoca-

tus est, magno omnium nostrum animi cum dolo
miseratione. Vale. A vicesima septima Aprilis, Ann

Reverendissimo in Christo Patri, ac Illustrissimo Prin mino, D. Eberhardo, tituli S Chrysogoni Presbytero, li, Antistiti ac Principi Leodiensi, Henricus Co lius Agrippa S. D. P. XVIII.

QUod jam multis antea diebus ex Reverendissi no Apostolicæ Sedis Legato Laurentio Camp dinalc, ejusque Secretario D. Luca, & D. Bernardo tum etiam ex Serenissimi Polonię Regis oratore Jo tisco Episcopo Culmensi accepi, Pater ac Princeps dissime illustrissimeque, id hodie apud Celsitudinem ram audivi & perspexi, quòd videl. magnitudine be tuæ meum negotium apud Cæs. Majestatem prom suscepisti, in quo certè ego fortunæ meę haud parur tulor, quæ cùm me multis hic obligatum esse voluit, Celsitudini potissimùm obligavit, qui non solùm, qu idque velis, auxilium ferre, sed etiam quid in me di xilio sit, facilè cognoscere atque dijudicare queas. A nam ea nunc esset fortuna mea, talisve reditura sit, q quò non tam capere ex tua Amplitudine beneficiu eidem etiam referre possem, profectò audentiùs ab lium peterem, tuamque operam liberiùs postularen ego hactenus partim occasione Cæsaris, partim aliis fortunæ procellis ingentia damna passus, ad patien lorum meorum, ad experimentum amicorum adacti scuro vivere coactus sum, ferè cognitus à nemine, u fortuna etiam amici defecerint, qui omnes ferè sub ic pus alii in longinquas legationes distracti absentes su ultrò propter hæc omnia cecidit animus, neque torp defessus est. Quin imò est adhuc, quod olim constan na erat, sanum pectus, vivax consilium, rerum gerend dustria; in adeundis periculis audacia: sunt literæ, su sunt linguæ, est rerum novarum prompta invenio, narum solida memoria, sunt avitæ nobilitatis imagin taria insignia, scholastici tituli, & benè gestorum mu Pontificum, Cæsarum, Regum, Principumque & M tuum clara testimonia. Proinde & pater & avi & atavi vi Cæsarum Romanorum Austriacorumq; Principur go ævo ministri fuerunt. Horum vestigia & ego insec

V

iliano Cæsari & pace & bello non segniter inservi-
& sub aliis Regibus & Principibus multa & literis,
& legationibus gessi, longè peregrinavi, multa vidi,
ertus, multa didici, & novi, & memini, & quantum
a dedit ingenii, docuit ars, cumulavit studium, in-
erientia, tot vidi, tot novi, tot gessi, ut non dubi-
iam apud hunc Carolum Cæsarem nostrum posse
gloriam & mercedem promereri, modò materia,
vor non sint defutura, atque sint, qui me, quis sim,
quid valeam, quid possim, queant velintque cog-
læc me oportet Cæsari offerre primùm, qui meus
inceps est, cujus majoribus majores mei servie-
ivo servivi ego, & nunc servio etiam suæ Majestati
unere, cui nuper præfecit me Princeps Margareta
nine, accepto sacramento meo ac jurejurando in
erendissimi Archipræsulis Panormitani, idq; mu-
pra annum & medium gessi propriis impensis, &
cilio, traducta familia, me in aulam contuli, re-
nni externo commodo, imposita negotia sic pere-
nelius. Neque tamen adhuc usque datum, neque
bitum stipendium est. Quòd si nunc igitur talis
pera Cæsari accepta esse possit, statuatur, unde vi-
a stipendium: sin minus, compensent peracta ser-
aeratum damno ulterius frustra sperare prohibe-
e vel aliena beneficentia fiui, qui interea sub Re-
Domini Legati pennis sperabo. Hæc ego nunc
uæ nimis prolixè, nimisque licenter, & fortè et-
ter narrasse videbor, & tibi molestus fui tam lon-
homo incognitus & pusillus. Sed tu, quæso, ne
imeæ succenseas, sed clementiæ moribusque tuis
ui hanc mihi fiduciam subministrant, cujus eam
iam, eam autoritatem esse scio, ut, quod mihi lon-
tædio, indefessa solicitudine, nec minore dispen-
igua, cæterisque aulicis molestiis prosequendum
n Celsitudinem apud Cæsaream Majestatem uno
efficere, Ego verò, ubi felicior fortuna sic mea di-
tia, quò tuæ Amplitudini in aliquo prodesse, aut
re ac inservire queam, non verbis tantùm, sed re
e opera gratias agere conabor. Vale fœlicissi-
mè. Gandavi, duodecima Maii,

Anno 1531.

Doctissimo ac ornatissimo viro, Henrico Cornelio Agri
mis amico Eustochius *Chapusius S. D.* XI

QUandoquidem sive fortuna, sive vitæ utriusq
ratio atque institutum ita fert, mi Agrippa, ut
volumus, commentari non liceat, proximum put
inde mutuis literis colloqueremur, & illam sua vis
suetudinem hujusmodi literarum xeniolis ac for
tisper aleremus, dum per fortunam coram, quæ v
dicendi potestas fieret: non quòd amicitiam nostr
gilem tamque nutabundam putem, ut illi talibus
ac fulturis aliqua ex parte sit opus, sed quòd, nece
dixerim, ita jucundas amicorum literas esse nem
manior inficiaturus sit. Quo consilio & nunc qui
actumulanter, & posthac tum fusius, tùm sæpius a
re in animum induxi, simul quo testatum habeas,
riam etiamnum apud me integram ac incolumem
te admonens, ut pari fide nostri meminisse velis,
non dubito facere, simul quò leviculum quid, & q
lo negotio præstare potest, abs te impetrem. De p
mur satis. De posteriore sic habe. Libellis tuis, qu
de Vanitate scientiarum, alteri de Occulta philo
lum fecisti, magno consensu hic ab eruditis ac stu
nibus applauditur: libellis, inquam, siquidem crass
chartæ numero eos æstimemus. Cæterùm si ex fru
nitissima reconditissimaque eruditione eos meti
audies, mi Agrippa, quod à Martiale Persius sæpi
memoratur, Cornelius uno Quam levis in tota M
zonide, ubi scientiarum vanitatem retegis, non il
dò, quas Cyclicas vocant, sed mechanicarum etiam
ilarum propè omnium. Quanquam nomenclatu
xât tam variarum rerum facere, non nisi singularis
nii, sive memoriæ fidelissimæ, sive potius utriusqu
sit, tamen sic in unaquaque declamas, sic singula v
merato tibi constant, ut perpetuò in ea sola (de lib
co) versatus videri possis ut taceam, miraculi instar
se te id ætatis tantam tam multiiugarum rerum co
præterea esse assecutum. Jam verò de Occulta p
quid dicam per te prorsus è tenebris eruta? quæ p
hominibus desiisse sciri putabant. Sed volo parci
videar: & vino, ut ajunt, vendibili nil opus heder
admoneo, ut hoc ingenio atque industria mactu

is bene mereri, & te id genus lucubrationibus im-
i consecrare. Sed jam, quod initio institui, dicam
on est obscurum, dum de pellicatu sermonem habe-
virorum perstrinxeris ea in parte, cum ingeris. Ne-
n regi persuasum, &c. Et utinam tam ille verum es-
t, quam id abs te non minus verè, quam falsè pro-
Cæterum ne id videaris non constanti judicio, sed
inconsideratiùs dixisse, maximopere te rogatum
a tuæ existimationis vel meam, aut publicæ utilita-
uillitatis gratiam, postquam jam abs te jacta est a-
ntiam illam illustriorem ac probabiliorem facere
ris, facturus. crede mihi, non exiguum operæ pre-
nul reginam omnium gratissimam tibi conciliave-
cui jam olim es charissimus, tibi non vulgariter ob-
Si vis, nemo est, qui poterit argumentum illud te u-
fœlicius: voles autem, si alioqui quicquam mea
cturus, & ego jam eam de te fiduciam concepi, ut
ihil mea causa recusaturum. tu vide, ne nos frustre-
certius ac facilius id præstare possis, agnoscasque,
aque parte sagittæ, mitto ad te libellum, qui solus
adire in gratiam Regis: sed varii & innumeri pro-
i tueantur res Reginę, ex quibus unum tamen mit-
urimos missurus, si hoc abs te expeti sensero. Vale.
cesimasexta Junii, Anno 1531.

Viro D. Eustochio Chapusio, Cæsareæ Maiestatis apud
lorum Regem oratori, Henricus Cornelius A-
grippa S. D. XX.

i mihi ęst à multis annis tua in me benevolentia,
hi clatissime: nunc verò eò mihi perspicacior facta
invidiæ pelagus plenis velis navigantem, ac sævis
mpestatibus ad majora impellis pericula. hoc exi-
nsignem gloriam vocas, quam nullis unquam abs-
s periculis redimere concessum ęst. Vide, quem in
constituas, qui me adversus totius Galliæ & Italiæ
a gymnasia, tum adversus hujus mundi potentissi-
expostulas pugilem, ac si non Roffensis, Erasmus,
ius, Cochleus, Sasgerus, Faber, & cæteri omnes ad-
eticos stipendiati, athletæ me longè opulentiores,
& multis admodum asseclis stipati. Ego verò tam
ut, si ęcidero, non habeam sublevantem me. At,

hercle, forti opus est stabilique viro, non terga fere
bium, qui publicam perniciem privata redimere del
tu, in quem locum me constituas. Ego vidi & legi, q
sti librum, & quas pestiferæ conjurationis collegior
congessit ex totum sententias, quibus splendidissim
nam, totius patriæ lumen, densissimis tenebris inv
piunt, tantæ Majestatis contemptui etiam religioni
sociantes, plenisque temeritate sermonibus flagra
Regio errori facem subijcientes. Non est mihi in
quis artibus res hæc apud Parisiorum Sorbonam tr
quæ cæteris tanti sceleris ausum temerario porrexit
vix me continere queo, quin imitatus poëtam ill
mem, Dicite sorbonici in theologia quid valet auru
tum pietatis & fidei illotum pectore clausum putabi
rum venalis magis, quàm sincera conscientia est? q
scendas universo orbi Christiano determinatione
nales fecerunt, ac servatam tot annis fidei & sincer
nionem nunc tandem extrema avaritiæ infamia co
neque verò minus deforme fuit, suffragia Magistr
strorum censu, non æquitate exquirere, & formid
mnibus illorum determinationem precio sibi merc
tem, partiumq; emptivis suffragiis aucupari, quod l
tentiis erat impetrandum. Hanccine camerinam m
vis, & adversus hoc hominum genus collatis sign
jubes, ac si, quod ais, nemo hoc argumentum meu
lim, tractare posset fœlicius: atque si ego non satis
theologorum & scholasticorum omnium odium
hac Vanitatis declamatione mihi peperissem, pauc
universitatibus, in aulis, in toto ferè orbe amicos
quàm hostes. quorum opera factum est, ut mihi f
Anglia, infensa Gallia, etiam à Cæsare nostro, cuj
centia pro obsequio sperare debueram, indignation
placet, virtutis præmium referam. Hæc istic mihi d
nerandæ literaturæ & præstiti obsequii atque labor
dia, tam infœlici sydere nato, ut semper ingratis sol
re Principibus. Neque verò ista me tibi narrare pu
laborem hunc plena tua fiducia mihi injunctum; c
excusationibus subterfugere, aut tantæ Reginæ gr
cusare & velut contemnere velim, aut tam sim pusil
ut sententiæ meæ, quam in libro de Vanitate scientia
tuli, tuendæ perseverantissimus propugnator exi
quam, aut tam enervis doctrinæ, ut librum illum, q

phistarum opinione, quàm solido scripturarum re-
extus est, cui non nisi iniquissimorum suffragiorum
autoritatis umbram tribuit, nequeam expugnare,
ris & ocii opportunitatem operiri, autoritatisque
n & scribendi libertatem facultatemque aucupari
bit, ne caduca & fragili potentia tantum bellum
. Cæsaris namque & Mariæ illius sororis mandato
e opus est. At mihi penes illos neque commenda-
: fautor est, & declamatio de Vanitate scientiarum
qua æstimatione invisum fecit. Quòd si tu hæc no-
averis, confido me hoc negotium cum interrita
ertate & fandi copia, tum invincibilibus scripturis,
ibilibusq; rationibus, non minore fœlicitate, quàm
acturum & peracturum. Tu si quid in hanc rem fa-
fac citò, & quid me facere velis, protinus significa.
ar intra paucos dies hinc migraturus est. Ego ubi
uove divertam, incertus sum. Nullus hic mihi ad
dam locus est, nisi valedixero virtuti & veritati.
manet vetus sententia, ut cum satis exeat aula, qui
us. Mitto ad te orationem meam in funere Divæ
e Principis habitam, jamq; manu mea alicubi à ty-
erroribus emendatam: tu cæteros, qui in gratiam
ipti sunt, libellos mittere ne graveris, in hoc factu-
em omnium gratissimam. Nam Roffensis libellus
placuit. utinam liceret illi viro liberè omnia prolo-
b metum reticere. Vale, & me omnib. amicis com-
habe. Ex omnium bonarum literarum atq; virtu-
ca aula Cæsarea, nunc Bruxellis 12. Kalen. Augusti,
. Quas ad me remissurus es literas, eas dirige in do-
erendissimi Domini Legati Cardinalis Campegii,
meus Mœcenas, & sine quo ego sub isto inanimi
reo vellere dicere volui) rapacissimorum luporum
us fuissem. Ad illius itaque œconomum, quem vo-
us Magistrum, literas tuas dirigito. Iterum vale.

æsareæ Maiestatis privatum Consilium supplicatio Henrici Cornelij Agrippæ. XXI.

dinem vestram, Amplissimi Senatores, quotidia-
bare incursibus, atque tot repetitis urgere supplica-
estor superos & Deum ipsum, non minus, quàm hoc
estram nauseat Claritudinem, & me tædere: sed
bique par est, quum vestræ sublimitatis autoritas id

ſolo juſſu præſtare poteſt, quod ego à Cæſarea Maje
dudum anxius expecto. Dico autem anxius, non qu
titionis meæ æquitate & juſtiſſima ratione diffidam
ve judicium reformidem, ſed de qua pendeo, aliqu
num fidem, qui me fortè velut peregrinum homin
notum, minùs amicorum hìc habentem, rejiciendu
temnendum cenſent: neq; qui ſim, quid ſciam, qui
quid præſtare poſſim, velint Cæſarem cognoſcere:
nam præterea non etiam obtrectarent. quotum ope
vanis procraſtinationibus hactenus ſuſpenſus, à fi
quæſtoribus poſtergatus, à Cæſare contemptus, du
quæq; expectarem commoda, bona amiſi præſentia
certum ſub promiſſorum ſtipendiorum ambigua
ſum, quouſq; alieno ære obſtrictus, & uſuris prop
ptus, deſtitutus auxilio, dum ſequor aulam, abſens d
eſurit familia, illachrymantur filii, perſequuntur cre
cum damno creſcit mortalis egeſtas, etiam ne peri
ſecurus ſum. Hæccine venerandæ literaturæ & com
neris, præſtitiq; obſequii à Cæſare ſtipendia accipio
reſtim, ad laqueum, ad deſperationem propè adactu
utinam certò deſperare liceret, & ſolutus jurejuran
præſtito deletus eſſem de illo Cæſareo libro vitæ, i
modò fortuna mea, ſed & ſpes quoque mea captiva
rum de veſtra Claritudine aliquanto mihi melior o
ut qui non adeò crudeles ſitis, ut ne inſontem perire
ob exiguum debitorum ſummam, auxilii inopem r
tis: ſed quod in veſtra poteſtate ſitum eſt, ut ſi nume
dium laborumve mercedem promptum non ſit, d
ſolvendorum debitorum, quæ ſæpè per nos externis
ribus ad plures annos etiam pro maximis debitis, n
reipublicæ onere concedi ſolita eſt, mihi aulico veſt
ad modicum tempus non ſitis denegaturi, quouſque
aut conſtituto ſtipendio, aut meritorum præmio de
ſolvam, aut ab illo abſolutus repudiatuſque liceat f
beneficiis. Hanc unam ab autoritate veſtra mihi præ
tiam poſtulo, cedatq; creditoribus, quicquid id eſt
promeruiſſe ſtipendii cenſebor, habeantque fidejuſſ
ſarem pro qua iſta patior. Quòd ſi ſecus vobis perſua
gere, certè nullus alius mihi neq; ad ſatisfaciendum,
ſupplicandum locus vacabit, atque alio quovis tunc
mo conſilio vivere oportebit eſurientem & deſperati
lud tunc cùm Cæſaris ingratitudine, tum veſtræ ſeve

t, meoque justissimo dolore vivendique necessitate m. Bruxellæ, Anno 1531.

Alia ad idem consilium supplicatio. XXII.

illis, quæ mihi D. Margarita Princeps constituit, & i toties jussit per finantiarum illos finissimos, ut ita oceres satisfactum fuisset, non haberem, quod nunc e conquererer. Verùm quum me ab illis inanibus ionibus suspensum, vanis dilationibus posterga- s promissis delusum, tandem deprehendissem, & me, fructu, frustra laborem accepisse cognovissem, quor- mihi recurrendum est, quàm ad vos Cæsaris Consi- am illi, instar Pilati, lotis manibus rem meam rejece- æsatem, quem jam supra septimum mensem suppli- dum sequor, statuæ magis, quàm homini canere vi- lle me in morem terrestris ranæ sitientem frustra vo- ussus est, atque dum peregrinus in diversorio magno rum onere & damno non immodico malum malo , esurit familia, crescit æs alienum, persequuntur cre- se ego judicio vestro periclitor, nec muneris mei sti- nec meritorum præmium, nec laborum mercedem, adorum debitorum meorum dilationem, ob æquissi- as justissimasque rationes mihi concedenda impe- o: atque majus fortassis futurum nunc est damnum uam quod debito mihi stipendio resarciri queat aut illud velit Cæsaris parsimonia, ne dicam avaritia. igitur aliò, quàm ad vos viros sapientia graves, æ- onspicuos, prudentia spectabiles, mihi recurrendum e ignoratis, ô oculatissimi virorum? ipsa opera mea prodere potuerunt, aut hactenus de me periculum tuissetis. An me contemnitis, despicitis, refugitis?

--non duris genuit me cautibus horrens
ucasus, Hircanæq; admôrunt ubera tygres.

n non solùm ingenuus, sed & spectabilis genere, nec larus imaginibus avitis, sed & propriis titulis militia que partis, nec modò scholasticis tyaris, sed etiam mi- insignibus decoratus, qui sub diversorum Regum ribes militiæ præfectus, nitido coruscans ære stre- i facinora: inde per Italiæ, Galliæ, Germaniæ, cele- mnasia pulpito donatus, publicis theatris prælegi, a fama Doctor: sunt mihi horum aliorumque benè a munerum summorum Pontificum, Cæsarum, Re- & Potentatuum clara testimonia. Multa olim fœli-

cis fortunæ experimentis evectus præstare potui, et
bus & Principibus, qui nunc indignante fortuna m
queo sufficere. At fortè exulabit aliquandiu fortun
expirabit: vivemus aliquando fœlicioribus astris, q
gimur adversis. Sunt adhuc mihi & plus quàm olim
literæ ingenuæque artes, inveniendarum rerum
pervicax ingenium, sanum pectus, vivax consilium,
rendarum industria, in adeundis periculis audaci
nendis laboribus vires, atque ad patranda accept
facinora infractus animus: sunt & variorum popu
guæ, & mores, & cum multarum rerum experientia
lida memoria. Quòd si Silenum illum invertere op
sent etiam astus, calliditas, versutia, uterq; dolus, &
quorum vis scientia atque potestas, ingeniumque nc
ctum, etiam potentioribus. Hæc quoties in meipsu
sus recogito, non possum nec debeo, nec volo ul
miseriæ cœno volutari, tam magno meo meorumqu
mno, tum ignominia & exitio. At quorsum alio m
rendum est, quàm ad vos Magistros in Israël, quos
Cæsari evangelizare primùm: qui si me condigna v
ne & præmio suum agnoverit, nulli unquam alter
serviturus sum lubentiùs, quàm sibi, cujus majoribu
genitores longa serie servierunt: vosque pariter n
fueritis vobis semper obsequentissimum. Quod si
ipse repulerit, convertar tunc ad gentes fortè, quæ n
tur illum, si fortè clementiam, quam in naturali Prin
non reperiero, apud externos populos, vel hostes pa
rataque barbarorum ingenia consequi valeam, & pr
tibus me cum sacerdote Levita excipiat Samaritanu
verò quisquam Regum unquam adeò est aut fortu
aut imperio potens, aut sapientia efficax, ut nullis
minibus, qui fide, constantia, audentia, prudentia, t
tate illi aut domi adsint consilio, aut foris curent R
suæ negotia. Nec me latet, quo nunc in pelago fluc
Cæsaris, etiam quas fortè arcanas & maximè recon
tatis, nec tam sum improvidus. quin ex ratione præt
etiam de futuris, citra aliam quamvis divinationem,
re sciam. Certè si unquam aliquando Cæsari opus fu
nibus, nunc nunc omnium potissimè & maximè opu
secus atque mihi opus est Principe, qui mea opera ut
quo mihi egregio aliquo facinore famam, honore
rursus accumulem: non qui me ociosa cunctatione

perite sinat. At, ne vos lateat, sunt, fateor, & Pontifi-
ges, & Principes, & Respublicæ, qui me propositis
s conditionibus ad munera, ad honores, ad offi-
int, quique non solùm stipendia, sed & domicilia,
ossessiones, filiorumque beneficam curam cum his
sed eo malorum clavo hîc defixus teneor, ut si et-
oximum lapidem me optima quævis fortuna ma-
ic tamen nequeam arripere. Quin Tantali convi-
ludere cogor, admotaque ore tenus poma, & aquas
itiensque capessere nequeo: hoc ipso etiam Tanta-
or, quod mihi hîc ne uno quidem illo inferiorum so-
d ajunt: Nullam sperare salutem, frui liceat: adeo
sperandi, nec desperandi facultas conceditur. nam
em auxiliumve capere, quàm à Cæsare, cui jureju-
ictus sum, non tam nefas esset, quàm crimen Maje-
oinde cum mea salus, si qua futura est, non magis in
quàm in auxilij celeritate consistat, non video, quid
tero ab hoc Cæsare quavis cochlea & testudine tar-
i cunctando jam ad hanc ultimam me adegit calami-
orsum igitur alio nunc mihi recurrendum est, quàm
is Consiliarios, quibus data est potestas, quos vultis,
recipiendi, &, quos vultis, submovendi? Nunc ergo
: me apud Cæsarem esse aliquid, aut me à præstito
rejutando liberate, ut, illo me repudiante, si aliun-
s bona fortuna me respexerit, liceat hanc vel cum il-
sa obviis manibus apprehendere. Si alterutrum ho-
titeritis, non habebo, quod de vobis aliquando jure
possim: sin neutrum, & me patrocinii vestri indi-
mentiæ vestræ sinu repuleritis, quam neminem sup-
nquam difficilem habere decet, jam cogeretis me ac-
a repulsa injuriam ad novatum rerum licentiam
e, & malo aliquo consilio (ceu quale Hermocles de-
niæ) uti oportere, sive quod docet Satyrus ille in-

udi aliquid brevibus Gyaris, vel carcere dignum,
vis esse aliquid.------

malis artibus sæpissimè bona fortuna parta est, & peri-
us est anceps experiri cōsilium, quàm nullum. Sæpis-
n humana desperatio ut speratis fallitur, insperata fa-
equitur, & fortuna virtute prædita scelere recuperāda
nterea memineritis, inter Æsopi Apologos esse, mu-
uando subvenisse leoni, & scarabeum expugnasse
aqui-

aquilam. multæ siquidem perpusillæ bestiolæ sunt, temptæ maximis etiam beluis rem facessant. Nullus ctæ sortis, qui non posit per occasionem prodesse nocere inimicis, etiam potentissimo cuique. Null animi vir tam unquam prostratus jacet, cui pudor, ingens, & pertinax necessitas novas vires novasque suppeditent, quem non fortem & ad omne facin dum reddant, etiamque sagacem. Nolim tamen ego scarabeus fieri. Quid autem futurus sim, in vestro c Cæsaris arbitrio repositum est. Potestis vos me Cæ re: potestis etiam me illi perdere. Vos boni consulit huic amaritudini ignoscite. nullum enim tam pusi mal est, quod angustiatum non excandescat. Atqu carere crimine, quod extremæ calamitatis necessit mittitur. Quòd si quid peccavi, simque vel asina reus, jam satis supplicii eo ipso de me sumptum est, i adactus, quòd cogor non tam pro merito stipendio, cede laborum, pro præmio virtutum, quàm pro secu sonæ meæ, pro vita parvulorum meorum, atque pr tione, pro repudio, pro ipsa denique desperandi lic plicare, Bruxellæ, Anno 1531.

Agrippa in Carcerem coniectus ad Amicum.
XXIII.

CUm ante hoc triduum, Vir clarissime, & tua aut totius privati Cæsarei consilii decreto Alexio Fal dictum sit quicquam infra quindecim dies adversu tentare. nihilominus ille, contempta autoritate vestra manè per Bruxellanos apparitores in carcerem con sese unà cum Joanne Plato utrisque stipatoribus, se nebulonibus, comitantibus. quod illorum factum & i in me eorum violentia in tuæ præstantiæ ignominia tius Consilii Cæsarei ac Senatorii Ordinis vestri opp non vergere non potest. Verùm tueamini vos vestram tatem, quando lubet, mihi præsentaneo opus est reme igitur nunc appello, quòd, ut potes, ita velis, autor succurras, atque hoc injusto carcere liberum restituas fortunæ rationem habeas: quem non vitium, sed vi sum dedit, quemque nullum crimen, nullum scelus, n probitas, nulla lex, nullum jus, nulla æquitas. sed Cæ gratitudo & consiliariorum negligentia afflixit. Vale. cere civitatis Bruxellarum, 21. Augusti, Anno 1531.

Amicus ad Agrippam. XXIV.

n libertate adii Reverendissimum Panormitanum, nihi semper visus est, virtutumque tuarum apprime : eique significavi tuum rerumque tuarum statum rum plenum, rogavique Reverendissimi Domini, nomine, ut pro justitia tibi adesse velit, remque hanc aperui, ex qua detentus es. quòd ut commodiùs & ferem, literas ei reddidi. respondit perhumaniter, e quamprimùm operam, ut liber evaderes, jussitque, iberem, ut interim bono sis animo, dixi me reditu- tam, quod renuit. seque pollicitus est missurum è m, qui significaret Domino Reverendissimo libe- uam. Quòd si, ut accepit, præstabit, non erit opus, edeam: sin secus, quod nolim, inciderit, redibo, ne- t labori aut operæ parcam, ut cum libertati tum no- ntissimis hodie restituaris omninò. Vale, fortique Ex curia Reverendissimi Domini Legati, 21. August. 1.

Agrippa ad Iudices. XXV.

nem solvendorum debitorum hactenus concedere tis: tum Cæsarem fidejussorem accipere renuitis. i proderit vestræ autoritatis implorata clementia, si ntem repellitis? Quid valet apud vos Cæsaris fides, ejussorem refugitis? An fortè illum de hoc homi- re esse putatis, quos promissa non obligant? Quam ; me ex istis haurire sententiam aliam, nisi aulicam tam benevolentiam nonnisi blandiloquentiam ac tam simultatem esse, illasque datas mihi tam ma- ulicorum titulorum exemptionum privilegiorum- teas literas & sigilla, nonnisi meras nugas & ampul- itque illa tum prodigia stipendiorum & beneficio- issa, esse non aliud quàm verborum inanium crepi- umque plus quàm Poëticum, atque, quod est in fa- cho nympha, nil nisi meras voces sine corpore? O- ne mihi præbebitis scribendæ Cæsareæ historiæ lau- dicia, inclementiam, avaritiam, ingratitudinem, lite- efragium posteritati propalanda? Dicite mihi, an est Cæsari, quòd ego suus Indiciarius jurejurando si- tus, jam propè ad biennium vacuum stipendio mu- sse, & dempta mercede obsequium præstitisse de- i dum supplicabundus hanc aulam sequi cogor, si

non excepisset me Reverendissimus Legatus A
Cardinalis Campegius, fame perisse potueram.
multis mihi hoc commune malum esse dixeritis nec
aliena vivere quadra, sed & omnes ferè Cæsaris stip
tellites, ostiarios, etiam qui illi à cubiculo sunt, id a
passim mensas circumire alienas, vicissimque & à
per Oratorum adventitiorumque satraparum, cur
mensalium sermonum exploratores aut parasitos, s
& cœnas emendicare videmus, & tanquam lupos
pervenientes sermones quosque liberiores odiosa s
tia restinguere non immodica Cæsaris ignominia.
vos aliquando audiretis, quæ sæpissimè audio ego:
quæ video ego. Certè si Cæsaris honos vobis cordi e
illi consulueritis, nec tam luscis oculis avaritiæ suæ
ritis, quasi non sit turpe Cæsari, suos stipatores mer
pia laceros, obæratosque proceres precario victum
quodque vos me suum Indiciarium coram vobis liti
natum, carcerisque terroribus vexatum, cùm hab
debitorem Cæsarem, illo præterito, jubetis emendi
micis quod solvam crediroribus. Quæ hæc vestra
quæ justitia est? anne summum jus in summa injuria
positum est? Annon satis dedecoris & injuriæ passus
deor, qui contra jus & æquum, contra decretum vestr
temptaque auroritate vestra, & pendente coram vob
lieni judicii violentia, instar latronis & sacrilegi d
ram omni populo, atque in carcerem conjectus sum
me ultra tantam ignominiam etiam mendicitatis iud
ponere velitis? Hæccine vestra sunt remedia? Sul
quam tyrannide, quantumvis barbara, sæva, fera, tr
crudeli, auditum aut lectum est, hominem literatura
dum, virtutibus colendum, obsequiorum beneme
miandum, innocentia innoxium, taliter mulctatum, c
à vobis, & sub hoc Cæsare, Principe, ut dicitur, quant
est clementissimo? Aut agnoscite Cæsarem mihi de
quid, aut non debere. Si debet, habete illud in deposi
bete illum fidejussorem, ni illum fide prorsus carere c
tis. Quòd si non debet, liberate me à jurejurando, &
solum inveniam quod solvam creditoribus; sed & c
tem hanc mox in fœlicitatem commutavero. Veru
scitis ipsi & fatemini, insignem mihi factam esse inj
jure deberi mihi & honoris & damni reparationem, l
periorem illo quod abs me putatur. eadem causa est

iniuriarum. ad idem judicium spectat, simul, non separanda terminandaque est, decet reconventionem illam vim depositi. At vobis major, quàm mihi, facta sed majus meum dedecus & damnum. Quocirca orem fiscalem mihi adsciscere postulo. Quò si vos ii mei gratiam, cùm vestram, tum Cæsaris ignoscisci nolueritis, ego, qualisqualis sum, meæ famæ honoris mei prodigus esse nec debeo, nec volo, nec mi injuriam pro qualitate personæ meæ tam paulam censeo. Quin quòd ultra læsi honoris mei re ad utilem emendam jure mihi cedere debeat plus peraturum sit id, quod abs me petitur, debitum. lete cogor violentiæ, & potentioribus par esse non firmitati fortunæ meæ imputabitur: verùm honorictam & injuriarum ultionem, si data aliquando te vindicare neglexero, hoc certè ignaviæ, pusillaexcordiæ vitium esset. quod ab ingenuis animis alienum fuit, ut multi quam honoris sui vindim sententia non obtinuerunt, alii vi, alii dolo, & veneficiis prosequi non dubitatint. Vos, non n facietis, quod æquum & justum est. Bruxellis,

Agrippæ Protestatio iudiciaria. XXVI.

te lite, à debitore creditorem extra judicium solucepisse constiterit, num secundariò solvere tenecio? Quid, si creditor vi, aut rapina sibi sive solvebus abripuerit, aut irreparabile damnum eandem tulerit, num etiam damnabitur illi debitor in juius Falco vi & violentia rapuit mihi bonum no, rapuit bonam famam meam, contumeliatus est meam, & irreparabilem intulit mihi cum damtis & honoris injuriam: nonne ipse sibi satisfeem debiti, atque ex creditore factus est debitor, s, ex civili criminosus? An gratis ista ego paseddat mihi bonum nomen meum, reddat mihi am meam, restituat honorem, reperat injuriam, num & interesse: desinat petere, qui factus est deagere, qui reus factus est judicio. Non iniquum iversum ago, de eadem re lis & causa est, & actio er sibi cohærens, quæ eodem judicio, eadem in sententia simul terminanda est. Puto, nulla lex, nul-

nullum judicium, nullum jus, nulla æquitas aut m
nare poterit, aut illum reddere indemnem. Quòd
legibus, malè meriti nulla debent justitia, nec fide
quantò magis nullum meretur judicii favorem sent
judicium tam atrociter commiserit? si vim vi repe
quantò plus jure? Si dolosus doloso in nullo tenetu
minus doloso innoxius? Si culpa cum culpa comp
bet, quantò plus justa reconventione? Hæc oro, &
jam vobis injuriam vestræ claritudinis cùm justiti
quitas ante oculos habeat, nec me insontem & sin
vore periturum, tam inclementer perdere velit, qu
humillimè semper commendo. Bruxellis, Anno 153

Agrippa ad Cæsarem. XXVII.

AD eam miseriam ob tuum servitium redactus
tuende Cæsar, ut præter vitæ exitium majorem
gare non poteris: & licèt nuper mihi, nescio qua in
& aures tuas occluseris, & oculos tuos à supplicati
verteris, denuò tamen, veluti in moribundis solet
timum conatum experturus ad te supplex redeo, no
titurus, nisi, quod si à clementia tua debitum virtu
præmium impetrare non liceat, saltem ab indignat
qua erga me est, obtineam repulsam: quodque spe
cet, subeas desperare, & solutum me à jurejurando
stati præstito, repudiatumque liberum abire sinas:
sperationi meæ admodum coactissimæ ne succense
tatique ex legi veniam tribuas. Bruxellis, Anno 153

Agrippa ad Amicum. XXVIII.

REquisitus ab Amplitudine tua, Pater Reveren
quæ mea opinio sit super Cometa hesterno v
brevi scripto aperirem, non ignoro, quàm temerati
tiæ id mihi imputari posset, ad tantam præstantia
quid de his rebus non satis comperta veritate, nec e
cio scribere. Maximum autē crimen ratus sum, tu
ratis, cui plurimum debeo, præcepto, in tempore n
dere. Malui itaque erroris & vel temeritatis subire
quàm inobedientiæ incurrere crimen, sciens, jan
Sacris literis edoctus, pluris esse obedientiā, quàm
Itaque in tam tristi laborum meorum absentia, q
his rebus velut umbra quædam memoria hæret, ja
in medium. Quidē aliorum judiciis scripserunt,

narrant Cometarum stellarum genera. Neque ta-
r alia, & ab his diversa Cometarum genera à poste-
a, & olim ultra triginta duo genera Cometarum à
cta. Hinc pogonios, acontios, piphios, phitetes,
mpades, hippeas & ejusmodi plures à Græcis nun-
d ego vulgatum apud Astrologos numerũ sequar;
inum Saturnium vocant, qui plumbeo livore pal-
n non adeò protensam habet, ut cæteri. Denique
, quorum unus argentum ab argenteo splendore
idissima nuncupatur, alter Rosa dicitur, qui ma-
nam habet tanquam faciem hominis, caudã pro-
orem in citrinum vergentem, velut aurum argen-
estque lucidissimus. Post hos Marti adscribunt
orum unus Pertica dicitur ardens & igneus, cujus
radio in longum instar ardentis lanceæ protensa:
Veru, priori haud dissimilis, nisi quia caudam un-
uti continuò vibrantem habet: tertius Tenacula, à
uda, nomen tenet: quartus Rubea matura nomi-
e rubeo & igneo, cauda multis radiis protẽso. Pro-
est unus, qui dicitur Miles, omnium ferè perni-
qui corpore grandi, cauda longissima, candens ac
orrò unus datur Mercurio, & dicitur Dominus A-
e citrino & radianti, corpore crispo, undique bre-
luti barba emissis. unde etiam Barbatus à plerisq;
.cauda ejus non nimium protensa, neq; admodum
si rectè memoria teneo, contemplatus hesternum
um aut Saturnium, aut Mercurialem existimo. vi-
n mihi pallens & livido colore refulgens, quo ipsa
ni stella relucet: tum cauda neque prolixa admo-
ucida: quia verò crispatus aliquantulum apparuit,
s transitus, quàm si cœli motum sequetur, hoc ad
attinet. nihil tamen de natura illius adferre ausim:
n & melius contemplatus & acutius mihi perspe-
Verum, quod de situ ejus deprehendi, corpus erat
pete ad occidentẽ sub tertia facie leonis pendens;
ecta linea protendebatur per duas posteriores stel-
ursæ, in stellam polarem, id est, ex occidente in se-
n: movebatur autem motu aliquo & irregulari &
ante, descendens & occidens versus dexteram. Ve-
ortendere videatur, ex multis considerationib. au-
ssum est. Primum ex natura planetæ, quem imita-
ex natura signi, sub quo apparet & ambulat: tertiò

ex natura sideris aut stellæ behemæ, à qua pendent: deinde pe quirendę sunt Principum nativitates & intronizationes revo lutionesque, ut sciatur, si in alicujus eorum nativitatis intron zationis revolutionísve ceciderit horoscopum: aut si forte gnum profectionis, aut locum directionis, aut locum hile alicujus istorum occupaverit. quod si compertum habeatu suspicari licebit de illo Principe, non modicam illi, aut vit aut honoris, aut regni, aut fortunæ imminere periculum: tu quod de Principum, id etiam de regnorum & ortu & revol tionibus horoscopisque accipiendum est. Hæc sunt, Revere dissime Pater, quæ utcunque reminiscens hoc abortivo fe voque calamo tuæ humanitati tradere potui, qui me hoc m nè respondere jussisti, aliàs exactiori perquisitione eam re tibi declaraturus, si & librorum & ocii copia non sint defutu multam enim requirit diligētiam hoc divinationis genus. na nisi quis justis instrumentis Cometæ declinationem, latitu nem, ascensionem rectam & obliquam distantiam à sole, ej que motum ab initio apparitionis suæ usque in finem nove quin & caudæ illius consimiles dispositiones versionesq; sc tatus fuerit, nihil rectè prognosticaverit. Illud autem dic non verebor, quòd quemadmodum corpus Cometæ est sig ficatior eventus futuri, ita cauda est ost nsor regionis, ubi h potissimum futura sunt. Quia igitur cauda hujus Cometæ ptentrionē versus rectà procēditur, certè quicquid id est, qu per illum comminatur, sive significatur, in illis regionibus larumque triangulis sortietur effectum. Valeat fœlicissimè reverendissima Paternitas, cui me humillimè commendo

Doctissimo ac Ornatissimo Viro, Henrico Cornelio Agrippæ, E stochius Chapusius S. D. XXIX.

MAgnoperè sum proximis tuis ad me literis delectatus, ctissime Corneli, non tam quia elegantes atque erud essent, & benè facundæ, quamvis hoc etiam nomine per qu placent tua omnia: quàm quòd veterem illam amicitiam strам ac suavissimam consuetudinem sic vivam referebant spirabant recentem vegetamq;, ut absentia atq; solitudo, jam annos aliquot dispescimur, non modo damni aliquid imminutionis non attulerit, ut etiam incrementi aliquid que auctarii videatur accessisse, luculento nimirum & ape argumento, non ea ratione hanc consuetudinē à nobis su ptam initamque esse, qua vulgus hominum solet, qui stult temerè bracteatam quandam, ut ita loquar, ac superficiari amicitiam ad tempus, hoc est, tantisper dum corporibus p

fer

ntes sunt, metiuntur, & in summis duntaxat labris natitan-
n habent, non etiam impressam animo: in quos Propertia-
m illud rectissimè quadrat:

Quam procul est oculis, tam procul ibit amor.

peros comprecor, mi Agrippa, ut hanc benevolentiam, quâ
erq; alterum arctissimè cōplectimur, perpetuam esse velint
; vitalem. Sed nunc, paucis istis sic præmissis, ad rei, qua de
bis hoc tempore institutus est sermo, caput perveniamus.
ritò te amo, mi Agrippa, ac facio plurimi, qui, quod proxi-
s dieb. magno ardore abs te cōtendi, id me tam facilè tamq;
nignè pateris impetrare. profectò si quid unquam à me vi-
im postulabis, quod quidem in me sit situm, faxo, ut ne po-
laveris frustra, sentiesq; cum eo tibi rē esse, qui non segnius
; illibentius beneficium in loco dare velit, quàm accipere,
uanquā initio nonnihil tergiversari videaris, varias causi-
tiones adferens in medium, quò negotium abs te amolitus
hos, putà vel in Erasmum, vel in Vivē, vel in Cochleum &
eros reiicias, nihil agis. O bone, hæc ego modestiæ atque
dentiæ tuæ, ut debeo, tribuo: modestię sanè est, quod te in-
mediocritatem ponens, alios ad tam pręclarum facinus pa-
lum putes præ te accersendos, quos & ingenio, eruditionis
ria & dicendi facultate ac copia te ducis præstantiores. sed
oc viderimus mox. Jam verò quis non videat prudentiæ
d esse, & quidē non vulgaris, dum rem omnē diligenter atq;
mussim perpendens, acutè & graviter perspicis, quàm nu-
is omnib. absolutum requirat artificē, ac proinde subvere-
ne tantæ sarcinæ semel in humeros admissę, si deprehenda-
npar, malignis & vitiligatoribus homin b. ridendum te ac
bilandū propines: sic fortasse cum animo tuo rationē ini-
si captivus ille Alexandri exercitus peritissimus sagittandi
ex, ut erat dictus, obq; eam rem corā Alexandro adductus
specimē aliquod artis daret, mortis periculū adire maluit
ùs, quam de fama atque existimatione periclitari: quantò
ro consultius, si me, meo, quod ajunt, pede dimetiens, con-
à re tam ardua manus: & profectò perquàm eleganter &
iter, nec minus verè à Thucydide scriptum est, Inscitiam
ix quiddam esse & sibi perfidens. contra eruditionem atq;
entiam subtimidam & verecundam esse ac cunctabun-
. At ego utraq; de causa multò magis in spem vocor, fore,
res sit tibi cordi, ut cōfido esse, siq; admoveas manū, ut ne-
nortalium sit argumentū illud fœlicius ac majore cum e-
ia tractaturus: id quod scripsi ad te proximis meis literis,

neq; adduci possum, ut dictum ipsum mutatum ve
quam tu subinde me admoneas, etiam atque etia
in quem te locum constituam, in quod vocem disc
heus tu, non ait Plautinus Pyrgopolyneas, præclar
sine periculo facimus. Novi, novi, eruditissime A
quam arenam, in quam palestram te extraham: nov
arenam quem pugilem devocem: novi, inquam, vi
novi ad quidvis, tum dicendum, tum lucubrandum
lem præsentiam, suppellectilem ditissimam, mem
nitam, dicendi copiam illaboratam quidem & sim
ram tamen, & ob hoc ad docendum ac persuad
neam magis ac propriam: novi præter Cyclias, qu
disciplinas ad unguem omnes perceptas, insuper
divinarum, quàm humanarum, sacrarum quoque
rum suprà, quàm credi possit, absolutam cognition
dum unà frequentes essemus, sæpenumerò mira mi
ditionis tuæ omnijuga varietas, & ingenii tui pr
itaque enthusiasmus verè entheus, meritoque vo
putem, quod de Berbaldo grammatico Picum Mir
dixisse ferunt, vivam & loquẽtem Bibliothecam. C
cum ita se habeant, (neque enim ad adulationem, a
loquor) tu modò vide, mi Corneli, (patere, quæso
moneam) ne talentum tuum defodias in terram,
malæ collocatæ sortis severissimo Domino datu
quin potius, quod ille tibi concredidit tam affluen
ponas cum quanto potes fœnore. Sed insipidus eg
his obtundam. Jam verò ut nonnihil de illis dican
te velle videris exonerare, ut de Erasmo nihil stat
rè, quem eruditi & candidi plerique omnes, ceu
eximunt ordini, de reliquis fidenter dico, idque ill
ac bona venia fieri perquam velim, neminẽ eorum
tibi præferendum (ne quid dicam amplius) esse cen
illud quidem satis adhuc mecum constitui, num E
dabit, ille ut est placidissimus, dicto veniam, nisi
cendo canorum quid & propemodum inimita
quodque in animos hominum leniter ac placidè ill
gumentorum densitate, quibus in hac re potissimũ
te sit superaturus. Quòd si tu hanc laudem non ag
namque singulari modestia præditus) certè illud d
mum jampridem Reginæ studium atque favorem
probasse, edito ad illam de Matrimonio Christiano
erudito syntagmate. Vives quoq;, dum Christianam

icẽ suam officio functus videri potest. Cochleus et-
doquidẽ in eandem rem nonnullam scripserit, quæ
ediem, ubi transcripta erunt, mittemus, non videtur
uisse, ut jure ejus officium desiderari possit. Sed quid?
accinctos esse ad scribendũ: fac arripuisse calamos,
eciosam laudem sibi vendicent. nonne palmam in
; adeò in commune positam scripsit Horatius? Hæc
s fit, fit obnixè atq; acriter contendentis. Alibi simus
amus de via, largiamur priores aliis: hic pia quadam
à superbia enitendũ est ad summa proximusq; non
bito submovendus ulli, sed industria, sed conten-
vertendus. Mobile quid est virtus, loco stare nescit,
nius acquisitio ad majus aliquid gradus est, non cõ-
oc vel maximè indicio palàm nobis faciens, origi-
is se traxisse. Et postea tu, si Musis placet, tot modis
tot cõmoditatibus suffultus, alicui tam præclari fa-
riã cedes, nedum admittes in participatum: Expli-
e, mi Agrippa, istius ingenii tui energiam ac vires, e-
ias fac tui periculum quid valeas, quid possis, vel il-
s, in causa præsertim tam pia, qui infantium linguas
it, qui Asinam Balaam, stupidissimum alioqui bru-
us nefarii hominis impietatem fecit vocalem. Atq;
nquis, res est, & periculosæ plenum opus aleæ, si &
vatus homuncio adversus tantum Regẽ vel hiscere
t Academiarum spiculatorum crabonum examina
eam provocare. Primum de Rege, mi Agrippa, sic
nquam omnis amor præceps & cæcus esse consue-
tis & pictoribus testibus, tamen Rex ipse hactenus
& etiamnum est sani consilii & probè oculatus, ut
udiciis, bonorum atq; eruditorum hominum cal-
vi, aut armis transigi velit, hac certè parte cordati
fficio functus. At illis adeò malè sit, malè feriatis
intempestivis turbatorib. qui primi optimo Prin-
is amantissimo virus istud adflârunt: primi præpo-
c religionem ejus instillarunt animo, primùm inter
s cùm corporum tum animorum copula tot annos
ncordia conjugatos frigidũ intersperserunt. Quos
ebulones illos, suæ conscientiæ suæq; synteresi re-
excarnificandos quibus judicib. quoquo gentium
uibuscunq; strophis ac fucis malitiam suam incru-
ntq; nunquam absolvẽtur siquidem, ut est in Saty-
e nemo nocens absolvitur. Interim hactenus nobis

ac Reginæ gratulandum, quòd Rex ipse, quāvis pe
aliquot, vel è flamma cibum paratos petere, obni
in deteriorē partem impellatur, tamen (ut dixi) legi
ditorum judicio permittit. Quò fit, ut pro sua æquit
hil, aut leviter illis succēseat, qui contra se pronunc
rem argumentis, &, ut tantò Monarcha dignū est, p
id quod te facturum nihil prorsus addubito. Sed, a
secus habere: certè, mi Agrippa, non possum hoc
quod sentio, dicam paucis. infœliciter videl. nos op
re perdiscendis disciplinis, percipiēdis divinis pari
manis, pervestigandæ deniq; veritati, si, ubi public
sum nostri desiderat, ubi pietas, ubi religio, tum ea
mus abscondimusve, non aliter faciētes, quam sim
militari panoplia ad patriæ ac penatium defensio
ctus, mox conspecto hoste, vel gratia, vel metu ab
aut dissimulet. Actum est, mi Agrippa, de morū in
Philosophia Christiana, si personas hominū respic
potius, Aristot. exemplo, hominis primum ethnici,
in totum apud scriptores adulationis suspicione li
camus: Amicus Socrates, amicus Plato, amicus R
mica veritas. Sed & illud te perspicere atq; animi
veluti percipere non ambigo, si procedat, quas turb
multus Christianę Reipub. jam annis aliquot satis
xatæ datura videatur. Porrò & illud mihi confid
absurdi, nihil à majorum nostrorū ac sanctorum P
plis alienum facturum. Agerem exemplis, nisi ha
forent aliud, quàm juxta parœmiam, aquas in mar
tamen, Cogita Esaiam: Dispone, inquit Ezechiæ I
tuæ, &c. Cogita Nathan, qua libertate atque co
micidii ac stupri David arguerit: mox sub Chris
offert se Joannes, unicum tuendæ veritatis exemp
offerunt se è recentioribus Chrysostomus & Amb
que magno animi robore adversus impios Princi
dicis mihi, plerisque libertas ista atque παῤῥησία
multi mortem plures exilium, odium, contempt
generis calamitates innumeras pro mercede retul
bus ego uno verbo sic occurram: Alibi parcus sis vi
pus esset, in causa tam pia, pulchrum foret vitam p
cisci. Quanquam hinc, ut dixi, nihil malè metuer
ne omninò quidē offensæ aliquid: modò, quo mo
detamine gerantur. Quare hęc nunc missa facimu
stris nostris quod metuis, scil. tu, quod pueri solen

ιasi verò nescias, ab annis istis paucis, quib. Orbis nasũ
cœpit, Cumanos illos asinos desiisse esse terrori, nimirũ
detracta. Sorbona illa, aut, si mavis, Sorbonis, cũ suis
assequis fortiter cõtēnenda est: lucernarii illi tenebrio-
ubatores ignavissimi, clamosi, tamē ridēdi sunt, ac ful-
orundã instar habēdi, quę bruta propterea Physici vo-
nt, quòd tametsi magno impetu collabantur, irrita ta-
tra noxiã ruunt saltem cum Demost. eò tãtum impu-
tq; perfidiæ bi evadere permitterēt, ut tacerent mo-
etiã apertè veritatē oppugnarēt. nam illũ synanche, &,
xclamavit alius, argyranche, mutũ duntaxat fecit. At
ra vel Stenthore vocaliores atque obstreperos magis
stus ventrisq; negotium, nempe alioqui si ex animo &
sentirēt, pronuntiârunt sententiã, stupidissimi insul-
sint oportet: sin in re tã seria gratię & favoris potiorē
habuerunt, quid, quæso, illis perfidiosius? quid impu-
quid talibus conscientiis deploratius? Quò digniores
ctissime Agrippa, ut illorum sive fraude, sive inscitia in
extracta, quemadmodum in fabulis Veneris Martis-
itias retegit Phœbus, per te ridiculo ac conspuendo
ortalibus sint spectaculo. Sed non potui non effusè ri-
eò venissem legendo. Dicite Sorbonici, in Theologia
t aurum? at ego continuò rogabam cum Virgilio:

uri sacra fames, quid non mortalia rogis
ctora?--- -

a cum Philippo Macedonum Rege: Quid non impe-
non penetret asellus auro onustus. atque adeò, si per-
abeo, quod pro illis tibi respondeam: Auro fit, Agrip-
potemur perditiùs, potiremus meraciùs καὶ θεολογικώ-
icula curetur nitidiùs, ventri ac palato sit melius, bre-
eatur multis modis latius, reliqua ex re divinato. Ve-
hic modus esto, si modò uno verbo absolvero, quò
mbagibus circuivero. Nihil aliud quàm ridere Ma-
stris convenit, &, ut Aristophanis verbo utar, ἀντιπο-
Ergo suscipies scribendi provinciam, modò id nostra
i perficiatur, ut vel Cęsaris, vel Mariæ sororis mãdato
ritate scribere videaris, potius quàm privato & tuo-
su. Puto, quo minus invidiæ aut calumniæ loci sit re-
& probatur equidem mihi consilium, ac proinde Re-
intra dies paucos scribet vel ad Cæsarem, vel ad Ma-
o tibi illorum autoritate liberius, quæ videbitur, scri-
testas fiat. Mi Agrippa, si hac in re cum mihi, tum Re-

ginæ strenuè ac sedulò morem gesseris, profectò veli
cipio futurum, sicq; ego advigilabo, ut te nunquam
tantæ Principi pœniteat impensi: & quanquam ipsa
animi generositate prædita est, ut meis calcaribus ni
opus, advigilabo tamen; tu modò cura talem te nob
conflictu pugilem præbeas, qualem te animo conc
qualemque, ut præstes, omninò secundum Deum
manu. Hìc ego scribendi finem facturus eram, nisi vi
set dicere de hoc, quòd Cæsarem subinfensum tibi, &
lienatione erga te animo esse, quàm solet, quereris,
tem, ut verè scribis, & liberiorem illam, sed perinde v
clamationem de Vanitate scientiarum: hìc quod dica
habeo nihil, nisi quòd optimam spem in clementissin
mique Principis ingenio collocatam habeam, apud
metsi fuci quidam atque opici mures, ignavum utiq;
alienæ industriæ arrodendæ natum, ad tempus autor
quid invenerint, ut sunt placidissima quæque ingen
dulitatem ferè procliviora, tamen ne credas perpetu
diuturnum quidem istud fore. Citò, crede mihi, hic n
serenabitur. Quod si exemplis dolor tuus levari pote
de ab initio Græcorum historias memoria reperamu
mus Romanorum: annon apud illos clarissimi quiq
de Republica optimè meriti Ostracismis civitate pul
pud istos aut ad Gades, vel Gyaras, aut alioqui aliquò
jussi sunt exulare? ut ne commemorem alia graviora
nihil simile tibi intentatur. Quare fac forti atque in
te digno sis animo. Meliùs, ajunt, cras forsan habebis
dam è recentioribus non infœliciter scripsit,

Nemo vel ingenti mersus desperat in unda,
Sæpè fit expulsa nube serena dies.

Sed ecce & aliud subsidium, idq; indubitatum & sacr
ræ instar. En habes clarissimum illum ac nobilem h
Ludovicum à Flandria, D. de Prato, virum, præter al
merabiles dotes, quibus ornatissimus est, tanta in dic
hementia atq; acrimonia, ut vel apud iniquum judic
vis persuadere ac probare posset. dicas Periclem quer
Ogmium Herculem esse: tanta rursus apud Cæsar
atque autoritate, ut te, vel si nocentissimus sis, cum i
reducere in gratiam, nedum insonti & perditorum h
invidia, grato patrocinari non possit: postremò utriq;
tam amicum, tam ex animo faventem, quæ viri huma
ut nihil non facturum confidam, quod è re ac dignita

tu Jove deprecatore ac fautore fultus, mi Agrippa,
ſtis & patellaribus diis, hoc eſt, veſanis rabulis, vel la-
ıſis mandare. Ego quoque vel abſens per literas atq;
ut ubi ad aulam revocabor, coram polliceor me non
: diligentiæ, &, ut ſpero, non peſſima cum gratia pro-
em dignitatis tuæ futurum: tu modò perfer & ob-

ne cede malis, ſed contra audientior ito.

n Deus his quoque finem. Sed heus tu, an non hæc
occaſio vel præſentiſſima, & cum primis opportuna
ɔet, aut reconciliandæ Cæſaris benevolentiæ, aut ar-
m demerendæ. non hæc ſine numine divûm eveni-
ς ε πάντα καλῶς. adhuc nos aliquis Deus reſpicit. Va-
rem orationem tuam legi avidè & diligenter: quam
on laudem effuſius, (καὶ γάρ τοι αὐτὴ ἑαυτὴν αὐλεῖ)
t. Typographo ſubiraſcor, quòd illam tot tamque
mendis illeverit. Iterum vale. Londini, decima Se-
, Anno 1531.

Amicus ad Agrippam. XXX.

ɔmine Agrippa, heri ſub noctem amicus quidā meus,
ɔnnihil apud D. Hoſtratum fuerat negotii, mihi re-
: illic cognoviſſe ex ore, ni fallor, ipſius D. Hoſtrati,
verſus tuos de Vanitate ſcientiarum libros neſcio
ıdatum, ſive edictum prohibitorium, ne quis illos
te poſthac, vel legere audeat. id quoniam tua refer-
:s, exiſtimavi, non potui quin ſtatim tibi indicerem,
s, re adhuc aliquo modo integra, vel maturè occur-
noda apud D. Dominum inſinuatione, vel aliter tuæ
ioni, ut commodiſſimum videbitur proſpicere. Un-
æc turba veniat, ab Lovanienſibuſne, an aliunde de-
te nondum certò potui. Vale. Anno 1531.

Amicus ad Agrippam. XXXI.

:lariſſime, jampridem volitas hic per omnium ora,
:tim ob novum opus, quod edidiſti de Vanitate di-
ım: de quo quum eruditi complures ad me ſcripſe-
i tamen nondum videre contigit. in eo conſentiunt,
bettatis affatim, de cæteris variant ſententiæ. Cura-
ɔrimum ut habeam, ac totū devorabo. Hic Andreas
mea ſententia modeſtus ac pius huc ſe contulit, ut E-
inviſeret: ſed, ſperato theſauro, carbones repperit.

Nunc tuum expetit congressum, nonnihil liquidio
tiæ è tuo pectore hausturus. Videtur unicè amare t
nium, ac libellum de Occulta philosophia perpet
itineris comitem. Eum tibi non commendo, sed pe
tius tibi commendari cupio. Ubi perlegero librum
bam ad te copiosius. Interim precor, ut quàm prosp
leas. Datum Friburgi Brisgoiæ, decimatertia Kalen
bris, Anno 1531.

Amicus ad Agrippam. XXXII.

QUidam provincias lustrârunt, & novos popul
adierunt, mariaque transierunt, ut eos, quos ex
verant, coram quoque viderent, sicut Pythagoras M
cos vates, & Plato Ægyptum & Archytam Tarenti
que oram Italiæ, quæ quondam Magna Græcia dic
boriosissimè peragrârunt. Sic Apollonius intravit P
transivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas,
sima Indiæ regna penetravit, & pervenit ad Brachi
Hyarcham in throno sedentem aureo, & de Tantal
tantem audiret dicentem: inde per Decem populos
lexandriam perrexit in Æthiopiam, ut gymnosoph
mosissimam solis mensam videret in sabulo, uti
refert. Sic debui, & meritò, servus & ignorantiæ
Gallis ad Germanos transire, ut Erasmum & Agrip
ximè lacteo fonte manantes, dominos suos, & philo
theologos, doctoresq; egregios, & famosos per to
pam, & viderem & audirem loquentes, & docentes.
burgum primò petii, & ipsum D. meum Erasmum
manissimè susceptus, eidem duo vel tria proposui
quæstiones de illa Occulta philosophia, quam M
turalem & Cabalam vocitant, & de Alchimia unam
fumum, aut verba sola parvi fecit præfatam Magia
utramque, vel omnem Magiam, & ipsam divinam
& pluris fecit dictam alchimiam, sed dixit, tot esse a
ticus, quòd est difficillimus ad eam ingressus &
Hinc tandem ipsum rogavi, ut saltem quid per m
ad Dominum meum Agrippam, ut majorem habe
sionem & tutiorem accessum ad eum, quod libent
cessit & fecit: inde cum literis suis petii Argentinam
Spiram, in qua Cæsarem expectavi, & cum co
meum Agrippam per tres hebdomadas ferè. Tun
mum intellexi Cæsarem ante Festum natalis Domi

c hyeme non venturum Spiram, illico viam arripui niam, & ad Bruxellas, cum laboribus & expensis & pe- æpè, ut antea, non modicis: sed nil mihi difficile, ut ve- percipiam, quæ est in Christo Jesu, quem tamen Dei c hominem verum, redemptorem meum, vitam æter- hi daturum firmissimè credo & spero, ipsumque me- umbram ejus, aut imaginem, quæ est Natura com- omnia, juxta illud evangelicum, Ego sum via, veritas &c. Hinc advenio, ut à Domino meo, cùm placuerit, s & enucleatis quæstionibus nostris doctus redeam. m coram oculis Domini mei Agrippæ inveniret ser- s aut famulus gratiam, ut ei in aliquo etiam sine sti- inservire valeret & famulari, & quid boni tandem ab rtaret, vel ipse ego talem reperirem, qualem Bovillus do invenit Trithemium, non magum, ut dixit, postea, mmuniter sumitur Magus à vulgo, aut ignaro, sed bo- agum, & sapientem, aut philosophum doctissimum. im, vel per D. meum Agrippam me sacra lympha spar- ssem, & vivo flumine abluere: quò fatalibus his igno- arvis exutus, in hominem devenirem, ut videre pos- ercipere illam Occultam philosophiam, quam in py- ta dare protinus promisit, & ut non modò ænigmata ta picatricis caperem cum similibus, sed etiam ipsa sa- iplinæ ac geographicæ eloquia perfectè possem per- Quid me detinet, ut etiam vestigia ejus non sequar & er? cui laudes dignas persolvere non est nostræ opis: Hebræus, nec Græcus, nec ferè Latinus ego, sed ig- cunctis, coram tanto viro etiam loqui vereor, nec meam ignorantiam non fateri, nisi omnino tacerem: fortatus in verbis suis, ubi ait, Quia nihil scire fœlicis- a, vires mihi præbuit. loquar ego, ut novi, licet me ctum, aut philosophum, sed tamen hominem in asi- nsformatum, quasi alter Apuleius ut cœpi, & sequitur. . Etsi, quicunq; occulta naturæ & philosophorum ar- tendit & manifestat ignaris, est maledictus, qui tamen x sapientiæ amatorib. ostendit, hic lauro est coronan- c credo digna locutus, ut in cœlo suo physico voluit us Ulstadius, & quamvis ignarus sim plurium, & indo- ator, tamen sim bonarum artium & sapientiæ cupi- i tot provincias & regna lustravi, & transivi per leu- entas & ultra, cum laboribus & periculis non modicis, , ut ad te Dominum meum venirem docendus, & si à

principe

principe nemo debet redire vacuus, nec à fortiori. nec à aut philoſopho, qui, ſicut gratis accepit, gratis etiam da tentibus juſſus eſt. Ad quod advertens præfatus Domin ſtadius de libro prædicto ait, Licet enim pro indoctis ac pro doctis ediderimus, non tamen abs re id factum eſſe bet invidus ſciat, quum ſummus omnium creaturarum tor atque pater æquo lumine ſolari & probos & improb ſitet. maledictus enim eſt, qui propriam utilitatem reip commodo præponit: nec nobis ſolùm nati ſumus, ſed tem de nobis ſibi vendicat patria, & partem amici, ſicut docuit, & Salomon abſconditam ſapientiam & abſcon theſaurum nihil prodeſſe dixit: item ſcribebat D. Trith ad D. meum Agrippam, Ne ſinas tam excellentes inge vires otio tepeſcere: te, qua poſſumus, inſtantia monem timus & rogamus, quatenus & tuo de labore ad melior per exercites, & lumen veræ ſapientiæ, quo maximè & tus illuſtraris, etiam ignorantibus demonſtres. Docilem benevolum & attentum diſcipulum charitas & benevo tua, qua cunctis provides diſciplinis, corripiet, & inſtru ctrinis, ut tibi teneatur perpetuò, & pro ſalute tua Alt offerat hoſtias pacificas. Vale, præſidium & dulce dec um, Anno 1531.

Doctiſſimo ac ornatiſſimo Viro Henrico Cornelio Agrippæ chius Chapuſius S.D. XXXIII.

QUanquam ira ferè naturâ comparatum eſt, optime pa, ut deteriora ad tempus vincant, tamen is eſt ve genius, ea indoles atq; energia, ut tandem emergat, ac mat in lucem, quomodo nunc Lutetiæ eveniſſe videmu cùm Sorbonici, ſive ſubornaticii magna ex parte ad Reginam pronunciandum cenſerent, multi tamen inc vitæ, ac ſanioris doctrinæ & judicii adverſus tam pote tam conjuratas phalanges auſi ſunt ſtare à veritate, atq illorum ſive ſuo ſolius, ſive omnium nomine, etiam ſcri bro ſententiam ſuam teſtatus eſt. Eum librum nunc ad t to, non quòd exiſtimem te talibus Theſeis egere. quid hoc foret aliud, quam aquam ad mare, aut in ſylvam, q junt, ligna: verùm, ut, ſi in animum induxiſti aliquid ſu dem re commentari non inſtructior ſis, ſed animoſior ardentior. Neq; enim tam ſumus ingenii atq; eruditior præpoſteri, neque tam inſipidi æſtimatores, quin ſcian

confertissimo penu posse & eruditiora multò & locu-
a promere: sed tamen quando Plinius scripsit, nullum
tam malum esse, qui non aliqua ex parte prosit, non
ortassis abs re perlegere, vel in hoc tantùm, ut dixi, ut
s animos, majorem spiritum rei aggrediundæ conci-
ge, mi Corneli, excute temetipsum, & istas tuas vires
in re tam præclara, neque patere tam speciosam lau-
i tibi desponsam, tibi consecratam, ab alio præripi: sed
o super hac re scripsimus non ita primùm pluribus, vo-
nunc esse coactiores. Est hìc Florentinus quidam, Pe-
Bardis, homo mihi familiarissimus, & inter primos
candoris eximii, ipse studiosus & studiosorum amans,
uam dici possit, tuæ verò eruditionis admirator, quan-
redi quidem potest: is vehementer cupit tibi innote-
naque inire amicitiam ac necessitudinem. Quare si ad
as tribus verbis, faceres & mihi rem gratam, & tibi ho-
officiosissimum dignumque, mihi crede, qui in ami-
tuorum album ascribatur, miris modis tantillo offi-
inxeris. Vale, mi suavissime Agrippa, & me redama.
ii, 25. Nov. Anno 1531.

Amicus ad Agrippam. XXXIV.

otia tua pro libris recuperandis nobis injuncta, colen-
tissime Domine, juxta posse peregimus, ex quibus inve-
, quos ad te defert famulus tuus: reliquos verò, quia
n impressi fuêre, vix poterit Dominatio tua reperire,
tè aut Romæ, aut Avenione. Ille etiam Doctor legum,
auelis Cabalam habet non est hic, sed ab anno vel cir-
cum uxore sua in regionem suam, unde non rediit:
bis retulit soror dictæ uxoris suæ, misitque postea pro
is & mobilibus cæteris, quos habuit, licet diu manse-
tiam cum uxore per annos viginti: sed quia dulce so-
ique, ad propria rediit, & modò est à Chamberi in Sab-
& vocatur Magister Humbertus Veillet, ad quem lo-
cedendo, & ad partes alias prædictas, aut versus eas a-
ndo, pro dictis libris poteris, si placet, leviter hominem
: interim tamen pro posse meo curabo, ut primum &
um dictæ cabalæ Samuelis habeam, & mecum ad te
n: nec redibo, ne videar tibi illudere, aut mentiri, nisi
: pro qua mittam his diebus aut nuncium, aut homi-
quia est magna distantia, etiam per centum leucas &
e, etiam per mare in quandam insulam, in qua est fra-
ter meus,

ter meus, & cum eo libri mei, quod quidem mare in hyem
maris & temporis, sive eundo, sive redeundo, in dispu
nem, non leviter transferatur, vix ante Purificationem M
vel forte Quadragesimam potero recuperare: & si ego r
rem, posset intervenire novum impedimentum, ne etiam
ut alius, sic citò venirem: sed cùm primum habuerim, di
xima sequenti ad te redibo, & tempore dicto pendente
rias Parisias plures visitabo, ut, si quid reperiam, quod te
ctet, mecum deferam. Multum tristor ex equo, sicut etia
status est famulus, qui compulsus fuit alium emere, &
dimittere infirmum, de quo culpandus non venio, eo
non petii, ut mitteret eum D. Bernardus: fecissem namq
lus ea, quæ simul fecimus: sed sibi placuit mittere. in br
men spero equum convalescere & sanum. Literas tuas, q
competunt, adhuc non dedi, quia D. Capellanus, adhu
dicus regius, semper est in curia, in qua etiam sunt & D.
& D. Petrus Billady, pro quibusdam negotiis suis: & c
tus D. Guilielmus Furbiti extra urbem prædicat, sed
ctantur & sperantur in Natali Domini: & cùm veneri
ciam, quod in me est, & quòd responsionem habeas. In
rogo, memento mei, qui redibo, ne dubites, & tibi nc
cam, quia nondum novisti hominem, sed scribas inter
sponsa ad quæsita, & quæ in memoriali reliqui fac, prec
ut facias, memoriæ commanda, & quòd non incurra
cundiam aut indignationem D. Bernardi, si, quod cup
non habuit, & de equo suo: quia per me non stetit, aut
& si non vadam ante Purificationem Mariæ, mitte lite
me ad fratrem coci vestri, per quas insinues, ubi te re
& curiam, & quæ ex me volueris: si sim insuper in grat
mini Bernardi, quoniam spero quandoque illum læ
reddere, eo favente, qui solus omnia potest, qui te incol
usque ad terminum ab eo constitutum custodiat, & do
deas & habeas naturam completam. Vale. Raptim ex P
sexta Idus Decembris, Anno 1531.

Agrippa ad Amicum. XXXV.

IAmdudum ac sæpè contendit à me D. Augustinus, ph
vir eruditissimus, & utrique communis amicus, ut tua
nitudini aliquas scriberem literas. idem nunc non min
stantia jubet, qui apud vos est, Cæsareæ Majestatis orat
stochius Chapusius, vir doctrina juxta ac sapientia sus
ius. à quibus cùm humanitatem, virtutem, simul ac pi

qua erga me afficeris benevolentiam tuam admodum
i audiam, sumpsi mihi ad scribendas has literas auda-
t expectas tu forte ex me insignem aliquam doctri-
egiam ve rem quampiam literis meis indicarier: sed
ihil est, quod vel ad dignitatem tuam, vel ad fortunas
ad virtutes tuas ex me accedere posset. Voluntatis ta-
e qualecunque sit studium, significabo, ut intelligas,
imum mihi institutum esse illis obsequium meum
, quibus pro meritis ac virtutibus nihil unquam ma-
ari potest. in quorum numerum & te facile admitti-
que illis insignibus virtutibus nostrum quoque ani-
nsecramus. Vale. Ex hac omnium bonarum literarum
ique noverca aula Cæsarea, apud Bruxellas, decima
Decembris, Anno 1531. Salutabis meo nomine Do-
Eustochium oratorem Cæsaris, cui idcirco non scri-
uòd brevibus epistolis illi respondere non possumus,
em longissimas scribere, meæ non admittunt infau-
occupationes. Iterum vale.

Agrippa ad Erasmum. XXXVI.

s tuas, colendissime Erasme, à 13. Calend. Octobris
e datas, accepi quinta nonas Novembris. Vix dici
eque tu fortè, si dicatur, fidem habeas, quàm incom-
ætitia affectus sim. hac insigni in me animi tui huma-
ui me ignotum tibi hominem non solum literis tuis
dignatus sis, sed etiam plus præstas, quam sperare li-
clamationem nostram de Vanitate scientiarum atq;
tia verbi Dei totam te lecturum, tuamque de illa sen-
te mihi uberius perscripturum, polliceris. Age ergo
ecor, Domine mi Erasme, tantillum laboris tui Agrip-
ne refugias, & quid tua præstantia de hac sentiat, mi-
ces. tuus enim sum, & in tua juratus verba tibi me fi-
n militem dedo, condono & commendo, cujus judi-
t semper mihi loco antiquæ & venerandæ autorita-
imq; de humanitate tua mihi persuadeo, ut te credam
libertatem di-endique licentiam boni consulturum.
im, quid sit declamatio. Sed & illud te admonitum vo-
e his, quæ ad religionem attinent, nequaquam secus
quam sentit ecclesia Catholica. Andream sacerdotem,
literarum latorem, virum pium ac modestum & pro-
tutib. & tuis literis mihi commendatissimum, detinui
aliquot diebus. Utinam is sim, qui suis desideriis satis-

facere

facere queam: aut talis aliquando futurus sim, qualem i existimat. Vale felicissimè, illudq; certò scias, nihil poss gratius contingere, quàm si spiritus meus tibi consecrat dem, qua offertur, animi magnitudine recipiatur. Iteru le. Ex hac omnium bonarum literarum virtutumque n ca aula Cæsarea, apud Bruxellas, decimotertio Cal. Jan. 1531.

Amicus ad Agrippam. XXXVII.

NIhil de te audivi ab eo tempore, quo Gandavo dis tes sejungebamur, magno certè animi dolore. Max nim te semper amavi propter ingenii & genii similitud Sed posset consolari librorum tuorum copia: qui utina nes extarent, quos scripsisti. De Occulta philosophia, n bito, quin sequentibus seculis immortalitatis gloriam biturі, si edideris. quod ego, si te hortari possem, no rem, quin persuaderem. Cupio itaque cognoscere, an v in lucem. nam mihi dixeris tuo amico & addictissimo. reddita mihi est Geomantia Ptolemæi Regis Elyttop liam suam, de qua sæpè tecum locutus sum. si velis uti me certiorem. nam dubitabam, ubi nunc esses, quod pr scire non potui. Si quo alio modo te adjuvare, aut orna sim, nihil quicquam gratius fecerim, tu jube tantùm. C nos de statu tuo & rebus literariis aliquando certiore sciam te semper esse occupatissimum. Sed hanc audac nosce mihi. amor tui me huc impulit. Vale. Salutant te canus, & Leonardus Casperottus. Brugis, vicesima D Anno 1531.

EPISTOLARVM
LIBER VII.

Archiepiscopus Coloniensis ad Agrippam.
EPISTOLA I.

Enerande, sincere, dilecte, cũ nobis nu liber, quem, cùm adhuc juvenẽ ageres, culta philosophia edidisses, inq; tua cel ria diu oblitũ resumpsisses, & jam nob casses, quò nos ad tuam amicitiã invita es, oblatus fuisset, perlegimus epistolã, qua plura nob

u potius, quam recto judicio tributa suspicamur, quę-
gè aliter, si coram adesses, experiri posses: nihilominus
, quem in prædicta philosophia eruditum, inque no-
oniensi patria oriundum cognovimus, summa gratia
e complectimur. Quapropter his proximis diebus,
Cæsarea Majestas ad comitias Ratisponenses ascensu-
nos Bonnæ esset, de te percontari fecimus, sed te ad-
tellis esse intelleximus. Quare te hortamur, ad nos,
mum tibi opportunum fuerit, venias, ut tecum, quæ
ommendari non convenit, conferamus, tuumq; erga
isque incognitum amorem mutuis collationibus fir-
In hoc facies nobis rem gratam, omni gratia & favo-
rosequutione viatici compensandam. Vale. Ex arce
oppelstorff, prima die Febr. Anno 1532.

Agrippa ad Amicum. II.

ræceptor & benefactor observandissime, mi Domine
rde. A tempore, quo hinc abiit Cæsar, usque ad hunc
n sum expeditus ab istis fœneratoribus & publicanis,
intiarios vocant. hodie pro pecuniis datæ sunt alter-
ræ, quibus remittor ad nescio quem pagum, ubi meo
o exacturus sum hanc quadraginta aureorum carolo-
guam summam. Cæterum hic nihil bonæ spei reli-
ibeo. post cras repetam Mechliniam. exinde sub hasta
lem exponam. primum prætorem sequar, qualem-
sors obtulerit. siquidem hunc ingratissimum Cæsa-
nino detestor, & omnem spem, quam ex illo concepe-
nno, omni fidei illi renunciaturus. neque tamen aliud
ecor, nisi ut faciat illi Deus misericordiam, quam fecit
buchodonosor, quem ex bestia restituit in hominem.
o abs beneficentia tua Galatinum: & si quis alius raræ
piæ libellus. Plura, quæ scribam, non habeo, atque eò
sum scribendo: quòd harum lator Augustinus Furna-
mmunis amicus, oretenus narraturus tibi est omnem
nearum statum, apud quem te summè precatum volo,
mmendatum serves, & librum nostrum ex Genua abs
uperandum cures atque procures, & sit illius nobis o-
transsumpti copia, neque cabalam Samuelis recupe-
negligas. Perinde alphabetum illud vetus Hebræum,
ibi pollicitus est D. Petrus ille Hollandus, quem tanto
i corporis fastigio prodiga rerum natura donavit, ubi
ris, ad me etiam transmitti cures. Vale fœlicissimè: sed

& Reverendissimo D. meo, D. Legato, mihi perpetuò
dissimo, commendatum & charum me redde. Saluta m
verendum D. Episcopum Feltrensem, & D. Lucam, c
que omnes, quorum nomina huic inserere epistolæ n
excederet. Ego, dispositis quietiore statu rebus meis s
singulas per ocium jucundas epistolas dabo. Iterum
me tibi commendatissimum habe. Bruxellis, die sexta F
rii, Anno 1532.

Agrippa ad Amicum. III.

QUo in statu res meæ versentur, vir ornatissime, ip
jamdudum vates fui. Hæreo adhuc inter istos fœ
res & publicanos finantiarios, tanquam hircus in vepri
mittor à Pilato ad Herodem, & noster Panormitanu
phas non prophetat mihi bonum. itaque omnino stat
Ægyptiam servitutem exuere, & nisi satisfacturi sint m
scitabo in illos muscas & cimices & ranas & locustas,
atque, & ero spiritus persecutor, & malorum omniu
gator adversus monstrificos illos Mydas, omnium, q
quam fuerunt, ingratissimos, innovaboque adagium,
beus aquilam. Cætera ex literis meis ad D. Bernardu
accipies. Respondi Lovaniensibus calumniatoribus
stè quidem, sed non sine sale & aceto etiam atque sina
cul omni oleo. edam in publicum, quamprimum liceb
non absque nova tragœdia, ut solet nova veritas novu
nere odium, nec deerunt, quibus placitura erit hæc tra
Vale fœlicissimè, & me Reverendissimo D. meo, D. L
humillimè commendatum habe. Bruxellis, sexta Feb
Anno 1532. Reliqua, quæ hìc aguntur, ex sequentibus n
cundum regulas tibi Bruxellæ datas, facilè intelliges.

Agrippa ad Archiepiscopum Coloniensem. IV.

SPerabam me cum Cæsare iturum Coloniam, ut inv
Amplitudinem tuam, Princeps Reverendissime & Il
sime, offerremq; tuę sublimitati renduos tuo nomini
de Occultiore philosophia libros, quos continuo usq;
nescius, si tuæ Celsitudini gratum futurum sit, ut ed
Quod ubi gratum rescivero, mox editurus essem: si
gratum, lateant perpetuò, & vel pereant. Cætera narra
sentium lator. Is es, cui librum de Vanitate scientiarum
psimus. Si quid prætcrea aliud est, in quo tuę Amplitudi

offim, & meum non dedigneris obsequium, præcipe,
n intelliges. Vale. Septima Februarii, Anno 1532.

Agrippa ad Archiepiscopum Coloniensem. V.

Amplitudini tuæ, Princeps Reverendissime & Illu-
ne, ab hujus mensis septimo per Augustinum Furna-
nuensem: triduo pòst invenit me hic tuus tabellarius,
rrabundus de civitate in civitatem quæritabat. ea fi-
erat utriusque fortuna, ut aliò ille ingrediens me quę-
go paulo antea & ferè eodem momento ingressus es-
btulit mihi tuæ Celsitudinis literas quàm humanissi-
ro quarum responso non aliud nunc scripturus sum,
e ante mediam Quadragesimam, &, si fieri poterit, ci-
l tuam Celsitudinem adfuturum. Quanquam ob exi-
as vires pro meritis & virtutibus tuis, vel ad dignita-
l ad fortunas tuas nihil magni ex me accedere possit,
l meæ erga te voluntatis & obedientiæ qualecunque
im, sic tibi dedicatum constituo, quòd te scire volo,
nibus istis tuis virtutibus vitam ipsam, nedum obse-
c famulatum meum consecrare. Vale fœlicissimè. Ex
hia, die decimo Februarii, Anno 1532.

Agrippa ad Erasmum. VI.

s illis tuis humanissimis, quas detulit ad me Andreas
rdos, respondi nuper, Erasme colendissime, curavique
ius Maximiliani Transylvam meas tibi reddendas. an
is, nescio. puto autē accepisse, licet ego ex te aliud ac-
nihil, quippe absens à Brabantia, plures dies fui apud
ndissimum & Illustrissimum Principem electorem Ar-
ulem Coloniensem, qui te unicè & amat & veneratur:
iè nobis sermo est de tua integerrima & invincibili do-
unt apud illum multi tui nominis pręcones, inter quos
nnus de Fossa tui nominis cultor studiosissimus. hic
rrasset se habere opportunum ad te nuncium, iniquum
um abire meis literis vacuum, & si nihil habeam, quod
l te scribam aliud, quàm esse me tibi perpetuò addi-
im obligatissimumque, qui me hominem ignotum &
oris literaturæ prior tuis literis illustrare dignatus es.
go ea sit humanitas tua, quòd præclarus obscuri lite-
i despicis: parcito huic audaciæ meę, qui te rogo, ut mi-
ocium aliquando rescribas. Spero siquidem inde brevi
m inter nos etiam de magnis rebus ultro citroque sæ-

pissimè scribendi & rescribendi argumentum. Vale fœ
mè. Ex Agrippina Colonia, decimaseptima Martii, An
Adhuc per mensem unum hic mansurus sum, inde abitu
Brabantiam.

Amicus ad Agrippam. VII.

ET si literis résponderam, quas mihi abs te Augustinu
narius reddidit. non, ut nostra necessitudo expostu
sed ut meæ occupationes & temporis exiguitas patie
veritus tamen, ne meæ parum fideliter redditæ fuerint,
jusdem penè tenoris, sed non plenitudinis, ad te scribe
tui, quibus te moneo atque hortor, ut id, quod effugei
possumus, forti animo ferendum putes: id quod meliu
quàm ego: licet non pauci sint, qui affirment, nos facei
tunam deam, cœloque locare. Increbuit de te semel at
terum apud quosdam & probitate & doctrina atque a
tate præstantes viros sermo, qui fortunam tuam accusa
alii, ut est mortalium sententia varia, te tui mali causa
bant, atque Satyricam illam libertatem tuam vitupera
omnes tamen ingenii acuitatem, & multiplicem lecti
memoriamq; in te admirabantur. Ingolstadii conveni
num illum mathematicum: ubi etiam alios quosdam i
non ineruditos: omnes profectò à te erant, & extolleba
genium tum, & te variæ lectionis hominem prædicabar
tyrismum tamen notabant. Quocirca te rogo, quoniam
semel præteriit hora, non potest redire, ut in futurum p
ac temperatius utaris dicendi libertate, animadvertasq
ratio ab impetu vincatur. Hæc ad te scribo non temere
mihi amicissimus es, quem fraternè amo, & cui omnia e
to succedere cupio. Dii boni, cur non adsum vel consili
particeps, vel solicitudinis levator, vel adjutor, in quo
sem. Sed quando tanta locorum intercapedine disiungi
te oro, ut rebus tuis consulas, ne te auferant aliorum poll
tiones & consilia. tibi enim consilium non deest, ne te p
pites. Utinam ad nos advolare tibi fuisset integrum. om
enim esses clarissimus, & præsertim Domino Lucæ, qui
nem operam, industriam & facultatem pollicetur, & for
inopinatum tibi bonum parabit, ubi occasio sese obtu
mitto reliquos nostros, qui integram voluntatem in te
nent: mea autem opella nunquam tibi deesset, quam sin
exceptione tibi polliceor. sed quid polliceor, cùm te alite
vare non possim, nisi Ezechielis rotæ te & me ab his mi

in co

im raperet. Sed ne à proposito digrediar, ad literas tuas Libros, quos petis, ubicunque invenero, ad te mittam m nihil boni est. Si quid novi exibit, quod te dignum ir, te impertiam. Typhæus ille ubi se occuluerit, certè nec Moguntiæ, nec hic unquam videre potui, & de al- oillo Mosaico, quo ante Esdræ tempora usi sunt pro- me frustratus est. quapropter hoc illi tantum imprecor, ut Jovis iram non experiatur, sed ex gigante ut pig- vadat: cabalam Samuelis recuperandam curabo, recu- n non desiderabis: procurabo etiam librum tuum à D. ino ut Genuâ evehatur: sed utinam promissa sortian- ctum. Si quid novi istic apparuerit, te rogo, ut me cer- facias. cupio enim aliquid videre, quod meo faciat in- In re mea mystica continuè diu noctuque persevero o. omnia invenio & in novo & in veteri testamento & historiis, quæ ex animi sententia in rem meam ca- deo ut mihi videatur à Deo factum esse istud, & fortè abile in oculis nostris. An putas me ad medium dor- em, & fruges consumere frustra? in manib. habeo me- lium omnium ætatum chronicos & commentarios rationem temporum, quam ego ad amussim corri- i fallor, quòd non credo, cùm regulæ non à me, sed à ocedant. licèt enim multa benè dicant Veterum com- ii, in multis tamen hallucinātur. mea symphonia qua- ocibus constat, quæ eodem sono, consonantia & har- usq; ad mundi finem perfectè modulantur. nam à præ- ifice confectæ sunt. imitabitur illud Sapientiæ, Omnia uero, pondere & mensura quarta voce addita consistūt, ous conflata fuit illa cantio, Gloria in excelsis Deo, &c. cordabit cum illo Esdræ, Vade & pondera mihi ignem, nsura mihi flatum venti, aut revoca diem quæ præter- era Mercurio tuo colligas. Fortè putas me insanire, qui c scribo. Deus permittat, ut possim ad optatum perve- iem. for assis non videbor operam & oleum perdidisse, on ero immemor. Hæc ad te familiariter scribo. Libros e Occulta philosophia in finem reservo, tanquam om- atuam ornaturos, quibus libentius studerem, si fuissent ssi. Brevi Norimbergam sum iturus. vellem abs te intel- si tibi cordi sit, ut imprimantur, dummodò lucrum ad eat. ego enim ex meis volo impendere pecuniis potius, ex tuis habere. Bononium pictorem tibi commendo. dovicum Lucenam mihi millies salutabis, à quo aliquid

habere cuperem ad literarum Hebraicarum significa
declarandam: & si quid aliud apud ipsum latitat. fo
quando ita prodesse illi potero, ut in terram bonam
spinis & lapidibus seminasse senserit, velimque illi di
minem quem ad me venturum dixerat, adhuc non vi
tinam veniret. sed de his hactenus. Velim, mi Agrippa
ignoscas, si tardius & brevius ad te scribam, quàm no
citia requirit. alterum enim occupationibus meis, alt
genio est adscribendum, qui amicos non verbis, sed
& volo & soleo. Marius noster cras in Italiam profi
cui scribendi munus imponebam. Scito tamen, quòd
dimittam neminem, quem isthuc venturum putabo.
facias, te etiam atque etiam rogo. tuæ enim literæ m
quàm jucundissimæ. Si quid exhibebitur istic, cura
Hodie veni ex quodam cubiculo, ubi ex tuis amicis
quòd pro te nescio quid cuditur. utinam aspiret fortu
& me ama. Ratisbonæ, octavo Kalendas Aprilis, An

Amicus ad Agrippam. VIII.

SP. Ita vivam, ut nihil mihi durius, aut molestiu
in gratiam poterat, quàm quòd, ut de te audio, in
nesta causa adhuc labores. Nunquam speravi Panor
tibi defuturum. videbatur enim, quantum ex illius
sermone conjici poterat, amico atque adeo propenso
te animo. Verum de hominum voluntatibus difficilis
jectura. Tu tamen, si me audies, moderatè, ut verè
phum hominem decet, atq; æquo animo omnia perf
que desperabis meliorem indies fieri posse fortunæ
ditionem. Equidem quod ad me attinet, pro mutu
nostro tibi me ac mea omnia, quantulacunque sunt
polliceor, scribamque quamprimum, ut te pervell
gnificas, ad quendam amicum meum, cujus non vulg
pud Pontificem Maximum autoritas, daboque op
quod petis, impetremus. Ad reliqua epistolæ tuæ,
involvisti, non rescribo. ea enim intelligere minus p
igitur, si me amas, ut mihi notas illas prorsus aperia
operam, ut illis ego quoque uti possim, si aliqua fo
scribenda, quæ in alienas manus nollemus incidere.
dissimus Legatus totaque domus nostra te salutat.
le, & quam sæpissimè ad nos scribe. Ratisbon
octavo Kalendas Aprilis, An-
no 1532.

Amicus ad Agrippam. IX.

Misissem tibi jamdudum responsiones Erasmi ad censas theologorum Parisiensium, si adfuisset hîc aliquis, s concredere licuisset: semel atque iterum accessi ad cu- Domini nostri Reverendissimi, sciscitaturus, num adesquis, qui isthuc profecturus esset: sed toties me fefellit es mea, tum opinio de re mihi abs re commissa concendem ad me venit Pater Gerardus Sledanus, ac me tuo ie commonuit libri illius, quem avidè expectas, nempe i responsionum: simulque coram me mentionem hani illius, quod idem Dominus ille noster, imò meus, si d licet dicere. Princeps scilicet, & humanissimus, & naptimus, mihi se missurum hyeme superiore recepit, sed cupationes gravissimas, quibus indies ejus gratia verè variè multisque modis distringitur, oblitus est, & tamen ndo missurus, cui videl. Principi te oro etiam atque etuàm potes, me quamplurimum commendes: atque ipse rias Paschales ejus gratiam invisissem, si per corporis ires licuisset, & in quo jam ipse expertus sum me calculo i, id quod nunquam futurum arbitrabar, quoad vivesed res indicat atque ostendit, nihil non expectandum , quicquid malorum homini accidere potest, dum vixeuantumvis idem sibi robustus ac validus videatur. Non rerum nihil propemodum habeo, quod ad te scribam, uòd eo ipso die, quo hæc ad te scripsi, ex Magistro Gode Hitorpio bibliopola intellexi, Helvetios nondum satis trimque confidere, ac proinde à multis timeri, ne ad pu denuo congressuri sint, & commissuri inter se, & sicut erunt annis superioribus potentiâ ac robore, undiq; civi usad se contractis ac coadunatis sibi, ita deinceps sensim uantur ac decrescant: & id tandem in se experiantur, quod Græciæ civitates, de quibus Justinus historicus & Paulus sius referunt, ut quæ cùm singulæ sibi imperium constie cogitassent, ipsæ ad summam redactæ sint servitutem d utinam & ipsa Germania aliquando non experiretur. Em Magistro Godefrido, de quo paulo supra, ut declaraes Erasmi nunc ad te mittantur, quas in vigilia Paschæ misissem, si tantummodo per literas me monuisses, aut mis, qui hujus me admonuisset, Vale. Coloniæ, quarto Aprili Anno 1532.

Amicus ad Agrippam. X.

TUas à vicesima sexta Junii ad me latas sunt diesq quòd accepi, Agrippa mi colendissime. ex illis atqu teris per te scriptis Magistro domus, cognovi, quorsum na te conduxerit, profectò eram de hac re in maxima ex tione. unde quamprimum huc appuli, ad te literas de Aurelium destinavi. Respondit ille, quòd non eras Mec nec se scire, ubi esses. postea scripsit, quòd ad Principem niensem iveris. id quod ex meipso jam conjectabar. ver bitabam, an familiam sospitem traduxisses. quod ut acc modè factum, congratulor omni fortunæ tuæ, & ubi cc rit me in Brabantiam reverti, te invisam, & tecum aliqu res morabor dies. tu interim me advisabis, quomodo r tua accommodaveris, & si absolveris librum tuum de C philosophia, quem cum imprimendum dederis, duo ad emplaria destinabis, duo etiam exemplaria apologiæ querelæ tuæ, quæ ab omnib. desiderantur. feci ego ext diligentiam in perquirendo librum tuum cabalisticum mihi ante annos aliquot mecum Genuam perferendu cessisti, sed hactenus non fuit reperibilis, donec ego ip Genuam, quem repertum Magister domus transsumpt te mittet. is amat te unicè. adest apud nos Lucas Gauric vi in Italiam reversurus, qui pollicitus est se daturum d Magistro domus plura notanda, quæ omnia quamprim bi communicabuntur. Reverendissimus D. Legatus r rus est in Italiam, cùm primum venerit huc Cardinalis dices, qui jam deputatus est Legatus ad bellum contr cas. Cæsar dedit illi Episcopatum Majoricæ, reditus rum quatuor millium annui, verùm abstulit Episcopat Oscar, reditus aureorum duûm millium quingentorum rebo itaque hoc refrigerio, ubi Reverendissimus ille a Ego prætcrea à meo recessu ex Bruxellis continuò ferè tavi: nunc autem melius habeo, sed nondum in tuto sum de me futurum sit, scies omnia. Frater meus Thomas D. Julianus obnixè se tibi commendant. Cupimus plur & maximè desideramus apud nos præsentiam tuam, p mè in tanta rerum varietate, ubi plura comperies, qu tanda forent. Si scivissem, quo debuissem destinare liter dies ad te scripsissem, & de singulis fecissem te certiorem autem tales feruntur sententiæ. Regem Ferdinandum fu Bohemia, inde obtinuisse sexaginta millia peditũ, & ali

n

n equitum, cum aliquot munitionibus: ex Moravia
m viginti quinque millia: ex Silesia viginti millia: ex
x cæteris provinciis patrimonialibus numerum pedi-
idecim millium & aliquem numerum equitum: sub-
mperii fertur esse quadraginta millium peditum, & o-
um equitum. Cæsar daturus est peditum triginta duo
iorum viginti millia recipiet ex Italia Duce Marchio-
sto, reliqua duodecim millia conscripta sunt in Ger-
Ducibus Capitaneo Thamysia & Maximiliano. nam
is Caspar Frunspergius & Marcus Syttychonus illud
unt: colligit etiam equitum sex millia, videl. duo mil-
lia Duce Ferdinando Gonzaga, reliquos ex Burgun-
andria. Pontifex pollicetur soluturum se equites levis
æ Hungaros decem millia, & quadraginta mille au-
ngulos menses. Ajunt, Reverendissimum Cardinalem
sum missurum quinque mille pedites & equites quin-
Duce Brederodio. Rex Christianissimus cum Rege
in nullo subveniunt. Ajunt, Turcam fuisse in Belgrado
m D. Joannis Baptistæ, & moraturum ibidem diebus
Embray Bassa præcedet cum parte exercitus, cujus ma-
est innumerabilis: veniunt illi in subsidium Tartari,
transierunt auream Chersonessum: præterea Dux Val-
c Moldaviæ. Verùm de classe Turcica non est timen-
m in Janua paratur classis nostra quæ sola sufficiens e-
ponere Turcis. præterea Veneti habent triremes octo-
matas, ut fertur. In dieta hac Ratisponensi nihil reso-
ercipio. Galli cuperent perturbare negotia Italiæ, po-
n civitatis nostræ. quod si propositum illorum sit, ex-
int arbitror, quousque exercitus Cæsaris ex Italia re-
, & classis maritima ex Genua. Orator Regis occultum
m tractatum agebat cum aliquot Principibus Germa-
us successum tibi mando in siferis. Hæc sunt, Agrippa
hactenus intelligere potui. si quid aliud emergat, scies
mnia, hoc tamen conditione, ut copiosiùs ad me re-
Audio Hollandos contra Ostrosaxones velle bellum
,sed Regis Daniæ negotia non benè procedere. tu quid
rebus intellexeris, rescribe, tuumque judicium adde.
o de La Rocha & Eleemosynario tuo nomine salutem
c historiam Borbonicam petii: quamdiu non sint expe-
nimè illam daturos confido: sollicitabo tamen apud il-
tinuò, & ubi primùm dederint. quamprimùm ad te mit-
super divisione bonorum rebellium Neapolis modo fa-

cta, plura tibi scribenda essent, quorum summa hæc o
mnes, qui Cæsarem adjuvârunt: qui bona, qui vita
deposuerunt, irremunerati remanserunt, qui advers
nis hostes illius nati sunt, qui arma contra illum tule
mnes fuerunt optimè & secundum vota sua expediti.
est Neapoli Cardin. Columna: in vice Regem suffec
tur Marchio de Villafrancka. Cæsaris consilia adhu
aguntur, per quos, cùm tu adesses. Cæsaris filius Hisp
Princeps, graviter ægrotare dicitur. Cæterùm qual
nem in recipienda pensione rua Cæsarea reliqueris,
pio. Vale, & mei sis memor. Ex Ratispona, 17. Jul. Ann

Erasmus ad Agrippam. XI.

QUum huc rediisset Polyphemus è Ratisbona, &
bam & ædificabam, quo mihi nihil molestius: &
bar studiorum laboribus, itaque mallem serius ad te
quàm committere, ut jure queri possis te non accepis
Epistolam. Bellum cum Turca suscepimus, cunctis m
nantibus. Eò mittendi erant illi robusti bonis lateribu
nè vocales. Benè vale, Corneli doctissimè. Ex nund
bam & alacriùs & copiosiùs. Friburgi, Jacobi, Anno

Agrippa ad Amicum Cardinalem Campegium
XII.

CUm me tuæ sublimitati, cùm ob propensum ejus
favorem, tum ob collata in me beneficia, atque o
cinium adversus illos, qui Cæsarem totamque Cæsa
in meam perniciem irritârunt, & propemodum persu
plurimis maximisque nominibus obligatum esse cog
Pater reverendissime, veniam mihi dabis, si gravior
que nominibus cupiam me tibi reddere obligatorem
que te patrem virtute præstantissimum & literatura
simum orem, ut in tuendo Agrippa tam vetere clie
tui similis esse velis, eademque animi clementia me
digneris: quod enim ad te iterum confugio, autor n
gnara pudoris necessitas, qui jussu Cæsaris tuoque ho
gor me ab impietatis crimine vindicare, atque hanc
aggredi, taleque certamen suscipere, ut capitale impie
men agnoscam, si obticescam, nimiumque obfutur
mæ meæ, si negligam, nimisque periculosum, si detre
gnare contra fortiter. quod cùm sine adversariorum
vulneribus fieri nequear, periculosum mihi visum est
strenuæ eruditionis pariter & æquissimi judicii Pa

nam deſcendere. En prodit Apologia noſtra ad-
ovanienſium aliquot Rabinorum calumnias, ad quas
cum celeritate reſpondi, nulli meliores teſtes ſunt,
r ille ornatiſſimus Dominus Lucas Bonſius tuæ ſub-
Secretarius, qui non modicam Apologiæ noſtræ
vidit, legitque, atque Venerabilis Dominus Bernar-
trinus tuæ Amplitudinis œconomus, in cujus cubi-
es noctesque importuno ſtudio peregi omnia, ita
um datus eſſet mihi libellus adverſariorum ad diem
m quintum Decembris, ego Apologiam hanc reddi-
nte ultimas Kalendas Februarii, tradidique Mechli-
Senatus Præſidi, non editurus in publicum, niſi acce-
s Senatus illius Decreto, à quo mihi tranſumptum ca-
ſorum illorum articulorum tranſmiſſum eſſet. Quam-
cium & ſententiam ejus negotii jam pœna anteceſſe-
incognita cauſa ex ſola ſuſpicione damnatus eſſem ab
poſthabita Senatus autoritate, ſibi judicandi liberta-
urpaſſent, quique accuſatores cum eſſent & inimici,
n judicandi quàm opprimendi mei cauſam quære-
Quia igitur nunc ſupra decimum ferè menſem fruſtra
vi Senatus illius Decretum, ne honoris mei prodigus,
æ meæ crudelis, innocentiæque meæ deſertor, tam cru-
æreſis, impietatis, & ſcandali infamiam, quàm mihi
ſſimi illi ſcriptorum meorum falſarii & perfidi famici-
egerunt, ſilentio meo agnoſcere videar, cogor illam
c judicium, in paucis recognitam & nonnullis adje-
publicum edere; idque ſub tui nominis protectione.
uidem eo audentiùs facio, quòd etiam tua Amplitudo
ortata eſſet, ut reſponderem, & me de tam horribili-
minibus purgarem, ſed lenitatem mihi injungens at-
odeſtiam. Unde ego mihi non permiſi tam liberè lo-
ec tam vehementer reſpondere, quàm perfidi illi calu-
ores mei commeruerunt: qui, quod noſti, non iſtis ar-
contra me egerunt, ſed innumeris aliis clanculariis in-
& capitalibus criminationibus, multiſque ſubornatis
hantiis multo aconito conditis. Tantum lethalis ve-
n aula Cæſaris apud Principes viros, & in Templariis
onibus apud imperitam multitudinem adverſum me
erunt, ut difficillimum ſit mihi ad tam proditorias per-
ones ubique habere bonum ſtomachum, quorum ca-
iæ quædam ejus generis ſunt, ut quemvis etiam excel-
nimum poſſent à tranquillitate dimovere, & ad quas
lenis

lenis esse nec possim, nec admodum debeam. Sicub
hac Apologia paulò liberiùs in malos malè loquor, si
quid amaritudinis, meo jure id me facere puto, mihi
los licere arbitror edito nomine meo palàm, &, pra
Cæsare, me defendere contra eorum calumnias, detr
& maledicta, quæ ipsi præter autoritatem, tacitis no
suis, clanculum, & post terga, proditoriè & in me s
permiserunt. Certè non ignorabam ab initio declai
meæ, me invidiam eruditionis præmium recepturum
mihi obviatura essent gymnasiarcharum ferocitas, S
rum astus, Scholasticorum insidiæ, Magistrorum no
furor, Pseudomonachorum doli, & omnia mihi pulc
divinaveram: sed arbitrabar illos eruditorum & probe
rorum more, aut in diversam partem declamaturos, &
sus me scripturos, aut disputationem publicam indictu
se, non tot falsæ linguę apparatibus insectaturos, non
dacibus calumniis apud Cæsarem capitis expetituros.
scriberent, aut disputarent, qui tunc valiturus essem, n
Certè eruditionem eorum non vereor, violentiam au
timesco, non ignarus, quanto periculo vivam in ea m
ne, queîs cum videam mihi æternum bellum esse sus
præsertim cùm tanta sit tyrannidis eorum impunitas.
quondam disputationes indicere solebant scholarun
stri, nunc inscitiæ suæ conscientia confusi, illas exhorr
lentiaq; damnare prætendunt, quod deberent rationil
vincere. Scio, à quorum judicio pendeat Cæsar, quale
sint Theologi. scio, quàm odiosa sit veritas, sed justo s
ce vincet, nec terrebitur crimine innocens: at dicere
apud eos, contra quos scripsissem, grave est. Quòd
nosset totius negotii circumstantias, quas passus sum i
ac illi paterent, quæ ego scripsi, fortassis propensior ill
in me animas, nec me inter postremos numeraret: sed
Regum plerumque plus valet detractorum improbita
bonorum favor. nec solum ille reus est, qui falsum de a
fert, sed etiam is, qui aurem citò criminibus præbet. ne
sissent calumniæ, nec illis persuasissent malæ illæ lingu
invenissent sibi similes auriculas: sed confido innocen
quo fit, ut non confundar, nec aliud cupio, quàm æ
intelligentem judicem qualis tu es unus. Propterea n
rum atque iterum oro Amplitudinem tuam, ut non g
animum tuum, licet plurimis gravissimisque negotiis
tissimum, mihi tantisper accommodare, nostraque s

expendere velis, donec causam omnem perdiscas: tè feras, si te, quod fortè plerique dicturi sunt, tam omento præficiam patronum. non enim molesta, nec fore puto, quæ adversus perfidos falsarios, & imbantas, fidei & pietatis negotia tueantur. Faxit Decesia sua ab omni Hæreticorum impietate, & Sophiebris expurgata, in pristinum splendorem restituaprosperet & incolumem conservet, & omnibus bot & repleat. Vale fœlicissimè.

Agrippa ad Melanchthonem. XIII.

eccati est, quòd, nulla occasione præbita, te virum tem, & eruditione summum, hac extemporanea Enpellem, Philippe Melanchthon, omnibus nominilissime, totum id in hunc Ambrosium rejiciendum, mpudentiæ mihi fuit autor & impulsor. Quòd autantum virum scribere debeam, nullum in promptu um argumentum, nisi fortassis quod te scire conveum bellum mihi susceptum esse cum Lovaniensibus stis, in quod certamen me protraxit audens veritas: judice d micare hactenus compellor, qui est hostis itatis, peritque mihi & virtus, & gloria, & res, & firanno, cujus pertinacem indignationem & ingratierga magnitudinem servitiorum meorum inaudiennium pertuli, & magna patientię constantia provici, nisi nova veritas continuò novum mihi adde. Utinam hic Nabuchodonosor aliquando ex bestia hominem aut ego relinquere possem istud Ur Chal. Sed satis jam argumenti aliàs largiùs longiusq; scrium est. Deus te servet incolumem, ut omnia tibi pro Christiani animi tui prospera fœliciaq; contingant. mihi invictum illum hæreticum Martinum Luthet in actib s ait Paulus, servit Deo secundum sectam resim vocant. Salutabis etiam Spalatinum veterem meum: & tu nunc fœlicissimè vale. Ex Francofordia Sept. Anno 1532.

Agrippa ad Amicum. XIV.

culos illos, quos mihi pro impiis & scandalosis imla Lovaniensium Theosophistarum cohors objecit m celeritate responderim, nemo te melior testis erit Luca, qui Apologiæ nostræ non modicam partem

tunc

tunc & vidisti & legisti & audisti. Hanc cum jam an
mum mensem reddidissem Senatui Mechliniensi, à q
paulò ante articulorum illorum transumptum accepis
hilque in hac causa actum perciperem, decrevi nihil
famæ meæ consulere. Edidi itaque Apologiam. & illa
rendissimi Domini & Patroni mei D. Laurentii Ca
Cardin. tutelæ commendavi. æquitate causæ hanc au
mihi subministrante. Sed ut est in Proverbio, veteren
do injuriam invitamus novam. Ita profectò verum e
qui quantò me istis barbaris humiliorem exhibeo, t
ctus sum contemptibilior. Quid multa? à tempore
vestri nihil omnium mihi servatum est, quæ recepta f
illaque egregia Cæsaris diplomata, mimimeræ nugæ &
bullæ facta sunt, & quod de Echo dici solet, voces sine
re. Ingenuè fateor, me à Burgundionibus illis pluscul
& probitatis expectasse, quam ipsi factis suis erga me
runt, atque Gallorum de illis sonat Proverbium, quo
proditores Burgundos. Quia igitur nihil humanitatis,
mentiæ, aut aliquid omninò justitiæ ab illis sperare
statui omnem bilem evomere, omnemque historiam
re, & luci palàm exponere. Itaque subjecimus Apolo
stræ. Querelam Eustochio Chapusio, Cæsaris apud An
Regem Oratori adscriptam. pariter omnia excudunt
leæ. quæ si nunc absoluta erunt, is gerulus secum feret
Exemplaria, reverendissimo, ac tibi, & D. Bernardo
enda: sin minus ego, ubi absoluta fuerint, protinus mi
bo. Libri nostri de Occultiore Philosophia Coloniæ
lo sunt. hæc circa proxima Natalitia prodibunt. horu
aliquot volumina mittam. Tu interea mei memor si
quibus jam sæpissimè te interpellavi, Pontificis sive b
ve diploma mihi impetres, & me reverendissimo I
meo Cardinali Campegio charum commendatumq
serves, & in omnibus boni consulas. Vale fœlicissimè.
na, 13. Novemb. Anno 1531.

Agrippa ad Amicum. XV.

Multa tibi debeo, & multum te amo: atque utina
testate mea esset, ita tecum mutuis officiis de
quam in promptu est amore mutuo respondere. Nu
habet fortuna mea, ut nihil aliud queam, quàm fateri
ri, quòd ubicunque agit Bernardus, ibi fidissimum ess
pæ patronum & benefactorem: ubicunque agit Agri
esse Bernardi obligatissimum clientulum & amicum.

is apud Brabantos Burgundiones sic se res habet: quæstores stipendium non solvunt, & fraudibus suis insuper verborum fastu obruunt. nihil omnium, quæ esare Decreta erant, observatum est: omnem pecuirca absumpsit: ego me cum familia proripui, Biblioue abduxi: sed vereor, nisi Deus aliquis interveniens em imponat, vix absque periculo me hanc fortunæ peraturum. Liber noster de Occulta Philosophia auectus, castigatus, sub prælo est, & jam aliquot quatercussi sunt: totus prodibit circa hæc festa Natalitia: tum securumque nactus fuero nuncium, aliquot vod te mittam: sin minus, hunc gerulum reversurum o. Interea oro ad me scribas, ubi degas, quid geras, m arcanarum adeptus sis: an cabalam Samuelis, & ostrum ab Augustino Furnario receperis: denique, si odi sunt, me reddere velis participem, atque aliquid librorum mitte. Vale fœlicissimè, & me Reveren-Domino meo Cardinali Campegio commendatum mnemque familiam meo nomine salvere jube. Ex .Novemb. Anno 1532.

Agrippa Cratandro Typographo S. XVI.

ius Domino Erasmo Roterodamo: quas literas ad ilitò deferri cures, oro te, mi solertissime Cratander: in rus mihi rem gratissimam. de Apologia, & querela uæ proximis nundinis Francofordiæ à nobis aecepienda quid actum sit, scire velim. cupio enim, ut quàm in lucem prodeant. Tu ubi primùm absolveris, mitte ine Exemplar unum D. Erasmo, & mihi aliquot ad si fortè jam absolvisti, da huic gerulo tria volumiim chartophorus reverendissimi Cardin. Campegii, . dedicata est ipsa Apologia, ut referat Patrono suo. anuensis in exscribendis reliquis opusculis meis dioperam navat, quæ ad futuras nundinas ad te adfecofordiam. Vale, & istis meis responde, & literas oniam ad Sotherum dirige. Ex Bonna, 13. Novemb. 32.

Agrippa ad Erasmum. XVII.

ris tuis, candidissime Erasme, quas mihi Polypheante nundinas reddidit, accepi te & languore corpuabore studiorum, & ædificandi molestia obrutum,

non

non potuisse tunc longiores ad me literas dedisse: pollic
tamen post nundinas & alacriùs & copiosiùs te scrip
Itaque expectabundus tuarum literarum nolui tibi m
esse usque adhuc: nunc verò nactus nuntii hujus opor
tem, statui rursus silentia rumpere, non quòd tecum e
lem, sed ut te admoneam me nullas tuas accepisse, ne q
si fortè scripsisses, & interceptæ mihi perierint, meu
spondendo silentium ignaviæ aut ingratitudinis vitii
jure argui possit. Scripturus igitur ad me literas, de
Coloniam ad Tilmannum de Fossa. Ego quas ad te red
sum, destinabo Basileam ad Frobenium, vel Cratandri
spero neuter nostrûm fraudabitur. Cæterùm, quod te s
lo, bellum mihi est cum Lovaniensibus Theosophistis
nus variis insidiis in meis castris oppugnatus velitari e
ne me defendi: nunc autem ingravescente prælio, pa
foribus, in apertam pugnam prorupi cataphractus. n
illos destituta Coloniensium & Parisiensium subsidi
quæ futura sint præsidia, nescio, nisi quòd ea causa fretu
nulla expugnare potest contradictio, non ulla macular
falsitas, quæ nec ab Advocatorum penuria, nec à frau
cum ullum pati potest detrimentum. Sic munitus non
me vel solum exponere periculo: sed si vicero certame
minor tua, quàm mea futura est gloria, qui non mir
quàm propriis armis atque telis strenuè pugno, eoque
tiùs in hunc campum prosilio, videbisque proximè p
tem imperterrita libertate novum in arma militem. tu
debis, scio: alii admirabuntur: Sophistæ crepabunt n
ego interea aut vicero, aut evasero. Vale, & boni con
Bonna, 13. Novemb. Anno 1532.

Agrippa ad Erasmum. XVIII.

PUdet me, colendissime Erasme, tot infundis literis
præter salve & vale nihil habent amplius, occupatio
interpellare: sed cùm huc transiret iste tuus servulus, t
impartiens salutes, turpissimæ ingratitudinis accusari
si non scriberem. Impatiens itaq; silentii tui nominis
tio, hunc abortivum calamum coëgit, non aliud nunc
quàm si quid apud me est, quod tibi conducere putes,
pera mea. nam neque tardum, neque defatigatum offe
Agrippæ animum. scripsi præstantiæ tuæ à decimo te
jus mensis per Reverendissimi Cardinalis Campegii
phorum, quas literas tibi redditurus erat Cretander B

aphus, ex quibus intelliges, quale bellum mihi est cum
gis. Vale fœlicissimè. Ex Bonna, 12. Novemb. Anno

Erasmus ad Agrippam. XIX.

m P. Hactenus vir eruditissime, tuis literis non re-
i, satius esse ducens, omnino silere, quàm negligenter
ere. hactenus sanè expectatum est ocium, sed hacte-
datum. Quem chartophorum narres, nescio: nec tu-
tolam historiæ Theologicæ narratricem Cratander
Si quid posthac autem mihi bona fide reddi cupis, fac
ieronymo Frobenio. Tibi cum crabronibus rem esse
xplica te quantum potes. Paucis benè cessit cum illis
ri. Ad novam hirundinem scribam copiosius faven-
o. Interim tibi persuade, Erasmum esse de numero
ientium Agrippæ. Vale. Friburgi, nono die Decem-
no 1532.

*ornatissimoq; Viro, Ioanni Khreuttero, Serenissimæ Do-
Hungariæ & Bohemiæ Reginæ Secretario, Henri-
cus Cornelius Agrippa, S. D.*
XX.

agis, mi Khreuttere, quid vales, quid Sacellanus Do-
verè pius, quid nummularius vester, quid Præfectus
, quid Doctor Toccharus, quid cæteri German ? U-
ceret aliquando mutuo convictu gaudere, aut nunc
sesquihoram colloqui, ut malè pereant, qui me à ve-
litio abstrahunt, Publicani aliquot rapacissimi, digni
es in cruce pascant. Attamen qui corpora prohibent,
ohibere non possunt. Quin sicut locorum spaciis
ur, ita animis prope constituti sumus. Confido ita-
d tu in meis negotiis non minus absenti, quam præ-
patrocinaturus. En, à læsa patientia audaciam mutua-
to silentio, victo pudore, tandem scribo serenissimæ
Mariæ, omnemque illi meam narro Tragœdiam,
lo hactenus à vetustis illis Burgundionibus callidè de-
audulenter circumventus, flagitiosè falsus, & impie
s fui, officiique mei stipendium, statutam à Cæsare
em, & obsequii præmium repeto. Quæ omnia quò
telligas, mitto ad te cum istis transumptum literarum
, quas ad Celsitudinem suam scribo: præterea etiam
supplicationum mearum, quibus tempore calamita-
, & Cæsarem & suum Burgundicum consilium inter-

pellavi, ut ex illis perdiscas, & scias omnia, meminerisf
quando quotiesque oportunè fieri potest, apud Regi
psam, quod in hanc rem sit, pro me loquaris, excusesque
dicendi libertatem, ne Burgundionum illorum fraude
trectatione in mei odium inducta, mihi succenseat.
mitto Epistolas Cæsarei apud Anglorum Regem O
Eustochii Chapusii, viri eruditissimi juxta & prudenti
quibus respondendi Academiis pro Regina Angliæ o
hi imposuit. Has literas, & quid ego illi responderim
Regiuam Mariam legere, aut ex te intelligere. Ver
nunc anxius vereor primùm, ne Regina ipsa nostras ta
gas literas aut legere respuat, aut negligat, aut illis lon
stitis stipitibus legendas tradat, qui tamen propter stu
ingenii frustra omnia lecturi sunt, nec ullam pagella
intellecturi, tum propter vetus odium, si qua fortè inte
perversè interpretaturi sunt. Deinde vereor, ne inclyt
na circumsessa à personatis illis statuis, non sit sui arbitr
licet nomen & titulum rectricis habeat, illi tamen om
men & imperium ad se trahant, & sine provocatione p
cissimè sibi vendicent, aut sic Reginæ occupent aures
insideant, ut dum illos in res vel maximè detestabiles
tantes audire coguntur, vix apetiantur aliis vel sanior
iam consiliis. O quanta ego tunc indignatione const
contristatusque fui, quando inclitam Reginam prim
illarum provinciarum imperium investitura sua, sub
veris Germanis, viris, inquam, prudentia gravibus,
invictis, fide incorruptis, illis versipellibus & aurogall
ruptissimis Burgundionibus circumseptam viderem,
tantum venenum est, ut omnem probissimæ indolis
pem depravare possent. Sed spero, quia non succedet i
tuum fraus, neque semper proficient doli, aderunt ali
tam scelestæ colluvioni sua tempora, quando, confr
puli patiētia, illos omnes uno die tota perdet provinci
que seditionum fluctibus concitata publica vi injurii
occurrat, intolerabilia sua servitutesque excutiens,
armis libertatem prosequatur. Annon putabimus t
atrocissimæ tyrannidis suæ, consternatæ amentiæ ple
tas pœnas daturos? Certè hoc Eclipses, hoc Cometæ
ræmotus, hoc diluvia, & quæ proximè præcesserunt
ria prodigia, tum cœlestia omnia proclamant. Atque
non ex dubiis conjecturæ modis, nec ex animi pertu
à vera ratione transversum actus, sed ex veris vaticin

ctum, prædictionum prænotionumque artibus tibi
, & illis de me peſſimè meritis inſuper ſic ominor &
r, oroque Deum ſuppliciter, ut tradat illos in manus
me vivente & vidente, ſed ut ſpiritus ſalvus fiat. In
n autem ſcias me ſic affectum, ut ſibi ex animo opti-
,honoremque ſuum & exiſtimationem ſuam defen-
erium & potentiam ſuam auctã ſemper cupiam, ſem-
xoptem. Sed ad te nunc revertor, mi Khreuttere, te
n volo, ut hanc meam ad sereniſſimam Reginam E-
, qualis qualis ſit, quemcunque etiam eventum ſorti-
ſitudini ſuæ exhibere ne formides: aut, ſi id melius vi-
per alium interpoſitum, ſed te præſente, exhiberi cu-
re jam omnium inſtructus & conſcius cauſam meam
næ exponas, ingeras, &, quoties oportunum erit, te
s, reſponſumque ſolerter procures. Præterea, quod
tes, quid in negotio meo inter Publicanos illos finan-
reliquos illos privati conſilii myſtas agatur, diligen-
quiras: amicitiam tamen in te meam apud illos diſ-
ſic namque facilè audies intelligeſque omnia, quæ in
item dicuntur deliberanturque: exploratiſque illo-
erſum me conſiliis, cum illorum myſteriis non ſis ob-
me per Epiſtolas tuas mone, ut æquum eſt, amicum,
nulla mihi ſpes ſit, aliunde quæram huic malo reme-
ac ergo, ut cognoſcam, Khreuttero non ſecus abſen-
n præſentes amicos curæ eſſe. Cæterùm verò Exem-
nium harum literarum, ſi videbitur, inter amicos diſ-
onec ego illa ſub prælo edidero. Volo enim hanc Bur-
n perfidiam notam omnibus fore, etiamſi debeam ab
rea penſione propterea excidere. Neque verò ſcribo,
m hanc penſionem mihi ſolvendam; ſed ut ædificem
ſuper capita eorum, habeamque validiorem occa-
ltionis, dum ſeſe mihi vindictæ obtulerit oportuni-
iterum negaturi ſunt, niſi fortè Reginæ imperium il-
isfaciendum compulerit, meumque juſtiſſimum do-
æ æquitatis clementia vicerit, in cujus gratiam fortè
us illis eſſem omnia, alias cum in illos, tum in ſuos
e, perque meos, perpetua hoſtilitate omnibus no-
end. modis vindicanda. Vale fœliciſſimè, &
his noſtris protinus reſponde.
Ex Bonna.

Serenissimi Principi, Mariæ, Hungariæ & Bohemiæ Reginæ, inferioris Gallo Germaniæ Proregi, Henricus Gornelius Agrippa S. D. XXI.

NOn eram his literis interpellaturus Celsitudinem Maria Regina illustrissima, clarissimorum avoru ptis, serenissimo patre edita: nec te tot provinciarum cem plurimis & gravissimis occupatam negotiis in re fatigaturus forem, nisi me cum propriæ sortis impelle cessitas, tum arbitrarer non omnino incommodum fut si mei nactus fueris notitiam, qui tibi non modico usui nonnunquam etiam prodesse possem, tuamque mem inter cæteros laudum tuarum præcones non postrema autoritate posteritati commendare: & quamvis virtutu rum hactenus nullam mihi habere contigit experienti men confisus de constantissima fama, qua te omnes cant, tam masculam Reginam, sic muliebri corpore animum & avitarum virtutum habitum æquantem, refragetur sexus, Regem te existimari posse, quæ fœn iam adversis eventibus eundem animum, eandem c tiam & magnanimitatem servans, multis Principibu virilitatis virtutem gloriamque præripias: quo t st majora adhuc de indole tua spe præsumens, quam fam pissem, & te nunc & in posterum hanc de te conceptar spei opinionem non tam expleturam, quam superatur dens non minus audenter, quàm fiducialiter Celsit tuam proximè & nullo mediatore adire constitui, ho infacundus & tibi incognitus, sed quem aliquando co se fortassis non pœnitebit. Non est ergò quod huic mεæ succenseas, sed optimæ famæ tuæ graruleris, q mihi fiduciam subministrat, nec adulatorias blanditi forme simul & grave Regum præcipitium fatalemqu cipum pestem, ex me tibi verearis. Ars ea procul a m ribus abest. Neque desperaveris irata libertatem mear quor, ut sentio. sum enim homo liber, apertus, sine fuc simulandi nescius. At nunc, quæso, qui sim, qui fueri studium, & qua occasione ad te scribam, quid peritu marim cognoscere tædio non sit, nec graveris mihi tuum tantisper accommodare, donec causam omnen scas, sermonemque meum, licet paulò longiorem & rem, quàm expedire plerisque videri posset, pro mor rum bonitate patienter audias, humaniter excipias, & ter attendas. Majores mei ab avis & atavis Austriacis

emper addicti, virtutum suarum præclara insignia for-
ue reportârunt. Horum ego nixus vestigiis ab illius au-
, quæ majores meos aluisset, non abhorrui. hinc avo tuo
ximiliano Cæsari à prima ætate destinatus, aliquandiu
inoribus secretis fui. deinde in Italicis castris septennio
ipendio militavi: postea varia legatione functus, nunc
nunc militia, diverso conditionis habitu geminam u-
laudem æquavi: pericula quoque varia superatus, nunc
mis, nunc fœlicissimis par habitus, utriusque fortunæ
am implevi: jamque octo linguarum mediocriter do-
illarum, sex adeò peritus, ut singulis non loqui modò
ligere, sed & eleganter orare, dictare & transferre no-
um præter multimodam etiam abstrusarum rerum co-
nem, peritiam & cyclicam eruditionem, utriusque ju-
edicinarum Doctor evasi, antea etiam auratus eques,
dinem non precariò mihi redemi, non à transmarina
natione mutuavi, non in Regum inthronisatione im-
insolentia surripui, sed in publicis præliis media acie
virture commerui. Defuncto Maximiliano avo tuo
is & Principibus & Aristocratiarum Optimatibus &
ratiarum Magistratibus, per Italiam, per Hispaniam,
gliam, perque Gallias, nunc militia, nunc literis, stipen-
ui: multa præclara facinora gessi, multa strenuè perpe-
orum mihi fide dignissimi & testes sunt & testimonia.
n post multos mari terraque emensos labores fessus,
is superioris studii habitum tranquillioris vitæ medi-
mutare decrevi, sedemque mihi inter Allobroges ele-
vitam ab externis negotiis procul transactæ eruditio-
omnium securissimam ducerem: sed victus aliquot
um virorum multis admodum literis & precibus, in
nensem Galliam concessi, ubi inter cætera munera Re-
tris Physicus aliquot annis extiti, quousque à Duce Bor-
rimum deinde etiam à Mercurino Cancellario evoca-
indignum ratus Gallicæ aulæ, in qua jam, etsi nonnul-
ua affectus essem, licet aliàs inter Gallos omni venera-
& benevolentiæ studio semper cultus fuissem, deserto-
ere, ac illi me Principi devovere, cui jam à progenitori-
is semper destinatus fuissem. Itaque magno rei familia-
damno, nec minore impensa, dehortantibus omnibus
meis, & sinistrum fulmen augurantibus, inter infestos
m tumultus per medios hostes, summo etiam vitæ pe-
cum omni familia mea Gallia egrediens, quia Cæsarem

in Hispanias petere non licuit, in hanc Burgundica
me contuli: ubi cum loco mutata fortuna, omnes bo
citates meæ me deseruerunt. nam, mortuo Borboni
ctoque Mercurino, cognitus à nemine, & res & fi
pollicitationibus perierunt. Interea tamen Margar
ceps constituerat me Cæsaris indiciarum, jussitque C
publicanos, quos Finantiatores vocant, quasi fœnor
cipatores, justum mihi taxare & statuere stipendiun
dum sępiusculè prosequerer, nūc apud Hocstratum C
nunc apud Panormitanum protopræsulē, hoc publica
illo privati consilii Præsidibus, illi dilationis excusati
rias benevolentiæ simulatione componentes, bon
esse jubent, nec dubitare statuendum stipendium ab i
scepti & administrati muneris mihi in sortem foren
dum. His pollicitationum figmentis & compositis b
rum laqueis circumventus, dum ea spe credulus pron
suorum fidem secutus sum, nihil illorum fide fallaci
nihil illorum promissis damnosius inveni. hoc ini
summorum dolorum, sic versipelles inter Burgund
sonti principio redactus sum ad miserrimam egesta
ce, precor, calamo, quem justus dolor excusat, & ne
ditiarum integritas agrestiorem reddit: jamque,
Margareta Principe mea, residua spes in uno fortu
Cæsare sita erat: quem dum adventantem integru
maximo meo incommodo, & alieni æris dispendi
quum virtute venerationem, & præstito obsequio
mercedem meruissem, ille, nescio, quorum improb
pulsu pro veneratione persecutionem, pro præmi
propè irrogavit: jamque, tanquam in Cyclopis an
pulcherrimum literaturæ donum in præmium be
exitio proprio mihi fuerat compensandum, nisi A
Sedis Legatus Laurentius Campegius & Leodiens
stites Erhardus à Marka, ambo eruditissimi & reve
Cardinales, & æquioris judicii Principes, Majestate
meliorem sensum revocassent. Atque hæc tanta C
dignatio nonnisi ob scriptam declamationem de
scientiarum & excellentia Verbi Dei: quam si Cæ
solida oculorum fide legisset & intellexisset, quàm
borum instigatorum impulsum cæco præsumptæ
nis augurio, ac inconsulta persuasionis credulita
fuisset, facilè cognoscere potuisset, in quot & quan
esse possem, nec me omninò inter postremos n

si nunc inflictas mihi apud Cæsarem calumnias nume- laceratæ famæ atrocitatem referam, & quomodo Cæ- Indiciatius ad insolentis stipatoris plenum ignominiæ um redactus fuerim, si captivitatis injustæ ignomi- & permixtam ludibrio aulicorum insolentiam, atque ot acerbissimos casus etiam metuendi Cæsaris odium, itam mihi à Cæsareis justitiariis justitiam recenseam, enti volumine omnia complecti possem. Transeo, terea gloriæ suæ meo labore partam abrogârunt ope- quarum rerum ego sementem jeci, illi absque negotio n messuerunt, & ex meis laboribus præmium retule- Præterea cum inter has angustias nec à tenacitate Cæ- ttutum præmium, nec ab illius indignatione postula- udii libertatem impetrare potuissem, nec prę aulica in- li planè innotescere liceret, longè minorem magnifi- sua & spe mea atque meritis meis gratitudinem exper- , statutumque est stipendium, sed longè impar & infra is mei onus, si hoc solo & vivere & laborare & indicia um rerumque hinc inde exquitere debeam. Sed ut so- guo lætari munere, quos sors diuturnæ tenuisset ino- ceptavi magnopulenti Cæsaris humilem mercedulam, que est stipendii diploma, intus & exterius multis Scri- publicanorum consignatum manibus, appensa in ru- a Cæsaris aquila, quo solidiorem fidei speciem præse- deretur. Hoc diplomare & ea spe dives, futuræq; frau- ioranria beatus, abii ex aula illa, in qua sciebam mihi res amicos esse, quàm æmulos, quàm hostes, veritate o- virtute invidiam pariente, ubi rediissem Mechliniam, inore dispendio instituerem domesticam impensam, Cæsarei privilegii petii à civitatis illius publicanis re- mihi cervisiæ impositionem, rem quidem leviculam, & que minimis Principis ministris concessam. Quam ut re non potui, hîc primùm sensi illud tam munitissimum d indubitatæ fidei esse sperabam, Cæsareum diploma utile & illis ridiculum esse: jamque in proximo erat fe- D. Joannis Baptistæ, quo numeranda erat mihi prima dii portio. urgebant creditores, instabant fœneratores: quæstorem Mycaurium, ajebat proximè soluturum, t solvendorum quitantiam: ego subsignavi: ea spe cre- s omnes suspendi, firmum ratus, ut ea portione in sin- distributa, singulos pacarem. cumque mihi tam magnis ina detrimentis affecto nihil relinqueretur ad vitæ t-

ſum, nec ullum in aula præſidium haberem, ſecedendum
erat Mechlinia, ſi volui omnino vivere. Itaq; cum famili
me ſubduxi in Germaniam, fretus Illuſtriſſimi Princip
ctoris & Archipręſulis Colonienſis beneficentia. relicta
Mechlinię domo cum ſupellectile & muliercula cuſtod
turus aliquando, quando præ creditoribus liberè licere
gere. interea domeſtici diſpendii parſimonia, & ſtipe
cenſus auctione creditorib. ſolutionis fidem ſervaturus
fiſus inſuper apud tuam Celſitudinem & quoſcunq; æ
dicii probos cenſores, non tam probo cariturum, quam
laudem conſecuturum, ſi tempori conſuluiſſem. Sed
confidentia injurioſus alienæ malitiæ iſtic abſum, nun
quod Mycautius quęſtor circumventum me eludat ſtip
negatq; ſoluturum ſe abſenti, etiam eam partem, qua
ſens adhuc commerui, neſcio cui hoc lucrum quæſitu
interpretetur hoc hominum genus lucrum eſſe Cæſaris
quid fraude, aut vi, aut violentia ſibi acquirant. At ego
ſum, quamdiu iſtic domicilium habeo, & ſupellectilem
interea ego non modo Brabātiæ Ducis, nō Flandrię, a
landiæ Comitis, ſed Cæſaris indiciarius ſum: nec abſ
ſub Imperio ſum, qui, ubicunq; ſum, ęquè meo fungor
quod non Spongiæ inſtar uni loco adſtringitur, ſed d
natura eſt variò peregrinari, rerum & geſtorū occaſio
cupari, temporum opportunitati ſervire. Nonne olim p
meus Joannes Marius Belga in iudiciarii munere functus
Italiam, nunc Galliam & Franciam immorabatur, ſem
que ſuo fretus ſtipendio, nec me Cæſar certo loco allig
liberum pro functione officii ſtipendium (quam iccir
ſionem nuncupavit, quod perſonam ſequatur) contuli
privilegia & diplomata (juxta ſcripti juris deciſionem
ſimè interpretanda ſunt. Nec ego, licet abſens Brabāti
ea muneris mei ſtudium deſerui, qui interea Gallici b
Cæſare in Italia per Borbonium geſti, hiſtoriam cōcep
jus Turciæ expeditionis indicia ex ipſis caſtris cum in
tum & Germaniam ad diverſos Principes miſſa, ſumi
ſolertia collegi. Sed longè majus his negotium pro ve
guinis decore, pro tua, inquam, matertera Anglię cele
ma Regina meis humeris impoſitum ſuſcepi: in quo lic
ti hactenus operam ſuam collocârunt, nullus adhuc
rei diſſecuit. Hoc ideò ſcribo, ut eo argumento declar
non tam obeundi, quàm etiam ſuperandi muneris mei
tatem non deeſſe, & me longè majoribus operam nav
ſe

in conscribendis chronicis. Itaque unà cum hac mitto
...udinis tuæ Secretarium Joannẽ Khreutterum, transl-
...n literarum super eo negotio mihi scriptarum, ut in-
...oscas, à quo id negotii mihi committatur, habeasque
...ntum virum, videasque, quem me ille cognoscat &
...ui tantum oneris meis humeris imponere confidat, &
...us admisceri negotiis velit: idq; jam aggressus profe-
...ua Celsitudo insuper jusserit, alias refrigescet animus,
...xtra gratiam laborandum erit. Ut itaque summatim
...ncludam, quia pauci tacentis egestatem æstimant, aut
...ecessitudinem metiuntur, supplicamus Celsitudini
... etiam æquitate id postulante, ut pensiunculam mihi
... constitutam solvi jubeas, atque emeritam hactenus
...n creditoribus meis distribui, quò sic alieno ære libe-
... quando ad Celsitudinem tuam redire liceat, quò libe-
...modiusque tunc meo ministerio fruaris. Stipendii i-
...bitum abs te audacter expetere non formido, quod
...i deberi scio: abs te, inquã, ut Gubernatrice, sive Pro-
...e Procæsare, sive quovis alio nomine in hac præfectu-
...est invocare, inclitam Reginam, nam ab illis, qui nunc
...unt Cæsarei consiliarii & quæstores, tantum abest, ut
...humanitatis, aut clementiæ, aut omnino quicquam
...expectem, ut mihi firmissimè persuadeam, tametsi ju-
...æquum postulo, vix tamen futurum, ut illi faciant, aut
...mittant, sciamq; non defuturos ex illis, qui absentiam
...multis & gravibus obtrectationum notis apud Celsitu-
...nem laceraturi sint, ut illorum inducta calumniis mi-
...cescas: quò sic, quod nec æquitas, nec jus publicum illis
...ere potest, tu illis in mei contemptum permissura sis,
...autoritate abutantur ad animi sui satiandum odium,
...u adulationem, detrectationem, calumniam, sycophã-
...perfidiam, dolum, supplantationem, violentiam, oppres-
...ingratitudinem, crudelitatem cæteraque aulica vitia,
...des non ducant. Facilè permitto illis, ut fruantur sua
...atia, etsi non nesciam, quantum in aula valeat nocen-
...guarum fascinum, potissimè ubi similes sibi repere-
...culas: ipsa tandẽ veritas justo sub judice vincet. Qua-
...tibi persuaserint, ut, spreto obsequio meo, & contem-
...a mea, nolis me ulterius hoc indiciarii munere fungi,
...imè cedam hoc officium, in quo præmium infra peri-
...est, ut si quis liberam aliquando exprimat historiæ ve-
..., ab illis cicatricosis censoribus audiat reus Majestatis,

Malo ego cedere officio, quàm si ingratissimis hom
terius gratis laborare oporteat, aut debitam merced
per precibus extorquere, & donis emere ab hoc an
minum genere, quorum venalis magis, quam utilis b
tia est quos rarissimè quis amicos habet, qui non ha
mos. dabunt ipsi tibi sine me Cæsaris indiciarium, &f
rem, & blandiorem, si non veracem. verùm cùm me
bendarum historiarum jamdudum jurisjurandi relig
dei & veritatis debitorem Cæsari reddiderunt, dign
stum est, ut me jurejurando solutum, datoq; dimisso
mate liberum dimittant, priusq; me nulla demeriti c
via officio extrudant, solvantq; præteritorum temp
borumque stipendium: priusquam alium substituant
tantum avaritiæ pectora illorum obsideat, ut in pet
nimæ suæ alienæ mercedis rapina ditescere pro glori
& tam exiguam mercedulam mihi surripere turpe
cant. Nunc ergo imperiali autoritate & masculo an
cipiat illis Celsitudo tua, ut faciant, quod æquum
est. neq; Cæsarei diplomatis autoritatem evertentes
lut aliquod emplastratum vellus, sibi ridiculo habea
ludibrio exponant. Quòd si constitutum stipendium
borum mercedem ab illis impetrare non potero, ju
pud omnis nationis Principes & populos omnibu
conqueri licebit, & testari hanc Burgundicam ingra
ingenueque fatebor, me ab illis plusculum fidei & j
expectasse, quàm vulgatum de illis gallicum prover
nat, & ipsi factis suis erga me declarârunt, quid dolis
bus instructi sinceram fiduciam meam prob osis in
cumvenerunt, laborum & præstiti obsequii merce
verunt, benemerita ingratitudine compensârunt, g
dolum & fallacium erogarunt, culpa eorum egenter
vacuum dimiserunt, equestre & doctorale decus in
tumeliis conculcarunt, virtuti & eruditioni meæ pl
tudinis insolentia ignominiam repēdere non erubu
pitalib. sycophantiis traduxerunt infelicitatis meæ
fastu suo illuserunt, fortunæ meæ contemptu suis fi
flictum insuper injuriis obruerunt, & tanquam ind
injuriis obnoxio sententiam non æquitate, sed adve
favore dixerunt meæ innocentiæ pœnam, offenso
tiæ impunitatem decreverunt, laxataq; legumque
convulsisq; statuti juris munimentis petitam justit
gunt, quam unam inter cætera intolerandam impro

iquitatum historias fame, ferro, flammis, omniq; vin-
enere tantùm non, sed & veneno sæpissimè vitam legi-
; jura ipsa repræsaliis vindicare permittunt, ad quas si
ete oporteat, atq; ea mihi voluntas futura sit, non so-
hi defutura potentiorum auxilia, nec destitura nocen-
ia. Sed in tuæ Sublimitatis æquitate melior mihi spes
ia est, quæ inclita Regina ea eruditione, prudentia, æ-
, constantia, ac incorrupti animi fortitudine, ad hæc
lgari erga bonas literas animi propensione prędita es,
non masculum, nihil fœmineum præter sexum ac for-
te miro splendore relucescat, quæ sic justitiam & si-
æquitatem tuearis, ut nihil justi & æqui abs tua mag-
tate me impetraturum diffidam, unde ultionis partib.
missis, interno conscientiæ eorum rubore, si tamen in
ua conscientiæ scintilla relucet vindice contētus, ma-
im insanię parcere, meamq; sententiam solvere, quam
mentiæ offensam contrahere: malo illos propter tuas
virtutes non solum fœminis, sed & viris imitabiles in-
condonare, quam ob illorum odium tua gratia carere.
tamen dabis dolori meo, si palpandi nescius, malui il-
d Celsitudinem tuam verioribus monitis objurgare,
iam Clementiam blandioribus adulationibus fallere:
propiorem consuetudinem aliquando nactus fueris,
ebit te obsequii mei, nec pœnitebit beneficii tui. Vale
imè, detque Deus tibi consiliarios justos & fidos, & au-
o non corruptibiles, neque finantiarios, castis mani-
furaces, non plebis ac reipublicæ devoratores, ut sic
s in pace salutem & gaudium, inter seditiosos populos
rem, contra hostes victoriam, in omnibus operibus
riam integram & sempiternam. Ex Bonna.

Amicus ad Agrippam. XXII.

corum literæ, Agrippa mi amantissime, plerunq; mihi
tæ accidere solent: verùm ubi tuas accipio, non pos-
maximè lætari, tum propter nostram mutuam bene-
am, quæ talis est, ut nihil addi ei possit, tum etiam pro-
nmunia studia nostra, quæ quidem jamdiu simul au-
, nec aliquid nomine tuo ad me perferri potest, quod
hi gratum sit ac perjucundum. Ut autem literis tuis
13. Novembris à te ad me datis occupatissimus ego re-
am, primum omnium tibi persuadeas velim animum
temq; tuam ęrga me propensam mihi etiam atque et-
spectissimam esse. Cæterū de solutione tibi non facta,
angor,

angor vehementer. quòd Turca ille, nobis certè T
hinc longè absens præsens emunxit argentum, tem
bis vel invitis serviendum est. De rebus meis sic hab
perpetuò detentum esse curis ac negotiis curiæ Reve
mi nostri Campegii, donec aliud superis de me visu
Misi ad te Alphabetum hebraicum, ut vocant, Esdræ
ea Venetiis ad te curavi Petri Galatini librum per m
jusdam mei nèpotis commorantis in curia Cæsarea
næ, & quem nobis postea fama attulit fato concessis
co, ut sæpè dicebas, tanto ne careres thesauro, eunde
denno destinavi per Joannem Scorman, qui hinc pl
diebus discessit. Hoc amplius nolo te ignorare, me i
meo Italico Patavii convenisse Patrem Franciscu
gium Venetum, qui librum de Harmonio mundi co
qui cùm iturus esset Venetias conferre, eumque allo
humanitate, brevissimo colloquio, eoque ex itiner
furtivo vix mihi perfrui licuit per quartam horæ par
tamen nostris illis mysteriis ne longissimum quiden
satis esse posse videretur: verùm nautarum festinatio
coacti sumus: neq; plura cum eo conferre potuimus
dem, postquam de te, & de nostris studiis mention
mirum in modum ingenio tuo gavisus est, mihique
est quicquid posset, in rem meam facturum libenti
mea hac causa me Venetiis septem menses expectat
lud & quidem affirmavit eos Hebræos libros, quos
go tantopere & cupimus & perquirimus, apud se es
eos mihi negaturum: verùm legendos, non autem e
dos, cùm id præcipuè causatetur, rem nimis & long
ficilem fore. Quicquid autem esset, in quo se nobi
posse animadverteret, daturum operam, ut extaret
mia voluntas ad nostra studia, quibus deberi omni
menta fassus est. Ego verò nihil sum omissurus quò
amplius ab eo possit obtineri, atque illud præterea eti
etiam videbo, si quos Reverendissimi Egidii superio
defuncti libros, quos his de rebus electissimos reliqu
qui valeam: ij autem ad Reverendissimi D. Brundusi
deventuri creduntur, qui, ut est omnium humanita
sese jam obtulit attestaturum. quantopere nostras l
vendas ducat. Interim verò Pontificis Cæsarisque hu
tum secutus: proinde non proprio, sed alieno nutu a
compellor. Librum tuum de Occulta philosophia in
ubi auctum & recognitum videro, beatum me dican

iras tuas ad D.Lucam Bonsium, apud quem sæpè lite- s; coram & procul salutem nomine tuo dixi. Prętereà m, te certiorem facere de nova Tyberis inundatio- quo ad XIII. Kal. Ianuarias totam Vrbem inundavit. e cum tota familia rectè valere cupio: & ego quidem æterisque nos omnes, quibus commendationes tuæ di fuerunt, pariterq; te salutamus, meq; tibi rebusq; ò esse confidas velim: rogoque, ut aliquando cum a- nactus ocii, ad me scribas. De rebus novis nihil est, Reverendissimus Egidius præfatus, in literis Hebra- simus, mense acto, cùm vesperi sanus esset mane re- ato correptus est. Reverendissimus deinde Antoni- jure omnium consultissimus, & Reverendissimus s vitam cum morte commutârunt. Fama adhuc in- e morte Reverendissimi Tri..lcii. Aloisius præterea , quem tibi in Flandria satis notũ esse scio, omnium us & fortissimus, stipendiis Sanctissimi nostri Papæ m quoddam oppidum oppugnaret, tormento mi- ctus periit, uxore in armis adeptam in maximo luctu e relinquens. In speculatione mea omnia dicta & fi- prophetas. præcipuè de inundatione & divisione n & per Moysen gesta de solatione, ac multa alia, ra Scriptura inveniuntur, significantur & speculan- cipio mundi usque ad incarnationem & effabilita- verbi & diem Nativitatis & sanctæ Crucis, ac in a mysteria consumpta sunt, demum diem sanctæ ionis cum pleno signo Jonæ prophetæ, ac quartò ensionis: & ultimò & quintò, in quem à Patre missus s S. in Apostolis: de quibus rebus, donec illos libros hil possum propalare, quos pro viribus meis habere tu eorum quoque fias particeps, & finem mysteriis nam: quod si dii me amabunt, citò faciam. Exem- am tibi in ista speculatione, sive speculo, si modò ita cut aliàs mihi ostendisti in eodem speculo, cogno- agine picta partem vivam à parte mortua: quod si inducere personam vivam pro veritate rei, ita ratio- arum vivam in præsentia adducam satis est me me- invenire, ac ostendere secreta divina re cum verbis, rem in hac te tanta tuæ linguæ, sicut Moyses indi- n. Gratias agas verbis meis Montercolo tuo. Videtur i consecutum esse subscriptionem Nabuchodono- riptura Hieremiæ Prophetæ, in qua promittebar, quando

quando factus esset Rex Hierusalem sanctam patria
non destructurum esse, & cùm civitas obsideretur val
que, Hieremias venit ad Regẽ, ut sibi observaret scri
quàm priùs antè habebat, cùm quæreret, non habebat
hi quotidie accidit, qui cùm circumquæram D. de M
lo, eum invenire non possim. Quantum verò pertine
brum D. Augustini de Fornariis puto eum ad te omi
bere. Cabala autem Samuelis mihi promissa fuerat, se
ille Georgius dixit, me in ea parum posse proficere. R
dissimum D. nostrum verbis tuis salutavi, mihique co
ut te pariter resalutarem. Sic & ego Masinusque nepos
dem facimus, quos commendatos in omnibus habea
Datum Bononiæ, 5. Kalendas Januarii, Anno 1532.

Amicus ad Agrippam. XXIII.

NOn admireris, Agrippa mi colendissime, si liter
minimè dederim, cùm non habeam commoditat
sorum, qui per Bonnam transeunt, etsi id maximè cu
aliud magis in votis habeam, quàm loqui tecũ per lite
id in præsentia coram assequi non liceat. In recessu n
Ratisbona, tuas literas accepi, quibus responsum pa
equidem, sed illarum lator ad me non rediit. fuimus p
ut firmum locum nullibi haberemus, plura incommo
nere pertulimus: tandem huc appulimus, ubi tuæ à d
nta Novembris ad me datæ sunt literæ, quibus ex me
stulas, quid rerum novarum hîc geratur. Sed omittar
Turcarum: pariter etiam Germanorũ, quas te ad plen
puto. Adsunt hîc Papa atque Cæsar. Quid inter eos t
non satis intelligimus. Dubito valde, ne id pecus ci
niatur à lupo. Multi multa dicunt. Opinio mea est, a
beant de concilio generali, neq; Papam id recusatur
habeat occasionem paratissimam. consentiet enim i
lium, dummodo Cæsar ipse personaliter sit affuturus
minimè futurum. nam & Cæsar ipse & gubernator
nimio afficiuntur desiderio redeundi in Hispaniam.
mel reversus Cæsar, vix unquam regredietur foras, i
manifestè cognovimus in rebus Hungaricis, in quib
ternam gloriam sibi vendicare poterat Cæsar, orben
stianum ad multos annos securum reddere ab incurs
carum quem omnem ob Hispaniarum desiderium,
grandi ignaviæ & ignominiæ nota post terga reliqu
faciam te certiorem, quid sentiant de rebus præse
tendunt in negotiis Italiæ: sub qua forma & ordine

imittere statui : verum de hac re possent fieri majora taria, quàm ea quæ scripta sunt super corpore legum. sciat vulgus, omittam. meum judicium est, dimit-m velint ordinem, certò erimus habituri bellũ, post-Cæsar Italia excesserit. Plura ad hoc me movent. tria n potissima. nam scimus, quòd rarò vel nunquam ones in ingenuis animis & pectore magnorum vi-inguuntur, maximè ubi conceptæ sunt per publi-obrium. Nunc vide tu, si hæc locum habeant in san-Patre & Christianissimo Rege, tam enormiter à Cæ-sis. Deinde etiam, quis animus sit Serenissimo An-egi in Cæsarem, qui illius publicè repudiare vulta-his tamen quisque illorum temporis opportunita-tat. Interea Cæsarem variis negotiis suspensum te-nagnis ad majores expensas cogunt, quò sic tandem n thesauris semivacuum inopinatè aggrediantur. umultus bellici ab Italis desiderantur, multis id cu-pro privatis passionibus, aliis ob non redditam me-unerationem. Dux Mediolani omnium bonorum s est. Venetis id non displicet, putantibus, data e occasione, se posse ibi dilatare imperium suum: in Napolitano satrapæ omnes & nobiles conqueruntur, tam illi, qui pro factione Cæsaris steterunt, quam nt exules, Senenses cuperent Cæsarem rursus videre ate constitutum, & eorum egere opera, ingratitu-uri haud immemores. Lucenses maximis odiis il-quuntur. De civitate nostra Genuensi nihil dico. sa-nullum esse qui de Cæsare sibi gratuletur. Tu pru-ta, quæ parturire habeant ejusmodi animi. An-us noster expugnavit quatuor arces Græciæ potuis-ca occupare, si non defuisset illi miles. tamen Co-niit & Petras, duo, ut dicunt, loca fortissima. E-rediit in Apuliam, inde navigatura Genuam, ubi ad-m triremes Hispanorum pro reducendo Cæsare. pse ex Neapoli terrestri itinere revertitur ad Cæsa-n expectamus horandi : ubi venerit, quicquid at-vi, singula intelliges. Cardinales duo Galli videli-ba & de Agramont, venientes ex aula Regis Chri-i, hic intra triduum expectantur adfuturi. ajunt u-is venire Admiraldum. quod negotii ferant, scies æc sunt, mi Agrippa, quæ scribenda ad te occur-quid de rebus Germaniæ & Daciæ sentias, rescribe. Ego

be. Ego adhuc aulam Cæsaris prosequor: ille more su[...] nos blandis verbis: nihil tamen hactenus in negotio[...] expedire potuimus. Librum tuum nondum recuper[...] venero Genuam, quamprimùm recuperavero, ad te[...] Cæsar ubi abierit in Hispaniam, puto me reversurum[...] bantiam. quod si fiat, te invisam Bonnæ. D. Julianus[...] mas frater meus te plurima salute impartiunt. Vale,[...] ma. Bononiæ, vicesimaseptima Decembris, Anno 15[...]

Amicus ad Agrippam. XXIV.

S. P. Proximis his diebus ante Natalitia Christi festa[...] dus Colyn ordinis Prædicatorum, hæreticæ prav[...] quisitor, detulit ad senatum, libros tuos de Occulta[...] phia vehementer esse de hæresi suspectos. Proinde h[...] quam ferendum, ut in hac civitate typis excudantu[...] rem exacerbavit, ut à senatu vocatus Soter, jussus sit[...] quod excusum erat. id traditum est inquisitori, ut c[...] suam adhibeat, num editio libri permitti debeat. Ian[...] te sint animo Monachi, præsertim Prædicatorii, sic[...] spectum est, ut non sit opus literis declarare. Quare[...] utrique nostrum hac in re consultum, cùm agatur d[...] note & meo dispendio. tametsi operis editio non sit[...] prohibita, neque Soter cesset absolutionem matura[...] tamen omnino te scire volui, ut venienti, si quod sit,[...] curramus. Nec videtur abs re fore, ut originale dipl[...] peratoris de concesso tibi privilegio ad me quamp[...] tas. Vale, doctissime Agrippa. Si quid rescribere vel[...] literæ tuæ ad diem Jovis adsint. nam profectionem[...] bantiam paro. quare non licet diutius differre. Ex[...] prima Januarii, Anno 1533.

Typographus ad Agrippam. XXV.

S. P. Infausto sydere tua prognata est Occulta phi[...] Doctor doctissime, siquidem facessere nobis cœp[...] gotium officiales & fiscales Reverendissimi inhibiti[...] missa maxima censura prohibentes, ne ulterius quic[...] primatur, nisi prius examinato exemplari ab illis. E[...] rerem, quidnam agerem, absente nimirum Hetorpi[...] dius quatrus in Brabantiam est profectus, communi[...] nonnullis consilio, id accepi consilii, ut ad tuam co[...] prudentiã. Tuum igitur erit, id quod facilè te effect[...] dubito, ut ex Principis tui cancellaria ad præfatos c[...]

scales literas extorqueas, ut principis jussu hæc laxe-
bitio. Quod nisi tua fecerit humanitas, non video;
et agendum; Ego interim, dum redeat præsentium la-
rum, imprimere cessabo. Rem omnem latius expo-
larius. Valeat Dominatio tua. Ex officina nostra, ra-
era post Epiphaniam, Anno 1533.

*is Viris, urbis Agrippinæ, Romanorumq; Coloniæ Sena-
oribus & Consulibus, Henricus Cornelius A-
grippa ab Nettesheym, S. D.*

XXVI.

um est ad aures meas, clarissimi Senatores, quendam
cant, salva veritate) Reverendum P. Conradum de
dinis Prædicatorum, hæreticorum Magistrum, in
conciliis vestris magnis criminationibus contra me
liber meus de Occultiore philosophia, sive de Magia
is, qui nunc in vestra civitate sub prælo excuditur,
si sit doctrina hæreticus & lectione nefarius, excudi
tur, atq; cum liber ille jam nuper per aliquos ecclesiæ
& Doctores sacrarum humanarumq; literarum eru-
s, & ex Cæsaris consilio ad hoc specialiter deputatos
arios, examinatus & probatus fuerit, deinde etiam
sarei concilii assensu admissus, & ejusdem Cæsateæ
is authentico diplomate & appensa in rubra cera Cæ-
la privilegiatus, insuper Antuerpiæ & postea etiã Pa-
ontradictione impressus & publicè venditus & di-
it, nihilominus tamen præfatus ater Monachus, ni-
jestate verendus, inquisitoris titulo insaniens, ac sibi
pra Cæsarem, velut scarabeus supra aquilam, arro-
sus hunc librum sua censura examinandũ a vobis po-
x, quod valde miror, & jure vobiscũ expostulare pos-
n vos Cæsareæ Majestatis diplomata tueri, & vestris
ca illa patrocinari debeatis, contra, vestro mandato
jam quaterniones præfato Monacho examinandos,
ri nostri Typographum Joannem Soterum tradere
stis, quod quàm æquum, quam justum est, sedeat me-
cunq; vir probus & integer, & cujus aures sunt dece-
ciles, ac judicet. An debeam ego ultra Cæsareos cen-
pra Cæsareum conciliũ, post Cæsarei diplomatis pri-
, alios eruditionis meæ penitus ignaros, veluti Mi-
es sustinere, & accusatores pariter & judices? cum li-
lum nuper in orbem egressum omnes boni doctique

collaudarunt. quod plures etiam, alii illustres, alii religi
suis epistolis ad me restari sunt. Quòd si eriam soli esse
illi Cæsarei censores, satis me abundare restibus, neq; a
egere approbarione ducerem. hominum enim præsta
non numerũ pro digno restimonio ducimus: temerati
tem, & ignavam multirudinem pro solirudine & null
monio habemus. Sed ne qua vestram claritudinẽ offen
me falsa opinio propter ipsum Magiæ vulgo execratũ n
ipsaq; sycophantæ, illius, inquã, monachi, subdola hyp
qua me blasphemum & hæreticum, eo quòd aliena &
pugnantia à sacra Scriptura differo, vobis persuadere c
scire vos volo, fateorq; lubens, atq; ex vero fateor, m
illo libro nostro tractari, quæ cum pietate Christiana a
cris scripturis non cohæreant, quæ tamen protinus h
censenda non sunt, nisi fortè & vos simul esse velitis h
quorum senatusconsulta & plebiscita rarissimè conso
Evangelio. Jam verò cùm peccatum omne cõtra sacra
pturam sit, & ecclesia ipsa sine peccato esse non potest,
illam propterea dicere hæreticam, plus quàm hæretic
set. Meus autem liber Ethnicorum philosophorum pla
que illa antiquitatis antiquissima tractat, paucis etiam
tissimis viris hactenus cognira: ab illorum autem soph
adhuc nullo intellecta, neque visa. Ar, hercle, est aliqui
& nescio an maximus, ex nostro libro sapientiæ fru
qualis fortè ex nullis aliis philosophorum scriptis alius
si erhnicam omnẽ philosophiam, propterea quòd à fid
stiana & Sacris scripruris aliena est, totam damnandam
jiciendam censent, projiciant suum inprimis Aristotele
jiciant Averroem Christianis dogmatibus repugnant
qui tamen hodie in Christianis gymnasiis omnium r
habentur in manibus; projiciant suum Thomam & All
& reliquos doctores suos, qui ejusdem philosophi ethn
cita proponunt. Sed offendit istos delicatos asinos no
sophiæ, sed Magiæ & Cabalæ suspiciosum nomen. At
nerunt, Picus Mirandulanus, & Capnion Phorcensis ja
vicerunt, nullas esse scientias, quæ nos de rebus cùm n
bus, tum cœlestibus atque divinis, etiam de Christi div
magis cerrificent, quàm Magia & Cabala. Nonne satis
sinos istos semel atque iterum ad hunc lapidem lapsos
rursus atque iterum in eundem impingere conenrur? O
mabiles beluas. O imperiosum sophistarum Colon
genus, qui ad perniciem omnium bonarum literar

i cum nihil viderint antiquitatis, nihil arcanarum dis- um sciant, nihil bonarum artium capiant, omnia ac- : damnare prætendunt, quæ ipsi non intelligunt. Itane quot non infimi nominis Magistri nostri Colonien- mo Joannis Rinck, viri splendidissimi, quondam civis is vestri, convivantes, inventa Polygraphia Trithemii Spanheimensis, mox contractis superciliis, ac concri- ribus, hæreses, scandala, dæmonia, larvas, terricula- hautasticabantur, jamq; conveniẽdum inquisitorem ant, grandem concitaturi tragœdiam inter cętera, ob n ibi Archimedis angeliophoram aviculam, donec pulosam illam ignorantiam errorem suum edocti, ru- ien crassæ inscitiæ suæ, simul & conscientiæ suæ mali- onfusi, abirent asini illi grandiorib. auriculis, quàm nt. Quid mirum ergo, cum in ejusmodi truncorum m manibus vestra Universitas consistat, si omnes bo- à civitate vestra exulare cogantur? Sed vestram pa- , viri Spectatissimi, ne dicam vestri animi imbecillita- iiror, & iterum atq; iterum demiror, quòd ab hujus- minum monstris tam frequenter delusi, tam insignia ium vestrorum damna passi, tam copioso & abũdan- udentium numero spoliati, tam celeberrima urbis ve- diminuti, adhuc illorum hypocritarum præstigiis, undo somno demulcti jacetis, & nondum oculos ape- men respicere potestis. Unde opportunum nunc mi- ir, & amore patriæ cogor vobis vera narrare, & hanc lernam vobis detegere, quæ tot damna, tot probra, cora reipublicæ vestræ invexit, & quotidie adhuc in- eq; verò vos penitus ignoraturos puto, Viri sapiẽtissi- ie civium vestrorum excidisse memoria arbitror, qui nc diem adhuc apud se deplorant, quæ nostra recen- apud vestram urbem perfidus Dominicanorum fu- tus fuerat, & reliqua Theologistarum intentavit a- iolentia, qui ad unum omnes in hoc conspirasse vi- r, ut ex tota Germania, sicut jam antea ex vestra ur- litus & à radice extirparent omnes bonas artes atque lum nacti aliquot Peperscorni Christianistæ, sive ju- ieptissimos libellos, illis tanquam insolubili funda- nixi, egregia illa calumniarum suarum castra, cum illorum infamia superstruerent, atque hoc demen- gnifero, tanquam alteram Trojam expugnaturi, de- illud bellum contra Capnionem gesserunt, in quo o-

mnis illorum doctrina, robur, vires, honor, fama simu
terq; occiderunt, deinde qua infœlicitate Erasmũ Rot
mum, orbis Christiani lumen, sorditie eorum commul
gressi sunt, & qua nequitia Hermannũ com tem Nuena
illustrem & doctissimum virum, persecuti sunt, & qua U
sitatis vestræ jactura Petrum Ravennatem, celeberrim
usq; juris Doctorem atq; lectorem splendidissimum p
runt, vos non puto oblitos: quin & jamdiu antea quend
annem Æsticampanum, virum doctrina & morib. insi
qui in vestra civitate Plinium, cùm utilissimam, tum n
riam lectionẽ profitebatur, non solum scholis publicis
serunt, sed & tanta invidentię rabie persecuti sunt, don
tatem ipsam relinquere adegerint adeo semper optimis
infensi, & doctissimos quosq; viros perosi. Unde nunc
mihi spem atq; animum præsumo, me numerandũ for
doctos & eruditos viros, si non ob aliud, certè ob hoc
porci illi nunc me expostulant, cui scabiẽ suam affricate
quodq; scripta mea illis non placent, quibus omnia d
erudita displicent, adeo ut vix aliquem reperiamus ins
doctum probumq; virum, qui ab illis non sit lacessitus
nos civitatis vestræ malo atq; dedecore, ut apud reliqu
tiones jam in proverbium abierit, quoties velint aliq
gregiè insulsum consilium exprimere, dicant, Coloniei
fragium: atq; hanc universitatem vestram jam omnes u
calamitosam optimorum studiorum persecutricẽ, & fu
quarumcunque literarum pertinacissimam propugna
appellent. En, habetis, exempla malitiæ, malitiæ dicer
vi: nunc etiam victoriæ triumphos, & quanta illorum
in ecclesia, accipite. Nam cùm recenter exortus fuisset
nus Lutherus, omnibus etiam exercitatissimis theolo
formidabilis antagonista, cumq; tunc adhuc Parisiensis
tissima schola, atq; ipsius Romani senatus consistoriu
lo judicium ferre cespitarent, isti vestri procaces Magi
stri, congestis aliquot præcocibus articulis, illum sin
mentis, sine rationibus, sine scripturis, sine authoritate
doctrina, tamen (ut dicebant) doctrinaliter hæreseos
nârunt. Verùm cùm hæc eorum condemnatio nullam
attulisset ecclesiæ, & nullorum ferè indignationem c
set in Martinum, sed multorum risum atque contem
Colonienses ipsos Magistros nostros excitasset, jamq
rum stimulis agitatum adeò procurrisset invaluissetq
theranum malum, ut & Pontifex & Cæsar contra stat
&

tinum hæreticum declararent, & multi eruditi pro Ro-
Ecclesia scripturarum arma arriperent, sufficiebat tunc
stris Magistris nostris sua nuda & inermis condẽnatio,
triumphum agebant de victoria. Cæterùm ab Ecclesiæ
o profugi & desertores, penitus obmutuerunt, & aliis
æresim improbandam reliquerunt. Unũ tamen illorum
o, Jacobum Hostratum, tunc Prædicatorũ ordinis hæ-
um Magistrum, vulgo & veraciter dictum, qui taliter
contra Lutheranas hæreses, ut ipse se proderet hæreti-
omnium pestilentissimum. Sed ne quis vestrûm, illius
micus, aut illius hypocrisi excæcatus, vel aliter dece-
e non favore veritatis, sed aut invidia, aut alia offensa
ere putet, rem ipsam digito mõstrabo. nam in libro suo
Lutheranos, quem Reverẽdissimo Cardinali ac Illustri
pi & Episcopo Leodiensi dedicavit, in illius lib. 2. disp.
ante finem 1. cap. sic ait: Scimus enim consecratione
ebitam materiam ritè facta, Christum esse in Sacra-
, non autem quòd sub hac vel illa determinata hostia
us contineatur. Neq; tamen putetis, hunc solum arti-
apud illum reperiri hæreticũ, sed alii multi. quos cùm
nis longum, vobisq; tædiosum foret referre, enumera-
i, in eo scil. libro, quem de Fratrum Prædicatorum sçe-
& hæresibus inscripsi, ubi infecta sæpius veneno sacra-
, ementita sępissimè miracula, interemptos veneno Re-
Principes, proditas urbes & respublicas, seductos po-
assertasq; hæreses, & cætera ejusmodi heroum illorum
ra flagitiaq; in varias transfusa linguas, omniq; popu-
osita, dilucidè narrabo. Sed & qui nunc apud vos est
ati illius in hæreticorum magistratu successor, Magister
Conradus, non multò infœlicius, ut accepi, & ipse rem
ranam promovit, præsertim apud suos Ulmenses, ubi
ctè. tam piè contra Lutheranos clamasse dicitur, ut to-
lam insignem urbem cum admodum amplo adjacenti
tio effecerit Lutheranam, etiam cum universi conven-
excidio, fratribus suis omnibus unà secum propulsis.
e satius esset huic Monacho sui conventus curam gere-
s fratrib. ova & caseos præmendicare, non excitare tur-
querelas, labefactare famam bonorum virorum, agere
onem alienorum negotiorum, vendicare sibi imperium
Cæsarem, & illius consiliariorum doctissimorũ virorum
ras, cùm deberet pro professione sua omnib. exemplum
re humilitatis? At prætexit belua, fungi se inquisitorio

officio. Inquirat ergo primum in errores & hæreses suc
dicatorum Monachorũ, Vincentii, Augustini, Justinia
vestri Prieratis, Jacobi de Violis, Jacobi Hostrati, in qu
multos inveniet errores, qui offendunt animos aliorur
logorum, nec in istum meum librum sit tam odiosè e
tus, qui non theologiam, sed philosophiam profitetur.
lent isti porci & lutosę sues, quoties est aliquid, quod di
quod non intelligunt, obgruunire hæreses, scandala, c
cula, superstitiones, maleficia, atque omnem ethnican
sophiam præter suum pestilentem Aristotelem, paga
& perfidiam exponunt. Magiæ vocabulum non pro a
illa philosophiæ consummatione, sed pro maleficiorui
cio (cujusmodi ipsi olim insigni & memorabili Univ
vestræ infamia iu suo Malleo maleficarum tradiderun
pretantur: tum & sacrosanctam Cabalam pro Judais
ducunt: astrologiã & cæteras mathematicas disciplin
legiorum probris adlatrant, ac abrogatis & mutatis le
mnant, ac Modestini Jurisconsulti sententiâ crimen fa
mittunt. Nonne, juxta Terentii verbum, faciunt int
do, ut nihil intelligant? qui cùm me accusare & damn
tendunt, Joãnem Picum Mirandulanum, Marsil um I
Florentinum, Joannem Capnionem Phorcensem,
Galatinum Romanum, Paulum Ricium Papiensem,
scum de Georgiis Venetum & minoritanum, nostra æ
mendatissimæ doctrinæ viros, tum suum Thomam, &
tum, & Baconem, & Guiliermum Parisiensem, & Pet
Aliaco, & Arnoldum de Villa nova, & ex remotiore a
tate Psellum, Chalcidium, Prudentium, & alios inn
Christianos Doctores, qui in ethnica philosophia desu
Aristotelem, Platonem, Lucretium, Plinium, Jambl
Porphyrium, Proculum, Synæsium, Ammonium, Herr
Hipparchum, Alchindum, & alios plures commenta
quorum libri palam & publicè prostant, & in Italia,
Germania, in ipsa deniq; arce ecclesiæ urbe Roma, etia
mis Pontificibus dedicata, grata, accepta, & eorum
giis munita, impressa sunt: quos ego mihi autores hal
mul damnant. quorũ ego malim ęmulari negligentiam
istorum vespertilionum obscuram diligentiam, qui cù
tium liberalium & philosophiæ Magistros, & sacrę The
Magistros nostros vocari volũt, penè omnia ignorant,
lam illarum artium, quas tanto magnificorum tituloru
profitentur, sciunt omnino, nec Grammaticam qui

icam, nisi Alexandri Galli, & Petri Hispani, norunt ulm, & pro honestis studiis, quæ olim & nunc semper in unt, non nisi meras nugas & dediscenda deliramenta, & quos illis suis baccalaureatus, licentiatus, & Magiulis allectos, erudiendos suscipiũt discipulos, deterioittunt, quàm acceperint, similes meretricibus, quæ exornatu adolescentulis cupidinem quidem sui instillant, irretitos miserè perdunt, atq; his asineis umbris & perditulis hactenus stulti parentes crediderunt, & filios illorum prostibula corrumpendos magno pretio loca-His fumis & nebulis excæcatis oculis vestris hactenus t isti effœminati nebulones, sicci pumices, fontes sine : plebi & civib. vestris miserè imposuerunt: horum terũ opera & interpretamine factum est, ut vos, vestriq; r universam Germaniam rusticitatis titulo habeamini s, nec nos ipsi adhuc ad saniorẽ sensum revocati, etiam rbis vestræ duos rusticos excussoria flagella gerentes facitis, ita edocti ab illis indoctis Magistris, qui vobis m pro rustico, coloniam pro rusticorũ habitaculo inati sunt, cùm Colonia dicta sit ab introductis Romanis atq; legibus sitq; hoc ipso cæteris urbibus & oppidis, omanorum coloniæ deductæ non sunt, longè prær atq; nobilior, cùm coloniarum omnium civis Romaomani juris, ac gentilia Romanaque nobilitate præ. Sed ut asini omnes herbas cupiunt, spinas, tribulos, uos esse, sic porci illi voluerunt vos rusticos esse, ut n proprium sit saginare porcos, ipsi tanto liberius in viscera grassarentur. Memini ego, dum junior adhuc um theatris versarer, quales tunc ibi præsidebant poros tamen vos me longè melius novisse arbitror, sed riam vestram paululum refricare liceat. Nonne ex il- Magister noster Bommelchen rector primarius unius um, homo in extremum senium & moribus & sermoissimus, perniciosissimum scholasticæ juventutis exm? Æquavit illum, & fortè superavit Magister noster lius de Breda, Pastor Ecclesiæ S. Martini minoris, hom insolentissimus, tum sordidissimæ & perniciosæ conlinis confabulationisque, & quem non puduit sese ci- & proceribus mensarum & conviviorum morionem tuere: ob cujusmodi turpes excessus Hermanni Lant tunc Archiepiscopi Coloniensis iram & indignationem arò expertus, aliquando etiam pęnas dedit: is tamẽ adeò

magnus habebatur apud Magistros nostros, ut qu theologico illorum magistraru agendum esset, sive pr dum, sive declamandum, sive orandum, sive scholastic duum rituli conferendi, id præ cæteris huic uni infam culoso theologico histrioni præsummo primarioq; c tetetur. An non illi Magistri nostri voluerunt schola cæni volutabrum esse, qui sibi tales præfecerunt prom Sed jam & promotos eorum spectetis. Inter hos primò rir mihi memoriæ quidam nomine Joannes Raym, ab mnasiarchis vestris in Magistrum artium promotus at tituli prætexru in sacerdotem ordinatus, & canonica Apostolos adeptus: qui nec legere sciebat quicquam re canere, nec missam unquam præter unam primam c potuit, neq; horas canonicas legere novit. ob quam mam ignorantiam coactus est à collegis suis abire Da in ludum puerorum, & post tam insignem Coloniensi sterii gradum atq; titulum, post sacerdotalem sacrũ or & canonicatus dignitatem, rursus grammaticalia rud discere sub ferula & sceptris pædagogorum. Fuit & ali men non memini) non tamen multis annis postea, ab magistrificis archirectis in artiũ Magistrum promotus mirè insanus, & atræ bilis furore vexatus. Sed ad theolo deo, in quibus summa cum doctrina etiam morum in spectanda venit. Nonne in Magistros nostros ab illis a erunt, Henricus de Berchen, Canonicus in Capitol o, a lius Franco Andreas Bosphorus, vulgò Ochsenfurt, sc cus apud Divum Geryonẽ, utriq; nullius literaturæ ho sed & moribus tam incompositis, ut ferè omnium risib. habere ntur. Promoverunt etiam iidem Magistrorum rum protoplastæ in Theologiæ licentiatum quendam doricum Westphalũ, hominem quidem simplicem & sed non secundum scientiã, verùm nullius literaturę. q quid habuit theologici farciminis, non nisi ex aurea le visione Tundali, Arnoldo Boschmanno, quatuor nov peregrinatione Brandani, purgatorio Patricii, & ex libr solationis animarũ, & theuronicis aliquot postillis, sin que trivialibus nugis & fabulis totum hauserat. Similis lium quendam plasmaverant sine doctrina, sine literis, minem callidum atq; versutum, eoq; aptiorem illorur phantiis, Monachum ordinis Carmelitarum, quem ob lum meritum, quòd Magistrorum nostrorum Coloni contra Capnionem calumnias, nunc toto Christiano o

llicitaret, Theologica sua aureola remunerarunt, pa-
fuit, quin etiam illum suum Ajacem Peperscornum,
ophytā, si aliquot verba semilatina effutire novisset,
la caruisset, in Theologici Magistri nostratus ordi-
ssent. Possem illius furfuris pleraq; alia similia excre-
cōspectum producere, ni vereret illorum nimiū pe-
os sustinere non posse: sed arbitror vestrā sapientiam
s ex innumera multitudine vobis propositis exēplis
lem intellecturos, cujusmodi hactenus saginitas por-
inos, testamentorum vestrorum atque hæreditatum
tores, orphanorum, viduarum & pupillorum vestro-
oratores, ædium, negotiorum, omniumque actuum,
m ardeliones; qui cum nullas bonas habeant literas,
iant ad vitæ usum proficuas artes, omnes tamen pin-
ideant Sacerdotia, ingentesque cumulent opes & di-
deputatis, hæc illis obvenire, nisi ex circumventis &
vestris uxoribus, & bonorum vestrorum fraudulentis
is. Possem vobis horum verissima exēpla referre, nisi
estiorum pudori parcendum, & patrię meę rationem
ducerem. Sum enim & ego, si fortè nescitis, civitate iundus, & prima pueritia apud vos enutritus: deinde *Agrippæ origo.*
ætatem usque adhuc in externarum regionum explo-
tiā cum patrimonii mei jactura exercens, ultroneūq;
implexus, sic me, & literis, & militia, & variarum lin-
gentium, nationum, morum, consuetudinum, notitia
ientia præparavi, ut vestræ Reipubl. aliquando non
essarius, quàm utilis esse potuissem: sed quoties rever-
n vestram urbem, meam autem patriam, tanquam U-
mum reversus & cognitus à nemine, vix inveni, mi-
m inter sanguine propinquos, qui mihi diceret Ave:
ut impleatur Scriptura dicēs; Non est Propheta acce-
ropria patria. Ego tamen meā virturem pro aliorum
n commutabo, quin Coloniam mihi semper charissi-
triam, vosq;, qui estis & futuri estis illius decuriones,
s, consules, rectores, omnibus virib. hortabor, ut huic
no malo, huic perniciosissimæ vestri splendoris pesti,
& cōsilio, vel à tot passis famæ & bonorum vestrorum
ntis petito, tandem ocurraris, atq; hanc Academiam,
versitatem vestram, à fœdissima illa Sophistarum bat-
tumidis istis Cumanis asinis, qui jam annis pluribus
cum civitatis vestræ dedecore & jactura in perniciem
entiæ & filiorum vestrorum perdurant, & bonarum li-

terarum studiis obsistunt, purgetis, & à vestris finib
exterminetis: Doctores autem & Rectores alios co
viros graves, tales, qui bonarum literarum gnati & e
ta & moribus integri, vestræ civitatis & advenam q
adolescentiam florentissimis elegantissimisque d
pulcherrimis ingeniis excolentes, inustam hactenus
tati vestræ ignominiam abstergant, illamq; pristin
ri restituant, & illustrem dignam encomiis reddant,
que, ut Theologi vestri nativam sacræ Scripturæ d
ritatem, & qui hactenus mendacib. titulis in Unive
stræ grandem ignominiam sese artium & Philosoph
rarum disciplinarum Magistros & Doctores jactita
tandem doctrinæ meritis gradus sui justos titulos
assequantur: sic etiam Medicos salubriores fœlicior
bebitis, & Jurisconsulti vestri æquiores ac Reipubl.
liores commodioresque evadent. Hæc nisi fiant, U
tem vestram incolumem servare certè non poteritis
fortè, quis nostrum ista faciet, si ipsi scholarum R
Præsides id non faciunt? Certè, si illis permittitis re
nis hujus negotium, in eodem semper luto hæreb
nusquisq; illorum talem gestiat formare Academ a
ipse maximè in pretio sit futurus, ut hactenus asin
nos, porcus inter porcos. Vestra est Universitas, v
præcipuè erudiuntur filii, vestrum negotium agitu
ergò est omnia rectè ordinare, prudenter statuere,
disponere, sanctè reformare, ut vestræ civitatis hon
tas suadent, nisi fortè vultis filiis vestris ignavos po
eruditos, præesse Magistros, & ad hoc institui, ut om
literas nesciant, oderint, persequanturque atque in
vestram competat, quod olim in Ephesios. Nemo a
frugi: si quis extiterit, in alio loco, & apud alios sit
si filios vestros, quos Reipubl. vestræ profuturos ge
narum literarum gratia ad externas urbes & Univers
egrè mittitis erudiendos, cur in vestra urbe illos
fraudatis? Cur artes & literas non recipitis peregri
lios vestros illarum gratia emittitis ad peregrinos?
ad erudiendos filios suos Coloniam mittere velit
lant bonæ literæ, ubi frugi esse, eruditi & eloquente
làm prohibeantur, ubi optimarum disciplinarum
cunque elegantioris doctrinæ libri imprimi, distrah
& haberi inhibeantur? Atque sic hactenus pulchrè c
tumultuosi isti Sophistæ, qui Universitatem vestra

um redegerunt,& cum cæteræ omnes urbes & Rei-
ſiſcant, &, pulſis illis inveteratis dierum malorum
aut ſcarabeis illis in ſuis ſterquiliniis derelictis, o-
literarum ſcholas, conductis amplo ſtipendio Vi-
s, inſtaurant, vos hactenus obdormiſcitis, veſtram-
erſitatem inclinatam propè ad interitum negligi-
n undique paſſim reſipiſcant multi Doctores & Ma-
noſcentes ſe olim operam impenſam & tempus in-
illis ſtudiis & futilibus dogmatibus perdidiſſe, &
mios Doctores putarent, nonniſi magnos aſinos e-
tandem non erubeſcant in ipſo ſenio & poſt illum
octiſſimum Magiſtratum noſtratum velut poſtlimi-
e, quæ olim diſcipuli ſcire debuerant: ſoli Colonien-
ſophiſtæ non ſunt, ſicut cæteri hominum, nec poſ-
e, ſoli illi per capillos tenent Spiritum S. & noverunt
um ſint aſini omnium obſtinatiſſimi. Quòd ſi nunc
urbis veſtræ gubernatores Senatoreſque ſepulchris
ites, Reipubl. a ſe formatæ ſindicatum vobiſcum ex-
nt, quid putatis illos dicturos, quod tam celebrem
verſitatem veſtram, magnis ſumptibus, laboribus
is ab ipſis huic urbi comparatam, vos taliter cum
& obtenebrari patimini, tum penitus deperire,
que extingui ſuſtineatis? Nemo certè negare po-
em veſtram, civeſque veſtros omnibus Germa-
atibus rerum atque morum magnificentia antepo-
ſi unus ille bonarum literarum ſplendor vobis non
Polletis enim omnibus fortunæ bonis & divitiis lo-
nullius ad vitæ & magnificentiæ uſum egetis, ſed
ia apud vos mortua ſunt, & velut in pariete picta;
quibus hæc vivificari & animari debeant, anima
oc eſt bonis literis non polletis, in quibus ſolis ſplen-
or, dignitas, & immortalis in longævam poſterita-
ia continetur: cætera omnia concidunt hominum
ata, domus, turres, templa, ſtatuæ, ſepulchra, epita-
eunt divitiæ, aut diſſipantur diripiunturque, nec per-
llos hæredes patiuntur, & familiarum poſteritas &
deficiunt, & inſurgunt aliæ, & his rurſus aliæ ſucce-
omnia abeunt in oblivionem, ſolæ bonæ literæ & ar-
anima ſunt Reipublicæ, & quæ ſolæ adferunt glo-
mortalem & memoriam apud poſteros ſempiter-
uis ergò nequeat ſatis demirari, vos homines lau-
oriæ, ut decet, cupidiſſimos, illa, unde hæc potiſſi-
me pen-

mè pendent proficiſcunturque, optimas literas ade
re & quaſi contemnere? Hæc vos ita admonuiſſem
lit debitus patriæ amor. Si audieritis, & grato anim
ritis, gaudebo me non omnino ſteriles has edidiſſe
minus, feci ego, quod debui, & bonam voluntate
triam meam oſtendi. Vos liberi relicti eſtis in man
veſtri: vos rem ipſam, & ante rem ipſius exitum ſapi
ſiderate. Nunc ad meum redeo negotium, ad meun
librum, cujus quaterniones poſtquam illi veſtro hæ
Magiſtro tradendos adjudicaſtis, vos perpulchrè
ſtar, lotis manibus, reſiduo negocio exoneraſtis, cun
in vobis ſpem & fiduciam habere debeamus, vos
rum nobis à Cæſare conceſſorum futuros haud du
nos & vindices, ut qui teneamini Cæſarea diploma
ta, privilegia manu tenere, tueri & defendere, niſ
habetis Regem, quam Cæſarem, aut non eſtis ami
veſtroſque cives circa illa ab externa injuria tutari,
pro ſuo jure, pro veſtro libertatis intereſſe, etiam cc
cunque iniquas forenſium tabularum vexationes p
accepi enim, dum hæc ſcriberem, Sotherum à proc
fiſcalibus coram Colonienſi Officiali nunc vexari.
miror ſeditioſorum illorum tabularum impudentia
veſtram in tuendis civibus veſtris cum deſidia neg
maximè cõtra tales ſanguiſugas, quorum nihil eſt in
veſtram peſtilentiùs, & civibus veſtris exitialius m
autoritate fori & officio ſuo contra mentem Prin
modis abutentes, præter innumeram calamitatem
cum ſemper adferunt, cives veſtros, arreptis quibu
quantumcunq; etiam iniquis occaſionibus, litibus
quorum quos nummatiores vident, prorogatis judi
ceſſibus pecunia continuò ſpoliant: qui verò tenu
ab his, quarum rerum in ſingulos dies eget uſus, abr
ſe totos pendére cogunt, pavidamque plebem terri
ciis atque id genus aliis ſycophantiarum ſtrophis, i
ſtra tyrannidem exercent: cui malo miror vos non
re. Neque verò propter me iſta dico, ſed propter veſ
à quib. ego rogatus ſum & inſtanter exoratus, ut hi
librum illis excudendum concederem, cum ego ill
cum commodo meo, & ſine contradictione aliis e
pographis tradere potuiſſem. ſed malui id lucri veſ
civibus. Quin habeo adhuc alia multa deſiderata c
meæ monumenta, unde aliquot millia nummûm

ſſent: quod lucrum etiam veſtris civibus libenter
eſſem, ſi vos illud pati poſſetis: ſi minus, habeant il-
ûm de libro noſtro, qui nunc illic excuditur, iterum
nihil tractet Chriſtianæ Theologiæ, ut ſub hære-
im cadere debeat: ſed brevi prodibit alius meus ex
r totus Theologicus, quem ego Apoſtolici Legati
rtatus, & à Cæſare juſſus ſcripſi: in hunc intendant
s veſtri Theoſophiſtæ, ſi quid vitium habent: cæte-
nt, quæ non ſunt ſui fori, quæque minimè, intelli-
nquam intellecturi ſunt. Vos autem fœliciſſimè va-
erſitatem veſtram à tam fœda Sophiſtarum collu-
ate, bonas literas reſtituite: in omni honore, utili-
ite creſcite: Cæſaris autoritatem & privilegia de-
meæ huic tam liberæ admonitioni, imperterritæq;
ertati veniam date. Ex Bonna, 11. Jan. An. 1533.

ſimo Illuſtriſſimoq; Principi Electori, Hermanno ab chiepiſcopo Colonienſi, Adminiſtratori Paderbornenſi, lia & Angariæ Duci, &c. ſupplicat Henricus Cornelius Agrippa. XXVII.

noſtrum de occultiore Philoſophia, Princeps illu-
e, hactenus per Cæſareos Commiſſarios, illoſque
ælatos, & Doctores eruditiſſimos, examinatum,
tum & ſubſignatum, deinde etiam Cæſarei conſilii
niſſum, & ejuſdem Cæſareæ Majeſtatis authentico
, & appenſa in rubra cera Cæſaris aquila privilegia-
er Antuerpiæ, & poſtea etiam Pariſii ſine contradi-
reſſum, & publicè diſtractum, tuæ Celſitudinis a-
hiam nuncupari procuratores fiſcales, neſcio qua
autoritate, prætextu nominis tui, & Officialis tui
iaſticis & pœnalibus cenſuris illic imprimendum
procurant, illum tanquam de hæreſi ſuſpectum præ-
, cùm liber ille tantum abeſt ab hæreſi, ut nihil tra-
iani negotii, ſed totus in Philoſophia verſetur, at-
is diſciplinis, & quæ ſub hæreſeos judicium non ca-
t alia multa, quæ in publicis ſcholis verſantur ſine
ione Commentaria in Ariſtotelem, Averroem, Pla-
otinum, Jamblichum, Porphyrium, Proculum, &
Philoſophorum, nihil cum religione Chriſtiana
habentium, ſed & ſacris Scripturis in multis adver- *Eccleſia vera eſt ſine peccato, li-*
neque tamen omne, quod ſacris literis contrarium
ius hæreſis eſt. Si namque omnes quantulicunque

pecca-

cet eius membra peccato sint obnoxia. Nec obstat, quòd membra faciant Ecclesiam. Caput enim cui membra conformari debent, est sine peccato.

peccatores hæretici essent, ipsaque Ecclesia, cum sin
non sit, esset hæretica, ipse Thomas & Albertus, &
sancti Doctores, qui in Aristotelem & aliòs ethnici
sophos & Poëtas scribentes, eorum mentem expon
hæretici. Porrò cum iste liber noster talis sit, qui eo
dens ingenia, à nullis illorum intelligatur, nec intell
& in quem illos non secus atque olim in Pici Mira
Magia & Cabala conclusiones, & in Capnionis Cab
artem, cum alia rursus inscitiæ & ignaviæ suæ infam
gere contingat: iniquum & injustum foret, quod p
ream censutam adhuc ego eruditionis meæ, velut
suem, penitus ignarus sustinere debeam accusatore
pariter judices: & quoniam planè violentum & ten
& fortè etiam tyrannicum sit, præsumptuosos illos r
perniciem bonarum literarum instructos sibi supra
sceptra & judicium arrogare, idcircò de illorum tem
rogantia Celsitudini tuæ conqueri cogor, & te Imp
cipem & Electorem, pro tuendo Imperialis indult
legii autoritate & valore contra eidem rebelles pe
nes invocare & supplicare, quod præfatis illis tuis C
sibus Fiscalibus & Officialibus, qui prætextu nomin
toritate tua & officio suo abutentes, & Cæsarei di
robur evertentes, jubeas ab hac iniqua & injusta ac
& inhibitione desistere, & civibus tuis Coloniensibu
nostri ingenii laboribus lucrandi panis occasionem
videre. Cæterum Celsitudine tua mihi in omnibu
præcipiendo, &c.

Agrippa ad Archiepiscopum Coloniensem. XXV

QUoniam adversarii mei jam integram hebdoma
sultantes hactenus non invenerunt, quod tuæ
nis literis responderent, Princeps illustrissime, quid a
jectari licebit, quàm non invenire illos, quam præte
nestam calumniæ suæ causam. Quare nunc iterum
tiæ tuæ supplico, ut submotis iniquis quibusque dil
& judiciorum minaciis, Officialium tuorum inhib
cessare jubeas, atque ut nos privilegio nobis à Cæsar
so frui permittant, & Typographum nostrum ulteri
stare desistant, præcipere digneris; neque nos tanti
jactura & dispendiorum impensarumque damno o
volas rudium Sophistarum suspiciones afficere velin
si post excussum librum, qui non Theologiam, sed

fitetur, aliquid adversus illum, aut me illius auto-
ri velint, non recusabo Celsitudinis tuæ judicium.
os tumidos inflatosque Sophistas, quorum cere-
n ventre, ingenium in patinis, quis æquo animo
it, aut debeat, etiam accusatores pariter & judi-

Amicus ad Agrippam. XXIX.

salute & recommendatione præmissa. Spectabilis
atroneque semper observande, utriusque nostrum
D. Bernardus de Paltrineriis, reverendissimi D. Car-
egii Magister domus, quendam librum præstantiæ
familiarem meum nunc præsentandum Bononiæ
t ex ejusdem D. Bernardi literis latiùs intelliget, no-
omnem suæ mentis affectum literis prædictis, sed
nittere. Affectat syncerè vestræ præstantiæ & salu-
mmodum, jussitque, ut ejus intuitu eidem significa-
, si decens conveniensque locus, atque conditiones
es honestæ in curia reverendissimi D. Coloniensis
præstantiæ vestræ congruæ non forent, hoc sibi si-
elimus quantocyus. Nam & conditiones & locum
vestræ convenientes & utiles atque decentes ean-
orem ejusdem habere & scire. Si quid igitur desu-
s præstantia vestra eidem D. Bernardo significare
eat huic meo familiari consignare: quam Deus o-
nmusque diu & fœlicem conservare dignetur. Ex
um virorum de Emere prope civitatem Monaste-
br. Anno 1533.

A ippa ad Archipræsulem Coloniensem. XXX.

nus supplicavi Celsitudini tuæ, Princeps illustrissi-
uberes, quòd officiales tui apud Coloniam Cæsareo
mihi super imprimendis libris meis eorumq; ratifi-
approbatione concesso, me frui & uti permitterent:
tiò scripsit Excellentia tua, ut me meo juri permit-
producerent, si quā adversum me haberent causam:
n supra sextam hebdomadam in anibus nugis dilata
patienter quidem, sed non absque insigni damno &
hucusq; sustinui, expectabundus, quem partum e-
illi adversum me edituri essent. Nunc verò cum me
efficere video, quàm ferendo unā injuriam invitare
tq; adversarios meos nihil causę, nihil rationis, nihil
contra me hactenus produxisse, sed fallaci prętextu
jus me-

jus meum atque privilegium velle eludere, & iniquis
nibus his proximis Francofordianis nundinis me frau
in irreparabile damnum adducere: insuper eò arrog
ambitionis sese efferentes, eò autoritatis sibi præsumu
illos & leges & jura quæq; procul extrudunt, qui se su
sareos censores, supra Cæsarea Decreta judices con
ac si plus valiturum sit, imò pro lege & imperio haben
quod ipsi machinantur, Cæsaris verò privilegium suo
censorum judicia nihil valere debeant præ illorum se
cogor rursus tuæ Celsitudini supplicare, & te justissimi
quissimum Principem per jus & æquum obtestari, q
tuos Officiales improbitati & sycophantiæ locum
patiaris, neque me pro calumniatorum meorum v
consiliis & improbis suggestionibus, refixis pro lib
legibus, contra jus & privilegium mihi à Cæsarea M
concessum, ulterius molestari sustineas: quin rursus &
fectu jubeas præfatis tuis Officialibus, quòd, remissa
sita inhibitione sua, cum iniqua, tum violenta, me pr
meo & frui & uti permittant, cujus valori & autorita
leges ubique cedunt & concedunt, & contra quod nu
nè licere debet quicquam designare. Cæterùm ver
Magistris nostris Coloniensibus in opere meo disp
quod criminati illos libido incesset, velintque adversu
signe aliquod doctrinæ & sanctimoniæ suæ specime
ego me coram Celsitudine tua ad tuum mandatum
semper promptum, paratum & præsentem exhibebo
sponsurus & tuæ Celsitudinis judicium in utramvis pa
benter subiturus, confidoque, quòd, meis salvis, non
que de Capnione, hærebit in illis Magistris nostris
calumniarum suarum infamia.

Agrippa ad Amicum. XXXI.

VAldè admiror pigritiam tuam, mi Godefride, quò
reb. nostris non reddas certiorem, quomodo aga
Philosophia nostra apud illos omnium bonarum liter
sores. Fac ergò sciam omnia, ut si quo alio opus erit
provideam in tempore. Verùm tu vide nemini fidas,
blanditiis eò te perduci sinas, ut exemplar librorũ no
cuiquam tradas: dic apud me esse, te mihi restituisse.
scire volo, nullum mihi aliud duplum esse. Ideò vere
maximè, ne mihi tot annorum labores, tot abstrusis
rerum rarissimorumque autorum laboriosissimæ exp

citæ fidei incuriâ pereant. Quòd si his diebus apud me
xemplar, ego, adhibitis tribus aut quatuor Scriptori-
a biduum aut triduum excepissem totum, deinde fa-
isissem unum illorum Theologis, ut insanirent in il-
ore. Deinde vide, ne privilegium in manibus illorum
quod licèt jam expirasse videbitur, tamen quod ad
obationem nunquam expirat. Præterea est apud me
examinatorum in privilegio nominatorum, per
ilè ostendere poterimus, si opus sit, omnes & singu-
fuisse probatos. Porrò si isti rem nimium differant,
tustrentur proximis nundinis, consultissimum mihi
ut residuum hîc apud Bonnam excudatur. est mihi
npla, & loca non incommoda. Tu vide, quid melius
de omnibus singulis per hunc gerulum certiorem
sæpè mihi rescribere ne pigriteris. Vale. Ex Bonna,
urificationis Mariæ Virginis, Anno 1533.

Amicus ad Agrippam. XXXII.

ritiam meam non immeritò accusares, doctissime A-
pi, ubi per eos, qui sunt à consiliis Reverendissimo D.
scopo nostro resciyissem, quid tibi scribendum fuis-
m hactenus etiam post diligentissimam solicitatio-
m nihil certi scire potui, quod ad te scriberem. Ego,
riginali privilegio Imperatoris, unà cum Philosophia
scussa, recepi ad me originale Imper. privilegium, re-
l eos copia Antuerpiæ excusa. Ne dubites, quin hoc
i, de quibus scribis, diligentissimè apud me servabun-
posses procurare apud Principem Electorem, ut ejus
s revocet inhibitionem, per eum contra Typogra-
terum decretam, nos pulchrè procederemus ad ope-
tionem, vel ipsis Theologis invitis. Id facilè poterit
absq; omni suspicione, attenta Cæsaris approbatio-
ipud eum curabis, ubi per oportunitatem licebit. O-
egotium nostrum maturare: alioqui opus non pote-
ximas nundinas absolvi. Senatus, attenta Cæsaris ap-
ne, nihil prohibebit: totum negotium pendet à Prin-
jus ordinario: tametsi optarem te non tam acriter ad
scripsisse. Quod reliquum est, mi Agrippa, ne dubi-
aliquid rescivero, quod tui scire intersit, quin te red-
mnibus certiorem. Cæterùm quas ad me misisti lite-
bantia reddendas, heri ad me reportatæ sunt. proin-
de illis fieri velis, me facies per literas certiorem. Benè

vale, doctissime simul & charissime Agrippa. Ex Colo
ſtridie Purificationis Mariæ Virginis, Anno 1533.

Amicus ad Agrippam. XXXIII.

VOlebat Petrus Quentel ſuis impenſis curare excu
libros tuos de Magia, ſive Occultiore Philoſophi
apud Melchiorem Typographum: hoc diſſuaſit Vicari
thuſianorum. Quentel tradidit librum Conrado Ulm
quiſitori, ut eum legeret, & ſuam cenſuram adhiberet,
edi & divulgari deberet, necne. Cónradus inquiſitor p
piſtolio Vicario Carthuſianorum reſpondit, quod apu
ipſius manu ſcriptum ſervatur, cujus Epiſtolii exempl
eſt: S.P. & commendationem, venerande pater Vicari
vellem contraniti, quoniam liber plenus eſt naturalib
porrigit ſe uſque ad ſimplicium ſeductionem. Sinite ir
ſi volunt. Salutem domicello Petro, & valete. Hoc to
mninò volui, & proferam in medium, ubi opus erit
lium de manu Conradi Ulmenſis ſcriptum.

Reverendiſſimo Illuſtriſſimoq; Principi Electori & Dom Hermanno ab Wyda, Archiepiſcopo Colonienſi & Paderb Duci Weſtphaliæ, & Angariæ Comiti, &c. Domino ſu mentiſſimo, ſupplicat Henricus Cornelius Agrippa. XXXIV.

VIſis atque perpenſis Colonienſium Magiſtrorum
ctionibus, Princeps illuſtriſſime, per quas, dum
meum de Occultiore Philoſophia ſuſpectum reddere
tur, nullis locis revictis, ſed in genere detortas ſine diſ
ne Scripturas, & in obligatorias autoritates præferent
alio confundunt, & cum ſe reſiduos libros nondum vi
teantur, ſolis ſuſpicionibus & præſumptionibus (ſicu
juxta tradita in priore libro intenti, de incognitis ju
pronunciare non verentur, cum tamen Pariſienſes ſci
ſſimi Theologi illum per eos reviſum, in ſua Univ
imprimi & diſtrahi permiſerunt, & ille etiam Colonie
quiſitor Conradus Cullon ſua quadam ad Carthuſianu
rem Epiſtola illum Petro Quentel Typographo Col
imprimere volenti permiſit, inſuper & commendavit:
de quum omnes & ſinguli autores, quorum tradition
go innitor, impreſſi ſunt, & ſine contradictione publicè
tut, & in omnium manibus verſantur, & plurimi Catho
ri meis ſimilia eademque ſcripsêre, quorum ſcripta pala
ſtant, etiam privilegiorum indultis ac publicis reſcrip

a, mniumq; consensu recepta: consideret Celsitudo tua, iquum & non ferendum sit, Cæsareæ Majest. de eis- imilibus autoritatem indultumque ab istis Magistris ensibus improbari, cùm tamen ego nihil horum sine n exemplo, sine doctiorum censura & judicio, sine Cæ- n consiliariorum Senatus consensu, Cæsarique ex cer- ia indulto gesserim. Itaque nunc iterum atque iterum tibi sacri Romani Imperii Principi Electori, & Cæsa- privilegiorum & rescriptorum conservatori, ut me io mihi à Cæsarea Majestate concesso, sine ulteriori etandem uti & frui facias, & sine contradictione po- tanto damno me pariter atque Typographum contra quum affici patiaris. Cæterùm paratus coram Celsitu- ,quoties requisitus fuero, non solùm ad ea, quæ hacte- istri illi produxerunt, ad quæ hesterna die festino ca- pondi, & tuæ Celsitudini tradidi, sed etiam ad omnia a, quæ prænominati Magistri adversum me in postè- icere velint, respondere tuumque super his judicium e. Datum Bonnæ, 6. Maji, Anno 1533.

Agrippa Cantiunculæ I.C.S. XXXV.

tæ ac magnæ contentiones olim mihi fuerunt cum onachis, charissime Cantiuncula, quorum aliquibus s expostulationibus, aliis amarulentioribus Apologiis i, alios silentio præterii: & cùm essent mihi cum illis contentiones, nolui unquam aliquid horum in publi- re, ne fortè paucorum culpa multitudinis redundaret iam. Verùm, ut est in Proverbio, qui veterem fert in- invitat novam, illi patientia atque silentio meo abusi, ò novas contra me machinabantur insidias, easque si- ò per manus tradebant accipiebantque: tandem cum didissem declamationem illam de Vanitate scientiá- que excel entia verbi Dei, quam in hoc ipsum scripsi, t segniora ingenia ad defendenda bonarum literarum xcitarem, partim ut Monachis istis concionatoribus lorum in omni exercitii genere vitiorum non frigida nta conferrem, illi hoc beneficium meum ingrato es animo, pariter omnes communem hostilitatem ixeruut, jamque passim à suggestis, à pulpitis, in pu- oncionibus, apud promiscuam plebem magnis voci- ibus adversum me clamabant irascebanturque, at- llam impietatem, nullam hæresim, nullum contu-

meliæ probrum in me non transferebant, mirisque gesti
tionibus, putà illisis digitis, jactatis manibus raptimque r
ctis, collisis dentibus, fremendo, conspuendo vicissimque
pendo caput, & rodendo ungues, & calcitrando pedibus
nientes, nullum penitus amentiæ genus omittebant, quo
cipis & populi odium iracundiamque in me excitarent
gratia Domini liberavit me ab insidiis bestiæ multorum
pitum, & ab unguibus feræ rapacissimæ, jamque cognov
rò veriùs esse, qui veterem fert injuriam, invitat novam, e
que esse hypocritarum illorum naturam. Ut quò quisq
illis mitiorem præbeat, eò efferantur insolentius, eoque a
gantius, quosque contemnant, insectentur, & veluti tyra
de quadam persequantur. Si quis verò imperitus illis atro
re sermone resistat in faciem, hunc jam magis metuant, q
oderint. Sic Hieronymus ille vir pius & sanctus; cui jam
probè olim oblatratum est, adversarios omnes atrociori
satione obruebat vincebatque. cognovit enim; quod v
dicitur, acri cane occupandum esse lupum, nec quicquam
ledicorum linguas frænare magis, quam mordacioris alte
linguæ metum. Quia igitur cognovi illos immortales &
extinguibiles inimicitias gerere, illosque alterum alteri
cinnan..as per manus tradere, nostraque patientia atque s
tio insolentiores evadere; deliberavi cum his, qui mihi
communem hostilitatem indixissent, quique in ingen um
strum ingrati, beneficium pro injuria reputant, apertas ge
das esse inimicitias, voloque mihi cum universa hac impro
rum Sophistarum & excullionum colluvione æternum
lum esse susceptum, & quicquid hactenus cum his nebul
bus mihi negotii fuerit, postliminio resuscitare, illosque
coloribus depictos sub dio palàm omnium oculis expone
videant populi, intelligant nationes, cognoscat mundus
quos homines tot seculis seducti & decepti fuerint. Occ
itaque mihi his diebus ad manus Apologia illa pro B. A
monogamia, qua olim respondi cuidam Claudio Salini C
ventus Prædicatorum, tunc priori in urbe Metensi, ad q
dam suas ineptias, quam tu illo tempore & vidisti & legis
qua legenda cum te olim delectatum esse sciam, talisque
visa sit, quæ ad te proficisci possit, iccircò unus à me es elec
cui illam dedicarem, qui pro singulari inter nos amic
quicquid esse meum noveris, æquo judicio sis acceptu
rus, & tuis auspiciis defensurus. Vale,

Anno 1533.

Ag

grippæ Præfatio ad Lectorem in Disputationem suam de D. Annæ monogamia. XXXVI.

Erè pium ac Christianum est, candide Lector, Sanctorum vitas dignis prosequi præconiis; sed mendacia illis con-, & incompertas Genealogias comminisci, hoc impio-histrionum opus est. At reperiuntur nunc passim in istis itioris ætatis Martyrologiis atque Sanctorum, ut vocant, idis tot prodigiosa mendacia, & digna risu deliria, tot su-itiosa phantasmata, & gentium Mythologiis non minus osa, quæ si legant Judæi, Turcæ & Pagani, annon putas unt nos, & religionem suam nostra multò meliorem pu-it, ut quæ multò minus habeat fabularum? Attamen ta-nt sermones istorum histrionum Cathedralium, quos imperita & superstitiosæ vetulæ oraculi habent loco, deficiente illos antiquitatum notitia, suis propriis adin-onibus confisi, nullam ferè cujusvis Martyris aut Con-is legendam incorruptam reliquerunt, cui non aliquid stitiosè admentiti sint, quasi fas sit etiam fabulis & men-; propagare religionem, atque omne id liceat in sacris, uid humanæ leges tolerant in profanis: horum, dico, hi-um operâ falsa illa opinio de B. Annæ trigamia in ani-opuli seminata est & irrigata, quousque sic convaluit, ut lè eradicetur: ad quam tamen extirpandam post doctis-n illum Jacobum Fabrum Stapulensem hac præsenti di-ione laboravi haud segniter: sed an effecerim, an confe-sim, nunc tui sit judicii. Vale.

Præfatio in Opuscula Godoschalci Moncordij. XXXVII.

.ctus sum per hanc hyemen, candide Lector, familiarita-m cujusdam, cum sacrarum literarum, tum pii animi & æ conscientiæ religiosi Viri atque Ordinis Cisterciensis .chi, Godoschalci Moncordii, brevique apud illum o-amici locum consecutus sum, ita quod mihi non paucæ onis suæ librorum copiam facit: quos cùm non minus nter, quàm avidè perlegissem, cognovissemque illius ata valida Scripturarum autoritate atque concinna ra-m veritate suffulta, mox cogitavi operæpretium me fa-n, si illa in publicum prodirent. Selegi itaque nonnulla opuscula, quæ mihi ad Evangelicæ veritatis instructio-otitiamque plurimum facere visa sunt: eaque probatæ c diligentiæ Viro Joanni N. Bibliopolæ Norinbergen-

si, ad publicam Reipubl. Christianæ utilitatem excudenda
didi, quæ si, qua decet, diligentia & candore perlegeris, &
pompam non desideraveris, scio plurimum placebunt: pl
bunt autem eò magis, quò Coloniensibus Theologastris
rimum displicent, quibus displicent omnia bona, apud q
etiam pietas hæresis est: qui cùm in omnes censoriam vi
iam sibi arrogant, omnesque damnare præsumunt, nemi
unquam rectè aut justè accusarunt, nullum unquam Scri
ris & rationibus revincere potuerunt, nusquam unquam
publ. Christianæ in tanta hæresum & schismatum persecu
ne profuerunt, nunquam utile quicquam docuerunt, scr
runt, aut consuluerunt, sed omnes suas vires in contemna
alienis laboribus locatas habent, piosque & Christianos
per aucupia verborum depravare, & à recto abducere n
tes, omnia verba & dicta, & scripta eorum, quibus invi
aut quos oderunt, in pejorem partem falsò interpretantu
cùm hujusmodi sycophantiis hactenus perturbarunt or
& nequitia eorum jam toto orbi Christiano cognita sit, c
adversus hunc venerabilem patrem aperta magis persp
tibi patebit. Accipe igitur nunc benigno animo hunc ve
ligiosum & pium autorem, sermone licet incultiorem, t
Evangelicæ veritatis defensorem egregium, cujus vita u
nimi fastu, sic sermo ab omni pompa alienus est; cujus s
si tibi accepta & probata esse cognovero, mox alia ejusde
toris & varia in lucem dabo. Benè vale. Anno 1533.

Agrippa ad Erasmum. XXXVIII.

MUltis & magnis de rebus ad te scripturus forem, t
xime Erasme, nisi ex te plura majoraque expectare
namque prioribus literis tuis pollicitus, te per ocium
easque necessarias literas ad me daturum: sed occupa
tuas ulterius interpellare non audeo, eo quòd talem
teor, qui tibi, quòd te dignum est, retribuere non possim
tamen literas summo desiderio exopto, rogoque, ut
grandi diligit affectu, Agrippam tuum ne contemnas.
lus meus, quem adversus aliquot Theologistas Basilea
dendum tradidi, re infecta ad me rediit, eò quòd non
offendisset. Is nunc excudetur alibi. scripsi ad te de ha
tius, sed eas literas tibi non fuisse redditas, ex tuis cogn
riterque ex Cratandro intellexi: sed de his aliàs. Cæterum
quod te scire convenit, reverendissimus atque illustri
Princeps Elector Archiepiscopus Coloniensis, qui scrip

...m studiosissimus, te unicè diligit, amat, observat & vene-
..., tecum auspicari cupit amicitiam, teque coram videre &
...e desiderat, jussitque ad te scriberem, sciremque ex te, si
...anc æstatem sese accedere velis Bonnam, sive Coloniam,
...ot vel pauculos dies illi morem gesturus: effecturum se,
... itineris illius minimè pœniteat. Tu, quid facturus sis, re-
...e. Unum hoc scio, si venturus sis, offendes Principem Chri-
...issimi animi, & penes quem Christianæ Reipubl. ac pu-
...: tranquillitati tu plurimum conferre atque prodesse po-
... Vale fœlicissimè, 10. April. Anno 1533. festino calamo.

Agrippa Khreuttero S. XXXIX.

ANte nuper preteritа Natalitia festa scripsi serenissimę Re-
...ginæ Mariæ satis longas literas: scripsi etiam tuæ specta-
...ati, mi charissime Khreuttere: pariter atque aliarum qua-
...lam literarum transumpta simul misi tibi tradenda: sed
... abesset mercator ille, in quem confidebam, fasciculus ille
...ie reversus est: itaque secundariò eundem misi tuæ spe-
...ilitati tradendum per Reverendissimi Cardin. Campegii
...tophorum: is Bruxella oriundus, nomine Petrus ac olim,
...tè memini, redo, & qui Bruxellæ in hospitio Campegii o-
...ium agebat, etiam uxorem Bruxellæ habet. hic, ut accepi,
...l Bruxellas decubuit ægrotus, quò minùs ad me rediit: ta-
... literas meas illum tibi bona fide reddidisse confido: sin
...us, hominem inquirito. sunt enim in illis quædam ad te
...tò scripta, quæ non expediret in alienas manus prodita.
T verò, oro atque instanter oro, protinus responde, literasq;
..., quò securiores sint, ad Godefridum Hetorpium Biblio-
...m Coloniensem dirige, idque facilè ac tutissimè poteris
...quendam illius factorem, nomine Joannem de Gymme-
... Bibliopolam in Pantho majore apud Antuerpiam. Cæte-
..., quòd te scire volo, pleraque opera mea sub prælo versan-
... quæ tamen his nundinis absolvi non potuerunt: absol-
...tur autem circa proxima festa Pentecostes. quæ ubi pro-
...ra sunt, mox te reddam omnium participem. Alia multa
...e scripturus essem, quæ non audeo his malè tutis commit-
... literis. Tu, oro, protinus rescribe & qua via, quomodo
...quentiores securioresque invicem dare & reddere quea-
mus literas, consule. Vale fœlicissimè, ex Fran-
cofordia, 10. April. Anno
1533.

Amicus ad Agrippam. XL.

SCripsi pridem ad te paucis, significans in opere tuo li-bro de Vanitate scientiarum doctrinam hîc doctis quibusque placuisse. nondum enim ipse legeram, aliq Pòst nactus librum commodato, jussi famulum à cœna tare. nec enim aliàs vacabat, & ipse cœnatus ab omni temperare cogor. Placuit δείνωσις & copia, nec video, tantoperè indignentur Monachi. Ut vitupetas malos, it das bonos, sed illi tantùm amant laudari. Quod tum tibi rursus suadeo, ut, si commodè possis, extrices te ab ista tentione. Sit tibi exemplo Lodovicus Barguinus, quem aliud perdidit, quàm in Monachos ac Theologos imp bertas, vir alioqui moribus inculpatissimis. Sæpiùs illi su arte explicaret sese ex eo negotio, illum fefellit victoria Quòd si non potes effugere, quin experiare Martis alea de, ut è turri pugnes, nec te committas illorum manibus imprimis cave, ne me isti negotio admisceas. plus satis o invidia, ea res & me gravabit, & tibi magis obfuerit, quàm fuerit. Idem rogâram Barguinum, & ille promittebat, f fellit, plus suo tribuens animo, quàm meo consilio. E vides. Ne tantulum quidem fuisset periculi, si meis co obtemperasset. toties illi occinebam, nec Theologos, ne nachos vinci posse, etiamsi haberet causam meliorem, habuit S Paulus. Et si quid haberem apud te autoritatis, atque etiam monerem, ut istuc operæ, quod insumptu periculosæ digladiationi, impendas liberalibus studiis p hendis. In præsentia non vacabat pluribus. scribo enim mis amicis. Vale Friburgi, 21. April. Anno 1533.

Agrippa ad Amicum. XLI.

GRatia & pax Domini nostri Jesu Christi cum Spiritu Amen. Ut nosti, vir sagacissime, quanta sit hujus ævi malitia, quanta religionis & pietatis Evangelicæ jactura. fato, nescio, quidam me, licet ignarum, è latissima & Cath Ecclesia in quem Lutheranæ factionis angulum suo ju protrudere gestiẽtes, ad investigandas nonnullarum qua num rimulas compulerunt. Verùm, ut solet quæstio qua nem, & lis litem apud rixæ cupidos gignere, quantò me sionum mearum obicibus è fovea sinistræ suspicionis exp re conabar, tantò gravius in lutum calumniis adversari impegi. Tandem sententiam meam tuæ discretioni rece

um obtulissem, tibi prorsus aliter, quàm rabinis illis ca- *Coloniensib' scilicet.*
nensibus visum fuit. Quamvis autem nihil minus insti-
n, quàm hac tempestate de mea tenuitate quicquam in
m proferre, cùm tot eruditissimi viri è proscenio in are-
otidie prosiliant, tamen quia tibi videbantur in gloriam
i lucubratiunculæ meæ nonnihil operæ collaturæ, ma-
fectui multorum solertius inquirendi ansam, & me pe-
bus ausum loquendi præbere, quàm silentio meo videri
isse profiteri, quod intimo corde sensi. Vela itaq; ventis
isi, &, si quid erravi, ut sunt fortasse nonnulla minus a-
promulgata, tuæ & aliorum præstantissimorum censuræ
vel eradenda vel corrigenda humiliter exhibui. Scio
equàm sint plerique sinceri & æqui judices, qui nomine
æ de doctrinis inquirendi pronunciandique sibi vendi-
utoritatem. Videat ergo tota ecclesia, & discernat inter
& lepram, inter hæreticam pervicaciam & oscitantiam.
us ergo conditionibus, ut nosti, præmissis, utrum mea
traveris, utrumve quædam eorum chalcotyporum arte
raveris evulganda, quæso te, mihi rescribere digneris,
io consilio me præmunias adversus tyrannidem hæreti-
vitatis incitatorum, qui bonis omnibus interitum mo-
r, ut absq; pudore Maozim auro lapidibusque preciosis
dum paucissimis contradictorib. è medio sublatis, quod-
a magistralitate vulgo persuadeant. Vellem etiam com-
ares mihi citra incommodum tuum, si quid egregii fa-
s habes profuturum evangelico negotio. Vale, & intra
m rescribas oro. nam ultra triduum lator præsentium
æ moraturus non est. Datum in monasterio, cui nomen
anicum, est Buscus Divi Georgii in districtu Juliacensi
em Aquensem, Anno 1533. vicesimaoctava Aprilis.

Amicus ad Agrippam. XLII.

Quod ad te scribo, vir doctissime, quasi peregrinus & i-
otus, facit meus in te singularis favor & amicitia, & pro-
calamum hunc agrestem retraxissem, nisi tua confisus
olentia & humanitate fuissem: quoniam quidem tam
m undequaq; alloqui philosophum erubui. Verùm cùm
rim, tantum virum in metallorum transmutationibus
ihil conversari, mox animus magis magisque, exarde-
t uisnam easdem mecum cogitabam doctius rimari pos-
àm is, qui naturalibus imbutus scientiis, noscitur doctis-
m? cui ne assentari videar, per te exemplaria emanata ma-

ximè erudita probant. Nihil præterea amplius, nihilq
ſuavius, quàm à tanto taliq; eruditiſſimo viro edoceri:
operam,& quicquid ſaltem poſſum,ſi quid valeo,tibi v
ctiſſimo polliceor & voveo : me quoq; quem in dediti
diſcipulum offero, commendatum accipias. Vale, &
ſtoreos annos vive fœlix, Germaniæ decus. Raptim e
delberga, viceſimaquinta Maii, Anno 1533.

Agrippa ad Amicum. XLIII.

Literas tuas, humaniſſime vir, reddidit mihi hic tuus
nes Scheurius. qui ſi me offendiſſet domi meæ.non
teretur ad te vacuus: nunc autem in hac eremo detinu
apud me diebus aliquot, illius jucundiſſima confabu
admodum delectatus, ſed non ſatiatus. totos namque
erravimus ſaltus, lucos, nemora, ſylvas, dumeta, per a
montium, per abyſſos convallium, perque immania ſ
variis rebus ſermonem miſcentes maximo meo ſolatio
terim dolens ſecreto tum aliquot librorum meorum
tiam,quò minùs illum remitterem ſine munere. nam c
per conveniſſet me Francofordiæ, ubi auſpicata inter t
ma amicitia,dedi illi rem quampiam experiundam,qua
ſibi rectè ſucceſſiſſe retulit admodum gaudeo.Quando
ad me revertetur, dabo,quæ tuæ præſtantiæ referat,m
meliora initæ amicitiæ noſtræ monumenta. Sed nel
ſim,ipſe tuus Joannes narrabit tibi omnia. habet inſup
miſſum ſibi nuntium ab Illuſtriſſimo Principe meo ad
rem Joannem Hasfurdium, cui pariter & me per te plu
commendari cupio.Spero autem futuram occaſionem
aliquando & fortè brevi conveniam Heidelbergæ, ub
gulis coràm longè latéque diſſeremus. Vale. Ex thermi
trigiis, 11. Jun. Anno 1533.

Agrippa ad Amicum. XLIV.

Illuſtriſſimus Princeps Archiepiſc. Colonienſis cup
venire Doctorem Medicum illum, qui fuit apud bo
moriæ fratrem ſuum Joannem Comitem ab Wyda,
mis Emſeranis: nomen illius putat eſſe Admiratum:
bitror eum eſſe, quem apud te vidi,& locutus ſum viru
giè eruditum: ſed nomen excidit memoria: quòd ſi is
gis gaudebo illius in hac eremo poſſe frui jucundis co
lationibus. Propterea nunc ad te ſcribo,neq; privatus
ſed nomine Principis mei ad te ſcribo, & tibi id oneri

... æ præfatum Doctorem Admiratum, sive is sit, quem e-p o, sive alius, quem Jacobus Doctor noster noverit, ad ... nire impellas: quem Princeps ipse sicut ad se venire cu-... a benigna liberalitate excipiet atque remittet. Vale. Ex ... is Wettigiis, 12. Jun. Anno 1533. Salutabis meo nomi- A...tonium Adelberti, qui unà apud nos fuit domi tuæ. Ite- ... n ale.

Amicus ad Agrippam. XLV.

A... tem & fœlicitatem. Candide, multisque nominibus ob-... andissime vir, nosti, quàm sim tibi tuisque votis propen-... è adstrictus: ob id præsentem D. Doctorem Sigismun-... Admiratum eò permovi, ut sese itineri accingeret: sed ... st is, quem Dominatio tua commendatissimum habet, ... e convivio nostro Confluentino interfuerat Joannes ... nder. Quòd si ille & ego accerseremur, utique solatii gra-... aximè autem tui visendi cupiditate veniremus. Miratus ... cur hæc in commendationem nostram non curaveris, ... & successus vestros thermarumque delitias nobis expo-... jocum istum meum æqui boníque consule. Ex Con-... e ia, 14. Jun. Anno 1533.

Agrippa ad Amicos nomine Principis. XLVI.

Domino Doctori Dryandro, ægrotorum salvatori, Anto-... io Adelberti causarum licitatori, Cornelio Favio melli-... o pharmacorum pinsitori, ter trinæ tripliciter triplices à ... tres magnæ tribus modis salutes dicuntur. Salvere vos ... ubet reverendissimus & illustrissimus Princeps Elector ... rchiepisc. Coloniensis, & vos ad se venire, cupit, vestram sibi ... caturus cum notitia amicitiam. Salutamus vos etiam e-... o que Doctor Jacobus, atq; istinc vos venientes hîc expe-... a us. Sed heus vos, non medicatum, nõ pharmacatum, non ... dicatum vos vocat Princeps meus, sed confabulatum, sed ... m, sed lusum & lavatum, siquidem hîc nobis pro Medico ... us est, culina cum penu pro myropolio sunt, dapifera ... a pro tribunali est. Qua e tu, Dryander, mitte tuos hypo-... ta cos Canones. non hîc ægrotatur, sed oblectatur: tuque, ... eli, linque favum mel, & pharmaca, non hîc medicatur, ... otatur egregiè: & tu, Antoni, linque rixosos libellos & ... p llationes, nõ hîc litigatur, sed luditur, sed jocatur. Verun-... en vacui ne veneritis, quippe si quid est vobis delicatioris ... plinæ & amœnioris doctrinæ, comportate. nam de hu-

jusmo-

jusmodi rebus vobis cum Principe conversandum est, curabimus, ne vacui abhinc revertamini, sed bene satur tosque, &, si lubet, etiam lavatos vos domum remitt Valete, & venite ocyus. Ex thermis Vertrigiis, vicesima Anno 1533.

Dryander Agrippæ S. XLVII.

S P. Quantis laudibus id vehere debeam, nescio, quò verendissimus illustrissimusq; Princeps elector ac præsul Coloniensis dignissimus nos homunciones tam l niter salutat, tam amicè ad colloquia invitat, tam deni mo minimè fucato omnes nos sibi præsentes cupit. Ha tam heroum virtutem in prisci seculi quantumvis & nominis Monarchis non usque adeo raram mirari non qui subinde, deposita illa purpura, relictaque mensa reg apud Diogenem dolio sese voluntantem oblectari, ve stippum olera lavantem ejusdem cœnæ habere con neutiquam erubuerunt. Verùm hoc nostro corruptissir culo, ubi pro honore dedecus, pro literis aurum, pro v vitium, pro veris amicis adulatores in aulis Principum fiunt evehunturq;, reperiri, qui pristinam hanc imitetur cipum humanitatem, id deniq; miri loco quis non duca grippa mi charissime? Quare ferè tibi hanc fœlicitaten deo, cui apud tam prudentem, tam humanum, tam deni ruditis viris expositum agere contingat Principem. Lu quidem, vel literarum amore obcæcatus: frustraris, si eruditione, vel Mathematicarum artium institutione P pi ulla in re satisfacere posse putes. Quare frustra me H cratis canones deponere, Ptolemæum Euclidemq; rem jubes. tenuis, quantum mihi sit & curta supellex, forta antea plerunque, sic proximè, ubi in Cornelii nostri d Musarum omnium asylo in mediam usque noctem con mus, deprehendisse poteras. Verum hæc mea tenuita q vis optimè me monere queat, quòd non solum à Prin immò & tui præsentia abstineam, accidit & hoc quo eg tus sum infœlici sidere, incommodum, quòd ante tridu bri laborare cœpi. Desinat nunc Huttenus, olim com noster, febri succensere, quòd Poëtam, liberum gen minum invadere ausa sit. Jam & medicis negotium fac didicit. Quid jam ego nisi creberrimè audio, Medice, cu ipsum? vel, Alios salvos fecit, se nunc liberet, si est Dei fil credemus ei. Ovidium jam mihi renasci cupio, qui diris brim scriptis meam innocentiam ulciscatur, quid me ta
ci

io, tam optato defraudet Principis & vestri colloquio. Re-
io tu apud Reverendissimum Illustrissimumque Princi-
ryandrum tuum commendes, meque, cur non venire
pro tua, qua polles, eloquentia excuses. Cornelius no-
tequam ego decumberem, sæpius mecum egit, quò u-
ce lavatum proficisceremur: jam multò magis ardet.
n non movet lapidem, quò vel ipse vobis adesse queat.
id facias? ubi fortuna repugnat, frustra tu intenderis
n. Uxorem domi habet. non dico dies, sed horas nume-
partum excludat. Domesticam rem officinæque cu-
iam habet, ipse nosti. Diutius ergo ab ædib. abesse jam
è licet. Excusatissimum ergo hunc habere volo. Do-
acobo, dein ochsen, qui subinde me quam humanissi-
itavit, cujus & majorem familiaritatem habere cupio,
fficiosissimè me commendabis. Spero nos aliquando
ituros, ubi ad satietatem usque mutuis colloquiis nos
mus. In eremo illa, in qua jam agis, sat ocii tibi esse pu-
bosius ergo tecum agere volui, alioqui vix tua studia
agis interpellare ausim. Has literas febris meæ paroxy-
ipsum neutiquam exscribere permisit, aliena itaque
sus me subscripsi. Vale, dulcissime Corneli. Confluen-
simasecunda Junii, Anno 1533.

Amicus ad Agrippam. XLVIII.

P. Tuæ jam ad me datæ literulæ maximam mihi volu-
em attulerunt, mi doctissime pariter & humanissime
a, libensq; laudatissimo tuo Principi morem gererem,
io etiam ausu, & sponte, tantũ abest, ut non tam libe-
tq; humanissimè invitatus, si per valetudinem & oc-
nes quoquo modo liceret. Proinde, ne humanissimus
iceps, qui me abjectum homuncionem in suæ Ampli-
& notitiam & familiaritatem admittere, quid dicam,
lignatur, imò cupit & desiderat, hac sua expectatione
frustretur, mitto ad te præsentem S. Pelagii eremitæ
cani libellum ad Libanium Gallum, philosophum, pro
os operatione Archipræsuli tuo meo nomine præsen-
, ea tamen lege, ut lectus & relectus tandem ad me re-
æterea te istic dissolventem atq; abeuntem coram ex-
orum omnium, quæ in arcanis meis sunt, & Principi
licere intellexero, & conscium & participem te factu-
bene vale, & Reverendissimæ suæ Paternitati commẽ-
ne habeto. Datum veloci calamo, 10. Kal. Julii, 1533.

Finis Epistolarum.

HEN-

HENRICI CORNEI
AGRIPPÆ ORATIO, IN PI
lectionem convivii Platonis, Amor laudem continens.

I quid est usquam in natura humana r pendendum (candidissimi Auditores) tuam nobis quod voluptatem pariat. hoc & omne, nihilq; aliud constat esse (si saltem unico verbo effari possim) rem, quò nihil sublimius, nihil præ tius, nihil expetibilius inveniri potest quicquam. Omi stra terminabuntur in bonum, si hic solus nobis præs mor. Hic cui adest, nihil prorsus deesse potest, tanta e tentia, tanta sublimitas, tanta gloria. Qui hunc repudi lus existit. Iccircò de amore tanquam de virtutum o summo apice maximéque expetendo, hic disserere co & quid de illo olim didicerim & expertus fuerim, i Deinde, quid divinus ille Plato in suo Convivio de scriptum reliquit, per ordinem vobis prælegere & ex decrevi. Hujus autem sermonis causam & autorem eu psum, Amorem existimate: Amoris namque fulgori accensus, Amorem vobis prædico. Absint autem hac v da lectione, quicunque terrenis obvoluti sordibus, Ba que illi hortorum Deo mancipati, Amorem ipsum c munus, porcorum atque canum ritu in lutum prost Vos autem viri castissimi Dianæ Palladique sacri ade citer, divinumque mysterium diligenter audite: & ut phei ad Musæum carminibus alloquar:

Vos qui virtutem colitis, vos ad mea tantum,
Dicta aures adhibete, animosq; intendite vestros.
Contrà, qui sanctas leges contemnitis, hinc vos
Effugite, & procul hinc miseri procul ite profani.

Sed modò ad Amorẽ ipsum properemus, ejusq; antiq & naturam proprietatesq; scrutemur. Moyses ille sanc Hebræorum legislator in principio libri Creationis his verbis Amorem explicat, inquiens: In principio Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis & v tenebræ erant super faciem abyssi, & Spiritus Domin

u:r aquas: Dixitque Deus, fiat lux: & facta est lux. Hoc
omnes & Hebræorum & Christianorum Doctores,
dem informem & invisibilem significari dicunt: Spiri-
n a em Domini, spiritum Amoris, qui pulsa discordia ex
orm & invisibili Chaos produxerit ipsum invisibilem
ucm formatum ac lucis plenissimum. Proinde Hermes
e rpheus Amorem in ipsius Chaos sinu locaverunt, cæ-
: Diis omnibus fuisse priorem. Et Phædrus apud Pla-
n vocat illum Deorum omnium antiquissimum. Et Pla-
lm, cur mundum hunc creavit Deus; Empedocles
u bonorum omnium: Euripides autem cooperatorem
æ. Plerique Poëtarum Herebi filium dicunt. Sed no-
sic Poëtarum figmenta in testimonium adducere, dum
ns vera prosequi. Ideoque Catholicorum Doctorum
am audiamus. Hi dicunt Deum esse Amorem, atque
e omnem amorem procedere. Hoc Prophetæ, hoc A-
o hoc universus Theologorum Ordo affirmant. Sic sa-
D nysius primum Amorem in Deo propria sua luce ac-
u foras resplendere dicit, & fulgore suo per varias crea-
fuso, varios in illis amores inspirare. Hic omnia con-
, c terram cum cœlo conciliat, omnia perficit, superio-
i eriora inclinat, æqualia conjungit, & inferna ad supe-
c vertit. Hæc de Amoris antiquitate & origine hacte-
unc quid sit Amor, definiamus: cuncta enim per defi-
on, ut Dialectici testantur, apertiora sunt, & magis e-
c it. Amorem itaque beatus ille Dionysius definit, esse
u tem unitivam. Augustinus, appetitum rei propter sei-
. ernardus, ordinatam & vehementem voluntatem ad
n Alii Theologi dicunt esse conjunctionem amantis
uto. Nonnulli, desiderium possidendi, utendi, fruen-
iti pulchri & boni. Plerique esse spem irrequietam ti-
c junctam. Tullius dicit Amorem esse bene velle. Se-
gorem animi & excessum mentis. Dantes, esse Incli-
on animi in rem concupitam. Marius Æquicola, esse
um boni, quo illud nobis semper adesse & possidere
n. Peripatetici ferè omnes dicunt, Amorem esse argu-
u benevolentiæ propter apparentem venustatem. A-
n i autem, esse desiderium fruendæ pulchritudinis. O-
t dem conveniunt in hac summa, non aliud esse Amo-
càm desiderium pulchritudinis. Et hæc apud omnes
hos & Theologos propria amoris definitio habe-
l id enim quisque amat, cujus pulchritudinem diligit.

Sic

Sic angeli, divinam pulchritudinem: homines, corpo
ciosi figuram diligunt. Pulchritudo autem omnis, sive
porea sive corporea sit, nihil aliud est, quā divini vultu
dor in rebus creatis relucens. Omnis igitur amans, nihi
num, nihil corporeum, nihil humanum, sed divinum a
amat. Atque hinc est, cur in illis qui corporis formosi fi
diligunt, nullo prorsus formosi visu, tactu, sensu & usu,
incendiū extinguatur, non unum corpus hoc vel illud
rant, sed aliud quiddam occultum pręter corpoream fo
tatem circa formam illam latens, per corpus illud for
refulgens, quod amantes clam affectant, stupent, aman
mirantur. Quocirca quid potissimū cupiat, quid quær
patiatur amator, ignorat: quia divinum vultum ignora
lux occulta, splendorem sui quendam omnib. infundi
sentimus, hoc excitamur, lucem verò ipsam ignoramus
que quid cupiat amator, quid quærat, quid patiatur, ig
quia divinum vultum ignorat. Eadem ergo plerunque
amantibus, quod amati aspectum quodammodo time
rentur, verecundantur & venerantur: Quod etiam qui
potentissimi ac sapientissimi etiam circa infirmum qu
matum patiuntur: quia non humanum aut terrenum e
eos occupat, quum vis humana sit in illis longè excel
Quid ergo nisi divini vultus atque luminis splendor,
formoso corpore quasi Dei imago emicans & amantes
stupescere compellens? Nonne Salomon ille sapientissi
dæorum Rex, atq; Aristoteles Peripateticorum prince
que amasiis suis divinos honores exhibuere? Stultissi
fecto, nisi forte non mulierem in muliere, sed amoren
ipsamque summam pulchritudinem in quodam sui re
tativo simulacro adorârint. Vultis modò amorem ipsi
prorsus divinam vobis latius declaremus. Non poterit
qui cœlestia capere vix possumus, nisi cogamus ipsum
ralem nostram philosophiam descendere. Et quomod
te sua omnes virtutes, omnesque moralis philosophia
ipse & regit & complectitur & moderatur, ostendamus
perantiam, fortitudinem, justitiam & prudentiam. Ut
gustinus ait: Amor est temperantia, qua amans volu
suam contemperat & subdit voluntati amati. Est for
quia omnia sustinere paratus est propter amatum. Est j
quia solus sine metu & odio cum ratione dominatur. I
dentia, quia omni sapientia adornat amantem, & solus
dere potest futura, & eligere bona. Anima enim amore

atiò male vola eſt, in quam, teſte Scriptura, non intrabit tia: quam iccirco Hiero. tenebroſam vocat. Virtuti au-at operam omnis qui amat; ut amoris viciſſitudine dig-. Prætetea, cum amor ipſe pulchritudinem ſemper deſi- omnes turpes & inordinatas cupiditates aſpernantur: mator omnis à turpibus abſt net, decora ſempet & ma-a ardenti amore aggteditur, quatenus placere conatur : & ſtudens placete uni, placet omnibus. Obſcæna fu-itq; deformia, ne contemptui ſit amato. Concupiſcen-nnes tetrenaſq; ambitiones, dignitatum, honorum, di-im facilè contemnit, & præ Amore pro nihilo habet: nec ito quidem, quum divina humanis longè ſint antepo-. Unde Titius Maximus ait, Amorem ſic adhærere pul-dini, ut de nulla alia re eſſe poſſit. Ideoq; ait impropriè Darium amare divitias, Xerxem imperium, Ageſilaum ém, Calippum aurum: cum ille non ſit amor, ſed ſpecies m deſiderii voluptatis, quod ſæpe tendit in perniciem: itudo autem nunquam eſt perniciosa; neq; ducens ad. Quia igitur Amor omnis pulchritudinem deſiderat, apparet, hunc carnalis libidinis appetitum, non Amo-e, ſed Amori maximè contrarium: quoniam ea rabies via ad obſcæna trahit & deformia: deformitas verò & tudo maximè invicem contrariantur: neceſſe igitur eſt libidinem eſſe contrariam. Præterea, cum omnis pul-lo, vel eſt ſpiritualis, vel vocalis, vel corporea, illa men-oſcitur, hæc auditu percipitur, iſta viſu cernitur: certè omnis, ſolis, contēplatione, auditu, viſu, fruitur amo-ui ergo ſēſus & appetitus, puta tactus, guſtus, olfactus; baſia, ſuavia, amplexus, non ſunt Amoris, ſed petulan-ſciviæ, habentes quidem umbram quandam Amoris, em autem ejus abnegantes. Quare hunc laſcivū & um-n Amorem pleriq; deſcribunt eſſe, abſconditum atdo-, lectabile vulnus, dulce venenum, gratam amaritudi-nabile malum, letum ſupplicium, blandum interitum; omites ſunt: timor, ſpes, ſuſpicio, ſolicitudo, zelotypia; tormenta, cruciatus, languores, dolores, diffidia, iræ, li-conciliationes, querelæ, blaſphemiæ, maledicta, lachry-ſpiria, faſtidium; pœnitentia & innumera alia ſimilia. utem Amor in virtute non in laſcivia eſt: ipſe n. conti-& temperantia omnem obſcœnam libidinem procul erecundia ſua domat omnem appetitum qui honeſtati tur, honeſtate ſua omnem, illicitam concupiſcentiam

vincit. Ubi verus & integer Amor, ibi omnis modestia,
mnis justitia, ibi nulla contumelia, ibi perpetua pax. P
mor Deus est, pacem venerantur amantes. Ubi verus am
securitas, ibi concordia, ibi fœlicitas, ibi communia o
Contrà, nulla pericula, nullæ insidiæ, nullæ dissensiones,
miseriæ, nullæ lites, furta, homicidia neque prælia. Porrò
infinitę penè leges & universa moralis Philosophia cōte
& vix tandem assequuntur, solus Amor brevissimo ter
præstat. Solo enim in Amore consistit, ut vitatis malis,
bus, injustis: bona, honesta & justa sequamur. Sine Amo
stitia est causa belli: fortitudo non est sine iracundia, no
dentia absque malitia, non temperantia sine impatienti
Amor adest, ibi virtutum omnium unio & concordia. D
titudine etiam Amoris nullum nobis dubium sit: quid
Amore fortius, quid magnificentius, quid potentius, cuj
perio nō solum homines sed etiam Dii ipsi subjiciuntur.
Orpheus atq; Hesiodus inquiūt: Mortalium & immor
mentes Amore domari. Phædrus apud Platonē vocatam
magnum Deum, diis hominibusq; mirandum. Idem apu
ripidem in vanum Græcos ait Jovi olympia, Apollini I
sacra facere, quum solus amor adoratione dignissimus s
jus neque in cœlis, neque in abyssis, neque inter nos m
neq; inter Deos ipsos ulla major potēria sit. Diis aliis Ma
titudine præstat, Venus sola hunc domat: Mars autē Ve
nunquam, quod apud Astrologos manifestum est. Hinc
ca ait amorem potenter regnare in universo mundo, & J
indomitis flāmis accendere, bellicosum Martem sua fac
pescere, fulmineum Vulcanum inter Ætneos ignes illæ
nica scintilla sua exurere. Quòd si fortitudo aliqua in a
consistat, quid fortius, quid audacius amante, ad quæq;
pericula propter amatum intrepidè subeunda. Omne in
re malum, si patiare, leve est. Nullum hominem ait Pla
inertem fore aut ignavum, quem amor non reddat æq
fortissimo cuiquam. Hinc exercitum illum fore invinc
dicit, qui constat ex amantibus. Narrat etiam Plutarchu
cohortem amantium, quæ sacra ideò vocata est, quæ
multos annos durans, innumerabilia fortitudinis suæ
menta dedit. Lacedęmonii etiam quoties conflictum al
inituri essent, amori prius sacrificabant, eorum ordin
mantibus constituebant. Amoris potētia jubente (inqu
to) animalia quæque ruunt in præcipitia, despiciunt pe
manifestam mortem nō excludunt: etiam minutissima

a quæq; animalcula contra robustissima pugnare, & vel
arata sunt. Testatur Virgilius pisces omnes & aviculas
li amore; nec ullo alio tempore leones, ursos, tigres esse
ores, tunc equos, non frena, non saxa, nō rupes, non flu-
etinent. Tunc bella gerunt tauri, pugnantq; aliàs timi-
i cervi. Sic inter cuncta animalia gravissima bella susci-
or, nec ulla major vindicta, quàm quæ ob amoris inju-
xpetitur: omnem iram minuit, quę propter amorem su-
est, quod de Turno Virgilius, & de Medea ostendit Se-
Reddit enim amor amantem, ut in propulsandis injuriis
mum, ita etiam in ferendis laboribus patientissimum;
enim facit, ut libenter patiamur incommoda; feramus
s, exponamus nos periculis. Quot anxios dolores patiē-
inuerūt Penelope propter Ulyssem, Laodamea propter
ilaum, Porcia propter Brutum, Cornelia propter Pom-
Et aliæ multæ illustres fœminæ, quantis sese periculis
orem virorum suorum obtulerunt, ut ne mortem ipsam
ium omnium terribilissimum excluderent? Alceste Ad-
gis uxor pro marito mori voluit. Idem voluit Tiberius
ius pro uxore sua Cornelia. Laodamea proficiscente ad
lii pugnas Protesilao exanguis corruit: deinde accepto
s morte nūtio, supervivere noluit. Dido Phœnissa post
viri obitum, ne alteri jungeretur seipsam interemit,
rtia post Bruti mortem superesse voluit. Quid de amo-
hei ad Eurydicem dicemus? nonne uxoris causa ad in-
sque descendit? Neque verò tam in obeundis periculis,
etiam in excludendis potens est Amor. Nonne Amor
æ servavit Theseum? Et amor concubinæ regis Numi-
, Marium? Quantum profuit Mosi Amor Æthiopissæ,
biadi Amor Tunicæ Reginæ Lacedæmoniorum? Sed
or Hester universorum Judæorum genus non solum
it, sed etiam maximè honoribus decoravit atque refe-
enique quid profuerint Romanis amores mulierum in
ne Capuæ, in Tarento, in Massilia, longum esset refer-
nne amori Plotinæ debemus optimum illum Cæsarem
um? notæ sunt historiæ quamplurimæ, tam de amore
um ad viros, quàm virorum ad mulieres. Proinde forti-
m Amoris, vel ex hoc apprehendite, quòd amori omnia
pse verò nulli. Omnia vincit Amor. Dii cœlestes, homi-
animalia & corporea omnia, sapientes, fortes, potentes,
is & reges, omnes Amoris subjiciuntur imperio, Amor
ò nullius. Non divitum munera emunt Amorem, non ulla

dignitas neque nobilitas. Nescit Amor magnis cedere tiis. Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti. Nescit priscis cedere imaginibus. Marcus Cato patricius Ro Imperator potentissimus, senator & orator sapienti plebejam puellam arsit & in uxorem accepit. Simile feci stratus Atheniensium tyrannus, accepta in uxorem Thi ossa rustica puella. Alexander ille Magnus, præ omnibu mavit Romanam ignobilem fœminam, atque in uxore cepit. Similiter & magnus ille Demetrius ardebat Lami bicinem. Et magnus Pompejus Floram nobile scortum. mitichus Ægypti Rex Rhodopen meretriculam uxore cepit. Quin & recentiori ævo fecit idem Andreas Palæ Peloponnessi despotῶn nobilissimus. Ea denique est A libertas, quod nullæ Regum potentumque minæ ut mus, cogere possunt: neque Deus etiam ipse cogit Am quia ab initio liberum fore decrevit. Ea est fortitudo Ar ac potentia, ut vim omnibus inferat, solus ipse omniun giat violentiam, nihil est uspiam quod Amorem effugi mor omnibus inest & per omnia propagatur, estque on effector & conservator. Unde Augustinus animam ci morem vocat extinctam, nec ea vacare posse, pudico v pudico. Hinc Dionysius in libris de divinis nominibu Amorem ipsum utcunque illum intelligamus, sive div sive angelicum, sive spiritualem, sive animalem, sive n lem, esse ipsum initivam quandam commiscentemq; rem, quæ superiora ad inferiorum providentiam movet riora ad superiora convertit, æqualia ad socialem secun cem dilectionem conciliat. Hinc causæ omnes, effect tanquam proprias suas imagines amant: similiter effect nes, causas suas tanquam sui conservatrices redamant superioribus descendendo, Deus Angelos, illi cum De mas, hæ cum illis corpora sua fœliciter amant, regunt bernant. Rursus ab inferioribus ascendendo, corpora a suas vehementer diligunt, nec absq; summo dolore ab i parantur: animæ cœlestium gloriam, cœlestes summi D jestatem sanctissimè amant atq; venerantur. Hinc in sp percœlestibus hierarchiis Seraphini omnium supremu cum tenent, qui non aliud quàm amor interpretantur. A movent intelligentiæ orbes cœlorum: amore cœli inf bus sua munera largiuntur: amore, stellæ lumen suum menta diffundunt. Amor ipse est moderator omnium stium motuum & influxuum, rector elementorum & c

omnium creaturarum. Hic radix vitæ, promotor salu-
ti- guit languores, vivificat moribundos, illuminat sapi-
instruit ignorantes: reducit errantes, mitigat iratos, hu-
t superbos, consolatur oppressos, promovet destitutos. I-
t mansuetudo semper coruscans, seipsum solus exaltans,
r quærens occasionem benefaciendi. Ipse dator delicia-
joci, lepôris, facetiarum & oblectationum omnium, qui
æditur obtrectatione, estq; omnium actionum nostra-
xtremum desideratissimum. Hinc Orpheus appellat a-
n solertem, benignum, omnium claves habentem, om-
regentem habenas. Omnia amore reguntur & existunt.
omnis generationis & propagationis autor: neq; Deum
ut inquit Dionys. permisit in seipso manere sine germi-
ac homines & animalia omnia amore rapiuntur ad pro-
lum sobolem, ut speciem suam quadam successione ser-
rpetuam; ut reddant naturæ, quod mutuo acceperunt:
ginē sui viventem sculpant in filiis. Similiter brutorum
inū nulla generatio sine amore: eo semoto, vacua plan-
ret terra: nam herbæ plantę & arbores amore sua semi-
pagant, ut sibi similia gignant. Amor itaque non solum
facit, sed ēt omnia conservat & auget, omniumque est
r & conservator. Tanta vis amoris est, ut solus possit
um genus in perpetuo esse, in perpetua conservatione,
one, honestate, virtute, temperantia, justitia, fortitu-
agnificentia & pace servare: quod neq; prudentia, neq;
tia, neq; vis armorum atq; legum absq; amore effi-
sūt. Ipse est moderator justitiæ & æquitatis. Ipse fugat
m, compescit ambitionem, pellit odia, extirpat male-
ā, semper nova gaudia humanis afferens ingeniis. Ni-
rave, nihil molestum. Nusquam superfluus, nusquam
tus, semper sibiipsi constans, & non excedēs terminos
itatis. Ipse est autor omnis mansuetudinis, humani-
ementiæ & liberalitatis, quod de Alexandro erga filias
le Masinissa erga Sophonisbam, de Julio Cæsare erga
ram testantur historię. Amorem verò esse prudentissi-
emo est qui id vel de seipso non sentiat. Ipse n. men-
tram elevat, & nobilissimarum invētionum capacem
icuit sensus, excitat ingenium, removet omnem iner-
usticitatem, exornat virtutib. animum, naturæq; de-
te supplet, etiam corpus eleganti habitudine decorat,
a continet, hominemque cum lætitia & hilaritate in
servat. Ipse est Magister, ductor & via in omni actione

nostra. Ipse principiũ fœlicissimum, medium firmissim
perfectissimus, radix vitæ, conservatio humanæ speciei
naturæ, & copula universi. Ideò vocat illũ Hesiodus or
principiũ, per mundum omnibus prævidens. Plutarchus
deorum ministrũ, Orpheus etiã necessitati anteponit, &
illis inexoptabilib. Parcis imperare dicit. Prudentiæ au
experimentum ex innumeris illud habetis lucidissimum
recitat Bocatius de Simone Cyprio, qui ex stolido & ru
mo, ob Amorem puellę cujusdam subitò evasit humani
disertissimus, strenuissimus & prudentissimus. Est ig
mor prudentissimus, siquidem hebetissimi quique am
dio aspirante, hoc est, amando, redduntur acutissimi.
enim amor amantem ad res gerendas prudentem & ma
mũ, ad loquendum disertum & facundum, ad conversa
hominum facetum, ad lusos jucundum, ad seria quæq;
tissimum. Reddit amor amantẽ in actionib. cautum, c
spectum, providũ: in studiis docilem, diligentem & in
tem: in consultatione rerum omnium sagacẽ, solerte
pientẽ. Si amare stultum aut turpe esset, non amassent
strissimi pariter & sapientissimi viri, Adrianus, Titus,
des, Themistocles, Porus, Demetrius, illeq; sanctissim
vid & sanctissimus Salomon: ipseq; divinus Plato, Soc
Aristoteles, Virgilius, Ovidius, Tibullus, Catullus, Pro
Petrarcha, Dantes & omnes fermè Philosophi & Poët
& apud Scythas, ut autor est Lucian. in multo majore
tatę, honestate, veneratione & reverentia habetur, q
habet amicos, quã qui divitias possidet & regna. Den
dentiæ amoris omnibus hoc evidentius lucidissimum
mẽtum est, quod amor Magister est artium scientiaru
mniumq; virtutum autor & gubernator. Philosophi
vinarum & humanarum rerum cognitio, ab amore n
bet: virtutum etiam definitio non alia est, quàm amor
tus: neq; quisquam unquam artem aliquam aut scien
venire potuisset, nisi illum investigationis & invenien
incitasset. Quis rectè docere aut discere artẽ aliquam
tiam posset, nisi ille qui docet doctrinam ipsam & di
diligat, & discipuli disciplinam ipsam ament & avidè
Solo namq; amore facilimè adipiscitur quæcunq; ars
tia, quæ omni alio medio sine amore frustra investig
cedit ad hoc, quod in singulis artib. & scientiis artifice
hil aliud quęrunt & curant, quàm amorem: Estq; amc
artium scientiarumq; finis. Hoc modo sacrę Theolog

eo potiſſimum verſatur, ut doceat quæ hominum officia Deus: quomodo Deum ritè amare debeamus: quomodo amici fieri ritè poſſumus. Sic in morali Philoſophia nihil quæritur, quam ut homines ſibi invicem amici ſint, ne teri faciat quod ſibi nolit fieri: deniq; , quis amor ad pa, ad principem, ad parētes, ad cognatos, ad benefactores, jores, ad alios omnes tam ad vivos quàm ad defunctos hibēdus. Simili ratione medicina nihil aliud curat, quàm atuor corporis humores invicem amici ſint atq; perma, atq; quos cibos & potus, quos vivendi & medendi uſus natura. Similiter in agricultura nihil aliud conſideratur, quæ terra cujūſmodi ſemina & quam culturam, amet, s colendi modus à ſingulis plantis & arboribus diligatur. s in reliquis artib. & ſcientiis conſideratio eſt. Jam habedo quis & quid ſit amor, quis verus amator, quæ amoris s, virtus, poteſtas, honeſtas, utilitas & neceſſitas. Hortor vos nunc & admoneo, ut amorem, rem profectò diviotis viribus amplectimini. Amemus igitur omnes, amemprimis Deum, poſt Deum uxoris amor rebus omnibus onatur. Amemus patriam, pro qua ſemper viri ſapientiſc ſanctiſſimi multo periculo, multos labores, etiam morſam libenter impigreque ſuſceperunt. Amemus princiſtitię tutorem, amemus parentes, cognatos, benefactonemus nos mutuo, hoc enim præ cæteris præcipit Chri Evangelio, dicens: Hoc eſt præceptum meum, ut dilinvicē. Amemus omnes quotquot ſumus nobiliſſimum neum ſexum, à quo omne noſtrum eſſe, omniſq; noſtri is propagatio & conſervatio (quod aliàs brevi periturum omniſq; familia & Reſpubl. dependet: quod neq; Ro urbis conditorem latuit, qui quum fœminis careret, Sabinis atrociſſimum bellum ſuſcipere non formidavit: vit enim, impetium hoc quod moliebatur, ſi mulieres deſſent, minimè duraturum. Verum de mulierum prætia & nobilitate, nolumus latiùs evagari, quia ſpecialem libellum daturi ſumus. Hoc vos, hîc admonuiſſe ſatis òd quicunq; mulieres naturali appetitu non amaverint, nibus virtutibus ſunt excluſi. Amare igitur mulieres m abeſt à culpa, ut non amare, ſit turpiſſimum vitium. i autem dat operam omnis amans, ut amicæ placeat. Sic in armis exercet amor, illum in literis, & ſtudet unuſ e id agere, propter quod ante amicæ faciem laudetur. ſabitur iſtis fortè aliquis triſtis tetricus hypocrita, &

rugosæ frontis incurvicervicus, cucullio, qui dum Cu
mulat: Bacchanalia vivit, & de castitate loquens, clunes
dicetq; me vobis falsa dogmata concinere, docili ingen
stro scandalum ponere, piis aurib. offendiculo esse, vit
cipere, turpes mores docere, sacra cum prophanis conf
re, amorem carnalem à divino distinguere: producet exe
amore collapsos Adam, Samsonem, Loth, David & Sa
nem, Nessum, Phaonẽ, Medeam atq; Didonem. Huic
spondebitis, esse amorem essentiam unam non divinam
necessariam, quæ totum hoc universum moderatur ar
bernat: quæ quatenus in diversis subjectis diversimodè
tur, diversa recipit nomina. Hinc dicimus hunc amore
vinum, illum mundanum, alium sensualẽ, alium corpo
& hunc vulgò laudamus, illum vituperamus: nihilomi
men una manet eademq; essentia amoris, quæ cũ omni
na sit, nullum ab eo malum procedere potest. Itaq; qual
que amor, malus esse nec dici potest: sed imperiti ho
plerunq; loquuntur de amore secundum dispositionen
entis: unde persuadere nobis conantur, quendam amor
se detestabilem & malorum causam, quum revera ma
quæ ipsi ex amore provenire dicunt, non proveniunt à d
objecti, sed à malitia subjecti: non ergo mulieres, nor
illorum causa malorum sunt: sed culpa illorum est, qui
recte nesciverunt. Dicent iterum, solum Deum amanc
Non eo inficias, neque n. sic ego amandas censeo creat
creatorem ipsum negligamus, sed ut ipsum in omnibu
mus, & in Deo amemus omnia, in corporib. Dei umbra
animis Dei imaginem, in Angelis Dei similitudinem. N
gitur securi amate. Amor omnium bonorum est causa,
pium, effector, conservator, finis & præmium, imò & su
præmium: quia non est præmiũ præter amorem, quod
sit dignum: Hinc est quod omnis qui amat, amorem pra
amat: id enim solum vult ab amante potissimum, ut re
amantẽ. Hinc in ipsa etiam corporea pulchritudine no
delectant forma & mores pulchri, licet nos trahant vi
randa: sed si sentimus nos redamari, ipsa redamatio nos
plus quàm sola pulchritudo ligat atq; constringit. Hin
nem diligentiam, solicitudinẽ, curam & obsequium in h
ponimus, ut amantes simus redamati: quod ubi consec
mus, fœlicissimos nos existimamus: supra omnem n. vo
tem est fruitio amoris. Nolite igitur negligere amorem,
oblivisci amoris. Amemus imprimis Deũ, nulla alia re d

gratias referre possimus quàm amando. Ille amor beatissimus, pulcherrimus & optimus, supernè ab intelligibili usque inferiora descendens, ad divinam pulchritudinem, mentem nostram congregat atque convertit, nos quoque in omni actione conservat, & effectus ad vota largitur, virtutem precationibus nostris administrans. Hinc apud Homerum legitur, Chrysen Apollo supplicantem exaudivit, quia sibi amicus erat. Et in Evangeliis legitur de muliere peccatrice: Dimittuntur illi peccata multa, quia dilexit multum. Minus etenim peccat, quisquis propter amorem peccat, citiusq; illi condonatur peccatum. sic multi sanctissimi Prophetæ & Sapientes propter amorem mulierum nonnunquam Dei neglexerunt mandata, sed veniam impetrârunt. David ille sanctissimus amoris causa adulterium cum homicidio commisit: nec tantum veniam meruit, sed adulteram insuper divina dispensatione uxorem retinuit, & in semine illius successionem regni obtinuit, ipso amore vel Deum placante, vel crimen excusante. Sic itaque peccata delet, animas in cœlum reducit, beatitudinis distribuit gradus, gaudium largitur æternum: nemo enim in cœlum ascendere potest, nisi qui cœlorum Regi summè placet: placet autem ei maximè ille, qui eum maximè diligit, diligit autem maxime, quia Dei amor nec mensuram nec modum habet, sed ex tota anima, ex tota mente supra omnem mensuram eum diligere oportet: qui quum summum bonum & summum pulchrum sit, illius amor supremus, optimus & pulcherrimus est. Amor etiam creaturarum bonus, pulcher & honestus est, quia Dei operum est, qui creavit omnia bona, sed illum mensuram & modum habet: Unde si quis creaturas maiori cura amet quàm Deum, is à vero amore excidit, & tortuosa ambulat via. Verum ut omnis excessivus amor amãtem convertit & quodammodo transmutat in amatum: sic perfectus Dei amor, animam nostram ad Deum convertit & transformat, efficitque Deo penitus similem, tanquam propriam imaginem, & hæc est summa hominum fœlicitas, Deum effici fieri.

Oratio, habita Papiæ in prælectione Hermetis Trismegisti, de potestate & sapientia Dei, Anno M. D. XV.

Considerans Illustrissime Marchio, præstantissimi Patres, ornatissimique Viri, varios humanarum rerum tumultus, atque duram novercalis fortunæ sortem, qua per interitum hunc triennii curriculum bellorum armorumque im-

plicitus negotiis usque fatigatus sum, diu & multum c
argumentaque multa in pectus institui, ac multis mod
met mecum eam rem disputavi, quánam ratione quó
silio & ope post procellosum illum, utrasque præter
Scyllas, sanguinolenti maris transitum fœliciorem den
cisci possem vitæ portum. Occurrebat mihi magnop
cessarium esse fungi munere aliquo, & eo potissimum
plurimum honestatis nec minus frugi in se contineat.
id repperi nunc tale quidem, quod cum decore perag
sum, quodque à mea professione atque militia non
num. Abditiora videl. sublimioris divinæque Philo
mysteria in florentissimo hoc Gymnasio vobis & res
interpretari. Nam cum ab ineunte ætate multijugis li
ruditus, cœlestium influxu divinoque genio, ab inge
turali corroboratus, rerum secretissimarum naturam,
naturæ ordinem spectaculum omnium amœnissimu
templatus sim, nihil magis ad me attinere arbitror, c
sacrosanctam hanc amplexus Philosophiam, ducem r
stem iis, qui ea maximè eruditione sunt digni, ut in T
Gymnasio optimi quique adolescentes nostro mune
opera, depromptis ex nostris thesauris novis atque v
sacræ illius Philosophiæ fructus intellectuque consec
Sed vereor hîc (consummatissimi adjutores) ne qua fo
nimum vestrum subeat indignatio, ac me non modò a
tiæ, præsumptionis ac insolentiæ, verum etiam temer
tio arguatis, quòd ipse ego ut homo sic in natione b
exercitio hactenus miles, habitu exotico, hanc Ca
conscendere, atque in tam cruda & immatura ætate t
bis & ea præsertim polliceri audeam, quæ præ rerum
tudine gravissimum aliàs ac maturum inveteratum
ctorem expectant. Verùm cum ad vestri intellectus
ciam & promptitudinem, & ad vestram erga studi
diligentiam atque constantiam me converto, meam
ignaviter aliàs exercitatam & legendi & interpreta
suetudinem cum his confero, nihil prorsus erit quod
vel de capacitate vestra, vel de ingenio meo diffidam
verò junior ipsa ætas prohibet, quin possemus æquè
meliusculè interdum quàm seniores aliquid discerne
dem non ætate, sed ingenio inspirationeque proven
gentia: neque enim numerus annorum & multitud
dant scientiam, sed ingenium cœlitus infusum, ac spi
mini sapientiam præstat etiam parvulis quod in libro

e rationibus arteſtatur Helius filius Barachielis Buzitius. d ſi exempla quæritis, Samuel cùm eſſet puſillus, accepit tum Domini. Salomon quoque & Joſias in juventute ac- unt ſapientiam, & Daniel per duodecim annorum, Spi- .repletus eſt, & Paulus Apoſtolus non vult Timothei ju- item contemni. Et Jeremias audivit à Domino, noli di- quia juvenis ſum ego. Et Ignatius ad Nagneſianam Ec- m ſcribens ait, non longi temporis ſunt ſapientes, neque ſciunt prudentiam, ſed ſpiritus ipſe qui eſt in hominibus. etiam mireris Marchio Illuſtriſ. Joannes Gonzaga ſtre- .militum Dux, quod cum me proximis his annis fœliciſſi- Cæſareis caſtris militibus Præfectum cognoſceres, nunc cicrarum literarum Præpoſitum pulpito cernas. Neque et- os candidiſſimi auditores deterreat ipſum militis cruen- nomen, eò quòd Plato ipſe ethnicus & Dionyſius Chri- us ſeveriter præcipiant, ſacra nonniſi à ſacris viris contre- debere. Unde me quiſpiam tanquam humano ſanguine, o juxta Moſe verbum, jam non ſemel manus noſtras con- vimus, pollutum, iccircò perinde ac prophanum reſpuen- fore exiſtimet. Nulla vos tam ſiniſtra infenſaque opinio ſcinet vel ſeducat. An neſcitis apud veteres Poëtas ac Phi- hos Palladem atq; Bellonam unam ac eandem literarum iæq; deam extitiſſe? Habemus præſtantiſſimorum viro- exempla, qui ob hoc ipſum divinis laudibus præcipuè ce- ta ſunt, quod utriſque & militiæ & literarum ſtudiis cla- runt. Non dico nunc Demoſthenem illum, qui ut extitit uus orator, tam erat ignavus miles. Vix enim conſpectis b. abjecto clypeo in fugam ſe turpiter convertit: ſed invi- Catones, Curios, Fabios, Decios, Scipiones, innumeroſq; tàm Latinorum quàm Græcorum Duces: Præ cæteris Julium illum Cæſarem & Chriſtianę Reipubl. auguſtum, lum cognomento Magnum: qui utriq; utriſque ſic ope- navârunt, ut diſcerni non queat, utro magis valuerint. em hujuſcemodi multos adducere, ſed cum non ſit præ- s intentionis meæ velle laudare militiam, ſatis erit ſi hoc ommoneam, Chriſtum ipſum Centurionem militum ſic liſſe, ut diceret, ſe non inveniſſe majorem fidem in Iſraël. opheta ipſe ob hoc ſingulares Deo agit gratias: Quia do- anus ejus ad prælium & digitos ejus ad bellum. Jacob i- Patriarcha benedicens filio ſuo Judæ, ajebat: Manus tuæ rvicibus inimicorum tuorum. Eſt enim militia divina be- ctio divinumque inſtitutum, ut in Machabæorum hi-

ſtoria

ſtoria ſacræ nobis literæ tradunt. Ubi Jeremias Prophe
mini viſus eſt extendiſſe dexteram ſuam, ſtrenuoq; mili
Machabæo aureum gladium porrexiſſe inquiens: Acci
dium ſanctum, munus à Deo, in quo concides adverſari
puli mei. Quo verbo & me conſecravit invictiſſimus I
meus, dum adoleſcentior & quaſi puer adhuc accepto è
ſua gladio, haud ſine fœlici fortunatoq; Martis ſucceſſu
inſigniebar. Sed ut ſemel finiam & ad animi inſtitutum
am, Auguſt. in lib. de verb. Domini, & Gregor. ſcribe
verſis Neapolitanorum militibus, ipſeque Decretorum
pilator Gratianus, ex illorum aliorumque ſanctorum P
teſtimoniis unanimiter concludunt, Militiam nulli im
in peccatum, neminemque propter militiam à ſacris O
bus debere repelli. Nec refert cui quis militet, etiamſi in
dummodo fidem & reverentiam impleat militia; nam
vid militavit Achis Regi Philiſtinorum, & multi fideles
S. Diocletiano & Juliano aliiſque ethnicis Cæſaribus m
ſe leguntur, fide ſemper incolumi & laudata. Ne itaque i
ter prophanos connumeremur, catholica Canonum ſa
divinumque militiæ inſtitutum, ſacrarumque attrectat
ratum nos excuſant: Siquidem & Lactantio Firmiano
eos qui ſacras literas docent, haud ſecus atque quibus A
tum manus impoſitæ ſunt Sacerdotes ſacros exiſtimari
re. Quin & milites ipſi à Pſalmiſta ſancti dicuntur, inqu
Utique gloria hæc eſt omnibus ſanctis ejus. Exultation
in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eoru
faciendam vindictam in nationibus, increpationes in p
Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles
in manicis ferreis. Quod ſi quem veſtrum ſcandalizet, l
rum hominem in Lizeto gymnaſio bonas literas interp
is ſciat barbaros etiam homines eſſe rationales, & frui
atq; linguæ noſtræ Mercurium, pectorique noſtro Satu
quorum ille interpretandi, hic arcanæ contemplatio
tor, fœlici cœlorum dono non defuiſſe. Quod ſi quem
tum ſcholis militare ſagum tranſverſum agit, reſpon
Plutarchus. Non, inquiens, Philoſophum facit pron
barba & veſtis pertrita, nec item Iſiacos linoſtoliæ: &
vulgò dicitur Proverbium: Habitus Monachum non p
neque enim plantam cortex facit, ſed vegetalis natura:
jumenta corium, ſed ſenſibilis anima: nec humani co
habitus ſapientem, ſed cœleſtis ratio ſpiritaliſque intel
tia. Ædepol multa ſunt auditores, quę efficaciſſimis ratic

ceptam provinciam prosequendam nos adhortantur, & movent adjuvantque Amici scil. qui innumeris in me collatis beneficiis, magnum mihi ad cœpta prosequenda stimulum adhibent, quibus eo ipso morem gerendum duximus. Impellit me etiam Evangelica religio, ne erga Deum hominesque ingratus esse convincar; talentum quoque mihi concreditum suffodere videar, atque lumen sub modio abscondere; denique mihi, quæ ficulneæ, maledictio contingat, quæ fructum suum non dedit in tempore suo. Itaque juxta verbum Sapientiæ, quæ sine fictione didici, sine invidia communico, & honestatem eorum non abscondo. Alliciunt me insuper ad parum patria, urbs, locus, tempus, otium, tranquillitas, atque post tot bella pax atque libertas, quæ omnia nobis clarissimus atq; invictissimus de hostibus triumphator Hercules Maximilianus Sfortia Mediolani Dux octavus, singulari virtute ac sapientia conciliat, continet & adauget. Qua de re Deum immortalem oramus, ut eum perpetuò fœlicem ac beatum faciat, egregiasque ejus laudes Celsitudinis, fortitudinis, virtutis, ingenii, rerum gestarum gerendarumq; in memoria seculorum omnium conservet & augmentet, ut omnia undique ei ex desiderio optimi animi sui, quo nocere nemini, prodesse verò omnibus velit, prosperè gloriosèque succedant. Deberem etiam nunc splendidiss. Joannes Gonzaga, pulcherrimis virtutibus congruenter congratulari, atque egregias meritasque illis contribuere laudes: Tua strenuè gesta, sapientissimè consulta, promptissimè adinventa in medium enarrare, si sermonum unda sensuumque flamma mihi suppeteret: in aliud autem tempus hæc reservabimus, nulla nunquam abolebit oblivio. Atque nunc unde digressus sum redeo, & quod propositum meum sit in hac suscepta provincia, paucis verbis aperiam. Animus est, Hermetis Trismegisti Dialogos de Sapientia & potestate divina inscriptos, interpretari: quocirca prius nunc de Hermete ipso Trismegisto, cujus testimonio præ cæteris uti institutum est, ut quis nam is quique fuerit, & quo tempore floruerit, dignoscatur, paucis dicemus: deinde quæ in Dialogis, quos explanare intendimus, dogmata contineātur, brevi argumento docebimus. Legimus itaque apud Mosen magnum illum Hebræorum legislatorem atq; Principem, in suo Geneseos libro, Abrahamum Chaldæorum Patriarcham mortua uxore sua Sara, plures ex alio. filios suscepisse: Inter quos unus erat nomine My... genuit filium Enoch nomine, qui ob interpretādi scientiam,

tiam,qua clarus habebatur,appellatus est Hermes sive M
rius,quod utrunq; interpretẽ sonat.Is itaq; noster est Her
qui apud Hebręos Enoch vocatus,Abrahę ex Mydan fili
pos. Cujus rei gravis juxta ac fidus testis est autorque per
nus,Rab Abraham Avenazre in volum. suo Astrologico
stipulatur ei quod scribit Euseb.lib.suo de temporib. Cu
set Isaac Abrahæ filius 80.annorum, Jacób verò ex Isaac
rahæ nepos annorum 20.Osyrim apud Græcos inter De
latum, eodemq; tempore floruisse apud Ægyptios alium
rahæ nepotem Enoch nomine. Accedunt adhæc quæ re
Diodor.Sicul.de antiq.gestis. Prætérea Lactanr.& alii pl
antiquitatum scriptores testantur, eo tempore quo vixit
ris,floruisse Mercurium, qui postea vocatus est Trismeg
Osyris namq; ingenti exercitu orbem peragrans, ut hom
ab agresti rudique vita ad cultiorem nitidioremq; redu
Ægypti regno rerumque omnium cura Isidi uxori relict
junxit ei Mercurium,cujus consilio in rebus agendis ute
quandoquidem prudentia ac sanctitate cæteros mortal
tecelleret. Hunc ferunt interemisse Argum,Ægyptiis le
literas dedisse, verba in ordinem redegisse, multisque iac
reb. nomina, isq; apud Ægyptios primus astrorũ obser
syderũ cursus certis numeris descripsit, primusq; numer
rationem vocumq; harmonias adinvenit. Palestræ quo
exercendas corporis vires, Medicinæ insuper ac lyræ rep
ferunt,atq; oleæ plantam, non, quod Græci fabulantur
nerva,sed ab eo repertã. Ipse etiam Græcis interpretan
tiam cõtulit,ac primus inter Philosophos à Physicis ac M
matibus disciplinis ad divinorum contemplationem co
dit. Primus qui omnem sapientiæ semitam perscrutat
tione licet modica, immensa tamen sententiis de vera s
scripsit. Primus omniũ de Majestate Dei,de ordine spir
de animarũ naturis sapiẽtissimè disseruit. Primus itaq;
logiæ appellatus est autor & inventor:fertur q; univers
erorum cõplexus,conscripsisse viginti sex millia,quing
viginti quinq; librorum volumina, in quib. admirãda a
secretissimaq; mysteria ac stupenda pandit oracula: no
ut Philosophus dunraxat locutus est,verum etiam ut P
ta multa præsagivit. Nam priscæ religionis ruinam,no
ortum,Christi adventum, futurum judicium,mortuo
surrectionem, renovationem sæculi, beatorum gloria
catorum tormenta prævidit atque prædixit. Qua de ca
bigit August.peritiane syderum, an revelatione spiritu

erit: Lactantius ipsum inter Sibyllas ac Prophetas con-
re non dubitat. Hic itaq Mercurius noster, ut acumine
lentiæ Philosophos omnes excessit, ita sacerdos petin-
titutus sanctimonia vitæ, divinorumque cultu univer-
dotibus præstitit: Unde in tanta hominum venera-
abitus est, ut post Osyridem ab Ægyptiis Rex appella-
. Mos enim illis erat, quod & Plato recitat, ex Philoso-
numero sacerdotes, ex sacerdotum cœtu Regem sibi
. Regiam itaque dignitatem adeptus Mercurius, con-
ac legum, administratione regni ac gestorum magni-
cæterorum Regum gloriam obscuravit, unde meritò
gistus, hoc est, ter maximus nuncupatus est, quoniam
is & sapientissimus Philosophus, maximus ac religio-
sacerdos, maximus ac gloriosissimus Rex extiterit,
ter pro suæ virtutis admiratione divinos honores po-
i consecravit. Tunc pro Deo habitus in cœlos relatus,
um imus, præ cæteris ingenii ac scientiarum largitor,
mine insignitus, templa numinis sui erecta quamplu-
omen ejus proprium ob reverentiam quandam vulgò
è affari vetitum. Primus anni mensis penes Ægyptios
ini dedicatus. Oppidum quoque ab eo conditum ex-
d in hunc usque diem Hermipolis, hoc est Mercurii
ppellatur. Narrat etiam de ipso Chalcidius, moribun-
m astantes his verbis allocutum. Hactenus filii pulsus
vixi peregrinus & exul, nunc verò incolumis patriam
Cumq; post paululum temporis solutis corporis vin-
vobis discessero, nequaquam me tanquam mortuum
, nam ad illam optimam beatamque civitatem regre-
quam universi cives per mortis corruptionem ventu-
bi namque Deus solus est, summus Princeps, qui cives
let suavitate mirifica. Sed de autore hæc hactenus. De
ius modo dicamus. Ejus titulus est Pimander, sive de
a & potestate Dei. Est autem liber iste elegantia ser-
efertissimus, copia sententiarum gravissimus, plenus
decoris, plenus sapientiæ & mysteriorum. Continet
se vetustissimæ Theologiæ profundissima mysteria,
sque Philosophiæ latentia arcana, quæ omnia non
tinet quàm explicat: Docet enim nos, Quis Deus,
undus, Quid mens, Quid uterq; dæmon, Quid anima,
ovidentiæ ordo, Quæ & unde fati necessitas, Quæ na-
, Quod hominum phas, Quæ religio, Quæ sacra in-
itus, phana, observationes sacraque mysteria, instruit
nos

nos præterea de cognitione ſuiipſius, de aſcenſu intelle
arcanis precibus, de divino connubio, deque regener
ſacramento, atque ut paucis cuncta complectar, docet n
ſcire atque callere leges divinorum, phas ſacrorum, juſ
ligionum, & quo pacto fœlicitatem religione divina
mus adipiſci, quoque pacto mentem noſtram; qua ſola
tem apprehendere poſſumus, ritè debeamus excolere. E
eſt magorum ſapientumq; vulgata ſententia. Quòd niſ
atque animus benè valuerint, corpus ipſum benè vale
poſſe: tunc autem hominem verè ſanum eſſe, quando an
corpus ita copulantur & inter ſe conveniunt, ut firmita
tis corporis viribus non ſit inferior. Firmam autem rob
que mentem, per quam ſine fallacia mirabilia & cogno
& operamur, quomodò poſſimus adipiſci, ipſe nos M
Pimander edocet. Quæ omnia vobis, ut autoris verb
poſtulant, partim theologicè, partim philoſophicè,
dialectico rhetoricoque more enucleabimus; enum
ſcripturas, autoritates, ſententias, opiniones, exempla &
rientias ad rem ipſam pertinentes: Sacrorum denique
num civiliumq; legum ſanctiones dum dabitur occaſio
impertinenter adducentes. Ignoſcat mihi utriuſque P
phię ac Medicinarum facultas, ignoſcat mihi ſacrę The
ſchola, ignoſcat mihi veneranda Canonum ſanctio, leg
reverenda Majeſtas, ſi quædam aliquando ſuorum
tum paradoxa interpretari diſcernereque conabor. N
ſcio harum rerum in hoc gymnaſio in immenſum m
lentiores Doctores ordinarioſque lectores haberi, null
facturum me arbitror injuriam, ſed operam illis accom
turum, ſi cum illis hujuſmodi doctrinarum fructus in
viſero: Multa ſiquidem illorum & ſcio & intelligo, &
ni, polliceorque vobis effecturum me totis viribus, ut
in ſuſcepta materia tam difficile, tam intricatum, tam
rum, tamque arduum cuicunque facultati aut ſcientia
ditio conſonet, quòd me interprete non aſſequamini
intelligentia, favente nobis ipſo ter maximi Mercurii
dro, mente divinæ potentiæ Domino videl. noſtro
Chriſto Nazareno crucifixo; qui verus Pimander, qu
conſilii Angelus, vero mentis lumine illuſtrat: quem
Deum & verum hominem, regenerationis autorem
mur, futurique patrem ſeculi judicem expectamus
tur illuſtriſſimi candidiſſimique Viri, vos qui virtutem
vos ad mea tantum dicta aures adhibere, animoſqu

ſtros : Contra, qui ſanctas leges contemnitis, hinc vos ..e, & procul hinc miſeri, procul ite profani. Vos autem ..na amatis, quique rerum arcanorum eſtis percupidi, & ..ditioris Philoſophiæ ſymbola, ac mirabilium Dei o- ..reconditas vires, pleniſſimaſque myſteriorum antiqui ..aditiones curioſi eſtis exploratores, vos inquam ade- ..citer, divinaque Pymandri myſteria attento animo au- ..onabor quippe vobis cum Triſmegiſto ſcientiæ deco- ..nciare, oſtendamque vobis quæ ratio ſit conſequen- ..igentiæ lumen, ſapientiæque ſermones auribus veſtris ..m, quod dum abs me agitur, vos quæſo attenti ſitis, at- ..t auribus ita & animis verba noſtra excipite, noſtroſ- ..ores ſilentio, animadvertentia, diligentia ac conſtantia ..munerate.

Proteſtatio.

E..m quia circa divina ſæpè ſolet humana decipi conſi- ..atio, & nos quidem non Dii ſed homines ſumus, nec ..quicquam nobis abeſſe putamus, nullo pacto vos la- ..o, palamque coram te illuſtriſſime Joannes Gonzaga ..vobis venerabilibus ac Deo amabilibus cum Schola- ..m Eccleſiaſticis Patribus, coram omnibus vobis cla- ..auditoribus coram ſerpentibus terræ, volatilibus cœ- ..bus maris & univerſis pecoribus campi, coram cœlo ..e proteſtor, quòd quæcunque abs me uſpiam dicta ..e ſunt, atque in poſterum dicentur ſcribenturque, his ..enquam plus aſſentiri, quod & ego ipſe facio, quàm ..eſia Catholica fideliumque choro, ac ſacro Epiſcopo- ..llegio, ejuſque capite ſummo Pontifice comprobatu : ..omnia dicta mea & dicenda, ſcripta ac ſcribenda ſubji- ..omnibus ejus negotii cenſendi & judicandi poteſtatem ..bus, paratiſſimus ſemper ab illis & a quovis melius ſen- ..fraterna Chriſtianaque charitate erudiri & corrigi, & ..juſlibet melius ſentientis & intelligentis ſententiæ. ..uemadmodum vobis nunc dico, ita in omnibus lectio- ..eis ac lectionum partibus, lecturis, dictis, ſcriptis, di- ..ac ſcribendis quibuſque meis, repetita eſſe volo, atque ..oram Deo & omni creatura proteſtor.

Cenſura.

E..quum adhuc ſupereſt unum, quod ſilentio prætereun- ..n minimè cenſeo. Idque diligenter quæſo advertite.

Tria potissimum in usu sunt penes Scholasticos differen
nera: Unum à Stoicis ac Peripateticis plurimum exercit
qui videlicet propósita re vel quæstione aliqua, altera
certam ejus partem disputando defendunt atque adpro
reliquas circa hanc opiniones confutantes: Alterum ap
cademicos ac Socraticos usitatum, qui in medium addu
aliqua vel quæstione, diversas ad id quod investigatu
tentias rationesque adferentes, illisque pluribus præpo
ad rem ipsam invicem collatis, quod ex his verisimiliu
babiliusque visum fuerit, id eligunt atque adfirmant: I
trosque modos in lectionibus nostris observare intend
Tertium verò differendi genus Scepticorum est, quos
nihil certum est quod sequantur, sed omnia illis indifi
tia sunt, ideoque de omnibus in utranque partem disp
& quæ naturæ ordine disjuncta distinctaque sunt, perm
atque confundunt, & perinde ac gigantes montibus m
accumulantes, bellum contra Deos gerere videntur, d
liquot instructi Syllogismis, homines rixosi ac meretr
loquatiores, incunctanter audent quavis de re cum q
linguam conferre: litigiosis enim quibusdam altercati
captiunculis ac sophismatum jaculis armati, omnium
plinarum etiam sacrarum literarum fores se posse diffi
re & penetrare arbitrantur: atque hi à quibusque consu
tis Philosophis ac Theologis aspernantur respuunt
Horum scientiam Jacobus Apostolus appellat terrena
nimalem, diabolicam: Paulus segregatus gentium D
in suis ad Titum & Timotheum Epistolis, stultam, v
inutilem & contentiosam vocat. Super quo scribens
ronymus: Dialectici, inquit, solent argumentationib
tia obtendere & vagam Rethoricæ libertatem in Syllog
rum spineta concludere, in ea totos dies ac noctes con
tes, ut vel interrogent vel respondeant, vel dent propo
nem vel accipiant, assumant, confirment atque conclu
quos quidem contentiosos vocat Apostolus. Hæc Hie
mus. Sed & multa contra eos loquuntur Gregorius N
zenus in libro secundo de Theologia, & Urbanus Pap
bens: Antiochenis, & B. Athanasius in Epistola quæ En
dicitur ad Ægypti & Libyæ Episcopos, Divus item An
sius in libro de Trinitate, & multi alii sancti Patres, qu
verba brevitatis causa adducere obmitto. Ex quorum
Gratianus Decretista XXX. d. Nonne eligimus. Et XX
quæst. II. cap. Transferunt, contra hos argumentatores
st

t Sed & leges civiles Codic. de summa Trinit. lege
oum illis injiciunt. Quemadmodum itaque argu-
ores isti à quibusque splendidissimis Philosophis san-
n Theologis ac celeberrimis utriusque Jurisperitis re-
ur, sic etiam illos a nostris lectionibus quam longè ab-
imus: nullius equidem vel argumenta vel quæstio-
Cathedra recipere intendimus. Verùm ne doctorum
judicium vereri videar, neque etiam discipulorum
ingen o contra id quod pollicitus sum, non velle sa-
: videar, atque ne quis æstimet nos responsionis pe-
clinare certamen, iccircò cuicunque vel circa auto-
, vel circa testimonia per nos adducta vel aliter reci-
expofita, quippiam exigere vel contradicere libuerit,
ine lectionis verbo vel scripto id agere licebit, cui ad
erba & sententias in subsequenti lectione abundè re-
res satisfaciemus. Quòd si incommodum id erit,
riptis referemus. Fecerunt sic veteres Theologi, ex
Origenes, Basilius, Athanasius, Cyrillus, Didymus, Eu-
hrysostomus, Nazianzenus: ex Latinis Tertullianus,
, Hieronymus, Augustinus & illorum plures alii:
em sancti viri nihil magis odere unquam quàm ver-
lam contentionem, in qua plus stomacho quàm ra-
rtatur, plus ad vanam linguæ ac memoriæ gloriam,
pervestigandam veritatem: neque verè aliud mo-
lisceptatores isti, quàm ut Pharisaica hypocrisi cir-
ant hominem, donec capiant in verbo. Quod si quis
s verbo non labatur, hunc juxta sententiam Jacobi A-
oportebit esse perfectissimum.

Gratiarum Actio.

rùm non existimâram me in tanta præstantissimo-
Virorum illustri corona hodie verba facturum, qui
rutilantia cœli sydera cœlestiumque divina numi-
e, lumine, motu, terrenos quosque actus moderan-
e agentia, studium nostrum tam exhilarârunt, si-
que adeò devinxêre, ut quo debueram eloquio gra-
e minimè queam. Quapropter etiam numinum in-
llustrissime Joannes Gonzaga invicte militum Dux.
celeberrimi viri me in armis militem, in literis nunc
m, vobisque devotum addictumque pectus meum

benigno animo suscipite. Vos insuper candidissimi a res, opera non secus ac lingua vobis me cum dabitur, ctorum ducite.

Oratio, pro quodam Doctorando.

MAgna mihi Gratia est colendissimi Patres orna que Viri, nec jucundior nec clarior ulla sors hod obtingere potuit, quàm ut hac solenni Cathedra donat tionem dicturus sim, maximè apud vos gravissimos d mosque viros, coram quorum doctrina, nihil obscuru nihilque non rectè intelligi potest, ita ut ego nec fals quid vobis prædicare possim, nec vera justaque mihi debeant. Nunc igitur de qua re & qua de causa de ea præsens differere sit animus, paucis accipite: De justitia illorum contrariis, de utrorumque administratione, simul & de meritis dicemus, ut in qua facultate corona die accipio, quod ego meminero receptæ à Doctoribu boni disciplinæ, quæ insuper illius docendi exercendi mihi voluntas, quæ præmiorum spes, palàm dignoscatis mum itaque quid sit justitia, definiamus, cuncta enim p finitionem (ut Dialectico more loquar) apertiora sunt gis elucescunt. Neque vos me pro incurioso habeatis, sionem nullam proposuero, de justitia absoluta & abs fori & conscientiæ, politica & naturali, & si qua reliqua bra sint. Sed justitia prout est actus justi judicis determi ad ipsum justum dici putetis. Quæ ab Ulpiano Jurisc to, deinceps ab Imperatore Justin. de Just. & Jur. l. defi esse constans & perpetua voluntas jus suum unicuiq buens. Quam definitionem frater Astensis ita convert cens: Justitia est habitus secundum quem aliquis const perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit. Accipi tem in hac definitione voluntas pro actu generali, n potentia: solent enim habitus definiri per actus, non p tentiam: Jus verò accipitur pro re justa, quam ita vel ceps vel Judex vel populus vel consuetudo vel lex vel ra vel religio vel necessitas jusserit. Ultima autem huj finitionis particula designat actum justitiæ per compa nem ad propriam materiam & objectum: Objectum justitiæ jus est, unde secundum Isidorum justitia dicitur si juris status, & habetur de verbor. significat. actus justit dicium executor. Judex in quantum talis, hoc est, secu Isidorum in quantum jus dicens. Unde judex malè jud

vel dolo, in eo quod malè judicat, non eſt Judex, cum
in eo juſtitia, 23. quæſt. 2. cap. 1. Neminem ergò imper-
improbum decet eſſe judicem, nam ille per ignaviam
, quam profitetur juſtitiam; hic per odium & cupidi-
corrumpit ipſam pro qua judicaturus eſt veritatem.
enim propria ſunt & inſeparabiliter cohærent, ut va-
m gradibus atque formis, varias pro modo ſuo vires,
es, actioneſque diſtribuat, his quoque pro dignita-
s dotes, varios exitus atque terminos, atque ut in ſuis
is officiiſque quæque ſecura permaneant, ne aliis a-
uudantur, ſingula ſuum exequantur munus ſtatum-
m, & id quod ſuum eſt, & quod ſibi convenit, teneant
uantur, nec uſurpent ſibi quod à ſe alienum eſt, & pro-
liorum: Hæc igitur eſt, nulla imperitia, nulla iniqui-
iata juſtitia, per quam ædificata eſt Reſpubl. & con-
int Reges & Judices, cujus ſententia eſt in lege & ju-
quibus Rex præcipit & regit ſubditos, quos ſubjicit
in qua ſola eſt ſalus Regis & ſubditorum. Hæc ubi
uſtitia, omnia felicitate gaudent, omnia terminantur
n. Ubi juſtitia, ibi nullæ contumeliæ, nullæ factio-
a diſſenſio, nulla prælia, nullæ inſidiæ, nulla pericula,
is modeſtia, concordia, perpetuaque pax & omne bo-
ſa eſt gloria Regis, pax populi, tutamen patriæ, liber-
s, diſciplina ſubditorum, ſine qua neque domus, ne-
as, neque exercitus, neque commercium ullum con-
teſt, adeò ubique neceſſaria, ut hac ſublata, ne mun-
em ſubſiſteret: non infernus: non paradyſus illa care-
, quamvis illic omnes aliæ virtutes abſint, hîc ob vi-
udinem, non amplius neceſſariæ. Tanta eſt ejus po-
nta ſublimitas, tanta gloria. Ubi ipſa adeſt, nihil ab-
lt: ubi verò deficit, nullæ virtutes conſtare poſſunt.
identiæ ſi deſit juſtitia, tranſit in verſutiam, fortitu-
pſa labitur in pertinaciam, temperantia convertitur
am, amor in turpem voluptatem, benevolentia in a-
em, Reſpubl. in tyrannidem, religio, in ſuperſtitio-
c ulla virtutum in ſuo eſſe ſubſiſtere poteſt incorru-
c ſola ſi deſit juſtitia, quæ unica & ſola contra omne
genus pugnans, potens eſt comparare hominem
acere Deo compotentem, ut eius poteſtas à nemine
erari, cuius iuſtitia à nullo poſſit corrumpi, ergò me-
em abiicit iuſtus, integer vitæ ſceleriſque purus,
s Mauri iaculis nec arcu, nec venenatis gravida ſa-

gittis pharetra. Cujus rei Aristides & Fabritius doc
sunt quàm insuperabilis sit justitia, cum illi non au
summis victoriis à justitiæ gradu depelli potuerint :
è contrariò locati sunt, qui seipsos etiam magnis
imperiis arguentes, cupiditatibus resistere non po
Cum alius auro victus sit, qualis Pygmaleon & Anth
lius affinem occiderit, alius patriam parentemque
rit cupiditate, alius ira impulsus justitiam dereliquer
citiam fidemque corruperit, alius imperii cupiditat
impotentiam animi justitiam abjecerit, ut Romæ Syll
rius, & Curio : apud Hebræos Jeroboam & Mambr
libidine pressus, à justitia decidit, ut Romæ Appius C
apud Hebræos etiam ipse sanctus David. Et ut ad
ra redeam, verè dicere possumus cum Hieronymo a
triadem, quoniam omnium virtutum species, un
nomine continentur. Unde Ambrosius in Hexàm
Ubi prudentia, ibi malitia : ubi fortitudo, ibi & iracu
bi temperantia, ibi impatientia, plerumque autem
ubi autem justitia, ibi concordia est cæterarum virtut
enim per se pars est, sed mater est omnium. Hæc it
stitia ut est virtutum omnium Domina, ita & nostra
cultas omnium aliarum facultatum judex est atque
quod ita esse multis argumentis ostend rem, nisi ja
tiquo vobis id non solum sufficienter persuasum, sed
nabili demonstratione reique veritate ipsaque ex
scirem esse notissimum. Hoc igitur omisso, ad injust
niamus, quæ justitiæ est opposita, in qua declarand
opus sermonem latius diffundere, cum ex supradictis
positum sensum convertendo satis cognosci possit.
gnito uno contrariorum cognoscitur & reliquum
lex, Institut. de his qui sui vel alien. jur. sunt. §. Videa
de Accus. & inscript. l. Qui accusare. quibus cons
bum illud Aristotelis in libro de Cœlo & munc
tum. Quod opposita juxta se posita magis eluces
itaque injustitia, ut describit eam Aristot. libr. 2. R
rum, per quam aliena contra leges retinentur. Et qu
numquodque vitium tantò gravius est, quantò m
gnat virtuti oppositæ, ideò duplicem denotant Do
justitiam : unam, quam vocant illegalem quæ oppon
tiæ legali, quam politicam nominamus, & hæc qu
intentionem & actionem propter contemptum boni
nis, est vitium generale, & secundum essentiam & o

quantum respicit objectum speciale, ipsa est vitium spe-
Aliam dicunt injustitiam secundum modum inæqua-
ad alterum, & est vitium speciale utroque modo oppo-
titiæ particulari, inferens nocumentum alteri, de se re-
ns charitati, & utraque hæc injustitia est peccatum mor-
maximè in eo qui scienter facit injustitiam. Si quis ve-
ignorantiam dictaverit injustam sententiam, hæc igno-
neminem excusat, quoniam potuerit habere copiam
eritorum, ff. de Jur. & fac. ig. l. regula, vel si sua scientia
& labore faciliter scire potuit rectum judicium, Cod.
3. manu. l. 3. ff. quis or. in bono poss. ser. in bonorum, l. 11.
juxta Ulpianum, Qui iniquam vel injustam sententiam
t, iniuriam facit parti læsæ. Omne enim quod non fit
niuria est, 14. quæst. cap. quid dicam. Sed de iustitia &
rumque contrariis hæc hactenus. Modo iudices ipsos
bamus. Oportet iustum quemque iudicem, quod ipse
æcipit semet observare, ne quando alium iudicans, in
t sententiam 3. quæst. 7. Judicet. Deinde ut causæ ve-
n plenè investiget, iurisque ordinem non pervertat, ac
lum authentica statua iudicet, non sit acceptor perso-
, sed pauperem audiat sicut divitem, peregrinum ut in-
am, parvum ut magnum, iuxta verbum Domini, Deu-
non declinet favore vel clamore multorum, sicut præci-
Exod. 25. Ne sequatis turbam ad faciendum malum,
in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à verò
. Nullas preces inter iudicium alterius partis admit-
ec alicui plus debito compatiatur, nec propter timorem
is à rectitudine Judicii deviet. Unde dicitur Exod. 23.
ri non compatiaris in iudicio, & Ecclesiastici 7. Noli
re fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquita-
e fortè extimescas faciem potentis. Oportet enim Ju-
sic directum & roboratum esse, ut minis illecebrisque
mptis, non aliter agat quàm Deus, natura, civilitasque
erint. Legem ipsam tanquam Deum ante oculos ha-
Se verò non legis Dominum, sed fidum interpretem
ntemque ministrum existimet. Hæc qui observat, hic
Judex: qui iustus Judex esse velit, hæc illum servare
e est. Hinc Sapient. 5. dicitur iusto Judici: Induet pro
ce iustitiam, & accipier pro galea rectum iudicium,
scutum inexpugnabile æquitatem, acuet iram suam
ceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra in-
os. Hinc iusti Judices inter reliquos dignitatis suæ ti-

tulos clarissimi appellantur, & à contrario Judices ini
cuntur turpissimi ff. de Senat, l. fœminæ. & Spe. de Jur
iudi. s1. versic. Maximi sunt. Sunt autem iniqui iudic
(ut ait Loterius quondam Cardinalis, postea dictus In
tius, in opusculo de miseria hominis) non attendunt
causarum, sed merita personarum: non iura, sed muner
iustitiam sed pecuniam: non quod ratio dictat, sed qu
luptas affectat; non quod lex sentit, sed quod animus
non inclinantes mentem ad iustitiam, sed iustitiam
um commodum & ad suam mentem declinantes.
rum causam cum mora negligunt, divitum causas c
stantia promovent, in illis rigorem extendunt, in ist
mansuetudine dispensant. Hæc ille. Quod si intrat in
ventum ipsorum vir annulum gerens aureum cum vest
dida, introierit & pauper in sordido habitu, intendunt
qui indutus est veste præclara, & dicunt ei; Tu sede hic
peri verò dicunt: Tu sta hic, aut sede sub scabello pedu
strorum, mortificantes animas quæ non moriuntur,
cantes animas quæ non vivunt, ut legitur xi. quæst. 3. P
que. Et sunt verba Zachariæ Prophetæ, quæ expon
gorius ait in homilia 26. Non morientem mortificat, q
stum condemnat: & victurum vivificat, qui reum à sup
solvit. Uterque eorum inquit Salomon Proverb. 17.
iustificat impium, & qui condemnat iustum, abomi
est apud Deum, imò & apud proximum & populum.
Proverb. 24. legitur: Qui dicunt impio iustus es, male
ei populi, & detestabuntur eum tribus. Redditur itaq
quus judex omnibus, primum Deo, cujus præsentia
ceptumque contemnit. Omnis enim judex, ut legitur
lip. 2. 19. non hominis exercet judicium, sed Dei: & quo
que iudicaverit, in eum redundabit. Offendit etiam Re
cuius maximè interest, ut rectè judicent filii hominu
quieta sit provincia Regum, ut in Cap. ut fame de se
excommun. Et lege, vulneratus. ad L. Aquil. ff. & lib. co
de offic. præ. Offendit & proximum, cui infert iniuria
de crim. fal. cap. 1. Et ita propter enormitatem offens
delicto pluribus tenetur. L. 1. ff. de Iniur. Et cap. Cum d
res, § final. de sentent excom. Et cap Parochiam. eod.
Tenetur enim parti quam læsit, non solum in re quar
didit per litis sententiam, sed etiam ad omnia damn
& litis discrimina, prout dicitur L. 1. de pœn. ind. ma
& in Jure authenticorum condemnatur in triplum, si

vialis, punitur in confiscatione propriæ substantiæ, & im mittitur, ut in authent. ut legitur in exord. lib. 3. pa- quis autem. & L. diversorum, ff. de variis & extraord. l. tenetur læso in quantum bonum & æquum videtur ni indicantis: tenetur & crimine falsi, quia falsarius est atem commisit, & pœnam deportationis & perpetui ultimi supplicii meretur. ff. ad l. Cor. de fal. L. 1. parag. icem. & §. ultim. Insuper infamis est, C. de pœn. indi. l. L. ij. Et crudelis in jure dicitur xi. q. 1. nolo. Hæc in fo- i, quamvis multa prętereo. De foro canonico, quæ pœ- uuntur, nemo vęstrum ignorat, qui legeritis terribilem metuendam decretalē per Nicolaum quartum Chri- rium, in concilio Lugdunensi editam, ręcitatam lib. 6. alium, titulo de re judic. Cum æterni tribunal judicis od omnes stabimus. Item ubi iniquus judex in senten- edictionum per annum suspenditur ab officio, hoc est, im Joannem Andreæ in Novella, quod tanto tempore officio judicandi; & si sacerdos est, divina non celebret, horas canonicas in ecclesia solenniter non inofficiet. iconus, evangelium non pronunciet, Si subdiaconus, im legere non præsumat; ac insuper propter execrabi- minis sui enormitatem omnes aliæ pœnæ alicubi per s & leges pronunciatę & pronunciandæ in eundem lo- beant. Denique nisi pœnituerint, & omnibus offensis erint apud illum judicem, ubi vix justus salvabitur, qui dicata & judicabit, & restituet justitiam injuriam pas- e iræ & maledictionis, die calamitatis & miseriæ, die rionis & justitiæ, certè delebuntur de libro vivęntium justis non scribentur. Væ, hoc est, damnatio æterna erit condiderunt leges iniquas, & scribentes injustitiam unt, justificârunt impium pro muneribus, & justitiam stulerunt ab eo, & percusserunt animam innocentis. ergo ut me quam brevissimè recolligam, Sciant se om- i justitiæ præsunt, & qui se pontificii juris legumque etes ac doctores appellari volunt, teneri & obligatos e professione nominis sui & dignitatis suæ, prius servare quam præcipere, prius docere populum verbo & exem- is canones regulasq; vivendi, quam incautos tam gra- unire: necesse est enim, ut qui legem servare debeant, ipsam prius cognoscant, alioquin jus ipsum summa es- ria, & lex ipsa nihil aliud quam subdolum rete iniqui- Tenetur insuper prius ostendere gratiam & misericor-

diam legis, quàm violentiam & pœnam. Puniant dei imprudentes sed malevolos, doleantque causam esse di, punitos deinde revocent ad honestam emendation est opus proborum Jurisconsultorum: qui secus agun se erga Deum & justitiam ipsam de dignitate & pro malè meritos esse. Nos igitur omnes unanimes, qu hanc sublimem & sacrosanctam juris facultatem tan ritate profitemur, induamus pro thorace justitiam, & mus pro galea rectum judicium: sumamus scutum i nabile veritatem, acuamus iram in lanceam, & sic p nobiscum orbis terrarum contra errores iniquorum, saros.

Oratio ad Metensium Dominos, dum in illorum advocati dicum & oratorem acceptaretur.

SI voluntatem erga vos meam, Amplissimi Patres mei meruendi, pari eloquio dicendique eleganti plere possem, deberem jam hanc tam insignem Re cam nostram, vestrasque in hac eadem administrand gias laudes non minus ornatissimo atque longo serm tollere, vestræque clementiæ condignas gratias agere ad hoc præsens advocati & oratoris vestri munus nul meritis præcedentibus, tanto dispendio & longanir ctatione evocare dignati estis. Sed ut laudare vos n modò, sed omnibus ferè perquam facile est, ita condig bis gratias remetiri apud me præsertim difficillimũ e n. nisi penitus elingui, in tanta virtutum vestrarum u celebranda, quarum copia atque splendor, verborur dantiam facilè accumulat dicenti, deesse posset oratio. men in hoc mihi ad præsens & consultò temperare c ne quis me vestræ Celsitudini arbitretur, vestram gra dulationis assentatiuncula velle aucupari credat. Nec vos estis tales, qui laudes vestras verbis prędicatas aud quam operibus præstitas palam ab omnib. cerni cupia ficit vobis constantissima fama vestra, qua ob tam in justitiam, tam infatigabilem prudentiam, tam castissim mentiam, tam innocentem temperantiam, tam religi dem, præ cæterarum civitatum Reipublicæq; rectorib cæteras civitates, regna & nationes, magni & clari nulla uspiam sit Respublica, quæ hanc vestram iis vir præcellat, vix æquare possit, idque adeò notum est, ut

on non egeat, mihiq; id citra adulationis suspicionẽ liceat ta. Optoque apud omnipotentem Deum, ut hanc ipsam rempublicam vestram perpetuò secundet, felicem fortunatamque faciat, eximiasque vestras laudes virtutis, fortunæ, rerum gestarum gerendarumque in perpetuam memoriam illustrans conservet & augmentet, ut omnia vobis ad ornamentũ, incrementum, dignitatem & amplitudinem Reipub. ac nominis vestri prospero gloriosoque eventu succedant, mihique apud vestram Clementiam, tam optimam opinionem dignitatemque adepto, id quoque detur, per quod vestræ de me existimationi aliquando condigna gratiarũ repensa satisfaciam. Id autem eò mihi difficillimum est, quò scio me vobis plus debere quàm possim persolvere. Nec ignoro quanta sit Advocati & Oratoris provincia, in qua exemplo Demosthene, Cicerone, Hortensio, excellentissima ingenia sæpissimè succumbunt. Mihi autem ingenium perquàm mediocre, prout homo paucioris experientiæ ac literaturæ minoris, nec inficior, tam eloquentia tenuissima. Neque enim is sum, cujus vox suavitate delectet, cujus verba tanto ornatu splendeant, cujus sententiæ tanta gravitate vincant, cujus oratio tanta vi persuadeat, ac si Cicero vel Demosthenes aliquis essem, sed mediocritas quædam est mihi loquendi duntaxat, non eloquendi, & in rerum veritate enuncianda, non in proloquẽdo phaleratis verbis fucatas sententias. Nec vos in hoc me improbabitis, qui vera libenter auditis, scelusq; esset tanquam læsæ majestatis, coram vobis incerta fucataque dicere, nedum falsa. Integritatis meæ testis est mihi præsentia mea: si alia probitatis meæ indicia quæritis, possim fidei causa ostendere ea, quæ nota sunt, patriam non obscuram, progeniem non ignobilem, familiam non pudendam, domum non sordidam, mores inculpatos, vitam sine crimine, famam apud probatissimos viros sine macula, non indignus aliquando habitus, cui à summo Pontifice, ab Imperatore, à multis Prælatis ac Regibus fides & gratiæ haberentur, quem filium & amicum vocarent, quorum mensæ convivis assiderem, quorum familiaribus epistolis ac publicis literis sum veneratus, quos virtutis meæ testes usque mecum adservo, longè mihi gratiores quam pecunias, quarum ego nunquam cupidus fui, neque ubi adsunt unquam avarus. Verum postquam uxorem duxi, à publicis negotiis principumque ultra sortem meam familiaritate, ut quæ longè plus ambitionis habeat atque periculi quam tranquillitatis, abstinere proposui, & propria

pria

pria deinceps induſtria vixi, meiſque me anguſtiis co
ſorte mea contentus, variiſque fortunæ ambages infra
nimo pertuli, nulli onerosus. Poſtquam autem veſtra C
do jam pluribus literis, miſſo inſuper ad me veſtro Secr
me in Oratorem ſuum poſtulaſſet, ipſeque Dominus
ptor Rivi-everſi, atque illius frater germanus præcepto
tenſis unà cum magnifico barone & genitore ſuo, quib
rimum debeo, idipſum à me multis precibus contend
nephas arbitratus ſum tantorum virorũ ac de me optin
iitorum preces reijcere, veſtramque gratiam contemn
taque ſpretis omnibus aliis commoditatibus ac magni
tulis, quorum plures tunc apud Allobroges mihi propo
tur, vobis me firma deliberatione dedicavi, confidens m
ter effecturum, ut hæc de me tam optima opinio veſtr
omnino fruſtretur. Sed ne diutius huic ſermoni inſiſte
bis moleſtus ſim, ac majorum negotiorum conſultand
tempus præoccupem, non aliud agendum reſtat reliqu
ut ego qua maximè poſſim veneratione, devotione, relig
pollicear demque fidem, me nuſquam vobis nulla in te
ſilio, fide, taciturnitate, & reliquis muneris hujus debiti
neribus quacunque ſors ceciderit, defuturum. Faciam
nunc quod me decet, vos accipite quod vobis debetur. E
betis me quem jamdudum optaſtis. Titulum Advocati
ratoris veſtri amplector. Recognoſco vos Dominos
certos & indubitatos, vobiſque omnem reverentiam, o
entiam ac fidem exhibeo, qualem Orator, & ad conſilia
publicæ veſtræ admiſſus, jure & conſuetudine præſtare
tur, & quicquid veſtræ Reipublicæ cauſa efficere præc
tis, quam ſtudioſiſſimè proſequar, experiar, enitar, facian
ficiam, neque fidei, neque induſtriæ, neque diligenti
quam defuturus. En facultas, perſona, animus, omnia i
ſtra poteſtate ſunt. Hæc dixi vobis brevius, quo veſtra
dentia ex paucis multa percipere ſolet, nobiſque veniam
poſtulamus, ſi non veſtram Celſitudinem condecentem
ſecundum vires noſtras temporiſque indigentiam exte
raneam orationem diximus.

Oratio ad Senatum Lucenburgiorum pro Dominis ſui Metenſibus habita.

CElſitudinem veſtram, clariſſimi Senatores, tot temp
turbare commonſtrationibus teſtamur ſuperos & D
ipſum, non minus quam id eandem veſtram nauſeat Cel
dir

& meos Dominos tædere. Sed haud utrobique par eſt, træ ſublimitatis autoritas id ſolo juſſu poteſt, quod t tamen juris ambiguũ dubii expectamus. Non quod i æquitatem ve formidemus, non quod veſtræ ſenten- s aut alterius utriuſve exitum timeamus, ſed incon- formidamus eorum, quibuſcum nobis negotium icanorum, hoc eſt, redemptorum vectigalium veſtro- uibus cives noſtri ut alienigenæ & peregrini homi- quam indigenatum veſtrorum injuriis obnoxii ſint, dico damno affecti ſunt ſimul & injuria. Cauſa hæc oram judicio veſtro, magno noſtrorum cum incom- ini impenſa. Pendet ab anno ultra in hunc uſq; diem. vobis ſæpe à noſtris civibus in ea cauſa ſupplicatum ulatum eſt, ſcriptum eſt. Exhortati ſunt vos Domini tatis Mediomatricum Decuriones plus ſemel. vos fe- od in vobis fuit, ſcripſiſtis, mandaſtis, præcepiſtis iſtis demptoribus quod æquum fuit. Si decretis veſtris o- eſt, laudamus operam: ſin minus, quid monſtri ala- ſatis intelligimus. Conſtat, quòd redemptores illi, ne- neque illud auſcultant, ſed obdormierunt ad literas non abſque noſtrorum & damno & injuria. Quæ res, lum eſt verum fateri, neque modeſtiæ proborum vi- ieque continentiæ publicorum munerum officia vi- Debuiſſet revera redemptoribus iſtis pudori fuiſſe, ſi- regii veſtri ſenatus mandatis hactenus non fuerunt rantes, vel ſic ſe ac tales præſtitiſſent, ut tanquam de orum male meriti, aliquando jure argui non poſſent. juſtitiæ prompta largitas claros facit ſenatores, quæ r & omnibus à nobis conceſſa eſt, vos eandem nobis confidimus conceſſuros, omnemq; hanc controver- tem in hac præſenti congregatione veſtra, & per vos odierna die, veſtra ſenatoria ſententia ſopituram. Pro remo nunc miſerunt me Domini mei, obteſtanturq; nem veſtram, ut ſublatis quibuſque iniquis exactio- notis quibuſque judicii ſubterfugiis damnoſiſque di- s, judicium civibus noſtris, æquitate juris ſuadente, celerare. Cæterum nunc quod cauſæ hujus caput eſt qod ad exactionis vectigalium noſtrorum novitatem hæc res Dominis meis hucuſque viſa eſt ultra jus & ultra hactenus & ab antiquo obſervatam veterẽ con- em inducta, nec ullo ſano conſilio ſenatorioque de- borata. Fortaſſis ſunt aliqui ex iſtis mercenariis re-

dempto-

demptoribus & publicanis, qui excogitatis novis titul
Reipub. vestræ probè consulere contendunt: si ejusmod
ctionum rapacitate, à vicinis populis quamplurimum e
xerint, ac tanquam auri spongiæ vicinorum opes exug
in fiscum vestrum intulerint, quasi omnis Reipub. fœli
in ampliandis vectigalibus contineatur, quorum tamen
pars in privatam eorum arcam dilabitur. Quòd si horu
tiones prævalebunt, si ita mentibus vestris persuasum es
stra nobis ad orandum hic locus vacaret. Sed Domini
de Celsitudine vestra longè melior opinio est, ut qui siti
æquissimi tum justissimi animi, quo vestræ Reipublicæ
plurimum prodesse, alterius non nocere velitis, tum sin
tegerrimæ prudentiæ scientiæque in pectore vestro jur
nia recondita habentes, ipsas de novis vectigalibus non
tuendis leges censurasq; non ignoretis. Itaque orant vo
mini mei, ne patiamini exemplum hujusmodi induci, q
ut exactio generet exactionem, innovatio generet in
tionem. Quòd si sic futurum est, ut ita metiantur exact
quem tandem fururum arbitramini exigendi vel modu
finem, nisi fortè Deo ipso repetundarum acturo, aliq
malè gesti muneris rationem reddendam? Nollent Do
mei juri vestto quicquam derogare, nollent in suo do
subditos vestros supra veterem morem illa innovata ex
ne gravare. Ut ergo minimum dubium sit, & nulla contr
sia, vos idem quoque erga nostros cives facturos sp
Quòd si præscripta per vos imperiali potestate auctori
Lateranensium concilii id vobis justum videatur, ut
vobis vectigalia taliter extendere, sitque vobis talis pra
tiva libertas: jam occasionem dederitis Dominis meis
sua vectigalia extendendi, ac victa per vestrorum ex
nostra temperantia, in vestros populos consimilia repe
Facturi autem id sint nec ne, jam vobis in manu est, vos
publico consulite occasio dum est. Cæterum Domini
Celsitudini vestræ integerrimo animo deditissimis, sem
vobis bona, prospera gloriosaque ominantibus, de his
superest, litem suam partes declamabunt.

Oratio, in salutatione cuiusdam Principis & Episcop
pro Metensibus scripta.

ADsunt hîc præsentes, præstantissime Præsul simul
Princeps illustrissime, adsunt inquam ex decurionib
vitatis hujus ad hoc ordinati, ut omnium eorum totius

civitatis nomine salutent excellentiam tuam, congratu hoc jucundissimo adventui tuo. Adsum & ego à Do- neis ad hoc muneris deputatus, qui eorum erga excellentuam optimum affectum omni sermonis fuco semovidica oratione exponam, qui certè, ut brevissimè dis est. Salutant te Domini mei quàm maxima veneraverentia & honore id eos facere decet, tuæ excellentur, tua sublimis dignitas deposcit, ac infatigabiles tuæ merentur: Congratulantur hoc jucundissimo tuo, ominantes ut te benè secundent superi, sempermelius provehant, omnemque fortunæ invidiam abs larceant, offeruntque tibi quantum in eis est, omnem entiam, favorem, beneficentiam, & si quid penes eos e, quod excellentiæ tuæ conducere queat. In quorum nium donant te munusculo quodam, non tanquam sublimitate digno, sed tanquam signo seu monuorum erga te benevolentiæ amicitiæque quo testenintegritatem animi sui, significent tibi optimam von suam, exponant tibi semper promptum paratissimque obsequium suum, orantque excellentiam tuam id i- animo abs te gratum & acceptum haberi.

Oratio in salutatione cuiusdam magnifici viri pro Dominis Metensibus scripta.

Ets mos est civitatis nostræ splendide Vir, & apud magnificos Dominos meos eorumq; prædecessores pro eoptima voluntate laudabili consuetudine observatus, eximii alicujus status personas per eorum civitatem tes, jocunda quadam gratulatione, addito etiam mualiquo, tanquam amicitiæ suæ benevolentiæque pisalutare. Quod cùm hodie mihi à Dominis meis erga centiam tuam efficere injunctum est, deberē jam pro atalium tuorum gratia, pro integritate viriū tuarum, tum tuarum uberrima copia egregias laudes tuas, si es, saltem aliquas condigno sermonis eloquio comoq; adventui condigna oratione congratulari. Sed ne prolixitate tibi jam in itinere defesso, aliisq; arduis intento molestus sim vel impedimento, tum ne dilore publicæ integritati fideiq; Dominorum meorum adulantium tibi obesse videar, ab hoc consultò mierrare constitui, relinquens ea vulgatissimæ ac constan-

ſtantiſſimæ famæ tuæ, qua & apud nos & apud cęteras cias magno probitatis exemplo, magno virtutum gl splendore clarus haberis, longeque plus laudabilis e id mea etiamſi elaboratiſſima ſit oratio, explicare po ciam igitur quod reliquum me decet, tu accipe quod betur: Accipe, inquam, ſalutem Dominorum meor quàm maxima reverentia exhibitam. Accipe eorum i nuſculum hoc benevolentiæ ſuæ monumentum. De quid eſt, quod eos colloqui velis, parata tibi prom pta bitur audientia. Quod ſi etiam loci patriæque viſend dus huc acceſſeris, En habes hic urbem antiquiſſiman dam Romanorum ſociam & amicam, poſtea clariſſi Regum ſedem invictam, porro inter ſacri Romani im vitates haud minimam, in qua quicquid rerum antiqu rum novarumque animum tuum cognoſcere oblect nium luſtrandorum libera erit facultas, Dominis mei nibus tibi ſemperque benè ominantibus.

Oratio, per quendam affinem ſuum Carmelitanum, ſacræ gia baccalaureum formatum, in acceptione Regenti Pariſius habita.

SI unus ego ex Periandri Corinthii aut Lycophronis eſſem, qui fœlicitatem ipſam in gloria & honore lo runtur, ſuſceptor amantiſſime, multum gauderem m natiſſimi eloquii tui divitiis coram tantis viris tam cu ſimè laudatum, inſuper & hac roſea veluti ovali co magnificè adornatum. Sed ipſa cùm profeſſæ religio militas, tum ipſa humanitatis meæ mediocritas facit minus haſce tam inſignes laudes, quas tua eruditio n cutiente amore adſcribit, pro meis agnoſcam, admi lendiſſimi Patres, quidnam commoverit reverent ſtram, poſt alia multa in me collata beneficia, me h mentis titulisque decorare, huic ſublimi loco ſufficer venerationis pompa comitari. Certè non ſum is, cui ta giæ laudes ac ſplendidi tituli, tā ſublimia pulpita conv Veſtra hęc munera ſunt, vobis iſta debentur encomia quam cœleſtia cœli ſydera, divinæ & humanæ ſapie mine repleti coruſcatis, à quibus mihi longè ſatius eſſ ri quàm laudari, quam coronari, quam proferri. Sed ve eſt erga me humanitas & benevolentia, non meu tum. Quicquid ergo iſthic nūc de me benè dictum eſt id veſtræ refero benevolentiæ, ſed & totum me id v

teor. Conabor igitur & nitar favente Christo vestris-
atibus, aliquando evadere, qualem nunc me prædica-
distis aut fortè opinamini, vobisque dum dabitur oc-
e tanto in me collato honore, non minus re quam ser-
ne satisfacturum ducite. Sed jam precor vos Domini,
hæc amicitiæ & obsequii pignora, vinum videlicet
symbolum, fructusque futurorum bonorum indices,
nimo mecum convivantes excipite: Vos fratres an an-
currite, festinate, & clarissimis istis Dominis meis sin-
igenti cura ministrate.

*pro filio Christierni, serenissimi Daniæ, Noruegiæ & Sue-
ciæ Regis, &c. habita in adventu Cæsaris.*

i Imperator Auguste, Domine & avuncule colendis-
vincendus esset hic gemebundus animi dolor, quo di-
argaretam amitam & prope plus quam matrem no-
ic omnium optimam principem, tam acerbo fato amis-
gemus, multo effusiore gaudio jam tuæ majestatis ad-
gratulaturus forem, & ultra quam ætatis & studii mei
lacumq; fert opinio, sermonis mei nervos omnes in te
utando intenderem. Nunc verò uno hoc eodemque
e, & summa tristitia & pari lætitia distractus, nam hinc
magnitudine superatus, inde reverenda specie vene-
s tuæ attentus, redigor ad silentium, nec ulla est mihi
is facultas, attamen tum tacens tum loquens usque-
tuæ majestati gratulor. Congratulantur & mecum a-
hæ principes, mihi quidem sorores unicæ dilectæ, tibi
sorore æquè atque ego nepotes. Tuo adventui gratu-
tua præsentia solamur, tuæ clementiæ gratias agamus:
alta bonitas, præsens comitas, non patietur nos penitus
s esse, nec spoliatos spe bona relinquet. Agimus etiam
pro ingentibus illis beneficiis, quibus nos diva prin-
nita nostra, non secus ac propriam prolē hactenus pro-
est. Pro cujus æterna gloria, cum aliud majus referre
nus, Deum ipsum indefessis precibus incessanter ora-
Tibi autem Imperator clementissime inprimis illustrem
n, Dominum & parentem nostrum, tuæ majestatis fra-
ororium, cùm has adstantes puellas principes sorores
neque simul tuos nepotes, tum omnem nostram fami-
ommendamus, tuoq; patrocinio devovemus, atque ne
eras, ne negligas, ne consueta tua benevolentia & fa-
lestituas, ego unus omnium voto, tuam Clementiam

supplex oro atque obtestor, qui Deum Opt. Max. in tui n
nis famam & gloriam, utque tibi omnia prosperè felici
que succedant, obnixè perpetuoque deprecabimur.

Oratio, habita in funere divæ Margaretæ Austriacorum &
gundorum Principis æterna memoria dignissimæ.

VEtustissima majorum instituta sunt, reverendissimi
strissimi, clarissimi, generosi, nobiles, egregii, prud
& præstantissimi viri vosq; cæteri auditores omnes atte
mi, laudabili consuetudine ab illis ad nos usq; derivata,
simorum Principum, quicunq; magnitudine rerum aut
aut foris, aut pace aut bello gestarum, aut alia quavis vita
ria floruissent, cùm luce hac excessissent quam ornatissim
ri potuit oratione à summis autoritate viris & dicendi
affluentissimis Oratoribus, narrando eorum vitam om
ortum, cursum, exitum resq; gestas, adornatis laudibus fi
celebrari, ac composita sermonis pompa publicè illis par
ri. Quòd cum mihi hodie injunctum sit munus, divæ Prin
nostræ Margaretæ & Germaniæ & Burgundiæ unici de
funus perorare, funus inquam, tam acerbum & flebile,
non solum provinciales lugent, sed etiam exteri populi
tim illachrymantur, quod etiam dolent flentq; hostes,
universus Christianus orbis sibi temperat à lachrymis, i
esset non parêre, & onus hoc, licet humeris meis longè i
& pergrave, uno modo recusare, qui unus sum ex omn
qui hanc mihi delatam provinciam refutare nullo mod
sum nec debeo. Optarem autem nunc mihi eam ingeni
citatem, orationis vim ac dicendi copiam, ut cujus vitæ
rum gestarum laudes in præsentia vobis enarraturus huc
cessi, quibus deceret orationis & verborum insignib. rite
sem absolvere. Certè nulla mihi mediocritas in tam celel
mæ Principis funere perorando adhibenda esset, in cuju
omnia amplissima, excellentissima, eminentissimaq; fue
Sed non mihi tantū est ingenii, non mentis, non spiritus
virium, qui quanto magis in divinæ hujus principis lau
celebrandam animum intendo, eo mihi res ipsa sese subli
rem difficilioremq; offert. Neq; verò cuiquam possibile
etsi omnes id molirentur, omnes ejus laudes attingere
principum omnium decus & insignium mulierum quæ
quæq; fuerunt unquam, extitit honestissima atq; nobilis
foris domiq; præclarissima, majorum nobilitate illustris
omnium virtutum genere ornatissima, ornamentum pa
di

potius fœminei sexus, nec fœminis solũ illustribus, sed simis viris inimitabile exemplar, nec nostra solum æ- omni temporũ posteritate memorabilis, quippe quã tas nec tulit nec feret majorem, vixq; ei parem. Quod dicendi flumen, quod tam huberrimum orationis ge- od posset cum ejus incredibilib. & divinis laudib. com- Unde in tam immenso virtutum agmine potissimum sumemus initium? Num laudabimus genus & nobi- ? cujus tanta erat nobilitas tanta claritas, tanta præ- generis, ut omnes Christiani orbis reges atq; principes quitate sanguinis & generis affinitate cõtingeret, quo- primorum oratores, summos viros, sed afflictos & atro mutato vestitu huc missos videtis ad honestandũ hoc & celebrandum clarissimæ principis exequias. An lau- nis modestiam, prudentiam, æquitatem, mansuetudinẽ, m, constantiam, justitiam, religionem? undiq; tot ad- es & heroicæ ejus virtutes sese proferunt, quibus supra umana conditio pateretur nomen suũ æternitati con- ,ut in posterum sancta divinaq; princeps habeatur. An as extollemus? Tanta sunt ejus præclarissima facino- enè mirandum sit tanta ac tot simul fœminam patrare , quibus jam non summam reginam, non summam tricem, sed numen, sed deam in terris sese præbuit co- . Hæc omnia cum non modò longissimum, sed peni- itum ac impossibile sit oratione velle complecti, quæ historiarum voluminibus vix explicari possent: tamen rus sum de splendore & laudibus ejus, non quanta se t, sed quantum temporis angustia patitur. Itaq; capita duntaxat, non res ipsas perstringemus, atq; de his ipsis multis admodum pauca quædam, & ea breviter expedi- icemus, & ea sola, quæ sunt exploratissima, quorum ic adsunt, qui hæc omnia aut planè viderunt, audive- gnoverunt, experti sunt, quique de nobilitate clarissi- eris sui, de præclarissimis virtutibus & integerrimè a- , de rebus per illam magnificentissimè & supra omnem nem gloriosissimè gestis, de quibus omnibus dicturi falli non possunt. Hos ego mihi judices, hos mihi testes o, horum præsentia fretus, nunc rem ipsam audentius iar. Sed illud vos inprimis admonitos volo, me non ju- torum præcepta, è vulgatis illis demonstratoriis lo- ficiosam orationem velle contexere, non enim quod d quod ingens animi dolor, & sui impotens suggerit

affectus, quæ occurrunt memoriæ sparsim, & nullo artif
ordine colligemus. Quem etenim ordinem servare pot
re, in qua omnia sunt acerba, tristia, confusa, funesta, &
fletu, luctu, lamentis, lachrymis, quam verborum lepori
eleganti sententiarum ordine exprimenda, etsi illum di
series maximè expostulatur? Sed ut à nobilitate generi
randi initium faciam, habuit hæc gloriosissima princep
stra paternum genus ex Germania orbis terrarum pro
amplissima, atque ex gente Austria, totius Germaniæ f
antiquissima, superillustri quidem & excelsa, nec solu
tempore clara, sed etiam Drusi & Traiani temporib. pr
Regibus semper potentissima, atque post receptam Ch
nam religionem, semper Regum Cæsarumq; progenitr
cæteris fœcundissima. Hodie verò cum multitudine su
rum ducum, tum potentia invictissimorum Regum & I
ratorum, ac fœlicitate parti imperii, in toto Christiano
prima & suprema. Maternum autem genus habuit ex G
provincia æquè latissima, & ab omni ævo nobilissima,
ex Burgunda gente non minus potentissimorum Regu
magnitudine rerum gestarum, multarumque & in Galli
in Germania provinciarum atque gentium imperio cel
rima. Quod si nunc Reges potentissimos, si duces præst
simos, qui per superiora tempora ex utraque hac stirpe,
fontibus totius nobilitatis processerunt, recensere velle
hac una oratione complecti, nec triduo quidem dicen
nem facturus essem. Quis enim ignorat, cumulatas fuiss
nis orbis Christiani vires, ut nobis hanc serenissimam P
pem Margaretam ac ejus fratrem germanum Philippu
stellæ Regem, atque per illum hunc Carolum August
Ferdinandum Ungariæ & Bohemiæ Regem jam etiam
rem producerent. Sed nos in progenitoribus suis enum
dis sermonem hunc non extendemus, non amplificab
sed brevitate quanta fieri potest maxima, in angustum
primentes, de iis velut delibando recensebimus. Habui
nostra Princeps patrem Maximilianum Archiregem atq
sarem invictissimum, & superioribus illis Augustis n
quandum modò, sed in multis etiam anteferendum. I
num avum habuit Fredericum tertium Imperatorem, p
pem omnium justissimum, clementissimum, piissimum
nomento pacificum. Hinc cum Carolus Belgarum atq
gundionum princeps metuendissimus Novesium infe
Germaniæ oppidum copiosissimo exercitu obsideret, e
tu

m Fredericus à circumvicinis principibus & civitati-
omparata imperii viribus non contemnenda bellica ex-
one Novesium contendit. Ubi pacificus Imperator pro
tate, pro pugna, pro bello rebus omnibus optima pace
e compositis, & oppidum insuperabili obsidione libe-
& inita cum Carolo strenuissimo principe strictissima a-
a ejus unicam filiam nomine Mariam, virginem splen-
mam atque pudicissimam, multarum provinciarum at-
ntium hæredem, filio suo, quem diximus, Maximilia-
onsam impetravit. Hæc extitit divæ Principis nostræ
, hic verò pater, illi utrique avi, viri profectò de quibus
Ecclesiastico verè dicere poterimus, quorum pietates
efuerunt, & cum semine eorum perseverat bona hære-
filii eorum & nepotes eorum propter eos in æternum
at; semen eorum & gloria eorum non derelinquetur,
n eorum vivit in generationem & generationem. Pa-
illi avia fuit Helionora, Eduardi Lusitaniæ Regis filia,
crata & uncta imperatrix, vereq; Augusta. Aviam autem
nam habuit ex Borboniorum ducibus atq; Francorum
prognatam, genere æquè nobilissimam & clarissimam
n temporum, laudatissimique nominis fœminam, no-
li erat Isabella. En stirpis hujus nobilitatem, vetustatem,
m, de quibus nunquam satis multa dici possent. En se-
en radices, quæ pulcherrimum hunc & preciosissimum
m protulerunt. Sed hæc de nobilitatis præcellentia ha-
s, de qua tamen non ea quæ pro magnitudine rei dici po-
t complexi sumus, sed duntaxat quæ visa sunt memo-
ecessaria. Nolumus enim sic majorum suorum laudibus
uod videamur suas proprias proferre non posse. Ipsa no-
a Princeps nostra laudanda est, ipsa nobis suis propriis
b. & lineamentis exprimenda. Princeps quæ forma ve-
, moribus modestissimis, prudentia præstans, & quæ æ-
suam honestissimis, eisdemq; clarissimis facinorib. per-
, longè peregrinaverit, multa viderit, multa peregerit,
r maximis in rebus maxima cum laude versata, & om-
quos ætas nostra tulerit optima atq; clarissima. Nata est
c lucem Princeps serenissima, anno humanæ redempti-
Millesimo quadringentesimo septuagesimonono, mense
rio, die decima, hora horologii antemeridiana 11. nata
eberrima Advaticorum urbe, videl. Bruxellarum, atque
everendum D. Ferricum Tornacensem Episcopum ju-
um Ecclesiæ in templo Divæ Gudulæ per sacrum bapti-

ſma Chriſtianæ religioni initiata, fidejubentibus illu
principibus Philippo à Ravenſtein è ducibus Clivorum
anne Auſteraniæ principe, atque ſuperilluſtri Domin
gareta, materni Avi ſecunda conjuge, ad cujus imita
nomen huic divæ Principi noſtræ nunc impoſitum eſt
eſt autem, quo tempore fames, peſtes, bella, factiones,
nium tragicorum malorum agmen quaſi mare quodd
undans erat, univerſas has provincias ira, rabie, odio, f
ne, cæde, ſcelere involvens atque permiſcens, dum plel
tioſa & rerum novarum cupida tumultuabatur, cives
ardebant odio, diſſidebant in varias factiones nobiles,
gebant populi, diſcordabant rectores, patria omnis in
guo erat, & plura hoſtis poſſidebat. Inter has denſiſſim
ctionum tenebras nata diva Princeps, tanquam nova q
lux per univerſam provinciam viſa eſt diffundi. O altiſ
divinorum conſiliorum abyſſum, ô infinitam divinæ t
tis providentiam, ô ſummam Dei clementiam, qui (qu
dendum eſt) propter demerita noſtra, conſtitutis nob
tot ærumnas & calamitates, abundantibus malis noſtri
bundavit & gratia, & talem nobis principem in lucem p
xit, quæ nos, patriam, quæ penates, tot periculis, tot diſ
nibus fuerat liberatura. Ipſa enim nutritionis annos vix
ſa, quibus parentibus, quib. majoribus originem traxiſ
pra ætatem ad miraculum ſpectantium oſtendit, tam
de ſe pollicebatur præclara & excelſa indoles, ut ætat
ma, famam admiratio, admirationem virtus vinceret, e
apud omnes populos expectationis admirandæ. Nec
illos opinio. Siquidem defuncta paulo poſt matre ejus
principe clariſſima, ac viduo parente ejus divo Maxim
Cæſare, & immortale bellum eſſet nobis cum Francig
vicinia omnis armis fremeret, ſola ipſa tunc ſolidæ pa
ſtrumentum, medium, nodus & copula comperta eſt,
provincialium opera Carolo Francorum Delphino, ac
vici undecimi Francorum Regis filio unigenito in ma
nium desponſata, vix trium annorum nata, in Franciam
cta eſt, ubi maxima cum pompa, nec minori cum lętitia
tulatione excepta, à præfato Lodovico ſapiētiſſimo Reg
irrito nec vano omine pacifica cognominata eſt. M
aula Regis omni celebritatis genere honorata, educat
nobiliſſimas puellas, optimiſque moribus imbuta, tant
ſe ſubito per univerſum hoc regnum adultæ jam nob
ſpecimen præbuit, ut à cunctis velut numen quoddam

..tur & revereretur. Quam præclarissimam & generis & e-ctionis morumque nobilitatem, etiam corporis elegantia a..mi ornamenta sociabant. Erat enim illi vultus perbeni-..& jucundissimus, aspectus hilaris, plenus autoritatis & ..e. Dignitas oculorum talis, ut nitidissimum quendam ..bitatis splendorē profundere viderentur: gratia oris ma-..r, vox suavis & sermo expeditus, summa totius corporis e-..ria, & quæ regium atq; imperatorium quiddam præ se ferr.. venustate quadam majore quàm humana videretur. Ad tam præclaram corporis venustatem accesserunt honestas, a..uerudo, modestia, pudor, verecundia, cæteræq; virtutes ..s, ut se tanquam exemplum & speculum quoddam virtu-.. omnibus præberet contemplandam. Nulla præclarior, n.. nobilior, nulla amabilior puella habebatur, sic cęteras o-mn.. puellas atq; virgines nobilitate, gratia, virtutibus antei-bat. Verùm mortuo Lodovico Francorum rege cùm Carolus re..n potiretur, persuasus à regni primoribus ut Britanniam imp..rio suo adjiceret, Margaretam jam adultam, nobilitate, ca..state ac morum integritate licet nulli secundam, repudi-avi.. & Francisci Britonum ducis defuncti superstitem unicam fi..m, Britanniæ hæredem, divo Maximiliano Cæsari per ora-t..r.. desponsatam, Britonibus ingenti pręlio victis accepit u-xorem. Utrunq; factum cum maximorum bellorum potissi-ma causa fuisse debuerat, tamen contentionem & injuriam ..omnem, ipsa licet repudiata Margareta princeps, nova ..copivit. Caroli autem repudium (mirum) quàm constan-ter ..lerit, quanta animi magnitudine toleraverit. Iamq; præ-cla.. illa adolescentiæ indoles, integritas, cum antea semper ..p..aret ætatem, magis magisq; inclarescere cœpit, atq; per ..ilos virtutum gradus majori cum ratione consilioque in-fur..ere, maximis rebus par ingenium, difficillimis non mino-..r constantiam exhibuit. Vitæ probitas singularis, animus ..e..gnus, & qui nunquam ad iracundiam, nunquam ad o-..i..., nunquam ad inferendas injurias, nunquam ad vindi-..tā.. nunquam ad bella, sed semper ad beneficentiam, laudem, co..cordiam ac pacem flectebatur, tantumque de se subito a-..u.. omnes populos adultæ jam & plusquam masculæ virtu-..s..ecimen præbuit, ut fama ejus non in istis atque finitimis ..r..inciis clausa teneretur, sed per remotissimas nationes lō-..e.. teque extensa, maxima cum laude & admiratione vaga-..e.. & publica omnium vox esset, nullam unquam natam esse

hac principe clariorem, nec meliorem. Hac constant atque optima fama permotus Ferdinandus Hispaniaru gnificentissimus Rex, cum experientissimus tum acerri genii Princeps, sic in hanc indolis altitudinem exarsit, toties devictos Afros, & aucto imperio suo Granatæ conquisitis etiam & subactis ad Antipodas usque mul modum & opulentissimis insulis, jam tot urbibus, to dis, tot regnis auctus, tot clarissimis victoriis tetram nobilitatus, tot immortalibus triumphis celebetrimus inter tantæ felicitatis titulos prius haberet, quam ut ha datissimam puellam Divam Principem nostram, M tam inquam, quam tunc multi Reges & Principes a rent, ambirent, observarent, filio suo unigenito, tot o tissimorum regnorum ac potentissimorum principatuu cessori desponsare posset. Itaque ut id conficeret, summ dio, nec minori ingenio annixus, missis splendidissim tione Oratoribus summis viris, voti sui supra opin compos factus, non solum nobilissima puella nobilissin spaniarum infanti despondetur, sed ipse etiam Philippu væ Margaretæ germanum fratrem florentem adolesce & Principem omnium, quos nostra ætas tulerit optim que clarissimum, sibi generum ac filiæ suæ maritum. P nunc Margarita nobilissima puella conscensa navi, & ti classe in Hispanias navigatura, cum illam jam alta m nerent, excitatis procellis in classem ejus effervescebat visque jactata fluctibus, ad Anglicum litus compulsa sævientibus undis perdurare maris intemperies, plu grum mensem anchoris hærere coacta; nunquam int litus egressa est. Quam tunc Henricus Septimus Ang Rex, & unus sui seculi Regum opulentissimus magnifi simusque instaurata classe ejus, recentibus commeatib signib. & verè regiis muneribus, ac omni honorificent secutus est. Solvensq; deinde ex Anglico litore in altum gressa, illisis inter se navibus, soluta proca cum naufr timeretur, in scapham paucis admodum sociata insilen aliam navim abduceretur, tempestuosis fluctibus expo Circumcirca mortis pericula imperabant, lachrimaba nes, ingemiscebant, singultiebant, non tam proprium tantæ Principis casum: & extensis ad cœlum manibus inclinantes vota nuncupabant. Sed qua animi fortit qua patientia, qua constantia imperterrita puella hos rum rapidos insultus, & manifesta vitæ discrimina tol

,r iterit,effugerit,his qui aderant,qui viderunt,qui exper-
u , res divina potius quàm humana visa est, nec ulla nisi
vi liberaram indubitatè credunt, omnesque in illa tan-
miraculum admirati sunt,in tanto periculo tantam for-
iem,tantam constantiam,tantam patientiam,quæ pro-
iò singularem & plus quàm virilem animi magnitu-
e ad res maximas præsagiebant. Sed & (quàm ferè præ-
es sempiterna memoria digna est,quòd cum juxta Nan-
in eo periculo morem, manus sibi cum aliquot aureis
retur, ut erat Gallicè tum prosa, tum rithmo facundè
, ipsa sibi Epitaphium lusit, atque in certa tum allegàri
n hæc verba :

Cygyst Margola noble Damiselle,
Qua fut deux fois martes, & encore est puelle.

em cum superatis periculis in Hispaniam ventum esset,
mpa, qua veneratione, qua reverentia,qua observatio-
honorificentia, quibus magnificentiæ triumphis tunc
a semperq; culta fuerit, cõjicere magis possumus quàm
re, effusi omnis sexus, omnis ætas, litora, vias, compita,
s complent, ut benignissimam Principem, commune
m gaudium conspicerent, & vel gestu vel nutu saluta-
Quippe Rex ipse tantæ felicitatis suæ gaudium publico
aureo numismate ad perpetuam memoriam testatus
uo illud Evangelicum verbum legitur: Inventa autem
rita una pretiosa. Verùm si singulos qui illi in Hispaniis
ficẽtiæ honores exhibiti sunt, hîc enumerare deberem,
tò nullum oratio inventura esset exitum. Neq; præter-
aliorum gesta recitare, sed Divæ Principis nostræ pro-
irtutes enarrare constitutum est, quæ ut erat tunc puel-
ndissima & vivacissimi ingenii, Hispanicam linguam
mensibus edocta, tanta sermonis suavitate, animi man-
line, morum comitate ac imperatoria quadam & indi-
gratia effulsit, ut gratia cum dignitate, dignitas cum glo-
utoritate certarent: nullis laboribus, non industriæ, non
ntiæ, non solertiæ pro gloria comparanda pepercit. Ni-
onsultè tentavit, nihil nisi cum laude peregit. Hispanias
s in longum & transversum ad Gades usq; magna cum
peragravit, universo populo, quacunque transibat quàm
sima, ac si jucundissimo suo adventu omnium salus ad-
set. Quam profectò si quis non laudasset, non extulisset,
orasset, veluti majestatis reus, in penates, in patriam, in
pem infensissimus, & ingratissimus huic seculo ab omni-

bus judicatus fuisset, tantam gratiam sibi apud Hispa
mnes, populos profectò ingenio & judicio pollentes
comparavit heroicis illis suis virtutibus. Nam salutaba
ter omnes: comitate & mansuetudine plus quàm sol
vati, sermones ejus semper læti, festivi, perjucundi, & p
pore rerum auditorumque conditione, gravitate simul
dentia referti, semper autem honestate & majestate ple
diebat omnes perhumaniter, respondebat perbenigni
minem à se tristem discedere permittebat. Facilitas
gnitas in familiam incredibilis. Tanta semper mode
neque factis neque dictis quenquam unquam lacesser
mini unquam detraheret, neminem unquam vitupe
quin & alienos errores quamplurimos aut blandè beni
excusaret, aut si excusationem non reciperent, modes
garet, virtutes omnes honoribus & beneficiis persequ
benefacta omnia quantumcunque modica, magis tan
dibus extolleret. Acerrima semper alienæ laudis, dig
honoris propugnatrix: nec in illos quidem, qui cum ea
majores ejus aliquando non parvis affecerunt injuri
quam vel unum verbum refuderit contumeliæ. Quæ c
etiam in eo rerum statu atque fortuna constituta esset,
ta sibi in adversarios & licere & posse cognosceret, nu
men unquam vindictam, nullum bellum, nihil hosti
violentum machinata est, sed malevolentiam omnem
beneficio extinguere, quàm injurias bello & vindict
nitebatur: ita omnia ejus proposita, studia, conatus, v
ad unum semper finem spectarunt pacis & concordi
tiam ita peculiarem, quasi hæreditatis jure sibi relict
stodiebat: sed clementia sic temperatam, ut in maxi
ctis mediocri pœna contenta esset. Liberalitate &
centia admodum laudatissima, & ut erat in ea summ
tatis majestas cum summa animi magnitudine, consi
dentia, fide, constantia, continentia conjuncta, ita e
summa divini cultus pietas, summa Christianæ fidei
His heroicis virtutibus effecit, ut jam non solum His
Gallia, sed Germania, sed Italia, sed universus orbis
nus hanc unam loquerentur, laudarent, celebrarent,
que tantas in adolescentula, in fœmina stupescerent
rarentur. Quod si omnes divini animi sui super exc
tutes retexere vellem, nunquam præ multitudine &
tia illarum finis futurus esset orationi, & angustia te
& quæ superest rerum agendarum moles nos adhorta

præsentia mittentes, ad ulteriora procedamus. Cum i-jam & D. Margareta, Princeps omnium Reginarum ...or, in Hispaniis, omni honoris & dilectionis genere ...ima haberetur, non potuit hoc ferre probis omnibus ...r inimica fortuna, quæ ut superiùs audistis, cum jam ...m illam Francia repudiatam remisisset, deinde in Hi-...is navigantem tempestatibus & naufragiis oppugnas-...ursus tunc eam Principem, in quam Charites omnes, tot ...nenta contulerint, funesta clade prostravit. Nam ma-... suum, præstantem adolescentem, & in quem Ferdinan-... ex & tota præterea Hispania, non dubias spes colloca-...t, fore ut per illum ex Margareta Principe immortali-... quandam, jam per tot secula vetustissimæ Gothorum ...gini adipiscerentur, ante triennium concitata, inexo-... Parcarum sorte abstulit. Nec diu pòst filium, quem ge-... utero, in quo tota residua spes collocata erat, vix dum ...n, non absque propriæ vitæ periculo, pati clade surri-... tota Hispania mox ingenti luctu completa, cum tan-...non superesset cui tot regna destinarentur, alius hæres, ...em & prior Ferdinandi filia Regi Lusitaniæ desponsa-...a atque filius ejus sub eundem annum obierant. Philip-... Margaretæ frater, cui altera Ferdinandi Regis filia col-...fuerat, tanto imperio successor designatur: atque o-... Hispaniarum imperium à validissimis Gothorum Du-..., per quinque supra octoginta coronatos Reges perpe-...ccessione strenuissime rectum, tunc ad Austriacam fa-...m translatum est. Margareta verò amisso viro & filio, ... Hispanis in patriam rediens, per Gallias & Francorum re-... iter fecit: ubi per totum regnum, quacunque trans-... omni magnificentia honorificentiaque affecta, per sin-...oppida & civitates officiosissimè excepta, in ejus gratiam ...gularis clementiæ Symbolum aperti carceres, donata ... sontibus, impunitas concessa maleficis, innumeraque ...everentiæ officia singulari favore illi exhibita: nec mi-... favore & reverentia reversa in hanc suam patriam, à ...incialibus excipitur. Non enim potest diu in occulto ... virtus. Splendet undique & remotè lucet, & quo ...s diversa fortuna atteritur, hoc semper exurgit illu-.... Ergò cum una esset Margareta Princeps virtutum ...c..., & lucerna optimis moribus & exemplis prælucens, ...num domi morata, à Philiberto Allobrogum & Pe-...ntium subalpinæ Galliæ, Italiæque florentissimo Prin-

cipe

çipe in matrimonium postulatur. Is ducum longè pot
mus, Imperatoria & Regia stirpe natus, cujus fines in
& in Italia longè latéque diffusi: hinc Allobrogibus, C
lis, Centronibus, Caturigis, Latobrogis, Veragis, Vo
Antuatibus, Segusianis, Sequanis, Lemanis & aliis pl
populis imperat: inde verò subalpinam Italiam, qu
montium dicitur, provinciam amplissimam, oppidis
bus populatissimam possidet, cum quibus & Augusta
toriam, Sybillinam, Eporedium, Apollineas, Vercelli
tonream, Taurinum, Montem vicum, ab Annibale o
miratam, munitissimas civitates, & ad Ligusticum m
ceam nobilissimam urbem, atque portum Herculis, q
die dicitur Villa Franca, trophæis Cæsaris claram, tene
que & generis nobilitate, & ditionis amplitudine ill
mus, & plerisque etiam Regibus anteferendus. Pater
avitum genus à priscis illis Saxonibus & Othonum f
nunquam interrupta posteritate recta linea accepit:
num autem genus, ex antiquo Francorum sanguine
Mater illi fuit Margareta Borbonensis, illustrium M
rum Princeps sapientissima, & Isabellæ illius quæ nostr
cipis materna avia extitit, soror germana. Huic tam g
ac simul formosissimo Principi cum jam nobilissima v
simaque Princeps Margareta faustissimis omnibus n
set, ut erat jam maturioris adolescentiæ, annum agens
secundum supra vigesimum, tum aliis virtutibus, tun
puè consilio, prudentia, æquitate, justitia, & incredib
gionis observantia, per universas illas provincias, t
cœlestem quandam lucem effundebat. Tanta sapient
bat, ut judicium ejus velut divinum quoddam oracul
ctitatis honestatisque plenum haberetur. Quibus ill
virtutibus sic Allobroges omnes atque Pedemontan
in sui dilectionem, reverentiam & admirationem tra
mnes ejus mansuetudinem colerent, majestatem obse
judiciumque pertimescerent: tantam tamq; amplissi
toritatem, tantum animorum consensum, tantam fide
bentes, ut nihil contra ejus sententiam faciendum de
dumq; putarent. Proinde applausus erat maximus vid
lam fœminam viro gratiorem quam illam suo, non vi
tam cordi fuisse uxori atq; ille suæ. Dii boni quanta v
florentissimo Principi nuptã clarissimam Principem, j
juveni, pulcherrimam pulcherrimo, amantissimam a
mo, ut jam nullam fœlicitatẽ illis fatorũ indulgentia r

ne potuisset, quam ut in hoc perjucundo amore, & tran- ctio, auspicatæ prolis parentes facti, illis in extremam ... m requiescendum fuisset. Verùm invidit hoc illis nimi- ... lelis fortuna, ac tam fœlicissimum conjugiũ post pau- ... os indignissima clade funestavit. Nondum enim 4. an- ... ta, nullius prolis mater facta, amantissimum maritum ... Nec diu postea etiã germanum fratrẽ suũ Philippum, ... æ gloriosiss. Regem, Hispan omnium Principem, acer- ... um serie amisit. O fatorum æmula, crudelis & impia ... . Hæc tua scelera, hæc tua facinora, hæc tua ludibria, ... obis omnibus insidiosa & infesta, nonnisi ignavis & ... is impense faves. Num tibi satis erat, quæ in hanc opti- ... incipem indignissimè lusisti hactenus, nisi rursus atq; ... lli tam amantissimũ maritum, tam dilectissimum fra- ... rosq; florentissimos Principes, è complexu, è sinu tam ... ro interitu tam immaniter eriperes. Quæ Princeps à ... tot labor bus, tot ærumnis, tot acerbis eventibus per- ... ici aut fingi potest? Quæ unquam orbis regina in tan- ... io ejusmodi bella cum fortuna gessit invicta, sicut hæc ... plendidissima Margareta? nihil à virtute majorũ suo- ... generans, nec ad res magnas gerẽdas animũ gerens re- ... cẽ. Et licet adhuc junior, duodetriginta annorum esset, ... ò tamen manere vidua secũ constituit omnemq; reli- ... ã in cœlibatu pudicissimè vixit. Clades omnes cala- ... q; domesticas, interitũ viri, mortẽ fratris ita constanter ... éq; pertulit, doloris acerbitatẽ, violẽtiã fortunæ, ani- ... nitudine coercens, cõprimens atq; vincens, hoc usur- ... llico verbo (fortune infortune fortune) infelicẽ sortẽ ... eritati testari contenta. Philippo Margaretæ fratre & ... e nostro, sub cuius imperio iam aliquot annos felicissi- ... fruebamur vita defuncto, rursus claudicare cœperũt, ... o eo pacta fuerũt, rursusq; ad dubiũ statum, ad regimẽ ... m redacti, & inimicorum nostrorũ insidiis, insultibus, ... incursionibus expositi eramus, hostesq; finitimi, non ... sua, sed calamitate nostra, fortiores facti, res novas mo- ... ur. Bellorum magna suspicio, undiq; arma prorumpe- ... ta timore trepidare videbatur: nec ullum avertẽdi bel- ... suscipiendi, nec sustinendi consilium, nec vincendi ulla ... t. Præterea Principes patrii provincialesque & cæteri ... obiles tum cives & plebei in diversa distracti, omnis ... cia plena terroris erat. Quid faciendum erat in rebus ... tis? Abesse cogebatur Maximilianus Cæsar, Carolus

nepos

nepos adhuc pueritia imbellis: non erat, quo Duceta
malum amoliri speraremus, nullum præsidium erat, n
Deorum immortalium suppliciis, quorum intercession
catus omnipotens Deus, qui nos non usque adeò exos
buit, Provincialibus & Rectoribus tandem unanimem
tem dedit, & procul circumspicientibus Margaretam P
pem viduam, & in suis antipherenis sese continentem i
stendit, quæ sola propulsandi belli, & concordandi to
dentes populos, tuendiq; nepotes commodissima esset a
curissima. Hanc tunc omnes certatim nuncupabant, ha
mabant, hanc volebant, hanc communi voto guberna
sibi tot potentes provinciæ postulabant. Quod ut voleb
optabant, atq; eo tempore optandum maximè fuerat, it
cessit Maximilianus Cæsar, atque ipsam D. Principem M
retam hujus imperii cohæredem, justissimam rectricem
vit, summa autoritate constituit, summa pietate pron
vir, ipsique omnium harum provinciarum imperium t
gubernandum: cujus curam omnem, ipsa non minori
parentem tum in patriam pietate suscepit: redi...sque
in hanc patriam, velut nomen aliquod è cœlis in salut
minum prolapsum, sic mox iratissimorum hominum
flexit, tumultus plebis sedavit, privatas nobilium inir
sustulit, contentiones provincialium acerrimas pacific
spiciones omnes abstulit, obsequium civitatum, bene
tiam rectorum inter se conciliavit, rem omnem ita con
ut & optimatum dignitatem non minuerit, & popular
tentum violentis concussionibus tutos conservaverit. V
denique ô nobiles dignitatem quo studio defender
auxerit, fortunata illa ordinis vestri conditio testatu
ad finium custodiam conversa, recensendo arces, distri
præsidia, recognoscendo præfecturas, arces & munim
hostibus jampridem diruta & incensa refecit, muniti
ribus & mœnibus oppida suis ordinibus instruxit: n
bores, nullas occupationes, nullas molestias declinav
consultationibus, nullis interponendis decretis defui
tempore pro patria, pro Republ. impeditissima, quo
mnia compleret. Provincias omnes, quatum acceper
nem, sic administravit, ut ejus imperium probarent
pœniteret neminem. Erat in ea quoddam temperat
severitatis atque clementiæ, ut nunquam à justitia m
diam, nunquam à misericordia justitiam remitteret, c
reddendo jure, & libellos sua manu subscribendo, pr

ligens in consultando. Cum provincialibus de rebus orus, nonnunquam etiam cum externarum gentium le- diberando, quæ ad publicam pacem & Reipub. salutem ere videbantur. Omnibus semper & majoribus & mi- mansuetissimam sese exhibebat, hospites & externos oratoresque magnificentissimè excipiebat, victus aulę rus, & rerum omnium affluentissimus. Neque verò po- inter laudes ejus reposuero, quòd ut erat illi vox so- edita lingua, promptum ingenium, fluens & elegans ravis & sententiosa oratio, plurium linguarum sciens, è orare solebat ad populum: non rarò etiam externo- ncipum oratoribus, cùm ornatissima oratione, tum issima gravitate respondere. Cæterùm nihil unquam anidem egit, sed omnia æquitate & justitia gessit. Ipsa in cōcordia, civitates in tranquillitate, universum po- pace conservabat. Splendebat nobilitas, fulgebat au- at omnium artium quæstus, crescebant tabernæ, af- mercimonia, confluebant mercatores, augebantur, florebant studia literarum, omnia felicitate gaude- uod itaque subactis bellorum ardoribus, pacatis ho- imis, pulcherrima hac pace, totius inferioris Germa- ordia, imperii gloria, vicinorum omnium quiete nos ti domi forisque viveremus, nullis oppressi vectigali- is obstricti exactionibus, nullis angariis aut peranga- is indictis aut superindictis onerati, sed liberis com- s, commerciis præ cæteris nationibus omnium fœli- aberemur, totum hoc illius cura, illius opus erat, nec am vestrûm esse arbitror, cui non sint hæc jampridem Magnus nobis est hic campus, magnus cursus ad lau- rtus. Sed temporis ratio non patitur, nec auditorum a postulat omnem gestorum illius seriem, & quas ter Princeps laudes merita est, retexere: Neque enim id o, majora enim sunt quàm ut eis ulla quadret oratio, x immensa illorum turba pauca quædam atque præ- cerpam: quæ etsi etiam tacente me vos non ignorare item, paucis tamen hæc aperire, & memoriam re- viter quasi excitare admovereque pergam. Nam ab jus imperii filii, cum Geldrorum Dux tunc hostis mi- us, & adjutus Gallicis armis, hanc provinciam ingen- ertetreret, & Francorum milites jam primum Cam- ines prædabundo exercitu ingressi, direpto Tornaco Campagniæ pago, post annum deinde reversi & op-

pressuri

pressuri Diestum oppidum, repulsi, incenso Hala opp
obsessis, captis & direptis Thennis, opimis spoliis onu
deuntes, cum in Arduenna sylva præoccupati nocte con
sent, à Namurcensibus intercepti, & plebeiorum pauca
fusi & trucidati essent: Et Margareta Princeps tam recen
perio se Francorum potentiæ imparem fore considerasse
consilio, qua singulari prudentia, quo infracto animo H
cum Anglorum Regem tunc sibi adjunxerit; ac Francor
Geldrorum vim represserit, patriam latrociniis liberav
nos felici pace frui fecerit, nemo vestrum est qui ignore
multo post, sed eodem ferè tempore fremescebat tota G
nia bellis, fervebat vehementius Gallia, æstuabat Hi
incendebatur armis Italia, non Anglia, non remota Sco
cem habebant, non ipse ROMANUS PONTI
ab armis quiescebat, iterumque nobis circumcirca hos
minebat totus orbis terrore & formidine plenus erat
tunc Margareta Princeps dissidentem Christianitatem
vit, & suo quasi natu restituit: quæ tot potentissimor
victissimorumque Regum arma tunc in unos Venet
versa fuerunt, quia mole & magnitudine Imperii su
exitio imminere videbantur: Non sunt solum hæc au
bis & in triviis decantata, ipsi vidistis, ipsi interfuistis in
anno salutis Millesimo quingentesimo octavo. Qu
illa quæ postea egit, quàm famigerata, quàm mira, qu
moranda? Quod Frisios populos, populos, inquam
mos & efferos, gentemque ferocissimam ac planè ad
libertatis propugnationem natam, & ingentibus vi
bellantem, illorum provinciam amplissimam & invic
besque opulentissimas munitissimasque sua virtute,
stantia, suo consilio, non tam armorum quàm bene
vinculis ad deditionem compulerit, huicque Impe
cerit & imperata facere coëgerit: Quod nec Phili
ter, nec Maximilianus pater, nec Carolus maternus
tentissimi & bellicosissimi Principes assequi potuer
hodie gentes illæ quantumvis efferæ, & quæ antea i
bertatem & arma fremebant, pacatæ omnes conq
illiusque imperio admodum lætantur. Illius fatum
illa provincia luget, luget, inquã, principem, quam in
posteritatem admiratura potius sit, quàm aliam u
milem habitura. Annon etiam omnimoda gloria
mum facinus est quæso, quòd bellum illud postrem
Geldrorum Duce toties iam antea semper metuen

pim, tanta cum virtute animique magnitudine gessit;
ut hic tam potenti Principi ac hosti, pacis & perpetui fœ-
deris conditiones dixerit, atque ut communi serviret tran-
quillitati adegerit. Injuriarum & antiquæ hostilitatis usque a-
deo oblita, ut quem autoritate & armis ad concordiam redu-
xit, etiam comitate & benevolentia in mutuam gratiam &
amicitiam receperit, plusque novis officiis demerita fuerit ami-
cum, quàm armis adorta sit hostem. Non minus præclarum
Imperatorium facinus, quod Trajectum civitatem o-
pulentissimam populumque potentem, omnemque superio-
rem & inferiorem adjacentem provinciam subactam, Braban-
tiæ partim, partimque Hollandiæ subjecit, imperiumque hoc
tot viribus, tot oppidis, tot arcibus adauxit. Nec malè nota di-
cuntur, tot oppida plus decem & octo insignia & præclara ac mu-
nitissima. Stant arces oppidaque alia & municipia, omnia qui-
dem egregia & munita ultra ducenta, quæ huic imperio adje-
cit. Prætereo arcem illam munitissimam mœnibus, turribus,
propugnaculis, copia rerum viribusque instructissimam,
quam ipsa pro tuenda Trajectensi urbe ac pro coërcendis sedi-
tionibus recentibus his annis extruxit. Dicet hîc fortè aliquis,
contractiori vultu arguet, communem hanc plurimorum
Principum atque Ducum laudem me huic uni atque soli ad-
scribere: quod ego inficiari non auderem, nisi tanta fuisset in
Principe hac autoritas, ut cæteri omnes ejus nutum observa-
rent: quod illa prius suo consilio deliberasset, sequerentur,
decernerent, obtemperarent, ac dissentienti adversaretur nemo:
universus populus sic parebat, ut huic uni & inermi &
feminæ, cederent viri atque armati omnes. Cujus nutu tota
provincia vel ab armis flectebatur ad pacem, vel à pace ad im-
petum concitabatur armorum. Quod etsi multorum ad hæc
maximus præclara facinora accesserunt, quibus suas lau-
des non invidemus, non auferimus, non detrahimus: unius ta-
men Principis consilio & autoritate regebantur omnia: fateor
tamen ingenuè, non me posse unius Margaretæ Principis gesta
narrare, quin simul etiam colligenda sint multa in hac una
aliorum ornamenta, de quorum laudibus atque splendore,
cum multa & illa quidem præclara atque illustria sese di-
cendo offerant, cum non sit hoc nostri instituti, multa præcla-
ra transeunda mihi esse video. Transeo igitur nunc ad id quod
maximum est, atque omnium linguis & literis monumen-
tis extollendum: Quod cum inter Carolum Cæsarem &
Franciscum Francorũ Regem, post tot cruentissima bella, jam

ad extremas etiam injurias venrum esset, & utrinque de
ta concordia videretur, nec spes ulla pacis esset, nisi utr
in partem bellorum victoria maxima mortalium clad
exitium attulisset: tam dirum, tam pertinax, tam cala
sum & universo orbi Christiano exitiale dissidium, quo
à potentissimis Regibus, non à Christianæ religionis su
Pontifice componi nec placari potuit, ipsa, & ipsa quide
la, & ad suam sententiam composuit, restiruit, refecit. O
nam divinæ Principis sapientiam. O nunc tam & infat
lem prudentiam. O potentissimam virtutem. O clemé
æterna memoria celebrandam. O præclarissimum fa
nullo unquam tempore intermoriturum. Sola ipsa, atq
sola, ut nulla secum alia id sibi arrogare queat, execra
ab omnibus, & exacerbatum tot injuriis odium, quo
multos annos inter invictissimos Reges inolevit, è medi
stulit & extinxit. Sola injectam clarissimis Regibus, (
dubio stygiis erynnibus hanc imminentibus) abyssalem
ginem illustravit, Regesque sibi mutuò infensissimos h
non solum pace & concordia conciliavit, sed & perpetui
pinquitatis atque necessitudinis vinculis adstrinxit, af
te, & fraterno amore arctissimè conjunxit, copulavit, a
vit, injuriarumque omnium oblita potentissimis & an
simis hostibus, qui cum patre suo, cum avo suo, cum
suo, cum nepotibus suis, tot cruentissima & atrocia be
ties gesserunt, salutem dedit: etiam de suis suorumqu
fortunis tùm viribus non minimùm remittens, insuper
ficiis demeruit atque vicit. Ubi sunt nunc tot ac tantæ ta
incredibiles virtutes, magnanimitas, prudentia, consili
stitia, liberalitas, clementia, munificentia? Ubi venustas
tudo, agilitas, dexteritas? ubi nobilitas, quæ vel sola di
rat imperio? ubi rerum gestarum gloria? ubi Prince
quæ perpetua luce illustrium exemplorum patriam no
illuminabat atque illustrabat optimis institutis? Proh
extincta est, extinctum est nobis lumen illud nobilita
rissimum & splendidissimum. Discessit præsidium p
splendor, gratia, consilium autoritasque: quæ plebis in
mitatem, quæ civium concordiam, quæ nobilium sp
rem, quæ omnium nostrûm salutem studiosissimè sem
ligentissimeque curavit: quæ tot capitales inimicitias, t
vata odia toties repressit, sopivit & extinxit: quæ totie
dentes Christianos Principes conciliavit, pacavit, & fel
ci restituit: quæ has potentissimas provincias tam mult

rexit & gubernavit, ut nihil illæ sub suo imperio per-
nt calamitatis: ita conservavit, ut cæteris circum vi-
ovinciis & populis, diuturnis & continuis bellis ve-
os soli tranquillissimè pacatissiméque viveremus. O
timam ac heroicam Principem. O felices atque per-
populos, quibus talem Principem atque gubernatri-
bere contigit. O nunc miseros & calamitosos, qui-
m rursus contigit amittere: haud dubiè nostris de-
peccatis id exigentibus. Qui cùm indigni facti esse-
nta Principe, ideò Deus illam nobis abstulit, quod
se maluerit: Nam cùm vix quinquaginta duos an-
fecerit, immatura fatorum acerbitate nobis subla-
tincta est, extinctæ simul tot præclarissimæ virtutes,
nc fletu magis quàm laudibus ullis exprimere conve-
u nos miseros, heu nos infelices! An fortè sperare au-
s aliam, quæ consilio, quæ prudentia, quæ tanta re-
erientia, Reipublicæ studiis invigilare, eamque rege-
ministrare, & qualem ab hac diva Principe relictam
it, talem continere & conservare possit? O utinam
tam sperare quàm verè confirmare possemus. Sed
fficilè est magnorum ædificiorum fundamenta, sine
ructuræ concussione aliò transferri: tam difficilli-
t imperium, quodcunque absque Reipublicæ ingen-
ione aliò deferri. Quæ erit illa, quæ gratia, consilio,
tione, justitia, experientia, magnitudine animi, & Rei-
administrandæ scientia illi conferri, aut vitæ integri-
oritate, rerum gestarum gloria illam adæquare possit?
a erat præ sui sexus ordinibus æternis præconiis ex-
a, cui nulla secula majorem, nedum parem protule-
Heu erepta est nobis Princeps illa & gubernatrix, at-
sidium firmum & constans, quæ libertatem nostram,
cem, quæ otium, quæ tranquillitatem, quæ salutem
studiosissimè atque acerrimè defendebat: cujus præ-
amdiu vixit freti, nullum periculum, nulla tempestas
ocere potuerunt. Qua nunc sublata, relicta est omnis
ia instar navis, quæ undis insurgentibus, spoliata Ma-
& solito carens gubernaculo, æstuosissimis fluctibus
rocellis agitatur. Sed nequaquam est nobis desperan-
Non est abbreviata manus Domini, quæ nos prote-
abemus Carolum Imperatorem felicissimum, & Fer-
um Cæsarem strenuissimum, utrumque Augustum, in
fidem & securitatem omnia fata & successus nostros

tutò collocate & possumus & debemus. Est etiam ill soror Maria illustrissima, nuper Ungariæ Regina, nunc quæ si nobis gubernatrix contingat, sperare licet illam h Margareta amita sua nobis non minus beneficam fu Ad te ergò nunc mihi gloriosissime Cęsar, quanta possun xima atq; altissima voce sermo vertendus est: præreptan tibi talem amitam, sed plusquam matrem, cujus salute minima tua salus tranquillitasque constabat. Amisisti so curarum tuarum, præsidium consiliorum tuorum, omni tunæ & dignitatis tuæ procuratricem, tot provinciarum tum præfectam, quæ tantas ærumnas, tantos labores p gnitate & defensione imperii tui sępè suscepit, tot tumul tes fluctus sæpè sedavit, hostes (quicunque tibi contige superavit, pacavit, reconciliavit: fines patrios & aviti re bi latissimè propagavit & amplificavit: ipsa tibi victoriam triæ pacem, civibus concordiam, plebi præsidia, opem d sionemque reliquit. Tuam gloriam omni semper studi curavit defendirque. Res à te gestas omnes, tanquam numerabat, prædicabat, recitabat. Cumque post amissi rum adhuc juvenis esset, in tuam gratiam cœlebs viver git, ne hæredum, si quos genuisset, divisione, regnum debilitaret. Deum omnipotentem, sic quotidie in suc tuos religiosissimè precabatur, ut quem magis prop quàm sibi cuperet esset propitium. Sed à te digressus ô mè Cæsar, ad Deum optimum maximum orationem c tam. Hujus illa religionem semper observandissime c semper in illa cum gloria sine superstitione vixit, pro illi gloria acerrimè pugnavit. Germanicis hæresibus sic resti ni ipsa fuisset, provinciæ istæ omnes supra quàm superio mania, in profundissimas errorum hæreses prolapsæ fu Huc etiam spectat, quod inprimis dicendum erat, fund illam sacra officia, refectas sacras ædes, restitura templa silicas à fundamentis magnificentissimè extructas, quę extant & celebrantur, & quæ illa virtutis & religionis su numenta reliquit. Quàm illa Dii boni apud Segusios, l nos hodie vocant, in suburbiis civitatis Burgensis aug mum templum D. Nicolao Tollentino sacrum à fund tis condidit, ac conventum fratrum Augustinianorum congregationis Longobardiæ ibidem piè sanctéq; fun agros, municipia & census perpetuos cõtulit, quibus fra illis in singulos annos abundanter providit: in templi Monasterii extructione supra ducenta millia aureor

d, & adhuc plus viginti millia pro absolvendo tanto ædificio impendenda restant. Illic maritus suus Philibertus, ibi mater Margareta, sumptuosissimo Mausoleo sepulti, quos penes & ipsa sepulturam delegit. Jam verò & a- orinos, Flandros inquam, extra oppidum Brugis in sub- templum erat, D. Virginis annuuciationi dedicatum, & s religiosis fratribus cultum: quibus tandem intra ur- anslatis, vacans & desertum templum diva Princeps in- ctis Monialibus sororibus, quas rubras vocant, restituit, in singulos annos statutis censibus cumulatissimo & egio munere dotavit. Præterea in eadem urbe in templo ginis, ubi Mariæ Principis & matris suæ corpus requie- & Philippi fratris sui cor repositum est, queis cum ipsa m voluit reponi, ingentia dona contulit. Non minus in regno Castellæ in civitate Avila, in conventu fratrum minici, quos penes prior maritus Joannes Hispaniarum sepultus est, pro illius salute, & lampades perpetuas, per- que preces ingenti ære constituit. Transeo innumera etatis & munificentiæ suæ religiosa dona, templis, sacel- nodochiis variis in locis exhibita: quæ si omnia prose- llem, ipsa nos eorundem copia obrueret. Sed illud præ- non possum nec debeo: Cùm esset à longo ævo inter ros Ducibus Sabaudiæ sacrosanctum Salvatoris nostri um, quod illi quocunque irent cæteras inter prophanas s pro amuleto circumferebant: id ubi rescivit Marga- ostra, Princeps religione & pietate insignis, indignum arbitrata tam sacratissimum thesaurum sic inter propha- manus inhonoratum versari, capsam auream valore uodecim millium aureorum donavit, in qua repositum diretur, marito persuasit: quia unà secum magnificen- um sacellum in arce Camberacensi, constituto ibidem nicorum Collegio, maximis sumptibus extruxerunt: u- nceps omni reverentia adservatum, stupendis claret pro- atque miraculis: quibus proculdubio divina clementia dit, hanc à religiosissima Principe impensam sacrosan- dario venerationem reverentiamque fuisse sibi acce- atque gratissimam. Sed habes hoc ex Austriaca & Bur- iaca utraque familia, qui à suscepta semel Catholica Re- e, pietate insignes, in Ecclesiam munificentissimi sem- xtiterunt. Possem recensere ex utriusque familiæ atavis s admodum, qui pro fide Christi adserenda, pro Ecclesiæ tate tuenda, sanguinem admirabili constantia, effude-

runt, & qui pro fidei constantia ac vitæ sanctimonia i
relati sunt. Sed ponam orationi modum: satis enim hal
dum quæ ita vixit, ut nulla fuerit charitate in pauperes,
ficentia in religiosos, honorificentia in sacerdotes, ob
tia in Pontifices, cum honestate morum, integritate vi
ceritate fidei illi præferenda: ut si in comparationem
mus cum priscis illis reginis, certè nulla secula nobis a
sura sint: neque ullam laudem tantam comperiemus,
magnitudinem meritorum suorum possit accedere. Cu
ta omnis integerrima, cujus adolescentia non otio, no
ptatibus confracta, sed quæ juventutem honestissimis e
laboribus, reliquam omnem ætatem negotiis & virtut
tam, cùm maxima dignitate, autoritate, gratia, tum c
consiliis, & illustribus factis adornavit, adversa quàm p
passa, utramq; fortunam experta, magnitudine animi u
vicit & sub jugum misit: nec prosperis unquam elata, r
cta adversis. Patriæ saluti & præsidio fuit, omne genu
num, etiam inimicos beneficiis affecit: juvit plurimos
dit neminem: nec divina nec humana jura contempsi
unquam flagitiose, nihil crudele, nihil avare gessit: fau
norum, amatrix concordiæ, conservatrix pacis, corde,
mo, factis, dictis integerrima: fide, justitia, pietate, rel
cæterisque quæ ad sanctissimam ornatissimamque pri
pertinere possunt accumulatissima. Sed amisimus, he
mus lucem illam, cujus splendore omnes illustrabamu
simus illam sacram anchoram, in quam spes nostræ u
& certissimæ confidebant. Miserrimè sumus afflicti, n
lamitosius universæ patriæ, nihil incommodius, nihil
nihil dolentius nobis hoc tempore evenire potuisset. (
gemus, quid habemus in quo nos possimus consola
morte sanctissimæ principis? Sordemus in obscuro
flemus omnes, lugemus omnes, lugent omnes inferio
maniæ provinciæ, civitates, oppida, villæ, pagi, vicus,
omnis in luctu, planctu, fletu, mœrore & acerbitate ve
Luget omnis ætas, omnis sexus, omnis status, magni, p
crepiti, senes, juvenes, infantes, mares, fœminæ, virgin
ptæque puellæ. Lugent Morini, Atrebates, Artesi, Ad
tavi, Frisii, Namurtii, Nervii, Cymbri, Hannonii, Luc
gii, Trajectini, extinctam illam gubernatricem suam
neficam atque clementem. Luget Burgundia, lugent
tenses. Luget Mechlinia tam humanissimam Domin
regnatricem. Luget Sabaudia omnisque subalpina G

n tam piam atque pudicissimam suam custodem. Lu-
patronæ atq; puellæ, & omnis fœmineus sexus fati ejus
atem, amissam, surreptam, sublatam, quæ erat omnium
um exemplum, ac totius sexus sui decus & ornamentum.
ius omnes, qui eam amisimus. Lugent amici, lugent
hostes, quibus toties ipsa pacem reddidit. Luget invi-
us Imp. Carolus, luget potentissimus Rex Ungariæ &
Ferdinandus, causam doloris omnium justissimam ha-
: lugent cæteri Christiani orbis principes & reges, qui
illi affinitate conjuncti sunt, tantæ principis jacturam,
m oratores hîc magna parte videmus, voce, vultu, ge-
vestitu funestos atque afflictos, & inter acerbissimos lu-
ostros mœrore confectos lachrymari. Sed ab his digres-
ationem ad vos ô Provinciales convertam, ad vos nunc
r. Quid lugetis? quid lachrymamini? quid fletis? Noli-
e super tam beatissimam principem, sed flere super vos
er filios vestros. Nihil illa passa est mali per mortem, cu-
a præclarè acta, nullis turpibus illecebris, voluptatibus,
tatibus inquinata, nullo flagitio, nullo impietatis scele-
ctaminata extiterit. Quòd si honestas & pudicitia cor-
si animi virtutes & optimi mores, si observantia justitiæ
egionis, si rerum optimè gestarum gloria & præmium, si
in parentes, in patriam, in amicos, etiam in hostes: si
tio pupillorum & viduarum, si auxilium pauperum &
norum, si consolatio afflictorum, si labores pro Catho-
eligione tuenda suscepti, si exterminatio hæresum, si
ns & indubitata fides, si bona opera quæ in hac vita per-
ur, si mors patientissimè & cum ferventi in Deum amo-
erpta, animum postquam corpore excessit possunt ef-
beatum, nequaquam nobis dubium erit, hanc beatis-
a principem nostram Margaretam, rectà in cœlum
sse, ubi paratus est illi locus, in quo cum Diis immor-
s fœlicissimo semper ævo fruatur. Absit ergò putemus
quid contigisse mali: nobis verò & successoribus no-
igentia inde succedunt incommoda, quibus sublata hac
ce (nisi Cæsar providerit fortasse) rursus discordiæ, in-
, factiones, finitimorum contemptus & hostium, qui
ihil non audebunt, omnia molientur, insultus immine-
Quare non jam principis hujus mortem, sed provin-
m istarum, sed totius patriæ casum calamitatumque,
am & manifestam cladem vobis censeo deplorandam.
uperstite, omnes fœlices nos prædicabant: ea autem

vita defuncta, omnia in luctam & lachrymas abvertunt non est qui miseriam nostram consoletur. Sed hæ omni stræ querelæ sunt, de illa nihil dubitandum est, quipp miseras has terras cœlesti illo & æterno domicilio com vit. Cujus certissimam nobis fidem faciunt, cum benè a ta, tum quòd omnia ea diligentissimè absolverit, quæ C licam & orthodoxam Principem decent. Imminente mortem interrita expectavit: sacrosancta Ecclesiæ Sacra ta, & salutis nostræ viaticum devotissimè suscepit. Et ut ta fuerat omni modestia mansuetissima, ita in mortis summa cum tranquillitate decessit, religiosissimeque I mnipotenti reddidit spiritum. Mechliniæ vivens sede delegit: ibi moribunda obiit, hoc currente anno salu manæ M. D. XXX. ætatis suæ ferè quinquagesimo se gubernii sui fermè vicesimo secundo aut tertio. Decef mo Calend. Decembr. hora una & media post medium Sepulchrum & monumentum corporis sui esse volu apud Sedusios, Cor suum Brugis penes Morinos vel Fla Viscera sibi vendicavit Mechlinia. Hoc amoris officiu rito, illud sanguinis & naturæ necessitate parenti, hæ volentiæ vinculis patriæ debebantur. At nunc tande tioni finem impono, ne mea impotenti facundia tam sa mæ Principis laudes denigrare plus quam celebrare Celebrabuntur enim melius & copiosius historiis, ne ulla sua præconia conticescet: admirabuntur & obst scent virtutes suas posteri, inter divasque re- latam omni pietate venera- buntur.

IIE

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ ARMATÆ MILITIÆ Equitis aurati, Sacræ Cæsareæ Maiestatis à consiliis & archivis Indiciarii,

DE DUPLICI CORONATIONE CÆsaris apud Bononiam Historiola.

PRÆFATIO AD LECTORES.

PRæfari mihi licet (quod his qui interfuerunt testibus verissimum est) triumphum maximè memorabilem, & multorũ fide majorem me scripturum, quo invictissimus Cæsar Carolus ejusq; nominis V. cum Hispaniarum cum utriusque Germaniæ & Romanorum archirex, à summo ...ianæ religionis Pontifice Clemente VII. apud celeber... Flaminiæ urbem Bononiam, primum in Longobar... Regem, deinde etiam in Romanorum Imperatorem ...que Dominum coronatus est. Putabitis ut arbitror, ex ...gnitudine fortè ingenium meum metientes, pro subli... & Celsitudine tantæ majestatis, me nimium multa ma... ...lumina scripturum. Atque revera optaveram ego plu... ...scriberem, quorum maximam partem post terga relin... ..., vestramque in his expectationem, invitus licet, fallere ..., sermonis ubertate ob instructionis inopiam exclusa, ... non nisi tumultuario exemplari festino calamo ex Ita... ...a serenissimam Principem nostram divam Margaretam ...missam, cùm ejus jussu in publicum edẽdam accepissem, ...officii mei necessitate inductus, qua obedientiæ meæ ...a... ...o debitam pietatem pro virium mearum captu exhibe... ...editionem acceleravi, nephas arbitratus tantæ Principis, ...os omnino gerendus erat, desiderium differre, aut pub... ... hoc & communis lætitiæ argumentum diutius suspen... Non est ergo ut hoc loci ex me effusam sparsamque hi...m expectetis, qualem non dubito alios plerosque, cum ...anos tum Hispanos & Italos, qui huic tam felicissimo ...aculo interfuerunt, in singula propensi, singula compre..., singulorum memores, rem maximam maxima etiam

eloquentia & exactiore descriptione tradituros: quam
iam alibi inter annales ampliorem, & fortè feliciori st
dere conabor. Sed nunc epitomen duntaxat eorum qu
sunt, & amplissimi triumphi breve compendium, qua
gis in aperto sunt, è multis potiora accipietis: quorum
vissimis spectaculis licet impar & humi depressa mea ser
ratio, in hoc tamen non improbabilis erit, quòd ex fid
tantur omnia, quam longè plus quàm eloquentiam ips
derat historia.

QVOMODO CAROLVS CÆSAR IN LO gobardorum Regem coronatus est.

ANno à Christo nato Tricesimo supra millesimum
gentesimum, existentibus in Bononia celeberrin
miniæ urbe, sanctissimo Patre Clemente VII. summo I
norum Pontifice, atque Divo Carolo Cæsare ejus nom
Hispaniæ, Germaniæ & Romanorum Archirege, ad qu
multi Principes & Legati, ac diversarum provinciaru
ceres, omnisque Italica nobilitas effuso quodam & m
comitatu, ingensq; populorum multitudo confluxera
randum, 8. Calen. Martias, in maxima omnium gratu
Longobardica coronatio cœpta est. Dies ille ubique fe
bique solennis agebatur. Civitas tota frequens profusa
honorificentiam Cæsaris ferebatur. In dictum justician
sæ tabernæ, expurgatæ plateæ omnes, & virentibus fro
instratæ. Exornatæ tapetibus parietes, personabant
resonabant timpana, modulabantur tibiæ, ubiq; exulta
voces audiebantur, omnia urbis loca ingentia lætitiæ sig
se ferebant. Jamq; invalescente die, cunctisq; quæ d
Coronationis magnificentiam conducere videbantur
fico apparatu dispositis, duo Cardinei ordinis purpur
tres, videl. Medices & Dorius Cardinales protinus pa
adeunt, ubi erat invictissimus Cæsar, Rex Catholicus,
rea ac diversis ramusculis argento crispato intextis va
talari toga indutus, aliquot principibus innumeraqu
rum, Hispanorum, Burgundionum, & utriusque Ge
Alemannorum, aliarumque diversarum nationum no
stipatus: qui à reverendissimis illis Patribus primum
decuit officiis salutatus, magno omnium applausu ad I
bardicæ Coronationis sacrum, quod in ejusdem palati
lo instructum erat, hoc quem dicemus ordine proc
Prægrediebatur Cæsarem ornata auro & purpura, ma

imp bus ingens nobilitas. Post cujus agmen succedebant inur ri Barones, Comites, Marchiones, & plerique duces pri ipes. E quibus proxime antecedebant Cæsarem, incly- s du Ascaloniæ, & Marchio à Moja, qui regium ensem in a va ina Cæsari præferebat. Tum generosus Marchio Astu- cæ, gale sceptrum gerebat. Deinde magnificentissimus A- xan er de Medices, summi Pontificis nepos, & dux Pennæ, rea illud pomum mundi typum ferebat. Demum illustris r n ps, sacri Romani imperii vicarius perpetuus, Bonifacius alæ ogus, Marchio Montisferrati, regiam coronam amba- us n nibus gestabat. E vestigiò Divus Cæsar medius inter os uos reverendissimos Cardinales incedebat: quem à ter- o p xime sequebatur, strenuus ac illustris Princeps, Henri- us C mes à Nassau, & Marchio Zenettæ, aurei velleris mi- s, a Cæsarei cubiculi præfectus primarius. Post quem exter- oru Regum ac Principum, variarumque gentium auratis e is Oratores & Legati: tum purpurati Senatores, candi- a onsules, ac Scriniorum Magistri, Secretorum scribæ at- ue uæstores, reliquorum aulicorum agmina, singula pro u o inis dignitatisque gradu discriminatim succedebant. lac signi pompa, ad (quod diximus) sacellum usque itum pestolabatur Cæsarem reverendissimus Cardinalis Der- r s, qui clarissimo pontificatus habitu indutus, in pontifi- a sa sedebat ad altare, multorum antistitum cæterorum- ue clesiæ Prælatorum turba sociatus. Cui exhibens Cæsar i m reverentiam, ab eodem quibus decuit officiis & ho- ori is excipitur. Conversus deinde Cæsar ad altare, genubus xi dorabat. Quem assumentes prædicti duo Cardinales, e nt sedere in medio ipsorum: & principes illi qui Coro- ati nis insignia portaverant, suis per ordinem locis sedere nt. Tum infulatus Cardinalis accepto prius à Cæsare o eto jurejurando, ex mandato beatissimi Patris illi per ev Apostolicum ab Episcopo Maltæ præsentatum sacris ib sdam preculis ab hoc institutis benedicens, auspicatissi- ur felicissimæ Coronationis dedit exordium. Productus- e t Cæsar ad altare. Ibidem per aliquot sacrorum ceremo- as recessq; & invocata alta voce quã litaniam vocant, san- ctor m suffragia, provolutus in stratum illi magnifice para- m acebat. Peractis precibus illis, accesserunt Cæsarem illu- is omes à Nassau, & alter generosæ nobilitatis vir, Domi- n s e Noir, Comes, Cæsarei corporis secundarius custos: qui centes Cæsarem, exuerunt illum utraque veste sua, supe-

riore

riore videlicet toga & interiore ſubucula: relaxatiſq;
& camiſia, ſpatulas cum toto dextro brachio denuda
Quem Cardinalis ille ſacrorum antiſtes, ſtatis ceremon
cibuſq; ſacroſancto catechuminorum oleo intra ſpatul
dextro brachio perunxit. Et R. P. Guilielmus Vandanai
rienſis Epiſcopus, Cæſareæ Majeſtatis Eleemoſynari
marius, cotum manibus geſtans, uncta loca detergebat
peractis reveſtitus ſuo habitu Cæſar, ductus eſt in ſacr
ubi ſumpta regia abolla, toga videlicet argentea præl
deſuper cincta, ſuperindutuſque regio patagio, ex villo
pura auro criſpato intertexta, armelinis candidiſſimis
ſuffulto, cujus rejectum in terga humerale, circum ſ
diffuſum pendebat. Hoc regio ornatu tecto capite co
birro, medio duorum Cardinalium regredientem C
cum principibus, generoſus vir Adrianus à Croy Rho
minus & Cæſareæ Majeſtatis architriclinus primarius
Indica arũdine præibat, illuſtri comite de Naſſau à ter
longæ abollæ pariter atq; patagii fimbrias ſuſtinente:
que eſt Cæſar in ſolium, quod illi juxta ſummi Ponti
thedram paratum erat. Non longè ſedebant cæteri pri
circumſtabantq; purpurati proceres. Jamq; adventate
batur beatiſſimus Pater ſummus Pontifex ſuis Cardin
multis admodum Epiſcopis Eccleſiæque Prælatis cor
Quo ad ſacelli oſtium appropinquante, aſſurgens de ſ
Cæſar, illi in occurſum progreſſus, quam maxima po
norificentia Pontificem excepit: à quo viciſſim benig
conſalutatus, pariter cum illo ad altare regreſſus eſt, u
que & Pontifici & Cæſari magnificis ſtragulis, ac aur
vinis inſtrata pulpita parata erant. Jamq; procumber
ſolium ſuum Cæſare, Pontifex flexis genubus inclina
te, rem divinam quam miſſam dicimus, exorditur: Pra
confeſſionis ſymbolo, ac data reatuum abſolutione,
ciam cathedram conſcendit, Cæſare pariter in ſuo ſoli
riſq; Cardinalibus & principibus ſuis in ſubſelliis ſed
Poſita enim erant coronationis inſignia ſupra altare
Reverendiſſimus Cardinalis Dertuſenſis, papalem (ut
miſſam ſolennibus ceremoniis peragebat. Cumq; ve
ſet ad canticum illud, quod (quia ad gradus pulpiti c
gradale dicunt, productus eſt Cæſar per Cardinales i
ſibi collaterales aſſidebant, ad Pontificem, coram c
cumbens in genua nudo capite, ab eodem precibus ali
criſque ceremoniis benedictus eſt. Poſuitque Pontif

mnus annularem illius digitum, annulum quem Pistau-
piscopus paratum tenebat, cui magni pretii adamas
rat: accinxitq; illum gladio super femur suum. Quem
in pedes Cæsar educens, & ter in aera vibratum, terq;
defixum, porro supra sinistrum brachium suum recli-
eposuit in vaginam ad sinistrum latus suum: rursusq;
ns in genua, coronam quam vocant chalybeam, Pon-
a absque solennibus ceremoniis capiti ejus imposuit,
Longobardiæ pronunciavit: ponensq; in manu ejus
a & mundum, ad singula sacris quibusdam precib. &
iis benedicens, plenariam regni tradidit administra-
uem postea ad pedum beatorum oscula provolutum,
s agentem, Reverendissimi Cardinales attollentes, in
solium inthronisârunt, regemq; Longobardiæ pro-
nt. Tunc assurgens in pedes beatissimus Pontifex, il-
rum Ambrosii & Augustini jubileum canticum: (Te
udamus,) alta voce exorditur. Quod perinde Ponti-
ores suavissima vocum melodia prosecuti sunt. Con-
deinde suis utrobiq; observatis ritibus Missarum so-
e cum caneretur antiphona illa, quam offertorium di-
ocessit ad altare Cæsar, & oblato munere suo, sacri ca-
culum (patinam vocant) osculatus est. Rursusque ad
n Agnus Dei, accedens ad osculum pacis, Pontificem
dam dextram summa cum reverentia osculatur. Cum-
postrema Missæ antiphona (quæ communionis no-
bet) caneretur, productus iterum ad altare Cæsar, ibiq;
procumbens, orationi religiosissimè intentus, ab i-
erendissimo Cardinale, qui pontificiam Missam per-
acratissimo Eucharistię Sacramento refectus est. Por-
tis omnibus beatissimus Pater summus Pontifex be-
s populo, centũ annorum pœnitentiam singulis con-
. Accipiens deinde per manum Cæsarem, qua vene-
npa, maximo omnium cum gaudio regrediuntur in
n, ubi mutuo sibi congratulantes consalutantesque,
isque reversus est in triclinium suum. Eadem die post
coronationem pomeridianis horis ingressus est Bono-
agnificentissimus Princeps Franciscus Maria-Rovera
bini, Romanæ urbis præfectus Cæsareus, cui genero-
Rhodio, Cæsareæ domus Magister primarius, cum
Cæsareæ aulæ satrapis obviam profectus, Cæsareæ Ma-
verbis honorificentissimè excepit: neq; minus pleriq;
ales & Episcopi cum pontificiis aulicis eidem duci oc-
currentes,

currentes, uttorumque magnifica pompa in urbem trac
est. Residuumque diei illius festivissima lætitia transactu
staurati magnificis sumptibus ornatissimi triumphi, ex
arcus, parati ludi, variaque gaudiorum spectacula, qu
superba publico ærario, tum officiosi cives privatis sum
ultrò exhibuerunt. Per universam urbem, perq; suburbi
singula compita, cantibus & tibiis dulcissimisq; variorum
sicæ instrumentorum modulis personabant tripudantiu
tervæ, felicem sibi illum diem congratulantes, ac Carol
sari magnis lætitiæ clamoribus applaudentes: excitati
tanta copia, ut nocturnas tenebras flammarum splendo
uperarent, totamq; cum die noctem felicissimis gaudii
egerunt.

Quid sequenti Longobardicam Coronationem die actum

POstera die perdurantib. adhuc publicis præcedentiun
diorum ostentis, civibusq; Bononiensibus adhuc n
molientibus, nuntiatur interea adventus potentissim
brogum principis, quem ducem Sabaudiæ hodie appell
tum aliorum quorundam è Germania superiore princ
in quorum occursum repente undarum in speciem effu
puli utriusque sexus multitudo extra urbem, omnes vi
plevit, densissimisque turbarum globis principibus illis
longissimè procedere obviam gestiebat. Conspicitur pr
illustrissimus Sabaudiæ dux Carolus, & Carolo divo
cognatus, cum insigni antistitum, abbatum, comitum,
num, aliorumque nobilissimorum virorum, auro & p
resplendentium ornatissima turba, innumera equitum
tudine longa phalanga adventare. Quod ubi in aula C
rescitum est, illustris comes Henricus à Nassau, cum o
simo Cæsareorum procerum agmine adventanti Allobr
principi occurrens, regiis Cæsareæ Majestatis verbis s
illi annunciabat, felicemque adventum gratulabatur. T
xitque intra urbem in palatium ad Cæsarem primum
manum exosculatus, & ab illo benignissimè exceptus
mutuas aliquot confabulationes dimittitur, accedensq
tificem, post pedum beatorum oscula traducitur in d
rium suum illi magnificentissime paratum; ubi ad imp
riæ coronationis pompam (quæ in sequentem diem fu
rat) se interea magnificentissimo ornatu apparabat. No
to post Allobrogũ principis ingressum venit serenissim
cipis Ferdinandi, Ungariæ & Bohemiæ Regis & Aust

, Cæsareæ Majestatis germani fratris legatus & Oralis & reverendus D. Bernhardus, Episcopus Tridennit etiam ex comitibus Palatinis Rheni atq; Bavariæ, illustrissimus Princeps Philippus, Cæsareæ Majestaus, uterque Teutonico apparatu & equitum numero us, magnoq; nobilium & equestris ordinis strenuorum agmine stipatus: qui vicissim non minori connis pompa congratulationisq; gaudio excepti, sua ad a magno omnium applausu traducti sunt. Nimis lonet recensere, quibus honoribus principes illi à summo e, à Cæsare, à Patribus, à Bononiensi magistratu exceuibusque felicissimis studiis dies illa transacta est, tocipum illorum ingressum occupata. Omnes plateæ, omus, omnes fenestræ, omnia compita conspicienltitudine complentur. Occurritur illis undiq; ornaonsalutantium, talemq; illis Cæsarem congratulannpis. Hinc insignes apicibus sacerdotes, & vetustissilæ, omni doctrinarum genere insignes, cum discipures: inde conspicua gravitate togati senatores, & muurpura venerandi civitatis consules, festivaque nouventus. Feruntur omnes gaudio, singulaq; loca puitia occupabat. Ipsa plebs passim portas ac fenestras us sertis coronabat, alii ad nocturna lumina funabunt, alii lignorum strues congerebant, alii fasces pice ine illitas ad flammarum fomenta subjiciebant, alii ia sequentis diei spectacula, triumphales arcus mulinstaurabant, alii trophæa erigebant, alii ludorum centiam adornabant, alii partas de hostibus innumeæsaris victorias, superbe magnificeque effingebant, ntas novas terras, & ad Antipodas usque toto Oceaitas remotissimas insulas ostentabant. Nullus aut ævaletudine tam imbecillis, qui otio detineretur, qui uid ad publicum gaudium, pari lætitia diligentiaque gitaret aut operaretur: non matronæ: non virgines, ri, non tremulæ anus titubantesque senes suis muneaeabant, quo felicissimam Caroli Cæsaris in Romampeiatorem coronationem, auspicatissima solennimpa perpetuæ posterum memoriæ consecrarent. Sic dies cum in Illustrissimorum Principum illorum in& consalutationem, tum in Cæsareæ Majestatis in orum Imperatorem futuram postera die coronationcelebrandam, festivissimis laboribus transacta est.

Qua

Qua pompa augustalis coronatio incœpta sit, & quo ordine summus Pontifex templum Divi Petronij ingressus.

DEscribenda nobis nunc est Augustalis coronatior
lennitas, quæ postridie à Longobardica coronatior
agenda restabat. Erat illa dies sexta Cal. Martias, dies fe
cissima terq; albo calculo signanda, dies qua in hanc luc
ditus Cæsar, maxima omnium spe, nec vana quidem, i
Dominus natus est, dies qua de Gallis ab antiquo hosti
sæpè antea victor, tum etiam triumphator, capto illoru
ge, gloriosissima & inaudita superis temporib. semperq.
randa victoria potitus, unde tandem hæc nobis cum Ga
licissima pax & affinitas parta est: Qua eadem die nunc
stale Romani imperii diadema, è septimi Clementis
Christianorum pontificis beatissimis manib. suscepit. J
aderat optatissima illa dies, qua fugato atræ noctis nub
lum matutino crepusculo, disiecta obscura tenebraru
gine, ante solis exorientis radios adhuc propriæ lucis c
resplenderet, cum discursu triumphali nobilium turbę
complent, tantaque hilaritudine cuncta gaudebant, &
facie gestiebant, ut pręter peculiarem morem et equi &
& quæq; domestica hominibus animalia jucundis ges
cibusq; exultare sentirentur, canoræque aviculæ, suav
concentus ultra consuetum adsonarent, exultantium
cibus ipsum cœlum reboaret. Admurmurabant dulci
ro perflati arbores, erumpentibusque odoriferis florib
gentibusque gemmis, amœna viridaria arridebant. Sic
sic nemora, sic prata florentulo virore alacritatem præ
bant, ut non bruma, sed ver ipsum pareret. Omnis crea
turum Imperatorem temporum Dominum orbisqu
rectorem, velut numen aliquod cœlitus demissum
videbatur. Longum esset hic referre incredibilem in
bilemque vestium ornatum, quibus inter se cum pom
spani, tum magnifici Itali & profusi Burgundiones, & v
patientes Germani, magnificentissimis sumptibus c
bant, & quisque quibus potuit quam maximo sumptu
ratis, suum prę cæteris in Cæsarem affectum ostentar
tur. Hi aureis, illi argenteis, isti holosericis, alii polyr
planis, alii villosis tū infectis purpura & tinctis muric
co, tum Attalica Semiramidaq; textura & Phrygio o
boratis, insertisque cum unionibus variarum gemm

splendebant. Equi omnibus tales, quales Turno fuisse ...it Virgilius, & Homerus ad Trojam venisse narrat Me-n...n. Ea erat pomparum solennitas, cui nihil adjici ad glo-...nitudinem potuisset. Jamq; crescentibus orientis so-...illuxerat clara dies, cum principes & satrapæ cæteri ...iles, palatium protinus adeunt, ubi in amplissimam ...n, ad alteram palatii contignationem ascendentes, o-...Cæsarem conveniunt. Quod ubi rescisset pontifex, ...aque esse omnia ipse prior pontificio ornatu sacrisque ...s indutus, multis admodum Cardinalibus & Episcopis ...in pontificialibus eorum sociatus, templum divi Pe-...oc ordine ingreditur: Prægrediebantur bini & bini, ...arii, ostiarii & scribæ apostolici. Post illos duodecim ...ensis scholæ veterani legum doctores equestri ordine ...inatus dignitate à Cæsare recenter donati. Deinde o-...dem civitatis viri patricii venerabili pompa succede-...nt, quos sequebatur Rector universitatis sua purpura super-...inde prætor urbis Bononiensis, quem Potestatē vulgo ...ocat, in veste aurata admodum conspicuus. Postea ibant ...tres Rotæ cæteriq; judiciorum officiales. Demum LIII. ...piscopi tum Archiepiscopi, singuli in pontificalibus ...nerabiles. Hos proximè sequebantur reverendissimi ...inales per ordinem videlicet Medices, Dorias, Grimal-...Cddi, Mantuanus, Pisanus, S. Crucis Cornarus, Griman-...Pusius, Ravennates, Inchefordius, Campegius, Anco-..., Sanctorum quatuor, Senensis, Farnesius, singuli in ...tris & palliis, quæ pluvialia vocant, quorum patagium ...stat in terga dependet. De hinc duo ecclesiæ tribuni ...itanei, quos Italicum vulgus confalonerios vocat, ma-...nus comes Ludovicus Rangon, & magnificus Domi-...Laurentius Cibo, ambo armati incedebant. Post quos ad-...tres reverendissimi Cardinales, Ceserinus, Cæsius & ...beatissimo Pontifici assistentes ambulabant, in quo-...edio sanctissimus Pater Clemens ejus nominis Papa se-..., pontificio ornatu triplici diademate coronatus, in ...ontificali cathedra ab octo purpuratis stipatoribus sub ...umbraculo sublimis ferebatur. Quem deinceps ingens ...m, protonotariorum, aliorumque cum ecclesiastico-...prælatorum tum secularium nobiliumque satraparum ...tumque turba sequebatur. Cumque jam beatissimus ...ex intra templum prędictum ad altare majus usque ap-...ulet, singulis sua loca occupantibus, inceptum est offi-

cium, quam concinentibus Psalmis, Tertiam vocant: tu
exhibita Pontifici consueta obedientia à seniori Cardinaliu
Farnesio incœpta, singulis deinceps pro suæ creationis ordi
Cardinalibus manum Pontificis deosculantibus. Proinde si
guli Archiepiscopi, post etiam Episcopi consimili ordine
pedum oscula processerunt. Interea missi sunt duo ex Rev
rendissimorum Cardinalium cœtu, videlicet Salviatus & R
dolphus Diaconi Cardinales, ut Cæsarem adducerent in tem
plum, qui hac quam nunc dicemus pompa palatio egredit

Quo ordine ex Palatio itum est in templum.

ANteibat ingens nobilium puerorum caterva, pulcher
mam de se speciem præbens: subsequebantur magno n
mero fulgidæ nobilitatis & equestris ordinis viri, omnes qu
dem magnifico ornatu spectabiles. Deinde complures bar
nes, comites, marchiones & plerique duces, & sacri Roma
Imperii Principes, quibus Cæsareæ auleæ diversorum mun
rum præfecti, satrapæ succedebant: Deinde externorum R
gum atque Principum, videlicet Franciç, Angliæ, Scotiæ, L
sitaniæ sive Portugalliæ, Ungariæ, Poloniæ, Bohemiæ, A
striæ, Sabaudiæ, tum etiam Cæsaris multorum suorum regn
rum principatuumque, Castellæ Legionum, Atragoniæ, N
varræ, Neapolis, Siciliæ, Granatæ, Burgundiæ totiusque A
strasiæ & reliquorum paludati Heraldi, cæterique cum Feci
les tum Caduceatores & Coryuophori inspectione digni am
bulabant. Post quos Cæsareæ aulæ architriclini, quos voca
Magistros domus, cum suis arundinibus (Scipiones antiq
vocant) bini & bini pariter incedebant. Supremus autem
primarius Magister, generosus Dominus à Rhodio, elevata
rundine sua sequebatur illos solus. Continuo Cæsar, & q
coronationis insignia ferebant Principes, hoc ordine suc
serunt. Primum ibat illustris Princeps Bonifacius Palæolog
Marchio Montisferrati, toga holoserica coccinea indutus
supervestitus ex villosa purpura, patagiata chlamyde, can
dissimis armellinis pellibus suffulta, tum & maximi sumpt
gemmata tyara caput ejus integebat, sacrumque Imperi
sceptrum aureum magnificentissima cum arte tum impen
elaboratum, dexrera præferebat. Iuxta sequebatur illum: Ser
nuissimus & magnanimus Princeps Franciscus Maria-Rov
ra, dux Urbini, etiam suo ducali ornatu incedens, qui Imp
ratorium gladium (cujus capulus & vagina arte aurifica

gemma

gnmatia supra omnem æstimationem ad miraculum spe-ctantium sunt elaborata) sua dextera elevatum attollebat. Insequuntur istos per ordinem, ex Palatinis Rheni & Bavariæ ducibus illustris Princeps Philippus, ducali purpura ac tyara magnifice ornatus, qui aureum mundum manibus sustinebat. Deinde potentissimus Sabaudiæ dux Carolus in suo ducali habitu tam superbissimo sumptu elaborato, ut tyara illius supra C. millia ducatorum æstimata sit. Hic sacrum Imperii diadema ex auro obryzo pretiosissimis lapillis refertum, adeoque sumptuosum, ut omnem æstimationem excedat, ambabus manibus gestabat. E vestigio Divus Cæsar Carolus abolla regia vestitus; superindutus ex crispato auro Babilonicæ texturæ prælongo paludamento, corona regia insignis, medius inter prænominatos illos duos pontificio ornatu infulatos diaconos Cardinales incedebat, ejusque postremas fimbrias illustris Comes Henricus à Nassau sustinebat. Proxime deinde sequebantur quatuor insignes Episcopi, tum Regum Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Portugaliæ, Ungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, ducis Ferrariæ aliorumque Principum, tum Venetorum, Genuensium, Senensium, Lucensium, Florentinorum, & aliarum gentium Oratores atque Legati, clarissimi quidem omnes. Postremo Cæsarei consilii Senatores ac viri consulares secretoriique scribæ, & reliqua togatorum turba suis discreta ordinibus succedebat. Deniq; post longum illorum ordinem novissimo loco fulgentes auro loricati aliquot bipenniferi, processionis totius pompam claudebant.

Quibus Ceremoniis Augustalis Coronatio peracta est, atque generosus Adrianus de Croy Dominus à Rhodio, in Comitem provectus est.

CONvenerat omnis hæc multitudo, in ea quam diximus altiore palatii basilica, ex qua narrato ordine in inferiorem, quæ in primo solario est, basilicam descendebat. Erat ibi perforato muro constructum ostium peramplum; à quo extructus pons sublimis utraque parte munitus; & undique pendentibus sertis ex hedera, myrto lauroque vestitus, insertis pontificiis & Cæsareis clypeis, per forum medium ad ostium templi divi Petronii per ducentos ferme passus, ea altitudine, qua erat prima palatii contignatio, sublimis protendebatur, atque exinde intra templum in chorum usque contra altare majus paulatim declinabat: ad cujus extremum contra

ostium templi in sublimi suggesto fabricatum sacellum, di
Virginis intra turres phanum repræsentabat: per hunc ponte
in templum usque tota pompa sublimi procedebat. Cumq
jam Cæsar ipse ad sacellum usq; (quod diximus ad extremu
pontis extructum) pervenisset, à Romanis canonicis & deca
divi Petri (qui ad hoc ex urbe Romana Bononiam venera
correptus, ductus est intra sacellum ad altare, ubi paratum i
erat pulpitum pretioso tapeto ac aureo hypocotismate instr
tum, in quod procumbens in genua Cæsar, post brevem or
tiunculam jusjurandum beato Petro ejusque sanctissimo V
catio Romano Pontifici præstitit, in manus Salviati Cardin
lis, ea forma, qua Ludovicum Caroli filium jurasse, Decre
confirmant. Tunc per venerabilem Cicetæ Episcopum Ari
stum Ferrariensem, summi Pontificis architriclinum indut
Cæsar linostolio, quod superpellicium vocant, acceptaq; qu
dicitur amicia in canonicum S. Petri investitus est. Cui
stanti ante altare decanus & singuli per ordinem canoni
exhibita augustali reverentia, manus deosculati sunt. Egre
sus deinde sacellum illud à duobus illis ducibus Cardinal b
medio interceptus, traductus est intra templum, ad cujus
stium ab aliis duobus reverendissimis & post priorem seni
ribus Episcopis Cardinalibus, Auconi ano & sanctorum qu
tuor coronatorum, summa cum honorificentia obviam exc
ptus, post certas preculas intra templum abducitur. Vix Cæ
sar cum Cardinalibus prætergressus ostium templi, insequen
tibus aliquot armatis stipatoribus; pons ipse super quem in
grediebantur xx. fermè pedum longitudine confractus co
ruit, cecideruntque innumeri, unus aut alter moribundi, pau
ci vulnerati inventi sunt: res ab omnibus miraculo tenus ha
bita, non omnes unà periisse. Plerique hanc rem in omen ve
tentes, ex confracto ponte nullam deinceps alium Imperato
rem coronatum iri, vaticinari ausi sunt. Jamque Cæsar ingre
sus templum ad sacellum divo Gregorio intitulatum trad
citur, ubi positis superpellicio atque amicia, per venerabilem
Cautiensem antistitem, sacris vestibus, humerali & alba, &
Dalmatica, & tibialibus, & sandaliis indutus est, ac imperial
trabea circumdatus, quæ Babylonicis ac Phrygiis artib. con
texta, & insertis pretiosissimis gemmis multiformiter vari
gata, sic ut cum descriptione sit difficilis, tum pondere ferè im
portabilis, magnificentia ejus etiam supra omne pretium in
æstimabilis existat. Hoc sacro atque pretiosissimo habitu ac
ornatus Cæsar, duobus præsulibus à quovis latere, videlice
Batrens

Irrensi, Palatinensi, Brixensi & Cauriensi, ac illustri comite de Naussau à tergo, gemmatæ trabeæ grave pondus sustinentus, medius duorum Cardinalium ad medium usque templi, loco Rotæ Porphyreæ nomen indiderant, traductus est: trinam benedictionem accipiens, proinde ducitur ad altare majus, quod divi Petri Apostoli Romanam aram repræsentabat. Ibi super auream mattam, aureo pluvino subdito provolutus, usque post cantatas litanias aliaque suffragia, perstitit: quem postea attollentes duo Cardinales, videl. Campegius prior Presbyterorum, & Cibo prior diaconorum, in sacellum divo Mauritio adscriptum, abduxerunt; ibi per præstantissimum Patrem Cardinalem Farnesium Ostiensem antistitem, & Cardinalium Episcoporum priorem, sed & totius venerendissimorum Cardinalium collegii seniorem atque decanum (exutus prius & solutus vestibus) sacrosancto chrysmate à dextræ manus restricta usque in cubitum, atque intra usque spatulas in dorso, non sine sacratissimis benedictionibus & ceremoniarum ritibus delinitus est, & per venerandum Curiensem Episcopum detersus, & quo fuerat indutus sacro pretiosoque amictu restitutus. Tunc rursus Salviatus & Rudolphus Cardinales qui Farnesio astiterant, una cum illo conducunt eum ad summum Pontificem primum, qui sacro Pontificii ornatu in sancta Apostolica cathedra omnipotentis Dei Vicarius sedebat juxta altare. Cui exhibens solennem reverentiam Cæsar, super stratum magnificentissimum ante illum procumbebat. Accedens autem ad altare Pontifex, rem divinam pari religione, maxima cum solennitate inchoavit, peractaque confessione cum absolutione, ac intonato per eum alta voce Missæ introitu, & suffito altari, accedens Pontificem divus Cæsar osculatus est illum in maxilla & in pectore: deinde præcedentibus Principibus atq; coronationis insignia ferentibus, traductus est Cæsar in solium, quod illi paratum erat in imo chori, quo etiam abductus erat Pontifex, in cathedram illi paratam. Redeuntesque Principes ad altare, posuerunt insignia, quæ per ceremoniarum Magistrum qui sacris præerat, locata sunt super altare, reversique sunt Principes ad Cæsarem in subsellia sua. Interea cum res divina diversis ceremoniis usque post canonicæ epistolæ lectionem (quam duo acolyti, Joannes Alberinus subdiaconus Apostolicus Latine, & Blaccius Martellus camerarius Pontificis Græcè canebant) peracta esset, adduxerunt Cæsarem prædicti duo Cardinales ad Pontificem ante quem super pulvillo aureo Attalicæ stra-

gulæ injecto in genua procubuit. Tunc per Episcopum staurienſem ſublatus ex altari ſacer gladius, & datus Diac Cardinali, è cujus manibus accipiens illum Pontifex, & e ctum & è vagina ſua benedicens, dedit in dexteram Cæſar belli jura tradidit, inquiens: Accipe gladium ſanctum, mu à Deo, in quo concides adverſarios populi Dei Jſraël. Q rurſus accipiens è manu Cæſaris, qui Miſſæ miniſtrabat conus Cardinalis, remiſit in vaginam reddiditque Ponti qui iuvantibus Cardinalibus accinxit illo Cæſarem ſupe mur ſuum ſiniſtrum. Tunc ſurgens in pedes Cæſar, educ gladium valida dextra ter in aëra vibravit, & ad ſingulas v aciem in terram defixit. Porrò remiſit illum in vaginam ſu & reclinavit ſe in genua ante pontificem: qui ſolennibus c moniis, ad ſingula benedicens, aureum illud pomum mu repræſentaculum, dextræ: atque ſceptrum immortale vir & fidei pignus, ſiniſtræ manibus ejus per vices imponens, bis imperium illi tradidit gubernandum, quod & ille ma animo regendum ſuſcepit: Poſtremò ſolenniſſimis cere niis ſanctiſſimiſque benedictionibus imperiale diadema crato capiti impoſuit, ſacratiſſimum illi Imperatoris non characteremque contribuens. Mox omnis ætas, ſexus & do, ad ſacrati capitis diadematiſque conſpectuum effuſiſſ gaudio ſtupefacti, & quaſi extra ſe poſiti ſunt. Quorum i mam candidiſſimi animi lætitiam, quæ res magis exprim potuit quàm lachrymæ, quæ paſſim ſpectantium genas i gabant: Tunc provolutus ad pedum beatorum oſcula Im rator, jacentem illum ad pedes ſuos Clemens pontifex c mentiſſimo affatu, juvantibus Cardinalibus attollit. Tum cinctus eſt & gladius, & evaginatus traditus eſt ſtrenuiſſi duci Urbinati, præferendus. Tum duo illi reverendiſſimi C dinales, Salviatus, & Rudolphus, Imperatorem jam diaden te coronatum, in ſiniſtra ſceptrum, in dextra mundum ſtantem, in thronum ſuum, qui juxta ſummi pontificis c thedram magnificentiſſime apparatus erat, produxerunt: ſtatutis ceremoniis inthroniſarunt Carolum V. Romanoru Imperatorem ſemper Auguſtum, mundi totius Dominum, niverſis principibus & populis ſemper venerandum metue dumque denunciantes. Sedebatque Imperator ad ſiniſtra Pontificis, ſuperior primo Cardinali Epiſcopo: aſſidebar que illi duo Cardinales Diaconi, ſicut aſſidere ſolent Pon fici, & quatuor Epiſcopi. Interea cantata ſunt pro Imperat

re ſuffi

e ffragia, quam Litauiam vocant, invocantibus divos Car-
i alibus Diaconis, & respondentibus cantoribus: Tu illum
adiva: loco illius quod dici solet: Ora pro nobis. Finitis tan-
dem suffragiorum supplicationibus, sanctum Domini Evan-
gelium utraque lingua, primum Latina per Cardinalem Ce-
sium, deinde Græca per Archiepiscopum Rhodiorum, al-
ta voce lectum est. Postea fidei Christianæ Nicenum symbo-
lum dulcissima harmonia cantatum. Cumque ad Offerto-
rium ventum esset, Imperator depositis in manus principum
diademate, sceptro & pomo, ac simul magnificentissima illa
trabea, nudus capite in sacra Dalmatica tunica procedens ad
altare, obtulit munus suum ad pedes Pontificis. Erat autem
munus xxx. nummûm aureorum, & singuli valoris ducato-
rum x. eò quod esset ei dies illa natalitia, qua jam xxx. ætatis
annum complevit. Consuevit enim quotannis die illa toti-
dem nummos aureos offerre, quot annorum tunc complesset
ætatem. Facta oblatione offertur Pontifici solennibus riti-
bus lavamen: qui lotis manibus accessit ad altare: quem secu-
tus Imperator, ministravit illi, & hostias & vinum, & aquam
sacrificanda porrigens, deinde flexis genibus procubuit in
pulpitum, aureis peristromate & pulvinis constratum, quod
illi paratum erat ad cornu altaris, permansitque ibi intentus
sacro Missæ canoni usquequo caneretur: Agnus Dei. Tum
surgens adiit pontificem, illumque osculo pacis in dextra ma-
xilla atque in pectore deosculatus est. Tum secutus pontifi-
cem ab altari, ambo reversi sunt ad sedes suas: juxta quas pro-
strati in genua, junctis manibus, nudis capitibus, devotissi-
mis orationibus intenti, sacratissimum Eucharistiæ pabulum
summa cum religione expectabant, quam summus sacerdos
& pontifex super patinam reliquerat in altari. Accipiensque
e Cardinalis Cibo, qui Diaconus Missæ ministrabat, sa-
cram patinam, elevansque ante altare, coram universo po-
pulo monstrabat, tradiditque deinde alteri Cardinali Cesis,
qui Subdiaconum agebat. Hic accipiens illam, religiosissi-
ma reverentia pertulit ad Pontificem: qui accipiens mani-
bus Eucharistiam, quæ majuscula hostia erat, benedixit &
fregit per medium, in cujus una parte devotissima mentis
contemplatione Christi Corpus depastus est. Deinde allato
sibi benedicto Calice, sacratissimum Christi Sanguinem au-
reo calamo pari devotione exuxit: porrò ex alio calice vinum
ablutionis hausit. Deinde fregit alteram partem hostiæ, de-
ditque duobus Cardinalibus, Cæsariano Diacono, & Alberi-

no ſubdiacono. Communicato Pontifice & duobus illis
dinalibus, procubuit ante illum Imperator : coram quo
ſtris comes à Naſſau, & generoſus Dominus à Rhodio
cubiculi, illi architriclinii, præfecti primarii, magnifice
ſimam mappam ex byſſo auroque contextam, atque ex
garitis aliiſque pretioſis lapillis elaborato ſumptuoſo li
circundatam, tenebant. Tum Pontifex Imperatori ſacro
ctiſſimum dominici corporis Sacramentum, in alia m
re hoſtia propriis manibus miniſtravit. Quod cum ille
votiſſima reverentia accepiſſet, ſurgens, Pontificem in
xillam oſculatur : rurſuſque recumbens in genua, è m
bus diaconi Cardinalis, vinum, quod vocant perceptioni
cepit, prægustante ſibi Reverendo Cauſienſi Epiſcopo.
inde pluribus orationibus à Pontifice benedictus, ſurgen
greſſus eſt in thronum ſuum indutuſque Imperiali trabea
ceptis in manibus mundo atque ſceptro, impoſito ſacro
piti diademate, vocari ad ſe juſſit generoſum virum Ac
num à Croy Rhodii Dominum, jamdudum aurei velleris
litiæ adſcitum ac architriclinio ſupra cæteros præfectum
ante Majeſtatem ſuam procumbenti, in hæc verba loc
eſt: Non me latent generoſe Adriane majorum tuorum v
ſtiſſimæ nobilitatis imagines, eorundemq; in prædeceſſ
noſtros ingentia merita. Sed nec tuam in majorum tuo
virtute imiranda conſtantiam ignoro, qui tua ſtrenuè g
magnificeque facta expertus, dignum virtutibus tuis p
mium referre ſtatuens, te unum vocavi & elegi, in quem
jus ſacri diadematis primitias impenderem, teque, quo
merita tua depoſcunt & virtutes tuæ merentur, in ſacri
mani Imperii Comitem proveherem. Quæ dignitas nunc
ſtro Imperio gloria, tibique ac tuis ſucceſſoribus perpetu
decus eſto : Sacri Romani Imperii comes bona fide appell
tor, tuoque Rhodio dominio, cum adjacentibus illi terris t
tu & ſucceſſores tui, deinceps Comitatus titulo fruuntor.
qualem cum cæteris Rom. Imp. comitibus dignitatem hab
tor, paribus honoribus, privilegiis, præeminentiis libertat
ſine ulla contradictione utuntor. Qui in iſtis contradicere
bi auſus fuerit, aut obſtinatus non paruerit, ſacri Romani Im
rebellis, & Majeſtatis noſtræ reus habentor. Attonitus inſ
ratæ dignitatis gaudio Rhodius Comes, cum longiore ſerm
ne Imperatori gratias dicere intenderet, Pontifex ad alt
conceſſit, Miſſamque cum benedictione peregit, omnibu
ſinguliis cum in templo tum foris, Imperialis coronationis
ne

e tioni intentis, plenariam peccatorum omnium remissio-e condonans.

Qu in foro & civitate durantibus sacris interea gesta sunt, & to apparatu Bononiensis populus coronatum Imperatorem videre gestiens, excipiebat.

Dum hæc quæ diximus in templo geruntur, erant in foro quod ante templum est, cremæ marmoreæ duæ columnæ, su a quas insidentes, una prægrandis ac biceps aquila, duo-qu à lateribus inaurati leones, qui Epistomiorum fungen- officio, interea quo sacra peragebantur perque totam di-em profundam noctem, h nc leones a bum, inde aquila ru-br n, suavissima vina continuò profundebant: juxtà verò a u tis cornibus & ungulis bos Trojanus, varii generis minu-tis estiolis cum quadrupedibus tum volatilibus infarcitus, i ger in prælonga ac robustissima cuspide volutus torreba-tu Pluebant à fenestris panes artolagani, placentulæ, bra-ch la, panesque dulciarii, tum fructus varii, poma, pira, ca-s eæ nuces, & incrustatæ zaccaro avellanæ, amygdalæ, co-adri, atque id genus plura, quæ expectabundam plebem ju-e utemque interea cum reficerent tum solatiarentur. Præ-te a ingens electissimorum militum exercitus, multiplici ca phractorum equitum turma, gemina & Hispanorum & G manorum peditum acie, numerosisque sclopetariorum sa ttariis, tum supra viginti ingentium bombardarum ma-ch nis instructus, ne qua seditio oriretur, omnes aditus occu-p at, ac circa palatium atque templum custodias agebat: cui A onius de Leva Dux primarius, nomine Cæsaris impera-b. Eratque ipse armatus totus, sedens in Cathedra sua in fo-r ante Prætorium, & cæteri militum Duces, cum Hispani, t n Burgundiones & Alemanni juxta illum. Peractis sacris d a est mora quieti, dictaque Imperatori Panegyrica quo-u ue populus templo excederet, cæterique ad processionis p npam sese conscensis equis in ordinem disponerent. Jam e ò promiscuus utriusque sexus populus, qui supra centum n lia hominum æstimatus est, egrediens templo, per varias t mas & cuneos Imperatorem suum videre gestiens, quo il-l ngressurus esset, ferebatur: omnes sui ordinis & decoris c liti, quem sors cuique locum obtulisset, occupabat. Con-s ndunt alii tecta, & summis pendent tegulis, alii trabibus in-s ent, alii columnis implexi, alii muris hærent: omnes fene-

ſtræ, omnes rimulæ ſuis ſpectatoribus refertæ: perfor rietes & diruptæ maceries, quo oculos ſuos tam expecta peratoris ſpectaculo populus expleret, nullus locus non patus, ne iis quidem, qui nonniſi ruinoſum & periculo mum caperet veſtigium. Laborabant referta hominum dere tecta, neque minus vias omnes denſiſſimæ populi opplebant: non ætas, non ſexus, non valetudo, quen detinere potuit, omnes pari gaudio, pari alacritate a Imperatoris ſpectaculum tanquam ad numen aliqu communem omnium ſalutem è cœlis demiſſum, procu Quid referam civitatis apparatus, publicè privatimque modum adornatos. Quacunque via ingreſſurus erat In tor, expurgatæ plateæ, & viridibus juncis graminibuſq multorum colorum floribus inſperſæ, ſuaviſſimos odor profundebant. Parietes omnes perip taſmatibus auro p raque diſtinctis, & hinc atque hinc longè pẽdentibus la diabant, affixaque Matronarum ſumptuoſa monilia, pe tiaque longis tractibus aurea balthea, tum aurea & arg vaſa inſtar ſcalarum per gradus expoſita, crebris repercu lis radiis fulgurabant: neque minus venuſtiſſimæ quæq lieres & puellæ in feneſtris & porticibus per diſtincta valla diſpoſitæ pretioſiſſimis veſtibus & monilibus or tranſeuntium quorumque oculos perſtringebant. Sed privata ſtudia publicus apparatus. Extructi arcus triun les, erecta trophea, æditi ludi, celebratæ multæ admodu peratoris fœliciſſimæ victoriæ, parata ad omnes angulo ctaculorum oſtenta, & inſcripta aureis literis encomior panegyricorum heroica carmina. Nihil unquam viſum a iam auditum feſtivius, nihil lætius, nihil magnificentiu diei ſpectaculo.

Qua pompa poſt coronationem publica proceſſio habita eſt.

CÆterum nunc proceſſionis Ordo recitandus eſt: greſſa enim à templo plebe, Pontifex ſummis Sacerdo bus interea exutus, acceptaque in caput magnificentiſ corona ac triplici inſignita tyara, unà cum Imperatore di mate coronato, templo prodibat: ad oſtium productu Pontifici nivei candoris equus gradarius aureis habeni monili frontalitio purpureoque ephippio inſignis. Ad ſtrapedes inſiliẽte Pontifice cum Imperator manum appo ſet, vix paſſus hæc clementiſſimus pater, his verbis Impe

loquitur: Nequaquam id feceris fili mi Imperator-victe. Satis mihi supraque satis humanitatis tuæ obsequentissima voluntas, quam tamen non in meam personam, ius cujus vices gero, habeo acceptissimam. Cumque jam cdisset equum Pontifex, apprehendens frenum Imperatoris obsequium illi aliquot passus exhibiturus: quod beatus pater nequaquam passus est. Tum datus est Imperatori equus, etiam niveo candore & sublimi altitudine illustris. & magnificentissimè ephippiatus phaleratusque auro & ris undique refulgens: cui insidens Imperator, altior omnibus eminebat, ut à cunctis conspiceretur. Post cæteri ripes totaque nobilitas conscensis equis, hóc ordine prodant, ut duo & duo pariter ambularent, Pontificii à dexs, Cæsarei à sinistris præequitabant, cocco & purpura relus, cum Cardinalium Pontificumque, tum Principum, seum familiares ministri. Sequebantur auro & argento ificè fulgentes pontificii ac Imperatorii satrapæ, & phas equis bellorum maximi Duces. Post quorum agmen cecim Bononiensis populi vexilla alba, rubra cruce insi, totidem signiferi pedites præferebant. Quos è vestio ribuni plebis sequebantur, quibus sexdecim Bononien Collegiorum rubra vexilla succedebant, post quæ Bononensis scholæ duodecim Legum Doctores, sua purpura rsque armillis insignes, atque Bononiensis urbis Guber elevatam arundinem tenens, suis lateronibus & satelis stiparus: rum nobilis & strenuus vir Angelus Raynun Capitaneus justitiæ, phalerato equo insidens, armatus area lacinia superamictus, Bononiensis urbis vexillum atbat. Deinde quatuor rubra vexilla totidem pontificii sa es, quos vocant cursores, ferebant: ad quæ pontificii cularii, atque ipsa Ducis Pennæ familia sequebatur. Post u antiquum populi Romani vexillum Julius Cæsarinus es portabat. Deinde quod dicitur D. Georgii vexillum or Marchio Anguillariæ gestabat. Postea Romani Imei Aquilam generosus ex Vergeria prosapia Baro Autre attollebat: succedebat, vexillum pontificis, vexillum Ecæ, porrò vexillum Crucis: quorum primum Comes Luicus Rangon, alterum nobilis Baro Gabriel Romanæ miit tribunus, tertium Magnificus Laurentius Cibo nudo ite gestabant. Sequebantur deinde sex albicantes equi suissimis ephippiis phalerisque magnificentissimè ador, quos totidem purpurati helciarii à manibus ducebant.

Tum

Tum quatuor Pontificis insignes tyaras totidem cubi
ferebant, quos deinde longissimus cæterorum, cubicu
rum, acalytorum & Pontificiæ aulæ Clericorum, Scrib
que ordo sequutus, tum causidicorum, advocatorum &
risconsultorum ingens numerus. Porrò auditores Ro
cocco & purpura insignes obequitabant. Sequebantur d
tympanistarum, tibicinum, cornicum, tubicinum, sing
um taratantara tonantium multitudo non modica. Q
vestigio sequuntur ostiarii, janitores, lictores, virgiferi,
larei, conopophori: deinde Principum Regumque & Im
toriæ Majest. Heraldi suis paludamentis ac phaleris ma
centissimi. His succedebāt diversorum populorum tum
cipum atque Regum oratores & legati. Postea subdia
quidam summi Pontificis pastoralem baculum triplici
insignitum præferebat, post quem alter pontificiam pra
tem tyaram ostentabat. Sequuntur alii duo, qui totide
dentibus lychnis aurea candelabra gestabant. Deinde D
nici corporis adorandum Sacramentum in sua capsula,
nivei candoris aurato tegmine magnificè phalerato gra
ferebatur sub holoserico umbraculo, quod duodecim F
niensium, cum viri patricii tum Doctores physici sustenta
atque duodecim candidæ ceræ ardentibus tedis Pontific
bicularii ab utraque parte comitabantur. Proximè dein
quebatur summi Pontificis sacrista, candidam virgam
gestans. Tum procedebant celeberrima pompa, ad septu
ta ferè diversi ordinis & per sua distincti agmina Con
Marchiones, Duces & Principes, omnes aureis vestibus, &
guli suis lateronibus & satellitibus magnificè stipati. C
deinceps ferè ducenti holoserico & polymito vestitu s
bissimi satrapæ, etiam suo satellitio stipati per ordinē se
bantur. Postea elevatis arundinibus suis Imperatorii arcl
clini, quos Magistros domus vocant, tum & Magnus M
ster, jam Comes à Rhodio succedebat solus, quem pro
armorum Rex Heraldus, cui à Burgundia nomen est pal
tus antecedebat aureo argenteoque numismate plenas bu
(hypoperas alii vocant) ab equi ephippio suspensas feren
quibus ad utraque viæ latera, cum inter eundum tum i
redeundum plenis manibus in plebem spargebat, Impe
ris liberalitatem proclamans, quæ tunc Imperium, Imper
Imperium, vivat Carolus Imp. Catholicus, vicissim accla
bat. Erat autem nomisma quod largiebatur, Imper. effig
cum inscriptione, CAROLUS V. IMPERAT

AU

CISTUS, ab una parte insculptam habens: ab alia verum D. Imperatoris sphtrageticum signum, duas videl. ... ias, in quorum medio annorum Christi numerus a... micis apicibus expressus erat, circumscriptumq; PLUS ... LTRA. Post magnum domus Magistrum purpuratorum, reverendissimorum videl. Cardinalium cœtus, ... dineo ornatu procedebat: sequebantur suo ordine ... es illi superiùs nominati, sacri imperii insignia ferentes. ... vestigio beatissimus Pontifex, atque à sinistris ejus D. ... petor diademate illo sumptuosissimo coronatus, aurea ... itaque trabea circumamictus, sed illa superinæstimam antea diximus propter importabile pondus relicta, ... eodem sub umbraculo, quod à tribus Venetorum Ora... , & al is tribus Bononiensium patriciis attollebatur, ... decore incedebant. Quos ab utroque latere Pontificii ... oriique latrones, cum Hispani cum Burgundiones, ... nani Alemannique satellites longissimo tractu à ple... ncursu constipabant. Acclamabant omnis sexus: o... tas, omnis status, vivat Carolus, vivat Imperator, Im... oque nomen in cœlum tollebant: tum redolentissima ... pamata imposita thymiateriis adolebant, cyprioque ... transeuntes perfundebant. Sequebantur proximè à ... ontificem duo cubicularii, & duo alii ob Pontificis in ... em ac benevolentiam conspicui viri, horum unus il... retis scriba, alter verò vitæ illius valetudinisque præ ... curam agens Physicus atque Medicus, Imperatori ... roximè succedebant illustris Comes à Nassau, dein ... hiepiscopus Bartensis, pòst Cauriensis Episcopus, de... ue generosus simul & reverendus Georgius Austrius ... pus Brixiensis, postea spectabilis vir Nicolaus Perno... minus Grandivallis, tum spectabilis Dominus Michael ... , Imperatoriæ Majestatis apud summum Pontificem ... r perpetuus: porrò innumeri Canonum legumque Doctores ac viri Consulares, multi etiam Ecclesiastici proceres ... lati. Horum omnium turbam postremò premebant ... ordinibus cataphractorum equitum galeatæ phalan... is signis tesserisque distinctæ, ut quæ Marchioni Asco... quæ Comiti à Rhodio, quæ Baroni Antregio, quæ Vien... omino, quæ Baroni S. Saturnini cæterisque strenuissimis ducibus parerent, facilè internoscerentur, quorum ag... auratis loricis interlucentes hypotoxotæ claudebant. ... celeberrima pompa Pontifex atque Imp. ad divi Domini-

cem-

mini templum versus progrediebantur. Cumque mediu
neris ad quingentos fermè passus pariter jam enensi e
tunc multa honorificentia sese consalutantes, Pontifex
dicens Imperatori, per aliam viam divertens, cum suis
toribus ad palatium regressus est, Imperatore suis cum
nibus ad præfatum templum procedente. Cumque jam
liisset equo ad fores templi, aderant ibi ex urbe R maic
suis Canonici D. Joannis ad Lateranum, qui Imperatore
decuit reverentia excipientes institutis ad id ceremoniis,
nonicum eum Lateranensem adsciverunt. Tum Imp. div
tris Dominici sacram ædem ingressus, Deo gratias age
dorabat ad Altare, peractisque precibus sumpto in capu
demate, paratum ibi solium conscendens, assumensque in
nus cum aureum pomum tum evaginatum gladium, m
& strenuos & benè meritos viros equestri ordini ascivit,a
rata militia condonavit. His peractis rursus conscende
quum Imperator, eadem qua venerat pompa; sed per
viam palatium versus regreditur. Itaque jam arcubus &
ctaculis omnibus præteritis & perlustratis; ubi ad forum
tum est, extemplò qui restiterunt ad custodiam supra
millia delectæ militiæ cum Hispani tum Germani pe
sclopetas omnes tum & majores machinas tanto sonitu f
reque exonerant, ac si Jupiter ipse quicquid uspiam in th
ris suis fulminum tonitruorumque conclusum habueri
totum pariter simulque tunc cœlo demisisset. Præterea p
nabant in cœlum campanæ, tum verò vario genere tymp
rum, tibiarum tubarumque nubes perstrepebant. Tum p
lus omnis ingentibus clamoribus Imperii vocem in co
efferens, Caroli nomen ejusque victorias & triumphos i
fessis vocibus extollebat. Omnes supinis manibus grat
gebant Deo gratulabanturque novo Imp. applaudebant
tuò sibiipsis, felicem Carolum Augustum, felicem eo Imp
liam, felices sese omnes qui eum diem vidissent, exclamab
Tum excitati per universam urbem ignes, turres omnes f
vis facibus & impositis stipitibus flammis coruscabant, fe
stræ omnes lucernis, tedis & cujuscunque generis fictilu
nis cœlestium syderum splendorem vincebant: suburbia
terea & circumquaque adjacentes pagi oppida, villæ &
stella, accensis in cœlum ignibus diei noctem æqualem
debant, pulsantibusque campanis lætitiæ signa latè mon
bant. Nulla species pulchrior, nulla pompa felicior, nu
triumphus illustrior unquam visus est. Nullus dierum, c

ai

m vetustas consecratos in literis habet, cujus tam insi-
gratulatio, tam effusum gaudium, tam celebres triumphi
terint tum esse debuerint, unquam à condita urbe, Bo-
cesi populo illuxit.

reditu Imperatoris in palatium & convivij solennis apparatu.

JAm magnificentissima pompa inclinante se jam die, rever-
sisque ad palatium Imperator desiliens equo, primum
signa & vexilla præferebant, tum umbraculum gesta-
& alios plerosque cum nobiles tum cives & Scholasti-
estris ordinis auratos milites procreavit. Deinde Basi-
mplissimam aulam auratis laquneariis & Babylonicis
asmatibus suspensam tapetisque instratam, principibus
ntibus ascendit. Cernebantur ibi appensi laquearibus
polymixi pensiliaque candelabra, quæ luminosis ce-
olentibusque lychnis referta, lumina latè profunde-
onspiciebatur ibi etiam extructus amplissimus abacus,
neris aureis escariis & poculis, puta lancibus & lebeti-
ophoris, amphoris, phialis, scyphis, cyathis, pateris tra-
riis miro artificio cælatis, gemmatisque calicibus, &
s epitrapeziis confertus. Ad caput autem Basilicæ sub
onopæo Imperatoris mensa sita erat, & juxtà non lon-
ra mensa, qua magnificentissimus Sabaudiæ Dux cæ-
Principes, qui coronationis insignia portarunt, re-
uri essent. Erant etiam cæteris principibus ac prælatis
ibusque satrapis suspensa peristromatibus & instrata
suisque abacis & mensis magnificè parata cœnacula.
ora aderat convivii, & instructis mensis accumbebat
m thronum Imperator, ac deinde per ordinem cæteri
pes suas mensas accumbunt. Dantur aquæ manibus, &
i Oratione mensæ benedicitur. Tunc primores satrapæ
feros idcircò vocant) præeuntibus cum suis scipioni-
chitriclinis, argenteis canistris panem, & auratis patinis
uceta, leucophaga, frictellas, tortas, & quicquid præcla-
s Apitia excogitare potuit, inferunt. Deinde secundis
grandioribus lancibus exquisitissimas per ordinem e-
opiose apponunt, assa, elixa, jusculenta, frixa, pastilia,
ulsidaria, pultaria, crustulenta, aliàque lautissimorum
rum genera sapidissimis succorum multijugis condi-
s suffusa, multa quoque supra appetentiam discumben-
nagnificentiæ causa illata sunt. Porrò tertiis mensis quæ
cœnam

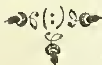
cœnam clauderent, variegata conquinariis artificiis m
rum figurarum tragemata bellariaque ministrabantur
deerant toto convivio varii generis generosissima vina
bantque præstò pincernæ, pocula singulis pro libito ing
tes, propinatoresque ad omnes epulas & pocula prægusta
Illud quoque magnificæ liberalitatis spectaculum mult
mirationi fuit, quòd post singulas dapes levatæ mapp
mantilia, unà cum auratis argenteisque patinis & lanc
cumque cibariis à fenestris in forum præda plebi projicie
tur, structoribus interea alia supra alia imponentibus. Cu
jam absoluta esset cœna, dilutis pro more odoratissima
manibus, remotis mensis, iterum solennibus precibus red
sunt Deo gratiæ. Tunc Imperator accepto in manus
gladio, plurimos rursus cum nobiles tum consulares viri
equestris ordinis honorem dignitatemque provexit. M
denique parte noctis transacta, Principes singuli consalu
Imperatore, ad sua diversoria cubitum facessunt, populo
noniensi adhuc pluribus florulentis diebus ignitisque n
bus festivitatis celebritatem jugiter continuante.

Totius Operis Peroratio.

DIcite io Pæan, & io bis dicite Pæan: illa enim quæ o
bus horis omnium votis indefessis precibus semper c
vimus, illa inquam felicissima dies tandem nobis illuxit
ronatus est Carolus V. Imper. semper Augustus, cujus in
liam adventu mox pacati hostes, discessum ab armis, c
posita bella, confœderati Principes & Respublicæ, sedat
multus, revocati in concordiam factiosi optimates, tota
talia post tot armorum miserrimam afflictionem à gra
simo tyrannidis jugo vindicata, & vera Imperii luce rec
ta securitati & libertati restituta est. Sola Florentia resta
mis & obsidione cincta, quæ (si summi Pontificis p..ætc
jura paterentur) ipsa quoque Imperatoris nutibus libet
simè obsequeretur. Cæteræ omnes Christianæ nationes t
ti Imperatoris, aut pietate devinctæ, aut metu quietæ su
Quem Principem divinitus constitutum & ab ipso Deo
pertum, vocatum, electum atq; missum ad hoc amplissim
Imperium moderandum videmus. Cujus gloria humanc
modum supergressa, ipsaque rerum gestarum insperata
gnitudo, & inimicorum suorum victores exercitus divin
profligati testantur, quia non est alius Princeps qui habea

app

pinquantem sibi Deum, sicut adest illi Dominus Deus quo auspicio iam divinare audemus, non nisi novum ns, majusque miraculum secuturum: nullum autem neque Reipublicæ Christianæ salubrius evenire poteam quod sublatis quæ circa religionem nostram in Ger- factiones grassantur, expurgatisque & extinctis pravis m opinionibus: (quod in proximis istis Germanorum is cùm divino consilio, tùm Imperatoris obsequio fucertò speramus) ecclesiæ catholicæ pacem tranquillique restituat. Deinde etiam has suas provincias, licet ima pace fruentes, adventum numinis sui illustret, rede feliciores, quo sic tandem pacato orbe Christiano, ui principum & populorum consensu, contra immanisTurcas Christianæ religionis sanguinarios hostes, vis ferat aquilas, favente Deo optimo, maximo, æterno. n nos suppliciter, obnixè & indesinenter, omniq; vo- nuncupatione precamur, ut Carolum V. optimum hugeneris Imperatorem Augustum, in longissimos annos & posteris nostris (neque verò illi melius quicquã opossumus, quàm quò fruimur ipsi) semper felicissimum, issimum, triumphatorem, conservet & augeat, utq; o- sibi pro desiderio divini animi sui, quo nocere quidem ii, prodesse verò omnibus velit ad incrementum Chri- religionis, imperii amplitudinem, & nominis gloriæ nmortalitatem prospere felicissimeque succedant. Et s omnes tam optimo felicissimoque Imperatore, obedientia, fide, gratitudine, dignos reddat & diutissimè frui concedat.

F I N I S.

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ IN TRIUMphalem Caroli Cæsaris coronationem. Epigramma.

Roma tuus sileat Cæsar sileantq; triumphi,
Et quæ testantur pægmata facta ducum.
En quid miramur Graios iuvenemq; potentem,
Quem meritò magnum secula prisca canunt?
Maius habet terras numen, maiorq; triumphus,
Maius & imperium, gloria, fama, decus.
Diis genitus, pietate nitens, iuvenilibus annis
Carolus, & bello clarior atque toga.
Arma movet Gallis, Helvetica corda retundit,
Et tua nil trepidat tela Britanne ferox.
Eridanus croceo decurrit sanguine, Tybris
Illachrymat, Rhodanum tristior unda premit.
Vos etiam Ligures & Punica littora, Iberum
Quam nocuit sero hunc coluisse deum.
Nec modo Christicolas, verum Garamantes & Indos,
Arctoosq; simul continet, urget, habet.
Ergo age qui solus, qui victor in orbe triumphas
Carole, subiectis parce, superba domans.

Eiusdem Epigramma ad Flaminem Bononiam.

Quid modò te Memphis laudem, tantumq; laboris
Assyrij, & quicquid septem miracula mundi
Corda ciere virùm, doctosq; ad carmina vates?
Nil modò Niliaci fuerint, quandoque Quirites
Sola triumphales modò digna Bononia laudes
Sola refers, quantum fulgentia sydera terris
Vrbibus in cunctis præcellis vertice, tantum
Te propter Musæ Latium, te propter eandem
Pallas, & afflati divino numine phœbi
Incoluere simul legum & veneranda potestas.
At modò Cæsar adest, trepidat huo numine mundus,
Cæsar adest, meritos præbes tu sola triumphos,
Quum multi sua fata lugent, quum lætus Iberus

deflu

fluit, ac Renus Romanaq; mœnia fumant,
lvetijq; latent bellacia pectora Martis.
modo captivos proceres, Gallumq; subactum,
numerosq; alios, quicquid vel Indica tellus
ntinet, ad Mauros ostendis læta triumphos.

Ejusdem aliud Epigramma in persona Caroli Cæsaris.

rolus ille ego sum quintus hoc nomine Cæsar,
atus ad imperium, Romana ut sceptra tenerem.
st animus fessas mutasq; reponere leges,
ra tribunorum, fasces, priscosq; Quirites,
tritios revocare viros, sanctumq; senatum;
eddere primævo Capitolia prisca nitori,
ppressos relevare manu, frenare superbos
onsilijs armisq; meis, iurisq; vetusti
egibus. & veterum servato tramite morum,
mnia in antiquam correcta reducere pacem.

Eiusdem Epigramma in 'maginem Caroli equo insidentis.

arolus Augustus belloq; & pace triumphans,
Quantum pugnaci conspiciendus equo,
udet & infreno sese committere cursu,
Hæc docet artifici picta figura manu.

Eiusdem Epigramma in Persona Mercurmi olim Cæsaris cancellarii

exerat imperium Cæsar felicibus astris
Inter mortales cùm mihi vita foret.
mnia tunc superûm nutu testabitur omnis
Hostis, qui contra duxerat arma deos
ijs nunc iratis revocatus ad æthera cœlum
Appetimus, mirum ni modo cuncta ruunt.

Eiusdem Epigramma in Emblema nobilis domini Rosebaldii.

Tristitiam Alecto curasq; Megera, sed atrox
Omnia Ctesiphone suspicione ferunt.

Mox Acheron Lachrymas, prudens oblivio & unguem
Opponit, picta hæc Gallica verba monent.

In idem aliud ejusdem.

Cuncta modo Alectoq́ꝫ, Megeraq́ꝫ, Ctesiphoneq́ꝫ,
Mœstitia, curis, anxietate ferunt.
Nox Acheron lachrymis, prudens oblivio & unguem
Opponit medium, ut Gallica lingua monet.

Hilarii Bertulphi Ledii Epigramma ad D. Bernhardum Pa merium, Reverendissimi Cardinalis Campegii Aposto lici legati, œconomum.

Quid rogo portendit nimium tam pomifer annus,
Vix tot habet frondes, mala quot arbor habet,
Agrippa? quid heri visus Bernharde cometes?
Multorum ille: sed hic, unius interitum.
Cuius at interitum? si non est Cæsaris, ut sit
Quantumvis magni principis, exiguum est,
Exiguum est fateor, si non & principis huius,
Quo sibi pontificem sospite Cæsar habet.

Ejusdem Hilarii in Canem Agrippæ, cui nomen erat Filiolus, Epitaphium.

Hospes, Filiolus quod eram, ter amabile nomen,
Quod mihi Filiolo nobile nomen erat,
Non mirum: Dominus me famigeratus amabat
Agrippa, ingenij cognitor ille mei.
Quippe cui haudquaquam rationis inanis habebar,
Cui tam gratus eram, quam bene fidus hero.
Particula est homini, divinæ cælitus auræ,
Magna mihi humanæ portio mentis erat.

Aliud

Hic hospes tibi Filiolus iaceo Agrippinus,
In vita tantum non homo, morte canis:

Aliud

Filiolum Dominus me cur Agrippa vocaret,
In causa est, memori mente minister eram,
Atque adeo in cunctis fueram paulo minus, idquod
Natus patri etiam, non modo servus hero.

Aliud.

Quis neget esse animum & quoddam divinius istis
Ingenium canibus qui comitantur herum.
Qui Dominum toties à grassatore tuentur,
Testem Volcatij quis neget esse canem?
Quippe à suburbano rure Asturcone revertens,
Nonne animam Dominus debuit ille cani?
estis item Licij cantatus Iasonis alter,
Quum post fata sui iam nihil esset heri.
le sanatorij neque Cælius ordinis esset
Cæsus ab armata, ni canis ante, manu:
paradigma etiam tibi nobile, regia coniunx,
A cane Consynge dilacerata suo.
es mira est, potuit non agnovisse puellam,
Quam canis uxorem noverat esse prius?
orsitan haud visa est illi, quum scilicet uxor
Lascivo nimium luderet usa ioco.
uid memorem Populi Romani ast ante corona
(O quam spectata est digna canina fides)
orpus ut extinctum domini, mœsto ululatu
Ad proiecta canis detulit ora cibum.
Tyberim natitans ter sustentare cadaver
Conatus. Tanta est Romule bruta fides.
ro domino pugnant soli, sua nomina soli
Agnoscunt memores, plus elephante canes.
Quod si adeo insertis magna experientia parvis,
Vis tanta ingenij si vel araneolo,
Disceptator item superat si Gryllus Vlyssem
Plutarcho, solida nec rationis eget:
uius, si qua alijs, quota pars animantibus, esse
Præsertim canibus, particula ulla catis
Agrippæ cuius hic habuit paulominus assem
Vnciolam humanæ si modo mentis habent.

Aliud.

Quis mage Filiolo famulus dextraq; sinistraq;,
Obsequio & memori mente sequutus herum?
Quis quam Filiolus fido plus corde sodalis
Atque comes domino quam fuit iste suo?
Ecquod præsidium haud temere corrumpitur æque,
Quod minus obsonij quæritet, atque stipis?

Filiolus, reduci comes huc illuc abeunti
Planè individuus nocte dieq; fuit,
Quid quæso excubijs inconvenientius unquam
Filioli? observat pervigil ut dominum.
Quo propulsata est maiore iniuria nixu,
Quis potius dominum quo teneatur habet?
Filiolo domini nihil unquam ut amantius uno,
Hic & in hoc constans semper amore fuit
Filioli, domino nil contra ut amantius uno,
Vni & in hac summus, nunc ita morte dolor.
Vsque adeo agnovit perfectum illius amorem,
Hæc cynico ut faceret carmina digna tapho.
Nempe creaturæ naturam insignis amandam
Duxit, & eximium vel canis ingenium.
Plures sanè homines, qui nil ingratius unquam
Terra tulit, digni vita & honore minus
Quam canis hic noster, cui non sine nomine nomen
Filiolo, Grylli cætera vultu homines.
Heu obijt, domini monumentum hoc fiat amoris
Vanæ haud gloriolæ. sic aberit Nemesis.

Hilarii Bertulphi Ledii in Generosam dominam Ianam Loysiam Tytiam Gebennensem, Henrici Cornelii Agrippæ coniugem.

Quum Veneris Iuno cingulum sibi posceret, in quo
Insit amabilitas omnis, & omnis amor,
In quod amatori vice posset ferre marito
Arctius amplecti, quo petit una suum.
At Venus, hoc alia sub quercu collige sodes,
Illius hæc nunc copia nulla mihi est.
Quin petis hac una præstanteis dote Gebennas,
Quas Rodanus latas abluit inter aquas?
Henrici est inibi præsignis Iana Loysæ,
Agrippæ coniunx, quæ modo ceston habet.

Reve

Reverendi P. Magistri Aurelii ab Aqua pendente, Augustiniani Epigramma ad eandem.

Curarum Agrippæ requies tu Iana Loysa,
Delitium sola es solatiumque tui,
Cui Venus & Charites pulcherrima dona dedere,
Quæ tibi Pierides contribuere simul.
Quam meritò doctum tibi cœlica numina vatem
Fatidicumque simul contribuere virum
Doctrinæ hic specimen, Veneris tu gratia magna,
Vndique conveniunt gratia, flamma, fides.
Eia age, ardentem ardens complectere virum,
Perge, & amplexu delitiare precor.
Oscula iunge simul fidissima pignora amoris,
Quo tibi perpetuus concelebratur honos.

Ejusdem Aurelii, in eandem defunctam Epigramma.

Laudarunt alij formam, quam Iana Loysa
Egregiam superi contribuere tibi:
Ille pudicitiam pleno fert carmine. Pallas
Inquit vive mihi docta Loysa diu.
Et quis non mores, & grandia verba modumque,
Et genus, & Chariten concelebrare velit?
Impia parca nimis, nimis heu violenta quid ausa es
Divinum hominibus surripuisse iubar?
Vos superi retinete animum, retinete Loysam,
Iana quidem digna es nectare & ambrosia.

Ad eruditissimum virum Henricum Cornelium Agrippam Decastichon.

Vt tua Corneli Pallas, tua maxima virtus
Afflat Apollineo pectus amore meum,
Non aqua, non ignis nostro sic utilis ævo,
Vt sunt Pierij fœdera sancta gregis.
Luminibus fero sors obtulit invida nostris
Tot bona, tot nobis interiere dies.
Corrigitur dulci iactura gravissima fructu,
Est vetus à longa mos properare mora.

Tarda sibi validas acquirat gratia vires,
Vincamus stabili tempora prisca fide.

Marius Celsus Colentinus.

Cur sylvas traxisse ferunt, cur flumina fingunt
Orphea, Threicio detinuisse sono?
Tartareosq; deos fidibus movisse canoris,
Eamenidasq; feras, tergeminumq; canem?
Saxa Cytheronis Cadmea in mœnia dicunt
Quare Amphionia sponte coisse lyra?
Agrippæ facundæ docet te pagina lector,
Quæ posset matres flectere Strimonias.
Præterea Oceani fluctus tibi monstrat aheno
Exiguo clausos, parvulus iste labor.

Hilarii Bertulphi Ledii hendecasyllabi ad Alardetum Canonicum Gebennensem.

SOlo nomine iam recens Agrippa
(Alardete tuis decus Gebennis)
Audito mihi, protinus per omnes
Iuro numina sanctiora musas,
Vero verius esse, quod bonarum
(Sed si quis bene norit his abuti)
Nugarum cecinit parens Homerus,
Ιατρός γὰρ ἀνήρ, ut inquit, ἀνδρῶν
Εςὶ ἀντάξιος addiditq; πολλῶν.
Ausim huc addere nunc & ipse, πάντων.
Sed quum nobilitas libens Agrippam,
Quanquam nobilis est sat ipse per se,
Facunda mihi buccinatione,
Vtq; ars, cura, fides, pares in illo
Certent colligis: Ingeni geniq;,
Vt præstans, adeo boni feratur,
Ne mi secula quis vetustiora
Nec cantet medicos diu celebres,
Hinc sint, Hippocrates abi, Machaon
Grandi cum Podalirio facessat
Tantum non simul ò Apollinare
Hinc te numen ad insulas beatas,

Maternam nisi mens adire Delon
Legarem, nisi tam potens praeesses.
Ex aequo medicis vatibusque
In queis omnibus emicans Agrippa est.
Ceu tu sydera cum minora condis,
Nedum vel superat vel aequat omnes
Modis omnibus & recentiores,
Modis omnibus & vetustiores.
Da mihi secla tam recentiora,
Cerno bis medicos beatiores
Iam Copus, Linacrus, Ruelliusque,
Adsurgent (mihi dictat hoc Apollo)
Cedet mirificus Leonicenus.
Adsurges (praeit hic Apollo vati)
Quin dicam omnia? docte cum diserto
Cedes Symphortane Marliano.
Cantet non Italus Leonicenum,
Non Anglus Linacrum, nec ipse Copum
(Erasmo licet audiente dicam)
Germanus merito licet celebret
Imprimis alias, nec ipse iactet
Gallus Campegium Ruelliumque.
Si qui sint alij super sedendum est,
Iis quos barbaries recondit atra,
Et damnat tenebris latebricosis,
Et damnat latebris tenebricosis.

Aliud, ejusdem.

Alardete sacris decus Camoenis,
Quidam nunc mihi vellicavit aurem,
Non augur tamen is potens Apollo,
Pontam putat hanc recentioris
Sublatam mihi clausulam poetae,
Me furem mage (si placet Lavernae)
Me clamat mage, non Lavernionem.
Non ausus plagiarium vocare.
Credo nec libet id licet, liceret
Nec forsan licet id, licet liberet
Vt barbasculus undecunque vates.
At ò desperem miser, miserque
Ceu fur emoriar, probatiores
Vnquam si mihi contigit videre

Pontani hendecasyllabos poetæ.
Iurato mihi credit ille nunquam.
Atqui quid vetat impeditq; vates.
Vnum quo minus ac subinde versum,
Quem doctus cecinit Catullus olim,
Quem nuper benè condidit Marullus,
Germanus canat hinc & inde Gallus,
Queis est ingenijs nihil negatum?
Sed nunc quo faciam satis superq;
Moroso tibi tam probe diserto,
Non ipsi mea iam minus probatur.
Quam Pontanica mi placet coronis.
Quo circa tibi concinam libenter,
Non dicam tenebris latebricosis,
Adfectans duplicabilem tropiscum:
Sed dicam tenebris Lupoldianis.
Quod si nec placet hoc nec adlubescit,
Gingolphi potius vel Ortuini.

Aliud.

Quid mi suggeris ò Apollo? dixtin?
Præstanti omnibus & modis Agrippæ
Cedet mirificus Leonicenus?
Nec victoria nec triumphus ipsum,
Nec præferre potest λέωντα νείκη,
Quid Nice? heus ò Apollo crimen ingens
Per Musas capital Apollo noster
Nice est grandior hæc Leoniceni,
Hæcq; syllaba, quam brevem sonabas,
Longæ longior intonante Græco est.
Græcè nescio, sat scio latinè.
Olim Græcus eram, nec ut latinus
Essem cura fuit, satis disertus,
Sed nihil præterea sat id putaram,
Ac oracula cum darem Pelasgis
Primò, dein Latiisq; barbarisq;
Respondere nisi perinde Græco,
Cortinæ, tripodesq; Phœbadesq;.
Sed quo nunc resipiscerem pudore
Adfectus roseo frequenter ad nos
Musæ me quoq; tunc sagaciores
Oratum undiq; principes Latini

Misere eloquij viros disertos.
Et quid dissimulo? meis utrinque
Plane ludibrio fui Camœnis.
Audivi innumeros, sed ut potentis
Callentem modo spiritus Erasmum,
Et Græce simul & simul latinè,
Idque examine semper æquilibrij.
Agnovi attonitus stupens, & ore
Vt suspensus inaudij rotundo.
Hinc sacra, inde prophana disserentem
Crebro quàm sacra quàm prophana mistim.
Mox incessit Apollini Cupido
Imprimis Latialiter loquendi
Hinc discens studiosius Latinè,
Et cura mage pertinace Græcè
Pene didici, tibi ne mirum id?
Nec mirum mihi, si subinde lapsus,
Si tempuscula syllabæ, quod aiunt.
Quid quæso hac morula magis minimum?
Crassa conduplico supinitate,
Et nostri veniam dabunt Magistri,
Quis parvi Paracletus est momenti.
Momenti. Quid Apollo, dic quid hoc est?
Mirum. iam quoque lapsus es Latinè,
Mi quamvis faciles & hoc Magistri
Condonant, tamen id putate factum
A me composito, ut videre discant,
Quantum id quod pretiosius legentes,
Summum temporis interim tonantem
Quo fraudant magis indies in horas,
Cui tam spiritus est brevis per illos.
At maior mihi nunc volo triumphus
Et victoria sit Leoniceni.
Quanquam nolo mei sit hac Agrippæ,
Aut præstantior, aut magis celebris.
Ni quamvis rapui, tamen Latinè
(Græcorum crepidæ crepent licebit)
Vt Prudentius, Idolon, libenter:
Dic, si non placet hoc, tamen licenter,
Cur Gray Latio disertiores?
Tandem non id Apollini licebit?
Quòd si non facit hoc satis peritis,

Quis

Quis non syllaba res minuta passim
Et magnis quoq; digna res magistris.
Hic praestare habeam sat est utraq;,
Iam nunc deniq; quid necesse novi.
A Graeca simul & simul Latina
Constans, altera ut alteri nocere
Ne possit, studiosus auspicabor.
Sic sic utraq; condocenda lingua est,
Sed non mi faciles erant magistri.
At si nunc hominum deumq; sollers
Sum consultus, ut eligam disertum
E multis mihi millibus magistrum.
Erasmum lego, sive Capnionem,
Maius sum quibus ipse conspicatus
Nil surgens, medius, cadesve. Vterq;
O quam Nestora vincit eloquentem,
Si tam Nestora vinceret Triseclem
Parcarum vetat quod malarum.
His vitam sed Agrippa praerogabis.
Atqui dum studijs laboriosus
Sacris inq; peditus est uterq;,
Eheu semper uterq; non leones,
Sed leo habet hinc, & inde stygas
Rudenteis magis atq; rugientes.
Et Germania nunc habet disertos,
Vix dum me iuuenes adultiores,
Vix dum flore genas revestientes
Formandum his potius libenter ipsum
Summittam modo me, meumq; plectrum.
Quo, si confieri queat, senectus
Vt par est, venerabilis quiescat.
In promptu datur ecce vel Melanchthon,
Offertur Sapidusve, Listriusve.

FINIS.